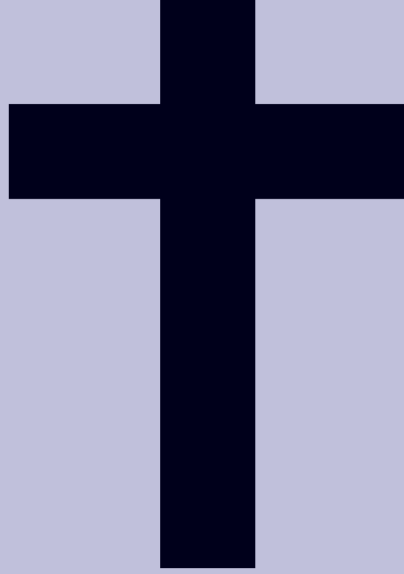

MIKÁNDA LORU 'BÌ
LOMO KÍ DOSÌ ÉYÌ
E

aka: MIKÁNDA LORU 'BÌ LOMO KÍ DOSÌ ÉYÌ E New Testament

MIKÁNDA LORU 'BI LOMO KI DOSI ÉYI E

Baka: MIKÁNDA LORU 'BI LOMO KI DOSI ÉYI E New Testament+

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Baka

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
9ebc1b62-650d-5302-9391-27a31d140102

Contents

Dosí éyí e	1
Matáyo	75
Máriko	130
Lúka	167
Yiwáni	228
Moko 'bi 'yimikása e	278
Róma	335
1 Koríndo	359
2 Koríndo	386
Galatíya	401
Éfeso	411
Phílipo	419
Kolósayi	425
1 Tasaloníka	431
2 Tasaloníka	437
1 Timatíyo	440
2 Timatíyo	449
Tító	455
Felemúna	459
Ébere	461
Yakóbo	482
1 Pétero	489
2 Pétero	497
1 Yiwáni	502
2 Yiwáni	508
3 Yiwáni	509
Yúda	511
'Dódoógu	513

Dosí éyí e Ledre gí ro búkú bí Dosí éyí e ní

Tónóne gí simi kápita 1-11 búkú ba uku ledre gí ro dosí éyí e za mbá. Uku ledre gí ro ledre bí Lomo otoogu do sogo káṅgá ba kí éyí ga bí siminé ní mbá, kíngaya 'yíma'dí e bí oto yé káa do ngére e do éyí e za mbá ní. Búkú ba uku kpá ledre gí ro lúyú ledre kí 'do'dó oguní do sogo káṅgá káa be 'di. Zía kpá úku ledre gí ro ngíti géyí tara e kí ngíti géyí sí do 'yí e oguní káa be 'di, kí káa zí bí Lomo gelé Abarayáma gí simi kufú bí Yúda ní kí bulúndu bulúndu née zíye ídíye 'yí ga bí kí ledreyé owóowó ní gí ro zíne 'dódo roko'buné zíye gí ro zíye 'dódotátá a zí ngíti géyí 'yí e.

Kápita 12-50 uku ledre gí ro Abarayáma kí 'yí 'bí 'be ené e kpá kí ledre gí ro owú 'bí ené Isáka kpá kí ledre owú 'bí Isáka Yakóbo kí ledre owú 'bí ené Yakóbo kí owú ga bí 'bí Yakóbo sokó doa gbre ní, kíngaya gí ro Yoséfa. Búkú ba uku ledre kpá gí ro káa zí bí Lomo ndíṣí lúru bí kací 'yí ené ga bí kí ledreyé owóowó ní, abú niyí lá 'yí e ca dongará tú'dú 'yí ga bí ndíṣíní óto úndru bícayi lomo ní. Uku kpá ledre gí ro káa zí bí Lomo ndíṣí óto komoné gí ro zí 'yí ené e ndíṣí óto úndruné zíye ndíṣiyé méngí ledre bí ní óto née zíne ídíne owóowó do komo 'yí e mbá ní.

Búkú ba, kí Ólúógu kí Lévi e kí Ólo 'yí e, nda kí Gbre lorú, Yúda e ndíṣíní ndólo yé "Lorú e" togú wá, "Lorú 'bí Músa."

Ledre gí ro Dosí éyí e

¹ Dosí éyí e tonóní kóo káa, Lomo oto ere e kí do sogo káṅgá. ² Do sogo káṅgá ní aka kóo tí lá nyáráne, éyí e ndaní kóo doa mbá wá, zí mítulurú ídíne dujú ne mbujú do

mongú míkavu. Zí Lomo kóo ndíṣíné gámáne do iní née lá dujú ne.

³ Zí Lomo úku ledre kídí, "Bimióṅgó idí óṅgó." Káa zí bí Lomo uku ní, zí bí tí óṅgóne.

⁴ Zí Lomo ídíne kí rokinyi gí ro bimióṅgó, zía ífi dongará bimióṅgó e kí mítulurú. ⁵ Zía ífi ìrì bimióṅgó kídí, "Kadra" zí ìrì mítulurú idí 'bí ené "Ndulú." Zí kadra útúne, zí bí áráne. Née go sílì kíé'do.

⁶ Zí Lomo úku ledre kídí, "Bí fúo idí idí gí ro zía ífi dongará iní kí ezené iní." ⁷ Née ní, zí Lomo óto bifúo. Zía ífi dongará iní bí 'dága kí wo bí do káṅgá ní. Zía méngí roné tí kenée. ⁸ Zí Lomo ìfì ìrì bí bí 'dága ní kídí, "Ere." Zí kadra útúne, zí bí áráne, née go gbre sílì.

⁹ Zí Lomo úku ledre kídí, "Iní máa wo bí do káṅgá ní idí yóko roné do bí kíé'do zí ngáká bí ídíne sága." Zí ledre née méngí roné tí kenée. ¹⁰ Zí Lomo ìfì ìrì ngáká bí née kídí, "Káṅgá," zía ìfì ìrì iní ga bí yokoní royé do bí kíé'do ní, "Míkavu e" Zíye émeyé komo Lomo.

¹¹ Zí Lomo úku ledre kídí, "Káṅgá idí ndíkiógu ríkí do kufú éyí e. Idíní útú do ánáye kí kufúye e simiyé gí ro zíye ndíṣiyé útutátá royé." Zí ledre née méngí roné tí kenée. ¹² Zí káṅgá ndíkiógu kufú éyí e kací ríkí sí doyé e míngúngúcuá. Simi bí Lomo lurú éyí ga gére née niyí go tí kenée ní, zía ídíne kí rokinyi. ¹³ Zí kadra née útúne, zí bí áráne, née go ota sílì.

¹⁴ Zí Lomo úku ledre kídí, "Bimióṅgó e idíní idí komo ere gí ro zía ífi dongará kadra kí ndulú gí ro zí 'yí e ówo toso ndumu kí limí kí sílì e kpá kí simibi e gí roa.

¹⁵ Bimióṅgó ga bí komo ere née idíní ndíṣí óṅgó bí do sogo káṅgá." Zíye méngí royé tí kenée. ¹⁶ Lomo oto míngburoko éyí míóṅgó e gbre gí ro zíye ndíṣiyé óṅgó bí. Kadra oṅgó 'bí ené bí kí kadra. Éfé oṅgó 'bí ené bí kí ndulú. Zía kpá óto kele e.

17 Lomo oto éyí ga gére komo ere íri gí ro zíye ndísiyé óngó bi do sogo káṅgá. 18 Ngíti a óngó 'bi ené bi kí kadra, ngíti géyí 'bi eyé kí ndulú gí ro ífi dongará bimíóṅgó kí mítulurú. Simi bi Lomo lurú éyí ga gére née mengíní royé go tí kenée ní, zía ídíné kí rokinyi. 19 Zí kadra née útúne, zí bi áráne, née go eso sǐlǐ.

20 Zí Lomo úku ledre kídí, “Iní idí ndíkíóḡu tú'dú éyí trídri bi niyí ndísi simi iní kací rǐkǐ sǐ doyé mbá, solú e idíní idí 'bi eyé komo ere 'dága, zíye ndísi ìnyí ló'bó royé simi sǐlǐ 'dága.” 21 Née ní zí Lomo ótoóḡu mǐngburoko bangá iní e kpá kí ngíti géyí rǐkǐ éyí trídri ga bi 'bi iní ní. Zía kpá ótoóḡu rǐkǐ sǐ do solú e. Simi bi Lomo lurú éyí ga gére née mengíní royé go tí kenée ní, zía ídíné kí rokinyi. 22 Zí Lomo í'bí úndru zí éyí trídri ga gére née zía úku ledre kídí, “Ídísé étri zise ídise tú'dú tú'dú tú'dú simi mikavu e mbá. Solú e idíní kpá étri zíye ídíye tú'dú tú'dú tú'dú do sogo káṅgá.” 23 Zí kadra née útúne, zí bi áráne, née go ìnyí sǐlǐ.

24 Zí Lomo úku ledre kídí, “Káṅgá idí ndíkíóḡu rǐkǐ sǐ do bangá e. Yée ga bi ndísiní úlú yée 'be, bangá súwú e nda kí éyí trídri máa yée ga bi ndísiní ndéré kí do simiyé bi ní.” Zí éyí ga gére née méngí royé tí kenée. 25 Zí Lomo óto bangá ga gére née, yée ga bi gí ro do úlú yée ní kací sǐ doyé, bangá súwú e 'bi eyé kpá kací sǐ doyé, nda kí éyí trídri máa yée ga bi ndísiní ndéré kí do simiyé bi ní kpá kací sǐ doyé. Simi bi Lomo lurú éyí ga gére née mengíní royé go tí kenée ní, zíye útúásáye kací komoa.

26 Zí Lomo úku ledre kídí, “Ídízé mu yéme 'yíma'dí e káa do tosozé, zíye ídíye káa zíze ní, do ídíye ye ngére e do kénzé e, solú e nda za kí rǐkǐ sǐ do éyí trídri e mbá.”

* 2:4 2:4 Ngére: Lomo uku kídí ìríné ní Yáwe, bi ini ledre gí simi a simi tara Ébere kídí, “Wo bi ní trídri né zía fí ní.” Ndíszé ndólo a “Ngére” do bi kací ìrǐ bi Yáwe ní.

27 Née ní zí Lomo go yéme 'yíma'dí káa zí ne ní, zía yéme wo go tí kenée káa zí ne ní, yeme yée o'do kí kára.

28 Zía í'bí úndru zíye kídí, “Ídísé ndíki tú'dú owú e gí ro zí bulúndusé e ídíye tú'dú tú'dú do sogo káṅgá.” Zise ídise kéye káa do ngére e do kénzé e, solú e kpá kí ngíti géyí éyí trídri ga bi do sogo káṅgá ní za mbá.

29 Née ní, zí Lomo úku ledre zíye kídí, “Mái'bí rǐkǐ sǐ do kúfú éyí ga bi ndísiní áná miáná kí miáná kágá ga bi kí kúfúye simiyé ní go zise do sogo káṅgá ba mbá káa do éyí miánu zise. 30 Bi kenée ní, rǐkǐ sǐ do bangá e mbá, solú e nda kí éyí trídri máa yée ga bi ndísiní ndéré kí do simiyé bi ní, mái'bí mbílí éyí e go zíye káa do éyí miánu.” Zí éyí ga gére née méngí royé tí kenée. 31 Zí Lomo lurú éyí ga bi méngí yée née ní zíye émené komoa. Zí kadra née útúne, zí bi áráne, née go ìnyí doa kéré sǐlǐ.

2

1 Gí ona, moko 'bi otoogu ere e kí do sogo káṅgá za kí ngíti géyí éyí e mbá ní zí Lomo méngíónzó a. 2 Lomo méngíónzó kóo moko ga gére née mbá simi sǐlǐ ìnyí doa kéré, nda simi sǐlǐ ìnyí doa gbre máa née zía 'dówúroné gí simi moko bi kóo ndísi méngí a ní. 3 Zí Lomo óto sǐlǐ bi ìnyí doa gbre née kí ledrené owóowó gí zía 'dowú kóo roné simia gí simi moko 'bi ótoóḡu éyí e bi kóo ndísi méngí a ní.

Ádama e kí Áwa simi Édene

4 Ngére Lomo* otoogu kóo ere e kí do sogo káṅgá kenée.

Simi bi Ngére Lomo otoogu ere e kí do sogo káṅgá ní, 5 futú éyí ndaní eyé aka kóo do sogo káṅgá mbá wá gí zía Lomo uku aka kóo bi yaá iní

idí mu tónó é'dì ní wá, 'yìma'dí ndaa aka kóo gí ro méngí moko do sogo káṅgá kpá wá. ⁶ Tí lá iní ndìsì aka kóo lá lágaógu mílagaógu gí simi káṅgá, zía ndìsìné ndíndì káṅgá. ⁷ Née ní, zí Ngére Lomo 'dí'bi káṅgá ó'bó a káa do o'do, zía lúwú trídri simi a zía ídine trídri.

⁸ Nda née ní zí Ngére Lomo líkpí yáká simi ngíti bi kí ìriné Édene mi'dí gbére, zía 'dí'bi o'do née óto wo yáká íri. ⁹ Zí Ngére Lomo úku ledre zí ríkí tú'dú bilámá kágá e útúoguyé simi yáká née. Yée ga bi kí bilámá tosoyé kpá bilámáye gí ro ánu yée ní. Ngíti géyí kágá e niyí 'bi eyé bo gbere yana yáká née íri, ngíti a ndìsì í'bí trídri, ngíti a i'bí 'bi ené komokenzì 'bi ówo bilámá ledre kí bisinyí a.

¹⁰ Ngburu ni kóo bo ndìsì kúkú kpurú gí simi Édene gí ore gí ro zí éyí ga bi yáká ore ní ndìsì ngbóróye. Nda go sogo yáká íri zía rásáne eso. ¹¹ Mìzefì sílì a ndoloní, "Pìsonì." Kúkú 'dìyì roné simi káṅgá bi kí ìriné Avíla bi kí dábu siminé ní. ¹² Dábu ga bi do bi née ní niyí mbá bilámáye kí tutú ga bi rírìrì ndìsìní úgú yée kí tú'dú kèsì ní, nda kí Abùrèngú ga bi kí bilámá ndonyoyé ní. ¹³ Gbre sílì a ndoloní, "Giyóna." Kúkú ngirigi roné simi káṅgá bi kí ìriné Kùsù ní. ¹⁴ Ota sílì a ndoloní, "Tìgìrì." Kúkú 'dìyì 'bi ené roné mi'dí gbére simi káṅgá bi kí ìriné Asúrì ní. Esoyé ndìsìní 'bi eyé ndólo a Efaráta.

¹⁵ Zí Ngére Lomo 'dí'bi o'do née óto wo yáká bi Édene née íri zía ndìsìné méngí moko simi a kpá kí lúru bi kací a. ¹⁶ Zí Ngére Lomo úku ledre zí o'do née kídí, "Míáná kágá ga bi yáká née za mbá, idí ánu yée káa zí bi íli ní, ¹⁷ tí lá duú kágá máa wo bi ndìsì í'bí komokenzì 'bi ówo bilámá ledre kí bisinyí a ní ndá ánu a wá, gí zía togú ánu go yá, 'dí'biógu umbu go komoyí."

¹⁸ Zí Ngére Lomo úku ledre kídí, "Ndaá bilámáne zí o'do ba ndìsìné ngúcuné wá. Ni miútúásáne zíma ótoógu 'yì sáká wo."

¹⁹ Nda née ní, zí Ngére Lomo 'dí'bi bangá ga bi kí solú ga bi kóo otoogu yée gí simi káṅgá ní kací ríkí sì do eyé mbá kó'dú o'do née zía ndìsìné ìfí ìrì doyé.

Tí lá ìrì bi ìfí go do éyí trídri bi ni bo ní née goó ìrì. ²⁰ Zí o'do née ìfí ìrì do bangá ga gére mbá, kí solú e mbá, tí lá ngíti a bi zía útúásáne sáká o'do née ní ndaa. ²¹ Née ní zí Ngére Lomo óto o'do née zía útú 'dú'duné rí. Simi bi ni cìkì simi kútú 'bí ní, zí Lomo láláogú ngúru cóngó kó'dú a, do 'dútulúgu bifúo née kí esì. ²² Cóngó kó'dú bi Ngére Lomo 'di'biogú gí ro o'do née ní, zía ó'bóogú a káa do kára do í'bí wo zí o'do née.

²³ Zí o'do née úku ledre kídí, "Ba nda go cú cóngó gí dongará cóngóma e, kpá esì gí simi esímá, mááyí ndólo a 'Kára,'† gí zía 'di'bioguní wo gí simi cóngó kó'dúma."

²⁴ Gí zí kèyí née, o'do ni ótoómo 'buné kí mbágáne zía ófú kára zíye ídìye kéné éyí kíé'do.

²⁵ Abú o'do née kí me'bené ndìsìní kóo ndìsì eyé ngírà yá, komoyé enyí ené e wá.

3

Kála ledre 'bi 'yìma'dí

¹ Kámá ni kóo mongú 'yì lóndó gí dongará bangá sinyí ga bi Ngére Lomo otoogu yée ní mbá. Kadra kíé'do zía óguné ndú'yú kára kídí, "Ma'dí, Lomo ya 'Ndásé ánu miáná kágá ga bi yáká ba mbá wá káa'?"

² Zí kára née úkulúgu ledre zí kámá kídí, "Lomo yaá azé ánu miáná kágá ga bi yáká ona ba mbá, ³ tí lá duú kágá máa wo bi yana yáká íri née, Lomo yaá ndazé ánu

† 2:23 2:23 Kára: Ndolo ìrì kára gí zía 'di'bioguní wo gí simi cóngó kó'dúma.

miáná a wá, ndazé gbawá óto sɪlize roa káa bi azé úyu.”

⁴ Zí kámá úkulúgu ledre zí kára nées kídí, “Úyusé esé e wá. ⁵ Lomo owo bú kídí togú ánusé miáná kágá nées go yá, komosé ni líkpí zise ówo dongará bisinyí ledre kí bilámá ledre, zise ídise káa zí ne Lomo ní.”

⁶ Simi bi kára nées uwú kídí miáná kágá nées ni bilámáne kí bilámá tosoné gí ro ánu a, ni kpá bilámáne gí ro í'bí komokenzì zí 'yì ní, zía 'dí'bi a ánu a. Zía í'bí ngítí a zí o'do 'bi ené bi niyí kéne ní zía ánu a.

⁷ Nées ní geré zí komo o'do nées kí me'bené líkpíne, zíye ówo a kídí yée ndisíní ndisì ba ngírà. Zíye ndéréye 'dècì tiyí ócò a royé.

⁸ Nda simi bi kadra 'bu'bú go ní, zí o'do nées kí me'bené úwú gboru Ngére Lomo kí ógu yáká ore, zíye geré ndéréye ló'boyé dongará kágá ga bi yáká ore ní. ⁹ Zí Ngére Lomo ndólo ndú'yú o'do nées kídí, “Áyí 'da?”

¹⁰ Zí o'do nées úkulúgu ledre kídí, “Máúwú gáa gboruyí kí ogú, zíma ndéréma ló'bomá gí zí ngírì gí zía mááyí ngírà.”

¹¹ Ngére Lomo ya zía ní, “Ambí uku zíyì ne ya áyí ngírà? Ánu miáná kágá bi máyá ndá ánu a wá ní ánu go?”

¹² Zía úkulúgu ledre zí Lomo kídí, “Kára bi í'bíogú wo zíma ba í'bí miáná kágá nées ne zíma go ánu a.”

¹³ Zí Ngére Lomo úku ledre zí kára nées kídí, “Éyí bi méngì kenée nées 'dí?”

Zí kára nées úkulúgu ledre zí Ngére Lomo kídí, “Kámá londo máa ne zíma ánu a.”

¹⁴ Nées ní zí Ngére Lomo úku ledre zí kámá kídí, “Gí zía bi méngì éyí go kenée ní,

“Taramá ni ndéré kacíyì gí dongará bangákulù e kí bangá súwú e mbá,

áyí ndisì lála royí fú lá milála bi do simiyí,

áyí ánu 'bi eyí fú lá 'buru gí simi sɪndí kadra bi áyí úyu simi a ní.

¹⁵ Mááyí óto báfí dongarásé kí kára nées, kpá dongará owú 'bi eyí e kí owú 'bi ené e,

ni 'dí'bi kánya doyí, zíyì náná 'bi eyí rítí a.”

¹⁶ Zí Ngére Lomo úku ledre zí kára kídí,

“Mááyí í'bí 'do'dó royí simi sɪndí kadra 'bi árá owú,

áyí ndisì árá owú e tí fú kí éyí miówo

'bú o'do 'bi eyí ni ndisì ídí doyí kpá fú kángaya

Áyí ídí fú lá sɪ sɪlì o'do 'bi eyí.”

¹⁷ Gí ore, zí Lomo ìnyiné úku ledre zí o'do kídí, “Gí zía bi úwú yì eyí ledre gí tara me'beyí, zíyì ánu miáná kágá bi kóo máyá, 'Ndá ánu a wá ní,

“Máóto taramá go ro kángá gí zí ledre eyí,

tí bi áyí ndisì ní, áyí méngì moko zíyì 'dó'dóyì mi'dó'dó kí áyí fú ndíki éyí miánu ánu a.

¹⁸ Gí zí kéyì nées ní, kángá ni ndíkiogú bisinyí kágá ga bi kí kɪniyé kí súwú ga bi kí mbu'duyé ní zíyì,

áyí ndisì méngì moko royé cú kí mokoné áyí fú ndíki éyí miánu gí simi a.

¹⁹ Áyí ndisì méngì moko kí bisuwu té kí

éyí miánu ni fú ídí zíyì.

Ledre máa nées ni ndisì méngì roné kenée gí simi sɪndí kadra bi áyí ndá'balúgu royí simi a simi kángá

kí'dí bi kóo má'dí'biogú yì ní.

Gí zía bi ógu gí simi kángá ní, sɪndí kadra ni ógu zíyì ndá'balúgu royí ídíyì té káa do kángá.”

²⁰ Nda nées ní, zí Ádama ífí ìrì me'bené Áwa,* gí zía ni ndíkiogú 'yì e mbá ne.

* 3:20 3:20 Áwa: Ini ledre gí simi Áwa kídí trɪdrì.

21 Zí Ngére Lomo nda kóo yeme saná káa zí bongó ní zí Ádama e kí Áwa ésì a royé.

Lomo lagaoyó Ádama e kí Áwa gi yáká ené

22 Née ní, zí Ngére Lomo úku ledre kídí, “Cakaba ní 'yì ga ba owoní don-gará bilámá ledre kí bisinyí ledre go káa zí ze ní. Bì go kenée ní, ndazé ótoómo yée zíye ndìsì 'dècì miáná kágá bì yáká née ndìsì ánu a do ndìsìyè fí trìdrì wá.” 23 Née ní, zí Ngére Lomo go 'dí'bióyó Ádama e kí me'bené gi simi yáká bì simi Édene ní, do óto wo zía ndìsìné ó'do éyì gi ro éyì miánu zíye gi simi káṅgá bì o'bóní wo gi simi a ní. 24 Zí Lomo 'dí'bi maláyika e† kí fúndúye zía í'bí roko'bù zíye do óto yée simi yáká bì Édene ní mi'dí gbére ndìsì lúru bì kací a. Zí éyì ndìsì gámá'díkí yáká née gbaá káa zí mongú maku ndìsì 'bílè'be ne ní káa bì 'yì ni ólù íri 'dècì miáná kágá 'bì trìdrì née ánu a ke.

4

Káyina ufu Ábele

1 Gi do kací ledre née ní, zí Ádama ndìsìyè kí me'bené, zí me'bea ídine kí siminè, zía áráne owúo'do. Zí Áwa úku ledre kídí, “Mááyí ìfí ìrìá Káyina* gi zía mándíki wo kí sáká éyì bì gi zí Ngére Lomo ní.” 2 Gi do kací Káyina, zía kpá áráne owúo'do do ìfí ìrì wo née 'bì ené Ábele.

Zí owú ga gére née ngbóróoguyé gbren-gará. Káyina áyí 'bì eyì 'yì ó'do éyì, Ábele ni 'bì ené nda 'yì úlú kábìrìkì e. 3 Kadra kìé'do zí Káyina 'dí'bi ngíti géyì éyì ga bì gi yáká ené ní ndéréne káye í'bí yée zí Ngére Lomo. 4 Tí lá zí Ábele óṅgoónzó 'duo ndíká 'bì kábìrìkì ené, do 'dí'bi bilámá esì a bì kí sù'bù roné ní í'bí a káa do mikawu zí Ngére Lomo. Zí Lomo ídine kí mongú rokinyi gi zí

Ábele kpá gi ro mikawu ené bì i'bí ní, 5 tí lá nda gi ro mikawu máa bì 'bì Káyina ní, Ngére Lomo ndaá 'bì ené kóo kí rokinyi kíe wá. Née ní zí mimbé'de Káyina ésìne, zí do komoa ídine bisinyíne.

6 Zí Ngére Lomo úku ledre zía kídí, “Káyina, éyì bì mimbé'deyì esì gi zía ní 'di? Éyì bì sínyi do komoyì gi zía kenée ní 'di? 7 Togú ndìsì méngì ledre bì miútúásáne ní, káa bì iliní yì wá? Tí lá togú méngì ledre bì utúasá wá ní, bisinyí ledre ni go gbóo kíyì. Ídí tóro ngbúo zíyì rómo komoa.”

8 Gi ore zí Káyina úku ledre zí lúnduné Ábele kídí, “Nderézé aka lúru bì yáká.” Nda simi bì niyì go yáká íri ní, zí Káyina útúne do lúnduné Ábele zía ócóonzó wo.

9 Gi do kací ledre née ní, zí Ngére Lomo ndú'yú Káyina kídí, “Ábele ni 'da?”

Zía úkulúgu ledre zí Lomo kídí, “Máówo wá, mááyí nda go 'yì lúru bì kací lúndumá ma'dáa?”

10 Zí Ngére Lomo úku ledre zía kídí, “Méngì bisinyí ledre zí lúnduyì kenée gi zí 'di? Máúwú gború sáma lúnduyì go kí kúkú bì gi zíyì. 11 Cakaba ní, máóto taramá go kacíyì, káṅgá bì ewé sáma lúnduyì akpa gi do síllyì ní, utúasá lolu zíyì ndá'bayì méngì moko simi a wá. 12 Tónóne gi ona ndéréne 'dá'dá, abú áyí ó'do éyì, káṅgá utúasá 'dí'biógú éyì miánu zíyì wá. Éyì bì kí ìrìnè 'be ní ndaá gi royì kpá wá, odu ledre eyì ni ídí dụú gámá rìjì 'dága do sogo káṅgá ba.”

13 Zí Káyina úkulúgu ledre zí Ngére Lomo kídí, “Áko Ngére, 'do'dó bì óto domá née romo do roko'bumá go. 14 Karaba ní óto máa go zíma ìnyimá gi do bì bì mándìsì doa ní, máútúásá lolu kpá ídí gbóo kíyì wá, zíma nda ídíma

† 3:24 3:24 Maláyika e: Ndìsìní ndólo maláyika e kí tara Ébere kídí Kerubimì. Niyì éyì trìdrì e komo ere kí fúndúye. * 4:1 4:1 Káyina: Ìrì bì Káyina ní ini ledre gi simi a kí tara Ébere kídí ndíkíogú owú.

go lá miḡámáma 'dága ní, nées go umbumá gi zí 'yì e."

15 Tí lá zí Ngére Lomo úkulúgu ledre zía kídí, "Ndaá kenée wá, togú 'yì ufu yìi, mááyí í'bí 'do'dó ro 'yì nées rómo do 'bì eyì ba kídí ìnyì doa gbre." Nées ní, zí Lomo éké tífí ro simi komo Káyina gi ro zí 'yì e ówo a mbá káa bi niyí úfu wo ke.

16 Zí Káyina ìnyiné gi do komo Lomo gi simi Édene gi ore ndéré ndìsiné simi ngíti kángá mi'dí gbére kí ìrìné Nódú.†

Ledre gi ro owú 'bì Káyina e

17 Nées ní, zí Káyina e kí me'bené ndíki owú'o do zíye ìfí ìrìja Enóka. Simi sìnḡí kadra máa bi kóo nées ní, Káyina ni kóo ndìsì ó'bó gara, zía ìnyiné ìfí ìrì owú 'bì ené bi Enóka ní do gara máa nées. 18 Simi bi Enóka ngboró ní zía ndíki Iráda, zí Iráda ndíki 'bì ené Mazéla, zí Mazéla ndíki 'bì ené Matuséla, zí Matuséla nda ndíki 'bì ené Laméke.

19 Zí Laméke ngbóróne zía 'dí'bi kará e gbre, Áda e kí Zíla. 20 Zí Áda ndíki owú do ìfí ìrìja Zabála. Zabála ni ne bulúndu 'yì ga bi ndìsiné gámá mi'da'dágá kí lúru bi kací bangá eyé e simi súwú ní. 21 Ìrì lúndua ni 'bì ené Zùbála. Zùbála ni ne bulúndu 'yì ga bi 'yì úcu ku'dú e kpá 'yì ímí kángá e ní. 22 Zí Zíla kpá ndíki 'bì ené owú'o do zía ìfí ìrìja Tùbùla Káyina. Bi ngboróogú ní, zía ídí 'bì ené 'yì úcu 'boro. Ìrì lémia kóo Náma.

23 Kadra kíe'do zí Laméke kóo úku ledre zí me'bené ga bi gbre ní kídí, "Kará 'bì amá e, úwúsé aka kúrúma kúrú o'do 'bì esé.

Máúfu kóo ngíti owú'o do gi zía oto kóo unḡú romá. 24 Togú Lomo úku kóo kídí 'yì bi ni óto sílíne ro Káyina ní, nées ni 'dó'do wo kí'dí ìnyì doa gbre. Máa Laméke togú 'yì oto sílíne romá, mááyí 'bì amá

'dó'do wo kí'dí cì ota doa sokó doa ìnyì doa gbre."

25 Gi do kací umbu Ábele, zí Ádama e ndíki ngíti owú'o do zíye ìfí ìrì a Séte.‡ Zíye úku ledre kídí, "Mbófo éyí, Lomo i'biogú dobikulú Ábele bi kóo lúndua ufu ní go zíze." 26 Gi ore zí Séte ndíki owú'o do, zíye ìfí ìrì a Enósa.

Nées nda go sìnḡí kadra bi kóo zí 'yì e ndìsìyé ìni ìni zí Ngére Lomo simi a ní.

5

Ledre gi ro bulúndu bulúndu Ádama e

1 Ba ledre ga bi kóo gi ro Ádama kí bulúnduné e ní.

Simi bi kóo Lomo otoogú 'yìma'dí e ní, otoogú kóo yée cé káa zí ne ní. 2 Otoogú kóo yée o'do kí kára, zía ìfí ìrìyé kídí, "Yìma'dí e." Zía ìnyiné í'bí úndru zíye.

3 Simi bi kóo simibi 'bì Ádama ni go míya kíe'do doa cì kéré doa sokó (130) ní, zía kóo ndíkiogú tosoné owú'o do zía ìfí ìrì owú ma'dáa Séte.

4 Zí Ádama ndìsiné gi do kací bi ndikiní Séte ní, simibi míya ìnyì doa ota (800). Zía kóo kpá ndíki ngíti géyì owú e, ya'dá e kí kará e.

5 Ádama ni úyu ní, mengi do sogo kángá go simibi míya ìnyì doa eso doa cì kéré doa sokó (930).

6 Simi bi kóo simibi ni do Séte go míya doa ìnyì (105) ní, zía ndíki Enósa. 7 Gi do kací a nées, zía ndìsiné simibi míya ìnyì doa ota doa ìnyì doa gbre (807). Zía ndíki ngíti géyì owú e ya'dá e kí kará e.

8 Simibi ni kóo do Séte mbá míya ìnyì doa eso doa sókó doa gbre (912) zía kóo úyuné.

9 Simi bi kóo Enósa mengi go simibi cì eso doa sokó (90) ní, zía ndíki Kenána. 10 Zí Enósa ménginé gi do kací Kenána nées simibi e míya ìnyì doa ota doa sokó doa ìnyì (815).

† 4:16 4:16 Nódú: Ìni ledre gi simi ìrì bi Nódú ní kídí gámálíci. ‡ 4:25 4:25 Séte: Ìni ledre gi simi ìrì bi Séte ní kí tara Ébere kídí, Lomo i'bíne zíma.

Zía ndíki ngíti géyí owú e ya'dá e kí kará e. ¹¹ Ni nda kóo úyu ní simibi ni kóo doa go mbá míya ìnyí doa eso doa ìnyí (905).

¹² Simi bi Kenána ni kóo go kí simibi cí ota doa sokó (70) zía ndíki Malále. ¹³ Gi do kací Malále zía méngíné simibi e míya ìnyí doa ota doa cí gbre (840), zía ndíki ngíti géyí owú e, ya'dá e kí kará e. ¹⁴ Kenána mengi kóo mbá simibi míya ìnyí doa eso doa sokó (910), zía úyuné.

¹⁵ Malále mengi kóo 'bi ené simibi cí ota doa ìnyí (65), zía ndíki Yéreda. ¹⁶ Gi do kací a nées, zí Malále méngíné simibi míya ìnyí doa ota doa cí kéré doa sokó (830), zía ndíki ngíti géyí owú e, ya'dá e kí kará e. ¹⁷ Malále mengi kóo mbá simibi míya ìnyí doa ota doa cí eso doa sokó doa ìnyí (895), zía úyuné.

¹⁸ Yéreda mengi kóo mbá simibi míya kíé'do doa cí ota doa gbre (162) zía ndíki Enóka. ¹⁹ Nda gi do kací a nées, zía méngíné simibi míya ìnyí doa ota (800), zía ndíki ngíti géyí owú e, ya'dá e kí kará e. ²⁰ Yéreda mengi kóo mbá simibi míya ìnyí doa eso doa cí ota doa gbre (962), zía úyuné.

²¹ Enóka mengi kóo mbá simibi cí ota doa ìnyí (65), zía ndíki Metuséla. ²² Zía méngíné gi do kací Metuséla nées simibi míya ota (300), zía ndíki ngíti géyí owú e, ya'dá e kí kará e. Iliofuní kóo ledre 'bi Lomo go. ²³ Enóka mengi kóo mbá simibi míya ota doa cí ota doa ìnyí (365). ²⁴ Ndísi 'bi Enóka kí miméngi ledre ené ni kóo bilámáne do komo Lomo. Gi zí kényi nées ní, zí Lomo kóo 'dí'bi wo lá wayí.

²⁵ Zí Metuséla kóo méngíné mbá simibi míya kíé'do doa cí eso doa ìnyí doa gbre (187), zía ndíki Laméke. ²⁶ Gi do kací a nées, zía méngíné simibi míya ìnyí doa gbre doa cí eso doa gbre (782) zía ndíki ngíti géyí owú e, ya'dá e kí kará e. ²⁷ Zía nda kóo úyuné simi bi mengi

kóo go mbá simibi míya ìnyí doa eso, doa cí ota doa ìnyí doa eso (969) ní.

²⁸ Laméke mengi kóo mbá simibi míya kíé'do doa cí eso doa gbre (182), zía ndíki owúo'do. ²⁹ Zía ìfí ìrja Nówa.* Zía úku ledre gi roa kídí, "Ba go owú bi ni sáká zée gi simi 'do'dó bi ndísiyé 'dó'dó a kí méngi moko simi kángá bi Lomo oto tarané kací a ní." ³⁰ Zí Laméke kóo méngíné mbá simibi míya ìnyí doa cí eso doa sokó doa ìnyí (595) gi do kací bi ndikiní Nówa ní. Zía ndíki ngíti géyí owú e, ya'dá e kí kará e. ³¹ Zía úyuné simi bi kóo simibi ni doa go mbá míya ìnyí doa gbre doa cí ota doa sokó doa ìnyí doa gbre (777) ní.

³² Simi bi Nówa mengi go simibi míya ìnyí (500) ní, zía ndíki owú e ota mbá owú ya'dá e. Owú maáge kóo Séme, Áma nda kí Yépetá.

6

Milúyú ledre 'bi 'yíma'dí e

¹ Simi bi 'yí e niyí nda go étri do sogo kángá kángaya ní, zí yée ndíki tú'dú owú kará e, ² zí owú ya'dá e gi simi 'yí ga bi nguṅuní ledre 'bi Lomo go ní lurú owú kará ga gére nées kí 'búne gi zí lámá bi royé ní. Zíye ndísiyé 'dí'bi yée káa do kará e. ³ Zí ledre nées sínýíne ro Lomo, zía úku ledre kídí, "Máútuásá lolu ótoómo 'Dówúma simi 'yíma'dí e zíye ndísiyé trídriyé za fí ní wá gi zía niyí úyu miúyu. Odu simibi eyé ni ídí dúú míya kíé'do doa cíkéří (120) zíye úyuyé."

⁴ Míngburoko raga 'yí e niyí kóo bo do sogo kángá simi sındí kadra bi kóo owú 'bi 'yí ga bi nguṅuní ledre 'bi Lomo go ní ndísiní ndiki owú e kí nyí 'yí ga bi nguṅuní ledre 'bi Lomo wá ní. Niyí kóo ye 'yí ga bi kí roko'buyé, ìriyé ndísi ówú miówú simi sındí kadra máa bi kóo nées ní.

⁵ Zí Lomo lurú míngbóro bisinyí ledre 'bi 'yíma'dí e do sogo kángá,

* 5:29 5:29 Nówa: Ini ledre gi simi ìrj bi Nówa ní kí tara Ébere kídí, 'dówúro.

miméngì ledre eyé kí misómù ledre eyé ni nda yí ené go mbá bisinyíne kíngaya kací kadra mbá, ⁶ zí ledre née sinyíne ro Ngére Lomo zí mimbé'dea 'dəcíné gí zía mi'dəcí gí zía bi otoogu 'yíma'dí e ne do sogo káṅgá ní. ⁷ Zía úku ledre kídí, “Mááyí úfuóyó 'yí ga gére née mbá 'dá'ba. Zíma kpá úfuóyó bangá e, solú e, kí éyí trídri ga bi ndìsìní ndéré kí do simiyé bi ní mbá 'dá'ba. Mááyí kí mongú lerí zíma ótoogu yée” ⁸ Odu 'yí bi kóo ni bilámáne do komo Lomo ní dujú Nówa.

Nówa yeme kurúngba

⁹ Ba owú ledre gí ro Nówa.

Nówa ni kóo mbigí 'yí 'bi Lomo, zí miméngì ledre ené ídíne mbá bilámáne gí dongará 'bi 'yí ga bi kóo simi sındí kadra née. ¹⁰ Nówa ma'dáa ndiki kóo owú e ota, Séme, Áma kí Yépetá.

¹¹ Nda gí ore zí miméngì ledre 'bi 'yíma'dí e do sogo káṅgá ídí ené nda go bisinyíne kíngaya do komo Lomo, gí zía ambáye nda yí ené kóo go lá góo rará. ¹² Simi bi Lomo lurú do sogo káṅgá ni nda yí ené go kenée ní, zía ówo a kídí do sogo káṅgá sinyí go gí zía miméngì ledre 'bi 'yíma'dí e ni nda yí ené go mbá bisinyíne. ¹³ Née ní zí Lomo úku ledre zí Nówa kídí, “Máyéme romá go gí ro zíma úfuónzó 'yíma'dí e za mbá, gí zía do sogo káṅgá sinyíonzó roné go gí zí rará eyé. Káa zí bi go kenée ní, mááyí go ógu úfuónzó yée kí éyí trídri e gí do sogo káṅgá za mbá. ¹⁴ Ídí yéme mongú kurúngba zíyí gí simi kágá bi kí roko'buné ní. Zíyí ífi 'dəcí simia tú'dú káa zí ifíní simi 'dəcí ní, zíyí kúrúru simiyé mikúrúru kí ko'dó 'dəcí kí sága mbá. ¹⁵ Miyéme a idí ídí káa, miákpa a idí ídí miólo komo sındí 'yí míya eso cí gbre doa sokó (450), miáya a idí ídí miólo komo sındí 'yí cí ota doa

sokó doa ìnyí (75), mióló a nda 'bi ené miólo komo sındí 'yí cí gbre doa ìnyí (45). ¹⁶ Ídí 'dóro doa káa zí do 'dəcí ní, zíyí ótoómo bifúó dongará doa née kí gbígéří a gí ro síli. Simi kurúngba ma'dáa, idí ídí ota ngíti a 'dága, ngíti a yana ngíti a nda 'bi ené nde. Zíyí óto mbotu do gboru a. ¹⁷ Ídí úwú ledre ba bilámáne, gí zía mááyí go ógu kásaógu mongú iní zía úcuné do sogo káṅgá mbá, zí 'yíma'dí e kí éyí trídri e úyuyé za mbá 'dá'ba. ¹⁸ Tí lá miyéme ledre ni idí dongaráze kéyí káa, idí 'dí'bi me'beyí kí owú 'bi eyí e kí me'beyé e zise ólúse simi kurúngba. ¹⁹ Ídí 'dí'biútú říkí sí do éyí trídri e ya'dáye kí karáye mbá gí ro zise ómosé kéye simi kurúngba íri gí ro zíye ídíye trídri gí zí mongú iní. ²⁰ Zíyí kpá 'dí'biútú říkí sí do solú e, bangá e kí éyí trídri ga bi ndìsìní ndéré kí do simiyé bi ní, ya'dáye kí karáye mbá kpa kíyí simi kurúngba íri, gí ro zise ómosé ndro kéye. ²¹ Gí ore zíyí kpá 'dí'bi éyí miánu kací sí doyé mbá kpa zíyí bándáóto yée gí rosé kí éyí trídri ga gére née.”

²² Zí Nówa méngì ledre ga gére née tí za cé káa zí bi Lomo uku zía ní.

7

Mongú iní bi ucu ní

¹ Simi bi sındí kadra utúasá go ní, zí Ngére Lomo úku ledre zí Nówa kídí, “Nówa, ólúse mu kí me'beyí, kí 'yí 'bi 'be 'bi eyí e mbá simi kurúngba gí zía gí dongará 'yí ga bi simi sındí kadra máa ba ní, áyí dujú yí mbigí 'yí amá. ² Simi bi áse go ólú ní, idí 'dí'bi říkí sí do bilámá bangá e* ìnyí doa gbre, ya'dáye kí karáye. Zíyí 'dí'bi říkí sí do bisinyí bangá e† ya'dáye kí karáye. ³ Nda gí ore zíyí 'dí'bi říkí sí do solú e kpá ìnyí doa gbre, ya'dáye kí karáye,

* **7:2** 7:2 Bilámá bangá e: Bilámá bangá niyí bangá ga bi ndìsìní ánu yée kí 'dáná yée káa do éyí 'dáná zí Lomo ní. † **7:2** 7:2 Bisinyí bangá e: Bisinyí bangá niyí 'bi eyé bangá ga bi anuní yée kí 'dáná yée káa do éyí 'dáná zí Lomo wá ní.

káa bi kúfúye ni ̀ngbu ke. ⁴ Gi do kací s̀l̀l̀ ̀nỳi do a gbre mááyí go ógú kása iní zía é'dìné kí s̀l̀l̀ c̀j gbre kí ndulú e kí kadra mbá gi ro zía úfuónzó éyí tr̀dr̀r̀ ga bi ndìsiní ndìsì gbére bi máótoógú yée ní mbá 'dá'ba."

⁵ Zí Nówá méngì ledre ga gére née go tí káa zí bi Ngére Lomo uku zía ní.

⁶ Simì bi iní née ni kóo ógú é'dì ní, Nówá ni kóo go kí simìbi míya ̀nỳi do a k̀r̀j̀ (600). ⁷ Née ní, zí Nówá ̀nỳiyé kí me'bené, kí wot̀ne e kí me'beyé e mbá do ólúye simì kurúngba gi ro ómoyé gi zí mongú iní née. ⁸ Zí bilámá bangá kí bisinyí bangá ga bi Lomo uku ledreyé zí Nówá ní, solú e, kí éyí tr̀dr̀r̀ ga bi ndìsiní ndéré kí do simiyé bi ní, ⁹ ya'dáye kí karáye ólúye kí Nówá e mbá simì kurúngba káa zí bi Lomo uku zía ní. ¹⁰ Gi do kací s̀l̀l̀ ̀nỳi do a gbre, zí mongú iní née 'dí'bi bi do tónóne é'dìné.

¹¹ Simì simìbi bi simìbi do Nówá go míya ̀nỳi do a k̀r̀j̀ (600) ní, simì gbre éfé simì 'dú'du ené sokó do a ̀nỳi do a gbre, zí mongú iní ndìsì lágaóguné gi simì kángá do sogo kángá, zí wo bi ndìsì é'dì gi komo ere ní ndìsì léfené káa zí ere likpí go ml̀kp̀ ní. ¹² Zí iní née é'dìné kí ndulú e kí kadra mbá kí s̀l̀l̀ c̀j gbre.

¹³ Née kadra bi kóo Nówá e kí me'bené kí wot̀ye ga bi ota, Séme, Áma kí Yépetá kí me'beyé e mbá olúní simì kurúngba ní.

¹⁴ 'Dì'biutúní kóo bangá súwú e kací r̀k̀j̀ s̀j̀ doyé, bangákulú e kací r̀k̀j̀ s̀j̀ doyé, éyí tr̀dr̀r̀ ga bi ndìsiní ndéré kí do simiyé bi ní kpá kací r̀k̀j̀ s̀j̀ doyé, nda kí solú e kí éyí tr̀dr̀r̀ ga bi kí fúndúye ní kací r̀k̀j̀ s̀j̀ doyé mbá.

¹⁵ Zí eyí tr̀dr̀r̀ ga gére née óguyé kací s̀j̀ doyé e mbá gbre gbre ólúye kí Nówá e simì kurúngba. ¹⁶ Éyí tr̀dr̀r̀ ga bi kóo mbá olúní simì kurúngba ní, niyí kóo kí ya'dáye kí karáye káa zí bi kóo Lomo uku zí Nówá ní. Gi ore zí Ngére Lomo 'dùtù mbotù.

¹⁷ Zí iní é'dìné kí s̀l̀l̀ c̀j gbre, do úcuné do sogo kángá kángaya, zí miúcu iní née ndìsiné s̀kp̀j̀ kurúngba ndéré ḱe 'dága gi do sogo kángá. ¹⁸ Zí iní nda úcuné go bisinyíne kángaya do sogo kángá, zí kurúngba ndìsì élené do a ndéréne 'dága. ¹⁹ Nda gi ore zí miúcu iní née úcu'dùtù do mingburoko ngbángbá landa ga bi do sogo kángá ní mbá. ²⁰ Zía úcutátá roné 'dága kángaya, zí mingburoko landa ga gére ídíye mbá s̀j̀ iní nde. Zí iní ídíne 'dága gi do landa mítiri ̀nỳi do a gbre. ²¹ Za r̀k̀j̀ éyí tr̀dr̀r̀ e ga bi ndìsiní ndìsì gbére kací s̀j̀ doyé mbá, solú e, bangákulú e, bangá súwú e nda kí éyí tr̀dr̀r̀ máa yée ga bi ndìsiní ndéré kí do simiyé bi ní kí 'yìma'dí e, úyuónzó royé za mbá. ²² Éyí ga bi kí 'dówú simiyé bi ndìsiní ndìsì gbére ní, zíye úyuónzó royé za mbá. ²³ Lomo úfuónzó éyí tr̀dr̀r̀ ga bi ndìsiní ndìsì gbére ní go za mbá, 'yìma'dí e, bangá e, solú e, nda kí éyí tr̀dr̀r̀ máa yée ga bi ndìsiní ndéré kí do simiyé bi ní. Ootomo tí lá dùj̀ Nówá kí éyí tr̀dr̀r̀ ga bi niyí kéye simì kurúngba íri ní.

²⁴ Zí iní bi ucu née tónóne do sogo kángá kí s̀l̀l̀ míya ḱe'do, c̀j gbre do a sokó.

8

M̀ndúkú mongú iní

¹ Tí lá Lomo som̀l̀j̀ ledre Nówá kí éyí tr̀dr̀r̀ ga bi ḱe simì kurúngba ní wá. Zí Lomo kásaógú síli zía ndìsì ílíne do sogo kángá gi ro zí iní bi ucu née tónó ndúkúne. ² Née ní zí ml̀ága iní bi gi simì kángá ótoómo kí lágaóguné, zí wo bi ndìsì é'dì gi komo ere ní ndímíne. ³ Zí iní bi kóo ucu née, tónó ndúkúne ndoo gi do sogo kángá. Ni ndéréógú simì s̀l̀l̀ míya ḱe'do, c̀j gbre do a sokó ní, iní ndúkúonzó roné go. ⁴ Nda simì 'dú'du sokó do a ̀nỳi do a gbre 'bi ̀nỳi do a gbre éfé, zí kurúngba ndéré ndìsiné do ngítì landa kí ̀riné

Araráta. ⁵ Zí iní nda ndisíné go fú lá ndúkú tátá roné nde. Nda go simi mizefi sili 'bi sokó éfé, zí do ngíti géyí landa e go olúóguyé sága.

⁶ Gi do kací sili cí gbre, zí Nówa líkpí bifúó bi ootomo ro kurungba ní, ⁷ zía inyiné kása solú bi kí iriné fóro ní, nderé yí ené fí, zaá gi zí iní ndúkúonzó roné té kí. ⁸ Gi do kací a nées, zía kása kíríkó'do gi ro zía nderéne lúru bi togú iní ndúkúonzó roné gi do kángá go yá. ⁹ Tí lá simi bi kíríkó'do nderéogu iri ní, bi útú a bi ndaá gi zía iní ni aka yí ené fú lá bo do sogo kángá, zía ndá'balúgu roné zí Nówa simi kurungba. Zí Nówa ésiógu silíne do 'dí'bilúgu wo simi kurungba. ¹⁰ Zí Nówa ndisíné kí sili inyi doa gbre, zía kpá kása ándá kíríkó'do nderé lúru bi. ¹¹ Simi bi kíríkó'do nda'baogu nda kí tagá ní, ni nda go kí mbíli kágá bi olíva ní tarané. Gi ore zí Nówa owo a kídí iní ndúkú go. ¹² Zía ndisíné gi do kací a nées kpá sili inyi doa gbre, zía kpá kásalúgu kíríkó'do. Tí lá nderé máa bi nderé nées ní, nda'balugu ené lolu roné zí Nówa wá.

¹³ Simi sindi kadra máa bi koo nées ní, simibi 'bi Nówa ni koo go miya inyi doa kerí doa kíé'do (601). Simi mizefi 'dú'du 'bi éfé 'bi simibi máa nées ní, zí iní ndúkúonzó roné gi do sogo kángá. Zí Nówa líkpí do kurungba, ni lúru bi ní, do kángá ni go gágá. ¹⁴ Ni nderéogu bi simi sili cí kerí doa inyi doa gbre 'bi gbre éfé ní, do kángá gagá go géré.

¹⁵ Nées ní, zí Lomo úku ledre zí Nówa kídí, ¹⁶ "Nówa olúógusé gi simi kurungba mu, yi kí me'beyi, nda kí wotise e kí me'beyé e. ¹⁷ Ziyi 'dí'biógu éyí tridri ga bi kiyi iri ní sága, solú e, bangá e nda éyí tridri máa yée ga bi ndisíní nderé kí do simiyé bi ní gi ro zíye étrilúgu royé do ídiye tú'dú do sogo kángá."

¹⁸ Nées ní, zí Nówa olúóguyé sága kí me'bené, nda kí wotíne e kí me'beyé e. ¹⁹ Zí bangá e, kí éyí tridri ga bi ndisíní nderé kí

do simiyé bi ní nda kí solú ga bi koo kéye simi kurungba ní olúóguyé mbá sága kací sí doyé e mingungúcuá.

Lomo mócu éyí gi ro do sogo kángá

²⁰ Nées ní, zí Nówa ó'bó mbayi zí Ngére Lomo. Zía 'dí'bi riki sí do bilámá bangá e kí solú ga bi bilámáye ní ongoonzó yée do ongbó yée do mbayi nées kaa do éyí 'dáná. ²¹ Zí Lomo ídine kí mongú rokinyi gi ro 'dáná éyí bi Nówa 'daná zía ní. Zía ódroné zine kí roné kídí, "Tónóne karaba nderéne 'dá'dá, máoto lolu taramá kací kángá gi zí lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e wá. Mimengi ledre 'bi 'yíma'dí e mbá ni yi ené bisinyíne kú gi do owúye, tí lá máufuonzó lolu éyí ga bi kí 'dówú simiyé ní kaa zí wo bi mámengi ba wá.

²² "Tí kaa zí bi do sogo kángá ni ídí 'bi ené ní, sindi kadra 'bi éyí e mbá niyi ídí, sindi kadra 'bi 'diyí éyí e, kí sindi kadra 'bi 'dó'dúógu éyí e gi yáká, sindi kadra 'bi drú kí sindi kadra 'bi bi mírí, sindi kadra 'bi limi kí sindi kadra 'bi ndumu, nda kí sindi kadra 'bi kadra kí sindi kadra 'bi ndulu.

Éyí ga géré nées niyi ídí kenée za fí."

9

Miyéme ledre 'bi Lomo zí Nówa

¹ Gi do kací nées ní, zí Lomo í'bí úndru zí Nówa e kí wotíne e zía úku ledre zíye kídí, "Ídisé étri zí bulúndusé e ídiye tú'dú do sogo kángá. ² Bangá e kí solú e mbá, nda kí éyí tridri ga bi ndisíní nderé kí do simiyé bi ní kí kenzé e, niyi ndisi éré ngirisé miéré gi zía máoto yée go sí silíse. ³ Éyí ga bi za mbá ndisíní gámá migámá kí tridri simiyé ní, máí'bí yée go zise kaa do éyí miánu

cé káa zí bi kóo máí'bí fütú éyí e zise ndísisé ánu yéé ní.

4 “Tí lá ndásé ánu esí bi kí sáma siminé ní wá. Máási kíe gí zise gí zía trídri bi simi sáma ni aka simi a. 5 Káa zí bi go kenée née ní, togú 'yí ufu ezené 'yíma'dí mááyí kpá úfu wo. Kpá kenée bangá bi úfu 'yíma'dí go ní mááyí kpá úfu a 'dá'ba. 6 Lomo otoogu 'yíma'dí cé káa zí ne ní, gí zí kényí née ní 'yí ufu 'yíma'dí, eze a 'yíma'dí ni úfu wo kpá ne. 7 Gí zí kényí née ní, ili go zise étrísé kíngaya zí bulúndusé e ídíye do sogo káṅgá ba za mbá.”

8 Née ní zí Lomo úku ándá ledre zí Nówa kí wotíne e kídí, 9 “Bi ba ní, máóto miyéme ledre go gí ro zíma méngí a zise kí bulúndusé ga bi niyí ógu gí do kacise ní, 10 kpá kí éyí trídri ga bi olúógusé kéye gí simi kurúngba, solú e, bangákulú e, kí bangá súwú e ní. 11 Máóto go káa do miyéme ledre zise kíse, éyí ndaá lolu íri do úfuónzó éyí trídri e kí miúcu iní do sogo káṅgá ní wá.”

12 Née ní zí Lomo úku ledre kídí, “Ba lílì miyéme ledre bi máyéme go gí ro zía ídíne dongaráze kíse kí éyí trídri e mbá ní, yéé ga bi cakaba ba kí yéé ga bi niyí ídí karanée ní. 13 Máóto míkórú amá go komo ere zía ídíne káa do lílì miyéme ledre dongaráze kíse kí do sogo káṅgá mbá. 14 Kí'dí bi mákása mongú iní go gí ro zía é'díne do sogo káṅgá ní, míkórú ni olúógu. 15 Togú olúogu go kenée, mááyí geré sómúndíki miyéme ledre bi máyéme dongaráze kíse kí éyí trídri e kací sí doyé e mbá ní. Iní ucu andá lolu roné zía úfuónzó éyí trídri mbá wá. 16 Kí'dí bi míkórú olúógu go kenée ní, mááyí lúrúndíki a zíma geré sómúndíki ledre miyémeóto ledre bi máyéme dongaráze kíse kí éyí trídri e do sogo káṅgá mbá ní.”

17 Nda gí ore zí Lomo úku ledre zí Nówa kídí, “Ba go lílì miyéme ledre bi máyémeóto dongaráze kíse kí éyí trídri e do sogo káṅgá mbá ní.”

Wotí Nówa e

18 Wotí Nówa ga bi kóo olúoguní kéye gí simi kurúngba ní niyí, Séme, Áma kí Yépetá. Áma ni ne 'bú Kanána. 19 Wotí Nówa ga bi ota née, niyí ye bulúndu 'yíma'dí e do sogo káṅgá mbá.

20 Nówa ni ne mizefí 'yí bi kóo tonó ó'do yáká do 'díyí kóró simi a ní. 21 Simi bi Nówa ewé le'yí kóró née ní, zía kóyóne, zía útú 'dú'duné gí zía ngírá sí kútú kacíne. 22 Zí Áma 'bú Kanána olú ndíki 'búyé kí 'dú'du ngírá, zía olúóguné ndéréne úku a zí lúnduné e sága. 23 Tí lá zí Séme kí Yépetá 'dí'bi mbílì bongó yáya do goyé zíye olúye kíe kí sogoyé sí kútú do ló'bú a do 'búyé kí 'dú'du ngírá. Oyólo'bóní komoyé gbú gí 'dí keří káa bi yéé niyí lúrú ngírá 'búyé.

24 Simi bi le'yí ongó gí komo Nówa zía úwú ledre bi wotí a Áma mengí zía ní, 25 zía úku ledre kídí, “Máóto taramá go kací Kanána, ni ídí owúkúlú 'bi lúnduné e. Ni ídí 'bi ené za 'dá'ba kíngaya.”

26 Zía kpá úku ledre kídí, “'Yí e mbá idíní í'bí mbófo éyí zí Ngére Lomo bi ndísi sáká Séme ní. Zí Kanána ídí 'bi ené nda owúkúlú 'bi Séme.

27 Mááyí úku ledre zí Ngére Lomo idí í'bí úndru zí Yépetá, zía ndíki tú'dú owú e, zí bulúnduga ndísi ndísiyé ndro kí bulúndu Séme e, zí Kanána ídí 'bi ené owúkúlú 'bi Yépetá.”

28 Zí Nówa ndísiné gí do kací mongú iní bi kóo ucu ní simibi míya ota, cí gbre doa sokó (350). 29 Nówa mengí kóo mbá simibi míya inyi doa eso, cí gbre doa sokó (950) zía úyuné.

10

Bulúndu Nówa e

1 Ba ledre gí ro bulúndu Nówa bi wotíga ga bi Séme, Áma kí Yépetá ndikiní yéé gí do kací mongú iní bi kóo ucu ní.

Owú 'bi Yépete e

² Owú 'bi Yépete e niyí, Goméra, Magága, Midáyí, Yavána, Tùbùla, Mísáka nda kí Tirása.

³ Zí owú 'bi Goméra ídí 'bi eyé, Asakenéza, Ripháta nda kí Togaráma.

⁴ Owú 'bi Yavána, 'bi eyé, Elísa, Tarásísi, Kítímí, nda kí Rodanímí.

⁵ Ga ba sí do bulúndu Yépete ga bi ndìshíní ndìshí kací kó'dú mikavu e kí do cúkú e ní. Zíye ndìshí óto 'be 'bi eyé e do bi e m̀ng̀ng̀cua do ndìshí ódroyé simi m̀bigí tara máa 'bi eyé ní.

Owú 'bi Áma e

⁶ Owú 'bi Áma 'bi eyé kóo, Kùsù, Ízibiti,* Pùtù nda kí Kanána.

⁷ Owú 'bi Kùsù nda 'bi eyé, Séba, Avíla, Sábata, Ráma nda kí Sabatéka. Zí owú 'bi Ráma e nda ídí 'bi eyé Síba e kí Dedána.

⁸ Ngíti owú 'bi Kùsù ni kóo bo kí ìrìné Nìmiróda, ni kóo ne bìrará 'yì kí roko'buné do sogo káṅgá. ⁹ Gí zí sáká éyí 'bi Ngére Lomo zí Nìmiróda ndìshíné úfu bangá e kíngaya. Née sí ledre bi 'yì e ndìshíní úku ledre gí zía kídí, “Lomo idí í'bí komokenzì zíyì, zíyì ndìshíyì úfu bangá e ḱe káa zí 'bi Nìmiróda ní.” ¹⁰ Ga kóo 'desí ní, Nìmiróda ndìshí kóo ndìshí simi káṅgá bi Sinára ní. Ni ne m̀zefí mongú ngére do gara ga bi ota, Babelóniya, Eréka, Akáda nda Kalané.

¹¹ Nda gí ore zía ìnyìné ndéréne simi káṅgá bi kí ìrìné Asíriya, kí'dí bi o'bó m̀ng̀buroko gara ga bi, Nìnévì, Rebóta Íra, Kála, ¹² nda kí Résene bi ni dongará Nìnévì kí Kála bi ni ne mongú gara doyé mbá ní.

¹³ Owú 'bi Ízibiti niyí 'bi eyé Lìdìyáđì, Aníma, Labíti, Nefatúma, ¹⁴ Petarúsa, Kasélù bi ndikioguní kufú 'yì ga bi Falasítini ní, nda kí Kuréto.

¹⁵ Owú 'bi Kanána e niyí Sidóna bi ni ndíká ní kí Éte. ¹⁶ Kanána ni kpá ne 'bù, Zebúsa, Amóra, Girigási,

¹⁷ Ivíta, Aréka, Sinóyi, ¹⁸ Avénda, Zemaráda nda kí Amáta.

Nda gí do kací a née zí 'yì 'bi Kanána e áṅgayé ¹⁹ zí mama bi dongaráye kí ngíti géyì 'yì e ní tónóne gí simi Sidóna ndéréóguné gí simi Gerári gbóo kí Gáza, nda m̀'dí gbére simi Sodóma, Gomóra, Adéma, Zeboyíma gbóo kí Lasa.

²⁰ Ga ba owú 'bi Áma e kí bulúnduga ga bi ndìshíní ndìshí do bi e kací sí doyé kí tara eyé e m̀ng̀ng̀cua ní.

Owú 'bi Séme

²¹ Zí Séme bi mongú lúndua ni Yépete ní kpá ndíki wotíne e. Séme ni ne bulúndu 'yì ga bi ndìshíní ndólo yée Ébere e ní mbá. ²² Owú 'bi Séme ma'dáa niyí nda 'bi eyé Eláma, Asúra, Aripakasáda, Lúda nda kí Aráma.

²³ Owú 'bi Aráma niyí 'bi eyé, Úzù, Úla, Getéra nda kí Mása.

²⁴ Aripakasáda ni 'bi ené 'bù Séla, zí Séla nda ídí 'bi ené 'bù Ébere.

²⁵ Ébere ndíki kóo owú e gbre. Ngíti a ìrìá 'bi ené Pelége† gí zía née s̀ndí kadra bi 'yìma'dí e ífi bayiní royé do sogo káṅgá ní. Iṛì lúndua 'bi ené nda Zakatáni.

²⁶ Owú 'bi Zakatáni niyí 'bi eyé, Alemodáda, Sélefa, Azaramavéta, Zéra, ²⁷ Adoráma, Uzála, Díkela, ²⁸ Obála, Abimiyéle, Síba, ²⁹ Opíra, Avíla nda kí Zobába. Ga gére née mbá owú 'bi Zakatáni. ³⁰ Káṅgá bi kóo ndìshíní simi a ní tonó gí simi Mésa ndéré'díyì roné 'dí gbére do bi ekíekí bi gbóo kí Sefára ní.

³¹ Ga ba owú 'bi Séme ga bi ndìshíní ndìshí do bi e kací sí doyé kí tara eyé e m̀ng̀ng̀cua ní.

³² Ga ba sí do bulúndu Nówa ga bi wotí ga ndikiní yée kací do 'be 'bi eyé e ní. Niyí ye 'yì ga bi ndikioguní r̀kí sí do 'yìma'dí e do sogo káṅgá gí do kací mongú iní bi kóo ucu ní.

* **10:6** 10:6 Ízibiti: Ngíti ìrì Ízibiti ni Miziráma. Pelége ní kí tara Ébere kídí, “ífi éyí e.”

† **10:25** 10:25 Pelége: Ini ledre gí simi ìrì bi

11

Lomo ifi bayi tara zí 'yíma'dí e

¹ Ga kóo 'desi ní, tara ni aka yi ené kóo do sogo káṅgá duṣú kíé'do zí 'yi e ndiṣi úku duṣú tara máa bi kíé'do nées. ² Simi bi 'yíma'dí e niyi ndiṣi kí gámálíci royé ní, zíye ndéré 'dìyi royé mi'dí gbére do óguyé do mongú nyára bi simi Sinára,* zíye ndiṣiyé ore.

³ Zíye úku ledre dengbiye kídí, “Ógusé mu zíze ónzó bilóko do óngbó a bilámáne.” Yemení kóo bilóko nées do bi kací tutú zí mícece'di ko'bó nda ídí 'bi ené do bi kací éyí bi káa zí seméndi ní. ⁴ Nées ní zíye úku ledre kídí, “Ógusé mu, zíze ó'bó mongú gara zíze, kí mongú 'dìci siminé mbíwu 'dága zí doa ndéréoguné gi ro ere, gi ro zí irizé ówúne doa káa bi azé báyi do sogo káṅgá mbá ke.”

⁵ Tí lá zí Ngére Lomo óguné lúru mongú gara kí mongú 'dìci bi 'yi ga gére niyi ndiṣi ó'bó a nées. ⁶ Zí Ngére Lomo úku ledre zíne kí roné kídí, “Káa zí bi 'yi ga ba niyi go 'yi kíé'do, ndiṣini ódro go kpá lá duṣú tara bi kíé'do zíye tónóye go méngi éyí káa zí ba ní, ledre bi niyi yéme a gi ro méngi a ní utúasá rómo yée wá. ⁷ Ógusé mu zíze ndéréze girágá báyi simi tara eyé káa bi niyi ndiṣi úwú royé dengbiye ke.”

⁸ Nées ní, zí Ngére Lomo báyi yée giri do sogo káṅgá mbá, zíye ótoómo kí ó'bó mongú gara bi kóo nées. ⁹ Nées sí ledre bi ifiní iri bi nées kídí Bábele† ní gi zía nées bi bi Ngére Lomo girágá bayi tara bi do sogo káṅgá ba gi doa ní. Nda gi ore zí Ngére Lomo báyi yée mikékeri do sogo káṅgá mbá.

Ledre gi ro bulúndu Séme e

¹⁰ Ba ledre gi ro bulúndu Séme e. Simibi gbere gi do kací mongú ini bi kóo ucu ní, simi bi simibi 'bi

Séme ni go míya (100) ní, zía ndíki Aripakasáda. ¹¹ Gi do kací a nées ní, zí Séme ndiṣiné simibi míya inyi (500) zía ndíki ngíti géyi owú e, ya'dá e kí kará e.

¹² Simi bi simibi 'bi Aripakasáda ni go cí keri a doa sokó doa inyi (35) ní, zía ndíki Séla. ¹³ Nda gi do kací Séla, zí Aripakasáda méngi simibi míya eso doa ota (403) zía ndíki ngíti géyi owú e, ya'dá e kí kará e.

¹⁴ Simi bi simibi ni do Séla go cí keri a doa sokó (30) ní, zía ndíki Ébere. ¹⁵ Zí Séla méngi gi do kací Ébere nées simibi míya eso doa ota (403), zía ndíki ngíti géyi owú e, ya'dá e kí kará e.

¹⁶ Simi bi simibi do Ébere go cí keri a doa sokó doa eso (34) ní, zía ndíki Pelége. ¹⁷ Zí Ébere méngi gi do kací Pelége nées simibi míya eso doa cí keri a doa sokó (430), zía ndíki ngíti géyi owú e, ya'dá e kí kará e.

¹⁸ Simi bi simibi do Pelége go cí keri a doa sokó (30) ní, zía ndíki Réwu. ¹⁹ Zí Pelége méngi gi do kací Réwu nées simibi míya gbere doa inyi doa eso (209), zía ndíki ngíti géyi owú e, ya'dá e kí kará e.

²⁰ Simi bi simibi do Réwu go cí keri a doa sokó doa gbere (32) ní, zía ndíki Serúga. ²¹ Zí Réwu méngi gi do kací Serúga nées simibi míya gbere doa inyi doa gbere (207), zía ndíki ngíti géyi owú e, ya'dá e kí kará e.

²² Simi bi simibi do Serúga go cí keri a doa sokó (30) ní, zía ndíki Nówara. ²³ Zí Serúga méngi gi do kací Nówara nées simibi míya gbere (200), zía ndíki ngíti géyi owú e, ya'dá e kí kará e.

²⁴ Simi bi simibi do Nówara go cí keri a doa inyi doa eso (29) ní, zía ndíki Téra. ²⁵ Zí Nówara méngi gi do kací Téra nées simibi míya kíé'do doa sokó doa inyi doa eso (119), zía ndíki ngíti géyi owú e, ya'dá e kí kará e.

* **11:2** 11:2 Sinára: Ngíti iri Sinára ni kóo Babelóniya. † **11:9** 11:9 Bábele: Ledre ba kí tara Ébere ini ledre gi simi a kídí, sinyi simi do.

26 Simi bi simibi do Téra go cí ota doa sokó (70) ní, zía ndiki Abaráma e kí Nówara nda kí Árana.

Ledre gí ro bulúndu Téra e

27 Ba ledre gí ro bulúndu Téra e.

Téra ndiki Abaráma e kí Nówara nda kí Árana. Zí Árana ndiki Lóto. 28 Simi bi Téra 'bù Árana ni aka kí komoné ní, zí Árana úyuné cìkì simi Ẹrù kàngá bi ndikiní wo simi a simi Babelóniya ní. 29 Née ní zí Abaráma e kí Nówara gbengará 'dí'bi kará e. Iri me'be Abaráma 'bi ené Sárayi, iri me'be Nówara ni nda 'bi ené Mílíka nyí Árana bi lémi Íseke ní. 30 Bi kenée ní Sárayi ni yí ené mikoto ndiki ené owú wá.

31 Née ní, zí Téra 'dí'bi wotíne Abaráma kí bulúnduné Lóto bi wotí Árana nda kí Sárayi me'be wotíne Abaráma zíye ómúye gí simi Ẹrù bi simi Babelóniya ní ndéréye simi kàngá bi Kanána ní. Tí lá simi bi nderéoguní simi gara bi ndişiní ndólo a Arána ní, zíye ndísiyè cìkì ore.

32 Simi bi simibi 'bi Téra ni go míya gbre doa inyi (205) ní, zí Lomo 'dí'bi 'dówú a cìkì simi Arána ore.

12

Lomo ndolo Abaráma

1 Zí Ngére Lomo úku ledre zí Abaráma kídí, "Ídí ótoómo kàngá esé, 'yí eyí e kí 'bùyí e mbá, zíyí ómúyí simi kàngá bi mááyí 'dódo a zíyí ní. 2 Mááyí í'bí úndru zíyí, zíma óto bulúnduyí e zíye étriyé do ídíye káa do mongú sí do. Mááyí óto iriyí zía ówúne miówú zíyí ídíyí 'yí bi 'yí e niyí ndísi ndíki úndru kpurú gí zía ní. 3 Mááyí í'bí úndru zí 'yí ga bi niyí óto úndruyí ní, 'yí bi ni óto tarané kacíyí ní mááyí kpá óto taramá kací a. Nda kpurú gí simiyí mááyí í'bí úndru zí ríkí kúfú 'yíma'dí e do sogo kàngá mbá."

4 Née ní zí Abaráma inyiné ndéréne tí káa zí bi Ngére Lomo uku zía ní. Zí Lóto útúne do kací a.

Simibi 'bi Abaráma ni kóo cí ota doa sokó doa inyi (75) simi bi omú gí simi Arána ní. 5 Zí Abaráma ómúye kí me'bené Sárayi e kí Lóto owú 'bi lúnduné, zíye 'dí'bi za éyí ga bi 'bi 'be ní mbá, 'yí 'bi moko eyé ga bi kóo niyí kéye simi Arána ore ní mbá zíye iniyé ndéréye simi kàngá bi Kanána ní. Do ndéréoguyé íri.

6 Zíye ókpóye gí simi Kanána fú lá miókpó do ndéréoguyé simi owú gara kí iriné Sekéme, do ndísiyè cigí kágá bi ndişiní ndólo a Móre. Simi şindí kadra máa bi kóo née 'yí 'bi Kanána e ndişiní kóo ndísi ore. 7 Née ní zí Ngére Lomo 'dódo roné zí Abaráma íri zía úku ledre zía kídí, "Mááyí í'bí kàngá ba zí bulúnduyí e za fí." Zí Abaráma ó'bó mbayi zí Ngére Lomo bi 'dódo roné zía ní ore.

8 Gí do kací née ní, zí Abaráma iniyé ndéréye do bi bi ekíekí bi simi Bétele mi'dí gbére ní, zía óto táya ore. Bétele ni 'bi ené mi'dí gólú Áyi ni 'bi ené mi'dí gbére. Zía ó'bó mbayi ore ndísi ini ini zí Ngére Lomo sí a. 9 Zí Abaráma e kpá iniyé gí ore ndéré 'díyí royé mi'dí simi Negébe.

Abaráma nderé simi Ízibiti

10 Simi şindí kadra máa bi kóo née ní, zí mongú 'bú útúne. Zí Abaráma iniyé gí ore ndéréye ndísiyè cúku'dée simi Ízibiti gí zí mongú 'bú née. 11 Simi bi ni go gbóo gí ro ólú simi Ízibiti ní, zía úku ledre zí me'bené Sárayi kídí, "Sárayi, Máówo bú lámá ni royí kíngaya. 12 Simi bi 'yí ga bi 'bi Ízibiti niyí lúrúndíki yí ní, niyí geré úku ledre kídí, 'Ba me'bené.' Née ní niyí úfu máa do ótoómo yí tridri. 13 Togú ndu'yúní yí go yá, ídí úku a zíye kídí áyí lémi má, gí ro zíye ndísiyè méngí ledremá kíngaya gí royí, utúasání ufu máa wá gí zíyí."

14 Simi bi Abaráma oguní simi Ízibiti ní, zí 'yí 'bi Ízibiti e lúrú Sárayi ni kára bi kí lámá roné kíngaya ní. 15 Nda simi bi ngíti

géyí mingburoko 'yí 'bì ngbanga 'bì mongú ngére Fáro lurúní Sárayi ni kí lámá roné kíngaya ní, zíye ndéréye úku ledrea zí mongú ngére, zíye óguyé 'dí'bi wo ndéré kíe 'be 'bì ngére zía ndìshíné íri. ¹⁶ Gi ro ledre Sárayi, zí ngére 'bì Ízibiti ndìshíné méngì ledre Abaráma kíngaya, do í'bí éyí ga bì káa zí kábìrìkì e, Ìtì e, dongí e, owúkúlú e nda kí gémele e ní zía.

¹⁷ Gi zía bì ngére 'bì Ízibiti 'dí'bi Sárayi me'be Abaráma ní, zí Ngére Lomo kása bisinyí ndíyá doa kí 'yí 'bì 'be 'bì ené e mbá. ¹⁸ Née ní zí ngére 'bì Ízibiti kákasa kací Abaráma do úku ledre zía kídí, “Méngì kéyí zíma kenée gí zí 'dí? Úku kóo zíma yaá Sárayi ni yí ené me'beyí wá gí zí 'dí? ¹⁹ Éyí bì úku ledre zíma gí zía yaá, ‘Sárayi ni lémíné’ gí zía ní 'dí, bì zíma 'dí'bi wo káa do kára ní? Bì ba ní me'beyí ni go née. 'Dí'bi wo mu zíse ndérése.”

²⁰ Née ní, zí ngére 'bì Ízibiti úku ledre gí ro Abaráma e kí me'bené kídí, idíní mu 'dí'bi éyí eyé e mbá zíye ólúógu gí simi Ízibiti gí ona 'dá'ba.

13

Míifí ro 'bì Abaráma e kí Lóto

¹ Gi ore zí Abaráma e kí me'bené ìnyiyé gí simi Ízibiti do 'dí'bi éyí eyé e mbá zíye ndá'balúgu royé simi Negébe. Zí Lóto ndéréne kéye. ² Abaráma ni nda kóo go kí tú'dú éyí e zíne, bangákúlú e, késí e kpá kí dábu e.

³ Gi simi Negébe zía ndìshíné ómúne gí do bi e kírí née wá kírí née zía ndéréoguné zaá gí simi Bétele do bi kurú táya ené bì kóo 'desí dongará Bétele kí Áyi ní, ⁴ kí'dí bì o'bó mizefí mbayi ní. Zí Abaráma ndìshíné ini ini zí Ngére Lomo ore.

⁵ Lóto bì kóo ndìshíné gámálící royé kí Abaráma ní, ni nda kpá go kí tú'dú 'yí e do kacíne, kpá kí kábìrìkì e, kí Ìtì e. ⁶ Tí lá bi eye lolu

kóo zíye gí ro zíye ndìshiyé ndro do bi kíé'do wá gí zía éyí e ofuní nda kóo zíye go bì utúasá ótoómo yée zíye ndìshiyé mbá do bi kíé'do wá ní.

⁷ Zí 'yí ga bì ndìshíné 'bá'bá bangá ga bì 'bì Abaráma kí yée ga bì 'bì Lóto ní ndìshiyé ófúye dongaraye gí ro bi. Simi sındí kadra máa bì kóo née ní, 'yí 'bì Kanána e kí 'yí 'bì Peréze e niyí kóo kpá ore.

⁸ Nda née ní zí Abaráma úku ledre zí Lóto kídí, “Owú 'bì amá a, ófú nda ógu dongaraze kéyí wá togú mbú dongará 'yí 'bá'bá bangá eyí e kí 'bì amá e wá. ⁹ Mongú ìrìgbere ni bì kó'dúyí íri née, ifizé rozé mu. Ídí mu gélé bì bì ìli ndéré doa ní. Togú ndéré go do anú, mááyí nda ndéré 'bì amá do ngelì. Togú do ngelì yá, mááyí nda ndéré 'bì amá do anú.”

¹⁰ Zí Lóto lúru bì keree, zía lúrúndíki 'bululu bì kací kó'dú Yeredéne ni kí iní doné ngára ndúkú wá ní bì ni káa zí yáká 'bì Ngére Lomo kpá káa zí kángá 'bì Ízibiti bì mì'dí simi Zóra ní. Ledre máa née méngì kóo roné 'dá'dá gí zí Ngére Lomo kí óngbó gara ga bì Sodóma kí Gomóra ní. ¹¹ Née ní zí Lóto gélé 'bululu bì kó'dú Yeredéne ní, zíye ífi royé, zí Lóto ndéré ndìshí 'bì ené mì'dí gbere. ¹² Nda née ní zí Abaráma ndìshí 'bì ené simi kángá 'bì Kanána ore. Zí Lóto ndéré ndìshí 'bì ené dongará gara ga bì simi kpára ní, zía óto táya ené gbóo kí Sodóma. ¹³ 'Yí 'bì Sodóma e niyí 'yí méngì bisinyí ledre e, ndìshíné méngì mbá ledre ga bì Ngére Lomo ili wá ní.

Abaráma omú simi Éborono

¹⁴ Gi do kací bì Lóto e ifíní royé kí Abaráma ní, zí Ngére Lomo úku ledre zí Abaráma kídí, “Síkpi aka doyi do bi bì áyí doa née zíyí lúru'díkí bì cigíyí gbaá. ¹⁵ Bì bì áyí lúru a née ní, mááyí í'bí a zíyí, kí bulúnduyí e za fí. ¹⁶ Mááyí óto bulúnduyí e zíye étriyé zíye ídíye káa zí 'buru ní, gí ro togú 'yí utúasá go ólo 'buru yá, ni utúasá

ólo bulúnduyí e. ¹⁷ Ìnyí mu zíyí gámá'díkí bi nées gbaá, gí zía mááyí go í'bí a mbá zíyí."

¹⁸ Gí zí kényí nées ní zí Abaráma ómúne kí táya ené ndéré ndíşíné simi gara bi ndíşíní ndolo a Éborono cigí kágá bi kí ìríné Mamaré kí'dí bi o'bó mbayi zí Ngére Lomo ní.

14

Abaráma yomo Lóto

¹ Simi şindí kadra máa bi kóo nées ní, Amaraféle ni kóo mongú ngére 'bi Sinára, Ariyóka ni kóo 'bi ené 'bi Elesára, Kedarolaméra ni 'bi ené 'bi Eláma, zí Tidála nda ídí 'bi ené 'bi Góyíma, ² zíye ìnyiyé ndéré útúye kí okó do ngére e ìnyí. Ngére maáge niyí Béra ngére 'bi Sodóma, Bírása ngére 'bi Gomóra, Sinába ngére 'bi Adéma, Semebére ngére 'bi Zeboyíma, nda kí ngére 'bi Béla bi ni Zóra ní. ³ Zí ngére ga bi ìnyí nées yóko royé kí asikíri eyé e mbá simi 'bululu bi kí ìríné Şidímí bi gbóo kí mikavu bi éyí trıdrı ndanı simi a wá ní. ⁴ Ngére ga bi ìnyí nées niyí kóo mbá sı şılı Kedarolaméra kí simibi sokó doa gbre, tí lá nda simi sokó doa ota simibi zíye óyóló'bó royé ícı okó roa.

⁵ Nda simi sokó doa eso simibi, zí Kedarolaméra kí ngére ga bi iliní aka fú ledre ené ní, ìnyiyé kí asikíri eyé e ndéré útúye kí okó do 'yí 'bi Réfa e ga bi simi Aseteróta Karána ní do rómo komoyé cı, zíye rómo komo 'yí ga bi Zúzu bi simi Áma kpá cı, do ókpóye rómo komo 'yí 'bi Émı ga bi ndíşíní ndíşı simi 'bululu bi Kiriyatámi kpá cı, ⁶ zíye tátáye ro 'yí 'bi Órı e ga bi ndíşíní ndíşı do bi ekıekı bi simi kángá 'bi Seyıra ní, do ógó ngíti géyí ndéré kíye mi'dí simi Eliparána simi súwú. ⁷ Nées ní zíye ndá'balúgu royé 'dá'ba do ndéréóguyé simi gara bi Misapáta simi Kadése ní. Zíye 'dí'bi za kángá 'bi 'yí 'bi Amalékı e kí 'bi 'yí 'bi

Amóra e ga bi ndíşíní ndíşı simi Azazóna Tamára ní mbá.

⁸ Nda gı ore zı ngére 'bi Sodóma, kí 'bi Gomóra, kí 'bi Adéma, kí 'bi Zeboyíma, nda kí ngére 'bi Béla bi Zóra ní, zíye ndéréye yóko royé mbá simi 'bululu şidímı yéme royé gı ro okó, ⁹ kí Kedarolaméra ngére 'bi Eláma, kí Tidála ngére 'bi Góyíma, kí Amaraféle ngére 'bi Sinára, nda kí Ariyóka ngére 'bi Elesára. Zı ngére ga bi eso nées ícı okó kí ngére ga bi ìnyí ní. ¹⁰ Simi şindí kadra nées ní 'Bululu Şidímı ni kóo kí mingburoko gu e kí mıcece'dı ko'bó siminé. Nda simi bi ngére 'bi Sodóma kí 'bi Gomóra ngásá bayinı royé gı zı okó ní, zı ngíti géyı 'yı e útúye simi mingburoko gu ga gére nées zı ngíti géyı ngásá 'bi eyé do bi ga bi ekıekı ní. ¹¹ Zı ngére ga bi eso nées kókú éyı ga bi kacı ngére 'bi Sodóma kí Gomóra ní kí éyı miánu mbá Yóo ndéréye kıe. ¹² Zıye kpá 'dí'bi Lóto owú 'bi lúndu Abaráma, bi ndíşı ndíşı simi Sodóma ní kí eyı ené e mbá ókpóye kıye.

¹³ Nda gı ore zı ngúru 'yı bi omo gı dongaráye ní ìnyiné ndéréne úku ledre Lóto zı Abaráma bi Ébere ní. Simi şindí kadra máa bi kóo nées kútú 'bi Abaráma ni kóo gbóo kí mongú kágá 'bi Mamaré 'yı 'bi Amóra e ní. Mamaré e kí lúnduné Esekólo kí Anéra niyí kóo 'yı ga bi iliní ledre 'bi Abaráma ní. ¹⁴ Simi bi Abaráma uwú kídı 'di'binı owú 'bi lúnduné go simi okó ní, zía ìnyiné yóko asikíri e ga bi gı şı şindıne ní míya ota doa sokó doa ìnyı doa ota (318) zıye lódú yé gı simi ngíti mongú gara kí ìríné Dána. ¹⁵ Kı ndılu a nées zía ífi simi asikíri ga gére nées do óto yé ícı okó kí ngére ga gére nées do éşı ngásá simi şindıye zıye lódú yé gı simi Óba bi gı 'dí do ngelı gı simi Damásıka ní. ¹⁶ Zı Abaráma ngákalúgu éyı ga bi kóo ngakanı yé ní, do kpá ngákalúgu Lóto owú 'bi lúnduné kí éyı ené e ga bi kóo 'di'binı yé ní

ndro kí kará e kí ngíti géyí 'yí ga bí
'di'biní yée ní mbá.

Malekesédeke i'bí úndru zí Abaráma

¹⁷ Simi bí Abaráma e niyí go ndá'baogú gí do kací bí romo komo ngére Kedarolaméra kí lafúga ngére e ní, zí ngére 'bí Sodóma ñnyiné ndéré 'dí'bí wo simi şumú simi 'bululu bí Sáve (bí ndişini kpá ndólo a 'Bululu Ngére) ní.

¹⁸ Zí Malekesédeke bí ni ngére 'bí Salímu kpá 'yí 'dáná éyí* zí Lomo bí roko'bu a ofu go ní, 'dí'bí éyí miánu kí le'yí e í'bí yée zí Abaráma kí 'yí ga bí nda'baogú kéye née ní. ¹⁹ Zía 'dí'bí şılı Abaráma, zía úku ledre kídí,

“Lomo bí roko'bu ofu go ní,
bí otoogu ere kí do sogo kánga
ní, idí idí kíyí.

²⁰ 'Yíma'dí e idíní í'bí mbófo éyí zí Lomo bí roko'bu a ofu go ní,
gí zía í'bí roko'bu zíyí ne zíyí
rómo komo ezeokóyí e kée.”

Zí Abaráma 'dí'bí tákpáşılı kée'do gí simi sokó† 'bí éyí ga bí ngakaní yée gí simi okó ní í'bí yée zía.

²¹ Nda gí ore zí ngére 'bí Sodóma úku ledre zí Abaráma kídí, “Ídí í'bilúgu 'yí amá e zíma, zíyí 'dí'bí 'bí éyí éyí ga bí ngakaní yée née.”

²² Zí Abaráma úkulúgu ledre zía kídí, “Málólóbú go zíma şıkpı şılıma zí Ngére Lomo bí roko'bu a ofu go ní, bí ni ne 'yí bí otoogu ere e kí do sogo kánga ní kídí, ²³ máútúásá amá ngúnğu a zíma 'dí'bí éyí gí zíyí wá, abú mongú éyí togú mbú owú a, káa bí áyí óyóló'bo tarayí kílóndó yá, 'Mái'bí tú'dú éyí ga bí zí Abaráma née máa.’ ²⁴ Éyí bí má'dí'bí go ní, tí lá dşú éyí miánu bí 'yí e amá e anuní ní. Ídí í'bí éyí e zí Anéra, Esekólo kí Mamaré e gí zía née 'yí ga bí nderézé kéye ní.”

* **14:18** 14:18 'Yí 'dáná éyí: 'Yí 'dáná éyí ni 'yí bí ndişı óngoónzo bangá káa do éyí 'dáná zí Lomo ní. † **14:20** 14:20 Kée'do gí simi sokó: Togú Abarayáma ngaka éyí sokó gí simi okó, née ní í'bí kóo kémbí éyí ga gére née go zí Malekesédeke.

15

Miyéme ledre 'bí Lomo zí Abaráma

¹ Gí do kací a née ní, zí Ngére Lomo óguné do Abaráma simi 'duru do úku ledre zía kídí,

“Ndá éré ngirı wá Abaráma,
Mááyí ndişı lúru bí kacıyı máa,
Mááyı kpá í'bí tákpáşılı zıyı
kíngaya.”

² Tí lá Abaráma ya zía ní, “Áko Ngére Lomo áyí 'yí 'bí roko'bu, áyí í'bí zíma bí káa 'di bí ngára owú 'bí amá ndaá ní. 'Yí bí ni 'dí'bí éyí şılıma ga gére née ba Iliyázara bí gí simi Damásika ní téé?” ³ Zí Abaráma kpá úku ledre kídí, “Ngára í'bí owú e zíma wá ní, bí kenée ní Iliyázara 'yí 'bí moko amá ni 'dí'bí éyí şılıma ga gére née ne.”

⁴ Zí Ngére Lomo úkulúgu ledre zí Abaráma kídí, “O'do née 'di'bí ené éyí şılıyı ne wá. Mbigı owú bí gí simiyı ní, ni 'dí'bí eyı şılıyı ga gére née ne.” ⁵ Zí Ngére Lomo ndóloogu wo sága úku ledre zía kídí, “Lúru aka bí 'dága komo ere zıyı ólo kele ga gére ní, togú áyı útúásá óloónzó yée yá. Bulúnduyı e niyı karanée idı kpá tú'dú kenée.”

⁶ Zí Abaráma ngúnğu ledre bí Ngére Lomo uku zía ní, zía útúásáne kacı komo Lomo káa do mbigı 'yí ené.

⁷ Zí Ngére Lomo kpá úku ledre zía kídí, “Abaráma, Mááyı máa Ngére bí 'di'biogu yı gı simi Ūru gara bí simi kánga bí Babelónıya ní, gı ro í'bí kánga ba zıyı káa do 'bí eyı.”

⁸ Zí Abaráma ndú'yúlúgu wo kídí, “Áko Ngére Lomo roko'buyı ofu go, 'be tí kenée ní, sara mááyı ówo a bí kídı kánga née ni tí idı 'bí amá ma'dıı ní lára a káa be 'di?”

⁹ Ngére Lomo ya zía ní, “Ídí ndéréogu kí dşú ítı kí dşú ina, nda kí ya'dá kábırıkı bí simibi eyé

ni aka za mbá ota ní, zíyì 'dí'biútú kířikó'do kí amámu gírí kpa."

¹⁰ Zí Abaráma óguné kí éyí ga gére néesé tí kenée zí Lomo. Zía óngo'déçì simiyé mbá gbre gbre. Zía ndá'ba ótolúgu yée do bi kíé'do. Tí lá zía ótoómo solú ga gére néesé kenée óngo'deçì simiyé wá. ¹¹ Nda simi bi solú ga bi ndìşiní ánu esì oguní gí ro ánu esì ga gére ní, zí Abaráma ndìşiné ógóoyó yée 'dá'ba.

¹² Simi bi kadra ni go ndéré útú ní, zí Abaráma útúne ří 'dú'duné. Zí mongú bisinyí muřuluru bi kí ngiriné ní idíne cigí a gbaá. ¹³ Née ní zí Ngére Lomo úku ledre zía kídí, "Abaráma, idí ówo a kídí bulúnduyí e niyí karanée idí káa do owúkúlú e simi kánga 'bi ngíti géyí 'yí e. Zí mįngí kánga máa ga gére néesé ndìşiyé 'dó'do yée kí simibi e míya eso. ¹⁴ Tí lá mááyí í'bí mongú 'do'dó ro mįngí kánga máa ga gére néesé bi niyí óto bulúnduyí e káa do owúkúlú e néesé ní kįngaya. Nda gí do kací a néesé, bulúnduyí ga gére néesé niyí ólúógu gí simi kánga 'bi 'yí ga gére kí tú'dú éyí e zíye. ¹⁵ Nda gí royí, áyí lú'bu mįlú'bu do sogo kánga zíyí ngókoyí gó'do gó'do kí, áyí fú úyu do nda óto yí gu. ¹⁶ Bulúnduyí e niyí ndá'baógu ánda royé gí 'dáa ona gí do kací bi ndiki andání yée go kí'dí eso ní, gí zía lúyú ledre 'bi 'yí 'bi Amóra e utúasá aka bi gí ro zíma 'dó'do yée ní wá."

¹⁷ Simi bi kadra utúonzó roné ní, zí bi nda go úlúne, zí Abaráma lúrúndíki síréré kí pho'du siminé kí mįndu pho'du. Zí pho'du ga gére néesé ndìşí ókpóye kpurú gí dongará esì ga bi bi néesé. ¹⁸ Simi sįndí kadra máa bi kóo néesé, zí Ngére Lomo yéme ledre kí Abaráma kídí, "Mái'bí kánga ba go zí bulúnduyí e tónóne gí ro ngburu 'bi Ízibiti ndéréóguné gí ro ngburu bi Efaráta ní, ¹⁹ bi ni kánga 'bi kífú 'yí ga bi Kéna,

Kenéze, Kadamóno, ²⁰ Éte, Peréze, Réfa, ²¹ Amóra, Kanána, Girigási nda kí Zebúsa ní."

16

Ledre gí ro Agára e kí owú 'bi ené Isiméle

¹ Sárayi me'be Abaráma ndiki ené kóo owú wá. Tí lá owúkúlú ené ni kóo bo nyí 'yí 'bi Ízibiti kí řiné Agára, ² gí zí kéyí néesé ní zí Sárayi úku ledre zí Abaráma kídí, "Bi ngára Ngére Lomo i'bí owú zíma wá ní, idí mu ngungu ledre owúkúlú amá néesé zíse ndìşisé kéne káa do kára kí o'do, éyí néesé kenée ni ndíki owú e zíze."

Zí Abaráma ngungu ledre bi Sárayi uku zía néesé. ³ Née ní gí do kací bi Abaráma ndìşí simi Kanána kí simibi sokó ní, zí Sárayi í'bí owúkúlú ené Agára bi nyí 'yí 'bi Ízibiti ní zí Abaráma káa do kará. ⁴ Zí Abaráma ndìşiné kí Agára káa do kára, zí Agára go idíne kí siminé.

Simi bi Agára lurú kídí néesé ni go kí siminé ní, zía tónóne nda ndìşí lúrúcáyí Sárayi mįlúrúcáyí. ⁵ Née zí Sárayi uku ledre zí Abaráma kídí, "Bisinyí ledre bi mááyí ndìşí 'dó'dó gí zía ba ngírí a idí idí doyí. Máí'bí owúkára bi owúkúlú amá ní zía 'dú'duné sogoyí, bi ba ní lurú nda roné ni go kí siminé ní, zía ndìşiné úku cáyí máa. Ngére Lomo idí 'déçì ngbanga ne dongaráze kéyí."

⁶ Abaráma ya zía ní, "Ledre bi gí ro owúkúlú eyí ní ni do sįlįyí. Éyí bi íli méngí a kée ní áyí méngí a káa zí bi íli ní." Gí zí ledre néesé ní zí Sárayi tónóne méngí Agára bisinyíne, zí Agára ngásáoyó roné gí 'be.

⁷ Zí maláyika 'bi Ngére Lomo* ndíki Agára do 'dawú simi súwú, 'dawú máa néesé ni do misi'di bi ndéré 'diyí roné do bi bi Súrú ní. ⁸ Zía ndólo wo kídí, "Agára, owúkúlú 'bi Sárayi, ógu gí 'da? Sara áyí ndéré 'da?"

* **16:7** 16:7 Maláyika 'bi Ngére Lomo: Maláyika 'bi Ngére Lomo, ni Ngére Lomo. Ólo Dosí éyí e 16:13.

Agára ya zía ní, “Mángásáóyó romá gí zí mongú 'yì amá Sárayi.”

⁹ Zí maláyika 'bì Ngére Lomo úkulúgu ledre zía kídí, “Ndá'balúgu royí mu zí mongú 'yì eyí 'be zíyì ndísiyí úwú ledre ené.” ¹⁰ Gí ore zí maláyika 'bì Ngére Lomo kpá úku ngíti ledre zía kídí, “Mááyí óto bulúnduyí e zíye étriyé do ídíye tǔ'dú 'yì bì nì ólóonzó yée ní ndaá.”

¹¹ Zí maláyika 'bì Ngére Lomo úku ledre zía kídí,

“Bì ba ní áyí go kí simiyí,
áyí áráogú a owúo'do
zíyì ìfí ìrì a Isiméle.†

Ledre gí simia kídí, ‘Ngére Lomo uwú ini eyí bì gí zí 'do'dó ní go.’

¹² Owú máa nées nì ídí káa zí bangá rará ní dongará 'yìma'dí e,
nì ídí 'yì méngì okó kí 'yì e mbá,
gí zí keyí nées nì zí 'yì e ídíye kpá mbá okó roa,

nì ndísi 'bì ené fú lá ngúcuné abú gba kí lúnduné e.”

¹³ Nées nì zí Agára ìfí ìrì do Ngére Lomo bì odro zíne ní kídí, “Lomo bì lurú máa ní, bì ba ní málúru wo bì lurú máa ní go cú kí komomá.”

¹⁴ Nées sí ledre bì ndísiní ndólo 'dawú nées gí zía kídí, Beralayiróyí‡ bì ini ledre gí simi a yaá 'dawú 'bì Lomo bì lurú máa ní. 'Dawú nées nì karaba fú lá bo dongará ìrìgbéere ga bì Kadése e kí Berede ní.

¹⁵ Nées nì zí Agára ndíki owúo'do zí Abaráma, do ìfí ìrì a Isiméle.

¹⁶ Agára nì ndíki Isiméle zí Abaráma ní, simibi 'bì Abaráma nì kóo go cí eso doa ìnyì doa kéré (86).

17

Miyéme ledre 'bì Lomo zí Abaráma gí ro útú ngburu

¹ Simi bì simibi 'bì Abaráma nì go cí eso doa sokó doa ìnyì doa eso (99) ní, zí Ngére Lomo 'dódo roné do úku ledre zía kídí, “Mááyí

Lomo bì 'yì roko'bu ní, ídí óto úndrumá zíyì ndísiyí méngì fú lá ledre bì miútúásáne ní. ² Mááyí yéme ledre dongaráze keyí, zíma óto bulúnduyí e zíye étriyé tǔ'dú.”

³ Geré zí Abaráma útú ló'bu komoné bì, zí Ngére Lomo úku ledre zía kídí, ⁴ “Ba go miyéme ledre bì máyéme zíyì ní. Áyí ídí bulúndu tǔ'dú ríkí sí do 'yìma'dí e. ⁵ Tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, ìrìyì ndaá lolu Abaráma wá ìrìyì nda go Abarayáma.* Gí zía máoto yí go káa do bulúndu tǔ'dú ríkí sí do 'yìma'dí e. ⁶ Mááyí óto bulúnduyí e zíye étriyé tǔ'dú. Mááyí ótoogu ríkí sí do 'yìma'dí e gí simiyí, zí mingburoko ngére e ólúóguyé gí simiyí. ⁷ Mááyí óto miyéme ledre amá dongaráze keyí kpá kí bulúnduyí ga bì karanée niyí ogu gí do kacíyì zía ídíne za fí. Zíma ídíma Lomo bì áse ndísi óto úndrua kí bulúnduyí e ga bì niyí ogu gí do kacíyì ní. ⁸ Kángá 'bì Kanána bì áyí simi a 'yì lóngó ba ní, mááyí í'bí a zíse kí bulúnduyí ga bì niyí ogu gí do kacíyì ní za fí, zíma ídíma Lomo bì niyí ndísi óto úndrua ní.”

⁹ Nées nì zí Ngére Lomo úku ledre zí Abarayáma kídí, “Nì miútúásáne zíyì bándá miyéme ledre bì dongaráze keyí kpá kí bulúnduyí ga bì niyí ogu gí do kacíyì ní bilámáne. ¹⁰ Ba go miyéme ledre amá bì dongaráze keyí kpá kí bulúnduyí ga bì niyí ogu gí do kacíyì ní. Miyéme ledre ba ìlì zíse bándá a, ya'dá ga bì tara mbotu esé ní mbá, idíní útú ngburu. ¹¹ Ídíse útú ngburu gí ro zía 'dódo lílì miyéme ledre bì dongaráze keyí ní. ¹² Tónóne gí ona ndéréne 'dá'dá, owú ya'dá ga bì niyí ndíki yée tara mbotu esé e ní mbá, simi bì sílì nì doyé go ìnyì doa ota ní, idíní útú ngburu. Gba owú máa yée ga bì niyí ndíki yée zíse 'be kí

† **16:11** 16:11 Isiméle: Ìrì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, Lomo uwú ledre bú. ‡ **16:14** 16:14 Beralayiróyí: Beralayiróyí ini ledre gí simi a yaá 'dawú 'bì Lomo bì nì trìdríné bì lurú bì kacíma ní. * **17:5** 17:5 Abarayáma: Ìrì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí 'bu tǔ'dú 'yì e.

yée ga bi úgúsé yée kí késí gí zí 'yì lóngó e ngará ndaní owú 'bì esé wá ní, idíní kpá mbá útú ngbuṛu. ¹³ Togú owú ga bi ndikiní zíyì 'be togú mbú yée ga bi úgú kí késí idíní mbá útú ngbuṛu. Nì ídí lílì ledre bi nì 'dódo a kídí miyéme ledre bi dongaráze kényì ní nì ídí za fí. ¹⁴ O'do máa wo bi útú ngbuṛu wá ní, bandá ené miyéme ledre ené bi dongaráze kéne ní wá, bi kenée ní utúasá ídí káa do 'yì amá wá."

¹⁵ Zí Ngére Lomo kpá úku ngíti ledre zí Abarayáma kídí, "Tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, ìrì me'beyì ndaá lolu Sárayi wá, ìrì a nda go Sára. ¹⁶ Mááyí í'bì úndru zía, zía ndíki owúo'do zíyì. Zíma í'bì úndru zía, zía ídine mbágá ríkí sì do 'yìma'dí e, mingburoko ngére ga bi niyí ídí do 'yì e ní niyí olúógù gí simi a."

¹⁷ Gí ore zí Abarayáma útú ló'bu komoné bi. Zía kúkugú do úku ledre zíne kí roné kídí, "Utúasání go ndíki owúo'do zí o'do bi simibi ené go míya ní? Sara Sára utúasá go ndíki owú simi bi simibi ené ni go cì eso doa sokó ní?" ¹⁸ Zí Abarayáma ndá'bané ndú'yúlúgu Lomo kídí, "Sara togú Isiméle 'dì'bi éyì sílìma e ne ní éyì bi ni méngì ní 'dì?"

¹⁹ Zí Lomo úkulúgu ledre zía kídí, "Be tí kenée ní, tí lá me'beyì Sára ni ndíki owúo'do zíyì, zíyì ìfì ìrì a Isáka. Mááyí óto miyéme ledre amá dongaráze kéne za fí gí ro bulúnduga ga bi karanée gí do kací a ní. ²⁰ Ini eyì bi gí ro Isiméle ní máúwú go. Mááyí í'bì úndru zía zí bulúnduga étriyé do ídíye tù'dú. Nì ídí bulúndu mingburoko ngére e sokó doa gbre, zíma óto wo zí tù'dú ríkí sì do 'yìma'dí e olúóguyé gí simi a. ²¹ Tí lá mááyí óto miyéme ledre amá gí ro Isáka bi Sára ni ndíki wo zíyì simi sɪndì kadra káa, kibi ngíti a." ²² Simi bi Lomo ukuonzó ledre née zí Abarayáma kenée ní, zía ndéréókpó ené gí ore.

²³ Kpá tí geré kadra née ní, zí Abarayáma 'dì'bi wotìne Isiméle kí owú ya'dá ga bi ndikiní yée zía 'be, kpá kí yée ga bi ugú yée kí késí kí ya'dá ga bi 'be 'bì ené ore ní mbá ndéré kíye óto yée zíye útúye ngbuṛu káa zí bi Lomo uku zía ní. ²⁴ Simi bi Abarayáma ni útú ngbuṛu ní, simibi ené ni kóo go cì eso doa sokó doa ìnyì doa eso (99). ²⁵ Simibi 'bì wotì a Isiméle 'bì ené kóo go sokó doa ota. ²⁶ Abarayáma e kí wotìne Isiméle utúní kóo ngbuṛu mbá kadra kíé'do. ²⁷ Zaá ya'dá ga bi zí Abarayáma 'be ní, kí owú ya'dá ga bi ndikiní yée ore, nda kí yée ga bi ugú gí zí 'yì lóngó e ní utúní kóo ngbuṛu mbá kadra máa née kí Abarayáma e.

18

Ngú e ota oguní zí Abarayáma 'be

¹ Kadra kíé'do simi cóngó kadra, zí Ngére Lomo 'dódo roné zí Abarayáma simi bi ni mindisíné ku mbotu kútú ené bi cigí mongú kágá bi kí ìrìné Mamaré ní. ² Zí Abarayáma sɪkpì doné 'dága, zía lúrúndíki ya'dá e ota mitóroyé kenée. Simi bi lurúndíki yée ní, zía ìnyìné geré 'diya gí tara kútú ené ndéréne zíye do ótú doné bi kó'dúye.

³ Zía úku ledre zíye kídí, "Mingburoko 'yì amá e, togú máútúasá tí go kací komosé yá, ndásé ókpó gí domá 'yì 'bì moko esé geré miókpó wá. ⁴ Idíní ógu kí owú iní zise lúgu sɪndise kíe, zise ndisísé ca 'dówúrosé sɪlɪndì kágá ba ona. ⁵ Mááyí ba í'bì owú éyì miánu zise gí ro zise ánu ó'bu rosé kíe kí áse nda fú ndéréókpó esé, gí zía bi ógundíkisé máa 'yì 'bì moko esé go ní."

Zí ya'dá ga bi ota née úkulúgu ledre zía kídí, "Bilámáne, méngì mu káa zí bi úku née."

⁶ Née ní zí Abarayáma ndéré olúne 'diya zí Sára sɪ kútú. Zía úku

ledre zía kídí, “Di'diya, 'dí'bi aka mongú gbété tudu zíyí únzu tudu bi memeli ní simi a kídí ota zíyí ó'bó ambata gi simi a.”

⁷ Zía ngásáókpóne gi ore do bi bi kí íti ené e doné ní, zía géle zoro íti bi bilámáne ní í'bí a zí 'yí 'bi moko ené idí 'dì'dì ukú 'diya. ⁸ Gi ore zí Abarayáma 'dí'bi iní umba bangá bi iri miiri ní kí wo bi kákára ní nda kí éyí miánu ógu óto a cú ne kó'dúye. Simi bi niyí ánu éyí ní, ni 'bi ené mitóroné sí línđi kágá kenée.

⁹ Zíye ndú'yú Abarayáma kídí, “Me'beyí Sára ni 'da?”

Zía úkulúgu ledre zíye kídí, “Ni bi sí kútú 'dáa ba.”

¹⁰ Née ní zí Ngére Lomo úku ledre kídí, “Mááyí ndá'baógu ona kibi ngíti a simi sındi kadra káa, née ní me'beyí Sára ni go kí owúo'do kó'dúne.”

Sára ni kóo mindişiné sogo Abarayáma ku mbotu kútú kenée zía ndişiné úwú ledre née. ¹¹ Abarayáma e kí Sára niyí kóo go gbengárá mbá ngokoyé. Simibi 'bi Sára okpóomo yí ené kóo simibi 'bi ndiki owú go. ¹² Née ní zí Sára útúne kúgú roné kí roné simi bi sómú ló'bó ledre née ní, zía úku ledre kídí, “Gi do kací bi simibi bi gi ro zíma ndiki owú okpó go, mįngí 'be 'bi amá ni go kpá ngokoné, mááyí fú lá ndiki owú?”

¹³ Zí Ngére Lomo* úku ledre zí Abarayáma kídí, “Éyí bi Sára kukugú zía úku ledre gi zía kídí, ‘Ma'dii mááyí tí ndiki owú yá ní 'di, bi mááyí go ngokomá káa ní ní?’ ¹⁴ Éyí bi ni miórúné zí Ngére Lomo ní 'di? Káa zí bi máúku ní, kibi ngíti a káa zí ba ní, ‘Mááyí ndá'baógu ndiki Sára go kí owúo'do kó'dúne.’”

¹⁵ Zí ngiri ledre née méngi Sára, zía íti kangú kídí, “Mákúgú amá kugú wá.”

Lomo ya zía ní, “Kúkugú go.”

Abarayáma ngungú roné gi ro 'yí 'bi Sodóma e

¹⁶ Simi bi ya'dá ga gére née niyí go ndéré ní, zíye óyó komoyé lúru 'diiyí bi nde mi'dí simi Sodóma. Gi ore zí Abarayáma 'diiyí yée tara misi'di kenée. ¹⁷ Zí Ngére Lomo ódroné zíne kí roné kídí, “Ledre bi máli méngi a ba ndaá miútúásáne zíma ótoécí a gi zí Abarayáma wá. ¹⁸ Gi zía tú'dú říkí sí do 'yí e kí roko'buyé niyí karanée olúógu gi simi a. Zí říkí sí do 'yima'dí ga bi do sogo kangá ní mbá mááyí í'bí úndru kpurú gi simi a. ¹⁹ Mágélé wo go zía ídine 'yí 'dódo bilámá misi'di zí owú 'bi ené e kí 'yí 'bi 'be 'bi ené e mbá gi ro zíye ndişiyé óto úndrumá kí méngi ledre ga bi utúasání miútúásá ní gi ro zí Ngére Lomo í'bí éyí bi mocú ledre a zí Abarayáma ní zía.”

²⁰ Née ní zí Ngére Lomo kpá úku ngíti ledre kídí, “Abarayáma, máúwú ledre bisinyí miméngi ledre 'bi 'yí 'bi Sodóma e kí Gomóra e go yaá ofu nda go. ²¹ Máli ba ndéré lúru ledre née za cú kí komomá, togú ledre bi mándisí úwú a née ni tí ma'dii yá. Togú ndaní kenée wá, mááyí kpá ówo a.”

²² Zí ya'dá ga bi gbre ní ndéré 'diiyí royé mi'dí simi Sodóma, zí Ngére Lomo ídiáká 'bi ené zí Abarayáma ore. ²³ Zí Abarayáma ndósoóguné gbóo ro Ngére Lomo zía ndú'yú wo kídí, “Bi née ní ní áyí úfuónzó 'yí méngi bisinyí ledre e kí 'yí méngi bilámá ledre e mbá? ²⁴ Sara togú 'yí méngi bilámá ledre e niyí simi gara née iri cí gbre doa sokó ní, áyí úfuónzó 'yí e iri mbá útúásá ótoómo bi gi ro ngíti géyí 'yí ga bi cí gbre doa sokó née wá? ²⁵ Bi née ní ní útúásá úfu kótrú 'yí méngi bilámá ledre e kí 'yí méngi bisinyí ledre wá, útúásá kpá méngi lará 'yí méngi bilámá ledre e kí 'yí méngi bisinyí ledre ndro wá. Áyí Lomo bi ndişí 'decí yéme ngbanga 'yí e do sogo

* **18:13** 18:13 Ngére Lomo: Dongará ngu ga bi kóo ota née, ngúruyé ni kóo Lomo.

kángá ní mbá, ndísi méngi yí eyí dudu ledre bi miútúásáne ní.”

²⁶ Ngére Lomo ya zía Abarayáma ní, “Togú máogú ndíki 'yí méngi bilámá ledre e simi Sodóma íri cí gbre doa sokó, mááyí ótoómo kí úfuónzó 'yí ga bi íri nées gí royé.”

²⁷ Zí Abarayáma úku ledre zía kídí, “Ngére Lomo mándísi ódro zíyí káa zí éyí bi roko'bumá ofu go ní, mááyí lá éyí bi ngará moko ndaá simi a wá káa zí 'buru kí mbuku ní. ²⁸ Sara togú 'yí e niyí íri lá dudu cí gbre doa inyi (45) ní, áyí kpá fú úfuónzó 'yí ga bi simi gara nées mbá?”

Lomo ya zía ní, “Togú bilámá 'yí e niyí cí gbre doa inyi yá, mááyí ótoómo kí úfuónzó 'yí ga bi íri ní.”

²⁹ Zí Abarayáma kpá ndú'yú ánda wo kídí, “Sara togú ndíki bilámá 'yí e íri lá dudu cí gbre ní?”

Lomo ya zía ní, “Gí ro bilámá 'yí ga bi cí gbre nées ní, máúfuónzó 'yí ga bi íri nées wá.”

³⁰ Abarayáma ya zía ní, “Ngére Lomo mimbé'deyí ndaá esí romá wá. Mááyí aka kpá ndú'yú ngíti ndu'yú káa. Sara togú bilámá 'yí e niyí íri lá dudu cí kéri doa sokó ní?”

Lomo ya zía ní, “Abú bilámá 'yí e niyí lá dudu cí kéri doa sokó yá, máútúásá úfuónzó 'yí ga bi íri nées wá.”

³¹ Abarayáma ya zía ní, “Ngére Lomo mándísi nda ódro zíyí káa zí éyí bi roko'bumá ofu go ní, sara togú ndíki bilámá 'yí e íri lá dudu cí kéri ní?”

Lomo ya zía ní, “Gí ro bilámá 'yí ga bi cí kéri nées ní, máúfuónzó 'yí ga bi íri nées wá.”

³² Abarayáma ya zía ní, “Ngére Lomo mimbé'deyí ndaá esí romá wá. Mááyí aka kpá ndú'yú ngíti ndu'yú káa. Sara togú bilámá 'yí e niyí íri lá dudu sokó ní?”

Lomo ya zía ní, “Gí ro bilámá 'yí ga bi sokó nées ní, máúfuónzó 'yí ga bi íri nées wá.”

³³ Simi bi Ngére Lomo odro asá roné go zí Abarayáma ní, zía ndéréókpóne, zí Abarayáma kpá ndá'balúgu roné 'be.

19

Lomo ongbó Sodóma e kí Gomóra

¹ Zí maláyika ga bi gbre nées ndéréóguyé simi Sodóma kí tagá, ogú ndikiní Lóto mindísiné tara mbotu gara ore. Simi bi Lóto lurúndiki yée ní, zía inyiné ndéréne 'dí'bi yee simi sumu, zía ló'bu komoné bi óto úndruyé. ² Zía úku ledre zíye kídí, “Ndásé ókpó gí cigí 'be 'bi 'yí 'bi moko esé 'duo miókpó wá. Ídísé ógú ndísi bi lúgu 'buru gí ro sındíse, zise 'dú'dusé ona, kí phiyí zise nda olúógusé ndérése.”

Zíye úkulúgu ledre zí Lóto kídí, “Íi, azé 'dú'du ezé gí 'dáa do misí'di ona.”

³ Tí lá zí Lóto ódroné zíye kíngaya, zíye úwú ledre ené zíye ndéréye zía 'be. Zía ó'bó ambata bi ngará 'de'dí ndaá simi wá ní do méngi éyí miánu zíye ánu a. ⁴ 'Dá'dá zí Lóto e kí ngu ené e 'dú'duyé, zí 'yí ga bi 'bi Sodóma ní mingburoko ya'dá e kí phirangá ga bi simi gara ore ní mbá óguyé tóro 'díki 'be 'bi Lóto gbaá. ⁵ Zíye ndólo Lóto ndú'yú a kídí, “Ngu ga bi gáa oguní zíyí 'be ona ba niyí go 'da? Ídí 'dí'biógu yée zíse, zíye 'dú'duyé sgozé káa do kará e.”

⁶ Nées ní zí Lóto olúóguné zíye sága, do 'dutu mbotu kací ngu ga gére nées. ⁷ Zía úku ledre zíye kídí, “Ezegámáma e mángungú romá zise, ndásé méngi bisinyí ledre káa zí bi áse úku a nées wá. ⁸ Lúrúsé aka, ngu ga bi oguní nées niyí cakaba sí sílma. Togú áse gí ro ledre káa zí bi áse úku a nées yá, nyíma e niyí bo gbre owoní aka ledre 'bi ya'dá e wá, mááyí í'biógu yée zise, zise méngi ledre bi ilisé méngi a ní kíye. Ndásé méngi kémbi bisinyí ledre kí 'yí ga gére nées

wá. Niyí ngu e 'be 'bi amá ona ili zíma bándá yée.”

⁹ Née ní zíye úku ledre zía kídí, “Ndá tóro 'dùtù misi'di zíze wá, áyí gbékpí 'yí lóngó, íli úku ledre zíze káa zí ambi. Azé útúásá méngí láráyí rómo wo bí ilizé méngí a zí ngu ga bí oguní zíyí 'be née.” Zíye lánýáye fú lá ro ledre née do ìnyiyé ndéré útúye 'déwe mbotù 'bí Lóto.

¹⁰ Zí ngu ga gére née ólúóguyé sága lálalúgu Lóto 'dící, do 'dùtù mbotù. ¹¹ Zíye sémbí komo 'yí ga bí ku mbotù ore ní zí mituluru útúne komoyé mbá, m̀ngburoko 'yí e kí owúphirangá e utúasání ndíki mbotù wá.

¹² Zí maláyika ga bí gbre née úku ledre zí Lóto kídí, “Ngíti géyí 'yí eyí e niyí bo ona káa zí ya'dá 'bí nyíyí e, wotíyí e, togú nyíyí e, togú mbú ngíti géyí 'yí ga bí gí do kacíyí ní simi gara ona? Ídí 'dí'bióyó yée gí ona 'dá'ba, ¹³ gí zía azé go ndéré sínýionzó gara née. Ngére Lomo uwú ledre bisinyí miméngí ledre eyé go kíngaya, bí kenée ní, kasaogu zée go gí ro sínýionzó gara ba.”

¹⁴ Née ní zí Lóto ìnyiné ndéréne úku ledre zí ya'dá ga bí karanée niyí 'dí'bi nyíga ní kí nyíne e kídí, “'Dí'diya, ólúógusé gí ona mu. Ngére Lomo ní go ógu sínýionzó gara ba.” Tí lá somúní yí eyé kídí ndíshí ízi izi.

¹⁵ Nda go kí sí ndóndó, zí maláyika ga gére née úku ledre zí Lóto kídí, “'Dí'diya ìnyí mu zíyí 'dí'bi me'beyí kí nyíyí ga bí gbre née zíse ólúógusé gí ona, káa bí ásé úyu simi bí Ngére Lomo ní sínýionzó gara ba ní.”

¹⁶ Simi bí Lóto ní aka fú lá íngbí roné ní, zí maláyika ga gére née 'dí'bi sílì Lóto, sílì me'bea, nda kí sílì nyíga ga bí gbre ní do 'dí'biógu yée gí simi gara gí ore 'dá'ba, gí zía Ngére Lomo ili yómo yée. ¹⁷ Kpá tí lá simi bí 'dí'bioguní yée gí simi

gara gí ore go ní, zí ngúru maláyika úku ledre zí Lóto e kídí, “Gí ro zíse yómo trídrišé, ngásásé mu ndásé lúru bí 'dá'ba wá, ndásé kpá tóro simi 'bululu yana ore wá. Ídísé tí lá ngásáókpó geré do landa 'dága káa bí ásé úyu ke.”

¹⁸ Zí Lóto úkulúgu ledre zí ngúrúyé kídí, “Ndaá kenée wá m̀ngburoko 'yí e. ¹⁹ Lúrusé aka mááyí 'yí 'bí moko esé miútúásá goó kací komosé, zíse go sáká máa yómo trídrišé. Tí lá mángungú romá zíse máútúásá ngásá gbála do landa íri wá, bisinyí ledre née ní ndíki máa yana zíma úyumá. ²⁰ Owú gara ní bí gbóo ba, ní yí ené lá owú bí cúku'dée. Abú eye wá, togú ótoómosé misi'di go zíse ngásáze íri kí 'yí 'bí 'be 'bí amá e yá azé ómo.”

²¹ Maláyika née ya zí Lóto ní, “Bílámáne máotoómo misi'di go zíyí ndéréyí íri. Máútúásá sínýionzó gara bí úku ledre a née wá. ²² Bí go kenée ní, ngásásé mu 'dí'diya íri. Máútúásá aka méngí éyí wá, 'búo togú ógusé go íri.” Née sí ledre bí ndoloní ìrì gara née gí zía Zóra* ní.

²³ Lóto ngasáogu simi Zóra simi bí kadra ólúógu go ní. ²⁴ Zí Ngére Lomo léfe m̀ngurogó so pho'du zía ndíshí rẹrené gí komo ere do Sodóma kí Gomóra. ²⁵ Zía sínýionzó gara ga bí gbre née kí 'bululu ga bí simiyé ní, kí éyí trídrišé ga bí íri ní mbá kpá kí kágá e za mbá. ²⁶ Tí lá bí me'be Lóto oyó komoné lúru bí 'dá'ba ní, zía óyóló'bó roné káa do m̀ngurogó to'do.

²⁷ Nda kí phiyí a née, zí Abarayáma ìnyiné ndéréne kí'dí bí karana toroní kí Ngére Lomo doa ní. ²⁸ Zía lúru 'díyí bí mí'dí simi Sodóma kí Gomóra. Lurúndiki tí lá dujú cika gúndrù káa zí cika mu'dutù ní.

²⁹ Simi bí Lomo sínýionzó gara ga bí simi 'bululu ní, zía sómúndíki

* **19:22** 19:22 Zóra: Ìrì ba kí tara Èbere ini ledre simi a kídí, owú gara.

ledre miyéme ledre bi kóo don-garáye kí Abarayáma ní, zía yómo Lóto gi simi mongú bisinyí ledre bi mengi roné do bi bi kóo Lóto ndiši ndiši doa ní.

Lóto e kí nyíne e

³⁰ Zí Lóto e kí nyíne e ómúye gi simi Zóra ndéré ndišiyé gbála simi gu landa, gi zía ngiri mengi kóo yée miméngi kí ndiši simi Zóra ore.

³¹ Kadra kǐé'do zí nyí a bi mongú ní úku ledre zí owú lémíné kídí, “Buzé ni go ngokoné, ya'dá ndaní ona zize 'dí'bi yée gi ro ndíki owú e wá. ³² Bi go kenée ní, idíze í'bí le'yí zía gi ro zía kóyóne gi do bi zize 'dú'duzé sogo a káa do kará gi ro zize ndíki owú e.”

³³ Kí ndulú a née ní zíye í'bí le'yí zí 'buyé éwé a. Zí nyí a bi mongú ní ñnyiné ndéré 'dú'duné sogo a káa do káa kára. Tí lá Lóto owo bi ya née nyíne ní wá, owo kpá bi ndá'ba a wá.

³⁴ Kílondó a née ní, zí mongú úku ledre zí owú lémíné, kídí “Kí nduluna má'dú'du go sogo babá. Idíze mu í'bí le'yí zía kóyóne kǐe gi ro kí ndulú ba zíyí kpá ndéré 'dú'duyí sogo a gi ro zize idíze gbengará mbá kí owú e.” ³⁵ Kí ndulú née zíye go kpá í'bí le'yí zí 'buyé éwé a zía kóyóne. Zí nyí a bi owú ní kpá ndéréne 'dú'duné sogo a káa do kára. Owo kpá bi ya née nyíne ní wá, owo kpá bi ndá'ba a wá.

³⁶ Née ní zí nyí Lóto ga bi gbre née ídiye mbá kí simiyé gi zí 'buyé. ³⁷ Zí nyí a bi mongú ní áráne owúo'do, zía ífi ñria Muwába.† Bi ni ne bulúndu kúfú 'yí ga bi ndišiní ndólo yée karaba kídí Muwába e ní. ³⁸ Zí nyí a bi owú ní kpá áráne owúo'do, zía ífi ñria Benámi.‡ Ni ne bulúndu kúfú 'yí ga bi ndišiní ndólo yée karaba kídí Amóna ní.

† **19:37** 19:37 Muwába: ñri ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, “Ogú gi zí babá.” ‡ **19:38** 19:38 Benámi: ñri ba ini ledre simi a kídí, “Owú 'bi sòmumá e.” * **20:7** 20:7 Nébi: Nébi ni 'yí bi ndiši úku ledre bi Lomo ndiši úku'bí a zía ní zí 'yí e.

20

Abarayáma e kí Abimaléke

¹ Zí Abarayáma ómúne gi ore ndéréne mi'dí do anú simi ñrigbére bi ndoloní Negébe ní, zía ndéré ndišiné dongará Kadése kí Súrú. Zía ñnyiné gi ore ndéré ndišiné ca simi ngíti bi kí ñriné Gerári ní, ² zí Abarayáma uku yí ené zí 'yí e kídí, “Sára ni yí ené lémimá.” Gi zí kǐyí née ní zí Abimaléke ngére 'bi Gerári kákasa idíní ógú kí Sára zíne.

³ Tí lá zí Ngére Lomo ógúné do Abimaléke simi 'duru do úku ledre zía kídí, “Áyí go ógú úyu gi zía kára bi 'dí'bi née ni yí ené me'be 'yí.”

⁴ Simi sǐndí kadra máa bi kóo née ní, Abimaléke óto aka kóo Sára sogoné káa do kára wá. Zía ñnyiné úku ledre kídí, “Ngére Lomo áyí útúásá úfu 'yí kí 'yí ené e lá gbékpíne kenée? ⁵ Abarayáma ukune kí tarané zíma kídí, ‘Sára ni lémimá,’ zí kǐyí'bu kára née kpá úku a kídí, ‘Abarayáma ni lúndumá.’ Máméngi ledre née kí mbigí ledre bi do mímbe'demá ní, máméngi amá bisinyí ledre wá.”

⁶ Née ní zí Lomo úkulúgu ledre zí Abimaléke simi 'duru kídí, “Ma'díi máówo go kídí, méngi ledre née kí mbigí ledre bi do mímbe'deyí ní, bi kenée ní máúcuómo yíi kpá go kí lúyú ledre romá. Née sǐ ledre bi máoto yíi zíyí óto sǐlǐyí ro kára née gi zía wá ní. ⁷ Bi goó kenée ní, ótoómo me'be o'do née mu zía ndá'bané 'be 'bi ené, gi zía o'do 'bi ené ni yí ené nébi* ni ini ini gi royí útúásá úyu wá. Tí lá togú kála ledre née goó, ásé úyu kí 'yí eyí e za mbá.”

⁸ Simi bi miará née ní, zí Abimaléke ndóloyóko mǐngburoko 'yí 'bi ené e, zía líkpí ledre bi mengi roné née mbá zíye. Zí 'yí ga gére née ídiye mbá kí ngiri royé kíngaya. ⁹ Gi ore zí Abimaléke ndólo Abarayáma

úku ledre zía kídí, “Méngì zíze bi káa 'di? Éyí bi máméngì zíyì bisinyíne ní 'di, bi zíyì 'dí'biógu mongú bisinyí ledre káa zí ba domá kí 'yì amá e ní? Éyí bi méngì zíze nées ní ndaá bilámáne wá.”¹⁰ Zí Abimaléke ndú'yú Abarayáma kídí, “Éyí bi sómú wo zíyì méngì kéyì gí zía kenée ní 'di?”

¹¹ Zí Abarayáma úkulúgu ledre zía kídí, “Máméngì kéyì kenée, máyá bi ngará 'yì ga bi ona ba erení eyé ngirì Lomo wá ní, niyí úfu máa gí ro ledre me'bemá ba.¹² Ma'díi Sára ni yì ené tí lémimá, 'buzé kíe'do tí lá mbágáze ni mingúngúcu. Gí zí kéyì nées ní zíma 'dí'bi wo káa do kára.†¹³ Simi bi Lomo uku ledre zíma ya máídí olúógu gí 'be 'bi babá zíma ndéré kí gámáma mi'da'dágá ní, máúku kóo ledre zí me'bemá máyá, 'Ba misì'di bi áyí yómo máa doa ní. Bi ga bi azé gámá doyé ní mbá, ídí úku a zí 'yì e kídí, “Ni lúndumá.” ’ ’ ”

¹⁴ Zí Abimaléke 'dí'bi kábiríki e, íti e kí owúkúlú e ya'dáye kí karáye í'bí yée zí Abarayáma. Zía í'bílúgu Sára me'be Abarayáma zía.¹⁵ Zí Abimaléke úku ledre zí Abarayáma kídí, “Bi ga bi áyí lúru yée nées za mbá niyí do sílìma. Wo bi utúasá go kací komoyí ní, ídí geré ndéré ndísi doa.”

¹⁶ Zía ìnyìné úku ledre zí Sára kídí, “Mááyí go í'bí mīrīrīrī kēsī‡ álifu kíe'do zí lúnduyì gí ro zía ídíne miówoné zí 'yì e mbá kídí kēmbì ledre ndaá dongaráze kéyì wá.”

¹⁷ Zí Abarayáma ìnyìné ini ini gí royé zí Lomo. Zí Lomo yómo Abimaléke e, kí me'bené e nda kí owúkúlú ga bi kóo ore owúkará e ní zíye ndá'bayé ndíki owú e.¹⁸ Ledre nées méngì roné kenée gí zía Lomo ucuomo kóo kará ga bi zí Abimaléke 'be ní go kí ndíki owú gí zí ledre bi kóo Abimaléke ayí 'dí'bi me'be

Abarayáma ní. Gí do kací bi i'dí sílìne go gí ro Sára ní.

21

Ledre gí ro mindíki Isáka

¹ Nées ní zí Ngére Lomo méngì yéme ledre zí Sára tí káa zí bi kóo mocú ledre a zía ní.² Zí Sára ídíne kí siminé zía árá owúo'do zí Abarayáma simi bi Abarayáma ni goó ngokoné té simi sındí kadra bi kóo Lomo uku ledre a zí Abarayáma ní.³ Zí Abarayáma ífi ìrì owúo'do bi Sára ndiki zía nées Isáka.*⁴ Simi bi wotí a méngì go sílì ìnyì doa ota ní, zí Abarayáma ónzó wo ngburu káa zí bi kóo Lomo lorú Abarayáma kíe ní.⁵ Isáka ni árá ní, simibi 'bi Abarayáma ni kóo go míya kíe'do (100).

⁶ Zí Sára úku ledre kídí, “Lomo oto kugú go taramá. 'Yì ga bi niyí úwú ledre ba ní, azé ìnyì kéye mbá kúkugú.”⁷ Zí Sára kpá úku ledre kídí, “Ambí owo kóo bi ya mááyí ndíki owú zí Abarayáma ní ne? Bi ba ní, mándíki owú go zí Abarayáma tí bi ni ngokoné nées.”

Agára e kí owú 'bi ené Isiméle

⁸ Zí komo owú go énzíné, zíye 'dí'bióyó wo gí tara umba. Kadra bi 'di'bioyóní Isáka gí tara umba ní, zí Abarayáma méngì mongú ayímbi.⁹ Tí lá simi ngíti sílì, zí Sára úwú do Isiméle wotí Abarayáma bi Agára nyí 'yì 'bi Ízibiti ndiki ní kí ndísi kí ódro ódro fóló do bi ndeke,¹⁰ zí Sára úku ledre zí Abarayáma kídí, “Ídí ógóoyó kára owúkúlú nées kí owú 'bi ené nées gí 'be gí ona 'dá'ba. Máílì zí owú gí simi kára owúkúlú nées karanée ífi simi éyì sílìyì kí wotíma Isáka wá.”

¹¹ Zí Abarayáma ídíne kí mongú lerì do mimbé'dené gí ro owú 'bi ené Isiméle.¹² Tí lá zí Lomo úku ledre zí Abarayáma kídí, “Ndá ídí

† **20:12** 20:12 Kací ondú 'bi Yúda e kára togú mbú o'do ofúní royé yì eyé bú do sòmú. ‡ **20:16** 20:16 Kēsì: Simi sındí kadra bi kóo nées ní, kēsì ni kóo kí ledrené owóowó. * **21:3** 21:3 Isáka: Ìrì ba kí tara Èbere ini ledre simi a kídí, kugú.

kí mongú lerí do mimbé'deyí gí ro owú 'bí eyí nées kí kára nées wá, ídí lá méngí ledre bí Sára úku zíyí ní. Iriyí ní ówú do Isáka e kí owú 'bí ené e. ¹³ Mááyí kpá óto owú bí gí simi kára owúkúlú nées zía ídíne bulúndu ríkí sí do 'yíma'dí e gí zía ní kpá owú 'bí eyí."

¹⁴ Akpa kí phiyí a nées, zí Abarayáma 'dí'bí éyí miánu kí kúkú iní bí ícíní gí simi saná ní í'bí a zí Agára. Zía ímbíóto a do gu Agára do úku ledre zía kídí olúoguní mu gí 'be gí ona kí owú nées 'dá'ba. Zí Agára e 'dí'bí mǐsǐ'dí ndéréye kí gámá lícǐ royé simi yana súwú simi írigbére bí ndǐsǐnǐ ndólo a Bírísába ní.

¹⁵ Simi bí iní bí simi kúkú nées ukú ní, zí Agára ímbí owú 'bí ené nées ndéré óto wo sí lǐndǐ mǐdedenye kágá kenée. ¹⁶ Zía ínyíné gí cigí a ndéré ndǐsǐné gbála éyí 'bí dongará sǐndǐ 'yí mǐya (100). Zía ódroné zǐne kí roné kídí, "Máútúásá ndǐsǐ ona lúrú wo kí úyu wá." Zía tónóne iní iní kí mongú lerí do mimbé'dené.

¹⁷ Zí Lomo úwú do owú nées kí iní iní, zí maláyika 'bí Lomo ndólo Agára gí komo ere do úku ledre zía kídí, "Ledre máa káa be 'dí? Ndá síkpǐ mimbé'deyí 'dága wá. Lomo uwú do owú nées go kí iní iní bí sí kágá íri. ¹⁸ Ínyí mu ndéré ímbí síkpǐ owú nées 'dága, gí zía mááyí óto wo zía ídíne bulúndu tú'dú sí do 'yíma'dí e."

¹⁹ Gí ore zí Lomo 'dódo bí ngítí 'dawú bí ore ní zí Agára. Simi bí komo Agára utú ro 'dawú nées ní, zía ndéréne lóló iní gírí 'bé simi kúkú óguné kǐe í'bí a zí owú 'bí ené éwé a.

²⁰ Zí Lomo ídíne kí owú nées zía ngbóróoguné. Ndǐsǐ kóo ndǐsǐ ené simi súwú, gí zí kǐyí nées ní zía ídíne 'yí méngí bangá e. ²¹ Simi bí ní simi súwú simi írigbére bí Paráná ní, zí mbágá a ófú kára zía gí simi nyí 'yí 'bí Ízibiti.

Miyéme ledre bí dongará Abimaléke kí Abarayáma ní

²² Simi sǐndǐ kadra máa bí kóo nées, zí Abimaléke e kí Píkóla bí ní mongú 'yí 'bí asíkíri ené e ní óguyé úku ledre zí Abarayáma kídí, "Lomo í'bí úndru go zíyí simi ledre ga bí ndǐsǐ méngí yée ní za mbá. ²³ Bí ba ní, máíli go zíyí lólóbú do komo Lomo kídí, karaba ndéréne 'dá'dá áyí ndǐsǐ méngí zǐma kí owú 'bí amá e kí owú 'bí owú 'bí amá e fú lá bílámá ledre káa zí bí má'dí'bí yí bílámáne simi sǐmǐ simi kángá bí áyí simi a ona káa do 'yí lónǒgó ba ní."

²⁴ Abarayáma ya zía ní, "Málólóbú go, mááyí ndǐsǐ méngí a tí kenée."

²⁵ Gí do kací a nées ní, zí Abarayáma úkuógu ledre bí sǐnyí roné gí ro 'dawú ené bí 'yí moko 'bí Abimaléke ngakaní ní. ²⁶ Tí lá Abimaléke ya zía ní, "Máówo wá, togú ambí méngí ledre nées ne. Úku eyí zǐma wá, máúwú go kpá bí gí tarayí nées."

²⁷ Nées ní zí Abarayáma 'dí'bí kábǐrǐkǐ e kí ítǐ e í'bí yée zí Abimaléke, zǐye ínyiyé gbrenǒgá yéme ledre do ídíye ezesáma e. ²⁸ Zí Abarayáma kpá 'dí'bí dúrú kábǐrǐkǐ e ínyí doa gbre óto yée kpǐ gí dongará kábǐrǐkǐ ené e. ²⁹ Zí Abimaléke ndú'yú wo kídí, "Éyí bí 'dí'bíóyó nda dúrú kábǐrǐkǐ eyí ga gére nées gí dongará lafúye óto yée kpǐ gí zía ní 'dí?"

³⁰ Zí Abarayáma úkulúgu ledre zía kídí, "Máíli zíyí 'dí'bí kábǐrǐkǐ ga gére nées káa do 'bí eyí gí ro zía 'dódo a zí 'yí e mbá kídí máíci 'dawú ba máa." ³¹ Nées ní zǐye ndólo írǐ bí nées Bírísába,† gí zía ya'dá ga bí gbre nées yemení kóo ledre dongaráye ore.

³² Gí do kací bí yemeonzóní ledre goó dongaráye simi Bírísába ní, zí Abimaléke e kí Píkóla manda 'bí asíkíri ené e ínyiyé ndá'balúgu royé

† 21:31 21:31 Bírísába: Kí tara Ébere iní ledre simi a kídí, 'dawú 'bí yéme ledre.

simi káṅgá 'bi 'yi 'bi Falasitíni e. ³³ Zí Abarayáma 'díyí kágá bi kí ìrìné tamarasíka simi Bìrìsába ore. Zía ndìsìné ìni ìni zí Ngére Lomo bi ni trìdrìné za fí ní ore. ³⁴ Zí Abarayáma ma'dáa kóo ndìsìné simi káṅgá 'bi Falasitíni e ore kí tú'dú simìbi e.

22

Ngére Lomo uzu Abarayáma

¹ Nda gí do kací tú'dú simìbi e, zí Lomo ìnyìné úzu Abarayáma. Zía ndólo wo kídí, "Abarayáma."

Zí Abarayáma ndìzìné zía kídí, "Íí."

² Lomo ya zía ní, "Ídí 'dí'bi Isáka kémbì wotíyí nées, bi 'búa ni doyi kíngaya ní, zíyí ndéré kíe simi káṅgá 'bi Moríya e. Ídí òṅgoónzó wo zíyí óngbó a káa do 'dáná éyí zíma do landa bi mááyí 'dódo a zíyí ní."

³ Zí Abarayáma ìnyìné akpa kí phiyí ódó bi ndìsì do dongí ené, zía 'dí'bi wotíne Isáka kí 'yi 'bi moko ené e gbre ndéréye só'do ngírí. Simi bi só'do asání ngírí bi gí ro óngbó 'dáná éyí doa go ní, zíye ìnyiyé ndéréye do bi bi Lomo úku ledre a zí Abarayáma ní. ⁴ Nda go simi sílí ota bi mēgíní kí ndéré ní, zí Abarayáma lúrúndíki landa bi Lomo uku ledre a ní gí gbála. ⁵ Zía ìnyìné úku ledre zí 'yi moko ené ga gére nées kídí, "Ndìsìsè 'bi esé kí bangá ba ona simi bi azé go ndéré kí wotíma íri ní. Azé ndéré ìni ìni zí Lomo, azé girí ndá'baógú."

⁶ Zí Abarayáma ìmbíóto ngírí bi ayíní ndéré óngbó éyí 'dáná doa ní do Isáka. Zía 'dí'bi 'bi ené rùkpú pho'du kí mongú maku yóo zíye ndéréye. ⁷ Zí Isáka ndólo 'buné Abarayáma kídí, "Babá."

Zí 'bua ndìzìné kídí, "Woyí owú 'bi amáa."

Zí Isáka ndú'yú wo kídí, "Mongú maku kí rùkpú pho'du niyí go bo, sara owú kábìrìkì bi gí ro óngbó a káa do 'dáná éyí ní ni nda 'bi ené goó 'da?"

⁸ 'Bua ya zía ní, "Owú 'bi amáa, Lomo ni í'bíogú owú kábìrìkì bi gí ro óngbó a káa do 'dáná éyí ní." Niyí kpá fú mindéréye.

⁹ Simi bi nderéoguní go do bi bi Lomo uku ledre a ní, zí Abarayáma ó'bó mbayi, zía séséyeme ngírí e doa bilámáne. Zía ìnyìné 'dí'bi wotíne Isáka ódó wo ndá, do ìmbíóto wo do mbayi gá do ngírí ga bi seséyeme ní. ¹⁰ Zía ìnyìné 'dí'bi maku ayíne go gí ro óṅgoónzó wotíne. ¹¹ Tí lá zí maláyika 'bi Ngére Lomo ndólo wo gí komo ere kídí, "Abarayáma."

Zía ndìzìné kídí, "Íí."

¹² Zí Lomo úku ledre zía kídí, "Ndá óto so kēsì ro owú nées wá. Ndá gbawá mēngì kémbì ledre kíe. Máowoyéme go kídí ma'díi óto úndrumá go kíngaya, gí zía ási eyí kí kémbì owú 'bi eyí nées gí zíma wá."

¹³ Nées ní simi bi Abarayáma sìkpì doné lúru bi káa ní, zía lúrúndíki ya'dá kábìrìkì bi ngírí a lanyángerì roné go ngará kágá kenées. Zí Abarayáma ìnyìné ndéréne í'díogú kábìrìkì nées gí ngará kágá girí ogú kíe òṅgoónzó a 'dáná a zí Lomo do bi kací wotíne. ¹⁴ Zí Abarayáma ífí ìrì bi nées kídí, "Ngére Lomo ni í'bí a." Ndéréoguné gí karaba ní, 'yi e ndìsìní kpá fú ndólo a ìrì bi máa nées kídí, "Do landa bi Ngére Lomo ni í'bí a ní."

¹⁵ Zí maláyika 'bi Ngére Lomo kpá ndólo ándá Abarayáma gí komo ere ¹⁶ do úku ledre zía kídí, "Málóbú romá go máa Ngére Lomo gí zía ledre bi mēngì bi ngará ási kí í'bí kémbì owú 'bi eyí zíma wá ní, ¹⁷ ma'díi mááyí í'bí úndru zíyí, zí bulúnduyí e étriyé ídíye tú'dú tú'dú tú'dú káa zí kele ga bi komo ere kpá káa zí sayi bi do gbúrúngó ní. Bulúnduyí e niyí rómo komo ezeokóye e zíye 'dí'bi mīngburoko gara ga bi kacíye ní. ¹⁸ Kpúrú gí simi bulúnduyí e, Mááyí karanées í'bí úndru zí rìkì sì do 'yíma'dí e do

sogo káṅgá ona za mbá gí zía bì óto úndrumá ní.”

¹⁹ Zí Abarayáma ndá'balúgu roné zí 'yì 'bì moko ené e, zíye nda ìnyiyé ndá'balúgu royé simì Bírìsába kí'dí bì Abarayáma ndìsì ndìsì ní.

Owú ga bì 'bì Nówara ní

²⁰ Nda gí do kací ledre ga gére ní, zí Abarayáma úwu ledre kídí, “Mílíka ndiki owú e go zí lúnduyí Nówara. ²¹ Ìrìyè ní Ùzú bì ní owúndíká ní, Búzú, Kemuwéle 'bù Aráma, ²² Keséde, Ázo, Piledása, Zidiláfa, nda kí Bétuwele.” ²³ Bétuwele ní nda 'bì ené 'bù Rebéka. Owú ya'dá ga bì ìnyì doa ota nées Mílíka ndiki yée ne zí Nówara lúndu Abarayáma. ²⁴ Zí Nówara 'dí'bì ngítí kára kí ìrìné Rúma. Zía kpá ndíki 'bì ené owú e eso, ìrì owú ga gére nées ní, Téba, Gáma, Tésa nda kí Máka.

23

Ledre gí ro umbu Sára

¹ Sára mengí kóo do sogo káṅgá mbá simìbì míya kí cìkérí doa ìnyì doa gbre doné (127). ² Zía kóo úyuné simì Kiríta Arába bì ndìsìní kpá ndólo a Éborono Káṅgá 'bì 'yì 'bì Kanána e ní. Zí Abarayáma ídíné kí dokulú zía ndìsìné ìni me'bené nées kíngaya.

³ Zía ìnyìné gí do umbu me'bené zía úku ledre zí kufú 'yì ga bì ndìsìní ndólo yée Éte e ní kídí, ⁴ “Mááyí dongaráse ona 'yì lóngó. Ídísé úgúoyó bì zíma gí ro zíma óto umbu me'bemá simì a.”

⁵ Zíye úkulúgu ledre zí Abarayáma kídí, ⁶ “Mongú 'yì, úwú aka ledre bì azé úku a zíyì ba, áyí dongaráze ona 'yì bì kí úndrúyí kíngaya ní. Ídí lúrú bì bì utúasá go kací komoyí do bì bì ndìsìzé óto umbu ezé e doa ní zíyì óto umbu eyí simì a. 'Yì bì ní ási kí bì gí zíyì kí óto umbu eyí simì a ní ndaá.”

⁷ Zí Abarayáma ìnyìóguné do ótú doné bì kó'dú Éte e mìnjí káṅgá e

óto úndrúyé. ⁸ Zía úku ledre zíye kídí, “Togú ṅgúṅgusé tí go gí ro zíma óto umbu me'bemá ona yá, máṅgúṅgú romá zíse ídísé ndú'yú Éforono wotí Zóra do bì kacíma, ⁹ ídí úgúoyó gu landa ené bì Makeféla tara yáká ené ìrì nées zíma. Mááyí í'bì kèsí bì utúasá goó kací komoa ní zía gí ro zíma kpá ídíma kí bì óto umbu dongaráse ona ndìsì óto 'yì amá e simì a.”

¹⁰ Éforono bì 'yì 'bì Éte ní ní kóo mindìsìné tara mbotú gara ore dongará 'yì ené e zía úkulúgu ledre zí Abarayáma do komo 'yì 'bì Éte ga bì kóo ore mbá kídí, ¹¹ “Í'í, ngére amá, úwú aka ledre bì mááyí úku a zíyì ba, máí'bì yáká nées kí gu landa bì ndúndu'yú gí roa nées go mbá zíyì. Máí'bì bì nées go zíyì do komo 'yì amá ga ba gí ro zíyì ndìsì óto umbu eyí e simì a.”

¹² Zí Abarayáma kpá ló'bù komoné bì kó'dú 'yì ga gére nées. ¹³ Zía úku ledre zí Éforono do komo 'yì ga gére nées kídí, “Utúasá miútúasá zíma nda gba í'bì kèsí zíyì gí ro yáká nées. Ídí ṅgúṅgu a zíma kenée gí ro zíma óto umbu amá ìrì.”

¹⁴ Zí Éforono úkulúgu ledre zí Abarayáma kídí, ¹⁵ “Mongú 'yì, úwú aka ledre bì mááyí úku a zíyì ba, bì nées gí ro úgú a, ìli miříříří kèsí míya eso. Tí lá ledre bì dongaráze kéyì 'dí? Ndéré mu óto umbu eyí.”

¹⁶ Zí Abarayáma ṅgúṅgu ledre bì Éforono uku ní zía 'dí'biógu miříříří kèsí míya eso í'bì a zía do komo 'yì 'bì Éte e ore. Nées kèsí bì 'yì úgúoyó éyì e ndìsìní mènjí moko kée dongaráye ní.

¹⁷ Nées ní yáká 'bì Éforono bì simì Makeféla gbóo kí Mamaré ní kí gu landa bì simì yáká máa nées ní, kí kágá ga bì simì a kí yée ga bì do mama ní mbá do í'bì a ¹⁸ zí Abarayáma káa do 'bì ené do komo 'yì 'bì Éte ga bì kóo ku mbotú mongú gara ore ní. ¹⁹ Gí do kací nées ní zí Abarayáma 'dí'bì umbu me'bené

Sára ndéré óto a simi Kanána simi gu landa bi Makeféla cigí Mamaré simi gara bi Éborono ní. ²⁰ Gi ore zí yáká kí gu landa nées nda ídíye 'bi Abarayáma. Ndisi nda koo óto umbu 'yi ené e fú simi gu landa nées ore.

24

Rebeka me'be Isaka

¹ Lomo i'bi úndru zí Abarayáma simi éyí ga bi ndisi méngi yée ní mbá. Zía 'dú'duné do sogo kángá kí tú'dú simibi zía nda ídíne ngokoné kíngaya. ² Kadra kíé'do zía ndólo manda 'bi 'yi 'bi moko ené e, zía úku ledre zí manda nées kídí, "Máili zíyí loló'bú zíma ³ kí iri Ngére Lomo bi otoogu ere kí do sogo kángá ní kídí, útúásá lúru kára zí wotíma Isaka gi simi nyí 'yi 'bi Kanána ga bi mááyí dongaraye ona ba wá. ⁴ Máili zíyí ndéréyi simi kángá amá zíyí ofú kára zí wotíma Isaka gi dongará 'yi amá e."

⁵ Zí 'yi 'bi moko nées ndú'yú Abarayáma kídí, "Sara togú mándéré zíma ofú kára go zí Isaka ili ené zize oguzé kéne simi kángá ba yáa wá ní? Máídí ogu 'dí'bi Isaka ndá'ba kíe simi kángá esé iri?"

⁶ Zí Abarayáma úkulúgu ledre zí 'yi 'bi moko nées kídí, "Ídí ówo a bilámáne kídí ndaá miútúásáne zíyí 'dí'bilúgu wotíma iri wá. ⁷ Ngére Lomo bi komo ere, koo 'di'biogu máa gi 'be 'bi babá gi dongará sumumá e gi simi kángá ezé ona ní, mocú koo ledre go zíma kídí, 'Mááyí í'bi kángá ba zí bulúnduyí e ní,' ni kásaogu maláyika ené zíyí 'dá'dá iri gi ro zíyí ofú kára girí ogu kíe zí wotíma. ⁸ Togú kára ma'dáa ili ené zise ogusé kéne wá ne, ledre eyí ndaá. Tí lá ndaá miútúásáne zíyí 'dí'bilúgu wotíma iri wá." ⁹ Nées ní zí 'yi moko nées lolóbú zí mongú 'yi ené Abarayáma kídí nées ni méngi

ledre bi Abarayáma uku zíne nées tí kenée.

¹⁰ Zí 'yi 'bi moko nées 'dí'bi gémele e 'bi mongú 'yi ené sokó, zía 'dí'bi ngíti géyí bilámá éyí ga bi kí tosoyé ní gi zí mongú 'yi ené. Zía ndéréne simi kángá bi Mesopatómiya ní, do ókpóne simi Aráma Naráyima* gara bi Nówara ndisi simi a ní. ¹¹ Simi bi nderéogu iri ní, zía óto gémele e 'dówúroyé cigí ngíti 'dawú 'dá'dá olúní aka simi gara wá. Nées koo go kí kadra tagá simi sındí kadra bi kará e ndisiní ingi iní simi a ní.

¹² Nées ní zía iní iní kídí, "Ngére Lomo, ayí Lomo bi mongú 'yi amá ndisi óto úndruyí ní. Mángúnú romá zíyí simi sílì bi karaba ba ídí í'bi éyí bi málólóbú gi roa zí mongú 'yi amá Abarayáma ní zíma gi ro zía ídíne kí rokinyi. ¹³ Mááyí go bi mítóromá do 'dawú ba, tú'dú nyí 'yi ga bi 'bi gara ba niyí ogu cakaba ingi iní. ¹⁴ Ídí óto owúkára bi mááyí uku ledre zía máyá, 'Oto aka ndoko iní eyí bi zíyí í'bi iní zíma éwé a,' zía ídíne ne wo bi ni úku ledre zíma kídí, 'Éwé iní mu mááyí kpá í'bi a zí gémele eyí e éwé a,' zía kpá ídíne ne wo bi géle wo go zí 'yi kasa eyí Isaka ní. Gi simi ledre nées ní mááyí ówo a kídí miyéme ledre bi yéme wo zí mongú 'yi amá Abarayáma ní nées goó wo."

¹⁵ 'Dá'dá zía kí iní ónzó iní zí Lomo, zí Rebeka nyí Bétuwele bi ni nyí Mílika me'be Nówara lúndu Abarayáma ní oguné kí ndoko iní doné. ¹⁶ Ni aka lá owúkára tara mbotu kí lámá roné kíngaya owo aka ledre 'bi ya'dá e wá. Zía oguné geré ndúrú'búne simi 'dawú, ingi'dúcu ndoko iní ené do olúoguné.

¹⁷ Geré zí 'yi 'bi moko 'bi Abarayáma nées ngásá'déçi doa do úku ledre zía kídí, "Mángúnú

* **24:10** 24:10 Aráma Naráyima: Aráma Naráyima ni koo gara simi kángá bi Mesopatómiya ní.

romá zíyì, í'bí aka iní zíma éwé a gí simì ndoko iní eyí nées.”

¹⁸ Zí Rebéka ndálané kí ndoko iní nées zía úku ledre zía kídí, “Mongú 'yì, éwé iní mu.” Zía í'bí iní zía éwé a.

¹⁹ Gí do kací bì ewé asá iní go ní, zí Rebéka úku ledre zía kídí, “Mááyí kpá í'bí iní zí gémele eyí e éwé e gí togú ewé asání go ní.” ²⁰ Geré 'diya zía léfe iní bì simì ndoko iní ené ní simì éyí bì bangá e ndìşiní éwé iní gí simì a ní zí gémele ga gére nées, do ngásálúgu roné ingi yata iní léfe a zíye éwé a, do éwé ásá a.

²¹ 'Yì 'bì moko nées ni mitóroné kenée ndìşì lúru wo ìtì mbá wá, ili tí lá ówo a togú Ngére Lomo mengí bilámá ledre go zíne simì mióguné ba yá.

²² Simì bì gémele ga gére ewé asání iní go ní, zí o'do nées 'dí'biógu amafí bì gí simì dábu ní éşì a ro somo Rebéka. Zía kpá 'dí'biógu mimbitá e gbre gí simì dábu éşì ro sílía. ²³ Zía ìnyìné ndú'yú Rebéka kídí, “Áyí nyì ambi? Bì nées ní bì 'dú'du ni laká bo 'be 'buyí iri gí ro zíze ndéré 'dú'duzé simì a?”

²⁴ Zí Rebéka úkulúgu ledre zía kídí, “Mááyí nyì Bétuwele wotí Mílíka bì ndiki wo zí Nówara ní.”

²⁵ Zía kpá úku ledre kídí, “Bì 'dú'du kí éyí miánu 'bì bangá e ni bo zíze mongúne. 'Dìcì ni kpá bo gí ro zíze 'dú'dusé simì a.”

²⁶ Nées ní zí o'do nées ótú doné bì óto úndru Ngére Lomo, ²⁷ zía úku ledre kídí “Mbófo éyí zí Ngére Lomo bì mongú 'yì amá Abarayáma ndìşì óto úndrua ní, bì ootomo miyéme ledre bì kóo yeme zía ní wá ní. Gí romá, Ngére Lomo saká máa goó zíma ndéréógumá gí 'be 'bì 'yì ga bì 'bì mongú 'yì amá ní.”

²⁸ Gí ore, zí Rebéka ngásálúgu roné 'be líkpí ledre ga bì menginí royé iri ní zí 'yì ga bì 'bì mbágáne ní. ²⁹ Zí Labána lúndu Rebéka ìnyìné ngásáne zí o'do nées do 'dawú iri. ³⁰ Simì bì lurúndiki amafí ro somo Rebéka kí mimbitá sílía, nda

kí ledre bì uwú wo bì ndìşì líkpí a bì o'do nées uku zía ní, zía geré ndéréne ógundíki o'do nées kí tóro cigí gémele ené e do 'dawú iri. ³¹ Zí Labána úku ledre zía kídí, “Ógu mu zíze ndéréze keyí 'be. Áyí 'yì bì Lomo í'bí úndru go zía ní. Ndìşì tóro do misi'di ona gí ro 'di? Máyéme ómo bì goó gí royí nziyiné kpá kí bì gí ro gémele eyí e.”

³² Nées ní zí o'do nées ndéréye kí Labána 'be, do líkpíoyó éyí e gí do gémele e. Do í'bí éyí miánu kí bì 'dú'du 'bì bangá e zí gémele ga gére nées kí iní zí o'do nées zíye lúgu sindíye kíe kí 'yì ga bì oguní keye ní. ³³ Do í'bíogú éyí miánu zíye, tí lá zí o'do nées úku ledre kídí, “Máútúásá aka ánu éyí wá, 'búo togú ledre bì máogú kíe ba máuku go zíze.”

Labána ya zía ní, “Úku ledre bì ogú kíe ní mu zíze.”

³⁴ Zía úku ledre kídí, “Mááyí 'yì 'bì moko 'bì Abarayáma. ³⁵ Ngére Lomo í'bí úndru go zí mongú 'yì amá Abarayáma kíngaya zía ídine kí tú'dú éyí e zíne. I'bí kábìrìkì e, ína e, ìtì e, miřìřìřì kēsì e kí dábu e, kí 'yì 'bì moko e kará e kí ya'dá e nda kpá kí gémele e kí dongí e.

³⁶ Sára me'be mongú 'yì amá ndiki owú zía owúo'do do ngokoné, bì ba ní mongú 'yì amá í'bí éyí sílíne go mbá zí owú máa nées. ³⁷ Zí mongú 'yì amá óto máa lolóbú zíne do úku ledre zíma kídí, ‘Ndá ófú kára zí wotíma gí simì nyì 'yì 'bì Kanána e bì mááyí simì kángá eyé ona 'yì lóngó ba wá, ³⁸ ídí ndéré ófú kára zí wotíma gí dongará sümü babá e gí tara mbotu ezé.’

³⁹ “Nées ní zíma ndú'yú mongú 'yì amá máyá, ‘Togú bì kára máa nées ili ené útú do kacíma wá ní?’

⁴⁰ “Zía úkulúgu ledre zíma kídí, ‘Ngére Lomo bì mándìşì óto úndrua kací kadra mbá ní, ni kása maláyika ené zíyì 'dá'dá zía yémeómo ledre zíyì, zíyì ófú kára zí wotíma gí dongará sümü babá e gí tara mbotu

ezé.' ⁴¹ Togú ndéréogú goó dongarà sumumá e, asiní yí eyé ye kí otoómo siliye gi ro kára ma'dáa kídí ndaá útú do kacíyí wá yá, née ndaá ledre eyí wá."

⁴² "Simi bi gáa máogú do 'dawú 'dáa ní, zíma gáa íni ini máyá, 'Ngére Lomo bi mongú 'yí amá Abarayáma ndisi óto úndruyí ní, mángúngú romá zíyí ledre bi máogú gi roa ba ídí óto a zía ídine bilámáne. ⁴³ Mááyí go bi mitóromá do 'dawú ba, simi bi nyí 'yí ga bi 'bi gara ba niyí ogú ingi iní, wo bi máúku ledre go zía máyá, "Mángúngú romá zíyí í'bí aka iní zíma gi simi ndoko iní eyí ní."

⁴⁴ Togú uku ledre go zíma kídí, "Mongú 'yí, éwé iní mu, mááyí kpá í'bí a zí gémele eyí e éwé a yá," idí ídine owúkára máa wo bi géle wo go káa do kára zí wotí mongú 'yí amá ní.'

⁴⁵ "Máiniónzó aka ini ba gi do mimbé'demá kpá wá, ve, zí Rebéka oguné kí ndoko iní doné. Zía ndúrú'búne do 'dawú íri ingi iní. Zíma úku ledre zía máyá, 'Í'bí aka iní zíma éwé a.'

⁴⁶ "Zía ndálané kí ndoko iní née zía úku ledre zíma kídí, 'Mongú 'yí, éwé iní mu, mááyí kpá í'bí a zí gémele eyí e éwé a.' Née ní zíma éwé iní zía kpá í'bí a zí gémele amá e."

⁴⁷ "Zíma ndú'yú wo kídí, 'Áyí nyí ambi?'

"Zía úkulúgu ledre kídí, 'Mááyí nyí Bétuwele wotí Mílíka bi ndiki wo zí Nówara ní.'

"Née ní zíma esí amafí ro somoa kí mimbitá siliá. ⁴⁸ Zíma otú domá bi óto úndru Ngére Lomo máyá, mámbófo yí go Ngére Lomo bi mongú 'yí amá ndisi óto úndrua ní, sáká máa go zíma ogumá ndiki owúkára gi tara mbotu 'bi mongú 'yí amá káa do kára zí wotí. ⁴⁹ Bi ba ní máíli go ówo a gi zise togú áse ngúngu a zise méngi bilámá ledre zí mongú 'yí amá yá, togú útúásásé

wá, idísé úku a zíma gi ro zíma ówo eyí bi mááyí méngi a ní."

⁵⁰ Zí Labána e kí 'buné Bétuwele úkulúgu ledre zía kídí, "Bi née yí ené go miyéme ledre 'bi Ngére Lomo ní, ledre ndaá tarazé úku a kací a zíyí wá. ⁵¹ Rebéka ni go née 'dí'bi wo mu, zise ndérése kéne zí wotí mongú 'yí eyí káa do kára káa zí bi Ngére Lomo uku ní."

⁵² Simi bi 'yí 'bi moko née uwú ledre bi ukuní kenée ní, zía otú doné bi óto úndru Ngére Lomo. ⁵³ Gi do kací ledre née ní, zí 'yí moko née 'dí'biogú mifiriri kési kí dábu nda kí bongó e í'bí yée zí Rebéka. Zía kpá í'bí ngíti géyí eyí ga bi ugúní yée kí tú'dú kési ní zí lúndua kí mbágáa.

⁵⁴ Nda née ní, zí 'yí moko née kí 'yí ga bi oguní kéye ní ánu eyí do éwé eyí, zíye 'dú'duyé ore bi ndre.

Nda go kí phiyí, zía úku ledre kídí, "Másomú utúasá go gi ro zíma ndá'bamá kí sanda zí mongú 'yí amá."

⁵⁵ Zí Labána e kí mbágáne úkulúgu ledre kídí, "Ótoómosé aka Rebéka ma'dáa zise ona kí sili inyi doa gbre togú mbú sili sokó, ni nda fú ogú ndéré."

⁵⁶ Zía úku ledre zíye kídí, "Ndásé lolu úcuómo máa wá, káa zí bi Ngére Lomo yemeonzó ledre amá go ní. Ni miútúásáne zise í'bí misi'di zíma ndá'bamá zí mongú 'yí amá."

⁵⁷ Zíye úkulúgu ledre kídí, "Ili go zise ndóloogú Rebéka ma'dáa zise úwú ledre bi gi tara ní." ⁵⁸ Zíye ndóloogú wo ndú'yú wo kídí, "Bi née ní ní áse go ogú ndéré kí o'do ba yá?"

Rebéka ya zíye ní, "Fi, azé ndéré ndro kéne."

⁵⁹ Née ní zíye í'bí misi'di zí Rebéka e kí kára bi 'yí 'bi moko ené ní, nda kí 'yí moko 'bi Abarayáma née kí 'yí ga bi oguní kéye ní. ⁶⁰ Zíye úndru súrú do mimbé'de Rebéka do úku ledre kídí,

"Ndéré mu, Lomo idí í'bí úndru zíyí, zíyí ndiki tú'dú owú e gi simiyí,

zí tetéyí ga gére ndísiyé rómo komo ezeokóye e za mbá.”

⁶¹ Née ní zí Rebéka e kí kára bi 'yí 'bi moko ené ní yéme royé zíye ékí ndísiyé do gémele e zí 'yí 'bi moko 'bi Abarayáma née 'dí'bi yée, yóo zíye ndéréye.

⁶² Simi sındí kadra máa bi kóo née ní, Isáka nda'baogu nda gi simi Beralayiróyi bi ini ledre gi simi a yaá 'dawú 'bi Lomo bi lurú máa ní go. Oto nda 'be go simi Negébe.

⁶³ Kadra kíé'do kí tagá, zí Isáka olúoguné ndéré kí gámá 'dózo komo sındíne kí sómú ngíti géyí ledre ené e, ni lurú bi káa ní, gémele e niyí go ógu. ⁶⁴ Zí Rebéka síkpí doné zía lúrúndíki Isáka. Zía ndítíoguné bi gi do gémele ené. ⁶⁵ Zía ndú'yú 'yí moko 'bi Abarayáma née kídí, “Ambí ndísi ógu 'díyí roné girí m'dí zíze yáa née ne?”

Zí 'yí moko 'bi Abarayáma née úkulúgu ledre zía kídí, “Née Isáka, wotí mongú 'yí amá.” Geré zí Rebéka ló'bu'dútú komoné kí mbílí bongó.

⁶⁶ Zí 'yí moko née líkpí ledre ga bi mengíní royé íri ní mbá zí Isáka.

⁶⁷ Née ní zí Isáka 'dí'bi ési Rebéka simi kútú bi kóo mbágáa Sára ndísi ndísi simi a ní, zía ídine go kára zía. Isáka oto kóo 'búa go kíngaya. Miógu a zí Isáka 'be, oto kóo Isáka go zía sómúligí ledre umbu mbágáne.

25

Ledre gi ro umbu Abarayáma

¹ Gi do kací bi Sára uyu ní, zí Abarayáma 'dí'bi ngíti kára kí iríné Ketúra. ² Zí Ketúra ndíki owú ya'dá e zía, ìnyí doa kéré. Niyí, Zimaráni, Zokosána, Midáni, Mìdiyáni, Isibáka nda kí Súwa. ³ Zí Zokosána ndíkiógu 'bi ené Síba e kí Dedána. Zí Dedána ndíkiógu 'bi ené Asuríma e, kí Letusítésí e nda kí Lewumítésí. ⁴ Wotí Mìdiyáni niyí 'bi eyé, Éfa, Efére, Enóka, Abída,

nda kí Eledáya. Née mbá owú ga bi olúoguní gi simi Ketúra ní.

⁵ Zí Abarayáma ótoómo éyí sílíné e mbá zí Isáka. ⁶ Tí lá simi bi Abarayáma ni aka kí komoné ní, zía í'bí ngíti géyí éyí sílíné e zí wotíne ga bi ndiki yée kí ngíti géyí kará e ní. Zía úku ledre kídí idíní ìnyí 'bi eyé gi cigí Isáka go ona 'dá'ba, do ndéré 'bi eyé simi kángá bi m'dí gbére ní.

⁷ Abarayáma mengí kóo do sogo kángá mbá simibi míya doa cí ota doa sokó doa ìnyí (175). ⁸ Uyu nda kóo simi bi ngoko goó za kíngaya ní. ⁹ Zí wotíga Isáka e kí Isiméle óto wo kpá simi gu landa bi Makeféla simi yáká 'bi Éforono wotí Zóra 'yí 'bi Éte e gbóo cigí Mamaré ní, ¹⁰ née yáká bi kóo Abarayáma ugú gi zí 'yí 'bi Éte e ní. Otoní Abarayáma e kí me'bené Sára ore. ¹¹ Gi do kací umbu Abarayáma, zí Lomo í'bí úndru zí wotí a Isáka zía ógu ndísiné cigí 'dawú bi cigí Beralayiróyi ní.

Ìrì wotí Isiméle e

¹² Ga ba ìrì wotí Isiméle bi Agára nyí 'yí 'bi Ízibiti bi 'yí 'bi moko 'bi Sára ndiki wo zí Abarayáma ní.

¹³ Ìrì wotí Isiméle ga ba, zezení kací mindíki yée. Mizefiyé ni Nebayóta, Kedára, Adabéla, Mibasáma, ¹⁴ Misáma, Dúma, Mása, ¹⁵ Adáda, Téma, Zetúra, Nafísa nda kí Kedéma. ¹⁶ Niyí ye 'yí ga bi sí do ga bi sokó doa gbre née olúogu gi simiyé ní. Do ndolo ìriyé kací do 'be 'bi eyé e kí ìrì bi ga bi táya eyé e niyí doyé ní. ¹⁷ Isiméle mengí kóo mbá simibi míya doa cíkéří doa sokó doa ìnyí doa gbre (137), zía úyu lódú kací 'yí ené e. ¹⁸ Zí bulúnduga ndísiyé simi ìrìgbére bi tonó gi simi Avíla ndéréoguné gi simi Súru gbóo do mama bi dongará a kí Ízibiti simi bi 'yí ni ndéré 'díyí roné m'dí simi Asúrì ní. Bilámá ndísi ndaá 'bi ené kóo dongaráye kí lúnduyé e wá.

Miárá Ésawu e kí Yakóbo

19 Ba ledre gi ro Isáka wotí Abarayáma. 20 Simibi 'bi Isáka ni kóo cí gbre, zía ófú Rebéka nyí Bétuwele lémi Labána bi ni 'yi 'bi Padána Aráma gi simi Mesopatómiya ní.

21 Zí Isáka ini ini zí Ngére Lomo do bi kací Rebéka gi zía ni kára mikoto. Zí Ngére Lomo úwú ini ené zí me'bea ídine kí siminé. 22 Zí owú e ídiye simi Rebéka toŋgo, zíye ndiši óró royé kí ezené simia. Zí Rebéka úku ledre kídí, “Éyí ndiši nda méngi roné zíma káa gi zí 'dí?” Née ní zía ñnyiné ndéréne ndú'yú Ngére Lomo simi ini.

23 Zí Ngére Lomo úkulúgu ledre zía kídí, “Ríkí sí do 'yima'dí e niyí gbre simiyí, toŋgo ga gére née niyí ífi royé miífi. Ngúru a ni ídí kí roko'buné kíngaya rómo do ezené, owú'dá'dá ni ídí 'yi ñnyí kasa zí owú'dá'ba.”

24 Simi bi sındi kadra 'bi Rebéka utúasá go gi ro zía áráne ní, zía áráogú tí owú toŋgo e gbre mbá owú ya'dá e. 25 Zí owú'dá'dá áráogú 'bi ené bikesíne kí bi roné mbá káa zí esini roa bongó bi yemení gi simi bi bangá ní. Née ní, zíye ífi ñriá Ésawu.* 26 Zí lúndua bi aráogú 'bi ené gi do kací a ní, aráogú 'bi ené nyé kí sílíné ndá ro sındi Ésawu. Née ní, zíye ífi ñriá Yakóbo.† Simi bi Rebéka ni ará owú ga gére ní, simibi 'bi Isáka ni kóo cí ota.

27 Simi bi owú ya'dá ga gére née ngoróoguní go mingburokoyé ní, zí Ésawu ídine 'yi gámá súwú. Zí ambá sındi kadra ené ídine mbá simi súwú. Née ní Yakóbo áyí 'bi eyí lá 'be ndiši méngi moko ga bi 'bi 'be ní. 28 Isáka ndiši óto 'bú Ésawu kíngaya gi zí esí bi ndiši ánu a gi do sílía ní, tí lá Rebéka oto 'bi ené yí ené 'bú Yakóbo kíngaya.

29 Simi ngíti sílì, zí 'bú úfu Ésawu kíngaya simi bi ni ndá'baogú kí gámá simi súwú ní, zía ógundíki Yakóbo kí 'dí'di phirinda ené, 30 zía úku ledre zí Yakóbo kídí, “Lúndu 'bi ené, lára aka phirinda eyí née girí 'diya zíma ndéne a mááyí go úyu gi zí 'bú.” (Née sí ledre bi ndoloní wo gi zía Edómo‡ ní.)

31 Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, “Ídí ótoómo bi eyí 'bi owúndiká née zíma kí, mááyí fú í'bí a zíyí.”

32 Née ní Ésawu ya zía ní, “Mááyí go úyu gi zí 'bú, ídí káa do owúndiká ni méngi ndíki zíma 'di?”

33 Yakóbo ya zía ní, “Ídí lólóbú zíma kí.” Née ní zí Ésawu lólóbú. Zía ootomo bi 'bi owúndiká go zí Yakóbo.

34 Gi ore, zí Yakóbo 'dí'bi phirinda kí ambata í'bí a zí Ésawu ánu a. Simi bi anu éyí zía éwé éyí ní, zía ñnyí ndéréókponé.

Ésawu lurúcayi miídine bi káa do owúndiká ní kenée.

26

Isáka nderé simi Gerári

1 Mongú 'bú utú kóo simi káŋgá née kpí gi zí wo bi kóo utú simi sındi kadra 'bi Abarayáma ní. Zí Isáka ñnyiné ndéréne zí mongú ngére Abimaléke 'bi kífú 'yi ga bi Falasitini e ní, simi káŋgá bi Gerári ní. 2 Zí Ngére Lomo 'dódo roné zí Isáka do úku ledre zía kídí, “Ndá ndéré simi Ízibiti wá, ídí ndiši simi káŋgá bi mááyí úku ledre a zíyí ndišiyí simi a ní. 3 Ídí ndiši ca simi káŋgá ba ona, mááyí ndiši sáká yí zíma í'bí úndru zíyí. Mááyí í'bí káŋgá ba mbá zíyí kí bulúnduyí e, mááyí méngi ledre e zíyí kací miyéme ledre bi kóo dongaráze kí 'buyí Abarayáma ní. 4 Mááyí óto bulúnduyí e zíye étriyé káa zí kele ga bi komo ere ní,

* 25:25 25:25 Ésawu: Ìrì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, 'yi bi kí bi roné ní. † 25:26 25:26 Yakóbo: Ìrì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, 'yi lóndó. ‡ 25:30 25:30 Edómo: Ini ledre simia simi tara Ébere kídí bikesíne.

zíma í'bí káṅgá ba mbá zíye. Kpuruṅ gí simi bulúnduyí e Mááyí karanée í'bí úndru zí ríkí sí do 'yíma'dí e do sogo káṅgá ona za mbá, ⁵ gí zía Abarayáma uwú kóo ledre amá zía ndíṣíné méngí ledre ga bí máíli yée, kí ledre ga bí máúku yée ní nda kpá kí lódú lorú amá e.” ⁶ Née ní zí Isáka ídíákáne ndíṣíné simi Gerári.

⁷ Simi bí 'yí ga bí ore ndu'yúni Isáka gí ro ledre me'bea ní, zía úku ledre zíye kídí, “Ní lémimá,” gí zía eré ngírí kí úku ledre zíye ya, “Ní me'bemá.” Somú yaá 'yí ga bí ore ní niyí úfu née gí ro ledre Rebéka gí zía lámá ní roa kíngaya.

⁸ Simi bí Isáka lu'bú nda go ore ní, kadra kí' do zí Abimaléke ngére 'bí Falasitíni lúru bí gí do subáa zía lúruńdiki Isáka e kí ndéndeke kí me'bené Rebéka. ⁹ Zí ngére Abimaléke kákasa kací Isáka, do úku ledre zía kídí, “Ma'díi ní yí ené tí me'beyí. Sara úku zí 'yí e yá, ‘Ní lémimá’ ní gí zí 'dí?”

Zí Isáka úkulúgu ledre zía kídí, “Gí zía máyá 'bí amá niyí úfu máa gí roa.”

¹⁰ Zí Abimaléke úku ledre zí Isáka kídí, “Éyí bí méngí kéyí zíze kenée gí zía ní 'dí? Togú bí kóo ngíti 'yí nderé só'do me'beyí ní mbé 'dí'biógu kóo komozé née go umbu.”

¹¹ Zí ngére Abimaléke í'bí lorú zí 'yí ené e za mbá kídí, “Togú 'yí oto sílíné ro Isáka togú mbú ro me'bea simi káṅgá ba ona, yíi máa née odu a 'bí eyí dujú umbu.”

¹² Zí Isáka ó'do éyí simi simibi máa née, zí éyí e ánáye zía kíngaya gí zía Ngére Lomo í'bí úndru go zía. ¹³ Zía ídíne kí éyí e zíne, zí éyí máa ga gére kpá fú ndíṣí éyeyé, odu a zía nda ídíne goó 'yí bí kí tú'dú éyí e zíne ní. ¹⁴ Née ní gí zí kábíríkí kí ítí ga bí zía kpá kí tú'dú 'yí 'bí moko e ní, zí Falasitíni e nda ndíṣí óto mimbé'deyé roa bisinyíne.

¹⁵ Gí zí mimbé'dekesí, zí Falasitíni e ásiyé kí 'dawú bí kóo 'yí 'bí moko 'bí Abarayáma 'bú Isáka íciní ní káa bí niyí ingi a do únzú 'dúcu a mbá kí káṅgá.

¹⁶ Née ní zí Abimaléke úku ledre zí Isáka kídí, “Ólúógu mu gí simi káṅgá ba gí ona 'dá'ba, roko'buyí romo do 'bí ezé go.”

¹⁷ Zí Isáka ómúne gí ore ndéré óto táya ené simi 'Bululu 'bí gara bí Gerári ní ndíṣíné ore. ¹⁸ Zí Isáka ícilúgu 'dawú ga bí kóo 'bua Abarayáma ici, zí Falasitíni e ásiyé kíe gí do kací umbu Abarayáma ní, zía ífílúgu kpá kémbí irí ga gére née do 'dawú ga gére née.

¹⁹ Simi ngíti sílì zí 'yí 'bí moko ga bí 'bí Isáka kpá ndéréye ici ngíti 'dawú simi 'bululu bí ndíṣí kací kó'dú a ní, zíye ici ndíki iní bí ndíṣí lágaógu gí sí káṅgá ní. ²⁰ Tí lá zí 'yí 'bá'ba bangá ga bí 'bí 'yí 'bí Gerári e ndíṣíyé ófúye dongaráye kí 'yí 'bá'ba bangá ga bí 'bí Isáka ní zíye úku ledre zí 'yí 'bí Isáka e kídí, “Ba yí ené iní ezé.” Née ní zí Isáka ífí irí 'dawú née “Eséke,” iní ledre gí simi a kídí 'dawú ófú gí zía 'yí e ndíṣíní kóo ófú ore. ²¹ Née ní zí 'yí 'bí moko 'bí Isáka e kpá ici ngíti 'dawú, zíye kpá ófúye gí roa. Zí Isáka ífí irí 'dawú máa wo née nda, “Sitína,”* iní ledre gí simi a kídí 'dawú okó. ²² Zí Isáka ómúne gí ore ndéré ici ngíti 'dawú, 'yí ófú ndaá lolu kíye gí roa wá. Gí zí kéyí née zía ífí irí 'dawú máa wo née kídí, “Rebóta,”† iní ledre gí simi a bikídrí gí zía ófú ndaá lolu wá zía úku ledre kídí, “Bí ba ní Ngére Lomo í'bí goó ne zíze, azé go ógu ídí kí tú'dú éyí e zíze simi káṅgá ba ona.”

²³ Gí ore, zí Isáka ndéréókpóne simi gara bí Bírísába. ²⁴ Kí ndulú a née, zí Ngére Lomo 'dódo roné zí Isáka do úku ledre zía kídí, “Mááyí Lomo bí kóo 'buyí Abarayáma ndíṣí óto úndrua ní. Ndá eré ngírí

* **26:21** 26:21 Sitína: Iní ledre simi a kídí mimbé'de sinyí. † **26:22** 26:22 Rebóta: Irí ba kí tara Ébere iní ledre simi a kídí, idíze ndíṣí simi bikídrí.

wá, kací kadra mbá mááyí ídí kíyí. Mááyí í'bí úndru zíyí zí bulúnduyí e étriyé do ídíye tú'dú kací miyéme ledre bi kóo máyéme zí 'yí 'bi moko amá Abarayáma ní."

²⁵ Zí Isáka ó'bó mbayi ore ndísi ini ini sí a ore zí Ngére Lomo. Zía úbú kútú, zí 'yí 'bi moko ené e íci ngíti 'dawú ore.

Miyéme dongará Abimaléke kí Isáka

²⁶ Simi ngíti sílì zí ngére Abimaléke ìnyiné gi simi Gerári niyí kí Awúza 'yí í'bí lorú zía kí Píkóla mongú 'yí ené 'bi asikíri ené e ndéréye zí Isáka. ²⁷ Zí Isáka ndú'yú yée kídí, "Ógusé zíma yáa káa be 'di bi kóo bi ndísimá ndaá gi zise wá zise ìnyisé ógó máa gi simi kánga esé ní?"

²⁸ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Owozé go ma'díi kídí Ngére Lomo ni yí ené kíyí, née ní zize úku ledre kídí ni miútúásáne zize óto miyéme ledre dongaráze kése. Idíze mu óto miyéme ledre dongaráze, ²⁹ kídí útúásá méngi bisinyí ledre zize wá. Abú lagazé kóo yíi gi simi kánga ezé yá, otozé ezé kóo sílize royí wá. Bi ba ní Ngére Lomo í'bí úndru go zíyí."

³⁰ Zí Isáka méngi mongú ayímbi gi royé, zíye ánu éyí kpá kí éwé éyí e. ³¹ Nda goó akpa kí phiyí zíye lólóbú mikékeríja dongaráye. Zí Isáka í'bí misi'di zíye ndéréye, zíye ìnyiyé ótoómo wo ore zí mindísi a ídine bilámáne.

³² Kadra née ní zí 'yí 'bi moko 'bi Isáka óguyé úku ledre 'dawú bi icini ní zía. Zíye úku ledre kídí, "Ndikizé ini go." ³³ Zí Isáka ífí ìrì 'dawú née "Sìba." † Ndéréóguné gi karaba ní, ìrì gara bi kóo née ní fú lá Bírìsába.

Ledre gi ro me'be Ésawu ga bi 'yí lóngó e ní

³⁴ Simi bi simibi 'bi Ésawu ni go cí gbre ní, zía ófú kará e gbre, Yodíta e

kí Basimáta mbá gi simi nyí 'yí 'bi Éte e. Yodíta ni 'bi ené nyí Béri, Basimáta 'bi ené nyí Éloni. ³⁵ Tí lá zí kará ga bi gbre née í'bí dokogo zí Isáka e kí Rebéka kíngaya.

27

Isáka í'bí luyú úndru 'bi Ésawu zí Yakóbo

¹ Simi bi Isáka ngoko go, komoa lurú lolu kpá bi mbí wá ní, zía ndólo mongú wotíne Ésawu do úku ledre zía kídí, "Owú 'bi amáa."

Zía úkulúgu ledre zía kídí, "Í babá."

² Zí Isáka úku ledre zía kídí, "Mááyí go ngokomá, máówo sílì bi mááyí úyu simi a ní wá. ³ 'Dí'bi aka sama eyí kí kéré eyí zíyí olúóguyí simi súwú ndéré gámásó'do owú bilámá ukú zíma. ⁴ Ídí 'dí'di bilámá esí bi kí 'búne domá kíngaya ní, zíyí ógu kíe zíma ánu a gi ro zíma í'bí úndru zíyí 'dá'dá zíma kí úyumá."

⁵ Née ní zí Rebéka úwú ledre ga bi Isáka ni ndísi úku yée zí wotíne Ésawu ní mbá. Simi bi Ésawu nderé go simi súwú gámásó'do bangá úfu a ógu kíe zí 'buné ní, ⁶ zí Rebéka úku ledre zí wotíne Yakóbo kídí, "Lúrú aka máúwú gáa do 'buyí kí úku ledre zí lúnduyí Ésawu kídí, ⁷ 'Ídí ndéréógu kí esí zíma gi simi súwú zíyí 'dí'di a bikinyiné zíma ánu a gi ro zíma í'bí úndru zíyí do komo Ngére Lomo 'dá'dá zíma kí úyumá.' ⁸ Bi ba ní owú 'bi amáa, ídí úwú ledre ba bilámáne zíyí méngi ledre bi mááyí úku a zíyí ba. ⁹ Ndéré mu do bi bi kí bangá eyí e doné ní zíyí óguyí kí bilámá phirangá ina e gbre gi ro zíma 'dí'di a bikinyiné zí 'buyí ánu a káa zí bi ili ní. ¹⁰ Zíyí 'dí'bi a ndéré kíe zía ánu a gi ro zía í'bí úndru ené zíyí 'dá'dá zía kí úyuné."

¹¹ Yakóbo ya zí mbágáne Rebéka ní, "Lúndumá Ésawu ni yí ené o'do

† 26:33 26:33 Siba: Irì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, miyéme ledre.

bi kí bi roné ní ngará 'bi amá bi ndaa romá wá ní. ¹² Sara togú bi babá tatauzu máa, zía ówo a ya mándá wo wá ní, mándá ídí zía 'yì ɾanga zía 'dí'bióyó úndru ené gí zíma zí taraa nda ólúne ne kacíma ní wá?"

¹³ Rebéka ya zía ní, "Owú 'bi amáa, tara a idí ólú kacíma. Méngí aka lá ledre bi máúku nées, zíyì ndéréyì ógú kí ina ga gére nées zíma."

¹⁴ Nées ní zí Yakóbo ndéréne ógú kíye zí mbágáne. Zí mbágáa méngí bikinyi éyì miánu tí káa zí bi 'bua Isáka ili ní. ¹⁵ Gí ore zí Rebéka 'dí'bi bilámá bongó kací É sawu, bi kóo ní zía 'díçì ní ési a ro Yakóbo. ¹⁶ Zía kpá cìrìngbí saná ina ro kágá sílì Yakóbo kí ro goa mbá. ¹⁷ Zía í'bí bikinyi éyì miánu bi méngí nées kí ambata do sílì Yakóbo.

¹⁸ Zí Yakóbo 'dí'bi éyì miánu nées ndéré kée zí 'buné, zía ndólo wo kídí, "Babá."

Zí 'bua ndízíné do ndúndu'yú kídí, "Nées 'bi ené náambi?"

¹⁹ Zí Yakóbo úkulúgu ledre kídí, "Nées máa É sawu owúndíká eyì. Máméngí ledre bi úku zíma ní go. Ìnyìógú 'dága ánu éyì miánu bi máógú kée ba gí ro zíyì í'bí úndru zíma."

²⁰ Zí Isáka ndúndu'yú kídí, "Owú 'bi amáa úfu bangá máa ba lá 'diya káa ní káa be 'di?"

Zí Yakóbo úkulúgu ledre zí 'buné kídí, "Ngére Lomo bi ndìsì óto úndrua ní i'bíogúne zíma."

²¹ Nda nées ní zí Isáka úku ledre zí Yakóbo kídí, "Ndósoógú mu gbóo yána gí ro zíma tátáúzu yì owú 'bi amáa gí ro zíma ówo a ma'díi togú áyì tí É sawu yá togú ndá wo wá."

²² Zí Yakóbo ndósoógúné gbóo ro 'buné. Simi bi 'bua tatauzu roa ní, zía úku ledre kídí, "Simi kúrúyì ní simi kúrú Yakóbo, tí lá ro kágá sílìyì ní kágá sílì É sawu." ²³ Owo 'dí'bi Yakóbo wá gí zía ro kágá sílì ní kí bi roné mbá káa zí 'bi É sawu ní. Nées ní zí Isáka í'bí úndru zía.

²⁴ Zía kpá ndú'yú ándá ndu'yú kídí, "Ma'díi áyì tí owú 'bi amá bi É sawu ní?"

Zí Yakóbo úkulúgu ledre kídí, "Nées tí máa."

²⁵ Zí Isáka úku ledre kídí, "Owú 'bi amáa í'bíogú éyì miánu girí mu zíma ánu a gí ro zíma í'bí úndru zíyì."

Zí Yakóbo 'dí'biogú éyì miánu óto a kó'dú 'buné zí 'bua ánu a, do kpá 'dí'biogú le'yì kóró zía éwé a.

²⁶ Nda nées ní zí 'bua Isáka úku ledre zía kídí, "Ndóso girí mu gbóo zíma yána owú 'bi amáa zíyì fáka máa."

²⁷ Zí Yakóbo ndósoógúné gbóo fáka 'buné. Simi bi Isáka otulurú ndonyo bongó 'bi É sawu ní, zí Isáka í'bí úndru zía do úku ledre kídí,

"Ma'díi, ba tí ndonyo owú 'bi amá,

káa zí ndonyo súwú

bi kí úndru 'bi Ngére Lomo siminé ní.

²⁸ Lomo idí í'bí iní gí komo ere zía é'díné do yáká eyì,

gí ro zí kéré kí kágá ga bi yáká

eyì ní ndìsì ánáye bilámáye

zíyì nda idíyì

kí éyì miánu kí le'yì kóró

kíngaya.

²⁹ Ríkì sí do 'yìma'dí e mbá idíní idí 'yì ìnyì kasa zíyì,

zíye ndìsìyè ótù doyé bi óto

úndruyì.

Zíyì idíyì ngére do lúnduyì e,

owú 'bi mbágáyì e idíní ndìsì

ótù doyé zíyì.

'Yì ga bi niyì óto tarayé kacíyì ní tara

Lomo idí ólú kacíye,

yé ga bi niyì méngí bilámá

ledre zíyì ní, zíyì kpá méngí

bilámá ledre zíye."

³⁰ Simi bi Isáka í'bí asá úndru go zía, Yakóbo olúogú okpó go ní, ve zí lúndua É sawu ndá'baógúné gí do

bi gámá. ³¹ Zía kpá méngí bikinyi

éyì miánu ógú kée zí 'buné. Zía úku

ledre zí 'buné kídí, "Babá, ìnyìógú

mu ánu éyì miánu gí ro zíyì í'bí úndru zíma."

³² Zí 'bụa Isáka ndú'yú wo kídí, "Áyí náambi?"

Zía úkulúgu ledre zí 'buné kídí, "Née máa Ésawu owúndíká eyí."

³³ Zí bi sínýíne ro Isáka zía ndísi lánghané, zía ndúndu'yú kídí, "Sara 'yí bi gáa ogụ kí éyí miánu zíma kúra 'bi ené náambi? Éyí miánu bi gáa oguní kúe ní máánu go 'dá'dá gí zíyí kí óguyí, máí'bí úndru go zía. Úndru née goó 'bi ené za fí."

³⁴ Simi bi Ésawu uwú ledre gí zí 'buné kenée ní, zía útúne ini ini kíngaya zía úku ledre zí 'buné kídí, "Babá ídí kpá í'bí úndru zíma."

³⁵ Tí lá zí Isáka úkulúgu ledre zía kídí, "Lúnduyí ogụ ona lóndo máa 'di'bi úndru go."

³⁶ Zí Ésawu úku ledre kídí, "Ífíse írĩa Yakóbo mbí. Londo máa go kí'dí gbre. Mizefí a londo máa gí ro zíne ídíne owúndíká do bi kacíma, bi ba ní 'di'bi úndru amá kpá go." Zí Ésawu ndúndu'yú kídí, "Ótoómo eyí gáa ngítí úndru ma'dáa gí ro í'bí a zíma wá?"

³⁷ Zí Isáka úkulúgu zía kídí, "Owú 'bi amáa, máí'bí úndru go zía, zía ídíne ngére dosé. Máoto sụmụ ga go mbá zíye ndísiyé óto úndrua. Máí'bí úndru go zía gí ro éyí ené ga bi yáká ní kpá kí le'yí kóró. Éyí bi idíaká gí ro zíma í'bí a zíyí ní ndaá."

³⁸ Zí Ésawu ngúnḡú roné zí 'buné kídí, "Úndru ni zíyí lá dụnú kúe'do babá? Í'bí kpá úndru zíma ke babá." Zí Ésawu kpá útúne ini ini kíngaya.

³⁹ Zí Isáka úku ledre zía kídí, "Be 'bi eyí ni ídí simi írìgbere kí'dí bi fütú éyí e ngboróní doa zí sanáye ídíne bilámáne wá ní, kpá do bi bi ngára ini e'di doa gí komo ere wá ní.

⁴⁰ Áyí ndísi fú lá kí éyí okó do síllyí zíyí ndísiyí ñnyí kasa zí lúnduyí. Tí lá simi bi áyí 'dó'dó gí zía ní, áyí úcuóyó 'do'dó née gí goyí 'dá'ba."

Yakóbo ngasá 'be 'bi nokoné

⁴¹ Zí Ésawu óto ledre siminé ro lúnduné Yakóbo gí ro úndru bi gí zí 'búyé ní. Zía sómú ledre siminé kídí, "Karanée gí do kací umbu babá, mááyí úfu lúndumá Yakóbo 'búó."

⁴² Simi bi Rebéka uwú miyéme ledre 'bi Ésawu née ní, zía ndólo Yakóbo úku ledre zía kídí, "Lúnduyí Ésawu yeme roné go gí ro úfu yí.

⁴³ Bi goó kenée ní owú 'bi amáa ídí méngí ledre bi mááyí úku a ba, ídí geré ngasá 'be 'bi nokoyí Labána simi Arána. ⁴⁴ Ídí ndísi íri 'búó togú mimbé'de lúnduyí ìdrí go kí. ⁴⁵ Togú okó bi mimbé'dea royí née ìdrí go somúligí ledre ga bi méngí yée zía née go yá, mááyí kákasa zíyí nda ndá'baóguyí girí. Ndaá miútúásáne zíse úyusé zíma gbrenḡará kadra kúe'do wá."

⁴⁶ Née ní zí Rebéka úku ledre zí Isáka kídí, "Mááyí kí mongú lerí do mimbé'demá gí zí kará 'yí lónḡó ga bi Ésawu ofú yée ba. Togú ya zí Yakóbo kpá ofú kára gí ona gí simi nyí 'yí 'bi Éte e yá, mindísimá utúasá ídí bilámáne wá, bilámá a máídí úyu 'dá'ba."

28

Isáka lorụ wotíne Yakóbo

¹ Née ní zí Isáka ndóloógu Yakóbo í'bí mandá zía, zía úku ledre zía kídí, "Ndá ofú kára gí simi nyí 'yí 'bi Kanána e wá. ² Ñnyí mu zíyí ndéréyí simi Padána Aráma 'be 'bi bulúnduyí Bétuwele. Zíyí ofú kára zíyí gí dongará nyí nokoyí Labána. ³ Lomo bi kí roko'buné kíngaya ní ídí í'bí úndru zíyí, zía óto yí zíyí ndíki tú'dú owú e gí ro zíyí ídíyí bulúndu ríkí sí do 'yíma'dí e. ⁴ Ídí í'bí úndru zíyí kí bulúnduyí e za mbá káa zí bi kóo í'bí úndru zí Abarayáma ní, gí ro zíyí 'dí'bi kánḡá bi ndísi simi a káa do 'yí lónḡó ba bi kóo í'bí zí Abarayáma ní." ⁵ Zí Isáka kása Yakóbo simi Padána Aráma 'be 'bi Labána wotí Bétuwele 'yí 'bi Aráma

bi ni lúndu Rebéka mbágá Yakóbo e kí Ésawu ní.

⁶ Zí Ésawu ówo a kídí Isáka i'bí úndru go zí Yakóbo, kasa kpá wo go simi Padána Aráma ndéré ófú kára girí. Owo kpá go kídí simi bi i'bí úndru zí Yakóbo ní, zía lóru wo kídí, “Ndaá 'dí'bi kára gi simi nyí 'yí 'bi Kanána e wá.” ⁷ Zí Ésawu go kpá ówo a kídí Yakóbo uwú kúrú 'buné kí mbágáne go zía ñnyiné ndéréne şimi Padána Aráma. ⁸ Née ní ábuwá Ésawu ówo go kídí 'bú nyí 'yí 'bi Kanána e ndaá 'bi ené do 'buné Isáka wá. ⁹ Gi zí kényí née ní zí Ésawu ndéréne 'be 'bi Isiméle wotí Abarayáma. Zía ófú nyíya bi Maláta lémi Nebayóta ní káa do ngíti kára.

Yakóbo 'du'duru simi Bétele

¹⁰ Zí Yakóbo ñnyiné gi simi Bírşába 'dí'bi misi'di yóó, ndéréne simi Arána. ¹¹ Zía ndéréoguné do ngíti bi, zía ndişşiné 'dówúroné ore gi zía kadra utú go. Zía 'dí'bi tutú óto doné gá doa zía útúne 'dú'duné. ¹² Simi bi ni go simi 'bí ní, zía 'dú'duru. Simi 'duru máa née ní, zía lúrúndíki misi'di bi toko roné kú gi do káŋgá zaá gi komo ere, zí maláyika ga bi 'bi Lomo ní ndişşiyé ékíye kí ndítíoguyé kací misi'di máa née ní.

¹³ Zía lúrúndíki Ngére Lomo kí tóroné doné zía úku ledre kídí, “Mááyí Ngére Lomo bi Abarayáma e kí Isáka ndişşini óto úndrua ní. Káŋgá bi áyí mi'dú'duyí doa ba mááyí i'bí a zise kí bulúnduyí e. ¹⁴ Bulúnduyí e niyí karanée étri zíye ídiye tú'dú tú'dú zise áŋgasé zaá do sogo káŋgá mbá. Ríkí şí do 'yíma'dí do sogo káŋgá mbá mááyí i'bí úndru zíye kpurú gi simiyí kí bulúnduyí e. ¹⁵ Ídí ówo a kídí, mááyí ídí kiyí zíma ndişşimá bándá yí do bi ga bi áyí gámá doyé ní mbá, zíma 'dí'bilúgu yí kpá gi simi káŋgá bi áyí simi a ba. Máútúásá ótoómo yí wá 'búó togú

miyéme ledre bi máyéme wo gi royí ní máméngi go.”

¹⁶ Simi bi Yakóbo urú gi simi 'bí ní, zía úku ledre kídí, “Ábuwá ma'dí Ngére Lomo ni bo do bi ba ona, máówo amá kenée wá.” ¹⁷ Zí ngiri útúne simi a zía úku ledre kídí, “Bi ba ni kí úndruné, ni kpá misi'di bi ndişşí ndéré komo ere ní, Lomo ni ona.”

¹⁸ Nda go akpa kí phiyí, zí Yakóbo ñnyíoguné 'dí'bi tutú bi oto doné doa ní ícióto a mbí 'dága do bi bi 'du'du doa née. Zía 'dí'bi şu'bú léfe a doa. ¹⁹ Née ní zía ífi ırı bi née Bétele,* abú bi kóo ndişşini ndólo ırı gara née “Lúzú ní.”

²⁰ Nda gi ore zí Yakóbo lólóbú zí Ngére Lomo kídí, “Togú ma'dí áyí tí lúru bi kacíma simi ndéré bi mááyí ndéré a ba, ziyí ndişşiyí i'bí éyí miánu zíma kí bongó e zíma éşí a, ²¹ gi ro zíma ndá'balúgu romá zí babá 'be bilámáne yá, née ní áyí ídí Ngére Lomo amá. ²² Tutú bi máicióto 'dága ba ní, bi ba ni go ógu ídí bi bi niyí ndişşí ini ini ziyí doa ní. Éyí ga bi áyí ndişşí i'bí yée zíma ní, mááyí ndişşí 'dí'bi kíé'do gi simi sokó i'bilúgu yée ziyí.”

29

Yakóbo nderéogu 'be 'bi nokoné Labána

¹ Zí Yakóbo ñnyiné gi ore kpá fú ndéréne, do ndéréoguné simi káŋgá bi Mesopatomiya káŋgá 'bi mbágáne. ² Simi bi nderéogu do ngíti 'dawú* ní, zía lúrúndíki kábıřıkı miıfiyé do bi e ota gbaá dongá 'dawú kí 'dú'du gi zía née bi bi ndişşini i'bí ini miéwé zíye doa ní. Lo'bu'dutuní tara 'dawú máa née kí mongú tutú. ³ Simi bi kábıřıkı e yokonı royé go mbá ore ní zı 'yí 'bá'ba kábıřıkı e gbúrúgbuóyó tutú née gi tara 'dawú née 'dá'ba do ndişşiyé i'bí ini zı kábıřıkı eyé e

* **28:19** 28:19 Bétele: ırı ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, 'be 'bi Lomo. * **29:2** 29:2 'Dawú: 'Yi e ndişşini kóo íci 'dawú e miólúne kıngaya simi şındı kadra 'bi Yakóbo gi ro ini zı bangá eyé e.

éwé a. Zíye ndá'bayé gbúrúgbulúgu tutú nées do tara 'dawú nées.

⁴ Zí Yakóbo ndú'yú 'yí 'bá'bá kábiríki ga gére nées kídí, "Lúndumá e ógusé bi káa ba gi 'da?"

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Oguzé gi simi Arána."

⁵ Zía ndú'yú yée kídí, "Bi nées ní ówosé Labána owú 'bi owú 'bi Nówara bú?"

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Owozé wo bú."

⁶ Zía kpá ndú'yú yée, "Éyí roa 'di?"

Zíye úku ledre zía kídí, "Ni bilámáne, éyí ndaá roa wá. Nyía, Rayéle ni bi ógú kí kábiríki eyé e girí nées."

⁷ Zí Yakóbo úku ledre zíye kídí, "Lúrúsé aka kadra ni aka nyé 'dága, ba ndaá aka sındí kadra bi zise yóko kábiríki e do bi kíé'do ní wá. Ídísé í'bí iní zíye éwé a, zise ndá'basé kíye do bi éyí miánu."

⁸ Zíye úkulúgu ledre zí Yakóbo kídí, "Utúasázé í'bí iní zí kábiríki e mingúngúcua wá, 'búo togú kábiríki e yokooguní royé go mbá, do gbúrúgbuóyó tutú nées gi tara 'dawú 'dá'ba, azé nda fú í'bí iní zíye ndro."

⁹ Simi bi Yakóbo ni aka tí ndísi ódro zíye ní, zí Rayéle 'déweógu bi go kí kábiríki 'bi 'buné e gi zía ndísi 'bá'bá yée ne. ¹⁰ Simi bi Yakóbo lurúndiki Rayéle nyí nokoné Labána kí ógú kí kábiríki eyé e ní, zía ndéréne gbúrúgbuóyó tutú gi tara 'dawú 'dá'ba, do ingi iní í'bí a zí kábiríki 'bi nokoné e éwé a. ¹¹ Zía útúne fáka Rayéle, zía tónóne ini ini roa. ¹² Zía úku ledre zí Rayéle kídí, nées ni owú 'bi lémi Labána bi kí iriné Rebéka ní. Nées ní geré zí Rayéle ngásáne ndéré úku ledre a zí 'buné.

¹³ Simi bi Labána uwú ledre Yakóbo ni owú 'bi léminé ní, geré zía inyiné ndéréne 'dí'bi wo do misi'di. Zí Labána fáka wo í'bí mandá zía kí 'búne, do 'dí'biógu wo 'be. Zí Yakóbo líkpí ledre ga bi menginí

royé ní mbá zí Labána. ¹⁴ Zí Labána úku ledre zía kídí, "Áyí nées mbigí a 'bi amá, lémi má ndiki yí ne." Zí Yakóbo ndísiné ore éfé kíé'do.

Yakóbo ofú Léya e kí Rayéle

¹⁵ Zí Labána úku ledre zía kídí, "Abú áyí mbigí a 'bi amá, lémi má ndiki yí ne yá, útúasá ndísi méngi moko zíma lá gbékpí a wá, máídí í'bí zíyí ndu?"

¹⁶ Labána ni kí nyíne e gbre, iri nyía bi mongú ní ni Léya, wo bi owú ní iría 'bi ené Rayéle. ¹⁷ Komo Léya ndaá bilámáne wá, zí Rayéle idíne owúkára bi kí lámá roné kíngaya do komo 'yí e ní. ¹⁸ 'Bú Rayéle ni kóo do Yakóbo kíngaya, zía úkulúgu ledre zí Labána kídí, "Mááyí méngi moko zíyí kí simibi inyi doa gbre gi ro zíyí í'bí nyíyí bi Rayéle ní zíma káa do kára."

¹⁹ Zí Labána úkulúgu ledre kídí, "Ni bilámáne zíma í'bí wo zíyí gi zí wo bi mááyí í'bí a zí 'yí lóngó ní. Ndísi mu ona méngi moko zíma" ²⁰ Nda nées ní zí Yakóbo méngi moko kí simibi inyi doa gbre gi ro Rayéle. Sílí nées kóo zí Yakóbo lá káa zí owú sílí cúku'dée ní gi zía 'bú Rayéle ofú kóo doa go.

²¹ Gi ore zí Yakóbo úku ledre zí Labána kídí, "Í'bí me'bemá mu zíma. Simibi kóo óto zíma ní utúasá go, máíli go zía óguné 'be."

²² Nées ní zí Labána méngi mongú ayímbi, zía ndóloyóko 'yí e gi roa. ²³ Tí lá simi ndulú máa bi kóo nées ní, zí Labána 'dí'bi yí ené nyíne bi Léya ní í'bí a zí Yakóbo, zí Yakóbo go ówo wo káa do kára. ²⁴ Zí Labána 'dí'bi ngúru owúkára 'yí 'bi moko ené kí iriné Zílifa í'bí a zí Léya káa do 'yí 'bi moko zía.

²⁵ Simi bi bi ará nda go ní, Yakóbo ni lúru bi káa ní, nda yí ené go Léya. Zía inyiné ndéréne úku ledre zí Labána kídí, "Méngi nda máa kenée gi zí 'di? Ndaá 'bi ené bi máméngi moko zíyí gi ro Rayéle ní wá? Lóndo nda máa gi zí 'di?"

26 Zí Labána úkulúgu ledre kídí, “Kací ondú 'bì kángá ezé ba ona, ofúní eyé nyí 'yì bì owú ní 'dà'dá gí zí mongú wá. 27 Mengionzózé aka ayímbi 'bì ófú ro máa wo ba mu kí, azé nda fú í'bí Rayéle zíyì. Zíyì méngì kpá moko zíma gí roa kí simìbì ìnyì doa gbre.”

28 Zí Yakóbo go ñgúnṅu a. Zía méngìonzó sílì ìnyì doa gbre bì 'bì ayímbi 'bì ófú ro 'bì Léya ní. Zí Labána 'dí'bì nyíne bì Rayéle ní kpá í'bí wo zí Yakóbo káa do kára. 29 Zí Labána 'dí'bì ngúru owúkára 'yì 'bì moko ené kí bì ìrìné Bíla ní í'bí a zí Rayéle káa 'yì 'bì moko zía. 30 Zí Yakóbo kpá ówo Rayéle káa do kára, tí lá Yakóbo oto yì ené kóo 'bú Rayéle kíngaya rómo do Léya. Zía í'bí roné méngì moko zí Labána kí simìbì ìnyì doa gbre.

Ledre gí ro owú 'bì Yakóbo e

31 Simì bì Ngére Lomo lúru kídí Yakóbo oto ené 'bú Léya kíngaya wá ní, zía óto wo ndíki owú e. Zí Rayéle ídíáká 'bì ené goó mikoto. 32 Zí Léya ídíne kí simíné zía áráne owúo'do zía ìfí ìrìja Rúbene.† Zía úku ledre kídí, “Ledre méngì roné zíma kenée gí zía Ngére Lomo lúru lerì bì mááyí kíe ní go. Bì ba ní, ma'díi o'do 'bì amá ñi go ógu óto 'búma.”

33 Zía kpá ídíne kí simíné, zía áráne kpá owúo'do. Zía úku ledre kídí, “Ngére Lomo owo go kídí Yakóbo oto kóo 'búma wá, gí zí kényì nées zía go kpá í'bí ngíti owúo'do zíma.” Nées ní zía ìfí ìrìja Simiyóna.‡

34 Gí ore zía kpá ídíne kí simíné, zía áráne kpá owúo'do. Zía úku ledre kídí, “Bì ba ní, o'do 'bì amá ñi 'dí'bingèrì máa gí zía mándíki owú ya'dá e zía go 'dényé ota.” Zía ìfí ìrì owú máa nées Lévi.§

35 Zía kpá ndá'ba ídíne kí ngíti simíné, zía áráne owúo'do. Zía úku ledre kídí, “Bì ba ní, ìli zíma í'bì mbófo éyì zí Ngére Lomo.” Gí zí kényì nées ní zía ìfí ìrì wo nées Zúda.* Zía tóroné dujú do owú ga gére nées.

30

1 Simì bì Rayéle owo kídí nées ndiki owú e zí Yakóbo wá ní, zía óto ledre simíné ro léminé. Zía úku ledre zí Yakóbo kídí, “Máíli kpá ndíki owú e, togú wá ñi miútúásáne zíma úyumá.”

2 Zí mimbé'de Yakóbo ésíne ro Rayéle, zía úku ledre kídí, “Mándá 'bì amá Lomo zíma úcuómo yì kí ndíki owú wá.”

3 Zí Rayéle úkulúgu ledre kídí, “Owúkára 'yì 'bì moko amá Bíla ñi goó ba zíse ndísisé kéne káa do kára gí ro zía ndíki owú e zíma, zí owú máa ga gére nées ídíye owú 'bì amá e.”

4 Nées ní zía í'bí 'yì moko ené Bíla zí Yakóbo káa do kára. Zí Yakóbo ndísiyé kéne, 5 zí Bíla ídíne kí simíné zía áráne owúo'do. 6 Nées ní zí Rayéle úku ledre kídí, “Lomo uwú ñi amá go, 'deciyeme ngbanga amá go zía í'bíogú owúo'do zíma.” Gí zí kényì nées zía ìfí ìrìja Dána.*

7 Zí Bíla kpá ídíne kí ngíti simíné zía áráne owúo'do. 8 Zí Rayéle úku ledre kídí, “Máoto kóo mimbé'de sínyí goó ro lémímá gí ro ledre owú, bì ba ní 'yì 'bì moko amá ndiki owú go zíma.” Zía ìfí ìrì owú máa nées Nafatáli.†

9 Simì bì Léya lúru kídí nées ndiki lolu owú wá ní, zía 'dí'bì 'yì 'bì moko ené Zílifa í'bí a káa do kára zí Yakóbo. 10 Zí Zílifa 'yì 'bì moko 'bì Léya nées ndíki owúo'do zí Yakóbo.

† 29:32 29:32 Rúbene: Ìrì ba kí tara Ébere ñi ledre simì a kídí, Lomo lúru 'do'dó amá go. ‡ 29:33 29:33 Simiyóna: Ìrì ba kí tara Ébere ñi ledre simì a kídí, 'yì úwú ledre. § 29:34 29:34 Lévi: Ìrì ba kí tara Ébere ñi ledre simì a kídí, ñi go ógu óto 'búma. * 29:35 29:35 Zúda: Ìrì ba kí tara Ébere ñi ledre simì a kídí, kófó ìrì. * 30:6 30:6 Dána: Ìrì ba kí tara Ébere ñi ledre simì a kídí, Lomo méngì bilámá ledre go zíma. † 30:8 30:8 Nafatáli: Ìrì ba kí tara Ébere ñi ledre simì a kídí, ófú. ‡ 30:11 30:11 Gáda: Ìrì ba kí tara Yúdáyá ñi ledre simì a kídí, kómo bilámá ledre ongó go domá.

11 Zí Léya úku ledre kídí, “Lomo eme kíma go.” Zía ífí ìrì owú nées Gáda.‡

12 Zí Zílifa 'yì 'bì moko 'bì Léya nées kpá ndíki ngítì owú'o'do zí Yakóbo. 13 Zí Léya úku ledre kídí, “Mimbé'demá ìdrì go. Lafúma e kará e niyí ndólo máa kára 'yì 'bì rokinyi.” Zía ífí ìrì owú máa nées Aséra.§

14 Nda go simi sùndì kadra 'bì 'dó'dú'ógù éyí gí yáká, zí Rùbene ndéréne ndíki kágá bì ndìsiní ndólo a madaráka* ní simi súwú, zía 'dècì misúru a ógù kíe zí mbágáne Léya. Rayéle ya zí Léya ní, “Ũnzù aka misúru madaráka bì wotì ogù kíe nées zíma.”

15 Zí Léya úku ledre zía kídí, “O'do 'bì amá bì 'dí'bì wo nées asá aka fú lá wá? Ílì ba kpá 'dí'bì misúru madaráka 'bì wotìma drú doa?”

Zí Rayéle úkulúgu ledre zí Léya kídí, “Bilámáne, í'bì mu zíma gí ro zíyì 'dú'duyì karaba sogo Yakóbo do bì kulú misúru madaráka 'bì wotìyì.”

16 Nda simi bì Yakóbo nda'baogu gí yáká kí tagá ní, zí Léya ndéréne úku ledre zía kídí, “Karaba mááyì 'dú'du sogoyì gí zía máí'bì misúru madaráka 'bì wotìma go zí Rayéle.” Simi ndulù a nées ní, zí Léya 'dú'duné sogo Yakóbo.

17 Zí Lomo úwú ini 'bì Léya, zía ídine kí siminé zía ndíki ìnyì owú'o'do zí Yakóbo. 18 Zí Léya úku ledre kídí, “Lomo méngì bilámá ledre go zíma, gí zía máí'bì 'yì 'bì moko amá zí o'do 'bì amá káa do kára.” Zía ífí ìrì owú nées Isakára.†

19 Nées ní zí Léya kpá ídine kí siminé zía ndíki ìnyì doa kéré owú'o'do zí Yakóbo. 20 Zí Léya úku ledre kídí, “Lomo i'bì mongù tákpásìlì go zíma. Bì ba ní o'do 'bì amá ni go óto úndrumá kíngaya gí

zía mándíki owú ya'dá e go zía ìnyì doa kéré.” Zía ífí ìrì owú máa wo nées Zebulúna.‡

21 Nda gí 'dá'ba zía ndíki owúkára, do ífí ìrì a Dína.

22 Nées ní zí Lomo sómúndíki ledre Rayéle, zía úwú ledre ené do líkpí misì'di 'bì ndíki owú zía. 23 Zí Rayéle ídine kí siminé zía ndíki owú'o'do, zía úku ledre kídí, “Lomo 'di'bioyó lerì gí do mimbé'demá go.” 24 Zía ífí ìrì a owú máa nées Yoséfa.§ Zía úku ledre kídí, “Ngére Lomo idí kpá í'bì ngítì owú'o'do zíma.”

Bangákulú e etriní zí Yakóbo

25 Gí do kací bì Rayéle ndiki Yoséfa ní, zí Yakóbo úku ledre zí Labána kídí, “Ídì mu ngúngu a zíma ndá'balúgu romá simi kángá amá.

26 Zíyì í'bì me'bemá e kí owú 'bì amá ga bì máméngì moko gí royé zíyì ní zíma, zíyì í'bì misì'di zíma ndéréma gí zía ówo moko bì máméngì zíyì ní go mbá.”

27 Tí lá zí Labána úkulúgu ledre zía kídí, “Togù ni útúásá kací komoyì yá, mángúngú romá zíyì ndá ndéré wá. Lomo 'dodo go zíma kídí úndru bì Ngére Lomo i'bì zíma ba ní ni gí zíyì.” 28 Zía kpá úku ngítì ledre zí Yakóbo kídí, “Ídì ólo éyì ga bì ílì yée kací moko bì méngì ní mbá, mááyì í'bì yée zíyì.”

29 Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, “Ówo moko bì máméngì zíyì ní bú bilámáne, zíma lúru bì kací bangá eyì e zíye étriyé kíngaya.

30 Simi bì kóo máógu ní, éyì niyí kóo zíyì lá cúku'dée. Bì nda ba ní, éyì etriní zíyì go kíngaya rómo do rómó. Ngére Lomo i'bì úndru go zíyì, do bì ga bì za mbá mágámá doyé ní. Tí lá bì ba ní sùndì kadra ogù go zíma gí ro zíma tónóma lúru bì kací 'yì 'bì 'be 'bì amá e.”

§ 30:13 30:13 Aséra: Ìrì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, rokinyi. * 30:14 30:14 Madaráka: Madaráka ni kágá umbu bì kará e ndìsiní ánu a gí ro zía sáká yée zíye ndíki owú ní. † 30:18 30:18 Isakára: Ìrì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, sáká éyì. ‡ 30:20 30:20 Zebulúna: Ìrì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, óto úndru. § 30:24 30:24 Yoséfa: Ìrì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, idí étrì.

³¹ Zí Labána úkulúgu ledre zí Yakóbo kídí, “Máídí í'bí zíyí 'di?”

Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, “Ndá aka í'bí éyí zíma wá. Tí lá togú áyí ngúngu yá, mááyí útúásá ndá'ba lúru bi kací bangá eyí e.

³² Ídí ngúngu a zíma gámáma don-gará bangá eyí e za mbá, kábiriṛiki e kí ina e, yée ga bi kí ríki tífi e royé mingúngúcuá, téte téte, kpákpa kpákpa, dódóru togú mbú bukuluyé ní mbá zíma 'dí'bi yée káa do tákpásíli kací moko bi mámengi zíyí ní. ³³ Togú méngi go kenée, máútúásá lóndo yí simi bi áyí ógu lúrusó'do bangá eyí e dongará tákpásíli bi í'bí zíma kací moko amá ní wá. Ina bi togú tífi ndaá roa téte téte togú kpákpa kpákpa wá togú mbú owú kábiriṛiki ga bi royé ndaá bukuluné wá ní, áyí ówo a kídí máúgu yée née goó miúgu.”

³⁴ Zí Labána úkulúgu ledre kídí, “Bilámáne idí mu káa zí bi úku née.” ³⁵ Simi síli máa bi kóo née ní, zí Labána ífi simi bangá ené e, kábiriṛiki e kí ina e yée ga bi kí ríki tífi e royé mingúngúcuá, téte téte, kpákpa kpákpa, dódóru, bukuluyé ní mbá, zía í'bí yée zí wotíne ndisi lúru bi kacíye. ³⁶ Zía 'dí'bi bangá ga gére ndéré kíye do bi bi ni 'dí'bi 'yí síli ota gi do bi bi Yakóbo ni doa ní.

³⁷ Zí Yakóbo lágáógu síli kágá e ota káa do ngbángbá, zía líli royé kpákpa kpákpa. Zía ófoóyó wo bi líli ní gi ro zí bikenyí cóngó a bi 'dí simi née ídine sága, do ótoómo bi bi líli wá ní kenée gi ro zíye ídiye kí tífiye. ³⁸ Zía óto ngbángbá ga gére née do bi bi bangá e ndisiní éwé iní doa ní, gi ro zía ídine mbí kó'dú bangá ga gére simi bi niyí ógu éwé iní ní. Simi bi bangá ga gére niyí go 'bé'be royé, oguní go éwé iní ní, ³⁹ zí ya'dáye ndisi lé'béye do karáye kó'dú síli kágá ga gére née. Zíye ndisiyé ndiki owú e kí tífi royé téte téte ngíti géyí kpákpa kpákpa.

⁴⁰ Zí Yakóbo óto minzéré kábiriṛiki

ga gére zíye ídiye do bi eyé kpí, tí lá zía óto ngíti bangá ga gére née ndisi lúru bangá 'bi Labána ga bi kí tífi royé téte téte togú mbú bukuluyé ní. Zía yéme bi kpí zí bangá ené e, oto kotru yée kí 'bi Labána wá.

⁴¹ Tí lá kí'dí bi mingburoko bangá ga gére née oguní go éwé iní ní, zí Yakóbo óto ngbángbá née kó'dúye do bi bi ndisiní éwé iní doa gi ro zíye ndisi 'bé'be royé cigí a, ⁴² tí lá bangá máa yée ga bi rógbóye roko'buyé ndaá ní, Yakóbo oto ené ngbángbá née kó'dúye wá. Gi ore zí bangá ga bi rógbóye roko'buyé ndaá ní ídiye go mbá 'bi Labána, yée ga bi kí roko'buyé ní mbá 'bi Yakóbo. ⁴³ Née misí'di bi oto Yakóbo ídine kí tú'dú éyí zíne ní. Ni nda goó 'yí bi kí tú'dú bangá e zíne kpá kí tú'dú 'yí 'bi moko e ya'dá e kí kará e, kpá kí gémele e kí dongí e ní.

31

Yakóbo ngasá gi zí Labána

¹ Zí Yakóbo úwú ledre kídí wotí Labána e ndisiní úku ledre kídí, “Yakóbo 'di'bi éyí 'bi 'buzé go mbá káa do 'bi ené. Tú'dú éyí ga bi zí Yakóbo née gi simi éyí 'bi 'buzé.”

² Zí Yakóbo ówo a kídí toso ndisi 'bi Labána ndaá 'bi ené lolu kine bilámáne káa zí bi kóna ní wá.

³ Nda née ní zí Ngére Lomo úku ledre zí Yakóbo kídí, “Ndá'balúgu royí mu simi kángá 'bi 'buyí e kí sümüyí e, Mááyí lúru bi kacíyí.”

⁴ Gi ore née ní zí Yakóbo kákasa zí Rayéle e kí Léya idíní ógundiki née simi súwú do bi bi bangá ené niyí doa ní. ⁵ Zía úku ledre zíye kídí, “Málúru ndisi 'bi 'busé ndaá 'bi ené lolu kima bilámáne káa zí bi kóo 'dá'dá ní wá, tí lá Lomo bi ndisi lúru bi kací babá ni bo kima. ⁶ Ówosé bú kídí mámengi moko zí 'busé kí roko'bumá mbá, ⁷ tí simi ledre née ní zí 'busé ndisiné méngi laráma do óyóló'bó toso tákpásíli bi ni í'bí a zíma kací moko amá ní kí'dí sokó. Tí lá Lomo ili ené gi ro zía méngi máa

bisinyíne wá. ⁸ Togú Labána uku ledre go kídí, 'Ína máa yée ga bi niyí árá yée kí sanáye téte téte niyí ídí tákpásílí kací moko eyí,' owú ina ga bi ina e niyí árá yée ní niyí ídí mbá kí sanáye téte téte. Togú uku kídí, 'Yée ga bi kí sanáye kpákpa kpákpa niyí ídí tákpásílí kací moko eyí,' owú ina ga bi niyí árá yée ní niyí ídí mbá kí sanáye kpákpa kpákpa. ⁹ Lomo 'di'bioyó bangá gi zí 'bùsé go 'dá'ba zía í'bí yée zíma.

¹⁰ "Simi sɪndí kandra bi bangá e ndisíní 'bé'be royé ní, zíma 'dú'duru kídí ya'dá ina ga bi ndisíní lé'bé do karáye ní yí ené dùy yée ga bi kí sanáye téte téte, kpákpa kpákpa nda kí yée ga bi midódórúyé ní. ¹¹ Zí maláyika 'bi Ngére Lomo úku ledre zíma simi 'duru kídí, 'Yakóbo.' Zíma ndízímá kídí '† Ngére.' ¹² Zía úku tátá ledre kídí, 'Lúrú aka, ya'dá ina ga bi ndisíní lé'bé do karáye ní, yí eyé dùy yée ga bi kí sanáye téte téte, kpákpa kpákpa nda kí yée ga bi dódórú ní. Máméngí ledre nées zía méngí roné kenée gi zía máówo éyí bi Labána méngí kíyí nées go. ¹³ Mááyí Lomo bi ndisí lúrú bi kací 'yí 'bi Bétele, kí'dí bi léfe sù'bú do tutú zíyí kí mócú éyí zíma ní. Cakaba ní ìnyí mu zíyí ndá'balúgu royí do bi bi arání yíi doa ní.' "

¹⁴ Zí Rayéle e kí Léya úkulúgu ledre zí Yakóbo kídí, "Éyí ni bo bi ídíáká zíze ífi a dongaráze káa do éyí kací 'buzé ní? ¹⁵ Ndisí méngí láráze káa zí 'yí lónḡó e ní gi zí 'dí? Ugúoyó ené lá dùy zée 'dá'ba wá, késí bi i'bíní kacíze ní sinyionzó go za mbá. ¹⁶ Ma'díi tú'dú éyí* ga bi Lomo 'di'bioyó yée gi zí 'buzé nées ní yí ené éyí ezé e kí owú 'bi ezé e. Bi kenée ní méngí lá ledre bi Lomo uku zíyí ní."

¹⁷ Zí Yakóbo óto owú 'bi ené e kí me'bené e mbá do gémele e, ¹⁸ zía

óco bangá ené e mbá 'dá'dá kí éyí ga bi ndiki yée simi Padána Aráma ní mbá ndá'bané kíye zí 'buné Isáka simi káḡá bi Kanána ní.

¹⁹ Simi bi Labána ndéré ólo bi kábíríkí† ené ní, gi do kací a nées ní zí Rayéle úgu lomo 'bi 'buné ga bi 'be ore ní. ²⁰ Ábuwá Yakóbo londo yí ené lá Labána 'yí 'bi Aráma káa bi ni ówo a kídí nées ni go ngásáokpó ené. ²¹ Zía 'dí'bi éyí ené e mbá do ndéréokpóne. Zía 'dógu ngburu bi Efaráta ní, zía 'dí'bi misi'di ndéré 'díyí roné do bi ekíekí bi simi káḡá bi Gílídí ní.

Labána ogólodú Yakóbo

²² Simi sílì ota do úku ledre zí Labána kídí Yakóbo ngasáokpó go. ²³ Zí Labána 'dí'bi 'yí ené e, zíye ógólodú Yakóbo kí sílì ìnyí doa gbre do ógundíki wo do bi ekíekí bi simi káḡá bi Gílídí ní. ²⁴ Kí ndulú a nées, zí Lomo 'dódo roné zí Labána 'yí 'bi Aráma simi 'duru do úku ledre zía kídí, "Ídí bándá royí, ndaá úku bisinyí ledre togú mbú mócú éyí zí Yakóbo cúku'dée wá."

²⁵ Yakóbo oto kóo táya ené do bi ekíekí bi simi káḡá bi Gílídí ní. Simi bi Labána kí sùmuné e ogundikiní wo ní, zíye óto 'bi eyé táya kpá ore. ²⁶ Zí Labána úku ledre zí Yakóbo kídí, "Éyí bi lónḡo máa zíyí ngásáokpóyí kí nyíma e káa zí kará ga bi 'di'biní yée simi okó ní gi roa ní 'di? ²⁷ Éyí bi úgu royí gi zía zíyí ngásáokpóyí úku 'dódo zíma gi zía wá ní 'di? Togú úku 'dódo kóo zíma ní, mááyí kóo óto ayímbi gi rosé zíze lé'bé ke'bi kí úcu ku'dú zíma í'bí misi'di zíze kí rokinyi do mímbe'demá. ²⁸ Lúrú aka máúdro gbawá sùrú mímbe'de bulúndumá e kí nyíma e í'bí mandá zíye. Méngí nées bicayi ledre. ²⁹ Mááyí kí roko'bù zíma gi ro zíma méngí bisinyí ledre kíyí, tí lá kí

* **31:16** 31:16 Tú'dú éyí e: Tú'dú éyí ga gére nées bangá 'bi Yakóbo ga bi kí sanáye téte téte, kpákpa kpákpa nda kí yée ga bi dódórú ní. † **31:19** 31:19 Bi kábíríkí: 'Yí e ndisíní kóo ú'yú bongó e gi simi bi kábíríkí e.

nduluna Lomo bi ndiši lúru bi kací 'buyí e ní mada máa kídí, 'Mándá úku bisinyí ledre togú mbú ési ngiri simiyí gbawá cúku'dée.' ³⁰ Máowo bú kídí ndá'balúgu royí gí zía 'bú 'be 'bi esé ofu doyí go. Tí lá éyí bi úgu lomo amá e gí roa ní 'di?"

³¹ Zí Yakóbo úkulúgu ledre zí Labána kídí, "Ngiri mengi máa née, gí zía másómú 'bi amá kídí áyí 'dí'bióyó nyíyí e gí zíma kí cóngóro.

³² Tí lá togú ówo 'yí go kára kí lomo eyí e zíne yá, idíní úfuóyó wo 'dá'ba. Do komo 'yí ezé e kára ní. Ídí mu gámásó'do éyí eyí e dongará éyí amá e, togú ówo go zíyí 'dí'bi a." Yakóbo owo ené bi kídí Rayéle ugu lomo ga bi 'bi Labána ní go wá.

³³ Zí Labána ndéréne gámásó'do bi simi kútú 'bi Yakóbo, zía ndéréne simi kútú 'bi Léya, nda gí ore simi kútú 'bi kará ga bi kóo gbre owúkúlú e ní, ndiki lomo ené e wá. Nda née ní zía ndéréne simi kútú 'bi Rayéle. ³⁴ Ábuwá Rayéle 'di'bi lomo ga gére née go do óto yé sị bindiši bi do gémele ené ní zía ndišiné doyé. Zí Labána gámáne simi éyí ga bi simi kútú ore ní mbá owo kémbí éyí wá.

³⁵ Zí Rayéle úku ledre zí 'buné, "Mimbé'deyí nda ési wá, mongú 'yí, tí lá máútúásá tóro 'dága do komoyí wá, mááyí kí ndíyá ezé 'bi kará e romá." Zí Labána gámáne má ndiki lomo ené e wá.

³⁶ Zí mimbé'de Yakóbo éšine. Zía ndú'yú Labána kí mimbé'dekesí kídí, "Éyí bi máméngi zíyí bisinyíne ní 'di? Lorú bi má'déwe wo, bi zíyí ndišiyí ógólódú kacíma gí roa kenée wo be 'di? ³⁷ Bi gírágá báyi simi éyí amá e go mbá ní, éyí eyí bi ndiki dongará éyí amá e ní go 'di? Óto mu gí 'dáa kó'dú sụmụyí e kí sụmụmá e ona, gí ro do 'déci ngbanga dongaráze keyí.

³⁸ "Ndışizé keyí go kí simibi cí kéré a. Kábiríkí e kí ina eyí e ndišiní ndiki owú e kací kadra mbá bilámáye, máúfu gbawá ya'dá

kábiríkí e gí simi bangá eyí e zíma ánu a. ³⁹ Abú bangá sinyi 'di'bi bangá eyí e yá, máimbíógu umbuyé 'dódo a zíyí kídí née ndaá 'bi ené luyú amá wá ní wá. Bangá ga bi ndišiní indri née zí ngiriye idíne domá. Zíyí ndišiyí úku ledre zíma ndiši í'bílúgu kulú bangá eyí ga bi togú uguní yé go kí kadra togú mbú kí ndulú ní. ⁴⁰ Míndišimá ni kóo káa zí ba, kí kadra, pho'dú kadra ni ndiši óngbó máa. Ni ógu kí ndulú ní zí drú ólúne simimá 'bí 'di'bi gbawá komomá. ⁴¹ Simibi cí kéré a mááyí míndišimá zíyí 'be. Zíma méngi moko zíyí kí simibi sokó doa eso gí ro ófú nyíyí ga bi gbre née, zíma méngi ngíti moko zíyí kí simibi inyi doa kéré'do gí ro úgú bangá e kéré gí zíyí. Simi ledre ga gére née ní, zíyí ndišiyí óyóló'bó toso tákpásílí bi do í'bi a zíma kací moko bi máméngi ní gbú gbú kí'dí tú'dú. ⁴² Togú Lomo bi ndiši lúru bi kací babá, Lomo bi ndiši lúru bi kací Abarayáma e kí Isáka ndaá ídí kíma wá, káa bi ma'dú ógóoyó máa go 'dá'ba kí sílma sokó. Tí lá Lomo luru 'do'dó amá kí moko bi máméngi wo ní zía inyiné máda yí kí nduluna."

⁴³ Zí Labána úkulúgu ledre zí Yakóbo kídí, "Kará ga gére née nyí nyíma e, owú 'bi eyé ga gére née owú 'bi amá e kí bangá ga gére née mbá. Éyí ga bi lúru yé née mbá éyí amá e. Bi kenée ní éyí bi mááyí méngi a karaba gí ro nyíma e kí owú 'bi eyé e ní 'di? ⁴⁴ Ógu mu zize yéme ledre dongaráze keyí. Idízé úrú tutú e kára gí ro zize ndiši sómúndíki ledre miyéme ledre née gí roa."

⁴⁵ Née ní zí Yakóbo 'dí'bi mongú tutú do ícióto a cí 'dága káa do dosí a. ⁴⁶ Zía úku ledre zí sụmụné e, "'Dó'dú yókosé tutú e." Née ní zí sụmụga 'dó'dúyóko tutú e do úrú a ngi. Zíye ndišiyé cigí miúrú tutú ba ánu éyí miánu. ⁴⁷ Zí Labána ífí iri bi

máa née Zígárá Sadúsa,‡ zí Yakóbo ífí 'bi ené yaá Gílídí.

⁴⁸ Zí Labána úku ledre kídí, “Karaba ní tutú bi Ẹrúzá ba ni go éyí bi ni óto zée zíze ndíshíze sómúndíki miyéme ledre bi dongaráze kéyí ní.” Née sí ledre bi ndoloní iri bi née Gílídí gí zía ní. ⁴⁹ Ndíshíni kpa ndólo bi née Mizípa, gí zía Labána uku ledre kídí, “Ngére Lomo idí lúru bi dozé simi bi ndazé do bikéří a kéyí wá ní. ⁵⁰ Togú méngí lará nyíma ga gére, togú 'dí'bi mbú ngíti géyí kará e, abú ngíti 'yí uku'dodo zíma wá, idí ówo a kídí Lomo ówo ledre née bi dongaráze kéyí ní go.”

⁵¹ Zí Labána kpa úku ngíti ledre zí Yakóbo kídí, “Miúrú tutú ni go ba kí mongú tutú bi otozé wo dongaráze kéyí ní. ⁵² Tutú bi Ẹrúzá kí mongú tutú née ni ndíshí óto zée zíze ndíshí sómúndíki a kídí, máútúásá ókpóómo tutú ga gére née ndéré méngí bisinyí ledre kíyí wá, útúásá kpa ókpóómo a zíyí ndéréyí méngí bisinyí ledre kíma wá. ⁵³ Lomo bi ndíshí lúru bi kací Abarayáma, Lomo bi ndíshí lúru bi kací Nówara e kí Lomo bi ndíshí lúru bi kací 'búyí e ní ni 'dəcí ngbanga née ne dongaráze.”

Zí Yakóbo lolóbú kí iri Lomo bi 'bua Isáka ndíshí óto úndrua kídí née ni lódú kací miyéme ledre née. ⁵⁴ Zí Yakóbo 'dáná éyí do bi ekíekí bi simi kángá bi Gílídí ní, do ndólo sòmúné e zíye ánu éyí kéye. Gí do kací éyí miánu zíye 'dú'duyé ciki ore.

⁵⁵ Akpa kí phiyí a née, zí Labána fáka nyíne e kí bulúnduné e zía údru súrú mimbé'deyé za mbá. Zía inyiné ndá'balúgu roné 'be 'bi ené.

32

Yakóbo yeme roné ndéré lúru Éswu

¹ Gí do kací née ní, Yakóbo ni mindéréne do misi'di, zí maláyika

ga bi 'bi Lomo ní 'dódo royé zía. ² Simi bi Yakóbo lurúndiki yée ní, zía úku ledre kídí, “Ba táya 'bi Lomo.” Née ní zía inyiné ífí iri bi née Manayíma.*

³ Zí Yakóbo inyiné kása 'yí kasa ené e 'dá'dá zí lúnduné Éswu simi kángá bi kí iriné Seyíra do bi bi kóo bulúndu Edómo ndíshíni doa ní. ⁴ Zía úku ledre zíye kídí, “Togú ndéré ndíkisé mongú 'yí amá Éswu go yá, zise úku ledre zía yaá, “Yí kasa eyí Yakóbo uku ledre yaá, tú'dú simibi ga bi okpó ba mbá mándíshí ndíshí 'be 'bi Labána. ⁵ Mándá'baógu go mááyí kí tú'dú, ítí e, kí dongí e, kábíříkí e, ina e kpa kí 'yí kasa e ya'dá e kí kará e zíma. Mákása 'yí kasa ga ba máa zíyí gí ro zíyí ótoómo bisinyí ledre ga bi kóo máméngí yée zíyí ní, zíyí 'dí'bi máa simi sòmú tí káa do owú 'bi mbágáyí.’ ”

⁶ Simi bi 'yí kasa ga gére nda'baluguní royé ógúndíki Yakóbo ní, zíye úku ledre zía kídí, “Nderé ndíkizé lúnduyí Éswu go, cakaba ní ni gírí go do misi'di miógúné zíyí yána kí 'yí e do kacíne miya eso (400).”

⁷ Zí ngírí útúne simi Yakóbo, zía ífí simi 'yí ené e kí bangá ené e gbre. ⁸ Simi sómú ledre ené, “Togú Éswu ogú go útú kí okó do ngíti géyí 'yí ené e yá, ngíti géyí 'yí ga bi utú aka doyé wá ní niyí ngásáókpó zíye ómoyé.”

⁹ Née ní zí Yakóbo inyiné ini ini zí Lomo, “Mbófo éyí zíyí Lomo bi kóo ndíshí lúru bi kací bulúndumá Abarayáma kí 'bumá Isáka ní, áyí Ngére bi úku ledre zíma kídí, 'Ndá'ba mu simi kángá eyí zí sòmuyí e, mááyí óto yíi zí bilámá ledre e ndíshí méngí royé zíyí ní.’

¹⁰ Bi go kenée ní, Lomo mááyí bisinyí 'yí. Máútúásá kóo ówo bilámá ledre káa zí bi méngí wo zíyí

‡ 31:47 31:47 Zígárá Sadúsa: Kí tara Ébere ini ledre gí simi a kídí, Gílídí bi ni tutú ga bi do sómúndíki ledre gí roa ní. * 32:2 32:2 Manayíma: Iri ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, bi 'dówúro e gbre.

í'bí tú'dú éyí e zíma ba wá. Simi bi kóo mááyí 'dógu Yeredéne ní, mááyí kóo dúú kí ngbángbá do sílíma, tí lá bi nda ba ní, mááyí go kí tú'dú éyí e zíma káa zí bi máífi simiyé gbre née. ¹¹ Áko Lomo, máini ini ba zíyí gí ro zíyí yómo máa gí zí lúndumá Ésawu. Ngírí a ndìsì méngì máa gí zía ni ógu útú kí okó domá, kí kará e kí owú ga ba mbá. ¹² Tí lá úku kóo ledre kídí, 'Mááyí óto yí zí bilámá ledre e ndìsì méngì royé zíyí, bulúnduyí e niyí étrí káa zí sayi bi kó'dú mikavu bi ngárá utúasání óloónzó a wá ní.' "

¹³ Zí Yakóbo 'dú'duné cìkì íri. Gí simi éyí ga bi zía ní, zía ìnyìné géle ngítì géyí í'bí a zí lúnduné Ésawu. ¹⁴ 'Dí'bi kóo kará ina e míya gbre (200), ya'dá ye cì kéré a (20), kará kábíríki e míya gbre (200), ya'dá ye cì kéré a (20), ¹⁵ kará gémele e cì kéré a doa sokó (30) kí owú 'bi eyé e, kará ítí e cì gbre (40), ya'dá ye sokó (10), nda kí kará dongí e cì kéré a (20) kí ya'dá ye sokó (10). ¹⁶ Zí Yakóbo ìnyìné ifi bangá ga gére née kací sì doyé. Zía 'dí'bi 'yí kasa ené e do óto yéé kací bangá ga bi ifi yéé née kíé'do kíé'do mbá. Zía úku ledre zíye kídí, "Ndérésé mu 'dá'dá íri, ídísé ndéré kí dongarase."

¹⁷ Zía úku ledre zí wo bi ni 'dá'dá zí lafúne ní kídí, "Simi bi ndíkísé go kí lúndumá Ésawu zía ndúndu'yú yaá, 'Áyí 'yí 'bi ambi, sara áyí ndéré 'da, sara ambí ni mǐngí bangá ga bi kó'dú ba ne ní?' ¹⁸ Ídí úkulúgu ledre zía kídí, 'Bangá ga ba 'bi 'yí kasa eyí Yakóbo. Kasa yéé zíyí ngéré ené. Ni gí 'dá'ba girí rayíi.' "

¹⁹ Zí Yakóbo kpá úku ledre zí ngítì géyí 'yí kasa ené ga gére née mikékeríja mbá kídí, "Ídísé úku mbá kémbí ledre kíé'do simi bi ndíkísé go kí Ésawu e ní. ²⁰ Ledre nda lígì sée kí úku a bi yaá, "Yí kasa eyí Yakóbo

ni gí 'dá'ba girí rayíi ní wá.' " Kací sómú ledre 'bi Yakóbo, i'bí kóo tú'dú éyí ga gére née zí Ésawu gí ro zí bi émené roa zía ótoómo bisinyí ledre bi kóo née méngì wo kíe ní. ²¹ Née ní zí Yakóbo kásaókpó éyí ga gére ené 'dá'dá, tí lá zía 'dú'duné cìkì do táya ore.

Yakóbo oróní royé kí Lomo

²² Kí ndulú a née ní, zí Yakóbo 'dí'bi me'bené e gbrengrá kí owúkará 'yí 'bi moko ené e gbre nda kí wotíne sokó doa kíé'do (11) do kásaókpó yéé sága ngburu bi kí ìríné Zabúku ní. ²³ Gí do kací bi kásaókpó yéé go sága ní, zía kpá kásaókpó éyí ené e mbá sága íri. ²⁴ Née ní zí Yakóbo ídíákáne ore ngúcuné 'dogu ené bi sága wá. Zí ngítì o'do óguné útúne kí okó do Yakóbo, zíye óró royé kéne bi ndre. ²⁵ Simi bi o'do née owo ya née utúasá ónzó ngóró a bi wá ní, zía ìnyìné ócò komo 'bungono Yakóbo kpoó, zí komo 'bungono a éfíne. ²⁶ Nda née ní, zí o'do née úku ledre kídí, "Ídí sílíyí gí romá mu zíma ndéréma, bi ará go."

Tí lá zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, "Máí'dí amá sílíma gí royí wá, 'búó togú údru súrú go mimbé'demá."

²⁷ Zí o'do née ndú'yú wo kídí, "Ìrìyí náambi?"

Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, "Ìrìmá Yakóbo."

²⁸ Gí ore zí o'do née úku ledre kídí, "Ìrìyí ndaá lolu Yakóbo wá, ìrìyí nda go Isiréle† gí zía rómo komo 'yí e do sogo káṅgá ba go mbá zíyí go kpá rómo cù komo Lomo."

²⁹ Zí Yakóbo úku ledre zía kídí, "Mongú 'yí ìfí aka kpá ìrìyí zíma."

Zía úkulúgu ledre zí Yakóbo kídí, "Éyí bi ndú'yú ìrìmá gí roa ní 'dì?" Zí o'do née nda ìnyìné údru súrú mimbé'de Yakóbo.

† 32:28 32:28 Isiréle: Ìrì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, "Lomo méngì okó bú." ‡ 32:30 32:30 Penuwéle: Ìrì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, "simi komo Lomo."

³⁰ Nda nées ní, zí Yakóbo ndólo irí bi nées Penuwéle. † “Máúku ledre nées kenée gí zía bi málúró Lomo go cú kí komomá máúyu wá ní.”

³¹ Zí bi nda go aráónzó roné. Zí Yakóbo ìnyìné gí simi Penuwéle ndéréókponé nda go miécíné gí zí 'bungononé bi efi ní. ³² Nées sí ledre bi karaba Isiréle e anuní cidrí bi simi longu bangá gí zía wá ní, gí zía o'do nées ocó kóo Yakóbo do cidrí a bi komo 'bungono a ní.

33

Yakóbo ndikíní kí lúnduné É sawu

¹ Yakóbo ni lúró bi káa ní zía ónzó komoné gbó ro É sawu kí ogú kí tú'dú 'yì e do kacíne míya eso (400). Nées ní zí Yakóbo ìnyìné ifi owú e, yée ga bi 'bi Léya kí Rayéle nda kí 'bi owúkará 'yì 'bi moko ga bi gbre ní. ² Zía óto kará 'yì 'bi moko ga gére nées kí owú 'bi eyé e 'dá'dá, Léya kí 'bi ené e gí do kacíye, Rayéle kí Yoséfa niyí 'bi eyé nda òyú gí 'dá'ba. ³ Zí Yakóbo útúne zíye 'dá'dá, zía útúne do ngúrú sìnđíne bi ótú doné kó'dú É sawu bi kí'dí ìnyì doa gbre simi bi ogú go gbóo cigí lúnduné ní.

⁴ Tí lá zí É sawu ngásáne fáka Yakóbo do óto sílđne do goa tónóne ìni ìni roa. Zíye útúye mbá ìni ìni.

⁵ Zí É sawu óyó komoné káa gbó ro kará e kí owú e. Zía ndú'yú Yakóbo kídí, “Yì ga bi ógusé kéye ba 'bi eyé náambi?”

Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía yaá, “Mongú 'yì, nées owú ga bi Lomo owo ledre káma zía í'bí yée zí 'yì 'bi moko eyì ní.”

⁶ Nda nées ní, zí kará 'yì moko ga ba kí owú 'bi eyé e nées óguyé ótú doyé bi í'bí mandá zí É sawu. ⁷ Gí do kacíye, zí Léya kí owú 'bi ené e óguyé ótú doyé bi kó'dú É sawu do kpá í'bí mandá zía. Odúyè nda òyú zí Yoséfa e kí Rayéle óguyé, zíye méngì a kpá kenée.

⁸ Zí É sawu ndú'yú Yakóbo kídí, “Lúndu 'bi enée, ndikízé kí 'yì e

do misi'di kára mindéreye kí tú'dú bangá e, ledre máa 'be káa be 'dì?”

Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, “Mákása bangá ga gére nées máa zíyì gí ro zí mimbé'deyì ìdríne romá mongú 'yì.”

⁹ Tí lá zí É sawu úkulúgu ledre zía kídí, “Lúndu 'bi enée, máútúásá 'dì'bi tú'dú bangá ga gére nées wá, gí zía tú'dú bangá e niyí kpá bo zíma. 'Bi eyì ga gére nées idíní zíyì.”

¹⁰ Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, “Mongú 'yì, ndaá kenée wá. Togú 'búma ni doyì, idí 'dì'bi tákpásìlì bi máí'bí zíyì nées. Káa zí bi málúró yì karaba ba ní, nda káa zí málúró cú Lomo ní. Gí zía bi óto 'búma go zíyì 'dì'bi máa simi sümü kí mimbé'deyì kíé'do ní. ¹¹ Bi go kenée ní, mándéndì romá go zíyì idí 'dì'bi tákpásìlì bi máí'bí yée zíyì nées, gí zía Lomo saká máa go kíngaya kí éyì ga gére nées.” Nda gí zía bi Yakóbo lánýá nda ro É sawu go kíngaya ní, zí É sawu ngúnngu a zía 'dì'bi yée.

¹² Gí ore zí É sawu úku ledre kídí, “Nderézé mu 'be. Mááyí 'dìyìoto sée.”

¹³ Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, “Mongú 'yì, cóngó ro minzéré owú ga ba ndaá. Ili kpá zíma lúró kací minzéré bangá ga bi niyí aka úlú umba ní. Togú nderézé kíye kakara kenée yá, lá kadra kíé'do bangá ga gére nées niyí úyúonzó royé mbá. ¹⁴ Bi kenée ní, mongú 'yì ndéré 'bi eyì mu zíma 'dá'dá ìrì, mááyí lódúyì gí yáa ndoo kací ndéré bi bangá ga ba kí owú e niyí ndéré a ní, gí zíma ógumá 'be 'bi ngére simi Seyíra.”

¹⁵ Nda nées ní zí É sawu úku ledre zí Yakóbo kídí, “Togú kenée, mááyí ótoómo ngíti géyì 'yì amá ga ba zíse ógusé kéye.”

Zí Yakóbo ndúndu'yú kídí, “Nda nées kenée gí ro 'dì? Ngére mállì tí lá zíyì ìdrì mimbé'deyì romá éyì bi ni méngì zée ní ndaá.”

¹⁶ Née ní kpá 'duo kadra née, zí Èsawu ìnyìné ndá'balúgu roné simi Seyíra. ¹⁷ Tí lá zí Yakóbo ìnyiyé gí ore ndéréóguyé do ngíti bi ndìsìní ndólo a Sùkótù kí'dí bi lagá kútù zíne kí bangá ené e ní. Née sị ledre bi ndoloní ìrì bi née gí zía Sùkóta ní.

¹⁸ Gí do kací bi Yakóbo ìnyìní gí simi Padána Aráma ní, zíye ndéréóguyé bilámáne simi mongú gara bi kí ìrìné Sekéme simi kángá 'bi Kanána, zía óto táya ené m'ídí simi súwú cigí mongú gara ore. ¹⁹ Zí Yakóbo ìnyìné úgú bi bi oto táya ené doa née gí zí wotí Amóra 'yí 'bi Sekéme kí m'írírí késí míya kíé'do. ²⁰ Née ní zí Yakóbo ó'bó mbayi gí simi tutú ore do ìfí ìrì a Lomo bi ndìsì lúru bi kací Isiréle e ní.

34

Wotí Amóra ngaka Dína nyí Yakóbo

¹ Kadra kíé'do zí Dína nyí Yakóbo bi ndikiní kí Léya ní ìnyìné ndéréne lúru ngíti géyí kará e gí dongará 'yí ga bi 'bi Sekéme ní. ² Simi bi komo wotí Amóra ngére bi ore 'yí 'bi Iyíta bi kí ìrìné kpá Sekéme utú ro Dína ní, zía ìnyìné ngáka Dína ndìsì kíe káa do kára kí cóngóro. ³ Nda née ní, zí 'bú Dína nyí Yakóbo nda ídine doa kíngaya, zía ndìsìné lóndo komo owúkára née gí ro zí 'búne ídine doa. ⁴ Zí Sekéme úku ledre zí 'buné Amóra kídí, “Babá ófú owúkára née zíma.”

⁵ Simi bi Yakóbo uwú ledre yaá ngakaní nyíne Dína go ndìsì kíe kí cóngóro ní, zía ndécíne tí zaá gí simi kadra bi wotí ga nda'baoguní gí simi súwú go 'be kí lúru kací bangá eyé e ní.

⁶ Nda née ní, zí Amóra 'bú Sekéme ndéréne ndú'yú Yakóbo gí ro ledre nyí a zí wotíne. ⁷ Simi bi wotí Yakóbo e uwúní ledre bi mengí roné zíye kenée ní, geré zíye ndá'balúgu royé gí simi súwú 'be. Zí ledre née í'bí komokenyí kí simikesí zíye kíngaya, gí zía éyí bi Sekéme mengí

née oto kese go ro 'yí 'bi Isiréle e. Née bicayi ledre bi utúasá zía méngí roné wá ní.

⁸ Tí lá zí Amóra úku ledre zíye kídí, “Mimbé'de Wotíma Sekéme ili nyíse née go kíngaya. Ótoómosé wo mu zía, zía 'dí'bi wo káa do me'bené. ⁹ Ní miútúásáne zíze yéme ledre ófú ro dongaráze kése. Azé 'dí'bi nyíse e, zíse kpá 'dí'bi nyíze e. ¹⁰ Ásé ndìsì dongaráze simi Sekéme ona do bilámá bi. Azé kpá í'bí bi ga bi ona ní mbá zíse, zíse ndìsì gámáse kí bangá esé e simi a káa zí bi ilisé ní. Ásé kpá ówo bilámá ledre gí simi kángá ba ona.”

¹¹ Zí Sekéme úku ledre zí 'bú Dína e kí lúnduga kídí, “Ótoómosé ledre zíma, zíze ófú rozé kéne. Mááyí í'bí éyí ga bi ilisé yé ní mbá zíse. ¹² Úkusé lá ledre éyí bi ilisé ní, zíse ólo késí kára esé káa zí bi ilisé ní, mááyí í'bí a zíse togú otoómosé nyíse née go zíma ófú a ní.”

¹³ Gí zía bi sinyíní lémíyé Dína go ní, zí wotí Yakóbo e sómúndíki mani lóndo Sekéme kí 'buné Amóra kíe simi bi niyí ódro kéye ní kídí, ¹⁴ “Utúasázé méngí ledre káa zí née wá. I'bízé ezé lémízé zí o'do bi ngára utú ngburu wá ní wá. Née mongú komokenyí zíze. ¹⁵ Azé ngúnugu ledre née 'búo togú 'yí esé ga bi ya'dá e ní utúní go mbá ngburu zíye ídíye go káa zíze ní. ¹⁶ Azé nda fú í'bí nyíze e zíse ófúyé e zíze kpá ófú nyíse e. Togú ledre née méngí roné go kenée azé fú ógu ndìsì kése káa do 'yí e kíé'do. ¹⁷ Tí lá togú ngúnugusé esé ledre utú ngburu wá, azé 'dí'bi lémízé zíze ókpóze kíe.”

¹⁸ Zí ledre bi ukuní née útúásáne komo Amóra e kí wotíne Sekéme. ¹⁹ Sekéme ni owúphirangá bi kí ledrené owóowó rómo do 'yí ga 'be 'bi eyé ore mbá ní. Lu'bú wá, zía ìnyìné geré ndéré méngí ledre bi ukuní née gí zía 'bú nyí Yakóbo ofú kóo doa go. ²⁰ Née ní, zí Amóra kí wotíne Sekéme ndéréye ku mbotu mongú gara ódroyé zí 'yí eyé ga bi

simi gara ore ní. ²¹ “Yì ga gére niyí bilámá 'yì e. Ni bilámáne zíye ndìsiyé simi káṅgá ezé ona ndìsi gámá kí bangá eyé e káa zí bì iliní ní gí zía káṅgá ezé ni mongúne kíngaya, ni 'dí'bi zée kéye mbá. Azé ófú nyíye zíye kpá ófú nyíze e. ²² Tí lá ledre kíé'do. 'Yì ga gére nées niyí ṅúṅgu a zíze ídíze kéye káa do 'yì kíé'do 'búó togú zée ya'dá e utúze go mbá ngbuṛu zíze ídíze káa zí ye ní. ²³ Lúrúsé aka, tú'dú bangá e kí tú'dú ngíti géyì éyì ga bì zíye nées niyí nda ídí go káa zí 'bì ezé e ní. Bì kenée ní, ṅuṅguzé mu zíye kenée gí ro zíye ndìsiyé dongaráze ona.”

²⁴ Zí ya'dá ga bì nderení ku mbotu mongú gara ní ñnyiyé mbá ṅúṅgu ledre 'bì Amóra e kí wotíne Sekéme, zí ya'dá e ñnyiyé mbá útúye ngbuṛu.

²⁵ Gí do kací sǐlǐ ota, simi bì uṅgú ni aka ndìsi 'dó'do yée ní, zí wotí Yakóbo e gbre, Simiyóna e kí Lévi bì niyí gí simi mbágá kí Dína e ní ñnyiyé 'dí'bi mongú maku eyé ndéré útú okó do 'yì ga gére nées simi bì ledre liḡi yée go ní. Zíye úfu zaá ya'dá ga bì simi mongú gara nées ore mbá. ²⁶ Zíye óguyé kpurú gí do Amóra kí wotíne Sekéme do úfu yée 'dá'ba. Zíye 'dí'bi lémiyé Dína gí 'be 'bì Sekéme yóó zíye ókpóye kíe. ²⁷ Zí ngíti géyì wotí Yakóbo e ndéréye do bì bì ufuní 'yì e doa nées do ngáka éyì kací 'yì ga bì simi mongú gara ore kí'dí bì sinyiní lémiyé ní mbá. ²⁸ Zíye 'dí'bi bangá ga bì kábiriḡi e, íṡi e, dongí e nda kí ngíti géyì éyì ga bì iliní yée simi mongú gara gí ore ní mbá ókpó kíe simi súwú. ²⁹ Gí do kací bì ngaka onzóní éyì ga bì kí ledreyé owóowó ní go ní, zíye ñnyiyé 'dí'bi kará e kí owú e kacíye mbá ókpó kíe.

³⁰ Zí Yakóbo úku ledre zí Simiyóna e kí Lévi kídí, “Dí'biógusé báfi go dongaráze kí 'yì 'bì Kanána e kí 'yì 'bì Peréze e mǐngí káṅgá ga ba. 'Yì ga gére nées niyí go ógu ídí mbá okó romá. Lúrúsé aka eyezé kpá

wá, togú kotruní royé ógu útú okó kíma ní, niyí úfu máa kí éyì ga bì 'be 'bì amá ní mbá 'dá'ba.”

³¹ Tí lá zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Ni miútúásáne zía mǐngí lará lémiyé káa zí kára bì ndìsi gámá kací ya'dá faa ní?”

35

Yakóbo omúluḡu roné simi Bétele

¹ Gí do kací ledre nées ní, zí Lomo úku ledre zí Yakóbo kídí, “Ómú mu ndéré ndìsiyí simi Bétele, zíyì ó'bó mbayi íri zí Lomo bì kóo 'dodo roné zíyì simi bì kóo áyì ndìsi ngásá gí zí lúnduyí Ésawu ní.”

² Nées ní, zí Yakóbo úku ledre zí 'yì 'bì 'be 'bì ené e kí 'yì ga bì kóo niyí kéye ní kídí, “Ucuóyósé lomo 'bì 'yì lóngó ga bì do sǐlǐse nées mbá 'dá'ba, zíse mǐngí ondú bì ndìsi óto 'yì zía útúásáne kací komo Lomo ní, zíse nda 'dí'bi bilámá bongó esé e esí yée rosé. ³ Gí ore zíse ógusé zíze ndéréze simi Bétele, kí'dí bì mááyí ó'bó mbayi zí Lomo ní. Lomo bì ndìsi úwú ini amá simi bì mááyí kí mongú sómú ledre, zía ndìsiné lúru bì ne kacíma kací kadra mbá ní.”

⁴ Nées ní, zíye í'bí lomo ga gére kí ngo'di ga bì ro mbíliye ní mbá zí Yakóbo. Zí Yakóbo ícióto lomo kí éyì mbíli ga gére nées simi káṅgá cǐkǐ sǐ kágá simi Sekéme ore. ⁵ Simi bì Yakóbo e kí 'yì ené e ñnyiní go ndéré ní, zí Lomo esí ngiri simi 'yì ga bì simi gara ore ní mbá, káa bì niyí ndéré lódú Yakóbo e kí 'yì ené e ke.

⁶ Zí Yakóbo e kí 'yì ga bì kóo do kacíne ní ndéréóguyé simi bì bì kí iriné Lúzu bì ndìsiní kpá ndólo a Bétele, simi káṅgá bì Kanána ní. ⁷ Simi Bétele íri, zía ó'bó mbayi zí Lomo do ífi iri a, Lomo 'bì Bétele gí zía Lomo 'dodo kóo roné zía ore simi bì ni ngásáoyó roné gí zí lúnduné ní.

⁸ Nées ní, zí Débura bì nboróogu Rebéka ní úyuné. Do óto bì zía sǐ ngíti mongú kágá kí iriné óka simi

Bétele ore. Zíye ífí ìrì bi nées Alóni Bakútu.*

9 Gí do kací bi Yakóbo nda'baogu gí simi Padána Aráma ní, zí Lomo 'dódo roné zía do í'bí ándá úndru zía. 10 Zí Lomo úku ledre zía kídí, "Ìrìyí nì yí ené tí Yakóbo, tí lá utúasání lolu ndólo yí Yakóbo wá, niyí nda ndólo yí go Isiréle." Née ní zía ìnyìné ífí ìrì doa Isiréle.

11 Gí ore zí Lomo úku ledre zía kídí, "Mááyí Lomo bì roko'bu a ofu go ní, máí'bí roko'bu go zíyí ndíki tú'dú owú e, zí bulúnduyí e étriyé tú'dú. Ríkí sí do 'yíma'dí e, kí bì eyé e niyí olúógu gí simiyí, zí ngítí géyí ídíye káa do mingburoko ngére e. 12 Kángá bì kóo máí'bí zí Abarayáma e kí Isáka ní, máí'bí kpá go zíyí, mááyí kpá í'bí kángá née zí bulúnduyí e gí do kacíyí." 13 Simi bì Lomo uku ledre née kenée ní, zía ìnyìné ndéréokpóne gí do bì bì gáa ndìsì ódro doa zí Yakóbo ní.

14 Gí ore, zí Yakóbo ícióto mongú tutú cì 'dága do bì bì Lomo odro zía doa née. Zía ìnyìné 'dí'bí le'yí kí sù'bu léfe a do tutú née káa do 'dáná éyí óto úndru Lomo kíe. 15 Zí Yakóbo ífí ìrì bi bì Lomo odro zía doa née Bétele.

Ledre gí ro umbu Rayéle

16 Née ní, zí Yakóbo e ómúye gí simi Bétele gí ore, simi bì niyí aka do mìsi'di gbála gí simi Efaráta ní, zí sındí kadra útúasáne gí ro zí Rayéle áráne. Zí owú nda tónóne ówoné simi a bisinyíne kíngaya. 17 Gí zía bì miára Rayéle 'do'do kóo wo go kíngaya ní, zí kára bì ndìsì sáká wo gí ro zía áráne ní úku ledre zía kídí, "Ndá éré ngìrì wá, áyí árá ngítí owú 'bí eyí owúo'do." 18 Simi bì Rayéle nì nda go gbóo gí ro úyu ní, zía ìnyìné ífí ìrì wotíne née Benóni.† Zí Yakóbo ífí 'bí ené Benzemúna.‡

19 Née ní zí Rayéle úyuné do ícióto wo do mìsi'di kí ndéréye simi Efaráta bì ndoloní kpá Beteléme ní. 20 Zí Yakóbo 'dí'bí mongú tutú ícióto a do bì zí Rayéle. Tutú máa née gí simi sındí kadra bì karaba ba miéké ledre nì roa kídí bì zí Rayéle. 21 Gí do kací née, zí Isiréle ómúne ndéré lágá kútú ndìsìné simi a sogo bì bì kí ìrìné Mìgidéle Edára.

22 Simi bì Isiréle nì mindìsìné simi ìrìgbére née ore ní, zí Rúbene ìnyìné ndéréne ndìsìné kí me'be 'buné káa do kára bì kí ìrìné Bìla ní. Zí 'bu a Isiréle úwú ledre née. Wotí Yakóbo e niyí kóo mbá sokó doa gbre.

23 Wotíga máa yée ga bì gí simi Léya ní niyí,
Rúbene bì nì ne owúndíká 'bí Yakóbo,
Simiyóna, Lévi, Zúda, Isakára nda kí Zebulúna.

24 Wotíga máa yée ga bì gí simi Rayéle ní niyí 'bí eyé,
Yoséfa e kí Benzemúna.

25 Yée máa yée ga bì gí simi owúkára bì 'yí 'bí moko 'bí Rayéle bì kí ìrìné Bìla ní niyí 'bí eyé,
Dána e kí Nafatáli.

26 Yée ga bì 'bí eyé gí simi owúkára bì 'yí 'bí moko 'bí Léya bì kí ìrìné Zílifa ní niyí 'bí eyé,
Gáda e kí Aséra.

Ga gére née ìrì wotí Yakóbo ga bì ndikiní yée zía simi Padána Aráma ní.

27 Zí Yakóbo ndéréne lúru 'buné Isáka simi Mamaré gbóo kí Kiríta Arába bì ndìsìní ndólo a Éborono ní, kí'dí bì kóo Abarayáma e kí Isáka ndìsìní ndìsì ní. 28 Isáka mengí kóo mbá simibi míya kíe'do doa cì eso (180). 29 Uyu nda kóo simi bì nì nda goó ngokoné kíngaya ní. Zí wotíga ga bì Èsawu e kí Yakóbo ní óto wo.

* **35:8** 35:8 Alóni Bakútu: Ini ledre gí simi Alóni Bakútu nì kídí kágá bì do ndìsì ìni ìni sí a ní.
† **35:18** 35:18 Benóni: Ini ledre gí simi Benóni owú ba oto máa go zíma 'dó'dóma kíngaya. ‡ **35:18** 35:18 Benzemúna: Ini ledre gí simi Benzemúna owú bì kí roko'buné bì ogú sáká máa ní.

36

Ledre gí ro Ésawu kí bulúnduné e

¹ Ba ledre gí ro bulúndu Ésawu ga bi ndìşiní ndólo yéé Edómo e ní. ² Ésawu ofú kóo kára gí simi nyí 'yí 'bi Kanána e. Iri me'bea bi nyí 'yí ga bi Éte e ní ni Áda ni nyí Éloni. Me'bea máa wo bi 'bi ené nyí 'yí 'bi Iyíta ní iri a 'bi ené Olibáma nyí Ána bulúndu Zibóna, ³ me'bea máa wo bi Basimáta ní, ni nyí Isiméle lémi Nebayóta. ⁴ Me'be Ésawu e ota mbá 'yí ndíki owú e. Me'bea bi Áda ní ndiki 'bi ené Elifáza, zí Basimáta ndiki 'bi ené Ruwéle, ⁵ zí Olibáma nda ndiki 'bi ené Zéwusa e kí Zaláma nda kí Kóra. Ga gére née iri wotí Ésawu ga bi ndikiní yéé zía simi Kanána ní. ⁶ Gi ore, zí Ésawu 'dí'bi me'bené e, wotíne e, nyíne e, kí 'yí ga bi gi do kacíne ní, bangá ené e kí ngíti géyí éyí 'bi 'be 'bi ené e bi ndiki yéé simi Kanána ní mbá do ómúne ndéré ndìşiné gbála gí do bi bi Yakóbo ni doa ní. ⁷ Omú kóo gí zía bi bi ndìşiní ndìşí doa kí Yakóbo e ní, eye lolu kóo gí royé gbrenará wá. Bangá eyé e etriní nda kóo go kíngaya. ⁸ Née ní zí Ésawu bi ndìşiní kpá ndólo wo Edómo ní ómúne ndéré ndìşiné simi kángá bi do bi ekíekí bi simi Seyíra ní.

⁹ Ba ledre gí ro Ésawu bulúndu 'yí ga bi ndìşiní ndólo yéé Edómo e bi simi kángá bi do bi ekíekí simi Seyíra ní. ¹⁰ Ga ba ní iri wotí Ésawu e. Ésawu e ndikiní Elifáza kí me'bené bi Áda ní, zí me'bea bi Basimáta ní ndiki 'bi ené Ruwéle. ¹¹ Wotí Elifáza ga bi ndiki yéé ní niyí Temána e, Ómara e, Zéfo e, Gatáma e, nda kí Kenáza. ¹² Zí Ésawu e kpá ndiki ngíti owú kí iriné Elifáza bi ni 'bu Amaléka kí 'beriné bi Timáni ní. Ga gére née iri bulúndu Ésawu e bi gi simi me'bea

bi Áda ní. ¹³ Wotí Ésawu bi ndikiní wo kí Basimáta kí iriné Ruwéle ní, ndiki 'bi ené Náta e, Zéra e, Sáma e nda kí Miza. Ga gére née iri bulúndu Ésawu ga bi gi simi me'bea bi Basimáta ní. ¹⁴ Wotí Ésawu máa yéé ga bi Olibáma nyí Ána bulúndu Zibóna ndiki yéé ní, niyí 'bi eyé Zéwusa e, Zaláma e nda kí Kóra.

¹⁵ Ga gére née kóo sí do ga bi gi dongará bulúndu Ésawu e ní. Elifáza bi owúndíká 'bi Ésawu ní, ni ne 'yí bi ndikiogu mingburoko sí do ga bi kí iriyé Temána e, Ómara e, Zéfo e, Kenáza e, ¹⁶ Kóra e, Gatáma e kí Amaléka e ní. Née kóo mbá sí do bi Elifáza ndiki yéé simi Edómo ní. Niyí bulúndu Ésawu bi tetéye ni Áda ní. ¹⁷ Bulúndu Ésawu ga bi gi simi wotí a bi Ruwéle ní, niyí 'bi eyé sí do ga bi kí iriyé Náta e, Zéra e, Sáma e kí Miza e ní. Sí do máa ga gére née Ruwéle ndikiogu yéé ne simi Edómo. Niyí bulúndu Ésawu bi tetéye ni Basimáta ní. ¹⁸ Wotí Ésawu bi ndiki wo kí me'bené bi Olibáma ní, ndikiogu 'bi ené sí do ga bi kí iriyé Zéwusa e, Zaláma e kí Kóra e ní. Ga gére née sí do ga bi gi simi me'be Ésawu bi Olibáma nyí Ána ní.

¹⁹ Ga gére née iri bulúndu Ésawu bi ndìşiní ndólo yéé Edómo ní. Niyí kóo mbá mingburoko sí do gi simi kufú yéé née.

²⁰ Ga ba iri wotí Seyíra* 'yí 'bi Óri bi niyí ye mizefi 'yí ga bi kóo ndìşiní ndìşí simi Edómo ore 'desí ní. Iriyé ni, Lotána, Şubúla, Zibóna, Ána, ²¹ Disóna, Ezére e nda kí Disána. Wotí Seyíra ga gére née niyí kóo ye sí do 'yí 'bi Óri e. ²² Wotí Seyíra bi kí iriné Lotána ndiki 'bi ené kóo Óri e kí Omámu. Timáni ni 'bi ené lémi Lotána. ²³ Wotí máa wo bi kí iriné Şubúla ní, ndikiogu 'bi ené kóo Alavána, Manáta, Ebála, Séfo e

* **36:20** 36:20 Seyíra: Ifiní kóo iri mongú 'yí Seyíra do kángá bi do bi ekíekí ní. Nda gi 'dá'ba zí bulúndu Ésawu e nda ifi iri bi máa née Edómo.

nda kí Onáma. ²⁴ Ngíti wotí Seyíra bi kí ìrìné Zibóna ní, ndiki 'bi ené Ayá e kí Ána. Ána utúogù kóo do ngbuṛu bi iní a ìrì mǐrì simi bi ndìsì ndéré kí dongí ga bi 'bi 'buné simi súwú ánu éyí ní. ²⁵ Wotí Seyíra máa wo bi kí ìrìné Ána ní, ndiki kóo Disóna e kí Olibáma. ²⁶ Wotí Seyíra máa wo bi kí ìrìné Disóna ní, ndiki kóo Emadána, Esebána, Isarána nda kí Keráni. ²⁷ Zí wotíja bi Ezére ní, ndiki 'bi ené Bilána, Zavána e kí Akána. ²⁸ Wotí Seyíra máa wo bi kí ìrìné Disána ní, ndiki Úza e kí Arána. ²⁹ Ga gére néesì do 'yì ga bi 'bi Órì e ní, Lotána, Şubúla, Zibóna nda kí Ána, ³⁰ Disóna, Ezére e kí Disána. Wotí Seyíra ga gére néesìyí kóo ye ngére kací sì doyé ga gére néesì simi káṅgá 'bi Seyíra ore.

Mìngburoko ngére ga bi 'bi Edómo

³¹ Ba ìrì mìngburoko ngére ga bi kóo 'dì'biní bi do ndìsìyé do kúfú 'yì ga bi 'bi Edómo ní mbá 'dá'dá gí zí mìngburoko ngére ga bi 'bi Isiréle ní. ³² Mizefì mongú ngére 'bi Edómo bi 'yì e otoní wo ní, ni Béla wotí Biyóra bi mongú gara ené ni gara bi kí ìrìné Dinába ní. ³³ Simi bi Béla uyu ní, zí Zobába wotí Zéra 'yì 'bi Buzóra 'dì'bi bi kací a káa do mongú ngére. ³⁴ Simi bi Zobába uyu ní, zí Usáma bi gí simi káṅgá 'bi 'yì 'bi Temána ní 'dì'bi bi kací a káa do mongú ngére. ³⁵ Simi bi Usáma uyu ní, zí Adáda wotí Bedáda 'yì 'bi Avíti 'dì'bi bi kací a káa do mongú ngére. Adáda mēgíní kóo okó kí Mìdiyáni e simi káṅgá 'bi Muwába zía rómo komoyé cù. ³⁶ Simi bi Adáda uyu ní, zí Samála 'yì 'bi Masaréka 'dì'bi bi kací a káa do mongú ngére. ³⁷ Simi bi Samála uyu ní, zí Sávula 'yì 'bi Rebóta gbóo kí ngbuṛu bi Efaráta ní 'dì'bi bi kací a káa do mongú ngére. ³⁸ Simi bi Sávula uyu ní, zí Balanána wotí Akóbo 'dì'bi bi kací a káa do mongú ngére. ³⁹ Simi

bi Balanána wotí Akóbo uyu ní, zí Adára 'yì 'bi gara bi Péwu ní 'dì'bi bi kací a káa do mongú ngére. Ìrì me'bea kóo Metabéle nyì Matírída bi kí ìrì nyíne Mezába ní.

⁴⁰ Ba ìrì kúfú 'yì ga bi Ésawu ndiki ogù yéé ní. Ìrìyé ni Timína e, Aláva e, Yetéte e, ⁴¹ Olibáma, Éla, Pinóna, ⁴² Kenáza, Temána, Mibizára, ⁴³ Magadiyéle e kí Yiráma. Ga gére néesì mbá ìrì sì do 'yì ga bi kóo niyí mīngburoko sì do simi Edómo ní. Ifíní ìrì ga gére néesì kací káṅgá bi ndìsìní ndìsì simiyé ní.

Ésawu ndiki ogù sì do 'yì 'bi Edómo e mbá ne.

37

Yoséfa 'du'duru

¹ Yakóbo nderé ndìsì kóo simi káṅgá bi Kanána kí'dí bi kóo 'bua ndìsìní ní.

² Ba ledre gí ro Yakóbo.

Simi bi Yoséfa ni kóo go owúphirangá simibi ené ni go sokó doa ìnyì doa gbre ní, zíye kóo ndìsìyé kí mìngburoko lúnduné e ndìsì 'bá'bá bangá 'bi 'buyé. Lúnduga ga gére néesì kóo wotí me'be 'buyé ga bi Bíla e kí Zílifa ní. Zí Yoséfa ógúné líkpí bisinyí ledre ga bi ndìsìní mēngí royé ìri ní mbá zí 'buyé.

³ Yakóbo otoofu kóo yì ené 'bú Yoséfa go rómo do ngíti géyì wotíne e mbá, gí zía ndikiní kóo Yoséfa zía simi bi ni kóo go ngokoné ní. Zía 'dì'bi bongó bi kí bilámá tífine ní í'bí a zí Yoséfa ndìsì éşì a.

⁴ Simi bi lúnduga owoní kídí 'buyé oto 'bú Yoséfa go rómo doyé mbá ní, zí 'bú Yoséfa nzúlúne doyé, zíye óto bisinyí mimbé'deyé roa, odroní lolu bilámá ódro zía wá.

⁵ Simi ngíti ndulu zí Yoséfa 'dú'duru, simi bi líkpí 'duru néesì zí lúnduné e ní, zí 'búa nzúlú tátá roné doyé nda 'dá'dá. ⁶ Zía úku ledre zíye kídí, "Úwúsé aka 'duru bi má'dúru ba. ⁷ Má'dú'duru, azé ndìsì ódó kére

yáká. 'Diya káa ní zí kuru'bu kére bi máódó ní ìnyìóguné tóroné cì 'dága, zí kuru'bu kére esé e yóko royé gbaá dongá kuru'bu kére amá zíye ótú doyé zía bi."

⁸ Zí lúnduga úku ledre zía kídí, "Simi sómú ledre eyí ní ìli ídí káa do mongú ngére zí roko'buyí ídíne dozé?" Zí 'bú Yoséfa nzúlúne doyé kíngaya gí zí 'duru bi 'duru kí ledre bi uku wo ní.

⁹ Gí ore zí Yoséfa kpá 'dúru ngíti 'duru, zía úku ledre zí lúnduné e kídí, "Má'dúru kpá ngíti 'duru go. 'Duru máa wo ba ni 'bi ené, zí kadra e kí éfé nda kele e sokó doa kíé'do ndísiyé útúóguyé bi zíma."

¹⁰ Simi bi líkpí 'duru nées zí 'buné kpá zí lúnduné e ní, zí 'bua úku ledre zía o'buóbú kídí, "Duru máa bi 'dúru nées lará 'duru 'di? Sómú 'bi eyí yá mbágáyí kíma kí lúnduyí e azé ógú ótú dozé bi do kángá kó'dúyí?" ¹¹ Zí lúndu Yoséfa e óto ledre nées simiyé roa, tí lá 'bua bandá kóo ledre nées simi sómú ledre ené.

Lúndu Yoséfa e uguoyóní wo zí 'yí 'bi Ízibiti

¹² Kadra kíé'do zí lúndu Yoséfa e 'dí'bi bangá 'bi 'buyé ndéré kíye do bi éyí miánu gbóo kí Sekéme, ¹³ zí Isiréle úku ledre zí Yoséfa kídí, "Káa zí bi owo bú, lúnduyí e nderení go kí bangá e do bi éyí miánu gbóo kí Sekéme ní, ógú mu, máíli kása yí zíye íri."

Zí Yoséfa úkulúgu ledre zía kídí, "Bilámáne."

¹⁴ Nées ní zí 'bua úku ledre zía kídí, "Ndéré mu lúru lúnduyí e kí bangá ga gére nées togú niyí mbá bilámáye yá zíyí ndá'baóguyí kí ledreyé zíma." Zía kásaókpó wo gí do bi bi ndísiní doa simi 'bululu Éborono ní ndéré lúru lúnduné e.

Simi bi Yoséfa ogú simi Sekéme ní, ¹⁵ zí ngíti o'do ndíki wo kí gámá ló'bó roné simi kángá nées ore, zía ndú'yú Yoséfa kídí, "Ndísi gámásó'do 'di?"

¹⁶ Zí Yoséfa úkulúgu ledre zía kídí, "Mándísi gámásó'do lúndumá e. Útúásá go 'dódo bi bi bangá eyé e ndísiní ánu éyí doa ní zíma?"

¹⁷ Zí o'do nées úkulúgu ledre zía kídí, "Omúní yí eyé gí ona go. Máúwú ledre gí tarayé kídí, 'Nderézé mu simi Dotána.'"

Nées ní zí Yoséfa ndéréne lódú kací lúnduné e, zía ndéré ndíki yée gbóo kí Dotána. ¹⁸ Zí lúnduga lúru ndíki wo gí gbála, 'dá'dá gí zía kí óguné zíye, zíye ndómo tarayé gí ro zíye úfuoyó wo.

¹⁹ Zíye úku ledre dengbíye kídí, "'Yí 'duru ba ni gí 'dáa go ógú.

²⁰ Ogú girí mu, zíze úfu wo zíze ónzóoto umbu a simi ngúru kuru gu 'dawú ga ba. Zíze úku a kídí bangá sinyí 'di'bi wo go, ánuónzó wo go. Zíze aka ówo éyí bi ni ólúógú gí simi 'duru ené máa nées ní ní."

²¹ Simi bi Rúbene uwú ledre nées kenée ní, zía sómú só'do misi'di bi nées ni yómo Yoséfa doa gí zíye ní. Zía úku ledre zíye kídí, "Ndazé úfu wo wá. ²² Ndazé 'dí'biógú sáma a kpá wá. 'Di'bizé lá wo zíze úcu wo simi kuru gu 'dawú ga ba simi súwú ona, tí lá ndazé méngí bisinyí ledre kíe wá." Rúbene uku kóo ledre nées kenée gí ro yómo wo gí zíye gí ro zíne 'dí'bi wo ndá'ba kíe zí 'buné.

²³ Nées ní, simi bi Yoséfa ogú ndíki lúnduné e ní, zíye útú 'dí'bi wo 'dí'bi bilámá bongó ené bi kí bilámá tífíne ní gí roa 'dá'ba, ²⁴ zíye 'dí'bi wo ndéré kíe úcu wo simi kuru gu 'dawú. Simi sındí kadra nées iní ndáá kóo simi gu 'dawú nées wá.

²⁵ Simi bi nda'baluguní royé go ndísiyé bi ánu éyí ní, zíye lúru ndíki 'yí ga bi kí sí doyé Isiméle e ní kí óguyé gí simi Gílidí. Imbíní kóo kágá ga bi kí bilámá ndonyoyé kí ngíti géyí bilámá éyí mindonyo e do gémele eyé ndéré kíe uguoyó yée simi Ízibiti.

²⁶ Zí Zúda úku ledre zí lúnduné e kídí, "Togú ufuzé lúnduzé zíze ótoécí ledre umbu a ní, éyí bi azé

ówo a gí simi a ní 'di? ²⁷ Togú lá máa yá, idízá úgúóyó wo zí 'yì 'bi Isiméle e gí zí wo bi azé méngì bisinyí ledre kíe ní. Ówosé bú, ni lúnduzé, mbigí sanáze kpá sámazé." Zí lúnduga ñgúnṅu a.

²⁸ Née ní simi bi 'yì 'bi Isiméle ga bi gí simi Mìdiyáni oguní ní, zí lúndu Yoséfa e láláogú wo gí simi gu 'dawú do úgúóyó wo kí komo késì cì kéréjì a zí 'yì 'bi Isiméle ga gére née, zíye 'dí'bi wo ókpó kíe simi Ízibiti.

²⁹ Simi bi Rúbene nda'balugu roné do gu 'dawú iri ní, ni lúru bi káa ní Yoséfa ndaá lolu wá, zía lófo bongó gí roné gí zí simikesì. ³⁰ Zía ndá'balúgu roné úku ledre zí lúnduné e kídí, "Owú ba ndaá 'bi ené lolu iri wá. Mááyí méngì goó 'di?"

³¹ Gí do kací née ní, zíye òṅgoónzó ina do 'dí'bi bilámá bongó bi kí tífíne kací Yoséfa née ní ló'dó a simi sáma ina née. ³² Zíye 'dí'bi bongó née ndá'ba kíe zí 'buyé. Zíye úku ledre kídí, "Owozé bongó ba bi. Lúru yéme aka za kpó kpó kpó née ndaá bongó 'bi wotíyì wá?"

³³ Zía ówo bongó née tí kóró zía úku ledre kídí, "Ba tí bongó 'bi wotíma. Bangá sinyí ufu wo go do ánuónzó a. Ma'díi lófo bayi Yoséfa go kúrì kúrì."

³⁴ Gí ore zí Yakóbo lófo bongó bi roné ní za mbá 'dá'ba, do 'dí'bi nzenze bongó esì a roné íni wotíne kíe kí tú'dú sílì e. ³⁵ Zí wotíga kí nyíga óguyé mbá zía gí ro ìdrì mímbe'dea, tí lá zía ásiné ili ené do ìdrì mímbe'dené wá. Zía úkulúgu ledre zíye kídí, "Mááyí ini wotíma née gí simi bi mááyí úyu zíma ólúma simi káṅgá ní." Née ní zí Yakóbo ndísiné ini wotíne née tí kenée.

³⁶ Simi ledre née ní, zí 'yì 'bi Mìdiyáni ga gére née úgúóyó Yoséfa simi Ízibiti ore zí Potifá manda 'dá'dá 'bi 'yì 'bi moko e 'be 'bi mongú ngére.

38

Zúda e kí Tamára

¹ Simi sùndì kadra máa bi kóo née ní, zí Zúda ómúne ótoómo lúnduné e ndéré ndísiné simi gara bi Adulúma ní cigí 'be 'bi o'do bi kí ìrìné Íra ní. ² Simi bi ni iri ní, zí Zúda ówo owúkára nyí ngíti o'do kí ìrìné Súwa gí simi nyí Kanána e. Zía ófú wo zíye ndísiyé kéné, ³ zí owúkára née ídine kí siminé do ndíkiogú owúo'do do ìfí ìrìja Éra. ⁴ Zí kára née kpá ídine kí siminé zía ndíki owúo'do do ìfí ìrìja Onána. ⁵ Zía kpá ndíki ngíti owúo'do do ìfí ìrìja Séla. Arání kóo wo simi bi Yúda e niyí simi gara bi Kezìbi ní.

⁶ Simi bi Éra owúndíká 'bi Zúda nṅboró ogú go káa do ya'dá 'yì ní, zí Zúda ófú kára zía kí ìrìné Tamára.

⁷ Tí lá Éra, owúndíká 'bi Zúda ni yì ené bisinyí 'yì do komo Lomo. Née ní zí Ngére Lomo úfu wo. ⁸ Gí ore zí Zúda úku ledre zí Onána, "'Dí'bi lúmúyì née zíyì ndísiyì kíe káa do kára zise ndíki owú e kéné simi lafa 'bi lúnduyì."

⁹ Tí lá Onána owo bú kídí owú ga bi yé niyí ndíki yé kéné ní ndaní eyé owú 'bi ené wá. Simi bi ni go ndísi kí kára umbu bi kací lúnduné née ní, zía ndísi ndé'yì ené bi káa bi née ni óto owú simi a zía ndíki a simi lafa 'bi lúnduné. ¹⁰ Ledre bi kóo ndísi méngì a née ni kóo mongú bisinyí ledre do komo Ngére Lomo. Zí Lomo kpá úfuóyó wo.

¹¹ Gí ore zí Zúda úku ledre zí Tamára kára 'bi owú 'bi ené kídí, "Ndá'ba aka mu ndísi káa do kára umbu 'be 'bi 'buyì gí togú Séla nṅboró ogú go káa do ya'dá 'yì." Somú 'bi ené ya, "Séla ni go kpá ógú úyu cé káa zí 'bi lúnduné e ní." Née ní zí Tamára ndá'balúgu roné 'be 'buné.

¹² Gí do kací tú'dú simibi e zí me'be Zúda nyí Súwa úyuné. Simi bi Zúda ini me'bené, lerì ukú nda gí roa go ní, zíye ìnyiyé ndéréye simi Timána kí ezegámá Íra 'yì 'bi

Adulúma zí ya'dá ga bi kóo ndìşiní ólo kálá kábìrìkì ené e ní.

¹³ Simì bi ukuní ledre zí Tamára kídí, "Tetéyí ya'dá 'yì ìnyì go gí ro ndéré simì Timána ólo kálá kábìrìkì ené e ní," ¹⁴ zía í'díóyó bongó bi ndìşì éşì a 'bi kára umbu ní gí roné 'dá'ba. Zía 'dí'bi bilámá mbílí bongó ló'bu a roné, doné e kí simì komoné mbá gí ro zíne ídine kpí. Zía ndéré ndìşiné tara mishi'di bi ndìşì ólú simì Enayíma do mishi'di bi ndìşì ndéré simì Timána ní. Owoyeme bú bilámáne kídí, abú bi Séla ngboró ogú go káa do ya'dá 'yì ní, iliní eyé í'bí nées zía káa do me'bea wá.

¹⁵ Simì bi Zúda lurúndikí wo ní, zía sómú a kídí nées kára bi ndìşì gámá kací ya'dá e faa ní, gí zía lo'bu'dutú simì komoné go. ¹⁶ Owo ené bi kídí nées kára 'bi owú 'bi ené ní wá. Zía ndéréne zía dogború mishi'di íri do úku ledre zía kídí, "Ógú mu zize ndìşizé keyì káa kára kí o'do."

Zí Tamára ndú'yú wo kídí, "Áyí í'bí zíma 'di gí ro zize ndìşì keyì?"

¹⁷ Zí Zúda úkulúgu ledre zía kídí, "Mááyí kása owú ina gí dongará ina amá e zíyì."

Zí Tamára ndú'yú wo kídí, "Útúásá go ótoómo éyí zíma ona bi zía 'dódo a kídí ma'díí áyí kása ina ní?"

¹⁸ Zía úkulúgu ledre zí Tamára kídí, "Éyí bi íli zíma í'bí a zíyì ní 'di?"

Zí Tamára úkulúgu ledre zía kídí, "Ngo'di bi ro síllyì kí nyari bi goyí nées kpá kí ngbángbá bi do síllyì nées." Zía ìnyìné í'bí éyí ga gére nées zía, zíye ndìşiyé kéne. Zía geré oto owú simì a. ¹⁹ Zí Tamára ndá'bané 'be, zía í'díogú bilámá mbílí bongó bi lo'bu roné ní do éşilúgu bongó 'bi kará umbu e roné.

²⁰ Simì şindí kadra máa nées ní, zí Zúda kása owú ina do síllyì ezegámáne bi 'yì 'bi Adulúma zía

ndéré kíe zí kára nées gí ro zía 'dí'bilúgu éyí ené ga bi zía íri ní, tí lá ogúndiki ené wo do biné nées wá.

²¹ Zía ndú'yú 'yì ga bi ndìşiní ndìşì ore ní kídí, "Kára bi tara mishi'di bi ndìşì ólú simì Enayíma ona bi ndìşì gámá kací ya'dá e faa* ba ni 'da?"

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Kára ndaá 'bi ené ona bi ndìşì gámá kací ya'dá e faa ní wá."

²² Nées ní zía ndá'balúgu roné úku a zí Zúda kídí, "Máowo amá wo wá. 'Yì ga bi ndìşiní ndìşì ore ní ukuní yaá, 'Kára ndaá 'bi ené kú ore bi ndìşì gámá kací ya'dá e faa ní wá.' "

²³ Zí Zúda úku ledre kídí, "Éyí ga gére nées idí mu zía, káa bi azé idí káa zí éyí kugú 'bi 'yì e. També mákása tí owú ina go zía, tí lá bi ngará ndíki wo wá ní."

²⁴ Gí do kací éfé ota zí ngítí 'yì úku ledre zí Zúda kídí, "Tamára kára 'bi owú 'bi eyì luyú ledre go ndìşì gámáne kací ya'dá e faa, gí zí keyì nées ní ni go kí owú siminé."

Simì bi Yúda uwú ledre nées ní, zía úku ledre kídí, "Idíní 'dí'bi Tamára do ónzó a ku pho'du zía áráónzó roné 'dá'ba."

²⁵ Simì bi 'dí'biní wo go ndéré kíe ní, zía kákasa zí teténe ya'dá 'yì. Zía úku ledre kídí, "Owú bi simimá ba mینگí éyí ga ba oto ne. Lúru aka ngo'di, nyari kí ngbángbá ga ba, ówo mینگí a bú?"

²⁶ Zúda áyí lúru bi káa ní, gbó ro éyí ené e, zía úku ledre kídí, "Ledre ené ni ma'díí, málúyú ledre máa gí zía máí'bí amá Tamára zí wotíma Séla wá." Gí do kací ledre nées ní ndìşiní lolú kéne káa do kára kí o'do wá.

²⁷ Simì bi şindí kadra utúásá go gí ro zía áráne ní, zía áráogú owú tongo e mbá ya'dá e. ²⁸ Simì bi ni árá ní, zí ngúrúyé éşiógú síllyine sága zí kára bi ndìşì árá do síllyì a nées 'dí'bi bikesí ká'dá bongó ódó a ro síllyì. Zí

* **38:21** 38:21 Kára bi ndìşì gámá kací ya'dá e faa ní: Kací ondú 'bi 'yì 'bi Kanána e, ni miútúásáne zí kára umbu zía ndìşiné kí tütü'yú ya'dá e gí ro zía ndiki owú e simì lafa 'bi ya'dá 'bi ené bi uyu ní.

kára née úku ledre kídí, “Wo ba aráútune.”²⁹ Tí lá simi bi lalalugu sílìne ní, zí lúndua geré ólúógu ené. Zí kára née úku ledre kídí, “Née ní go misi'di bi 'déwe phútrú zíyí aráyí doa ní.” Nda née ní do ífí ìrìà Peréze.[†] ³⁰ Zí lúndua bi odóní bikesí ká'dá bongó ro sílìà áràne do ífí ìrìà Zéra.[‡]

39

Yoséfa asi gi zí me'be Potifá

¹ Simi sɛ̀ndí kadrá máa bi kóo née nderéokpóní kí Yoséfa go simi Ízibiti. Zí Potifá ngúru mongú 'yì bi do 'yì óndó bi ga bi 'be 'bi mongú ngére ní, úgú wo gí zí 'yì 'bi Isiméle ga gére née do ndá'bané kíe 'be.

² Ngére Lomo ni kóo kí Yoséfa zía óto wo zí moko ené ídine bilámáne kíngaya simi mindisí a bi 'be 'bi mongú 'yì ené bi 'yì 'bi Ízibiti ní.

³ Simi bi mongú 'yì ené bi 'yì 'bi Ízibiti owo yaá Ngére Lomo ni kí Yoséfa, i'bí roko'bu zía ne zí moko ené ndisí nderéne mbá bilámáne ní, ⁴ zí ledre 'bi Yoséfa émené komo Potifá kíngaya zía géle Yoséfa káa do bilámá 'yì 'bi moko ené. Zí Potifá óto Yoséfa káa do 'yì lúru bi kací 'be 'bi ené, zía kpá ótoómo éyí sílìne e mbá zí Yoséfa ndisí lúru bi kací a ne.

⁵ Gí simi sɛ̀ndí kadrá bi oto Yoséfa káa do 'yì lúru bi kací 'be 'bi ené, kpá kí éyí sílìne e mbá ní, zí Ngére Lomo i'bí úndru simi éyí ga bi 'yì 'bi Ízibiti ní gí zí Yoséfa. Lomo i'bí kóo úndru simi éyí ga bi 'bi Potifá ní mbá. Éyí máa yée ga bi 'be kí yée ga bi yáká ní. ⁶ Née ní zía ótoómo Yoséfa ndisíne lúru bi kací éyí ené e mbá ne. Potifá somú ené lolu ledre éyí ga gére née wá, nda lá dujú ledre éyí bi gí ro zíne ánu a ní.

Yoséfa ni kóo bilámá owúphirangá kí lámá roné, ⁷ gí zí keyí née ní, zí me'be mongú 'yì ené óto 'bú Yoséfa

doné zía úku ledre zí Yoséfa kídí, “Máilí zíze kótrú bi 'dú'du keyí.”

⁸ Zí Yoséfa ási ené. Zía úku ledre zí kára née kídí, “Lúru aka mongú 'yì amá somú ené ledre éyí ga bi 'be ba mbá wá, zía ótoómo éyí ga gére née mbá zíma ndisí lúru bi kacíye. ⁹ 'Yì ndaá 'be ona bi romo gí domá ní wá. Mongú 'yì amá asi kí kémbí éyí kíe'do káa gí zíma wá, lá dujú yì gí zí bi áyí me'bea ní. Mááyí méngí bisinyí ledre née zíma lúyúma ro Lomo kenée lará káa be 'di?” ¹⁰ Abú bi ndisí úku ledre née zí Yoséfa kací kadrá mbá ní, zía ásiné, kotruní bi 'dú'du kéne wá, ndisí gbawá cigí a.

¹¹ Kadrá kíe'do, Yoséfa nderé go 'dící méngí moko ené káa zí bi lengbe ní. 'Yì 'bi moko ga bi 'be ore ní ndaní mbá wá. ¹² Zí me'be Potifá ólúne kací a ìrì zía útúne tí ro bongó 'bi Yoséfa lála do úku ledre zía kídí, “Ógu mu ndisí kíma.” Tí lá zí Yoséfa ótoómo bongó née cikí do sílìà do gbúgbuógúné sága.

¹³ Simi bi lúru kídí Yoséfa otoomo bongó ené go cikí do sílìne gbugbuogu go sága ní, ¹⁴ zía ndólo 'yì moko ené ga bi ore ní. Zía úku ledre zíye kídí, “Lúrúsé aka, 'yì 'bi Ébere bi 'di'bioguní wo zíze 'be ona ba, ogú gí ro zía ndisíne úku zée. Olú lodú gáa kacíma 'dící áyíne gí ro ngáka máa, bi zíma mbúmbúdu ba. ¹⁵ Simi bi uwú domá kí mbúmbúdu gí ro zí 'yì e óguyé sáká máa ní, zía ótoómo bongó ené cigíma do gbúgbuógúné sága.”

¹⁶ Zí me'be Potifá bándá bongó 'bi Yoséfa cigíne ore gí zí mongú 'yì 'bi Yoséfa ndá'baógúné 'be. ¹⁷ Gí ore zí kára née 'dí'bi ledre née líkpí a zí o'do 'bi ené. “'Yì 'bi Ébere bi 'di'bioguní wo zíze 'be ona ba olú lodú gáa kacíma 'dící ona gí ro ngáka máa. ¹⁸ Tí lá simi bi mámbúmbúdu gí ro zí 'yì e ngásáóguyé sáká máa ní,

[†] **38:29** 38:29 Peréze: Ìrì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, “déwe phútrú.” [‡] **38:30** 38:30 Zéra: Ini ledre gí simi ìrì bi Zéra ba kídí bikesíne.

zía ótóómo bongó ené cigíma do gbúgbuóguné sága.”

¹⁹ Simi bi mongú 'yì ené uwú ledre bi me'bea lĩkpí zía, ya “Née ledre bi 'yì 'bi moko eyì mengì kíma ní,” zì ledre née útúne simia 'duo káa zì pho'du ní. ²⁰ Zì mongú 'yì 'bi Yoséfa 'dí'bi wo ónzó a simi s̀gìni kídí bi ndìsiní bándá 'yì ga bi 'di'biní yée mi'dí'bi 'be 'bi mongú ngére ní.

Tí lá simi bi kóo Yoséfa ni simi s̀gìni ní, ²¹ Ngére Lomo ni kóo bo kíe. Zía ówo ledre kí Yoséfa zì ledre ené óto 'yì ga bi ndìsiní lúru bi kacì s̀gìni ore ní mbá ídíye kí rokinyi kíe. ²² Née ní zì 'yì lúru bi kacì s̀gìni óto Yoséfa káa do manda 'dá'dá zì 'yì ga bi niyí mi'dí'biyè simi s̀gìni ore ní, zía kpá ndìsiné lúru bi kacì éyì ga bi ore ní mbá. ²³ 'Yì lúru bi kacì s̀gìni otoní eyé sómú ledre kíngaya g̀ ro éyì ga bi Yoséfa ndìsi lúru bi kacíye ní wá, g̀ zía Ngére Lomo ni kóo bo kíe zì moko ené ndìsi ndéréne 'dá'dá.

40

Yoséfa ukuogu ini ledre g̀ simi 'duru

¹ G̀ do kacì ledre ga gére ní, zì 'yì í'bí le'yì e kí ezené 'yì ó'bó ambata zì mongú ngére 'bi Ízibiti, méngì ledre bi emengú ní do komo mongú 'yì eyé mongú ngére 'bi Ízibiti. ² Zì mimbé'de ngére née ésìne ro 'yì 'bi moko ené ga bi gbre née bisinyíne kíngaya, ³ zía 'dí'bi yée ónzó yée simi s̀gìni 'be 'bi mongú 'yì lúru bi do 'yì óndó bi ga bi 'be 'bi mongú ngére ore kídí bi onzóní Yoséfa simi s̀gìni ní. ⁴ Zì mongú 'yì bi ndìsi lúru bi do 'yì óndó bi e ní í'bí yée zì Yoséfa ndìsi lúru bi kacíye.

G̀ do kacì bi ndìsiní ore go kí tú'dú s̀lì e ní, ⁵ simi ngíti ndulú zì ya'dá ga bi otoní yée simi s̀gìni ba, 'yì í'bí le'yì kí 'yì ó'bó ambata zì mongú ngére 'bi Ízibiti 'dú'duru. 'Duru máa ga gére née niyí mbá kí ini ledre e simiyé kpí kpí kpí.

⁶ Simi bi Yoséfa ogú zíye kí phiyí a née ní, zía ndíki yée kí ndìsi sómú ledre kí mongú lerí. ⁷ Zía ndú'yú minbguroko 'yì moko 'bi mongú ngére ga bi niyí kéye simi s̀gìni née ní kídí, “Ledre máa káa be 'di bi ndìsisé karaba mbá kí lerí ní?”

⁸ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Zée gbengará 'duruzé 'duru e, tí lá 'yì bi zía úkuógu ini ledre g̀ simiyé zíze ní ndaá.”

Zì Yoséfa úkulúgu ledre zíye kídí, “Lomo ni útúásá úkuógu ini ledre g̀ simi 'duru née ne. Lĩkpísé aka 'duru esé ma'dáa zíma.”

⁹ Née ní zì mongú 'yì máa wo bi 'bi ené 'yì í'bí le'yì zì mongú ngére ní lĩkpí 'duru ené zì Yoséfa kídí, “Má'duru mongú kókó kóró kí tóro kó'dúma, ¹⁰ kóró máa née ní ni kí mingarasáne e ota. Simi bi mbíliá tonó ú'bu ní, zía sùrúne do ánáógu bikesì miánáne. ¹¹ Mááyí kenée kí kó'do le'yì kóró 'bi mongú ngére do s̀lìma. Zíma 'dí'bi bikesì miáná née lúru a simi kó'do 'bi mongú ngére zíma 'dí'bi a í'bí a zía.”

¹² Zì Yoséfa úku ledre zía kídí, “Ini ledre g̀ simi 'duru née ni káa, mingarasá kóró ga bi ota née niyí s̀lì e ota. ¹³ Simi s̀lì ota mongú ngére ni 'dí'biógu yì g̀ simi s̀gìni zía ótolúgu yì do bi moko eyì káa zì bi kóo 'dá'dá ní. Nda née ní zíyì ndìsiyì í'bí le'yì kóró ené zía cé káa zì bi kóo ndìsi méngì a zía bilámáne ní. ¹⁴ Karanée simi bi ledre e emení go zíyì ní, ídí sómúndíki ledremá zíyì ówo ledre kíma zíyì kpá úkuógu ledremá zì mongú ngére zía 'dí'biógu máa g̀ simi s̀gìni. ¹⁵ 'Yì e 'di'bioguní máa ona ye g̀ simi kángá ezé 'bi Ébere e kí cóngóro. Ona máméngì kpá gbawá ledre bi do útúásá ónzó máa simi s̀gìni g̀ zía ní.”

¹⁶ Simi bi mongú 'yì máa wo bi 'bi ené 'yì ó'bó ambata zì mongú ngére lúru ini ledre bi Yoséfa ukuogu ba ni miútúásáne ní, zía úku ledre zì Yoséfa kídí, “Má'duru kpá 'duru, zíma ìmbì gbété e ota kí ambata

simiyé domá. ¹⁷ Gbété bí do lafúne ní, toso bilámá ambata ga bí ndìşiní ó'bó yé zí mongú ngére ní ni simi a, tí lá zí solú e ndìşiyé lágá yé gí simi gbété gí domá gí ore."

¹⁸ Zí Yoséfa úku ledre zía kídí, "Ini ledre gí simi 'duru nées ni káa, gbété ga bí ota nées ni, nées sílì e ota. ¹⁹ Simi sílì ota mongú ngére ni 'dí'biógú yí gí simi sígìni zía íngíónzó yí komo kágá. Zí solú e óguyé ndìşì lágá umbuyí."

²⁰ Sílì ota gí do kací ledre nées, nées kóo sílì bí arání mongú ngére nées simi a ní. Zía méngì ayímbi zí mingburoko 'yì 'bí moko ené e. Zía 'dí'biógú 'yì í'bí kó'do le'yì zíne kí 'yì ó'bó ambata zíne gí simi sígìni. Zía óto yé kó'dú mingburoko 'yì moko ené e. ²¹ Zía 'dí'bilúgu 'yì í'bí kó'do le'yì zíne do bí moko, gí ro zía ndìşiné í'bí le'yì zíne. ²² Tí lá zía íngíónzó 'yì ó'bó ambata cé káa zí bí Yoséfa uku zíye simi bí ukuogú ini ledre gí simi 'duru zíye ní.

²³ Abú kenée ndotó, 'yì í'bí le'yì zí mongú ngére somúndiki ené ledre Yoséfa wá. Ledre bí kóo Yoséfa uku zía ní somúligì yì ené go.

41

Mongú ngére 'bí Ízibiti 'du'duru e

¹ Gí do kací simibi e gbre, zí mongú ngére 'bí Ízibiti 'dú'duru. Ní kenée mitóroné kací kó'dú mongú ngbuřu bí Náyili ní, ² ní lúru bí káa ní, zí mingburoko mióto íti e ìnyì doa gbre (7) kí bilámá sanáye říříří olúóguyé gí simi iní ndìşì ánu éyì dongará lómí e kenée. ³ Gí do kací yé nées ní, zí ngíti géyì milára rógbó íti e ìnyì do a gbre (7) kpá olúóguyé gí simi iní dongará yé ga bí gáa ba do gbúróngó kenée. ⁴ 'Diya káa ní, zí milára rógbó íti ga gére nées nánáónzó bilámá mióto íti ga bí kí sanáye říříří nées do ánuónzó yé mbá. Gí ore zí mongú ngére 'bí Ízibiti úruúne gí simi 'bí.

⁵ Zí 'bí kpá 'dí'bi ándá wo zía kpá 'duru ándá ngíti 'duru. Simi 'duru máa nées ní, zí mingburoko do kére e ìnyì doa gbre (7) mbá muđú kí bilámá kufúye útúóguyé do kókó kére kíé'do. ⁶ Gí do kací nées ní, zí ngíti géyì milára do kére e ìnyì doa gbre (7) mbá kíríkála kpá útúóguyé do kókó kére kíé'do. ⁷ Zí do kére bí kíríkála ìnyì doa gbre (7) ba ulú muđú ga bí kí bilámá kufúye nées mbá. Gí ore zí mongú ngére 'bí Ízibiti úruúne gí simi 'bí zía ówo a kídí yì ené 'duru.

⁸ Kí phiyì a nées ní, zía ndìşiné sómú ledre nées kíngaya. Nées ní zía kákasa kací 'yì mála e kí 'yì 'bí komokenzì ga bí simi Ízibiti ore ní mbá. Zí mongú ngére 'bí Ízibiti líkpì 'duru bí 'duru wo ní zíye, tí lá 'yì bí ní úkuógú ini ledre gí simi 'duru nées zía ní ndáa.

⁹ Zí 'yì í'bí le'yì úku ledre zí mongú ngére kídí, "Lúruú aka simi ligì amá. Másómúndiki lúyú ledre amá go. ¹⁰ Simi bí kóo mimbé'deyì esì rozé kí 'yì ó'bó ambata zíyì 'dí'bi zée ónzó zée simi sígìni 'be 'bí mongú 'yì 'bí 'yì óndó bí eyì ní, ¹¹ simi kémbì ndulú, zíze ìnyizé gbrengrára 'dú'duru, ini ledre gí simi 'duru ga gére nées mbá kpì kpì kpì. ¹² Tí lá owú 'yì 'bí Ébere ní kóo bo kíze íri. Ní 'yì 'bí moko 'be 'bí mongú 'yì bí ndìşì lúru bí do 'yì óndó bí bí 'be 'bí mongú ngére ní. Zíze líkpì 'duru ezé e zía, zía úkuógú ini ledre gí simiyé zíze. ¹³ Zí ledre ga bí uku yé zíze ní méngì roné tí kenée. Zíyì 'dí'bilúgu máa do bí moko amá káa zí bí kóo 'desì ní, zíyì íngíónzó ngíti o'do nées."

¹⁴ Nées ní zí mongú ngére nées kákasa kací Yoséfa do geré 'dí'biógú wo gí simi sígìni girí 'diya. Simi bí Yoséfa olo doné zía esì bilámá bongó roné ní, zíye 'dí'bi wo ndéré kíe kó'dú mongú ngére.

¹⁵ Zí mongú ngére úku ledre zí Yoséfa kídí, "Má'dú'duru 'yì bí zía

úkuógu ini ledre gi simi a ní ndaá. Tí lá ukuní ledre gi royí ya útúásá go úkuógu ini ledre gi simi 'duru nées zíma."

16 Zí Yoséfa úkulúgu ledre zí mongú ngére kídí, "Máútúásá amá úkuógu ini ledre gi simia wá, tí lá Lomo ni úkulúgu ledre kací a ne zíyí bi ni útúásá do mimbé'deyí ní."

17 Zí mongú ngére úku ledre zí Yoséfa kídí, "Má'dú'duru mááyí mitóromá do gbúróngó Náyili, 18 zí mingburoko mióto ítí e ìnyí doa gbre (7) kí bilámá sanáye rírírí olúóguyé gi simi iní ndísi ánu lómí. 19 Gi do kací yée ga gére ní, zí ngíti géyí milára rógbó ítí e ìnyí doa gbre (7) kpá olúóguyé gi simi iní cóngó kírókóye mbá sága. Málúrúndíki aka milára ítí e simi Ízibiti ona kenée wá. 20 Zí milára rógbó ítí ga bi kí cóngó kírókóye mbá sága ba ánuónzó mizefi bilámá mióto ítí ga bi gáa kí sanáye rírírí nées mbá 'dá'ba. 21 Tí bi gi do kací bi anuní mióto ítí ga gére ní, 'yí utúásá úku a bi yaá mengíní ledre go kenée ní wá. Niyí yí eyé fú lá rógbóye káa zí bi 'dá'dá ní. Gi ore zíma úrúma gi simi 'bí.

22 "Zíma kpá 'dú'duru zí mingburoko do kére ìnyí doa gbre mbá muḍu kí bilámá kúfúye útúóguyé do kókó kére kíé'do. 23 Gi do kací nées ní, zí ngíti géyí do kére ga bi ìnyí doa gbre (7) nées ídíye mbá kíríkála kúfúye ndaá kpá wá, útúóguyé do kókó kére kíé'do. 24 Zí do kére bi kíríkála ìnyí doa gbre nées ulu muḍu ga bi kí bilámá kúfúye nées mbá. Zíma líkpí 'duru ba zí 'yí mála e, tí lá 'yí bi zía úkuógu ini ledre bi gi simi 'duru nées zíma ní ndaá."

25 Zí Yoséfa úkulúgu ledre zí mongú ngére kídí, "'Duru ga bi gbre nées ní yí eyé lá kémbí 'duru kíé'do. Lomo 'dodo zíyí nées ledre

bi nées ni ógu méngí a ní. 26 Bilámá mingburoko mióto ítí ga bi ìnyí doa gbre (7) nées ní, nées simibi ìnyí doa gbre, muḍu ga bi ìnyí doa gbre (7) nées kpá simibi ìnyí doa gbre (7). Nées yí ené lá ledre kíé'do kpá kémbí 'duru. 27 Milára rógbó ítí ga bi olúoguní gi 'dá'ba ìnyí doa gbre nées kí kíríkála ga bi ìnyí doa gbre (7) nées ní, nées 'bi eyé mongú 'bú bi ni útú kí simibi ìnyí doa gbre (7) ní.

28 "Ngére, ledre nées ni méngí roné tí cé kenée. Lomo 'dodo ledre bi nées ni ógu méngí a ní go zíyí. 29 Simibi ni ídí ìnyí doa gbre (7) zí éyí miánu ndísi ídíne zí 'yí e simi káṅgá 'bi Ízibiti ona mbá káa zí ku'dú ní, 30 tí lá gi do kací simibi máa yée nées ní, mongú 'bú ni ógu útú kí simibi ìnyí doa gbre (7). 'Yí e niyí sómú liḡi ledre éyí miánu bi kóo ni káa zí ku'dú simi Ízibiti ní mbá, zí 'bú ndísi léwe bi simi káṅgá 'bi Ízibiti duḡu ne. 31 'Yí e utúásání sómúndíki ledre éyí miánu bi kóo nées wá, gi zía 'bú bi ni ógu útú gi do kací a nées ní ni ídí bisinyíne kíngaya. 32 Sí ledre bi 'duru nées oḡu do mongú ngére do misí'diné gbre ní, Lomo oto yeme sómú ledre go gi roa bilámáne, Lomo ni ógu méngí a lu'bú lolu wá.

33 "Bi ba ní ili go zí mongú ngére géle 'yí 'bi komokenzi bi lurú bi bú simi ledre olúolú do óto wo zía lurú bi do káṅgá 'bi Ízibiti mbá. 34 Mongú ngére ídí géle ngíti géyí mingburoko 'yí e zíye 'dí'bi kíé'do gi simi ìnyí (5)* gi simi éyí miánu bi ni káa zí ku'dú simi Ízibiti ona kací simibi bi ìnyí doa gbre (7) nées mbá. 35 Ídí í'bí lorú idíní kótru éyí miánu ga gére nées mbá óto yée 'be 'bi mongú ngére 'bi Ízibiti zía ídíne simi gara e káa do éyí miánu. 36 Éyí miánu ga gére nées idíní bándá óto yée káa do tóṅgó gi ro 'yí ga bi simi káṅgá ba, zíye ndísiyé ánu a gi zí

* 41:34 41:34 Éyí ga bi ni olúoguní gi yáká ní, múnḡi yáká ni ifi simia ìnyí kací simibi bi ìnyí doa gbre nées mbá. Kémbí a gi simi éyí miánu bi ifi simiyé nées do í'bí a 'be 'bi mongú ngére.

mongú 'bú bi ni ógú útú simi Ízibiti kí simibi ìnyì doa gbre (7) ní, káa bi 'yì e niyí úyuónzó royé gí zí 'bú ke."

³⁷ Zí miyéme ledre née útúásáne komo mongú ngére kí mingburoko 'yì 'bi moko ené e. ³⁸ Née ní zí mongú ngére ndú'yú 'yì 'bi moko ené e, "Azé útúásá ówo 'yì káa zí o'do ba, bi kí 'Dówù Lomo siminé ní gí 'da?"

³⁹ Gí ore zí mongú ngére úku ledre zí Yoséfa kídí, "Káa zí bi Lomo óto yì go zíyì ówoyéme ledre mbá bilámáne ní, ngíti 'yì bi zíze gélé a bi ni 'yì komokenzi, lurú bi bú simi ledre olúolú káa zíyì ní ndaá. ⁴⁰ Bi kenée ní, mááyí go ógú óto yì káa do 'yì lúru bi kací éyì ga bi 'be 'bi amá ona ní mbá. 'Yì ga bi simi Ízibiti ona ní niyí úwú lorú mbá gí zíyì. Lá gí zía bi mááyí mongú ngére ní 'bi amá roko'bù ni rómo gí 'bi eyì."

Otoní Yoséfa lúru bi kací 'yì 'bi Ízibiti

⁴¹ Née ní zí mongú ngére úku ledre kídí, "Máoto yì go káa do 'yì lúru bi do kánga 'bi Ízibiti mbá."

⁴² Zí ngére née 'dí'bi ngo'di† ené bi ndìsì óto kací sîlîne kíe simi wáraga gí ro sîlîne ní èsì a ro sîlì Yoséfa. Zía èsì bilámá mîrîrîrî bongó roa. Do kpá í'bí nyari bi yemení gí simi dábú ní zí Yoséfa ónzó a goné. ⁴³ Zía í'bí arabíya bi usáni ndìsì lála ní zí Yoséfa bi ni geré do kací mîngí kánga 'bi Ízibiti ní ndìsì gámáne kíe. Asikíri niyí 'bi eyé ndìsì gbúrógbó kídí, "Ídísé ótoómo misi'di fúó." Née ní zía óto Yoséfa káa do 'yì lúru bi kací kánga 'bi Ízibiti mbá.

⁴⁴ Zí mongú ngére úku ledre zí Yoséfa kídí, "Máoto yì máa kí roko'bumá 'bi mongú ngére 'bi kánga Ízibiti ba. Ledre bi úku go ní, 'yì bi ni óyóló'bó a ní ndaá simi

Ízibiti ona mbá wá." ⁴⁵ Zí mongú ngére ócò irì do Yoséfa kídí Zefanáta Panéya. Zía í'bí Aseníta nyí 'yì 'dáná éyì bi Potifára gí simi Óno ní zí Yoséfa káa do me'bea. Zí Yoséfa gámáne simi kánga 'bi Ízibiti mbá.

⁴⁶ Simibi 'bi Yoséfa ni kóo cì kéré a do sokó (30) simi bi olú simi moko 'bi mongú ngére 'bi Ízibiti ní. Gí ro zía méngì moko ené, zía olúóguné gí 'be 'bi mongú ngére ndéré kí gámáne simi kánga 'bi Ízibiti za mbá. ⁴⁷ Simi simibi ìnyì doa gbre (7) née ní, zí éyì miánu olúóguné kíngaya. ⁴⁸ Zí Yoséfa kótru éyì miánu ga bi olúoguní simi simibi bi ìnyì doa gbre (7) née simi gara ga bi 'bi Ízibiti ní mbá do óto yé simi gbagba ga bi simi gara ga gére née. Éyì miánu ga bi olúoguní gí simi yáká ga bi gbaá dongá gara ga gére mikékeríja mbá zía óto yé simi a ore. ⁴⁹ Zí kére ga bi Yoséfa yoko yé ní ídiye rúrú rúrú káa zí sayi ga bi iní kotru yé kó'dú mikavu ní. Éyì miánu ofu nda kóo go zía ótoómo kí ékéóto a bi gí zía bi ndáraba ndaá lolu wá.

⁵⁰ 'Dá'dá gí zí Mongú 'bú née kí útú ne, Aseníta nyí 'yì 'dáná éyì bi Potifára gí simi Óno ndiki kóo owú go gbre zí Yoséfa. ⁵¹ Yoséfa ifi iri owúndíká ené née Manási.‡ Ini Ledre gí simi a kídí, "Lomo oto máa go zíma sómúlìgì ledre 'do'dó amá kí ledre 'yì amá ga bi zí babá 'be ní mbá." ⁵² Ifi iri gbre owú 'bi ené Efarayíma.§ Ini ledre gí simi a kídí simi 'do'dó amá mbá, "Lomo oto máa go zíma étrímá."

⁵³ Zí simibi ìnyì doa gbre (7) bi kóo éyì miánu aná simi a kíngaya simi Ízibiti ní úkúne. ⁵⁴ Zí bizóro 'bi 'bú bi kóo Yoséfa uku ledre a ní tónóne tí káa zí bi kóo Yoséfa uku ní simi irigbére ga bi gbaá ro Ízibiti ní mbá.

† **41:42** 41:42 Ngo'di: Ngo'di bi mongú ngére í'bí zí Yoséfa ní ini ledre gí simi káa. Mongú ngére í'bí roko'bù moko zí Yoséfa méngì moko do bi kacíne. ‡ **41:51** 41:51 Manási: Irì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, "Máomolìgì go." § **41:52** 41:52 Efarayíma: Irì ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, "ídí étrì miétrì."

'Bú ni tí bo ní, tí lá simi káṅgá 'bi Ízibiti mbá éyí miánu ni yí ené bo. ⁵⁵ Simi bi 'yi 'bi Ízibiti e otulurúni ndonyo 'bú ní, zí 'yi e tónóye ini ini zí mongú ngére gi ro éyí miánu zíye. Zí mongú ngére úku ledre zí 'yi 'bi Ízibiti e kídí, “Ndérésé zí Yoséfa, ledre bi uku go zise ní, ídísé méngi wo.”

⁵⁶ Simi bi 'bú aṅga nda go simi káṅgá 'bi Ízibiti mbá ní, zí Yoséfa úku ledre idíni mu tónó úgú kére zí 'yi 'bi Ízibiti e gi zía 'bú ni nda kóo go bisinyíne kíngaya simi Ízibiti. ⁵⁷ Zí 'yi ga bi gi simi ngíti géyi káṅgá e ní ndísi óguyé simi Ízibiti ndísi úgú kére gi zí Yoséfa gi zía 'bú utú kóo go bisinyíne simi káṅgá ga bi do sogo káṅgá ba mbá.

42

Lúndu Yoséfa e nderení simi Ízibiti

¹ Simi bi kóo Yakóbo úwú ledre kídí kére ni bo simi Ízibiti ní, zía úku ledre zí wotí e kídí, “Éyí bi ndísisé lá lúru komosé gi roa ona ní 'di? ² Máúwú ledre go kídí kére ni bo simi Ízibiti. Ndérésé mu íri úgú kére zise káa bi azé úyu gi zí 'bú.”

³ Zí lúndu Yoséfa e sokó ìnyiyé ndéréye simi Ízibiti úgú kére. ⁴ Tí lá Yakóbo ootomo ené kóo Benzemúna owú lúndu Yoséfa zíye ndéréye kéye wá káa bi ngíti ledre ni méngi wo ke. ⁵ Née ní zí owú 'bi Yakóbo ídíye dongará 'yi ga bi kóo nderení úgú kére gi simi Ízibiti ní gi zía mongú 'bú utú kóo kpá go simi Kanána.

⁶ Yoséfa ni ne gávana 'bi káṅgá 'bi Ízibiti, ndísi ùgúoyó kére zí 'yi e. Simi bi lúnduga oguní ní, zíye otú doyé bi do káṅgá óto úndrua. ⁷ Simi bi oguní ní, geré zí Yoséfa ówo tosoyé kídí ga ba lúnduné e. Tí lá ili ené geré gi ro 'dódo roné zíye wá, zía ndísi ódroné zíye fú lá bisinyíne kídí, “Ógusé gi 'da?”

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Oguzé gi simi káṅgá 'bi Kanána, úgú kére.”

⁸ Abú Yoséfa owo tí toso lúnduné e go yá, lúnduga owoní eyé toso a wá. ⁹ Zí Yoséfa sómúndíki 'duru kóo 'duru gi royé ní, zía úku ledre zíye kídí, “Ásé mbeze e. Ógusé ba lúru yéme bi bi útúásásé go ógú kí okó dozé gi doa ní.”

¹⁰ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Mongú 'yi, 'yi 'bi moko eyí e oguní úgú éyí miánu. ¹¹ Azé mbá owú 'bi kémbí 'yi kíé'do. Ndazé ezé mbeze e wá.”

¹² Yoséfa ya zíye ní, “Ranga, ógusé née lúru yéme bi bi útúásásé go ógú kí okó dozé gi doa ní.”

¹³ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Ndikiní 'yi 'bi moko eyí e sokó doa gbre (12) mbá owú ya'dá e, azé mbá owú 'bi kémbí 'bú kíé'do, o'do máa née ndísi ndísi simi Kanána. Lomo 'di'bi ngúruzé go, wo bi owú ní ni ciki zí 'buzé 'be.”

¹⁴ Yoséfa ya zíye ní, “Tí káa zí bi máúku ba, ásé mbeze e. ¹⁵ Mááyí ba ógú úwú ma'díi ledre bi gi rosé ní, togú ndaá, málóbú sındí ngére 'bi káṅgá ba go zise. Ólúógusé gi ona wá 'búo togú owú lúndusé bi úkusé ledre a née ogú go ona.

¹⁶ Séé mbá ásé ídíáká simi sígini ona. Ngúrusé idí mu ndéréogú kí lúndusé bi úkusé ledre a née gi ro zíma ówo a kídí ledre bi úkusé ní ni ma'díi. Togú kenée wá málóbú sındí ngére 'bi káṅgá ba go zise ásé mbeze e.” ¹⁷ Zía úku ledre do óto yéé mbá simi sígini kí sílì ota.

¹⁸ Simi sílì ota née, zía úku ledre zíye kídí, “Mááyí kpá 'yi óto úndru Lomo. Ledre bi mááyí úku a ba, ídísé méngi a gi ro zise ómosé.

¹⁹ Togú ledre esé ni ma'díi, ídísé ótoómo ngúrusé simi sígini ona, zí ngítí se ga gére 'dí'bi kére ndéré kíe zí 'yi esé e 'be gi zí 'bú. ²⁰ Zise 'dí'bi owú lúndusé bi úkusé ledre née girí ógú kíe. Mááyí ówo a kídí ledre bi úkusé zíma ní ni ma'díi. Gi ore, ásé

ómo ufuzé sée wá.” Zíye go ngúngu ledre née.

²¹ Zíye tónóye ódroyé dengbíye kídí, “Ma'díi ndìşiní 'dó'do zée gi ro lúnduzé. Lúrúsé aka káa zí bi kóo lúnduzé ni ndìşì inì inì kí ngúngu roné zíze gi ro trıdrıné ní, 'dıtuzé mbılíze ngbúrú lerı a mengı zée wá. Lomo i'bí 'do'dó go rozé ba.”

²² Ngúrúyé bi kí irıné Rúbene ya zıye ní, “Máuku kóo ledre go zıse kídí ndazé méngı lúnduzé née kenée wá, úwúsé esé e wá. Sáma a nda'ba dozé ba gi zí ledre née.”

²³ Owonı éyé bi kídí Yoséfa owoyeme ledre bi yée ndìşinı úku a ba bú ní wá. Gi zıa togú ili go úku ledre zıye yá, ngıti 'yı ni ógu ne óyóló'bó a simi tara bi owonı bú ní.

²⁴ Zıa óyó roné gi cigıye tónóne inı inı. Zıa ndá'baóguné tónóne ódroné zıye. Zıa 'dí'bi Simiyóna gi dongaráye do ódó wo do komoyé ore.

²⁵ Zı Yoséfa úku ledre idını léfe kére zıye simi kombo eyé e, késı eyé e idını ótolúgu a zıye do kére eyé e. Idını kpá í'bí éyı miánu bi zıye ndéréye kí ánu a kacı misi'di ní. Gi do kacı bi mengını ledre ga gére née go zıye kenée ní, ²⁶ zıye ımbıóto éyı e do dongı eyé e yóo zıye ndéréye.

²⁷ Nda go do bi 'dú'du kí ndılu, zí ngúrúyé líkpı tara kombo ené gi ro 'dí'biógu éyı miánu í'bí a zí dongı ené ní, ni lúru bi káa ní, zıa ndıki mıřırırı késı ené otolugunı go simi kombo ené. ²⁸ Zıa úku ledre zí lúnduné e kídí, “I'bilugunı mıřırırı késı amá go zıma, lúrúsé aka ni bi simi kombo amá ba.”

Zı mimbé'deyé 'dəcıné zıye ndışiyé lángbayé zıye úku ledre dongaráye kídí, “Éyı bi Lomo mengı nda zıze bi káa 'dı?”

²⁹ Simi bi nderéogunı go zí 'buyé Yakóbo simi Kanána ní, zıye líkpı ledre ga bi mengını royé írı ní mbá zıa kídí, ³⁰ “Mongú 'yı bi simi kánga 'bi İzibiti írı née, mengı zée bisinyıne. Zıa ndışıné méngı laráze

káa zí éyı bi azé mbeze e simi kánga née ní ní. ³¹ Tı lá zıze ítı kangú zıa kídí, ‘Azé yı ezé bilámá 'yı e. Ndazé ezé mbeze e wá. ³² 'Buzé ndiki zée sokó doa gbre (12) mbá owú ya'dá, ngúrúzé ndaá lolu wá, wo bi owú ní idıaká go cıki zí 'buzé 'be simi Kanána.’

³³ “Zıa úku ledre zıze kídí, ‘Gi ro zıma ówo a kídí áse bilámá 'yı e, idıse ótoómo ngúru lúndusé zıma ona, zıse 'dí'bi éyı miánu ndéré kıe zí 'yı esé e gi zí 'bú. ³⁴ Tı lá idıse 'dí'biógu lúndusé bi ambáodú née girı ógu kıe zıma. Máayı ówo a kídí ndásé mbeze e wá áse yı esé bilámá 'yı e. Gi ore máayı ótoómo sılıma gi ro lúndusé zıse ndışı gámáse kí úgu éyı e simi kánga ba ona.’ ”

³⁵ Simi bi niyı ndışı léfeoyó kére gi simi kombo eyé ní, zıye ndıki owú kombo mıřırırı késı eyé e simi kombo eyé mıkékeřıa mbá. Zı ngırı ledre née méngı yée kí 'buyé e mbá miméngı. ³⁶ Zı 'buyé Yakóbo úku ledre zıye kídí, “Ílıse go zí owú 'bi amá e úkúye mbá? Yoséfa ndaá lolu wá, Simiyóna ndaá lolu kpá wá, bi ba ní ılıse go kpá 'dí'bi Benzemúna. Lerı máa ni nda idı romá go cı káa be 'dı?”

³⁷ Zı Rúbene úku ledre zí 'buyé kídí, “Babá, idı ótoómo wo do sılıma, máayı lúru bi kacı a. Togú mánda'baógu kıe wá, idını úfu owú 'bi amá e gbre do bi kacı a.”

³⁸ Zı Yakóbo úkulúgu ledre kídí, “Máotoómo sılıma gi ro Benzemúna zıa útúne do kacıse zıse ndérése kéye simi İzibiti wá. Lúnduga uyunı go mbá idıaká go lá duı ne. Togú zıse 'dí'bi wo née zıa kpá úyuné yá, née go kpá umbumá gi zıa máayı go ngoko 'yı.”

43

Mında'ba lúndu Yoséfa e simi İzibiti kí Benzemúna

¹ 'Bú ni aka fú lá méngı 'yı e kıngaya simi kánga bi Kanána ní.

² Simi bi Yakóbo kí owú 'bi ené e

anuonzóní kéré bi kóo oguní kíe gi simi Ízibiti ní go ní, zí Yakóbo úku ledre zí wotíne e kídí, “Ndá'basé mu simi Ízibiti ndéré úgú ngíti owú yata éyí miánu zíze.”

³ Zí Zúda úku ledre zía kídí, “Mongú 'yí bi íri nées uku kóo ledre zíze o'buó'bu kídí togú ógusé kí ambáodúse wá, ‘Útúásásé lúru komomá wá.’” ⁴ Togú ótoómo Benzemúna go zíze ndéréze kéye yá, miúgú éyí miánu ni ídí zíze 'diya. ⁵ Tí lá togú ótoómo síllyí gi roa wá, utúasázé ndéré wá gi zía mongú 'yí nées uku kídí togú ógusé kí ambáodúse nées wá, ‘Útúásásé lúru komomá wá.’”

⁶ Zí Yakóbo úku ledre kídí, “Méngísé kéyí zíma bisinyíne káa gi zí 'dì, bi zíze úku ledre zí o'do nées íri kídí ngíti lúndusé ni bo ní?”

⁷ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “O'do nées ndu'yú zée do bilámá misí'di gi ro ówo ledre bi gi do bizé kí 'yí 'be 'bi ezé e kídí, “Búsé ni bo trídri? Ngíti lúndusé ni kpá bo?” Zíze úkulúgu ledre zía kací ndu'yú ené. Bi kenée ní azé ówo a bi kídí ni úku ledre yaá, ‘Ídízé ógú kí lúnduzé ní’ káa be 'dì?”

⁸ Zí Zúda úku ledre zí 'búyé kídí, “Ótoómo síllyí mu gi ro owú nées zíze ndéréze kéye úgú éyí miánu, gi zí wo bi zée kése kí owú 'bi ezé e, azé úyu mbá gi zí 'bú ní. ⁹ Mááyí ídí máa 'yí lúru bi kací a. Áyí ndú'yú máa gi roa. Togú mándá'baogú kíe óto wo kó'dúyí wá, mááyí go máa bisinyí 'yí kíngaya gi ro ledre ené. ¹⁰ Ídí ndazé lú'bú káa zí ba wá, káa bi nderé andázé rozé ba go kí'dí gbre.”

¹¹ Zí 'búyé Yakóbo úku ledre zíye kídí, “Togú kenée yá, ídísé méngí ledre ba. Ídísé 'dí'bi ngíti géyí bilámá éyí ga bi gi simi kángá ba gi ona simi kombo esé e ndéré í'bí a zí o'do nées káa do tákpásílí. Kpá kí éyí ga bi káa zí sù'bú mindonyo, tezi, kágá ukú, nda kí ngíti géyí

kágá ga bi niyí bo ní ndéré kíe zía.

¹² Ídísé 'dí'bi miřiriřiri kėsí mongúne gi ro togú ógusé go íri yá, kėsí máa wo bi kóna i'biluguní zíze ní, zíze í'bí a. Éyí nées kenée i'biluyúní nées kóo mií'bilúyú. ¹³ 'Dí'bisé lúndusé mu zíze ñnyísé ndá'basé zí o'do nées íri. ¹⁴ Lomo bi kí roko'buné kíngaya ní, ídí ídri mimbé'de o'do nées rosé gi ro zía í'dí síllyíne gi ro lúndusé bi íri ní zíze ndá'baogusé kéye kí Benzemúna e mbá bilámáse. Togú 'bi amá ledre go dujú zí owú 'bi amá e ndísi úyuyé yá, méngí éyí wá, ídí mu kenée.”

¹⁵ Zíye 'dí'bi tákpásílí ga bi yemení yée ní, kí yata miřiriřiri kėsí nda kí lúnduyé Benzemúna yóo zíye ndéréye simi Ízibiti, do ndéréoguyé zí Yoséfa. ¹⁶ Simi bi Yoséfa lúru kídí 'dí'bioguní Benzemúna go ní, zía úku ledre zí 'yí bi ndísi lúru bi kací 'be 'bi ené ní kídí, “'Dí'bi ya'dá ga gère nées ndéré kíye zíma 'be. Zíyí óngóonzó bangá zíyí méngí éyí miánu zíze kéye kí yana kadra.”

¹⁷ Zí o'do nées méngí tí ledre ga bi Yoséfa uku yée ní, do 'dí'bi yée 'be 'bi Yoséfa. ¹⁸ Simi bi 'dí'biotoní yée go 'dící ní, zí ngiri méngí yée kíngaya. Zíye ndísiyé sómú ledre kídí, “'Dí'bioguní zée 'dící kára ba goó gi ro ledre kėsí ga bi kóo otoluguní yée simi kombo ezé simi mizefí ógú bi oguzé ona ní té. Áyí gi ro 'dí'bingéří zée zíne ndísiné méngí láráze gi ro zíne 'dí'bi dongí ezé e gi ro zíne óto zée káa do owúkúlú e.”

¹⁹ Nées ní zíye ndéréye zí 'yí lúru bi kací 'be 'bi Yoséfa nées úku ledre zía simi bi niyí go ku mbotu ní. ²⁰ Zíye úku ledre zí 'yí 'bi moko nées kídí, “Lúru aka, oguzé kóo go 'dá'dá ona úgú éyí miánu. ²¹ Simi bi nderéoguzé go do bi 'dówuro azé líkpí tara kombo ezé e ní, zíze ndíki kėsí ezé e otoluguní go simi kombo ezé e. Bi ba ní nda'baoguzé go kíe ni goó ba. ²² Owozé wá, togú ambí otolugu kėsí máa nées ne yá? Oguzé

kpá go kí yata kẹ̀sì gị ro úgú ngítí éyí miánu kíe zíze.”

²³ Zía 'yì 'bì moko néesé úku ledre kídí, “Ndásé éré ngirí wá. Ambí owone, Lomo bì ndìsìsè ìni ìni zía kí 'bùsè e ní i'bílugu miříriri kẹ̀sì néesé ba ne zíse. Wo bì kóo úgúsé kéré kíe ní, mándiki kóo go cé.” Nda gị ore zía 'dí'biógu Simiyóna zíye.

²⁴ Zía 'dí'bi yée ésì yée 'dìcì kacì Yoséfa, í'bí ìni zíye lúgu sındiye kíe. Zía kpá í'bí éyí miánu zí dongí eyé e. ²⁵ Zíye 'dí'biógu éyí ga bì oguní kíye gị ro í'bí a zí Yoséfa káa do tákpásìlì ní óto yée nzíyiyé gị zía uwúní go kídí yée niyí ánu éyí miánu kí Yoséfa e.

²⁶ Simi bì Yoséfa nda'baogu go 'be ní, zíye í'bí tákpásìlì ga bì oguní kíe ní zía, zíye útú ló'bu komoyé bì óto úndrua. ²⁷ Zí Yoséfa ndú'yú ledre simi sanáye kpá kí ledre ngoko 'bùyé kídí, “Ngoko 'bùsè bì úkusé ledrea zíma ona ní ìni káa be 'dì? Ní aka kí komoné?”

²⁸ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Bùzè bì 'yì 'bì moko eyí ní, ìni bo kí komoné kí sanáne bilámáne.” Zíye ótù doyé bì óto úndru a.

²⁹ Zía lúru bì kere, zía ónzó komoné ro Benzemúna bì owú 'bì mbágáa ní. Zía ndú'yú yée kídí, “Néesé owú lúndusé bì úkusé ledre a zíma ní?” Zía ìnyiné úku ledre kídí, “Lomo idí méngì bilámá ledre zíyì owú 'bì amáa.” ³⁰ Zí simikozo méngì wo do komo lúndua ore zía gbúgbuóguné sága lúrusó'do bì bì néesé ìni ìni doa ní. Zía ólúne ngúcuné 'dìcì ené ìni ìni íri. ³¹ Zía útù siminé do lúgu komoné, zía ndá'balúgu roné dongaráye. Zía úku ledre kídí, “'Dí'biógusé éyí miánu mu.”

³² Zíye 'dí'bióto éyí miánu 'bì Yoséfa ngúcuné, 'bì lúnduga kpá ngúcuyé, 'yì ga bì 'bì Ízibiti bì ndìsiní ánu éyí kéye ní kpá ngúcuyé, gị zía 'yì 'bì Ízibiti e anu kotruní éyí kí 'yì 'bì Ébere wá, ndìsiní lúrucáyì 'yì 'bì Ébere e

milúrucáyì. ³³ Otoní bì ndìsì zí lúndu Yoséfa e mbá kacì mindiki yée. Tónóne gị ro wo bì ndíká ní, ndéréoguné gị ro ambáodúye. Zí tarayé ìdríne simi bì lurúní ledre néesé kenée ní. ³⁴ Ndìsiní 'dí'bikása éyí miánu zíye gị do tarabiza bì kó'dú Yoséfa ní. Éyí miánu bì i'bíní zí Benzemúna ní ìni mongúne rómo 'bì lúnduga ga gére néesé kí'dí ìnyì. Néesé ní zíye ánu éyí kí éwé éyí do idíye kí Yoséfa e mbá kí rokinyi.

44

Ledre gị ro miříriri kó'do 'bì Yoséfa

¹ Zí Yoséfa úku ledre zí 'yì moko bì ndìsì lúru bì kacì 'be 'bì ené ore ní kídí, “Ídí léfe kéré cì'dì simi kombo 'bì 'yì ga gére néesé útúásáne kacì roko'bu bì zíye gị ro ìmbì a ní. Zíyì 'dí'bi kẹ̀sì eyé ótolúgu a zíye do kéré máa ga gére néesé. ² Zíyì óto kó'do amá bì gị simi miříriri kẹ̀sì ní do kéré bì 'bì owú lúnduyé ní, ndro kí kẹ̀sì ené bì i'bí gị ro kéré ní.” Zí 'yì 'bì moko néesé méngì ledre ga gére néesé tí káa zí bì Yoséfa úku zía ní.

³ Akpa kí sù ndóndó do í'dí sùlì 'yì gị royé kí dongí eyé e yóo do ndéreye. ⁴ Simi bì nderení aka kpálá ca gị simi yana gara ní, zí Yoséfa úku ledre zí 'yì 'bì moko bì ndìsì lúru bì kacì 'be 'bì ené ní kídí, “'Dì'diya, ngásá lódu kacì 'yì ga bì gáa ba mu, togú ngásá ndiki yée go yá, idí úku ledre zíye kídí, ‘Méngìlúgusé bisinyí ledre do bì kacì bilámá ledre gị zí 'dì? ⁵ Ba ndaá kó'do bì mongú 'yì amá ndìsì éwé éyí simi a zía kpá ndìsì lúru ledre ené e simi a ní wá? Méngìsè bisinyí ledre go kíngaya.’ ”

⁶ Simi bì 'yì 'bì moko néesé ngasá ndiki yée ní, zía úku ledre ga gére néesé zíye tí kenée. ⁷ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Mongú 'yì, úku lará ledre zíze kenée gị zí 'dì? Zée 'yì 'bì moko eyí e utúásázé méngì kẹ̀yì kenée wá. ⁸ Lúru aka, kẹ̀sì ga bì kóo ndikizé yée do kéré ezé e

ní, nda'baoguzé kóo kíe kú gí simi káṅgá 'bì Kanána í'bílúgu a zíyí. Éyí bì azé nda úgu miṛíṛí késí togú mbú dábu gí 'be 'bì mongú 'yí eyí gí roa ní 'dì? ⁹ Togú ndíki miṛíṛí kó'do nées goó simi éyí kací ngúruzé, idíní geré úfu wo 'dá'ba, zí ngítize nées ídíákáye káa do owúkúlú sí sílíyí."

¹⁰ Zí o'do nées úku ledre kídí, "Bilámáne, idí mu idí káa zí bì úkusé nées. Tí lá 'yí bì niyí ndíki wo kí miṛíṛí kó'do nées zíne ní, ni idí owúkúlú zíma, ngítize niyí ídíáká kí ro doyé."

¹¹ Geré nées ní zíye ìmbíóto kombo eyé e do tónóye líkpí tarayé. ¹² Zí o'do nées tónóne gámásó'do simi éyí eyé e. Tonó kí ndíká ndéréoguné ro ambáodúye. Zía ndíki kó'do simi éyí kací Benzemúna bì ambáodú ní. ¹³ Zí ledre nées sínyíne royé bisinyíne, zíye tónóye lófo bongó gí royé.* Zíye ékílúgu royé do dongí eyé e ndá'bayé 'dá'ba kí'dí bì ìnyíni gáa gí simi gara ní.

¹⁴ Niyí ógu ní, Yoséfa ni aka fú mindísíné 'be. Zí Zúda kí lúnduné e ógu útúye bì kó'dú a kenée. ¹⁵ Zí Yoséfa úku ledre zíye kídí, "Éyí bì méngísé nées kenée 'dì? Ówosé esé bì kídí 'yí káa zí ma ba ni kí roko'bu 'bì lúróndíki ledre e ní wá?"

¹⁶ Zí Zúda úkulúgu ledre zía kídí, "Mongú 'yí, azé úku a ba kídí 'dì? Azé úku a bì kídí azé bilámá 'yí e ní lará a káa be 'dì? Lomo 'dodo ogú lúyú ledre ezé go sága. Bì ba ní azé go mbá owúkúlú eyí e, ndaá lá dujú wo bì ndikíní kó'do zía nées wá."

¹⁷ Zí Yoséfa úkulúgu ledre zía kídí, "Éyí ndaá kenée wá, lá dujú 'yí bì ndikíní kó'do zía ní ni ídíákáne káa do owúkúlú amá. Sée ga bì ledre esé ndaá ní, áse ndá'ba zí 'búsé 'be."

¹⁸ Nées ní zí Zúda ndósooguné gí ro Yoséfa úku ledre zía kídí, "Mongú 'yí, máówo bú roko'bu bì zíyí ní ni gbóo kí 'bì mongú ngére, ìdrí

aka mimbé'deyí, ledre ni taramá máíli úku a zíyí. ¹⁹ Ndú'yú kóo zée kídí 'buzé ni aka bo kí komoné yá? Ngíti géyí lúnduzé e niyí kpá bo yá? ²⁰ Ukuluguzé kóo ledre go zíyí kídí, 'Ngoko 'buzé ni aka bo kí ambáodú ené bì ndikíní zía do ngokoné ní. Tí lá mongú lúndua bì niyí kéne gí simi mbágá kíe'do ní uyune. 'Buzé iliofu ledre owú máa nées go gí zía bì ni nda go lá ngúcuné gí simi mbágáne ní.'

²¹ "Zíyí úku ledre zíze kídí, idíze ógu kí owú máa nées zíyí, gí ro zíyí lúró wo. ²² Zíze kóo úkulúgu ledre zíyí kídí, 'Owú nées utúasá otoómo 'buné e wá, togú nderéoyó roné gí cigí 'buné go yá, 'bua nées ni geré úyu.' ²³ Tí lá zíyí úku ledre zíze kídí, 'búo togú oguzé go kí owú lúnduzé nées yá, azé fú lúró komoyí. ²⁴ Simi bì nderéoguzé zí 'yí 'bì moko eyí bì 'buzé ní, zíze úku kúrúyí nées zía.

²⁵ "Nées ní zí 'buzé úku ledre kídí, 'Ndá'ba ándásé rosé mu úgú yata éyí miánu zíze.' ²⁶ Tí lá zíze úkulúgu ledre zía kídí, 'Utúasázé ndéré wá 'búo togú owú lúnduzé ba ní nderé go kíze. Togú nderézé ngúcuzé utúasázé lúró komo o'do nées wá 'búo togú nderézé go ndro kí owú lúnduzé.'

²⁷ "Zí 'buzé úkulúgu ledre zíze kídí, 'Ówosé bú bilámáne kídí me'bemá Rayéle ndíki kóo owú e zíma dujú gbre. ²⁸ Ngúrúyè ìndrì go, zíma úku ledre kídí, "Ma'díi bangá sinyí lófo bayi wo go kúrì kúrì." Tí bì kóo nées ní zaá gí ba málúró komoa wá. ²⁹ Togú 'dí'bisé kpá wo ba go gí zíma zí ngíti ledre ndíki wo íri yá, lerí bì otosé romá nées ni úfu máa gí zía mááyí go ngoko 'yí.'

³⁰ "Bì nées ní mongú 'yí, togú nda'bazé zí 'buzé 'dáa owú ba ndaá yá, bì 'bú owú ba ofu do 'bua go ní, ³¹ zía ówo a yaá nda'baoguzé go ngúcuzé owú nées ndaá yá, ni geré úyu. Lerí bì ni ólú roa nées ni úfu

* **44:13** 44:13 Zíye lófo bongó gí royé: Lofoní bongó gí royé gí zía ndikíní kó'do simi éyí kací Benzemúna. Zí ledre nées í'bì lerí royé.

wo gí zía nì yí ené go ngoko 'yí.
³² Mááyí máa 'yí lúró bi kací a zíma 'dí'bilúgu wo zí babá 'be kí bilámá sanáne. Zíma kóo go lólóbù zí babá kídí, 'Togú mándá'baógu kíe wá, lúyú ledre née idí idí 'bí amá za fí.'

³³ "Gí zí kényí née ní, mángúngú romá zíyí mongú 'yí, máídí idíáká zíyí ona káa do owúkúlú, owú née idíní mu ndá'ba kí lúnduné.
³⁴ Mááyí ndá'balúgu romá zí babá lára a káa be 'di togú nda'bazé kí owú née wá ní? Ndá ótoómo máa zíma lúró lerí bí nì ógu ro babá gí zí sómú ledre bí gí ro owú née ní wá."

45

Yoséfa 'dodo roné zí lúnduné e

¹ Yoséfa utúasá útú siminé do komo 'yí moko ga bí mítóroyé kó'dú a ore ní wá, zía úku ledre kí kúrúne 'dága kídí, "'Yí e idíní olúógu gí do komoné gí ona mbá sága." Née ní simi bí 'yí e olúoguní ní, zía úku ledre gí do biné zí lúnduné e. ² Zía útúne íni ini kí kúrúne 'dága zí 'yí 'bí Ízibiti e úwú doa. Zí 'yí ga bí 'be 'bí mongú ngére ní úwú ledre máa née.

³ Zí Yoséfa úku ledre zí lúnduné e kídí, "Ba máa Yoséfa, lúndusé. Babá nì aka tí kí komoné?" Tí lá lúnduga utúasání úkulúgu ledre zía wá, gí zí ngírí a bí nì kó'dúye née.

⁴ Zí Yoséfa úku ledre zí lúnduné e kídí, "Ídísé ndósoógu gbóo romá." Simi bí ndoso oguní ní, zía úku ledre zíye kídí, "Ba máa Yoséfa lúndusé bí kóo úgúoyósé zí 'yí 'bí Ízibiti e ní. ⁵ Bí ndaá sínyí rosé zí mimbé'desé ésíne rosé gí zía bí kóo úgúoyósé máa ní wá. Lomo 'dí'biogú máa ne 'dá'dá yáa gí ro yómo 'yí e. ⁶ Gí zía ba aka lá dujú gbre simibi 'bí 'bú bí utú do 'yí e ní. Simibi nì aka 'dá'dá ìnyí (5), 'yí ó'do éyí gí ro 'dí'biogú éyí miánu ndaá. ⁷ Lomo 'dí'biogú máa ne zíse 'dá'dá yána gí ro yómo sée gí simi bizóró ba, gí ro zíse ídise kí bulúndusé e trídri.

⁸ "'Dí'biogúsé esé máa ona se wá, yí ené Lomo. Oto máa go zíma ídíma mongú 'yí lúró bi kací mongú ngére kí 'yí 'bí 'be 'bí ené e mbá, kpá kí roko'bù zíma do 'yí e kí éyí ga bí simi Ízibiti ona ní mbá.

⁹ "Bí ba ní ìnyísé mu zíse ndá'basé zí babá úku ledre zía kídí, 'Ba ledre bí wotíyí Yoséfa uku ní. Lomo oto máa go zíma ídíma ngére do Ízibiti e mbá. Ídí mu ógu 'diya zíma yána. ¹⁰ Áyí ógu ndísi simi ìrìgbére bí Gósene ní gí ro zíyí ídíyí dongáma. Yíj, owú 'bí eyí e kí bulúnduyí e kí bangá eyí e nda kí ngíti géyí éyí eyí ga bí 'bí 'be ní mbá. ¹¹ Mááyí lúró bí kacíse íri, gí zía simibi 'bí mongú 'bú bí utú do 'yí e ba nì aka 'dá'dá 'dényé simibi ìnyí (5). Káa bí sée kí 'yí 'bí 'be 'bí esé e nda kí ngíti géyí éyí esé e ásé úyu gí zí 'bú ke.'

¹² "Lúrúsé go cù kí rosé, lúndumá Benzemúna owo kpá go kídí ma'díi máa Yoséfa mándísi ódro zíse ba tí máa. ¹³ Ndérésé mu zíse lùkpí ledre roko'bù bí mááyí kíe do 'yí 'bí Ízibiti e kí ledre ga bí lúrúsé yée yána cù kí komosé ní zí babá. Zíse 'dí'biogú wo zíma yána 'diya."

¹⁴ Zía ìnyìné fáka lúnduné Benzemúna zía íni ini roa, zí Benzemúna kpá fáka wo íni ini roa. ¹⁵ Zía ndéréne kí fáka lúnduné e kí ndísi íni ini royé. Gí do kací a née ní zí lúnduga nda tónóye ódroyé zía.

¹⁶ Simi bí sanda nderéogu zí mongú ngére kídí, lúndu Yoséfa oguní go ní, zí mongú ngére kí 'yí ené e ídíye mbá kí rokinyi. ¹⁷ Zí mongú ngére úku ledre zí Yoséfa kídí, "Ídí úku ledre zí lúnduyí e, 'Ìmbíótosé éyí e mu do dongí esé e, zíse ndá'balúgu rosé simi kángá 'bí Kanána. ¹⁸ Idíní 'dí'biogú 'buyí kí 'yí 'be 'bí esé e mbá zíma yána. Mááyí í'bí bilámá bí zíye simi Ízibiti ona, gí ro zíye kpá ndísi ánu bilámá éyí bí 'bí kángá ba.'

19 “Ídí kpá úku ledre zíye idíní 'dí'bi arabíya gí simi Ízibiti gí ona kpa gí ro 'dí'bi me'beyé e kí owú e, zíye 'dí'biútú 'buyí girí ógú kíe. 20 Ndásé sómú ledre éyí e wá, gí zía bilámá éyí ga bi simi Ízibiti ona ní, niyí ídí mbá 'bi esé.”

21 Née ní zí owú 'bi Yakóbo e méngí tí ledre ga bi mongú ngére uku zíye ní. Zí Yoséfa í'bí arabíya zíye kí éyí miánu bi niyí ánu a do misi'di ní tí káa zí bi mongú ngére úku ledre a zía ní. 22 Zí Yoséfa í'bí mikánda bongó zíye kacíye cé. Tí lá zía í'bí 'bi Benzemúna bongó ìnyí kí mirírírí késí míya ota (300). 23 Zía í'bí kása éyí e káa zí ga ba zí 'buné, ya'dá dongí e sokó (10) mbá kí bilámá éyí ga bi gí simi Ízibiti ore ní doyé, mbágá dongí e kpá sokó mbá kí kére e, ambata e nda kí ngíti géyí éyí miánu bi 'bua ni ánu a kací misi'di ní doyé. 24 Zía í'bí misi'di zí lúnduné e zíye ndéréye. Zí Yoséfa úku ledre zíye simi bi niyí go ndéré ní kídí, “Ndásé ndéré kí ófú do misi'di wá.”

25 Zíye ìnyiyé gí simi Ízibiti ndá'bayé zí 'buyé Yakóbo simi kángá 'bi Kanána. 26 Zíye úku ledre zí 'buyé kídí, “Yoséfa ni bo trídri. Ni ne kí roko'bu zíne do kángá bi Ízibiti ní mbá.” Zí Yakóbo ndísiné ónzó komoné gí zía ngúngu ené kóo ledre eyé née wá. 27 Tí lá simi bi ìkpiní ledre ga bi Yoséfa 'dicí yé mbá zía ní, nda simi bi lurú arabíya ga bi Yoséfa kasa yé gí ro do 'dí'bi wo girí simi a ní, zí lomo ro 'buyé Yakóbo ndá'baóguné roa. 28 Zí Yakóbo úku ledre kídí, “Ma'dii, mángúngu go. Owú 'bi amá Yoséfa ni bo trídri. Mááyí ógú ndéré lúru wo 'dá'dá zíma kí úyumá.”

46

Yakóbo nderé simi Ízibiti

1 Née ní zí Yakóbo kókú éyí ené e mbá, nda simi bi nderéogú simi Bírísába ní, zía 'dáná éyí zí Lomo bi

kóo 'bua Isáka ndísi óto úndrua ní ore.

2 Nda go kí ndulú, zí Lomo 'dódo roné zí Yakóbo simi 'duru do úku ledre zía kídí, “Yakóbo.”

Zía úkulúgu ledre zía kídí, “Í Ngére.”

3 Zí Lomo úku ledre zía kídí, “Mááyí Lomo bi kóo 'buyí ndísi óto úndrua ní. Ngírí ndaa méngí yí kí ndéré simi Ízibiti wá, gí zía mááyí ógú í'bí úndru zíyí, zíyí ndíkiógú tǔ'dú ríkí sí do 'yíma'dí e íri. 4 Mááyí 'díyíóto yí gí simi Ízibiti. Zíma kpá 'dí'bilúgu yí girí. Áyí úyu do sílǔ mbigí wotíyí Yoséfa.”

5 Zí Yakóbo ìnyiné gí simi Bírísába gí ore, zí owú 'bi ené e 'dí'bi wo kí 'yí 'bi 'be 'bi eyé e mbá simi arabíya bi mongú ngére i'bí gí ro do 'dí'bi wo kíe ní. 6 Zíye kpá 'dí'bi za bangá eyé e kí éyí eyé ga bi 'bi 'be ga bi ndikiní simi kángá bi Kanána ní, zíye ndéréye simi Ízibiti. Zí Yakóbo 'dí'bi bulúnduné e mbá kíne. 7 Zía 'dí'bi wotíne e, bulúnduné ga bi owú ya'dá e ní, kí nyíne e, teténe e mbá simi Ízibiti.

8 'Yí ga bi 'bi Yakóbo nderé kíye simi Ízibiti ní, niyí, Rúbene owúndíká ené, 9 Wotí Rúbene niyí 'bi eyé, Anóka, Pálú, Ézorono nda kí Karamí. 10 Simiyóna, wotíga niyí 'bi eyé, Zemúwéle, Zamína, Oyáda, Zakíni, Zóra, nda Sáló wo bi mbágáa 'bi ené nyí 'yí 'bi Kanána ní. 11 Lévi, wotíga niyí 'bi eyé, Geresóna, Káta, kí Miraré. 12 Zúda, wotíga niyí 'bi eyé, Éra, Onána, Séla, Peréze nda kí Zéra. (Éra e kí Onána uyuní 'bi eyé cìkí simi Kanána.) Owú 'bi Peréze 'bi eyé, Ézorono e kí Amúlu. 13 Isakára, wotíga niyí 'bi eyé, Tóla, Púwa, Zasúba nda kí Simaróna. 14 Zebulúna, wotíga niyí 'bi eyé, Seréda, Elóna, Zaléle.

15 Simi bi Léya ndiki owú ga gére née zí Yakóbo simi Padána Aráma ní, zía ndíki owúkára dongaraye

kíé'do kí ìrìné Dína. Owú ga gére nées niyí kóo mbá cì kéré a doa sokó doa ota (33). ¹⁶ Gáda, wotíga niyí 'bi eyé, Zefóna, Ági, Sùni, Ezebóno, Éri, Aródi, nda kí Aréli. ¹⁷ Aséra, wotíga niyí 'bi eyé, Imána, Isáva, Isívi, nda kí Beríya. Iri lémiyé Séra. Owú 'bi Beríya 'bi eyé, Ebére e kí Malakéle.

¹⁸ Ga ba ìrì owú ga bi Yakóbo ndikiní yée kí Zílifa kára 'yì 'bi moko bi Labána i'bí wo zì nyíne Léya ní. Niyí 'bi eyé mbá sokó doa ìnyì doa kéré (16). ¹⁹ Wotí Yakóbo ga bi gi simi Rayéle ní, niyí dujù gbre, Yoséfa e kí Benzemúna. ²⁰ Nda simi Ízibiti íri, zì Aseníta, nyí Potifára 'yì 'dáná éyì bi gi simi Óno ní, ndíki Manási e kí Efarayíma zì Yoséfa. ²¹ Wotí Benzemúna niyí 'bi eyé, Béla, Béka, Asebéla, Géra, Námana, Éyì, Rósa, Mupíma, Apíma nda kí Aráda.

²² Ga ba 'bi eyé bulúndu Yakóbo ga bi gi simi Rayéle ní, niyí mbá sokó doa eso (14). ²³ Wotí Dána ni 'bi ené, Uşíma. ²⁴ Wotí Nafatáli niyí 'bi eyé, Zazéle, Gúnj, Zezére nda kí Siléma.

²⁵ Ga ba 'bi eyé bulúndu Yakóbo ga bi gi simi Bíla bi owúkára 'yì 'bi moko bi Labána i'bí zì nyíne Rayéle ní, niyí mbá ìnyì doa gbre (7).

²⁶ Bulúndu Yakóbo ga bi nderéní kí Yakóbo simi Ízibiti ní, niyí mbá cì ota doa ìnyì doa kéré (66). Oloní kará 'bi owú e wá. ²⁷ Nda kí owú 'bi Yoséfa ga bi ndiki yée gbre simi Ízibiti ní, zì owú ga bi sì sındí Yakóbo ní ídíye mbá cì ota doa sokó (70).

Yakóbo e nderéoguní simi Gósene

²⁸ Yakóbo kasaokpó Zúda 'dá'dá zì Yoséfa simi Ízibiti gi ro zía óguné sngó yée simi gara bi Gósene ní. Simi bi nderéoguní nda goó simi Gósene ní, ²⁹ zì Yoséfa ékíne simi arabíya ené nderéne simi Gósene sngó 'buné Yakóbo. Simi bi ndikiní ní, zì Yoséfa fáka 'buné, zía íni ini kíngaya.

³⁰ Zì Yakóbo úku ledre zì Yoséfa kídí, “Bi ba ní, abú máúyu yá máúyu sara íri, málúru komoyì go, máówo go kídí áyí bo trıdri.”

³¹ Née ní zì Yoséfa úku ledre zì lúnduné e kí 'yì ga bi 'bi 'buné e ní mbá kídí, “Ni miútúásáne zíma nderéma úku ledre zì mongú ngére kídí, ‘Lúndumá e kí 'yì ga bi 'bi babá ní oguní gi simi Kanána go zíma ona. ³² Niyí yì eyé 'yì úlú bangá e, 'di'bioguní kábiríkì e, ína e, ìtì e kí ngíti géyì éyì eyé e go mbá kíye.’

³³ Simi bi mongú ngére ndolo sée go ndu'yú sée kídí, ‘Moko esé ni 'díya yá?’ ³⁴ Ídíse úkulúgu ledre zía kídí, ‘Azé yì ezé 'yì úlú bangá e kú gi do owúze káa zì bi kóo mingburoko 'yì ezé e ndışını méngi a ní.’ Gi ore ni ótoómo sée zise ndışise simi írıgbere bi Gósene ní, gi zía 'yì ga bi 'bi Ízibiti ní, iliní ndışi kótru royé kí 'yì úlú bangá e wá.”

47

¹ Zì Yoséfa nderéne úku ledre zì mongú ngére, kídí, “Babá kí lúndumá e oguní go gi simi Kanána ona. 'Di'bioguní kábiríkì e, ína e, ìtì e kí ngíti géyì éyì eyé e go mbá kíye simi írıgbere bi Gósene ní.” ² Yoséfa 'di'biutú lúnduné ga bi ìnyì (5) nées nderé 'dódo yée zì mongú ngére.

³ Zì mongú ngére ndú'yú yée kídí, “Ndışise méngi moko 'di?”

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Mongú 'yì, azé yì ezé 'yì úlú bangá e cé káa zì 'bi bulúnduzé e ní. ⁴ Oguzé go ndışi ca simi kánga ba ona, gi zía mongú 'bú utú go bisinyíne simi kánga 'bi Kanána, éyì bi zée kí bangá ezé e zize ánu a ní ndaá lolu wá. Bi ba ní ngunúze rozé zıyì, ídí ngunú a zize ndışise simi Gósene ona.”

⁵ Zì mongú ngére úku ledre zì Yoséfa kídí, “Bıyì e kí lúnduyì e oguní go zıyì, ⁶ kánga 'bi Ízibiti ni do sılıyì, ídí óto 'bıyì e kí lúnduyì e idíní ídí simi bilámá bi bi Gósene

ní. Togú lúru ngíti géyí 'yí e niyí bo dongaráye bi niyí miútúásáye ní, idí oto yée zíye ndísiyé lúru bi kací bangá amá e.”

⁷ Née ní zí Yoséfa 'dí'biógu 'buné Yakóbo 'dódo wo zí mongú ngére. Gi do kací bi Yakóbo í'bí mandá zí mongú ngére ní, ⁸ zí mongú ngére ndú'yú wo kídí, “Simibi eyí ni goó ndu?”

⁹ Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, “Simibi amá ni go mbá miya kíé'do doa cí kéré a doa sokó (130). Simibi amá ndaá za káa zí 'bi bulúndumá e wá. Tí lá mándísi yéme romá wá, mágamá lícì romá go kíngaya gi zí 'do'dó.” ¹⁰ Zí Yakóbo í'bí mandá zí mongú ngére, zía ínyiné yóo ókpóne.

¹¹ Née ní zí Yoséfa í'bí bilámá bi zí 'buné e kí lúnduné e ndísiyé simi a simi Ízibiti, do bilámá bi gbóo kí gara bi kí iriné Ramasé* káa zí bi mongú ngére uku ní. ¹² Zí Yoséfa í'biógu éyí miánu zí 'buné e kí lúnduné e kí 'yí ga bi 'be 'bi eyé e ní zía útúásáne kacíye kí owú e mbá.

Mongú 'bú utú simi Ízibiti

¹³ Éyí miánu ndaá lolu kóo zí 'yí e simi kánga e mbá wá gi zía 'bú utú go bisinyíne kíngaya, gi zí kényí née zí roko'bu 'yí 'bi Ízibiti kí Kanána úkúne goó miúkú gi zí 'bú. ¹⁴ Zí Yoséfa 'dó'dúyóko kési ga bi ugúní kéré kíe simi kánga 'bi Ízibiti kí kánga 'bi Kanána ní mbá, zía 'dí'bi kési née ndéré kíe oto a 'be 'bi mongú ngére. ¹⁵ Simi bi kési ukú gi zí 'yí 'bi Ízibiti e kí 'yí 'bi Kanána e go ní, zí 'yí 'bi Ízibiti e óguyé zí Yoséfa do úku ledre zía kídí, “Í'bí éyí miánu mu zíze. Azé go úyu gi zí 'bú. Kési ukú gi zíze go.”

¹⁶ Zí Yoséfa úkulúgu ledre zíye kídí, “Ídísé ógu kí bangá e esé zíma, zíma í'bí éyí miánu doa zíse togú

kési esé ukú go mbá ní.” ¹⁷ Née ní zíye 'dí'biógu bangá eyé e zí Yoséfa, zía í'bí éyí miánu zíye do usáni eyé e, kábiriṅkí eyé e, ina eyé e íṅí eyé e, kpá dongí eyé e. Simi Simibi máa née ní zí Yoséfa ndísiné í'bí éyí miánu zíye do bangá eyé e.

¹⁸ Simi bi simibi née ukú go ní, zí 'yí e kpá óguyé zí Yoséfa úku ledre zía kídí, “Mongú 'yí, utúasázé otoécì ledre gi zíyí wá. Kési ezé e kí bangákulú ezé e niyí go mbá 'bi eyí. Owú éyí bi idiaká cúku'dée káa gi ro zíze í'bí a zíyí ní ndaá lolu wá. Odu éyí ga bi idiakání go lá duú kuru'buze kí gbékpí kánga bi zíze ní. ¹⁹ Azé úyu zí kánga ezé e síníyíe tí do komoyí káa gi ro 'di? Azé úgúoyó kuru'buze kí kánga ezé e zíyí gi ro éyí miánu, zíze idíze kí kánga ezé e mbá owúkúlú 'bi mongú ngére. Zíyí í'bí kufú zíze gi ro zíze 'díyí a bi ni oto zée zíze idíze tridri kpá káa bi 'yí bi zía ndísiné simi kánga née ndaá lolu wá.”

²⁰ Zí Yoséfa úgú bi ga bi simi Ízibiti ní mbá zí mongú ngére. 'Yí 'bi Ízibiti e ugúoyóní bi eyé go mbá, gi zía 'bú mengi nda kóo yée go kíngaya. Bi ga bi simi Ízibiti ore ní mbá nda goó 'bi mongú ngére. ²¹ Zí Yoséfa oto 'yí e zíye idíye go mbá owúkúlú 'bi mongú ngére 'bi Ízibiti. ²² Odu 'yí ga bi kóo ugú bi eyé wá ní duú 'yí 'dáná éyí e,† gi zía mongú ngére ndísi kóo í'bí sáká éyí 'bi miánu zí 'yí 'dáná éyí e kací kadra mbá. Éyí miánu máa bi kóo gi zí mongú ngére ní, ndísi kóo ásá kíye. Née sí ledre bi ugúoyóní bi eyé e gi zía wá ní.

²³ Zí Yoséfa úku ledre zí 'yí e kídí, “Bi ba ní máugú sée kí bi esé e go mbá zí mongú ngére. Kufú ni goó ba zíse ó'do a yáká esé e. ²⁴ Tí lá simi bi sindí kadra 'bi 'dí'biógu éyí

* **47:11** 47:11 Ramasé: Mongú gara bi Ramasé ni simi kánga bi Gósene ní. † **47:22** 47:22 'Yí 'dáná éyí e: Mongú ngére 'bi Ízibiti oto 'yí e zíye idíye káa do 'yí 'dáná éyí e do ndísiyé oto úndru tú'dú bicayi lomo e.

gì yáká ogu go ní, zíse ífi sími a ìnyì. Kémbí a gí sími ìnyì nées zíse í'bí a zí mongú ngére. Zí ngítí a ídíne káa do kúfú kí éyí miánu zíse kí 'yì 'bí 'be 'bí esé e."

²⁵ Zíye úkulúgu ledre kídí, "Mongú 'yì, yómo trídrižé go. Azé kí rokinyi zíse ídíze káa do owúkúlú e zí mongú ngére."

²⁶ Née ní zí Yoséfa óto ledre née zía ídíne káa do lorù gí ro bí ga bí sími Ízibiti ní kídí kí' do gí sími ìnyì (5) 'bí éyí ga bí niyí 'dí'biógu a gí yáká ní, nì ídí 'bí mongú ngére. Lorù née nì fú lá kenée gí karaba. Bí bí ngará ndaá 'bí mongú ngére wá ní, dujú bí 'bí 'yì 'dáná éyí e.

²⁷ Sími sındí kadra máa née ní zí Isiréle e óto 'be 'bí eyé sími Ízibiti sími ìrìgbére bí Gósene ní. Zíye ndíki tú'dú éyí e íri, do étriyé zíye ídíye tú'dú.

²⁸ Yakóbo ndísi kóo sími Ízibiti íri kí símbi sokó doa ìnyì doa gbre (17). Símbi bí Yakóbo mengí ní, nì kóo mbá míya kí' do cí gbre doa ìnyì doa gbre (147). ²⁹ Sími bí sındí kadra nì go gbóo zí Yakóbo úyuné ní, zía ndólo Yoséfa úku ledre zía kídí, "Togú 'búma nì tí doyí ídí óto sílìyì ro kótóma zíyì lólóbù zíma yaá née utúasá óto máa sími Ízibiti ona wá. ³⁰ Sími bí togú máúyu go ní, ídí ndéré óto umbumá kí'dí bí otoní bulúndumá e ní."

Zí Yoséfa úkulúgu ledre zía kídí, "Mááyí méngí a káa zí bí úku ní."

³¹ Zí Yakóbo úku ledre zía kídí, "Ídí lólóbù gí ro zíma ówo a." Nda née ní zí Yoséfa lólóbù zía, zí Yakóbo ótù doné bí gí do řangba ené íni ini zí Lomo.

48

Yakóbo í'bí úndru zí Manási e kí Efarayíma

¹ Nda gí do kací ngítí géyì sındí kadra e zí sanda ndéréne zí Yoséfa kídí, "Büyí nì kí ndíyá kíngaya." Zí Yoséfa 'dí'bi wotíne ga bí gbre, Manási e kí Efarayíma ní kpa kine.

² Sími bí ukuní ledre zí Yakóbo kídí, "Wotíyì Yoséfa ogu go lúru yì ní," zía ó'bu roné ìnyìné ndísiné tara řangba 'dága.

³ Zí Yakóbo úku ledre zí Yoséfa kídí, "Lomo bí kí roko'buné kíngaya ní 'dodo kóo roné zíma sími Lúzu sími kángá bí Kanána ní, zía kóo í'bí úndru zíma, ⁴ zía úku ledre zíma kídí, 'Mááyí óto yì zíyì étriýì kíngaya, zí bulúnduyì e ndíkiógu říkí sí do 'yíma'dí e. Mááyí karanée í'bí kángá ba zíyì kí bulúnduyì ga bí niyí ógu gí do kacíyì ní za fí, zía ídíne káa do 'bí eyé.'

⁵ "Bí ba ní wotíyì ga bí ndikiní yée zíyì gbre sími kángá 'bí Ízibiti ona 'dá'dá zíma kí ógumá zíyì sími kángá 'bí Ízibiti ní, niyí go ógu ídí wotíma e, Efarayíma e kí Manási. Niyí go ógu ídí zíma káa zí Rúbene e kí Simiyóna bí niyí wotíma e ní.

⁶ Owú ga bí gí do kacíye ní, niyí nda ídí go 'bí eyí e. Éyì sílì bí niyí ógundíki a ní, nì ógu gí zí Manási e kí Efarayíma. ⁷ Ledre nì gí ro mbágáyì káa. Sími bí máínyì gí sími Padána zí Rayéle úyuné do misi'di sími kángá 'bí Kanána ní, zía kóo í'bí mongú sómù ledre zíma. Efaráta bí ndísiní kpá ndólo a Beteléme ní nì aka yí ené kóo gbála, zíze kóo óto wo cìkí do misi'di ore."

⁸ Sími bí Yakóbo lúru wotí Yoséfa ga gére ní, zía ndúndu'yú kídí, "Owú ga gére née náambi e?"

⁹ Zí Yoséfa úkulúgu ledre zí 'buné kídí, "Babá, née owú ga bí Lomo í'bí yée zíma ona ní."

Yakóbo ya zía ní, "Ógu kíye zíma yána, gí ro zíma í'bí úndru zíye."

¹⁰ Komo Yakóbo lúru lolù kóo bí mbí wá gí zí ngoko, gí zí kéyì née ní, utúasá lúru bí bílámáne wá. Née ní zí Yoséfa 'dí'biógu wotíne ga gére née gbóo ro Yakóbo, zí 'bua faka yée roné í'bí úndru zíye.

¹¹ Zía úku ledre zí Yoséfa kídí, "Máówo amá lolù kóo bí kídí mááyí lúru komoyí ní wá. Bí ba ní Lomo

otoomo máa go zíma kpá lúru owú e gi simiyí.”

12 Zí Yoséfa ímbíoyó yée gi do sɛndí Yakóbo do útúló'bu komoné bi. 13 Zí Yoséfa 'dí'bi yée gbrenará, zía óto Efarayíma zí Yakóbo do ngelí do óto Manási do anú. 14 Zí Yakóbo ngílífi sílíne. Zía óto sílíne 'bi anú do Efarayíma bi ni owú ní. Do nda óto sílíne 'bi ngelí do Manási bi ndíká ní.

15 Zía í'bí úndru zí Yoséfa do úku ledre kídí,
 “Lomo bi kóo bulúndumá Abarayáma ndisí óto úndrua ní, zí babá Isáka kpá ndisíné óto úndrua ní,
 ni kpá Lomo bi ndisí lúru bi kacíma gi karaba ní ní.

16 Ni ne Lomo bi lúru bi kacíma simi ledre e za mbá ní,
 idí í'bí úndru zí owú ga ba Irimá idí ndisí ówú doyé,
 zí irí babá Abarayáma kí irí Isáka kpá ndisí ówúne doyé
 Idíní étrí tú'dú do sogo káṅgá.”

17 Simi bi Yoséfa lúru 'buné oto nda yí ené sílíne 'bi anú do Efarayíma ní, zí bi sínýíne roa. Zía ínyíné gi ro 'dí'bióyó sílí 'buné 'bi anú gi do Efarayíma gi ro óto a do Manási. 18 Zí Yoséfa úku ledre zí 'buné kídí, “Babá, owúndíká ni ba óto sílíyí 'bi anú doa.”

19 Tí lá Yakóbo asi yí ené miási. Zía úku ledre kídí, “Máówo bú, owú 'bi amáa, máówo bú. Bulúndu Manási niyí kpá idí tú'dú. Tí lá bulúndu Efarayíma niyí idí tú'dú rómo do 'bi Manási, bulúnduga niyí ndíkíogú tú'dú sí do 'yíma'dí e.”

20 Zí Yakóbo í'bí úndru zíye simi sílí bi kóo nées zía úku ledre kídí,
 “Karanée Isiréle e niyí ndisí ndólo irísé simi bi iliní go í'bí úndru ní.
 Niyí úku ledre kídí, ‘Lomo idí í'bí úndru zíyí káa zí bi i'bí úndru zí Efarayíma e kí Manási ní.’ ”

Née misi'di bi kóo Yakóbo oto Efarayíma kée 'dá'dá zí Manási ní.

21 Née ní, zí Yakóbo úku ledre zí Yoséfa kídí, “Káa zí bi lúru go nées, málú'bu lolu gi do kací ba kíngaya wá. Tí lá Lomo ni lúru bi kacíse zía 'dí'bilúgu sée simi káṅgá 'bi bulúndusé e. 22 Bi ba ní, máí'bí Sekéme go zíyí ndaá zí lúnduyí e wá. Née bilámá irígbére bi kóo má'dí'bi gi zí ezeokóma e Amóra e ní.”

49

Yakóbo i'bí úndru zí wotíne e

1 Zí Yakóbo ndóloyóko wotíne e úku ledre zíye kídí, “Ídísé yóko rosé mbá do bi kíé'do gi ro ledre bi karanée ni méngí roné zíse ní zíma úku a zíse.

2 “Ídísé yóko rosé zíse úwú ledre ba sée wotí Yakóbo e.
 Ídísé úwú kúru kúru 'busé, Isiréle.

3 Rúbene áyí owúndíká amá,
 áyí yí roko'bu amá, mándíki yí simi bi kóo mááyí aka do sɛndíma ní.

Áyí yí kí úndruyí kpá kí roko'bu zíyí.

4 Áyí cakaba tí lá káa zí mongú ngburu ní, cóngó ledre bi zía ídíné gi do biyí ní ndaá,
 gi zía ndisí go kí me'be 'buyí káa do kára
 bi 'dú'du amá azá goó gi zíyí.

5 Simiyóna e kí Lévi áse do lúndu,
 áse idí 'bi esé 'yí méngí okó kí mɛngburoko maku ga bi do sílíse nées ní.

6 Máútúásá úku yéme ledre gi royé e wá,
 máútúásá kpá olú simi ledre eyé e wá,

gi zía ufuní 'yí e goó kí mimbé'dekesí bi zíye ní,
 zíye ndisíyé kí 'déwe sɛndí í'tí 'bi 'yí e káa zí bi iliní ní.

7 Máóto taramá goó kací mimbé'dekesí esé nées bisinyíne,
 simíkésí esé nées ofu nda go.

Bulúndusé e niyí báyi faa
dongará kúfú Isiréle e mbá.

8 Zúda, lúnduyí e niyí ndìsì mbófo
yí,
zìye ndìsì óto úndrúyí
gì zía áyí rómo komo
ezeokóyí e.

9 Áyí ídí káa zí kemí ní,
ni nánáónzó bangá ené togú
anu go zía lérené yá,
zía ndá'ba 'dú'duné bi.
Káa zí mbágá kemí ní, éyí bi ni
tóro 'dùtù kó'dùyí ní ndaá.

10 Áyí ídí kí ngbángbá 'bi ídí káa do
manda zíyí,
bulúnduyí e niyí ídí ngére do
kúfú 'yí e mbá
kúfú 'yíma'dí e mbá niyí ndìsì óto
úndrúyé
zìye ndìsì í'bí tákpásílí zíyí.

11 Ni ódóngéřì dongí ené ro kókó
sìndí kóró bi ni miútúásáne
komoa ní.
Zía ndìsìné ló'dó bongó ené simi
iní kóró* bi káa zí sáma ní.

12 Komoa ni ídí bikesìne rómo gí do
iní kóró,
soa ni ídí bikenyíne rómo do
miényí iní umba.†

13 Zebulúna, ni ndìsì kí 'be tara
mongú ngburu,
zì tù'dú 'yí e ndìsì ógù tóroyé
do gbúróngó ngburu ma'dáa
né.
Mamayé ni ídí geré gbóo kí
kángá bi Sidóna ní.

14 Isakára, ni ídí kí roko'buné káa zí
dongí bi
ndìsì 'dú'du dongará éyí ga bi
ìmbí yéé ní.‡

15 Simi bi lúru bi 'dówuro néé ni
bilámáne zí ìřigbére a ídíne
kpá bilámáne ní,

ni óyóyéme sogoné, zía í'bí roné
ndìsì ìmbí éyí owóowó ga bi
ore ní.
Zía ídíne owúkúlú 'bi moko ga
bi ore ní.

16 Dána ni ídí 'yí 'dècì yéme ngbanga
zì 'yí ené e
káa zí ngiti géyí 'yí ga bi kóo 'bi
Isiréle e ní.

17 Owú 'bi eyí e kí bulúnduyí e
niyí ídí káa zí kámá dogboru
mìsì'di,
togú lagá usáni go yá, 'yí bi ndìsì
ngásá kí usáni máa néé ni
útúógù gí doa.

18 Ngére Lomo mándìsì óto komomá
gí ro zíyí
yómo zéé.

19 Gáda, 'yí ngáka éyí e niyí karanée
útú kí okó do bulúnduyí e,
tí lá niyí rómo komo 'yí ga gére
néé cù.

20 Bi bi Aséra, ni ndìsì doa ní ni
'dí'biógù bilámá éyí miánu
kíngaya.
Zía ndìsìné í'bí bilámá éyí
miánu bi ni miútúásáne gí ro
mongú ngére.

21 Nafatáli, ni yí ené káa zí nyazu ní.
Ni ndìsì gámá kí ro doné.
Ni ndìsì ndíki mbá owú ga bi kí
lámá royé§ kíngaya ní.

22 Yoséfa ni 'bi ené káa zí kóró bi
ndìsì áná kíngaya ní,
kpá káa zí kóró bi kó'dú ngburu
ní,
bi mirásá a rasá zía 'dùtù bi
mbá ní.

23 Ezeokóyí niyí ndìsì útú kí okó
doyí,
zìye ndìsìyé méngí yí 'duo kí
mimbé'dekesì.

24 Tí lá sama bi do sílía ní utúasá kízí
wá,
sílía utúasá ó'dó kí é'be sama
wá,

* **49:11** 49:11 Lúgu bongó simi iní kóró: Ledre bi Yakóbo uku néé 'dodo ledre kídí Zúda ni karanée ídí kí tù'dú éyí e zíne. Kóró ené ni áná kíngaya zí Zúda ndìsìné lúgu bongó e simi iní a. † **49:12** 49:12 Bikesì komo kí bikenyí so: Ni rokinyi bi ni ídí zía kíngaya gí zí éyí ga bi zía ní. ‡ **49:14** 49:14 Dongará éyí ga bi ìmbí yéé ní: Kángá 'bi Isakára ni ídí dongará kángá 'bi sù do Isiréle e gbre. § **49:21** 49:21 Káa zí nyazu bi ndìsì ndíki mbá owú ga bi kí lámá royé: Nafatáli, áyí ndìsì ódro mbá bilámá ledre e.

gì zía Lomo bì kí Roko'buné kíngaya
bì ndìsì lùrú bì kací Yakóbo
ní,

nì ne bì ló'bo kpá 'yì 'bá'bá
Isiréle e,

25 GÌ zía Lomo bì 'buyì ndìsì óto
úndrua ní ndìsì sáká yì ne,

gì zía Lomo bì kí roko'buné
kíngaya ní ndìsìne í'bí úndru
bì gí komo ere gí 'dága ní zíyì,

nì kpá í'bí úndru do iní bì ndìsì
lágaogù gí sù kàngá ní,

zì bangá eyí e, bulúnduyì e
étriyé zíye ídíye tú'dú.

26 Úndru bì máí'bí zíyì ba nì kí
roko'buné kíngaya rómo do
úndru ga bì kóo 'desì ní mbá,

romo kpá gí do tákpásìlì ga bì
kóo gí zì bulúnduyì e ní mbá.

Úndru ga gére nées idíní ógù zì
Yoséfa,

gì zía nì idíne manda zì
lúnduné e za mbá.

27 Benzemúna, nì idí 'bì ené káa zì
máárára bì kí 'bú roné ní,

kí phiyì nì nánáónzó bangá e zía
ánu yée, kí tagá zíye ífi simi
ngítí a kí lafúne e."

28 Ga bì sokó doa gbre (12) nées
mbá sù do Isiréle. Nées ledre bì 'buyé
Yakóbo uku zíye simi bì nì í'bí úndru
zíye kací misì'diné mǐngúngúcuá ní.

Úndru ga gére nées idíní ógù zì
Yoséfa,

gì zía nì idíne manda zì
lúnduné e za mbá.

27 Benzemúna, nì idí 'bì ené káa zì
máárára bì kí 'bú roné ní,

kí phiyì nì nánáónzó bangá e zía
ánu yée, kí tagá zíye ífi simi
ngítí a kí lafúne e."

28 Ga bì sokó doa gbre (12) nées
mbá sù do Isiréle. Nées ledre bì 'buyé
Yakóbo uku zíye simi bì nì í'bí úndru
zíye kací misì'diné mǐngúngúcuá ní.

Úndru ga gére nées idíní ógù zì
Yoséfa,

gì zía nì idíne manda zì
lúnduné e za mbá.

27 Benzemúna, nì idí 'bì ené káa zì
máárára bì kí 'bú roné ní,

kí phiyì nì nánáónzó bangá e zía
ánu yée, kí tagá zíye ífi simi
ngítí a kí lafúne e."

28 Ga bì sokó doa gbre (12) nées
mbá sù do Isiréle. Nées ledre bì 'buyé
Yakóbo uku zíye simi bì nì í'bí úndru
zíye kací misì'diné mǐngúngúcuá ní.

Úndru ga gére nées idíní ógù zì
Yoséfa,

gì zía nì idíne manda zì
lúnduné e za mbá.

27 Benzemúna, nì idí 'bì ené káa zì
máárára bì kí 'bú roné ní,

kí phiyì nì nánáónzó bangá e zía
ánu yée, kí tagá zíye ífi simi
ngítí a kí lafúne e."

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

50

1 Zì Yoséfa útúne kùkùrukù do
umbu 'buné do fáka wò zía ndìsìné
íni ini roa. 2 Zì Yoséfa ìnyìné úku
ledre idíní yéme umbu 'buné kí
kágá bilámáne káa bì nì sínyì. 3 Sǐlì
'bì sùsù kágá nées nì mbá cì gbre (40).

Zì 'yì 'bì Ízibiti e ini wo kí sǐlì cì ota
doa sokó (70).

4 Simi bì sǐlì 'bì ini ùkù go ní,
zì Yoséfa úku ledre zì mǐngì kàngá
ga bì mǐngburoko 'yì 'bì moko 'bì
mongù ngére ní kídí, "Togù ledre
amá eme komosé tí miéme yá, ídísé
ndéré kí sanda ba úku a zì mongù
ngére kídí, 5 'Babá oto kóo máa
go lolóbù zíne kídí, "Mááyí go ógù
úyu, idí óto máa simi gu bì kóo
máiciómo gí romá simi Kanána ní."

Bì ba ní mǎngúngú romá zíyì idí
ngúngu a zíma ndéréma óto 'bumá
zíma ndá'baógumá.' "

6 Mongù ngére ya zía ní, "Ndéré
mu óto 'buyì káa zì bì lolóbù zía kídí
nées nì mǐngì a kenée ní."

7 Simi bì Yoséfa 'dí'bi umbu 'buné
ndéré kíe óto a ní, zì 'yì 'bì moko 'bì
mongù ngére nda kí mǐngburoko 'yì
ga bì 'bì Ízibiti ní ndéréye 'dìyíoto
Yoséfa. 8 Zì 'yì ga bì kací Yoséfa kí
yée ga bì kací 'bua ní ìnyiyé mbá
ndéréye 'dìyíoto umbu. Odu 'yì
ga bì idíakání simi Gósene ní dùyì
mǐnzéré owù e nda kí bangá eyé e.

9 Zì 'yì ngásá kí arabíya e kí 'yì ngásá
kí usáni e kpá ndéréye ndro kéye.
'Yì e nìyì kóo tú'dú bì utúní do kací
Yoséfa ní.

10 Simi bì 'doguní bì, nderéoguní
goó simi Atáda bì sága Yeredéne
mí'dí gbére kí'dí bì ndìsìní ócò kére
ní, zíye ndìsìyé ore ini ini, ini ini
kíngaya. Nées ní zì Yoséfa ini 'buné
ore kí sǐlì ìnyì doa gbre (7). 11 Simi
bì 'yì 'bì Kanána ga bì ndìsìní ndìsì
ore lurúní ini bì mǐngì roné kíngaya
simi Atáda ní, zíye úku ledre kídí,

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

roné bì, zì sǐndì kadra útúásáne zía
úyuné.

“Mongú lerí ro 'yí 'bí Ízibiti e.” Zí irí bi nées nda ídíne Ábele Miziráma.*

¹² Nées ní, zí wotí Yakóbo e méngí ledre tí káa zí bí 'búyé úku zíye ní.

¹³ Zíye 'dí'bí umbu 'búyé ndéré kíe simi Kanána óto a simi gu landa bí Makeféla gbóo kí Mamaré, bí simi yáká bí kóo Abarayáma ugú gí ro ndíşşí óto bí e simi a gí zí Éforono 'yí 'bí Éte e ní. ¹⁴ Gí do kací bí otoní bí ní, zí Yoséfa ìnyiyé kí lúnduné e kí 'yí ga bí kóo nderení kéye óto bí ní mbá ndá'balúgu royé simi Ízibiti.

Yoséfa uku ledre zí lúnduné e

¹⁵ Simi bí lúndu Yoséfa lurúní 'búyé uyu go ní, zíye úku ledre kídí, “Togú Yoséfa somúndiki bisinyí ledre bí kóo méngí zé zía, zía méngí lúgu a zíze ní, azé méngí 'dí?”

¹⁶ Nées ní zíye kákasa zí Yoséfa kídí, “‘Búyí uku kóo ledre zíze 'dá'dá zía kí úyuné, ¹⁷ ‘Ba ledre bí ídíse úku a zí Yoséfa ní. Mángúngú romá zíyí ídí ótoómo luyú kí bisinyí ledre kóo lúnduyí e méngí zíyí ní.’ Bí ba ní ídí ótoómo ledre zíze gí simi lúyú ledre ezé, zée ga bí ndíşşí zé óto úndru Lomo 'bí 'búyí ní.” Simi bí Yoséfa uwú ledre nées ní, zí simikozo méngí wo zía útúne íni ini.

¹⁸ Zí lúnduga óguyé útúye ló'bu komoyé bí kó'dú a. Zíye úku ledre kídí, “Azé cakaba go owúkúlú eyí e.”

¹⁹ Zí Yoséfa úkulúgu ledre zí lúnduné e kídí, “Ndásé éré ngírí wá. Mándá kí roko'bu zíma óyóló'bó ledre bí Lomo yeme go ní wá. ²⁰ Abú yemesé kóo rosé gí ro méngí bisinyí ledre kíma yá, tí lá Lomo yeme kóo ledre nées zía ídíne kenée ne gí ro zíne yómo tú'dú 'yí e káa zí bí ní ndíşşí méngí roné cakaba ba. ²¹ Zía úku yéme ledre zíye kídí, bí goó kenée ní ndásé éré ngírí wá. Mááyí í'bí éyí e zíse kí owú 'bí esé e mbá.”

Ledre gí ro umbu Yoséfa

* **50:11** 50:11 Ábele Miziráma: Irí ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, “‘Yí 'bí Ízibiti e ndíşşí ini ini.”

²² Yoséfa ndíşşíní kóo kí lúnduné e simi Ízibiti. Ní úyu ní, simíbi ené ní go míya kíé'do doa sokó (110).

²³ Yoséfa lu'bú kóo do sogo káńgá go kíngaya. Zía lúru owú e gí simi Efarayíma kí bulúndu Efarayíma e. Zía kpá ìmbí owú ga bí gí simi Makírí wotí Manási ní.

²⁴ Nda simi ngíti şşındí kadra zí Yoséfa úku ledre zí lúnduné e kídí, “Mááyí go ógu úyu. Tí lá Lomo ní ógu sáká sée do 'dí'bíoyó sée gí simi káńgá ba ndéré kíse simi káńgá bí kóo mocúomo ledre a zí Abarayáma, Isáka nda kí Yakóbo ní.” ²⁵ Bí ba ní, ídíse lolóbú zíma kídí, ásé 'dí'bí umbumá kpa kíse simi bí Lomo ní go 'dí'bí sée ndéré kíse simi Kanána ní.

²⁶ Nées ní, zí Yoséfa úyuné çíkí simi Ízibiti ore simi bí simíbi ené ní go míya kíé'do doa sokó (110) ní. Do yéme umbu a bilámáne kí kágá do óto a simi sondúu.

**Bilámá ledre bi
Matáyo
eké ní
Ledre gi ro búkú bi
Matáyo ní**

Matáyo eké búkú ba ne. Ni ngúru 'yì gi dongará 'yìmikása ga bi sokó doa gbre 'bi Yésu ní, ndìşiní kpá ndólo wo Lévi. Eké búkú ba gi ro 'dódo ledre kíe zì ngíti géyì Yúda e kídí Yésu ni ne 'Yì yómo 'yì e bi kóo Lomo uku ledrea 'desì kídí née ni kása wo óguné yómo 'yì e mbá ní. Matáyo tonó aka kóo fì éké ìrì bulúndu bulúndu Yésu. Zía kpá úku ledre fúo kídí miógu Yésu 'dodo go kídí ledre ga bi kóo nébì e ndìşiní úku yée gi roa ní, niyí za mbá ma'díi ledre e, menginí royé go tí cé káa zì bi kóo ndìşiní úku yée ní.

Zì Matáyo kpá uku ngíti ledre kídí Yésu ndìşì kóo 'dódo ledre kídí, 'Be 'bi Lomo ni gi ro kúfú 'yì ga bi ndìşiní méngì ledre ga bi Lomo ili yée ní. Kápita 5-7 ukuní ledre gi ro ledre bi Yésu uku gi ro 'Be 'bi Lomo simi muruwayi ótoásá a kí ngíti géyì éyì e ní. Kápita 10 Yésu uku ledre gi ro bilámá ledre 'bi Lomo, kídí ni karanée aṅga do sogo káṅgá za mbá. Kápita 13 Yésu uku ledre 'Be 'bi Lomo simi muruwayi ótoásá a kí ngíti géyì éyì e. Kápita 18 Yésu uku ledre gi ro toso miméngì ledre bi azé méngì a gi ro zía óto zée ndìşizé bilámáze 'Be 'bi Lomo ní. Kápita 24-25 Yésu uku ledre kídí tù'dù ledre e niyí aka méngì royé kí née ni nda fú ndá'baógu do sogo káṅgá. Odu búkú ba uku kpá ledre gi ro ledre bi Yésu uku zì 'yì lódù kacíne e, idíní ndéré kí úku bilámá ledre 'bi Lomo zì kúfú 'yì e za mbá gi ro zíye kpá ídíye 'yì lódù kacíne e ní.

Uku ledre kpá gi ro mitónó ndìşì 'bi Yésu do sogo káṅgá ndéréóguné

gi simi şindì kadra bi nda'ba simi a komo ere ní. Tonó kí ledre gi ro mindiki wo, ledre gi ro babatiza ené, kí úzu éyì bi ndiki gi zì Satána ní, nda kí kúrú Lomo bi Yésu ma'dáa ndìşì úku a zì 'yì e ní. Kpá kí ledre ga bi ndìşì 'dódo yée zì 'yì e ní, nda kí ledre bi kóo ndìşì 'dí'bióyó ndiyá gi ro 'yì e simi Galiláya ní. Búkú ba uku kpá ledre gi ro mindéré Yésu bi kóo gi simi Galiláya simi Yerusaléma, kí ledre ga bi menginí royé zía simi bi şindì kadra 'bi odu ndìşì ené do sogo káṅgá ni go gbóo ní. Do úkúne kí miphéphé wo do mingbúngbu kágá, miúyu a nda kí miúrú a.

*Ledre gi ro bulúndu bulúndu
Kírésito Yésu
(Lúru kpá Lúka 3:23-38)*

¹ Ba ledre gi ro bulúndu bulúndu Kírésito* Yésu,† tonó gi ro ngére Dawídi ndéréóguné gi ro Abarayáma.

² Abarayáma ndiki Isáka.

Zì Isáka ndiki Yakóbo.

Zì Yakóbo ndiki Zúda e kí lúnduné e.

³ Zì Zúda ndiki 'bi ené Peréze e kí Zéra. Mbágáye 'bi ené Tamára.

Zì Peréze ndiki 'bi ené Ézorono.

Zì Ézorono ndiki 'bi ené Ráma.

⁴ Zì Ráma ndiki 'bi ené Aminadába.

Zì Aminadába ndiki 'bi ené Nasóna.

Zì Nasóna ndiki 'bi ené Salamóna

⁵ Zì Salamóna ndiki 'bi ené Bowáza, ìrì mbágáa Rába.

Zì Bowáza ndiki 'bi ené Óbede, ìrì mbágáa Rúta.

Zì Óbede ndiki 'bi ené Zése.

⁶ Zì Zése ndiki 'bi ené Dawídi bi kóo ni mongú ngére ní.

Dawídi ndiki 'bi ené Solomóna, mbágáa ni Beteseyída kára umbu kací Uríya.

⁷ Zì Solomóna ndiki 'bi ené Rebóma.

Zì Rebóma ndiki 'bi ené Abiyáza.

Zì Abiyáza ndiki 'bi ené Ása.

* **1:1** 1:1 Kírésito: Ini ledre gi simia kídí, 'yì bi Lomo gelé wo káa do Ngére ní. † **1:1** 1:1 Yésu: Ini ledre gi simia kídí, Lomo yomo 'yì e.

8 Zí Ása ndíki 'bi ené Zesofáti.
 Zí Zesofáti ndíki 'bi ené Zeróma.
 Zí Zeróma ndíki 'bi ené Uzíya.
 9 Zí Uzíya ndíki 'bi ené Zotáma.
 Zí Zotáma ndíki 'bi ené Áza.
 Zí Áza ndíki 'bi ené Izikíya.
 10 Zí Izikíya ndíki 'bi ené Manási.
 Zí Manási ndíki 'bi ené Amóna.
 Zí Amóna ndíki 'bi ené Zosíya.
 11 Zí Zosíya ndíki 'bi ené Zekíni, do
 ndíki ngíti géyi lúnduga simi
 bi ezeokó Isiréle e 'di'biní yée
 ndéré kíye simi Babelóniya
 ní.
 12 Gi do kací a bi Yúda e
 nda'baoguní 'bi eyé gi simi Ba-
 belóniya ní,
 zí Zekíni ndíki 'bi ené Seretiyéle.
 Zí Seretiyéle ndíki 'bi ené
 Zerubábele.
 13 Zí Zerubábele ndíki 'bi ené
 Abiyúda.
 Zí Abiyúda ndíki 'bi ené Alikíma.
 Zí Alikíma ndíki 'bi ené Azóra.
 14 Zí Azóra ndíki 'bi ené Zadóka.
 Zí Zadóka ndíki 'bi ené Akímu.
 Zí Akímu ndíki 'bi ené Eluyúda.
 15 Zí Eluyúda ndíki 'bi ené Eliyázara.
 Zí Eliyázara ndíki 'bi ené Matána.
 Zí Matána ndíki 'bi ené Yakóbo.
 16 Zí Yakóbo ndíki 'bi ené Yoséfa o'do
 'bi Mariya. Née Mariya bi
 mbágá Kírésito Yésu ní.
 17 Bulúndu Yésu niyí kóo miífiyé
 káa. Tonó gi ro Abarayáma
 ndéréoguné gi ro mongú ngére
 Dawídi, ndiki andání kóo ríki 'yi
 eyé e go kí'dí sokó doa eso (14).
 Do tónó ndíki ngíti géyi gi simi
 sındí kadra 'bi mongú ngére Dawídi
 ndéréoguné gi simi sındí kadra bi
 ezeokó Isiréle e 'di'biní yée ndéré
 kíye simi Babelóniya ní, kpá sokó
 doa eso. Zí ngíti géyi tónóye gi
 ore ndéréoguné gi simi sındí kadra
 bi arání Kírésito simi a ní. Ndiki

andání ríki 'yi eyé e go kpá sokó doa
 eso.

*Ledre gi ro mindiki Kírésito Yésu
 (Lúru kpá Lúka 2:1-7)*

18 Ledre gi ro mindiki Kírésito
 Yésu tonó kóo káa. Koróni[‡] kóo
 mbágáa Mariya zí ngíti o'do kí iriné
 Yoséfa. 'Dá'dá zí Yoséfa kí ówo royé
 kéne káa do o'do kí kára, zí Mariya
 ídine kí siminé, owú ma'dáa ogu yi
 ené simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo.
 19 Gi zía bi Yoséfa ndísi méngi ledre
 ga bi Lomo ili yée ní, kpá gi zía bi ili
 ené í'bi komokenyi ro do Mariya wá
 ní, zía kóo áyine gi ro ótoómo wo lá
 wayi kenée 'yi e ndaní ówo a wá.

20 Simi bi Yoséfa yeme roné go
 kenée ní, zí Ngére kása maláyika[§]
 'diya ogu úku ledre zía simi 'duru
 kídí, “Yoséfa bulúndu ngére Dawídi,
 ndá sómú ledre gi ro ótoómo kí 'dí'bi
 Mariya káa do me'beyi wá, owú bi
 simi a née ogu ené gi zí 'yíma'dí wá,
 Lomo yeme yi ené ne simi roko'bu
 'bi 'Dówúne. 21 Ni aráogú owú née
 owúo'do, ídí ífi iri a Yésu, gi zía ni
 yómo 'yi ené e gi simi lúyú ledre
 eyé e.”

22 Ledre bi kóo Ngére ukui'bí
 tara ngíti nébi ní, méngi roné née
 goó ne tí káa zí bi kóo uku ní
 kídí, 23 “Karanée ngíti owúkára
 ku mbotu* ni ídí kí siminé, zía
 aráne owúo'do, do ndísi ndólo wo
 Imanuwéle,” ledre gi simi a kídí,
 “Lomo ni kíze.”

24 Simi bi Yoséfa urú ní, zía tí 'dí'bi
 Mariya káa do me'bené káa zí bi
 maláyika 'bi Ngére ogu úku a zía
 ní. 25 Abú Yoséfa 'di'bi tí Mariya go
 káa do me'bené yá, kotruní bi 'dú'du
 kéne wá, zaá gi zí Mariya ará owú
 bi siminé née té kí, zí Yoséfa ífi iri a
 Yésu.

‡ **1:18** 1:18 Koróni wo gi ro ófú a: Kací ondú 'bi Yúda e née sındí kadra simi bi i'biní lafa go tí lá
 'dá'dá a gi zí o'do kí ndísiyé ndro kí me'bené káa do kára kí o'do. § **1:20** 1:20 Maláyika e: Niyí
 lomo ga bi ndísiní ndísi kí Lomo komo ere ngára kuru'buyé ndaá káa zí 'yíma'dí e wá ní. Simi ngíti
 géyi sındí kadra e Lomo ndísi kása yée do sogo kángá kí sanda ené zí 'yi e. * **1:23** 1:23 Owúkára
 ku mbotu: Ni owúkára bi owo aka ledre 'bi ya'dá e wá ní. **1:23** 1:23 Isáya 7:14

2

'Yì komokenzì e oguní simi Beteléme

¹ Gì do kací a bì kóo arání Yésu simi Beteléme ngíti gara simi káṅgá bì Yúdáya simi bì kóo Eróde ní ore ne ngére ní, zì ngíti géyì 'yì komokenzì e óguyé gì gbére simi Yerusaléma ore, ² zíye ndúndu'yú kídí, “Owù bì arání wo káa do ngére 'bì Yúda e ona ba, ni 'dí 'da? Kele ené 'dodo ledre a go zíze gbére 'dáa, óguzé ba óto úndrua.”

³ Simi bì ngére Eróde uwú ledre nées kenée ní, zì bì sínýíne roa kí 'yì ga bì 'bì Yerusaléma ní mbá. ⁴ Zía ndóloyóko manda 'bì 'yì 'dáná éyì e, kí 'yì 'dódo lorù e, ndú'yú yée kídí, “Úwúsé kóo kídí niyí árá Kírésito ma'dáa 'da?” ⁵ Zíye úkulúgu ledre kídí, “Ukuní kóo kídí, niyí árá wo simi Beteléme, káṅgá 'bì Yúdáya ona. Ngíti nébì uku kóo kídí Lomo uku yaa,

⁶ “Beteléme, ndaá 'bì eyì lá dujú owù gara simi káṅgá 'bì Yúda e wá. Mongù ngére ní karanée olúogù gì simiyì gì ona zía idíne 'yì lúru bì kací 'yì amá e Isiréle e za mbá.’ ”

⁷ Née ní, zì Eróde ndólo 'yì komokenzì ga gére nées simi ugu gì ro ówo a gì zíye lurúní kóo kele máa nées kí be 'di? ⁸ Zía úku ledre zíye kídí, “Ndérésé mu simi Beteléme gámásó'do owù máa nées. Togù ndíkisé wo goó, idíse ndá'baogù 'dódo bia zíma gì ro zíma kpá ndéréma óto úndrua.”

⁹ Simi bì ngére Eróde odro go zíye ní, zíye olúoguyé ndéréye. Kele bì ndisì útú zíye 'dá'dá ní, nzara zía kpá olúoguné útúne zíye 'dá'dá. Zía ndéré tóroné té do 'be bì owù máa nées ni simi a ní. ¹⁰ Niyí kóo kí mongù rokinyi kí lúru kele nées kí útúne zíye kpá fú 'dá'dá. ¹¹ Zíye ndéréoguyé ndíki Yésu kí mbágáne

Mariya, zíye útúye do ngúrù sindíye óto úndru a. Zíye líkpí tara kombo eyé e, 'dí'biogù dabu kí abúrengú kí bilámá sù'bù mindonyo í'bì yée zì Yésu. ¹² Nda go kí ndulù, zì Lomo ódroné zíye simi 'duru kídí ndaní ndá'ba gì 'dí zì Eróde wá, idíní ndéré gì do ngíti misì'di kpí.

Ngasání kí Yésu simi Ízibiti

¹³ Simi bì ya'dá ga gére nées okpóní go ní, zì Ngére Lomo kása maláyika ógù ódroné zì Yoséfa simi 'duru kídí, “'Di'diya, ìnyisè mu kí me'beyì zíse 'dí'bi owù ba ngásá ndisì kée simi Ízibiti gì zía Eróde ayí go gámásó'do wo gì ro úfu a. Idíse ndisì íri 'búo togù mándólólúgu sée máa.” ¹⁴ Kpá tí akpa kí ndulù nées, zì Yoséfa e kí me'bené 'dí'bi owù nées, zíye ngásáye simi Ízibiti, ¹⁵ zíye ndisíyè íri zì Eróde úyuné té kí. Ledre nées 'dodo ini ledre gì simi ledre kóo Ngére Lomo ukui'bì zì ngúru nébì úku a ní kídí, “Mándólólúgu owù 'bì amá go gì simi Ízibiti.”

¹⁶ Simi bì Eróde owo kídí 'yì komokenzì ga gére nées londoní nées go ní, zì mimbé'dea ésíne zía kása asíkiri ené e ndéré úfu owù ya'dá ga bì simi Beteléme ore kpá kí yée ga bì gbaá ore ní mbá 'dá'ba. Tonóní úfu yée gì ro yée ga bì simibi eyé ni gbere ní ndá'baoguné nde. ¹⁷ Zì mongù lerí idíne tí káa zì bì kóo nébì Yeremáya uku ní kídí, ¹⁸ “Do kará Isiréle e ndisì ówù kí ini ini kí mbúmbúdu kí mongù lerí simi gara bì Ráma ní. Ndísíní ini ini gì ro owù 'bì eyé e, gì zía ufuonzóní yée go mbá. Mbámíowù máa ga gére nées iliní do úcuómo yée kí ini ini wá.”

Yoséfa nda'baoguní simi káṅgá eyé

¹⁹ Simi bì Eróde uyu nda go ní, zì maláyika 'bì Ngére Lomo óguné simi 'duru zì Yoséfa simi Ízibiti ²⁰ zía úku ledre kídí, “'Inyisè mu kí

me'beyí zise 'dí'bi owú zise ndá'basé simi káṅgá esé 'bi Isiréle e. Eróde bi kóo ayí gí ro úfu wo ní uyu go."

²¹ Zí Yoséfa ìnyiyé kí me'bené 'dí'bi Yésu, yóo do ndá'bayé simi Káṅgá eyé 'bi Isiréle e. ²² Ábuwá Arakaláyo ni nda goó ne ngére do bi kací 'buné simi káṅgá bi Yudáya ní. Zí ngírì méngì Yoséfa kí ndá'bané íri. Zí Lomo úku ledre zía simi 'duru, zíye nda ndéréye simi Galiláya. ²³ Ndìsìnì nda kóo simi gara bi Nazeréta ní. Utúasá go kí ledre bi kóo ngíti nébì uku gí ro Kírésito ma'dáa kídí, "Niyí ndìsì ndólo wo 'yì 'bi Nazeréta."

3

*Yiwáni uku kúrú Lomo zí 'yì e
(Lúru kpá Mária 1:1-8, Lúka 3:1-18, Yiwáni 1:19-28)*

¹ Simi sìnḍì kadra máa bi kóo nées ní, ngíti o'do ni kóo bo kí ìrìné Yiwáni, ni 'yì Bábátizí 'yì e. Zía ndìsìné úku ledre 'bi Lomo zí 'yì e simi Yudáya gbála simi súwú ² kídí, "Ídísé mu óyóló'bó mimbé'desé, gí zía sìnḍì kadra ni go gbóo gí ro zí Lomo bi komo ere ní ídine Ngére esé." ³ Yiwáni ni o'do bi kóo nébì Isáya uku ledre a kídí, "Yì ni karanée ndìsì ótrú ledre zí 'yì simi súwú kídí, yémeómosé misì'di mu nzíyiné zí Ngére,

ídísé 'dózo yéme misì'di zía ní."

⁴ Yiwáni esì kóo roné bongó bi u'yúnì gí simi bì bangá bi Gémele ní, zía ódó roné ká'dá bi yemení gí simi saná ní. Mongú éyì miánu ené ni kóo mbíra kí tejí. ⁵ Tú'dú 'yì e ìnyìnì kóo gí simi Yerusaléma, kí yée ga bi gí simi káṅgá bi Yudáya ní, nda kpá kí 'yì máa yée ga bi gbóo gbóo kó'dú ngbuṛu bi Yeredéne ore ní mbá ndéréye úwú ledre 'bi Lomo gí

tara Yiwáni. ⁶ Simi bi 'yì ga gére née ukuoguní lúyú ledre eyé e ní, zía bábátizí yée simi ngbuṛu bi ndoloní Yeredéne ní.

⁷ Simi bi lurú tú'dú Farusáyo e,* kí Sadukáyo e† kí óguyé kí'dí bi ndìsì í'bì babatiza ní, zía úku ledre zíye kídí, "Sée ga bi ásé bisinyise káa zí kámá okó ní, ambí uku zise ne ya ídísé ngásáoyó rosé gí zí simikesí 'bi Lomo bi ni ógú dosé ní? ⁸ Togú kenée yá, ídísé méngì éyì bi ni 'dódo a kídí óyóló'bósé miméngì ledre esé go ma'díi ní. ⁹ Éyì ndáa kpá lóndo sée zise sómú ledre kídí Lomo ni ótoómo ledre zise gí zía bi ásé bulúndu Abarayáma ní wá. Máúku zise ma'díi tutú ga bi bi née, Lomo utúasá go óyóló'bó yée zíye ídíye káa do bulúndu Abarayáma. ¹⁰ Lomo ni go nzíyiné gí ro lágáónzó kágá e bi. Ma'díi, kágá máa wo bi aná bilámáne wá ní, ni lágáónzó a do úcu a ku pho'du.

¹¹ "Mándìsì bábátizí sée kí iní gí ro zise óyóló'bó sómú ledre esé. Tí lá gí do kacíma ngíti mongú 'yì ni ógú, bi romo domá ní. Máútúásá gbawá í'diógú wará ené gí sìnḍì. Ni bábátizí 'bi ené sée kí roko'bu 'bi 'Dówú Lomo kí pho'du. ¹² Ni 'bi ené yì ené káa zí 'yì ócò komo kére ní. Ni léfeóto kére ené simi bilámá éyì, cící a née zía kótrú a tré do óngbóoyó a 'dá'ba."

*Yiwáni í'bì babatiza zí Yésu
(Lúru kpá Mária 1:9-11, Lúka 3:21,22)*

¹³ Simi ngíti sìnḍì kadra zí Yésu ìnyìné gí simi káṅgá bi Galiláya ní ndéréne ngbuṛu bi Yeredéne ní gí ro zí Yiwáni bábátizí née. ¹⁴ Zí Yiwáni úku ledre zía kídí, "Máílì ba zíyì í'bì babatiza zíma yì, ógú nda zíma ba lará a káa be 'dí?"

3:3 3:3 Isáya 40:3 * **3:7** 3:7 Farusáyo: Née ngíti géyì Yúda ga bi ngára ndití'dofuní do lorú bi Músa eké ní wá ní. Ngunṅuní ledre lomo e, kí ledre maláyika e kpá kí ledre miúru 'yì e gí simi umbu. † **3:7** 3:7 Sadukáyo: Née ngíti géyì Yúda ga bi ngára ndití'dofuní do lorú bi Músa eké ní wá ní. Tí lá ngunṅuní eyé bi kídí lomo ro 'yìma dí e ni bo, maláyika e niyì bo, 'yì e urúnì gí simi umbu bú ní wá. Ólo Moko 'bi 'yìmikása e 23:6-8.

15 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Yiwáni kídí, “Ba go bilámá sındí kadra gi ro zíyí bábátízí máa, gi zía ilizé mbá ndíşí méngí ledre ga bi Lomo ili yée ní.” Zí Yiwáni ngúnḡu a.

16 Zí Yiwáni go bábátízí wo. Simi bi olúogu gi simi iní ní, geré zí ere líkpí roné. Zía lúrúndíki 'Dówú Lomo kí óḡuné doné káa zí kíříkó'do ní. 17 Zí Lomo ódroné gi komo ere kídí, “Ba mbigí Owú 'bi amá, 'búa ofu domá go, mááyí kí rokinyi gi zía.”

4

*Satána uzu Yésu
(Lúru kpá Máriaiko 1:12,13, Lúka 4:1-13)*

1 Gi ore zí 'Dówú Lomo 'dí'bi Yésu ndéré kíe simi súwú gbála gi ro zí ngére 'bi bicayi lomo e úzu wo.* 2 Zí Yésu méngíné simi súwú íri sílí cǐ gbre (40) anu éyí† mbá wá. Zí 'bú nda go méngí wo kíngaya. 3 Zí Satána óḡuné úku ledre zía kídí, “Togú áyí tí mbigí Owú 'bi Lomo yá, ídí úku ledre zí owú tutú ga bi bi ba idíní óyóló'bó royé káa do ambata gi ro zíyí ánu a gi zí 'bú.”

4 Zí Yésu ñnyiné úkulúgu ledre zí Satána kídí, “Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, “Yíma'dí utúasá ídí trǐdrǐ lá duú gi zí éyí miánu wá. Kúrú Lomo ni óto 'yí e ne zíye ídíye trǐdrǐ.’ ”

5 Gi do kací ledre née, zí ngére 'bi bicayi lomo e 'dí'bi Yésu ndéré ékí kíe do mongú 'Dǐcǐ 'bi Lomo simi Yerusaléma‡ bi o'bóní ngbángbáne 'dága ní do úku ledre zía kídí, 6 “Togú áyí tí Owú 'bi Lomo yá, ídí mu lé'béútú bi 'dáa. Gi zía

ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí,

“ ‘Lomo ni kása maláyika ené e zíye sáká yí, káa bi áyí útú útru sındíyí ro tutú e ke.’ ”

7 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Satána kídí, “Ni miékéne kídí, ‘Ndá úzu Ngére Lomo eyí wá.’ ”

8 Zí ngére 'bi bicayi lomo e kpá 'di'bi wo ndéré ékí kíe do mongú ngbángbá landa 'dága, zía 'dódo káḡá e kí manda eyé e kí roko'bu ga bi zíye ní mbá zí Yésu. 9 Zía úku ledre zí Yésu kídí, “Togú útú cakaba bi zíyí óto úndrumá yá, éyí ga bi za mbá má'dódo yée zíyí née, mááyí í'bi yée zíyí.”

10 Zí Yésu úku ledre zí SatánaŞ kídí, “Ídí ñnyí gi cigíma íri, ni miékéne kídí, ídí óto úndru Ngére Lomo eyí zíyí ndíşiyí méngí duú ledre ené.”

11 Gi do kací ledre née ní, zí ngére 'bi bicayi lomo e ndéréóyó roné, zí maláyika e nda óḡuyé sáká wo.

*Dosí moko 'bi Yésu
(Lúru kpá Máriaiko 1:14,15, Lúka 4:14,15)*

12 Kací ledre née lu'bú wá, do ónzó Yiwáni 'yí Bábátízí 'yí e simi síḡini. Simi bi Yésu uwú kídí onzóní Yiwáni go simi síḡini ní, zía ñnyiné ndá'balúgu roné simi káḡá bi Galiláya ní. 13 Ndíşí ené kóo simi Nazeréta ore wá, okpó geré miókpó simi gara bi Kapáranawúma ní. Gara máa née ni kóo do gbúrónḡo mikavu Galiláya mi'dí simi káḡá 'bi kúfú 'yí ga bi Zebulúna kí Nafatáli ní. 14 Ledre née utúasá go kpǐni kí ledre bi nébi Isáya uku ní kídí, 15 “‘Yí ga bi Zebulúna e

* **4:1** 4:1 Ngére 'bi bicayi lomo e: Irǐ a ni Satána. Ni manda 'bi maláyika ga bi icǐni okó ro Lomo do úcuḡu yée gi komo ere ní. Zí maláyika ga gére née nda ídíye go bicayi lomo e kpá dokéké e. Ólo 'Dódoḡu 12:9. † **4:2** 4:2 Órú tara 'yí: Simi ngíti géyí sındí kadra Yúda e iliní ánu eyí wá gi ro í'bi royé ini ini zí Lomo. **4:4** 4:4 Gbre lorú 8:3 ‡ **4:5** 4:5 'Dǐcǐ 'bi Lomo: 'Dǐcǐ máa wo née ni duú kǐé'do simi Yerusaléma. 'Yí 'dáná éyí e ndíşini lengbe 'dáná éyí simia gi zía Lomo ni ore, gi ro zía ótoómo lúyú ledre 'bi 'yí e. **4:6** 4:6 Ke'bi 'bi Dawídi e 91:11,12 **4:7** 4:7 Gbre lorú 6:16 **Ş 4:10** 4:10 Satána: Satána ni kóo maláyika. Zía síní do lafúne e, zíye nda ídíye ezeokó Lomo. Gi zí kǐyí née ní, zí Lomo óḡóyó gi komo ere 'dá'ba. Ni nda cakaba go ngére 'bi bicayi lomo e. Ólo 'Dódoḡu 12:9. **4:10** 4:10 Gbre lorú 6:13

kí Nafatáli e ní, ndìşìní ndìşì gbóo kó'dù míkavu Galiláya, née Yúda e. 'Yì ga bì ndìşìní sága Yeredéne gí 'dí kerí nda kí yée ga bì simi Galiláya ní, niyí 'yì ga bì ngárá ndaní Yúda e wá ní. ¹⁶ 'Yì ga bì ndìşìní kóo ndìşì simi mituluru ní, mongú bimióngó ogú go zíye. Yée máa ga bì kóo ndìşìní 'bì eyé do bì umbu ndìşì í'bí 'do'dó ro 'yì e simi a ní, bimióngó ongó go zíye."

¹⁷ Gí simi şindí kadra máa bì kóo née ní, zía Yésu tónóne úku ledre 'bì Lomo zí 'yì e kídí, "Ídísé óyóló'bó mimbé'desé zise ngúnngu ledre 'bì Lomo. Gí zía şindí kadra ni go gbóo gí ro zía ídine káa do Ngére esé."

Yésu ndolo mizefi 'yì lódú kacine
e
(Lúru kpá Mária 1:16-20, Lúka 5:1-11)

¹⁸ Kadra kíe'do, Yésu ni go ndìşì ndéré do gbúróngó míkavu Galiláya, zía lúruńdiki Simúna Pétero kí lúnduné Andiriya. Niyí go ndìşì ónzó mbírá kenzé eyé simi iní. ¹⁹ Zía ndólo yée kídí, "Ógúşé mu ndìşì lódú kacima, gí ro zíma óto sée káa do 'yì 'dí'biógú 'yì e zíma."
²⁰ Simi bì uwúní ledre née kenée ní, geré zíye ótoómo mbírá eyé ore zíye ógú útúye do kací Yésu.

²¹ Zíye ókpóye gí ore 'dá'dá, zía ndiki Zebediya kí wotíne e gbre, Yakóbo kí lúnduné Yiwáni. Niyí simi kuşungba ndìşì yéme komo mbírá eyé. Zí Yésu ndólo phirangá ga gére née gbengará kí lúnduné.
²² Geré zíye ótoómo mbírá eyé kí 'búyé ore, do útúye do kací Yésu.

Yésu yomo 'yì ndiyá e
(Lúru kpá Lúka 6:17-19)

²³ Zí Yésu gámáne simi Galiláya mbá. Togú ogú ndiki 'yì e go simi 'Dici Kótruro e,* niyí ndìşì ini ini zía Lomo yá, zía 'dódo ledre 'bì Lomo zíye ore. Zía kpá úku bilámá ledre

bì yeme gí ro 'yìma'dí e ní zíye. 'Yì ga bì niyí kí ríkí ndiyá e royé ore ní, zía kpá yómo yée gí simi a. ²⁴ Zí phanda ledre bì Yésu ndìşì méngí a née ángané simi írìgbére bì Súriya ní mbá. Zí tú'dú 'yì e ndìşì óguyé kí ríkí ndiyá eyé e zía Yésu ndìşìné 'dí'bióyó a gí royé. 'Yì máa yée ga bì niyí kí dokéké simiyé, kí yée ga bì simi doyé sinyí go misínyí ní, nda kí yée ga bì kí umbu şindíye ní, zía yómo yée mbá. ²⁵ Simi şindí kadra máa bì kóo née ní, zía tú'dú 'yì e ndìşì óguyé zía Yésu. 'Yì ga bì gí simi Galiláya, kí yée ga bì gí simi gara bì Dikapolisi, kí Yerusaléma, kí kańgá bì Yúdaya, nda kí yée ga bì gí sága ngburu Yeredéne ní mbá.

5

Yésu 'dodo ledre zí 'yì e do landa

¹ Simi bì Yésu lurú tú'dú 'yì e niyí go ndìşì ógú zíne kńgaya ní, zía ékí ndìşìné gá do landa. Zí 'yì lódú kaciga ógú ndìşiyé cigí a.
² Zía tónóne 'dódo ledre zíye kídí,
³ "Úndru ni ídí zía 'yì ga bì ngunguní ledre 'bì Lomo go ní, bilámá bì bì 'be Lomo komo ere 'dáa ní, ni ídí 'bì eyé. ⁴ Úndru ni ídí zía 'yì ga bì ndìşìní ini ini gí zía bì bì sinyí royé misínyí ní, niyí karanée ídí kí rokinyi. ⁵ Úndru ni ídí zía 'yì ga bì ndìşìní 'búó'bú royé mi'búó'bú ní, niyí ídí ye mńngí do sogo kańgá ba.
⁶ Úndru ni ídí zía 'yì ga bì 'bú kí kodró 'bì miméngí ledre ga bì Lomo ili yée ní doyé ní, niyí ídí ye miléreyé gí zía Lomo. ⁷ Úndru ni ídí zía 'yì ga bì ndìşìní méngí bilámá ledre zía lafúye ní, Lomo ni kpá méngí bilámá ledre zíye. ⁸ Úndru ni ídí zía 'yì ga bì bisinyí ledre ndaá do mimbé'deyé wá ní, niyí lúru Lomo cú kí komoyé.
⁹ Úndru ni ídí zía 'yì ga bì ndìşìní 'dí'biógú dujú bilámá ledre dongará 'yì e ní, niyí ndìşì ndólo yée Owú 'bì

4:16 4:16 Isáya 9:1,2 * **4:23** 4:23 'Dici Kótruro: Née 'dici ga bì Yúda e ndìşìní kótruro royé simiyé gí ro ini ini zía Lomo kpá gí ro ndìşì 'dódo ledre 'bì Lomo zía 'yì eyé e simiyé ní.

Lomo. ¹⁰ Úndru ni ídí zí 'yì ga bi ndìsiní méngì yée bisinyíne gi zía bi ndìsiní méngì ledre ga bi Lomo ili yée ní, niyí ídíye 'be 'bi Lomo komo ere.

¹¹ “Úndru ni ídí zise simi bi 'yì e niyí ndìsì úku sée, 'dó'do sée kí ndìsì trótro tú'dù bisinyí ledre e rosé kí ɾanga gi zía bi ɳgũngusé ledre amá ní. ¹² Bi nda sinyí rosé wá. Ídísé kúkuḡú kí rokinyi, gi zía tákpásìlì esé ni ídí mongũne komo ere. Ndìsiní kóo méngì lárá nébì ga bi kóo gi zise 'desì 'dá'dá ní kpá kenée.”

To'do kí bimiõḡó
(Lúru kpá Máriko 9:50, Lúka 14:34,35)

¹³ Zí Yésu kpá fú ndìsiné 'dódo ledre zí 'yì lódù kacíne e kídí, “Ásé do sogo káḡá ba káa zí to'do ní. Tí lá togú to'do nzulú go ní, ni útúásá áyálúḡu roné káa be 'dì? Odu a dujú do léfeoyó a 'dá'ba zí 'yì e ndìsì gámáye doa.

¹⁴ “Nda kpá lá dujú to'do wá, ásé do sogo káḡá ba káa zí bimiõḡó ní, gi zía gara bi o'bóní wo có do landa 'dága ní, utúásá ené ló'bo wá. ¹⁵ Kpá kenée 'yì e ɳnduní eyé pho'du ló'bu'dùtu a sì pheɾé wá. Ndìsiní yì eyé óto a do nyára bi gi ro zía õḡó bi zí 'yì e 'dìcì ore mbá. ¹⁶ Miméngì ledre esé ídí ídí bimiõḡó zí 'yì e gi ro zíye lúru bilámá miméngì ledre esé zíye ndìsiyé mbófo 'Buse bi komo ere ní.”

'Dódo ledre gi ro loru

¹⁷ “Ndásé sómù a bi kídí máoḡu go 'dí'bióyó loru ga bi kóo 'bi nébì e ní wá, máoḡu yì amá tí lá gi ro zí 'dódo ledre eyé ídíne ma'díi. ¹⁸ Máúku zise ma'díi, tí káa zí bi do sogo káḡá kí ere ni aka bo ba ní, utúásání 'dí'bióyó ngíti owú ledre cúku'dée gi dongará ledre ga bi ekéní simi loru 'bi Lomo ní wá, 'búo togú ledre ga bi ekéní yée simi loru néesé mengíní royé go mbá ní.

¹⁹ 'Yì bi asi go gi ro ledre kíé'do gi dongará ledre ga bi ekéní yée simi loru 'bi Lomo, zía sinyi do ngíti 'yì ídí kpá ási kenée ní, 'yì máa néesé utúásá ídí kí ledrené owóowó 'be 'bi Lomo komo ere wá. 'Yì máa wo bi ni ɳgũḡu ledre loru 'bi Lomo zía ndìsiné 'dódotátá a zí lafúne e ní, ni ídí kí ledrené owóowó 'be 'bi Lomo komo ere. ²⁰ Gi zí kényi néesé ní máúku zise, togú méngìsésé ledre ga bi Lomo ili yée ní rómo do Farusáyo e kí 'yì 'dódo loru e wá, útúásásé olú 'be 'bi Lomo komo ere wá.”

Úfu 'yì emengú

²¹ “Úwúsé ledre bi kóo ukuní zí bulúnduzé ga bi kóo 'desì ní go kídí, 'Ndá úfu 'yì wá.' 'Yì bi ni úfu 'yì ní, niyí 'dècì ngbanga roa. ²² Tí lá máúku zise 'yì bi simia ndìsì ésì bisinyíne ro lafúne e ní, niyí 'dècì ngbanga roa. Kpá kenée 'yì máa wo bi ni ndólo ezené yaá ni 'yì ɾifu ní, niyí 'dí'bi wo ndéré kie kó'dù mingburoko 'yì 'dècì ngbanga e. Tí lá 'yì máa wo bi ni úku ledre yaá moko ndaá simi ezené wá ní, niyí úcu wo ku pho'du bi ngára ìlì wá ní.

²³ “Bi kenée ní, togú ìli gáa go ndéré í'bí tákpásìlì sì mbayi, zíyì sómũndíki a kídí ledre ni bo dongarásé kí ngíti 'yì yá, ²⁴ ídí ótoómo tákpásìlì néesé dongá mbayi ore kí, zíyì ndéréyì zise yéme dongarásé kí 'yì néesé, zíyì nda ndá'baoguyì í'bí tákpásìlì eyì.

²⁵ “Togú lúyú ledre go ro ngíti 'yì, ili go ndéré kíyì do ngbanga yá, ídí ndéré zise yéme ledre néesé kéne 'dá'dá gi zía kí ndéréne kíyì do ngbanga, káa bi ngere niyí í'bí yì do ónzó yì simi síḡinì. ²⁶ Máúku zise ma'díi, áyí ídí simi síḡinì íri olúoḡu wá 'búo togú késì bi iliní gi zíyì ní í'bí go mbá.”

Ndá méngì 'berì wá

²⁷ “Úwúsé ledre kóo ukuní zí 'yì ezé ga bi kóna ní go kídí, 'Ndá méngì 'berì wá.' ²⁸ Tí lá máúku zise ma'díi,

'yì bí lurú kára zí 'bú kára máa née méngì wo ní, ndìsì go kí kára née simì sómù ledre. ²⁹ Togú komoyì bí do anú ayí óto yì zíyì lúyú ledre yá, idí 'dí'bióyó komoyì máa née 'dá'ba. Nì bilámáne zí kémbì éyì sínyíne gì royì gì zí wo bí do úcù kùrù'bùyì nyé ku pho'dù ní. ³⁰ Kpá kenée togú sílìyì 'bí anú ayí óto yì zíyì lúyú ledre yá, idí 'dí'bióyó sílìyì née 'dá'ba. Nì bilámáne zí kémbì éyì sínyíne gì royì gì zí wo bí do úcù kùrù'bùyì nyé ku pho'dù ní."

Ledre gì ro ótoómo kára
(Lúrú kpá Matáyo 19:9, Márikò 10:11,12, Lúka 16:18)

³¹ "Ngíti 'dódo ledre ni kpá káa, 'o'do bí ootoomo me'bené go ní, idí í'bí wáraga 'bí ótoómo ro'yì zí kára máa née.' ³² Tí lá máúku zíse ma'díi, 'yì bí ótoómo me'bené lá gbékpìne ndaá gì zía bí méngì 'berì ní wá ní, oto kára née go 'yì méngì 'berì. 'Yì bí ni ofú kára bí o'do ootoomo wo née ní, méngì 'berì go."

'Dódo ledre gì ro lóbù

³³ "Ngíti 'dódo ledre ni kóo kpá káa, zí bulúnduzé ga kóna 'desì ní kídí, 'Ledre bí lóbù go kó'dù Ngére Lomo ní, ndá óyóló'bó a wá idí idí do biné.' ³⁴ Tí lá máúku zíse, ndásé lólóbù kú wá, togú mbú lóbù ere, gì zía née bí ndìsì 'bí Lomo. ³⁵ Ndásé kpá lóbù do sogo kàngá wá gì zía Lomo ndìsì óto sındíne doa. Ndásé kpá gbawá lólóbù kí ìrì Yerusaléma, nì mongú gara 'bí Mongú Ngére. ³⁶ Ndá kpá lólóbù kí ìrì bí doyì wá, gì zía utúasá eyì ótoógu kémbì bído zía ídine bukúluné togú mbú bíkenyíne ní wá. ³⁷ Bilámá a ídì úku lá éyì kíe'do, togú 'fi' idí idí 'ii,' togú 'fi' idí idí 'íi.' Míúkuókpó ledre káa zí yé ga gére ní ndìsì ógu gì zí Satána."

Méngìlúgu bisinyí ledre emengú
(Lúrú kpá Lúka 6:29,30)

³⁸ "Ngíti 'dódo ledre ni kóo kpá káa, zí bulúnduzé ga kóna ní kídí, 'Togú 'yì méngìní okó zí ngíti a útrulóko komo ezené yá, idíní kpá útrulóko 'bí ené. Togú utru'dewe so ezené yá, idíní kpá útru'dewe 'bí ené.' ³⁹ Tí lá máúku zíse, 'yì ndaá méngìlúgu bisinyí ledre kí bisinyí ledre wá. Togú 'yì ongbo komoyì, idí óyó wo bí gì 'díkerì ní zía kpá óngbo a. ⁴⁰ Togú ngíti 'yì ili ndólo yì kó'dù ngére e gì ro 'dí'bi ngúru bongó gì zíyì yá, idí 'dí'bi ngíti a tákpa ro wo bí kíe'do née í'bí a zía. ⁴¹ Togú asikiri gaga yì ìmbì éyì ené, ndéré 'dógu ngburu kíe kíe'do yá, idí ìmbì tátá a ndéré 'dógu ngburu e kíe gbre. ⁴² Togú 'yì ombo éyì gì zíyì yá, komoyì ndaá ìndì kíe wá, idí í'bí a zía. Wo bí ili sáká kèsì gì zíyì ní, idí í'bí a zía."

Ídísé óto 'bú ezeokóse e
(Lúrú kpá Lúka 6:27,28,32-36)

⁴³ "Ngíti 'dódo ledre ni kóo kpá káa, zí bulúnduzé ga kóna ní kídí, 'Ídì óto 'bú lafúyì e zíyì sógo ezeokóyì e.' ⁴⁴ Tí lá máúku zíse, ídísé óto 'bú ezeokóse e, zíse ndìsìsé ìni ìni zí Lomo gì ro ngíti géyì 'yì ga bí ndìsìní méngì sée bisinyíne ní, ⁴⁵ méngì kèyì kenée, nì óto sée zíse ídísé mbigí owú ga bí 'bí 'Bùsé bí komo ere ní. Wo Lomo, ndìsì ótoómo kadra súwuné zí bisinyí 'yì e kpá kí bilámá 'yì e. Zía ndìsìné kása ìní zí 'yì méngì bisinyí ledre kpá kí 'yì ga bí ndìsìní méngì ledre ga bí Lomo ili yé ní. ⁴⁶ Togú ótosé lá dọyì 'bú 'yì ga bí ndìsìní óto 'búse ní, Lomo nì nda í'bí tákpásìlì zíse gì ro 'dì? Gba 'yì ga bí ndìsìní 'dó'dù usóru gì zí 'yì e ní ndìsìní méngì kèyì kpá kenée. ⁴⁷ Togú í'bí mandá lá dọyì zí lafúyì e ní, bilámá ledre bí ore romo do 'bí lafúyì e ní wo be? Née ndaá kpá ledre bí 'yì ga bí ngunúní aka ledre 'bí Lomo wá ndìsìní méngì a

ní wá? ⁴⁸ Kací kadra mbá, miméngi ledre esé idí idí bilámáne káa zí bi miméngi ledre 'bi 'Buse bí komo ere ni bilámáne ní.”

6

Íbí éyí zí 'yí lerí e

¹ “Ndásé 'dódo méngi ledre ga bí Lomo ili yée ní gí ro zí 'yí e lúru a wá, káa bí ásé zàngá tákpásílí gí zí 'Buse Lomo.

² “Yí ga bí ndişiní lóndo royé kídí yée niyí mbigí 'yí ga bí 'bi Lomo ní, ndişiní méngi kéyí kenée ye. Simi bí niyí go simi 'Díci Kótruro e togú mbú do misi'di kí'dí bí 'yí e niyí ore tú'dú ní, ndişiní méngi kéyí kenée gí ro zí 'yí e ndişí mbófo yée. Máuku zise, odu tákpásílí eyé goó dujú wo bí 'yí ga gére née i'biní zíye née. ³ Togú í'bí éyí go zí 'yí yá, ndá ócò tarayí káe zí 'yí e ówo a mbá wá. ⁴ 'Buyí bí komo ere 'yí ówo miótoeci ledre 'bi 'yí e ní, idí ówo a lá dujú ne gí ro zía í'bí tákpásílí zíyí.”

Ledre gí ro ini zí Lomo (Lúru kpá Lúka 11:2-4)

⁵ “Máayí kpá úku a zise, ndásé idí káa zí 'yí ga bí ndişiní lóndo royé togú niyí go simi 'Díci Kótruro e togú mbú dogboru misi'di kí'dí bí tú'dú 'yí e niyí ore ní, zíye ndişí inyióguyé ndişí ini ini zí Lomo kí sómú ledre bí gí ro zí 'yí e ówo yée kídí yée niyí mbigí 'yí ga bí 'bi Lomo ní, 'yí ga bí ndişiní méngi kéyí kenée ní, 'di'biní tákpásílí eyé go gí zí 'yíma'dí e, ndaá gí zí Lomo wá. ⁶ Togú íli ini ini yá, idí olú 'díci, zíyí 'dútu mbotu kacíyí, zíyí ini ini zí 'Buyí bí komo ere ní ndoo simi ugu roné. Ni 'yí bí owo ledre ga bí do mimbé'de 'yí e ní mbá bú, ni í'bí tákpásílí zíyí ne. ⁷ Togú áyí go ini ini ma'dáa yá, ndá ndişí lála tú'dú ledre e ngbángáne káa zí 'yí ga bí owoní aka Lomo wá ní wá. Somúní 'bi eyé kídí Lomo ní úwú ini eyé gí zí tú'dú ledre ga bí yée niyí úku a ní. ⁸ Ndá idí káa zíye wá. Gí zía éyí ga bí íli yée ní, 'Buyí

owo mbá bú 'dá'dá gí zíyí kí ndú'yú wo.

⁹ “Ini esé idí idí káa, “ ‘Buzé komo ere, 'yí e za mbá idíní óto úndruyí, ¹⁰ idíní ówo yí káa do Ngére eyé, idíní méngi ledre eyí do sogo kàngá ona káa zí bí komo ere 'dága íri ní.

¹¹ Ídí í'bí éyí miánu ezé 'bi karaba zíze.

¹² Ídí ótoómo lúyú ledre ezé zíze káa zí bí ndişizé ótoómo a zí yée ga bí ndişiní lúyú rozé ní.

¹³ Ndá úzu zée kíngaya wá, idí yómo zée gí zí Satána.’

¹⁴ “Togú ótoómosé ledre go zí 'yí ga bí méngi sée bisinyíne ní, 'Buse bí komo ere ní, ni kpá ótoómo ledre zise. ¹⁵ Togú ótoómosé ledre zí 'yí ga bí luyúní ledre rosé ní wá, 'Buse bí komo ere ní, ótoómo ené kpá lúyú ledre esé wá.”

Ledre gí ro órú tara'yí

¹⁶ “Simi bí ásé go órú tarasé ní, ndásé óto rosé zí do komosé idíne bisinyíne káa zí 'yí ga bí ndişiní lóndo royé gí ro do ówo a mbá kídí ásé go órú tarasé ní wá. 'Yí ga bí owoní Lomo wá ní, ndişiní méngi kéyí kenée ye. Máuku zise, yée máa ga gére née ndikiní tákpásílí eyé goó gí zí 'yíma'dí e ndaá gí zí Lomo wá. ¹⁷ Abú ásé ndişí órú tarasé yá, simi komosé kí rosé mbá idí idí bilámáne káa zí bí lengbe ní. ¹⁸ 'Yíma'dí e ndaní ówo a bí ya ásé go órú tarasé ní wá, 'Buse bí komo ere bí ndişí ówo ledre gí do mimbé'de 'yí ní, idí ówo a lá dujú ne gí ro zía í'bí tákpásílí zise.”

Ídísé óto komosé gí ro éyí ga bí komo ere ní

(Lúru kpá Lúka 12:33,34)

¹⁹ “Ndásé 'dó'dúyóko éyí e zise do sogo kàngá ona wá, gí zía ngánza ní ánu ngíti géyí, zí kundú ó'bó ngíti géyí, zí 'yí ugu e ugu ngíti géyí, zí éyí ga gére née síníyí eyé mbá. ²⁰ Bilámá a ídísé óto komosé gí ro éyí ga bí komo ere ní. Gí zía ngánza

kí kùndù kí 'yì ugu e ndaní eyé írí gí ro sínyíónzó éyí ga gére née wá.

²¹ Kací kadra mbá, mimbé'desé idí idí gí ro éyí ga bì komo ere ní.

²² "Komosé nì káa zì miùndu pho'du ní, togú ụnduní pho'du bilámáne yá, ásé lúró bì kací a drá mitùluru ndaá. ²³ Togú komosé lúró bì bilámáne wá, ásé ndìsì fú lá simi mitùluru. Kpá kenée togú bimíóngó 'bì Lomo ndaá simísé wá, mitùluru bì ásé idí simi a ní nì nda rómo mirómo.

²⁴ "'Yì kìé'do útúásá idí káa do 'yì 'bì ngére e gbre wá. Nì óto 'bú wo bì kìé'do ní, zía sógó ngíti a misógó. Togú kenée wá, nì óto ụndru ngíti a rómo do eze a. Ndá óto komoyí ro Lomo kpá ro éyí ga bì 'bì sága ba wá.

²⁵ "Ndásé ndìsì sómù ledresé kíngaya kí rosé, ledre gí ro éyí miánu, iní miéwé, nda kí bongó e gí ro éşì yée wá. Ndaá 'bì ené bì ledre trídrişé nì zì Lomo owóowó rómo do éyí miánu ní wá, ndaá 'bì ené bì ledre kuru'busé nì zì Lomo owóowó rómo do bongó ní wá? ²⁶ Lúrúsé aka lá dụ solú e, yáká eyé ndaá, gbagba eyé ndaá kpá wá, 'Buzé bì komo ere nì ndìsì lúró bì kacíye. Sée kí solú e, ambí romoní do lafúye ní ye, ndaá sée wá? ²⁷ Sómù ledre bì ndìsìzé sómù a gí rozé kí rozé ní, utúásá ené óto zée zíze lú'búze do sogo kángá ba wá.

²⁸ "Éyí bì ndìsìsé sómù simísé gí ro bongó gí roa ní 'dì? Lúrúsé aka gba misúrú kágá ga bì ngára mengíní moko wá ní, Lomo ndìsì kpá fú óto lámá royé. ²⁹ Abú kpá za cù Solomóna mongú ngére bì kóo 'bì Isiréle e ní, kí tú'dú bilámá bongó ga bì kóo zíne ní mbá, lámá bì kóo roa ní, romo ené do lámá bì ro misúrú kágá e ní wá. ³⁰ Togú bì Lomo oto lámá bú ro éyí ga bì káa zì súwú e, karaba nìyí idí bilámáye kílondó gagání go zíye áráónzó royé ní, ala nda sée ga bì kí ledresé zía owóowó ní? Éyí bì ngúnğusé ledre

'bì Lomo kí roko'buné gí zía wá ní 'dì?

³¹ "Ndásé ndìsì sómù ledre bì kídí, azé ánu karaba 'díya, azé ndíki iní éwé a 'dáya, azé ndíki bongó éşì a 'dáya ní wá? ³² 'Yì ga bì ngunğuní ledre 'bì Lomo wá ní ndìşíní sómù ledre kenée ye. 'Busé bì komo ere ní, owo yì ené éyí ga bì ilisé yée ní mbá bú. ³³ Mizefi ledre, idísé óto Lomo kí ledrené owóowó, zise ndìsìsé méngí ledre ga bì Lomo ili yée ní. Éyí ga bì za mbá ilisé yée ní, nì í'bí yée zise.

³⁴ "Ndásé ndìsì sómù ledre ga bì 'bì kílondó ní wá, kílondó owo ledre ga bì gí roné ní ne. Idísé óto komosé dụ gí ro ledre ga bì 'bì karaba ní ní."

7

Ndá 'decì ngbanga lafúyì e wá (Lúró kpá Lúka 6:37,38,41,42)

¹ "Ndá 'decì ngbanga lafúyì e wá, káa bì Lomo nì kpá 'decì ngbangayí ke. ² Gí zía misí'dì bì ndìsì 'dì'bì a 'decì ngbanga lafúyì e doa née ní, Lomo nì 'dì'bì kpá wo 'decì ngbangayí doa. Éyí bì méngí kíye ní, nì méngí kpá wo kíyí.

³ "Éyí bì ndìsìsé úku ledre owú lúyú ledre 'bì lafúse e bì cúku'dée ní kí roko'buné rómo do 'bì esé mingburoko lúyú ledre e gí zía ní 'dì? ⁴ Áyí úku ledre zì ezeyí yaá née idí 'dì'bióyó owú cící éyí gí komoa lará a káa be 'dì? Simi bì útúásá eyí lúrúndíki mongú kuru'bu éyí bì komoyí ní kí royí wá ní. ⁵ Sée 'yì ga bì ndìsìsé lóndo rosé gí ro zì 'yì e ówo sée ní, idísé 'dì'bióyó mongú kuru'bu éyí bì komosé ní kí, gí ro zì komosé idíne drá, ásé nda fú 'dì'bióyó owú cící éyí gí komo lafúse."

⁶ Zì Yésu kpá úku ngíti ledre kídí, "Ndá í'bí éyí bì 'bì Lomo ní zì işi wá. Éyí bì nì miríříne bilámáne káa zì dábu ní, ndá ụcúoto a kó'dú mukúrú e bì wá, nìyí ndìsì 'dítí

sinyi a. Zíye ndá'bayé náná báyi simiyí nzéré nzéré.

Éyí bì ìlì ní, Lomo ni í'bí a zíyì
(Lúrú kpá Lúka 11:9-13)

⁷ “Éyí bì ìlì ní, ídí ómbo a Lomo ni í'bí a zíyì. Éyí bì ndaá zíyì wá ní, ídí gámásó'do a áyí ndíki a. Ídí kóko mbotu, Lomo ni líkpí a zíyì. ⁸ 'Yì bì ndìsì ómbo éyì ní, niyí í'bí a zía. 'Yì bì ndìsì gámásó'do éyì ní, ni ndíki a. 'Yì bì ndìsì kóko mbotu ní, niyí líkpí a zía.

⁹ “Ambí ni dongarése ore ne togú owú 'bì ené ombo ambata yá zía 'dí'bi tutú í'bí a zía ní? ¹⁰ Togú ombo kenzé yá, zía 'dí'bi kámá í'bí a zía ní? ¹¹ Tí bì ásé 'yì lúyú ledre e ní, ówosé kací í'bí bilámá éyì e bú zí owú 'bì esé e. Bì kenée ní, 'Busé bì komo ere ní, ni nzíyiné gí ro í'bí bilámá éyì zí 'yì bì ombo ní rómo do 'bì esé. ¹² Bì goó kenée ní, simi ledre mbá ídí méngì zí 'yì e éyì bì ìlì zíye méngì a zíyì ní. Ledre née kotru goó zaá ledre gí ro ledre lorú kí ledre gí ro nébì e mbá.

Owú mbotu kí owú misi'di
(Lúrú kpá Lúka 13:24)

¹³ “Ídí olú 'be 'bì Lomo gí do owú mbotu bì cúku'dée ní. Mongú mbotu bì wé, kí mongú misi'di bì ngúo ní, tú'dú 'yì e ndìsì ní ndéré gí doa zí umbu. ¹⁴ Tí lá owú mbotu kí owú misi'di bì cúku'dée ní, 'yì e cúku'dée niyí ndéré gí doa lá ye ndíki tridri.

Bilámá miáná kágá
(Lúrú kpá Lúka 6:43-45)

¹⁵ “Komosé ídí ídí rosé gí zí nébì ga bì 'yì ranga e ní. Niyí ógú zise kí bilámá tosoyé lá gí 'dí sága, tí lá nda mi'dí simi, niyí yì eyé káa zí bangá sinyí e ní. ¹⁶ Ásé ówoyéme yée duú gí ro miánáye. 'Yì e utúasání go 'dècì mánaga gí komo kìnì togú mbú goófo gí komo ngéyé? ¹⁷ Kpá kenée bilámá kágá ndìsì ána duú bilámá miánáne, bisinyí kágá ána 'bì ené kpá duú bisinyí miánáne. ¹⁸ Bilámá

kágá ána ené bisinyí miáná kágá wá, bisinyí kágá ána ené kpá bilámá miáná kágá wá. ¹⁹ Kágá máa yée ga bì iliní ána bilámá miánáye wá ní, m̀ngí a ni lágáoyó a 'dá'ba do óngbó a. ²⁰ Bì kenée ní, ásé ówoyéme nébì ga gére née gí zí miméngì ledre eyé.

Mbigí 'yì lódú kací Yésu
(Lúrú kpá Lúka 13:26,27)

²¹ “Ndaá 'bì ené bì kídí 'yì ga bì za mbá ndìsì ní ndólo máa Ngére, Ngére ní, niyí olú mbá 'be 'bì Lomo komo ere ní wá. Duú wo bì ndìsì méngì ledre ga bì Babá ili yée ní, ni olú duú ne íri. ²² Kadra bì Lomo ni 'dècì ngbanga 'yìma'dí e ní, tú'dú 'yì e niyí ndólo máa, 'Ngére, Ngére.’ Zíye ndìsì úku ledre kídí, ndìsìzé kóo úku ledre eyì ze zí 'yì e kí roko'bu bì kóo í'bí zize ní, zize ndìsìzé lágáoyó dokéké e gí simi 'yì e kí iriyí, zize kpá kí méngì m̀ngburoko ledre ga bì kí roko'buyé ní. ²³ Tí lá Mááyí úkulúgu ledre zíye máyá, 'Máówo amá sée wá, ídísé ìnyì gí romá íri sée 'yì luyú e.’

'Yì komokenzi
(Lúrú kpá Lúka 6:47-49)

²⁴ “Bì kenée ní, 'yì bì ni úwú ledre bì mááyí úku a ba, zía óto a simi moko ní, ni go káa zí 'yì bì úbú 'dìcì ené, do landa zí sù 'dìcì ma'dáa ídine ngírì ní. ²⁵ Abú iní ni é'dì kí mongú síli siminé ndìsì ílìne ro 'dìcì née, zí ngburu úcuyé gí roa yá, nduru wá gí zía otoní sù a go ngírì. ²⁶ Kpá kenée, 'yì máa wo bì ni úwúomo ledre bì mááyí úku a ba lá kí mbílìne ní, ni go cé káa zí bicayi 'yì bì úbú 'dìcì ené do sayi ní. ²⁷ Simi bì iní ni é'dì, zí ngburu e úcuyé, zí mongú síli óguné ndìsì kízì 'dìcì née ní, ni geré ndúrú sinyi roné bisinyíne.”

²⁸ Simi bì Yésu ukuonzó ledre ga gére zíye kenée ní, zía lútùne komoyé, zí tarayé ìdrìne mbá m̀drì gí zí 'dódo ledre ené, ²⁹ gí zía 'dódo ledre ené ni káa zí 'yì bì kí roko'bu

zine, ndaá 'bi ené káa zí 'bi 'yi ga bi 'yi 'dódo lorụ e ní wá.

8

Yésu yomo o'do bi kí umbunonó roné ní
(Lúru kpá Máriao 1:40-45, Lúka 5:12-16)

¹ Simi bi Yésu nditioḡu gi do landa kí 'dódo ledre zí 'yi e ní, zí tú'dú 'yi e kpá útúye do kací a. ² Zí ngíti o'do kí umbunonó roné óḡu útúne gbri do ngúrú sındine kó'dú Yésu ngúngú roné kídí, “Áko Mongú 'yi, togú utúasá go kací komoyí, ídí yéme máa zí romá ídine drá.”

³ Zí Yésu 'dózo sílne óto a ro o'do née zía úku ledre kídí, “Máili go kenée royí eme mu.” Geré zí umbunonó née úkúne gi roa. ⁴ Zí Yésu lórụ wo o'buó'bu kídí, “Éyí bi mengi roné zíyí née ndá aka geré úku a zí 'yi e wá. Ídí aka ndéré zí 'yi 'dáná éyí, togú lurú royí utúasá kací komoa go yá, ni ngúngu a kídí ìi, royí eme go. Zíyí nda 'dí'bi bangá ndéré óḡoónzó a gi ro í'bílúgu mbófo éyí kée zí Lomo káa zí bi ni miékéne simi lorụ 'bi Músa ní. 'Yi e niyí geré ówo a mbá kídí royí eme go.”

Ngúru mongú 'yi 'bi asikiri e nḡungu ledre 'bi Lomo

(Lúru kpá Lúka 7:1-10, Yiwáni 4:43-54)

⁵ Simi bi Yésu nda'baogụ simi gara bi Kapáranawúma ní, zí ngúru mongú 'yi 'bi asikiri e* 'bi káḡá 'bi Róma óḡuné úku ledre zí Yésu kídí, ⁶ “Mongú 'yi, 'yi 'bi moko amá ni 'be 'dáa mi'dó'dóne kíngaya kí ndiyá umbu sındí, ni mi'dú'duné gi zía bi.”

⁷ Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Bilámáne mááyí óḡu yómo wo gi do ndiyá máa née.”

⁸ Zí mongú 'yi née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Mongú 'yi, mááyí 'yi lúyú ledre, utúasá zíyí óḡuyí zíma

'be wá. Ídí lá úku kása kúrúyí zí 'yi 'bi moko amá máa née ómoné. ⁹ Gi zía mándisi méngi moko sí sílí mingburoko 'yi ga bi domá ní. Zíma nda kpá ídíma mongú 'yi do ngíti géyí 'yi e. Mááyí úku ledre zí ngíti a kídí, ‘Ídí ndéré 'dáa' zía tí ndéréne, Mááyí ndólo ngíti a kídí, ‘Óḡu mu,’ zía tí óḡuné. Mááyí úku ledre zí 'yi 'bi moko kídí, ‘Ídí méngi moko ba,’ zía tí méngi a.”

¹⁰ Simi bi Yésu uwú ledre née kenée ní, zía úku ledre zí 'yi ga bi ndisini lódú kacine ní kídí, “Máuku zise ma'dii, simi kífúse Isiréle e za mbá, mándiki aka 'yi kí ledre 'bi Lomo do mimbé'dené káa zí o'do ba wá. ¹¹ Karanée 'dá'dá íri, ríkí sí do 'yima'dí e gi simi káḡá eyé e mingúngúcu a niyí ndéré zíye ndisi kótrụ royé ndro simi ayimbi 'be 'bi Lomo kí Abarayáma e kí Isáka e kí Yakóbo e, mingburoko 'yi ga kóna nḡunguní ledre 'bi Lomo go 'dá'dá ní. ¹² Kífú Isiréle e mbá niyí kóo ndéré ndisi 'be 'bi Lomo simi rokinyi née íri ye. Tí lá gi zía bi ilini zí Lomo ídine ne Ngére eyé wá ní, utúasáni lolu ídí íri wá. Niyí úcu yée simi mongú mituluru kí'dí bi 'yi e niyí ndisi mbúmbúdu kí náná do soyé gi zí éyí miówo ní.”

¹³ Zí Yésu úku ledre zí mongú 'yi gáa oḡu ndú'yú wo ní kídí, “Ndá'ba mu 'be. Nḡungu ledre eyí oto 'yi ndiyá eyí go zía ómoné.” Geré zí ndiyá úkúne gi ro 'yi 'bi moko née 'be íri.

Yésu yomo tú'dú 'yi e gi do ndiyá
(Lúru kpá Máriao 1:29-34, Lúka 4:38-41)

¹⁴ Simi bi Yésu nderéogụ 'be 'bi Pétero ní, do úku ledre zía kídí ro towú Pétero irí miiri ni mi'dú'duné gi zía bi. ¹⁵ Zí Yésu olúne zía 'dici íri, zía 'dí'bi sílía lála síkpí wo 'dága, geré zí simi saná a émené. Zía tónóne yéme éyí miánu zí Yésu kí 'yi ené ga gére ní.

* 8:5 8:5 Mongú 'yi 'bi asikiri e: Ni mongú 'yi bi ndisi lúru bi do asikiri e míya (100) ní.

16 Nda simi bi kadra utú go ní, zí tú'dú 'yi e 'dí'biógu 'yi eyé ga bi kí dokéké e simiyé ní zí Yésu. Zía lá úku kúrúne, zí dokéké e ólúóguyé mbá gi simi 'yi ga bi gáa oguní kíye zía ní. Zía kpá yómo tú'dú 'yi ndiyá e. 17 Ledre née mengi roné go tí káa zí bi kóo nébi Isáya uku ní kídí,

“Dí'bioyó ndiyá gi rozé,
zía 'dí'bióyó éyí miówo gi rozé.”

Lódú kací Yésu ndaá owú ledre wá

(Lúru kpá Lúka 9:57-62)

18 Simi bi Yésu lurú tú'dú 'yi e niyi kpá fú cigíne ore ní, zía úku ledre zí 'yi lódú kacíne e kídí, yé 'doguní aka bi mu sága mikavu Galiláya gi 'dí kerí. 19 Inyini aka ndéré wá, zí nguru 'yi 'dódo lorú 'bi Músa óguné úku ledre zí Yésu kídí, “Mongú 'yi, máili zize ndéréze kése gi do bi bi ili ndéré doa ní.”

20 Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do née kídí, “Lúru goó, gba o'do bangá e emení gi zíma ye gi zía niyi kí gu eyé e ndisi 'dú'du simi a. Solú e niyi kí 'dici eyé e ndisiní 'dú'du simi a. Tí lá Maa bi Owú 'bi 'Yima'dí ní, gba bi 'dówuro ndaá zíma wá.”

21 Zí nguru 'yi lódú kacíga inyiné úku ledre zía kídí, “Ngére, babá ngoko go, ili aka zíma ndá'bamá óto wo kí zíma ndá'baógumá lódú kacíyi.”

22 Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Yi ga bi niyi go káa zí umbu 'yi e gi zía bi ngununi ledre 'bi Lomo wá ní idini óto wo. Ógu 'bi eyi mu lódú kacíma.”

Yésu ucuomo mongú síli kí ílì

(Lúru kpá Mária 4:35-41, Lúka 8:22-25)

23 Nda gi ore zía ékíne simi kurungba, zí 'yi lódú kacíga ékí lódú kací a, Yóo zíye ndéréye. 24 Niyi aka lá cikí simi yana iní, zí mongú síli óguné kpí kpí kpí ndisi ílì iní gbuwa

gbuwa simi kurungba. Yésu ni yi ené kóo mi'dú'duné. 25 Zí 'yi lódú kacíga ndéréye úru wo kídí, “Ngére, 'di'diya yómo zée mu azé go úyu.”

26 Simi bi Yésu inyioгу ní, zía úku ledre zíye kídí, “Érésé ngiri gi ro 'di, 'desi ba ngungusé aka esé ledremá kingaya fú lá wá?” Zía inyioгuné 'dága úku ledre zí mongú síli née zía tóroné zí bi idíne sií.

27 Zí tara 'yi ené ga gére née idrine mbá miidri zíye ndisi úku ledre dengbiye kídí, “Bi káa lará 'yi 'di? Bi síli uwú kúru a gba ne ní.”

Ya'dá e gbre kí dokéké simiyé

(Lúru kpá Mária 5:1-20, Lúka 8:26-39)

28 Simi bi 'doguní bi go sága gi 'dí kerí ní, zíye ndéréoguyé simi owú do 'be 'bi 'yi ga bi ndisiní ndólo yé Gadára e ní. Niyi aka cikí do misi'di, zí ngiti géyi ya'dá e gbre kí dokéké simiyé, bi gámá 'yi e ndaá gi do misi'di née gi zí rará bi ro ya'dá ga gére née wá. 29 Zíye úku ledre zí Yésu kídí, “Yi, Owú 'bi Lomo, éyi bi ili gi zize ní 'di, ógu lingi ba go gi ro 'déci ngbanga rozé 'dá'dá gi zí sindi kadra 'bi 'déci ngbangazé?”

30 Ábuwá mukuru niyi yi eyé kóo gbóo ore ndisi ánu éyi eyé. 31 Zí dokéké ga bi simi ya'dá ga gére ní ngungú royé zí Yésu kídí, “Togú ili lágaoyó zée gi simi ya'dá ga ba yá, idi kása zée ndéré ndisi simi mukuru ga bi 'dáa ba.”

32 Zí Yésu úku ledre zíye kídí, “Nderení mu olú ndisi simi mukuru ga gére ní.” Geré zíye ndéréye. Simi bi oluni go simi mukuru e ní, zí mukuru e údúye ru gi dogboru landa ngásá útúye simi mikavu do úyuyé mbá. 33 'Yi ga bi ndisiní lúru bi kací mukuru ga gére ní, simi bi luruni ledre bi Yésu mengi née kenée ní, zíye ngásaye úku 'dódo a zí 'yi e simi gara. 34 Zí 'yi e gi simi gara giri óguyé úku ledre zí Yésu idi olúogú gi simi gara eyé gi ona 'dá'ba.

9

Yésu yomo ngíti o'do bi ni miḡiḡiri ní

(Lúru kpá Máriao 2:1-12, Lúka 5:17-26)

¹ Zí Yésu ìnyiné ékíne simi kurúngba, 'dógu bi ndéréne simi gara bi ndísi ndísi simi a ní. ² Nda go 'be íri, zí ngíti géyi 'yi e ìmbíógu ngíti owúphirangá bi ni miḡiḡiri ní zía kí gbagbara. Zí Yésu owo a kídí 'yi ga gére née owoní go ya née ni útúasá yómo wo. Zía úku ledre zía kídí, "Owú 'bi amáa ídí ódó mimbé'deyí, máótoómo lúyú ledre eyí go."

³ Geré zí ngíti géyi 'yi 'dódo lorú ìnyiyé úku ledre dengbiye kídí, "Uku sinyi ledre go, otoasá roné go kí Lomo."

⁴ Tí lá zí Yésu ówo sómú ledre eyé née, zía úku ledre zíye kídí, "Éyi bi mimbé'desé ni gi zía bisinyíne kenée ní 'di? ⁵ Wo be 'di ni née mi'diyíne zíma úku a, 'Máótoómo lúyú ledre eyí go,' togú mbú, 'Ìnyiógu mu 'dága tónó gámáyí?' ⁶ Tí lá gi ro zise ówo a kídí Owú 'bi 'Yíma'dí ni kí roko'bu zíne gi ro ótoómo lúyú ledre 'bi 'yi e do sogo kángá ona," zía úku ledre zí miḡiḡiri ba kídí, "Ìnyiógu mu 'dí'bi gbagbara eyí zíyi ndá'bayí 'be." ⁷ Tí ma'dii zí o'do née ìnyióguné ndá'bané 'be. ⁸ Simi bi tú'dú 'yi e lurúní ledre née kenée ní, zí ngiri méngi yée kíngaya, zíye ndísiyé mbófo Lomo bi i'bi roko'bu kenée zí 'yi e ní.

Yésu ndólo Matáyo

(Lúru kpá Máriao 2:13-17, Lúka 5:27-32)

⁹ Káa zí bi Yésu ni go mindéréókpóne ní, zía ndíki ngíti o'do kí ìriné Matáyo simi mákitabu ni 'yi 'dó'dú ọsọru, Yésu ya zía ní, "Ídí lódú kacíma," Zí Matáyo útúne do kací a.

¹⁰ Simi bi Yésu niyi go zí Matáyo 'be kí 'yi ené e do bi éyi miánu ní,

zí tú'dú 'yi 'dó'dú ọsọru e kí ngíti géyi 'yi luyú e, óguyé zíye ndísi ánu éyi kí Yésu nda kí 'yi lódú kacíga. ¹¹ Zí ngíti géyi Farusáyo e óguyé úku ledre zí 'yi lódú kací Yésu ga gére née kídí, "Éyi bi mongú 'yi esé ndísiní ánu éyi kí 'yi 'dó'dú ọsọru e kpá kí 'yi luyú ledre e gi zía ní 'di?"

¹² Simi bi Yésu uwú ledre ba ní, zía úku ledre zí Farusáyo ga gére née kídí, "'Yi bi ndiyá ndaá roa wa ní gamásó'do ené dokotóro wá, tí lá 'yi ndiyá e ndísiní gámásó'do dokotóro ye. ¹³ Tí lá ndérésé mu zise gámásó'do ini ledre gi simi ledre bi Lomo uku kídí, 'Máili ídísé ídí 'yi ówo ledre kí 'yi e, ndaá 'bi ené 'dáná éyi esé e wá.' Gi zía máogú amá gi ro bilámá 'yi e wá, yi ené gi ro bisinyí 'yi e."

Ndu'yúni Yésu gi ro ledre orú tara'yi

(Lúru kpá Máriao 2:18-22, Lúka 5:33-39)

¹⁴ Nda simi ngíti sílì, zí 'yi ga bi ndísiní lódú kací Yiwáni Babatiza ní ndú'yú Yésu kídí, "Mongú 'yi, zée kí Farusáyo e ndísiyé orú tarazé, tí lá 'yi lódú kacíyi orúní 'bi eyé tarayé wá gi zí 'di?"

¹⁵ Yésu ya zíye ní, "'Yi ga bi nderení ófú kára, mikánda adrúgu ni dongaraye ní, lerí mengi yée wá. Lerí ni méngi yée simi bi 'di'bioyóni wo gi dongaraye go ní.

¹⁶ "Ngíti a, 'yi utúasá íci 'dútu unḡú bi ro kurú bongó ní kí mikánda a wá. Mikánda bongó née ni ngúrógú zía lálalófo kurú a née kí mongú unḡú. ¹⁷ Kpá kenée, 'yi e utúasání lótó le'yi simi kurú ndoko wá. Togú lotóni yá, le'yi née ni ú'bu geré zí kurú ndoko née ndóko ené zí le'yi kúkúonzó roné bi. Idíní lótó le'yi simi mikánda ndoko gi ro zí ndoko e kí le'yi ídiye mibándáye."

Yésu yomo kára 'yi ndiyá

(Lúru kpá Máriao 5:21-43, Lúka 8:40-56)

18 Cìkì ore, zì ngúru mongú 'yì ógù útúne gbri kó'dù Yésù úku ledre kídí, “Nyíma ootomo 'dówúne go cakaba, ógù aka óto sílìyì doa gì ro zía ómoné.” 19 Zì Yésù ìnyiyé kí 'yì lódù kacíne e ndéréye zì o'do née 'be.

20 Simi mindéréye do misi'di, zì kára kí ndiyá 'bi kará e roné simibi doa goó sokó doa gbre (12) ukú wá, ógùnè gbóo sogo Yésù do 'dí'bi tara bongó gì roa. 21 Zía úku ledre zíne kí roné kídí, “Togú má'dí'bi lá tara bongó bi roa née yá, romá ni éme.”

22 Geré zì Yésù óyó roné lúrúndíki wo. Zía úku ledre kídí, “Nyíma, ídí ódó mimbé'deyì, ngúnngu ledre eyì yómo yì go.” Ma'dii, geré zì ro kára née émené.

Yésù yomo owúkára gì simi umbu

23 Simi bi Yésù niyí ógù kí 'yì ené e 'be 'bi mongú 'yì née íri ní, ku'dù ni ndìsì úku ledre, mbúdu ni ówú, 24 zía úku ledre zíye kídí, “Ólúógusé aka sága, owúkára ba uyu ené wá 'du'du yì ené lá mi'dú'du.” Zì 'yì e útúye mbá kúgú a. 25 Simi bi 'yì e olúoguní gì 'dìcì ini go mbá sága ní, zì Yésù ólúne ndéré 'dí'bi sílì umbu, geré zía úrúne, do ìnyìógùnè 'dága. 26 Zì phanda ledre née ángané simi gara e za mbá.

Yésù likpí komo ya'dá e gbre

27 Simi mindéréokpó Yésù gì ore, zì ya'dá e gbre komoyé ndaá lódù wo kí ngúnngu royé zía kídí, “Mongú 'yì, Bulúndu ngére Dawídi,* ídí ówo ledre zíze.”

28 Simi bi ni goó za 'dìcì ní zì ya'dá ga bi komoyé ndaá ba ólú lódù kací a gì 'dìcì, zía ndú'yú yée kídí, “Ngúnngusé go kídí mááyí útúásá likpí komosé?”

Zíye úkulúgu ledre kídí, “È, ngúnnguzé go kenée Ngére.”

29 Zì Yésù óto sílìne ro komoyé zía úku ledre kídí, “Gì zì ngúnngu ledre esé mááyí yómo sée,” 30 zì komoyé

tí likpíne. Zì Yésù lóru yée o'buóbù kídí, “Ndásé úku ledre bi mámenjí zíse née zì 'yì e wá.” 31 Abú kenée ndotó, tí lá bi olúoguní gì ore ní, zíye úku ledre née zì phanda a báyiné simi gara e za mbá.

32 Kpá lá bi Yésù kí 'yì ené e niyí aka gì ro olúogù ní, zì ngíti géyì ya'dá e ìmbíogù ngíti o'do kí dokéké siminé odro gì zía wá zì Yésù. 33 Nda simi bi Yésù ógóoyó dokéké née ní, o'do bi kóo odro wá ní, zía geré tónó ódroné. Zì ledre née lútúne komo 'yì ga bi ore née zíye úku ledre kídí, “Ledre menjí aka roné zíze Isiréle e ona kenée wá.”

34 Tí lá Farúsáyo e ya, “Satána i'bí roko'bu née zía ndìsì ogóoyó dokéké e kíe gì simi 'yì e ne.”

Lerì 'yì e menjí Yésù

35 Zì Yésù gámáne simi gara kí ìrìgbere ga bi ore ní, kí ndìsì 'dódo ledre 'bi Lomo zì 'yì e simi 'Dìcì Kótruro e eyé e, kí ndìsì úku bilámá ledre gì ro 'be 'bi Lomo zì 'yì e nda kpá kí síkpì 'yì e gì do rìkì ndiyá eyé e. 36 Simi bi lurú tú'dù 'yì e 'dii ní, zì leríye menjí wo gì zía 'yì ga gére née ngíti géyì 'yì e ndìsì ní menjí laráye 'yì sáká yée ndaá, káa zì kábiríkì bi ngára múnjíye ndaá ní. 37 Zía úku ledre zì 'yì lódù kacíne ga gére née kídí, “Tú'dù 'yì e niyí go nzíyiyé gì ro úwú ledre 'bi Lomo, tí lá sée 'yì 'dódo ledre maáge, éyesé wá. 38 Bi kenée ní, ídísé ini ini zì Ngére bi ni múnjí moko ma'dáa ní, zía kásaogù yata 'yì 'bi moko zíse gì ro zíse ndìsì 'dódo bilámá ledre kéye zì 'yì e mbá.”

10

Yésù gelé 'yìmikása e sokó doa gbre

(Lurú kpá Mária 3:13-19, Lúka 6:12-16)

1 Zì Yésù ndólo 'yì lódù kacíne ga bi sokó doa gbre (12) ní, i'bí roko'bu

* 9:27 9:27 Bulúndu Dawídi: Yúda e owoní bú kídí niyí karanée ndíkíogù Kírésìto gì simi kífú ngére Dawídi.

'bi ógóoyó bicayi lomo e kpá kí sǐkpí 'yì ndíyá e kǐe zíye.

² Ba ǐrǐ 'yìmikása* ga bi sokó doa gbre (12) ní. Simúna bi ngíti ǐrǐa kpá Pétero ní, kí lúnduné Andiríya, Yakóbo wotǐ Zebedíya, kí lúnduné Yiwáni, ³ nda Phǐlipo, kí Batilimáyo, Tóma kí Matáyo 'yì 'dó'dú ʊsórʊ, Yakóbo wotǐ Alafáyo, nda Tadéyo, ⁴ kí Simúna Zílotó, kí Yúda bi gǐ simi gara bi Keriyóta bi i'bí ngbángá Yésu ní.

Yésu kasa 'yìmikása e sokó doa gbre

(Lúru kpá Mǎriko 6:7-13, Lúka 9:1-6)

⁵ Simi bi Yésu kasa 'yìmikása ené ga bi sokó doa gbre (12) ní, zía úku ledre zíye kídí, “Ndásé ndéré 'be 'bi 'yì ga bi ndaní Yúda e wá ní wá, togú simi kángá 'bi 'yì ga bi Samáriya e ní kpá wá. ⁶ Ídísé ndéré 'be 'bi Isiréle e gǐ zía oyóní sogoyé go zí Lomo. ⁷ Zíse úku ledre zíye kídí, ‘Sǐndǐ kadra ni go gbóo gǐ ro zí Lomo ídine Ngére doyé.’ ⁸ Zíse sǐkpí 'yì ndíyá e kpá kí úru 'yì e gǐ simi umbu. 'Yì ga bi kí sámá royé ní, zíse yéme sanáye, zíse ógóoyó dokéké e gǐ simi 'yì e. 'Yì e ndaní i'bí éyǐ zíse gǐ ro moko máa nées wá gǐ zía má'bí roko'bu nées zíse gbékpíne. ⁹ Simi mindérése, ndásé 'dí'bi késǐ wá, ¹⁰ ndásé gbawá 'dí'bi yata bongó e kí éyǐ sǐndǐ e zíse simi kombo, ndásé kpá gbawá 'dí'bi ngbángbá. 'Yì ga bi áse ndéré méngǐ moko zíye nées niyǐ lúru bi kacise.

¹¹ “Gara togú do 'be bi ógusé go simi a ní, zí ngúru mǐngǐ 'be 'dí'bi sée simi sǐmʊ yá, ídísé 'dú'du ore, áse nda fú ndéréokpó. ¹² 'Be bi ógusé go simi a ní, ídísé i'bí mandá ore. ¹³ Togú 'di'biní sée go simi sǐmʊ, ídísé ini ini zí Lomo idí i'bí úndru zíye ore. Togú 'di'biní sée

wá, úndru esé nées idí idíáká zíse. ¹⁴ 'Yì ga bi 'di'biní sée simi sǐmʊ gǐ ro úwú ledre ga bi ógusé kǐe zíye ní wá ní, ídísé ʊ'buómo 'buru bi ro sǐndǐse ní cǐkǐ ore gǐ ro do ówo a mbá kídí asiní goó gǐ rosé. ¹⁵ Zía kpá úku ngíti ledre zíye kídí, Máúku zíse ma'díi, 'do'dó 'bi 'yì ga bi kóo Lomo 'do'do yée simi Sodóma kí Gomóra† ní emene gǐ zí 'do'dó bi ni 'dó'do 'yì ga bi asiní kí úwú ledre gǐ tarasé ní. ¹⁶ Áse idí dongará bisinyí 'yì e ǐri káa zí kábǐrǐkǐ ga bi dongará máarára e mǐngǐye nda ní. Gǐ zí kéyǐ nées ní, komosé idí idí rosé, zí mimbé'desé ídine zí 'yì e mbá bilámáne.

¹⁷ “Ídísé kpá bándá rosé gǐ zí ngíti géyǐ Yúda e, niyǐ 'dí'biógʊ sée kó'dú mǐngburoko 'yì eyé e simi 'Dǐcǐ Kótruro e, zíye 'dó'do sée. ¹⁸ Áse idí zíye káa zí bisinyí 'yì e ní, zíye 'dí'biógʊ sée kó'dú mǐngburoko 'yì e kpá kí mǐngburoko ngére e gǐ ro zíye 'dēcǐ ngbanga rosé. Ábuwá áse go ndéré 'dódo ledre amá zíye kpá kí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní. ¹⁹ Togú 'di'biní sée go yá, ndásé sómú ledre kídí, áse ndéré úku a ba ya 'díya wá. 'Dówú Lomo ni úku'í'bi ledre ne zíse úku a. ²⁰ Áse ndǐsǐ úku duú éyǐ bi 'Busé Lomo ni ndǐsǐ úku'í'bi a zíse simi roko'bu 'bi 'Dówúne ní.

²¹ “Karanée ngíti géyǐ 'yì e niyǐ i'bí ngbángá lúnduyé e kí lémiyé do úfu yée, zí ngíti géyǐ 'bumiowú e méngǐ a zí owú 'bi eyé e kpá kenée, zí owú e ídíye okó ro 'yì ndíki yée do úfu 'yì ndíki yée gǐ zíye. ²² Tú'dú 'yì e niyǐ karanée sógó sée gǐ zía bi ngúnusé ledre amá ní. Yée bi ngúnuní ledremá zíye tóroyé ng-búó simi 'do'dó ní, Lomo ni karanée i'bí trǐdrǐ zíye. ²³ Togú 'do'doní sée simi gara bi áse simi a gǐ zía

* **10:2** 10:2 'Yìmikása: Nées 'yì ga bi Yésu i'bí roko'bu zíye, zía ndǐsǐ kása yée ndéré kí méngǐ moko ené e káa zí úku bilámá ledre ené zí 'yì e, kí sǐkpí 'yì ndíyá e kpá kí ógóoyó bicayi lomo e gǐ simi 'yì e ní. † **10:15** 10:15 Sodóma kí Gomóra: Lomo ongbóonzó gara ga gére nées gǐ zía bisinyí míméngǐ ledre eyé ofu kóo go simi sǐndǐ kadra 'bi Abarayáma. Ólo Dosǐ eyǐ e 18:20—19:24.

bi ndìsìsè 'dódo ledre amá ore ní, ídísé ngásá simi ngíti a. Mááyí ndá'baógu 'diya 'dá'dá gí zise kí gámá lícì rosé kenée simi káṅgá 'bi Isiréle e mbá kí úku ledre amá zí 'yì e.

²⁴ “Yì bi ndìsìní 'dódo ledre zía ní, romo ené do 'yì 'dódo ledre wá. Kpá kenée 'yì 'bi moko romo ené do mongú 'yì ené wá. ²⁵ Káa zí bi mááyí 'yì 'dódo ledre zise kpá manda esé ní, ídísé ówo a kídí niyí ndólo sée Belezabúbù‡ káa zí bi ndìsìní ndólo máa ní gí zía mááyí mongú 'yì esé.

²⁶ “Ndásé éré 'yì ga bi niyí ndìsì méngì lárásé gí zía bi ṅuṅgusé ledre amá ní wá. Lomo ili ídísé 'dódo ledre ené e za mbá zí 'yì e bikérí a ndaá ló'bo wá. ²⁷ Ledre ga bi mi'dódo yée zise kí ndulú kí kadra ní ídísé ózoógu yée zí kadra zí tú'dú 'yì e úwú yée mbá. ²⁸ Ndásé éré 'yì ga bi niyí úfu lá dujú gbékpí rosé, utúasání óto sīlīye ro trīdrīsé wá ní wá. Ídísé éré ngirí Wo bi ni úcu kuṛu'busé nyé ku pho'du ní. ²⁹ Minzéré owú solú e, ledreyé ndaá owóowó wá, 'yì ni úgú yée 'dényé gbre dujú kí giníya kǐé'do. Lomo bi otoogu yée ní, ili ené zíye úyuyé lá sikala wá gí zía owo yì ené yée mbá bú. ³⁰ Lomo owo ledre gí rosé bú bilámáne, gba bi dosé olo yée kǐkǐé'do mbá. ³¹ Ndásé éré ngirí 'yì ga bi iliní dujú úfu gbékpí rosé ní wá, ledresé ni zí Lomo owóowó rómo do gbékpí éyì trīdrī e mbá.

³² “Yì ga bi erení ngirí wá, togú toroní ngirí úku ledre fúó zí 'yì e kídí yée niyí 'yì amá e yá, mááyí úku ledreyé zí Babá komo ere kpá fúó kídí, ma'díi niyí tí 'yì amá e. ³³ Togú asiní gí romá gí zí komo 'yì e yá, mááyí kpá ási gí royé kó'dú Babá bi komo ere ní kídí ndaní eyé 'yì amá e wá.

³⁴ “Ndásé sómú a bi kídí bi máógu ba ledre e niyí ídì mbá bilámáye ní

wá. 'Yì ga bi ṅuṅguní ledremá wá ní, mimbé'deyé ni ndìsì ídì pho'du zíye ndìsìyé kí úfu ngíti géyì 'yì ga bi ṅuṅguní ledre amá go ní. ³⁵ Ngíti géyì

“ ‘owú ya'dá e niyí zíngi ro 'buyé e kídí 'buyé ṅuṅguní ledremá gí ro 'diya.

Zí owúkará e méngì a zí mbágáye kpá kenée gí zía bi mbágáye ṅuṅguní ledremá ní.

Kará 'be e niyí méngì a kpá kenée zí tetéye e.

³⁶ Ledre née 'dodo go kídí, okó ni ógu ro 'yì bi ṅuṅgu ledre amá go ní cìkì gí zí 'yì ené e gí 'be.'

³⁷ “Togú 'yì oto 'bú 'yì 'bi 'be 'bi ené e rómo domá yá, 'yì née utúasá ené ídì 'yì lódú kacíma wá. ³⁸ 'Yì bi utúasá ímbì míngbúngbu kágáŠ ené í'bí roné kǐe zí 'do'dó kí umbu gí romá wá ní, utúasá ídì káa do 'yì lódú kacíma wá. ³⁹ Togú 'yì ya née ṅuṅgu ledremá wá káa bi ezeokóma e niyí úfu née yá, simi bi ufuní wo go ní, ndiki trīdrī bi za fí ní wá. Togú ezeokóma e ufuní 'yì gí zía bi ṅuṅgu ledremá ní yá, ni ndiki trīdrī bi za fí ní.

⁴⁰ “Togú 'yì 'di'bi sée simi sümü gí zía bi áse 'yì amá e ní, 'yì née 'di'bi kpá máa go. 'Yì bi 'di'bi máa go simi sümü ní, 'di'bi kpá babá go gí zía kasaogu máa ne. ⁴¹ Togú 'yì 'di'bi nébì simi sümü gí zía bi Lomo kasaogu wo ne ní yá, Lomo ni í'bí tákpásílì zíye ndro kí nébì ma'dáa. Togú 'yì 'di'bi 'yì méngì ledre ga bi Lomo ili yée ní simi sümü, Lomo ni í'bí tákpásílì zíye ndro kí 'yì máa née. ⁴² Ndaá kpá lá dujú née wá, togú 'yì i'bí iní zise éwé a gí zía bi áse 'yì lódú kacíma e ní yá, Lomo ni í'bí úndru zía.”

‡ **10:25** 10:25 Belezabúbù: Ba kpá ngíti ìrì ngére 'bi bicayi lomo bi ndìsìní kpá ndólo wo Satána ní. **10:36** 10:36 Míka 7:6 § **10:38** 10:38 Míngbúngbu kágá: Née kágá bi Róma e ndìsìní úfu 'yì e doa simi bi phephéní yée go zì royé ndìsì ówoné kíngaya uyu 'diyíní royé wá ní.

11

Yiwáni Babatíza kasa 'yi e ené e zí Yésu

(Lúru kpá Lúka 7:18-35)

¹ Simi bi Yésu ukuonzó ledre zí 'yi lódú kacine ga bi sokó doa gbre née kenée ní, zía ñnyiné ndéréne kí 'dódo ledre kpá kí úku ledre 'bi Lomo simi gara ga bi 'bi Galiláya ore ní.

² Yiwáni 'yi Bábátízí 'yi e ni simi sígini. Zí phanda Kírésito ówú ndiki wo 'dici íri. Zía kása 'yi lódú kacine e zí Yésu ndú'yú wo kídí, ³ “Áyí ba Kírésito bi nébi e ukuní ledrea kídí ni ógu ní, ala áyí ngíti 'yi kpí?”

⁴ Zí Yésu kásalúgu yée kídí, “Ledre ga bi mándisi 'dódo yée, zise úwú a go kí mbílise kí yée ga bi lúrúse máa kí méngi yée ní, idíse ndéré úku yée zí Yiwáni kídí, ⁵ 'yi ga bi lurú bi wá ní málíkpí komoyé go, miğigiri e máyeme sindiye go, 'yi ga bi kí sámá royé ní máyeme yée go, mimbili ngbutú e málíkpí mbiliye go, umbu e niyi go kí úru, mááyí go kpá ndisi úku bilamá ledre 'bi Lomo zí 'yi lerí e. ⁶ Idíse kpá úku a zía kídí, Lomo ni í'bi úndru zí 'yi ga bi asini gi romá wá gi zí ledre ga bi mándisi méngi yée ní.”

⁷ Simi bi 'yi lódú kací Yiwáni niyi go ndá'ba ní, zí Yésu óyólúgu komoné tónone úku ledre zí tú'dú 'yi ga ba ní gi ro Yiwáni kídí, “O'do bi koo ndisise ndéré luru wo simi súwú 'dáa ní náambi? Ówosé koo wo lá káa zí lómí bi síli ndisi ílí a káa zí cíci éyí ní? ⁸ Togú kenée wá ní, ílisé koo zía idine íri kí mongú bilamá bongó roné? 'Yi ga bi kí bongó e royé kenée ní ndisini ndisi dujú ye do mingburoko bi ga bi 'bi ngere e ní. ⁹ Sara togú kenée ní, éyí bi koo ndérésé luru a ní 'di? Ndérésé luru nébi? 'Be tí kenée ní, máuku zise o'do née romo do nébi.

¹⁰ Née o'do bi koo Lomo uku ledre a do éké ledre gi roa kídí,

“ ‘Mááyí kása 'yi kasa amá zíyi 'dá'dá, gi ro zía yémeómo misi'di zíyi nziyiné.’

¹¹ Máuku zise ma'dii, gi dongará 'yi ga bi kará e ndikiní yée ní 'yi rómo do Yiwáni Babatíza ndaá. Tí lá 'yi máa wo bi ni odu 'yi 'be 'bi Lomo komo ere ní, romo do Yiwáni dujú ne. ¹² Tónone gi simi sindi kadra bi koo Yiwáni Babatíza ndisi úku ledre 'bi Lomo zí 'yi e, ndéréoguné gi karaba ní, ledre 'bi Lomo bi komo ere ní ni koo go mindéréne 'dá'dá, tí lá 'yi ga bi otoní royé okó ro ledre 'bi Lomo ní ndisini gámásó'do misi'di gi ro úcuómo a kí cóngó ro. ¹³ Ledre ga bi mbá nébi e ekéni yée nda kpá kí lorú 'bi Músa, ndéréoguné gi simi sindi kadra 'bi Yiwáni, niyi gi ro ledre 'be 'bi Lomo. ¹⁴ Togú ngungusé go kenée, Yiwáni babatíza ni nébi káa zí Iliya nébi bi koo Lomo uku'dodo ledre miógu ené ní. ¹⁵ 'Yi bi kí mbili ro doné, idi indi mbiline úwuyéme ledre ba bilámáne.

¹⁶ “Mááyí ótoásá 'yi ga bi cakaba ba kí 'di? Niyi yi eyé káa zí owú ga bi niyi do bi ndeke ní. Zí ngiti géyi ndisiyé ndólo lafúye, ¹⁷ úku ledre zíye kídí, ‘Ndisizé úku ke'bi kí úcu kidi, ógusé lé'bé ke'bi zize wá, ukuzé ke'bi ini, simikozo 'di'bi sée kpá wá. ¹⁸ Simi bi Yiwáni ogu ní, anu bilamá éyí wá, ewé le'yi koro kpá wá ní, úkusé yi esé kídí ni kí dokéké siminé.’ ¹⁹ Zí Owú 'bi 'Yima'di óguné ndisi kí ánu éyí kpá kí éwé éyí e kí 'yi e ní, úkusé yi esé kídí, ‘Lúrúse aka o'do ba. Ni 'yi mimbé'de, 'yi kóyó kpá ezegamá 'yi 'dó'dú usóru e kí 'yi luyú ledre e.’ Tí lá komokenzi ndisi 'dódo roné ma'dii kací miméngi ledre.”

*'Do'dó ro 'yi kála ledre e
(Lúru kpá Lúka 10:13-15)*

20 Zí Yésu tónóne úku ledre zí 'yì e simi gara ga bi kóo mengi tú'dú mingburoko ledre e ga bi kí roko'buyé simiyé ní, gí zía oyólo'bóní eyé mimbé'deyé zíye ngúngu ledre 'bi Lomo wá. 21 "Áko, sée 'yì 'bi gara ga bi Korazíni kí Beteseyída* ní, Lomo ni karanée 'dó'do sée bisinyíne. Togú mingburoko ledre ga bi menginí royé káa do 'dódo ledre zíse ní, idí menginí kóo royé nées simi gara ga bi Táiyire kí Sidóna ní, káa bi 'yì ga bi íri nées oyólo'bóní kóo mimbé'deyé go 'desí zíye ngúngu ledre 'bi Lomo. 22 Máúku zíse, abú 'yì ga bi 'bi Táiyire kí Sidóna Lomo ni karanée 'dó'do yée yá, ni idí kí ngítíne. 23 Sée 'yì 'bi gara bi Kapáranawúma ní, sómúsé kídí Lomo ni 'dí'bi sée 'be 'bi ené komo ere? 'fì, 'di'bi ené sée íri wá. Ni úçu sée ku pho'du bi za fí ní. Togú mingburoko ledre ga bi mámengí yée simi gara esé ona ní, idí menginí kóo royé nées simi gara Sodóma, káa bi idiáká ba go gí karaba. 24 Karanée kadra ngbanga, Lomo ni 'dó'do sée rómo do 'bi Sodóma."

*Yésu i'bi mbófo éyì zí Lomo
(Lúru kpá Lúka 10:21,22)*

25 Zí Yésu ìnyiné mbófo Lomo kídí, "Babá, áyí Ngéere do éyì e za mbá, kpá do Ere kí Kángá. Mámbofo yì gí zía ótoéçì ma'díi ledre eyì ba gí zí 'yì ga bi ya yée niyí 'yì ówo ledre e ní, zíyì nda 'dódo a zí yée ga bi kí owú ówo ledre ní. 26 Babá, nées ledre bi utúasá kací komoyì ní, gí ro zía ídíne kenée."

27 Zía kpá úku ngítí ledre kídí, "Babá, i'bi roko'bu ledre e go za mbá zíma. 'Yì bi owoyeme ledre gí romá ní ndaá dujú Babá, 'yì ówoyeme ledre gí ro Babá ndaá dujú

máa kí 'yì ga bi mágélé yée go gí ro 'dódo Babá zíye ní.

28 "Sée ga bi za mbá ndísisé 'dó'do gí zí lorú bi mingburoko 'yì esé e ìmbjotoní dosé ní, ídíse ógú zíma, mááyí sáká sée gí ro zíse 'dówúrosé.

29 Ídíse í'bi mimbé'desé zíma, zíse ndísisé lódú dujú kací lorú amá, gí zía mimbé'demá ni bilámáne ro 'yì e gí zía bi mándísi ówo 'do'do eyé ní. Togú ìlisé ledre amá go yá, mááyí ìdrì mimbé'desé zía ìdríne nzoó zíse 'dówúrosé. 30 Gí zía lorú bi mááyí í'bi a zíse ní ndaá 'bi ené owóowó wá, ni yì ené fáfáka utúasá í'bi kúrú rosé wá."

12

'Yì lódú kací Yésu anuní ngorú kére

(Lúru kpá Mária 2:23-28, Lúka 6:1-5)

1 Simi Sílí 'bi 'Dówúro*, zí Yésu 'dèçì bi kpúrú gí simi ngítí yáká kére. Zí 'yì lódú kacíga ndísiyé lófo ngorú kére kí ánu a gí zí 'bú.

2 Zí ngítí géyì Farúsáyo e ìnyiyé úku ledre zí Yésu kídí, "Lúru aka 'yì lódú kacíyì ga ba niyí go méngí moko simi Sílí 'bi 'Dówúro."

3 Yésu ya zíye ní, "Ówosé éyì bi kóo Dawídi kí 'yì ené e menginí simi bi kóo 'bú mengí yée ní bú? 4 Olúní kí 'yì ené e 'Díçì 'bi Lomo, éyì ga bi 'danání Lomo kée, 'yì 'dáná éyì e niyí ánu a lá dujú ye ní, zíye 'dí'bi a ánu a. 5 Ólosé esé ledre bi Músa eké simi lorú kídí 'yì 'dáná éyì bi sílì ené 'bi moko simi 'Díçì 'bi Lomo utú go ndro simi Sílí 'bi 'Dówúro ní, idí méngí a ndaá zía lúyú ledre wá ní wá? 6 Máúku zíse ma'díi, wo bi kí roko'buné rómo do roko'bu 'bi 'Díçì 'bi Lomo ní ni ona. 7 Idí ówosé ini ledre bi simi miéké kúrú Lomo kídí, 'Máilí ídíse idí 'yì ówo ledre

* 11:21 11:21 Korazíni kí Beteseyída: Nées gara ga bi Yúda e ndísiní ndísi simiyé ní, tí lá 'yì ga ngará ndaní Yúda e wá ní ndísiní ndísi 'bi eyé simi Táiyire kí Sidóna. * 12:1 12:1 Sílí 'bi 'Dówúro: Ni mongú sílì 'bi Isiréle 'bi ini zí Lomo, menginí moko simi a wá. Zíye ndísiyé sómúndíki ledre kídí Lomo otoogu ere kí do sogo kángá kpá kí ledre bi Lomo yomo yée gí simi moko 'bi owúkúlú e gí sí sílì ngéere 'bi Ízibiti ní. Ólo Ólúógú 20:8-11, Gbre lorú 5:12-16. 12:7 12:7 Uzíya 6:6

kí 'yì e, ndaá 'bì ené 'dáná éyì esé e wá ní bo,' káa bì úku sínyisé esé ledre ro 'yì e amá e wá. ⁸ Bì kenée ní Owú 'bì 'Yìma'dí nì ngére do Sílì 'bì 'Dówúro."

⁹ Zí Yésu ókpóne gí ore 'dá'dá, zía ndéré ólúne simi ngíti 'Dìcì Kótruro 'bì Yúda e, ¹⁰ ngíti o'do nì ore cidrí sílì gagá migágá nzi sílìga mengínì lolu moko wá. Zí Farusáyo e gámásó'do misi'di gí ro 'dí'bì Yésu. Zíye ndú'yú wo kí mani kídí, "Togú 'yì nì kí ndíyá ní, nì miútúásáne do síkpì wo simi Sílì 'bì 'Dówúro?"

¹¹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Yì nì bo dongaráse ore togú Kábìrìkì ené utú simi gu simi Sílì 'bì 'Dówúro ní utúasá lálaogú a wá?

¹² 'Yìma'dí nì kí ledrené owóowó rómo do Kábìrìkì. Gí zí kényì née, nì miútúásáne do ndìsì méngì òwú bìlámá ledre simi Sílì 'bì 'Dówúro."

¹³ Zía ìnyìné úku ledre zí o'do bì sílì mengì moko wá née kídí, "Dózo aka sílì née mu." Simi bì 'dózo ní, geré zí sílì ídìne bìlámáne. ¹⁴ Zí ledre née sínyíne ro Farusáyo e. Zíye ólúoguyé ndéré ndómo tarayé gí ro úfu Yésu 'dá'ba.

'Yì bì Lomo gelé káa do 'yì kasa ené ní

¹⁵ Zí Yésu ndéré óyó yì ené roné gí ore. Zí tǔ'dú 'yì e kpá útúye rurú do kací a, zía 'dí'bióyó ndíyá gí royé mbá. ¹⁶ Zía lórú 'yì ga bì 'dí'bioyó ndíyá gí royé ní, ndaní úku ledrené zí 'yì e faa wá. ¹⁷ Ledre bì Yésu méngì née 'dodo go ledre bì kóo nébì Isáya eké ní kídí, ¹⁸ "Ba wo bì mágélé káa do 'yì kasa amá ní, 'búa ofu domá go, mááyí kí mongú rokinyi gí roa. Mááyí í'bì 'dówúma zía, zía ndìsiné úku ledre zí kúfú 'yì e mbá kídí, Lomo nì karanée 'dècì ngbanga zíye bìlámáne. ¹⁹ 'Yì kasa amá máa née ndaá 'bì ené 'yì ófú kí gbúrógbó do 'yì e wá. Nderé ené kpá kí 'dódo ledre zí 'yì e kací

misi'di e kí doné wó'dú wó'dú wá. ²⁰ Nì í'bì roko'bù zí 'yì máa yée ga bì nḡḡuní ledre Lomo go ní. 'Yì máa yée ga bì nḡḡuní aka wá ní, asi ené gí royé wá. Nì ndìsì tóro gí ro 'yì ené e fú kenée tí bì zía rómo komo Satána ní. ²¹ Nì ne 'yì bì 'yì e do sogo káḡá mbá niyí óto mímbe'deyé roa ní."

Yésu lágaóyó dokéké

(Lúru kpá Mária 3:20-30, Lúka 11:14-23, 12:10)

²² Kadra kíe'do do kókóogú ngíti o'do nì kí dokéké siminé, lurú bì gí zía wá, odro kpá wá. Zí Yésu lágaóyó dokéké née gí simi a, geré zí komoa líkpíne, zía kpá tónóne ódroné. ²³ Zí tara 'yì e ìdrìne mbá mǎdrì, zíye ndìsìyé úku ledre kídí, "Ba ndaá Bulúndu ngére Dawídi wá?" ²⁴ Simi bì Farusáyo e uwúní ledre née kenée ní, zíye úku ledre kídí, "Yésu ndìsì lágaóyó dokéké gí zía manda eyé Belezabúbù í'bì roko'bù née zía ne."

²⁵ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Togú 'yì 'bì káḡá kíe'do, togú mbú gara kíe'do togú mbú 'be ndìsiní méngì okó dengbíye yá, 'be 'bì eyé née nì báyi ené. ²⁶ Kpá kenée togú Satána ndìsiní méngì okó dengbíye yá, toro yemení royé wá, niyí báyi eyé mibáya. ²⁷ Togú málágaóyó dokéké e kí roko'bù bì gí zí Belezabúbù ní, sara 'yì esé e ndìsiní 'bì eyé lágaóyó yée kí roko'bù gí zí ambi? 'Yì esé maáge niyí úku yéme a ye sómú ledre esé ndaá mbí wá. ²⁸ Togú lágaóyó dokéké kí roko'bù 'bì 'Dówú Lomo, 'dodo go kídí Lomo ogú go káa do Ngére dosé."

²⁹ Zí Yésu kpá úku muruwayi kídí, "'Yì ugu utúasá ngáka éyì gí zí 'yì bì kí roko'buné ní wá, 'búo togú roko'bua romo do 'bì mǎngì éyì née go.

³⁰ "'Yì bì nḡḡu ya málágaóyó bicayi lomo e kí roko'bù 'bì 'Dówú Lomo wá ní, nì okó romá. 'Yì

ga bi iliní ndìsì báyi 'yì e káa bi niyí ngúngu ledre amá ní, niyí okó romá. ³¹ Lomo ni ótoómo ledre zì 'yì abú luyú ba kóo za luyú ledre bi káa be 'díya. Éyì kíé'do togú 'yì ukucayi ledre gí do bi 'Dówù Lomo, Lomo otoomo ené ledre zía wá. ³² Máúku zise, Maa bi Lomo kasaogu máa ba, togú 'yì ukucayi ledre gí do bi Owù 'bi 'Yìma'dí yá, Lomo ni ótoómo ledre zía. Togú ukucayi ledre gí do bi 'Dówù Lomo yá, tí bi ni ndìsì 'bi ené ní, Lomo otoomo ledre zía kú wá.

³³ “Ndìsìní ówoyéme 'yìma'dí gí zì miméngì ledre ené. Bilámá 'yì, miméngì ledre ené ni bilámáne. Bisinyí 'yì, miméngì ledre ené ni kpá bisinyíne. ³⁴ Máúku zise, éyì ga bi ndìsìsè úku yéè simi 'dódo ledre esé zì 'yì e ní, ndìsì ówo royé káa zì okó pho'du ní, ndìsìsè néesé úku ledre ga bi do mimbé'desé ní zíye. ³⁵ Bilámá ledre ndìsì olúogù gí ku bilámá 'yì. Zì bisinyí ledre ndìsì olúogù 'bi ené kpá gí ku bisinyí 'yì. Gí zía néesé éyì bi ni simi mimbé'dea ní. ³⁶ Lomo ni 'dódoogù bisinyí ledre ga bi 'yì e ndìsìní úku yéè ní mbá karanée kadra ngbanga, zía 'dècì ngbanga royé kací a. ³⁷ Lomo ni 'dècì ngbanga 'yì kací miódro 'bi 'yì. Wo bi ni bilámáne ní, zía úku a yaá ba bilámá 'yì. Togú bisinyíne yá, zía úku a yaá ba bisinyí 'yì.”

Ledre mengì kóo roné zì nébì Yóna
(Lúrú kpá Mária 8:11,12, Lúka 11:29-32)

³⁸ Zì Farusáyo e kí 'yì 'dódo lorù 'bi Yúda e úku ledre zì Yésù kídí, “Mongú 'yì, méngì aka ledre bi kí roko'buné ní mu zíze lúrú a.”

³⁹ Yésù ya zíye ní, “Sée 'yì luyú ledre e, ledre mengì kóo roné kí roko'buné zì nébì Yóna káa do 'dódo ledre e zise, tí lá ílisé esé ngúngu a wá. ⁴⁰ Mongú kenzé ulù kóo Yóna, zía méngìné sílì ota (3) simi a, zía nda sí'diógù wo. Kpá kenée, Maa bi Lomo kasaogu máa ba ní, Mááyì

méngì simi kángá kpá sílì ota (3) zíma nda úrúma. ⁴¹ 'Yì 'bi Nínévi niyí karanée úku ledre kídí ásé 'yì luyú ledre e, gí zía oyólo'bóní kóo mimbé'deyé zíye ngúngu ledre 'bi Lomo bi kóo Yóna ndìsì úku a ní. Bi ba ní, máa bi márómo do Yóna ní ílisé kpá oyóló'bó mimbé'desé zise ngúngu ledre 'bi Lomo gí taramá wá. ⁴² Mongú ngére ni kóo bo kára 'yì, ìnyì kú gí simi kángá ené Séba ogù úwú ledre gí tara Solomóna. Ni karanée 'dècì ngbangasé, gí zía máa bi márómo gí do Solomóna ní, ílisé úwú ledre gí taramá wá.

⁴³ “Togú bicayi lomo olúogù go gí simi 'yì, ni ndéré gámásó'do kpá té ngíti 'yì gí ro olú ndìsìné simi a. Togú ndiki ngíti 'yì mbá wá, ⁴⁴ ni úku ledre kídí, ‘Bilámá a máídí ndá'ba kí'dí bi kóo mándìsì ndìsì ní.’ Togú nderé ndiki 'Dówù Lomo ndaá simi mimbé'de 'yì néesé fú lá wá, ni ídí ené kí rokinyi. ⁴⁵ Ni ndéré ndóloogù lafúne e bicayi lomo e ìnyì doa gbre yéè ga bi nda bisinyíye kíngaya ní zíye ndìsìyé kéye mimbé'de 'yì néesé íri, zì 'yì néesé nda sínyí tátá roné 'dá'dá. Sée 'yì ga bi cakaba ba ní, néesé éyì bi ni méngì roné zise ní.”

Mbágá Yésù kí lúnduga
(Lúrú kpá Mária 3:31-35, Lúka 8:19-21)

⁴⁶ Simi bi Yésù ni fú ndìsì 'dódo ledre zì tú'dù 'yì e 'dìcì ní, zì mbágáa kí lúnduga ogù tóroyé sága kákasa kídí yéè iliní Yésù. ⁴⁷ Zì ngíti 'yì gí dongará 'yì ga bi ore néesé úku ledre zía kídí, “Mbágáyì kí lúnduyì e iliní yì sága 'dáa iliní ódro zíyì.”

⁴⁸ Zì Yésù úkulúgu ledre zíye kídí, “mbágáma e 'be náambi e? Sara Lúndumá e 'be náambi e?” ⁴⁹ Zía kú'du sílìne ro 'yì lódù kacíne e, zía úku ledre kídí, “Ga gére néesé mbágáma e kí lúndumá e. ⁵⁰ 'Yì ga bi ndìsìní méngì ledre ga bi Babá bi komo ere ili ní, niyí ye mbágáma e, lémi má e kí lúndumá e.”

13

Muruwayi gi ro 'yi ó'do yáká
(Lúru kpá Mária 4:1-9, Lúka 8:4-

8)

¹ Cìkì simi sílì née, simi ngíti sɪndì kadra, zì Yésu ólúóguyé kí 'yi lódú kacíne e gi 'be ndéré ndìshìné kó'dú mikavu Galiláya. ² Zì tǔ'dú 'yi e yóko royé cigí a íri gi ro úwú ledre e gi taraa. Zía ékì ndìshìné simi kuřungba 'yi e niyí 'bi eyé mbá do gbúróngó sága. ³ Zía 'dódo tǔ'dú ledre e zíye simi muruwayi kídí, “Ngíti 'yi ìnyì kóo ndéré óyú kúfú yáká ené, zía ndìshìné ó'do éyì. ⁴ Kúfú ga bi ndìshì óyú yée ní, ngíti géyì utúní do misi'di, zì solú e lagá yée. ⁵ Ngíti géyì utúní do landa zíye útuyé 'diya gi zía bi káṅgá ndaá ore mbí wá ní. ⁶ Simi bi kadra suwu ní, zíye gágáye rúfú gi zía cíyíye ndaá simi káṅgá wá. ⁷ Ngíti géyì utúní 'bi eyé dongará kìnì e. Simi bi ngboróní ní, zì kìnì ga gére née ála'dútú yée anání wá, zíye ndá'ba eyé mbá andulé. ⁸ Ngíti géyì utúní 'bi eyé simi bilámá káṅgá. Zì mǐngì yáká ówo gi simi ngíti bi kongu ìnyì (100), gi simi ngíti a kongu ota (60), gi simi ngíti a 'bi ené kongu kǐé'do doa sokó (30). ⁹ 'Yì bi uwú ledre bú ní, ídì úwú ledre ba bilámáne.”

¹⁰ Nda gi 'dá'ba, zì 'yi lódú kacíga ógu ndú'yú wo kídí, “Mongú 'yi, éyì bi ndìshì ódro zíze fú lá simi muruwayi gi zía ní 'di?”

¹¹ Zía úkulúgu ledre zíye kídí, “Lomo 'dódo miótoécì ledre ga bi 'be 'bi ené komo ere ní go zise, tí lá 'dodo ené zì ngíti géyì 'yi e wá. ¹² Tí lá 'yi bi kí éyì zíne ní niyí í'bí yata zía, zì éyì nda ídìne zía kǐngaya. 'Yì máa wo bi éyì ndaá zía wá ní, gba owú a bi zía ní, niyí 'dí'bióyó a gi zía 'dá'ba. ¹³ Née sí ledre bi mándìshì ódro zì 'yi e simi muruwayi gi zía ní. “Abú niyí tí lúru éyì ga bi mááyí ndìshì méngì yée ní kí komoyé yá, lúru yemení eyé wá,

abú niyí tí kí úwú ledre ga bi mááyí ndìshì úku yée ní kí mbílíye yá, olú ené simi doyé wá.

¹⁴ “Ledre née mengì roné go tí cé káa zì bi kóo Lomo uku zì nébì Isáya eké a ní, kídí,

“ ‘Ásé úwú ledre ga bi mááyí ndìshì úku yée ní utúasá ené olú simi dosé wá, abú ásé lúru éyì ga bi mándìshì méngì yée ní, utúasá esé ówoyéme a wá.

¹⁵ Gi zía bi doyé orú yì ené mióru ní, utúasání eyé úwú ledre kí mbílíye wá, 'dútúnì komoyé kpá go ngbúrú.

Niyí kóo ndìshì lúru éyì ga bi mándìshì méngì yée ní kí komoyé, zíye ndìshì úwú a kí mbílíye, zíye ndìshìyé ówoyéme simi ledre e kí mimbé'deyé do ndá'baóguyé zíma, káa bi mááyí yómo yée.’

¹⁶ “Tí lá Lomo ní í'bí úndru zise gi zía komosé lúru bi bú, mbílíse uwú ledre bú bilámáne ní. ¹⁷ Bi kenée ní, máúku zise ma'díi, tǔ'dú nébì e kí ngíti géyì 'yi ga bi kóo 'desì ndìshìní méngì ledre ga bi Lomo ilì yée ní, ndìshìní kóo óto komoyé gi ro lúru éyì ga bi lúrusé yée ní tí lá utúasání lúru a wá, ndìshìní kpá índi mbílíye gi ro úwú ledre ga bi úwúsé yée ní utúasání úwú a wá.

¹⁸ “Úwúsé nda ini ledre gi simi muruwayi 'bi 'yi bi nderé óyú kúfú ní mu. ¹⁹ Kúfú ga bi utúní do misi'di ní, niyí 'bi eyé káa zì 'yi ga bi abú uwúní tí bilámá ledre bi gi ro 'be 'bi Lomo ní go yá, owoyemení eyé ledre gi simi a wá, zì Satána óguné 'dí'bióyó bilámá ledre née gi do mimbé'deyé 'dá'ba. ²⁰ Kúfú ga bi utúní do landa ní, niyí 'bi eyé káa zì 'yi ga bi uwúní lá ledre 'bi Lomo geré zíye 'dí'bióto a 'diya do mimbé'deyé ní. ²¹ Gi zía bi cíyì ledre ma'dáa ndaá do mimbé'deyé wá ní, simi bi 'do'dó ogú go royé gi zía bi

ngunḡuní ledre 'bi Lomo ní, geré zíye óyó sogoyé zí Lomo. ²² Kúfú máa wo bi utú 'bi ené dongará kɪnɪ ní, ni 'bi ené káa zí 'yɪ máa wo bi abú uwú tí ledre 'bi Lomo go yá, tí lá mongú somú ledre ené yɪ ené gɪ ro tú'dú éyɪ ga bi 'bi sága ba. Gɪ zí kényí nées, ledre 'bi Lomo bi nḡunḡu ní, miáná a ndáá 'bi ené simi a wá. ²³ 'Yɪ máa wo bi uwú yeme ledre 'bi Lomo ní, ni 'bi ené káa zí kúfú ga bi utúní simi bilámá káḡá, ngíti a aná 'bi ené míya (100), ngíti a 'bi ené cɪ ota (60) zí ngíti a ídí 'bi ené cɪ kéri a doa sokó (30) ní."

Muruwayi gɪ ro tó'dó

²⁴ Zí Yésu kpá ñnyiné úku ngíti muruwayi kídí, "Ledre ni gɪ ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo komo ere ní káa zí o'do bi nderé óyú bilámá kúfú yáká ené ní. ²⁵ Nda go simi ngíti sɪndɪ kadra kí ndulú, zí 'yɪ bi ni okó ro mɪḡɪ yáká nées ndéréne óyú kúfú angángúya simi kére 'bi o'do nées, zía ndéréókpo ené. ²⁶ Simi bi kére ngboró do gbórúne ni nda go léfe kúfúne ní, zí angángúya kpá olúóguné dongará a.

²⁷ "Zí 'yɪ 'bi moko 'bi mɪḡɪ yáká nées óguyé úku ledre zí mongú 'yɪ eyé kídí, 'Mongú 'yɪ, bi kóo oyuní yáká 'dáa dụú kúfú kére ní, sara angángúya nées oguní nda 'bi eyé íri gɪ 'da?"

²⁸ "Mɪḡɪ yáká ya kídí, 'Ezeokóma e oyuní ye.'

"'Yɪ 'bi moko e ya kídí, 'Íli go zíze ndéré láláoyó yée 'dá'ba?"

²⁹ "Mɪḡɪ yáká ya zíye ní, 'Íi, ótoómosé aka kenée káa bi áse lála kótrɔ yée ndro kí kére e ke.

³⁰ Idíní aka ídí mbá kenée, gɪ simi sɪndɪ kadra 'bi óḡo kére. Mááyí ogú úku a zí 'yɪ ga bi niyí óḡo kére ní kídí, idíní aka ndéré fɪ láláoyó angángúya nées ódó yée, do óḡbóoyó yée 'dá'ba, zíye nda óḡo kére ndéré kɪe simi gbagba.' "

Muruwayi gɪ ro kúfú musítáda

13:35 13:35 Ke'bi 'bi Dawídi e 78:2

³¹ Zí Yésu kpá úku ngíti muruwayi kídí, "Ledre ni gɪ ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo komo ere ní káa zí o'do bi 'dɪ'bi kúfú kágá bi ndɪsɪnɪ ndólo a musítáda nderé kɪe óyú a yáká ené ní. ³² Abú kágá nées kúfú ga niyí nzéré yá, simi bi oyú ní, zía ngboró óguné mongú kágá rómo do ngíti géyɪ kágá e yáká ore mbá. Zía nda ídine go kágá bi zí solú e óguyé ndɪsɪ úbú 'be 'bi eyé komo a."

Muruwayi gɪ ro 'de'dɪ

³³ Zía kpá úku ngíti muruwayi kídí, "Ledre ni gɪ ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo komo ere ní káa zí owú 'de'dɪ bi lá cúku'dée kará e ndɪsɪnɪ lótó mongú le'yɪ kɪe zía átáne gɪ zía ní."

³⁴ Yésu ndɪsɪ kóo úku éyɪ ga gére nées zí 'yɪ e mbá simi muruwayi. Ledre bi kɪé'do zía úku a zíye ndáá simi muruwayi wá ní ndáá. ³⁵ Yésu ndɪsɪ nées méḡɪ ledre ga bi kóo Lomo uku zí ngúru nébɪ éké a kídí, "Mááyí ndɪsɪ úku ledre zíye simi muruwayi.

Mááyí úku 'dódo ledre ga bi kóo miótoécɪné kú simi sɪndɪ kadra bi kóo máótoógu do sogo káḡá simi a ní zíye."

Ini ledre gɪ simi muruwayi bi gɪ ro tó'dó ní

³⁶ Nda gɪ do kacɪ 'dódo ledre, zí Yésu ótoómo tú'dú 'yɪ ga gére nées ore zía ndá'bané 'be kɪ'dɪ bi ndɪsɪ 'dú'du ní do olúne 'dɪcɪ. Zí 'yɪ lódú kacɪga olú lódú kacɪ a zíye ndú'yú wo kídí, "Mongú 'yɪ, úkuógú aka ini ledre gɪ simi muruwayi 'bi tó'dó ga úku ní zíze."

³⁷ Zía úkulúgu ledre zí 'yɪ lódú kacɪne e kídí, "O'do bi oyú bilámá kúfú nées Owú 'bi 'Yɪma'dí. ³⁸ Yáká ni 'bi ené do sogo káḡá ba. Bilámá kúfú ni 'bi ené 'yɪ ga bi nḡunḡuní Lomo go káa do ngére eyé ní. Bisinyí kúfú 'bi ené 'yɪ ga bi ndɪsɪnɪ méḡɪ ledre ga bi 'bi Satána ní.

³⁹ Ezeokó mɪḡɪ yáká bi oyú bisinyí

kúfú ní ni 'bi ené ngére 'bi bicayi lomo e. Kadra óngo kére ni 'bi ené odu sındí kadra 'bi do sogo kángá ba. 'Yì óngo kére niyí 'bi eyé maláyika e.

⁴⁰ “Bisinyí kúfú ga bi odóní yée óngbó yée née, niyí 'bi eyé née 'yì ga bi Lomo ni 'dècì ngbangayé simì odu sındí kadra ní. ⁴¹ Owù 'bi 'Yìma'dí ni kása maláyika ené e ndéré ìcìóyó tó'dó kí éyì ga bi ndìsì 'dí'biógu luyú kí 'yì méngì bisinyí ledre gi 'be 'bi ené mbá 'dá'ba. ⁴² Do úcù yée mbá simì mongú gu pho'du bi ìlì wá ní zíye ndìsìyè mbùmbùdú kí náná do soyé gi zì éyì miówo. ⁴³ 'Yì ga bi ndìsìní méngì ledre ga bi Lomo ili yée ní, zì royé ndìsì rìrìne káa zì sùlú kadra gi zì roko'bu 'bi 'Buyé Lomo bi doyé ní. Togù mbílìse ni bo yá, idísé úwú ledre bi máúku née.”

Muruwayi gi ro mongú kèsì

⁴⁴ Zía kpá úku ngíti muruwayi kídí, “Ledre ni gi ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo komo ere ní káa 'yì bi ndiki mongú kèsì bi otoecíní simì kángá ní.” Zía kpá ótoécì ándá a. Gi zì rokinyi zía ndá'bané úgúóyó éyì ga bi zíne 'be ní mbá, do ndá'bané úgú bi bi ótoécì kèsì née doa ní zíne.

⁴⁵ Zía kpá úku ngíti muruwayi kídí, “Ledre ni gi ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo komo ere ní káa zì 'yì bi nderé gámásó'do gali bi kí tosoné rìrìrì kí mongú ke'biné 'dága ní gi ro úgú a. ⁴⁶ Simì bi nderé ndíki ní, zía ndá'bané úgúóyó éyì ga bi zíne 'be ní mbá do ndéréne úgú gali née.”

Muruwayi gi ro mbírá kénzé

⁴⁷ Zía kpá úku ngíti a kídí, “Ledre ni gi ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo komo ere ní káa zì 'yì méngì kénzé ga bi onzóomoní mbírá kénzé simì iní zì rìkì kénzé e lákayé simì a ní. ⁴⁸ Simì bi tù'dú kénzé e lakaní go simì a ní, zì m̀ngì mbírá óguyé lálaógu mbírá do gbúrógó, ndìsìyè géle kénzé e. Zíye 'dí'bióto yée ga bi iliní ní simì éyì, yée ga bi iliní wá ní, zíye úcúóyó yée 'dá'ba. ⁴⁹ Karanéé simì

odu sındí kadra ledre e niyí méngì royé kenée. Maláyika e niyí ógu ìfi dongará bisinyí 'yì e kí bilámá 'yì e, ⁵⁰ do 'dí'bi yée úcù yée simì mongú gu pho'du bi ìlì wá ní, kí'dí bi 'yì e niyí ndìsì mbùmbùdú kí náná do soyé gi zì éyì miówo ní.”

⁵¹ Zì Yésu ndú'yú yée kídí, “Ówosé ini ledre gi simì ledre ga bi máúku yée née go?”

Zíye ngúnngu a kídí, “È, owozé go.”

⁵² Zì Yésu kpá úku ledre zíye kídí, “Ini ledre simì a ni káa, 'yì 'dódo lorù ga bi mbá ngunúní ledre 'bi Lomo go ní niyí idí 'be 'bi Lomo komo ere káa zì m̀ngì 'be bi olù 'dìcì zía 'dó'dúógu mikánda éyì e kí kurúga mbá sága gi 'dìcì ené ní.”

'Yì 'bi Nazeréta e asiní gi ro Yésu (Lúru kpá M̀riko 6:1-6, Lúka 4:16-30)

⁵³ Simì bi Yésu 'dodo asá ledre simì muruwayi zíye ore ní, zía ndéréókpóne gi ore. ⁵⁴ Simì bi nderéogu simì Nazeréta simì gara bi nboró simì a ní, zía tónóne 'dódo ledre zì Yúda e simì 'Dìcì Kótruro. 'Yì ga bi owoní wo kí 'dódo ledre ní zì tarayé ìdrìne mbá m̀drì. Zíye úku ledre kídí, “Ndiki roko'bu kí mongú ówo ledre bi zía ndìsìné 'dódo m̀ngburoko ledre káe bi káa ba gi 'da? Sara m̀ngburoko ledre ga bi kí roko'buyé née? ⁵⁵ Owozé wo bú bilámáne ni wotì Yoséfa bi 'yì yéme éyì e gi simì kágá ní, ìrì mbágáa Maríya. Lúndu ga niyí Yakóbo e, Yoséfa e, Simúna e nda kí Yúda e. ⁵⁶ Lémì ga niyí kpá mbá kíze ona. Sara ndiki roko'bu zía ndìsìné méngì ledre ga gére née káe née gi 'da?” ⁵⁷ Zì 'yì ga gére née oto mimbé'dekesì ro Yésu.

Zía ìnyìné úku ledre zíye kídí, “Ndìsìní oto úndru nébì do bi ga bi 'dí sogo ní tí lá bi bi nébì née nboró doa kí 'yì 'be 'bi ené otoní eyé úndrua wá.”

58 Gi zía bi 'yi 'bi Nazeréta e nṅuṅuní eyé ledre 'bi Yésu wá ní, Yésu mengi ené mingburoko ledre ga bi kí roko'buyé ní zíye ore wá.

14

Ufuni Yiwáni 'yi Bábátizí 'yi e (Lúru kpá Máriko 6:14-29, Lúka 9:7-9)

1 Simi sɛndi kadra máa nées ní, zí phanda Yésu ówú ndiki mbilí ngére Eróde,* 2 zía úku ledre zí ngíti géyi 'yi 'bi moko ené e kídí, “Née Yiwáni 'yi Bábátizí 'yi e bi kóo ufuní wo ní urúne, ndisi méngi mingburoko ledre ga bi kí roko'buyé nées ne gi zí kéyi nées.”

3 Eróde onzó kóo Yiwáni simi sɛgini gi ro do úfu wo gi ro Erodiya me'be lúnduné Phílipo,† 4 gi zía Yiwáni ndisi úku ledre kídí, “Eróde, ndaá bilámáne wá, lúnduyi ni aka kí komoné ayi 'di'bi me'be a káa do kára ziyi káa be 'di?” 5 Eróde ayi kóo geré gi ro úfu Yiwáni miúfu tí lá bi úfu wo ndaá gi zía tú'dú 'yi e nṅuṅuní yi eyé mbá ledre ga bi Yiwáni ndisi úku yée ní gi zía owoní go kídí Yiwáni ni yi ené nébi.

6 Nda simi sili 'bi ayimbi, née ayimbi 'bi sili bi kóo aráni Eróde ma'dáa simi a ní, zí nyi Erodiya kára bi 'di'bi gi zí lúnduné ba ndisiné lé'bé ke'bi, zí Eróde idíne kí mongú rokinyi 7 zía lolóbú zí owúkára nées kídí eyi bi ili ní idi úku ledre a nées ni í'bi a zía. 8 Zí owúkára nées ndú'yú mbágáne, née idi úku ledre 'di? Mbágáa ya zía ní, idi úku a kídí, “Máli do lágá'déci go Yiwáni Babatiza zíye ógu kí doa giri do eyi zíma.” 9 Zí ledre nées í'bi mongú sómú ledre zí ngére Eróde. Nda lá gi zía bi uku gáa ledre nées do komo tú'dú mingburoko 'yi ga bi ndolo ogu yée ní, zía tí kákasa 10 idini mu ndéré

úfu Yiwáni zíye ógu kí doa do eyi zí owúkára nées lúru a. 11 Zíye ógu kí do Yiwáni do eyi í'bi a zí owúkára nées, zía ndéréne 'dódo a zí mbágáne. 12 Zí sanda ndéréne zí 'yi lódú kací Yiwáni, zíye óguyé 'di'bi umbu Yiwáni ndéré óto a. Zíye ndéréye úku ledre bi mengi roné nées zí Yésu.

Yésu í'bi eyi miánu zí 'yi e, álifunyi

(Lúru kpá Máriko 6:30-44, Lúka 9:10-17, Yiwáni 6:1-14)

13 Simi bi Yésu uwú ledre umbu Yiwáni ní, zía inyiné kí 'yimikása ené e ékiye simi kurungba 'dógu mikavu Galiláya aka gi ro ndéré ndisiyé do bi bi tú'dú 'yi e ndani doa wá ní. Zí 'yi ga bi iri nées kpá úwú ledre a zíye ndéréye sɛngó wo. 14 Niyi ndéréógu bi do gbúrɛngó ní, tú'dú 'yi e niyi go iri 'dii. Zí leríye méngi wo zía 'di'bióyó ndiyá e gi royé.

15 Nda go za kí tagá, zí 'yi lódú kacíga úku ledre zía kídí, “Mongú 'yi, kadra utú go, eyi miánu ndaá kpá ona wá. Ótoómo siliyi gi ro 'yi ga gére nées mu zíye ndéréye gámásó'do eyi miánu zíye ánu a.”

16 Zí Yésu úkulúgu ledre zí 'yi lódú kacíne ga gére nées kídí, “Ndaní ndéré wá, idisé í'bi eyi miánu se zíye.”

17 Zí 'yi lódú kacíga úkulúgu ledre kídí, “Mongú 'yi, odu eyi bi do silize ona ní lá duú ambata inyi (5) kí minzéré kenzé e gbre.”

18 Zía úku ledre kídí, “Ógusé aka kí ambata máa ga gére nées yáa.”

19 Yésu ya 'yi e idini ndisi do súwú ga gére nées bi ore. Zía 'di'bi ambata kí kenzé ga bi gbre nées do siline, zía lúru bi komo ere, zía í'bi mbófo eyi zí Lomo, zía 'deweífi simiyé. Zía í'bi a do sili 'yi lódú kacíne ga gére

* **14:1** 14:1 Ngére Eróde: Ndisini ndólo wo Eróde Anitipasi. Ni woti mongú ngére Eróde bi kóo ni ngére simi sɛndi kadra bi aráni Yésu ní. Eróde Anitipasi ni kpá ngére bi onzó Yiwáni Babatiza simi sɛgini do úfu wo ní. † **14:3** 14:3 Phílipo: Phílipo ni aka kóo tí kí komoné zí lúndua Eróde Anitipasi 'di'bi me'bea Erodiya.

née idíní ifi yée zí 'yì e ánu a. ²⁰ Zí túbù 'yì ga ba ánu éyí zíye léreyé mbá. Ngítí a ga bì idiáká ní, zí 'yì lódú kacíga ga gére née 'dó'dú 'dúcu gbété e kíe sokó doa gbre (12). ²¹ 'Yì ga bi anuní éyí ní, ya'dá e niyí kóo álifu ìnyì (5,000). Oloní kará e kí owú e wá.

Yésu nderé do ini
(*Lúru kpá Máriko 6:45-52, Yiwáni 6:15-21*)

²² Geré gí do kací éyí miánu née, zí Yésu úku ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née idíní mu 'dógu mikavu ndéréókpóye 'dá'dá. Zía aka ídíáká 'bì ené 'dá'ba gí ro úku ledre zí 'yì ga gére née ndá'bayé 'be. ²³ Simi bì uku ledre go zí 'yì ga gére née kídí bayiní mu ní, zía ndéré ékíne do landa ngúcuné ini ini zí Lomo. Ndísi íri gí kí tagá ngúcuné. ²⁴ Kurúngba bì gáa 'yì lódú kacíga niyí simi a ní nderé go simi ini gbála gí do gbúróngó. Gí zí síli bì ndísi íli do ini kí roko'buné ní, zí ini nda ndísiné úculó'bó kurúngba gbú gbú gbú, bi ndéré eme lolu ngú.

²⁵ Nda kí sí ndóndó, zí Yésu ékíóguné gí do landa girí ndísi ndéréne do ini zí 'yì ené ga bì simi kurúngba née káa zí ndísi ndéré do ngáká bi ní. ²⁶ Simi bì 'yì lódú kacíga ga gére née lurúní wo do ini kí ndísi ógu'díyì roné mi'dí zíye ní, zí ngírì méngì yée. Zíye útúye ndísi mbúbúdú gí zía somúní 'bì eyé kídí née go "Yì lará."

²⁷ Geré 'diya zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ndásé éré ngírì wá, née máa."

²⁸ Zí Pétero úkulúgu ledre zía ya, "Mongú 'yì togú née tí yì ma'díi, ídì mu ngúngu a zíma ndéréma gí do ini ógumá zíyì íri."

²⁹ Yésu ya zía ní, "Ógu mu."

Zí Pétero ékíóguné gí simi kurúngba ndísi ndéréne do ini mi'dí zí Yésu. ³⁰ Tí lá simi bì Pétero lurú ini ni ndísi kízi kí roko'buné kíngaya

gí zí mongú síli ní, zí ngírì méngì wo, geré zía tónóne ólúne simi ini. Zía ótrú ledre kídí, "Ngére yómo máa mu."

³¹ Geré zí Yésu á'dané sáká wo, zía úku ledre kídí, "Pétero ngúngu aka eyì ledremá kíngaya fú wá, éré ngírì gí ro 'di?"

³² Simi bì Pétero ekíluginí royé kí Yésu simi kurúngba ní, geré zí mongú síli bì gáa ba tónóné. ³³ Zí 'yì ga bì simi kurúngba née óto úndrua, zíye úku ledre kídí, "Yésu, áyí Owú 'bì Lomo ma'díi."

³⁴ Zíye 'dógu bi do ndéréóguyé simi owú gara bì kí iríné Geneseréta ní. ³⁵ Simi bì 'yì ga bì 'bì gara née owoní kídí Yésu ógu née ne ní, zíye kákasa simi gara ore mbá kídí 'yì ga bì 'yì eyé e niyí kí ndiyá ní, idíní ógu kéye zí Yésu, ni go simi gara ore. ³⁶ Zí 'yì ndiyá e ngúngu royé zía idí ngúngu a zíye óto síliye lá gba ro tara bongó ené. Ma'díi yée ga bì otoní síliye ro tara bongó ené ní, zí ndiyá eyé e tí úkúne gí royé.

15

Ondú 'bì Yúda e
(*Lúru kpá Máriko 7:1-13*)

¹ Nda gí ore zí ngítí géyì Farusáyo e kí ngítí géyì 'yì ga bì ndísiní 'dódo lorú ní, óguyé gí simi Yerusaléma ndú'yú Yésu kídí, ² "Éyì bì 'yì lódú kacíyì ga ba iliní méngì kéyì kací ondú ezé gí zía wá ní 'di? Ndísiní ánu éyì geré miánu iliní lúgu síliye kí wá ní."

³ Zí Yésu ndú'yú lúgu yée kídí, "Sara ílisé méngì kéyì kací lorú 'bì Lomo wá gí ro 'di, bì zise ndísisé méngì dujú ledre ga bì ondú esé ili yée ní. ⁴ Lomo i'bí lorú kídí, 'Ídì óto úndru 'búyì e kí mbágáyì.' "Yì bì ni uku tara sinyí zí 'buné e kí mbágáne ní, idíní úfu wo 'dá'ba.' ⁵ Tí lá ndísisé 'dódo ledre kídí, togú 'yì uku ledre zí 'buné e kí mbágáne kídí, 'Éyì ga bì ílisé gí ro zíye sáká sée

kíe ní, máí'bí go káa do tákpásílí zí Lomo,'⁶ ndaá gí ro zíye óto úndruyé kíe wá. 'Déwesé nées go lorú 'bí Lomo gí ro ondú esé 'bí Yúda e.⁷ Ndísisé lóndo rosé kídí ásé 'yí méngí ledre 'bí Lomo, ábuwá ledre bí nébí Isáya uku gí rosé ní ni ma'dí kídí,

⁸ “ ‘Yí ga ba ndísiní óto úndrumá lá òdú do tarayé,
tí lá mimbé'deyé ni yí ené gí romá gbála.

⁹ Ndísiní óto úndrumá lá gbékpíne, ndísiní tí 'dódo ledre ní, tí lá yí eyé lorú eyé 'bí 'yíma'dí e.’ ”

¹⁰ Gí do kací ledre nées ní, zí Yésu ndóloyóko tú'dú 'yí e zía úku ledre zíye kídí, “Ídísé úwú ledre ba zise ówoyéme a bilámáne. ¹¹ Ndaá 'bí ené éyí miánu bí 'yí ánu ní ni oto wo ne zía ídine 'yí lúyú ledre wá, yí ené bisinyí ódro bí gí tara'yí ní.”

¹² Zí 'yí lódú kací Yésu óguyé úku ledre zía kídí, “Mongú 'yí, ówo go kídí ledre bí gáa úku ba sinyí yí ené ro Farusáyo e go misínyí?”

¹³ Zía úkulúgu ledre zíye kídí, “Éyí ga bí mbá ngára Babá bí komo ere 'diyí yée ne wá ní, ni lálaóyó yée mbá 'dá'ba. ¹⁴ Ndásé óto komosé ro ledre 'bí Farusáyo ga gére nées wá, niyí yí eyé manda ga bí komoyé ndaá ní. 'Yí bí komoa ndaá ní togú lala ezené bí komoa ndaá ní, yée gbengará niyí útú simi gu.”

¹⁵ Zí Pétero úku ledre kídí, “Mongú 'yí, úku 'dódo aka ini ledre gí simi muruwayi bí úku nées zíze.”

¹⁶ Yésu ya zíye ní, “Áyí, ówosé esé kpá wá? ¹⁷ Ówosé bí kídí éyí miánu ndísi olú gí ku 'yí, zía ókpóne simi 'yí, zía nda olúoguné gí simi 'yí 'dá'ba ní wá? ¹⁸ Bisinyí ledre bí ndísi ówú gí tara'yí ní, ndísi olúogú gí yana mimbé'de 'yí. Gí zí keyí nées zí 'yí ídine bisinyíne do komo Lomo. ¹⁹ Bí kenée ní, bisinyí ledre ga bí káa

zí úfu 'yí, só'do ro'yí kí 'yí bí ófúsé rosé kéne wá ní, kí ledre 'bí gámá faa kací kará e togú ya'dá e, kí ugu, kí ranga, kpá úku tara sinyí zí 'yí e. Ledre ga gére nées mbá olúoguní gí do mimbé'de 'yí. ²⁰ Éyí ga gére nées ndísiní óto 'yí e ye zíye ídíye bisinyíne do komo Lomo. Ndaá 'bí ené ánu éyí miánu togú mbú 'yí lúgu sílíné wá ní óto 'yí ne zía ídine do komo Lomo bisinyíne ní wá.”

*Yésu yomo nyí ngíti kára
(Lúru kpá Máriko 7:24-30)*

²¹ Zí Yésu nda ìnyìné gí ore ndéréne simi gara ga bí Táyire kí Sidóna ní. ²² Zí ngíti kára gí simi kufú bí Kanána e ndísi ndísi do bí gbóo ore óguné ngungú roné zí Yésu kídí, “Ngére, Bulúndu Dawídi, ówo aka ledre kíma. Nyíma dokéké e ndísiní méngí wo bisinyíne kángaya.”

²³ Tí lá Yésu ukulugu ené ledre zía wá. Zí 'yí lódú kací Yésu óguyé úku ledre zí Yésu kídí, “Ógóóyó kára nées gí ore 'dá'ba. Ndísi fú lá gbúrógbó do kacíze kí ledre ené nées.”

²⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zí kára nées kídí, “Lomo kasaogu máa lá òdú gí ro sáká 'yí amá e Isiréle e gí zía niyí káa zí kábíríkí ga bí mǐngíye ndaá ní.”

²⁵ Zí kára nées ndósooguné gbóo útúne gbri kó'dú Yésu. Zía úku ledre zí Yésu kídí, “Ngére, sáká máa mu.”

²⁶ Yésu ya zía ní, “Ndaá 'bí ené bilámáne do 'dí'bí éyí miánu 'bí owú e í'bí a zí ísi e wá.”*

²⁷ Zía úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Ngére, ni tí kenée. Tí lá ísi e 'do'dúní nyunyú éyí miánu gí sí tarabíza 'bí mǐngíye bú.”

²⁸ Nées ní, zí Yésu úkulúgu ledre zí kára nées kídí, “Kára ngungu ledre eyí ofu go. Éyí bí íli ní mááyí

^{15:9} 15:9 Isáya 29:13 * ^{15:26} 15:26 Owú e kí ísi e: Owú ga bí Yésu uku ledreyé ona ba ní nées Yúda e. Ísi ga bí uku ledreyé nées 'bí ené 'yí ga bí ngára ndaní Yúda e wá ní. Yúda e ndísiní ukucayi 'yí lóngó e káa zí ísi e ní.

méngi a zíyì.” Kpá tí geré simi sɛndí kadra nées zí ro nyí kára nées émené.

Yésu i'bí éyí miánu zí 'yì e álifu eso

²⁹ Zí Yésu ìnyiné gi ore ndá'bané kó'dú mikavu Galiláya. Zía ndéré ékìne do landa ndìsìné bi. ³⁰ Zí tú'dú 'yì e ndìsì óguyé zía kí 'yì eyé ga bì kí umbu sɛndíye, 'yì komo mi'dútù e, miḡiḡiḡi e, yée ga bì odroní wá ní, nda kpá kí yée ga bì kí toso ndíyá eyé e mingúngúcua ní. Do ógu óto yée mbá cigí Yésu bì kenée, zía óto sɛlìne royé zíye ómo yée mbá. ³¹ Zí tara'yì e ìdríne kí lúru 'yì ga bì odroní wá ní kí ódro, miḡiḡiḡi e sɛndíye 'dózo roné go, yée ga bì kí umbu sɛndíye ní niyí go kí gámá, mikomo mi'dútù niyí go lúru bi. Zíye mbófo Lomo bì Isiréle e ndìsìní ìni ìni zía ní.

³² Zí Yésu ndólo 'yì lódú kacíne e zía úku ledre zíye kídí, “Lerì 'yì ga ba mengi máa go, mengizé kéye go sɛlì ota éyí miánu ndaá zíye wá. Ndaá bilámáne zíma ótoómo yée zíye ndá'bayé kí 'bú wá káa bì komoyé ni ulú yana zíye útúye ke.”

³³ Zí 'yì lódú kacíga úkulúgu ledre zía kídí, “Azé ówo éyí miánu simi súwú ona í'bí a zí tú'dú káa zí wo nées gi 'da?”

³⁴ Yésu ya zíye ní, ambata ni zise kírí nées ndu? Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Ambata e niyí ìnyì doa gbre (7) nda lá kí minzéré kénzè e.”

³⁵ Zía úku ledre zí tú'dú 'yì ga gére nées ndìsìyé bì do káḡá. ³⁶ Zía 'dí'bí ambata ga bì ìnyì doa gbre (7) kí minzéré kénzè ga gére nées, simi bì i'bí mbófo éyì go zí Lomo ní, zía 'déweífi simiyé zía í'bí yée zí 'yì lódú kacíne e, zíye nda í'bí a zí 'yì ga gére ní.

³⁷ Zí tú'dú 'yì ga gére nées ánu éyì, zíye léreyé mbá. Ngítí éyì miánu ga bì idíakání ní, zí 'yì lódú kacíga 'dó'dú 'dúcu gbété e kíe kpá ìnyì doa gbre (7). ³⁸ Gi simi 'yì ga bì kóo

anuní éyì ní, oloní lá dujú ya'dá e álifu eso (4,000). Oloní kará e kí owú e wá. ³⁹ Gi do kací bì Yésu bayi 'yì ga gére nées go ní, zía nda ékìne simi kuḡungba zíye ndéréye simi bì bì ndìsìní ndólo a Magadána ní.

16

Farusáyo e uzuní Yésu

(Lúru kpá Mária 8:11-13, Lúka 12:54-56)

¹ Simi ngíti sɛlì, zí Farusáyo e kí Sadukáyo e óguyé úzu Yésu idí méngi ledre bì kí roko'buné ní gi ro zíye ówo a kídí Lomo kasaogu wo ne gi komo ere.

² Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Togú go kí tagá yá, ndìsìsé úku ledre kídí, ‘Kílondó kadra ni súwu gi zía bì ni komo ere gbawu káa.’

³ Togú kí phiyí yá, zise ndìsìsé úku ledre kídí, ‘Múkú ni go kuḡ nées ní ìni ni é'dì karaba.’ Ówosé tí lá kací úku ledre gi ro éyì ga bì ndìsìní méngi royé komo ere ní, togú nda gi ro éyì ga bì ndìsìní méngi royé ca cakaba ní yá, ówosé esé e wá.

⁴ Ílisé lúru ledre ga bì kí roko'buyé ní té kí ásé fú ḡḡḡḡ a. Gi zía bì ásé 'yì luyú ledre e ní, útúásásé esé ḡḡḡḡ a wá. Ledre bì mááyí 'dódo a zise ní dujú wo bì kóo mengi roné zí Yóna* ní.” Gi ore, zí Yésu ndéréókpóne.

Farusáyo e kí Sadukáyo e ndaní lóndo sée wá

(Lúru kpá Mária 8:14-21)

⁵ Simi bì Yésu 'doguní bì sága ní, 'yì lódú kacíga niyí lúru bì ní, ootomo liḡiní ambata go. ⁶ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, “Komosé idí idí rosé gi zí bisinyí 'dódo ledre 'bí Farusáyo e kí Sadukáyo e bì káa zí 'de'dì bì ndìsìní óto a simi ambata eyé e ní.”

⁷ Zíye úkuló'bó ledre dongaraye kídí, “Uku ledre nées kenée ba gi zía

* **16:4** 16:4 Lìlì ledre gi ro Yóna: Cé káa zí ledre bì kénzè ulu Yóna zía ndìsìné simia sɛlì ota ní. Ólo yata ledre gi roa simi Matáyo 12:39-40.

bi ledre liḡi zée kí 'dí'biútú ambata ní.”

⁸ Yésu owo sómú ledre eyé née go bú. Zía úku ledre zíye kídí, “Éyí bi ndíṣísé úku ledre ambata ḡi roa ní 'di, ngúṅgusé aka esé ledremá fú wá ke? ⁹ Sómúliḡísé ledre ambata bi kóo ñnyí máí'bí zí 'yí e álifú ñnyí ní go, sara ngítíye bi idíaká ní, 'dó'dú 'dúcusé kóo gbété kíe ndu? ¹⁰ Togú wo née wá ní, sara ambata bi kóo ñnyí doa gbre (7) máí'bí zí 'yí e álifú eso (4,000) ánu a ní, 'dó'dú 'dúcusé kóo gbété kí ngítíye ndu? ¹¹ Éyí bi sómúsé ledre ḡi zía kídí máúku gáa née ledre ambata ḡi roa ní 'di? Komosé idí idí rosé ḡi zí bisinyí 'dódo ledre 'bi Farusáyo e kí Sadúkáyo e.” ¹² Zíye nda ówoyéme a kídí uku ené gáa ba ledre ḡi ro ambata wá, uku yí ené ledre bisinyí 'dódo ledre 'bi Farusáyo e kí Sadúkáyo e.

Tú'dú 'yí e somúlo'bóní ledre ḡi ro Yésu

(Lúru kpá Mária 8:27-30, Lúka 9:18-21)

¹³ Simi bi Yésu nderéoguní gbóo kí gara bi Kayisariya Phílipo ní, zía ndú'yú 'yí lódú kacine e kídí, “Yí e ndíṣíní sómú a kídí, Owú 'bi 'Yíma'dí ni náambi?”

¹⁴ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Ngíti géyí 'yí e ya ni Yiwáni 'yí Bábátizí 'yí e, ngíti géyí ya ni Ilíya, ngíti géyí ya ni Yeremáya, togú wá, ni ngúru nébi e.”

¹⁵ Zía ndú'yúlúgu yée kídí, “Sara sómúsé 'bi esé kídí mááyí náambi?”

¹⁶ Simúna Pétero ya zía ní, “Áyí Kírésito, Owú 'bi Lomo bi ni tridri ní.”

¹⁷ Yésu ya zía ní, “Simúna wotí Yóna, Lomo i'bí úndru go zíyí. 'Yíma'dí ukui'bí ené ledre née zíyí ne wá, Babá bi komo ere ní ukui'bí ne. ¹⁸ Máúku zíyí, ñnyí ni karaba go Pétero, ledre ḡi simi a kídí, 'Landa.' Mááyí óto sí 'dící amá doa. Umbu utúasá ndúru 'dící máa née wá. ¹⁹ Mááyí i'bí roko'bu bi ḡi 'be 'bi Lomo komo ere ní zíyí. Éyí bi ási go

ḡi roa ní, Lomo ni kpá ási ḡi roa ḡi komo ere. Éyí bi ngúṅgu ledre a go ní, Lomo ni kpá ngúṅgu a.” ²⁰ Nda ḡi ore zía esí sílíne komo 'yí lódú kacine e kídí ndaní aka úku 'dódo a bi ya née ni Kírésito ní zí 'yí e wá.

Yésu uku ledre umbuné

(Lúru kpá Mária 8:31—9:1, Lúka 9:22-27)

²¹ ḡi do kací ledre née ní, zí Yésu ndíṣíné úku ledre zí 'yí lódú kacine e kídí, ni miútúásane zíne ndéréne simi Yerusaléma. ḡi ro zí mingburoko 'yí e, manda ga bi 'bi 'yí 'dáná éyí e ní kí 'yí 'dódo lorú e 'dó'do née, zíye úfu née, simi sílì ota zíne úrúne.

²² Zí Pétero ndólo wo sogo éyí úku ledre zía kídí, “Ngére Lomo, ndá ótoómo ledre née zía méngi roné zíyí wá.”

²³ Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Ñnyí ḡi romá íri, áyí zíma go káa zí tutú bi toro 'dutu misi'di ní, sómú ledre eyí ndaá 'bi Lomo wá, yí ené 'bi Satána.”

²⁴ Nda ḡi ore zí Yésu úku ledre zíye kídí, “Togú 'yí ili idí 'yí lódú kacima yá, idí ótoómo kí méngi 'bi ené ledre bi ili ne ní, zía ñmbí mingbúṅbu kágá ené 'bi 'do'dó lódú máa. ²⁵ Togú 'yí ili bándá tridriné kí roné, zía úyuné. Togú i'bí roné zí umbu ḡi romá yá, zía ndíki tridri. ²⁶ Wo be 'di emene, zí 'yí idíne kí éyí ga bi do sogo kángá mbá zíne, zía úyuné miúyu? Sara togú uyu go ní, éyí ni bo ni i'bí a zí Lomo ḡi ro i'bilúgu tridri zía? ²⁷ Owú 'bi 'Yíma'dí ni ndá'baógu simi roko'bu 'bi 'Buné ḡi komo ere kí maláyika e, zía i'bí tákpásílí zí 'yíma'dí e kací miméngi ledre eyé. ²⁸ Máúku zise, ngíti géyí 'yí e ḡi dongarase ga bi áse tóro née, utúasání aka úyu wá, niyí lúru Owú 'bi 'Yíma'dí kí ndá'baógu idíne Ngére kí.”

17

Toso Yésu oyólo'bó roné
(Lúru kpá Mária 9:2-13, Lúka 9:28-36)

¹ Sílí ìnyì doa kéré (6) gí do kací ledre née ní, zí Yésu 'dí'bi Pétero e kí Yakóbo nda Yiwáni owú lúndu Yakóbo, yée ota zíye ndéré ékí ndísiyé do landa ngúcuyé. ² Zí toso Yésu óyóló'bó roné zíye do landa íri. Zí simi komoa ndísi ndícíne káa zí sùlú kadra ní, zí bongó bì ro a ní ényíne kpílélé káa zí bimíóngó ní. ³ Tí do komoyé née, zí Iliya e kí Músa óguyé zíye ndísi ódroyé kí Yésu.

⁴ Zí Pétero úku ledre zí Yésu kídí, “Ngére, utúasá miútúasá zíze ndísiyé ona. Togú ngúnngu go yá, mááyí lágá kútú e ota (3) kára, kíé'do zíyí, kíé'do zí Músa ngíti a zí Iliya.”

⁵ Simi bì ni aka ngbúrú ndísi úku ledre née ní, zí bikenyí burungú óguné ku káa zí cika ní sòlú yée yeré. Zí kúrú 'yì ówúne kpurú gí simi burungú girí kídí, “Ba Owú 'bì amá, 'búa ofu domá go, mááyí kí rokinyi gí zía. Ídísé úwú ledre gí taraa.”

⁶ Simi bì 'yì lódú kacíga uwúní ledre née kenée ní, zí ngírì útúne simiyé zíye útú ló'bu komoyé bì. ⁷ Tí lá zí Yésu óguné óto sílìne royé úku ledre zíye kídí, “Ndásé éré ngírì wá, ìnyíógusé mu 'dága.” ⁸ Simi bì síkpíní doyé 'dága ní, lurúndikiní ngíti 'yì wá lá dújú Yésu.

⁹ Kí ndítíóguyé gí do landa girí, zí Yésu úku ledre zíye kídí, “Ndásé aka úku ledre ga bì gáa lúrúsé née zí ngíti géyì 'yì e wá 'búo togú lúrúsé Owú 'bì 'Yíma'dí urú go gí simi umbu.”

¹⁰ Zí 'yì lódú kacíga ga gére née úku ledre zía kídí, “Sara éyì bì 'yì 'dódo lorú ukuní ledre gí zía kídí, Iliya ni ndá'baógu útú roné fì ne gí zía ní 'dì?”

¹¹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Ma'díi, Iliya ni óguútú roné ne zía ótoyéme éyì e za mbá do mìsi'diyé?”

¹² Máúku zíse Iliya ogú yì ené tí go, tí lá mingburoko 'yì e iliní eyé 'dí'bi wo simi sümü wá, mengíní nda yì eyé wo bisinyíne. Niyí ógu méngí lará Owú 'bì 'Yíma'dí kpá kenée.” ¹³ Zí 'yì lódú kacíga ówo a kídí uku née ledre Yiwáni Babatíza.

Yésu lagaoyó dokéké gí simi owúo'do

(Lúru kpá Mária 9:14-29, Lúka 9:37-43a)

¹⁴ Simi bì oguní nda go dongará tú'dú 'yì e ní, zí ngíti o'do óguné útúne sí sındí Yésu úku ledre zía kídí, ¹⁵ “Ngére ídí ówo ledre kí wotíma,” ni kí dokéké siminé, ndísi nda 'dó'dó gí zía go kíngaya. Ndísi kí láláonzó wo ku pho'du kpá simi iní. ¹⁶ Má'dí'biógú gáa wo zí 'yì lódú kacíyì ga ba, tí lá utúasání eyé sáká wo wá.

¹⁷ Zí Yésu ìnyíne úku ledre zíye kí 'yì ga bì ore ní mbá kídí, “Dosé orú go kíngaya gí ro zíse ngúnngu ledremá. Máídí ndísi zíse ona gí kí be 'dì? Máídí útúsimimá zíze ndísi kése kenée gí kí be 'dì? Ógusé kí owúo'do née girí mu yána.” ¹⁸ Simi bì oguní kí owúo'do née ní ní, zí Yésu ódroné zí dokéké née kí roko'buné, geré zía ólúóguné gí simi owúo'do née zí roa émené cìkì ore.

¹⁹ Zí 'yì lódú kací Yésu óguyé ndú'yú wo simi bì ni ngúcuné ní kídí, “Éyì bì utúasázé lágaoyó dokéké née gí zía wá ní 'dì?”

²⁰ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Yì ené gí zía bì ngúnngu ledre esé ni cúku'dée ní. Abú ngúnngu ledre esé ni cúku'dée káa zí kífú musitáda, ásé úku ledre zí mongú landa bì 'dáa kídí, 'ìnyì mu 'dá'ba,' ni tí ìnyì gí ore. Máúku zíse, éyì bì ni órú zíse ní ndaá.”

²¹ Zía kpá úku ledre zíye kídí, “Dokéké e káa zí ga gére née ásé lágaoyó yée gí simi 'yì 'búo togú inisé ini kí órú rosé zí Lomo kí.”

Yésu uku ledre umbuné

22 Simi bi 'yi lódú kací Yésu oguní go mbá ndro simi Galiláya ní, zí Yésu úku ledre zíye kídí, “Sindí kadra ni go gbóo gi ro do í'bí ngbángá Owú 'bi 'Yíma'dí zí ezeokóga. 23 Zíye úfu wo, nda simi sílì ota zía úrú ené.” Zí ledre nées í'bí lerí ro 'yi lódú kacíga mbá.

Yésu nderé simi Kapáranawúma

24 Gi kací bi Yésu kí 'yi lódú kacíne e nderéoguní simi gara bi Kapáranawúma ní, zí 'yi 'dó'dú usóru ga bi 'bi 'Díci 'bi Lomo ní óguyé ndú'yú Pétero kídí, “Mongú 'yi esé í'bí usóru 'bi 'Díci 'bi Lomo bú?”

25 Pétero ya zíye ní, “fi í'bí bú.”

Simi bi nderéoguní nda go 'be ní, zí Yésu ndú'yú Pétero kídí, “Simúna, simi sómú ledre eyí ní, ngére ga bi do sogo kángá ba ndisíní 'dó'dú usóru akpa gi zí 'yi eyé e, togú mbú gi zí 'yi lóngó e?”

26 Zí Pétero úkulúgu ledre kídí, “Ndisíní 'dó'dú usóru gi zí 'yi lóngó e.”

Zí Yésu úku ledre zía kídí, “Yi eyé e ndaní kí ledre wá. 27 Tí lá ilizé ezé zí mimbé'deyé ésíne rozé wá, ndéré mu ngburu íkpí iní, mizefí kénzè bi áyí íkpíógú a ní, ídí líkpí taraa, áyí ndíki késí ku a, zíyí 'dí'bi a ndéré í'bí a káa do usóru gi rozé keyí.”

18

Mongú 'yi 'be 'bi Lomo

(Lúru kpá Mária 9:33-37, Lúka 9:46-48)

1 Simi sindí kadra máa nées ní, zí 'yi lódú kací Yésu óguyé ndú'yú wo kídí, “Mongú 'yi, ambí ni karanée ídí ne mongú 'yi 'be 'bi Lomo komo ere zí lafúne e mbá?”

2 Zí Yésu ndóloógu owú tóroné dongará 'yi e kírí nées. 3 Zía úku ledre gi ro owú nées kídí, “Máuku zise ma'díi, togú ótosé rosé ndoo káa zí minzéré owú e wá, útúásásé ógu 'be 'bi Lomo komo ere wá. 4 Bi

go kenée ní, 'yi bi 'bo'bu roné go káa zí owú ba ní ní, ni go ne mongú 'yi 'be 'bi Lomo 'dáa.

5 “Kpá kenée, togú 'yi 'dí'bi owú bi cúku'dée káa zí wo ba simi sümü, kídí 'dí'bi nées go kpá máa. 6 'Yi bi ngungu ledremá abú ni aka lá cúku'dée káa zí owú ba, zí ngiti 'yi óguné lóndo wo zía lúyú ledre yá, ni ídí bilámáne togú odóní ká'dá ro goa, do odóngerí wo kíe ro tutú do úcu wo kíe bu simi mongú kúlú.

7 “Mongú nduwú ni ídí zí 'yi ga bi niyí ndisí lóndo 'yi e zíye lúyú ledre ní. Ma'díi, ngiti géyí 'yi e niyí ídí 'yi lóndo 'yi e. 'Yi máa ga gére ní, Lomo ni 'dó'do yée bisinyíne kángaya. 8 Togú lúru ngiti síllyi togú mbú ngiti sindiyi ayí óto yi zíyí lúyú ledre yá, ídí óngóoyó a 'dá'ba. Ni bilámáne zíyí ndíki tridri bi za fí ní kí sindiyi kíe'do gi zí wo bi áyí ídí kí sindiyi togú mbú síllyi gbengára do úcu yi nyé simi mongú gu pho'du bi ilí wá ní. 9 Togú nguru komoyi ayí óto yi zíyí lúyú ledre yá, ídí cigióyó a 'dá'ba. Ni bilámáne zíyí ndíki tridri bi za fí ní kí komoyi kíe'do gi zí wo bi áyí ídí kí komoyi gbengára do úcu yi nyé simi mongú gu pho'du bi ilí wá ní.”

Muruwayi gi ro kábiriki (Lúru kpá Lúka 15:3-7)

10 “Ídísé ówo a kídí, 'yi ndaá lúru cáyi 'yi gi dongará minzéré owú ga ba wá. Máuku zise ma'díi, maláyika ga bi ndisíní ndisí kí Babá komo ere ní, niyí í'bí ngbángá 'yi máa nées zí Babá.

11 “Babá kasaogu máa yómo 'yi lúyú ledre e.

12 “Sómúsé 'bi esé káa be 'di? Togú 'yi ni kí kábiriki e zíne míya zí kémbí a indriné ní, mingingi a utúasá ótoómo yée ga bi cí eso doa sokó doa inyí doa eso (99) nées zía ndéréne gámásó'do wo bi indri nées wá?

13 Simi bi togú ndiki go ní, máuku zise ma'díi, ni ídí kí mongú rokinyi gi roa kángaya rómo do yée ga bi

cí eso doa sokó doa ìnyì doa eso (99) ngàrá ìndrìní wá ní. ¹⁴ Kpá kenée 'Bùsé Lomo bì komo ere ní, ili ené zí bikérí owú ìndrìné gí dongará lafúne wá."

*'Yì bì luyú ledre ro ezené ní
(Lúrú kpá Lúka 17:3)*

¹⁵ "Togú ezeyí bì nḡḡḡ ledremá go ní luyú ledre royí yá, ídí ndéré úku 'dódo luyú ené nées zía simi bì ásé lá gbre kéne ní. Togú nḡḡḡ go yá, yéme dongaráse go kéne. ¹⁶ Togú ili ené nḡḡḡ a wá, ídí ndólo 'yì kíé'do togú mbú gbre zise ídíse kéye, 'Gí ro ledre ga bì za mbá ásé ótoyéme yé dongará 'yì kí ezené ní ídí ídí do komo 'yì e gbre togú mbú ota (3).' ¹⁷ Togú ili ené kpá úwú ledre gí tara 'yì ga gére nées wá, zíyì ndéré kíe zí 'yì ga bì nḡḡḡḡḡ ledre 'bì Lomo go ní zíye ódroyé zía. Togú ili kpá fú wá, ídíse ási gí roa káa zí 'yì bì ngàrá nḡḡḡḡ aka ledre 'bì Lomo wá ní, togú mbú 'yì 'dó'dú ʊsórù gí zí 'yì e.

¹⁸ "Máúku zise ma'díi, ledre bì tórosé go doa do sogo káḡḡá ona ní, Lomo bì komo ere ní toro kpá go doa kenée. Wo bì ásisé go gí roa ní Lomo bì komo ere ní kpá ási gí roa kenée.

¹⁹ "Mááyí go kpá úku ándá a zise, togú 'yì e gbre gí dongaráse do sogo káḡḡá ona otoní sómù ledre eyé go kíé'do ndú'yú Lomo gí ro éyí bì iliní ní, Babá Lomo bì komo ere ní ní í'bì a zíye. ²⁰ Nì kenée ma'díi, togú 'yì e gbre togú mbú ota yokoní royé ini ini gí zía bì niyí 'yì amá e ní, mááyí ídí dongaráye."

Muruwayi gí ro ótoómo ledre zí 'yì

²¹ Zí Pétero óḡḡé zí Yésu do ndú'yú wo kídí, "Ngére, togú ezemá ndìḡì luyú ledre romá ní, máídí ótoómo ledre zía kídí ndu? Kídí ìnyì doa gbre?"

²² Yésu ya zía ní, "F'ì, ndaá lá kídí ìnyì doa gbre (7) wá, ídí ídí kídí

cí ota doa sokó doa ìnyì doa gbre (77)."

²³ Bì kenée ní, ledre gí ro 'be 'bì Lomo ní cé káa zí ngére bì kóo 'yì moko ené e 'dì'biní késí gí zía ili nda go zíye í'bílúgu a ní. ²⁴ Káa zí bì mongú 'yì ní go tónó ótoyéme ledre ga gére nées ní, zíye 'dí'bióḡḡ ngúru 'yì 'bì moko bì kóo 'dì'bi tú'dú késí ené ní kó'dú a. ²⁵ Gí zía bì roko'bù bì zí 'yì moko nées í'bílúgu mongú késí nées kíe ndaá ní, mongú 'yì ené ya kídí togú kenée yá, idíní 'dì'bi wo kí me'bea kí owú 'bì ené e nda kí éyí ga bì zía ní mbá úḡḡóyó yé 'dá'ba gí ro do í'bílúgu késí ené nées.

²⁶ "Zí 'yì moko nées útúne do nḡḡḡḡ sìnḡḡíne kó'dú mongú 'yì ené nḡḡḡḡ roné zía kídí, 'Áko mongú 'yì, ótoómo ledre zíma, mááyí í'bílúgu késí nées mbá.' ²⁷ Zí leríja méngí mongú 'yì nées zía ótoómo ledre zía kídí ndá lolù í'bílúgu késí nées wá.

²⁸ "Tí lá bì ìnyì gí ore ndéréne ní, zía ówo ngúru ezené 'yì moko bì kóo 'dì'bi késí gí zía kpá lá cúku'dée ní. Zía útúne doa geré 'dí'bi kúrúa nḡḡḡ kídí, 'Í'bílúgu késí amá bì zíyì ní mu.'

²⁹ "Zí eze a nées útúne do nḡḡḡḡ sìnḡḡíne nḡḡḡḡ roné zía kídí, 'Áko, ótoómo ledre zíma, mááyí í'bílúgu késí nées mbá.'

³⁰ "Eze moko a nées asi yì ené miási. Simi ledre nées ní, zía lála wo ndéré kíe simi sḡḡḡḡ. Zí eze a nées ndìḡḡḡé íri gí do í'biónzó késí ené nées té kí. ³¹ Simi bì lafúga 'yì 'bì moko e lurúní ledre bì méngí kí ezené nées ní, zía sínýíne royé kíngaya do ndéréye úku 'dódo ledre ga bì méngíní royé nées ní mbá zí mongú 'yì eyé.

³² "Zí mongú 'yì nées ndólo 'yì 'bì moko nées do úku ledre zía kídí, 'Áyí bisinyí 'yì, Máotoómo kóo tú'dú késí amá bì kacíyì gí zía nḡḡḡḡḡ

18:16 18:16 Gbre lorù 19:15 * **18:22** 18:22 Cí ota doa sokó doa ìnyì doa gbre kídí ìnyì doa gbre: Yésu uku ledre mongú námba nées gí zía ili zí 'yì e ndìḡḡḡé fú lá ndìḡḡ ótoómo ledre zí lafúye.

royí kídí máídí ótoómo ledre zíyí ní. ³³ Útúásá eyí ótoómo ledre zí ezeýí nées káa zí bî kóo máótoómo ledre zíyí ní wá?" ³⁴ Gî zí simikesí, zí mongú 'yí ené 'dí'bi a ndéré kîe simi sígîni do ndîsî 'dó'do wo gî zía í'bílúgu késî bî kóo 'dí'bi ní za mbá kî.

³⁵ "Née ledre bî Babá gî komo ere ni méngî a zise ní, 'búo togú ótoómosé ledre go zí lafúse gî yana mîmbé'desé."

19

Ledre gî ro ótoómo kára (Lúru kpá Mária 10:1-12)

¹ Simi bî Yésu 'dódo asá ledre née ní, zía ìnyiné gî simi Galiláya ndéréne sága ngburu bî Yeredéne simi kángá bî Yúdáya ní. ² Zí tû'dú 'yí e lódú wo íri, zía ndîsîné yómo yée ga bî kî ndíyá royé ní.

³ Zí ngíti géyí Farúsáyo e óguyé úzu Yésu kî ndu'yú kídí, "Nî miútúásáne zí 'yí ótoómo me'bené tí lá gî ro owú ledre bî ni bo ní?"

⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ólosé esé miéké kúrú Lomo wá? Kú gî dosîne Lomo 'otoogu 'yîma'dí e o'do kî kára,' ⁵ 'Née kpá sí ledre bî o'do ni ótoómo 'buné kî mbágáne kenée zía ófú kára zíye ódó royé kî me'bené ídíye éyí kîé'do ní.' ⁶ Gî ore, ndaní lolu 'yí e gbre wá, niyí goó éyí kîé'do. Bî kenée ní, éyí bî Lomo kótru go ní, 'yîma'dí ndaá báyi a wá."

⁷ Zíye ndú'yú Yésu kídí, "Togú kenée ma'dí ní, sara Músa eké nda kóo kídí 'yí idí í'bí wáraga 'bî ótoómo ro'yí zí kára máa née zía ndéréne kîe gî ro 'dí?"

⁸ Yésu ya zíye ní, "Músa eké kóo ledre née zise Yúda e kenée gî ro zise ótoómo me'besé e gî zía dosé oru mióru. Tí lá ndaá 'bî ené kóo miyémené kenée gî dosîne wá. ⁹ Máúku zise, togú me'beyí so'do ené o'do 'dí sogo wá, zíyí ótoómo wo zíyí

ndéréyí ófú ngíti kára yá, lúyú ledre go, gî zía só'do née go royí 'dí sogo."

¹⁰ 'Yí lódú kacíga ya zía ní, "Togú ledre ni nda yí ené gî ro o'do kî kára goó kenée yá, ni bilámáne 'yí ndaá 'bî ené lolu ófú kára wá."

¹¹ Yésu ya zíye ní, "Tú'dú 'yí e utúasání 'dí'bi 'dódo ledre née wá, tí lá dujú yée ga bî utúasání go ndîsî ngúcuyé ní. ¹² Ngíti géyí utúasání 'dí'bi kará e wá gî zía arání yí eyé yée kú kenée. Ngíti géyí, 'yí e méngî ní yée ye. Ngíti géyí asíní yí eyé kú ye gî zía bî í'bíní royé go méngî dujú moko bî 'be 'bî Lomo komo ere ní. 'Yí bî utúasá go ngúnngu ledre née ní, zía ngúnngu a."

Yésu í'bí úndru zí minzéré owú e (Lúru kpá Mária 10:13-16, Lúka 18:15-17)

¹³ Nda gî ore zí ngíti géyí 'yí e óguyé kî minzéré owú e zí Yésu íni ini doyé kpá kî í'bí úndru zíye. Tí lá zí 'yí lódú kacíga ndîsîyè úcuómo 'yí ga bî oguní kî owú ga gére ní.

¹⁴ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ótoómosé minzéré owú ga gére née zíye óguyé zíma. Ndásé úcuómo yée wá, 'Be 'bî Babá bî komo ere ní, ni gî ro 'yí ga bî káa zí minzéré owú e ní." ¹⁵ Simi bî Yésu ini ini go zí Lomo idí í'bí úndru zí owú ga gére ní, zía ndéréókpóne gî ore.

Owúphirangá bî kî tû'dú éyí e zíne ní

(Lúru kpá Mária 10:17-31, Lúka 18:18-30)

¹⁶ Nda née ní, zí ngíti owúphirangá óguné ndú'yú Yésu kídí, "Mongú 'yí, bilámá ledre bî máídí méngî a gî ro zíma ndíki trîdrî bî za fí ní 'dí?"

¹⁷ Yésu ya zía ní, "Ndú'yú máa gî ro bilámá ledre gî ro 'dí? Lomo ni dujú ne bilámáne. Togú íli trîdrî bî za fí ní yá, idí lódú lorú ga bî Lomo uku yée ní."

18 Zí phirangá née ndú'yú ándá wo kídí, “Lorú ga bi káa zí yée ga be 'di?”

Yésu ya zía ní, lorú ga bi káa zí, “ ‘Ndá úfu 'yì wá, ndásé só'do rosé kí 'yì bi ófúsé rosé kéne wá ní wá, ndá úgu ugu wá, ndá r̄aranga wá, 19 ídí óto úndru 'buyì kí mbágáyì, ' zíyì 'óto 'bú lafúyì e káa zí bi óto 'búyì kí royì ní. ’ ”

20 Owúphirangá née ya zía ní, “Óo, lorú ga gére née máméngì yée go mbá kenée. Ngítí a bi idiáká ní nda go 'di?”

21 Zí Yésu úkulúgu a zía kídí, “Togú ìli méngì zaá ma'díi ledre yá, ídí ndéré úgúoyó éyì eyì e gi 'be mbá 'dá'ba. Zíyì í'bíoyó késíye zí 'yì lerì e, gi ore zíyì nda ndá'baóguyì lódú máa. Lomo ni í'bí mongú úndru zíyì komo ere.”

22 Simi bi owúphirangá née uwú ledre bi Yésu uku zía kenée ní, zí bi sínyíne roa gbála. Zía ókpóne gi ore kí do komoné bisinyíne gi zía ni kí tú'dú éyì e zíne.

23 Zí Yésu úku ledre zí 'yì lódú kacíne e kídí, “Máúku zíse ma'díi, ni miórúné kíngaya zí 'yì bi kí tú'dú éyì e zíne ní óguné 'be 'bi Lomo komo ere. 24 Mááyí kpá úku a zíse kídí, ndaá miórúné zí mongú bangá bi gémele ní ólú phútrú bi gi simi gu líbira wá, nda zí 'yì bi kí tú'dú éyì e zíne ní, ni miórúné kíngaya zía ólúne 'be 'bi Lomo.”

25 Simi bi 'yì lódú kací Yésu uwúní ledre née kenée ní, zíye ónzó komoyé kíngaya, zíye úku ledre kídí, “Ambí ni nda ómo goó ne?”

26 Zí Yésu lúru yée gbóó, zía úku ledre kídí, “Éyì bi 'yíma'dí utúasá méngì a wá ní, Lomo utúasá yì ené bú méngì a.”

27 Zí Pétero úkulúgu ledre zía kídí, “Sara aka nda zée ga bi ootomozé 'bi ezé éyì e go mbá zíse ndíszé lódú go lá duú yì ní, 'bi ezé ni nda ídí 'bi ené go 'di?”

28 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Máúku zíse ma'díi, simi bi karanée ledre e niyì oyólo'bó royé mbá mikándayé ní, zí Owú 'bi 'Yíma'dí ídine goó mindíshíne do kítì ngére ené kí mongú roko'buné ní, sée ga bi ásé 'yì lódú kacíma e ba ní, ásé ídí kpá mindíshíse do kítì ngére zíse ndíshíse 'dəcì ngbanga Isiréle e kací sí doyé ga bi sokó doa gbre née mbá. 29 'Yì ga bi ootomoní éyì eyé e za mbá, 'be 'bi eyé e, lúnduyé e, lémiyé e, 'buyé e kí mbágáye e, kí owú 'bi eyé e gi ro lódú kacíma ní, Lomo ni í'bí tú'dú éyì e zíye, kpá kí trídri bi za fí ní. 30 Tí lá tú'dú 'yì máa yée ga bi cakaba niyì zí lafúye 'dá'dá ní, niyì karanée ídí 'dá'ba. Tú'dú 'yì máa yée ga bi niyì 'dá'ba niyì karanée ídí 'dá'dá.”

20

Muruwayi gi ro 'be 'bi Lomo

1 Zí Yésu tónóne úku muruwayi kídí, “Ledre gi ro 'be 'bi Lomo komo ere ni káa zí m̄ngì yáká bi nderé ndólo 'yì e gi ro óguyé méngì moko késì simi yáká ené ní. 2 Simi bi 'yì ga gére née odóní sómú ledre go kí m̄ngì yáká ní, zía kása yée kídí nderení mu méngì moko simi yáká ené.

3 “Simi s̄ndì kadra ìnyì doa eso (9), zí m̄ngì yáká kpá nderéne ndíki ngítì géyì 'yì e mitóroyé simi s̄uú gbékp̄ine moko ndaá royé wá. 4 Zía úku ledre zíye kídí, ‘Máíli gáa sée, zíse kpá nderése méngì moko yáká amá. Mááyí í'bí késì bi miútúásáne ní zíse.’ 5 Zí 'yì ga gére née nderéye.

“Kí yana kadra nda kpá kí komo kadra tagá, zía nderéne méngì a kpá kenée. 6 Nda go za kí tagá, zía kpá nderéne ndíki ngítì géyì 'yì e niyì mitóroyé. Zía úku ledre zíye kídí, ‘Éyì bi ndíshí ónzósé kadra gbékp̄ine méngìsé moko gi zía wá ní 'di?’

⁷ “Zí 'yì ga gére née úkulúgu ledre zía kídí, ‘Gì zía 'yì bì zía í'bí moko zíze ní ndaá.’

“Zía úku ledre zíye kídí, ‘Nì miútúásáne zise ndérése méngì moko yáká amá.’

⁸ “Kí tagá a née, zí m̀ngì yáká úku ledre zí 'yì lúru bì kacì moko ené kídí, ‘Ndólo ógu 'yì 'bì moko ga bì yáká 'dáa ní mu zíye 'dí'bi késì eyé. Ídí tónó a kí 'yì ga bì ogunì gì 'dá'ba ní nda gì ro yée ga bì tonóní ní.’

⁹ “Zí 'yì ga bì tonóní moko kí tagá ní óguyé 'dí'bi késì eyé kpá káa zí 'bì 'yì ga bì tonóní moko kí phiyì ní. ¹⁰ Nda simì bì 'yì ga bì tonóní moko kí phiyì ogunì 'dí'bi késì eyé ní, somúní 'bì eyé kídí késì eyé ní ídí mongúne. Niyí ídí káe ní, i'biní zíye go kpá késì bì i'biní zí 'yì ga bì tonóní moko gì 'dá'ba ní. ¹¹ Simì bì 'di'biní késì née ní ní, zíye tónóye úku mingúngurú ledre dongaraye ro m̀ngì yáká. ¹² Zíye úku ledre zía kídí, ‘Zée ga bì tonóze méngì moko kú akpa kí phiyì gì kí tagá ní, áyí í'bí késì zíze útúásáne kí 'yì ga bì ogunì 'bì eyé gì 'dá'ba ní lára a káa be 'di? Kenée ndaá bilámáne wá.’

¹³ “Zía úku ledre zí ngúrúyè kídí, ‘Máméngì amá sée bisinyíne wá. Máí'bí zise née tí késì bì gáa ngúngusé ledre a ní. ¹⁴ 'Dí'bisé késì esé mu zise ndérése. Máíli í'bí zí 'yì ga bì tonóní moko kí tagá ní, kpá késì bì máí'bí zise née. ¹⁵ Née yì ené késì amá, éyì bì máíli méngì a káe ní, mááyí méngì a. Bì sinyí rosé née gì zía bì mááyí 'yì méngì bilámá ledre zí 'yì e ní?’ ”

¹⁶ Née ní, zí Yésu úku ledre kídí, “Yì ga bì 'dá'ba ní niyí ídíye 'dá'dá. Yée ga bì 'dá'dá ní niyí ídí 'dá'ba.”

*Yésu uku andá ledre umbuné
(Lúru kpá M̀riko 10:32-34, Lúka 18:31-34)*

¹⁷ Simì bì Yésu nì mindéréne simì Yerusaléma ní, zía ndólo 'yì lódú kacíne ga bì sokó doa gbre (12) ní sogo éyì, zía úku ledre zíye kídí, ¹⁸ “Azé go bì ndéré simì Yerusaléma

ba, ngíti géyì 'yì e niyí í'bí ngbángá Owú 'bì 'Yìma'dí zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e ní kí 'yì 'dódo lorú e. Niyí 'dəcì ngbanga a do úfu a, ¹⁹ do í'bí wo zí 'yì ga bì ngára ndaní Yúda e wá ní, zíye fóló wo, ócó a do phéphé a do mingbúngbu kágá. Tí lá gì do kacì s̀lì ota (3) nì úru gì simì umbu.”

*Ledre gì ro ndu'yú 'bì mbága
Yakóbo e kí Yiwáni
(Lúru kpá M̀riko 10:35-45)*

²⁰ Gì ore, zí me'be Zebediya 'dí'bi wotíne ga bì Yakóbo e kí Yiwáni ógu útúne kéye kó'dú Yésu ngúngú roné zía.

²¹ Zí Yésu ndú'yú wo kídí, “Éyì bì ìli ní 'di?”

Kára née ya zía ní, “Kí'dí bì áyí go do Kítì Ngére eyì ní, owú 'bì amá ga bì gbre ba ídí 'dí'bióto yée cigíyì. Ngíti a do s̀lìyì 'bì anú ngíti a do ngelì.”

²² Yésu ya zíye ní, “Ówosé esé éyì bì ásé ndúndu'yú gì roa ní wá. Útúásásé go ngúngu a zise 'dó'dóse káa zí bì mááyí ógu 'dó'dó ní?”

Yakóbo e kí Yiwáni ya zía ní, “Azé útúásá.”

²³ Yésu ya zíye ní, “È, ásé tí 'dó'dó. Tí lá óto 'yì e zíye ndìsìyé do anú kí do ngelì ní, ndaá 'bì ené moko amá wá. Babá ndìsì yì ené yéme ledre máa wo née ne.”

²⁴ Simì bì 'yì lódú kacì Yésu ga bì ore sokó uwúní ledre née ní, zí mimbé'deyé ésíne ro Yakóbo e kí Yiwáni kíngaya. ²⁵ Zí Yésu ndólo 'yì ené ga gére née úku ledre zíye kídí, “Ówosé bú, ngére ga bì do sogo kángá ba ndìsìní ndìsì do 'yì e kí roko'bu. Zíye ndìsìyé méngì yée káa zí bì iliní yì eyé ní. ²⁶ Tí lá ndásé méngì kéyì kenée wá. Togú 'yì gì dongarase ili zíne ídíne 'dá'dá zí lafúne e yá, ídí ídí 'yì ìnyì kasa zí lafúne, ²⁷ wo bì ili zíne ídíne 'dá'dá ní, ídí óto roné káa do owúkúlú zí lafúne, ²⁸ cé káa zí bì Owú 'bì 'Yìma'dí ógu ené gì ro zí 'yì e ìnyì kasa zía wá ní, yì ené gì ro ìnyì kasa

zí 'yì e, kpá gí ro í'bí roné zí umbu gí ro yómo tú'dù 'yì e."

Mìkomo mi'dùtù e gbre

(*Lúru kpá Mária 10:46-52, Lúka 18:35-43*)

²⁹ Simi bi Yésu kí 'yì lódù kacíne e niyí go ndéréokpó gí simi Zéríko ní, zí tú'dù 'yì e lódù wo. ³⁰ Simi sındí kadra máa née ní, mìkomo mi'dùtù e gbre mbá ya'dá e, niyí kóo mindísiyé dogboṛu misi'di kenée. Simi bi uwúní ledre kídí Yésu ndísi ndéré née ne ní, zíye ótrú ledre 'dága kídí, "Ngére, Bulúndu Dawídi, ídí aka lúru leríze."

³¹ Zí tú'dù 'yì e úcuómo yée kídí ndaní gbúrógbó wá. Tí lá gbúrógbó tatání nda royé 'dá'dá kídí, "Ngére, Bulúndu Dawídi, ídí aka lúru leríze."

³² Zí Yésu tóroné ndólo yée, zía ndú'yú yée kídí, "Ílisé máídí méngí zíse 'dì?"

³³ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Ngére, ilizé zíyí líkpí komozé."

³⁴ Zí leríye méngí Yésu. Zía óto sílìne ro komoyé, geré zí komoyé líkpíne, zíye útúye lódù kací a.

21

Yésu olú simi Yerusaléma

(*Lúru kpá Mária 11:1-11, Lúka 19:28-38, Yiwáni 12:12-19*)

¹ Simi bi Yésu kí 'yì lódù kacíne e nderéoguní go gbóo kí Yerusaléma zíye óguyé simi gara kí iríné Betefége do landa bi kí kágá ga bi olíva doné bi ndísiní ndólo a Landa Olíva ní, zía kásaokpó 'yì lódù kacíne e gbre 'dá'dá, ² kídí, "Ndéréokpósé mu simi gara íri, ásé ndéré ndíki mbágá dongí kí owú 'bi ené miódóotoyé tara misi'di kenée, ídísé líkpí yée gbengará ógu kíye zíma yáa. ³ Togú ngíti 'yì ayí úku ledre kídí, líkpísé bangá ga gére née gí ro 'díya yá, ídísé úku a zía kídí

Ngére ili yée ne. Ni geré ótoómo yée zíse."

⁴ Ledre née méngí roné go té káa zí bi kóo ngúru nébì eké ní,

⁵ Kídí, "Ídísé úku ledre zí nyí 'yì ga bi 'bi Yerusaléma ní, 'Lúrúsé aka, Ngére esé ni go ógu zíse.

Ni 'yì mimbé'de kídri, ndísi ógu gbóo do dongí, ni bi mindísiné do owú dongí girí née.' "

⁶ Zí 'yì lódù kacíga ga gére née ndéréye méngí tí ledre bi Yésu uku zíye ní. ⁷ Zíye óguyé kí dongí ga gére née zí Yésu, zí ngíti géyí ónzó bongó eyé e do dongí ga gére née. Zí Yésu ékí ndísiné doyé.

⁸ Zí tú'dù 'yì e ízì bongó eyé e do misi'di, zí ngíti géyí 'dècì 'bi eyé mbílì tìyì e ízì yée do misi'di. ⁹ Zí tú'dù ngíti géyí 'yì ga bi utúní zí Yésu 'dá'dá, nda kí yée ga bi gí do kací a ní ndísiyé mbófo wo kídí, "Mbófo éyí zí Bulúndu Dawídi."

"Úndru idí idí zí wo bi ogú kí iri Ngére Lomo ní."

"Mbófo éyí zí Lomo bi komo ere ní."

¹⁰ Simi bi Yésu olú simi Yerusaléma ní, zí bi kíziné mikízi gí zí 'yì e. Zí 'yì e ndísiyé ndúndu'yú kídí, "Yì máa bi ogú ba káa náambi?"

¹¹ Zí tú'dù 'yì ga bi Yésu oguní kéye née úkulúgu ledre kídí, "Née Yésu, nébì bi gí simi Nazeréta owú gara bi simi kángá bi Galiláya ní."

Yésu lagabayi 'yì e

(*Lúru kpá Mária 11:15-19, Lúka 19:45-48, Yiwáni 2:13-22*)

¹² Zí Yésu ndéré olúne do ligá 'Dìcì 'bi Lomo, zía ógóbáyì 'yì ga bi ndísiní úgúoyó éyí kí yée ga bi ndísiní úgú eyí e ore ní mbá 'dá'ba. Zía ítríonzó tarabíza 'bi 'yì óyóló'bó kèsì e kí bi ndísi 'bi 'yì ga bi ndísiní úgúoyó amámu e ní kpukpukpu bi. ¹³ Zía úku ledre zíye

kídí, “Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, “Díci amá ni 'díci 'bi ini zíma,’ tí lá óyóló'bósé nda yi esé go káa do 'bi ló'bo 'bi 'yi ugu e.’ ”

¹⁴ Gi do kací ledre née zí 'yi e óguyé kí 'yi ga bi kí komoyé mi'dútuné kí migigiri e zía 'Díci 'bi Lomo ore, zía yómo yée. ¹⁵ Tí lá simi bi manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyi e kí 'yi 'dódo lorú e lurúni mingburoko ledre ga bi Yésu ndisi méngi yée kenée née ní, zíye ndisiyé kpá úwú do owú e kí ndisi mbófo wo do ligá 'Díci 'bi Lomo kídí, “Mbófo éyi zí Bulúndu Dawídi”, zí bi sínýine royé gbála.

¹⁶ Zí mingburoko 'yi ga gére née ndú'yú Yésu kídí, “Úwú ledre bi owú ga gére née ndisini úku a née goó?”

Yésu ya zíye ní, “Ii, Máúwú go. Sara ólosé esé ledre bi ekéni simi miéké kúrú Lomo kídí,

“ “Dódo ledre go zí owú e kí síri owú

^e zíye í'bi mbófo éyi zíma ní wá?”

¹⁷ Zí Yésu olúoguné gi simi Yerusaléma gi ore ndéré 'dú'duné simi owú gara bi Beteniya ní.

Yésu oto tarané kací ndóri

(Lúru kpá MARIKO 11:12-14,20-24)

¹⁸ Akpa kí phiyi simi bi Yésu ni go ndá'balúgu roné simi Yerusaléma ní, 'bú ufu kóo wo go miúfu. ¹⁹ Zía lúrúndiki ndóri dogboru misi'di. Simi bi olu si a ní, kémbi miáná a ndaá tí lá duji mbilía. Zía úku ledre zí kágá née kídí, “Tí bi áyi ndisi 'bi éyi ní, ána lolu kú wá.” Geré zí ndóri née gágáne.

²⁰ Simi bi 'yi lódu kacíga lurúni ledre née kenée ní, zí tarayé idrine mbá miidri. Zíye úku ledre kídí, “Bi káa lará ledre 'di, kágá ba gagá 'diya gi zí 'di?”

²¹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Máuku zise ma'dii, togú ngunguse ledre 'bi Lomo go itísé kangú a wá, útúásásé méngi lá duji ledre bi máméngi zí ndóri née wá, ásé kpá útúásá úku ledre zí landa ba, 'Ndéré

mu, útú simi mongú ini bi 'dáa,' zía tí méngi roné kenée. ²² Togú ngungu tí ledre 'bi Lomo go, éyi ga bi áyi ini ini zí Lomo gi royé ní, ni í'bi a zíyi.”

Mingburoko 'yi 'bi Yúda e ndu'yúni Yésu

(Lúru kpá MARIKO 11:27-33, Lúka 20:1-8)

²³ Zí Yésu ndá'balúgu roné do ligá 'Díci 'bi Lomo, simi bi ni ndisi 'dódo ledre zí 'yi e ní, zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyi e kpá kí ngiti géyi mingburoko Yúda e óguyé zía. Zíye ndú'yú wo kídí, “Ndiki roko'bu bi ndisi méngi éyi ga ba káe ba gi 'da? Ambí i'bi roko'bu máa née zíyi ne?”

²⁴ Yésu ya zíye ní, 'dá'dá zíma kí úku ledre zise, “Mááyí aka kpá ndú'yú sée. Togú úkulúgusé ledre go kací a zíma, mááyí nda fú úku 'dódo ledre 'yi bi i'bi roko'bu zíma ndisi méngi éyi ga gére káe ní. ²⁵ Roko'bu bi Yiwáni ndisi í'bi babatiza káe zí 'yi e ní ogú gi zí Lomo gi komo ere togú mbú gi zí 'yima'dí e?”

Zíye ódroyé dongaraye kídí, “Togú ukuzé yaá ogú gi komo ere yá, ni ndú'yú zée kídí, ‘Sara ngunguzé nda ledre ené wá gi ro 'di?’ ²⁶ Tí lá togú ukuzé yaá roko'bu née ogú gi zí 'yima'dí e yá, tú'dú 'yi ga ba niyi zingi eyé gi zía owoní Yiwáni bú kídí ni yi ené nébi.”

²⁷ Nda née ní, zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Owozé ezé e wá.”

Zía úku ledre zíye kídí, “Bi kenée ní, máuku 'dódo amá ledre 'yi bi i'bi roko'bu zíma ndisi méngi éyi ga gére née káe ní wá.”

Muruwayi gi ro ngiti o'do kí wotíne e gbre

²⁸ Zí Yésu úku ledre zí mingburoko 'yi ga gére née kídí, “Ii zise sómú ledre simi muruwayi ba bilámáne. Ngiti o'do ni kóo bo kí wotíne e gbre. Kadra káe'do zía úku ledre zí

owúndíká kídí, 'Ndéré aka karaba méngì moko yáká.'

²⁹ "Owúndíká née ya zí 'buné ní, 'Mándéré amá a wá.' Tí lá nda gí 'dá'ba, zía óyóló'bó sómù ledre ené zía ndéréne.

³⁰ "Zí 'bua ndéréne úku kpá kémbí ledre née zí ngíti wotíne. Zía úkulúgu ledre zía kídí, 'Babá mááyí ndéré.' Abú uku kenée, nderé ené wá.

³¹ "Gì dongará wotíga ga bì gbrenée, ambí méngì ledre kací kúrú 'buyé ní ne?"

Zíye úkulúgu ledre zí Yésù kídí, "Owúndíká méngì ne."

Zí Yésù úku ledre zíye kídí, "Ídísé ówo a bilámáne, 'yì 'dó'dú ọ̀sọ̀rù e kí kará ga bì ndìşiní gámá kací ya'dá e faa ní, togú oyólo'bóní sómù ledre eyé, niyí óguùtù eyé ye 'be 'bì Lomo gí zise. ³² Gí zí kényí née, Yiwání ogù kóo 'dódo misi'di méngì ledre ga bì Lomo ili yée ní zise, ngúnğusé esé ledre ené wá, tí lá 'yì 'dó'dú ọ̀sọ̀rù e kí kará ga bì ndìşiní gámá kací ya'dá e faa ní, ngúnğuní nda yì eyé ledre ené ye. Abú lúrúsé yée tí kí méngì ledre ga bì Lomo ili yée ní yá, ilisé esé óyóló'bó somù ledre esé zise ngúnğungu ledre ené wá.

Muruwayi gí ro 'yì bì otoní wo lúru bì kací yáká ní

(Lúru kpá Mária 12:1-12, Lúka 20:9-19)

³³ "Úwúsé aka kpá ngíti muruwayi ba. Ngíti o'do o'do kóo yáká ené zía 'dìyì kóró simi a. Zía íci'díkí gara gbaá roa. Zía íci gu káa do ndoko gí ro do ndìşì lúru miáná kóró née simi a. Zía yéme bi ndìşì 'dága gí ro zí 'yì 'bá'bá yáká máa née ékí ndìşiné doa 'bá'bá éyì. Zía óto 'yì 'bì moko e ndìşì méngì moko ore, yóo zía ndéréókpóne do bi gbála. ³⁴ Simi bì şindí kadra 'bì kpírèkpe miáná kóró ogù ní, zí m̀ngì yáká kása 'yì kasa ené zí 'yì lúru bì kací yáká idí

únzù kóró máa 'bì ené gí ro do ógu kíe zíne.

³⁵ "Zí 'yì 'bì moko ga bì yáká íri née 'dí'bi 'yì ga bì m̀ngì yáká kasa yée née. Zíye ócò ngíti a bisinyíne, zíye úfu ngíti a geré miúfu, zíye óngbo otayé kí tutú. ³⁶ Zía kpá kása ngíti géyì 'yì 'bì moko ené e rómo gí do yée ga bì 'dá'dá ní, zíye yáká íri. Zíye méngì yée kpá bisinyíne káa zí yée ga bì 'dá'dá ní.

³⁷ "Odu a, zía nda kása cù owù 'bì ené zíye yáká íri. Zía úku ledre kídí, 'Niyí óto úndru wotíne.'

³⁸ "Tí lá simi bì lurúndikiní owù née ní, zíye yéme ledre kídí, 'Ni ídine karanée m̀ngì yáká ba. Óğusé mu zise úfu wo 'dá'ba zise 'dí'bi yáká ba káa do 'bì ezé.' ³⁹ Gí ore zíye 'dí'bi wo, do lála óyó wo gí yáká gí ore 'dá'ba, zíye úfu wo.

⁴⁰ "Bì kenée ní, simi bì m̀ngì yáká née ni ndá'baogù ní, ni méngì kí 'yì 'bì moko ga gére née 'di?"

⁴¹ Zíye úkulúgu ledre zí Yésù kídí, "Ni úfu 'yì 'bì moko ga gére née mbá 'dá'ba, zía 'dí'biogù mikánda 'yì 'bì moko e gí ro zíne kpá ndíki éyì gí yáká ené née."

⁴² Yésù ya zíye ní, "Ówosé bú kídí miéké kúrú Lomo uku kídí, "Tutú bì 'yì ó'bó 'dìcì e asiní gí roa ní,

ogù nda yì ené go tutú bì kí ledrené owóowó ní wá.

Ngére méngì ledre née ne zía ídine kenée.

Née ledre bì owó komozé miówó ní.'

⁴³ "Máúku zise ma'díi, bilámá bì bì 'be 'bì Lomo 'dáa ní, Lomo ni 'dí'bióyó a gí zise, zía í'bí a zí 'yì ga bì niyí méngì moko ené do bilámá misi'diné ní. ⁴⁴ 'Yì bì ni lése utú do tutú née ní, ni 'dewe geré mi'dewe. 'Yì máa wo bì tutú née ni útú doa ní, ni kányá geré mikányá."

⁴⁵ Simi bì manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e kí Farusáyo e uwúní ledre ga bì Yésù ndìşì úku yée simi muruwayi kenée ní, zíye ówo a kídí,

ndiṣi úku ledre née gi royé. ⁴⁶ Zíye ndiṣiyé gámásó'do mīsi'di gi ro 'dí'bi wo, tí lá bi 'dí'bi wo ndaá, ngiri tú'dú 'yi e mengi yée miméngi gi zía ambá 'yi e nguṅuní yi eyé mbá ledrea kídí ni nébi.

22

Ayímbi 'bi ófú kára (Lúru kpá Lúka 14:15-24)

¹ Zí Yésu kpá úku ngíti ledre zíye simi muruwayi kídí, ² “Ledre gi ro 'be 'bi Lomo ni káa zí mongú ngére bi mengi ayímbi 'bi owú 'bi ené bi ofú kára ní. ³ Zía kása 'yi 'bi moko ené e ndéré ndólo 'yi ga bi ili zíye óguyé simi ayímbi ní. Tí lá 'yi ga bi ndolo yée ní, asiní yi eyé mbá miási oguní eyé e wá.

⁴ “Zí ngére née kpá kása ngíti géyi 'yi 'bi moko ené e zí 'yi ga bi ndolo yée 'dá'dá ní kídí, ‘Úkusé zíye máufu tú'dú íti amá e go, éyi miánu niyi go mbá nzíyiné oguní mu simi ayímbi.’

⁵ “‘Yi ga bi ndolo yée née asiní yi eyé fú lá miási. Ngíti géyi iniyini ndéré eyé yáká, ngíti géyi nderení yi eyé simi ngíti géyi moko eyé e. ⁶ Zí ngíti géyi 'dí'bi 'yi ga bi oguní kí sanda née ócó yée bisinyíne, do úfu yée.

⁷ “Zí ledre née síníne ro ngére née, zía í'bi okó do 'yi ga bi mengini ledre née, do úfu yée, do óngbó gara eyé mbá 'dá'ba.

⁸ “Zía nda úku ledre zí 'yi 'bi moko ené ga bi nda'baoguní née kídí, ‘Káa zí bi sindi kadra ogu go 'yi ga bi mándólo yée ngára utúasáni eyé oguní wá ní, ⁹ ndá'ba ándásé rosé mu do mīsi'di, tí lá 'yi ga bi ndíkisé yée go ní, idísé ndólo yée idíni ógu.’

¹⁰ Nda gi ore zí 'yi 'bi moko ga gére née olúóguyé do mīsi'di iri zíye ndólo tí lá 'yi ga bi ndikiní yée go

ní, bilámáye kí bisinyíye mbá, zí bi ndiṣi idíne mbá kí 'yi e.

¹¹ “Tí lá simi bi ngére inyi ndéré kí í'bi mandá zí ngu ené e ní, zía ónzó komoné ro ngíti 'yi dongará ngu ga gére née bongó 'bi ayímbi ndaá roa wá. ¹² Zí ngére née úku ledre zía kídí, ‘Ezegámá olú yáa káa be 'di, ngára bongó 'bi ayímbi ndaá royí wá ní.’ Ledre ndaá kóo tara o'do née wá.

¹³ “Zí ngére úku ledre zí 'yi moko ené e kídí, ‘Ódósé sílì o'do née kí sindi, zise úcuógu wo simi mutuluru sága 'dáa, kídí bi karanée 'yi e niyi ndiṣi ini ini kí náná do soyé ní.’

¹⁴ “Tú'dú 'yi e niyi mindóloyé, tí lá migéléye niyi cúku'dée.”

Ledre gi ro í'bi usóru (Lúru kpá Máriko 12:13-17, Lúka 20:20-26)

¹⁵ Zí Farusáyo e yéme ledre gi ro 'dí'bi Yésu togú uku luyú ledre go ní. ¹⁶ Zíye kása ngíti géyi 'yi lódú kacíye kpá kí ngíti géyi 'yi ga bi 'bi Eróde ní zí Yésu. Simi bi oguní iri ní, zíye ndólo wo kídí, “‘Yi 'dódo ledre, owozé go kídí, 'yi e otoni undruyi go kóngaya gi zía ndiṣi 'dódo zíye duú ma'dii ledre bi Lomo ili zíye méngi a ní. Ífi eyi simi 'yi e wá. ‘Yíma'dí e niyi zíyi mbá kí ledreyé owóowó.

¹⁷ Í'bi aka somú ledre zíze. Kací komoyi ní, ni miútúásáne zíze í'bi usóru zí Káyísara* togú ndazé í'bi a wá?”

¹⁸ Tí lá Yésu owo mani eyé née bú. Zía úku ledre zíye kídí, “Sée ga bi ndiṣisé lóndo rosé kídí ásé bilámáse ní, éyi bi ógusé úzu máa gi roa ní 'di? ¹⁹ 'Dódosé aka kési bi ndiṣisé lengbe í'bi a káa do usóru ona ní zíma lúru a.” Zíye í'biógu a zía. ²⁰ Zía ndú'yú yée kídí, “Bi simi kési máa ba lílì ambi? Sara bi roa ba iri ambi?”

* **22:17** 22:17 Káyísara: Káyísara ini ledre gi simia kídí mongú ngére 'bi Róma. Ni mongú ngére do ngíti géyi lafúne ngére e ga bi 'bi ngíti géyi kánga e káa zí Yudáya kí Galiláya.

21 Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Née lílì Káyísara.”

Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Éyì bí 'bì Káyísara ní ídísé í'bí a zí Káyísara. Wo bí 'bì Lomo ní, ídísé í'bí a zí Lomo.”

22 Simì bí uwúní ledre née kenée ní, zí tarayé ìdríne mbá miìdrì. Zíye ìnyiyé gí cigí Yésu gí ore ókpóye.

Úrú gí simì umbu
(Lúru kpá Máriko 12:18-27, Lúka 20:27-40)

23 Kpá simì kébì kadra née ní, zí Sadúkáyo e bí ngára ngununí 'bì eyé ledre úrú gí simì umbu wá ní, óguyé zí Yésu zíye ndólo wo kídí, 24 “Yì 'dódo ledre, Músa ekéomo kóo zíze simì lorú kídí, togú 'yì ofú kára ndikiní owú kéne wá, zía úyuné yá, lúndu a idí 'dí'bi kára umbu née zíye ndíki owú kéne zía. 25 Lúru aka, 'yì e niyí kóo bo dongaráze ona ìnyì doa gbre mbá lúndu e. Zí ndíká eyé 'dí'bi kára, ndikiní owú kéne wá, zía úyuómo kára máa née zí lúndua bí gí do kací a ní 'dí'bi kára máa née. 26 Zía kpá úyuné, zí ota lúnduyé 'dí'bi a, zía kpá úyuné. Zía ndéréne kenée óguné gí ro ambáodúye. 27 Odú a, zí kára née úyuné. 28 Bí kenée ní, simì bí karanée 'yì e niyí úrú gí simì umbu ní, kára máa née ní nda ídí go me'be ambi. Bí kóo ní go me'beyé mbá ní?”

29 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Sómú lúyúsé ledre go gí zía ówosé esé miéké kúrú Lomo, togú mbú roko'bù 'bì Lomo wá. 30 Simì bí Lomo ní úru 'yì e gí simì umbu ní, ngíti éyì bí zía ídíne kídí ofú ro'yì togú mbú ndéré do o'do ní ndaá. 'Yì e niyí ídí dújú káa zí maláyika e komo ere ní. 31 Gí ro ledre úrú gí simì umbu ní, ólosé esé ledre bí Lomo uku zíse simì miéké kúrúne ní wá. 32 Uku kídí, 'Mááyí Lomo bí ndìsì lúru kací Abarayáma, kí Isáka nda kí Yakóbo e ní.' Ndaá 'bì ené

Lomo 'bì umbu e wá, ní yì ené Lomo 'bì 'yì ga bí trìdrì ní.”

33 Simì bí tú'dú 'yì e uwúní ledre bí Yésu uku kenée ní, zí tarayé ìdríne mbá miìdrì gí zí mi'dódo ledre ené.

Lorú bí kí ledrené owóowó ní
(Lúru kpá Máriko 12:28-34, Lúka 10:25-28)

34 Simì bí Yésu romo komo Sadúkáyo e go ní, zí Farúsáyo ndíkíye ndómo tarayé. 35 Zí ngúrúyé bí owo ledre gí ro lorú go bilámáne ní ìnyìné úzu Yésu kí ndu'yú kídí,

36 “Yì 'dódo ledre, lorú be 'di ní ne kí ledrené owóowó?” 37 Yésu ya zía ní, “Ídí óto 'bú Ngére bí Lomo eyì ní kí mimbé'deyì kíé'do, kí lomo royì mbá, kpá kí sómú ledre eyì mbá.’ 38 Née mizefì lorú bí kí ledrené owóowó ní. 39 Gbre a 'bì ené nda wo ba, ‘Ídí óto 'bú lafúyì e káa zí bí óto 'búyì kí royì ní.’ 40 Lorú ga bí Músa eké yéé kí yéé ga bí ngíti géyì nébì e ekéní yéé ní, odóní royé mbá ro lorú ga bí gbre née.”

Kírésìto ní owú 'bì ambi?
(Lúru kpá Máriko 12:35-37, Lúka 20:41-44)

41 Simì bí Farúsáyo ga gére née niyí aka fú cigí Yésu ore ní, zía ndú'yú yéé kídí, 42 “Ndìsìsè sómú a ní, Kírésìto ní náambi? Ní mbì owú 'bì ambi?”

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Ní owú 'bì ngére Dawídi.”

43 Yésu ya zíye ní, “Sara togú kenée ní, 'Dówú Lomo uku nda kóo ledre zí Dawídi ndólo Kírésìto Ngére ené gí ro 'di? Dawídi ma'dáa uku kóo kídí,

44 “ 'Lomo uku ledre zí Ngére amá kídí, “Ndìsì do sílìma 'bì anú ona, gí simì sìnđì kadra bí mááyí óto ezeokóyì e mbá sì sìnđìyì ní.” ’

45 Togú Dawídi ndolo nda wo go Ngére ní, sara ni nda ídí owú 'bi ené lará a káa be 'di?' 46 'Yi bi zía útúásáne úkulúgu ledre kací ndu'yú bi Yésu ndu'yú nées ndaá. Tónóne simi sındí kadra bi kóo nées 'yi bi zía tóroóguné ndú'yú wo kí ngíti ndu'yú ní ndaá.

23

Yésu enzi komo 'yi ené e
(Lúru kpá Mária 12:38-40, Lúka 11:37-52, 20:45-47)

1 Nda gi ore zí Yésu ódroné zí tú'dú 'yi e kí 'yi lódú kacíne e kídí, 2 "'Yi 'dódo lorú e kí Farusáyo e otoní nda royé go kídí, yée niyí ye 'yi 'dódoyéme lorú 'bi Músa. 3 Bi kenée ní, ídísé úwú ledre eyé zise ndísisé méngí éyí ga bi niyí úku yée zise ní. Tí lá ndásé 'dí'bi miméngí ledre eyé wá gi zía ledre ga bi ndísiní 'dódo yée ní méngí eyé wá. 4 Otoní tú'dú lorú owóowó do 'yi e gi ro zíye ndísiyé méngí yée, tí lá yée kí royé utúasání eyé kpá méngí lorú máa ga gére nées wá.

5 "Ndísiní méngí ledre eyé e gi ro do lúru a. Ekéotoní gba miéké kúru Lomo ro saná zíye ódóoto a muú simi komoyé, ngíti géyi ro kágá síliye. Zíye íngí kelele e ndrú tara bongó eyé e. 6 Simi ayímbi iliní ndísi 'duo do mingburoko bi ndísi e kí bi ndísi ga bi otoní yée 'dá'dá simi 'Díci Kótruro e ní.

7 "Simi bi niyí simi sùu ní, iliní zí 'yi e ndísi óto úndruyé simi bi niyí í'bí mandá zíye ní kpá kí ndísi ndólo yée "'Yi 'dódo ledre e.'

8 "Tí lá ndásé óto rosé zí 'yi e ndísi ndólo sée "'Yi 'dódo ledre e,' wá, gi zía mongú 'yi esé ni dujú kíé'do. Ásé mbá lúndu e kí lémi e. 9 Ndásé kpá ndólo 'yi do sogo káṅgá ona "búsé' wá, gi zía 'Búsé ni dujú kíé'do wo bi komo ere ní. 10 Ndásé ótoómo rosé zí 'yi e ndólo sée 'mongú 'yi,' wá, gi zía mongú 'yi esé ni kíé'do, máa Kírésito. 11 Mongú 'yi bi dongarase

ní, ni idí 'yi inyi kasa zí lafúne. 12 'Yi bi ndísi óto roné zí lafúne 'dá'dá ní, ni idí 'dá'ba, 'yi máa wo bi ndísi óto roné 'dá'ba ní, ni ídine zí lafúne e 'dá'dá.

13-14 "Sée 'yi 'dódo lorú e, kí Farusáyo e, ndísisé lóndo rosé gbékpíne. Lomo ni í'bí 'do'dó rosé karanée. 'Dútusé mbotu olú 'be 'bi Lomo komo ere go gi zí 'yi e. Kuru'búsé, útúasásé kpá olú íri wá togú mbú ótoómo bi zí 'yi máa yée ga bi ayíní olú íri ní wá.

15 "Sée 'yi 'dódo lorú e, kí Farusáyo e, ndísisé lóndo rosé gbékpíne. Lomo ni í'bí 'do'dó rosé. Ndísisé gámá do sogo káṅgá kí mikavu mbá gámásó'do 'yi bi ni ṅungu ledre esé ní, simi bi ówosé kémbí 'yi máa go ní, zise ndísisé 'dódo ledre bi ni ési wo ku pho'du rómo gi do wo bi 'dá'dá ní gi ro zía ídine káa zí se.

16 "Ásé go simi 'do'dó. Sée 'yi 'dó'do ledre zí 'yi e ngára komosé ndaá ní. 'Dódosé ledre zí 'yi e kídí, 'Togú 'yi lobú 'Díci 'bi Lomo yá, ndaá 'bi ené luyú wá. Tí lá togú 'yi lobú dábu bi 'Díci 'bi Lomo ní, nées luyú ledre.' 17 Ówosé ledre wá gi zí 'di. Éyí bi kí ledrené owóowó ní ni 'di? Dábu togú mbú 'Díci 'bi Lomo bi oto dábu ne zía ídine luyú ndaá roa wá ní? 18 'Dódosé kpá ledre zí 'yi e kídí, 'Togú 'yi lobú mbayi bi ndísiní 'dáná éyí zí Lomo doa ní yá, ledre ndaá simi a wá. Tí lá togú 'yi lobú éyí bi í'biní wo zí Lomo ní, nées luyú ledre.' 19 Ówosé ledre wá gi zí 'di. Éyí bi kí ledrené owóowó ní ni 'di? Éyí bi í'biní zí Lomo ní togú mbú mbayi bi ndísiní 'dáná éyí zí Lomo doa ní, bi oto éyí nées ne zía ídine luyú ndaá roa wá ní. 20 'Yi bi lobú mbayi 'bi Lomo ní, lobú go za éyí ga bi sí mbayi ore ní mbá. 21 Kpá kenée 'yi bi lobú 'Díci 'bi Lomo go ní, lobú nées go Lomo bi mungí 'díci máa nées ní. 22 'Yi bi lobú ere go ní,

lobú née go kítì ngére 'bì Lomo kpá kí kùrù 'bù Lomo ma'dáa.

23 “Sée 'yì 'dódo lorù e, kí Farusáyo e, ndìsìsè lóndo rosé gbékpìne. Lomo ni 'dó'do sée bisinyíne. Ndìsìsè tí 'dí'bi zaá éyì ga bì gí yáká esé e ní í'bí yée zì Lomo káa do mikawu. Tí lá méngìsè esé mbígí ledre bì kóo ásé méngì a káa zì méngì bilámá ledre zì 'yì e, lúrúndúwú 'yì e, méngì ma'díi ledre e ní wá. Née kóo éyì ga bì ásé ndìsì méngì yée ndro kí yée ga bì ndìsìsè méngì yée née.

24 Sée 'yì 'dódo ledre ga bì ngára komosé ndaá ba, ndìsìsè ìkpíóyó owú ngongó bì cúku'dée do iní bì ìlisé éwé a ní 'dá'ba, tí lá ìkpíóyósé esé mongú misosókó bì simi iní née wá, zise éwé a simisé.

25 “Sée 'yì 'dódo lorù e, kí Farusáyo e, ndìsìsè lóndo rosé gbékpìne. Lomo ni 'dó'do sée bisinyíne. Ndìsìsè lúgu lá duú ro kó'do kí éyì ga bì ndìsìsè ánu éyì simiyé ní, tí lá zise ótoómo simiyé ngurongbo kí ìndrì bì mongú mimbé'de kí mongú 'bú éyì ní.

26 Sée Farusáyo bì ngára komosé ndaá ní, idísé lúgu simi kó'do kí éyì ga bì ndìsìsè ánu éyì simiyé ní kí. Gí ore, royé bì 'dí sága ní nì kpá ára ené zíye idíye drá.

27 “Sée 'yì 'dódo lorù e, kí Farusáyo e, ndìsìsè lóndo rosé gbékpìne. Lomo ni 'dó'do sée bisinyíne. Ásé cé káa zì bì bì o'bóní wo bilámáne kí lámá roné gí 'dí sága, tí lá simi a íri yì ené lá duú cóngó kí bisinyí alá éyì e ní. 28 Ásé cé kenée gí 'dí sága. Do komo 'yì e, ásé 'yì méngì bilámá ledre e, tí lá 'dí simisé, mimbé'desé kí miméngì ledre esé emení eyé e ngú.

29 “Sée 'yì 'dódo lorù e, kí Farusáyo e, ndìsìsè lóndo rosé gbékpìne. Lomo ni 'dó'do sée bisinyíne. Ndìsìsè ó'bó bì zì nébì e zise ndìsìsè kpá kí kúrìri yéme ro bì

zì mbígí 'yì ga bì ndìsìsè méngì ledre 'bì Lomo ní. 30 Zise ndìsìsè úku ledre kídí, ‘Togú ásé kóo bo simi sındí kadra bì kóo 'bì bulúndusé e ní yá, káa bì útúásásé esé kóo ngúnḡu a zise kótrù rosé kéye léfe sáma nébì e wá.’ 31 Bì kenée ní, úkusé go cú kí tarasé kídí ásé bulúndu 'yì ga bì kóo ufuní nébì ga bì kóo née. 32 Káa zì bì go kenée ní, 'dí'bisé miméngì ledre 'bì bulúndusé ga gére née mu ndéré kíe 'dá'dá.

33 “Ásé káa zì kámá okó ní, Ndìsìsè úlú bisinyí ledre bì káa zì súrú kámá ní. Ásé ómo gí simi pho'du bì Lomo ni úcu sée simi a ní lára a káa be 'di? 34 Bì kenée ní, Mááyí kása nébì e kí 'yì 'bì komokenzì e kí 'yì 'dódo ledre e zise. Tí lá ásé úfu ngíti géyì, zise phéphéonzó ngíti géyì do mingbúngbu kágá, zise ndìsìsè kí ócó ngíti géyì simi 'Dìcì Kótruro e, kpá kí ógó lícì ngíti géyì gí simi ngíti gara simi ngíti a. 35 Gí zì kényì née ní, Lomo ni í'bí 'do'dó rosé gí ro bilámá 'yì ené ga bì úfusé yée ní, tónóne gí ro Ábele ndéréóguné gí ro Zakaríya wotì Berekíya, bì kóo úfusé wo za cú dongará 'Dìcì 'bì Lomo kí mbayi bì ndìsìsè 'dáná éyì sì a zì Lomo ní. 36 Máúku zise ma'díi, Lomo ni í'bí 'do'dó 'bì bisinyí ledre ga gére née dosé sée 'yì máa ga bì simi sındí kadra bì cakaba ba.”

Yésu ini ini gí ro 'yì ga bì 'bì Yerusaléma ní

(Lúru kpá Lúka 13:34,35)

37 “Sée 'yì 'bì Yerusaléma, úfusé kóo nébì e, zise kpá óngbóonzó ngíti géyì 'yìmikása ga bì kóo Lomo kasaogù yée zise ní kí tutú. Máílì kóo tí gí ro kótrù owú 'bì esé e káa zì mbágá ngonò bì kotrù owú 'bì ené tríe sì fúndúne ní, tí lá ìlisé esé kenée wá. 38 Bì kenée ní, 'Dìcì esé 'bì Lomo ni go ógu idí tobó. 39 Máúku ba go wo zise, tónóne cakaba ndéréne 'dá'dá, útúásásé aka lolù lúru máa wá 'búo togú ásé úku

ledre kí tarasé kí kídí, 'Úndru idí idí zí wo bi ogu kí ìrì Ngére Lomo ní.' "

24

*'Yì e ndanì lóndo sée wá
(Lúru kpá Máriko 13:1,2, Lúka 21:5,6)*

¹ Simi bi Yésu olúogú gí simi 'Dìcì 'bi Lomo gí ore ni nda go ndéréókpo ní, zí 'yì lódú kacíga ndìsì úku ledre toso mió'bo 'dìcì ga bi ore ní zía. ² Zía úkulúgu ledre zíye kídí, "Lúrúsé 'dìcì ga gére née go? Máuku zise ma'díi, tutú bi kíé'do karanée ni ídíáká do lafúne ní ndaá, niyí ndurúonzó yée za mbá bi."

³ Simi bi Yésu ni mindìshìné ngúcuné do Landa Olíva ní, zí 'yì lódú kacíga óguyé zía. Zíye ndú'yú wo kídí, "Ledre máa née ni méngì roné kí be 'dì? Sara éyì bi ni 'dódo mindá'baóguyì kí odu do sogo káṅgá ba ní ní 'dì?"

⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Komosé idí idí rosé, ngíti géyì 'yì e ndanì lóndo sée wá. ⁵ Tù'dú 'yì e niyí ógu úku ledre kídí mákása yée máa, ngíti géyì niyí úku 'bi eyé kídí, 'Mááyì Kírésìto,' bi kenée ní, niyí lóndo tù'dú 'yì e. ⁶ Ásé úwú gboru okó e, kí ledre okó máa yée ga bi niyí ndìsì méngì royé do ngíti géyì bi e ní, ndásé sìkpì mimbé'desé 'dága wá. Ledre ga gére née niyí méngì royé kenée kí, tí lá née ndaá 'bi ené aka odu do sogo káṅgá ba wá. ⁷ Ngíti géyì 'yì e gí simi ngíti káṅgá niyí ìnyì ndéré útú kí okó do ngíti káṅgá. Ngíti m̀ngì káṅgá ni kása 'yì ené e ndéré útú kí okó do ezené bi 'bi ngíti káṅgá kpì ní. Bizóró 'bi 'bú ni útú do 'yì e mbá, zí mikí'dì káṅgá ídìne do bi e m̀ng̀ng̀cua bisinyíne. ⁸ Ga gére née aka yì ené lá dosì nduwú.

⁹ "Ngíti géyì 'yì e niyí 'dì'bi sée í'bi sée zí m̀ng̀buroko m̀ng̀ káṅgá e zíye 'dó'do sée, do kí úfu ngíti géyì 'yì e gí dongarásé. Tù'dú 'yì e mbá

niyí sógó sée gí zía bi ng̀ng̀guse ledremá ní. ¹⁰ Gí zí ng̀rì, tù'dú ngíti géyì 'yì e niyí ási gí romá, zíye óyóló'bo royé sógó lafúye zíye kpá ndìsìyé í'bi lafúye e zí ezeokóye.

¹¹ Nda kpá lá duú wo née wá, tù'dú ngíti géyì 'yì ranga e niyí ógu kídí yée niyí kpá nébì e zíye lóndo tù'dú 'yì e. ¹² Gí zí tù'dú bisinyí ledre ga bi niyí méngì royé kenée ní, zí tù'dú ngíti géyì 'yì e ótoómo kí óto 'bú lafúye. ¹³ Tí lá 'yì bi ni ódó mimbé'dené zía tóroné ngbúó oyó sogoné zíma mbá wá ní, simi odu s̀ndì kadra, ni idí kí tr̀drì bi za fí ní. ¹⁴ Bilámá ledre bi gí ro 'be 'bi Lomo ní, niyí aka úku 'dódo a zí 'yì e za mbá kí, odu do sogo káṅgá ba ni nda fú ógu.

¹⁵ "Née ní simi bi lúrúndíkise 'mongú éyì bisinyí go kí tóro do bi 'bi Lomo' cé káa bi kóo nébì Dániyele uku ledreyé ní, 'yì bi ni ólo ledre ba ní, idí ówoyéme ini ledre gí simi a bilámáne. ¹⁶ Simi bi ledre máa ga gére née niyí go méngì royé ní, 'yì ga bi niyí simi Yudáya ní, idínì ngásá komo landa e. ¹⁷ 'Yì bi ledre née ni ndíki wo do 'dìcì ní, ndaá ndítíogú olú 'dìcì 'dì'bi éyì e kí wá. ¹⁸ 'Yì máa wo bi ledre née ndiki wo yáká ní, ndaá ndá'ba 'be gí ro 'dì'bi bongó ené kí wá. ¹⁹ Ni idí bisinyí s̀ndì kadra zí kará ga bi kí simiyé kpá kí kará máa yée ga bi owú niyí ndìsì ùlù umba kó'dúye ní. ²⁰ Ídísé ini ini zí Lomo, bisinyí ledre née ndaá méngì roné simi s̀ndì kadra 'bi drú togú mbú simi S̀lì 'bi 'Dówuro wá. ²¹ 'Do'dó née ni rómo yée ga bi kóo m̀ng̀nì royé kú gí simi s̀ndì kadra bi kóo Lomo otoogu káṅgá ba simi a ní. Toso bisinyí ledre née m̀ng̀ andá lolu roné kenée p̀r̀wá. ²² Togú Lomo nda kóo 'dósoogu s̀ndì kadra 'bi 'do'dó née zía ídìne gbú'du wá, káa bi 'yì ómo ndaá. Tí lá gí ro ledre 'yì ené ga bi gelé yée ní, zía 'dósoogu s̀ndì kadra née gbú'du.

23 “Simi sɪndɪ kadra 'bi bisinyi ledre máa nées ní, togú 'yi ogú úku ledre zise kídí, 'Kírésito ni go ba,' togú mbú kídí 'Ni go bi 'dáa' yá, ndásé ɳgúɳgu a wá. 24 Gi zía tú'dú 'yi ranga e niyí ogú zíye ndísi úku ledre ya yée niyí Kírésito, ngíti géyi ya yée niyí nébi e. Zíye ndísiyé méngi mingburoko ledre ga bi kí roko'buyé ní gi ro lóndo kpá za cú migélé 'yi ga bi 'bi Lomo ní togú misi'di ni bo zíye ní. 25 Ledre ga bi máenzi komosé kée nées ní, ndaá ligi sée wá.

26 “Togú 'yi uku ledre zise ya, 'Kírésito ni simi súwú 'dáa yá,' ndásé ndéré iri wá. Togú uku mbú ya 'Kírésito ni 'dici ona yá, ndásé ɳgúɳgu a wá.’ 27 Gi zía mindá'baogú Owú 'bi 'Yima'dí, ni ídí káa zí nzagba bi 'bile'be, zí pho'du a óngóne kú gi gbere gi gólú ní. 'Yi e niyí lúru a mbá kí komoyé. 28 Bi bi umbu eyi ni doa ní, lugúnu e niyí yóko royé ore.

29 “Geré gi do kací 'do'dó ga gére ní,
“ 'zì kadra ilíne mbú,
éfé ɳgó kpá wá,
zì kele e ndísi rereyè gi 'daga girí,
nées ní zì éyi ga bi komo ere ní
mbá ndísi kiziyé.’

30 “Simi sɪndɪ kadra máa nées ní, éyi bi ni 'dódo miogú Owú 'bi 'Yima'dí ní ni 'dódo roné komo ere, zì 'yima'dí e do sogo káɳgá útúye mbá ndísi ini ini. Niyí lurúndikiní Owú 'bi 'Yima'dí kí ogú gi komo ere kpurú gi simi burungú kí cóngó roné kpá kí mongú roko'buné. 31 Ni kása maláyika e ené e ndéréye kí ímí dibili e do bi e za mbá gi ro zíye 'dó'dúyóko 'yi ené ga bi gelé yée go zine ní gi do sogo káɳgá mbá.

32 “Ídísé lúrúto kó lili ledre gi ro kágá e. Simi bi mbili kágá tonó go ú'bulúgu roné ní, kídí ndumu ni go gbóo. 33 Kpá kenée, simi bi lúrúse éyi ga gére nées niyí go kí méngi royé kenée ní, ídísé ówo a

kídí, sɪndɪ kadra bi Owú 'bi 'Yima'dí ni ndá'baogú simi a ní ni go gbóo. 34 Máúku zise ma'díi, ledre nées ni méngi roné 'dá'dá kí gi zì 'yi ga bi cakaba ba kí úyuónzó royé. 35 Do sogo káɳgá kí ere niyí úkú mbá, tí lá ledre amá ukú ené wá.”

Sili kí sɪndɪ kadra ledre 'yi ówo a ndaá

(Lúru kpá MARIKO 13:32-37, Lúka 17:26-30,34-36)

36 “Yi bi owo sɪndɪ kadra kí sili bi ledre ga gére nées niyí méngi royé simi a ní ndaá. Gba maláyika ga bi komo ere kí Owú 'bi 'Yima'dí ní owoní wá. Tí lá Babá owo duú ne. 37 Simi bi Owú 'bi 'Yima'dí ni ndá'baogú ní, ledre niyí ídí cé káa zì bi kóo simi sɪndɪ kadra bi kóo 'bi Nówa ní. 38 Gi zía, 'dá'dá gi zì mongú iní bi kóo e'di zía úcuné do sogo káɳgá ba za mbá ní, 'yi e otoní yi eyé kóo komoyé lá duú gi ro ánu éyi e kí éwé éyi e, ngíti géyi kí ofú royé ndéréne kenée gi simi sɪndɪ kadra bi zì Nówa olúye simi kurungba ní. 39 'Yi e owoní eyé kóo éyi bi ni ógu méngi roné ní wá, zaá gi simi bi mongú iní e'di zía úcuné do sogo káɳgá ba zía úfuónzó 'yi e za mbá ní. Mindá'baogú Owú 'bi 'Yima'dí ni liyi 'yi e gú kenée. 40 Ma'díi, kadra bi máayi ndá'baogú ní, togú 'yi e gbere niyí méngi moko yáká yá, máayi yomo wo bi kíe'do ɳgúɳgu ledre amá go ní zíma otoómo wo bi ɳgúɳgu ledre amá wá ní. 41 Kpá kenée, togú kará e niyí gbere do bi usú éyi, máayi yomo wo bi kíe'do ɳgúɳgu ledre amá go ní zíma otoómo wo bi ɳgúɳgu ledre amá wá ní.

42 “Bi kenée ní, ídísé ídí kí komosé rosé, gi zía bi ngára ówosé kadra bi Ngere esé ni ndá'baogú simia ní wá ní. 43 Ówosé bú kídí, togú kóo mɪngi 'be owo sɪndɪ kadra bi 'yi ugu ni ógu ugu éyi ené simi a bú ní, káa bi ni óndóráyi bi ndre, otoomo 'yi ugu zía ugu éyi ené e wá. 44 Bi

kenée ní, ledre ndaá lígì sée wá, gí zía mindá'baogú Owú 'bì 'Yìma'dí nì líyì sée mìlìyì. Ówosé sìnḍì kadra a wá.

⁴⁵ “Yì 'bì moko bì miméngì ledre ené nì miútúásáne nì kpá 'yì komokenzì ní nì wo be 'dì, wo bì mongú 'yì ené oto wo lúró bì kací lafúga 'yì 'bì moko e, zía ndìsìné í'bì éyì miánu eyé e zíye simi sìnḍì kadra bì miútúásáne ní? ⁴⁶ Nì ídì bilámáne zì 'yì moko nées togú mongú 'yì ené ogú ndiki wo tí fú kí lúró bì kací lafúne kenée ní. ⁴⁷ Máúku zise ma'díi, mǐngì 'be nées nì oto 'yì moko nées zía ídine 'yì lúró bì kací yì ené ga bì 'be ore ní mbá. ⁴⁸ Tí lá idí kóo 'yì 'bì moko nées nì bisinyí 'yì zía sómú ledre kídí, 'Mongú 'yì ené nderé go gbála nda'baogú ené 'diya wá,' ⁴⁹ zía ndìsìné kí ócò lafúne ga gére nées bisinyíne kpá kí ánu éyì kí éwé le'yì kí 'yì kóyó e. ⁵⁰ Mongú 'yì nées nì ndá'baogú simi sǐlì kí sìnḍì kadra bì 'yì 'bì moko nées owo wá ní. ⁵¹ Nì 'dó'do 'yì 'bì moko nées bisinyíne, zía ónzó wo dongará 'yì ga bì ndìsìnì lónḍo royé kídí yée niyí bilámá 'yì e ní kí'dí bì ini nì gú ídì kí náná do so 'yì gí zì éyì miówo ní.”

25

Muruwayi gí ro owúkará e sokó

¹ “Simi sìnḍì kadra máa nées ní, ledre gí ro 'be 'bì Lomo komo ere nì ídì káa zì owúkará ga bì sokó (10) 'dì'biní lámbe eyé ndéréye sǐngó mikánda adrúgu bì ili ógú ní. ² Yée ga bì ìnyì (5) ní niyí 'yì komokenzì e, ngítí géyì ga bì ìnyì (5) ní niyí 'bì eyé 'yì cayi e. ³ Yée ga bì 'yì cayi e ní 'dì'biní lámbe eyé e tí go ní, tí lá 'dì'biutúní eyé yata sù'bù pho'du wá. ⁴ Yée ga bì 'yì komokenzì ní 'dì'biní 'bì eyé lámbe eyé, zíye 'dì'bi yata sù'bù pho'du kpa simi kúkú ndéré kée. ⁵ Zì mikánda adrúgu nées lú'búne kíngaya ogú ené 'diya wá. Zì 'bì 'dì'bi owúkará ga bì ndìsìnì sǐngó wo ba zíye útúye mbá 'dú'duyé.

⁶ “Nda go kí yana ndulú, zì ngítí 'yì gbúrógbóne kídí, “Dì'diya, mikánda adrúgu ogú go, ìnyìógusé mu 'dì'bi wo simi sùmu.’

⁷ “Zì owúkará ga gére nées gbúgbu úróye oto pho'du do lámbe eyé e. ⁸ Zì yée ga bì 'yì cayi e ní úku ledre zì lafúye ga bì 'yì komokenzì ní kídí, ‘Sákásé aka zée kí owú sù'bù pho'du. Lámbe ezé ayínì go ìlì.’

⁹ “Zì owúkará ga bì 'yì komokenzì ní, úkulúgu ledre zì lafúye ga gére nées kídí, ‘Sù'bù pho'du utúasá ása zíze kése mbá wá, bilámá a ídísé ndéré úgú 'bì esé.’

¹⁰ “Tí lá simi bì oyóní aka lá sogoyé ndéréye úgú sù'bù pho'du ní, zì mikánda adrúgu nées óguné. Zì owúkará ga bì 'yì komokenzì bì kóo niyí yì eyé nzíyiyé ní ndéréye kéye simi 'dìcì bì ayínì ófú kára simi a ní. Do 'dùtu mbotu.

¹¹ “Nda gí 'dá'ba zì yée ga bì gáa nderení úgú sù'bù pho'du ní ndá'baogúyé. Zíye ndóndóló kídí, ‘Ngére, Ngére, líkpí mbotu zíze.’

¹² “Tí lá zía úkulúgu ledre zíye kídí, ‘Máúku zise ma'díi, máowo ama sée wá.’

¹³ “Bì kenée ní, komosé idí idí rosé gí zía ówosé esé sǐlì kí sìnḍì kadra bì ledre nées nì méngì roné simi a ní wá.

Ledre gí ro 'yì 'bì moko e ota (Lúró kpá Lúka 19:11-27)

¹⁴ “Nì ídì kpá káa zì 'yì bì ìnyì ndéré do ngítí bì zía í'bíómo éyì ené ga bì 'bì 'be ní mbá zì 'yì 'bì moko ené e ní. ¹⁵ I'bì késì álifú ìnyì (5,000) zì mizefíyé, zía í'bì álifú gbre (2,000) zì gbreyé nda zì otayé (3) 'bì ené álifú kíe'do (1,000) kpìní kací roko'búyé mikékeríja. Zía ìnyìné ndéréókponé. ¹⁶ Zì wo bì i'bínì álifú ìnyì (5,000) zía ní, geré tónóné méngì moko kée zía ndíki yata a doa kpá álifú ìnyì (5,000). ¹⁷ Wo bì i'bínì zía álifú gbre (2,000) ní, zía ndíki yata a doa kpá álifú gbre (2,000). ¹⁸ Tí lá wo bì i'bínì zía álifú kíe'do

ní, zía 'dí'bi késí 'bi mongú 'yi ené nées ndéréne ícióto a simi káṅgá.

19 “Nda gi do kací ngbángbá sǐlǐ, zí mongú 'yi nées ndá'baóṅuné. Zía ndóloyóko 'yi 'bi moko ené ga gére nées ndú'yú yée gi ro éyí bi menginí wo go kí késí ené ní. 20 Zí wo bi kóo mongú 'yi i'bí zía álfu ñnyí (5,000) ní 'dí'bióṅu kpá ngíti álfu ñnyí. Zía úku ledre kídí, 'Mongú 'yi, í'bí kóo zíma álfu ñnyí (5,000), mándiki yata a doa go kpá álfu ñnyí (5,000).’

21 “Mongú 'yi ené ya zía ní, 'Mbófo éyí zíyí, áyí cóngó 'yi 'bi moko. Méngí moko go kí owú késí bi cúku'dée ní bilámáne, mááyí óto yí 'yi lúru bi kací tú'dú éyí amá e. Óṅu mu zize ídíze kéyí simi rokinyi.’

22 “Zí wo bi i'biní zía álfu gbre (2,000) ní 'dí'bióṅu kpá ngíti álfu gbre. Zía úku ledre kídí, 'Mongú 'yi, í'bí kóo zíma álfu gbre (2,000), mándiki yata a doa go kpá álfu gbre (2,000).’

23 “Mongú 'yi ené ya zía ní, 'Mbófo éyí zíyí, áyí cóngó 'yi 'bi moko. Méngí moko go kí owú késí bi cúku'dée ní bilámáne, mááyí óto yí 'yi lúru bi kací tú'dú éyí amá e. Óṅu mu zize ídíze kéyí simi rokinyi.’

24 “Zí wo bi i'biní zía álfu kíe'do (1,000) ní óṅuné. Zía úku ledre kídí, 'Mongú 'yi, máówo bú bi ndeke ndaá 'bi ené royí wá. Abú ó'do éyí wá áyí fú lá 'dí'bióṅu éyí e gi yáká, zíyí ndísiyí kpá kótru éyí miánu gi do bi bi 'díyí éyí doa yí wá ní. 25 Ngiriyí mengí máa ne, zíma ótoécí késí eyí simi káṅgá. Lúru aka ba tí kací sǐlǐyí bi kóo ódó kíe ní.’

26 “Mongú 'yi ené ya zía ní, 'Áyí bisinyí 'yi kpá 'yi ngidrí. Ówo bú mándisi 'dí'bióṅu éyí e gi yáká bi máó'do máa wá ní, zíma ndísimá kpá kótru éyí miánu gi do bi bi má'díyí éyí doa wá ní. 27 Áyí kóo ndéré kí késí amá nées óto a zía méngí moko zíma gi ro zíma ndá'baóṅumá ndíki a ngboró go.’

28 “Zí mongú 'yi nées úku ledre kídí, “Dí'bisé álfu kíe'do (1,000) nées gi zía 'dá'ba zise í'bí a zí wo bi ní kí álfu zíne sokó (10,000) ní. 29 Gi zía 'yi bi kí éyí zíne ní, Lomo ní í'bí yata éyí e zía, zía nda ídíne kí tú'dú éyí e zíne kíngaya. Tí lá 'yi máa wo bi éyí ndaá 'bi ené zía wá ní, owú a bi zía ní, niyí 'dí'bióyó a gi zía 'dá'ba. 30 'Yí 'bi moko máa wo bi moko ndaá simi a wá nées, 'dí'bisé wo, zise úcuóṅu wo simi mutuluru sága kí'dí bi ini ní gú ídí kí náná do so 'yi gi zí éyí miówo ní.’

Yésu ni 'decí ngbanga 'yi e kací miméngi ledre eyé

31 “Simi bi Owú 'bi 'Yíma'dí ni ndá'baóṅu kí mongú roko'buné káa do Ngére kí maláyika e ené ní, ni ndísi do kíti ngére ené kí roko'bú bi gi komo ere ní. 32 Zía ndóloyóko ríkí sí do 'yíma'dí e za mbá kó'dúne, zía ndísiné ífi simiyé káa zí 'yi 'bá'bá kábiri'ki e ndísi ífi simi ina e kí kábiri'ki e ní. 33 Ni óto kábiri'ki e do sǐlǐne 'bi ánu, zía óto ina e 'bi eyé do ngelí.

34 “Nées ní, Ngére Yésu ni úku ledre zí yée ga bi do sǐlǐne 'bi anú ní kídí, 'Sée ga bi Babá i'bí úndru go zise ní, óṅusé mu 'dí'bi úndru bi Lomo yemeomo gi rosé 'be 'bi ené kú 'desí 'dá'dá gi zí Lomo kí ótoóṅu do sogo káṅgá ba ní ní. 35 Gi zía simi bi kóo mááyí kí 'bú ní, zise í'bí éyí miánu zíma, simi bi mááyí kí kodró ní, zise í'bí iní miéwé zíma, simi bi mááyí káa zí 'yi lónṅó ní, zise 'dí'bi máa simi sümü. 36 Mááyí do lerí bongó, zise í'bí bongó zíma. Mááyí kí ndíyá, zise ndísisé cigíma. Onzóní máa simi sǐṅiní, zise ndísi óṅusé lúru máa.’

37 “Nées ní 'yi ga bi ndísiní méngí ledre ga bi Lomo ili yée ní niyí úkulúgu ledre kídí, 'Ngére, áyí kóo kí 'bú kí be 'di bi zize í'bí éyí miánu zíyí ní, togú mbú kí kodró royí kí be 'di bi zize í'bí iní miéwé zíyí ní? 38 Áyí kóo káa zí 'yi lónṅó 'da bi zize

'dí'bi yì simi sùmu ní, togú mbú do lerì bongó kí be 'di bi zize í'bí bongó zíyì ní. ³⁹ Útú kóo ndíyá togú mbú onzóní yì simi sígìnjì zize ndéréze lúru yì ní kí be 'di?'

⁴⁰ "Ngére Yésu ni úkulúgu ledre kídí, 'Máúku zise ma'díi, ledre ga bi za mbá ndìsìsé méngì yée zì 'yì amá e ga bi ngára ndaní kí ledreyé owóowó wá ní, méngìsé née zíma.'

⁴¹ "Ni úku ledre zì 'yì ga bi do sílìne 'bi ngelì ní kídí, 'Ìnyìsé gì romá íri sée 'yì ga bi Babá ndaá kí rokinyi gì zise wá ní. Bi esé ni go mongú pho'du bi kotúomoní gì ro ngére 'bi bicayi lomo e kí maláyika ené e za fí ní. ⁴² Gì zía simi bi mááyí kí 'bú ní, í'bisé éyì miánu zíma wá, mááyí kí kodró, í'bisé iní miéwé zíma wá, ⁴³ simi bi mááyí 'yì lóngó ní, 'dí'bisé esé máa simi sùmu wá, mááyí do lerì bongó, í'bisé esé bongó zíma wá. Mááyí kí ndíyá zíma kpá ídíma simi sígìnjì, ógùsé esé lúru máa wá.'

⁴⁴ "Niyí kpá úkulúgu ledre kídí, 'Ngére, áyí kóo kí 'bú togú mbú kodró, zíyì ídíyì 'yì lóngó ní kí be 'di? Áyí kóo do lerì bongó togú kí ndíyá, togú mbú simi sígìnjì ní 'da, bi zize óguzé lúru yì wá ní?'

⁴⁵ "Ngére ni úkulúgu ledre kídí, 'Máúku zise ma'díi 'yì amá ga bi ledreyé ndaá owóowó wá, bi ngára sákásé yée wá ní, sákásé esé kpá máa wá.'

⁴⁶ "Nda gì ore niyí úcu bisinyí 'yì e simi 'do'dó bi odu a ndaá ní, tí lá bilámá 'yì e niyí ndéré 'bi eyé simi rokinyi bi za fí ní."

26

*Yemení ledre gì ro úfu Yésu
(Lúru kpá Mária 14:1,2, Lúka*

22:1,2, Yiwáni 11:45-53)

¹ Simi bi Yésu ukuonzó ledre ga bi ndìsì úku yée née go mbá ní, zía ìnyìné úku ledre zì 'yì lódú kacíne e kídí, ² "Káa zì bi ówosé go bilámáne kídí sìnđì kadra 'bi Ayímbi Umbuokpó* ni go kílónđó sogo a re ní, née go kpá sìnđì kadra bi niyí í'bí ngbángá Owú 'bi 'Yíma'dí simi a zì ezeokóga phéphéonzo wo do mingbúngbu kágá ní."

³ Kpá cìkì simi sílì bi kóo née ní, zì manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e kpá kí ngíti géyì mingburoko 'yì 'bi Yúda e yóko royé 'be 'bi ngúru mongú 'yì 'dáná éyì kí ìrìné Kayáfa,† ⁴ yokoní royé yéme ledre gì ro 'dí'bi úgu Yésu úfu wo 'dá'ba. ⁵ "Tí lá ndazé 'dí'bi wo simi sílì 'bi ayímbi wá, káa bi 'yì e niyí zíngi."

*Lefení sù'bú do Yésu simi Beteníya
(Lúru kpá Mária 14:3-9, Yiwáni
12:1-8)*

⁶ Simi bi kóo Yésu ni simi Beteníya 'be 'bi ngíti o'do kí ìrìné Simúna bi kóo kí sáma roné ní, ⁷ zì ngíti kára óguné kí sù'bú mindonyo bi ugúní kí tú'dú késì ní simi kúkú, zía dúdu a mbá do Yésu simi bi ni mindìsìné dongará 'yì lódú kacíne e ánu éyì ní.

⁸ Simi bi 'yì lódú kací Yésu lurúní kára née kí léfe sù'bú kenée ní, zì bi sínýíne royé zíye úku ledre kídí, "Kára née lefe sinyi nda sù'bú née bi kenée gì ro 'di?" ⁹ Zíye kpá úku ledre kídí, "Niyí kóo úgúoyó sù'bú née kí tú'dú késì do ífi báyi a zì 'yì lerì e."

¹⁰ Zì Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ndásé sinyi ìrì kára née wá, méngì bilámá ledre go zíma. ¹¹ 'Yì lerì ga bi ndìsìsé úku ledreyé née, ásé ídí kéye kací kadra mbá, tí lá máútúásá lolu ídí kése kací kadra e

* **26:2** 26:2 Ayímbi Umbuokpó: Ni sìnđì kadra bi Yúda e ndìsìní sómúndíki ledre bi kóo Ngére Lomo okpó gì do 'be 'bi eyé e ufu owú 'bi eyé e wá gì zía bi oróní sáma owú kábìrìkì ro kágá mbotu eyé e ní. Zía kóo 'di'biogu yée gì simi Ízibiti gì simi 'do'dó bi kóo niyí simi a ní. Ólo Ólúógú 12:14-17. † **26:3** 26:3 Mongú 'yì 'dáná éyì: Mongú 'yì 'dáná éyì romo do manda 'bi 'yì 'dáná éyì e zì Lomo. Ndìsì lengbe ólú dúú ne simi 'dìcì bi Mongú Bi 'bi Lomo simi 'Dìcì 'bi Lomo ní gì ro 'dáná éyì zì Lomo kí'di kéréjì simi simibi kéré'do. Ndìsì 'dí'bi sáma bangá bi ongoonzóní gì ro 'dáná a zì Lomo ní ólú kè 'dìcì íri gì ro zì Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e.

mbá wá. ¹² Simi bi kára née lefe su'bú domá ní, yeme née umbumá gi ro óto a. ¹³ Máúku zise ma'díi, kí'dí bi 'yì e niyí go ndìsì úku bilámá ledre 'bi Lomo do sogo kángá mbá ní, ledre bi kára née mengì zíma née niyí ndìsì úkuógu a do ndìsì 'yì sòmùndíki ledrea gi roa."

Yúda Keriyóta yeme ledre gi ro úfu Yésu

(Lúru kpá Mária 14:10,11, Lúka 22:3-6)

¹⁴ Zí ngúru 'yì lódú kací Yésu bi ndìsìní ndólo a Yúda Keriyóta ní ìnyìné ndéréne zí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e ní, ¹⁵ zía ndú'yú yée kídí, "Togú mái'biógu wo go zise ní, éyì bi ásé í'bí a zíma ní 'di?" Zíye ólo kèsí cì kèrì a doa sokó í'bí a zí Yúda. ¹⁶ Tónóne simi sùndì kadra máa bi kóo née ní, zí Yúda ndìsìné gámásó'do bilámá mìsì'di bi gi ro 'dí'biógu Yésu doa zíye.

Yésu anuní odu éyì miánu kí 'yì lódú kacíne e

(Lúru kpá Mária 14:12-21, Lúka 22:7-13, Yiwáni 13:21-30)

¹⁷ Simi mizefì sílì 'bi Ayímbi bi ndìsìní ndólo a 'De'dí ndaá ní, zí 'yì lódú kací Yésu óguyé ndú'yú Yésu kídí, "Íli zize ndéréze yéme éyì miánu zíyì gi ro Ayímbi Umbuokpó 'da?"

¹⁸ Zía úkulúgu ledre zíye kídí, "Ídísé ndéré zí ngítì o'do simi gara 'dáa zise úku ledre zía kídí, "Yì 'dódo ledre uku yaá sùndì kadra ní go gbóo. Mááyí ógu kí 'yì lódú kacíma e ánu Ayímbi Umbuokpó zíyì 'be ona.'" ¹⁹ Zí 'yìmikása ga gère née ndéréze yéme éyì miánu 'bi Ayímbi née ìrì tí káa zí bi Yésu uku zíye ní.

²⁰ Simi bi nda go kí tagá ní, zí Yésu tónóye ánu éyì kí 'yì lódú kacíne ga bi sokó doa gbre ní. ²¹ Simi bi niyí go ánu éyì miánu ní, zí Yésu

úku ledre zíye kídí, "Máúku zise ma'díi, ngúrusé ni í'bí ngbángáma zí ezeokóma e."

²² Zí ledre née sínyíne royé, zíye tónóye íti kangú gi royé kídí, "Wo bi ni ma'díi ní, Ngere, ndaá 'bi ené máa wá."

²³ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Kpá tí akpa ngúrusé bi ndìsìzé ési kótru sílize kéne simi éyì miánu ní ni í'bí ngbángáma ne. ²⁴ Owú 'bi 'Yíma'dí, ni ndéré tí káa ledre bi ekénì gi roa ní. Tí lá mongú 'do'dó ni ídí zí 'yì bi ni í'bí ngbángáma Owú 'bi 'Yíma'dí ní. Ni kóo ídí zía bilámáne togú ndikioguní wo wá ní."

²⁵ Zí Yúda bi ni í'bí ngbángá Yésu ní úku ledre kídí, "Wo bi ma'díi ní, 'yì 'dódo ledre, ndaá 'bi ené máa wá."

Yésu ya zía ní, "Tí yì."

²⁶ Simi bi niyí ndìsì ánu éyì ní, zí Yésu 'dí'bi ambata, zía í'bí mbófo éyì zí Lomo gi roa, zía 'déweífi simi a zía í'bí a zí 'yì lódú kacíne e, zía úku ledre kídí, "Ba kuru'bumá, ídísé 'dí'bi a zise ánu a."

²⁷ Gi do kací née, zía 'dí'bi kó'do, do í'bí mbófo éyì gi roa zí Lomo, zía í'bí a zíye, zía úku ledre kídí, "Sée mbá ídísé éwé a." ²⁸ Née sámamá bi nde'yì bi káa do miyéme ledre dongarase kí Lomo gi ro zía ótoómo luyú ledre esé ní. ²⁹ Gi do kací éyì miánu, zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Utúasázé lolu éwé le'yì kóró kése káa zí wo ba wá, gi simi sùndì kadra bi azé éwé mikánda éyì kése 'be 'bi Babá ní."

³⁰ Simi bi ukuní ke'bi ní, zíye ndéréókpoýe do Landa Olíva.

Yésu ya Pétero ni ási gi roné

(Lúru kpá Mária 14:27-31, Lúka 22:31-34, Yiwáni 13:36-38)

³¹ Nda née ní, zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Kí ndulú ba, ásé ási gi romá mbá, káa zí bi ni miékéne kídí, " 'Mááyí úfu 'yì 'bá'bá kábìrìkì e,

‡ 26:17 26:17 Ayímbi bi ndìsìní ndólo a 'De'dí ndaá: Ayímbi máa wo née ndìsì lengbe 'dí'bi sílì ìnyì doa gbre, ndìsì tónó kí Ayímbi máa wo bi Umbuokpó ní Yúda e ndìsìní sòmùndíki sùndì kadra bi kóo Lomo 'dí'bioyó yée gi simi Ízibiti simia ní. Ólo Ólúógu 12:17-20.

zí kábiríkí e ngásá báyi royé mbá.”
 32 Tí lá, gí do kací bì mááyí úrú gí simi umbu ní, mááyí ógú ndéréútu romá máa 'dá'dá zise simi kángá bì Galiláya ní.”

33 Zí Pétero úkulúgu ledre zía kídí, “Abú lafúma e niyí ngásáómo yí mbá yá, máótoómo yí wá.”

34 Yésu ya zía ní, “Máúku zíyí ma'díi, kí ndulú ba ní, 'dá'dá zí ngono kí úcú koko, áyí ási gí romá kí'dí ota.”

35 Tí lá zí Pétero úkulúgu ledre kídí, “Togú kpá umbu yá, máótoómo yí wá.” Zí ngíti géyí lafúga ga bì 'yí lódú kací Yésu ní uku a kpá mbá kenée.

Yésu nderení kí 'yí ené e simi Getesemáni
 (Lúru kpá Mária 14:32-42, Lúka 22:39-46)

36 Zí Yésu ñnyiyé kí 'yí lódú kacíne e gí ore ndéréye simi ngíti bì kí ñríné Getesemáni, zía úku ledre zí 'yí lódú kacíne ga gére née kídí, “Ndísisé aka ona mááyí aka ndéré 'dá'dá 'dáa ini ini zí Lomo.” 37 Zía ndólo Pétero e kí wotí Zebedíya e gbre, Yakóbo e kí Yiwáni zíye ndéréye kéye, zí simikozo kí sómú ledre tónóne méngí wo kíngaya. 38 Zía úku ledre zíye kídí, “Mááyí go kí mongú lerí do mimbé'demá kíngaya 'dówúma ayí úkú gí zía geré miúkú. Ídísé ndísi kí komosé rosé.”

39 Zía ndéré 'dóso roné cúku'dée 'dá'dá kenée, zía útúló'bu komoné bì ini ini zí Lomo kídí, “Babá, togú ni útúásáne kací komoyí yá, ndá ótoómo máa zíma 'dó'dóma wá. Tí lá ndaa ídí kaa zí bì máíli máa ní wá, ídí ídí kací miyéme ledre eyí.”

40 Simi bì ini asá ini ní, zía ndá'balúgu roné zí 'yí lódú kacíne e. Ni ógú ní, niyí yí eyé go mbá 'dú'du eyé. Zía ndú'yú Pétero kídí, “Útúásásé ó'bu rosé zise ndísisé dilá kí owú sındí kadra kíé'do wá?”

41 Ídísé ndísi ini ini zí Lomo zí komosé ídíne rosé kaa bì ásé útú simi lúyú ledre ke. Ílísé tí gí ro méngí ledre ga bì ma'díi ní, tí lá roko'bu ndaa rosé wá.”

42 Zía kpá ndá'ba ánda roné ini ini kaa zí gaa 'dá'dá ní kídí, “Babá, togú ni miyémené gí ro zíma 'dó'dóma té kí yá, ídí mu méngí roné kaa zí bì íli ní.”

43 Simi bì nda'baogú ní, zía ndíki yée kpá mi'dú'duyé, gí zía ko'dóní gí zí 'bí go mikó'dó.

44 Zía kpá ndá'balúgu roné ini ini zí Lomo. Née koo go ota mindéré a ini ini zí Lomo, uku kpá fú ledre bì kíé'do ba ní.

45 Zía ndá'baoguné úku ledre zí 'yí lódú kacíne e kídí, “Ásé aka yí esé fú lá 'dú'du 'dówúrosé? Lúrúsé go, sındí kadra ni go gbóo do í'bí ngbángá Owú 'bí 'Yíma'dí zí 'yí lúyú ledre e. 46 Ñnyíógusé mu zise ndéréze. Lúrúsé aka, wo bì í'bí ngbángáma ní ni gírí go ógú née.”

'Dí'biní Yésu
 (Lúru kpá Mária 14:43-50, Lúka 22:47-53, Yiwáni 18:3-12)

47 Simi bì Yésu ni aka cikí ndísi ódro ní, zí Yúda bì ngúru 'yí gí dongará 'yí lódú kací Yésu ga bì koo sokó doa gbre (12) ní óguné. Ogúní koo kí tú'dú 'yí e mbá kí mĩngburoko maku e kí ngbóndó e do síllye. Manda ga bì 'bí 'yí 'dáná éyí e kí ngíti géyí mĩngburoko 'yí e kasaní yée ye. 48 Yúda ma'dáa yemeomo ledre go kíye kídí, “Yí bì mááyí ndéré geré fáka wo í'bí mandá zía ní, née go wo, ídísé geré 'dí'bi wo.” 49 Zí Yúda ndéréne geré mbí zí Yésu, zía fáka Yésu, í'bí mandá zía kídí, “Yí 'dódo ledre, mandá zíyí.”

50 Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Ezegámá, méngí ledre bì ógú gí roa ní mu.”

Geré zí 'yí ga gére née óguyé 'dí'bi Yésu. 51 Zí ngúru 'yí lódú kací Yésu lálaógú mongú maku lágá

'dəcì mbílí ngúru 'yì 'bì moko 'bì mongú 'yì 'dáná éyì e kíe.

⁵² Zí Yésu úku ledre zía kídí, “Ótolúgu mongú maku eyì née do biné, gí zía 'yì ga bì mbá úfu 'yì kí mongú maku ní, niyí úfu yée kpá kí mongú maku. ⁵³ Ówo eyì bì kídí, togú mándólo Babá yá, ni geré kásaógu tǔ'dú maláyika e 'dii sáká máa ní wá? ⁵⁴ Tí lá togú mámengì go kenée ní, ledre bì miéké kúrú Lomo uku kídí ni méngì roné zíma kenée ní, ni nda ídí káa do ma'díi káa be 'dí?”

⁵⁵ Zí Yésu úku ledre zí 'yì ga bì oguní 'dí'bi wo née kídí, “Éyì bì ógusé kí maku e kí ngbóndó e 'dí'bi máa gí roa káa zí éyì bì málúyú ledre ní 'dí? Mándìsì 'dódo ledre simì 'Dìcì 'bì Lomo kacì kadra mbá 'dí'bisé máa wá gí zí 'dí? ⁵⁶ Tí lá éyì née méngì roné kenée gí ro zí ledre ga bì kóo nébì e ukuní yée ní ídíye ma'díi.” Nda née ní, zí 'yì lódú kacíga ngásá báyi royé mbá.

Oguní kí Yésu kó'dú Kayáfa
(Lúru kpá Mária 14:53-65, Lúka 22:54,55,63-71, Yiwáni 18:13,14,19-24)

⁵⁷ Zí 'yì ga bì 'dí'bi Yésu ní 'dí'bi wo ndéré kíe 'be 'bì Kayáfa mongú 'yì 'dáná éyì e, kí'dí bì 'yì 'dódo lorú e kí ngíti géyì mĩngburoko 'yì e kotruní royé ní. ⁵⁸ Tí lá, zí Pétero útúne do kacíye gí gbála gí zíye ndéré olúye kí Yésu do ligá ngbanga 'bì mongú 'yì 'dáná éyì. Zí Pétero olúne ndìsìné dongará 'yì ga bì ndìsìní óndó mbotu ore ní gí ro lúru ledre bì niyí ógu méngì a kíe ní.

⁵⁹ Zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e kí mĩngburoko 'yì 'dəcì ngbanga e ndìsìyè gámásó'do ledre bì gí ro úkuóto a ro Yésu gí ro zíye úfu wo gí roa ní. ⁶⁰ Tí lá ndikiní eyé lúyú ledre roa wá, abú tǔ'dú 'yì e oguní gí ro trótro ledre roa kí ɽanga.

Odu a zí 'yì e gbre óguyé ⁶¹ úku ledre kídí, “O'do ba úku ledre kídí,

'Máayí ndúru 'Dìcì 'bì Lomo, zíma úbúlúgu a simì sǐlì ota (3).’ ”

⁶² Zí mongú 'yì 'dáná éyì née ìnyìné 'dága úku ledre zí Yésu kídí, “Ledre ndaá tarayì zíyì úku a kacì ledre ba wá? Úwú eyì ledre bì 'yì ga gére née niyí ndìsì trótro a royì née wá?” ⁶³ Tí lá Yésu ìtì ené e wá.

Zí mongú 'yì 'dáná éyì úku ledre zía kídí, “Mándú'yú ba yì do komo Lomo. Ídí úku ma'díi zíze, áyì Kírèsìto bì ni Owú 'bì Lomo ní?”

⁶⁴ Yésu ya zía ní, “Ì, tí káa zí bì úku née. Tí lá máúku ba wo zíze mbá, karanée áse lúru Owú 'bì 'Yìma'dí kí ndìsì zí Lomo bì roko'bua ofu go ní do anú kpá kí ógu gí komo ere kpurú gí simì burungú.”

⁶⁵ Simì bì mongú 'yì 'dáná éyì uwú ledre née kenée ní, zía lófo bongó gí roné kí mimbé'dekesì. Zía úku ledre kídí, “Uku sinyi ledre go, éyì bì ilizé ngíti géyì 'yì e zíye óguyé úku ngíti ledre gí roa ní ndaá lolu wá. Úwúsé tara sinyí bì uku née go cú kí mbílise. ⁶⁶ Sómúsé 'bì esé káa be 'dí?”

Zíye úkulúgu ledre kídí, “Utúasá go gí ro do úfu wo 'dá'ba.” ⁶⁷ Zíye ndìsìyè údru súrú komo Yésu kí útru wo kí sǐlìye. Ngíti géyì sembíní 'bì eyé kóo wo misémbì. ⁶⁸ Kí ndìsì ndú'yú wo kídí, “Bì úku yá née ni Kírèsìto ní, ambí ocó yì née ne?”

Pétero asi gí ro Yésu
(Lúru kpá Mária 14:66-72, Lúka 22:56-62, Yiwáni 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Pétero ni kóo mindìsìné dongará 'yì e do ligá kenée. Zí owúkára 'bì moko bì ore ní óguné úku ledre zí Pétero kídí, “Málúru káa zí áyì kpá ngúru 'yì bì kóo ndìsìní gámá kí Yésu bì gí simì Galiláya ní.”

⁷⁰ Tí lá zí Pétero ítí kangú do komoyé ore mbá kídí, “Máowo amá ledre gí ro ledre bì áyì úku a née wá.”

⁷¹ Zí Pétero ìnyìné gí ore ndéréne tara mbotu gara, kí'dí bì ngíti owúkára lurúndiki wo zía úku ledre zí 'yì ga bì ìri ní gí ro Pétero kídí,

“Yì née niyí kóo kí Yésu 'yì 'bì Nazeréta.”

⁷² Zí Pétero lolóbù kídí, “Do komo Lomo, máówo o'do née wá.”

⁷³ Kací ledre ba lu'bú kpá wá, zì ngíti géyì 'yì ga bì kóo mìtóroyé ore ní óguyé úku ledre zì Pétero kídí, “Ma'díí, áyí ngúrúyè gí zía ndìsì ódro káa zì 'yì 'bì Galiláya e ní.”

⁷⁴ Zía lolóbù kídí, “Do komo Lomo, máówo amá o'do née wá.”

Geré, zì ngono úcù koko. ⁷⁵ Zí ledre bì kóo Yésu uku zía kídí, “Dá'dá zì ngono úcù koko, áyí ási gí romá kí'dí ota (3) ní,” geré zì ledre née ngásáóguné simi Pétero. Gére zì simikozo méngì wo, zía ólúóguné sága ndìsì ini ini kíngaya.

27

Yúda ingíonzó roné

(Lúru kpá Máriko 15:1, Lúka 23:1,2, Yiwáni 18:28-32)

¹ Nda go kí sù ndóndó, zì manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e kí ngíti géyì mĩngburoko 'yì 'bì Yúda e ólúóguyé kí ledre bì kídí idíní úfu Yésu ní.

² Zíye ódó Yésu do 'dí'bi wo ndéré kíe kó'dú Piláto bì ni ne gávana ní.

³ Simi bì Yúda Keriyóta bì i'bì ngbángá Yésu owo kídí 'decíní ngbanga Yésu go 'bì umbu ní, zì simikozo méngì wo zía 'dí'bi késì bì kóo i'bíní zía cì kéré a doa sokó (30) ní í'bílúgu a zì manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e ní kí ngíti géyì mĩngburoko 'yì e. ⁴ Zía úku ledre zíye kídí, “Málúyú ledre go zíma í'bì ngbángá 'yì bì ngára luyú ledre wá ní.”

Zí 'yì ga gére née úkulúgu ledre zì Yúda kídí, “Née ndaá lolu ledre ezé wá, née ledre eyì.”

⁵ Gí ore zì Yúda ónzóoto késì née cìkì simi 'Dìcì 'bì Lomo ore do ndá'bané ndéré ingíonzó roné.

⁶ Zì manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e ní, 'dí'bi késì née gí bì, zía úku ledre kídí, “Kací lorù utúasání bándáoto késì ba 'Dìcì 'bì Lomo ona wá gí

zía née késì sáma.” ⁷ Née ní zíye 'dí'bi késì née ndéréye úgú bì kíe gí zì 'yì ó'bó pheré gí ro ndìsì óto umbu 'yì lóngó e simi a. ⁸ Née sí ledre bì ndìsì ní ndólo bì née gí zía zaá gí karaba kídí Yáká Sáma ní. ⁹ Zí ledre bì kóo nébì Yeremáya uku ní ídine ma'díí, “Zíye 'dí'bi komo késì bì kóo cì kéré a doa sokó (30), née késì bì 'yì 'bì Isiréle e ngunguní ledre a í'bì a gí roa ní, ¹⁰ zíye 'dí'bi késì née ndéréye úgú bì kíe gí zì 'yì ó'bó pheré káa zì bì Ngére Lomo uku zíma ní.”

Yésu do ngbanga kó'dú Piláto

(Lúru kpá Máriko 15:2-5, Lúka 23:3-5, Yiwáni 18:33-38)

¹¹ Simi bì oguní kí Yésu kó'dú Gávana Piláto ní, zía ndú'yú Yésu kídí, “Áyí mongú ngére 'bì Yúda e?”

Yésu ya zía ní, “Í, ni kpá tí káa zì bì úku née.”

¹² Simi bì manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e kí mĩngburoko 'yì 'bì Yúda e ukuotoní ledre roa ní, ìtì ené wá.

¹³ Zí Piláto kpá ndú'yú Yésu kídí, “Úwú eyì ledre bì niyí ndìsì trótro a royì née wá?” ¹⁴ Tí lá Yésu ìtì wá, uku gbawá bikéré ledre kací ledre bì ukuotoní roa ní. Zí tara Piláto ìdrìne gí zì ledre née mĩdrì kíngaya.

¹⁵ Kadra Ayímbi Umbuokpó e mbá, gávana ndìsì lengbe ótoómo kémbì 'yì gí simi sígìni wo bì tú'dú 'yì e geléní go mbá wo ní. ¹⁶ Simi síndì kadra máa née ní, ngíti o'do ni kóo bo simi sígìni ore 'yì méngì bisinyí ledre kí ìrìné Barába. ¹⁷ Née ní simi bì Piláto ndú'yú tú'dú 'yì ga bì kotruní royé ní kídí, “'Yì bì ìlisé zíma ótoómo wo zise gí simi sígìni ní náambi, Barába togú mbú Yésu bì ndìsì ní ndólo wo yaá Kírésito ní?”

¹⁸ Gí zía Piláto owo bú kídí Yúda e otoní bisinyí mĩmbé'deyé ro Yésu gbékpìne zíye óguyé kíe kó'dúne ní.

¹⁹ Simi bì Piláto ni mĩndìsìné do kítì ngére ené ní, zì me'bea kákasa zía kídí, “Ndá óto sílìyì ro o'do bì

luyú ené ledre wá née wá, gí zía bisinyí 'duru ogú ándá roné go domá gí ro ledre ené.”

²⁰ Tí lá zí manda ga bi 'bi 'yí 'dáná éyí e kí mǎngburoko 'yí 'bi Yúda e 'dí'bi do tú'dú 'yí ga gére née kí ledre kídí idíní úku ledre gí ro do ótoómo Barába, do úfu Yésu 'dá'ba.

²¹ Zí gávana kpá ndúndu'yú kídí, “Yí ga bi gbre ba, 'yí bi ílisé zíma ótoómo wo zíse ní náambi?”

Zí 'yí e ìnyiyé mbá úkulúgu ledre zía kídí, “Barába.”

²² Zí Piláto ndúndu'yú kídí, “Sara máídí nda méngí kí Yésu bi ndìşiní kpá ndólo wo Kírèsito ní go 'di?”

Zíye ìnyiyé mbá úkulúgu ledre kídí, “Ídí phéphéonzo wo do mǎngbúngu kágá.”

²³ Zí Piláto ndú'yú yée kídí, “Gí ro 'di? Ledre bi luyú wo ní 'di?”

Tí lá zí tú'dú 'yí ga gére gbúrógbó tátá royé nda 'dá'dá kídí, “Ídí phéphéonzo wo do mǎngbúngu kágá.”

²⁴ Simi bi Piláto lurú 'yí e ayíní yí eyé go zíngi eyé, mbí éyí bi zíne méngí a ní ndaá ní, zía 'dí'bi iní lúgu sǎlǎne kǎe do komoyé ore. Zía úku ledre kídí, “Misi'di umbu o'do née ndaá do sǎlǎma wá. Née yí ené ledre esé.”

²⁵ Zí 'yí e ìnyiyé mbá úkulúgu ledre kídí, “Sáma a idí ndá'ba dozé kí owú 'bi ezé e.”

²⁶ Gí ore zía 'dí'biógu Barába gí simi sǎgini. Zía 'dí'biógu Yésu ócò wo, do ótoómo wo zíye ndéréye kǎe phéphé wo do mǎngbúngu kágá.

*Asikiri e foloní Yésu
(Lúru kpá Mǎriko 15:16-21,
Yiwáni 19:2,3)*

²⁷ Zí asikiri ga bi 'bi gávana ní 'dí'bi Yésu ndéré kǎe simi mongú bi eyé 'bi asikiri e zíye yóko royé mbá cigí a íri. ²⁸ Zíye í'diógu bongó 'bi Yésu gí roa 'dá'ba do éşí mongú ngbángbá bongó eyé 'bi asikiri e roa, ²⁹ do kúrókú kǎni káa do komú

éşí a ro doa. Zíye í'bí ngbángbá do sǎlǎ káa zí 'bi ngére ní. Do ndìşiyé útúye do ngúrú şindíye fólo wo kídí, “Ba, mongú ngére 'bi Yúda e.”

³⁰ Zíye ndìşiyé údru súrú roa, do 'dí'bi ngbángbá bi gí do sǎlǎ née ndìşiyé ócò wo kǎe ro doa. ³¹ Simi bi folo asání wo go ní, zíye í'diógu mongú ngbángbá bongó bi gáa roa ní, zíye éşilúgu bongó máa 'bi ené ní roa. Zíye 'dí'bi wo ndéréye kǎe phéphé wo do mǎngbúngu kágá.

*Yésu do mǎngbúngu kágá
(Lúru kpá Mǎriko 15:22-32, Lúka
23:27-43, Yiwáni 19:17-27)*

³² Simi mindéréye, zíye ndíkíye kí ngíti o'do do misi'di kí ìřiné Simúna ndìşí ógu gí simi gara bi kí ìřiné Kuréne ní. Zíye gága o'do née ìmbí mǎngbúngu kágá 'bi Yésu. ³³ Zíye ndéréóguyé do landa bi ndìşiní ndólo a Gologóta bi ini ledre gí simi a kídí, “Cóngó do'yí ní.” ³⁴ Simi bi nderéoguní do landa née íri ní, zíye í'bí le'yí kóró bi lefení kágá simi a ní zí Yésu idí éwé a gí zí okó éyí miówo. Tí lá simi bi ewéuzu ní, zía ási ené kí éwé a. ³⁵ Simi bi phephéní wo go do mǎngbúngu kágá ní, zíye ónzó gbégbé* ìfi báyi bongó ené e kǎe dongaráye. ³⁶ Zí asikiri ga gére née ndéré ndìşiyé bi ndìşí lúrukása wo. ³⁷ Zíye ékéoto ledre bi ufuní wo gí roa ní gá doa 'dága kídí, BA YÉSÚ, MONGÚ NGÉRE 'BI YÚDA E. ³⁸ Phephéní kóo kpá 'yí ugu e gbre kéne simi şindí kádra máa née. Kémbí a do sǎlǎ Yésu 'bi anú, ngíti a do ngelí. ³⁹ Zí 'yí ga bi ndìşiní ndéré kací misi'di gí ore ní ndìşiyé úku sinyi ledre zí Yésu, kpá kí ndìşí lágá doyé, ⁴⁰ kí ndìşí úku ledre zía kídí, “Úku yaá née ni ógu ndúrú 'Dící 'bi Lomo zíne úbúlúgu a simi sǎlǎ ota, togú áyí tí Owú 'bi Lomo ma'díi yá, ídí mu yómo royí, zíyí ndítíóguyí gí do mǎngbúngu kágá gíri bi yáa.”

* **27:35** 27:35 Ónzó gbégbé: Ba misi'di bi kóo Yúda e ndìşiní géle 'yí kǎe gí moko 'bi Lomo ní.

41 Zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e ní kí 'yi 'dódo lorù e nda kí m̀ngburoko Yúda e ndìsiyé f́lo wo kpá kenée. 42 Zíye ndìsiyé úku ledre kídí, “Ni 'yi yómo 'yi e, tí lá utúasá yómo roné wá gi zí 'di? Ni kpá mongú ngére 'bi Isiréle e. Idí mu ndítíogù gi do m̀ngbúngbu kágá girí, zíze ngúngu ledrea. 43 Ndìsi úku ledre kídí, ‘Mááyí Owú 'bi Lomo.’ Née ni 'yi bi ngun̄gu ledre 'bi Lomo go ní. Lomo idí mu yómo wo cakaba togú Lomo ili wo bú ní.” 44 Kpá kenée, gba 'yi ugu ga bi phephéní yée kéye ní, zíye kpá ndìsiyé ùrù kese doa.

Ledre gi ro umbu Yésu
(Lúru kpá M̀riko 15:33-41, Lúka 23:44-49, Yiwáni 19:28-30)

45 Nda gi ore née ní, ni ndéréogù kí yana kadra ní, zí mutùlorù útúne simi gara ore m̀bùú bi on̄gó wá zaá gi simi s̀ndí kadra ota kí tagá. 46 Simi s̀ndí kadra ota (3) kí tagá née ní, zí Yésu gbúrógboné 'dága kídí, “Ilóyi, Ilóyi, Líma sabákatani?” Ledre gi simi a kídí, “Lomo amá, Lomo amá, ótoómo máa gi zí 'di?”

47 Simi bi ngíti géyi 'yi ga bi niyi mitóroyé ore uwúní ledre ba ní, zíye úku ledre kídí, “Ni go ndólo Ilíya.”

48 Zí ngíti 'yi gi dongará 'yi ga bi gáa ore ní geré ngásáne 'dí'bi katúu. Zía ónzó a bu simi mindogó le'yi kóró do ésióto a do kágá ndéré ḱe óto a tara Yésu gi ro zía mbùlú a. 49 Zí ngíti géyi 'yi e úku ledre kídí, “Idízé ótoómo wo ngúcuné. Zíze aka lúru a togú Ilíya ni ógù yómo wo yá.”

50 Gi do kací bi Yésu gbúrógboné andá kpá roné kí kúrúne 'dága ní, zía ótoómo 'dówúne.

51 Simi s̀ndí kadra bi kóo née, zí mongú mbílí bongó bi ingí 'deciní simi 'Díçí 'bi Lomo ḱe ní, lófo ífi siminé gberé gbre kú gi 'dága gi bi. Zí do sogo kánga ḱizíné landa e kí ífi báyi simiyé. 52 Zí bi ga bi zí 'yi ga bi

kóo uyuní go 'desí ní ndókoyé. Zí 'yi ga bi ngun̄guní ledre 'bi Lomo go ní úrúye gi simi umbu do ídiye trídri. 53 Zíye ólúóguyé gi simi bi. Nda gi do kací a bi Yésu urú gi simi umbu ní, zí 'yi ga gére née ndá'balúgu royé simi Yerusaléma zí tú'dú 'yi e lúru yée cú kí komoyé trídri.

54 Simi bi mongú 'yi 'bi asikiri e kí asikiri ené ga bi ndìsiní óndó Yésu simi bi bi otoní wo simi a lurúní ḱi'di kánga kí ledre ga bi menginí royé mbá ní, zí ngiri útúne simiyé ḱingaya, zíye úku ledre kídí, “Ma'díi, ni yi ené tí Owú 'bi Lomo.”

55 Tú'dú kará ga bi oguní kí Yésu gi simi kánga bi Galiláya ndìsiyé sáká wo kí éyí bi ili ní, niyi kóo mitóroyé ndìsi lúru kasa bi gi gbála. 56 Dongará kará ga gére née kóo Mariya bi gi simi gara bi kí iriné Magídala ní, Mariya bi mbága Yakóbo e kí Yoséfa, nda kí mbága Yakóbo e kí Yiwáni.

Otoní bi zí Yésu
(Lúru kpá M̀riko 15:42-47, Lúka 23:50-56, Yiwáni 19:38-42)

57 Ni ndéréogù kí tagá ní, zí ngíti o'do kí iriné Yoséfa ni 'yi bi kí tú'dú éyí zíne ní óguné gi simi gara bi ndìsiní ndólo a Aramatáyo ní. Ni ngúru 'yi lódú kací Yésu. 58 Zía ndéréne ndú'yú Piláto idí ngun̄gu a zíne 'dí'bi umbu Yésu ndéré óto a. Zí Piláto úku ledre do í'bi umbu Yésu zía. 59 Zí Yoséfa 'dí'bi umbu Yésu yeme a simi bilámá bikenyi mbílí bongó, 60 ndéré ḱe óto a simi mikánda bi ené bi iciomo gi roné simi landa ní. Zía gbúrúgbuóto mongú m̀sisilekpe tutú ngbuturú tara bi ma'dáa do ndéréokpóne. 61 Mariya bi gi simi Magídala nda kí ezené Mariya niyi kóo mindìsiyé íri re kenée ndìsi lúru kasa bi máa née.

Asikiri e ondóní bi bi zí Yésu ní
62 Kílondó a née kóo Sílí 'bi 'Dówúro, zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e ní kí Farúsáyo e ìnyiyé

ndéréye zí Piláto. ⁶³ Zíye úku ledre zía kídí, “Mongú 'yì, ledre bi 'yì ranga ba uku simi bi kóo ni aka tridri ní ngásáogú go simizé. Uku kóo ledre kídí, ‘Née ni úyu, gí do kací sǐlǐ ota zíne úrúne.’ ⁶⁴ Idí kása asikíri e zíye ndéré ndísiyé sǐ bi íri óndó bi kǐ sǐlǐ ota (3) káa bi 'yì lódú kacíga niyí ógú úgu umbua zíye úku a zǐ 'yì e kídí urú go gí simi umbu. Ranga máa wo née ni nda ánga zía sínýíne rómo gí do yée ga bi kóo 'dá'dá ní za mbá.”

⁶⁵ Zǐ Piláto úku ledre zíye kídí, “Dí'bisé asikíri e mu zise ndérese óto yée ndísi óndó bi née zaá bilámáne káa zǐ bi ásé ówo kací a ní.” ⁶⁶ Née ní zǐ ya'dá ga gére née ndéréye sǐ bi. Zíye kúrúru 'dútú tara bi née kurí, do 'dí'bióto asikíri e íri ndísi óndó a.

28

Yésu urú gí simi umbu

(Lúru kpá Mária 16:1-8, Lúka 24:1-12, Yiwáni 20:1-10)

¹ Akpa kǐ sǐ ndóndó simi sǐlǐ gí do kací Sǐlǐ 'bi 'Dówuro, zǐ Mariya Magídála kǐ ezené Mariya ñnyiyé ndéréye sǐ bi.

² 'Diya káa ní, zǐ mongú kǐ'dí kángá méngí roné, zǐ maláyika 'bi Ngére Lomo óguné gí komo ere gbúrúgbuoyó tutú bi otoní ngbùtùrú tara mbotu bi bi zǐ Yésu ní 'dá'ba, do ndísiné gá do tutú née. ³ Zǐ simi komo maláyika née ndísi rǐrǐne ganya ganya ganya káa zǐ mǐ'bílé'be iní ní, zǐ bongó bi roa ní ídine bikenýíne kpílélé. ⁴ Zǐ asikíri ga bi otoní yée ndísi 'bá'ba bi née ní ní, zǐ royé úyuné za mbá miúyu gí zǐ ngiri, zíye ídiye káa zǐ éyí bi uyuní go miúyu ní.

⁵ Zǐ maláyika née úku ledre zǐ kará ga gére née kídí, “Ndásé esé éré ngiri wá. Máowo bú kídí ndísisé gámásó'do umbu Yésu bi phephéonzóní wo do mingbúngu kágá ní. ⁶ Ndaá 'bi ené lolu ona wá, urú yǐ ené go káa zǐ bi kóo uku

zise ní. Ógusé mu lúru bi kací a kǐ'dí bi kóo otoní wo ní. ⁷ Ndérésé mu 'di'diya úku a zǐ 'yì lódú kacíga kídí, ‘Urú yǐ ené gí simi umbu go, ndéréókpó go zise 'dá'dá íri simi kángá bi Galiláya ní. Ásé ndéré ndíki wo íri.’ Née ledre bi mááyí úku a zise ní.”

⁸ Gí ore zǐ kará ga gére née gbúgbuoguyé gí simi bi girí abú kǐ ngiri royé yá, mimbé'deyé ni mǐ'dúcuné kǐ mongú rokinyi. Zíye ngásáye úku ledre née zǐ 'yì lódú kacíga. ⁹ 'Diya káa ní zǐ Yésu ndíkiye kǐ kará ga gére née. Zía úku ledre zíye kídí, “Mandá zise.” Zǐ kará ga gére née óguyé gbóo cigí a do útúye sǐ sǐndía óto úndrua.

¹⁰ Zǐ Yésu úku ledre zíye kídí, “Ndásé éré ngiri wá. Ndérésé mu úku a zǐ 'yì lódú kacíma e, zíye ndéréye simi Galiláya, niyí ógundíki máa íri.”

Asikíri ukuní ma'dú ledre gí ro miúru Yésu

¹¹ Simi bi kará ga gére née niyí do misi'di mindéréye ní, zǐ asikíri ga bi otoní yée ndísi óndó bi bi zǐ Yésu ní ñnyiyé ndéréye simi gara úku ledre ga bi méngí royé íri ní mbá zǐ manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyí e ní. ¹² Simi bi manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyí e yóko royé kǐ ngiti géyí mingburoko 'yì eyé e yéme ledre bi yée niyí méngí a ní, zíye úgú komo asikíri ga gére née kǐ tú'dú késí, ¹³ zíye úku ledre zíye kídí, “Ídísé úku a zǐ 'yì e kídí, “Yì lódú kacíga oguní kǐ ndúluna zíye úgu umbua simi bi ásé 'dú'du ní.” ¹⁴ Togú gávana ni úwú ledre née yá, azé ódro zía utúasá méngí sée bisinyíne wá.”

¹⁵ Gí ore zǐ asikíri e 'dí'bi késí née, zíye méngí a tí káa zǐ bi ukuní zíye ní. Zǐ phanda ledre née ángané tí kadra née dongará Yúda e ore mbá.

Yésu 'dodo roné zí 'yi lódú kacíne
e
(Lúru kpá Máriko 16:14-18, Lúka
24:36-49, Yiwáni 20:19-23, Moko 'bi
'yimikása e 1:6-8)

¹⁶ Nda gi ore zí 'yi lódú kací Yésu ga bi sokó doa kíé'do ní ìnyiyé ndéréye simi Galiláya do landa bi Yésu uku ledre a zíye ní. ¹⁷ Simi bi ogundikiní wo íri, zíye óto úndrua, tí lá ledre néesé utúasá ené kací komo ngíti géyi 'yi lódú kacíga wá. ¹⁸ Zí Yésu nda go ógúné za gbóo cigíye zía úku ledre zíye kídí, “Babá i'bí úndru ledre ga bi komo ere kí yée ga bi do sogo káṅgá ona ní go mbá zíma. ¹⁹ Bi kenée ní, ídísé mu ndéré zí kúfú 'yi e za mbá, zise óyóló'bó yée káa do 'yi lódú kacíma e, zise bábátízí yée kí ìrì 'Bù, kí ìrì Owú, nda kí 'Dówú Lomo. ²⁰ Ídísé 'dódo ledre zíye idíní óto úndru ledre ga bi máúku yée zise ní mbá. Ma'díi mááyí ídí kése kací kadra mbá zaá gi simi bi mááyí ndá'baógù do sogo káṅgá ona ní.”

**Bilámá ledre bi
Márikó
eké ní
Ledre gi ro búkú bi
Márikó ní**

Márikó eké Búkú ba ne. Ndịsini kpá ndólo wo Yiwáni Márikó. Ní aka kóo lá owúphirangá simi bi kóo Yésu ní simi Yerusaléma ní, zía kóo ídine 'yi lódú kací Yésu. Nda gi 'dá'ba zíye ndịsiyé gámáye kí Páwulo bi 'yimikása 'bi Yésu ní, gi do kací a nées, zía kpá ndịsiné sáká Pétero bi ní kpá 'yimikása 'bi Yésu ní. Simi ledre bi eké gi ro Yésu ní, zía úkuógú ngíti géyi ini ledre ga bi simi tara 'bi Yúda e ní, zía kpá úkuógú ini ledre gi do bi ondú 'bi Yúda e. Ore, ni go miówoné kídí Márikó eké ledre ba 'dódoyéme ledre 'bi Yésu kée zí 'yi ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní, bi ngununí ledre Yésu go ní.

Márikó uku kpá ledre gi ro ledre ga bi Yésu mengi yée ní rómo do ledre ga bi uku yée ní. Owozé go kídí Yésu mengi kóo tú'dú ledre ga bi kí mingburoko roko'buyé ní go, zía 'dí'bióyó ndiyá gi ro tú'dú 'yi e, zía lágaóyó dokéké e gi simi tú'dú 'yi e, zía kpá ndịsiné ótoómo lúyú ledre 'bi 'yi e zíye. Miméngi ledre nées 'dódo go kídí Yésu ní kí roko'bu ledre e zíne gi zí Lomo. Ogú zía úyuné do bi kací 'yima'dí e gi ro 'dí'bióyó umbu bi kóo niyí úyu a ye gi zí lúyú ledre eyé e ní 'dá'ba.

Márikó uku ledre gi ro mindisi Yésu do sogo kángá, kí ledre gi ro ledre moko ené, tonó kí ledre babatiza bi kóo Yiwáni i'bí zía ní. Lìkpì ledre ga bi mengini royé zí Yésu 'dá'dá phephéní aka kóo wo wá ní, zía kpá lìkpì ledre gi ro miúrú Yésu gi simi umbu kpá kí ledre gi ro mindá'ba a bi komo ere ní.

* 1:1 1:1 Kírésito: Ini ledre gi simia kídí, 'yi bi Lomo gelé wo káa do Ngére ní. Yésu: Ini ledre gi simi a kídí, Lomo yomo 'yi e. 1:2 1:2 Maláki 3:1 1:3 1:3 Isáya 40:3

*Yiwáni babatiza uku ledre miógu
Kírésito*

*(Lúru kpá Matáyo 3:1-12, Lúka
3:1-18, Yiwáni 1:19-28)*

¹ Ba dosi bilámá ledre gi ro Kírésito Yésu* Owú 'bi Lomo.

² Ni káa zí bi kóo nébi Isáya eké kídí,

“Mááyí kása 'yi kasa amá zíyi 'dá'dá,
gi ro zía yémeómo misi'di zíyi
nzíyiné.”

³ “Yi ni karanée ndisi ótrú ledre zí
'yi e simi súwú kídí,

yémeómosé misi'di mu nzíyiné zí
Ngére,

ídísé 'dózo yéme misi'di zía.”

⁴ Zí Yiwáni ógu ndịsiné simi súwú
ndisi úku ledre 'bi Lomo zí 'yi e kídí,

“Ídísé ngunu ledre 'bi Lomo zise
óyóló'bó mimbé'desé do babatizi
sée gi ro zí Lomo ótoómo lúyú
ledre esé e.” ⁵ Zí tú'dú 'yi e gi do

bi e mingungúcu, ngíti géyi gi simi
kángá bi Yúdaya ní kí tú'dú ngíti

géyi gi simi Yerusaléma ndéreye zí
Yiwáni. Zíye úkuógú lúyú ledre

eyé e, zía babatizi yée simi ngburu
bi Yeredéne ní. ⁶ Yiwáni esi kóo

roné bongó bi u'yúni gi simi bi
bangá bi gémele ní, zía ódó roné

ká'dá bi yemeni gi simi saná ní, éyi
miánu ené ni kóo mbira kí tezi. ⁷ Zía

kóo kpá úku ledre kídí, “Yi bi ni
ógu gi do kacima ní, roko'bu romo

do 'bi amá go kóngaya. Máútúásá
gbawá ídíma káa do 'yi líkpí ká'dá

wará ené gi ro ídíogú a gi sindia.
⁸ Máí'bí babatiza zise lá kí iní, ni

í'bí 'bi ené zise babatiza bi kí 'Dówú
Lomo ní.”

Yiwáni i'bí babatiza zí Yésu

*(Lúru kpá Matáyo 3:13-17, Lúka
3:21-22)*

⁹ Simi sindi kadra máa bi kóo nées
ní, zí Yésu óguné gi simi gara bi

Nazeréta simi kángá bi Galiláya ní,
zí Yiwáni babatizi wo simi ngburu

bi Yeredéne ní. ¹⁰ Simi bi Yésu ní

nda go ólúogù gí simi iní ní, zía lúru ere likpí roné go, zí 'Dówù Lomo óguné doa pá pá pá káa zí kíríkó'do ní. ¹¹ Geré zí kúru ówùne zía girí kídí, “Áyí Owù 'bi amá 'búyí ofù domá go. Mááyí kí rokinyi gí zíyí.”

Satána uzu Yésu
(Lúru kpá Matáyo 4:1-11, Lúka 4:1-13)

¹² Gí ore geré, zí 'Dówù Lomo, 'dí'bi wo ndéré kíe gbála simi súwù, ¹³ zía ndísiné íri kí sílí cì gbre, zí Satána† ndísiné úzu wo. Bangá súwù e niyí kóo kpá kíye íri. Zí ngítí géyí maláyika e ndísiyé sáká wo.

Yésu tonó moko 'bi Lomo simi Galiláya
(Lúru kpá Matáyo 4:12-17, Lúka 4:14-15)

¹⁴ Gí do kací bì Eróde ónzó Yiwáni simi sígìni ní, zí Yésu ìnyìné ndéréne simi Galiláya, zía úku bilámá ledre 'bi Lomo zí 'yí e íri kídí, ¹⁵ “Sìndí kadra ni go gbóo gí ro zí Lomo ídine Ngére esé. Ídísé mu ngúnngu bilámá ledre 'bi Lomo zise ótoómo bisinyí ledre e mbá 'dá'ba.”

¹⁶ Kadra kíe'do, zí Yésu ìnyìné ndéréne do gbúróngó mikavu Galiláya, zía lúru ndíki Simúna e kí lúnduné Andiríya, kí ónzó mbírá eyé simi iní gí zía niyí yí eyé 'yí 'dí'bi kénzé e.

¹⁷ Zía úku ledre zíye, kídí, “Ógùsé mu lódù kacíma, zíma 'dódo ledre zise, gí ro zise ídísé 'yí 'dí'biógu 'yí e, ndaá lolù 'yí 'dí'bi kénzé wá.” ¹⁸ Geré zíye ótoómo mbírá gí do sílìye zíye lódù Yésu.

¹⁹ Zía ndéréókpóne gí ore lá cúku'dée, zía lúru ndíki wotí Zebedíya, Yakóbo e kí lúnduné Yiwáni simi kurúngba, ndísiní tóko komo mbírá eyé. ²⁰ Simi bì Yésu

lurúndiki yéé ní, zía ndólo yéé. Zíye ótoómo 'búyí Zebedíya e, kí 'yí 'bì moko eyé e simi kurúngba ore, zíye útúye do kací Yésu, yóo zíye ndéréókpóye.

Yésu ogóoyó bicayi lomo e
(Lúru kpá Lúka 4:31-37)

²¹ Zíye ndéréóguyé simi ngítí gara simi Galiláya bì kí ìrìné Kapáranawúma ní. Nda simi ngítí Sílí 'bì 'Dówùro,‡ zíye ólúye 'Díçí Kótruro, zí Yésu ndísiné 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yí e. ²² Zí tara 'yí ga bì uwúní 'dódo ledre ené ní ìdríne mbá mǐdrí, gí zía mǐ'dódo ledre ené ni kóo kí roko'buné, ndaá 'bì ené kóo káa zí 'bì 'yí 'dódo lorù 'bì Músa wá.

²³ Simi sìndí kadra máa bì kóo née ní, ngítí o'do ni kóo kpá bo simi 'Díçí Kótruro ore ni kí dokéké siminé. Zía tónóne iní iní, zía ìnyìné úku ledre zí Yésu kídí, ²⁴ “Yíi, 'yí 'bì Nazeréta ba, éyí bì ìli gí zize ní 'dì? Ógu kára go gí ro úfuónzó zée? Máówo yíi bú. Áyí Yésu, Mbigí Owù 'bi Lomo.”

²⁵ Zí Yésu úku ledre zí dokéké née cú kí siminé kídí, “Ídí ndéçí tí, ólúogù gí simi o'do née mu” ²⁶ Zí dokéké kángba o'do née bisinyíne, zía óto wo ndísi lánghané zi zi zi. Zí dokéké gbúrógboné 'dága simi o'do née íri, ábuwá née go miólúogù a.

²⁷ Zí ledre née lútúne komo 'yí e za mbá, zíye tónóye úku ledre dongaráye kídí, “Bì káa 'bié ledre 'dì? 'Bié mikánda ledre? O'do ba i'bì lorù zí dokéké e zíye tí úwù kúrua.” ²⁸ Zí phanda ledre bì Yésu mengí née aṅgané simi Galiláya za mbá.

Yésu yomo tú'dú 'yí e
(Lúru kpá Matáyo 8:14-17, Lúka 4:38-41)

²⁹ Simi bì olúoguní gí simi 'Díçí Kótruro ní, zíye ndéréye kí

† 1:13 1:13 Satána: Satána ni kóo maláyika. Zía síní do lafúne e, zíye nda ídíye ezeokó Lomo. Gí zí kényí née ní, zí Lomo ogóoyó gí komo ere 'dá'ba. Ni nda cakaba go ngére 'bì bicayi lomo e. Mǐ'dódo 12:9. ‡ 1:21 1:21 Sílí 'bì 'Dówùro: Ni mongú sílì 'bì Isiréle 'bì iní zí Lomo, mengíni moko simi a wá. Zíye ndísiyé sómúndíki ledre kídí Lomo otogù ere kí do sogo kángá kpá kí ledre bì Lomo yomo yéé gí simi moko 'bì owúkùlú e gí sí sílì ngére 'bì Ízibiti ní. Ólo Ólúogù 20:8-11, Gbre lorù 5:12-16.

Yakóbo e kí Yiwáni 'be 'bi Simúna e kí Andiriya. ³⁰ Niyí ndéréógu íri ní, towú Simúna kára 'yi ni mi'dú'duné bi, gi zía roa iri miiri. Zíye iniyé úku ledrea zí Yésu. ³¹ Zí Yésu ndéré 'dí'bi sílía, lálasi'kpí wo 'dága. Geré zí simi saná kára nées zázáne, zía méngi éyí miánu zí Yésu kí 'yi ené e.

³² Nda go kí tagáŝ, zí tú'dú 'yi e ndisi óguyé kí 'yi ndiyá eyé e kpá kí yée ga bi kí dokéké e simiyé ní zí Yésu. ³³ Zí 'yi ga bi 'bi gara nées yóko royé tú'dú tara mbotu 'dici bi Yésu ni simi a ní, ³⁴ zía 'dí'bióyó rikí ndiyá eyé e gi royé mbá. Yée ga bi kí dokéké e simiyé ní, zía lágaóyó yée gi simiyé mbá, zía úcuómo dokéké ga gére nées ndaní ódro wá, gi zía owoní Yésu bú.

Yésu 'dódo ledre 'bi Lomo simi Galiláya

(Lúru kpá Lúka 4:42-44)

³⁵ Zí Yésu áfáne akpa ngúcuné kí sí ndóndó simi bi bi ni aka mbumbumbu ní, ndéréne gi cigí 'be re gbála ini ini zí Lomo. ³⁶ Zí Simúna e kí lafúne e ndéréye gámásó'do wo. ³⁷ Simi bi nderé ndikiní wo ní, zíye úku ledre zía kídí, "Tú'dú 'yi e niyí ndisi gámásó'do yi."

³⁸ Zía úku ledre zíye kídí, "Nderézé aka simi ngíti géyi owú gara ga bi kpí ní, máili kpá úku bilámá ledre 'bi Lomo zí 'yi ga bi íri ní. Gi zía, nées moko bi máogu gi roa ní." ³⁹ Zíye gámáye simi tú'dú ngíti géyi owú gara ga bi simi Galiláya ore ní, kí úku ledre 'bi Lomo simi 'Dici Kótruro e, kpá kí lágaóyó dokéké e gi simi 'yi e 'dá'ba.

Yésu yomo ngíti 'yi kí bisinyí umbunonó

(Lúru kpá Matáyo 8:1-4, Lúka 5:12-16)

⁴⁰ Zí ngíti 'yi kí bisinyí umbunonó roné óguné ngungú roné zí Yésu, kídí, "Áko, togú utúasá go kací komoyí, idí yómo máa."

⁴¹ Zí lerí méngi Yésu, zía óto sílne ro o'do nées, zía úku ledre kídí, "Máili go kenée, royí eme mu."

⁴² Geré, zí bisinyí umbunonó nées úkúne gi roa, zí roa ndá'baóguné bilámáne.

⁴³ Zí Yésu kásalúgu wo kí lóru o'buó'bu kídí, ⁴⁴ "Ndá úku 'dódo ledre nées zí 'yi e wá. Idí ndéré zí 'yi 'dáná éyí, zíyi óngoónzó bangá í'bi mbófo éyí kie zí Lomo káa zí bi Músa eké ní, niyí geré ówo a kídí umbunonó* bi royí ní ukú go."†

⁴⁵ O'do nées tonó nda yi ené geré úku ledre nées zí 'yi e. Gi zí keyí nées, Yésu utúasá lolu ndéré simi ngíti géyi gara e wá. Ndisiní nda kóo lá do bi bi ngára 'yi e ndaní doa tú'dú wá ní. Abú kenée ndotó, tú'dú 'yi e niyí kpá fú ndisi ógu zía kací gara e mingungúcuá.

2

Yésu yeme sindi migigiri

(Lúru kpá Matáyo 9:1-8, Lúka 5:17-26)

¹ Gi do kací owú síl ca, zí Yésu ndá'balúgu roné simi gara bi Kapáranawúma, zí 'yi e úwú ledrea kídí nda'baogu go 'be. ² Zí tú'dú 'yi e óguyé, 'dúcu 'dici bi ni simi a ní ndá, kémbi bifúo ndaá lolu wá. Zía ndisiné 'dódo ledre 'bi Lomo zíye. ³ Zí ngíti géyi ya'dá e eso (4) imbiógu ngíti migigiri kí gbagbara zía. ⁴ Gi zía bi bi ndéréóguyé zí Yésu íri ndaá gi zí 'yi wá ní, zíye ékiye íciphútru do 'dici fúo, zíye imbiési o'do nées zí Yésu 'dici íri, kí ká'dá nyé kí gbagbara nées.

§ 1:32 1:32 Lorú 'bi Músa: Lorú 'bi Músa uku kídí 'yi e ndaní méngi moko simi Síli 'bi 'Dówúro wá. Nées sí ledre bi kóo 'yi e ndisiní gi zí kadra útúne kí, nées ní Síli 'bi 'Dówúro ukú go zíye óguyé kí 'yi ndiyá eyé e zí Yésu yómo yée ní. * 1:44 1:44 Umbunonó: Lorú bi Músa eké ní uku kídí 'yi bi kí umbunonó roné ní ndaá drá wá ili kpá zía ndisiné dongará Yúda e wá. Togú ndiyá nées ukú gi roa go yá, 'yi nées idí ndéré 'dódo roné zí 'yi 'dáná éyí. Nées ní 'yi 'dáná éyí ni úku a ne kídí ni go drá. Ólo Lévi 14:1-32. † 1:44 1:44 Lorú ga bi gi ro ro'yi ídine drá ní ni simi Lévi 14:2-31.

5 Simi bi Yésu lurú kídí ya'dá ga gére née ngunṅuní ledre ené go ní, zía úku ledre zí miḡiḡírí née kídí, “Owú 'bi amáa, máotoómo lúyú ledre eyí go.”

6 Ngíti géyí 'yì 'dódo lorú e niyí kóo mindísiyé kenée ndísi sómú ledre kídí, 7 “O'do née uku née kenée ledre 'di? Uku sinyi ledre go. Lomo ni dujú ne 'yì ótoómo lúyú ledre 'bi 'yì e.”

8 Geré zí Yésu ówo sómú ledre eyé, zía úku ledre zíye kídí, “Ndísisé sómú ledre kenée gí zí 'di? 9 Ledre be 'di ni 'diya zíma gáa úku a zí o'do née, ‘Máotoómo lúyú ledre eyí go, togú ñnyíogú mu, 'dí'bi sáka eyí zíyí ndá'bayí 'be'? 10 Máili ídísé ówo a kídí, máa Owú 'bi 'Yíma'dí, mááyí kí roko'bu gí ro ótoómo lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e kíe do sogo káṅgá ba.” Zía óyó komoné úku ledre zí miḡiḡírí née kídí, 11 “Ñnyíogú mu, 'dí'bi sáka eyí mu zíyí ndá'bayí 'be.”

12 Zí o'do née ñnyíoguné tí do komoyé née, 'dí'bi sáka ené, yóo do ndá'bané 'be. Zí tara 'yì ga bi kóo ore ní ñdríye mbá miḡdrí, zíye ndísiyé úku ledre kídí, “Mbófo éyí zí Lomo. Tí bi ndísizé ona ní, lurúzé aka ledre káa zí wo ba kú wá.”

Yésu ndolo Lévi lódú née
(Lúrú kpá Matáyo 9:9-13, Lúka 5:27-32)

13 Zí Yésu kpá ndá'ba ándá roné do gbúróngó mikavu Galiláya, zí tú'dú 'yì e óguyé zía, zía ndísiné 'dódo ledre zíye. 14 Zía ndéréókpóne gí ore, zía lúrúndíki 'yì 'dó'dú usóru* gí zí 'yì e kí ñriné Lévi Matáyo, owú 'bi Alafáyo, mindísiné simi mákitabu. Yésu ya zía ní, “Ógú mu, lódú kacíma.” Geré zí Matáyo ñnyíoguné zíye ndéreye kí Yésu.

15 Kí tagá a née zí Lévi yéme éyí miánu zí Yésu kí 'yì lódú kacíne e. Zí

tú'dú ngíti géyí 'yì 'dó'dú usóru kpá óguyé ñri kí ngíti géyí 'yì lúyú ledre e gí zía niyí nda kóo go mbá 'yì lódú kací Yésu. 16 Simi bi 'yì 'dódo lorú e ga bi Farúsáyo e† lurúndíki Yésu kí ánu éyí miánu kí 'yì ga gére née ní, zíye ñnyíyé ndú'yú 'yì lódú kacíga kídí, “Mongú 'yì née ndísiní ánu éyí kí 'yì 'dó'dú usóru kpá kí lúyú ledre ga gére née gí ro 'di?”

17 Simi bi Yésu uwú ledre née kenée ní, zía úku ledre zíye kídí, “‘Yì ga bi ndaní 'yì ndíyá e wá ní, nderení eyé lengbe zí dokotóro e wá, dujú 'yì ndíyá e. Máogú amá gí ro bilámá 'yì e wá, yì ené gí ro 'yì lúyú ledre e.”

'Yì e ndu'yúni Yésu gí ro órú tara'yì

(Lúrú kpá Matáyo 9:14-17, Lúka 5:33-39)

18 'Yì ga bi ndísiní lódú kací Yiwáni ní, kí Farúsáyo e ndísiní lengbe órú éyí. Zí ngíti géyí 'yì e ndú'yú Yésu kídí, “Mongú 'yì, 'yì lódú kací Yiwáni e kí Farúsáyo e niyí go órú éyí, sara 'yì eyí e orúní 'bi eyé éyí wá gí zí 'di?”

19 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “‘Yì ga bi oguní 'díyíóto mikánda kára ní, niyí ndísi 'bú lará a káa be 'di bi mikánda adrúgu ni kíye ore ní? Utúasání ndísi 'bú wá. 20 Sínđi kadra ni ógú, do 'dí'bióyó mikánda adrúgu née gí zíye, née go sínđi kadra bi zíye órú éyí ní.

21 “Utúasá zí 'yì ñcì'dútu unḡú bi ro kuṛú bongó ní, kí tara mikánda bongó wá. Mikánda bongó née, ni lálalófo kuṛú a née fúó, zí unḡú née nda áyané rómo wo bi 'dá'dá ní. 22 Utúasá kpá do lótó mikánda le'yì kóró simi kuṛú ndoko wá, gí zía mikánda le'yì née ni ù'bu kí cóngó roné, zía lóko kuṛú ndoko née gburá, zí le'yì kí ndoko née

* 2:14 2:14 “Usóru” ni késí bi akúma ndísi 'dó'dú a gí zí 'yì e gí ro méngí moko eyé 'bi akúma kíe ní. † 2:16 2:16 Farúsáyo: Née ngíti géyí Yúda ga bi ngára ndítí'dofuní do lorú bi Músa eké ní wá ní. Ngunṅuní kídí lomo ro 'yíma'dí e ni bo, maláyika e niyí bo, 'yì e ndísiní kpá úru gí simi umbu. Ólo Moko 'bi 'yímikása e 23:6-8.

sínyíye gbrenjárá. Bilámá a, idíní lótó míkánda le'yí simi míkánda ndoko ené kpí."

Yésu ni kí roko'bu do Sílí 'bi 'Dówúro

(Lúru kpá Matáyo 12:1-8, Lúka 6:1-5)

²³ Kadra kíé'do simi ngíti Sílí 'bi 'Dówúro, zí Yésu ñnyiyé kí 'yí lódú kacíne e ndéréye kpurú gi simi ngíti yáká kére, zí 'yí lódú kacíga ga gére nées tónóye lófo ngoru kére, kí ánu a. ²⁴ Zí Farusáyo e úku ledre zía kídí, "Mongú 'yí, éyí bi 'yí eyí e ndíshíní méngí moko simi Sílí 'bi 'Dówúro bi ngára ndaá sílí 'bi moko wá ní gi zía ní 'dí?"

²⁵ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ólosé esé ledre bi kóo Dawídi méngí simi síndí kadra bi kóo 'bú méngí yée kí 'yí ené miméngí ní wá? ²⁶ Kóo simi síndí 'bi Abiyatára mongú 'yí 'dáná éyí[‡] ní, 'bú méngí kóo Dawídi kí 'yí ené e go kíngaya, zía ólúne 'Díçí 'bi Lomo. Zía 'dí'bi ambata bi kóo 'yí 'dáná éyí e niyí ánu a lá dujú ye ní, zía ánu a, zía í'bí ngíti géyí zí 'yí ené e ánu a."

²⁷ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Sílí 'bi 'Dówúro ni gi ro 'yíma'dí e, ndaá 'bi ené 'yíma'dí e gi ro Sílí 'bi 'Dówúro wá. ²⁸ Owú 'bi 'Yíma'dí, ni Ngére do Sílí 'bi 'Dówúro."

3

¹ Simi ngíti Sílí 'bi 'Dówúro, zí Yésu ólúne simi 'Díçí Kótruro, ngíti o'do ni kóo ore, kí umbusílíne. ² Zí ngíti géyí Farusáyo e ndíshiyé lúru bi togú Yésu yéme sílí o'do nées go simi Sílí 'bi 'Dówúro yá, zíye í'bí ngbángá a zí mingburoko 'yí e. ³ Zí Yésu úku ledre zí o'do nées kídí, "Ínyíogú mu tóro 'dága do komo 'yí ga ba."

⁴ Zí Yésu ndú'yú Farusáyo ga gére ní, "Ledre be 'di ni miútúásá do méngí a simi Sílí 'bi 'Dówúro. Méngí bilámá ledre káa zí sáká 'yí? Togú méngí bisinyí ledre káa zí úfu 'yí?" Ukuluguní ledre mbá wá.

⁵ Zía lúru yée, zí bi sínyíne roa, zía ídíne kpá kí mongú sómú ledre, gi zía bi doyé oru mióru ní. Zía úku ledre zí o'do nées kídí, "Dózo síllyí nées mu mbí." Zía 'dózo a, zí síllyá ndá'baóguné bilámáne. ⁶ Zí Farusáyo ga gére nées ñnyiyé, ndéréye kótru royé kí mingburoko 'yí ga bi 'bi Eróde e ní yéme misómú ledre gi ro úfu Yésu.

Tú'dú 'yí e lodúní kací Yésu

⁷ Zí Yésu ñnyiyé kí 'yí lódú kacíne e ndéréye do gbúróngó míkavu Galiláya. Zí tú'dú 'yí e gi simi kángá bi Galiláya ní lódú wo íri. ⁸ Simi bi 'yí e uwúní ledre ga bi ndíshí méngí yée ní, zí ngíti géyí ñnyiyé gi simi Yerusaléma kí kángá ga bi Yúdáya kí Idumáya, nda kí ngíti géyí írìgbére ga bi sága Yeredéne kí gara bi Táyire, kí Sidóna ní óguyé zía. ⁹ Gi zía bi, 'yí máa ga gére nées ofuní nda go ní, zía úku ledre zí 'yí lódú kacíne e yémeómo ngíti owú kurúngba nziyíné zíne ndíshíné simi a gi zí bi kí ídíne royé ndá ke. ¹⁰ Zía síkpí tú'dú 'yí e gi do ndiyá eyé e. Zí ngíti géyí 'yí ndiyá e ndíshí kí ítrí royé gi ro óguyé gbóo ro Yésu, gi ro óto síllye roa. ¹¹ Simi bi bicayi lomo e lurúndikiní wo ní, zíye ndíshí útúye bi kó'dú Yésu gbúrógbóye 'dága kídí, "Áyí Owú 'bi Lomo." ¹² Zí Yésu lóru yée kídí, ndaní úku 'dódo ledrené zí 'yí e wá.

Yésu geléogu 'yímíkása e sokó doa gbre

(Lúru kpá Matáyo 10:1-4, Lúka 6:12-16)

[‡] 2:26 2:26 Mongú 'yí 'dáná éyí: Mongú 'yí 'dáná éyí romo do manda 'bi 'yí 'dáná éyí e zí Lomo. Ndíshí lengbe ólú dujú ne simi 'díçí bi Mongú Bi 'bi Lomo simi 'Díçí 'bi Lomo ní gi ro 'dáná éyí zí Lomo kí'dí kéréj simi simibi kíé'do. Ndíshí 'dí'bi sáma bangá bi ongoonzóní gi ro 'dáná a zí Lomo ní ólú kíe 'díçí íri gi ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e.

13 Zí Yésu ékíne do landa, zía ndólo 'yì ga bi ili yée ní, 14 zía géléogú ya'dá e sokó doa gbre (12), káa do 'yimikása ené e* gí ro zíne kása yée kací bi e kí úku ledre 'bi Lomo zí 'yì e, 15 kpá gí ro zíye ídíye kí roko'bu do dokéké e gí ro ndísi lágaoyó yée kíe. 16 Ba ìrì 'yì ga bi gelé yée sokó doa gbre ní. Simúna, wo bi Yésu í'bí ngíti ìrì zía, "Pétero" ní, 17 nda Yakóbo e kí lúnduné Yiwáni, owú 'bi Zebedíya e. Née yée ga bi kóo Yésu ifí ìrìyè kídí, "Owú Rará e" ní, 18 Nda Andiríya, Phílipo, Batilimáyo, Matáyo, Tóma, Yakóbo wotí Alafáyo, Tadéyo, Simúna Zílotó†, 19 nda kí Yúda Keriyóta, bi í'bí ngbángá Yésu ní.

'Yì 'dódo lorú e ya Yésu ni kí Belezabúbu siminé

(Lúru kpá Matáyo 12:22-32, Lúka 11:14-23, 12:10)

20 Zí Yésu ndá'bayé 'be, zí tú'dú 'yì e kpá yóko royé, bi ánu éyì ndaá lolú zía kí 'yì lódú kacíne e wá. 21 Simi bi 'yì ené e uwúní ledre a ní, zíye ìnyiyé ndéréye gí ro 'dí'bilúgu wo, gí zía, ukuní go ya, "Simi doa sinyí go misínyí."

Roko'bu Yésu romo do 'bi Satána

22 Ngíti géyì 'yì 'dódo lorú ga bi oguní gí simi Yerusaléma ní, ukuní 'bi eyé kídí, "Yésu ni kí Belezabúbu siminé. I'bí cóngó ro zía ne, zía ndísiné lágaoyó dokéké e kíe."

23 Zí Yésu ndólo yée, úku ledre zíye simi muruwayi kídí, "Satána ni kpá ndísi lágaoyó Satána 'dá'ba? 24 Togú 'yì 'bi ngére ndísiní méngí okó dengbíye yá, káṅgá 'bi ngére née toroyeme roné wá. 25 Kpá kenée togú sümü e ifiní royé, ndísi méngí okó akpa dengbíye yá, 'be 'bi eyé née toroyeme roné wá. 26 Togú Satána ndísi nda go méngí okó akpa

kí 'yì ené e ní, niyí nda ndísi méngí moko ené káa be 'di? Roko'bu a ni úkú. 27 'Yì utúasá ólú 'dící 'bi mongú ngére, ngáka éyì ené e wá, 'búó togú odóutú ngére née kí, ni nda fú ngáka éyì ené e gí 'dící ndéré kíe.

28 "Máúku zíse ma'díi, Lomo ni ótoómo milúyú ledre 'bi 'yì e, kí ledre ga bi ndísiní úku sinyi yée ní mbá. 29 Togú 'yì uku sinyi ledre gí do bi 'Dówú Lomo yá, Lomo otoomo ledre zía kú wá, gí zía méngí née go bisinyí ledre bi ngára utúasá úkú kú wá ní." 30 Yésu uku ledre née kenée, gí zía bi 'yì 'dódo lorú ga gére née ukuní ledre kídí, "Ni kí bicayi lomo siminé ní."

Ledre gí ro mbágá Yésu kí lúnduga

(Lúru kpá Matáyo 12:46-50, Lúka 8:19-21)

31 Zí mbágá Yésu kí lúnduga ndéréoguyé do bi bi ni doa ní, zíye tóroyé cìkì sága, kákasa 'dící ìrì ndóloogú wo zíye. 32 Zí tú'dú 'yì ga bi gbaá cigí Yésu ní úku ledre zía kídí, "Mongú 'yì, mbágáyì kí lúnduyì e niyí ndólo yì sága 'dáa."

33 Zí Yésu ndú'yú yée kídí, "Mbágáma e kí lúndumá e 'be náambi e?"

34 Zía lúru 'yì ga bi niyí mindísiyè cigíne gbaá ba, zía úku ledre kídí, "Ga bi niyí ndísi ba, mbágáma e kí lúndumá e. 35 'Yì ga bi ndísiní méngí ledre ga bi Lomo ili yée ní, niyí ye lúndumá e lémimá e kí mbágáma e."

4

Muruwayi gí ro kúfú

(Lúru kpá Matáyo 13:1-9, Lúka 8:4-8)

1 Simi ngíti sındí kadra zí Yésu kpá ndéréne ndísi 'dódo ledre zí 'yì e do gbúróngó mikavu Galiláya.

* 3:14 3:14 'Yimikása: Née 'yì ga bi Yésu i'bí roko'bu zíye, zía ndísi kása yée ndéré kí méngí moko ené e káa zí úku bilámá ledre ené zí 'yì e, kí síkpì 'yì ndíyá e kpá kí ógóoyó bicayi lomo e gí simi 'yì e ní. † 3:18 3:18 Zílotó: Ini ledre gí simia kídí, Wo bi 'bú káṅgá ené ofú doa go ní.

Zí tǔ'dú 'yì e yóko royé cigí a gbaá. Zía ékí ndìşiné simi kuşungba ndìşì 'dódokása ledre zíye.

² 'Dódo tǔ'dú ledre e zíye simi muruwayi kídí, ³ "Úwúsé aka ledre ba, ngíti o'do nderé kóo óyù kúfú ené. ⁴ Simi bi ndìşì óyù kúfú ní, zì ngíti géyì útúye do misi'di, zì solú e óguyé lágá yée. ⁵ Ngíti géyì utúní 'bi eyé do gbúgbúrú kí'dí bi káńgá ndaa 'be'be'de ore wá ní. Zíye útúyè 'diya gi zía cíyíye olú ené simi káńgá mbí wá. ⁶ Simi bi birará kadra suwu kíngaya ní, zíye á'dáye gi zía cíyíye ndaa simi káńgá mbí wá, zíye gágáye rúfú. ⁷ Ngíti géyì kúfú utú 'bi ené do bi kí kìnì e doné ní. Simi bi utú ní, ngoró yeme roné wá gi zía kìnì olùndí yì ené nda 'dùtù bi ngbóro gi zía mbá. ⁸ Ngíti a utú 'bi ené simi ngomu káńgá, zía ánáne bilámáne kíngaya. Gi simi ngíti bi mǐngí yáká owo kongu kǐé'do doa sokó, gi simi ngíti a 'bi ené kongu ota. Zía ówo gi simi ngíti a kongu ìnyì."

⁹ Zí Yésu úku ledre kídí, "'Yì bi mbílía uwú ledre bú ní, idí uwú ledre née."

¹⁰ Simi bi Yésu ni nda go ngúcuné ní, zì 'yìmikása ené e kí ngíti géyì 'yì lódú kacíga ndú'yú wo kídí, "Mongú 'yì, ledre 'bié gi simi muruwayi gána ní káa be 'di?"

¹¹ Zía úku ledre zíye kídí, "Mááyì ba go 'dódo a zise. Togú zì ngíti géyì 'yì e yá, mááyì 'dódo a zíye simi muruwayi, ¹² gi ro

" 'niyí lúru éyì ga bi mándìşì méngì yée ní, utúasá esé ówoyème a wá,

zíye ndìşiyé uwú ledre ga bi mááyì ndìşì úku yée ní utúasá ené olú simi dosé wá

Idí oyólo'bóní misómú ledre eyé ba bo, káa bi Lomo otoomo milúyú ledre eyé go.' "

¹³ Zía kpá úku ledre zíye kídí, "Ówosé esé ini ledre gi simi muruwayi née fú lá wá? Ásé nda

ówoyème ngíti géyì muruwayi ga bi mááyì úku yée ní káa be 'di?"

¹⁴ Kúru Lomo ni káa zì kúfú bi ndìşiní óyù a yáká ní. ¹⁵ Ngíti géyì 'yì e niyí 'bi eyé káa zì kúfú bi utú do misi'di ní. Niyí uwú kúru Lomo 'diya, lu'bú kpá wá, geré zì Satána óguné 'dí'bióyó a gi simiyé. ¹⁶ Ngíti géyì 'yì e niyí 'bi eyé káa zì landa ní. Niyí uwú kúru Lomo zíye ídiye 'diya kí rokinyi. ¹⁷ Nda gi zía bi cíyì ledre ma'dáa ndaa simiyé wá ní, geré zíye ótoomo a gi zì 'do'dó bi ndiki yée go ní. ¹⁸ Ngíti géyì niyí 'bi eyé káa zì kúfú bi utú dongará kìnì ní, ¹⁹ nda gi zì sómú ledre éyì ga bi 'bi sága, zíye ndìşiyé óto 'búye kíngaya ní, zì 'bú ledre 'bi Lomo nda úkúne gi doyé, utúasání eyé lolu ána bilámá miánáye wá. ²⁰ Ngíti géyì 'yì e niyí 'bi eyé káa zì ngomu káńgá ní. Simi bi uwú kúru Lomo ní, zíye ngúngu a, zì sómú ledre eyé óyóló'bó roné bilámáne, zíye 'dí'bi a, zíye ndìşiyé méngì ledre ga bi Lomo ili ní, zì míméngì ledre eyé ídine bilámáne káa zì kúfú bi anáogú kongu kǐé'do doa sokó (30), kongu ota (60) nda kí yée ga bi anáoguní kongu ìnyì (100) ní."

Muruwayi gi ro bimióngó (Lúru kpá Lúka 8:16-18)

²¹ Zí Yésu kpá úku ngíti ledre zíye kídí, "'Yì unđoto pho'du bú 'dìcì kacíne, zía ló'bu'dùtù a sì pheřé, togú sì řangba? Ni óto pho'du née do nyára bi. ²² Gi ro zì éyì ga bi simi mituluru ní, ídiye mbá do nyára bi. Gba ledre ga bi niyí miótoécíyè ní do ówo yée mbá. ²³ 'Yì bi mbílía uwú ledre bú ní, idí uwú ledre née."

²⁴ Zía kpá úku ledre kídí, "Ídísé óto ledre ga bi úwúsé yée née simi dosé. Misi'di bi ndìşisè méngì 'yì e kǐe ní, ni ídì kpá ne misi'di bi do méngisè e kǐe nda za kíngaya ní.

²⁵ 'Yì bi ni kí éyì e zíne ní, niyí í'bí yata a zía nda za kíngaya. 'Yì máa wo bi ngára éyì eyení zía wá ní,

abú wo bi zía cúku'dée née niyí 'dí'bióyó a gi zía kpúrú 'dá'ba."

Ngíti muruwayi gi ro kúfú

²⁶ Zí Yésu úku ngíti muruwayi kídí, "Ledre gi ro 'be 'bi Lomo káa zí 'yi bi oyú kúfú yáká ní. ²⁷ Kí kadra kí ndulú mbá togú ni 'dú'du togú ni mbú dilá yá, kúfú ga bi oyú yée ní niyí útú zíye ngbóroye abú owo wá. ²⁸ Kángá ndiši í'bí éyí miánu zíye lá dujú ne, zíye ngbóroye kíe, aka kókó sındiye, nda giri zíye ngbóroye, zíye gbórúye, nda geré go miánáye. ²⁹ Nda simi bi kére ni go nzíyiné gi ro óngó a ní, zía nda tónóne óngó a."

Muruwayi gi ro kúfú musitáda

(Lúru kpá Matáyo 13:31,32, Lúka 13:18,19)

³⁰ Zí Yésu kpá úku ngíti muruwayi zíye kídí, "Mááyí ótoásá ledre gi ro 'be 'bi Lomo 'dáa ní kí 'di? Muruwayi bi ni útúásá kíe ní wo be 'di? ³¹ Ni káa zí kúfú musitáda ní. Gi zía ni kúfú bi ni nzéré kíngaya ní. ³² Abú kúfú kágá née ni nzéré kenée ndotó, togú 'diyíni go yáká útú go yá, zía ngbóro rómoné do ngíti géyí éyí ga bi yáká ore ní mbá. Ni rásá tú'dú, zí solú e ndiši úbú 'be 'bi eyé komoa."

³³ Yésu ndiši kóo 'dódo ledre zí 'yi e simi muruwayi. Mengi kenée gi do bi zíye ówo'dí'bi ini ledre gi simiyé. ³⁴ Kací kadra e mbá, togú Yésu ni go ndiši 'dódo ledre yá, zía ndišiné 'dódo ngíti géyí ledre e simi muruwayi. Simi bi lurú go tí lá céré yée kí 'yi lódú kacíne e ní, zía ìnyíne úkuógu ledre gi simi muruwayi ga gére née mbá zíye.

Yésu ucuomo mongú síli kí ìlì

(Lúru kpá Matáyo 8:23-27, Lúka 8:22-25)

³⁵ Nda kí tagá a née ní, zí Yésu úku ledre zí 'yi lódú kacíne e kídí, "Doguzé aka bi mu sága gi 'dí keří." ³⁶ Zíye ìnyiyé ótoómo tú'dú 'yi ga bi yokoní royé née ore, zí 'yi lódú kacíga ékílódú kací a simi

owú kuřungba bi gáa ndiši simi a ní, zí ngíti géyí 'yi e ékí 'bi eyé simi ngíti géyí kuřungba e yóó, zíye ndéréókpóye. ³⁷ Zí mongú síli óguné kpíkpikpíkpi, zía ndišiné ìlógú ini simi kuřungba bi Yésu ni simi a ní, gbuwa gbuwa gbuwa, ngítí kuřungba nda kí 'dúcu go cúku'dée.

³⁸ Yésu, ni mi'dú'duné, kí doné ga do éyí 'dága. Zí 'yi lódú kacíga ga ba ìnyiyé úru wo, kídí, "Áko, 'Yi 'dódo ledre, sómú eyí ledre umbu bi azé go úyu a, ba wá?"

³⁹ Zía ìnyióguné, úku ledre zí síli kpá kí kúrúmu ini kídí, "Ídí tóro tí." Zí síli tóroné tí, zí mongú gború bi bi gáa ba ídine síi.

⁴⁰ Zí Yésu óyó komoné úku ledre zí 'yi lódú kacíne ga gére née kídí, "Áyi, érésé ngiri gi zí 'di? Ngungusé aka esé ledremá fú lá wá?"

⁴¹ Zí ngiri ledre bi Yésu mengi née ólúne royé gbála, zíye tónóye úku ledre dengbíye kídí, "Bi káa lará 'yi 'di, bi síli kí kúrúmu ini uwúní ledre ené gba ye ní?"

5

Yésu lagaoyó dokéké gi simi ngíti o'do

(Lúru kpá Matáyo 8:28-34, Lúka 8:26-39)

¹ Zí Yésu kí 'yi lódú kacíne e go 'dógu bi ndéréóguyé simi gara bi Gerésa ní. ² Simi bi Yésu ni go ndítíógu gi simi kuřungba ní, zí ngíti o'do kí dokéké siminé ólúóguné gi dongará bi e zía. ³ O'do máa née, ambá bi ndiši ené nda yi ené kóo sí bi e íri. 'Yi bi ni útúásá ódó wo abú kpá gba cú kí ká'dá késí ní ndaá. ⁴ Odó andání kóo sındiá kí sílía go miódó ánda kí ká'dá késí ndiši 'decí yée gi roné fú lá mi'deci, gi zía, cóngó roa ofú kóo go. 'Yi bi zía útúásáne gba gi ro 'dí'bingéří wo ní ndaá kpá wá. ⁵ Kí'dí bi ni go dongará bi máa ga gére née íri, togú kí kadra togú kí ndulú yá, zía ndiši

gbúrógbóne 'dága kpá ndìsì kí óngò roné kí tutú e.

⁶ Simi bì o'do nées lúrúndíki Yésu gí gbála ní, geré zía ngásáógúné zía íri, zía útúne gbri do ngúrú sùndíne bì kó'dú Yésu. ⁷ Zía gbúrógbóne 'dága kídí, "Yésu, yì Owú 'bì Lomo bì komo ere ní, éyì bì ìlì gí zíma ní 'dì? Ídí lólóbú zíma do komo Lomo kídí, ógú eyì ba gí ro méngì bisinyì ledre kíma wá."

⁸ O'do nées uku ledre kenée gí zía bì Yésu úku ledre zí dokéké nées kídí, "Ólúógú gí simi o'do nées mu."

⁹ Zí Yésu ndú'yú wo kídí, "Ìriyì náambi?"

Zía úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Ìrimá Owútú'dú, gí zía bì, azé tú'dú ní." ¹⁰ Zía ndìsíné dódó roné ro Yésu kíngaya kídí, "Ndá lágaóyó zée gí ore wá."

¹¹ Tú'dú mukúrú e niyí kóo gbóo ore, ndìsínì ánu éyì dogboṛu landa.

¹² Zí dokéké ga gére nées dódó royé zí Yésu kídí, "Kása zée ndéré ndìsì simi mukúrú ga bì 'dáa ba."

¹³ Zí Yésu í'bì misi'dì zí dokéké e ólúóguyé gí simi o'do nées, zíye ndéré ólúye simi mukúrú e. Zí tú'dú mukúrú ga gére nées éyì 'bì álifú gbre, ìnyiyé ru ndúrú'búye gí do gboṛu landa, ndéré útúye mbá simi mongú mikavu do úyuyé mbá.

¹⁴ Zí 'yì 'bá'bá mukúrú ga gére nées ìnyiyé ngásáye úku 'dódo ledre bì méngì roné nées simi gara, kpá kí ngítì géyì bì ga bì gbóo gbóo ore ní mbá. Zí 'yì e óguyé mbá lúru ledre bì méngì roné nées. ¹⁵ Simi bì oguní zí Yésu ní, zíye ndíki o'do bì Yésu lagaogu dokéké e gí simi a ba kí ndìsì bilámáne kí bongó roné. Zí ngirì méngì 'yì ga gére nées kíngaya.

¹⁶ 'Yì ga bì lúruní ledre bì méngì roné zí o'do nées, kpá kí wo bì zí mukúrú e ní, zíye ndìsìyé úku a zí lafúye e. ¹⁷ Zí 'yì máa ga gére nées ndìsì dódó royé ro Yésu, idí mu ólúógú gí simi kángá eyé gí ore 'dá'ba.

¹⁸ Simi bì Yésu ékì go simi kuṛúngba ní, zí o'do bì dokéké e olúoguní gí simi a ní dódó roné ro Yésu yée idínì ndéré kéne. ¹⁹ Yésu nguṅgu ené zíye ndéréye kéne wá, tí lá zía úku ledre zía kídí, "Ndá'ba aka 'be zí 'yì eyì e, zíyì líkpì bilámá ledre bì Ngére Lomo méngì zíyì kí bilámá mimbé'dené ní zíye." ²⁰ Zí o'do nées ìnyíné ndéréne kí úku 'dódo ledre bì Yésu méngì zía nées zí 'yì e simi kángá bì Dikapolìsì kí tú'dú gara ga bì ore sokó ní mbá. Zí tara 'yì ga bì kóo ore ní ìdríne mbá mīdrí.

*Yésu romo do umbu kí ndíyá
(Lúru kpá Matáyo 9:18-26, Lúka 8:40-56)*

²¹ Zí Yésu ékílúgu roné simi kuṛúngba zía 'dógu bì sága gí 'dí kéré, zí tú'dú 'yì e kpá ìnyiyé yóko royé gbaá cigí a do gbúróngó mikavu Galiláya íri.

²² Zí ngúru mongú 'yì 'bì 'Dìcì Kótruro kí ìríné Yáyro óguné íri. Simi bì lúruníki Yésu ní, zía ógú ndìsíné ndoo sí sùndì Yésu, ²³ nguṅgú roné kíngaya kídí, "Áko, mongú 'yì, nyíma nì kí ndíyá zaá o'buó'bu ógú aka ndéré óto síllyì roa, gí ro zí ndíyá máa nées úkúne gí roa zía ídíné trīdrí." ²⁴ Zí Yésu ìnyiyé ndéréye kí o'do nées.

Zí tú'dú 'yì e útúye ruṛu do kacíye, misi'dì eye lolu kóo zíye wá, ndìsínì nda ndéré kí ìtrí royé mītrí.

²⁵ Ngítì kára nì kóo dongará 'yì ga gére nées kírí nées kí ndíyá ká'dá 'bì kará e roné, simibi doa káe go sokó doa gbre. ²⁶ Gamá zí tú'dú dokotóro e go má, zí késì úkúne gí zía miúkú, tí lá ndíyá tatá nda yì ené roa 'dá'dá. ²⁷ Simi bì kára nées uwú ledre Yésu ní, geré zía ndéréne gí 'dí sogo a gí dongará tú'dú 'yì ga gére nées óto sílíné ro bongó bì ro Yésu ní. ²⁸ Zía somú ledre kídí, "Togú máoto sílma lá ro bongó ené yá, ndíyá ba nì úkú gí romá." ²⁹ Simi bì méngì kenée ní, geré zí ndíyá nées úkúne gí

roa. Zía ówo a kídí simi sanáne eme go.

³⁰ Zí Yésu kpá ówo a kídí roko'bu bi siminé ní mengi moko go. Zía lúru bi 'dí sogoné, zía ndúndu'yú kídí, “Ambí oto sili ne ro bongó amá ne?”

³¹ Zí 'yi lódú kacíga úku ledre zía kídí, “Mongú 'yi, 'Lúru aka lá tú'dú 'yi ga bi gbaá cigiyi ba, ayí ówo 'yi bi oto sili ne royí ní káa be 'di?’ ”

³² Abú ndotó, Yésu ni kpá fú ndisi lúru bi kere gi ro ówo 'yi bi oto sili ne roné ní. ³³ Zí kára nées owo ledre bi mengi roné zine ní, zía óguné kí mbé'bé gi zí ngiri útúne sí sindi Yésu, do úku ledre e gi do biné zí Yésu. ³⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Owú 'bi amáa, ndiyá ukú go gi royí, gi zía bi ngungu ledremá ní. Ndéré mu bilámáne 'dó'dó lolu wá.”

³⁵ Simi bi Yésu ni aka ndisi ódro ní, zí ngiti géyi 'yi e óguyé gi 'be 'bi Yáyro, zíye úku ledre zí Yáyro kídí, “Mongú 'yi, nyiyi ootomo 'dowú go. Ndá lolu 'dó'do mongú 'yi nées wá.”

³⁶ Ledre nées ata ené koo kací komo Yésu wá, zía iniyiné úku ledre zí Yáyro kídí, “Lomo royí ndaá úyu wá, idi lá ngungu ledremá.”

³⁷ Yésu ili ené zí tú'dú 'yi e lódú nées wá, lá dúy Pétero e kí Yakobo e kí lúnduné Yiwáni e. ³⁸ Niyí ógu bi 'be 'bi Yáyro iri ní, tú'dú 'yi e niyí go ini ini kí mbúmbúdu. ³⁹ Zí Yésu iniyiné olúne 'dici ini, zía úku ledre zí 'yi ga bi iri nées kídí, “Ndásé ini ini wá, owú nées uyu ené wá, 'du'du yi ené nées lá mi'dú'du.” ⁴⁰ Zí 'yi ga bi 'dici iri nées útúye coo kúgu wo mikúgu.

Gi do kací bi uku ledre zíye olúóguyé sága ní, zía 'dí'bi 'bumiowú kí mbágáa nda kí 'yi lódú kacíga ga bi niyí kéye ní do olúókpóye simi ngiti simi 'dici bi otoni umbu owú nées simi a ní.

⁴¹ Zí Yésu 'dí'bi sili owú nées do úku ledre zía kí tara Aráma kídí, “Talíta kumu” kídí, “Nyíma, iniyógu mu 'daga” ⁴² Geré zí owúkára nées úrúne, zía iniyóguné 'daga ndisi

gámáne. Zí tara 'bua kí mbágáa kí 'yi lódú kací Yésu idrine mbá miidri.

⁴³ Zí Yésu úku ledre o'buóbú zí 'bua kí mbágáa kídí 'yi e ndani aka ówo ledre bi mengi roné nées wá. Zía kpá úku ledre zíye idini i'bi éyi miánu zía ánu a.

6

*'Yi e asini gi ro Yésu simi Naz-
eréta*

(Lúru kpá Matáyo 13:53-58, Lúka 4:16-30)

¹ Gi do kací ledre nées ní, zí Yésu e iniyé kí 'yi lódú kacine e gi ore ndá balúgu royé simi Nazeréta, owú gara bi Yésu ngoró simi a ní. ² Simi ngiti Sili 'bi 'Dowuro zí Yésu ndisine 'dodo ledre zí tú'dú 'yi e simi 'Dici Kótruro. Zí tara 'yi e idrine mbá miidri kí úwú ledre ga bi ndisi úku yée ní.

Zíye ndisiyé úku ledre kídí, “O'do ba ndiki mongú ówo ledre bi 'dényé káa ba gi 'da? Ambí 'dodo ledre ga gére nées zía ne? Sara aka lá roko'bu bi ndisi mengi mingburoko ledre ga gére nées kie nées, ndiki gi 'da?” ³ Zí ngiti géyi 'yi e úku ledre kídí, “Nées ndaá 'yi yéme éyi e gi simi kágá ba wá? Bi ni owú 'bi Mariya bi lúnduga niyí Yakobo, Yoséfa, Yúda kí Simúna e ní wá? Lémiga ndisini ndisi fú kize ona” Zíye lúrucayi wo do asiyé kí ngungu ledre ené. ⁴ Yésu ya zíye ní, “Yi longó e ndisini oto undru nebi ye. Togú nda 'be yá, sumuga otoni eyé undrua wá.”

⁵ Gi zía bi tú'dúye ngunguni ledre ené wá ní, mengi ené ledre ga bi kí roko'buyé ní ore wá, 'di'bioyó ndiyá lá gi ro ngiti géyi 'yi e. ⁶ Zía koo ndisine somuló'bó ledre bi 'yi ga gére nées ngunguni ledrené, gi zía wá ní.

*Yésu kasa 'yimikasa e sokó doa
gbre*

(Lúru kpá Matáyo 10:5-15, Lúka 9:1-6)

Zí Yésu ìnyiyé ndéréye simi owú gara ga bi gbóo gbóo ore ní, kí 'dódo ledre zí 'yi e.

⁷ Nda simi ngíti sílì, zía ndóloyóko 'yimikása ené ga bi sokó doa gbre (12) ní, zía í'bí roko'bu zíye ídíye do dokéké e, zía kása yée gbre gbre.

⁸ Zía úku ledre zíye kídí, “Simi mindérése, ídísé 'dí'bi lá dujú ngbángbá. Ndásé 'dí'bi kombo e, ambata e, kí késí wá. ⁹ Wará bi sùndíse ní asá go, ndásé 'dí'bi'róngó bongó wá.

¹⁰ “Togú ógusé go simi ngíti gara, ídísé ndísi simi 'be bi 'di'biní sée go simi a simi sùmu ní ásé nda fú ókpó gí ore. ¹¹ 'Be máa wo bi 'di'biní sée simi a simi sùmu wá, uwúní ledre esé kpá simi a wá ní yá, ídísé ú'bu 'buru gí ro sùndíse cìkì ore simi bi ásé go ndéréókpó ní gí ro zía 'dódo a kídí, asiní go gí romá.”

¹² Zíye ndéréókpóye, ndísi úku ledre zí 'yi e, idíní óyóló'bó mimbé'deyé. ¹³ Zíye lágaoyó dokéké e gí simi tú'dú 'yi e, zíye sùsù'bu ro tú'dú 'yi ndíyá e, zí ndíyá eyé ùkúne.

Ledre umbu Yiwáni Babatiza
(Lúru kpá Matáyo 14:1-12, Lúka 9:7-9)

¹⁴ Zí ngére Eróde* úwú phanda ledre Yésu. Zí ngíti géyi 'yi e ndísiyé úkuló'bó ledre kídí, “Yiwáni 'yi bábátizí 'yi e bi kóo ufuní wo ba, urú go ne, ndísi méngi ledre ga bi kí roko'buyé gére née gí zí kéyi née.”

¹⁵ Ngíti géyi 'yi e ya, Yésu ní, “Nébi líya kóna ní.” Ngíti géyi ya, “Ní ngúru nébi gí dongará nébi ga bi kóo 'desí ní.”

¹⁶ Simi bi Eróde uwú ledre ga bi 'yi e ndísiní úku yée gí ro Yésu kenée ní, zía úku 'bi ené kídí, “Zí

Yiwáni kóo máúfu wo ní, úrúne née go tí ne ma'díi?”

¹⁷ Eróde 'di'bi kóo Erodiya me'be lúnduné Phílipo. Zí Yiwáni úku ledre kídí ndaá bilámáne zía méngi kéyi kenée wá. Zía 'dí'bi Yiwáni óto wo simi sígini. ¹⁸ Yiwáni ya kídí, “Ndaá miútúásáne zíyi 'dí'bióyó kára gí zí lúnduyí† nda zíyi wá.”

¹⁹ Gí zí kéyi née ní, kémbi 'bú Yiwáni ndaá kóo do Erodiya wá. Zía kóo óto ledre siminé kídí, née ní úfu Yiwáni 'bú. ²⁰ Eróde ndísi kóo éré kí úfu Yiwáni kpá ngiri, gí zía owo bú kídí, Yiwáni luyú ené ledre wá. Zía úku ledre zí 'yi 'bi sígini e idíní lúru bi kací a. Abú ledre bi Yiwáni ndísi kóo úku a ní ndísi 'dó'do sómú ledre ené yá ili kóo kpá fú ndísi úwú yata ledre e gí zí Yiwáni.

²¹ Zí misi'di líkpíne zí kára née Erodiya, gí ro úfu Yiwáni. Eróde méngi ayímbi 'bi sílì bi kóo arání née simi a ní. Zía ndóloogu míngburoko 'yi ené e kpá kí míngburoko manda ga bi 'bi asikíri e‡ ndísiní méngi moko kéye simi kángá bi Galiláya ní. ²² Zí nyí Erodiya olúne ndísi lé'bé ke'bi, zí rokinyi méngi Eróde e kí 'yi ga bi kóo ndísiní ánu éyi kéye ní mbá.

Zí Ngére ìnyiné úku ledre zí owú née kídí, “Éyi bi ili zíma í'bí a zíyi ní 'di? Mááyí í'bí a zíyi.” ²³ Zía ìnyiné lolóbú zí owú née kídí, “Tí lá éyi bi ili wo ní mááyí í'bí a zíyi, abú yana kángá bi mááyí ngére simi a ba.”

²⁴ Zí owú née ngásáne ndú'yú mbágáne kídí, “Máídí úku ledre 'di?”

Mbágáa ya zía ní, “Idíní í'bíógu kúrógbó do Yiwáni 'yi bábátizí 'yi e zíyi.”

²⁵ Zí owú née geré ìnyiné ngásándá'bané úku ledre zí ngére

* **6:14** 6:14 Ngére Eróde: Ndísiní ndólo wo Eróde Ánitipasi. Ní wotí mongú ngére Eróde bi kóo ní ngére simi sùndí kadra bi arání Yésu ní. Eróde Ánitipasi ní kpá ngére bi onzó Yiwáni Babatiza simi sígini do úfu wo ní. † **6:18** 6:18 Lúdu Eróde: Lúdu née ní aka kóo tí kí komoné zí Eróde Ánitipasi 'dí'bi me'bea Erodiya gí zía zíne káa do kára. ‡ **6:21** 6:21 Mongú manda 'bi asikíri e: Ndísi lúru bi kací asikíri e álifú. Ní 'bi ené do manda ga bi 'bi asikíri e ní.

kídí, “Máíli idíní í'bíógu kúrógbó do Yiwáni Babatíza zíma do éyí ona.”

²⁶ Zí bi sinyiné ro ngére gbála. Nda lá, gí zía bi, lolóbù go do komo 'yì ga bi ndoogù yée ní, zí ngìrì méngì wo asi wá. ²⁷ Zía kása 'yì kídí, “Ndéré mu úfu Yiwáni zíyì óguyì kí kúrógbó doa girí.” Zí asikíri nées ndéréne simi siginí íri, zía úfu Yiwáni, zía óngò 'dècì goa, ²⁸ do óguné kí kúrógbó doa do éyì, zía ìnyìné í'bí a zí owù nées. Zía ndéréne kíe í'bí a zí mbágáne. ²⁹ Simi bi 'yì lódù kací Yiwáni uwúnì ledre a ní, zíyè óguyé 'dí'bi umbu a, ndéréyè kíe óto a.

Yésu í'bí éyì miánu zí 'yì e álifu ìnyì

(Lúru kpá Matáyo 14:13-21, Lúka 9:10-17, Yiwáni 6:1-14)

³⁰ Zí 'yìmikása e ndá'baóguyé, zíyè úku 'dódo ledre ga bi méngìní yée kí ledre ga bi 'dodoní yée zí 'yì e ní, mbá zí Yésu ma'dáa.

³¹ Nées ní zí tù'dù 'yì e nda kóo ndìsì kí ógu zíyè gbùrù gbùrù gbùrù gbùrù, sìnđì kadra zí Yésu ánu éyì kí 'yìmikása ené e ndaá. Zía úku ledre zí 'yìmikása ené e kídí, “Nderézé aka mu do ngíti owù bi gí ro zise aka 'dówùrosé cùku'dée.”

³² Zíyè ìnyiyé ngúcuyé kí kurúngba ndéréyè do ngíti owù bi.

³³ Zí tù'dù 'yì e lúru yée kí ndéré, zíyè tónóyè óguyé gí simi gara ga bi ore ní mbá, ndìsì ngásáye ruy gí do gbùrúngó, óguútù royé fì ye gí zí Yésu íri. ³⁴ Simi bi Yésu ekìogù gí simi kurúngba ní, zía lúru tù'dù 'yì ga gére nées, zí leríyè méngì wo, gí zía niyì kací komoa káa zí kábìrìkì ga bi 'yì lúru bi ndaá kacíyè wá ní. Zía tónóné 'dódo tù'dù ledre e zíyè.

³⁵ Nda go kí tagá, zí 'yì lódù kacíga óguyé úku ledre zía kídí, “Mongù 'yì, bi ba 'be ndaní doa wá, kadra utù kpá go. ³⁶ Ídí úku ledre zí 'yì ga ba ndéréyè do bi ga bi gbóo gbóo kára ní ní, gí ro zíyè úgú éyì miánu, zíyè ánu a.”

³⁷ Zí Yésu úku ledre zíyè kídí, “Ídísé í'bí éyì miánu zíyè.”

Zíyè úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “'Yì ga gére nées ofuní go. Abú kèsì idí ba gáa zíyè ona kpá za cù kèsì 'bì 'yì bi méngì moko gí roa simibi kíe'do ní yá, utúasá fú lá úgú éyì miánu, zía ásáne kí 'yì ga gére nées wá.”

³⁸ Zí Yésu ndú'yú yée kídí, “Ambata ni zise kíri nées mbá ndu?”

Simi bi nderení lúru a ní, zíyè óguyé kí ledre kídí, “Ambata ni íri lá dújù ìnyì, kí minzéré kenzé e gbre.”

³⁹ Zí Yésu úku ledre, idíní ífíbáyì 'yì ga gére nées zíyè ndìsìyè bi do súwú e ore. ⁴⁰ Zí 'yì e ndìsìyè bi e mingúngúcuá, ngíti géyì míya, ngíti géyì cì gbre doa sokó. ⁴¹ Zí Yésu 'dí'bi ambata bi ìnyì kí minzéré kenzé ga bi gbre nées, zía lúru bi komo ere 'dága, zía í'bí mbófo éyì zí Lomo, do 'deweífi simi a. Zía í'bí yée zí 'yì lódù kacíne e ífi yée zí 'yì e. Zía ífi minzéré kenzé ga bi gbre nées kacíyè kpá kenée. ⁴² Zí 'yì ga gére nées ánu éyì, zía útúásáne kíyè kpìní. ⁴³ Zí lódù kacíga 'dó'dújúyóko nyunyú ambata kí kenzé bi 'yì e lereomoní ní, zí gbété e 'dúcuyé kíyè sokó doa gbre. ⁴⁴ 'Yì ga bi kóo anuní éyì nées ní, oloní ya'dá e mbá álifu ìnyì.

Yésu nderé do iní

(Lúru kpá Matáyo 14:22-33, Yiwáni 6:15-21)

⁴⁵ Geré gí ore, zí Yésu kása 'yì lódù kacíne e ndéré 'bi eyé 'dá'dá kí kurúngba sòngó nées simi Bete-seyída. Zía aka ídíáká 'bi ené 'dá'ba úku ledre zí 'yì ga gére nées ndá'bayé 'be. ⁴⁶ Simi bi uku ledre go zí 'yì ga gére nées kídí bayíní mu ní, zía ékìne do landa iní ini zí Lomo.

⁴⁷ Zía ndìsìné do gbùrúngó íri ngúcuné gí kí tagá, zí 'yì lódù kacíga ndéréóguyé kí kurúngba yana mongù mikavu. ⁴⁸ Zí Yésu lúrúndíki 'yì lódù kacíne e kí 'dó'dó kí ndéré yana iní, gí zía bi síli ilí

'diyí roné yóó doyé ní. Nda go kí sí ndóndó zí Yésu tónó ndéréne do iní zíye íri, zía áyíne ókpóómo yée. ⁴⁹ Zíye lúrúndíki Yésu kí ndéré do iní, somúní 'bì eyé kídí, nì 'yì lárá, zíye tónó gbúrógbóye gí zí ngírì. ⁵⁰ Simì bì ìnyìní mbá lúrúndíki Yésu ní, zí ngírì méngì yée kíngaya.

Zí Yésu úku ledre kídí, “Ndásé éré ngírì wá, ídísé ódó mímbe'desé née yí ené máa.” ⁵¹ Zía ékìne zíye simì kurúngba, geré zí mongú sílì bì gáa née ndécìne, zí bì ídíne síí. Zí ledre née lútúne komoyé. ⁵² Abú lurúní ledre bì Yésu méngì zía óyóló'bó ambata bì cúku'dée ní, ídíne mongú éyí zí tǔ'dú 'yì e mbá ánu a ní, go cù kí komoyé yá, zí sómú ledre eyé 'dútúné owo'di'biní ini ledre gí simì a wá.

⁵³ Simì bì 'doguní bì go sága ní, zíye ndéréye simì gara bì Generéta ní, zíye ìnyiyé ódóngérì kurúngba ore. ⁵⁴ Simì bì ekìoguní ní, geré zí 'yì e ówo a kídí Yésu ogú née ne. ⁵⁵ Zí 'yì ga gère née báiyé simì gara ga bì ore ní mbá kí ìmbíogú 'yì ndiyá eyé e zí Yésu tí káa zí bì lengbe ndìshíní méngì a togú owoní go ya Yésu nì go ore ní. ⁵⁶ Bì ga bì za mbá Yésu ndìshì ndéré doyé ní, 'yì e ndìshíní ìmbíogú 'yì ndiyá eyé e zía, togú simì sùu zíye ndìshì dódó royé roa gí ro zí 'yì ndiyá eyé e 'dí'bi lá gba tara bongó bì gí roa ní. Yée ga bì 'di'biní sílìye roa ní, zí ndiyá eyé ùkúne gí royé mbá.

7

Yésu 'dodo ledre gí ro ondú 'bì Yúda e

(Lúru kpá Matáyo 15:1-9)

¹ Kadra kǐe'do zí Farusáyo e kí ngíti géyì 'yì 'dódo lorú ga bì oguní gí simì Yerusaléma ní yóko royé cigí Yésu. ² Zíye lúrúndíki ngíti géyì 'yì lódú kací Yésu kí ndìshì ánu éyí kí “ìndrì” née kídí luguní sílìye kí wá. ³ Yúda e, kíngaya kí Farusáyo e,

anuní eyé eyí geré miánu wá, niyí aka lúgu sílìye kací ondú eyé kí. ⁴ Togú nda'baoguní go gí simì sùu yá, niyí aka lúgu sílìye kí niyí fú ánu éyí. Zíye ndìshiyé kpá lódú kací ngíti géyì ondú ga bì káa zí lúgu simì éyí ga bì ndìshíní ánu éyí simiyé ní.

⁵ Zí Farusáyo e kí 'yì 'dódo lorú ga gère née ndú'yú Yésu kídí, “Éyí bì 'yì lódú kacíyì méngìní ledre e gí zía kací lorú 'bì ondú 'bì mingburoko 'yì ezé e gí zía wá ní 'dí? Bì zíye ndìshiyé ánu éyí geré miánu, luguní sílìye kí wá ní?”

⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Ábuwá, nébì Isáya uku kóo gí rosé tí mbigí ledre kídí,

“ ‘Yì ga ba ndìshíní óto úndrumá lá dujú do tarayé, tí lá mímbe'deyé nì yí ené gí romá gbála.

⁷ Ndìshíní mbófo máa lá gbékpìne, ndìshíní tí 'dódo ledre ní, tí lá yí eyé lorú eyé 'bì 'yìma'dí e.’

⁸ Ótoómosé mbigí lorú 'bì Lomo kenée, zise nda yí esé lánýase ro ondú esé 'bì 'yìma'dí e.”

⁹ Zía úku ándá ledre zíye kídí, “Ndìshísé lé'bé'dófú do lorú 'bì Lomo, zise ndìshísé méngì ledre esé e kací ondú 'bì bulúndusé e. ¹⁰ Músa 'bí kóo lorú 'bì Lomo go zise kídí, ‘Ídí óto úndru 'buyí e kí mbágáyì. ‘Yì bì nì uku tara sinyí zí 'buné e kí mbágáne ní, idíní úfu wo 'dá'ba.’ ¹¹ Ndìshísé 'dódo lorú bì 'bì bulúndusé e ní zí 'yì e kídí, togú 'yì 'bua togú mbú mbágáa ili sáká éyí gí zía yá, nì miútúásáne 'yì née idí úku ledre zí 'buné née togú mbágáne kídí, ‘Éyí bì mállì sáká yí kǐe ní, ndaá lolú wá, má'bí go zí Lomo.’ ¹² Ndìshísé née go sinyíonzó 'yì e, sakání lolú 'buyé e kí mbágáye wá. ¹³ Ótoómosé lorú bì 'bì Lomo kenée, zise lánýase ro ondú esé. Zise ndìshísé méngì tǔ'dú ngíti géyì bisinyí ledre e.”

14 Zí Yésu ndóloógu tǔ'dù 'yì e, zía úku ledre zíye kídí, “Ídísé aka úwú ledre bi mááyí úku a ba, zíse ówo ini ledre gi simi a. 15 Éyì bi 'yìma'dí ánu siminé ní, oto ené wo zía ídíne bisinyíne do komo Lomo wá. Bisinyí ledre bi ndìsì olúogù gi tara'yì ní, ndìsì óto 'yì ne, zía ídíne bisinyíne do komo Lomo. 16 'Yì bi mbílíá uwú ledre bú ní, ídí úwú ledre nées bilámáne.”

17 Simi bi Yésu nda'baní nda gi ore go 'be, niyí go 'dìcì ní, zí 'yì lódù kacíga ndú'yú wo gi ro muruwayi bi gáa uku nées. 18 Zía úku ledre zíye kídí, “Ówosé esé ini ledre gi simi ledre bi gáa máúku nées fú lá wá? Máyá, éyì bi 'yìma'dí anu wo siminé ní, oto ené wo zía ídíne bisinyíne do komo Lomo wá. 19 Éyì miánu nderé ené ndìsì simi mimbé'de 'yì wá, ndìsì lá simi 'yì, nda giri, zía olúoguné gi simi a sága. Éyì miánu e mbá niyí bilámáye gi ro ánu yée.”*

20 Zía ìnyiné kpá úku ngíti ledre kídí, “Éyì bi ndìsì 'dí'bióyó 'yì gi ro Lomo 'dá'ba ní, ni lá dùú bisinyí mimbé'de 'yì. 21 Gi zía 'yì bi mimbé'dea emengú ní, bisinyí misómú ledre niyí ndìsì ógu zía káa zí: méngì 'berì, kí úgu ugu, kí úfu 'yì e, kí só'do ro'yì kí 'yì bi ófúsé rosé kéne wá ní, 22 kí óto 'bú éyì 'bi 'yì e, kí ngíti géyì bisinyí ledre e, kí lóndo 'yì e, kí ledre bi ndìsì 'dí'biógu komokenyí ní, kí óto bisinyí mimbé'de ro 'yì e, kí líkpí ìrì 'yì, kí ìlì, nda kpá kí bicayi ledre e. 23 Bisinyí ledre káa zí ga gére ní, ndìsì olúogù gi simi mimbé'de 'yì, zíye óyóló'bó 'yì bisinyíne do komo Lomo.”

*Yésu yomo nyì 'yì lónḡó
(Lúru kpá Matáyo 15:21-28)*

24 Zí Yésu ìnyiné gi ore ndéréne simi gara bi Táyire ní. Zía olúne

simi ngíti 'dìcì ili ené kóo zí ngíti 'yì ówo a wá. Abú kenée ndotó, ledrea utúasá ené ló'bo wá. 25 Ngíti kára ni kóo ore nyíá ni kí dokéké siminé. Simi bi uwú ledre kídí Yésu ni simi ngíti 'be ore ní, zía geré óguné útúne do ngúrú sǎndíne bi kó'dù Yésu. 26 Kára máa nées ni nyì 'yì 'bi Gírìgì arání wo simi kángá bi Súrìya bi ndìsì kpá ndólo a Fonìsìya ní. Zía ógu dódó roné zí Yésu idí ndéré lágaóyó dokéké gi simi nyíne 'dá'ba.

27 Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Éyì miánu 'bi owú e idíní ánu yì eyé ye, ndaní í'bí a zí ìsì e wá.”†

28 Kára nées ya, “Ni tí káa zí bi úku nées Ngére. Abú kenée ndotó, ìsì niyí 'dó'dù 'bi eyé gbóo nyunyú a bi ni ndìsì rere gi tara owú maáge ní.”

29 Yésu ya zía ní, “Ódro go bilámáne, ndá'ba mu 'be, dokéké olúoguní gi simi owú 'bi eyì go.”

30 Zí kára nées ndá'balúgu roné 'be, zía ógundíki owú kí 'dú'du dokéké olúoguní gi simia go.

Yésu líkpí mbílí mimbílí ngbütú

31 Zí Yésu ìnyiné gi simi gara bi Táyire, ndéréne kpurú gi simi wo bi Sidóna ní, zía ndéréoguné do mikavu Galiláya, zía ndéréokpóne simi Dikapólísì. 32 Zí ngíti géyì 'yì e óguyé kí ngíti o'do, ni mimbílí ngbütú, odroenzì roné gi zía wá, zíye dódó royé ro Yésu, idí óto sǎlìne ro o'do nées.

33 Simi bi Yésu 'dí'bi o'do nées ndoo 'dí sogo ní, zía ési nzišìlìne gu mbílíá. Zía lú'bu súrú, zía óto a do dondene o'do nées. 34 Zí Yésu ìnyiné lúru bi komo ere 'dága, zía 'dówúne difi, zía úku ledre kídí, “Éfata” ledre gi simi a kídí, “Líkpí mu” 35 Geré, zí mbílí o'do nées líkpíne, zí dondene kpá líkpí roné, zía tónó ndìsì ódroné zí 'yì e bilámáne.

36 Zí Yésu úku ledre kídí, “Ndásé aka úku 'dódo ledre nées zí 'yì e wá.”

* 7:19 7:19 Éyì miánu bi utúasá wá ní: Lorú 'bi Músa uku kídí Yúda e ndaní ánu ngíti géyì bangá ga bi esiyé utúasá zíye ánu a wá ní wá. Lúru simi Levì 11. † 7:27 7:27 Éyì miánu bi í'bíní zí ìsì e ní: Yúda e ndìsì ndólo 'yì ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní ìsì e.

Abú uçuomo yée kenée ndotó, ukutatání nda yí eyé ledre née 'dá'dá. ³⁷ Simi bi 'yì e uwúní ledre née ní, zía lútúne kací komoyé, zíye úku ledre kídí, “Ábuwá, Yésu ni yì ené bilámá 'yì. Mengiyeme ofu ledre e go. Yeme 'yì ga bi odroní wá ní zíye ódroyé. Yée ga bi mimbílí ngbutù e ní, zíye úwú ledre.”

8

Yésu í'bí éyì miánu zí 'yì e álifu eso
(Lúru kpá Matáyo 15:32-39)

¹ Simi ngíti sɛndí kadra, zí tǔ'dú 'yì e kpá yóko royé. Simi bi éyì miánu ndaá lolu zíye wá ní, zí Yésu ndóloogù 'yì lódú kacíne e úku ledre zíye kídí, ² “Lerí 'yì ga ba mengi máa yáa go miméngi, mengizé kéye kára go sílì ota, éyì miánu ndaá zíye wá. ³ Utúasá zíma ótoómo yée ndá'bayé 'be kí 'bú wá, komoyé ni úlú do misì'di, zíye útúye gi zía ngíti géyì oguní gi gbála.”

⁴ 'Yì lódú kacíga ya zía ní, “Azé ówo éyì miánu simi súwú ona í'bí a zí tǔ'dú 'yì e káa zí ga gére née gi 'da?”

⁵ Zí Yésu ndú'yú yée kídí, “Ambata ni zise kírì née ndu?”

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Ambata ni lá dǔyù ìnyì doa gbre (7).”

⁶ Zía úku ledre zí 'yì e kídí ndísisé aka bi. Zía 'dí'bi ambata ga bi ìnyì doa gbre (7) née, í'bí mbófo éyì zí Lomo gi royé, zía 'déweífi simiyé, í'bí yée zí 'yì lódú kacíne e gi ro ífi yée zí 'yì e, zíye méngi a tí kenée. ⁷ Minzéré kenzé e niyí kóo kpá bo zíye ore cúku'dée, zí Yésu kpá í'bí mbófo éyì zí Lomo, zía ìnyìné úku ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née, idíní kpá ífi kenzé ga gére née zí 'yì e. ⁸ Zí 'yì ga gére née ánu éyì, zía ásáne kíye mbá. Zí 'yì lódú kacíga 'dó'dúyóko ngítí a bi 'yì e lereomoní ní, kí mbúra e kpá ìnyì doa gbre. ⁹ 'Yì e niyí kóo tǔ'dú, ya'dá e niyí 'bi eyé álifu eso (4,000). Zí Yésu í'bí misì'di zíye ndá'bayé

'be 'bi eyé e. ¹⁰ Geré zíye ìnyì 'bi eyé kí 'yì lódú kacíne e ékíye simi kurúngba ndéréye simi ngíti kángá kí ìrìné Dalamanúta.

Farusáyo e uzuní Yésu
(Lúru kpá Matáyo 16:1-4)

¹¹ Zí ngíti géyì Farusáyo e óguyé úzu Yésu kí ndú'yú kídí, “Idí méngi ngíti géyì ledre ga bi kí roko'buyé komo ere ní.”

¹² Zí Yésu 'dówúne difi, zía úku ledre zíye kídí, “Éyì bi 'yì ga bi cakaba ba ndísiní ndúndu'yú gi ro zíye lúru ledre bi kí roko'buyé té kí kí komosé gi zía ní 'di? Máuku zise ma'díi, máútúásá méngi éyì kenée zí 'yì e káa zise née wá.” ¹³ Zía ótoómo yée ore, zía ndá'ba ékílúgu roné simi kurúngba, do 'dógu mikavu sága gi 'dí kerí.

Bisinyí 'dódo ledre 'bi Farusáyo
(Lúru kpá Matáyo 16:5-12)

¹⁴ Ábuwá 'yìmikása e ootomoligíní ambata go. Wo bi zíye simi kurúngba ní ni lá dǔyù kíe'do.

¹⁵ Yésu ya zíye ní, “Komosé idí idí rosé. Zise 'bá'bá rosé gi zí bisinyí 'dódo ledre 'bi Farusáyo e kí 'yì 'bi Eróde e bi káa zí 'de'dí bi ndísiní óto a simi ambata eyé e ní.”

¹⁶ Zíye tónó ódroyé dengbíye kídí, “Uku ledre née kenée gi zía bi ambata ndaá zise ona wá ní?”

¹⁷ Yésu ówo sómú ledre eyé née go, zía úku ledre zíye kídí, “Ndísisé ódro gi ro ambata bi ngára ndaá ní gi ro 'di? Ówoyemesé esé fú lá ledre née wá? Éyì bi mimbé'desé ni gi zía bisinyíne kenée ní 'di? ¹⁸ Bi komosé ni bo ní, lúrúsé esé bi wá? Mbílise uwú ené kpá ledre wá? Sómúndíkisé esé kpá ledre wá? ¹⁹ Simi bi kóo má'déweífi simi ambata ga bi ìnyì (5), zí 'yì ga bi álifu ìnyì (5,000) ní, ngítí a bi kóo anuomoní ní, 'ducuní kóo gbété e ndu?”

Zíye úkulúgu ledre kídí, “Gbété e sokó doa gbre (12).”

20 “Sara yée ga bi kóo ìnyì doa gbre (7) má'deweífi simiyé zì 'yì ga bi álifú eso (4,000) ní, 'dó'dù 'dúcusé kóo mbúra e kí ngítí ye ndu?”

Zíye úkulúgu ledre zì Yésu kídí, “Mbúra e ìnyì doa gbre (7).”

21 Yésu ya zíye ní, “Sara née ní ní, ówosé aka ledre gí simi a fú lá wá?”

Yésu líkpí komo o'do simi Bete-seyída

22 Zíye óguyé simi Beteseyída, zì ngítí géyì 'yì e 'dí'biógu ngítí o'do komoa ndaá, zíye dódó royé ro Yésu idí óto sílìne ro o'do née. 23 Zì Yésu 'dí'bi sílì, zíye ólúóguyé kéne gí simi owù gara née sága. Zía óró sùrú ro komo o'do née, zía óto sílìne roa, zía ndú'yú wo kídí, “Lúrúndíki éyì e go írí?”

24 Zía lúru bi cii, zía úku ledre kídí, “Málúrúndíki tí 'yì e go ní, tí lá niyí káa zì kágá e ndìshìní gámá ye ní.”

25 Zì Yésu kpá ótoándá sílìne ro komoa, zì komoa líkpíne zía nda lúrúyème éyì e bilámáne. 26 Zì Yésu úku ledre zía kídí, “Ndá'ba mu 'be, tí lá ndá aka 'dódo royì zì 'yì e simi gara írí wá.”

Pétero uku ledre Yésu kídí ni Kírésìto

(Lúru kpá Matáyo 16:13-20, Lúka 9:18-21)

27 Zì Yésu ìnyiyé gí simi Bete-seyída gí ore kí 'yì lódú kacíne e, do ndéréóguyé simi do 'be ga bi cigí gara bi Kayisariya Phìlipo ní. Simi ndéréye do mìsi'di, zía ndú'yú 'yì lódú kacíne e kídí, “'Yì e ndìshìní úku a ya mááyí náambi?”

28 Zíye úkulúgu ledre zì Yésu kídí, “Ngítí géyì 'yì e ukuní 'bi eyé kídí, áyí Yiwáni 'yì Bábátízì 'yì e, ngítí géyì ya, áyí nébì Iliya, ngítí géyì ya, áyí ngúru nébì ga bi kóo 'desì ní.”

29 Zì Yésu kpá ndú'yú ánda yée kídí, “Sara nda sée, úkusé 'bi esé kídí mááyí náambi?”

Pétero ya zía ní, “Áyí Kírésìto.”

30 Zì Yésu lóru yée kídí, “Ndásé aka úku 'dódo ledre máa née zì 'yì e wá.”

*Yésu uku'dodo ledre umbuné
(Lúru kpá Matáyo 16:21-28, Lúka 9:22-27)*

31 Zì Yésu tónóne 'dódo ledre bi 'yì e niyí ménjí née kíe ní zì 'yì lódú kacíne kídí, “Mingburoko 'yì e, kí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e, kpá kí 'yì 'dódo lorù e niyí karanée ìnyì mbá ménjí láráma, zíye úfu máa, gí do kací sílì ota, zíma úrúma.”

32 Simi bi uku ledre fúó kenée ní, kídí niyí karanée ménjí láráne zíye kpá úfu née ní, zì Pétero 'dí'bi wo ndéré kíe ndoo 'dí sogo, ndìshìné úku ledre zía éyì ndaá ménjí roné kenée wá.

33 Zì Yésu óyó kó'dúne zì 'yì lódú kacíne e, zía úku ledre zì Pétero kídí, “Ìnyì gí cigíma írí Satána. Sómù ledre eyì née ndaá 'bi ené 'bi Lomo wá, yì ené 'bi 'yìma'dí.”

34 Nda gí ore, zì Yésu ndóloyóko tú'dù 'yì e kpá kí 'yì lódú kacíne e zía úku ledre zíye kídí, “Togù 'yì ili idí 'yì lódú kacíma yá, idí ótoómo ledre ené e mbá zía ìmbì mingbúngbu kágá ené lódú máa.

35 'Yì bi ili yómo roné kí roné ní, omo gú wá. Togù 'yì i'bí roné za mbá zíma kpá gí ro bilámá ledre 'bi Lomo yá, ni idí kí trìdrì bi za fí ní.

36 Abú 'yì ni ba kí éyì ga bi do sogo kángá ba za mbá zíne, togù trìdrì bi za fí ní ndaá zía wá yá, éyì ga gére née mengínì éyì zía mbá wá.

37 Éyì bi kíé'do do sogo kángá ona yaá ni 'dí'biógu trìdrì bi za fí ní zì 'yì ní ndaá. 38 Togù dokuwu mengí 'yì zía otoomo ledre amá lá gí zì ngìrì 'yì lúyú ledre ga bi iliní ledre amá wá ní yá, simi bi karanée máa Owù 'bi 'Yìma'dí, mááyí ndá'baógu kí maláyika amá e simi roko'bu 'bi Babá ní, dokuwu ni kpá ménjí máa zíma ótoómo 'yì máa née.”

9

¹ Zía kpá úku ándá ledre zíye kídí, “Máúku zíse ma'díi, ngíti géyí 'yì e gí dongarase bì ásé tóro nées, niyí aka lúru roko'bu bì gí 'be 'bì Lomo ní kí komoyé té kí niyí nda fú úyu.”

Toso Yésu oyólo'bó roné
(Lúru kpá Matáyo 17:1-13, Lúka 9:28-36)

² Gí do kací sílí ìnyí doa kéré (6), zí Yésu 'dì'bi Pétero e, kí Yakóbo e, kí lúnduné Yiwáni zíye ndéré ékíye ngúcuyé do ngbángbá landa 'dága. Zí toso Yésu óyóló'bó roné do komoyé do landa íri. ³ Zí bongó bì roa ní óyóló'bó roné bikenyíne kpílélé, ngíti éyí ndaá káa zía wá. ⁴ Zí mingburoko 'yì e gbre, Iliya e kí Músa bì kóo Lomo 'dì'bi yée go 'desí ní, ólúóguyé zí Yésu, zíye ndísi ódroyé kéye.

⁵ Zí Pétero úku ledre zí Yésu kídí, “Yì 'dódo ledre, utúasá miútúasá zíze ndísizé ona. Nì bilámáne zíze yéme kútú e ota kára, 'bì eyí, 'bì Músa kí 'bì Iliya.” ⁶ Pétero owo mbí éyí bì nées ndísi úku a nées wá gí zía ngírì mengí yée go miméngí kíngaya.

⁷ Geré zí mongú burungú óguné kúyú sólú yée yeré, zí kúru 'yì ówúne girí kídí, “Ba Owú 'bì amá, 'búa ofú domá go. Ídísé úwú ledre gí taraa.”

⁸ Zíye lúru bì cigíye gbaá, lurúndikiní lá dujú Yésu, Músa e kí Iliya ndaní eyé lolu wá.

⁹ Nda simi miékíóguyé gí do landa girí, zía ìnyíne lóru 'yì lódú kacíne ga gére nées kídí, “Ndásé úku 'dódo ledre bì gáa lúrusé nées zí 'yì e wá, 'búo togú karanée máa Owú 'bì 'Yìma'dí, máuru go gí simi umbu.”

¹⁰ Pétero e ukuní ledre nées zí 'yì e mbá wá. Zíye ndísiyé úkuló'bó a lá dengbíye kídí, “Nées kenée lará ledre 'dì, kí ledre 'bì úru gí simi umbu simíne kenée nées?”

¹¹ Zíye ndú'yú Yésu kídí, “Ndaá 'bì ené bì 'yì 'dódo lorú 'bì Músa ukuní

kídí, Iliya nì aka ógu 'dá'dá kí zí Kírésito nda óguné ní wá?”

¹² Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Ma'díi, Iliya nì aka ndá'baógu fì ne yémelúgu ledre ga bì kóo sinyíní ní kí. Sara éyí bì miéké kúru Lomo uku ledre gí zía kídí, Owú 'bì 'Yìma'dí nì 'dó'dó zí 'yì e ásiyé gí ro a gí zía kí ní 'dì? ¹³ Máúku zíse, Iliya ógu kóo go mengíní kóo lará a bisinyíne cé káa zí bì miéké kúru uku Lomo ní.”

Yésu lagaoyó bicayi lomo gí simi owú

(Lúru kpá Matáyo 17:14-20, Lúka 9:37-43a)

¹⁴ Simi bì Yésu nda'baoguní zí 'yì lódú kacíne ga bì idíakání 'bì eyé 'dá'ba ore ní, zíye ógundíki tú'dú 'yì e, 'yì 'dódo lorú e niyí go ndísi íti kangú kí 'yì lódú kacíga ga gére ní. ¹⁵ Simi bì tú'dú 'yì ga gére nées lurúndikiní Yésu ní, zí tarayé ídríne mbá miídrí, zíye úduyé mbá ruu ngásáye í'bí mandá zía.

¹⁶ Zí Yésu ndúndu'yú kídí, “Ndísiyé íti kangú bì 'dényé bì káa ba ba gí ro 'dì?”

¹⁷ Zí ngíti o'do gí do ngára 'yì e kíri nées úku ledre kídí, “Yì 'dódo ledre, máógu gáa kí owú 'bì amá ba zíyí. Dokéké ndísi méngí wo, 'dútu taraa go, odro lolu gí zía wá. ¹⁸ Togú tonó wo go yá, zía láláonzó wo gbú bì, zí somú ndísi óguné taraa kodu kodu káa. Zía ndísiyé kí náná do soné, zía óruné gí zía 'duo gbígaga káa. Mándú'yú gáa 'yì lódú kacíyí ga ba, gí ro zíye lágaoyó a gí simi a ní, romo yée mirómo utúasání kée wá.”

¹⁹ Yésu ya zíye ní, “Ngúnusé aka esé ledremá wá? Azé ndísi go fú lá kése káa ní? Utúasá idí kenée wá. Ógusé kí owú nées girí mu zíma yáa.”

²⁰ Zíye óguyé kí owú nées zí Yésu. Simi bì bicayi lomo lurúndíki Yésu ní, zía óto owú nées zí roa ndísi lángbané, zía láláonzó owú nées gbú bì, zía ndísi gbúrógbóne, zí somú kpá ndísi óguné gí taraa.

21 Zí Yésu ìnyìné ndú'yú 'bua kídí, “Éyí máa nées lu'bú kée goó?”

'Bua ya zí Yésu ní, “Tonó kóo méngì wo go kú gí do owú a zaá gí karaba ba. 22 Ndìsì kí láláónzó wo ku pho'du, kpá kí láláónzó wo simi iní gí ro zíne úfu wo 'dá'ba. Togú útúásá go sáká zée, lúru aka leríze zíyí lágaóyó a gí simi owú nées 'dá'ba.”

23 Yésu ya zí 'bu owú nées ní ní, “Úku yá togú mááyí útúásá yá? 'Yì bì nḡḡḡ ledremá go ní, owo bú kídí máútúásá go méngì éyí e mbá.”

24 Geré zí 'bu owú nées úku ledre kídí, “Ma'díi, mángḡḡ ledreyí go lá cúku'dée. Ídí sáká máa, gí ro zíma nḡḡḡ ledreyí nda za kíngaya.”

25 Simi bì Yésu lurú tú'dú 'yì e niyí go yóko royé cigíye kí o'do nées ní ní, zía úku ledre zí bicayi lomo nées kídí, “Yì, bì 'dùtù mbílí owú ba kpá kí taraa ní, ólúógù gí simi a mu ndá lolu ndá'balúgu royí simi a wá.”

26 Zí bicayi lomo nées ìdríónzó owú nées gbù bì zía ndìsì gbúgbúne káa zí ayí go úyu ní, geré zí bicayi lomo nées ólúógùné gí simi a, zí owú nées ídíne káa zí uyu go ní. Zí tú'dú 'yì e úku ledre kídí, “Uyu go.” 27 Zí Yésu 'dí'bi sílì owú nées, lálásìkpì wo 'dága zí roa ídíne bìlámáne.

28 Zí Yésu ndá'bayé kí 'yì lódú kacíne e 'be zíye ndú'yú wo kídí, “Mongú 'yì, éyí bì gáa utúásázé lágaóyó bicayi lomo gí simi owú nées gí zía wá ní 'di?”

29 Yésu ya zíye ní, “Ini zí Lomo utúásá kí ledre e káa zí ga gére ne dùú ne.”

Yésu uku andá ledre miúyuné
(Lúru kpá Matáyo 17:22,23, Lúka 9:43b-45)

30 Zíye ìnyiyé gí ore ndéreye kpurú gí simi kángá bì Galiláya ní. Yésu ili kóo zí kém̀̀̀ 'yì ówo bì bì yée niyí ndéré ndìsì doa ní wá, 31 gí zía bì kóo ndìsì 'dódo ledre zí 'yì lódú kacíne e ní. Zía úku ledre zíye

kídí, “Niyí karanée í'bí nḡbángá, Owú 'bì 'Yìma'dí zí 'yìma'dí e, do úfu wo. Nda simi sílì ota (3) zía úru ené.” 32 'Yì lódú kacíga owo'di'biní ledre gí simi ledre bì kóo ndìsì 'dódo a nées wá, gí zí kényí nées, 'yì ndú'yú wo ndaá kóo wá gí zí nḡrì.

Ambí ni kí ledrené owóowó ní ne?
(Lúru kpá Matáyo 18:1-5, Lúka 9:46-48)

33 Zíye ndá'baóguyé 'be simi gara bì Kapáranawúma ní. Zí Yésu ndú'yú 'yì lódú kacíne e kídí, “Ndìsìsé gáa ítí kangú do misì'di 'dáa gí ro 'di?” 34 Ukuluguní ledre kací a zía wá, gí zía ndìsìní ítí kangú gí ro ambí ni dongaráye ne ledrea owóromo do 'bì lafúne e.

35 Zí Yésu ndìsìné bì, zía ndóloógù 'yì lódú kacíne ga bì sokó doa gbre (12) ní, zía úku ledre zíye kídí, “Togú 'yì ili ídí 'dá'dá zí lafúne e yá, ídí óto roné ndoo, zía ídíne 'dá'ba, zía kpá ídíne 'yì ìnyì kasa zí lafúne e za mbá.”

36 Zí Yésu 'dí'bi nḡtí owú úku ledre zía tóroné kó'dú 'yì lódú kacíne ga gére nées. Zía fáka owú nées zía úku ledre zí 'yì lódú kacíne e kídí, 37 “Togú 'yì 'di'bi owú káa zí wo ba simi sùmu gí zía bì ni 'yì lódú kacíma ní, 'di'bi nées kpá go máa simi sùmu. 'Yì bì 'di'bi máa go simi sùmu ní, 'di'bi ené nées lá dùú máa wá, 'di'bi nées go kpá wo bì kasaogu máa ní simi sùmu.”

Bílámá ndìsì kí lafú 'yì e
(Lúru kpá Lúka 9:49-50)

38 Geré zí Yiwáni úku ledre kídí, “'Yì 'dódo ledre, ogù ndikizé nḡtí o'do kí ndìsì lágaóyó dokéké e gí simi 'yì e. Zíze úcuómo wo gí zía ndaá 'bì ené nḡuruzé wá.”

39 Yésu ya zía ní, “Ndásé úcuómo 'yì káa zí wo nées wá. 'Yì bì ndìsì méngì bìlámá ledre kí ìrímá ní, úku sínyi ené ledre gí do bì máa wá. 40 'Yì bì nḡará ndaá okó rozé wá ní, nées go 'yì ezé. 41 Máúku zíse ma'díi, abú 'yì í'bí zíse lá gba iní miéwé, gí

zía bì, ásé 'yì 'bì Kírésìto ní, Lomo ni karanée méngì bilámá ledre zía.

42 “Owù káa zì wo ba ñgunḡu ledremá go, togù 'yì londo wo zía lúyú ledre yá, ni ídí bilámáne togù odóní ká'dá ro goa, do odóngerìní wo kíe ro tutú do úçu wo kíe bu simi mongù iní yá, ni éme gbála. 43-44 Togù ngúru sílìyì ayí óto yì zíyì lúyú yá, ídí óngóoyó a 'dá'ba. Ni bilámáne zíyì ndéréyì 'be 'bì Lomo kí sílìyì kíé'do, gí zì wo bì áyì ndéré kí sílìyì gbrenḡará ku pho'du bì ìlì wá ní. 45-46 Kpá kenée, togù ngúru sìnḡyì ayí óto yì zíyì lúyú ledre yá, ídí óngóoyó a 'dá'ba. Ni bilámáne zíyì ndéréyì 'be 'bì Lomo kí sìnḡyì kíé'do, gí zì wo bì áyì ndéré ku pho'du kí sìnḡyì gbrenḡará ní. 47 Togù ngúru komoyì ayí óto yì, zíyì lúyú ledre yá, ídí cígíoyó a 'dá'ba. Ni bilámáne zíyì ndéréyì 'be 'bì Lomo kí komoyì kíé'do, gí zì wo bì áyì ndéré kí komoyì gbrenḡará do úçu yì nyé ku pho'du bì ìlì wá ní, 48 kí'dí bì

“ 'kidri ga bì ndìsìní ánu 'yì e ngára uyuní wá,

kí pho'du bì ngára ìlì kpá wá ní.’

49 'Yìma'dí ni ídí miútúásáne do komo Lomo kpurù gí simi 'do'dó káa zì to'do bì lefení simi ùkú ní.

50 “To'do ni bilámá éyì. Togù ayá lolu wá, moko ndáá lolu simi a wá. Miméngì ledre esé e idíní ìnyì zì lafúse e káa zì to'do ní gí ro zise ndìsìsé kéye simi bikìdrì.”

10

Ledre gí ro ótoómo kára
(Lúru kpá Matáyo 19:1-12, Lúka 16:18)

1 Zì Yésu ìnyìné gí ore ndéréne simi kánḡá 'bì Yudáya sága ngburu Yeredéne. Zì tù'dù 'yì e kpá óguyé zía ore, zía tónóne 'dódo ledre zíye káa zì bì lengbe ní.

2 Zì ngíti géyì Farusáyo e óguyé úzu wo kídí, “Mongù 'yì,

ni miútúásáne zì 'yì ótoómo me'bené?”

3 Zía úkulúgu ledre zíye kídí, “Músa eké kóo zise simi lorù yaá 'dí?”

4 Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Músa ekéomo kóo zise kídí, togù 'yì ootomo me'bené yá, ídí í'bì wáraga 'bì ótoómo ro'yì zì kára máa née.”

5 Zì Yésu úku ledre zíye kídí, “Músa eké kóo lorù née zise kenée gí zía bì dosé oruofu go ní. 6 Simi bì kóo Lomo otoogu éyì e ní, ‘otoogu 'yìma'dí e o'do kí kára.’ 7 ‘Gí zì kényì née, o'do ni ótoómo 'buné kí mbágáne, zía ófú kára zíye óto 'be kéne. 8 Zì 'yì ga bì gbre née ídíye nda éyì kíé'do.’ Ndaní lolu gbre wá, niyì goó éyì kíé'do. 9 Éyì bì Lomo oto go káa do éyì kíé'do ní, 'yìma'dí ndáá ìfì simi a wá.”

10 Simi bì olúní nda go 'dìcì ní, zì 'yì lódú kacíga ndú'yú wo gí ro ledre gána née. 11 Zía úkulúgu ledre zíye kídí, “Máúku zise ma'dí, 'yì bì ootomo mizefì me'bené, zía ndéréne ófú ngíti kára ní, méngìní née go 'berì ro mizefì me'bené. 12 Kpá kenée, togù kára ootomo mizefì o'do 'bì ené, zía nda ndéréne 'dí'bi ngíti o'do yá, méngìní née go kpá 'berì kí ngíti o'do née ro mizefì o'do 'bì ené.”

Yésu í'bì úndru zì minzéré owù e
(Lúru kpá Matáyo 19:13-15, Lúka 18:15-17)

13 'Yì e ndìsìní kóo ógu kí owù 'bì eyé e zì Yésu gí ro zía í'bì úndru zíye. Zì 'yì lódú kací Yésu úçuómo yée.

14 Zì ledre née kóo sínyíne ro Yésu. Zía úku ledre zì 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, “Ndásé úçuómo owù e kí óguyé zíma wá, ótoómosé yée idíní ógu zíma. Bì bì 'be 'bì Lomo ni gí ro 'yì ga bì káa zì minzéré owù ga gére née. 15 Ma'dí, 'yì bì ñgunḡu ledre 'be 'bì Lomo káa zì owù wá ní, utúasá olú ìrí wá.”

16 Zía tónóne ìmbì owù ga gére née

kékíé'do ndíṣì kí óto sīlīne doyé í'bí úndru zíye.

Ledre gí ro o'do bí kí tú'dú éyí sīlīne e ní

(Lúru kpá Matáyo 19:16-30, Lúka 18:18-30)

¹⁷ Símì bí Yésù nì nda go gí ro ndéréokpó ené gí ore ní, zí ngíti o'do ngásáoguné útúne gbri do ngúrú sīndīne, úku ledre zí Yésù kídí, “Bílámá 'yì 'dódo ledre, mááyí méngì káa be 'dì zíma ndíki trīdri bí za fí ní?”

¹⁸ Yésù ya zía ní, “Ndólo máa bílámá 'yì gí ro 'dì? Bílámá 'yì ndaá. Odu bílámá 'yì dujú Lomo. ¹⁹ Owo lorú e bú bílámáne, 'Ndá úfu 'yì wá, ndásé só'do rosé kí 'yì bí ófúsé rosé kéne wá ní wá, ndá úgu ugu wá, ndá úkuóto ledre ro 'yì wá, ndá lóndo 'yì gí ro éyí ené wá, ídì óto úndru 'buyí e kí mbágáyì.’ ”

²⁰ O'do nées ya, “'Yì 'dódo ledre, tónóne kú gí do owúma, málé'bé amá gí do lorú wá.”

²¹ Gí zía 'búa nì kóo do Yésù. Zí Yésù lúru wo gbóó, zía úku ledre zía kídí, “Éyí nì bo kíé'do méngì aka wá. Ndéré mu úgúoyó éyí ga bí zíyì 'be ní mbá 'dá'ba, zíyì ífíbáyì késíye zí 'yì lerí e, zíyì ndá'baóguyì lódú kacíma. Lomo nì karanée í'bí tú'dú éyí zíyì.”

²² Gí zí ledre bí Yésù uku kenée ní, zí bí sínyíne ro o'do nées gbála. Zía ndéréne gí ore kí do komoné misínyíne, gí zía nì kóo kí tú'dú éyí e zíne.

²³ Zí Yésù lúru bí keree, zía úku ledre zí 'yì lódú kacíne e kídí, “Nì miórúné kángaya gí ro zí 'yì ga bí kí tú'dú éyí e zíye ní olúye 'be 'bí Lomo.”

²⁴ Zí ledre nées lútúne komo 'yì lódú kacíga ga gère nées. Zí Yésù kpá úku ándá ledre zíye kídí, “Owú 'bí amáa e, ma'díi, nì miórúné kángaya gí ro zí 'yì olúne 'be 'bí Lomo. ²⁵ Nì owú ledre cúku'dée zí mongú bangá

bí gémele ní, olúógúné gí sími gu líbira gí 'dí kerí. Tí lá gí ro 'yì bí kí tú'dú éyí e zíne ní, nì miórúné gí ro zía olúne 'be 'bí Lomo.”

²⁶ Símì bí 'yì lódú kacíga uwúní ledre nées kenée ní, zía lútúne komoyé, zíye ódroyé dengbíye kídí, “Sara togú nda go kenée ní, ambí nì nda ómo ne?”

²⁷ Zí Yésù lúru yée keree, zía úku ledre zíye kídí, “Togú zí 'yíma'dí e yá, ledre káa zí nées nì ídì miórúné. Ledre e niyí yí eyé kací komo Lomo mbá cúku'dée.”

²⁸ Zí Pétero úku ledre zía kídí, “Lúru áka, mongú 'yì, ootomozé éyí ezé e go mbá, zíze útúze do kacíyì káa zí ba.”

²⁹ Yésù ya zía ní, “Pétero, togú 'yì ootomo 'be 'bí ené, kí owú 'bí ené e, kí lúnduné e kí léminé e nda kí mbágáne kí 'buné e, kpá kí yáká ené e gí romá kí bílámá ledre yá, ³⁰ nì ndíki tú'dú éyí e, 'dìcì e, lúndu e, lémi e, mbágá e, owú e kí yáká e rómo gí do yée ga bí cakaba ba nda kpá kí 'do'dó e. Karanée zía kpá ndíki trīdri bí za fí ní. ³¹ Tú'dú 'yì máa yée ga bí ledreyé nì miówóne ní, utúasání lolu gú karanée ídì kí ledreyé owóowó wá. Yée ga ledreyé ndaá owóowó wá ní, niyí nda ídì ye kí ledreyé owóowó.”

Yésù uku ándá ledre miúyuné

(Lúru kpá Matáyo 20:17-19, Lúka 18:31-34)

³² Zíye ñnyiyé 'dí'bí misí'di bí nderé 'dìyì roné sími Yerusaléma ní, Yésù nì kóo za 'dá'dá zí 'yì lódú kacíne e, zí ledre nées lútúne komoyé, zí ngíti géyì 'yì ga bí utúní do kací a ní, ídíye kí ngirí royé. Zía kpá ñnyiné ndóloyóko 'yímikása ené e 'dí sogo, zía úkuógu ledre bí nì gú méngì nées ní zíye, ³³ kídí, “Úwúsé aka ledre bí mááyí úku a zise ba. Azé ba go ndéré sími Yerusaléma, kí'dí bí niyí í'bí ngbángá Owú 'bí 'Yíma'dí zí manda ga bí 'bí 'yì 'dáná

éyí e kí 'yì 'dódo lorù e ní. Niyí 'déci ngbanga a idíní úfu wo, do í'bí wo do sílì 'yì ga bì ngàrá ndaní Yúda e wá ní. ³⁴ Zíye ndìsìyé kí fòlo máa, zíye lúbu sùrú komomá, zíye ócò máa, zíye ìnyiyé úfu máa. Zíma ídíma umbumá kí sílì ota, zíma úrú amá.”

Yakóbo e kí Yiwáni iliní ídí káa do ngére e do lafúye e

(Lúru kpá Matáyo 20:20-28)

³⁵ Née ní, zí Yakóbo e kí Yiwáni wotì Zebedíya óguyé ndoo zí Yésù, ya zía ní, “Mongú 'yì, éyì nì bo, ilizé gáa zíyì méngì a zíze.”

³⁶ Zía ndú'yú yée kídí, “Ílisé gáa zíma méngì zíse 'dí?”

³⁷ Zíye úku a zía kídí, “Simì bì áyì gú karanée ndìsì do kítì ngére eyì ní, ilizé zíze ídíze gbrenará káa do m̀ngburoko 'yì eyì e gbóo kíyì, ngítì 'yì do sílìyì 'bì anú, ngítì 'yì 'bì ené do ngelì.”

³⁸ Zía úkulúgu ledre zíye kídí, “Íì, ówosé esé éyì bì ásé ndúndu'yú g̀ roa ní wá. Útúásásé go g̀ ro éwé tara kó'do nduwú bì mááyì gú ógu éwé a ní ma'díí? Útúásásé go g̀ ro 'dí'bi babatíza 'bì nduwú bì mááyì gú ógu 'dí'bi a ní?”

³⁹ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Íì, azé útúásá.” Yésù ya zíye ní, “Íì, tí ma'díí, ásé tí gú éwé tara kó'do nduwú bì mááyì ógu éwé a ní kpá kí babatíza 'bì nduwú bì mááyì gú ógu 'dí'bi a ní. ⁴⁰ Tí lá g̀ ro ndìsì bì do anú kí do ngelì ní, ndaá 'bì ené ledre amá wá. Bì ga gére née niyí yì eyé g̀ ro 'yì ga bì yemeotoní go g̀ royé ní.”

⁴¹ Simì bì 'yì lódú kacíga ga bì sokó uwúní ledre née ní, zí simiyé ésìne ro Yakóbo e kí Yiwáni. ⁴² Zí Yésù ndóloyóko yée do úku ledre zíye kídí, “Ídíse ówo a kídí 'yì ga bì lurúní yée káa do ngére e nda kpá kí

ngítì géyì m̀ngburoko 'yì ga bì ngàrá ndaní Yúda e wá ní niyí ye 'yì ga bì kí roko'búyé do 'yì e mbá ní. Zíye ndìsìyé óto 'yì e méngì moko zíye káa zí éyì bì 'yì e niyí owúkúlú eyé e ní. ⁴³ Éyì ndaá kenée dongarásé wá. Togú 'yì g̀ dongarásé ilí ídíne mongú 'yì, idí óto roné káa do 'yì kasa 'bì lafúne e mbá. ⁴⁴ Togú ngítì 'yì g̀ dongarásé ilí zíne ídíne manda 'dá'dá zí lafúne e mbá yá, idí ídí káa do 'yì 'bì moko 'bì lafúne e mbá. ⁴⁵ Abú gba Owú 'bì 'Yìma'dí ógu ené g̀ ro zí 'yì e méngì moko zía wá, ógu yì ené g̀ ro méngì moko zí 'yì e, kpá g̀ ro í'bí roné úyuné g̀ ro yómo tú'dú 'yì e.”

Yésù likpí komo owú 'bì Timáyo
(Lúru kpá Matáyo 20:29-34, Lúka 18:35-43)

⁴⁶ Zí Yésù kí 'yì lódú kacíne ndéréóguyé simì gara bì Zérikò ní. Simì bì niyí go mindéréókpóye kí 'yì lódú kacíne e nda kí tú'dú 'yì e g̀ simì gara g̀ ore ní, zíye ndíki o'do bì komoa ndaá ní. Nì wotì Timáyo bì ndìsìní kpá ndólo a Batimáyo ní, nì mindìsìné dogborù mìsì'dí ndìsì ómbo éyì g̀ zí 'yì e. ⁴⁷ Simì bì úwú ledre kídí, née Yésù 'yì 'bì Nazeréta ógu ne ní, zía gbúrógbóne 'dága kídí, “Yésù Owú 'bì Dawídi, lúru aka leríma.”*

⁴⁸ Zí tú'dú 'yì ga bì ndìsìní ndéré kí Yésù e née, ndìsìyé kíngaya úcuómo wo kídí, idí múkú. Abú kenée ndotó, zí o'do née nda gbúrógbó tátá roné 'dá'dá kídí, “Yésù Owú 'bì Dawídi, lúru aka leríma.”

⁴⁹ Zí Yésù úwú ledre née, zía tóroné, zía úku ledre zí 'yì ga gére née kídí, “Ndólosé aka o'do bì ndìsì gbúrógbó née girí yáa.” Zíye ìnyiyé úku ledre zía kídí, “Royì inyi nda mu, ìnyìógu mu 'dága nì go ndólo yìì.” ⁵⁰ Geré zía úcuóyó mongú

* **10:47** 10:47 'Yì e owoní kóo bú kídí Kírésìto bì yée ndìsìní sòngó wo g̀ ro zía óguné ní, nì ídí ngúru bulúndu Dawídi bì kóo ngére 'bì Isiréle e 'desì ní. G̀ zí kèyì née ní, do kóo ndìsì ndólo Kírésìto ma'dáa kídí, “Bulúndu ngére Dawídi.” Ngunguní kóo kpá kídí Kírésìto ma'dáa togú ógu go yá, nì ndìsì yómo 'yì e g̀ simì ndíyá eyé e.

bongó bi onzó roné ní 'dá'ba, zía ñnyíóguné 'dága do sɨndíne óguné zí Yésu.

⁵¹ Zí Yésu ndú'yú wo kídí, “Máídí méngì zíyì 'dì?”

Zía úku ledre kídí, “Yì 'dódo ledre, máílì lá dɨjú lúró bi.”

⁵² Yésu ya zía ní, “Bilámáne, ndéré mu, komoyí eme go, gí zía bi ñgúngu ledremá go ní.” Geré née ní, zí komoa líkpíphútru roné. Simi bi Yésu niyí nda go ndéréókpó ní, zí o'do ba útúne kpíráká do kacíye, yóó, zíye ndéréye kéye.

11

*Yésu olú simi Yerusaléma
(Lúró kpá Matáyo 21:1-11, Lúka
19:28-40, Yiwáni 12:12-19)*

¹ Simi bi Yésu kí 'yì lódú kacíne e niyí go gbóo kí Yerusaléma, nderení kpurú gí simi owú gara bi Betefége kí Beteníya cigí Landa Olíva ní, zí Yésu kása 'yì lódú kacíne e gbre 'dá'dá, ² kídí, “Ndérésé mu simi 'be ga bi do'dónozé 'dáa née. Ásé ógundíki owúphirangá dongí bi ngará 'yì e ekíní aka doa kú wá ní, miódóótoné kenée tara ngíti 'be. Ídísé líkpí a, zise ógusé kíe girí zíma yáa. ³ Togú 'yì e ndu'yúní sée kídí, méngìsè kéyì kenée gí ro 'díya yá, ídise úku a zíye kídí, Ngére ili ne, ni girí kásalúgu a 'diya.”

⁴ Zíye ndéréye, do óguyé ndíki phirangá dongí miódóótoné tara ngíti 'be cigí misì'di kenée tí káa zí bi Yésu uku ní. Geré zíye tónóye líkpí a. ⁵ Ngíti géyì 'yì e niyí kóo kpá mitóroyé do misì'di ore, zíye ñnyiyé úku ledre zí ya'dá ga bi gbre Yésu kasa yée née kídí, “Bié ledre 'di, bangá bi ásé líkpí a née 'bi ambi?”

⁶ Zíye úkulúgu ledre zí 'yì ga gére née tí káa zí bi Yésu uku zíye ní. Zí 'yì ga gére née ótoómo yée, zíye 'dí'bi bangá née ndéréye kíe. ⁷ Zíye

óguyé kíe zí Yésu, zíye ónzó ngíti géyì bongó eyé e doa, zí Yésu ékí ndísiné doa.

⁸ Zí ngíti géyì 'yì e 'dí'biógu bongó eyé e, ngíti géyì 'decíní 'bi eyé mbílí tìyì e do ízì yée zía kí rokinyi do misì'di gí ro óto úndrua. ⁹ Zí 'yì ga bi niyí 'bi eyé 'dá'dá, kí yée ga bi gí do kací a gí 'dá'ba ní, ndísiyé úcu koko kí yéyeyí kí ndísi ótrú ledre 'dága kídí,

“Mbófo éyì zí Lomo.

Úndru idí idí zí wo bi ogú kí ñri Ngére Lomo ní.”

¹⁰ Úndru idí idí zí wo bi ogú go ndísi do kítì ngére 'bi bulúnduzé Dawídi* ní.

Mbófo éyì zí Lomo Komo Ere.

¹¹ Zí Yésu ñnyiyé kí 'yì ené e ólúye simi Yerusaléma, do ndéréye do ligá 'Díci 'bi Lomo. Gí zía, kadra utú nda kóo go miútú, zía lúró éyì ga bi ore ní, nda go lá 'dí'diya, zíye ñnyiyé kí 'yì lódú kacíne ga bi sokó doa gbre (12) ní gí ore, yóó do ndá'balúgu royé 'dá'ba simi Beteníya.

*Yésu oto tarané kací ndórí
(Lúró kpá Matáyo 21:18-19)*

¹² Zí bi áráló'bó roné, zí Yésu ñnyiyé ndá'balúgu royé gí simi Beteníya simi Yerusaléma, 'bú méngì nda kóo Yésu ma'dáa go miméngì. ¹³ Zía lúrúndíki ndórí 'bi 'be gí gbála kí mbílíne gbukú. Abú née ndaá aka kóo sɨndí kadra gí ro mikánda miáná a wá yá, zía sómú ledre kídí, ambí owo ne, éyì née kenée kurú miánága ga bi idíakání ní, niyí ba bo 'dága íri. Zía ñnyiné ndéréne gí sì ndórí née íri lúró bi, lurú bi má, kémbì miáná a ndaá.

¹⁴ Cìkì ore, zí Yésu ñnyiné oto tarané kací a née kídí, “Tí káa zí bi áyì go née ní, útúásá 'bi eyì lolú áná gí ro zí 'yì e ánu miánáyì kú wá.” 'Yì lódú kacíga uwúní kóo ledre bi uku née go.

11:9 11:9 Ke'bi 'bi Dawídi e 118:25-26 * **11:10** 11:10 Dawídi: Ni kóo Mongú ngére 'bi Isiréle e kpá bulúndu Yésu bi Lomo kasaogu wo káa do Mongú ngére simi kángá bi Dawídi ni kóo ngére simi a ní. Ólo Sámele 16:1-13, Moko 'bi 'yimíkása e 2:3

*Yésu olú do ligá 'Dìcì 'bì Lomo
(Lúru kpá Matáyo 21:12-17, Lúka
19:45-48, Yiwáni 2:13-22)*

15 Simi bì olúní nda go simi Yerusaléma ní, zí Yésu olúne do ligá 'Dìcì 'bì Lomo, zía ógóbáyì 'yì ga bì ndìshìní úgú éyì e kpá kí úgúóyó éyì e ore ní 'dá'ba. Zía kpá ndìshìné kí ìtríónzó tarabíza bì 'yì óyóló'bó késì e ndìshìní óyóló'bó késì e doa ní kpukpukpu bì. Nda kpá kí bì ndìshì 'bì 'yì ga bì ndìshìní úgúóyó amámu e ní.

16 Yésu ili ené zí 'yì e ìmbì éyì e ndéré'décì bì kíe gí do ligá 'dìcì 'bì Lomo wá. 17 Simi bì ndìshì 'dódo ledre ní, zía úku ledre zíye kídí, “Ndaá 'bì ené miékéne bì kídí,

“ ‘Dìcì amá ni

'dìcì 'bì ini zíma’?

Tí lá óyóló'bósé nda yì esé go káa do 'bì ló'bo 'bì 'yì ugu e.’ ”

18 Simi bì ledre ga bì Yésu ndìshì 'dódo yé do ligá 'Dìcì 'bì Lomo ní, owúndiki mbílí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e kpá kí 'yì 'dódo lorù e ní, zíye ndìshìyé gámásó'do mìsì'dì gí ro zíye úfu wo. Abú kenée ndotó, niyí kóo mbá kí ngirì royé, gí zía, tú'dú 'yì e iliní yì eyé kóo mbá Yésu gí zì bilámá 'dódo ledre ené.

19 Nda go kí tagá ndulù, gí do kacì 'dódo ledre, zí Yésu ma'dáa olúóguyé kí 'yì lódú kacíne e gí simi gara gí ore 'dá'ba.

*Miówo ledre gí simi ledre 'bì ndórì
bì Yésu oto tarané kacì a ní*

(Lúru kpá Matáyo 21:20-22)

20 Nda káa zí kílónzó a nées kí phiyì, niyí kpá go ndá'balúgu royé simi Yerusaléma, zíye lúru ndórì bì karana Yésu oto tarané kacì a ní, gagá go zawu gí 'dága gí ro cýíne e.

21 Zí Pétero ìnyìné sómúndiki ledre bì karana Yésu mēngì ní, zía úku ledre kídí, “Ì, 'yì 'dódo ledre, lúru

aka kágá bì karana óto tarayì kacì a ba, gagá go.”

22 Zí Yésu úku ledre zíye kídí, “Ídísé ngúngu ledre 'bì Lomo. 23 Ídísé óto ledre ba simi dosé. 'Yì bì i'bì roné go za mbá zí Lomo ní, togú uku ledre zí landa bì 'dáa kídí, ‘Ídí ìnyì gí ore zíyì ndéré útúyì simi mikavu bì 'dáa,’ togú 'yì nées owo go bilámáne kídí ledre bì nées uku nées ni mēngì roné yá, zí Lomo óto ledre nées, zía tí mēngì roné zí 'yì nées kenée. 24 Káa zí bì éyì ni kenée bo ní, máúku zise ma'dú, togú í'bísé rosé go mbá zí Lomo, nda simi bì áse ndìshì ìni ìni zí Lomo, zise ndú'yú wo gí ro éyì ní, ídísé ngúngu a kídí, éyì bì ndú'yúsé wo gí roa nées, ása tí ndíki a ma'dú, Lomo ni tí í'bì éyì ma'dáa zise. 25 Ndásé ìni ìni zí 'Buzé Lomo nyé kí bisinyì ledre simisé ro lafúse e wá, gí ro zí Lomo úwú ìni esé. 26 Togú áse go ìni ìni zí 'Buzé Lomo gí ro zía ótoómo lúyú ledre esé yá, ídísé ówo a kídí lafúse ga bì niyì ógu ndú'yú sées gí ro zise ótoómo ledre zíye ní, ídísé ìdrì mimbé'desé, zise ótoómo ledre zíye. 'Buzé Lomo ni kpá ótoómo lúyú ledre esé.”†

*Ndu'yú gí ro ówo roko'bu 'bì Yésu
(Lúru kpá Matáyo 21:23-27, Lúka
20:1-8)*

27 Nées ní, zí Yésu ndéréóguyé kí 'yì lódú kacíne e go simi Yerusaléma, zíye ndìshìyé gámáye do ligá 'Dìcì 'bì Lomo. Zí ngíti géyì manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e, kí ngíti géyì 'yì 'dódo lorù e, kí ngíti géyì mēngìroko ngéere e óguyé zí Yésu. 28 Zíye úku ledre zía kídí, “Ndíki 'bì eyì roko'bu máa bì zíyì ndìshìyì mēngì ledre e kíe 'dényé bì káa ba ba gí 'da? Ambí i'bì roko'bu máa nées zíyì ne?”

11:17 11:17 Isáya 56:7 11:17 11:17 Yeremáya 7:11 † 11:26 11:26 Nda gí 'dá'ba, zí ngíti 'yì ékétóko ledre ro ledre ga bì Máriko eké yée ní kídí, “Togú ìdrísé mimbé'desé ro 'yì ga bì mēngìni bisinyì ledre zise ní wá, 'Buzé bì 'dága 'dáa ní, ootomo ené kpá mīlúyú ledre esé zise wá.”

29 Yésu ya zíye ní, “Máíli aka ndú'yú sée kí ndu'yú kíé'do kí. Togú úkulúgusé ledre go kací a zíma, mááyí nda fú úku 'dódo ledre roko'bù bì mándìsì méngì ledre e kíe ba zíse. 30 Úkusé aka zíma, Yiwáni ndiki kóo roko'bù bì zía ndìsìné bábátìzì 'yì e kíe ní gì 'da? Gì zì 'yìma'dí e? Togú kenée wá, nda gì zì Mbigí Lomo?”

31 Zíye tónóye ndìsì úku ledre dengbìye kídí, “Azé úku a zía ba kídí 'dì? Togú ukuzé ya gì zì Lomo, ni geré úku a kídí, bì kenée ní, ilizé nda kóo ledre ené wá gì zì 'dì? 32 Togú ukuzé ya ndiki roko'bù nées gì zì 'yìma'dí e, utúasá kpá wá.” Gì zía, niyí kóo kí ngìrì royé gì zì 'yì e, gì zía, tú'dú 'yì e ngununí kóo go mbá kídí, Yiwáni ni nébì.

33 Zíye nda ìnyiyé úkulúgu ledre kací a zía kídí, “Owozé wá.”

Yésu ya zíye ní, “fi, bì kenée ní, máíli amá lolu kpá úku ledre roko'bù bì mándìsì méngì ledre e kíe ní, zíse wá.”

12

Muruwayi gì ro bisinyí 'yì ga bì ufuní owú 'bì m̀ngì yáká ní

(Lúru kpá Matáyo 21:33-46, Lúka 20:9-19)

1 Zì Yésu ìnyiné úku ledre zì m̀ngburoko 'yì ga gére nées simi muruwayi kídí, “Ngiti o'do, 'dì'biogu kóo kufú kóró zía 'dìyì a yáká ené. Zía ìnyiné ícì'díkí gara ro yáká máa nées gbaá, zía ícì gu gì ro do ndìsì lùru kóró ma'dáa simi a. Gì ore, zía ó'bóyeme bì gì ro zì 'yì bì ni ndìsì 'bá'bá yáká ma'dáa a nées ní, ndìsìné simi a 'dága kí lúru bì. Zía yéme ledre kí ngiti géyì 'yì e, zía ótoómo yáká máa nées zíye, idíní ndìsì méngì moko simi a. Yóo zía ndéréókpóne gbála.

2 “Nda simi kadra mi'décì miáná kóró máa ga gére ní, zía ìnyiné kása ngiti 'yì kasa ené zì 'yì ga bì yáká íri

ní, gì ro zíye kpá í'bì 'bì ené kóró gì simi a. 3 Simi bì 'yì kasa nées ogu íri ní, zì 'yì ga gére nées 'dì'bi wo, zíye ócò wo, zía ngásálúgu roné zì m̀ngì yáká kí gbékpì s̀lìne. 4 Zì m̀ngì yáká ìnyiné kpá kása ngiti 'yì kasa ené, zì 'yì ga gére nées kpá ìnyiyé ócò wo do ócólóko doa, zíye méngìlára a 'duo bisinyíne. 5 Zía kpá kása ngiti 'yì kasa, zì 'yì ga gére nées ìnyiyé úfu wo. Zía kpá kása tú'dú ngiti géyì, méngìní yée kpá kenée, ocóní ngiti géyì bisinyíne, zíye úfu ngiti géyì miúfu.

6 “Ngiti 'yì kasa gì ro zía kása a ndaá lolu kóo wá. Mbigí owú 'bì ené bì oto 'búa kíngaya ní, idíaká nda kóo go lá duú ne. Zía nda ìnyiné kása cú wo duú gì 'dá'ba kí sómù ledre bì kídí, 'Bì ba nda go zaá mbigí owú 'bì amá ní, niyí go ógu éré wo.’

7 “Simi bì ya'dá ga bì yáká íri nées, lurúndikiní nda go cú mbigí owú 'bì m̀ngì yáká ní, zíye úku ledre dengbìye kídí, 'Ndazé rifu zize ótoómo yáká ba wá. Idízé úfu owú 'bì ené nées kpá 'dá'ba, gì ro zì yáká máa ba nda ídine geré 'bì ezé.’ 8 Nées ní, zíye ìnyiyé 'dì'bi owú nées, ócò a, do ócóonzó wo, zíye 'dì'bi umbua ndéréye úcu a tara yáká kenée.”

9 Nées ní, zì Yésu ndú'yú yée kídí, “Bì kenée ní, m̀ngì yáká ni nda méngì goó 'dì? Máúku zíse, otóomo 'yì 'bì moko ga gére nées wá, ni ógu úfu yée mbá do bì kulú owú 'bì ené nées, zía nda óto ngiti géyì 'yì e ndìsìyé méngì moko simi yáká ené nées.”

10 Ólosé aka esé miéké kúrú Lomo bì uku kídí,

“Tutú bì kóo 'yì ó'bó 'dìcì e asiní gì roa ní,
ogú nda yì ené go tutú bì kí ledrené owóowó ní.

11 Ledre ba ní, Ngére ezé Lomo méngì kóo ne,
zía nda ówóne go miówó, zía émené komozé.’ ”

12 Zí mǎngburoko 'yì 'bì Yúda e áyíye gí ro 'dí'bi Yésu, gí zía, owoní go kídí, uku muruwayì nées royé. Tí lá zíye éré ngírì tǔ'dú 'yì e, zíye ótoómo wo, do ndéréókpóye gí cigí a.

Ngíti géyì Farúsáyo e uzuní Yésu kí ledre usóru

(Lúru kpá Matáyo 22:15-22, Lúka 20:20-26)

13 Gí do kací ledre nées ní, zí mǎngburoko Isiréle ga gére nées kása ngíti géyì Farúsáyo e kí ngíti géyì 'yì 'bì Eróde e* zí Yésu gí ro úzu wo togú Yésu ma'dáa uku luyú ledre go ro akúma 'bì Róma yá, zíye 'dí'bi wo. 14 Zíye ñnyiyé óguyé zía, ya zí Yésu ní, "Yì 'dódo ledre, owozé bú kídí, rǎnga eyì lengbe rǎnga kú wá, ledre bì 'yì e ndìsiní sómú a ní, ata ené kací komoyì kpá wá, sómú eyì ledre moko 'bì 'yì e kpá wá, ndìsì 'dódo yì eyì tí lá dùú mbigí ledre 'bì Lomo. Bì kenée ní, úku aka zíze, utúasá miútúasá zíze í'bì usóru zí mongú 'yì Káyísara† ngére 'bì kǎngá Róma? Idízé í'bì a? Ídí úku a zíze. Togú ndazé í'bì a wá, ídí kpá úku a zíze."

15 Zí Yésu ówo mani eyé nées téké, zía úku ledre zíye kídí, "Ílisé úzu máa gí ro 'dí? Í'bíógusé aka komo kēsì girì zíma yáa."

16 Zíye ñnyiyé ógu kée zía. Zía ndú'yú yée kídí, "Bì ro kēsì ba lǐlì simì komo ambi, sara ñrì 'yì ba, nées ñrì ambi?"

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Nées, lǐlì simì komo Káyísara."

17 Nées ní, Yésu ya zíye ní, "Togú kenée yá, ídísé í'bì éyì bì 'bì Káyísara ní zía, zíse í'bì éyì bì 'bì Lomo ní, zí Lomo."

Zí tara ya'dá ga gére nées ñdríne mbá miǎdrí, gí zí ledre bì Yésu uku-lugu zíye ní, zíye ñnyiyé ótoómo wo.

Ledre gí ro úru gí simì umbu (Lúru kpá Matáyo 22:23-33, Lúka 20:27-40)

18 Nda gí ore, zí Sadúkáyo ga bì ngára ñgununí ledre úru gí simì umbu wá ní óguyé ndú'yú Yésu. 19 Zíye ndú'yú Yésu kídí, "Yì 'dódo ledre, Músa eké kóo lorù ba zíze kídí, togú 'yì uyuomo owú e do kacíne wá, 'yì ma'dáa bì uyu nées, lúndua idí 'dí'bi kára umbu bì kací a nées, gí ro zía ndíkíogú owú do bì kací lúndu máa nées. 20 Ngíti ledre mengí kóo roné káa, owú ya'dá e ñnyí kóo bo ñnyì doa gbre (7) mbá lúndu e. Zí mongúye ofú kára, kára máa nées ndiki aka kóo owú zía wá, geré zía úyuómo kára nées. 21 Zí lúndua bì utú do sogoa ní, 'dí'bi kára umbu eyé máa nées, ndikiní owú kéne kpá wá, zía kpá úyu ené, ótoómo kára máa nées. Zí ota (3) lúnduyé 'dí'bitátá kára máa nées, ndikiní owú kéne kpá wá, zía kpá úyuné. 22 Zí ledre nées ndéréne kenée kací owú ya'dá ga gére nées za mbá. Oduya nda dùú ambáodúye, zía 'dí'bi kára máa nées, ndikiní owú kpá wá, zía kpá úyu ené, ótoómo kára nées. Nda gí do kací ya'dá ga gére nées mbá, zí kára nées nda úyu 'bì ené dùú gí 'dá'ba. 23 Bì goó kenée ní, togú karanée urúní kí ya'dá ga gére nées go gí simì umbu mbá ní, kára máa nées ñi nda ídí go mbí me'be ambi? Bì owú ya'dá ga bì ñnyì doa gbre (7) nées, kára nées ñi kóo go me'beyé mbá ní."

24 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Lúyúsé go gbála, gí zía bì ówosé esé ini ledre gí simì miéké kúru

* 12:13 12:13 Yì 'bì Eróde e ñnyí 'yì ga bì iliní zí ngúru 'yì gí dongará bulúndu Eróde e ídine mongú ngére 'bì kǎngá 'bì Isiréle e ní. † 12:14 12:14 Káyísara: Káyísara ini ledre gí simì kídí mongú ngére 'bì Róma. Ñi mongú ngére do ngíti géyì lafúne ngére e ga bì 'bì ngíti géyì kǎngá e káa zí Yúdáya kí Galiláya. ‡ 12:24 12:24 Sadúkáyo e ndìsiní yì eyé kóo ólo lá dùú búku e ñnyì gí dongará tǔ'dú kurú búku ga bì 'bì miéké kúru Lomo ní. Ólúogú ñi ngúru búku gí dongará búku ga bì ñnyì Sadúkáyo e ndìsiní ólo yée ní. Nées sǐ ledre bì Yésu 'dí'bi véresì nées gí roa gí simì Ólúogú ní, gí zía, nées ngúru véresì bì Sadúkáyo e owoní bú ní.

Lomo kí roko'bu 'bi Lomo kpá wá ní.‡ ²⁵ Simi bi 'yi e niyi úrú gi simi umbu ní, kará e kí ya'dá e 'di'biní lolu royé wá, niyi nda ídí eyé mbá káa zí maláyika ga bi komo ere 'dága 'dáa ní. ²⁶ Nda gi ro ledre miúrú gi simi umbu, ólosé esé miéké kúrú Lomo bi uku ledre gi ro kadra bi kóo kúrú Lomo owúogú zí Músa gi simi pho'du kí ndící komo kágá ní wá? Ekéní simi a íri kídí, Lomo uku zí Músa kídí, 'Mááyí Lomo bi ndiši lúrú kací Abarayáma, kí Isáka nda kí Yakóbo e ní.' ²⁷ Sée Sadúkáyo e, luyúsé ledre go. Ndaá 'bi ené Lomo 'bi 'yi ga bi niyi umbuyé ní wá, yi ené Lomo 'bi 'yi ga bi tridri ní."

Loru bi kí ledrené owóowó kíngaya ní

(Lúru kpá Matáyo 22:34-40, Lúka 10:25-28)

²⁸ Ngíti 'yi 'dódo lorú 'bi Músa ni kóo kpá dongará 'yi e ore, ndiši kóo úwú ledre ga bi Sadúkáyo ga gére ndišiní úkuló'bó a kí Yésu e ní, owo kóo go kídí, Yésu ukulugu ledre go zí Sadúkáyo e bilámáne, née ní, zía ñnyiné óguné ndú'yú Yésu kídí, "Mongú 'yi, lorú bi romo gi do lafúne e mbá ní, 'bié wo be 'di?"

²⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, "Loru bi kí ledrené owóowó ní ni ba, 'Úwúsé aka sée Isiréle e, Mbigí Lomo ni dujú kje'do bi ni Ngére ezé ní. ³⁰ Ídí óto 'bú Ngére bi Lomo eyí ní kí mimbé'deyí kje'do, kí sómú ledre eyí mbá, kí lomo royí mbá nda kpá kí roko'buyí za mbá.' ³¹ Ngíti a bi kpá káa zía romo gi do lafúne e mbá ní, ni 'bi ené. Ídí óto 'bú lafúyí e káa zí bi óto 'búyí kí royí ní. Ngíti cóngó lorú bi romo gi do yée ga bi gbre née ndaá."

³² Zí o'do née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Bilámáne, 'yi 'dódo ledre, ledre née ni tí kenée ma'díi. Káa zí bi úku née, tí lá ngére ezé Lomo ni dujú ne bikéjé ngére,

ngíti a ndaá 'bi ené do kací a née wá. ³³ Togú óto 'bú Lomo kíngaya kí mimbé'deyí kje'do, kí sómú ledre eyí mbá, kí roko'buyí za mbá, zíyí óto 'bú lafúyí e káa zí bi óto 'búyí kí royí ní yá, méngí née go mongú bilámá ledre bi Lomo ni ídí gi zíyí kí rokinyi kíngaya ní, gi zía, ledre née romo go do 'dáná eyí e za mbá."

³⁴ Zí Yésu ñnyiné ówo a gi zía téké kídí, miúkulúgu ledre ené ni kí bilámá sómú ledre siminé, ya zí o'do née ní ní, "Mbófo eyí, sómú ledre eyí emesá. Áyí go lá gbóo gi ro ówo Lomo káa do ngére eyí." Nda gi do kací ledre née ní, 'yi ga bi kóo niyi okó ro Yésu ní, utúasání lolu kóo ógu úzu Yésu kí ngíti ndu'yú wá.

Yésu uzu ezeokóne e kí ndu'yú

(Lúru kpá Matáyo 22:41-46, Lúka 20:41-44)

³⁵ Zí Yésu kóo ndišiné kpá fú 'dódo ledre zí 'yi e do ligá 'Díci 'bi Lomo íri, zía ñnyiné ndúndu'yú kídí, "Sara 'yi 'dódo lorú e ukuní ledre kídí Kírésito ni bulúndu Dawídi lará káa be 'di? ³⁶ Ngére Dawídi uku kóo ledre kací kúrú 'Dówú Lomo gi ro Kírésito ma'dáa kídí,

" 'Ngére ezé Lomo ni úku ledre zí ngére amá kídí,

"Ndísi do sílímá 'bi anú ona, gi simi síndí kadra bi mááyí óto ezeokóyí e mbá

sí síndiyí ní." "

³⁷ Dawídi kí roné ndiši ndólo Kírésito Ngére, togú kenée ní, Kírésito ni ídí bulúndu a lará a káa be 'di?"

Zí tú'dú 'yi e ndísiyé úwú ledre ené kí mongú rokinyi ní.

Yésu mada 'yi e gi ro Farusáyo e kí 'yi 'dódo lorú e

(Lúru kpá Matáyo 23:1-36, Lúka 20:45-47)

³⁸ Zí Yésu ñnyiné 'dódo ledre zíyí kídí, "Komosé ídí ídí rosé, ndásé ídí káa zí 'yi 'dódo lorú e wá. Ndísiní

ésì m̀ngburoko m̀kokoro bongó e royé ndìsì kí gámáye kíe simi sùu, g̀i ro zì 'yì e ndìsìyè í'bí mandá zìye kí dokuwu. ³⁹ Togú olúní go simi 'Dìcì Kótruro e, togú mbú m̀ngburoko ayímbi yá, iliní ndìsì té do m̀ngburoko bi ndìsì e g̀i ro zìye ídíye owóowó. ⁴⁰ Ndìsìní èrì 'be 'bi kará umbu e zì kará umbu ga gére nées ndìsìyè sáká yée. Owú éyì bi do s̀lì kará ga gére ní, zìye ndìsìyè í'bí a zìye ánu. Togú nda go s̀ndì kadra 'bi ini zì Lomo yá, zìye ndìsìyè ódroyé ngbàngbáne. G̀i zì keyì nées ní, Lomo ni 'dó'do yée bisinyíne."

*Tákpásìlì 'bi ngíti kára umbu
(Lúru kpá Lúka 21:1-4)*

⁴¹ Nda g̀i do kací 'dódo ledre do ligá 'Dìcì 'bi Lomo, zì Yésu ndéré ndìsìné gbóo cigí bi bi 'yì e ndìsìní ónzó kèsì e doa ní, zì ndìsìné lúru 'yì ga bi ndìsìní ónzó kèsì káa do tákpásìlì zì Lomo ní. 'Yì ga bi kí tú'dú kèsì e zìye ní, zìye ndìsìyè ónzó a simi sondúu nées íri. ⁴² Nées ní, zì ngíti kára umbu 'yì lerì ngára éyì ndaá zì wá ní, óguné kí odu owú kèsì bi zìne bi niyí útúásá úgú lá owú éyì bi cúku'dée kíe ní, ónzó a simi sondúu káa do tákpásìlì zì Lomo.

⁴³ Zì Yésu ìnyìné ndóloyóko 'yì lódú kacíne e tríe do bi kèrì a, ya zìye ní, "Máuku zìse ma'díi, kára bi gáa ogú ónzó kèsì kára ba, onzóromo kèsì go g̀i do 'yì ga bi gáa onzóní kèsì ona ní za mbá, ⁴⁴ g̀i zì, 'yì máa ga gére nées onzóní lá kèsì bi g̀i do tú'dú a bi zìye ní. Kára ba, za kí lerì ené nées mbá, í'bí 'bi ené kèsì bi do s̀lìne ní go mbá, nées kóo wo bi ootomo g̀i ro éyì miánu zìne ní."

13

*Ledre g̀i ro mindúru 'dìcì 'bi Lomo
(Lúru kpá Matáyo 24:1-2, Lúka 21:5-6)*

¹ Simi bi Yésu ni go olúogú g̀i simi 'Dìcì 'bi Lomo ní, zì ngúru 'yì lódú kacía ìnyìné úku ledre kídí, "'Yì

'dódo ledre, lúru aka lá m̀ngburoko tutú ga bi o'bóní 'dìcì ga ba kíe ba, kpá kí lámá bi ro 'dìcì máa ga gére nées."

² Zì Yésu úkulúgu ledre zì kídí, "Nées kpá éyì? 'Dìcì ga gére nées kí mbágá lámá nées bi royé nées, kpá kí m̀ngburoko tutú ga bi o'bóní yée kíe nées mbá, niyí ógú ndúruonzó yée kíe nées mbá bi, bikèrì tutú bi zì ídíákáne do ezené 'dága ní ndaá."

³ Simi bi Yésu ni go mindìsìné gá do Landa Olíva m̀dí zì 'Dìcì 'bi Lomo ní, zì Pétero e, kí Yakóbo e, kí Yiwáni e, kí Andiríya óguyé ndoo ndú'yú wo, ⁴ "Úku aka zize, ledre máa nées ni méngì roné kenée kí be 'di? Lìlì ledre bi ni 'dódo a zize kídí ledre nées ni ógú méngì roné kenée ní 'di?"

*Ledre g̀i ro 'do'dó bi 'yì 'bi Yésu niyí ógú 'dó'dó a ní
(Lúru kpá Matáyo 24:3-14, Lúka 21:7-19)*

⁵ Zì Yésu úkulúgu ledre zìye kídí, "Komosé idí idí rosé, 'yì e ndaní lóndo sée wá. ⁶ Tú'dú 'yì e niyí karanée ógú kí ìrimá, zìye ndìsì úku ledre kídí yée niyí Kírésìto, g̀i zì keyì nées ní, niyí lóndo tú'dú 'yì e.

⁷ Ásé karanée úwú ledre kídí okó ni go ógú, ngíti géyì yá kídí okó ni go 'dáa, simi bi ledre ga gére niyí go ndìsì méngì royé kenée ní, ndásé s̀kpi m̀mbé'desé 'dága wá. Ledre ga gére niyí méngì royé kenée, tí lá nées ndaá 'bi ené aka odu do sogo kàngá ba wá. ⁸ Kúfú ngíti géyì 'yì e niyí karanée ndéré útú kí okó do kúfú ngíti géyì 'yì e, zì ngíti kàngá ndéré útúne kí okó do ngíti kàngá. Mongú 'bú ni útú, zì kí'dì kàngá ndìsì méngì roné do ngíti géyì bi e. Nées aka lá dosì 'do'dó ma'dáa.

⁹ "Ídísé tóro ngbúo káa zì bi áse go 'yì lódú kacíma e ní. Ngíti géyì 'yì e niyí karanée 'dí'bi sée ógú kíe kó'dú 'yì úku ngbanga e do ócò sée simi 'Dìcì Kótruro e. Niyí karanée 'dí'biogú sée kó'dú gávana e kí m̀ngburoko ngére e g̀i

ro úku ledre gi romá zíye. ¹⁰ 'Dá'dá zí do sogo kángá ba úkúne, ni miútúásáne do 'dódo bilámá ledre zí ríkí kúfú 'yì e za mbá. ¹¹ Togú karanée 'di'biní sée go do ógú kise kó'dú mingburoko 'yì ga gére née yá, ndásé ndìsì sómù ledre sisikala 'dá'dá gi ro úku a togú iliní go úwú ledre gi tarasé ní wá. Ídísé úku zíye tí lá dùjù ledre bi 'Dówù Lomo uku go zise ní. Gi zía, úkusé née kúrú Lomo, née ndaá sómù ledre esé wá.

¹² “Lúndu e niyí í'bí lúnduyé e zí umbu, 'bumiowù ni méngì a kpá kenée zí owù 'bi ené. Owù e niyí zíngì ro 'yì ndíkì yée do í'bí yée zí umbu. ¹³ Tù'dù 'yì e niyí sógó sée gi zía bi ásé 'yì lódù kacíma e ní. Abú kenée ndotó, 'yì bi ni i'bí roné ndìsì lódù kacíma gi simi odù sìnđì kadra 'bi do sogo kángá ba ní, ni ndíkì tridri bi za fí ní.”

*Ledre gi ro misinyiónzó
Yerusaléma
(Lúru kpá Matáyo 24:15-21, Lúka
21:20-24)*

¹⁴ “Simi bi lúrúndíkisé mongú bisinyí éyì kí tóro do bi bi ngará ndaá zía tóroné doa wá ní, 'yì bi ni ólo ledre ba ní, idí ówoyéme ini ledre gi simi a bilámáne. Gi ore 'yì ga bi niyí simi Yúdáyá ní, idíní ngásá komo landa e. ¹⁵ Togú bisinyí ledre máa née ogundiki 'yì do 'dìcì,* ndaá ndítíogú olù 'dìcì gi ro 'dí'bi éyì kí wá. ¹⁶ Togú 'yì bi ledre máa née ndíkì wo yáká ní, ndaá lolù ngásá ndá'ba 'be gi ro 'dí'bi yata bongó wá. ¹⁷ Kadra máa née ni síníyí gbála, zí kará ga bi kí simiyé, kpá kí yée ga bi kí owù e kó'dúye ní. ¹⁸ Ídísé ini ini zí Lomo kíngaya kídí, ledre máa née, ndaá méngì roné simi kadra drù wá, ¹⁹ 'do'dó 'bi sìnđì kadra máa née ni idí bisinyíne kíngaya zía rómoné gi do bizóro e za mbá, gi zía méngì aka roné 'dá'dá a do sogo kángá

ona kú wá, tónóne simi kadra bi kóo Lomo otoogu kángá ba kí ere e, do ndéréoguné gi cakaba ní. Ngíti ledre utúasá lolù kpá méngì roné kenée wá. ²⁰ Idí Ngére Lomo ndaá kóo 'dósoogu sìnđì kadra ledre máa née gbù'du wá, káa bi 'yì ómo ndaá. Nda lá gi ro migéléogú 'yì ené e, zía 'dósoogu a gbù'du. ²¹ Simi sìnđì kadra máa née togú ngíti 'yì uku ledre kídí, 'Lúrúsé aka Kírésito ogu go.' Togú kenée wá, 'Ni go bi 'dáa yá,' ndásé ngúngu a wá. ²² Tù'dù 'yì ranga e niyí karanée ógú kí ìrì Kírésito ngiti géyì kí ìrì nébì e, zíye ndìsìyé méngì mingburoko ledre ga bi kí roko'buyé ní gi ro ndìsì lóndo migélé 'yì ga bi 'bi Lomo ní, togú ni útúasá zíye méngì a kenée yá. ²³ Káa zí bi go kenée ní, komosé idí idí rosé kíngaya. Máenzi komosé go 'dá'dá gi zí ledre káa zí ga gére née kí méngì royé.

²⁴ “Tí lá simi sìnđì kadra máa née, gi do kací 'dó'dó née ní,
“ ‘zì kadra ìlìne mbùù,
éfé ongó kpá wá,

²⁵ zí kele e ndìsì rereyé gi 'dága girí, zí éyì ga bi komo ere ní mbá ndìsì kíziyé.’

²⁶ “Simi sìnđì kadra née 'yì e niyí lúru Owù 'bi 'Yíma'dí kí ógú gi komo ere kpurú gi simi burungú kí cóngó roné kpá kí mongú roko'buné. ²⁷ Ni kása maláyika ené e zíye báiyé do bi e do sogo kángá za mbá, zíye 'dó'dúyóko 'yì ené e ga bi gelé yée go ní, mbá do bi kíé'do.

²⁸ “Ídísé lúru lílì ledre bi mándìsì úku a ba lá dùjù gi ro ndórí. Togú lúrúsé mikánda mbílì ndórí niyí go ú'bù yá, kídí ndumu ni go gbóo. ²⁹ Kpá kenée, togú lúrúsé ríkì ledre e go kí méngì royé kenée komo ere yá, idísé ówo a kídí, kadra mindá'baógumá ni go gbóo. ³⁰ Máúku zise kídí, ledre máa née ni méngì roné simi bi 'yì ga bi cakaba

13:14 13:14 Dániyele 9:27, 11:31, 12:11c * **13:15** 13:15 Do 'dìcì: Ga kóo 'desì ní Yúda e ndìsìní ùbù 'dìcì eyé kí doné sisilekpe. Zíye ndìsìyé ékíye doa 'dága ìrì ndìsì méngì ngiti géyì ledre eyé e.
13:25 13:25 Isáya 13:10, 34:4

ba uyuonzó aka roné wá ní. ³¹ Ere e kí do sogo kángá ba niyí ùkú mbá, tí lá kúrúma ùkú ené e wá.

Míndá'baógu Yésu ni liyi 'yi e miliyi

(Lúrú kpá Matáyo 24:36-44)

³² “Kadra mindá'baógumá, 'yi e mbá utúasání ówo a wá, abú maláyika ga bi komo Ere ní, owoní wá, gba máa Owú 'bi Lomo máówo kpá wá. 'Buzé Lomo owo dujú ne. ³³ Káa zí bi go kenée ní, komosé idí idí rosé. Zíse idíse nziyisé gi zía kadra ledre máa néesé ówosé wá.

³⁴ “Míndá'baógumá ni idí ené káa zí 'bi o'do bi kóo ñnyí gi 'be 'bi ené ndéréne do ngíti bi gbála ní. Simi bi kóo ñnyí ndéré ní, zía ífibáyi moko zí 'yi 'bi moko ené e mbá kpíkpkípí, zía kpá úkuómo ledre zí 'yi 'bi moko máa wo bi ndísi 'bi ené lúrú bi kací mbotu gara ní kídí, 'Komoyí idí idí kacíma do misi'di, mándéré go, mááyí ndá'baógu.’

³⁵ “Gi zí keyí néesé ní, komosé idí idí rosé gi zía ówosé esé kadra bi mǐngí 'be néesé ni ndá'baógu simi a ní wá. Ambí owo ne ngíti géyi yá, ni ndá'baógu kí tagá, togú kí ndulu, kí simibi, togú kí phiyí. ³⁶ Abú miógu a ni liyi sée miliyi yá, idí ógundíki sée fú lá kí óndó bi. ³⁷ Ledre bi máúku zise ba, máúku go zí 'yi amá e mbá, 'Komosé idí idí rosé.’ ”

14

Ledre bi yemení wo wayi ro Yésu ní

(Lúrú kpá Matáyo 26:1-5, Lúka 22:1-2, Yiwáni 11:45-53)

¹ Simi sǐndí kadra néesé ngítí sǐlǐ idíaká kóo go gbre gi ro do méngi

Ayímbi Umbuokpó* kí Ayímbi Ambata bi 'De'dí ndaá simi a wá ní.† Zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyi e, kí 'yi 'dódo loru e yéme royé ndísi gámásó'do misi'di bi do 'dí'bi Yésu doa wayí gi ro úfu wo ní. ² Zíye úku ledre kídí, “Tí lá ndazé 'dí'bi wo kadra ayímbi wá, káa bi 'yi e niyí zíngi rozé ke.”

Lefení sù'bù do Yésu simi Beteníya (Lúrú kpá Matáyo 26:6-13, Yiwáni 12:1-8)

³ Simi bi Yésu ni simi Beteníya do bi éyi miánu 'be 'bi Simúna bi kí umbunonó roné ní, zí ngíti kára óguné kí bilámá sù'bù mindonyo bi ugúní kí tú'dú kési ní, zía líkpí tara kúkú sù'bù néesé do léfe a mbá do Yésu.

⁴ Zí bi sínýíne ro ngíti géyi 'yi ga bi kóo ore ní, zíye tónóye úku ledre dongaráye kídí, “Áyi, kára néesé lefe sinyi nda sù'bù néesé kenée gi ro 'di? ⁵ Niyí kóo úgúoyó a kí tú'dú kési, káa zí kési bi gi ro í'bí a zí 'yi bi méngi moko go kí tú'dú éfé e, go gbóo zía idíne simibi kǐé'do ní,‡ do í'bí a zí 'yi lerí e.” Zíye ñnyiyé úku sinyi ledre zí kára néesé 'duo gbála.

⁶ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, “Ótoómosé kára néesé, 'yi ndaá 'dó'do wo wá. Méngi mongú bilámá ledre go zíma. ⁷ Ásé idí kací kadra ga ba mbá kí 'yi lerí ga gére néesé, zise ndísisé í'bí éyi zíye simi kadra bi ílisé go í'bí a simi a ní. Tí lá mándísi amá kíse za fí wá. ⁸ Méngi zíma néesé go 'bi ené ledre bi utúasá go méngi a ní. Lefeutu sù'bù mindonyo néesé domá gi ro yémeómo máa nziyiné gi ro bi bi niyí óto a zíma ní. ⁹ Máúku

* **14:1** 14:1 Ayímbi Umbuokpó: Ni sǐndí kadra bi Yúda e ndísiní sómúndíki ledre bi kóo Ngére Lomo okpó gi do 'be 'bi eyé e ufu owú 'bi eyé e wá gi zía bi oróní sáma owú kábiríkí ro kágá mbotu eyé e ní. Zía kóo 'di'biogú yée gi simi Ízibiti gi simi 'do'dó bi kóo niyí simi a ní. Ólo Ólúógu 12:1-20. † **14:1** 14:1 Ayímbi 'bi Ambata bi 'De'dí ndaá simi wá ní: Ni ayímbi bi Yúda e ndísiní méngi a kí sǐlǐ ñnyí doa gbre kí sómúndíki ledre miólúógu bulúnduyé e gi simi 'dó'dó bi kóo simi Ízibiti ní. Ayímbi Umbuokpó ni mízefí sǐlǐ 'bi Ayímbi 'bi Ambata bi 'de'dí ndaá simia wá ní. Simi sǐlǐ bi ñnyí doa gbre néesé, loru 'bi Músa uku kídí Yúda e ndaní ánu ambata bi kí 'de'dí siminé ní wá. Ólo Ólúógu 12:17-20. ‡ **14:5** 14:5 Togú ólo véresí ba simi báyiulu 'bi gírígi e yá, áyi ólondíki ledre dinári 'bi Róma míya ota (300) simi a. Dinári kǐé'do ni kési bi ndísiní í'bí a zí 'yi gi ro moko bi méngi wo, ili 'dí'bi kési kadra kǐé'do ní.

zise ma'díi, bi ga bi niyí úku bilámá ledre doyé ní mbá, ledre bi kára née mengi wo zíma ní, niyí úkuógu a zí 'yi e ndišiyé sómúndíki ledrea gi roa.”

¹⁰ Zí Yúda Keriyóta, ngúru 'yi lódú kací Yésu ndéréne zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e ní í'bí ngbángá Yésu zíye. ¹¹ Zí bi émené royé gbála kí úwú ledre bi Yúda uku née, zíye úku ledre zía kídí, yée niyí í'bí késí zía. Née ní, zí Yúda tónóne gámásó'do bilámá misi'di bi gi ro zíne í'bíógu Yésu ma'dáa doa zíye ní.

Yemení éyí miánu 'bi Ayímbi Umbuokpó

(Lúru kpá Matáyo 26:17-25, Lúka 22:7-14,21-23, Yiwáni 13:21-30)

¹² Simi mizefi sílì 'bi Ayímbi Ambata bi ngará 'De'dí ndaá simi wá ní, kací ondú bi Yúda e, née sílì bi ndišiní òngóonzó phirangá kábiriiki simi a gi ro Ayímbi Umbuokpó ní, zí 'yi lódú kací Yésu iniyé ndú'yú wo kídí, “Íli gáa zíze ndéréze yéme bi gi ro Ayímbi Umbuokpó 'da?”

¹³ Née ní zía kása 'yi e gbre gi dongaraye 'yi lódú kacíne e kídí, “Ndérésé mu simi Yerusaléma íri, áse ndíki ngíti o'do íri kí ndá'baógu gi ngburu kí ndoko iní doné. Ídísé lódú wo ¹⁴ zaá gi 'be, zise ndú'yú mingingi 'be máa née kídí, 'Yi 'dódo ledre ya, 'bi ené 'dici bi yée niyí ánu éyí miánu 'bi Ayímbi Umbuokpó simi a kí 'yi lódú kacíne e ní, ni 'bi ené wo bi 'di? ¹⁵ Ni 'dódo bi 'bi ngu e zise simi 'dici máa wo bi ubuní wo gá do ezené 'dici 'daga ní, yemeomoní bi go mbá nzíyiné, zise simi a íri, ídísé yéme éyí miánu 'bi ayímbi simi a íri nzíyiné gi rozé.”

¹⁶ Zí 'yi lódú kacíga ga bi gbre née ndéréye, zíye óguyé simi Yerusaléma íri, zíye ndíki éyí e tí káa zí bi Yésu uku ledre a zíye ní, zíye iniyé yéme éyí miánu 'bi Ayímbi Umbuokpó ore.

¹⁷ Nda go kí tagá, zí Yésu óguyé kí 'yi lódú kacíne ga bi sokó doa gbre

née mbá simi Yerusaléma do bi bi gáa yemeomoní go zíye nzíyiné ní.

¹⁸ Simi bi niyí nda go ánu éyí ní, zí Yésu iniyé úku ledre zíye kídí, “Máuku zise ma'díi, ngúrusé ni í'bí ngbángáma zí ezeokóma e. Tí 'yi bi ndišizé ésikótru sílize kéne simi éyí miánu ní.”

¹⁹ Simi bi uwúní ledre née ní, zí bi sínýine royé gbála, zíye tónóye úku ledre zía mikékeria kídí, “Mongú 'yi, wo bi ma'díi ní ndaá 'bi ené máa wá.”

²⁰ Yésu ya zíye ní, “'Yi ma'dáa ni ídí gi dongarase ga bi sokó doa gbre bi ndišizé ésikótru sílize kéye simi éyí miánu ní. ²¹ Gi romá, wo bi ogu go káa do 'yima'dí ní, ledre amá ndaá. Miéké kúru Lomo ukuyeme go kídí niyí 'dó'do máa, zíye úfu máa. Ledre née ni tí ógu méngi roné kenée ma'díi, ni sínýi gbála zí 'yi bi ni í'bíógu máa ní. Ni kóo ídí bilámáne zí 'yi máa née togú ndaní kóo ndíkiógu wo wá ní.”

Éyí miánu gi ro sómúndíki ledre miúyu Yésu

(Lúru kpá Matáyo 26:26-30, Lúka 22:14-23, 1 Korindo 11:23-25)

²² Simi bi niyí aka fú ánu éyí ní, zí Yésu ma'dáa iniyé 'dí'bi ambata, zía í'bí mbófo éyí zí Lomo, zía 'deweifi simi a, zía í'bí a zí 'yi lódú kacíne e ga gére née, ya zíye ní, “Ánusé mu, née kuru'bumá.”

²³ Zía kpá 'dí'bi kó'do bi kí le'yí kóró siminé ní, zía í'bí mbófo éyí zí Lomo, zía í'bí kó'do máa née zíye, zíye éwé le'yí kóró bi simi a née kacíye cé.

²⁴ Yésu ya zíye ní, “Ba lílì sámamá bi ndé'yí bi káa do yéme ledre zí tú'dú 'yi e ní, née go éyí bi ni yéme mikánda ledre dongará 'Buzé Lomo kí tú'dú 'yi e ní. ²⁵ Máuku zise ma'díi, máéwé ándá aka lolu le'yí kóró káa zí wo ba 'diya wá, mááyí éwé 'búo mikánda a 'be 'bi Lomo.”

²⁶ Née ní, zí Yésu kí 'yimikása ené e úku ke'bi mbófo Lomo, zíye iniyé yóo ndéréye do Landa Olíva.

Manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e, 'yi 'dódo lorù e, kí m̀ngburoko ngére e ní, kasaní kóo yéé ye g̀i ro 'dí'bi Yésu.

⁴⁴ Yúda uku gáa ledre go zíye kídí, “Tí lá 'yi bi mááyí fáka wo ní, née 'yi máa bi ásé 'dí'bi wo ní. Ídísé geré 'dí'bingéři wo, zise ndéré kie.”

⁴⁵ Simi bi Yúda oguní ní, zía ndéréne geré zí Yésu ya zía ní, “Yi 'dódo ledre,” zía ñnyiné fáka wo. ⁴⁶ Geré née ní, zíye ñnyiyé 'dí'bingéři Yésu. ⁴⁷ Zí ngúru 'yi g̀i dongará 'yi lódú kací Yésu ma'dáa lálaogu maku okó g̀i simi siříkpa, zía ñnyiné lágá'déçì mbílí 'yi moko 'bi mongú 'yi 'dáná éyí tu.

⁴⁸ Yésu ya zíye ní, “Ógusé kí maku okó e, kí ngbóndó e g̀i ro 'dí'bi máa ní. Mááyí 'yi méngi bisinyí ledre e?

⁴⁹ Mááyí kíse kára kací kadra mbá kí ndiři 'dódo ledre e zise do ligá 'Díçì 'bi Lomo, 'dí'bisé nda kóo máa wá g̀i zí 'di? Ni go méngi roné káa zí bi miéké kúru Lomo uku ní.” ⁵⁰ Née ní, zí 'yi lódú kaciga uduyé mbá ngásáye, zíye ótoómo wo kí ngúcuné do sili 'yi ga bi oguní 'dí'bi wo ní.

⁵¹ Ngíti owúphirangá ni kóo ore, onzó roné lá bongó mióonzó, zía ñnyiné lódú Yésu. Simi bi iliní nda kóo kpá g̀i ro 'dí'bi wo ní, ⁵² zí mióonzó bongó née líkpíne g̀i roa, zía ótoómo a çikí kírí née, do ngásáne ngírá.

Yésu kó'dú 'yi 'déçì ngbanga e
(Lúru kpá Matáyo 26:57-68, Lúka 22:54,55,63-71, Yiwáni 18:13,14,19-24)

⁵³ Née ní, zí 'yi ga bi kóo 'di'biní Yésu ní, ñnyiyé ndéréye kí Yésu ma'dáa 'be 'bi mongú 'yi 'dáná éyí. Zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e, kí m̀ngburoko ngére e, kpá kí 'yi 'dódo lorù e yóko royé mbá íri. ⁵⁴ Abú ledre née ni kóo o'buó'bu ndotó, zí Pétero kóo ódó mimbé'dené, zía ndiřiné kpá fú lódú kací Yésu ndo ndo ndo g̀i 'dá'ba g̀i ro zíne lúru ledre bi iliní méngi a kí

Yésu ma'dáa ní. Simi bi olúokpóní go kí Yésu 'be 'bi mongú 'yi 'dáná éyí íri ní, zí Pétero ma'dáa olúúgu roné do ligá íri do ndéré ndiřiné g̀i zí drú ro pho'du dongará 'yi ga bi 'bi moko ore ní.

⁵⁵ Zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e nda kí ngíti géyi m̀ngburoko 'yi 'déçì ngbanga e ndiřiyé gámásó'do ledre bi zíye úkuóto a ro Yésu g̀i ro zíye 'dí'bi wo úfu a ní, tí lá ledre bi kíé'do káa zíye ówo a ní ndaá. ⁵⁶ Simi ledre ga gére née mbá, abú tú'dú ngíti géyi 'yi e ukuotoní ledre ro Yésu ma'dáa ndotó yá, ledre ga bi ukuotoní yéé ní, nderení eyé mbá cee kíé'do wá.

⁵⁷ Zí ngíti géyi 'yi e úkuóto 'bi eyé kídí, ⁵⁸ “Uwúzé g̀i taraa kídí, née ni ndúruonzó mongú 'Díçì 'bi Lomo bi bulúnduzé e ubúní ye ba, zíne ubúlúgu a do biné duş simi sili ota, 'yi e ubúní ye wá.” ⁵⁹ Abú ukuní kenée ndotó, kúruye ni kóo kpá fú kpíkpi.

⁶⁰ Zí mongú 'yi 'dáná éyí ñnyíogu tóroné kó'dúye mbá, zía ndú'yú Yésu, kídí, “Ledre ndaá tarayí zíyi úku a kací ledre ga bi 'yi ga gére née ukuní née wá?” ⁶¹ Tí lá Yésu ití ené wá.

Zí mongú 'yi 'dáná éyí kpá ndú'yú ándá Yésu kídí, “Áyí ba Kírésito, wo bi Lomo geléogu wo go káa do Mbigí Owú 'bi ené ní?”

⁶² Yésu ya zía ní, “İ, mááyí tí wo ma'dii, ásé gú lúru Owú 'bi 'Yíma'dí kí ndiři zí Lomo bi roko'bu ofu go ní do anú, kpá kí ógu g̀i komo ere kpurú g̀i simi burungú.”

⁶³ Geré zí mongú 'yi 'dáná éyí ñnyiné lófo bongó g̀i roné kí simikesi, zía úku ledre zí 'yi e kídí, “Éyí bi ilizé kpá fú úwú ledre g̀i zí ngíti géyi 'yi e g̀i roa ní 'di ⁶⁴ bi uku tara sinyí go ro Lomo çú kí tarané ya née ni Ngére Lomo ní. Sómú ledre esé ni káa be 'di?”

Zíye ñnyiyé mbá úku ledre kídí, “Née ndaá ledre bi niyí ótoómo kí

úfu wo gi zía ní wá, idíní úfu wo 'dá'ba."

⁶⁵ Zí ngíti géyì tónóye ndìsì lúbu sùrú komoa, do ìnyiyé ódó'dùtù komoa kí bongó, do ócò wo, zíye úku ledre kídí, "Ambí ocó yì née ne? Ifi aka irja." Zí 'yì óndó bi ga bi ore née ìnyiyé kpá ócò wo.

Pétero ití kangú kídí née owo ené Yésu wá

(Lúru kpá Matáyo 26:69-75, Lúka 22:56-62, Yiwáni 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Simi bi Pétero ni aka kpá fú ndìsì do ligá ore ro pho'du ní, zí owúkára 'yì 'bi moko bi 'be 'bi mongú 'yì 'dáná éyì ore ní, óguné.

⁶⁷ Simi bi lurúndiki Pétero ní, zía lúru wo gbóó.

Zía úku ledre zí Pétero kídí, "Áyi, áyí ba tí ngúru 'yì gi dongará 'yì ga bi 'bi Yésu 'yì 'bi Nazeréta ba ke."

⁶⁸ Zí Pétero úkulúgu ledre zí kára née kídí, "Úku née kenée ledre 'dì? Máówo amá o'do née wá. Máówo'dí'bi amá kpá ledre gi simi ledre bi áyí ndìsì úku a née wá." Zí Pétero ìnyiné ndéréne mi'dí ku mbotu bi olúogu sága ní. §

⁶⁹ Gi do kací a née ní, zí owúkára née kpá ìnyiné ndéréne tara mbotu iri, zía lúru ndíki Pétero kí tóro, zía ìnyiné úku ándá ledre zí 'yì ga bi kóo ndìsini tóro ore ní kídí, "Ni kpá tí ngúru 'yì gi dongará 'yì ga bi 'bi Yésu ní ma'díi." ⁷⁰ Zí Pétero kpá ìnyiné íti kangú.

Do kací ledre máa wo née akpa kpá wá, geré zí 'yì ga bi kóo ndìsini tóro ore ní, ìnyiyé kpá úku ledre zí Pétero kídí, "Utúasá zíyì íti kangú yá née ndaá 'yì 'bi Yésu wá ní wá, gi zía, owozé kpá tí bú áyí 'yì 'bi Galiláya."

⁷¹ Née ní, zí Pétero tónóne lolóbú kídí, "Togú ledre bi máúku ba ndaá ma'díi ledre wá, Lomo idí í'bí mongú 'do'dó zíma. 'Yì bi ndìsise úku ledre gi roa née, máówo amá wo kú wá."

⁷² Geré née ní, zí o'do ngono úcu koko zí Pétero sómúndiki ledre bi Yésu uku zía kídí, "Karaba kí ndulu kí'dí bi ngono úcu aka koko kí'dí gbre wá ní, áyí íti kangúma kí'dí ota yá, née owo ené máa wá." Zí mongú simikozo méngi Pétero, zía útúne geré ndìsine ini ini.

15

Yésu kó'dú Ngére Piláto

(Lúru kpá Matáyo 27:1,2,11-14, Lúka 23:1-5, Yiwáni 18:28-38)

¹ Akpa kí phiyí, zí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e ní, mingburoko 'yì e kpá kí 'yì 'dódo lorù ga bi 'bi Músa ní, nda kí mingburoko 'yì 'dècì ngbanga e, yóko royé za mbá gi ro yéme ledre kí'è do. Zíye ìnyiyé ódó Yésu, zíye 'dí'bi wo ndéréye kíe kó'dú Piláto.

² Simi bi oguní kí Yésu íri ní, zí Piláto ndúndu'yú kídí, "'Yì ga ba ukuní ya úku ledre yá née ni mongú ngére 'bi Yúda e. Áyí tí mongú ngére 'bi Yúda e ma'díi?"

Yésu ya zía ní, "Kpá tí káa zí bi úku née."

³ Zí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e ní úkuóto tú'dú ledre e roa. ⁴ Zí Piláto kpá ìnyiné ndú'yú wo kídí, "Ledre ndaá tarayí zíyì úku a kací ledre ga bi ndìsini trótro yé ba wá? Lúru aka tú'dú ledre ga bi ndìsini úku yé ba."

⁵ Yésu uku ené ledre kací ledre ga gére née zía mbá wá, zí ledre née lútúne kací komo Piláto gbála.

⁶ Simi kadra Ayímbi Umbuokpó, Piláto ndìsì lengbe ótoómo 'yì bi 'yì e ndu'yúni wo gi roa gi simi sígini ní. ⁷ Simi síndi kadra máa née ní, ngíti o'do ni kóo bo simi sígini ore kí iriné Barába. Wo kí ngíti géyì lafúne 'di'bi kóo yé gi zía ufuní 'yì e simi bi tú'dú 'yì e yokoní royé ndìsì gbúrógbóye kí ndìsì méngi ledre bi utúasá wá ní. ⁸ Zí tú'dú 'yì ga bi yokoní royé ní óguyé ndú'yú Piláto

§ 14:68 14:68 Simi ngíti géyì búku ga kóna ní, miéké yata ledre ba ni bo: Geré née ní, zí o'do ngono úcu koko.

gi ro zía í'dí sǐlǐne gi ro kémbǐ 'yǐ gi simi sǐgǐnǐ káa zǐ bi lengbe ndǐsi méngǐ a ní.

⁹ Zǐ Piláto ndú'yú yée kídí, “Ílisé zíma ótoómo zíse ngére bi 'bi Yúda e ní?” ¹⁰ Piláto owo bi kídí manda ga bi 'bi 'yǐ 'dáná éyǐ e ní, oguní kǐ Yésu zíne gi zía bi otoní bisinyí mímbe'deyé roa. ¹¹ Zǐ manda ga bi 'bi 'yǐ 'dáná éyǐ e ní úku ledre, 'yǐ e idíní úku ledre zǐ Piláto idí ótoómo Barába gi simi sǐgǐnǐ.

¹² Zǐ Piláto kpá ñnyiné ndú'yú yée kídí, “Máidí nda méngǐ kǐ Yésu bi ndǐsísé ndólo wo mongú ngére 'bi Yúda e ní 'di?”

¹³ Zíye ñnyiyé ótrúlúgu ledre zǐ Piláto kídí, “O'do nées idí úyu, idíní phéphé wo do mingbúngbu kágá, zía úyuné 'dá'ba.”

¹⁴ Piláto ya zíye ní, “Bisinyí ledre bi méngǐ wo ní, ni 'di?”

Tí lá otrútatání ledre nda 'dá'dá kídí, “Ídí phéphéonzo wo do mingbúngbu kágá.”

¹⁵ Piláto ili kóo méngǐ 'yǐ ga gére nées gi ro zǐ bi émené royé, zía ñnyiné ótoómo Barába zíye. Zía úku ledre zǐ asikíri ené e ócó Yésu bisinyíne, do 'dí'bi wo ndéré phéphéonzó a.

Piláto í'bí Yésu zǐ asikíri ené e (Lúru kpá Matáyo 27:27-30, Yiwáni 19:2,3)

¹⁶ Zǐ asikíri ga gére nées nda 'dí'bi Yésu gi ore ndéré kǐe 'be 'bi ngére, zíye ñnyiyé ndóloyóko royé mbá do ídiye tú'dú íri. ¹⁷ Zíye ési mǐgbagbawu bongó ro Yésu, zíye kpá kúrókú kǐnǐ zíye ési a ro do Yésu. ¹⁸ Nées ní, zíye tónóye ndǐsi lágá sǐlǐye zía kǐ ledre kídí, “Simibi idí idí doyǐ tú'dú, mongú ngére 'bi Yúda e.” ¹⁹ Zíye ndǐsiyé kǐ ócó doa kǐ ngbángbá, kpá kǐ lúbu súrú komoa, zíye útúye do ngúrú sǐndǐye, ndǐsiyé fóló wo kídí, yée otoní nées úndrua. ²⁰ Simi bi folo asání nda wo

go ní, zíye ñnyiyé í'diógu ngbángbá mǐgbagbawu bongó bi esíní gáa roa ní, do ñnyiyé ési lúgu mǐbigí bongó ené roa. Zíye nda ñnyiyé ólúógu kǐe gi ro ndéré kǐe kídí bi bi ilíní phéphé wo doa ní.

Phephéní Yésu (Lúru kpá Matáyo 27:31-44, Lúka 23:27-43, Yiwáni 19:17-27)

²¹ Simi bi asikíri ga gére nées niyí go mindéréye do misí'di kǐ Yésu ní, zíye ndíkíye kǐ ngíti o'do do misí'di írǐa Simúna, o'do máa nées ni 'yǐ 'bi gara bi 'yǐ e ndǐsíní ndólo a Kuréne ní. Simúna ma'dáa ni 'bu Alakízánde e kǐ Rúfu. Ni kóo go ólú simi Yerusaléma. Zǐ asikíri ga gére nées gága wo ñmbí mingbúngbu kágá bi Yésu ñmbí nées. ²² Zíye óguyé kǐ Yésu do bi bi ndǐsíní úfu 'yǐ e doa ní, ndoloní Gologóta, ledre gi simi a kídí, cóngó do 'yǐ. ²³ Nda íri, zíye ñnyiyé í'bí le'yǐ kóró bi kotruní kǐ ngíti kágá ní zǐ Yésu, gi ro zía éwé a gi ro zǐ okó éyǐ miówo úkúne gi roa, zía ási ené kǐ éwé a. ²⁴ Nées ní, zíye í'diógu bongó ené, zíye ñnyiyé phéphé wo do mingbúngbu kágá máa nées, zíye síkpǐ wo kǐe 'dága, zíye ónzó gbégbé ífíbáyí bongó ené e kǐe dongaraye.

²⁵ Ledre máa nées méngǐ kóo roné simi sǐndǐ kadra ñnyí doa eso kǐ phiyí. ²⁶ Zíye ñnyiyé éké ledre bi kóo ufuní wo gi roa ní, do phéphéoto a doa 'dága kídí, “Ba, mongú ngére 'bi Yúda e.” ²⁷⁻²⁸ Phephéní kóo yée kǐ 'yǐ ugu e gbre, ngíti a do sǐlǐa 'bi anú, ngíti a do ngelǐ.*

²⁹ 'Yǐ ga bi kóo ndǐsíní ókpó kací misí'di gi ore ní, zíye ndǐsiyé úku wo kpá kǐ úkucáyí ledre gi do bi a kídí, “Bi kóo úku yá áyí ndúrú mongú 'Dǐcǐ 'bi Lomo, zíyǐ úbúlúgu a lá simi sǐlǐ ota ní, ³⁰ ékíógu nda lolu girí zíyǐ yómo royí wá gi zǐ 'di?”

* **15:27-28** 15:27 Simi ngíti géyǐ búku ga bi 'bi Márikó ní, ngíti géyǐ 'yǐ e ekéní yata ledre ba ye: Kírí nées 'dodo kídí ledre bi Miéké Kúru Lomo uku ní ogu go ma'díi kídí, “Niyí óto wo dongará 'yǐ mílúyú ledre e.” (Isáya 53:12)

³¹ Zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e, kí 'yi 'dódo lorù e ndìsiyé kpá fóló wo kídí, “Ndìsi kóo lá yómo ngíti géyi 'yi e ní, yomo nda lolù roné wá?” ³² Káa zí bi ni wo bi Lomo geléogù wo káa do Kírésito, mongú ngére 'bi Isiréle e ní, idízá aka lúru a, togú ekìogù gi do kágá girí go cakaba bi yáa yá, azé geré ngúnṅu wo.” ‘Yi ga bi kóo gbre phephéní yée kí Yésu e ní, ndìsiní kóo kpá úku wo.

Ledre gi ro miúyu Yésu

(Lúru kpá Matáyo 27:45-56, Lúka 23:44-49, Yiwáni 19:28-30)

³³ Simi bi kóo kadra ni nda go kpíkpiríkpí simi do ní, zí muṭulurù útúne do kángá mbá kí sɛndí kadra ota. ³⁴ Simi bi sɛndí kadra ota ogù nda go ní, zí Yésu ìnyiné ini ini 'dága kídí, “Ilóyi, Ilóyi, Líma sabákatani?” Ledre gi simi a kídí, “Lomo amá, Lomo amá, ótoómo máa gi zí 'di?”

³⁵ Zí ngíti géyi 'yi ga bi ore ní, ìnyiyé úwú doa, zíye úku ledre kídí, “Úwúsé aka, ni go ndólo nébi Ilíya.”

³⁶ Née ní, zí ngúru 'yi gi dongaraye ìnyiné ngásáne 'dí'bi éyí káa zí katúu ní, zía ónzó a bu simi mindógó le'yi kóró, zía ési a do kágá, zía síkpí a, óto a tara Yésu 'dága íri. Zía úku ledre zí lafúne e kídí, “Ndìsísé aka tí, zize lúru a togú Ilíya ni girí ógù gi ro ìmbíóto wo bi yá.”

³⁷ Zí Yésu ini ini kí mongú kúrúne 'dága, geré zía ótoómo 'dówúne.

³⁸ Née ní geré zí mongú mbílí bongó bi ingí 'decíní simi 'Díjí 'bi Lomo kíe ní, lófo ífi siminé gberé gbre kú gi 'dága gi bi. ³⁹ Simi bi mongú 'yi 'bi asikíri e† bi kóo ndìsi tóro ore kó'dú Yésu do mɛngbúngu kágá, uwú ini bi Yésu ini wo kí mongú kúrúne geré zía ótoómo 'dówúne ní, zía ìnyiné úku ledre

kídí, “Máúku zise zaá ma'díi, o'do ba ni mbigí Owú 'bi Lomo.”

⁴⁰ Ngíti géyi kará e niyí kóo kpá ore, ndìsi lúrukása bi gi gbála, Mariya Magidála kí Salóme kí Mariya mbágá Yoséfa kí Yakóbo owú, niyí kóo bo dongaraye.

⁴¹ Utúní kóo do kací Yésu kú gi simi kángá bi Galiláya ní kóo kí ìnyí kasa zía. Tú'dú ngíti géyi kará ga bi kóo oguní kí Yésu simi Yerusaléma ní, niyí kóo kpá mbá ore.

Otoní bi zí Yésu

(Lúru kpá Matáyo 27:57-61, Lúka 23:50-56, Yiwáni 19:38-42)

⁴² Nda kóo go za kí tagá simi sɛndí kadra bi 'yi e ndìsiní yéme royé gi ro Sílí 'bi 'Dówúro ní, ⁴³ zí ngíti o'do kí ìrɛné Yoséfa gi simi gara bi Aramatáyo ódó mɛmbé'dené káa zí o'do 'yi ní, zía ndéréne ndú'yú Piláto gi ro umbu Yésu. Yoséfa ni ngúru 'yi gi dongará mɛngburoko 'yi 'bi Yúda e. Ndìsi kpá óto komoné gi ro miógù Lomo káa do ngére do 'yima'dí e.

⁴⁴ Simi bi Piláto uwú kídí, Yésu uyu go ní, zí tara a ìdríne mɛidrí, zía úku ledre kídí, “Née kenée lará ledre 'di, bi zí o'do née úyuné lá 'diya kenée ní?” Zía ndóloógù mongú 'yi 'bi asikíri e gána ní ndú'yú wo togú Yésu uyu tí go ma'díi yá. ⁴⁵ Simi bi Piláto uwú ya Yésu uyu tí go ma'díi ní, zía ìnyiné úku ledre zí Yoséfa kídí, “Dí'bi umbu Yésu ma'dáa mu ndéré óto a.” ⁴⁶ Zí Yoséfa úgú bilámá bikenyi mbílí bongó, zíye 'dí'biógù umbu Yésu, óto a simi a, zíye ndéréye óto wo simi bi bi kóo icíní kací ondú eyé simi landa ní. Zíye gbúrúgbuóto mongú tutú ngbuturú tara bi ma'dáa. ⁴⁷ Mariya Magidála, kí Mariya mbágá Yoséfa e ndìsiní kóo lúrukása bi bi otoní Yésu ma'dáa doa ní.

^{15:34} 15:34 Ke'bi 'bi Dawídi e 22:1 † ^{15:39} 15:39 Mongú 'yi 'bi asikíri e: Ni mongú 'yi bi ndìsi lúru bi do asikíri e míya (100) ní.

16

*Yésu urú gí simi umbu
(Lúru kpá Matáyo 28:1-8, Lúka
24:1-12, Yiwáni 20:1-10)*

¹ Gí do kací Sílí 'bì 'Dówúro, zí Mariya Magidála, kí Salóme, kí Mariya mbágá Yakóbo e úgú sù'bù mindonyo e gí ro ndéré sùsù a ro umbu Yésu.

² Akpa kí phiyí simi sílí gí do kací Sílí 'bì 'Dówúro simi bì sùlú kadra nì go 'dága ní, zíye ìnyiyé ndéréye sí bì. ³ Kí ndéréye do misi'di, zíye ndú'yú royé dengbíye kídí, "Ambí nì laká gbúrúgbuóyó mongú tutú karaba zíze gí tara bì ne?"

⁴ Tí lá simi bì niyí lúru bì káa ní, zíye ówo a kídí gburugbu oyóní mongú tutú née go 'dá'ba. ⁵ Simi bì kará ga gére née olúní simi bì íri ní, zíye ónzó komoyé káa gbó ro owúphirangá kí ndísi simi bì íri do sílí 'bì anú, kí ngbángbá bikenyí bongó roné. Zí Lomo royé linyiné, zí tarayé ìdríne mbá miidrí, gí zí lárá ledre káa zí wo née.

⁶ Geré zí owúphirangá née úku ledre zíye kídí, "Tí, ndásé linyiné wá, máowo bú kídí, ógusé ba lúru bì gí ro Yésu 'yì 'bì Nazeréta bì ufuní wo ní. Ndaá 'bì ené lolu kára wá, urú yì ené gí simi umbu go. Lúrusé aka lá, ba bì kóo otoní wo doa ní. ⁷ Nderésé mu cakaba úku a zí Pétero e, kí lafúne e 'yì lódú kací Yésu kídí, 'Yésu ma'dáa nì ndéréútú roné fì ne 'dá'dá zíse simi kángá bì Galiláya ní, áse nda ógundíki wo geré íri káa zí bì kóo uku zíse ní.' "

⁸ Née ní, zíye olúóguyé gí simi bì milángbayé gí zí ngírí, geré zíye tónóye ngásáye. Uku'dodoní kóo ledre máa née zí 'yì e do misi'di mbá wá.

Odu ledre bì Máriko ekéne kí sílíne ní.*

*Yésu 'dodo roné zí Mariya
Magidála*

*(Lúru kpá Matáyo 28:9,10, Yiwáni
20:11-18)*

⁹ Simi sílí gí do kací Sílí 'bì 'Dówúro bì Yésu urú gí simi umbu simi a akpa kí sí ndóndó ní, zía 'dodoútú roné zí Mariya Magidála, bì kóo Yésu lagaogu dokéké e ìnyí doa gbre (7) gí simia ní. ¹⁰ Zí Mariya ma'dáa ìnyiné ndéréne úku 'dódo a zí ezegámáne e, 'yì lódú kací Yésu ga bì kóo niyí 'bì eyé ndísi íni Yésu ma'dáa ní. ¹¹ Simi bì uwúní gí taraa kídí Yésu urú gí simi umbu go, née lurú gáa wo go trídri cú kí komoné ní, ñgununí eyé kóo ledre máa née wá.

*Yésu 'dodo roné zí 'yì lódú kacíne
ga bì gbre ní*

(Lúru kpá Lúka 24:13-35)

¹² Gí do kací a née, zí Yésu kpá 'dódo roné simi ngíti tosoné kpí zí 'yì lódú kacíne ga bì kóo gbre, simi bì niyí mindéréye do misi'di gí simi gara ní. ¹³ Zíye ndá'balúgu royé simi Yerusaléma, zíye úku 'dódo ledre née zí lafúye e, tí lá a ñgununí eyé kóo ledre máa née kpá wá.

*Yésu 'dodo roné zí 'yimikása e
sokó doa kéré*

*(Lúru kpá Matáyo 28:16-20, Lúka
24:36-49, Yiwáni 20:19-23, Moko 'bì
'yimikása e 1:6-8)*

¹⁴ Nda girí, simi bì 'yimikása ga bì sokó doa kéré (11) née ndísiní ánu éyí ní, zí Yésu 'dódo roné zíye, zía úku ledre zíye, gí zía do ngíti géyí lafúye e oru yì ené kóo mióru kí ñgunu ledre 'bì lafúye ga bì lurúní trídriiné go cú kí komoyé ní.

¹⁵ Nda née ní, zí Yésu ma'dáa úku ledre zíye kídí, "Nderésé mu kací bì e za mbá kí úku bilámá ledremá zí 'yì e za mbá. ¹⁶ 'Yì bì ñgunu ledremá go ní, zíse bábátizí wo, nì gú ómo gí simi 'do'dó bì odu nda ní. 'Yì bì ñgunu wá ní, niyí 'dó'do wo.

* **16:8** 16:8 Ledre bì Máriko eké ne simi búku ba kí sílíne simi kápita ené sokó doa ìnyí doa kéré ní, tonó gí ro véresí kéré'do gí ro ìnyí doa ota. Gí ore ndéréne 'dá'dá ngíti géyí 'yì e ekéní nda go ye.

¹⁷ Zí 'yì ga bì ñgunḡuní go ní, ídíye kí roko'bu káa zí bì niyí go 'yì amá e ní, zíye kí ódroyé simi ñíkí tara e kí ndìsì lágaóyó dokéké e gí simi 'yì e kí irimá. ¹⁸ Abú 'di'biní kámá okó kí sílíye, abú ewení ngónú kémbì éyí menḡi yéé wá. Niyí óto sílíye ro 'yì ndiyá e, zí ndiyá eyé úkúne.”

*Yésu nda'balugu roné komo Ere
(Lúru kpá Lúka 24:50-53, Moko
'bì 'yimikása e 1:9-11)*

¹⁹ Simi bì Yésu ukuonzó ledre go zíye ní, zí Lomo nda 'dí'bilúgu wo 'be 'bì ené komo ere, zía ndìsíné do sílí anú 'bì Lomo káa do mongú ngére.

²⁰ Zí 'yì lódú kací Ngére Yésu ga gére ndéréye kí úku bilámá ledre zí 'yì e kací bì e za mbá. Zí Ngére kóo ndìsíné menḡi moko kíye, zí mingburoko ledre ga bì ndìsíní menḡi yéé kí roko'buné ní 'dódo a kídí ledre ga bì úku yéé ní ni ma'díi.

Bilámá ledre bi Lúka eké ní Ledre gi ro búkú bi Lúka ní

Búkú ba Lúka eké ne, eké wo bi Moko 'bi 'yìmikása e ní kpá ne. Lúka ndaá 'bi ené gi simi kúfú Yúda e wá, ni 'yì bi olo ledre go kíngaya gi simi kúfú Gírígi e ní. Zía ìnyiné ngúnṅu ledre Yésu. 'Diyioto kóo Páwulo simi bi kóo Páwulo ni ndéré kí úku bilámá ledre 'bi Yésu zì 'yì e ní. Eké ledre gi ro Yésu kí ledre moko ga bi kóo Yésu ndìsì méngì yéé ní zì 'yì ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní ówoyéme a.

Ledre ga bi Lúka eké yéé simi búkú ené ba ndaní miékéye simi ngíti géyì búkú ga bi Matáyo, Máriko kí Yiwáni ní wá. Ledre ga bi káa zì ledre gi ro mindiki Yiwáni 'yì í'bí babatiza, ledre gi ro mindiki Yésu kí mingbóro a, kpá kí ledre gi ro bilámá ledre ga bi kóo 'bi Lomo Yiwáni ndìsì ndéré kí úku yéé zì 'yì e ní. Zía kpá úku ledre gi ro káa zì bi Lomo oto 'bú 'yìma'dí e mbá ní. Yésu 'dodo kóo lílì ledre nées go simi muruwayi káa zì muruwayi bi gi ro bilámá 'yì 'bi Samáriya ní (simi kápita 10), kí muruwayi bi gi ro owú bi ìndrì ní (simi kápita 15) kí mindisiyé bi kí manda 'dá'dá 'bi 'yì 'dó'dú usóru bi 'yì e iliní wo wá ní (simi kápita 19) nda kí ledre tridri bi za fí bi mocú ledre a zì ngúru 'yì lúyú ledre bi kóo phephénì yéé kéne gi zì lúyú ledre eyé ní (simi kápita 23).

Zì Lúka úku andá ledre kí'dí tú'dú kídí 'Dowú Lomo ndìsì méngì moko simi Yésu ne gi zía ndìsì ini ini zì Lomo kíngaya. Nda go gbóo kí odu ledre, zía úku ledre kídí Yésu 'dodo kóo roné kí'dí tú'dú zì 'yì lódu kacíne e simi bi kóo urú gi simi umbu ní. Ledre ga gére nées 'dodoní

go kídí ma'díi Yésu urú kóo go gi simi umbu.

Lúka eké ledre gi ro Yésu

¹ Mongú 'yì Teyófilo, tú'dú ngíti géyì 'yì e eké omoní ledre ga bi kóo gi do bi Yésu, bi kóo Yésu ma'dáa ndìsì méngì yéé dongaráze ní go bi 'desì. ² Ekénì tí za cé ledre ga bi kóo 'yìmikása ga kóo 'desì lurúnì kí komoyé zíye ndìsìyé líkpí a ní. ³ Gí zía bi ledre ga bi 'yì ga gére nées ekénì ní, niyí mbá ma'díi ledre e ní, máyá ni miútúásáne zíma éké kása yéé zíyì, ⁴ gi do bi zíyì ówoyéme a yá 'dodoní kóo ma'díi ledre e go zíne.

Ledre gi ro mindiki Yiwáni Babatiza

⁵ Simi bi kóo Eróde ni mongú ngére 'bi kángá bi Yúdáya ní, ngíti 'yì 'dáná mbayi 'bi Lomo ni kóo bo kí ìrìné Zakariya. Ni gi dongará 'yì 'dáná éyì ga bi manda eyé ni mbá Abiyáza ní. Iri me'bea Elizebéta, ni kpá gi simi kúfú bulúnduyé bi Aróna ní. ⁶ Zakariya e gbengará kí me'bené, miméngì ledre eyé ni kací kadra mbá fú lá mbì do komo Lomo, gi zía ndìsìní éré lorú 'bi Ngére Lomo. ⁷ Tí lá owú ndaá 'bi ené kóo zíye wá gi zía me'bea ni mikoto, niyí nda kpá yì eyé go ngokoyé utúasání lolu ndíki owú wá.

⁸ Nda simi ngíti sílì, síndì kadra utúasá go zì Zakariya e kí lafúne ndéréye simi 'Dìcì 'bi Lomo 'dáná éyì zì Lomo, ⁹ kací ondú 'bi 'yì 'dáná éyì e. Zì gbégbé 'dódo Zakariya zía ólúne 'Dìcì 'bi Lomo 'dáná éyì zì Lomo. ¹⁰ Simi bi Zakariya olú go 'Dìcì 'bi Lomo ni go ndìsì óngbó abúrengú kí ndonyoné 'dìcì íri ní, tú'dú 'yì ga bi oguní ní niyí 'bi eyé ndìsì ini ini zì Lomo sága.

¹¹ Cìkì 'dìcì íri, zì maláyika bi Ngére Lomo kasa ní ógu tóroné do sílì 'bi anú cigí mbayi bi ndìsìní 'dáná éyì doa ní. ¹² Simi bi Zakariya lurú maláyika nées kenée ní, zì lomo roa líyiné gi zì ngírì. ¹³ Zì maláyika

née úku ledre kídí, “Ndá éré ngiri wá Zakaríya, Lomo uwú ini bi ndisi ini a ní go. Me'beyí Elizebéta ni ndiki owú zíyí owúo'do. Ídí ifi iria Yiwáni. ¹⁴ Ni óto sée kí me'beyí zise ídise kí rokinyi, tú'dú 'yí e niyí ídí kí rokinyi simi bi niyí úwú a kídí arání wo go ní. ¹⁵ Ni ídí kí ledrené owóowó simi moko bi 'bi Ngére Lomo ní. Ndaá 'yí éwé le'yí wá, ni dujú mi'dúcuné kí 'Dówú Lomo kú gí simi mbágáne. ¹⁶ Ni 'dí'bilúgu ngiti géyí Isiréle e ga kóna luyúni gí do misi'di 'bi Ngére Lomo go ní zí Lomo. ¹⁷ Ni ndisi gámá kí úku kúrú Lomo simi roko'bu 'Dówú Lomo cé káa zí nébì Iliya kóna ní, zía ndisiné kí yéme dongará 'yí ga bi sinyí go kí owú 'bi eyé e ní, kpá kí sáká 'yí ga bi sómú ledre eyé ndaá bilámáne do misi'di 'bi Lomo wá ní, nda kpá kí yémeómo 'yí e nzíyiyé zí Ngére Yésu.”

¹⁸ Zí Zakaríya ndú'yú maláyika née kídí, “Mááyí ówo a bi kídí éyí ni ndéré méngi roné zíma kenée ní lará a káa be 'di? Bi mááyí go ngokomá káa zí ba, kára bi zíma ní ni go kpá ngokoné ní.”

¹⁹ Zí maláyika née úkulúgu ledre zí Zakaríya kídí, “Zakaríya, irimá Gábirele. Kací kadra mbá azé fú lá kí Lomo do bi kíé'do, kasa máa ne kí bilámá ledre née ógu úku a zíyí. ²⁰ Gí zía bi ili ngúngu ledre bi máúku zíyí ba wá ní, tarayí ni ídí mi'dútuné ódro wá gí simi sindi kadra bi owú née ni árá simi a ní.”

²¹ Gí zí kéyí née, 'yí ga bi ndisiní sngó wo sága ní ndisiní go má zíye úku ledre kídí, “Bié laká nda 'di, Zakaríya lu'bu karaba simi 'Díci 'bi Lomo 'dényé káa ní ní.” ²² Simi bi olúogu gí 'Díci 'bi Lomo girí ní, ndisi nda ódro zíye lá kí sílìne. Zí 'yí ga gére née tí geré ówo a kídí Lomo 'dodo ngiti mikánda ledre go zía 'dici iri.

²³ Simi bi sindi kadra 'bi moko ené ukú ní, zía inyí ndá'balúgu roné 'be. ²⁴ Nda gí do kací sílì cúku'dée, zí me'bea Elizebéta ídine kí siminé. Zía ndisiné 'be éfé inyí, olúogu gí 'be wá. ²⁵ Zí Elizebéta í'bí mbófo éyí zí Lomo kídí, “Mbófo éyí zíyí Ngére Lomo gí ro ledre bi méngi zíma ba. Ówo ledre go kíma zíyí 'dí'bióyó mongú dokuwu bi mááyí kíe ní gí domá 'dá'ba.”

Maláyika uku ledre gí ro mindiki Yésu

²⁶ Simi bi Elizebéta ni go kí siminé 'bi éfé inyí doa kéri (6) ní, zí Lomo kpá kása maláyika Gábirele simi Nazeréta ngiti owú gara simi Galiláya, ²⁷ zí owúkára tara mbotu ni kóo go mikórone zí ngiti o'do kí iriné Yoséfa. Ni gí simi kufú ngére Dawídi. Owú kára ma'dáa iri a Maríya. ²⁸ Zí Gábirele ndéréoguné iri, zía í'bí mandá kídí, “Mandá zíyí Maríya, útúásá go kací komo Ngére Lomo, Lomo idí kíyí.”

²⁹ Zí Maríya ndisi ónzó komoné kí toso mandá bi maláyika ogú í'bí a zíne née. ³⁰ Zí maláyika úku ledre zí Maríya kídí, “Maríya, ndá éré ngiri wá, útúásá yí eyí miútúásá kací komo Lomo.” ³¹ Áyí ógu ídí kí simiyí zíyí árá ógu a owúo'do. Ídí ifi iri a Yésu.* ³² Ni ídí mongú 'yí. 'Yí e niyí ndisi ndólo wo Owú 'bi Lomo. Ngére Lomo ni óto wo káa do ngére káa zí bulúndua bi kóo Dawídi ní. ³³ Ni ídí ngére do kufú Isiréle e za fí, 'yí 'dí'bióyó wo ndaá.

³⁴ Maríya ya zí maláyika ní, “Ledre máa née ni méngi roné née lará a kíe 'di bi máówo aka kpá ledre 'bi ya'dá e wá ní?”

³⁵ Maláyika ya zía ní, “Owú née ni ógu ené simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo. Lomo ni ndisi ne sáká yí gí zía owú bi áyí ndikiógu a née ni yí ené Owú 'bi Lomo. ³⁶ Lúru aka gba ngoko sumuyí bi Elizebéta ba, ni go kí siminé 'bi éfé inyí doa kéri (6).

* **1:31** 1:31 Yésu: Ini ledre gí simi a kídí, Lomo yomo 'yí e.

'Yì e owoní go mbá kídí utúasá lolu kóo ndíki owú wá. ³⁷ Ledre bì Lomo uku go ní, ni méngì roné."

³⁸ Mariya ya, "Káa zí bì mááyí 'yì 'bì moko 'bì Ngére Lomo ní, mángúngu ledre bì úku ili méngì a zíma ní go." Geré zí maláyika nées lélí ené gí ore.

Mariya nderé lúru Elizebéta

³⁹ Zí Mariya yéme roné ndéréne lúru Elizebéta simi owú gara do bi ekíekí simi Yúdáyá, ⁴⁰ zía óguné 'be 'bì Zakariya zía í'bí mandá. ⁴¹ Simi bì Elizebéta uwú kúru Mariya ní, geré zí simia ndíshiné ndéndeke kí mongú rokinyi. Zí Elizebéta lúru roko'bu 'bì 'Dówú Lomo roné. ⁴² Zía ódroné kí kúru'ne 'dága kídí, "Mariya, Lomo i'bí úndru go zíyì rómo do 'bì lafúyì e mbá. I'bí kpá úndru go zí Owú bì simiyí nées. ⁴³ Áko, Lomo eme laká kíma káa gí zí 'di, bì zí mbágá Ngére amá ìnyiné za cù ne óguné lúru máa ní? ⁴⁴ Mariya, simi bì gáa máuwú kúru yí ní, geré zí simimá ndíshiné ndéndeke kí mongú rokinyi. ⁴⁵ Ngére Lomo idí idí kiyí, gí zía ngúngu go yá éyì bì ili méngì a zíyì ní, idí mu méngì a."

Ke'bì bì Mariya uku ní

⁴⁶ Mariya ya kídí, "Mákófó ìrì Ngére amá Lomo. ⁴⁷ Mááyí go kí rokinyi gí zí Lomo 'yì yómo máa. ⁴⁸ Maa bì mandá éyì wá ba, oto ledremá go zíne owóowó. Tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, tú'dú 'yì e niyí ndíshì úku ledre kídí Lomo i'bí úndru go zíma. ⁴⁹ Wo, Mbigí Lomo bì kí roko'buné kíngaya ní méngì mongú ledre go zíma. 'Yì e idíní ndíshì kófó ìrì. ⁵⁰ 'Yì ga bì niyí ndíshì óto úndru a ní, ni ndíshì méngì bilámá ledre zíyè ndéréne mindéré za fí. ⁵¹ Méngì tú'dú mingburoko ledre e go, Ngére máa yé ga bì ndíshíní ìlì mīlì ní, ni báyi yé mbá 'dá'ba. ⁵² Zía 'dí'bióyó roko'bu gí zí yé ga bì ndíshíní óto ledreyé kí royé owóowó ní, zía óto yé ga bì

'buo'buní royé mī'buó'bu ní do bi kacíyè. ⁵³ I'bí tú'dú éyì e go zí 'yì ga bì kóna ndíshíní ndúwú gí zí lerì ní, oto yé ga bì kí tú'dú éyì e zíyè ní go káa do 'yì lerì e. ⁵⁴ Ledre bì kóo mocú gí ro sáká Isiréle e ní lìgì wo wá, ni go ndíshì sáká yé. ⁵⁵ Uku kóo zí bulúnduzé Abarayáma kí owú 'bì owú 'bì ené e kpá kenée kídí nées ni ndíshì sáká yé kenée za fí odu a ndaá."

⁵⁶ Mariya ndíshì kóo zí Elizebéta ìrì káa zí éyì 'bì éfé ota ní, zía nda ndá'balúgu roné 'be 'bì ené.

Miára Yiwáni

⁵⁷ Nées ní, zí sındí kadra 'bì Elizebéta útúasáne, zía áráne owúo'do. ⁵⁸ Zí phanda ledre nées ówú ndíki sümü Elizebéta kí eze 'be 'bì ené e mbá kídí, Ngére Lomo méngì bilámá ledre go zía. Zí Elizebéta kí 'yì ga gére nées mbá idíyè kí rokinyi.

⁵⁹ Simi bì sírì owú méngì go sílì ìnyì doa ota ní, zíyè yóko royé ónzó wo ngburu, kací ondú eyé 'bì Yúda e. Iliní kóo gí ro ìfì ìrì 'bua doa, Zakariya. ⁶⁰ Zí mbágá a úku ledre kídí, "f'i, ndaní ìfì ìrì 'bua doa wá, ìrì idí idí Yiwáni."

⁶¹ Zíyè útuyé zía kídí, "f, ìrì káa zí nées ndaá simi kúfúse wá."

⁶² Zíyè ndú'yú Zakariya kí sílìyè togú ili zí ìrì owú ba idíne náambi yá? ⁶³ Zía ndú'yú yé kí sílìne gí ro éyì 'bì éké ledre. Zía éké ìrì owú nées zíyè, "Yiwáni." ⁶⁴ Geré zí tara Zakariya líkpíne zía tónóne ódroné kí ndíshì mbófo Lomo. ⁶⁵ Zí tara eze 'be 'bì ené e ìdrìyè mbá mīdrì, zí 'yì e idíyè simi Yúdáyá mbá kí ledre nées tarayé. ⁶⁶ Ngítì géyì 'yì ga bì uwúní ledre máa nées ní ní, zíyè ndíshiyé sómú ló'bó ledre kídí, "Owú nées ni gú idí toso 'yì máa bì kée 'di káa zí bì Ngére Lomo yeme ledre gí roa ne kenée ní?"

Ke'bì bì Zakariya uku ní

⁶⁷ Zí 'Dówú Lomo 'dúcu Zakariya, zía ìnyiné úku ledre bì gú karanée

ni méngi roné ní kídí, ⁶⁸ “Mbófo éyí zí Lomo bi ni Ngére 'bi Isiréle e ní, gi zía ogu go yómo 'yi ené e. ⁶⁹ Kasaogu 'yi bi kí roko'buné ní go gi simi kufú ngére Dawídi gi ro yómo zée, ⁷⁰ káa zí bi kóo ukui'bí tara nébi ené ga kóna 'desí ní. ⁷¹ Bi ba ní, omozé gi zí ezeokóze e kpá kí yée ga bi ndišiní sógó zée ní go. ⁷² Lomo mengi bilámá ledre née zí bulúnduzé e kenée gi ro 'dódo a kídí ledre bi kóo née yeme zíye ní liji ené née wá. ⁷³ Née miyéme ledre kóo dongaráye kí bulúnduzé Abarayáma, ⁷⁴ gi ro zíze ómozé gi zí ezeokóze e, gi do bi zíze ndišizé méngi moko ené kí sómú ledre ezé kíé'do ngiri ndaá, ⁷⁵ gi zía azé go mbigí 'yi ené e do komo a kací kadra mbá. ⁷⁶ Yíi, owú 'bi amá, 'yi e niyí ndiši ndólo yíi kídí nébi 'bi Lomo gi zía áyí ndiši ndéré zía 'dá'dá kí yémeómo 'yi e zí Ngére nziyiné. ⁷⁷ Áyí 'dódo ledre zíye yá idíní ngúngu ledre 'bi Lomo gi do bi zí Lomo ótoómo lúyú ledre eyé gi ro zíye ndíki tridri bi za fí ní. ⁷⁸ Ledre née ni méngi roné kenée gi zí bilámá mimbé'de Lomo bi rozé ní, ni kásaogu 'yi gi komo ere káa do bimióngó zíze do sogo kángá ona, ⁷⁹ zí bi óngóne zí 'yi ga bi niyí simi mituluru 'bi lúyú ledre zí ngiri umbu ndišiné méngi yée kací kadra mbá ní, zía ndišiné 'dódo misi'di 'bi Lomo zíze, zí mimbé'dezé idrine gi zía.

⁸⁰ “Née ní, zí Yiwáni nda ngbóro óguné go ya'dá 'yi. Zí Lomo í'bí roko'bu zía, zía ndéré ndišiné simi súwú gbála gi simi sindí kadra bi zía tónóne 'dódo ledre 'bi Lomo zí Isiréle e ní.”

2

Ledre gi ro mindiki Yésu (Lúru kpá Matáyo 1:18-25)

* **2:1** 2:1 Káyísara: Káyísara ini ledre gi simia kídí mongú ngére 'bi Róma. Ni mongú ngére do ngiti géyi lafúne ngére e ga bi 'bi ngiti géyi kángá e káa zí Yúdáya kí Galiláya. † **2:11** 2:11 Kírésito: Ini ledre gi simia kídí, 'yi bi Lomo gelé wo káa do Ngére ní.

¹ Simi sindí kadra kíé'do, zí Agúsuto bi ndoloní wo Káyísara* ní i'bí lorú kídí, idíní ólo 'yi 'bi Róma mbá gi ro zíne ówo a togú niyí mbá ndu. ² Née kóo mizefi ólo 'yi e bi oloní simi bi Koriníyo ni gávana simi ngiti gara 'bi Róma kí iriné Súrriya ní. ³ Zí 'yi e ndiši ndéréye simi gara eyé e gi ro do ólo yée íri.

⁴ Zí Yoséfa bulúndu ngére Dawídi inyiné gi simi Nazeréta owú gara simi Galiláya, ndéréne simi Beteléme mongú gara bi kóo Dawídi ni ngére simi a, simi Yúdáya ní. ⁵ Nderení kí Mariya bi koróní zía ní gi do bi do ólo yée kéne íri. Sindí kadra 'bi Mariya ma'dáa ni kóo go gbóo gi ro zía áráne. ⁶ Simi bi niyí aka cikí íri ní, zí sindí kadra ené 'bi árá go útúásáne. ⁷ Zía tí árá mizefi owú 'bi ené née owúo'do. Zía kúrúku yéme wo kí mbílí bongó do óto wo kíe yaa simi kurungbú bi bangá e ndišiní ánu éyí simi a ní, gi zía bi ndaá lolu kóo zíye simi 'dici 'bi ngu e wá.

Maláyika 'bi Lomo ogu zí 'yi 'bá'bá kábiri'ki e

⁸ Simi sindí kadra máa bi kóo née ní, 'yi 'bá'bá kábiri'ki e niyí kóo gbóo kíri née ndiši 'bá'bá bangá eyé e kí ndulú. ⁹ Zí maláyika 'bi Ngére Lomo óguné zíye íri, zí roko'bu 'bi Lomo óngó bi cigíye gbaá wée, zí ngiri méngi yée kingaya. ¹⁰ Zí maláyika née úku ledre zíye kídí, “Ndásé éré ngiri wá. Máogu kí bilámá sanda zise wo bi bi ni éme rosé gi zía miéme kpá kí tú'dú 'yi e mbá ní. ¹¹ Arání gáa owú go zise wo bi ni ídí 'Yi yómo 'yi e ní, simi Beteléme gara bi kóo Dawídi ni simi a ngére ní. Ni Kírésito† kpá Ngére. ¹² Togú ndérésé yá, ásé ndíki owú ma'dáa mikúrúkuné simi mbílí bongó otoní wo go kíe simi kurungbú bi bangá e ndišiní ánu éyí simi a ní.”

13 Lu'bu wá, zí tú'dú ngíti géyí maláyika e óguyé gí komo ere ídíye ndro kí ezeyé gáa ogú ní. Zíye ndísiyé kófó ìrì Lomo kídí, 14 “Idízé kófó ìrì Lomo bi komo ere ní, bikídri idí idí zí 'yima'dí e do sogo kángá gí zía mengi bilámá ledre go zíye.”

15 Simi bi maláyika e nda'baluguní royé komo ere ní, zí 'yì 'bá'bá kábiri'kí ga gére nées yéme ledre kídí, “Nderézé aka mu simi Beteléme lúru ledre bi mengi roné ìri, bi Ngére Lomo kasa ledre a zize ba.”

16 Zíye ndéréóguyé ìri ndiki Mariya kí Yoséfa kí sírì owú mi'dú'duné simi ku'ngbú tí káa zí bi ukuní zíye ní. 17 Simi bi nderé ndikiní owú nées tí kenée ní, zíye líkpí ledre bi mengi roné zíye gí ro owú nées ní ní mbá zí Mariya kí Yoséfa. 18 'Yì ga bi uwúní ledre nées kenée ní, zí tarayé ìdríne mbá mi'dri. 19 Zí Mariya úlu ledre ga gére nées mbá siminé ndísi kée. 20 Zí ya'dá ga gére nées ìnyì ndá'balúgu royé kí kófó ìrì Lomo kpá kí mbófo wo gí ro ledre bi uwúní zíye lúru a go cú kí komoyé tí káa zí bi maláyika e ukuní zíye ní.

Nderení kí sírì Yésu simi 'Díçì 'bi Lomo

21 Simi bi sírì Yésu mengi go sílì ìnyì doa ota (8) ní, nées kóo go sílì bi do ónzó wo ngbu'ru simi a ní kací ondú 'bi Yúda e. Do ìfí ìria Yésu, nées ìrì bi kóo maláyika ìfí 'dodo simi bi Yésu ma'dáa ndaá aka kóo wá ní.

22 Nda gí ore zí síndí kadra útúásáne zí Mariya gí do kací ará bi ará ní, gí ro zía ndá'ba ólúlúgu roné 'Díçì 'bi Lomo káa zí bi lorú 'bi Músa uku ní. Zíye 'dí'bi sírì Yésu ndéré kée simi Yerusaléma simi 'Díçì kótruro í'bi mbófo éyì zí Lomo gí roa. 23 Ni miékéne simi lorú 'bi Lomo kídí, “Owúndíká ga bi ya'dá e ní, idíní ndéré káye zí Lomo,” 24 gí ro do í'bi tákpásílì káa zí bi lorú 'bi Lomo uku ní, “Niyí 'dí'bi amámu e

gbre kí kírikó'do kpá gbre ndéré kée káa do éyì 'dáná.”

25 Simi síndí kadra máa bi kóo nées ní, ngoko o'do ni kóo bo simi Yerusaléma ore kí ìriné Simiyóna, ni 'yì bi í'bi roné za mbá zí Lomo ní. O'do nées ni mi'dúcuné kí 'Dówú Lomo, kací kadra mbá ndísi óto komoné gí ro Kírésito zía óguné yómo Isiréle e. 26 'Dówú Lomo uku kóo ledre go zía kídí, wo Simiyóna utúasá aka úyu wá 'búo togú lúru Kírésito bi Ngére Lomo ni kásaógu wo ní go kí komoné kí. 27 Simi sílì máa bi kóo nées ní, zí 'Dówú Lomo káa Simiyóna zía ndéréne do ligá 'Díçì 'bi Lomo. Ni ógu ìri ní, Mariya kí Yoséfa 'di'bioguní sírì Yésu go ìri gí ro zía í'bi úndru zí Yésu ma'dáa káa zí bi búku 'bi lorú uku ní. 28 Zí Simiyóna ìmbì wo do í'bi mbófo éyì zí Lomo gí roa kídí, 29 “Yì Lomo bi kí mongú roko'buyì ní, uku kóo zíma yá útúasá aka 'dí'bi máa wá, 'búo togú málúru 'yì yómo 'yì e bi kóo uku ledre a ní go, áyì nda fú 'dí'bi máa. Bi ba ní, 'dí'bi nda máa 'yì kasa eyì mu. 30 Komomá lúru nda 'yì yómo 'yì e go, 31 kásaógu wo go zí 'yì e za mbá. 32 Ni go káa zí bimióngó ní gí ro 'dódo yì zí 'yì ga bi owoní aka yì wá ní. Ni kpá óto kúfú Isiréle e ndísi kófó ìriyì.”

33 Zí tara Yoséfa kí Mariya ìdríne gí zí ledre bi Simiyóna ndísi úku a gí ro Yésu ní. 34 Zí Simiyóna í'bi úndru zí Yoséfa kí Mariya, zía úku ledre zí Mariya kídí, “Owú 'bi eyì ba ní karanée óto Lomo zía 'dí'bióyo roko'bu gí zí ngíti géyì Isiréle, zía í'bi a zí ngíti géyì. Owú ba ni kpá idí 'yì bi niyí lúru tóko lílì ledre gí roa ní. Gí zí kényì nées, niyí karanée ndísi sógó wo. Ni óto 'yì ga bi ngu'guní ledre ené ní zíye ídíye kí rokinyi. 35 Ni 'dódoógu ledre ga bi do mimbé'de ngíti géyì 'yì e ní mbá. Gí zí kényì nées, mimbé'deyì ni karanée 'dèçì kí lúru ndúwú wo.”

³⁶ Ngíti nébì nì kóo kpá bo ngoko kára kí ìrìné Ána nyí Fanuwéle gí simi kufú bì ndoloní Aséra ní. Nì kára umbu. Ofúní royé kí o'do 'bì ené mengíní simibi lá dùyí ìnyí doa gbre (7) geré zì o'do 'bì ené nées úyu ené. ³⁷ Zía ndìsiné gí kací o'do 'bì ené nées kí simibi cì eso doa eso (84). Ootomo 'Dìcì 'bì Lomo wá, ndìsì ìní ìní kí órú tarané zì Lomo kí ndùlú kí kadra mbá. ³⁸ Simi bì Simiyóna nì ndìsì 'bì úndru ní, zì kára nées óguné geré ndìsì 'bì mbófo éyí zì Lomo. Zía úku ledre bì gí do bì Yésu ní mbá zì 'yì ga bì ndìsiní óto komoyé gí ro Ngére 'yì yómo 'yì e bì Lomo uku ledre kásaógu wo simi Yerusaléma káa do 'yì yómo 'yì e ní. ³⁹ Simi bì Yoséfa e kí Mariya mengionzóní ledre bì lorù 'bì Lomo ìli zíye méngì a ní go ní, zíye ìnyiyé ndá'balúgu royé 'be simi Nazeréta simi Galiláya. ⁴⁰ Zì Yésu ngbóróne go mongúne kí roko'buné, zía ídine kí mongú ówo ledre zíne gí zía Lomo ndìsì sáká wo ne.

Yésu idiáká simi 'Dìcì 'bì Lomo

⁴¹ Kací simibi e mbá Yoséfa kí Mariya ndìsiní ndéré simi Yerusaléma simi Ayímbi bì Umbuokpó ní.† ⁴² Simi bì Yésu mengì go simibi sokó doa gbre ní, zíye ndéréye kí mbágá nées simi ayímbi máa nées kací ondú 'bì Yúda e. ⁴³ Nda go gí do kací ayímbi, zì mbágáa ìnyiyé ndá'balúgu royé 'be, ábuwá Yésu idiáká go cìkì 'dá'ba simi Yerusaléma owoní eyé e wá. ⁴⁴ Somúní 'bì eyé kídí nì ba bo dongará tù'dù 'yì ga ba zíye ndéréye kadra teké. Zíye tóroyé lúru sódó wo dongará sümü yée kpá kí ezegámáye. ⁴⁵ Má, ndikiní eyé wo wá. Zíye ìnyí ndá'balúgu royé drú 'dá'ba simi Yerusaléma

ndéré lúru bì gí roa íri. ⁴⁶ Nda gí do kací sílí ota zíye ndéréye ndíki wo simi 'Dìcì 'bì Lomo, mindìsiné dongará 'yì 'dódo ledre e, ndìsì úwú yée, zía kpá kí ndú'yú yée. ⁴⁷ 'Yì ga bì ndìsiní úwú wo ní zì tarayé ìdríne mbá mǐdrí gí zì ówo ledre bì nì kée kpá kí ledre ga bì ndìsì kí úkulúgu yée ní. ⁴⁸ Simi bì mbágáa kí 'bua lurúndikiní wo ní, zì wo bì gí zíye ní úkúne mǐúkú. Zì mbágáa úku ledre kídí, “Ówú 'bì amáa, méngì zée káa gí zì 'dì? Bì zíze ndìsízé kí 'buyí gámásó'do yìí má ní.”

⁴⁹ Zía úkulúgu ledre zì mbágáne kídí, “Ndìsísé gámásó'do máa gí ro 'dì? Ówosé esé bì kídí ìli zíma ndìsì ndìsimá simi 'dìcì 'bì Babá ní wá.” ⁵⁰ Ówo 'dì'biní eyé ledre gí simi ledre bì uku nées wá.

⁵¹ Zía óto úndruyé do útúne do'dónoyé zíye ndá'bayé simi Nazeréta. Zì mbágáa óto ledre ga gére nées mbá siminé. ⁵² Zì Yésu nda ngbóróoguné kí bilámá sanáne, do ídine kí mongú ówo ledre zì 'bua ídine do 'yì e kángaya zía óto Lomo ídine kí rokinyi.

3

Yiwáni 'yì Bábátizí 'yì e
(Lúru kpá Matáyo 3:1-12, Mária 1:1-8, Yiwáni 1:19-28)

¹ Simi bì kóo Tìbériya Káyísara nì ngére do kángá 'bì Róma kí simibi sokó doa ìnyí ní, do kóo óto Pánato Piláto káa do gávana do 'yì ga bì simi Yúdáya ní, Eróde* nì 'bì ené gávana do 'yì ga bì simi Galiláya ní, Phílipo lúndu Eróde nì 'bì ené gávana do 'yì ga bì simi Itúrìya kpá kí yée ga bì simi Trakóni ní, zì Liyasaniya nda ídí 'bì ené gávana do 'yì ga bì simi Abiléne ní. ² Simi sǐndí kadra máa bì kóo nées ní, Ána kí

† **2:41** 2:41 Ayímbi Umbuokpó: Nì sǐndí kadra bì Yúda e ndìsiní sómúndíki ledre bì kóo Ngére Lomo okpó gí do 'be 'bì eyé e ufu owú 'bì eyé e wá gí zía bì oróní sáma owú kábìrìkì ro kágá mbotu eyé e ní. Zía kóo 'dì'biogu yée gí simi Ízibiti gí simi 'do'dó bì kóo nìyí simi a ní. Ólo Ólúógu 12:1-20.

* **3:1** 3:1 Ngére Eróde: Ndìsiní ndólo wo Eróde Ánítipasi. Nì wotí mongú ngére Eróde bì kóo nì ngére simi sǐndí kadra bì arání Yésu ní. Eróde Ánítipasi nì kpá ngére bì onzó Yiwáni Babatíza simi sǐgìni do úfu wo ní.

towúne Kayáfa niyí ye mingburoko 'yi 'dáná éyí e. Yiwáni wotí Zakariya ni yi ené kóo simi súwú. Zí Lomo í'bí moko zía íri. ³ Zía tónó gámáne kí úku ledre 'bi Lomo zí 'yi e kací kó'dú ngburu bi Yeredéne ní, sága gi 'dí kerí kpá sága gi 'dí kerí. Kídí 'yi e idíní ótoómo kí lúyú ledre zíye ngúngu ledre 'bi Lomo gi ro do bábátízí yée zí Lomo ótoómo lúyú ledre eyé 'dá'ba. ⁴ Nébi Isáya uku kóo ledre a go 'desí simi búku ené kídí,

“Yi ni karanée ndísi ótrú ledre simi súwú zí 'yi e kídí,

yémeómosé misi'di mu nziyiné zí Ngére,

ídísé 'dózo yéme misi'di zía ní.

⁵ Ídísé lóso'dútú 'bululu e 'dá'ba.

Landa e kí bi ekíekí e, ídísé lóso yée kpíkásí.

Zíse 'dózo yéme mingó'dú misi'di e zíye ídíye mbí.

Zíse lóso'dútú girítí e kurí.

⁶ Kúfú 'yíma'dí e mbá niyí ówo a kídí o'do ba Lomo kasa wo ne ógú yómo 'yi e.”

⁷ Née ní, zí títú'dú 'yi e go ndísi óguyé mutruu zí Yiwáni gi ro zía bábátízí yée. Zía úku ledre zíye o'buó'bu kídí, “Sée 'yi mani ga bi miméngí ledre esé ni bisinyíne káa zí kámá okó ní, ambí uku zíse ya ídísé ngásáoyó rosé gi zí zingí 'bi Lomo bi ni ógú dosé ní ne? ⁸ Togú ílisé tí gi ro zíse ndíki trídri yá, ídísé ótoómo lúyú ledre zíse ngúngu ledre 'bi Lomo, zí miméngí ledre esé ndísi ídíne bilámáne. Ndásé ídí dụú kí sómú ledre bi kídí, azé yi ezé bulúndu Abarayáma omozé 'bi ezé yi ezé go ní wá. Lomo ni kí roko'bu zía óyóló'bó tutú ga bi bi ba zíye ídíye káa do bulúndu Abarayáma.

⁹ Ásé zí Lomo káa zí kágá bi 'diyíni mi'diyí yáká ní. Goŋgo 'bi Lomo ni go do sílía nziyiné, kágá máa wo bi bilámá miáná a ndáá ní, ni lágáónzó a do óngbóoyó a 'dá'ba.”

¹⁰ Zí títú'dú 'yi ga gére née ndú'yú Yiwáni kídí, “Éyí bi idízé nda méngí a ní 'di?”

¹¹ Zí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídí, “Togú bongó ni zíyi gbre, ídí í'bí ngúru a zí 'yi bi bongó nda zía wá ní. Togú éyí miánu ni bo zíyi, ídísé ánu a kí 'yi bi ni 'bú ní.”

¹² Abú kpá 'yi ga bi ndísiní 'dó'dú usóru gi zí 'yi e simi súu ní, zíye ndéréye gi ro babatíza. Zíye ndú'yú Yiwáni kídí, “Mongú 'yi, Sara nda zée, idízé méngí 'bi ezé 'di?”

¹³ Zí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídí, “Ndásé 'dí'bi késí ma'dáa rómo do wo bi mingburoko 'yi e esé e iliní ní wá.” ¹⁴ Zí asikíri e ndú'yú wo kídí, “Sara nda zée?”

Yiwáni ya zíye ní, “Yi e ndani úgú komosé wá, ndásé kpá gágaóto ledre ro 'yi wá. Késí bi ndísiní í'bí a zíse do bi moko ní, ídísé 'dí'bi dụú wo.”

¹⁵ Gi zí ledre ga gére ní, Zí sómú ledre 'bi 'yi e ndísi ídíne gi ro Yiwáni faa, ngíti géyi ya ala zía ídíne née Kírésito bi Lomo uku ledre kásaógu a káa do 'yi yómo 'yi e ní wá? ¹⁶ Zí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídí, “Mábábátízí 'bi amá sée lá kí iní. Ngíti 'yi ni bo roko'bu a romo do 'bi amá ni ógú. Máútúásá gbawá ndósoógu cigí a gi ro lálaógu wará ené gi síndí. Ni 'bi ené bábátízí sée kí 'Dówú Lomo. ¹⁷ Ni 'bi ené yi ené káa zí 'yi ócó komo kére ní. Ni léfeóto kére ené simi bilámá éyí, cící a née zía kótru a tríe do óngbóoyó a 'dá'ba.” ¹⁸ Née ledre bi kóo Yiwáni ndísi úku a zíye do títú'dú misi'di e gi ro bilámá ledre 'bi Lomo bi kóo ndísi 'dódo a zíye ní.

¹⁹ Yiwáni ndísi kóo kpá máda ngére Eróde Andipá gi zí bisinyí ledre ga bi ndísi mengí yée káa zí bi ngakaoyó kára Erodiya gi zí lúnduné 'dí'bi yi ené zíne ní. ²⁰ Zí Eróde kpá lúyú ngíti ledre zía 'dí'bi Yiwáni ónzó a ngbríwó simi sígíni.

*Yiwáni i'bí babatíza zí Yésu
(Lúru kpá Matáyo 3:13-17,
Máriko 1:9-11)*

²¹ 'Dá'dá do ónzó Yiwáni simi sígìni, kadra kié'do ni go ndísi bábátízí tǔ'dú 'yì e, zí Yésu ndéréne zía, zía bábátízí wo. Simi bi Yésu ma'dáa ni ndísi ini ini zí Lomo ní, zí ere líkpíne zía káa zí mbotu ní. ²² Zí 'Dówú Lomo ógúné doa káa zí kírikó'do ní. Zí kúrú 'yì ówúne gírí kídí, "Áyí mbigí owú 'bi amá, 'búyì ofu domá go, mááyí kí rokinyi gí zǎyì."

²³ Yésu tonó kóo méngì moko 'bi Lomo simi bi méngì go simibi cí kéré'a do sokó (30) ní. 'Yì e mbá ndísiní 'bi eyé kóo sómú a kídí ni owú 'bi Yoséfa bi kí ìriné Éli ní. ²⁴ Éli ni 'bi ené owú 'bi Matáta, Matáta ni 'bi ené owú 'bi Lévi, Lévi ni 'bi ené owú 'bi Mélikì, Mélikì ni 'bi ené owú 'bi Zanáyì, Zanáyì ni 'bi ené owú 'bi Yoséfa. ²⁵ Yoséfa ni 'bi ené owú 'bi Matatíya, Matatíya ni 'bi ené owú 'bi Amósa. Amósa ni 'bi ené owú 'bi Nawúma. Nawúma ni 'bi ené owú 'bi Esíli. Esíli ni 'bi ené owú 'bi Nagáyì. ²⁶ Nagáyì ni 'bi ené owú 'bi Mátá. Mátá ni 'bi ené owú 'bi Matatíya. Matatíya ni 'bi ené owú 'bi Seméni. Seméni ni 'bi ené owú 'bi Yoséke. Yoséke ni 'bi ené owú 'bi Yóda. ²⁷ Yóda ni 'bi ené owú 'bi Yonána. Yonána ni 'bi ené owú 'bi Résa. Résa ni 'bi ené owú 'bi Zerubábele. Zerubábele ni 'bi ené owú 'bi Seretiyéle. Seretiyéle ni 'bi ené owú 'bi Néri. ²⁸ Néri ni 'bi ené owú 'bi Meléki. Meléki ni 'bi ené owú 'bi Ádi. Ádi ni 'bi ené owú 'bi Kosóma. Kosóma ni 'bi ené owú 'bi Elimadáma. Elimadáma ni 'bi ené owú 'bi Éra. ²⁹ Éra ni 'bi ené owú 'bi Yósuwa. Yósuwa ni 'bi ené owú 'bi Eliyázara. Eliyázara ni 'bi ené owú 'bi Zoríma. Zoríma ni 'bi ené owú 'bi Matáta. Matáta ni 'bi ené owú 'bi Lévi. ³⁰ Lévi ni 'bi ené owú 'bi Simiyóna. Simiyóna ni 'bi ené owú 'bi Yúda. Zúda ni 'bi ené owú 'bi Yoséfa. Yoséfa ni 'bi ené owú 'bi

Yonáma. Yonáma ni 'bi ené owú 'bi Alikíma. ³¹ Alikíma ni 'bi ené owú 'bi Melíya. Melíya ni 'bi ené owú 'bi Ména. Ména ni 'bi ené owú 'bi Matáta. Matáta ni 'bi ené owú 'bi Natána. Natána ni 'bi ené owú 'bi Dawídi. ³² Dawídi ni 'bi ené owú 'bi Zése. Zése ni 'bi ené owú 'bi Óbede. Óbede ni 'bi ené owú 'bi Bowáza. Bowáza ni 'bi ené owú 'bi Solomóna. Solomóna ni 'bi ené owú 'bi Nasóna. ³³ Nasóna ni 'bi ené owú 'bi Aminadába. Aminadába ni 'bi ené owú 'bi Adimíni ni 'bi ené owú 'bi Aráni. Aráni ni 'bi ené owú 'bi Ézorono. Ézorono ni 'bi ené owú 'bi Peréze. Peréze ni 'bi ené owú 'bi Zúda. ³⁴ Zúda ni 'bi ené owú 'bi Yakóbo. Yakóbo ni 'bi ené owú 'bi Isáka. Isáka ni 'bi ené owú 'bi Abarayáma. Abarayáma ni 'bi ené owú 'bi Téra. Téra ni 'bi ené owú 'bi Nówara. ³⁵ Nówara ni 'bi ené owú 'bi Serúga. Serúga ni 'bi ené owú 'bi Réwu. Réwu ni 'bi ené owú 'bi Pelége. Pelége ni 'bi ené owú 'bi Ébere. Ébere ni 'bi ené owú 'bi Séla. ³⁶ Séla ni 'bi ené owú 'bi Kayinána. Kayinána ni 'bi ené owú 'bi Arafakasáda. Arafakasáda ni 'bi ené owú 'bi Séme. Séme ni 'bi ené owú 'bi Nówa. Nówa ni 'bi ené owú 'bi Laméke. ³⁷ Laméke ni 'bi ené owú 'bi Metuséla. Metuséla ni 'bi ené owú 'bi Enóka. Enóka ni 'bi ené owú 'bi Zérada. Zérada ni 'bi ené owú 'bi Malále. Malále ni 'bi ené owú 'bi Kenána. ³⁸ Kenána ni 'bi ené owú 'bi Enósa. Enósa ni 'bi ené owú 'bi Séte. Séte ni 'bi ené owú 'bi Ádama. Ádama ni 'bi ené owú 'bi Lomo.

4

*Satána uzu Yésu
(Lúru kpá Matáyo 4:1-11, Máriko
1:12,13)*

¹ Simi bi Yiwáni i'bí babatíza go zí Yésu ní, zí 'Dówú Lomo 'dúcu Yésu, zía ìnyiné gí simi Yeredéne gí ore simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo ndéréne simi súwú gbála, ² zí ngére

'bi bicayi lomo e* úzu wo simi súwú íri 'dényé kí sǐlǐ cǐ gbre anu éyí mbá wá, zǐ 'bú kóo méngǐ wo kǐngaya.

³ Zǐ ngére 'bi bicayi lomo e úku ledre zǐa kídí, "Bi áyí tí Owú 'bi Lomo ní, ídí óyóló'bo tutú ga bi ba káa do ambata zǐyǐ ánu a gǐ zǐ 'bú ke."

⁴ Zǐ Yésu úkulúgu ledre zǐ Satána kídí, "Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Yǐma'dí utúasá ídí trǐdrǐ lá duú gǐ zǐ éyí miánu wá, kúrú Lomo ni óto 'yǐ e ne zǐye ídíye trǐdrǐ.' "

⁵ Zǐ ngére 'bi bicayi lomo e kpá ndólo wo ékǐ kǐe do mongú bi ekǐekǐ 'dága 'dódo éyǐ ga bi do sogo kǎngá ba mbá zǐa. ⁶ Zǐa úku ledre zǐ Yésu kídí, "Lúrú go, éyǐ ga bi za mbá áyí lúrú yéé nées, mááyí máa mǐngǐye. Togú ili yá, mááyí óto yǐ ngére doyé mbá. I'biní éyǐ ga gére nées go mbá zǐma, mááyí í'bí yéé zǐ 'yǐ káa zǐ bi máíli ní. ⁷ Ili tí lá zǐyǐ óto sómú ledre eyǐ romá zǐyǐ óto úndrumá."

⁸ Yésu ya zǐ Satána ní, "Inyǐ gǐ cigíma íri, ni miékéne kídí, 'Ídí óto úndru Ngére Lomo eyǐ, zǐyǐ ndǐsiyǐ méngǐ duú ledre ené.' "

⁹ Gǐ ore zǐ Satána ndólo wo ndéré ékǐ kǐe do mongú ngbángbá 'Dǐcǐ 'bi Lomo 'dága simi Yerusaléma do úku ledre zǐa kídí, "Togú áyí tí Owú 'bi Lomo ma'díi, lé'béútú mu bi 'dáa. ¹⁰ Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, 'Lomo ni kása maláyika ené e sáká yǐi. ¹¹ Niyí sáká yǐi káa bi áyí útú útru sǐndǐyǐ ro tutú e ke.' "

¹² Zǐ Yésu úkulúgu ledre zǐ Satána kídí, "Ni miékéne kídí, 'Ndá úzu Ngére Lomo eyǐ wá.' "

¹³ Simi bi ngére 'bi bicayi lomo e uzu wo go má ní, zǐa aka ótoómo wo gǐ ro ngíti sǐndǐ kadra.

'Yǐ e asiní gǐ ro Yésu simi Naz-eréta

(Lúrú kpá Matáyo 4:12-17, Máríko 1:14,15)

¹⁴ Nda gǐ do kacǐ ledre ga gére ní, zǐ Yésu inyiné simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo ndá'balúgu roné simi kǎngá bi Galiláya ní. Zǐ phanda ledre ga bi ndǐsi méngǐ yéé ní ǎngané simi gara ore za mbá.

¹⁵ Simi ngíti sǐndǐ kadra zǐa ólúne simi 'Dǐcǐ Kótruro e ndǐsiné 'dódo ledre 'bi Lomo zǐ 'yǐ e. Zǐ 'yǐ e inyiyé mbá ndǐsi í'bí mbófo éyǐ zǐ Lomo gǐ ro 'dódo ledre ené.

¹⁶ Zǐa ndéréókpóne simi Nazeréta kídí bi kóo ngboró ní. Nda simi Sǐlǐ 'bi 'Dówúro† zǐa ndéréne simi 'Dǐcǐ Kótruro káa zǐ bi lengbe ndǐsi méngǐ a ní. Zǐa inyǐ tóroné 'dága ólo miéké kúrú Lomo. ¹⁷ Zǐye í'bíogú búku 'bi nébi Isáya zǐa, zǐa líkpí bi bi ndǐsi ódro kídí,

¹⁸ "Lomo i'bí 'Dówúne go zǐma, gǐ zǐa oto máa go ndǐsi 'dódo bilámá ledre ené zǐ 'yǐ lerǐ e.

Kasa máa kídí nées Lomo nées ni líkpíoyó 'yǐ ga bi miódó yéé simi ká'dá 'bi lúyú ledre ní, 'yǐ ga bi komoyé lurú bi wá ní, nées ni líkpí a gǐ ro zǐye lúrú bi,

kasa máa kpá gǐ ro 'yǐ ga bi ngíti géyǐ 'yǐ e ndǐsiní lúrú 'dófu bi gǐ doyé ní, zǐye ídíye kí ledreyé owóowó,

¹⁹ kasa máa kpá gǐ ro úku 'dódo a zǐ 'yǐ e kídí, sǐndǐ kadra bi gǐ ro zǐ Ngére Lomo yómo yéé simi a ní ni go gbóo."

²⁰ Simi bi Yésu oloonzó ledre ní, zǐa í'bilúgu búku zǐ 'yǐ 'bi moko bi ore ní, zǐa ndá'ba ndǐsiné bi. Zǐ komo 'yǐ ga bi simi 'Dǐcǐ Kótruro

* **4:2** 4:2 Ngére 'bi bicayi lomo e: Iri a ni Satána. Ni manda 'bi maláyika ga bi icíní okó ro Lomo do úcuógu yéé gǐ komo ere ní. Zǐ maláyika ga gére nées nda ídíye go bicayi lomo e kpá dokéké e. Ólo 'Dódoógu 12:9. **4:4** 4:4 Gbre lorú 8:3 **4:8** 4:8 Gbre lorú 6:13 **4:11** 4:11 Ke'bi 'bi Dawídi e 91:1,12 **4:12** 4:12 Gbre lorú 6:16 † **4:16** 4:16 Sǐlǐ 'bi 'Dówúro: Nées ni mongú sǐlǐ 'bi Isiréle 'bi ini zǐ Lomo, mengíní moko simi a wá. Zǐye ndǐsiyé sómúndíki ledre kídí Lomo otoogu ere kí do sogo kǎngá kpá kí ledre bi Lomo yomo yéé gǐ simi moko 'bi owúkúlú e gǐ sǐ sǐlǐ ngére 'bi Ízibiti ní. Ólo Ólúógu 20:8-11, Gbre lorú 5:12-16. **4:19** 4:19 Isáya 61:1,2

ore ní ídíye mbá roa círii. ²¹ Zía ìnyìné úku ledre zíye kídí, “Ledre bi gáa máólo née, ukuní kóo go 'desí, karaba ní, lúrúsé nda go cù kí komosé.”

²² Zí tara 'yì ga gére née ìdríne mbá miídrí gí zí ledre ga bi uku yée ní. Zíye ndísiyé úkuló'bó ledre dongaráye kídí, “Áyi, owú née ndiki ledre née kenée gí 'da, née ndaá 'bi ené wotí Yoséfa bi kára ba wá?”

²³ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Ledre ga bi kóo úwúsé mándísi méngí yée simi Kapáranawúma ní, utúasá miútúasá kací komosé gí ro zíma méngí yée ona? Ni miékéne kídí, “Yì mála idí yómo roné kí, zía nda yómo ngítí géyì 'yì e.’ ”

²⁴ Zía kpá úku ledre zíye kídí, “Máúku zise ma'díi, otoní úndru nébì simi kángá ené wá. ²⁵ Ídísé ówo a kídí tǔ'dú umbu niyí kóo bo simi kángá 'bi Isiréle e simi sǐndí kadra 'bi nébì Ilíya. Iní oro kóo kí simibi kǐé'do kí éfé ìnyì doa kǐrǐ doné, zí 'bú kóo útúne do 'yì e kǐngaya. ²⁶ Lomo kasa ené kóo Ilíya ndéré sáká kará umbu ga gére née mbá wá, kasa kóo wo ndéré sáká dǔyú kára umbu máa wo bi simi gara bi Zarefáta simi kángá bi Sidóna ní. ²⁷ Ngítí géyì Isiréle e niyí kóo bo simi sǐndí kadra 'bi nébì Ilísa kí sámá royé, sámá née úkú kóo gí royé wá, odú 'yì bi 'di'bioyóní sámá née gí roa ní dǔyú Námána bi 'yì 'bi Súríya ní.”

²⁸ Simi bi 'yì ga bi simi 'Dǐcǐ Kótruro ore uwúní ledre bi Yésu uku née kenée ní, zíye zǐngí eyé geré mizǐngí. ²⁹ Zíye 'dí'bi Yésu lála wo ólúógú kǐe gí simi gara sága, ndéré ékǐ kǐe do bi ekǐekǐ 'dága née bi ekǐekǐ bi o'bóní gara née doa ní gí ro zíye ìtrǐ wo girí gí do bi zía útúónzó roné 'dá'ba. ³⁰ Zía úcu lǐlíné dongará tǔ'dú 'yì e do ndéréókpó ené gí zíye.

*Yésu lagaoyó bicayi lomo e
(Lúru kpá Mǎrǐko 1:21-28)*

³¹ Zía ìnyìné ndá'balúgu roné simi Kapáranawúma ngítí owú gara simi

Galiláya, simi Sǐlǐ 'bi 'Dówúro, zía ndísiné 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yì e.

³² 'Yì ga bi kóo íri ndísiní úwú 'dódo ledre ené ní, zí tarayé ìdríne mbá miídrí gí zía 'dódo ledre ené ni kí roko'bú 'bi Lomo siminé.

³³ Simi sǐndí kadra bi Yésu ni ndísi 'dódo ledre simi 'Dǐcǐ Kótruro née, ngítí o'do bi kí bicayi lomo siminé ní ni ore, geré zía tónóne gbúrógbóne do Yésu kídí, ³⁴ “Yì Yésu, máowo yì bú áyí mbigí Owú 'bi Lomo gí simi gara Nazeréta. Ógú ba go geré gí ro úfuónzó zée?”

³⁵ Zí Yésu ódroné zí bicayi lomo bi simi o'do née kí roko'bú kídí, “Ídí ndísi tí, ndá líkpí tarayí wá. Ólúógú gí simi o'do née mu.” Zí bicayi lomo kángba o'do née do ìdríónzó wo gbú bi do komo 'yì ga bi ore née mbá, do ólúógúné gí simi a, oto unǔgú ro o'do née mbá wá.

³⁶ Zí tara 'yì e ìdríne gí zí ledre née mbá miídrí zíye ndísiyé úku ledre kídí, “Bi káa lárá ledre bi káa be 'di, zí o'do ba ndísi ódroné kí cóngó ro kpá kí mongú roko'buné ní? Uku ledre zí bicayi lomo e, zíye úwú kúrú, zíye ólúóguyé gí simi o'do ba tí ma'díi.” ³⁷ Zí phanda Yésu ángané do bi ga gére née kǐrǐ née za mbá.

*Yésu yomo tǔ'dú 'yì ndíyá e
(Lúru kpá Matáyo 8:14-17,
Mǎrǐko 1:29-34)*

³⁸ Nda go gí do kací 'dódo ledre, zí Yésu ólú óguyé gí simi 'Dǐcǐ Kótruro kí 'yì lódú kacíne e ndéréye 'be 'bi Simúna Pétero. Ábuwá towú Simúna ma'dáa roa emengú, ni kí drú roné. Zí 'yì ga bi 'be ore ní ndú'yú Yésu, idí yómo wo. ³⁹ Zí Yésu ndéré tóroné cigí a, zía úku ledre zí bisinyí drú bi ro kára née kídí, “Ólúógú gí simi a mu.” Geré zí ro kára née zázáne, zía ìnyìné ndéréne méngí éyì miánu zíye.

⁴⁰ Nda go kí tagá ndulú, zí 'yì e ndísi 'dí'biógú 'yì eyé ga bi kí ndíyá royé ní ógú kǐye zí Yésu gí ro zía

yómo yée. ⁴¹ Ngíti géyì 'yì ga gére née niyí 'bi eyé kí bicayi lomo e simiyé. Gí zí roko'bu Yésu, zíye gbúgbuóguyé gí simi 'yì ga gére ní kí ndìsì gbúrógbóye kídí, “Áyí Owú 'bi Lomo.” Zí Yésu úçuómo yée kí ódro gí zía owoní wo bú ni Kírésìto wo bi Lomo kasaogu káa do 'yì yómo 'yì e ní.

⁴² Nda káa zí kílonódó a née kí phiyí zí Yésu ìnyì ndéré ené do bi bi 'yì e ndaní doa wá ní. Zí 'yì e ndìsiyè gámásó'do wo. Simi bi ndikiní wo ní, zíye úku ledre zía kídí, “Mongú 'yì, ilizé ezé lolu zíyì ndéréómo zée wá.” ⁴³ Zía úkulúgu ledre zí 'yì ga gére née kídí, “Ndásé lá dū se 'yì ga bi Babá kasa máa 'dódo ledre ené zíye ní wá. Máili kpá 'dódo bilámá ledre bi gí ro 'be 'bi Lomo ní zí ngíti géyì 'yì e. Kasaogu máa gí ro zíma méngì a kenée.” ⁴⁴ Gí do kací ledre née, zí Yésu kpá fú ndìsì kí gámáne kí 'dodo ledre 'bi Lomo zí 'yì e simi 'Dìcì Kótruro ga bi simi Yudáya ore ní za mbá.

5

Yésu gelé mizefi 'yì lódú kacíne e (Lúru kpá Matáyo 4:18-22, Máiko 1:16-20)

¹ Kadra kíé'do zí Yésu ndéré tóroné do gbúróngó mongú mikavu bi Galiláya* ní, zí tú'dú 'yì e yóko royé cigí a zía ndìsìné 'dódo ledre 'bi Lomo zíye. ² Zía óyó komoné do lúrúndíki kurúngba e gbre mǐngíye odóngeríní go kó'dú gbúróngó kenée, niyí go ndìsì lúgu mbírà eyé e. ³ Zía ndéré ékíne simi ngúru kurúngba, née wo bi 'bi Simúna ní. Zía úku ledre kídí, “Ìtrí 'dóso aka kurúngba ma'dáa mǐ'dí simi iní íri.” Simi bi Simúna ìtrí ní, zí Yésu ndìsì yéme roné bi ndìsì 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yì e.

⁴ Simi bi 'dodo asá ledre ní, zía úku ledre zí Simúna kídí, “Ìtrí tátá

mu simi yana iní gí ro zíyì ónzó mbírà.”

⁵ Simúna ya zía ní, “Mongú 'yì, icizé rozé kí mbírà go bi ndre ba, kémbì éyì ndaá. Nda lá kací kúrúyì, mááyí ónzó a.”

⁶ Simi bi onzóní mbírà ní, zí tú'dú kénzè e útúye simi a. Gí zía bi ofuní nda go ní, zí mbírà tónóne lófoné.

⁷ Zí Simúna e tónó kéwu lafúye ga bi simi ngíti kurúngba ní, idíní ógu sáká yée. Zí lafúye ga gére née óguyé do tónóye lála mbírà kí kénzè ga gére née simi kurúngba. Zí kénzè e ídíye simi kurúngba ga bi gbre née cǐ'dí. Nda gí zí miówó ye, kurúngba ayí nda go ólú sǐ iní.

⁸ Simi bi Simúna Pétero lurú ledre née kenée ní, zía útúne sǐ sǐndí Yésu bi, ngúngú roné do úku ledre zí Yésu kídí, “Ngére, mááyí 'yì lúyú ledre, máútúásá ídí gbóo kíyì wá, ídí ìnyì gí cigíma 'dá'ba.” ⁹ Zí tara Simúna Pétero kí lafúne ga gére née ìdríne mbá mǐdrí gí zí tú'dú kénzè ga bi 'di'biní yée kenée ní. ¹⁰ Ngíti géyì lafú Simúna ga bi Yakóbo e kí Yiwáni wotí Zebedíya ní, zí tarayé ìdríne kpá mbá mǐdrí gí zí ledre máa née.

Gí zí ledre bi gáa Simúna uku ní, zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Simúna ndá éré ngǐrǐ wá. Tónóne cakaba ndéréne 'dá'dá, ayí ídí go 'yì 'dí'biógú 'yì e zí Lomo.” ¹¹ Geré née ní, zí Simúna ìnyiyé kí lafúne ga gére née ódóoto kurúngba eyé e kó'dú gbúróngó ore, yóó, do útúye do kací Yésu.

Yésu 'di'bioyó sámá gí ro ngíti o'do

(Lúru kpá Matáyo 8:1-4, Máiko 1:40-45)

¹² Simi ngíti sǐndí kadra simi ngíti owú gara, zí ngíti o'do kí sámá roné óguné zí Yésu. Zía útúne kó'dú Yésu bi ngúngú roné zía kídí, “Ngére, togú utúásá kací komoyí mǐútúásá,

* 5:1 5:1 Mongú Mikavu bi Galiláya ní: Gǐrǐgí e ndoloní 'bi eyé kídí Mikavu Geneseréta.

ídí 'dí'bióyó sámá ba gi romá gi ro zí romá ídíne drá.”

¹³ Zí Yésu óto sǐlǐne ro o'do née do úku ledre zí o'do née kídí, “Máṅgúṅgu go, royí idí mu ídí drá.” Tí ma'dii, geré zí sámá úkúne gi ro o'do née.

¹⁴ Zí Yésu úku ledre zía kídí, “Ndá aka 'dí'bi ledre née tarayí wá. Ídí aka ndéré zí 'yí 'dáná éyí kí. Zíyí í'bí tákpásǐlǐ zí Lomo káa zí bí Músa eké ledre a 'yí e idíní ndísi méngí a kenée simi bí togú bilámá ledre méngí roné go zíye ní. Gi ro do ówo a mbá kídí éyí méngí roné go.”

¹⁵ Abú kenée ndotó, 'desí phanda ledre bí Yésu méngí née, aṅga go do bí ga bí kírí née née za mbá. Zí tú'dú 'yí e nda ndísi óguyé úwú ledre ga bí ní ndísi 'dódo yée ní. Zía kpá ndísiné kí yómo ngíti géyí gi do ndíyá eyé e. ¹⁶ Simi ledre ga gére née mbá, kí'dí bí Yésu ili go íni ini zí Lomo ní, zía ndéréne do bí bí 'yí e ndaní doa wá ní, zía íni ini zí Lomo íri.

Yésu yomo o'do kí umbu sǐndǐne (Lúru kpá Matáyo 9:1-8, Máriko 2:1-12)

¹⁷ Simi ngíti sǐlǐ kpí, Yésu ní go ndísi 'dódo ledre 'bí Lomo zí 'yí e. Farúsáyo e† kí 'yí 'dódo lorú ga bí 'bí Lomo ní niyí kóo mindísiyé gbóo kírí née. Ngíti géyí oguní gi simi gara ga bí 'bí Galiláya mǐngúngúcuá ní, ngíti géyí 'bí eyé gi simi káṅgá bí Yúdáya kpá kí Yerusaléma ní. Zí Ngére Lomo í'bí roko'bu zí Yésu, zía ndísiné 'dí'bióyó ndíyá kǐe gi ro 'yí e ore. ¹⁸ 'Yí e niyí lúru bí ní, ǐmbǐoguní ngíti o'do go do gbagbara ní kí umbu sǐndǐ gamá gi zía wá. Iliní kóo olú kǐe ndéré óto wo kó'dú Yésu 'dǐcǐ íri. ¹⁹ Simi bí bí olú kí o'do née zí Yésu gi 'dí tara mbotu ndaá gi zí tú'dú 'yí e ní, zíye ékǐye kǐe do 'dǐcǐ 'dága. Zíye líkpí phǔtru bí mbí kí'dí bí Yésu ní ore ní, zíye ǐmbǐ ési

o'do née nyé kí gbagbara née gi doa zía íri.

²⁰ Simi bí Yésu owo kídí ya'dá ga gére née ṅṅuní ledrené go ní, zía úku ledre zí o'do bí ǐmbǐoguní wo née kídí, “Lúndu 'bí ené e, máótoómo lúyú ledre eyí go.”

²¹ Gi zí ledre bí Yésu uku née ní, geré zí Farúsáyo e kí 'yí 'dódo lorú ga gére née tónóye ódroyé dengbíye kídí, “O'do máa née 'be ené náambi bí ní ndísi úku bisinyí ledre kenée née? Lomo ní dujú ne 'yí ótoómo lúyú ledre zí 'yí e.”

²² Yésu owo sómú ledre eyé née go zía ndú'yú yée kídí, “Éyí bí ndísisé sómú ledre do mimbé'desé gi zía kenée ní 'dí? ²³ Ledre máa wo be 'dí ní gáa née gbóo zíma úku a, máótoómo lúyú ledre eyí go, togú kenée wá, máídí úku a máyá ǐnyíogú mu 'dí'bí sáka eyí zíyí ndá'bayí 'be? ²⁴ Máíli úku a zise, máa bí Lomo kasaogu máa káa do 'yíma'dí ní, mááyí kí roko'bu zíma do sogo káṅgá ona gi ro ótoómo lúyú ledre 'bí 'yí e kǐe.” Zía ǐnyiné úku ledre zí o'do bí kí umbu sǐndǐne née kídí, “ǐnyíogú mu, 'dí'bí sáká eyí mu zíyí ndá'bayí 'be.” ²⁵ Geré née ní, kíráwu zía ǐnyíoguné 'dága tí do komo 'yí ga gére née mbá 'dí'bí sáka ené do ndá'bané 'be kí mongú rokinyi kí ndísi í'bílúgu mbófo éyí zí Lomo. ²⁶ Zí ledre née ówóne komo tú'dú 'yí ga bí ore née mbá zíye ídíye kí mongú ngírí royé do ndísiyé í'bílúgu mbófo éyí zí Lomo kídí, “Éyí bí méngí roné karaba ba, 'yíma'dí utúasá méngí a wá.”

Yésu ndolo Lévi (Lúru kpá Matáyo 9:9-13, Máriko 2:13-17)

²⁷ Zí Yésu olúoguné gi ore ndéré ndíki Lévi kí ndísi tara mákitabu ené 'bí 'dó'dú usóru gi zí 'yí e. Zí Yésu ndólo wo kídí, “Lévi, áyí go 'yí 'bí moko amá, ógu mu zíze ndéréze

† 5:17 5:17 Farúsáyo: Née ngíti géyí Yúda ga bí ngára ndítí'dofuní do lorú bí Músa eké ní wá ní. ṅṅuní kídí lomo ro 'yíma'dí e ní bo, maláyika e niyí bo, 'yí e ndísiní kpá úru gi simi umbu. Ólo Moko 'bí 'yímikása e 23:6-8.

kéyì.”²⁸ Léví kala wá, zía otoómo éyì ga bi 'bi moko née yóo do útúne lódú kací Yésu.

²⁹ Nda simi ngíti sílí, zí Léví yéme mongú éyì miánu kí ìrì Yésu. Zí Léví ma'dáa ndólo tú'dú lafúne ga bi ndìshìní 'dó'dú ọ̀sórú kéye í'bí a zí akúma ní, nda kpá kí ngíti géyì 'yì e gí ro zíye ánu éyì miánu máa née kí Yésu e.³⁰ Simi bi Farusáyo e kí 'yì 'dódo lorú e lurúní Yésu kí ánu éyì kí 'yì ga gére née kenée ní, zía sínýí ené royé misínýí. Zíye ndìshiyé úku mǐngúngúrú ledre ro Yésu. Zíye úku ledre zí 'yì lódú kacíga kídí, “Éyì bi mongú 'yì esé née ndìshì ánu éyì gí roa kí 'yì lúyú ledre e kpá kí 'yì 'dó'dú ọ̀sórú e káa zí née ní ní 'dì?”

³¹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Máúku zíse, 'yì bi ndiyá ndaá roa wá ní, nderé ené zí dokotóro wá, 'yì ndiyá ndìshì ndéréne gí ro do yómo née.³² Máógu amá gí ro 'yì ga bi ya yée niyí eyé bilámáye ní wá. Máógu gí ro 'yì lúyú ledre e zíye óyóló'bó mímbe'deyé gí ro zíye ómoyé.”

'Yì e ndu'yúní Yésu gí ro órú tara'yì

(Lúrú kpá Matáyo 9:14-17, Mária 2:18-22)

³³ Nda gí ore, zí ngíti géyì 'yì e gí dongará 'yì ga gére née ndú'yú Yésu kídí, “Yì lódú kací Yiwáni 'yì í'bí babatíza ndìshìní órú tarayé zíye kpá ndìshì ini ini zí Lomo, 'yì 'bi Farusáyo e ndìshìní mǐngí a kpá kenée. Sara 'yì eyí e orúní 'bi eyé tarayé wá gí zí 'dì?”

³⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre kídí, “Simi sómú ledre esé ní, 'yì ga bi ndolooguní yée simi ayímbe 'bi ófú ro'yì ní ndaní ánu éyì wá tí bi mǐkándá adrúgu ni bo kíye ore ní?³⁵ Sǐndí kadra ni ógu wo bi niyí 'dì'bióyó wo gí dongará 'yì ené ga gére ní, zíye nda ndìshiyé kí 'bú.”

³⁶ Zía kpá úku ngíti muruwayi kídí, “Yì nda ìcì tóko tara mǐkándá bongó ro kurú a wá. Togú mǐngí kenée yá, mǐkándá bongó née ni lála lófo kurú a née zí unḡú a nda ídine mongúne, bi ìcì a ndaá lolu wá.³⁷ Kpá kenée, togú kára ili lótó le'yì ené yá, nda lótó a simi sorú ndoko wá. Gí zía simi bi le'yì née ni ń'bu ní, zí sorú ndoko née ndoko ené, zí le'yì sínýíne mbá bi.³⁸ Bilámá a, idíní lótó le'yì tí simi mǐkándá ndoko.³⁹ Ngíti géyì 'yì e iliní éwé yì eyé tí fú lá kurú le'yì. Gí zí kéyì née iliní eyé mǐkándá le'yì kóró[‡] wá kídí ndumu eme yì ené ne.”

6

Yésu uku ledre gí ro Sílí 'bi 'Dówúro

(Lúrú kpá Matáyo 12:1-8, Mária 2:23-28)

¹ Kadra kǐé'do simi Sílí 'bi 'Dówúro, zí Yésu ñnyiné kí 'yì lódú kacíne e ndéré 'dǐcì bi kpurú gí simi yáká, simi bi kére ni aka lá ngoruné ní. Zí 'yì lódú kacíga ndìshì lófo ngorú kére ga gére née kí ánu a.² Zí Farusáyo e ñnyiyé úku ledre kídí, “Áyì, tí bi ówosé bú karaba Sílí 'bi 'Dówúro ní, ndìshìsè nda mǐngí moko simi a gí ro 'dì?”

³ Zí Yésu úkulúgu ledre zí Farusáyo ga gére née kídí, “Ólosé esé ledre bi kóo Dawídi mǐngí simi bi kóo 'bú mǐngí yée kí 'yì ené e ní wá?⁴ Kadra kǐé'do 'bú mǐngí kóo Dawídi kí 'yì ené go kíngaya. Zía ndéré olúne simi 'dǐcì 'bi Lomo, zía 'dì'bi ambata ga kóo ore, 'yì 'dáná éyì zí Lomo niyí ánu a dujú ye ní zía ánu a. Zía kpá í'bí a zí 'yì ené ga bi kóo niyí kéye ní.”⁵ Zí Yésu úku odu ledre yaá, “Máa Owú 'bi 'Yíma'dí mááyí Ngére do Sílí 'bi 'Dówúro.”

[‡] 5:39 5:39 Mǐkándá le'yì kóró: Bilámá ledre bi 'dódoní gí ro Yésu ní ni káa zí mǐkándá le'yì kóró, lorú 'bi Músa ni 'bi ené káa zí kurú le'yì kóró ní. Yúda e ndìshìní bándá le'yì kóró eyé kí simibi kǐé'do ngíti géyì yá simibi gbre.

Méngi bilámá ledre simi Sílí 'bi 'Dówúro

(Lúru kpá Matáyo 12:9-14, Máríko 3:1-6)

⁶ Simi ngíti sɛndí kadra kpí simi Sílí 'bi 'Dówúro, zí Yésu ndéré ólúne 'Díci Kótruro ndísi 'dódo ledre. Ngíti o'do ni kpá ore sílía 'bi anú ngurogú mingúrógú méngi moko wá. ⁷ Ngíti géyi Farusáyo e kí 'yi 'dódo lorú e niyí kóo ore ndísi gámásó'do misí'di bi togú Yésu luyú ledre go yá, záye 'dí'bi wo. Gi zí keyí nées ní, záye ndísiyé sémbe wo misémbe kídí togú ni yéme sílí o'do nées karaba simi Sílí 'bi 'Dówúro yá. ⁸ Yésu owo sómú ledre bi niyí kie nées bú, zía ìnyiné úku ledre zí o'do bi kí mingúrógú sílínée kídí, “Ìnyíogú mu tóro do nyára bi kára gi do bi zí 'yi ga ba mbá lúru yi.” Zí o'do nées tí ìnyí tóroné do komo 'yi e 'dága.

⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zí 'yi ga gére nées kídí, “Mándú'yú aka sée, ledre máa wo be 'di emene do méngi a simi Sílí 'bi 'Dówúro, méngi bisinyí ledre togú mbú méngi bilámá ledre bi yómo 'yi togú mbú ótoómo 'yi zía úyuné?”

¹⁰ Zía lúru bi kere gbaá 'yi ìti ndaá. Zía úku ledre zí o'do nées kídí, “Dózo sílíyi mu.” Ni 'dózo sílínée káa ní, sílía a ni go bilámáne. ¹¹ Zí ledre nées óto Farusáyo e kí 'yi 'dódo lorú e kí mongú mimbé'de kési ro Yésu, záye ndísi ódroyé dengbiye gámásó'do misí'di bi yée niyí 'dí'bi Yésu úfu wo doa.

Yésu gelé 'yimikása e sokó doa gbre

(Lúru kpá Matáyo 10:1-4, Máríko 3:13-19)

¹² Simi ngíti sílí gi do kací ledre nées, zí Yésu ndéré ékíne do mongú landa, ndísiné ini ini zí Lomo. ¹³ Zí bi áráne nda go kí phiyí, zía ndólo 'yi lódú kacíne e. Simi bi oguní ní,

zía géle ngíti géyi sokó doa gbre (12) zía úku ledre kídí, “Yée ga ba niyí go 'yimikása amá e.”* Niyí, ¹⁴ Simúna, bi Yésu ifi ngíti ìria Pétero ní, niyí kí owú 'bi mbágáne Andiríya nda Yakóbo, Yiwáni, Phílipo, Batilimáyo, ¹⁵ Matáyo, Tóma, Yakóbo wotí Alafáyo, Simúna bi ndísiné ndólo wo Owúrará ní. Gi zía mimbé'dea ndísi ési gi ro 'yi ené e. ¹⁶ Yúda wotí Yakóbo, nda Yúda Keriyóta bi i'bi ngbángá Yésu ní.

Yésu 'dodo ledre zí 'yi e, zía kpá yómo 'yi ndiyá e

(Lúru kpá Matáyo 4:23-25)

¹⁷ Zía ndítíoguné kí 'yi ené ga gére nées gi do bi ekíekí girí ndéré tóroné kenée, zí tú'dú 'yi e ndísi yóko royé cigí a. Zí 'yi lódú kacíga kí tú'dú ngíti géyi 'yi e gi simi Yúdáyá mbá, yée ga bi gi simi Yerusaléma ní, nda kí ngíti géyi ga bi oguní gi gbála gi simi Táyire kí Sidóna ní. ¹⁸ Ngíti géyi 'yi ga gére nées oguní 'bi eyé úwú ledre ga bi Yésu ma'dáa ndísi 'dódo yée ní. Ngíti oguní 'bi eyé kí ndiyá eyé e gi ro zía yómo yée. Yée ga bi kí bicayi lomo e simiyé ní gi ro zía lágaoyó yée 'dá'ba. ¹⁹ Yi ga bi kí ndiyá royé ní mbá, záye ndísiyé trítí royé gi zía ofuní go gi ro záye óto sílíye ro Yésu gi ro zí ndiyá eyé úkúne mbá gi zía owoní go ni kí roko'bu 'bi yómo 'yi e zíne.

²⁰ Zía óyó komoné lúru 'yi lódú kacíne ga gére ní, zía úku ledre záye kídí, “Sée 'yi lerí e, Lomo i'bi úndru go zise gi zía áse go 'yi 'bi 'Be 'bi ené e. ²¹ Sée ga bi kí 'bú rosé ní, Lomo i'bi úndru go zise gi zía ni karanée i'bi éyi miánu bi ukú wá ní zise. Sée ga bi áse cakaba ndísisé ini ini ní, Lomo i'bi úndru go zise áse karanée ídí kí mongú rokinyi. ²² Togú 'yi e ndísiné sógo sée, záye 'dí'bióyó sée gi dongaráye 'dá'ba kpá kí ukucayi sée gi zía bi

* **6:13** 6:13 'Yimikása: Nées 'yi ga bi Yésu i'bi roko'bu záye, zía ndísi kása yée ndéré kí méngi moko ené e káa zí úku bilámá ledre ené zí 'yi e, kí síkpi 'yi ndiyá e kpá kí ógóoyó bicayi lomo e gi simi 'yi e ní.

ngunḡusé ledremá máa bi Owú 'bi 'Yìma'dí ní, Lomo ni í'bí úndru zise.

²³ “Abú menginí sée bisinyíne kenée ndotó, ídísé ídí kí rokinyi gi zía Lomo ni karanée 'dí'bióto sée 'be 'bi ené. 'Yì ga gére nées 'yì eyé e ndisíní kóo 'dó'do nébì ga kóna ní kpá kenée. ²⁴ Sée ga bi ásé kí rokinyi gi zía ásé kí tú'dú éyì e zise ní, odu a ni nda karanée ídí zise lerì simì bi ngárá éyì ga gére nées ndaní lolu zise wá ní. ²⁵ Sée ga bi ásé bilámáse ndisísé ánu dujú bilámá éyì e ní, ásé karanée ídí do lerì éyì miánu. Kpá kenée, sée ga bi ásé simì rokinyi ní, ásé karanée ídí kí mongú lerì.

²⁶ “Sée ga bi 'yì e mbá ndisíní mbófo sée ní, ásé karanée ídí kí mongú lerì. 'Yì ga gére nées, 'yì eyé e ndisíní kóo mbófo nébì 'yì ranga e kpá kenée.”

Oto 'bú ezeokó 'yì

(Lúru kpá Matáyo 5:38-48, 7:12a)

²⁷ Zí Yésu kpá úku ngíti ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére nées kídí, ídísé óto 'bú ezeokóse, zise ndisísé méngì bilámá ledre zí 'yì ga bi otoní 'búse wá ní. ²⁸ Ndásé méngì lúgu bisinyí ledre zí 'yì ga bi menginí sée bisinyíne ní wá, ídísé ini ini zí Lomo gi royé. ²⁹ Togú 'yì ongbo komoyì bi gi 'dí kerì ní yá, ídí óyóló'bó wo bi gi 'dí kerì ní zía óngbo a. Togú 'yì ngaka éyì eyì yá, ndá lálalúgu a gi zía wá. ³⁰ Togú 'yì ombo éyì gi zíyì, ídí í'bí a zía, wo bi saká éyì gi zíyì ní togú ili í'bilúgu a wá, ndá lolu ndéré ndú'yú wo gi roa wá. ³¹ Éyì bi íli zí 'yì e méngì a zíyì ní, ídí méngì kpá wo zíye.

³² Togú ótosé dujú 'bú 'yì ga bi ndisíní óto 'búse ní, Lomo méngì ené bilámá ledre zise wá. 'Yì ga bi nḡunḡuní ledre 'bi Lomo wá ní, ndisíní óto dujú 'bú 'yì ga bi ndisíní óto 'búye ní. ³³ Togú ndisísé méngì bilámá ledre dujú zí 'yì ga bi ndisíní méngì bilámá ledre zise ní yá, Lomo méngì ené bilámá ledre zise wá. 'Yì ga bi nḡunḡuní ledre 'bi Lomo wá

ní, ndisíní méngì bilámá ledre dujú zí 'yì ga bi ndisíní méngì bilámá ledre zíye ní. ³⁴ Togú í'bí éyì lá dujú zí 'yì bi ni í'bí éyì zíyì ní yá, Lomo méngì ené bilámá ledre zíyì wá. 'Yì ga bi nḡunḡuní ledre 'bi Lomo wá ní, ndisíní í'bí éyì dujú zí 'yì ga bi niyí í'bí éyì zíye ní. ³⁵ Ídísé óto 'bú ezeokóse e zise ndisísé méngì bilámá ledre zíye. Togú í'bisé éyì go zíye yá, ndásé lolu sómú ledre a wá. Lomo ni méngì mongú bilámá ledre zise kací a gi zía ásé go mbigí owú ga bi 'bi Lomo bi roko'bu a ofu go ní. Ndísì lengbe méngì bilámá ledre zí bisinyí 'yì e kpá kí bilámáye e. ³⁶ Lerì lafúse ídí méngì sée kpá káa zí bi lerise ndísì méngì 'Búse Lomo ní.

Lerì lafúse ídí méngì sée

(Lúru kpá Matáyo 7:1-5)

³⁷ “Ndásé 'dəcì nḡbanga 'yì wá káa bi Lomo ni kpá 'dəcì nḡbangasé. Ndásé úku sinyi ledre gi do bi 'yì wá, káa bi ásé kpá ídí zí Lomo bisinyí 'yì e. Ídísé ótoómo lúyú ledre 'bi lafúse e gi ro zí Lomo kpá ótoómo lúyú ledre esé. ³⁸ Ídísé í'bí éyì zí 'yì e gi ro zí Lomo kpá í'bí éyì zise. Togú méngìsè go kenée, Lomo ni méngì bilámá ledre zise rómo wo bi méngìsè nées kíe. Bilámá ledre ga bi ndisísé méngì yées nées, Lomo ni méngì lúgu a zise kpá kenée.”

³⁹ Zía kpá úku muruwayi máa wo ba kídí, “Simì sómú ledre esé ní, 'yì komo mi'dútù ni 'dí'bi sílì ezené 'yì komo mi'dútù lála wo ndéré kíe? Togú méngì kenée, ni lála ezené nées zíye útú eyé gbrenḡará simì gu. ⁴⁰ 'Yì bi ndisíní 'dódo ledre zía ní, romo ené do 'yì 'dódo ledre zíne wá. Kí'dí bi owoyeme nda ledre go ní, zía ndisíné méngì té ledre ga bi 'yì 'dódo ledre ené ndísì méngì yées ní.

⁴¹ “Ndá ndísì óto komoyì lá dujú ro owú ledre bi ngíti 'yì méngì luyú go, zíyì ndísìyì úku dujú ledre a ní wá. Ídí óto komoyì ro mongú luyú ledre bi ndísì luyú a ngárá ówo wá

ní. ⁴² Bi áyí kpá 'yì lúyú ledre ní, áyí úku lará ledre káa be 'di zí ngíti 'yì idí ótoómo kí lúyú ledre. Yì 'yì mani ba ídí ótoómo 'bi eyì lúyú ledre kí, áyí nda fú úku ledre zí 'yì idí ótoómo kí lúyú ledre.”

Ledre gí ro miáná kágá
(Lúru kpá Matáyo 7:17-20,
12:34b,35)

⁴³ “Née sị ledre bi bilámá kágá ndịsị ánáogụ bilámá miánáne gị zía ní. Bisinyí kágá ndịsị ánáogụ 'bi ené kpá té bisinyí miánáne. ⁴⁴ Ndịsịni ówoyéme kágá e mbá duụ gị ro miánáye. Utúasání líkpí mánaga gị komo ngéyé wá. Togú goófo yá, líkpíní gị komo ráka kpá wá. ⁴⁵ Gị zí kényi née ní, bilámá 'yì ndịsị méngi bilámá ledre duụ ne gị zía bilámá ledre máa née ni simi mimbé'de a. Bisinyí 'yì ndịsị méngi 'bi ené duụ bisinyí ledre gị zía mimbé'de a ni bisinyíne. Ledre bi 'yì ndịsị úku a kí méngi a ní, 'dịcị a ni yana mimbé'de a.”

'Dịcị bi ubúní rịngi ní
(Lúru kpá Matáyo 7:24-27)

⁴⁶ “Éyì bi ndịsịsé ndólo máa gị roa Ngére, Ngére, ní 'di? Bi ngára ílisé kpá méngi ledre ga bi mándịsị 'dódo yée zise ní wá ní. ⁴⁷ Máúku aka owú ledre zise gị ro 'yì bi ndịsị méngi ledre amá ní. ⁴⁸ 'Yì née ni cé káa zí 'yì bi togú ili úbú 'dịcị yá, ni aka ícì kágá 'dịcị née simi kánagá ngirị kí, zía nda úbú a. Abú mongú iní ni ógụ kí mongú síli é'dịné yá, 'dịcị née utú wá gị zía ubúní go do bilámá misi'diné. ⁴⁹ 'Yì máa wo bi ili úwú ledre amá zía ndịsịné méngi ledre kací a wá ní, ni káa zí 'yì máa wo bi úbú ené 'dịcị ené do bilámá misi'diné wá ní. Simi bi mongú iní ni ogụ kpá kí mongú síli ní, geré zí 'dịcị née utú ené gị zía ubúní eyé do bilámá misi'diné wá.”

7

Yésu yomo ngúru 'yì 'bi moko
(Lúru kpá Matáyo 8:5-13, Yiwáni
4:43-54)

¹ Simi bi Yésu ukuasá ledre ga bi gáa ndịsị úku yée née go ní, zíye ñnyiyé kí 'yì lódú kacíne e gị ore ndá'bayé simi gara bi Kapáranawúma ní. ² Simi gara ore, ngíti mongú 'yì 'bi asikíri e* 'bi Róma ni kóo bo 'yì 'bi moko ené 'bi 'be bi kí ledrené zía owóowó ní ni kí ndíyá kóngaya, kpá gbóo gị ro zí 'dówú a úkúne. ³ Simi bi mongú 'yì 'bi asikíri e née uwú ledre Yésu ní, zía ñnyiné kása ngíti géyì mngburoko 'yì ga bi 'bi Yúda e ní zí Yésu idí ógụ yómo 'yì 'bi moko ené ba. ⁴ Zí mngburoko 'yì ga gére née óguyé zí Yésu, zíye ngúngú royé kídí, “Áko mongú 'yì, utúasá miútúasá zíyì ndéréyì yómo 'yì moko 'bi mongú 'yì née. Mongú 'yì née ni zíze kára bilámáne. ⁵ 'Bú 'yì ezé e ni doa kóngaya, ubú mongú 'Dịcị Kótruro bi zíze kára ba ne.” ⁶ Zí Yésu ñnyiné zíye ndéréye. Simi bi niyí nda go gbóo 'be ní, zí mongú 'yì 'bi asikíri e née kása ngíti eze lámáne ndéré úku ledre zí Yésu do misi'di kídí, “Ngére, ndá 'dó'dó royì óguyì cù zíma 'be wá áyí yì eyì mongú 'yì gị zía mándá 'bi amá kí ledremá owóowó wá.

⁷ “Née ngúru sị ledre bi máili ógụ gị zía cù máa zíyì wá ní. Bilámá a ídí lá úku kúrúyì, ni óto 'yì moko amá zía ñnyiné gị do ndíyá. ⁸ Mándịsị méngi moko sị lorú zíma kpá ídíma kí asikíri e sị sílìma. Togú máyá ngúru a idí ógụ yá, zía tí óguné. Togú máyá idí ndéré do bi káa yá, zía ndéréne. Togú máí'bí moko zí 'yì moko amá 'be yá, zía tí méngi a.”

⁹ Simi bi Yésu uwú ma'díi ledre bi o'do née uku kenée ní, zí ledre née ówóne komoa. Zía ñnyì óyó komoné úku ledre zí tú'dú 'yì ga bi ndịsịni lódú kací a née kídí, “Do

* 7:2 7:2 Mongú 'yì 'bi asikíri e: Ni mongú 'yì bi ndịsị lúru bi do asikíri e míya (100) ní.

ngará Isiréle e mbá, mándíki aka 'yì bí nṅunṅu ledre 'bì Lomo go kíngaya káa zì 'bì o'do ba ní ní wá." ¹⁰ 'Yì ga bí o'do nées kasa yée zì Yésu, niyí ndá'baóḡu bí íri ní, 'yì moko bí kí ndíyá ba roa eme yì ené go.

Yésu uru owú 'bì ngíti kára umbu

¹¹ Do kací ledre máa wo nées ní, zì Yésu ìnyìné kí 'yì lódú kacíne ené e ḡi ore zì tú'dú 'yì lódú kací a útúye do kacíye zíye ndéréye simi ngíti gara kí ìrìné Náyína. ¹² Ngíti kára umbu ní kóo simi gara nées ore ndiki owú kpá lá dḡú kíé'do owú'o'do. Ábuwá bikérí owú nées uyu yì ené go tú'dú 'yì e oguní go simi ini ore niyí go ndéré óto a. ¹³ Simi bí Ngére Yésu lurú kára nées kenées ní, zì simikozo méngi wo zía úku ledre kídí, "Ndá lolu ini ini wá."

¹⁴ Zì Yésu ma'dáa 'dí'bingérí gbagbara. Zì 'yì ga bí ndìshìní ìmbì umbu ba tóroyé. Zía úku ledre zì umbu kídí, "Owú, ìnyióḡu mu." ¹⁵ Beré, zì owúphirangá líkpí phútru komoné, do ìnyióḡu ndìshìné 'dága ndìshì ódroné. Yésu ya zía ní, ndá'ba mu zì mbágáyì 'be.

¹⁶ Zì tara 'yì ga bí simi ini nées ìdríne mbá miḡdrí. Zíye ndìshiyé mbófo Lomo kídí, "Mbófo éyí, Lomo kasaogḡu ngúru mongú nébì go óḡu ndìshì sáká zée 'yì ené e." ¹⁷ Zì phanda ledre bí Yésu méngi nées báyiné kací tara 'be ga bí simi kánḡa bí Yudáya ore ní za mbá.

Yiwáni kasa 'yì ené e gbre zì Yésu (Lurú kpá Matáyo 11:1-19)

¹⁸ Nées ní, zì 'yì lódú kací Yiwáni ìnyiyé ndéré úku ledre ga bí Yésu méngi yée nées mbá zì Yiwáni. ¹⁹ Zì Yiwáni ma'dáa kása 'yì e gbre ḡi dongará 'yì lódú kacíne ga gére nées kídí, ndérésé aka mu ndú'yú Ngére, "Ní nées go tí owú 'bì Lomo bí kóo uku ledre a kídí nées ní kásaóḡu wo ní, ala nées aka ngíti 'yì kpí?"

²⁰ Zì ya'dá ga bí Yiwáni Babatíza kasa yée nées ndéréóḡuyé zì Yésu

zíye ndú'yú wo kídí, "Mongú 'yì, mongú 'yì ezé Yiwáni kasa zée óḡu ndú'yú yì kídí, áyí ba go tí 'yì bí Lomo uku ledre kásaóḡu wo káa do 'yì yómo 'yì e ní ala áyí aka ba ngíti 'yì kpí?"

²¹ Simi sḡndí kadra máa bí kóo nées ní, Yésu ní go ndìshì yómo tú'dú 'yì ndíyá e ḡi simi ríki ndíyá eyé e. Zía kpá lágaóyó bicayi lomo e ḡi simi ngíti géyì 'yì e 'dá'ba. 'Yì máa yée ga bí komoyé 'dḡtu mi'dḡtu ní zía líkpí a. ²² Simi bí méngi onzó moko bí gáa 'yì 'bì Yiwáni ogḡu ndikiní wo roa ní, zía ìnyìné úku ledre zíye kídí, "Ledre ga bí lúrúsé yée kí yée ga bí úwúsé yée ní, ídísé ndéré úku a zì Yiwáni. 'Yì ga bí kóo ngára lurúní bí wá ní, niyí go lúrú bí, yée ga bí kóo miḡigírí ní niyí go gámá. Yée ga bí kí sámá royé ní, royé eme go. Mimbilí ngbutú niyí go ndìshì úwú ledre. Umbu e urúní ḡi simi umbu go. 'Yì ga bí ndìshìní lúrú yée káa zì moko ndaá simiyé wá ní, niyí go úwú bilámá ledre 'bì Lomo. ²³ 'Yì bí ní í'bí roné ndìshì lódú kacíma simi ledre e za mbá ní, ní ídí mbigí 'yì amá, Lomo ní óto wo zía ídine kí mongú rokinyi."

²⁴ Simi bí 'yì ga bí Yiwáni kasaogḡu yée nées nda'baluguní royé ní, zì Yésu ndá'ba ndìshì ódroné zì tú'dú 'yì ga bí gáa ba kídí, "Simi bí kóo ndìshìsé úwú ledre ga bí Yiwáni ndìshì úku yée zise simi yana súwú ní, lúrúsé kóo wo kací komosé káa zì bicayi 'yì bí sómú ledre ené ní gbre gbre káa zì lómí ga bí síli ndìshì ìlíló'bó yée ní? ²⁵ Togú kenées wá ní, ndérésé nda kóo íri lúrú 'yì bí esì bilámá bongó roné ní? 'Yì ga bí ndìshìní esì bilámá bongó ga bí ugúní yée kí tú'dú késí ní, niyí ye 'yì ga bí ndìshìní ndìshì 'be 'bì mongú ngére ní, ḡi zía niyí yì eyé 'yì ga bí kí tú'dú éyí e zíye ní. ²⁶ Ní ma'díi, máowo bú kídí ndérésé kóo lúrú Yiwáni ḡi zía ówosé bú kídí ní nébì. Máúku zise, roko'bu ledre ené romo do 'bì nébì e. ²⁷ Nées o'do bí ekéní ledre a

simi miéké kúrú Lomo kídí,
 “ Mááyí kása 'yì kasa amá zíyì
   'dá'dá,
   gì ro zía yémeómo mìsi'di zíyì
   nzíyiné.’

²⁸ Máúku zise ma'díi, 'yìma'dí ga bi ndikioguní yée do sogo kángá ba za mbá, wo bi ni rómo do Yiwáni ní ndaá. Duú 'yì bi ni cúku'dée 'be 'bi Lomo ní, ledre ené ni rómo 'bi Yiwáni ne.”

²⁹ Simi bi tú'dú 'yì ga gére née uwúní ledre bi Yésu uku kenée ní, zíye ìnyiyé za kí 'yì 'dó'dú usóru e mbá ngungu ledre 'bi Lomo, gi zía Yiwáni í'bí kóo babatiza go zíye.

³⁰ Zí Farusáyo e kí yée ga bi niyí 'bi eyé 'yì 'dódo lorú ga bi kóo Músa eké yée ní, ási eyé miási gi ro Lomo kpá kí úwú ledre ga bi Yiwáni ndisì úku yée ní gi zía Yiwáni í'bí ené kóo babatiza zíye wá.

³¹ Zí Yésu úku ledre gi ro 'yì ga gére née kídí, “Mááyí ótoásá 'yì ga ba kí 'di? Bi ngára ngunguní ledre amá wá ní? ³² Bilámá a niyí káa zí minzéré owú e do bi ndeke kí lafúye ní. Yée ga bi ndisìní úku ke'bi kí úcu kídrí ní, zíye úku ledre zí ngíti géyì lafúye kídí,

“ Ledre esé sinyí kenée gi zí 'di?
   Togú ukuzé ke'bi rokinyi kí
   úcu kídrí yá,
   ìlisé lé'bé ke'bi wá,
 togú ukuzé nda ke'bi ini yá,
   ìlisé kpá ini ini wá ní.’

³³ Lúrúsé aka, simi bi kóo Yiwáni Babatiza ma'dáa ogu dongarase zía ndisìné káa zí órú roné miórú ní, anu éyì miánu kíngaya wá, nda kpá 'yì éwé le'yì wá, zise ndisìsé fála wo kídí ni kí bicayi lomo e siminé.

³⁴ Simi bi Owú 'bi 'Yìma'dí ógu ndisì dongarase kí ánu kótru éyì kpá kí éwé éyì e ndro kése ní, ndisìsé kpá fála Maa kídí Mááyí 'yì mimbé'de kpá 'yì kóyó zíma únzú 'yì lúyú ledre e kí 'yì 'dó'dú usóru óto yée káa do ezegámá e. ³⁵ Séé ga bi ndisìsé úwú ledre ga bi Yiwáni uku

yée kí yée ga bi máogu ndisì úku yée ní, áse ówoyéme a duú se kídí ndisìzé úku née ledre ga bi 'bi Lomo ní.”

Yésu otoomo lúyú ledre 'bi ngíti kára

³⁶ Nda gi do kací ledre ga gére née simi ngíti sílí kpí, zí ngíti mongú 'yì ni Farusáyo kí ìriné Simúna. Zía yéme éyì miánu 'be 'bi ené do ndólo Yésu gi roa. Zí Yésu ndéréne go óguné ìri do ndisìyé ánu éyì. ³⁷ Ngíti kára ni kóo bo simi gara bi Simúna ni simi a ore ní. 'Yì ga bi ore ní owoní wo mbá ni kára bi miméngi ledre ené emengú ní. Simi bi kára máa née uwú ledre kídí Yésu ni 'be 'bi Simúna bi Farusáyo ore ní, zía 'dí'bi bilámá sù'bù mindonyo bi kí ndonyoné trù ní, ndéréne ólúne kíe ru 'díci bi Yésu niyí ndisì ánu éyì simi a kí 'yì e ní. ³⁸ Zía óyó roné gi 'dí sogo Yésu ndéré útúne sí sindía bi, 'dí'bi sindí Yésu ma'dáa ngbúo ndisìné ini ini roa. Zí do sogo sindí Yésu sílíné zílí'béte gi zí ini komoa. Simi bi ini asá ini ní, zía ndisìné ó'dó ini komoné née gi ro sindí Yésu kí bi doné bi alamiála née. Zía 'dí'bi sù'bù mindonyo bi gáa ogu kíe ní dúdú a mbá ro sindí Yésu.

³⁹ Simi bi Simúna bi Farusáyo lurú ledre ga bi kára née ni ndisì méngi yée ro Yésu kenée ní, zía ndisì ódroné zíne kí roné kídí, “Áyi, ábuwá mongú 'yì ba ndaá 'bi ené nébi wá ke. Idí idí nébi yá, káa bi owo go kídí kára née ni 'yì lúyú ledre, utúasá ótoómo wo ndósoóguné ndisì óto sílíné roné wá.”

⁴⁰ Simi bi Yésu owo kídí Simúna ni go ndisì sómú ledre kenée ní, zía ìnyiné úku ledre zí Simúna kídí, “Máíli aka gáa úku owú ledre zíyì.”

Zí Simúna úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Ódro mu mongú 'yì.”

⁴¹ Zía úku ledre kídí ya'dá e niyí kóo bo gbre, zíye ìnyiyé ndéréye sáká késì gi zí ngíti mongú 'yì. Gi

dongará ya'dá ga bi gbre née, ngíti 'yi saká 'bi ené míya ìnyì (500), 'bi ngíti a 'bi ené dùj cì gbre doa sokó (50).⁴² Késì bi ya'dá ga gére née sakání ní ùkú yì ené go. Roko'bu bi zíye í'bílúgu a kíe ní ndaá 'bi ené lolu kpá wá. Zí m̀ngì k̀sì lúrú a kenée, zía úku ledre zí ya'dá ga gére née kídí, "Ndásé lolu sómú ledre wá, k̀sì née idí mu ndásé í'bílúgu a wá. Gi dongará ya'dá ga bi gbre née, ambi ni óto 'bú m̀ngì k̀sì née za kíngaya ní ne?"

⁴³ Zí Simúna úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yi, o'do bi kí tú'dú k̀sì kacíne ní, ni óto 'bú m̀ngì k̀sì née ne kíngaya."

Yésu ya zía ní, "Úku go ma'dii, wo bi kí tú'dú k̀sì sogoné ní, ni óto 'bú m̀ngì k̀sì ne kíngaya."

⁴⁴ Zí Yésu óyó komoné zí kára gáa ndìsì ìni ìni ní, zía úku ledre zí Simúna kídí, "Lúrú go Simúna, kára ba ñgunu ledremá go rómo doyi kíe. Bi gáa máogú 'be 'bi eyí ona ní, í'bí eyí ìní zíma lúgu 'buru gi ro s̀ndíma kíe wá. Zía léfe za cú ìní komoné ro s̀ndíma do ndìsìné ó'dóoyó a kpá za cú kí bi doné. ⁴⁵ Simi bi máólú zíyì 'be ona ní, fáka máa kí í'bí mandá zíma kí 'búne wá. Kára née í'bí mandá zíma ne kí 'búne, zía fáka s̀ndíma ndá simi kó'dúne. ⁴⁶ 'Dí'bi máa simi s̀m̀m̀ bilámáne kpá wá, kára née 'dì'bi nda máa ne simi s̀m̀m̀ káa zí m̀ngì 'be ni nda ne wo ní.† ⁴⁷ Máúku zíyì Simúna, gi zía bi kára née ñgunu ledremá go kíngaya ní, Lomo lùlùoyó tú'dú lúyú ledre ené ga kóo née go za mbá. 'Yì bi ootomoní lúyú ledre ené lá cúku'dée ní, 'bú 'yi e ni doa kpá cúku'dée. 'Yì bi ootomoní lúyú ledre ené mongúne ní, 'bú 'yi e ni doa kpá mongúne."

⁴⁸ Zí Yésu úku ledre zí kára máa née kídí, "Máúku zíyì, máotoómo lúyú ledre eyí e go za mbá."

⁴⁹ Zí ngíti géyì ñgu ga bi niyí kpá ore ní, ìnyiyé ndìsì úku ledre dengbíye kídí, "O'do née ili ótoásá roné kí Lomo ndìsì ótoómo lúyú ledre 'bi 'yi e 'dá'ba."

⁵⁰ Zí Yésu kpá úku ánda ledre zía kídí, "Gi zía bi ñgunu ledremá go ní, ómo yì eyí go. Nda'ba mu 'be, mimbé'deyí idí idí teeteké."

8

Muruwayi gi ro kífú

¹ Nda gi do kací ledre máa wo née ní, zí Yésu ìnyiné kí 'yi lódú kacíne ga bi sokó doa gbre (12) née ndìsì gámáye kí úku bilámá ledre gi ro 'be Lomo zíye. ² Ngíti géyì kará ga bi kóo Yésu lagaoyó bicayi lomo e gi simiyé, kí yée ga bi kóo s̀kpì yée gi do ndiyá, káa zí Maríya bi gi simi Magidála bi Yésu lagaoyó bicayi lomo e gi simi a ìnyì doa gbre, ³ nda kí Zowána me'be Kúza. Kúza ma'dáa ni manda 'bi 'yi 'bi moko ga bi 'bi ngére Eróde ní. Nda kpá kí ngíti kára kí ìrìné Suzéna, nda kpá kí ngíti géyì kará e. Kará ga gére née ndìsìní kóo lódú kací Yésu kí 'yimikása ené e kí ndìsì í'bí eyí ga bi Yésu iliní yée kí 'yimikása ne e ní zíye.

⁴ Zí tú'dú 'yi e ìnyiyé gi simi gara gi ore kpá kí ngíti géyì kací do 'be ga bi ore ní ndìsì óguyé zí Yésu kí úwú bilámá ledre ga bi ndìsì úku yée ní. Zía úku ngíti ledre zíye simi muruwayi kídí, ⁵ "Kadra k̀jé'do, zí ngíti o'do 'dì'bi kífú zía ndéréne yáká. Simi bi ogú go yáká ní, geré zía tónóne óyú kífú. Zí ngíti géyì lé'béútúye do mama, zí 'yi e ndìsìyé 'dítí a kí ndéréye. Gi zía bi niyí do nyará bi ní, zí solú e óguyé ánu yée. ⁶ Zí ngíti géyì útú 'bi eyé do landa. Gi zía bi ngará mi'be'be kángá ndaá ore bilámáne wá ní, zíye ùtùoguyé 'diya. Simi bi birará kadra suwu nda ní, zíye gágáye rúfú gi zía mi'be'be

† 7:46 7:46 Kací ondu 'bi Yúda e kára née lefe kóo s̀'bu do Yésu kpá ro s̀ndí a gi ro 'dódo a kídí née 'dì'bi wo go simi s̀m̀m̀.

kàngá nda zí cíyíye ólúne simi a wá. ⁷ Ngíti géyì utúní 'bi eyé dongará kìnì e. Zíye útuyé ngbóroye ndro kí kìnì ga gére ní. Simi bi kìnì ga gére olúindíní nda yì eyé ní, zí kére ga gére nées nda ídí eyé mbá andulé, anání eyé lolu wá. ⁸ Ngíti géyì utúní 'bi eyé do bilámá kàngá, do útuyé ngbóroye kí mingburoko kókó sɛndiye do ánáye mbá mụdu.”

Simi bi ukuasá ledre nées go ní, zía 'dùtu a kí ledre bi kídí, “Ídísé sómú simi ledre nées bilámáne.”

⁹ Zí 'yì lódú kacíga ìnyiyé ndú'yú wo kídí, “Ini ledre gi simi muruwayi nées yaá 'di?” ¹⁰ Zía úku ledre zíye kídí, “Máúku phútru ledre gi ro ledre 'be 'bi Lomo zise go fúó. Mándìsì úku a zí ngíti géyì 'yì e simi muruwayi.

“ ‘Abú niyí tí lúru bi, utúasání lurúndikiní éyì wá.

Abú niyí tí úwú ledre e, utúasání ówoyéme a.’

¹¹ “Ini ledre gi simi muruwayi bi gáa ba ni kídí, kúru Lomo bi ndìsiní úku a zí 'yì e ní ni káa zí ndìsiní óyú kúfú ní. ¹² Kúfú máa yée ga bi utúní do mama ní, niyí 'bi eyé káa zí 'yì máa yée ga bi ukuní tí ledre 'bi Lomo go zíye, 'di'biotóní eyé ngírì simi yana mimbé'deyé wá ní. Simi bi ngére 'bi bicayi lomo e lurú ngára cíyí a ndaá do mimbé'deyé wá ní, zía óguné 'diya 'dí'bióyó a gi simiyé 'dá'ba káa bi niyí lánýá ro ledre 'bi Lomo, zía yómo yée ke. ¹³ Kúfú máa yée ga bi utúní do landa ní, niyí 'bi eyé káa zí 'yì máa yée ga bi togú ukuní ledre 'bi Lomo go zíye yá, zíye ngúnngu a 'diya kí 'búne, tí lá cíyí ledre ma'dáa ndaá 'bi ené ngírì simi mimbé'deyé wá. Simi bi 'do'dó ndiki yée go ní, geré zíye ónzóoto ledre 'bi Lomo bi ngúnguní nées. ¹⁴ Kúfú máa yée ga bi utúní 'bi dongará kìnì e ní, niyí 'bi eyé káa zí 'yì máa yée ga bi ngúnguní tí ledre Lomo go ní, ndaá 'bi ené za kí

mimbé'deyé mbá wá, gi zí kényì nées roko'búyè ndaá 'bi ené e wá. Gi zía mimbé'deyé ni yì ené kpá mongúne gi ro éyì ga bi 'bi sága ba, kpá kí rokinyi bi 'bi sága ba. Gi zí kényì nées utúasání eyé tóro ngbúó méngì ledre 'bi Lomo wá. ¹⁵ Kúfú máa yée ga bi utúní 'bi eyé simi ngomu kàngá ní, niyí 'bi eyé káa zí 'yì máa yée ga bi uwúní ledre 'bi Lomo zíye 'dí'bi a do mimbé'deyé kíngaya, zíye ndìsìyè méngì mbá bilámá ledre ga bi Lomo ili ní.”

Muruwayi gi ro bimióngó

(Lúru kpá Mária 4:21-25)

¹⁶ Zí Yésu kpá ìnyiné úku ngíti muruwayi gi do kací wo bi 'dá'dá ní kídí, “Máúku zise 'yì bi kíé'do káa yaá undoto pho'du go 'dìcì kacíne kí ndulú zía ló'bu'dùtu a sí phéré togú zía ésióto e ru sí rangba ní nda. Togú undotoní pho'du go kí ndulú 'dìcì yá, ndìsiní lengbe óto a gá do éyì 'dága gi do bi zía óngó bi 'dìcì komo 'yì e. ¹⁷ Sɛndì kadra ni ógu zí 'yì e ówoyéme ledre amá mbá zaá bilámáne wo bi kíé'do zía ló'boné ní nda gi zía Lomo ni nda 'dódo a za cù ne zíye fúó. ¹⁸ Ídísé úwú ledre ga bi mándìsì úku yée zise ba bilámáne zise ngúnngu a. Gi zía togú 'yì ngúnngu ledre amá go yá, Lomo ni nda 'dódo yata ledre e zía za kíngaya. 'Yì bi ili ngúnngu ledre amá wá, gi zía somú yì ené ya nées owo yì ené ledre bú, owú ledre bi owo nées, Lomo ni lùlù a gi simi doa mbá zía ídíákáne gbékpìe.”

Mbágá Yésu kí lúnduga

(Lúru kpá Matáyo 12:46-50, Mária 3:31-35)

¹⁹ Gi ore, zí ngíti géyì owú 'bi mbágá Yésu, nda kpá kí mbágáye Mariya ndéréye lúru Yésu. Simi bi oguní kí'dí bi Yésu ni ore ní, bi óguyé ndaá kóo gbóo ro Yésu ma'dáa wá gi zí tú'dú 'yì e. ²⁰ Zí ngíti 'yì gi dongará tú'dú 'yì ga bi ndìsì 'dódo ledre zíye nées ìnyiné ndéréne

ndoo gị zị Yésu uku ledre zía kídí, “Mongú 'yi, mbágáyì kí lúnduyì e niyí sága 'dáa oguní zíyì.”

²¹ Zía úkulúgu ledre zì 'yi ga gére née mbá kídí, “Máúku zise ma'díi, 'yi ga bì ndịshíní úwú ledre 'bì Lomo bì mándịshì 'dódo a, zíye ndịshiyé méngị ledre e kací a ní, niyí go kpá mbágáma e kí lúndumá e.”

Yésu ucuomo mongú síli
(Lúru kpá Matáyo 8:23-27,
Máriko 4:35-41)

²² Nda simi ngíti sílì, zì Yésu úku ledre zì 'yi lódú kacíne e kídí, “Doguzé aka mikavu mu sága gị 'dí keřì.” Zíye ékíye simi kuřungba, go ndéréye gị ro 'dógu bi sága.

²³ Zíye ndéréoguyé go simi yana mikavu, ři zì Yésu útú 'dú'du ené. Zì mongú síli óguné kpì kpì kpì, zì iní ndịshì kádané gị zía simi kuřungba, zì kuřungba ndịshì kizíné kí izi roné kí éwé iní siminé áyíne go kpá gbóo gị ro ólú sí iní, umbu ogu go zíye.

²⁴ Gị zì ngiri, zì 'yimikása ené ga gére née úru wo kídí, “Mongú 'yi, mongú 'yi, 'di'diya ñnyíogu mu azé go úyu.” Zì Yésu úrúne ndíki ledre ni go tí ndịshì méngị roné kenée.

Zía ñnyíné úku ledre zì síli kídí, “Ídí tóro tí, ndá ílì wá.” Zía kpá úku ledre zì iní bì ndịshì káda ba kídí, “Ídí tóro kpá tí, ndá káda wá.” Tí ma'díi zì síli kí mikáda iní tóroyé zì bi ídíné síi. ²⁵ Zía ñnyíné úku ledre zì 'yimikása ené ga gére née kídí, “Érésé ngiri gị zì 'di, ñgunğusé aka esé ledremá fú lá wá ke?”

Zì tarayé ìdríne mbá miđrì gị zì ledre máa wo née zíye ndịshì ódroyé dengbìye kídí, “Bì káa lárá 'yi bì káa be 'di bì odro lá kí tarané zì síli kí iní úwú kúru a ní.”

Yésu lagaoyó bicayi lomo e gị simi ngíti o'do
(Lúru kpá Matáyo 8:28-34,
Máriko 5:1-20)

²⁶ Zíye 'dógu mikavu Galiláya ndéréoguyé simi gara 'bì 'yi ga bì Gerésá ní. ²⁷ Ábuwá ngíti o'do

ni kóo simi ngíti gara simi kánga née íri, ni kí tú'dú bicayi lomo e siminé. Kpálá bì Yésu nditíogu gị simi kuřungba ní, geré zíye ndíkiye kí o'do bì kí bicayi lomo e siminé née. Ni nda yì ené kóo gị zíye go kí nzanga komoné ndịshì nda gámá ené go ngírá, olúogu nda gị 'be ndịshì 'dú'du ené dongará bi ga bì zì umbu e ní. ²⁸ Kpálá bì lurúndiki Yésu ní, zía tónó gbúrogbóne gị zì nzanga bicayi lomo ga gére née, zía ndéré útúne gbri kó'dú Yésu do kpá gbúrogbóne 'dága kídí, “Yésu, yí owú 'bì mbigí Lomo, éyì bì ìli méngị a kíma ní 'di? Mángungú romá zíyì, ndá geré 'dó'do máa wá.”

²⁹ O'do née uku ledre kenée gị zía, Yésu ódro zì bicayi lomo ga gére née idíní ólúogu gị simi o'do née 'dá'ba. Ndịshíní nda kóo méngị wo bisinyíne zì 'yi e nda kóo ndịshì éré wo mbá miéré. Abú utú'di'biní ba zaá wo do ódó sílía kí sındíja miódó cù kí ká'dá késí, í'í, zía ndịshì 'decì éyì ga gére née gị roné mbá kí roko'bu bicayi lomo ga gére née. Zía ndịshì gámáne gị zíye nda lá ři' 'dága.

³⁰ Zì Yésu ndú'yú bicayi lomo bì simi o'do née kídí, “Iřiyí náambi?”

Zía úkulúgu ledre zì Yésu tara o'do née kídí, “iřimá owútú'dú.” Iři ñnyíné kenée gị zía niyí simi o'do née tí tú'dú ma'díi. ³¹ Zíye ñgunğú royé zì Yésu kídí, “Ndaá aka geré ógó yée zíye ndéré útúye simi mongú gu 'bì nduwú bì gị ro bicayi lomo e ní wá.”

³² Tú'dú mikúrú niyí kóo kpá ro ngíti owú landa ore ndịshì ánu éyì. Zì bicayi lomo ga gére úku ledre zì Yésu idí ñgunğú a zíye ndéré ólú ndịshiyé simi mikúrú ga bì íri née.

³³ Zíye ólúoguyé gị simi o'do née ndéré ólúye mbá simi mikúrú ga gére ní. Zì éyì ídíné simi do mikúrú ga gére née káa zì nzanga ní, zíye údúyé ruğ ngásá ndúrú'búye, ndéré útúye simi mikavu nónúye gị zì iní do úyuyé mbá.

³⁴ Simi bì 'yi 'bá'ba mikúrú ga

gére née lurúní ledre bi mengi roné kenée ní, zíye ìnyiyé ngásá ndá'bayé simi gara kí úku ledre bi mengi roné née zí 'yì e kpá kí ngítì géyì bi ga bi gbóo gbóo ore ní mbá. ³⁵ Zí 'yì e ndéréye kací ledre ga bi uwúní ní. Zíye ndéréye ndíki o'do bi bicayi lomo e olúoguní gí simi a ba ni go ndìsì cigí sìnđí Yésu bi kenée komoa ongó yì ené go ni go kí bilámá bongó roné. Zí ngirì ledre née ólúne ro 'yì ga bi lurúní ní mbá. ³⁶ Zíye ndìsìyè úkutátá a zí 'yì ga bi lurúní kí komoyé wá ní kídí, ma'díi Yésu yomo o'do née go. ³⁷ Gí zí ngirì ledre bi mengi roné née, zí 'yì 'bi Gerésá e úku ledre zí Yésu idí mu ólúogú gí simi kángá eyé gí ore 'dá'ba. Zí Yésu ékíye kí 'yì ené e simi kurúngba zíye ndéréoyó royé gí ore 'dá'ba.

³⁸ Zí o'do bi lagaoyóní bicayi lomo e gí simi ba ngúnú roné zí Yésu kídí, “Mongú 'yì azé ndéré ezé kése.” Zí Yésu úku ledre zía kídí, ³⁹ “Ndá'ba aka 'be zíyì úku ledre bi Lomo mengi zíyì née zí 'yì e 'be íri.” Tí ma'díi, zí o'do née ndá'bané 'be ndéré kí úku ledre bi Yésu mengi zía née zí 'yì e simi gara ore mbá.

Yésu uru nyí Yáairo gí simi umbu (Lúru kpá Matáyo 9:18-26, Máriko 5:21-43)

⁴⁰ Zí Yésu ìnyiyé gí ore 'dógu bi ndá'balúgu royé simi Galiláya. Simi bi oguní íri ní, zí tú'dú 'yì e 'dí'bi wo simi sümü gí zía ndìsìní go kú sóngó wo. ⁴¹ Ngítì mongú 'yì ni kóo bo ore kí ìriné Yáairo, ni mongú 'yì bi ndìsì lúru bi kací moko simi 'Dìcì Kótruro 'bi Lomo ní. Zía óguné útúne sí sìnđí Yésu ngúnú roné zía idí ógu 'be 'bi ené. ⁴² Ábuwá, bikérì nyí a, odú owú ma'dáa kpá dujú née kíé'do née, owú 'bi simibi sokó doa gbre ni kí ndíyá gbála, go gbóo kí umbu.

Simi bi Yésu uwú ledre née kenée ní, zíye ìnyiyé kí Yáairo e go ndéréye lúru ndíyá. Gí zía 'yì e ofuní go, bi ndéré ndaá lolu kóo bilámáne wá. ⁴³ Ábuwá ngítì kára

ni kóo kpá bo dongará tú'dú 'yì ga gére née ore ni kí ndíyá 'bi kará e roné ndìsì nda kóo méngi wo bisinyíne ndaá do bilámá misì'diné káa zí bi lengbe ní wá. 'Dì'bi kée 'dényé simibi sokó doa gbre. Tí lá 'yì bi ni yómo wo ní ndaá. ⁴⁴ Zí kára née ólúne ndoo gí ngará tú'dú 'yì ga gére née ndéré óto sílìne ro tara bongó bi ro Yésu ní. Geré zí bisinyí sáma ndíyá bi kóo ndìsì léféogú ro kára née káa zí 'díya ní tóro ní.

⁴⁵ Yésu owo gáa go kídí 'yì oto sílìne go roné. Zía ndúndu'yú kídí, “Ambí oto sílìne romá ne?”

Simi bi 'yì e itíní nda go mbá kangú ní, zí Pétero bi ngúru 'yimikása ené ní úku ledre kídí, “Mongú 'yì, lúru aka lá tú'dú 'yì ga ba, zíyì úku ledre yá ambi oto sílìne royì ne?”

⁴⁶ Yésu ya, “Abú tí kenée ndotó, máowo go kídí 'yì oto sílìne go romá, gí zía roko'bu bi romá ní mengi moko go.”

⁴⁷ Simi bi kára née lúru ledre bi mengi roné kenée ní, bi ló'bo a ndaá lolu wá, zía ìnyíne tí do komo tú'dú 'yì ga gére née ógu útúne sí sìnđí Yésu úku ledre zía kídí, “Mongú 'yì, máoto sílìma máa royì gí zía mááyí kí ndíyá, gí zí keyì née, ndíyá bi romá ní ukú go.” ⁴⁸ Zía úku ledre zí kára née kídí, “Owú 'bi amáa, ndíyá ukú gí royì gí zía bi ngúnú ledremá ní. Ndéré yì eyì mu, mimbé'deyì idí idí teéteke.”

⁴⁹ Simi bi Yésu ni ngbúrú ndìsì úku ledre máa wo née yá, sanda ogú go zí Yáairo mongú 'yì bi ndìsì lúru bi kací 'Dìcì Kótruro 'bi Lomo ní kídí, “Owú ootomo 'dówú go, ndá lolu ndolo mongú née zía ndéréne gbékpìe wá.”

⁵⁰ Simi bi Yésu uwú ledre bi ukuní zí Yáairo kenée ní, zía óyó komoné úku ledre zí Yáairo kídí, “Mimbé'deyì ndaá 'dècì gí zí ledre bi ukuní née wá, idí lá ngúnú ledremá kídí roko'bu ni bo zíma, owú 'bi eyì née ni ómo ené.”

⁵¹ Zí Yésu ñnyiyé gí ore mbá ndéréye 'be 'bi Yáyro íri. Simi bi Yésu ayí olú 'dìcì íri ní, zía úku ledre òjú zí 'yìmikása ené e ota. Née kóo Pétero e kí Yiwáni nda kí Yakóbo. Nda lá òjú 'bùmiowù kí mbágáa zíye olúye 'dìcì ini. ⁵² Ini ni kenée mindéréne. Zí Yésu ma'dáa ñnyiné úcuómo 'yì e kídí, “Ndásé ini ini wá, owúkára ba uyu ené e wá, 'du'du yì ené lá mi'dú'du.”

⁵³ Zí 'yì ga bi ndìsiní ini ini née útúye kúkuḡú gí zía owoní tí go owúkára née uyu go miúyu ma'díi. ⁵⁴ Zí Yésu 'dí'bi sílì umbu do úku ledre kídí, “Owù 'bi amáa, ñnyióḡu mu.” ⁵⁵ Beré, zí owúkára líkpíphútru komoné, zí 'dówù a ndá'baóḡuné. Zía úku ledre kídí idíní í'bí éyì miánu zía. ⁵⁶ Zí tara mbágá owù née kí 'bua ñdríye mbá miídrì. Tí lá zí Yésu úku ledre zíye kídí ledre bi mēngì roné née ndanì úku a zí 'yì e wá.

9

Yésu í'bí roko'bù zí 'yìmikása ené e
(Lúru kpá Matáyo 10:5-15,
Máriko 6:7-13)

¹ Simi bi Yésu ndolo yoko 'yìmikása ené ga bi ñnyì doa gbre go mbá do bi kíe'do ní, zía í'bí cóngó ro kí roko'bù zíye gí ro zíye rómo komo bicayi lomo e kíe kpá gí ro zíye ndìsiyé 'dí'bióyó ndíyá kíe gí ro 'yì e 'dá'ba. ² Zía kása yée kídí, “Ndérésé mu kí 'dódo bilámá ledre bi gí ro 'be 'bi Lomo ní, zise kpá kí síkpì 'yì e gí do ndíyá eyé e.” ³ Zía kpá úku ledre zíye kídí, “Simi bi áse go ndéré ní, ndásé ídì kí sómù ledre gí ro 'dí'bi éyì ga bi káa zí ngbángbá ní, togù kombo, togù ambata, togù mbú késì, nda kí ngiti géyì bongó e, gí ro zí éyì máa ga gére née sáká sée wá. ⁴ Togù óḡusé go simi ngiti 'be, mīngì 'be maáge 'di'biní sée go simi sūmù yá, ndásé ndéréókpo wá, ídísé ndìsì ore. ⁵ 'Be bi óḡusé simi a 'di'biní sée simi sūmù wá ní, ídísé

ú'bù 'buru bi gí ro sīndise cìkì ore zía 'dódo a kídí asiní go gí ro bilámá ledre amá.” ⁶ Yóó, zí 'yìmikása ga gére née ndéréye kacì tara 'be ga bi ore ní za mbá kí úku bilámá ledre 'bi Lomo zí 'yì e kpá kí 'dí'bióyó ndíyá gí ro 'yì e 'dá'ba.

⁷ Zí ngiti géyì 'yì e úku ledre ga bi Yésu ndìsì mēngì yée née mbá zí Eróde Andipá. Ngiti géyì somúní 'bi eyé kídí Yésu ni Yiwáni 'yì í'bí babatiza zí 'yì e bi kóo ufuní wo ní urú go ne gí simi umbu ndìsì mēngì ledre ga gére née ne. Zí ledre máa née kóo sínyíne misinyí ro Eróde. ⁸ Ngiti géyì yá Yésu ni nda mbú nébì kóo kí ñriné Ilíya ní urú ne gí simi umbu zía ndìsiné mēngì ledre ga gére ní, ngiti géyì ya ni nguru 'yì gí dongará nébì ga kóo uyuní 'desì ní urúne zía óḡuné ndìsì mēngì ledre ga gére ní. ⁹ Zí Eróde ndìsiné úkuló'bó ledre zíne kí roné kídí, “Yì née ndaá Yiwáni wá. Gí zía ufuní kóo Yiwáni go, do óḡo 'dēcì goa tu, ayí urú láráne kíe 'dí? Née ndaá wo wá. Togù kenée yá, máli aka lúru wo cù kí komomá.”

Yésu í'bí éyì miánu zí 'yì e álifú ñnyì

(Lúru kpá Matáyo 14:13-21,
Máriko 6:30-44, Yiwáni 6:1-14)

¹⁰ Zí 'yìmikása ga bi Yésu kasa yée ndéré kí úku bilámá ledre 'bi Lomo zí 'yì e ní ndá'baóḡuyé, zíye úku ledre ga bi mēngì yée íri ní mbá zí Yésu. Gí do kacì ledre ga gére ní, zí Yésu ma'dáa 'dí'bi yée ndéré kíye simi ngiti owù gara 'bi Galiláya ore kí ñriné Beteseyída. ¹¹ Zí 'yì e úwú ledre a kídí nderení go kí 'yì lódú kacíne e simi Beteseyída, zíye lódúóḡu wo gí íri. Zía 'dí'bi yée simi sūmù do ndìsiné úku bilámá ledre gí ro 'be 'bi Lomo zíye. Zía ndìsiné kpá kí síkpì 'yì máa yée ga bi kí ndíyá ní gí do ndíyá eyé e.

¹² Simi bi 'yìmikása ené e lurúní kídí kadra utú go ní, zíye óḡuyé úku ledre zía kídí, “Mongù 'yì, lurúze

kadra utú go ili go zí 'yì ga gére nées báiyé ndéréye do bi ga bi niyí útúásá ndíki bi 'dú'du kí éyí miánu zíye doa gi zía bi bi azé doa ba yí ené owú bi, bi 'dú'du kí éyí miánu utúásá ídí ona gi ro sáká tú'dú 'yì e káa zí nées wá."

13 Zí Yésu úkulúgu ledre zí 'yìmikása ené ga gére nées kídí, "Ásé í'bí éyí miánu zíye."

Zí 'yìmikása ga gére nées úkulúgu ledre zía kídí, "Í, mongú 'yì, azé ndíki éyí miánu í'bí a zí tú'dú 'yì e káa zí nées gi 'da? Odu éyí bi zize ona lá dujú ambata e ìnyì kí mióngbó kénzè e gbre. Nées ndaá éyí bi ni méngì moko ní wá. 'Búó azé 'dí'bi mongú komo késì ndéré úgú éyí miánu kíe téé?" 14 'Yì ga gére nées niyí kóo tú'dú, ya'dá e ngúcuyé niyí 'bi eyé álifú ìnyì (5,000).

Zía úku ledre zí 'yì lódú kacíne e kídí, "Ífi báyisé yée idíní ndìsì bi, do bi e kékíé'do cí gbre doa sokó (50)."

15 Zí 'yì lódú kacíga ífi báyi 'yì ga gére nées tí kenée káa zí bi Yésu uku ní, zí 'yì e ndìsiyé bi.

16 Zí Yésu ìnyìné 'dí'bi ambata ga bi ìnyì kí kénzè ga bi gbre nées, zía síkpì a 'dága, zía í'bí mbófo éyí zí Lomo gi roa, zía 'dí'bi ambata, zía 'déwe simi a. Zía í'bí kása a zí 'yì lódú kacíne e, idíní í'bí a zí 'yì ga gére nées ánu a. 17 Zí 'yì ga gére nées ánu éyí zíye léreyé mbá. Zí 'yìmikása e únzu 'dúcu gbété e sokó doa gbre (12) kí ngítí éyí miánu ga bi idíakání ní.

Pétero uku mbigí ledre gi ro Yésu (Lúru kpá Matáyo 16:13-19, Máriko 8:27-29)

18 Simi ngíti sɛndí kadra zí Yésu ìnyìné lá kí 'yì lódú kacíne e ndéréye lé do ngíti owú bi kídí bi ngára tú'dú 'yì e ndaní íri wá ní, zía ndìsiné ini ini zí Lomo. Zía ìnyìné ndú'yú 'yìmikása ené ga gére nées kídí zíye na, "Úkusé aka mbigí ledre zíma, 'yì e ndìsiné úku ledre

gi do bimá kídí mááyí amá kú mbí náambi?"

19 Zí 'yìmikása ené ga gére nées úkulúgu ledre e zía mbá mɛngúngúcuá, "Ngíti géyì ya ni Yiwáni 'yì Bábátízì 'yì e kóna ní, ngíti géyì ya í'í, ni nébì kóo 'desì kí ìrìné Ilíya ní, ngíti géyì ya ni ngúru nébì gi dongará nébì ga kóna uyuní ní urú ne zía ndá'baóguné nées."

20 Zía nda ndú'yú za cú sómú ledre 'bi 'yìmikása ené ga gére nées kídí, "Sara aka nda sée, ndìsìsé 'bi esé úku a dongarése ní kídí, mááyí náambi?"

Zí ngúru 'yìmikása ené bi Pétero ní úkulúgu a zía kídí, "Áyí Kírésito, wo bi Lomo kasa wo ógú yómo zée 'yìma'dí e ní."

21 Zí Yésu esì sílìne komoyé kídí, "Ndásé aka úku ledre nées zí 'yì e wá."

Yésu uku ledre gi ro miúyuné (Lúru kpá Matáyo 16:20-28, Máriko 8:30—9:1)

22 Zí Yésu kpá úku ledre zí 'yì lódú kacíne e kídí, "Gi zía bi mááyí Owú 'bi 'Yìma'dí ní, ngíti géyì mɛngburoko 'yì e kí mɛngburoko manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e zí Lomo ní, nda kí 'yì ga bi ndìsiné 'dódo lorú ní niyí úfu máa, simi sílì ota zíma úrúma."

23 Zí Yésu úku ledre zí tú'dú 'yì ga gére nées kídí, "Máuku zise ma'dí, togú 'yì ili idíne 'yì lódú kacíma, idí idí nziyiné gi ro úyu gi romá.

24 'Yì bi ili yómo roné ne kí roné ní, ni úyu ené gi zía utúásá ené yómo roné wá. Wo bi ni ótoómo roné mbá zíma, togú umbu yá, nées idí úyu kí lódú kacíma ní, mááyí yómo wo. 25 Wo be 'di emene, zíyì óyó sogoyì zí tú'dú gbékpì éyì ga bi 'bi do sogo kángá ba mbá zíyì ndìsiyì lódú dujú kacíma gi ro zíyì idíyì kí trídri bi za fí ní? 26 Simi odu sɛndí kadra kídí bi karanée Owú 'bi 'Yìma'dí ni ndá'baógu do sogo kángá ba kí maláyika e kpá kí roko'bu bi Babá í'bí zíma ní, mááyí

kpá ási gi ro 'yi bi asi kí úwú ledre amá ní. ²⁷ Máúku zíse ma'díi, ngíti géyì 'yi e gi dongarase bi áse tóro nées utúasání aka úyu cakaba wá, 'búó togú lurúní roko'bu 'bi 'be 'bi Lomo go."

*Yésu 'dodo Roko'buné
(Lúrú kpá Matáyo 17:1-8, Máriko 9:2-8)*

²⁸ Simi sílì ìnyì doa ota gi do kacì ódro nées ní, zì Yésu ìnyìné 'dí'bi 'yìmikása ené ota, nées kóo Pétero, Yiwáni, nda kí Yakóbo, zíye ndéreye do ngíti mongú landa do bi ené bi utúasá komoa gi ro zíne ndìsìné doa ìni ìni zì Lomo ní. ²⁹ Simi bi ìni aka cìkì ìni ìni zì Lomo ní, zì roko'bu 'bi Lomo óyóló'bó tosoa, zì toso simi komoa óyóló'bó roné kpí, zì bongó bi roa ní ényìne kpílélé. ³⁰ Zì ya'dá e gbre Músa e kí Ilíya, ³¹ olúóguyé simi roko'bu 'bi Lomo zíye ndìsiyé ódroyé dongaraye kí Yésu. Ndìsìní kóo úku mìsì'di ledre umbu bi Yésu ìni ndéré úyu a simi Yerusaléma ní.

³² Simi bi niyí ndìsì ódro ní, zì Pétero e kí lafúne ga bi gbre nées útúye 'dú'duyé. Zíye gbúgbu úrúye ndíki Yésu kí ya'dá ga bi gáa gbre oguní zía ní. Zì roko'bu 'bi Lomo oto wo zì roa ndìsì rírì mírírì. ³³ Simi bi Pétero lurú kídí ya'dá ga gére nées niyí go ndéré eyé ní, zì Pétero ma'dáa úku ledre zì Yésu kídí, "Mongú 'yi, 'yi ga gére nées ayíní nda ndéré 'da, idízé ndìsì kéye ona. Azé yéme kútú ota (3) zíse kéye, kíé'do zíyi, ngíti a zì Músa ngíti a nda 'bi ené zì Ilíya." Pétero uku ledre nées lá simi mitùlurú owo wá.

³⁴ Simi bi Pétero ìni aka cìkì ndìsì úku ledre nées kenée ní, zì roko'bu 'bi Lomo óguné káa zì burungú ní, sólú Yésu kí ya'dá ga gére nées nda kí Pétero e kí lafúne ga gére nées yeré. Zì ngìrì méngì Pétero e gi zì ledre nées míméngì kíngaya. ³⁵ Zì Lomo úku kása ledre kpurú gi simi burungú nées zì Pétero e kí lafúne ga gére nées kídí, "Ba Owú 'bi amá,

mágélé wo máa. Ídísé úwú ledre gi taraa." ³⁶ Simi bi Lomo odro go zíye ní, niyí idí kíe ní Músa e kí Ilíya ndaní eyé lolú wá, nda lá Yésu ngúcuné. Simi sùndì kadra bi kóo nées, ukuní ledre nées zì 'yi e wá.

Yésu lagaoyó bicayi lomo e gi simi owúo'do

(Lúrú kpá Matáyo 17:14-18, Máriko 9:14-27)

³⁷ Zì bi áráne kí phiyí, zíye ndítíóguyé gi do landa girí. Zì tú'dú 'yi ga bi otoomoní yée ore ní óguyé zì Yésu. ³⁸ Ábuwá ngíti o'do ìni dongará 'yi ga gére nées kírì nées ndíki owú kpálá kpó kíé'do owú nées bicayi lomo e olúní go simi a. Zì o'do nées ótrú ledre zì Yésu kídí, "Mongú 'yi, ógu aka yómo owú 'bi amá, odú owú bi zíma ní tí duú nées kíé'do nées. ³⁹ Bicayi lomo ga gére nées ndìsì nda méngì wo bisinyíne kí láláónzó wo bi zía ndìsìné kí gbúrógbóne gi zíye, zì somú ndìsì olúóguné gi taraa kotrú kotrú kotrú káa. Ili ndìsì otoómo wo wá 'búó togú lurú cóngó ro owú nées ukú go miúkú. ⁴⁰ Má'dí'biógú wo zì 'yi lódú kacíyi ga ba gi ro zíye lágaoyó dokéké ga gére nées gi simi a ní, utúasání kíe wá, zíma ndìsímá sóngó yíi ba."

⁴¹ Zì Yésu ìnyìné úku ledre zì 'yìmikása ga gére nées kídí, "Ílísé ngúngu ledre 'bi Lomo kí mimbé'desé kíé'do wá gi zì 'di. Azé ndìsì go fú lá kése kenée?" Zía úku ledre zì 'bumiowú nées kídí, "Ógu kí owú nées girí mu yáa."

⁴² Simi bi owú nées ìni go ógu zì Yésu ní, zì éyì kpá láláónzó wo bi ndìsì kángba wo bisinyíne. Zì Yésu lágaoyó bicayi lomo ga gére nées gi simi a zía í'bílúgu wo zì 'bua. ⁴³ Zì tara 'yi ga gére nées ìdríne mbá mǐdrí. Zíye úku ledre kídí, "Lurúzé mbigí roko'bu 'bi Lomo go cú kí komozé."

Simi bi 'yi e niyí aka fú kí ledre máa nées yá, zì Yésu óyóló'bó roné

úku ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, ⁴⁴ “Ídísé úwú ledre ba zíse óto a simi dosé. Sɔ̀ndí kadra ni ógù do í'bí Owù 'bì 'Yìma'dí zí ezeokóga.” ⁴⁵ Owo'di'biní ini ledre gí simi ledre bì Yésù uku née wá, gí zía ni yì ené miótoécíné gí zíye. Utúasání kpá gbawá ndú'yú wo, gí zía ngírì mengì yì ené yée miméngì.

Ambí ni ídí manda zí lafúne e ne (Lúrú kpá Matáyo 18:1-5, Máriko 9:33-37)

⁴⁶ Zí 'yì lódú kací Yésù gére née tónóye go ndìsì úkuló'bó ledre dongaráye yaá, “Ambí gí dongaráze ba ni ídine manda 'dá'dá zí lafúne e ne?” ⁴⁷ Zí Yésù 'dí'bióto ngíti owù tóroné cigíne gí zía owo sómù ledre 'bì 'yìmikása ené ga gére née go. ⁴⁸ Zía úku ledre zíye kídí, “Lúrúsé owù ba go? 'Yì bì 'dí'bi owù káa zí wo ba go simi sùmù gí romá ní, 'dí'bi máa go simi sùmù. 'Yì bì 'dí'bi máa go simi sùmù ní, 'dí'bi kpá Lomo bì kasaogù máa ní go simi sùmù. 'Yì bì ndìsì 'búó'bù roné m'í'búó'bù ní, ni ídí kí ledrené owóowó zí Lomo.”

⁴⁹ Zí Yiwáni ngúru 'yìmikása 'bì Yésù ìnyíné úku ledre zí Yésù kídí, “mongú 'yì, nderé ndikizé ngíti o'do kí ndìsì lága óyó bicayi lomo e gí simi 'yì e kídí í'bí roko'bu zíne yì. Zíze úcuómo wo gí zía owozé bú ndaá 'bì ené ngúruzé wá.”

⁵⁰ Zí Yésù úkulúgu ledre zí Yiwáni kídí, “Ndásé úcuómo wo wá. Ndìsì née go óto moko ezé zía ngbóro tátá roné. Née ndaá ezeokóze wá.”

'Yì 'bì Samáriya asiní gí ro Yésù

⁵¹ Simi bì sɔ̀ndí kadra ni nda go gbóo gí ro zí Yésù ma'dáa ndá'balúgu roné komo ere ní, zía yéme roné nderéne simi Yerusaléma. ⁵² Zía kása 'yì kása ené e idíní yémeómo bì nzíyíné simi ngíti owù gara kí ìríné Samáriya. ⁵³ Simi bì 'yì kása ga bì Yésù kása yée née oguní íri ní, 'yì 'bì Samáriya e ya yée utúasání eyé yémeómo bì zí Yésù wá gí zía ndaá 'bì ené

ngu eyé wá, ili nderé ené mindéré simi Yerusaléma. ⁵⁴ Zí ledre bì 'yì 'bì Samáriya e mengíní ngára iliní yéme bì zí Yésù wá ní sínýíne ro 'yì lódú kací Yésù ga bì Yakóbo e kí Yiwáni ní. Zíye úku ledre zí Ngére Yésù, idí úku ledre, Lomo idí úcuógù pho'dù gí komo ere simi Samáriya gí ro zí 'yì ga gére née áráónzó royé 'dá'ba. ⁵⁵ Yésù ya zí 'yì lódú kacíne ga gére ní, idíní ótoómo ledre née 'dá'ba, sómù ledre eyé née ndaá bilámáne wá. ⁵⁶ Yóó, zíye nderéokpóye, 'dú'duyé nda gbála simi ngíti owù gara kpí.

Ambí ni ídí bilámá 'yì lódú kací Yésù ne

(Lúrú kpá Matáyo 8:19-22)

⁵⁷ Yésù niyí aka fú do m'isi'di mindéréye simi Yerusaléma, zíye ndíkíye kí ngíti o'do. Zí o'do née úku ledre zí Yésù kídí, “Mongú 'yì, máili zíze nderéze keyí k'ídí bì ili nderé ní.”

⁵⁸ Zí Yésù úkulúgu ledre zí o'do née kídí, “Máa Owù 'bì 'Yìma'dí 'be ndaá 'bì ené gí romá wá, mááyí yì amá 'yì gámá 'dáa 'dága gba o'do bangá e niyí kí gu eyé ga bì ndìsíní ólú 'dú'du simi a ní. Kpá gba solú e niyí mbá kí 'be 'bì eyé e. Éyì ga gére née ndaní gí romá mbá wá, gbawá bì 'dówúro zíma.”

⁵⁹ Simi ngíti sɔ̀ndí kadra, zí Yésù úku ledre zí ngíti o'do kídí, “Ógù mu lódú máa.”

O'do née ya zí Yésù ní, “Ngére, máoto aka babá kí.”

⁶⁰ Yésù ya zía ní, ngíti géyì 'yì ga bì ngunúní ledremá wá ní, niyí yì eyé go káa zí umbu e ní, idíní ndìsì cigí 'buyí zíye óto wo. Yì bì ngungu ledremá go ba ní, idí mu nderé kí úku bilámá ledre bì gí ro 'be 'bì Lomo ní zí 'yì e.

⁶¹ Kpá kenée simi ngíti sɔ̀ndí kadra, ngíti o'do ya zí Yésù ní, “Mangungu ledreyí go Ngére, mááyí lódú yì. Tí lá ili aka zíma nderéma 'dící kacíma zí 'yì

amá e, zíma nda ndá'baógumá lódú kacíyí.”

⁶² Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Máúku zíyí, 'yí bí ní kí misómú ledre gbre gbre ní, utúasá ídí 'yí 'be 'bí Lomo wá.”

10

Yésu kasa 'yí ené e cí ota doa sokó doa gbre

¹ Gí do kací ódro ga bí Ngére Yésu odro yée née mbá, wo Yésu ma'dáa zía ìnyiné ndólo 'yí e cí ota doa sokó doa gbre (72) zía úkuí'bí ledre tarayé idíní ídí gbre gbre ndéré kí úku ledre zí 'yí e do bí ga bí née ilí ndéréogú doyé ní mbá. ² Kídí, tú'dú 'yí e niyí go nzíyiyé gí ro ngúngu mikánda bilámá ledre bí máogú kíe ní, 'yí kasa eyení aka zíma gí ro zíye 'dí'bí bilámá ledre máa ba báiyé kíe zí tú'dú 'yí e mbá wá. Káa zí bí Ngére Lomo ní ne m̀ngí moko ma'dáa ní, ídísé íni ini zía ídí géléogú yata 'yí kasa e gí ro zíye báiyé kí úku bilámá ledre ené zí 'yí e za mbá. ³ Ídísé mu ndéré. Ásé ídí dongará bisinyí 'yí e íri káa zí kábírikí ga bí dongará máarára e m̀ngíye ndáa ní. ⁴ Ndásé 'dí'bí komo késí gí ro ndéré kí úgú éyí miánu kíe zíse wá, gba kombo, ndásé 'dí'bí a wá, ndásé kpá 'dí'bí yata éyí s̀ndí drú yata wo bí s̀ndíse ní wá. Ndásé kpá síní s̀ndí kadra kí í'bí mandá zí 'yí e do misi'di wá.

⁵ 'Be bí ógusé go simi a ní, ídísé í'bí mandá. Gí do kací a née, mizefí ledre bí ásé úku a zíye ní ídí ídí kídí Lomo ídí ídí kíse simi 'be ba. ⁶ Togú m̀ngí 'be née ní 'yí bí kí ledre 'bí Lomo do mimbé'dené ní, mandá bí ásé í'bí a kí úndru 'bí Lomo siminé ní, ní ídí káa do úndru simi 'be née. Togú ledre 'bí Lomo ndáa 'bí ené simi 'be née wá, úndru 'bí Lomo ogú ené ore kpá wá. ⁷ 'Be bí 'di'biní sée go simi a simi s̀m̀m̀ ní, ídísé ndísi d̀d̀ ore, ndásé gámá faa wá. Éyí miánu esé e kí iní miéwé esé e ídí ídí d̀d̀ yée ga bí í'biní go zíse ore ní. Ní

miútúásáne zí 'yí 'bí moko ndíki éyí kací moko bí m̀ngí wo ní.

⁸ 'Be ga bí za mbá ásé ógú simiyé ní, togú m̀ngíye 'di'biní sée go simi s̀m̀m̀ yá, ídísé ndísi ore, zíse ánu éyí ga bí niyí í'bí yée zíse ore ní. ⁹ Togú 'yí ndíyá niyí ore yá, zíse íni ini zí Lomo kí óto s̀l̀ise doyé gí ro zí ndíyá eyé úkúne gí royé. Zíse úku ledre 'bí Lomo zíye kídí, s̀ndí kadra ogú go zíye, idíní mu ngúngu ledre 'bí Lomo gí ro zíye óguyé 'be 'bí Lomo. ¹⁰ 'Be bí 'di'biní sée simi s̀m̀m̀ wá ní, ídísé olúogú ókpó esé, zíse úku ledre zíye kídí, ¹¹ “Azé go ú'bu 'buru gí ro s̀ndíze ótoómo a cikí zíse ona. Ídísé ówo a kídí, s̀ndí kadra 'bí ledre ga bí 'be 'bí Lomo ní, ní go gbóo.” ¹² Gí do kací ledre máa wo née, zí Yésu úku ngíti ledre kpá zí 'yimikása ga gére née gí ro 'yí ga bí niyí asi gí ro ledre 'bí Lomo ní kídí, “Máúku zíse zaá ma'díi, 'yí ga bí za mbá niyí asi gí rosé ní, 'do'dó bí Lomo ní í'bí a royé ní, ní rómo do wo bí kóo í'bí ro 'yí lúyú ledre ga bí kóo simi kángá bí Sodóma ní.”

¹³ Zía kpá úku ngíti ledre gí ro 'yí ga bí ndísi gámá kí ledre 'bí Lomo dongaraye ní kídí, “Sée 'yí ga bí 'bí gara Korazíni kí sée ga bí simi Beteseyída ní, karanée 'dá'dá íri Lomo ní í'bí 'do'dó rosé gí zía ilíse ngúngu ledre ené wá. M̀ngburoko ledre ga bí 'bí Lomo mámengí simi gara esé ba, ídí mámengí kóo née simi gara 'bí ngíti géyí 'yí e káa zí yée ga bí simi Táiyire kí Sidóna ní, káa bí oyólo'bóní sómú ledre eyé go, ngunguní ledre 'bí Lomo go 'desí. ¹⁴ Ídísé ówo a bilámáne kídí bí karanée Lomo ilí go 'dəcí ngbanga 'bí 'yíma'dí e do sogo kángá ní, sée 'yí 'bí Korazíni kí Beteseyída, Lomo ní 'dó'do sée rómo do 'bí Táiyire kí Sidóna. ¹⁵ Kpá kenée gí rosé, sée 'yí ga bí simi mongú gara bí Kapáranawúma ní. Ndásé sómú a bí kídí 'bí esé ledre ní ídí bilámáne kadra 'dəcí ngbanga ní wá gí zía ásisé kpá kí ngúngu ledre 'bí Lomo

go. Ásé ídí kpá simi 'do'dó kí umbu bi odu a ndaá ní."

16 Zí Yésu ma'dáa nda kpá úku ngíti ledre zí 'yì ga bi ni kása yée née kídí, "Togú 'yì asi gí rosé, asi née go kpá gí romá. Togú 'yì 'di'bi sée simi sümü, 'di'bi née go kpá máa simi sümü. Wo bi asi gí romá go ní, asi née go kpá gí ro Lomo bi kasaogu máa ní."

Mìndá'baógu 'yì ga bi Yésu kasa yée ní

17 Simi bi 'yì ga bi Yésu kasa yée nda'baoguní ní, zíye úku ledre zí Yésu kí mongú rokinyi kídí, "Ngére, simi bi ndìsìzé 'dódo ledre eyì zí 'yì e ní, zí bicayi lomo e ndìsiyé éré ngìrì gí zí ìrìyì bi ndìsìzé ìfì a ní, zía ndìsì ngásáoyó roné."

18 Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Málúrúndíki Satána go kí útúoyo roné gí komo ere káa zí m'bilé'be iní ní. 19 Roko'bu née ni gí ro zise ndìsìsé méngì okó kí Satána kíe, zise kí rómo komoa simi ledre e za mbá za fí utúasá úfu trìdrìsé wá. 20 Ndásé ídí kí rokinyi lá gí zía bi bicayi lomo e ngasáoyóní royé gí zise ní go wá. Ídísé ídí kí rokinyi gí ro ìrìsé bi Lomo ni éké a simi búku 'bi trìdrì komo ere ní."

Yésu i'bi mbófo éyì zí Lomo (Lúru kpá Matáyo 11:25-27, 13:16,17)

21 Simi kadra bi kóo née ní, zí 'Dówú Lomo óto Yésu zía ídine kí rokinyi, zía úku ledre zí Lomo kídí, "Babá, áyí Ngére do ere kpá kí do sogo káṅgá mbá, mbófo éyì zíyì, zíyì ótoécì roko'buyì gí zí 'yì ga bi ndìsìní óto royé kí royé káa do 'yì ówo ledre e ní, zíyì nda 'dódo a zí yée ga bi 'yì ówo ledre e lurúní yée moko ndaá simiyé wá ní. Méngì 'díyì kenée gí zía née ledre bi utúasá miútúasá kací komoyì ní."

22 Zía kpá úku ledre kídí, "Babá, ootomo ledre e go za mbá do sílìma gí zía owoyeme máa dujú ne. Kpá

káa zí bi máówoyéme wo dujú máa ní. 'Yì máa yée ga bi ṅṅṅuní ledre amá go, niyì go 'yì amá e ní, mááyì 'dódoyéme wo zíye."

23 Simi bi Yésu niyì nda go céré ye kí 'yì lódú kacíne e ní, zía úku phútrù ledre zíye kídí, "Lúrúsé go, Lomo méngì bilámá ledre go zise, ndìsìsé go lúru a kí méngì mĩngburoko ledre ga bi kí roko'buyé ní cú kí komosé. 24 Máúku ledre née zise gbékpíne wá. Tú'dú nébì e kí mĩngburoko ngére tonóní kóo go 'desì óto komoyé gí ro zíye lúru ledre ga bi áse lúru yée ba, tí lá lurúndikiní wá, kpá gí ro úwú ledre ga bi áse úwú yée ba, uwúní kpá wá."

Muruwayi gí ro bilámá 'yì 'bi Samáriya

25 Gí do kací ledre ga gére ní, nda go kpá simi ngíti sílì, zí ngúru mongú 'yì 'dódo lorù ga bi 'bi Lomo, ìnyìogú tóroné 'dága úzu Yésu kí'dí bi Yésu ni 'dódo ledre zí 'yì e ní kídí, "Mongú 'yì, éyì bi máídí méngì a gí ro zíma ndíki trìdrì bi za fí ní 'di?"

26 Yésu ya zía ní, "Sara bi áyí tí mongú 'yì 'dódo lorù ní, lorù ma'dáa uku yaá 'di? Sara ndìsì ólo a zíyì ndìsìyì 'dódo a zí 'yì e lará a káa be 'di?"

27 Zía úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Ídí óto 'bú Ngére bi Lomo eyì ní kí mĩmbé'deyì kíe'do, kí lomo royì mbá za kí roko'buyì kí sómù ledre eyì mbá.' 'Zíyì óto 'bú lafúyì e káa zí bi óto 'búyì kí royì ní.' "

28 Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do bi gáa née kídí, "Bilámáne, ídí méngì ledre ga gére née kenée, áyí ndíki trìdrì bi za fí ní."

29 O'do née ili kpá fú óto roné zí Yésu kídí ledre bi née ndìsì úku a née, née owoyeme bú. Zía ndú'yú Yésu kídí "Lafúma ga bi máídí óto 'búye ní náambi?"

30 Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do née do ngíti misi'diné kpì kídí,

“Kadra kíé'do, ngíti o'do ìnyí kóo gí simi Yerusaléma ndéréne simi ngíti owú gara kí ìrìné Zérikò, zí 'yì ugu e útúye roa ócò wo gbóo kí umbu zíye ngáka éyí ené e gí roa mbá do ngásáókpó eyé ótóómo wo ngbali bi kenée.”³¹ Kutrú gí do kací 'yì ugu ga bi ngasá bayiní royé née ní, zí ngúru 'yì 'dáná éyí ógúné kpá kací misi'di née. Zía ógundíki o'do née ngbali bi. Zía 'dècì bi gí dogboru misi'di yóó, ókpó ené.³² Zí ngíti o'do gí simi kufú 'yì ga bi ndìsiní ndolo yée Lévi e ní, ni kpá 'yì méngì moko simi 'Dìcì Kótruro 'bi Lomo. Simi bi lurú o'do née ngbali bi ní, zía kpá 'dècì bi yóó do ókpó ené.³³ Zí 'yì 'bi Samáriya ógundíki o'do née kpá fú ngbali bi, zí lerì o'do née méngì wo kíngaya.³⁴ Zí Samáriya née ndósoógúné truú ro o'do née do síkpì wo 'dága. Zía lúgu unḡú ga bi roa née drá, zía óto kágá komo a do ódó a. Zía ìmbì óto wo do bangá ené bi ndìsì ìmbì 'yì ní ndéré óto wo simi 'dìcì 'bi ṅgu e gí ro do lúru bi kací a ore.³⁵ Simi bi bi arálo'bó roné ní, zía ótóómo kèsì zí 'yì bi ndìsì lúru bi kací bi máa née. Zía úkuómo ledre kídí togú kèsì ba ùkú go, ídì kpá lúru kací a kí kèsì bi ni bo ní, mááyí ndá'baógu í'bílúgu a.

³⁶ Simi bi Yésu ukuonzó ledre ga gére née go ní, zía ìnyiné ndú'yú 'yì 'dódo lorù née kídí, “Simi sómú ledre eyí ní, gí dongará ya'dá ga bi ota máúku ledreyé née, ambí méngì bilámá ledre zí 'yì bi 'yì ugu e ocóní wo ní ne?”

³⁷ Zía úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Yì bi saká o'do bi 'yì ugu e ocóní wo ní méngì bilámá ledre ne.”

Yésu ya zía ní úku go ma'díi, “Ndéré mu zíyì ndìsìyì méngì bilámá ledre zí 'yì e kpá kenée.”

Márata e kí lémìné mariya

³⁸ Yésu niyí aka kpá fú do misi'di mindéréye simi Yerusaléma. Zíye ndéréóguyé simi gara bi Márata e kí lémìné niyí simi a ní. Zí Márata

'dí'bi yée 'be 'bi ené ore simi sumu.³⁹ Zí Mariya lémi Márata ma'dáa ndéré ndìsiné cigí Ngére Yésu ndìsì úwú ledre 'bi Lomo bi ndìsì 'dódo a ní.⁴⁰ Gí zía bi Márata 'dí'bi nda ambá sìnḡì kadra go ngúcuné simi moko ndìsì yéme éyì miánu zí Yésu kí 'yì kasa ené e ní, zía ógúné úku ledre kídí, “Ngére, úku aka ledre zí Mariya idí ógu sáká máa. Lúru aka mongú moko bi mándìsì méngì a lá ngúcumá ba, ni nda lá ndìsì ené cigíyì ìri gbékpìne ní.”

⁴¹ Zí Ngére Yésu úkulúgu ledre zí Márata kídí, “Márata ndá óto tú'dù gbékpì ledre ga gére née kí ledreyé zíyì owóowó wá.⁴² Lémiyì gelé go ledre 'bi Lomo gí ro ndìsì úwú a. Née go éyì bi kí ledrené owóowó rómo do ledre e za mbá ní. Utúasání 'dí'bióyo a gí zía wá.”

11

Yésu 'dodo misi'di 'bi ìni ìni zí Lomo zí 'yì ené e

(Lúru kpá Matáyo 6:9-13, 7:7-11)

¹ Kadra kíé'do zí Yésu lúru ngíti owú bi zía ndéré ndìsiné doa ìni ìni zí 'Buné Lomo. Simi bi ìni asá ìni go ní, zí ngúru 'yì lódú kacíga ógúné ndú'yú wo kídí, “Ngére, 'dódo aka misi'di 'bi ìni ìni zí Lomo zíze káa zí bi kóo Yiwáni 'yì Bábátizí 'yì e ndìsì 'dódo a zí 'yì lódú kacíne e ní.”

² Gí ore zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Togú ásá gí ro ìni ìni zí Lomo yá, idísé ìni a káa,
“ “Buzé,
ìrìyì idí idí kí úndruné,
'yì e za mbá idíní ówo yì káa do Ngére eyé.

³ Ídì í'bí éyì miánu ezé 'bi karaba zíze.

⁴ Ídì ótóómo lúyú ledre ezé zíze, káa zí bi ndìsìzè ótóómo a zí yée ga bi ndìsiní lúyú rozé ní. Ndá ótóómo zée zíze lúyú ledre gí zí úzu éyì wá.’ ”

⁵ Zí Yésu kpá fú 'dodo yata ledre kídí, “Togú ngúru 'yì gí dongarásè nderé kí yana ndùlú úku ledre zí

eze 'be 'bi ené kídí, 'Togú nzíyi éyí miánu ni bo do sílíyí yá, sáká aka máa kíe. ⁶ Ngu ogú go zíma cakaba, nzíyi éyí ndaá do sílíma zíma í'bí a zía wá.'

⁷ "Zí eze 'be 'bi ené néesé úku kása ledre zía cìkì gí 'dìcì gírì kídí, 'Ndá 'dó'do máa wá, mbotu ni yí ené go mi'dútuné, azé yí ezé kí owú e go kpá mbá mi'dú'duzé. Éyí bì zíma ìnyìógumá í'bí a zíyí cakaba ní ní ndaá 'bì ené e wá.' ⁸ Abú eze 'be 'bì ené néesé ili ìnyìógú méngì sáká éyí zía wá, nda lá gí zía bì ni fú lá ndìsì ngúngú roné ní, zí eze 'be 'bì ené néesé ìnyìóguné í'bí sáká éyí nda za kíngaya rómo wo bì gáa ili ní."

⁹ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Máúku zíse, togú ilisé éyí, idísé ómbo a, Lomo ni í'bí a zíse. Éyí bì ilisé ní, idísé gámásó'do a, ásé ndíki a. Togú ndìsìsè kpá fú ngúngú rosé gí ro éyí yá, niyí í'bí a zíse. ¹⁰ Ni ma'díi, 'yí bì ndìsì ómbo éyí gí zí Lomo ní, ni í'bí a zía. Wo bì ndìsì gámásó'do éyí kí ìrì Lomo ní, ni ndíki a. Wo bì ndìsì ngúngú roné gí ro éyí ní, Lomo ni líkpí mìsì'di a zía.

¹¹ "Sée 'bumiowú e, togú owú 'bì eyí ombo kénzè gí zíyí, gí ro zíne ánu a ní, áyí nda í'bí zía kámá?

¹² Togú ombo gí zíyí mbú 'bu ngononí, áyí nda í'bí zía ágarabu? ¹³ Togú sée 'yíma'dí e kí lúyú ledre rosé ówosé kací í'bí bilámá éyí bú zí owú 'bì esé e ní, 'Busé Lomo bì komo ere ní, ni í'bí 'bì ené nda za cú 'Dówú Lomo bì eme romo do éyí e mbá ní zí 'yí bì ni ini gí roa ní."

*Yésu lágaóyó bicayi lomo
(Lúru kpá Matáyo 12:22-30,
Márikó 3:20-27)*

¹⁴ Kadra kíe'do zí Yésu lágaóyó bicayi lomo gí simi ngíti o'do. Geré zía o'do néesé tónóne ódróné. Zí tara tú'dú 'yí ga bì ore néesé ìdríye mbá mîdrí. ¹⁵ Zí ngíti 'yí gí dongará 'yí ga bì ore ní úku ledre kídí, Belezabúbú bì ngére 'bì bicayi lomo e ní í'bí roko'bú ne zí Yésu ndìsìné lágaóyó

bicayi lomo e kíe. ¹⁶ Zí ngíti géyí 'yí ndú'yú wo idí méngì ledre bì kí roko'bú bì gí komo ere ní gí ro zíye lúru a.

¹⁷ Yésu owo sómú ledre eyé néesé bú, zía úku ledre zíye kídí, togú 'yí 'bì kángá kíe'do, togú mbú 'be kíe'do ndìsìní méngì okó dengbíye yá, 'be 'bì eyé néesé ni báyi ené.

¹⁸ Kpá kenée togú Satána ndìsìní méngì okó dengbíye yá, toro yemení royé wá, niyí báyi eyé mibáya. Máúku ledre néesé kenée gí zía úku ledre kídí, Belezabúbú í'bí roko'bú ne zíma lágaóyó bicayi lomo kíe.

¹⁹ Togú málagaóyó bicayi lomo e kí roko'bú bì gí zí Belezabúbú ní, sara 'yí esé e ndìsìní lágaóyó yée kí roko'bú 'bì ambi? 'Yí esé maáge niyí úku yéme a ye kídí sómú ledre esé ndaá mbí wá. ²⁰ Togú kenée wá, málagaóyó bicayi lomo e kí roko'bú 'bì Lomo, 'dodo go kídí Lomo ogú go káa do Ngére dosé.

²¹ Míngì 'be bì ni yí ené kí roko'buné ní, 'yí ugu utúasá ndéré ugu éyí ené wá. ²² 'Búo togú roko'bú 'yí ugu romo do 'bì míngì 'be néesé go yá, ni nda fú ndéré ngáka 'be néesé kí éyí ga bì simi 'be néesé mbá do ífibáya yée.

²³ 'Yí bì ngúngu ledre amá wá ní, ni okó romá. 'Yí máa wo bì ndolo yoko 'yí e zíma wá ní, ndìsì báyi 'yí amá e.

²⁴ "Togú bicayi lomo olúogú go gí simi 'yí, ni ndéré gámásó'do kpá té ngíti 'yí gí ro olú ndìsìné simi a. Togú ndiki ngíti 'yí mbá wá, ni úku ledre kídí, 'Bilámá a máidí ndá'ba kí'dí bì kóo mándìsì ndìsì ní.'

²⁵ "Togú nderé ndiki 'Dówú Lomo ndaá simi mimbé'de 'yí néesé fú lá wá, ni idí ené kí rokinyi.

²⁶ Ni ndéré ndolóogú lafúne e bicayi lomo e ìnyì doa gbre yée ga bì nda bisinyíye kíngaya ní zíye ndìsìyé kéye mimbé'de 'yí néesé, zí 'yí néesé nda sínyí tátá roné 'dá'dá."

²⁷ Simi bì Yésu ni aka fú ndìsì úku ledre ga gére ní, zí ngíti kára

ore ìnyìné úku ledre kídí, “Yésu, mbágáyì bì ndiki yìì ní, Lomo í'bí úndru go zía.”

²⁸ Zí Yésu úkulúgu ledre kídí, “Lomo ni í'bí úndru zí 'yì ga bì ndìshìní úwú ledre ené zíye 'dí'bióto a do mimbé'deyé ní.”

'Yì e iliní lúru ledre bì kí roko'buné ní

(Lúru kpá Matáyo 12:38-42, Mária 8:12)

²⁹ Simi bì tú'dú 'yì e niyí fú lá ndìshì ógù ní, zí Yésu úku ledre zíye kídí, “Sée 'yì luyú ledre e ga bì cakaba ba, ìlisé lúru ngíti ledre bì kí roko'buné ní. Útúásásé lúru a wá, go tí lá wo bì kóo mengi Yóna ní. ³⁰ Ledre bì mengi roné zí Yóna ní, 'dodo go zí 'yì 'bì Nìnévì kídí Lomo kasa wo ne. Kpá kenée, Maa Owú 'bì 'Yìma'dí, ni mengi roné zíma kenée gi ro zí 'yì ga bì cakaba ba, ówo a kídí Lomo kasaogu Maa ne. ³¹ Mongú ngére ni kóo bo kára, ìnyì kú gi simi kángá ené Séba ógù úwú ledre gi tara Solomóna. Ni karanée 'dècì ngbangasé, gi zía máa bì márómo gi do Solomóna ní, ìlisé úwú ledre gi taramá wá. ³² 'Yì 'bì gara Nìnévì oyólo'bóní kóo mimbé'deyé zíye ngunṅuní ledre 'bì Lomo gi zí Yóna. Niyí 'dècì ngbangasé, gi zía máa bì márómo do Yóna ní, ìlisé ngunṅu ledremá wá.”

Bimióngó emesá

(Lúru kpá Matáyo 5:15, 6:22,23)

³³ “Unduotoní eyé Pho'du 'dìcì do ló'bu'dútù a sí phéré wá, ndìshìní óto a do nyára bì gi ro zía óngó bì zí 'yì e 'dìcì ore mbá. ³⁴ Komosé ni bimióngó. Togú komoyì ni bilámáne, áyí ndìshì simi bimióngó. Togú komoyì ndaá bilámáne wá, áyí ndìshì ndìshì simi mituluru. ³⁵ Ledre ga bì má'dódo yée zise ní niyí go bimióngó zise. Ídísé ówo a kídí ndaní eyé mituluru wá. ³⁶ Togú ledre 'bì Lomo ni go simisé, ngítí

owú bisinyí ledre utúásá ídiáká simisé wá, ásá útúásá ówo ledre ga bì Lomo ili zí 'yì e ndìshì méngi yée ní mbá.”

Yésu uku ledre bisinyí ledre 'bì Farusáyo e

(Lúru kpá Matáyo 23:1-36, Mária 12:38-40, Lúka 20:45-47)

³⁷ Simi bì Yésu 'dodo asá ledre go ní, zí ngúru 'yì gi dongará Farusáyo e óguné ndólo wo gi ro éyí miánu 'be 'bì ené. Zí Yésu ndéréne ndìshìné do bi éyí miánu. ³⁸ Simi bì mīngi 'be née luru Yésu tonó geré ánu éyí lugu sīlīne kací ondú eyé 'bì Farusáyo e kí wá ní, zí tara ìdrīne mīdrī.

³⁹ Zí Ngére Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Sée Farusáyo e, ndìshìsé yéme lá duú sanáse gi 'dí sága, yemesé esé mimbé'desé wá. Mimbé'desé ni mī'dúcuné kí 'bú éyí kpá kí bisinyí ledre e. ⁴⁰ Ówosé ledre wá gi zí 'dì, ndaá 'bì ené bì kídí Lomo bì yeme sanáse née, yeme mimbé'desé kpá ne ní wá? ⁴¹ Togú ndìshìsé go í'bí éyí zí 'yì lerì e, Lomo ni ídì kí rokinyi kīse zīse ídīse mbigí 'yì ené e.

⁴² “Sée Farusáyo e, Lomo ni karanée 'dó'dó sée kíngaya. Abú ásé tí ndìshì í'bí mikawu éyí esé e zía yá,* ili ídísé kpá ndìshì méngi bilámá ledre zí 'yì e, zise kpá óto 'búa.

⁴³ “Sée Farusáyo e, Lomo ni karanée 'dó'dó sée kíngaya gi zía bì ndìshìsé óto ledresé owóowó simi 'Dìcì Kótruro e, ìlisé ndìshì duú do mīngburoko bì ndìshì e, ìlisé kpá 'yì e idíní ndìshì óto úndrusé togú ayíní go í'bí mandá zise ní.”

⁴⁴ “Sée Farusáyo e, Lomo ni karanée 'dó'dó sée kíngaya gi zía 'yì e ndìshìní lúru rosé gi 'dí sága ni bilámáne, owoní eyé bì kídí mimbé'desé emengú ní wá.”

⁴⁵ Zí ngúru 'yì 'dódo lorú ìnyìné úku ledre zí Yésu kídí, “Mongú 'yì, ndìshì née go kpá úkucáyi zée.”

* **11:42** 11:42 Kíé'do gi simi sokó: Kací Lorú 'bì Músa, togú Yúda e owoní éyí go niyí ifi simia sokó, do 'dí'bi kémbi a gi simia do í'bí a zí Lomo.

⁴⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Sée 'yì 'dódo lorù e, Lomo ni karanée kpá 'dó'do sée kíngaya gí zía ndìsìsè gága 'yì e idíní ndìsì lódù kací lorù, tí lá mēngìsè esé e wá.”

⁴⁷ Zía kpá úku ngítì ledre kídí, “Sée Yúda e, abú ndìsìsè ó'bó yéme bi e zí nébì ga bi kóo ufuní yée 'desì ní ndotó, Lomo ni karanée 'dó'do sée kíngaya gí zía bulúndusé e ufuní kóo nébì ga gére née ye.

⁴⁸ Ndìsìsè née 'dódo a kídí ledre bi kóo bulúndusé e mēngíní née ni bilámáne, ufuní nébì e, zíse ídì 'bi esé 'yì ó'bó bi e zíye. ⁴⁹ Gí zía bi Lomo ni yì ené 'yì komokenzì ní, zía úku ledre kídí, ‘Mááyí kása nébì amá e kí 'yìmikása amá e zí Yúda e, niyí úfu ngítì géyì, zíye 'dó'do ngítì géyì bisinyíne.’ ⁵⁰ Gí zí kényì née, sée Yúda ga bi cakaba ba, Lomo ni nda 'dó'do go sée gí ro nébì ga bi kóo bulúndusé e tonóní úfu yée kú simi sīndì kadra bi kóo otoogu do sogo kángá ní. ⁵¹ Tónóne gí ro Káyina wotì Ádama bi kóo ufu Ábele lúnduné ní, ndéréóguné gí ro Zakariya bi kóo ufuní wo za cú dongará 'dìcì 'bi Lomo kí mbayi kí'dí bi ndìsìní 'dáná éyì zí Lomo ní. Máúku zíse ma'díí, sée 'yì ga bi cakaba ba niyí 'dódo sée gí ro ledre ga gére née.

⁵² “Sée 'yì 'dódo lorù e, Lomo ni karanée kpá 'dó'do sée kíngaya gí zía ílisé esé zí 'yì e ówo mbigí ledre bi 'bi Lomo ní wá. Gí zía sée, ílisé esé kpá ledre 'bi Lomo wá.”

⁵³ Simi bi Yésu ukuonzó ledre ga gére ní, zí Farusáyo e kí 'yì 'dódo lorù e ndìsìyè fála ledre gáa ndìsì úku yée ní kí ndìsì ndú'yú 'dó'do wo kí ndu'yú e, ⁵⁴ gí do bi 'dí'bi wo kídí luyú ledre go.

12

Komosé idí idí rosé

¹ Nda simi ngítì sīlì gí do kací ledre máa wo née ní, zí tū'dù 'yì e yóko royé 'dii cigí Yésu gí ro úwú ledre

bi gí taraa ní. Gí zía bi ofuní nda kóo go ní, zíye ndìsìyè 'dítíluyú do sogo sīndì lafúye. Simi bi Yésu tonó ódro ní, zía úkuútu ledre fì zí 'yì lódù kacíne e kídí, “Komosé idí idí rosé gí zí Farusáyo niyí 'yì mani e.”

² Karanée 'dá'dá íri simi odu sīndì kadra 'bi 'dēcì ngbanga, bikérì luyú ledre 'bi Farusáyo ga gére née wo bi yaá 'dodooguní do nyará bi wá ní ndaá. Niyí karanée ózoogu yée za mbá zí kadra. ³ Ledre ga bi za mbá úkuúgusé yée miúkuúgu simi mituluru togú mbú simi bi ólúsé go 'dìcì ní, Lomo ni karanée 'dódoogu yée zí tū'dù mbílí e mbá úwú a.

⁴ Máúku zíse, ndásé éré ngírì 'yì ga bi roko'bù eyé ni cúku'dée lá dūyì 'bi úfu sanáse bi ni kángá ní wá. Ngítì éyì bi niyí mēngì a gí do kací a ní ndaá 'bi ené e wá. ⁵ 'Yì bi ídísé éré a ní, ni Lomo gí zía ni ne kí roko'bù 'bi úfu 'yì kpá kí roko'bù 'bi ónzó 'yì ku mongú pho'du bi ngára ilì kú wá ní. Máúku zíse ídísé éré wo.

⁶ Lúrúsé aka, abú minzéré owú solú ndaní kí ledreyé owóowó zí 'yìma'dí e wá yá, Lomo owo yée kékíé'do mbá bú. Wo bi kíé'do yaá owo wá ní ndaá. ⁷ Abú gba bi dosé, Lomo owo kékíé'do mbá. Ásé kí ledresé zí Lomo owóowó rómo do tū'dù owú solú e. Gí zí kényì née, máyá zíse ní, ndásé éré ngírì gí zí gbékpì roko'bù 'bi 'yìma'dí e wá.

⁸ 'Yì bi éré ngírì gí zí gbékpì roko'bù bi lá 'bi 'yìma'dí e ní, zía ódó mimbé'dené úku ledre fúo dongará tū'dù 'yì e kídí née ni 'yì amá gí zía née nguṅgu ledremá go ní, Maa Owú 'bi 'Yìma'dí, karanée kadra 'dēcì ngbanga, Mááyí tóro do komo Lomo kí maláyika ené e úku ledre gí ro 'yì née kídí, ma'díí née 'yì amá nguṅgu ledremá go. ⁹ 'Yì bi ni éré ngírì gí zí roko'bù 'bi 'yìma'dí e zía óyó sogoné zíma ní, mááyí karanée kpá óyó sogomá zía do komo maláyika e kadra 'dēcì ngbanga. ¹⁰ Máúku aka ngítì ledre zíse, togú 'yì uku cayi ledre gí do

bi Má, Owú 'bi 'Yìma'dí yá, Lomo ni ótoómo ledre zía. Togú uku sinyi ledre kídí roko'bu bi Mándìsì méngì ledre e kíe ba ndáá roko'bu 'bi 'Dówú Lomo bi ogú gí zí Lomo wá, Lomo otoómo ledre zí 'yì née wá.

¹¹ Togú karanée 'di'bioguní sée gí zía bi ngúnḡusé ledre amá ní simi 'Dìcì Kótruro e kó'dù mḡngburoko 'yì 'dáná mbayi 'bi Lomo, togú mbú kó'dù ngére e yá, ndásé éré ngirì kí ndìsì sómú ló'bó ledre bi ásé úkulúgu a togú ndu'yúní sée go ní wá. ¹² 'Dówú Lomo ni úkuí'bí ledre bi zíse úkulúgu a ní ne zíse.

Muruwayi gí ro bicayi 'yì bi kí tú'dù éyì e zíne ní

¹³ Zí ngúru 'yì gí dongará 'yì ga bi Yésu ndìsì ódro zíye née ìnyiné úku ledre zí Yésu kídí, “Mongú 'yì, ídì úku ledre zí mongú lúndumá, éyì ga bi 'buzé uyuomo yée ní, idí mu ífi simiyé zía í'bíogú 'bi amá.”

¹⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Lúru goó, máogu amá do sogo kángá ona gí ro ífi simi éyì ga bi 'busé uyuomo yée ní wá.” ¹⁵ Gí do kací ledre née ní, zí Yésu ndá'bané kpá úku ledre zí tú'dù 'yì ga bi ndìsì ódro zíye ní kídí, “Komosé idí ídì rosé, ndásé 'dí'bi 'bú éyì 'bi sága ba óto a zíse 'dá'dá wá, gí zía tú'dù éyì 'bi sága ba yomoní eyé 'yì wá abú áyí kíye ba cú káa zí 'díya.”

¹⁶ Nda gí ore zí Yésu ìnyiné úku ngíti ledre zíye simi muruwayi kídí, “Ngíti o'do, o'do kóo mongú yáká ené zí kéré ánáye zía nguku, do róngoyé mbá mḡróngo. ¹⁷ Zía ndìsìné sómú ledre kídí, 'Kíbi ba kéré aná zíma go kíngaya, bi ngára gbagba eye wá ba, mááyí ndíríóto yée 'da?’

¹⁸ “Zía úku ledre zíne kí roné kídí, ‘Togú kenée yá, mááyí ndúruóyó kurú gbagba née 'dá'ba, zíma úbú mḡkándá nda mongúne, zíma ndírí kéré née za kí minzéré éyì ga bi 'bi 'be ní mbá simi a. ¹⁹ Kíbi ngíti a,

máméngì moko wá, mááyí ánu kí éwé lá duú éyì ga gére née zí odu ledre amá ídine duú rokinyi.’

²⁰ “Zí Lomo úkulúgu ledre zí o'do née kídí, ‘Ówo ledre wá gí zí 'di, sómú yá tridri ni do sḡlìyì? Togú kenée yá, mááyí 'dí'bi 'dówúyì kí ndulú ba togú éyì ga bi kí ledreyé zíyì owóowó née niyì nda ídì 'bi ambí yá?’ ”

²¹ Yésu ya née ledre bi ni méngì roné zí 'yì ga bi otoní komoyé duú gí ro éyì ga bi 'bi sága ba iliní óto ledre 'bi Lomo zíye owóowó wá ní.

Ndásé sómú simisé gí ro éyì wá (Lúru kpá Matáyo 6:25-34)

²² Zí Yésu ndá'bané úku ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, “Bi kenée ní, máúku zíse, ndásé sómú ledre gí ro tridrisé, éyì bi ásé ánu a ní, togú mbú sanáse kí bongó bi ásé ìsì a ní wá. ²³ Tridri idí idí ne kí ledrené owóowó gí zía romo do éyì miánu kí bongó. ²⁴ Lúrusé aka solú e, tí bi ngára ledreyé ndáá owóowó wá ní, Lomo ndìsì lúru bi kacíye. Ledresé ni zí Lomo owóowó ni lúru bi kacíse rómo 'bi solú e mbá. ²⁵ Éyì ga bi 'yì e ndìsìné sómú ledreyé née mbá, i'bíní eyé tridri zí 'yì e wá, Lomo ndìsì í'bí tridri zí 'yì e duú ne. ²⁶ Káa zí bi gbékpì éyì ga gére née, i'bíní eyé tridri zí 'yì wá ní, ndásé óto komosé duú royé wá.

²⁷ “Lúrusé aka misúru kágá ga bi simi súwú ní, kí lámá ga bi royé ní mbá, ngíti géyì mḡríríye gindri gindri 'di'bioguní bongó zíye wá. Abú za cú mongú ngére kóo kí ìriné Solomóná ní, abú ni kí tú'dù éyì zíne, bongó ené emeoguní káa zí misúru kágá ga gére née mbá wá. ²⁸ Éyì bi ìlisé ngúnḡu ledre 'bi Lomo gí zía wá ní 'di. Togú bi Lomo lurú bi kací gbékpì misúru kágá e simi súwú bú ní, ni nda 'bi ené ótoómo kí í'bí bongó e zíse ga bi kí ledresé zía owóowó wá ní káa be 'di? ²⁹ Ndásé óto mimbé'desé duú gí ro éyì miánu kí éyì miéwé, zíse

ndìsìsè sòmù simisè gí royé wá ³⁰ 'Yì ga bi ñgunḡuní ledre 'bì Lomo wá ní, 'bù éyì ga gére néesè ndìsì 'dí'bióyó sòmù ledre eyé gí zì Lomo. Ndásé sòmù ledre wá, 'Bùsè owo éyì ga bi ìlisé yée ní mbá bú ni í'bí yée zise. ³¹ Bilámá a ìdísé óto Lomo zise káa do Ngérese. Owo éyì ga bi ìlisé yée ní mbá bú, ni í'bí yée zise.

³² "Sée 'yì lódù kacíma e, ñgírì ndaá méngìsè wá. 'Bùsè bi komo ere ní, yemeomo bi go 'be 'bì ené gí rosé. ³³ Ndásé óto komosé dujú ro éyì ga bi 'bì do sogo káḡgá ba wá gí zía ndìsìní sinyí eyé misínyí zíye ndìsì ùkù eyé kpá miùkù. Ìdísé óto komosé dujú ro ledre 'bì Lomo bi ùkù wá, sinyí kpá wá ní. ³⁴ Bi bi óto éyì eyì bi kí ledrené owóowó doa ní, mímbe'deyì ni ídí kpá fú íri."

*Ndásé ndìsì līgì rosé wá
(Lúru kpá Matáyo 24:45-51)*

³⁵ "Sée 'yì amá e máúku zise, ndásé ndìsì līgì rosé wá. Kací kádra mbá ìdísé ídí nziyisè gí ro mindá'baógumá, ³⁶ cé káa zì 'yì 'bì moko bi ndìsìní tí fú lá gó'do sòngó mongù 'yì eyé kí ndá'baógu gí simi ayímbi gí ro zíne ñnyiné 'diya líkpí mbotù zía ní. ³⁷ Togù mongù 'yì néesè ogù ndiki 'yì 'bì moko ené ga gére néesè kí óto komoyé kacíne yá, ni ídí kíye kí rokinyi zía méngì bilámá ledre zíye gí ro zíye ídíye kpá kí rokinyi. ³⁸ Sínđì kádra 'bì mongù néesè ndaá miówoné wá. Togù simi kútù ndulù togù kí simibi miára yá, 'yì ówo a ndaá. Mongù ledre tí lá togù ogù go yá, ni méngì bilámá ledre zì 'yì 'bì moko ga bi ni ógundíki yée nziyiyé ní. ³⁹ Úwúsé aka ledre ba, 'yì bi owo bú bilámáne kídì 'yì ugu ni ógù karaba lágá 'déwe mbotù ené zía úgu éyì e ní, 'yì néesè utúasá ené ólúogù gí 'be wá. ⁴⁰ Ni kpá kenée gí ro mindá'baógu Owù 'bì 'Yíma'dí. Ìdísé ídí nziyisè gí zía mindá'baógumá ówosé esé e wá, Mááyì līgì sée mīlīgì."

⁴¹ Zì ngúru 'yìmikása 'bì Yésu bi kí iríné Pétero ní ñnyiné ndú'yú Yésu kídì, "Ngérese, muruwayi bi úku néesè ni dujú zise togù kpá za zì ngíti géyì 'yì e mbá?"

⁴² Zì Ngérese Yésu úkulúgu ledre zía kídì, "Bilámá 'yì bi ni kí komokenzì zía ndìsìné méngì ledre bi miútúasáne bi mongù 'yì ené utúasá go óto wo zía ndìsìné lúru bi kací 'yì kasa ené e gí ro zía ndìsìné í'bí éyì eyé e simi sínđì kádra ené ní, ni náambi? ⁴³ Ni ídí bilámáne zì 'yì kasa bi mongù 'yì ené ni ógundíki wo ndìsì méngì moko ené do bilámá misi'diné ní. ⁴⁴ Máúku zise ba ma'dí, mongù 'yì néesè ni óto wo zía ndìsì lúru bi kací éyì ené e mbá. ⁴⁵ Togù zì 'yì 'bì moko néesè somù a kídì, 'Mongù 'yì amá ógù aka 'diya wá,' zía ndìsì ené kóyó ené kí ócò ngíti géyì 'yì 'bì moko ga bi ya'dá e kí kará e kí le'yì komoné. ⁴⁶ Ni līgì ní mongù 'yì ené ógundíki wo go ngbúrù ro ledre néesè kenée, mongù 'yì néesè ni 'dó'do wo bisinyíne do ógóoyó wo zía ndéré ndìsìné zì 'yì ga bi ñgunḡuní ledre 'bì Lomo wá ní.

⁴⁷ "Togù 'yì 'bì moko bi owo éyì ga bi mongù 'yì ené ili zíne méngì a ní bú bilámáne zía ásiné kí méngì a ní, ma'dí, mongù 'yì ené néesè ni 'dó'do wo kíngaya. ⁴⁸ Tí lá 'yì moko máa wo bi owo ené éyì bi mongù ené ili zíne méngì a ní wá ní, togù luyú ledre go yá, mongù 'yì néesè ni tí 'dó'do wo ndaá za kíngaya wá. Kpá kenée 'yì máa wo bi Lomo méngì bilámá ledre go zía ní, Lomo ili zía méngì ledre bilámáne zíne. 'Yì máa wo bi Lomo méngì bilámá ledre go zía za kíngaya ní, Lomo ili zía méngì ledre zíne kpá za kíngaya."

*Máogù gí ro zì 'yì e ifi simiyé
(Lúru kpá Matáyo 10:34-36)*

⁴⁹ Zì Yésu kpá úku ledre kídì, "Máogù amá kí bikídrì do sogo káḡgá ba wá, yì ené pho'du. Ni kóo ídí bilámáne togù do sogo

kángá máa tonó go ará. ⁵⁰ Tí lá mááyí ógú ídí simì mongú úzu éyí, zíma 'dó'dóma mi'dó'dó kíngaya, 'búó togú 'do'dó máa néesé ọkú go. ⁵¹ Lúrúsé írí káa zí éyí bì máógu kótrọ sée ní? f'í, máógu gí ro zíse ífí simisé. ⁵² Togú 'yí e niyí 'be 'bì eyé ìnyí yá, yée ga bì gbere ní niyí óyóló'bó royé ídíye okó ro yée ga bì ota ní. Togú kenée wá, yée ga bì ota ní, niyí óyóló'bó royé ídíye okó ro yée ga bì gbere ní. ⁵³ 'Bumíowú nì ídí okó ro wotíne, zí wotía ídíne okó roa. Mbámíowú nì ídí okó ro nyíne, zí nyía ídíne okó roa. Togú kára nì ídí okó ro me'be wotíne, zí me'be wotía ídíne okó roa."

Ídíse ówo éyí bì ayí go méngí roné ní

(Lúru kpá Matáyo 16:2,3, 5:25,26)

⁵⁴ Zía kpá úku ngíti ledre zí tú'dú 'yí ga gére néesé mbá kídí, "Togú lúrúsé iní nì go ọlú gí gbere kíngaya yá, geré zíse ówo a kídí iní nì go ógú é'dí. Tí ma'díi zí iní é'díne." ⁵⁵ Kpá kenée togú síli nì go ndísi ílíoгу irí irí yá, ásé geré ówo a kídí bì mիրí ogú go. Tí ma'díi, zía ídíne kenée. ⁵⁶ Sée ga bì ótosé rosé káa do 'yí ówo ledre e, kí ndísi ówo ini ledre gí simì toso síli ledre ga bì ndísiní ílì komo ere kí yée ga bì bi ona ní, sara ówoyemesé ini ledre gí simì lílì ledre bì Lomo ndísi méngí yée zíma cakaba ba wá ní gí zí 'dí?

⁵⁷ "Nì kóo ídí bílámáne zíse ówo ma'díi ledre zíse méngí wo. ⁵⁸ Togú ngíti 'yí i'bí ngbángáyí go zí ngéere e yá, ídíse yéme dongarásé kéne 'dá'dá zía kí 'dí'bi ókpó yí do ngbanga zíye 'dècì ngbanga royí do í'bí yí zí asíkiri e ndéréye kíyí simì sígìni. ⁵⁹ Togú ótoómo go zí éyí méngí roné kenée, ayí ídí simì sígìni 'búó togú késí bì iliní gí zíyí néesé í'bíonzó go, ayí fú ólúogú."

13

Ídíse óyóló'bó mimbé'desé zí Lomo

¹ Simì sındí kadra máa bì kóo néesé ní, zí ngíti géyí 'yí e úku ledre zí Yésu kídí, Piláto i'bí okó go ro 'yí ga bì 'bì Galiláya bì niyí ndísi 'dáná éyí zí Lomo simì 'Díçì Kótruro do úfu ngíti géyí. ² Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Lúrúsé írí káa zí éyí bì umbu bì ngíti géyí 'yí 'bì Galiláya ga gére uyuní néesé nì gí zía bì lúyú ledre eyé romo do 'bì lafúye go mbá ní? ³ Máúku zíse, togú óyóló'bósé mimbé'desé zíse ngúngu ledre 'bì Lomo wá, ngíti géyí 'yí e gí dongarásé niyí úyu kpá kenée. ⁴ Sara nda yée ga bì kóo sokó doa ìnyí doa ota mongú 'díçì nduruzónzó yée simì Yerusaléma cigí mikavu bì Silowámo ní. Sómúsé ledre néesé méngíne roné zíye kenée néesé gí zía bì lúyú ledre eyé romo do 'bì ngíti géyí 'yí ga bì simì Yerusaléma ní? ⁵ Ya'dá ga gére néesé luyúní eyé ledre wá. Togú óyóló'bósé mimbé'desé zíse ndá'baogúsé zí Lomo wá, ásé úyu kpá kenée."

Muruwayi gí ro kágá bì aná wá ní

⁶ Gí do kací ledre máa wo néesé ní, zí Yésu tónóne úku muruwayi kídí, "Ngíti o'do 'díyí kóo ndórí 'bì 'be yáká ené. Kadra kíé'do zía ndéréne gí ro miáná a, ogú ndiki ené fú lá miáná a wá. ⁷ Zí múnjí yáká néesé úku ledre zí 'yí 'bì moko bì oto wo ndísi lúru bì kací yáká néesé ní ní kídí, 'Ndórí ba méngí kára go simìbi ota aná wá. Sí ledre bì zía ndísiné gí roa kíri néesé ní ní ndaá, 'dütü bì néesé go gbékpíe, ídí lágáoyó a 'dá'ba.'

⁸ "Zí 'yí 'bì moko néesé úkulúgu ledre zí mongú 'yí ené néesé kídí, 'Mongú 'yí, ootomozé aka kenée kí simìbi kíé'do. Mááyí aka ícì'díkí a gbaá, zíma únzú ngénye nyanu léfe a sí a. ⁹ Togú aná lolu kpá wá, kí bì ngíti a zíse nda lágáoyó a.' "

Yésu yomo ngíti kára simì Síli 'bì Dówúro

¹⁰ Simì ngíti sındí kadra simì Síli 'bì 'Dówúro, zí Yésu kóo ndísiné 'dódo ledre zí 'yí e simì ngúru 'Díçì

Kótruro e. ¹¹ Ábuwá ngíti kára ni kóo dongará 'yì ga bi Yésu ndìsì 'dodo ledre zíye née ore ni kí dokéké e siminé, zíye gó'du wo zía ndìsì ndéréne gi zíye nda goro goro káa kí simibi e sokó doa ìnyì doa ota. ¹² Zí Yésu lúru kára née, zía ndólo wo kídí, Mamá, ógu girí zíma 'dá'dá yáa. Zí kára née óguné, zí Yésu úku ledre zía kídí, “Ndíyá bi ndìsì 'dó'do yìí kí tú'dú simibi ba Lomo 'di'bioyó go.” ¹³ Zía óto sílíne ro sogo kára née, geré zí sogo 'dózo roné, zía tónóne í'bílúgu mbófo éyì zí Lomo.

¹⁴ Zí ledre bi Yésu mengì née sínyì ené ro mongú 'yì 'bi 'Dìcì Kótruro misínyì kídí yomo 'yì simi Sílì 'bi 'Dówúro gi ro 'díya. Zí mongú 'yì 'bi 'Dìcì Kótruro née kpá úku ledre zí 'yì e kídí, “Azé kí gbékpì sílì e ìnyì doa kéré gi ro méngì moko simi a, idísé ógu dongará sílì ga gére ní gi ro do 'di'bioyó ndíyá gi rosé simi a. Ndaá simi Sílì 'bi 'Dówúro wá.”

¹⁵ Zí Ngére Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Ndìsìsè lóndo rosé kenée gi zí 'di? Sara bi ndìsìsè líkpí bangá esé e simi Sílì 'bi 'Dówúro ndéré kíye gi ro éwé iní ní. ¹⁶ Kára née ni bulúndu Abarayáma, Satána odóngerì kóo wo kí simibi sokó doa ìnyì doa ota (18). Mándá líkpí wo simi Sílì 'bi 'Dówúro wá?”

¹⁷ Zí ledre bi Yésu uku née sínyíne ro ezeokóga ga gére ní. Zí bi émené ro tú'dú 'yì e mbá gi zí mongú bilámá ledre bi Yésu mengì née.

Muruwayi gi ro kúfú kágá bi musitáda ní
(Lúru kpá Matáyo 13:31-33, Mária 4:30-32)

¹⁸ Zí Yésu úku muruwayi zíye kídí, “Be 'bi Lomo ni káa zí 'di? Éyì bi mááyí óto ásá a kía ní 'di? ¹⁹ 'Be 'bi Lomo ni káa zí kúfú kágá bi musitáda 'yì 'dìyì wo yáká ené ní. Abú kúfú a ni nzéré káa zí kúfú kìndrì ní yá, ni ngbóro ógu ené mongú kágá kí tú'dú mirásáne e zí tú'dú solú e ndìsì ógu útúye komoa kpá kí úbú 'be 'bi eyé e.”

²⁰ Zía kpá úku ándá ledre kídí, “Éyì bi mááyí óto ásá 'be 'bi Lomo kía ní 'di? ²¹ Ni idí káa zí owú 'de'dí bi cúku'dée ní, niyí lóto mongú le'yì kía, zí le'yì née 'dì'dìné gi zía.”

Owú mbotu bi cúku'dée ní
(Lúru kpá Matáyo 7:13,14,21-23)

²² Zí Yésu ìnyíne gi ore ndéréne kí olúne kací do 'be e kí gara ga bi kací misi'di ní kí 'dodo ledre 'bi Lomo zí 'yì e gi zía ndéré olúne simi Yerusaléma. ²³ Zí ngíti 'yì gi dongará 'yì ga bi ndìsì 'dódo ledre zíye ní ndú'yú wo kídí, “Ngére, Lomo ni yómo lá duú ngíti géyì 'yì e ndaá 'yì e mbá wá?”

Zí Yésu úkulúgu ledre zíye mbá kídí, ²⁴ “Yì idí gámásó'do misi'di za kí roko'buné mbá gi ro zía olúne 'be 'bi Lomo. Tú'dú 'yì e niyí yéme royé gi ro zíye olúye íri, utúasání eyé olú wá. ²⁵ Simi bi togú Lomo 'dutu mbotu ené go ní, sée ga bi ni 'dutuómo sée sága ní, ásé tóro tara mbotu ndìsì ngúnú rosé kídí, 'Mongú 'yì, idí líkpí mbotu zize.’

“Ni úkulúgu ledre zise girí kídí, 'Maówo amá sée wá. Maówo amá kpá bi bi ógusé gi doa ní wá?”

²⁶ “Ásé úku ledre zía kídí, 'Luyúze komoyì go, anuzé kóo éyì miánu kí éwé éyì e kése, ndìsì kóo kpá 'dódo ledre simi gara ezé e.’

²⁷ “Ni úkulúgu ledre zise girí kídí, 'Ma'dí, maówo amá sée wá, maówo amá kpá bi bi ógusé gi doa ní wá. Ídísé ìnyì gi ore 'dá'ba sée 'yì lúyú ledre e.’

²⁸ “Gi ore, ásé ndìsì ini ini kí ndìsì náná do sosé gi zía ásé lúru kása Abarayáma e kí Isáka e kí Yakóbo e nda kí ngíti géyì nébì e kí ndìsì 'be 'bi Lomo íri. Tí lá sée, ndásé íri wá. ²⁹ Ríkí sì do 'yíma'dí e gi do sogo kángá ba za mbá niyí ógu simi ayímbi 'be 'bi Lomo íri. ³⁰ Ídísé lúru ledre née bilámáne. 'Yì ga bi kóo ledreyé ndaá zí 'yíma'dí e owóowó wá ní, niyí nda yì eyé go kí ledreyé zí Lomo owóowó.”

Yésu kasalugu Farusáyo e zí Eróde Andipá

³¹ Cìkì simi sɪndí kadra bi Yésu ndìsì 'dódo ledre simia née ní, zí ngíti géyì Farusáyo e óguyé úku ledre zí Yésu kídí, “Ólúógu mu gí ona 'dá'ba gí zía ngére Eróde Andipá yeme ledre go gí ro úfu yì.”

³² Zí Yésu úkulúgu ledre zí Farusáyo ga gére née kídí, “Ídísé ndá'ba úku ledre zí Eróde 'yì mani née kídí, karaba kí kílonódó máíli aka lágaóyó bicayi lomo e gí simi 'yì e kí yómo 'yì ndíyá e kí. Nda simi ota sɪlì zí moko máa née úkúne.” ³³ Karaba kí kílonódó ndéréóguné simi sɪlì ota, mááyí ídí mindéréma 'dá'dá gí simi Yerusaléma, ngíti éyì ucuomo máa yana wá. Nébi ga bi kóo 'dá'dá ní ufuní yée mbá íri.

³⁴ Zí Yésu ngúnú roné gí ro 'yì ga bi 'bi Yerusaléma ní kídí, “Áko, sée 'yì ga bi 'bi Yerusaléma ní, mááyí kí mongú lerì gí rosé gí zía Lomo kasa kóo nébi e zise, zise úfu yée. Zise óngboónzó ngíti géyì 'yì ga bi Lomo kasa yée zise kí bilámá sanda ní kí tutú. Máí'bí romá gí ro kótrú sée tríé káa zí mbágangono bi kotrú owú 'bi ené e sɪ fúndúne ní, ílisé esé e wá. ³⁵ Ídísé ówo a bilámáne kídí Lomo oyó sogoné go zise. Útúásásé lúru máa cakaba wá 'búó togú sɪndí kadra ogú go zise úku ledre kídí, ‘Úndru ídí ídí zí wo bi ni ógu kí iri Ngére Lomo ní.’”

14

Yésu ndéré ngu 'be 'bi ngíti Farusáyo

¹ Nda go simi ngíti sɪndí kadra kpì simi Sɪlì 'bi 'Dówúro, zí ngúru manda 'bi Farusáyo e ndólo Yésu gí ro éyì miánu 'be 'bi ené. Zí 'yì máa yée ga bi niyí okó ro Yésu ní, ndìsiyé lúru sémbe Yésu. ² Niyí ídí káe ní, ngíti o'do sɪndí ká sɪlía urúní mbá miúrú gí dongará 'yì ga bi ore ní, inyì toro go 'dága kó'dú Yésu kenée.

13:35 13:35 Ke'bi 'bi Dawídi e 118:26

³ Zí Yésu ndú'yú Farusáyo máa ga gére née kí 'yì 'dódo lorú e kídí, “Nì miútúásáne do yómo 'yì simi Sɪlì 'bi 'Dówúro?” ⁴ Ukuluguní ledre mbá wá. Zí Yésu 'dí'bi sɪlìne ro o'do née geré zí ndíyá úkúne gí roa. Zí Yésu kásalúgu wo 'be, bilámáne.

⁵ Gí do kací ledre née ní, zí Yésu ndú'yú yée kídí, “Togú ngúru 'yì gí dongaráse née zí owú 'bi ené, togú ngúru bangákulú ené útúne simi gu simi Sɪlì 'bi 'Dówúro ní, nì ótoómo a íri gí zía née ndaá sɪlì 'bi moko wá?” ⁶ Ledre ndaá tarayé mbá wá.

⁷ Simi bi Yésu lurú ngu ga bi ndìsiní ógu geléní mbá mingburoko bi ndìsì gí ro ndìsì doa ní, zía inyiné úku muruwayi kídí, ⁸ “Togú ndoloní yì go simi ayímbi yá, ndá lúru té mongú bi ndìsì gí ro ndìsì doa wá, éyì née kenée ndoloní kpá ngíti mongú 'yì bi romo doyì ní go. ⁹ Simi bi mongú ngu née ogú go ní, mɪngì 'be ni ógu sɪkpì yì kídí, ‘Ídí ndéré ndìsì do bi máa wo bi 'dáa, mongú 'yì bi ogú ba ni ógu ndìsì ona.’ Mɪnyiyì ní ídí kí komokenyì. ¹⁰ Togú ndoloní yì go do ngíti bi, kí'dí bi ógu go íri ní, ídí aka ndéré ndìsì do owú bi ndìsì kí. 'Yì bi ndolo yì née ni ógu sɪkpìóto yì ne do bi bi yeme gí royì ní. Áyí ówó komo 'yì ga bi ore née geré miówó. ¹¹ Gí zía 'yì bi ndìsì óto roné cúku'dée ní, niyí sɪkpì wo 'dága. Wo bi ndìsì sɪkpì roné 'dága ní, niyí óto wo nde.”

¹² Gí ore zí Yésu ndá'bané úku ledre zí mɪngì 'be kídí, “Togú yéme éyì miánu go gí ro 'yì e yá, ndá ndólo lá duú ezegámáyì e kí sumuyì e kí mingburoko 'yì ga bi kí éyì e zíye ní wá. Gí zía togú iliní kpá yéme éyì miánu gí ro 'yì e yá, niyí ndólo kpá té duú yì. I'biluguní éyì bi kóo mɪngì zíye née go zíyì. ¹³ Simi bi óto ayímbi go ní, ídí ndólo 'yì lerì e kí mɪgígírì e, kí yée ga bi kí siri ro sɪndíye ní, nda kí 'yì komo mɪ'dútú e. ¹⁴ Abú utúásání mɪngì

lúgu ledre zíse wá yá, karanée simi sɪndí kadra bi Lomo ni úru mbigí 'yì e ené e gi simi umbu ní, Lomo ni í'bí úndru záyì."

*Muruwayi gi ro mongú Ayímbi
(Lúru kpá Matáyo 22:1-10)*

¹⁵ Simi bi ngúru 'yì gi dongará 'yì ga bi ndìsiní gbóo cigí Yésu ánu éyì, uwú ledre bi Yésu ndìsì 'dódo a née kenée ní, zía ìnyiné úku ledre kídí, "Yì ga bi karanée niyí ndìsì ánu éyì simi ayímbi 'be 'bi Lomo ní, niyí ídì kí rokinyi."

¹⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do née kídí, "Ngíti o'do mengí kóo mongú ayímbi zía ndóloyóko tú'dú 'yì e gi roa. ¹⁷ Simi bi sɪndí kadra utúasá go ní, zí mɪngí 'be kása 'yì 'bi moko ené ndéré kí úku ledre zí 'yì e kídí, 'Sɪndí kadra utúasá go oguní mu.'

¹⁸ "Yì ga bi ndoloní yée ní oguní eyé e mbá wá, ya yée niyí kí moko eyé e. Mizefí 'yì ya, 'Máúgú yáká cakaba máli ndéré lúru a. Gi zí kényi née, máútúasá ógu wá.'

¹⁹ "Ngíti a ya, 'Máúgú ìtì e cakaba ìnyì gi ro ndìsì méngí moko kíye, mááyí aka ndéré úzu yée togú utúasání go méngí moko yá. Máútúasá ógu wá.'

²⁰ "Ngíti a ya, 'Máófú kára cakaba, máútúasá ógu wá.'

²¹ "Zí 'yì 'bi moko ndá'bané úku ledre ga gére née zí mongú 'yì ené. Zí bi sínýine roa gbála. Zía kása 'yì 'bi moko née kídí, 'Ídì olúógu do mɪsì'di íri záyì ndólo 'yì lerí e kí mɪgígírí e, kí 'yì komo mɪ'dútù e, kí yée ga bi kí siri ro sɪndíye ní.'

²² "Zí 'yì 'bi moko née ndéréne, zía ndá'baóguné úku ledre zí mɪngí 'be kídí, 'Mongú 'yì, 'yì ga gére née oguní go, tí lá ngíti géyì bi ndìsì niyí aka gbékpìe 'yì ndaní doyé wá.'

²³ Zía kpá kása ándá 'yì 'bi moko née, 'Ídì olúógu do mɪsì'di kí 'be 'bi 'yì e, záyì ndólo yée gi ro zí bi ndìsì ga gére née ídíye mbá kí 'yì e doyé.

²⁴ 'Yì ga bi mándólo yée 'dá'dá ngárá

oguní wá ní, ma'díi utúasání ndéne úzu to'do éyì miánu bi máyeme gi royé ba wá.'"

*Lódú kací Yésu ni mongú ledre
(Lúru kpá Matáyo 10:37,38)*

²⁵ Nda gi ore, zí Yésu ìnyiné kpá fú lódú mɪsì'di ndéréne simi Yerusaléma. Tú'dú 'yì e niyí go kpá ruu do kací a. Zía óyó komoné úku ledre zíye kídí, ²⁶ "Togú 'yì ili ídì 'yì lódú kacíma yá, ídì óto 'búma rómo do 'buné kí mbágáne, kí me'bené kí owú 'bi ené e kí lúnduné e kí lémíné e kpá kí kuru'buné mbá, ni fú ídì 'yì lódú kacíma. ²⁷ Ndaá kpá lá dujú wo née wá, 'yì bi ili go ídíne 'yì lódú kacíma ní, ídì í'bí roné zí umbu gi romá.

²⁸ "Ledre née ni káa zí togú 'yì ili úbú 'dìcì yá, ni aka ówo roko'bu kəsì do sɪlìne kí ni fú tónó moko. ²⁹ Togú mengí kenée wá, ni méngí moko née lá mburu yana zí roko'bu a úkúne zí 'yì e kúgú wo. ³⁰ Zíye úku ledre kídí, 'Oto dosì moko, méngionzó wá romo wo go mburu yana.'

³¹ "Kpá kenée ngére bi ni kí 'yì e zíne álifú sokó, togú ili ndéré útú kí okó do ezené ngére bi ni yì ené kí 'yì e ené álifú cì kéri a ní yá, ni aka lúru roko'buné kí ni fú ndéré méngí okó née. ³² Togú owo go kídí roko'buné nda yá, ni kákasa zí ezeokóne née kídí, 'Okó ndaá ídì wá, yée idíní yéme dongaráye.'

³³ Ni gi rosé kpá kenée. Togú 'yì ili ídì 'yì lódú kacíma yá, ídì ótoómo yì ené e za mbá, zía ídíne 'yì lódú kacíma.

³⁴ "To'do ni bilámá éyì. Togú ayá lolu wá ní, áyí méngí lará a káa be 'di zía áyálúgu roné? ³⁵ Bi ngárá moko ndaá lolu simi a, gbawá gi ro do méngí ngíti géyì éyì e kícé wá ní, odu a dujú do léfeoyó a 'dá'ba.

"Yì bi uwú ledre bú ní, ídì úwú ledre bi máúku née."

15

Muruwayi gi ro Kábiríkí (Lúru kpá Matáyo 18:12-14)

¹ Kadra kǎ' do 'yì 'dó'dú ʊsórú e gi zǎ 'yì e kí tú'dú 'yì lúyú ledre e oguní go ndǎsì ʊwú ledre ga bi Yésu ni ndǎsì 'dódo yé zǎ 'yì e ní. ² Zǎ Farusáyo e kí ngítì géyì 'yì 'dódo lorú e ndǎsìyé ʊku mǎngúngúrú ledre ro Yésu kídí, "O'do nées otomo 'yì lúyú ledre e zǎye ndǎsìyé ánu éyì kéye."

³ Zǎ Yésu ódroné zǎye simì muruwayi kídí, ⁴ "Togú áyì kí kábiríkí e zǎyì míya (100), zǎ wo bi kǎ' do ní ǎndrìné, ʊtúásá ótoómo yé ga bi cí eso doa sokó doa ǎnyì doa eso (99) nées zǎyì ndéréyì gámásó'do wo bi ǎndrì kǎ' do nées wá? ⁵ Simì bi ndíkì go ní, áyì ǎdí kí mongú rokinyi zǎyì ó'bo a ndá'ba kǎ 'be. ⁶ Simì bi ógu goó 'be ní, áyì ndóloyóko lafúyì e yá, 'Mándólo sée gi ro zǎye ndǎsìzé kése kí rokinyi gi zǎ kábiríkí amá bi ǎndrì ní mǎndíkì go.' ⁷ Yésu ya zǎye ní, ledre nées ni kpá kenée komo ere. Togú 'yì lúyú ledre kǎ' do, oyólo'bó sómú ledre ené go zǎ ngúnngu ledre 'bi Lomo yá, Lomo ni ǎdí kí rokinyi gi roa rómo do tú'dú 'yì ga bi oyólo'bóní sómú ledre eyé wá ní.

Muruwayi gi ro kǎsì bi ǎndrì ní

⁸ "Sara togú ngítì kára ni kí komo kǎsì ené sokó (10), zǎ wo bi kǎ' do ní ʊtúǎndrì roné gi simì a cikì 'dǎcì ore, ʊtúásá ʊndu pho'du zǎ ndǎsìné ókósó'do a gi zǎ ndíkì a kí ní wá? ⁹ Simì bi ndíkì go ní, ni ndóloyóko lafúne e kí eze 'be 'bi ené e zǎ ʊku ledre zǎye kídí, 'Mándólo sée gi ro zǎye ndǎsìzé kése kí rokinyi gi zǎ kǎsì amá bi ǎndrì ní, mǎndíkì go.' ¹⁰ Ledre nées ni kpá kenée komo ere. Togú 'yì lúyú ledre kǎ' do oyólo'bó sómú ledre ené go zǎ ngúnngu ledre 'bi Lomo yá, maláyika e mbá niyì ǎdí kí rokinyi gi ro bi kǎrì 'yì lúyú ledre bi oyólo'bó sómú ledre ené zǎ ngúnngu ledre 'bi Lomo ní."

Muruwayi gi ro owú bi ǎndrì ní

¹¹ Zǎ Yésu kpá ʊku ngítì muruwayi kídí, "Ngítì o'do ni kóo bo kí wotǎne e gbre. ¹² Zǎ wotǎ bi owú ní ʊku ledre zǎ 'buyé kídí, 'Babá, éyì sǎlǎyì ga bi gi ro ǎfì báyi yé zǎye owú 'bi eyì e ní, ǎ'bí 'bi amá mu gi simiyé.' 'Buyé kala kpá wá, zǎ ǎfì báyi éyì sǎlǎne zǎ ǎ'bí 'bi owú 'bi ené bi owú ní.

¹³ "Lá owú sǎlǎ cúku'dée, zǎ wotǎ bi owú ní ʊgúoyó 'bi ené éyì bi 'buyé ǎ'bí zǎ ní mbá 'dá'ba, zǎ 'dí'bi kǎsì ndéréne gbála simì ngítì kǎngá. Zǎ sǎnyíonzó kǎsì nées ǎri simì ledre ga bi ngára moko ndá simiyé wá ní. ¹⁴ Ni ǎdí kǎe ní, 'bú utú go simì kǎngá bi ni simia ǎri nées, kǎsì ndá lolu zǎ ánu éyì kǎe wá. ¹⁵ Zǎ ǎdíne káa do 'yì 'bi moko 'bi ngítì o'do gi dongará mǎngí kǎngá ga bi ǎri ní, ndǎsì lúru bi kǎcì mukúrú ené e kí ǎ'bí éyì miánu zǎye. ¹⁶ 'Yì ǎ'bí éyì miánu ndá zǎ wá, ni nda kóo go gbóo gi ro ánu éyì miánu ga bi 'bi mukúrú e ní.

¹⁷ "Zǎ sómúló'bó simì doné zǎ ʊku ledre kídí, "Yì 'bi moko ga bi 'bi babá ní, éyì miánu ni gi royé bo kǎngaya. Mááyì ndǎsì ʊyu gi zǎ 'bú ona ba. ¹⁸ Mááyì ndá'ba zǎma ʊku ledre zǎ máyá, "Babá, málúyú go ro Lomo kpá royì. ¹⁹ Máútúásá amá lolu ǎdíma káa do owú 'bi eyì wá. ǎdí nda óto máa dongará 'yì 'bi moko eyì e." ²⁰ Yóo, zǎ ǎnyìné ndá'bané 'be zǎ 'buné.

"Zǎ 'bua lúrúndíkì wo gi gbála kí óguné do mǎsì'di, zǎ ǎdíne kí mongú simikozo gi roa. Zǎ ngásáne ndéré ʊtúne ro wotǎne fáka wo ǎ'bí mǎndá zǎ kí 'búne.

²¹ "Zǎ wotǎ ʊku ledre zǎ kídí, 'Babá, málúyú go ro Lomo kpá royì. Máútúásá lolu ǎdíma káa do owú 'bi eyì wá.'

²² "Zǎ 'bua ʊku ledre zǎ 'yì moko e kídí, 'Ngásásé mu 'di'diya ndéréogú kí bilámá bongó, kí ngo'di kí éyì sǎndì zǎ esì yé. ²³ Zǎise ndéréogusé kí zoro ǎtì óngoonzó a gi ro zǎye ánu a kí rokinyi. ²⁴ Wotǎma ba ni

kóo go umbuné. Bi ba ní, nda'baogu go tridri. Indri kóo go, nda'baogu go.' Zíye tónóye ánu éyí kí rokinyí.

²⁵ "Ledre ba ni ndisi méngi roné ní, wotia bi mongú ní ni aka 'bi ené yáká. Zía ìnyiné gi yáká giri go sikala ndá'baoguné 'be. Zía ógu olúne simi gboru kidri kí do 'yi e, ke'bi ni go ndisi méngi roné zíye 'be. ²⁶ Zía ndólo nguru 'yi 'bi moko bi 'be ore ndú'yú wo kídí, 'Éyí bi méngi roné ní 'di?' ²⁷ Zí 'yi 'bi moko nées úkulúgu ledre kídí, 'Bisinyí ledre ndaá, lúnduyí kóo indri ní, nda'baoguné zí 'busé úku ledre do óngoozó zoro ití gi ro zí 'yi e ánu a, bi niyí ndisi ndéndeke nées."

²⁸ "Zí ledre nées sínýíne ro wotia bi mongú nées gbála, zía ásiné çiki do misí'di ili ógu 'be wá. Zí 'buyé ndéréne dódó roné roa idí mu ógu 'be. ²⁹ Zía úkulúgu ledre zí 'buyé kídí, 'Lúru aka, tú'dú simibi ga ba za mbá azé keyí ona. Zíma ndisimá oto úndruyí kí méngi moko kpá káa zí 'yi 'bi moko ní, í'bí zíma gbawá owú ina zíma gi ro zize ánu a kí lafúma e. ³⁰ Lúru aka nda 'yi máa bi sinyionzó kési eyí mbá do kará ga bi moko ndaá simiyé wá ní, simi bi ledre romo wo, nda'baogu nda goó 'be ní, zíyi úfu za cú ití zía gi ro zí 'yi e ógyé ánu a."

³¹ "Zí 'bua úkulúgu ledre zía kídí, 'Lúru ledre máa nées kée? Mbé bi azé keyí ona ní, éyí ga bi 'bi amá ní niyí fú mbá 'bi eyí. ³² Ufuní ití nées gi zía lúnduyí nées ni kóo go umbuné. Bi ba ní, nda'baogu go tridri. Indri kóo go, nda'baogu go."

16

Muruwayi gi ro ngiti 'yi 'bi moko

¹ Zí Yésu úku ledre zí 'yi lódú kacine e kídí, "Ngiti mongú 'yi ni kóo bo, zí 'yi e úku ledre zía kídí, 'yi 'bi moko ené bi ndisi lúru bi kací kési ní, ndisi sínýi kési. ² Zí mongú 'yi nées ndólo 'yi 'bi moko ené nées úku ledre zía kídí, 'Máuwú tú'dú

bisinyí ledre go gi royí. 'Dí'biógu aka kési ga bi ndisi méngi moko kée ní zíma lúru a. Gi zía tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, ndá lolu 'yi 'bi moko amá ona wá."

³ "'Yi 'bi moko nées ya zía ní, 'Mongú 'yi amá ni go ootomo máa gi simi moko. Roko'buná ndaá gi ro ndéré kí ici gu kée zí 'yi e gi ro kési wá, máutúásá kpá ómbo éyí wá, mááyí méngi ba goó 'di?' ⁴ Zía sómúndiki ledre kídí togú kenée yá, gi ro zí 'yi e 'dí'bi nées simi sumu gi do kací a bi nées ndaá lolu simi moko wá ní, nées ni méngi éyí káa."

⁵ "Zía ndólo 'yi ga bi kóo ndisíní 'dí'bi kési 'bi mongú 'yi ené gi zía ní. Zía ndú'yú mizefiyé kídí, "Dí'bi kóo kési 'bi mongú 'yi amá gi zíma ndu?"

⁶ "Zía úkulúgu ledre zí 'yi 'bi moko nées kídí, 'Má'dí'bi kóo gi zíyi kúkú sù'bú míya ìnyí doa ota."

"'Yi 'bi moko nées ya, 'Ídí nda éké a lá dujú míya eso."

⁷ "Zía ndú'yú ngiti 'yi kídí, "Bi eyí 'bi ené ndu?"

"Zía úkulúgu a zí 'yi 'bi moko nées kídí, 'Suwáli kére álifú kíe'do."

"Zí 'yi 'bi moko nées úku a zía ya, 'Éké nda lá míya ìnyí doa ota."

⁸ "Zí mongú 'yi nées úku ledre zí 'yi 'bi moko ené nées kídí méngi nées komokenzi zíyi. 'Yi 'bi do sogo kángá niyí kí komokenzi gi royé kí royé romo do 'yi ga bi 'bi Lomo ní.

⁹ Sée 'yi lódú kacima e, idisé méngi bilámá ledre zí 'yi e kí éyí ga bi zise do sogo kángá ba, gi ro karanée togú éyí ga gére nées ukúní go yá, áse nda ndiki bilámá bi bi za fí ní komo ere.

¹⁰ "'Yi bi utúásá go lúru bi kací owú éyí ní, ni kpá utúásá lúru bi kací mongú éyí. Togú utúásá lúru bi kací owú éyí wá, utúásá kpá lúru bi kací mongú éyí wá. ¹¹ Togú i'bíní owú éyí 'bi do sogo kángá ba gi ro zíyi lúru bi kací a, utúásá lolu kée wá ní, niyí nda í'bí mongú éyí 'bi komo ere ní zíyi káa be 'di?' ¹² Togú utúásá lúru bi kací éyí 'bi ngiti 'yi

wá ní, ambí ni nda í'bí éyí zíyí gí ro zía ídíne káa do 'bí eyí ní ne?

¹³ “Yí kíé'do utúasá ídí 'yí 'bí ngére e gbre wá. Ní óto 'bú wo bí kíé'do ní, zía sógó ngíti a. Kpá kenée, útúasá óto ledre Lomo kí késí zíyí mbá owóowó wá.”

¹⁴ Gí zía bí Farusáyo e niyí kí 'bú késí doyé kíngaya ní, simi bí uwúní ledre bí Yésu uku néesé kenée ní, zíye ndísiyé kúgú wo mikúgú. ¹⁵ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, “Ndísisé óto rosé zí 'yí e kí ledresé owóowó, ówosé esé bí kídí Lomo owo ledre ga bí do mímbe'desé bú ní wá. Éyí bí do sogo kángá ba ndísiní lúru a kí ledrené owóowó ní, moko ndaá bí ené simi a zí Lomo wá.

¹⁶ “Dá'dá gí zí Yiwáni babatíza, 'yí e ndísiní aka kóo mbá óto úndru lorú bí kóo Músa eké kpá kí ledre ga bí kóo nébí e ndísiní úku yée ní. Simi bí Yiwáni ogú nda ndísi 'dódo bílámá ledre gí ro 'be 'bí Lomo kídí, 'yí e idíní ówo Lomo káa do Ngére eyé ní, mímbe'deyé ní go mbá írí. ¹⁷ Abú karanée Lomo ní óyóló'bó do sogo kángá ba kí ere yá, ngíti éyí bí kíé'do gí simi ledre ga bí kóo ekéní yée simi lorú niyí 'dí'bíoyó a 'dá'ba ní ndaá.

¹⁸ “Yí bí ootomo me'bené, zía nda ndéréne ofú ngíti kára ní, luyú ledre go. Nda gí ore o'do bí ofú kára néesé go ní, luyú kpá ledre go.”

Lázoro e kí o'do bí kí tú'dú éyí e zíne ní

¹⁹ “Ngíti mongú 'yí ní kóo bo, kací kandra mbá ndísi ési roné fú lá bílámá bongó, zía ndísiné ánu fú lá bílámá éyí miánu. ²⁰ Zí ngíti géyí 'yí e ndísiyé ímbíogú ngíti 'yí lerí ní kí íriné Lázoro, roa ba za mbá unḡú, ndísi óto wo tara mbotu 'be 'bí mongú 'yí néesé. ²¹ Lázoro ma'dáa ili tí lá zíne ndísiné ánu nyunyú éyí miánu bí ní ndísi rere sí tarabíza 'bí o'do néesé bí ní káa bí néesé ní úyu gí zí 'bú ke. Simi ledre ga gére néesé mbá zí ísi ndísiyé léwe unḡú ga bí ro Lázoro ní.

²² “Nda simi ngíti sílì, zí 'yí lerí néesé úyuné. Zí maláyika e 'dí'bi wo ndéré kée do bí kídí bí Abarayáma ndísi ndísi ní. Zí mongú 'yí néesé úyuné do óto bí zía. ²³ Zí trídri a ndéréókpo 'bí ené geré do bisinyí bí bí 'bí 'do'dó kíngaya ní. Ní síkpi doné lúru bí 'dága káa ní, zía lúru ndíki Lázoro 'yí lerí bí kóo ba gbála kí ndísi eyé kí Abarayáma do bílámá bí. ²⁴ Gí zí éyí miówo, zí o'do néesé gbúrógbóne 'dága kídí, 'Áko mongú 'yí Abarayáma, ótoómo ledre zíma, mááyí go úyu. Kása aka Lázoro idí lá ési nzisíline bí do tifi ní simi iní kídrí, ogú é'de a dondenemá, gíe zí owú bí ídríne romá.’

²⁵ “Zí Abarayáma úkulúgu ledre zía kídí, 'Sómú aka lá simi bí kóo áyí aka do sogo kángá ní, rokinyi ní dujú 'bí eyí, zí lerí ídíne dujú 'bí Lázoro. Bí ba ní, áyí go simi lerí Lázoro ní go simi rokinyi. ²⁶ Nda kpá lá dujú néesé wá, mongú gu ní go dongaráze kése. 'Yí ndaá gí yáa ndéréne írí togú girí ogúné yáa wá.’

²⁷ “Zí mongú 'yí néesé úkulúgu ledre zí Abarayáma kídí, 'Togú kenée yá, kása nda lá Lázoro ma'dáa zíze 'be 'dáa. ²⁸ Lúndumá e niyí bo írí inyi, idí úku ledre zíye ndaní méngi bisinyí ledre zí 'yí e wá, káa bí niyí ogú kpá simi 'do'dó bí mááyí simi a yáa ba ke.’

²⁹ “Zí Abarayáma úkulúgu ledre zía kídí, 'Fí Lázoro utúasá ndéré írí wá. Idíní ndísi úwú lorú bí kóo Músa eké kí ledre ga bí kóo nébí e ndísiní úku yée ní.’

³⁰ “O'do néesé ya, 'fí, mongú 'yí, ili za cú 'yí bí urú go gí simi umbu ní, zía ndéréne uku ledre néesé zíye ne niyí fú ngúnḡu a.’

³¹ “Abarayáma ya zía ní, 'Togú utúasání eyé ngúnḡu ledre 'bí Músa e kí nébí e wá, abú 'yí urú gí simi umbu zía ndéréne úku ledre zíye ya, utúasání eyé kpá fú lá ngúnḡu a wá.’ ”

17

Yésu 'dodo ledre zí 'yi lódú kacíne e
(Lúrú kpá Matáyo 18:6,7,21,22, Mária 9:42)

¹ Zí Yésu ñnyiné úku ngíti ledre zí 'yi lódú kací née kídí, “Yi bi ndisi lóndo lafúne e gi ro zíye lúyú ledre ní, ni go gbóo. 'Yi máa née ni ndiki mongú bisinyí nduwú. ² 'Yi káa zí née, 'be kóo do ódóngéři mongú tutú ro goa do úcu wo kíe bu simi mongú iní zía úyuné íri. Gi zí wo bi ni óto owú bi cúku'dée káa zí wo ba zía lúyú ledre ní. ³ Komosé idí idí rosé.

“Togú ngúru 'yi gi dongará 'yi ga bi ngunúní ledremá go ní, luyú ledre go yá, idísé lóru wo. Togú oyólo'bó sómú ledre ené go yá, idísé ótoómo ledre zía.

⁴ “Togú luyú ledre royí kí'dí ñnyí doa gbre (7) kadra kíé'do, zía kpá óguné zíyí kí'dí ñnyí doa gbre (7) kadra kíé'do ya idí ótoómo ledre zíne yá, idí ótoómo ledre zía.”

⁵ Kadra kíé'do zí 'yimikása 'bi Yésu ñnyiyé úku ledre kídí, “Ngére, idí sáká zée, zíze ngunngu ledre eyí nda za kíngaya.”

⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Abú ledre 'bi Lomo bi ngunngu ní ni cúku'dée káa zí kúfú kágá bi musitáda ní yá, áyí útúásá úku ledre zí mongú kágá bi káa zí ngónó ní kídí, 'Í'bióyó royí gi ore, zíyí ndéré tóroyí gbála simi mikavu 'dáa.' Kágá née ni úwú yíi, zía méngi a tí kenée.”

⁷ Zí Yésu kpá úku ngíti muruwayi zíye kídí, “Togú 'yi 'bi moko nda'baogu go 'be gi do bi moko gáa ndisi méngi a ní, mongú 'yi ené ni geré úku ledre zía ya, 'Ógu ndisi bi ánu éyí?’ ⁸ F'i, mongú 'yi ené ni úku ledre zía kídí, 'Méngi éyí miánu 'bi tagá zíma ánu a kí, áyí nda fú ógu ndisi bi ánu 'bi ené éyí.’ ⁹ Simi ledre ga gére née mbá, mongú 'yi née utúásá ené í'bi mbófo éyí zí 'yi moko née wá gi zía née moko bi ogu gi roa

ní. ¹⁰ Ledre née ni gi rosé kpá kenée. Togú méngisé moko bi i'bíní zíze ní go yá, idísé lá úku a kídí, 'Azé 'bi ezé lá 'yi 'bi moko e, ndisizé méngi dujú moko bi i'bíní zíze ní.’ ”

Ya'dá e sokó kí umbunonó royé

¹¹ Simi bi Yésu ni do misi'di mindéréne simi Yerusaléma ní, nderé kóo kpurú gi dongará kángá ga bi gbre, Samáriya kí Galiláya ní. ¹² Zíye ndéréoguyé go simi ngíti do 'bé, zí ya'dá e sokó (10) mbá kí umbunonó royé ógu tóroyé dogboru misi'di re kenée. ¹³ Simi bi Yésu ogu nda go gbóo ní, zíye ñnyiyé mbá ótrú ndólo wo kídí, “Áko, Yésu, mongú 'yi, idí lúru leríze zíyí sáká zée ke.”

¹⁴ Zí Yésu lúru yée zía úku ledre zíye kídí, “Ídísé ndéré zí 'yi 'dáná éyí e gi ro zíye lúru rosé togú umbunonó née ukú go yá.” Niyí ndéréoguyé yana ní, royé ni go bilámáne.

¹⁵ Simi bi nguruyé lúru roné ni go bilámáne ní, zía ndá'baoguné ndisi í'bílúgu mbófo éyí zí Lomo kí kúrúne 'dága. ¹⁶ Zía útúne ló'bu komoné bi kó'dú Yésu ndisíné mbófo wo gi zía ndaá 'bi ené Yúda wá, ni gi simi kúfú 'yi ga bi Samáriya e ní.

¹⁷ Zí Yésu ndú'yú wo kídí, “Ndaá 'bi ené bi gáa ásá sokó ní wá? Sara yée ga bi ñnyí doa eso ní niyí nda goó 'da? ¹⁸ Bi zí 'yi lóngó ba óguné dujú ne í'bílúgu mbófo éyí zí Lomo ní?” ¹⁹ Zí Yésu úku ledre zí o'do máa née kídí, “Gi zía bi ngunngu ledre 'bi Lomo go ní, Lomo yomo yíi go, ndá'ba yí eyí mu 'be.”

Ledre gi ro 'be 'bi Lomo

(Lúrú kpá Matáyo 24:23-28,37-41)

²⁰ Nda gi ore zí Farúsáyo e ndú'yú Yésu kídí, “Lomo ni ógu idíne káa do ngére do sogo kángá kí be 'di?” Yésu ya zíye ní, “Miógu Lomo idíne káa do ngére, lurúní eyé kí komo 'yi káa zí bi ndisísé sómú a née wá. ²¹ 'Yi e utúásání kpá úku a bi kídí, 'Lúrúsé aka, ni goó ba, togú ni goó

bi 'dáa ba wá,' gí zía Lomo ni cakaba go dongarásé."

²² Zí Yésu úku ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére nées kídí, "Sìndí kadra ni ógu zise ídise nziyisè gí ro lúru mindá'baógu Owú 'bi 'Yìma'dí, tí lá útúásásé lúruńdíkí a wá. ²³ Ngíti géyì 'yì e niyí úku ledre zise kídí, 'Owú 'bi 'Yìma'dí ogu go ona togú mbú ogu go 'dáa yá,' ndásé úwú ledre eyé ga gére nées wá. ²⁴ Gí zía mindá'baógu Owú 'bi 'Yìma'dí ni ídí káa zí mi'bílé'be iní bi 'bìle'be zía óngóné kú gí komo ere zaá gí bi ní. ²⁵ Éyì bi ni aka ídí ní, 'yì ga bi niyí aka trídri ba niyí ási gí romá, zíye 'dó'do máa kíngaya kí tú'dú ríkí sí do 'do'dó e kí.

²⁶ "Simi sìndí kadra bi Mááyí ndá'baógu simi a ní, miméngì ledre 'bi 'yìma'dí e ni ídí ené cé káa zí ledre kóo 'yì e ndìsìní méngì a simi sìndí kadra bi kóo 'bi Nówá ní. ²⁷ 'Yì e otoní yì eyé komoyé dujú ro éyì miánu eyé e kí éyì miéwé eyé e, zí ngíti géyì kí ófú royé. Zí ledre nées méngì roné kenée gí simi sìndí kadra bi zí Nówá kí 'yì 'bi 'be 'bi ené e ólúye mbá simi kurúngba ní. Zí mongú iní úcuné úfuónzó 'yì ga bi kóo sága ní mbá.

²⁸ "Ledre nées méngì kóo roné kpá kenée simi sìndí kadra 'bi ngíti mongú 'yì kí iríné Lóto. 'Yì e otoní yì eyé kóo komoyé dujú ro éyì miánu e kí éyì miéwé eyé e, ngíti géyì niyí ndìsì 'bi eyé úgúoyó éyì e, ngíti géyì ndìsìní 'bi eyé úgú éyì e zíye, ngíti géyì niyí 'bi eyé ó'do éyì ngíti géyì ndìsìní 'bi eyé úbú 'dìcì e. ²⁹ Simi sìndí kadra bi Lóto kí owú 'bi ené e olúoguní gí simi Sodóma ní, zí Lomo kasaogu pho'du kí mingurogó so pho'du bi ndìsìní ndóló a barútu ní gí komo ere ndìsì é'dìné zí 'yì ga bi kóo ore ní áráónzó royé mbá.

³⁰ "Ledre nées ni ídí cé kenée simi sìndí kadra bi Owú 'bi 'Yìma'dí ndá'baógu simi a ní. ³¹ Simi sìndí kadra nées ní, 'yì bi ni do 'dìcì ní, ndáa ndítíogu olú 'dìcì gí ro 'dó'dú

ógu yì ené e sága kí wá. Wo bi gáa ni 'bi ené yáká ní, utúasá ndá'baógu 'be kí wá. ³² Ídísé sómúndíkí ledre bi kóo méngì me'be Lóto ní. ³³ Togú 'yì ya nées ili ndìsì lódú kacíma wá káa bi nées ni úyu yá, omo ené e wá. 'Yì bi ya nées ni lódú kacíma, abú nées uyu yá méngì éyì wá ní, uyu ené e wá. ³⁴ Máúku zise, simi ndulú bi ledre nées ni méngì roné simi a ní, togú 'yì e gbre niyí mi'dú'duyé do rangba kíé'do yá, wo bi nguṅgu ledremá go ní, Lomo ni 'dí'bi dujú wo zía ótoómo eze a nées kenée. ³⁵ Kará e gbre niyí do bi úsu éyì, Lomo ni 'dí'bi wo bi nguṅgu ledremá go ní, zía ótoómo eze a nées kenée. ³⁶ Kpá kenée ya'dá e niyí ídí yáká gbre, wo bi nguṅgu ledremá go ní, Lomo ni 'dí'bi dujú wo zía ótoómo eze a nées kenée."

³⁷ Zí 'yì lódú kacíga ga gére nées úku ledre zía kídí, "Ngére, ledre máa nées ni méngì roné 'da?"

Zí Yésu úkulúgu ledre zíye simi muruwayi kídí, "Ledre máa nées lo'bo wá, ni ídí cé káa zí umbu bangá bi bi zí lugúnu e ówo a mbá ní."

18

Ndásé 'dó'dó gí zí ini ini zí Lomo wá

¹ Gí do kací ledre nées ní, zí Yésu 'dódo ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére nées gí ro ledre 'bi ini zí Lomo, ndaní 'dó'dó gí zí ini ini zí Lomo wá. ² Zía úku ledre zíye kídí, "Ngíti ngére 'bi ngíti kángá ni kóo bo, ndáa 'bi ené 'yì éré Lomo wá, somú ené kpá do 'yì e wá. ³ Kára umbu ni kóo bo simi kángá 'bi ngére máa nées ngíti géyì 'yì e méngì kóo wo bisinyíne. Zí kára nées ndìsì ériné kí ngbanga ené nées zí ngére nées má.

⁴ "Zí ngére nées ásiné kí sáká kára nées kí ngbángbá sìndí kadra. Odu a, zía úku ledre zíne kí roné kídí, 'Abú mándá 'yì éré Lomo wá, másómú kpá do 'yìma'dí e wá yá, ⁵ ni miútúásáne zíma sáká kára ba.

Togú mǎmǎngì kenée wá, ni fú lá ndìsì ógù 'dó'do máa.' "

⁶ Zí Yésù úku ledre zíye kídí, "Ngéere née ndaá 'bi ené 'yì éré Lomo wá, sómúsé aka simì ledre bi uku née. ⁷ Sómúsé Lomo utúasá méngì bilámá ledre zí 'yì ga bi ndìsì ní ndú'yú wo gbùú gí ro sáká éyì ní wá? Ni ndìsì ógólúgu yée fú lá miógólúgu? ⁸ Ni ndìsì sáká yée 'diya. Simì bi karanée, Owù 'bi 'Yìma'dí ni ndá'baógù ní, ni kpá fú ógùndìkì 'yì e kí ngùngu ledrené?"

Muruwayi gí ro Farúsáyo e kí 'yì 'dó'dú usóru

⁹ Zí Yésù kpá úku muruwayi gí ro 'yì ga bi ndìsì ní lúru royé kídí yée niyí ye mbigí 'yì 'bi Lomo, zíye ndìsìyé lúru cáyi lafúye e mbá milúru cáyi ní ¹⁰ kídí, "Kadra kǐé'do, zí ya'dá e gbre ìnyiyé ndéréye simì 'Dìcì 'bi Lomo ini ini zí Lomo. Ngíti a 'bi ené Farúsáyo, ngíti a 'bi ené 'yì 'dó'dú usóru gí zí 'yì e. ¹¹ Zí wo bi Farúsáyo ní ìnyì tóroné 'dága mbófo roné zí Lomo kídí, 'Mbófo éyì zíyì Lomo, gí zía mándá 'bi amá 'yì lúyú ledre káa zí 'yì ugu e wá, kpá káa zí ngíti géyì 'yì ga bi ndìsì ní méngì bisinyí ledre ní wá, máoto komomá dujú ro me'bemá. Mándá 'bi amá kpá káa zí 'yì 'dó'dú usóru bi 'dáa ba wá. ¹² Simì sǐlì ìnyì doa gbre (7), mándìsì órù taramá kǐ'dí gbre máánu éyì wá. Zíma ndìsì má 'í'bi ngíti géyì éyì ga bi mándìsì ndíki yée ní káa do tákpásìlì zíyì.'*

¹³ "Nda née ní, zí ngíti o'do bi ni 'bi ené 'yì 'dó'dú usóru ba ìnyìné 'búó'bù roné ndéré tóroné gbála, otú doné bi kí lerì gí zí lúyú ledre ené ndìsì ini ini zí Lomo kí ndìsì óngbo kó'dùne kídí, 'Lomo, mááyì 'yì lúyú ledre, ídì ótoómo ledre zíma.' "

¹⁴ Zí Yésù úku ledre zíye kídí, "Máúku zíse ma'díi, 'yì bi nda'ba gí ore drá lúyú ledre ndaá lolu roa

wá ní, ni wo bi ndìsì 'búó'bù roné ini ini zí Lomo ní, ndaá Farúsáyo bi gáa née wá. 'Yì bi ndìsì 'búó'bù roné mi'búó'bù ní, ni ídì kí ledrené owóowó, wo bi ndìsì óto ledrené owóowó ní, niyí óto wo nde."

Yésù 'í'bi úndru zí minzéré owù e (Lúru kpá Matáyo 19:13-15, Mǎrìko 10:13-16)

¹⁵ Kadra kǐé'do zí 'yì e ndìsì óguyé kí owù 'bi eyé e zí Yésù gí ro zía 'í'bi úndru zíye. Zí ledre née kóo sínyì ené ro 'yì lódú kacíga misinyí. Zíye úku ledre kídí ndásé ndìsì 'dó'do mongú 'yì kí ledre esé née wá.

¹⁶ Yésù ya zíye ní, "Ídísé ótoómo minzéré owù e zíye óguyé zíma, ndásé ógólúgu yée wá. Mbigí 'yì ga bi 'bi 'be 'bi Lomo ní, yì ené dujú yée ga bi ndìsì ní ótoómo royé káa zí minzéré owù e ní. ¹⁷ Ma'díi, 'yì ga bi ilíní ótoómo royé káa zí minzéré owù e zí Lomo ídine Ngéere eyé wá ní, utúasání ógù 'be 'bi Lomo wá."

O'do bi kí tú'dú éyì zíne ní (Lúru kpá Matáyo 19:16-30, Mǎrìko 10:17-31)

¹⁸ Kadra kǐé'do zí ngíti mongú 'yì ógùnè ndú'yú Yésù kídí, "Mongú 'yì, áyì bilámá 'yì 'dódo ledre, éyì bi máídí méngì a zíma ndíki trídri bi za fí ní 'dì?"

¹⁹ Zí Yésù úkulúgu ledre zía kídí, "Éyì bi ndólo máa gí roa bilámá 'yì ní 'dì? Odù bilámáne 'yì yì ené dujú Lomo. ²⁰ Ówo lorù bi Músa eké kídí, 'Ndásé só'do rosé kí 'yì bi ófúsé rosé kéne wá ní wá, ndá úfu 'yì wá, ndá ugu ugu wá, ndá rǎranga wá, ídì óto úndru 'bùyì kí mbágáyì ní bú bilámáne.' "

²¹ Zía úkulúgu ledre zí Yésù kídí, "Mátónó kóo méngì ledre ga gére née go kú gí do owùma ndéréógùnè gí karaba."

²² Simì bi Yésù uwù ledre née kenée ní, zía úku ledre zía kídí, "Bilámáne, ngítí ledre ni bo kǐé'do

* **18:12** 18:12 Kǐé'do gí simì sokó: Kací Lorù 'bi Músa, togú Yúda e owoní éyì go niyí ifi simia sokó, do 'dì'bi kémbì a gí simia do 'í'bi a zí Lomo. **18:20** 18:20 Ólúógù 20:12, Gbre lorù 5:16-20

méngi aka wá. Ídí ndéré úgúóyó éyí ga bi zíyí 'be ní mbá 'dá'ba. Zíyí í'bí késiye zí 'yí lerí e, zíyí ndá'baóguyí lódú kacíma. Áyí ídí kí tú'dú éyí e zíyí komo ere."

²³ Simi bi o'do nées uwú ledre nées kenée ní, zí bi sínyíne roa gi ro éyí ené e gi zía ni 'yí bi kí tú'dú éyí e zíne ní. ²⁴ Zí Yésu lúru kací o'do nées kí ndéré, zía úku ledre zí 'yí lódú kacíne e kídí, "Máúku zise ma'díi, ni miórune kíngaya zí 'yí ga bi kí tú'dú éyí e zíye ní gi ro zíye óguyé 'be 'bi Lomo. ²⁵ Ni ídí mi'diyíne zí gémele olúphútrú bi gi simi gu líbira, tí lá ni ídí miórune kíngaya zí 'yí bi kí tú'dú éyí e zíne ní óguné 'be 'bi Lomo."

²⁶ Zí 'yí ga bi uwúní ledre bi Yésu úku nées ndú'yú Yésu kídí, "Togú nda go kenée ní, ambí ni nda ómo ne?"

²⁷ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Éyí bi ni miórune zí 'yíma'dí e ní, orú ené zí Lomo wá."

²⁸ Zí Pétero úku ledre zía kídí, "Mongú 'yí, sara zée ga bi otoomozé yí ezé e go mbá zíze í'bí rozé lódú kacíyí ba, ledre ni ídí gi rozé káa be 'di?"

²⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ma'díi, togú 'yí otoomo 'be 'bi ené go, kí me'bené kí owú 'bi ené e, lúnduné e kí 'yí ga ndikioguní wo ní gi ro zíne ídíne 'yí 'bi 'be 'bi Lomo yá, ³⁰ Lomo ni í'bí tú'dú éyí e zí 'yí máa nées, zía kpá ndíki trídri bi za fí ní gi zí Lomo ma'dáa."

*Yésu uku'dodo ledre umbuné
(Lúru kpá Matáyo 20:17-19,
Máriko 10:32-34)*

³¹ Gi do kací ledre nées ní, zí Yésu ndólo 'yimikása ené ga bi sokó doa gbre nées 'dí sogo, zía úku ledre zíye kídí, "Káa zí bi azé go ndéré simi Yerusaléma ba, ídísé ówo a bilámáne kídí, ledre ga bi kóo nébi e ukuní yée 'desí, gi ro Owú 'bi 'Yíma'dí ní, niyí go ógu méngi royé mbá káa zí bi kóo ukuní ní.

³² Niyí í'bí ngbángá a zí asikíri ga bi 'bi Róma ní, zíye ndísiyé kí fóló wo,

kí úkucáyi wo, zí ngíti géyí kí údu súrú roa, zíye ócó wo, do 'dí'bi wo úfu a. ³³ Simi bi otoní bi zía ní, zía méngine lá duú sílì gbre, nda simi ota sílì, zía úru ené."

³⁴ 'Yí lódú kacíga owoní eyé ini ledre gi simi ledre bi ndísi úku a nées wá. Gi zía ledre nées ni yí ené miótoécíné gi zíye.

*Yésu likpí komo o'do bi lúru bi wá
ní
(Lúru kpá Matáyo 20:29-34,
Máriko 10:46-52)*

³⁵ Simi bi Yésu nderé ógu go gbóo kí Zéríko ní, zíye ógundíki ngíti o'do komoa ndaá mindísiné dogború misi'di kenée ndísi ómbo éyí gi zí 'yí e. ³⁶ Simi bi uwú do tú'dú 'yí e kí ndísi ndéré ní, zía ndúndu'yú kídí, "Bié karaba ledre 'di bi tú'dú 'yí e ndísiní ndéré káa ní ní?" ³⁷ Zí ngíti géyí 'yí e úku ledre zía kídí, "Yésu bi 'yí 'bi Nazeréta ní ndéréne bi zí tú'dú 'yí e ndísiyé lódú wo nées."

³⁸ Geré zí o'do nées gbúrógbóne 'dága kídí, "Yésu bulúndu ngére Dawídi, ídí ówo ledre káa."

³⁹ Zí ngíti géyí 'yí e gi dongará 'yí ga bi niyí ndísi ndéré nées iniyé úcuómo wo kídí, nda gbúrógbó wá. Zía nda gbúrógbóne 'dá'dá kíngaya kídí, "Yésu bulúndu ngére Dawídi, ídí ówo ledre káa."

⁴⁰ Zí Yésu tóroné zía úku ledre zí 'yí ga gére nées idíní 'dí'biógu o'do nées giri zíne yáa. Simi bi 'di'bioguní wo ní, zí Yésu ndú'yú wo kídí, ⁴¹ "Éyí bi íli máídí méngi a zíyí ní 'di?"

Zía úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Ngére, máíli lá duú lúru bi."

⁴² Zí Yésu úku ledre zía kídí, "Gi zía bi ngúngu ledre 'bi Lomo go ní, komoyí likpí mu." ⁴³ Tí ma'díi, zí komoa líkpíne zía geré útúne do kací Yésu ndéré kí í'bílúgu mbófo éyí zí Lomo. Simi bi tú'dú 'yí ga gére nées lúruní ledre bi méngi roné nées kenée ní, zíye tónóye kpá ndísi mbófo Lomo.

19

Yésu nderé ngu 'be 'bi Zakáyo

¹ Zí Yésu óguyé simi ngíti gara kí ìrìné Zérìko, ni yí ené fú lá mindéréókópone. ² Ngíti mongú 'yí kí tú'dú éyí e zíne ni simi gara née ore kí ìrìné Zakáyo, ni manda 'dá'dá 'bi 'yí 'dó'dú usóru gí zí 'yí e ndísi í'bí a zí akúma. ³ Simi bi Yésu olú simi gara née ore ní, Zakáyo ili kóo gí ro zíne lúru wo, misi'di ndaá zía wá gí zía ni gbúgbú 'yí, 'yí e ofuní kóo go. ⁴ Zí Zakáyo ngásá 'déci bi ndéré ékíne komo mongú bongó kí'dí bi Yésu ni ógu ndéréókópone gí ore ní.

⁵ Zí Yésu óguné sí kágá née ore, zía lúru bi 'daga, zía ndólo Zakáyo kídí, "Zakáyo ndítí ógu girí mu 'diya, mááyí ba ndéré ngu 'be 'bi eyí." ⁶ Zí Zakáyo ndítí óguné 'dí'bi Yésu ndéré kíe 'be 'bi ené, zía yéme mongú éyí miánu zí Yésu kí 'yí ené e mbá.

⁷ 'Yí ga bi owoní Zakáyo bú ní, simi bi uwuní ledre bi Yésu uku kídí née ni ngu 'bi Zakáyo ní, zíye ndísiyé úku mingúngúrú ledre kídí, "Nderé ngu 'be 'bi 'yí lúyú ledre."

⁸ Simi bi ndísiní nda go ní, zí Zakáyo ìnyíoguné úku ledre zí Yésu kídí, "Ngére, éyí ga bi 'bi amá 'bi 'be ní, mááyí ífi simiyé í'bí yée zí 'yí lerí e. Togú má'dí'bi kóo késí go gí zí 'yí e kí yatané simi ugu yá, mááyí í'bílúgu a zíye kpá kí yatané rómoné mirómo kí'dí eso (4)."

⁹ Zí Yésu ìnyiné uku ledre zí Zakáyo kídí, "Zakáyo, yíí kí 'yí 'bi 'be 'bi eyí e mbá, Lomo otoomo lúyú ledre esé go karaba gí zía áyí bulúndu Abarayáma. ¹⁰ Owú 'bi 'Yíma'dí ógu ené gí ro bilámá 'yí e wá, ógu yí ené gí ro gámásó'do 'yí lúyú ledre e gí ro yómo yée."

Muruwayi gí ro misi'di 'bi méngi moko kí késí

(Lúru kpá Matáyo 25:14-30)

¹¹ Zí 'yí e ndísiyé kpá fú uwú ledre ga bi Yésu ndísi úku yée ní. Simi

bi nderéoguní go gbóo kí mongú gara bi Yerusaléma ní, ngíti géyí 'yí e somúní 'bi eyé kóo go geré kídí sındí kadra bi zíye ídíye 'yí 'bi 'be 'bi Lomo ní ógu go. Gí zí kényí née ní, zí Yésu úku ledre zíye simi muruwayi kídí, ¹² Zía úku ledre zíye kídí, "Ngíti mongú 'yí ìnyí kóo gí simi kángá ené ndéréne simi ngíti kángá gí ro do óto née girí mongú ngére, zíne ndá'baoguné ídíne ngére simi kángá ené. ¹³ Simi bi ayí go gí ro ndéré ní, zía ndólo 'yí ené ga bi sokó 'bi moko ore ní, zía otoómo késí do sílíye kídí, 'Ídí méngi moko kí késí amá ba zía ngbórone zíma ndá'baogumá ndíki a.'

¹⁴ "Tú'dú ngíti géyí 'yí ga bi sí sílíya ore ní, sogóní yí eyé wo misógó. Zíye kása 'yí zí mongú ngére kídí, 'Ilizé ezé do óto o'do née káa do ngére dozé wá.'

¹⁵ "Simi ledre ga gére née mbá, do tí óto wo káa do ngére. Simi bi nda'baogu ní, zía kákasa zí 'yí 'bi moko ené ga bi otoomo késí do sílíye gí ro zíye ngbóro a ní, ili go zíne ówo a.

¹⁶ "Zí mizefiyé úku ledre kídí, 'Mongú 'yí, késí kóo í'bí zíma míya kíé'do gí ro ngbóro a ní, ndikiogu owú e go míya sokó.'

¹⁷ "Mongú 'yí ené ya zía ní, 'Mbófo éyí áyí bilámá 'yí 'bi moko. Káa zí bi útúásá go lúru bi kací owú késí bi cúku'dée ní, máoto yíí go káa do ngúru mongú 'yí ndísi lúru bi kací gara amá e sokó.'

¹⁸ "Zí gbre 'yí úku ledre kídí, 'Mongú 'yí, késí máa 'bi amá bi í'bí zíma míya kíé'do gí ro ngbóro a ní, ndikiogu owú e go míya ìnyí.'

¹⁹ "Mongú 'yí ya zía ní, 'Máoto yíí go káa do ngúru mongú 'yí ndísi lúru bi kací gara amá e kpá ìnyí.'

²⁰ "Zí ota 'yí 'dí'biogú 'bi ené tí dudu komo késí kóo mongú 'yí ené í'bí zía ní. Zía úku ledre kídí, 'Mongú 'yí, 'bi amá késí bi í'bí zíma míya kíé'do ní ni goó ba, cé do bi née. Máódó wo, zíma otoéci a ríí káa bi ni ìndri.

21 Máméngì kenée gí zí ngìrì, gí zía ndá 'bì eyí 'yì ndéndeke kí 'yì e wá. Éyì bì ngàrá ndaá 'bì eyí wá ní, ndìsì 'dí'bi a. Éyì kací ngíti 'yì gí yáká, zíyì 'dí'bi a káa zí 'díyì 'yì ní.'

22 “Ngéere ya zía ní, ‘Áyí bicayi 'yì 'bì moko. Mááyí go 'dècì ngbangayì káa zí bì úku nées. Ówo bú bilámáne kídí, mándá 'yì ndeke wá. Éyì bì ngàrá ndaá 'bì amá wá ní, mándìsì 'dí'bi a. Éyì kací ngíti 'yì yáká, zíma 'dí'bi a káa zí má'díyì máa ní. 23 Éyì bì óto kèsì amá gí zía simi moko gí ro zía ngbóróne wá ní 'dí? Káa bì mááyí ógù ba ndíki a ndíki owù go.’

24 “Zí ngéere úku ledre zí ngíti géyì 'yì 'bì moko ga bì niyí mítóroyé kenée ní kídí, “Dí'bisé míya bì kíé'do nées mu gí zía zise í'bí a zí wo bì nì kíe zíne sokó ní.’

25 “Zí ngíti géyì 'yì 'bì moko ga gére nées úkulúgu ledre zí ngéere kídí, ‘Mongú 'yì, ezezé nées nì go kí kèsì zíne 'dényé sokó.’

26 “Ngéere ya zíye ní, ‘Máúku zise ma'díi, 'yì bì nì kí tú'dú éyì e zíne ní, niyí í'bí yata a zía. Wo bì kí éyì e zíne cúku'dée ní, niyí 'dí'bióyó a gí zía 'dá'ba. 27 'Yì ga bì otoní royé káa do ezeokóma e ní, ídísé 'dí'biógu yée kó'dúma ona úfu yée 'dá'ba.’”

Yésu olú simi Yerusaléma kí mongú roko'buné

(Lurú kpá Matáyo 21:1-11, Mária 11:1-11, Yiwáni 12:12-19)

28 Nda gí do kací ledre ga bì Yésu uku yée ní, zí Yésu ìnyìné kpá fú lódú misi'di ndéréne simi Yerusaléma. 29 Simi bì nderéogu go gbóo kí owù gara ga bì gbre Betefége kí Beteníya do landa bì kí kágá ga bì ndìsìndí ndólo yée Olíva doné ní, zía kása 'yì lódú kacíne e gbre kídí, 30 “Ndéréokpósé mu simi gara bì kó'dúze íri nées, simi bì ásé go olú íri ní, ásé ndíki phirangá Dongí bì ngàrá ekíní aka doa wá ní miódóótoné dogbořu misi'di kenée.

Ídísé líkpí a ógù kíe zíma yáa. 31 Togú ngíti 'yì ndu'yú sée ya líkpísé bangá nées gí ro 'díya yá, ídísé úku a zía kídí, ‘Ngéere iline.’”

32 Zí ya'dá ga gére nées ndéréye ndíki éyì e tí káa zí bì gáa ngéere uku ní. 33 Simi bì tonóní líkpí a ní, zí m̀ngíga úku ledre kídí, “Ndìsìsè líkpí bangá nées gí ro 'dí?”

34 Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Ngéere iline.”

35 Zíye ógù kí bangá nées, zíye ónzó bongó eyé e doa, zíye ìmbíoto Yésu gá doa. 36 Zí ngíti géyì 'yì e ónzó 'bì eyé bongó eyé e do misi'di óto úndru Yésu kíe gí ro zía ógù ndéréokpóne gí doa.

37 Simi bì nderéogu go gbóo kí misi'di bì ndurù'bù gí do Landa Olíva ní, zí tú'dú 'yì lódú kacíga ga gére nées tónóye ndìsì mbófo Lomo kí mongú rokinyi kí kúrúye 'dága kací m̀ngburoko ledre ga bì Yésu mengì yée zíye lúru a za cú kí komoyé ní.

38 Zíye ndìsìyè úku ledre kídí, “Úndru idí idí zí ngéere bì ogù kí ìrì Ngéere Lomo ní.”

“M̀ndìsì ezé kéye idí idí bilámáne. 'Yì e za mbá idíní í'bí mbófo éyì zí Lomo bì nì komo ere ní.”

39 Zí ngíti géyì Farusáyo ga bì dongará tú'dú 'yì ga gére ní ìnyiyé úku ledre zí Yésu kídí, “Mongú 'yì, idí úku ledre zí 'yì lódú kací 'yì ga gére nées ndaní ndìsì úku ledre kí gbúrógbó kenée wá.”

40 Yésu ya zíye ní, “Máúku zise ma'díi, togú yaá 'yì ga gére nées ndaní gbúrógbó wá, tutú ga bì bì nées niyí ìnyì mbá gbúrógbó kí ndìsì mbófo máa.”

41 Simi bì nderéogu go gbóo kí Yerusaléma, lurú do gara go cáa ní, zía útúne íni ini. 42 Zía úku ledre kídí, “Áko 'yì ga bì 'bì Yerusaléma ní, 'yì lódú kacíma owoní éyì bì yée niyí méngì a zí dongaráye idíne bilámáne kí Lomo ní go. Nì kóo

ídí bilámáne togú ìnyìsé káa mbá ówo a kenée ní. Tí lá ni yí ené mìlò'boné gí zíse. ⁴³ Ídísé ówo a kídí, ezeokóse niyí ógù tóro 'díkí gara esé gbaá, zíye ndìsiyé ìcì okó rosé bi ólúógùsè ndaá. ⁴⁴ Niyí 'dèwe gara nées, zíye sínyíonzó éyí ga bi ore ní mbá ngítí éyí bi ní ídíáká ní ndaá. Éyí nées ni méngí roné kenée gí zía ówosé esé sìnđí kadra bi Lomo ógù yómo sée simi a ní wá."

Yésu ólú 'Dìcì 'bi Lomo
(*Lúru kpá Matáyo 21:12-17,*
Márikó 11:15-19, Yiwáni 2:13-22)

⁴⁵ Zí Yésu ólúne do ligá 'Dìcì 'bi Lomo, zía lágaoyó 'yí ga bi ndìsiní úgúoyó éyí e ore ní mbá 'dá'ba. ⁴⁶ Zía úku ledre zíye kídí, "Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Dìcì amá ni 'dìcì 'bi ini zíma," "Tí lá óyóló'bósé nda yí esé go káa do bi ló'bo 'bi 'yí ugu e." "

⁴⁷ Gí do kací ledre nées ní, zía nda ndìsiné 'dódo ledre zí 'yí e simi 'Dìcì 'bi Lomo kací kadra mbá. Gí zí ledre nées ní, zí manda ga bi 'bi 'yí 'dáná éyí e, kí 'yí ga bi ndìsiní 'dódo lorú bi Músa eké ní, kpá kí ngítí géyí míngburoko 'yí e, zíye ndìsiyé yéme ledre gí ro úfu Yésu. ⁴⁸ Misi'di bi zíye ndíki a gí ro úfu wo ní nda gí zía 'yí e ndìsiní yí eyé mbá úwú ledre ga bi Yésu ma'dáa ndìsi úku yée ní.

20

Yúda e ndu'yúní Yésu
(*Lúru kpá Matáyo 21:23-27,*
Márikó 11:27-33)

¹ Kadra kíe'do zí Yésu ndìsiné 'dódo ledre kpá kí úku bilámá ledre 'bi Lomo zí 'yí e do ligá 'Dìcì 'bi Lomo. Ni ídí kíe ní, manda ga bi 'bi 'yí 'dáná éyí e kí 'yí 'dódo lorú e 'bi Músa nda kpá kí ngítí géyí míngburoko 'yí 'bi Yúda maáge oguní go. Zíye ndú'yú Yésu kídí, ² "Yí ba, ambí i'bí roko'bu zíyí ndìsiyí 'dódo ledre kíe simi 'Dìcì Kótruro ní ne?"

³ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Dá'dá zíma kí úkulúgu ledre zíse, mándú'yú aka sée. ⁴ Roko'bu bi Yiwáni ndìsi i'bí babatiza kíe zí 'yí e nées ndiki gí 'da? Lomo i'bí zía ne gí komo ere, togú kenée wá ní, nda 'yíma'dí e gí do sogo kángá gí ona?"

⁵ Zí ya'dá ga gére nées tónóye ódroyé dongaráye kídí, "Togú uku luguzé ledre zía kídí, Lomo i'bí roko'bu ne zí Yiwáni yá, ni geré úku a kídí, 'Sara togú kenée ní ngunuzé nda ledre ené wá gí ro 'di?' ⁶ Togú ukuzé kídí, "Yíma'dí, i'bí roko'bu nées ne zía yá, 'yí ga bi ndìsiní úwú 'dódo ledre ené ní, niyí zíngí zíye óngbo zée kí tutú gí zía ni go simi doyé bilámáne kídí Yiwáni ni yí ené nébi."

⁷ Zíye ìnyiyé úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Owozé wá togú Yiwáni ndiki roko'bu nées gí 'dáya yá."

⁸ Yésu ya zíye ní, "Togú kenée yá, máuku lúgu amá kpá ledre zíse kací ndu'yú esé nées wá."

Muruwayi gí ro 'yí méngí bisinyí ledre e

⁹ Gí do kací ledre nées ní, zí Yésu úku muruwayi kídí, "Ngítí o'do o'do kóo yáká ené, zía ótoómo a do sílì ngítí géyí 'yí e idíní ndìsi méngí moko simi a. Zía ìnyiné ndéréne gbála simi ngítí kángá. ¹⁰ Simi bi éyí ga bi yáká nées anání go ní, zí míngí yáká máa nées kása ngúru 'yí 'bi moko ené idí ndéré zí 'yí ga bi ndìsiní méngí moko yáká ené íri ní, idíní i'bí 'bi ené éyí bi gí yáká girí ní zíne. Simi bi 'yí bi kasaní wo nées nderéogú íri ní, zí 'yí ga bi yáká íri ní ìnyiyé ócó wo zíye ógólúgu wo kí gbékpí sílìne. ¹¹ Zía kása ngítí 'yí 'bi moko zíye méngí wo kpá kenée óto dokuwu roa zíye ógólúgu wo kí gbékpí sílìne. ¹² Zía kpá kása ngítí 'yí, zíye kpá ócó wo óto unğú roa zíye ìtrí ógù wo gí simi gara sága.

¹³ "Míngí yáká ya, 'Mááyí nda méngí ba 'di? Togú kenée yá, mááyí

nda kása za cù mbigí owù 'bi amá bi kí 'búne domá kíngaya ní, éyí nées kenée niyí óto úndrua.'

14 "Simi bi 'yi ga gére lurúní nda owù 'bi mǐngí yáká ní, zíye yéme ledre dongaráye kídí, 'Wotíja ni bi ógù girí nées, ni ídí karanée ne mǐngí yáká ba. Idízé úfu wo 'dá'ba gi ro zí yáká ba nda ídíne káa do 'bi ezé.'

15 Zíye ìnyiyé 'dí'bi wo lála ógù gi yáká sága zíye úfu wo.

"Bi nées ní ní, mǐngí yáká nées ni nda méngí kíye goó 'dí? 16 Máúku zíse ma'díi, o'do nées ni 'dí'bi 'yi ga gére nées úfu yé mbá, zía í'bí yáká nées zí ngíti géyi 'yi e nda ndísiyé méngí moko simi a ye." Simi bi ngíti géyi 'yi e uwúní ledre nées kenée ní, zíye úku ledre kídí, "Toso ledre káa zí wo nées nda méngí roné wá."

17 Zí Yésu lúru yé gbóó, zía úku ledre zíye kídí, "Úkusé go mbí, sara ledre bi miéké kúru Lomo uku kídí, " 'Tutú bi 'yi ó'bó 'díci e asiní gi roa ní,

ogù nda yi ené go tutú bi kí ledrené owóowó ní?"

18 'Yi bi ni útú do tutú nées ní, ni útú 'déwe roné. Wo bi tutú nées ni útú doa ní, ni kányá a geré mikányá."

19 Geré zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e kpá kí 'yi 'dódo lorù e ní, yéme royé gi ro 'dí'bi Yésu gi zía owoní go kídí uku muruwayi nées gi royé. Utúasání kóo 'dí'bi wo simi sǐndí kadra nées wá gi zí ngiri. Owoní bú kídí 'yi e niyí zíngi royé gi zía 'yi e iliní yi eyé ledre 'bi Yésu ma'dáa.

Mani gi ro 'dí'bi Yésu

20 Nda gi ore zí 'yi ga bi iliní 'dí'bi wo ní, ndísiyé sémbe wo. Zíye kása mbeze eyé e ndísi sémbe wo gi ro togú uku ledre go bisinyíne kí 'bi eyé yá, zíye 'dí'bi wo í'bí a zí akúma 'bi Róma. 21 Zí ngúru 'yi gi dongará mbeze ga gére nées ndú'yú Yésu kídí, "Mongú 'yi, owozé go kídí ledre ga

bi ndísi úku yée kí 'dódo yée ní, niyí yi eyé mbá ma'díi. Ndá 'bi eyí 'yi ífi simi 'yi e wá. Ndísi 'dódo zí 'yi e duú ma'díi ledre bi gi zí Lomo ní. 22 Sómú ledre eyí ni káa be 'di, idízé í'bí usóru zí Káyísara ngére 'bi Róma togú ndazé í'bí a wa?"

23 Yésu owo sómú ledre eyé nées bú, zía úku ledre zíye kídí, 24 "Ambí ni kí kési zíne ore ne. Bi simi kési máa ba líli ambi?"

25 Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Nées líli Káyísara."

Yésu ya zíye ní, togú kenée yá, "Éyí bi 'bi Káyísara ní idísé í'bí a zía, wo bi 'bi Lomo ní, idísé í'bí a zí Lomo."

26 Gi zí tú'dú 'yi ga bi ore nées, bi 'dí'bi Yésu ndaá kóo wá káa bi 'yi ga gére nées niyí zíngi ke. Odù a zíye ndá'ba ndísiyé síi, tarayé idrì go mbá miidrì gi zí ledre bi Yésu uku ní.

Úru gi simi umbu

27 Nda gi ore zí ngíti géyi Yúda ga bi ndísiní ndólo yé Sadúkayo e* ní, ngunúní eyé bi kídí 'yi e urúní gi simi umbu bú ní wá. Zíye ìnyiyé ndéréye ndú'yú Yésu kídí, 28 "Mongú 'yi, Músa eké simi lorù kídí togú 'yi 'dí'bi kára ndikiní owù kéne wá, zí o'do máa nées úyuné yá, lúndua idí 'dí'bi kára umbu nées. Gi ro zía ndíki owù zí lúnduné bi uyu nées. 29 O'do nées ndikiní kóo yé ìnyí doa gbre (7). Mizefiyé 'dí'bi kára zía úyuné ótoómo kára máa nées. 30 Zí gbreyé kpá 'dí'bi wo zía kpá úyuné. 31 Simi bi otayé (3) 'dí'bi kára máa nées ní ní, zía kpá úyu ené ótoómo kára nées owù nda kpá wá. 32 Odù a nda zí kára máa nées úyuné ne. 33 Togú ma'díi 'yi e niyí tí úru gi simi umbu, kí'dí bi karanée urúní go ní, kára máa nées ni nda ídí go me'be ambi, bi ya'dá ga bi ìnyí doa gbre (7) nées kára ni kóo go me'beyé mbá ní?"

20:17 20:17 Ke'bi 'bi Dawídi e 118:22 * 20:27 20:27 Sadúkayo: Nées ngíti géyi Yúda ga bi ngára ndití'dofuní do lorù bi Músa eké ní wá ní. Tí lá ngunúní eyé bi kídí lomo ro 'yíma'dí e ni bo, maláyika e niyí bo, 'yi e urúní gi simi umbu bú ní wá. Ólo Moko 'bi 'yímikása e 23:6-8.

³⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Ledre 'bi ófú kára kí ledre 'bi 'dí'bi o'do ni lá dujú zí 'yì e do sogo káṅgá ona. ³⁵ 'Yì máa yée ga bi uyuní gi do sogo káṅgá gi ona go niyí nda go 'yì ga bi 'bi Lomo ní togú karanée Lomo uru yée go yá, éyì ndaá lolu zíye kídí 'dí'bi ro'yì káa do kára kí o'do ní wá. ³⁶ Utúasání lolu kpá úyu wá gi zía niyí nda yì eyé go káa zí maláyika e ní. Niyí go owú ga bi 'bi Lomo ní gi zía Lomo uru yée go gi simi umbu. ³⁷ Gi ro úrú gi simi umbu, Músa uku kóo ledre goó gi roa simi bi kóo lurú pho'du kí ndící komo kágá ní kídí ma'díi, 'yì e niyí úrú gi simi umbu. Ndisi ndólo Ngére Lomo kídí, ‘Mááyí Lomo bi ndisi lurú kací Abarayáma, kí Isáka nda kí Yakóbo e ní.’ ³⁸ Lomo bi ya'dá ga gére ndisini kóo ini ini zía nées ndaá 'bi ené Lomo 'bi 'yì ga bi uyuní go miúyu ní wá, yì ené Lomo 'bi 'yì ga bi niyí tridri ní.”

³⁹ Zí ngíti géyì 'yì 'dódo lorú e úku ledre zí Yésu kídí, “Ledre bi úkulúgu nées ni ma'díi.” ⁴⁰ Gi do kací ledre nées, 'yì bi ni útúásá ndú'yú Yésu ní ndaá.

Kírésito ni mbí owú 'bi ambi?

⁴¹ Zí Yésu ndú'yú Yúda ga gére nées kídí, “Éyì bi ngíti géyì 'yì e ndisini úku ledre gi zía kídí, Kírésito ni lá gbóo bulúndu ngére Dawídi gi zía ní 'di? ⁴² Dawídi ma'dáa uku kóo go kpá cú kí tarané simi Ke'bi 'bi Dawídi e kídí,

“ Ngére Lomo uku kóo ledre zí

Ngére 'yì yómo 'yì e kídí,

“Ndisi do sílma 'bi anú ona

⁴³ gi simi síndi kadra bi mááyí óto ezeokóyì mbá sí síndiyì ní.”

⁴⁴ Sara togú bi Dawídi ndolo nda kóo Kírésito go Ngére ené ní, Kírésito ma'dáa ni nda ídí owú 'bi ené lará káa be 'di?”

⁴⁵ Simi bi 'yì e niyí ndisi úwú ledre ga bi Yésu ni ndisi úku yée ba ní, zía ñnyiné úku ledre zí 'yì lódú kacine ga

gére nées kídí, ⁴⁶ “Komosé ídí ídí rosé gi zí 'yì ga bi ndisini 'dódo lorú ní. Ndisini ési mingburoko ngbángbá bongó e royé ndisi kí gámáye kíe gi dongará 'yì e gi ro zí 'yì e lúru yée kídí yée niyí mingburoko 'yì e. Zíye ndisi ndisiyé do mingburoko bi ndisi e 'dá'dá simi 'Díci Kótruro e, nda kí mingburoko bi ndisi ga bi do bi ayímbi ní. ⁴⁷ Zíye ndisiyé kpá lóndo kará umbu e, zí kará umbu ga gére nées ndisi í'bi éyì e zíye. Zíye ndisi lóndo royé ndisi ini ngbángbá ini gi ro zí 'yì e lúru yée káa do mbigi 'yì ga bi 'bi Lomo ní. Ábuwá Lomo ni karanée 'dó'do yée bisinyine kíngaya.”

21

Kára umbu i'bi romo tákpásíli gi do 'yì e

¹ Nda go simi síndi kadra 'bi í'bi tákpásíli, zí Yésu ndisine lúru 'yì ga bi kí tú'dú éyì e zíye ní kí ndisi ndéré í'bi 'bi eyé tákpásíli eyé simi 'Díci 'bi Lomo. ² Zía kpá lúru ngíti kára bi ni kára umbu ní kí ndéré í'bi 'bi ené odu owú kési bi zine ní 'dé káa do tákpásíli ne. ³ Zí Yésu ñnyiné úku ledre zí 'yì lódú kacine ga gére nées kídí, “Máuku zise ma'díi, kára umbu nées i'bi kési go káa do tákpásíli rómo do 'bi ngíti géyì 'yì e kíe mbá. ⁴ 'Yì ga bi kí tú'dú kési zíye ní, 'di'biní lá owú a bi cúku'dée ní í'bi a zí Lomo. Kára nées 'di'bi tí lá odu owú kési bi zine ní mbá í'bi a zí Lomo.”

Yésu uku'dodo ledre ga bi niyí méngi royé ní

(Lúru kpá Matáyo 24:1,2, Máriko 13:1,2)

⁵ Zí ngíti géyì 'yì lódú kací Yésu ndisi ódroyé gi ro 'Díci 'bi Lomo bi o'bóni bilámáne kpá kí bilamá tutú e ní. Zíye kpá ndisi ódroyé gi ro bilamá éyì ga bi 'yì e i'biní yée zí Lomo ní. Zí Yésu ñnyiné úkulúgu ledre zíye kídí, ⁶ “Máuku zise ma'díi,

tutú ga bi ásé ndịsị úku ledreyé nées, sịndị kadra ni ógụ do ndúruónzó yée za mbá bi, wo bi kịé'do káa yaá ni ídíáká do ezené ìtrìonzoní bi wá ní ndaá.”

⁷ Gị zị ledre bi Yésu uku zíye kenée ní, zíye ìnyiyé ndú'yú lúgu wo kídí mongú 'yì, “Ledre máa nées ni méngì roné nées kí be 'dì? Éyì bi ni 'dódo a zíze kídí ledre ayí go méngì roné kenée ní ní 'dì?”

⁸ Zị Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Mizefì éyì bi mááyí úku a zíse ní ni komosé idí idí rosé. Ndásé ótoómo 'yì e zíye lóndo sée kídí yée niyí go máa Kírésìto ní wá. Niyí kpá úku ledre kídí ba go sịndị kadra bi zị Lomo ídine ngere do 'yì e simi a ní. Ndásé ngungu ledre nées wá. ⁹ Nda kpá lá dùú wo nées wá, togú áse go ndịsị úwú ledre okó kị'dì kị'dì kị'dì, kídí okó ayí go útú 'dáa togú mbú ayí útú ona yá, ndásé éré ngirì wá, nées ndaá 'bi ené aka sịndị kadra bi zị do sogo kángá ba úkúne simi a ní wá. Éyì ga gère nées niyí aka méngì royé kenée mbá kí.”

¹⁰ Zị Yésu kpá úku ngíti ledre zíye kídí, “Kúfú ngíti géyì 'yì e niyí ìnyì ndéré útú kí okó do ngíti kúfú. Mongú ngere 'bi ngíti kángá ni ìnyì ndéré útúne kí okó do ezené 'bi ngíti kángá. ¹¹ Zị kị'dì kángá kịzì bi kí roko'buné kíngaya, zị mongú 'bú útúne simi ngíti géyì kángá e zì 'yì e ndịsị kí úyuyé, zị mịngburoko lará ledre ga bi méngìni aka royé 'dá'dá a wá ní ndịsị méngì royé komo ere, zị 'yì e lúru a kí komoyé zị ngirì ndịsìné méngì yée kíngaya gị zía.

¹² “‘Dá'dá zị ledre ga gère nées kí méngì royé, ngíti géyì 'yì e niyí karanée 'dì'bi sée zíye méngì láráse kíngaya, zíye ógụ kíse simi 'Dịcì Kótruro e kó'dú mịngburoko ngere eyé e kpá kí ngíti géyì mịngburoko 'yì eyé 'bi Yúda e, do óto ngíti géyì lafúse simi sịgịni gị zía bi ngungusé ledre amá ní. ¹³ Togú Yúda ga gère nées 'dì'bioguní sée go dongaraye kenée yá, nées go sịndị kadra gị

ro zíse úku bilámá ledre amá zíye.

¹⁴ Simi bi 'dì'biní sée go ní, ndásé sómú ledre gị ro ledre bi áse úku a gị ro zíse ómosé ní wá. ¹⁵ Mááyí í'bí komokenzì zíse, ledre bi áse úku a ní, 'yì bi kịé'do káa gị dongará ezeokóse ga gère nées ni kálá ní ndaá. ¹⁶ Ngíti géyì bisinyí ledre e kpì gị zì yée ga gère nées niyí kpá bo niyí méngì sée. 'Yì ndíki sée kí lúndusé e kí sumusé e kí eze lámáse e niyí í'bí ngbángá ngíti géyì 'yì e gị dongarásé zì Yúda ga gère nées úfu yée. ¹⁷ Tú'dú 'yì e niyí karanée sógó sée gị zía bi ngungusé ledremá ní. ¹⁸ Abú ledre e niyí karanée méngì sée kenée ndotó, 'yì óto sịlìne ndaá ro trìdrìsé wá. ¹⁹ Togú ledre máa ga gère nées niyí go méngì sée yá, ídísé tóro ngbúó, áse karanée ndíki trìdrì bi za fì ní.

²⁰ “Togú lúrúsé mongú gara bi Yerusaléma, ezeokóga toro 'dikíní go gbaá kí okó, ídísé ówo a kídí nées go bizóro. ²¹ Sée ga bi sịndị kadra 'bi ledre máa nées, ni ndíki sée áse simi Yúdaya ní, ídísé ngásá 'bi esé geré komo landa. Lafúse ga bi ledre máa nées ni ndíki yée simi Yerusaléma ore ní, ndanì ndịsị wá idíní geré ólúógu 'dá'ba. Yée ga bi ngára ndanì gáa simi gara ore wá ní, ndanì lolu ndá'balúgu royé íri gị ro 'dó'dú éyì eyé e wá. ²² Nées go sịndị kadra zì éyì ga bi kóo ekéní ledreyé simi miéké kúru Lomo ní méngì royé tí káa zì bi ekéní ní. ²³ Sịndị kadra nées ni ídì bisinyíne zì kará ga bi kí simiyé kpá zì yée ga bi kí owú e do sịlìye ní. Simi Yúdaya ore mbá, niyí 'dó'do 'yì e zíye ídíye mì'dó'dóye kíngaya. ²⁴ Yúda e, 'yì ga bi 'bi Yerusaléma nées, ezeokóye niyí lágáónzó ngíti géyì kí mịngburoko maku e, do 'dì'bi ókpó ngíti géyì simi kángá bi kpì ndaá 'bi eyé 'bi Yúda e wá ní. Yerusaléma, mongú gara nées ni ídì sị sịndị ezeokó nées, 'búó togú sịndị kadra utúasá go zì Lomo í'bí bikìdrì simi a.

²⁵ “Lára ledre niyí méngì roné

komo ere. Toso kadra kí toso éfé kpá kí toso kele e niyí óyóló'bó royé mbá kpí. Nda gí ore, zí mĩngburoko ngburu e ndísi kádayé kí kúkúye kí roko'búyé. Zí mĩmbé'de 'yĩma'dí e do sogo káńgá mbá ndísi lé'bene kpĩkpĩ kpĩkpĩ kpĩkpĩ gí zí ngĩrĩ ledre née. ²⁶ Zí cóngó ro 'yĩ e úkúne mĩúkú gí zí ngĩrĩ, gí zĩa owonĩ go kídĩ Lomo ni go ndéré kízĩ ere zí éyĩ ga bĩ girĩ ní útúóguyé do 'yĩma'dí e. ²⁷ Nda gí ore zĩye lúrúndĩki Owú 'bĩ 'Yĩma'dí kí ógu gí komo ere kpurú gí simi burungú kí cóngó roné kpá kí mongú roko'buné. ²⁸ Éyĩ ga bĩ máuku ledreyé née, simi bĩ niyĩ go méngĩ royé ní, ídísé tóro ngbúó gí zĩa sındĩ kadra bĩ zí Lomo 'dí'bióyó sée gí simi 'do'dó ní ni go gbóo."

²⁹ Zí Yésu úku muruwayi zí 'yĩ lódú kacine ga gére née kídĩ, "Lúrúsé aka bongó née kpá kí ngĩti géyĩ kágá ga gére. ³⁰ Togú lúrúsé mbufu niyĩ go ndísi ỳ'bu yá, ídísé ówo a kídĩ iní ni go gbóo gí ro ndá'baógu é'dĩ. ³¹ Ledre née ni kpá kenée gí ro Lomo. Éyĩ ga bĩ máuku ledreyé ní mbá togú lúrúsé yée niyĩ go méngĩ royé yá, ídísé ówo a kídĩ sındĩ kadra bĩ zí 'yĩ e ídiye 'yĩ ga bĩ 'bĩ 'be 'bĩ Lomo ní ni go gbóo."

³² Zí Yésu kpá úku ngĩti ledre kídĩ, "Ma'díi, ledre ga bĩ máuku yée née mbá, ndaá 'bĩ ené bĩ ya kídĩ niyĩ méngĩ royé simi bĩ 'yĩ ga bĩ niyĩ trĩdrĩ ba uyuonzónĩ royé go ní wá, niyĩ lúrú a cú kí komoyé. ³³ Abú do sogo káńgá kí ere niyĩ úkú yá, ledre amá ụkú enée wá.

³⁴ "Káa zí bĩ goó kenée ní, ndásé ndísi lígĩ rosé dujú sómú ledre éyĩ miánu kí éyĩ miéwé e kpá kí ledre 'do'dó ga bĩ niyĩ ndísi kí ndĩki sée ní wá, káa bĩ sındĩ kadra 'bĩ ledre ga bĩ máuku yée zise née ni líyĩ sée mĩlíyĩ ke. ³⁵ Ledre ga bĩ máuku yée née ni líyĩ 'yĩ e mĩlíyĩ káa zí éyĩ ndurú ne

ru doyé ní. ³⁶ Gí zí kéyĩ née, ídísé ídĩ fú lá nziyísé kacĩ kadra mbá. Ídísé ndísi iní iní zí Lomo idí í'bĩ roko'bu zise, gí ro zise ndísi tórosé ngbúó gí simi sındĩ kadra bĩ Owú 'bĩ 'Yĩma'dí ni ndá'baógu ndĩki sée simi a ní."

³⁷ Yésu ndísi kóo 'dódo ledre zí 'yĩ e simi 'Dĩcĩ 'bĩ Lomo simi Yerusaléma ore kacĩ kadra e za mbá. Togú nda go kí ndulú yá, zĩye ólúóguyé kí 'yĩ lódú kacine e gí simi mongú gara gí ore ndéré 'dú'duyé simi owú gara do landa bĩ ndísinĩ ndólo a Landa Olíva ní. ³⁸ Togú bĩ ará go kí phiyĩ yá, zí tú'dú 'yĩ e ndísi óguyé ndísi úwú ledre bĩ ni ndísi 'dódo a zĩye simi 'Dĩcĩ 'bĩ Lomo simi Yerusaléma ní.

22

Yúda Keriyóta yeme ledre gí ro úfu Yésu

(Lúrú kpá Matáyo 26:1-5,14,16, Mária 14:1,2,10,11, Yiwáni 11:45-53)

¹ Née ní, sındĩ kadra 'bĩ Ayĩmbi bĩ ndísinĩ ndólo a 'De'dĩ ndaá* ndísinĩ kpá ndólo a Umbuokpó ní ni go gbóo. ² Simi sındĩ kadra máa bĩ kóo née ní, zí manda ga bĩ 'bĩ 'yĩ 'dáná éyĩ e ní, kí 'yĩ ga bĩ ndísinĩ 'dódo lorú ní, niyĩ go ndísi gámásó'do Yésu gí ro úfu wo wayĩ gí zí ngĩrĩ tú'dú 'yĩ e. ³ Ábuwá Satána olú go simi ngúru 'yĩmikása 'bĩ Yésu kí ìrĩné Yúda. Nĩ gí simi owú gara kí ìrĩné Keriyóta. Ndísinĩ nda ndólo wo Yúda 'yĩ 'bĩ Keriyóta. ⁴ Zí Yúda ma'dáa lóloné ndéréne zí manda ga bĩ 'bĩ 'yĩ 'dáná éyĩ e kpá kí ngĩti géyĩ mĩngburoko 'yĩ ga bĩ ndísinĩ lúrú bĩ kacĩ 'Dĩcĩ 'bĩ Lomo ní, gámásó'do misĩ'di bĩ née ni í'bíógu Yésu do a gí ro zĩye 'dí'bi wo ní. ⁵ Zí ya'dá ga gére née ídiye kí rokinyi, zĩye ngũngu ledre í'bĩ kesi zí Yúda gí ro zĩa í'bíógu Yésu zĩye. ⁶ Simi bĩ Yúda

* **22:1** 22:1 Ayĩmbi bĩ ndísinĩ ndólo a 'De'dĩ ndaá: Ayĩmbi máa wo née ndísi lengbe 'dí'bi sĩlĩ ìnyĩ doa gbre, ndísi tónó kí Ayĩmbi máa wo Umbuokpó ní. Yúda e ndísinĩ sómúndĩki sındĩ kadra bĩ kóo Lomo 'dí'bióyó yée gí simi Ízibiti simia ní. Ólo Ólúógu 12:17-20.

'di'bi kési ní, zía ídíne kí rokinyi, zía ndìşiné gámásó'do mîşî'dî bî née ni í'bíogù Yésù zíye doa wayí tú'dú 'yì e utúasání ówo a wá ní.

Yésù anuní odu éyì kí 'yì lódú kacíne e

(Lúrú kpá Matáyo 26:17-25, Márikò 14:12-21, Yiwáni 13:21-30)

⁷ Zí sîlî 'bî Ayímî bî ndîşiní ndólo a 'De'dî ndaá ní, née mîzefî sîlî bî ndîşiní óngóonzó phîrangá kábîřîkî e kí sómúndîkî ledre Umbuokpó. ⁸ Zí Yésù ìnyìné kása 'yì lódú kacíne e gbre, Pétero kí Yiwáni, kídí “Ndérésé mu yémeómo bî zíze nzíyìné gî ro zíze ndéréze ánu Ayímî Umbuokpó doa.”

⁹ Zíye ndú'yú lúgu Yésù kídí, “Ìlî idízé ndéré yémeómo bî máa née 'da?”

¹⁰ Zí Yésù úkulúgu ledre zíye kídí, “Ndérésé mu simî gara íri, ásé ndîkî ngítî o'do kí ndá'baógù gî ngburu kí ndoko iní o'bo do goné, ídíşé lódúógù wo gî 'be. ¹¹ Zíşé ndú'yú mîngî 'be kídí, Mongú 'yì ezé ya kídí, 'dîçî bî yémeómo gî ro zíne óguné kí 'yì lódú kacíne e ánu Ayímî Umbuokpó simî a ní ni wo be 'dî? ¹² Yésù ya kídí, ni 'dódo 'dîçî zíşé wo bî o'bónî do ezené 'dága ní. Yemení bî go simîa íri mbá nzíyìné, ídíşé ótoyéme éyì miánu ma'dáa simî a íri.”

¹³ Zí 'yì lódú kacíga ga gére née ndéréye ndîkî éyì e, tí káa zí bî Yésù úku zíye ní. Zíye yéme Umbuokpó ore.

¹⁴ Simî bî go şindî kadra 'bî éyì miánu ní, zí Yésù ndéréye kí 'yîmíkása ené ga bî sokó doa gbre (12) née ndîşiyé gbaá ánu éyì. ¹⁵ Zía ìnyìné úku ledre zí 'yîmíkása ené ga gére née kídí, “Mándîşî kú óto komomá gî ro şindî kadra 'bî Ayímî Umbuokpó ba gî ro zíze ánu a ndro kéşé káa 'dá'dá zí şindî kadra amá 'bî 'do'dó óguné. ¹⁶ Ma'dîi, utúasázé aka lolu ánu kótrü şîlîze kéşé kadra ayímî káa zí wo ba 'diya wá, 'búo togú ini ledre gî simî ayímî káa zí

ba 'yì e owoyemení go simî bî niyí go 'yì ga bî 'bî 'be Lomo ní.”

¹⁷ Gî do kací née ní, zía 'dí'bî kó'do le'yì, zía í'bí mbófo éyì zí Lomo gî roa, zía úku ledre kídí, “Sée mikékeřîa mbá ídíşé éwé le'yì ba. ¹⁸ Utúasázé éwé ándá le'yì kóřó kéşé káa zí wo ba aka lolu 'diya wá, 'búo togú şindî kadra bî Lomo ni ógu ídí káa do Ngére do 'yì e simî a ní ogu go.”

¹⁹ Gî do kací née, zía 'dí'bî ambata, zía í'bí mbófo éyì zí Lomo, zía 'déwe simî a, zía í'bí a zí 'yîmíkása ené e, zía úku ledre kídí, “Ba kuřu'bumá bî má'í'bí gî rosé ní, ídíşé ánu a kí sómúndîkî ledremá.”

²⁰ Kpá kenée gî do kací éyì miánu, zía 'dí'bî kó'do, zía úku ledre kídí, “Bî simî kó'do ba sámamá bî ni ndé'yì bî gî rosé gî ro yéme ledre dongaráşé kí Lomo ní. ²¹ 'Yì máa wo bî ni í'bí ngbángama do úfu máa ní, ni dongaráşé ona ndîşízé ánu kótrü şîlîze ba tí kéye. ²² Ma'dîi, Máa Owú 'bî 'Yîma'dî, ni úyu, gî zía Lomo yéme ne kenée. Tí lá ni ídí mongú nduwú zí 'yì bî ni tóro í'bí ngbángá a ní gî zía Lomo ni 'dódo wo kíngaya.” ²³ Simî bî 'yîmíkása ga gére née uwúnî ledre bî Yésù uku kenée ní, zíye tónóye úku mîngúngúrú ledre dongaráye kídí, “Ambí ilî méngî bisinyí ledre née kenée ne?”

²⁴ Zí 'yîmíkása ga gére née kpá ndîşiyé úkuló'bó ledre dongaráye kídí, “Ambí gî dongaráşé ba ni ídíne manda 'dá'dá zí lafúne e?”

²⁵ Zí Yésù úkulúgu ledre zíye kídí, “Ngére ga bî 'bî do sogo kángá ba ndîşiní óto royé zí 'yì eyé e kídí yé niyí mingburoko 'yì e. Zíye óto royé kídí yé niyí bilámá 'yì sáká 'yì e.

²⁶ Máúku zíşé, ndásé ídí káa zíye née wá. Togú 'yì ni dongaráşé kí ledrené owóowó yá, ídí ídí káa zí 'yì bî ledrea ndaá owóowó wá ní. Wo bî ni manda ní, ídí ídí káa zí 'yì 'bî moko ní. ²⁷ Mándú'yú aka sée ambí ni mongú 'yì ní ne? 'Yì máa wo bî

ndịsi lá mindịsi mengi moko wá ní togú mbú wo bi ndịsi méngi moko ní? Tí lá mááyí dongarase ona káa zí 'yi méngi moko ní. ²⁸ Mbófo éyí zise, simi 'do'dó ga bi ndikiní máa ní mbá, óyósé sogosé zíma wá. ²⁹ Káa zí bi Babá i'bí roko'bu zíma, zíma ídíma káa do ngére ní, mááyí kpá i'bí roko'bu zise, ³⁰ gi ro zize ndịsizé do bi k'íé'do kése 'be 'bi Lomo kí ánu éyí kpá kí 'dēcì ngbanga ro kúfú Isiréle e bi sokó doa gbre ní."

Yésu esi siliṅe komo Simúna Pétero

(Lúru kpá Matáyo 26:31-35, Mária 14:27-31, Yiwáni 13:36-38)

³¹ Zí Yésu ñnyiné úku ledre zí Simúna kídí, "Lúru aka Simúna, Satána yeme roné go gi ro úzu yíi o'buó'bu káa zí migombi mengi moko ne ní. ³² Abú kenée ndotó, máini ini go zí Babá gi royí, gi ro zíyí tóroyí ngbúó simi úzu éyí néesé útúásá útú wá. Simi bi ndá'baógu go zíma ní, ídí ndịsi i'bí roko'bu zí lafúyí e."

³³ Zía ñnyiné úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Ngére, mááyí go nzíyímá gi royí. Togú s'gini yá, idíní óto zée kéyí, togú umbu yá, azé úyu kéyí."

³⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zí Pétero kídí, "Máuku zíyí Pétero, kílonódó kí simibi 'dá'dá zí ngono kí úcu koko, áyí ási gi romá kí'dí ota yá néesé owo ené máa wá."

³⁵ Gi do kací ledre bi uku zí Pétero ní, zía nda ñnyiné ndú'yú 'yi lódú kacine ga gére néesé mbá kídí, "Simi bi kóo mákása sée lá kí gbékpí s'liṅe ndéré kí 'dódo bilámá ledre amá zí 'yi e, 'dí'bisé kési gi ro ánu éyí k'ie wá, gbawá kombo, gbawá ngiti wará ní, lerí éyí mengini kóo sée goó?"

Zíyè úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Lerí kémbi éyí mengi zée wá."

³⁶ Zía úku ngiti ledre zíyè kídí, "Ba ndaá lolu ledre máa bi kóo néesé wá, ili nda go zise 'dí'bi kési kí kombo esé e kpa. 'Yi bi mongú maku ndaá zía wá ní, idí úgúoyó ngiti bongó

ené 'dá'ba, zía ndéréne úgú maku zíne. ³⁷ Ídísé ówo a kídí, ledre ga bi kóo ekéomoní gi romá 'desí simi miéké kúrú Lomo kídí, 'Niyí karanée 'dó'do máa káa zí 'yi bi mengi bisinyí ledre ní,' s'ndi kadra ené ogú go."

³⁸ Simi bi 'yi lódú kací a uwúní ledre bi uku néesé kenée ní, zíyè úkulúgu ledre zía 'diya kídí, "Ngére, mingburoko maku niyí bo zize ona gbre."

Zía úkulúgu ledre zíyè kídí, "Ledre máa wo néesé asá go kenée."

Yésu ini ini zí Lomo

(Lúru kpá Matáyo 26:36-46, Mária 14:32-42)

³⁹ Zí Yésu olúóguné gi simi yana gara gi ore káa zí bi lengbe ní ndéréne do Landa bi kí kágá ga bi ndịsiní ndólo yée Olíva doné ní. Zí 'yi lódú kacíga ndéréye lódú wo íri.

⁴⁰ Simi bi nderéogu íri ní, zía úku ledre zí 'yi lódú kacine ga gére néesé kídí, "Ídísé ndịsi ini ini zí Lomo gi ro zía ndịsiné sáká sée gi simi ledre ga bi niyí kí ndịsi ndiki sée ní." ⁴¹ Gi do kací ledre néesé ní, zía ñnyiné gi cigíyè ndéréne re, do útúne do ngúrú s'ndine ini ini zí Lomo kídí, ⁴² "Babá, togú ni útúásá kací komoyí yá, ndá ótoómo máa zíma ndúwúma simi nduwú bi ni go ogú ba wá. Ledre ma'dáa idí méngi roné kací miyème ledre eyí, nda ídí kací sómú ledre amá wá." ⁴³ Zí Lomo kásaógu maláyika ógu i'bí roko'bu zía. ⁴⁴ Gi zí mongú éyí miówo, zía ndịsiné ini ini zí Lomo cú kí siminé. Zí bisuwu bi ndịsi kúkú gi roa trii bi ní, óyóló'bó roné ídine bikesine káa zí sáma ní.

⁴⁵ Zía ñnyiné ndá'balúgu roné zí 'yi lódú kacine e. Ni ógu íri ní, niyí go mbá 'dú'du cóngó royé ukú kpá go mbá miúkú gi zí lerí. ⁴⁶ Zía úku ledre zíyè kídí, "Ásé yi esé 'dú'du esé? Ídísé ndịsi ini ini zí Lomo gi

ro zía ndìşinè sáká sée gî simi ledre ga bi niyí kí ndìşì ndíki sée ní.”

'Di'biní Yésu
(Lúrú kpá Matáyo 26:47-56, Máriaiko 14:43-50, Yiwáni 18:3-11)

47 Simi bi Yésu ni aka ngbúrú ndìşì úku ledre zí 'yì ené ga gére ní, ruu, zí tú'dú ngíti géyì 'yì e ndé'yíóguyé, Yúda bi ni ngúru 'yì lódú kací Yésu ma'dáa ní, 'di'biogu yée ne. Zía ndéréne geré fáka Yésu í'bí mandá zía. 48 Zí Yésu úku ledre zía kídí, “Yúda, ógu fáka 'dódo Owú 'bi 'Yíma'dí kí í'bí mandá zía ba gî zía bi í'bí ngbángáma go ní?”

49 Simi bi 'yì lódú kací Yésu owoní kídí bisinyí ledre ógu née go ne ní, zíye úku ledre zí Yésu kídí “Ngére, ilizé go tónó lágá yée kí mingburoko maku ga ba?” 50 Zí ngúrúyè ìnyinè kóo gî ro lágá ónzó 'yì 'bi moko 'bi mongú 'yì 'dáná éyì† fí umbu, zí mongú maku nda útúne lá gbóo ro mbílía do anú, lágá 'decì a tų.

51 Zí Yésu gbúrógbóne do 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, “Así go, ótoómosé yée mu.” Zía óto sílíne ro mbílí o'do née zí mbílí a émené.

52 Gî ore zí Yésu ìnyinè úku ledre zí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e kpá kí 'yì ga bi ndìşiní lúrú bi kací 'Dìcì 'bi Lomo ní, nda kí mingburoko 'yì 'bi Yúda e kídí, “Mengì káa be 'di zise ógusé gî romá kí mingburoko maku e kí ngbóndó e káa zí éyì bi mááyí 'yì méngì bisinyí ledre ní? 53 Kací kadra mbá azé kése do ligá 'bi 'Dìcì 'bi Lomo 'dí'bisé nda kóo máa wá gî zí 'di togú mááyí 'yì méngì bisinyí ledre ní? Ba go sındí kadra gî ro zise méngì éyì bi ilisé méngì a ní gî zía roko'bu 'bi Satána ala'dutų do sogo kánga go.”

† 22:50 22:50 Mongú 'yì 'dáná éyì: Mongú 'yì 'dáná éyì romo do manda 'bi 'yì 'dáná éyì e zí Lomo. Ndìşì lengbe olú dutų ne simi 'dìcì bi Mongú Bi 'bi Lomo simi 'Dìcì 'bi Lomo ní gî ro 'dáná éyì zí Lomo kí'di kéré simi simibi kéré do. Ndìşì 'dí'bi sáma bangá bi ongoonzóní gî ro 'dáná a zí Lomo ní olú kía 'dìcì íri gî ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e.

Pétero uku ya née owo ené Yésu wá

(Lúrú kpá Matáyo 26:57,58,67-75, Máriaiko 14:53,54,66-72, Yiwáni 18:12-18,25-27)

54 Tí ma'díi, zíye 'dí'bi Yésu ndéré kía 'be 'bi mongú 'yì 'dáná éyì. Zí Pétero útúne do kacíye gî gbála ndìşì lódú yée. 55 Gî zí drú 'bi bi miará, zíye kótú mongú pho'du simi yana ligá ndìşiyé gbaá roa. Zí Pétero kpá ógu olúne dongaraye ndìşinè gî zí drú. 56 Ábuwá, ngíti kára bi ndìşì méngì moko 'be 'bi mongú 'yì ore ní lurúndiki wo go kací mbílí pho'du, zía úku ledre kídí, “O'do née ni ngúru 'yì gî dongará 'yì ga bi 'bi o'do née.”

57 Zí Pétero úkulúgu ledre zí kára née kídí, “Ndá úku ledre kenée wá, máówo amá o'do née wá.”

58 Kpá lá ca gî do kací ledre née ní, zí ngíti 'yì óguné, zía ónzó komoné ro Pétero zía úku ledre zí Pétero kídí, “Áyí ngúru 'yì 'bi mongú 'yì bi 'di'biní wo ba.”

Zí Pétero úkulúgu ledre zí o'do née kídí, “Ndá úku ledre kenée wá, máówo amá mongú 'yì née wá.”

59 Gî do kací sındí kadra kía'do, zí ngíti 'yì kpá úku ledre gî ro Pétero kídí, “Ma'díi, o'do ba ni ngúru 'yì 'bi mongú 'yì ba, gî zía niyí kéye mbá gî simi Galiláya girí.”

60 Zí Pétero úkulúgu ledre zí o'do née kídí, “Ndá úku ledre kenée wá, máówo amá mongú 'yì née wá.” Simi bi Pétero ni aka ngbúrú ndìşì ódro ní, kokoríyoko, zí ngono úcu koko. 61 Zí Ngére Yésu óyó komoné lúrú Pétero, geré zí ledre bi Yésu uku kídí, “Kílóndó 'dá'dá zí ngono kí úcu koko, áyí así gî romá kí'dí ota ní ngásáóguné simi a.” 62 Zí simikozo méngì Pétero, zía olúóguné ndoo 'dí sogo ndìşinè ini ini kíngaya.

Asikíri foloní Yésu

⁶³ Zí asikíri ga bi otoní yée ndị̀si lúru bi káa bi Yésu ni ngásá ní, ndị̀siyé fóló wo kpá kí ndị̀si ócọ wo. ⁶⁴ Zíye ódó'dútu komoa zí ngíti 'yi kpá ócọ wo, zíye ndú'yú fóló wo kídí, "Nébi, úku aka zíze, ambi ocó yi née ne?" ⁶⁵ Nda gi ore zíye ndị̀siyé úku sínýi tú'dú bisinyí ledre ga bi kí kese e simiyé ní zía.

Yésu kó'dú mingburoko 'yi e
(Lúru kpá Matáyo 26:59-66,
Máriko 14:55-64, Yiwáni 18:19-24)

⁶⁶ Akpa kí síndónó, zí mingburoko 'yi ga bi 'bi Yúda e ní, kí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyi e, kí 'yi 'dódo lorú e yóko royé, do 'dí'biógu Yésu dongaraye. ⁶⁷ Zíye úku ledre zía kídí, "Úku aka ma'díi zíze, áyi ba Kírésito bi kóo ukuní ledre a yaá ni ógu ní?"

Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Togú máuku ledre zíze yá, ngúngusé esé e wá. ⁶⁸ Abú mándú'yú kpá sée, úkulúgusé esé ledre kací a zíma wá. ⁶⁹ Éyi bi máowo ní, áse karanée lúru Owú 'bi 'Yima'dí kí ndị̀si zí Lomo bi roko'buá ofu go ní do anu."

⁷⁰ Zí mingburoko 'yi ga gére née ndú'yú wo kídí, "Káa zí bi úku kenée ní, áyi Owú 'bi Lomo?"

Zía úkulúgu ledre zíye kídí, "Ledre ma'dáa ni tí káa zí bi úkusé née."

⁷¹ Zíye ódroyé dengbiye kídí, "Éyi bi ilizé kpá fú ngíti géyi 'yi e úwú ledre gi tarayé gi roa ní 'di, otoasá roné go kí Lomo, uwúze go cú gi tara ní."

23

Yésu kó'dú Piláto
(Lúru kpá Matáyo 27:1,2,11-14,
Máriko 15:1-5, Yiwáni 18:28-38)

¹ Zí tú'dú 'yi e yóko royé, zíye 'dí'bi Yésu gi ore ndéré káe kó'dú Piláto, ngúru mongú 'yi 'bi akúma 'bi Róma. ² Zíye tónóye í'bi ngbángá a kídí, "O'do ba ndị̀si sínýi do 'yi ezé e kí ledre kídí ndaní í'bi

úsorú zí Káyísara wá. Zía kpá úku ngíti ledre kídí née ni yi ené goó ne Kírésito, mongú Ngére 'bi Yúda e."

³ Zí Piláto go ndú'yú Yésu kídí, "Ma'díi, áyi ngére 'bi Yúda e?"

Yésu ya zía ní, "Tí káa zí bi úku née."

⁴ Zí Piláto ñnyiné úku ledre zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyi e kídí, "Málúrúndíki amá lúyú ledre bi do 'decí ngbanga ro o'do ba gi roa ní wá."

⁵ Zí 'yi ga gére née kpá fú ndị̀si úku ledre zí Piláto kídí, "O'do née sínýi do 'yi e simi kángá bi Yúdaya ní go mbá. Tonó kóo sínýi do 'yi e go kú gi simi kángá bi Galiláya ní, bi ba ní ogú káe go gi ona."

⁶ Simi bi uwú ledre kenée ní, zí Piláto ndú'yú yée kídí, "O'do née ni gi simi gara Galiláya?" ⁷ Zí 'yi ga gére née úkulúgu ledre kídí ñ, Yésu ni gi simi gara bi Galiláya ní. Piláto yaá togú kenée yá, idíní 'dí'bi Yésu ndéré káe zí ngére Eróde, gi zía Eróde ma'dáa ogú go simi Yerusaléma ore.

⁸ Simi bi Eróde lurú Yésu ni go kó'dúne ní, zía ídine kí mongú rokinyi gi zía ndị̀si kóo go óto komoné gi ro lúru Yésu kí méngi ledre ga bi kí roko'buyé ní gi zía uwú andá go miúwú andá.

⁹ Zía ndú'yú Yésu kí tú'dú ndu'yú e, Yésu ukulugu ené ledre zía mbá wá. ¹⁰ Manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyi e kí 'yi 'dódo lorú niyi kpá fú mítóroyé ore ndị̀si í'bi ngbángá a kí roko'buyé mbá. ¹¹ Zí Eróde kí asikíri ené e ñnyiyé ndị̀si fóló Yésu kpá kí úkucáyi wo. Zíye 'dí'biógu bongó 'bi mingburoko ngére e ési a roa fóló wo káe. Zí Eróde ma'dáa kásalúgu wo zí Piláto. ¹² Geré zí dongará Eróde kí Piláto bi kóo sínýi misínýi ní émené gi zía bi 'di'biní Yésu go ní.

Piláto ici roné gi ro yómo Yésu má
(Lúru kpá Matáyo 27:15-26,
Máriko 15:6-15, Yiwáni 18:39—
19:16)

13 Zí Piláto ìnyìné ndóloyóko manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e ní, kí m̀ngburoko 'yi e, nda kpá kí ngítì géyì 'yi ga bi ore ní, 14 zía úku ledre zíye kídí, “Úkusé ledre kídí, o'do ba ndìsì sínyì do 'yi e, mándú'yú ló'bó wo go do komosé mbá, mándíki amá lúyú ledre g̀ zía g̀ ro 'dəc̀ ngbanga roa káa zí bi úkusé ní wá. 15 Eróde kasalugu wo zíma yáa g̀ zía ndiki ené kpá lúyú ledre roa wá. Nì go miówoné mbá kídí s̀ ledre bi do úfu wo g̀ zía ní ndaá, luyú ené ledre wá. 16 G̀ zí kèyì née, máli go ótoómo wo. 'Dá'dá zía kí ndéréne, mááyí aka í'bí wo zí asikíri amá e ócò wo kí.” 17 Piláto nì kí roko'bu zíne 'bi ndìsì í'dí s̀lìne ḱe g̀ ro kéb̀b̀ 'yi simi s̀nd̀ kadra 'bi ayímbi.

18 'Yì e iliní eyé ledre née wá, zíye ìnyiyé mbá gbúrógbóye 'dága kídí, “O'do née idí úyu, zíyì ótoómo s̀lìyì g̀ ro Barába.” 19 Barába ma'dáa yéme kóo roné g̀ ro útúne kí okó do akúma 'bi Róma simi Yerusaléma. Zía kóo úfu 'yi simi s̀nd̀ kadra máa bi kóo née, do kóo 'dí'bi wo simi s̀g̀nì g̀ ro úfu a.

20 G̀ zía Piláto ili tí g̀ ro zíne yómo Yésu, zía úku ándá ledre zí 'yi ga gére née. 21 Zí 'yi e kpá gbúrógbó ándá royé kídí, “O'do née idí úyu, o'do née idí úyu.”

22 Zía kpá úku ándá ledre zíye kídí, “O'do née luyú ené ledre wá, s̀ ledre bi do úfu wo g̀ roa ní ndaá. Mááyí aka í'bí wo zí asikíri amá e ócò wo kí, zíma nda ótoómo wo.”

23 Zí 'yi e ìnyiyé mbá gbúrógbóye nda 'dága kíngaya kídí o'do née idí úyu. G̀ zí kèyì née, zía ótoómo Yésu do úfu wo. 24 Nda g̀ ro zí Piláto méng̀ ledre ma'dáa káa zí bi iliní ní. 25 Barába bi kóo yéme roné g̀ ro útú kí okó do akúma 'bi Róma simi Yerusaléma ní, zía kóo úfu 'yi simi s̀nd̀ kadra máa bi kóo née. Do kóo 'dí'bi wo simi s̀g̀nì g̀ ro úfu a ní, zíye ótoómo wo. Zía nda í'bí Yésu zí

asikíri ené e ndéréye úfua kací kúru 'yi e.

Phephéní Yésu do m̀ngbúngbu kágá

(Lúru kpá Matáyo 27:31-44, Máriko 15:21-32, Yiwáni 19:17-27)

26 Simi bi asikíri ga gére née niyí go mindéréye do misi'di kí Yésu g̀ ro úfu a ní, zíye ndíkiye kí ngítì o'do ìr̀a Simúna. Nì 'yi 'bi gara bi ndìsìní ndólo a Kuréne ní, ayí óg̀ simi Yerusaléma. Zí asikíri ga gére née gága wo ìmb̀ ngbu ru kágá bi Yésu ndìsì ìmb̀ a ba útúne ḱe do kací Yésu ma'dáa. 27 Zí tú'dú 'yi e útúye do kací Yésu mutruu, kará e kí ini ini kí mb̀mb̀d̀. 28 Zí Yésu óyó komoné úku ledre zí kará ga gére née kídí, “Sée kará 'yi 'bi Yerusaléma, ndásé ini ini g̀ romá wá, idísé ini 'bi esé ler̀ bi ayí go óg̀ rosé kí owú 'bi esé e ba. 29 Idísé ówo a kídí s̀nd̀ kadra nì go gbóo ngítì géyì 'yi e niyí úku ledre kídí, 'Kará ga bi ndikiní owú e wá, kí yée ga bi owú uluní umba kó'dúye wá ní, 'bi eyé eme yí ené ne.’ 30 'Yì ga bi niyí idíáká simi Yerusaléma ore simi bisinyí s̀nd̀ kadra née ní ní, niyí úku ledre kídí,

“ ‘M̀ngburoko landa ga ba óg̀sé mu útúló'bu zée.’

‘Káṅgá líkpí royì mu zíyì 'd̀t̀t̀ zée simiyì.’

31 Máa bi ngára málúyú ledre wá, do 'dó'do máa káa zí wo ba ní ní, Lomo nì karanée 'dó'do 'yi lúyú ledre ga gére née bisinyíne.”

32 Ngítì géyì 'yi lúyú ledre e niyí kóo bo gbre 'di'biní yée kpa kí Yésu g̀ ro úfu yée. 33 Simi bi nderéoguní go kí Yésu do bi bi ndìsìní úfu 'yi e doa, ndoloní Gologóta, ledre g̀ simi a kídí, cóngó do 'yi ní, zíye phéphé wo ore. Zíye kpá phéphé ngítì géyì 'yi lúyú ledre e gbre, ngítì a do s̀lì Yésu 'bi anú, ngítì a do ngelì. 34 Zíye ónzó gbégbé*

23:30 23:30 Uzíya 10:8

* 23:34 23:34 Ónzó gbégbé: Ba misi'di bi kóo Yúda e ndìsìní géle 'yi ḱe g̀ moko 'bi Lomo ní.

ífibáyi bongó ené e kíe dongaráye. Zí Yésu íni ini zí 'Buné kídí, “Babá, ídí ótoómo ledre zí 'yì ga bi mengíní bisinyí ledre zíma ba, gí zía owoní eyé éyì bi ndìşiní mēngì a nēe wá.”

³⁵ Zí 'yì mindéré e ndìşì tóroyé dogboṛu misi'di ndìşì lúrukása wo do mingbúngbu kágá, zí mingburoko 'yì 'bì Yúda e ndìşiyé fóló wo kídí, “Sara bi kóo yá nēe ni Kírēsìto, 'yì yómo 'yì e, Lomo kasaogu nēe ne ní, idí mu yómo roné ke.”

³⁶ Zí asikíri e kpá ndìşiyé fóló wo gí zía bi uku ya nēe ni ngére ní. Zíye óguyé kí mindogó le'yì í'bì a zía, ³⁷ zíye úku ledre kídí, “Togú bi áyí tí ngére 'bì Yúda e ní, yómo royì mu ke.”

³⁸ Zíye éké sì ledre bi ufuní wo gí roa ní phéphé óto a doa 'dága kídí, “BA MONGU NGERE 'BI YUDA E.”

³⁹ Zí ngúru 'yì lúyú ledre bi phephéní yé ba úku sínayi ledre kídí, “Togú áyí ba tí Kírēsìto ma'díi ní, yómo royì mu gí ro zíyì kpá yómo zée ke.”

⁴⁰ Zí eze a úku ledre zía kídí, “Éré Lomo wá gí zí 'di, ndaá bi umbu bi áyí úyu a nēe ni úyu ba kpá wo ní wá? ⁴¹ Bì 'do'doní zée ba mbì gí zía bi luyúzé ledre ní. Sara o'do nēe luyú ledre go, luyú ené kémbì ledre wá.”

⁴² Zía úku ledre zí Yésu kídí, “Mongú 'yì, kí'dí bi áyí go ngére ní, ndá sómùlìgì ledre máa wá.”

⁴³ Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Ndá sómù ledre wá, azé ídí karaba kéyì simi 'be bi 'yì e ndìşiní ídí simi a kí rokinyi ní.”

Ledre gí ro umbu Yésu

(Lúru kpá Matáyo 27:45-56, Máríko 15:33-41, Yiwáni 19:28-30)

⁴⁴ Nda go kí yana kadra, zí kadra ìlìne mbutú, zí mìtuluru ídine mbìrì ndéréoguné gí ro şindí kadra ota.

⁴⁵ Zí mongú mbílì bongó bi odó 'dütuní simi 'Dìcì 'bì Lomo kíe káa bi ngítì géyì 'yì e niyì olú simi 'dìcì máa wo bi kí ìrì Lomo ní lófoné gberé kú

gí 'dága gí bi. ⁴⁶ Zí Yésu íni ini zí Lomo kí kúrúne 'dága kídí, “Babá, 'dí'bi 'dówúma mu zíyì íri.” Kací ledre bi uku nēe lu'bú wá, zí 'dówúa olúoguné.

⁴⁷ Simi bi mongú 'yì 'bì asikíri ga gére nēe lurú ledre bi Yésu mengì nēe kené ní, zía í'bì mbófo éyì zí Lomo kídí, “Ma'díi, o'do ba ndaá 'yì lúyú ledre wá.” ⁴⁸ Tú'dú 'yì ga bi yokoní royé ore ndìşì lúru Yésu 'dága do mingbúngbu kágá, simi bi lurúní mongú ledre bi Yésu mengì nēe ni kí kíkíné ní, zíye báiyé gí ore kí ndìşì sémbì kó'dúye gí zía ledre ma'dáa ni kí mongú roko'buné. ⁴⁹ Zí eze lámá Yésu ma'dáa kpá kí ngítì géyì kará ga bi nṅunṅuní ledre ené zíye lódú kací a kú gí simi káṅgá bi Galiláya ní, tóro kása royé gbála ndìşì lúru ledre bi ndìşì mēngì roné zí Yésu nēe.

Otoní bi zí Yésu

(Lúru kpá Matáyo 27:57-61, Máríko 15:42-47, Yiwáni 19:38-42)

⁵⁰ Ngúru mongú 'yì 'bì Yúda e ni kóo bo ìrìya Yoséfa, ni bilámá o'do kpá mbigí 'yì 'bì Lomo. ⁵¹ Nṅunṅu ené ledre 'bì lafúga ga bi ndìşiní yéme a gí ro mēngì Yésu kíe ní wá. Oṅu yì ené gí simi owú gara 'bì káṅgá 'bì Yúdáya bi ndìşiní ndólo a Aramatáyo ní, kí mongú óto komo gí ro 'yì bi Lomo ni kása óṅu a káa do mongú ngére ní. ⁵² Zía ìnyiné ndéréne zí mongú 'yì Piláto ndú'yú wo idí ótoómo umbu Yésu zíne ndéréne óto a. ⁵³ Zí Yoséfa ìmbíóto umbu Yésu bi gí do mingbúngbu kágá. Zíye yéme wo simi bikenyì mbílì bongó, zíye 'dí'bi umbua ndéré óto a simi gu bi iciní simi landa ngára otoní aka 'yìma'dí simi a wá ní. ⁵⁴ Kadra máa nēe kóo şindí kadra 'bì yéme ro'yì, gí zía kílondó a nēe go Şílì 'bì 'Dówúro.

⁵⁵ Zí kará ga bi lodúní kací Yésu ma'dáa kú gí simi Galiláya ní kpa útúye do kací Yoséfa gí sì bi íri, zíye lúru miótoa cú kí komoyé. ⁵⁶ Simi bi otoonzóní bi go ní, zí kará ga

gére née ndá'bayé 'be, yémeómo su'bù mindonyo kpá kí ngíti géyì kágá e mbá nzíyiyé zíye ndísiyé kí gí zía otoní née úndru lorù 'bì Sílì 'bì 'Dówúro.

24

*Yésu urú gí simi umbu
(Lúrú kpá Matáyo 28:1-10,
Márikó 16:1-8, Yiwáni 20:1-10)*

¹ Nda go akpa kí sị ndóndó simi sịlì gí do kací Sílì 'bì 'Dówúro, zí kará ga gére née 'dí'bi su'bù mindonyo ga bi yemeomoní yée ní ndéré kíe sị bi. ² Niyí ógụ iri ní, gburugbu oyóní tutú gí tara mbotu bi go. ³ Geré zíye ólúye simi gu, lurúní bi káa ní, umbu Ngére Yésu ndaá 'bì ené lolu wá, zí tarayé ìdríne mbá mīdrì. ⁴ Niyí aka cìkì ndísi sómùlóbó ledre née yá, zí ya'dá e gbre mbá kí bikenyí bongó gindri gindri royé ólúogụ tóroyé kenée. ⁵ Zí kará ga gére née líyiyé, zíye ési doyé mbá bi gí zí ngiri. Zí ya'dá ga gére née úku ledre kídí, "Ndísisé gámásó'do 'yì bi ní trídri ní dongará umbu e gí ro 'di? ⁶ Ndaá 'bì ené lolu ona wá, urú yì ené go. Ledre kóo uku zise simi kángá bi Galiláya ní ndaá lígì sée wá, mengì roné née ne. ⁷ Uku kóo kídí, 'Ngíti géyì 'yì e niyí karanée í'bì ngbángá Owù 'bì 'Yìma'dí zí 'yì lúyú ledre e úfu wo. Nda simi ota sịlì, zía úrúne.'" ⁸ Geré zí kará ga gére née sómúndíki ledre kóo uku ní.

⁹ Zí kará ga gére née ìnyiyé gí sị bi gí ore ngásá ndá'bayé úku ledre bi lurúní sị bi iri née zí 'yìmikása ga bi idiakání sokó do kéré ní, nda kpá kí ngíti géyì 'yì lódú kacíga ga bi ore ní. ¹⁰ Kará máa ga gére née kóo Maríya gí simi owù gara bi kí ìríné Magidála ní, nda kí ngíti a kí ìríné Zowána, kpá kí ngíti Maríya kpì, née 'bì ené mbágá Yakóbo nda kí ngíti géyì lafúye kará e, ukuní ledre máa née ye zí 'yìmikása ga bi 'bì Yésu née. ¹¹ 'Yì ga gére née

ngunúní eyé kóo ledre bi kará ga gére née ukuní ní wá. Somúní yaá kará ga gére née ukuní yì eyé née ngbékpì ledre. ¹² Abú tí kenée ndotó, zí Pétero ìnyiné ngásáne sị bi iri, zía ndálané lúrú bi simi gu, Ngére Yésu ndaá 'bì ené lolu wá. Lá bongó bi yemení wo simi a ní idiakáne simi gu. Zía ndá'bané kí ndísi sómù ledre née, owo 'di'bi mbì eyì bi mengì roné née wá.

*Yésu 'dodo roné zí 'yì lódú kacíne
ga bi gbre ní*

(Lúrú kpá Márikó 16:12,13)

¹³ Kpá cìkì simi sịlì máa née ní, zí ngíti géyì 'yì lódú kací Yésu ga bi gbre ní ìnyiyé ndéréye simi owù gara bi kí ìríné Imawú ní. Nì méyìlì e ìnyì doa gbre gí ro mongú gara Yerusaléma. ¹⁴ Simi mindéréye do misi'di, zíye ndísiyé kí ódroyé gí ro ledre bi mengì roné née. ¹⁵ Simi bi niyí ndísi kí úkulóbó ledre ga gére née dongaraye ní, zí Yésu ólúoguné zíye, zíye ndísi lódú misi'di kéye. ¹⁶ Owoní eyé bi kídí née wo ní wá, gí zía Lomo uçuomo kóo yée née káa bi niyí ówo wo.

¹⁷ Zía ndú'yú yée kídí, "Ledre máa bi ndísisé ndéré kí úku a tí bi gáa ba ní 'bié ledre 'di?"

Zíye tóroyé, zí simi komoyé ídine mbá misínyine. ¹⁸ Zí ngúrúyé kí ìríné Kiliyópa úku ledre zía kídí, "Mongú ledre bi mengì roné do sịlì ga ba simi Yerusaléma iri ba ówo wá ní, ógụ 'bì eyì gí 'da?"

¹⁹ Yésu ya zíye ní, "Bié ledre 'di?"

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Née Yésu, nébì gí simi gara Nazeréta, Lomo í'bì kóo roko'bu go zía, zía ndísiné 'dodo ledre zí 'yì e kpá kí méngì mingburoko ledre e, zí Lomo kí 'yìma'dí e ídiye mbá kí rokinyi gí zía. ²⁰ Kara kóo ba zí manda ga bi 'bì 'yì 'dáná éyì e kpá kí ngíti géyì mingburoko 'yì ezé e í'bì ngbángá a zí akúma 'bì Róma idíní úfu wo. Do úfu wo do mingbúngu kágá. ²¹ Azé 'bì ezé kóo go kí mongú rokinyi kídí

née go Kírésìto kóo Lomo uku ledre kásaógu a ní, ogu go gi ro yómo zée Isiréle e. Éyì ndaá lolu wá, mengi karaba simi kángá go 'dényé sǐlǐ ota. ²² Tarazé ìdrí gáa gi zí ngíti géyì kará e gi dongaráze. Simi bi gáa ìnyìní akpa kí sǐndóndó ndéréye sǐ bi ní, ²³ niyí ógu íri ní, o'do máa née ndaá 'bi ené lolu wá. Zí ngíti géyì maláyika e 'dódo royé zí kará máa ga gére née, zíye úku ledre kídí o'do máa urú yí ené. ²⁴ Zí ngíti géyì 'yì ezé e kpá geré ìnyì ngásáye íri, tí ma'díi ogu ndikiní eyé wo wá."

²⁵ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ówosé esé ledre wá gi zí 'di, ledre ga bi kóo nébì ukuní yée gi romá kídí Lomo ni kásaógu a ní ìlisé ngúnṅu wá gi zí 'di?" ²⁶ Ídísé ówo a kídí Kírésìto ni aka 'dó'dó zía kpá úyuné zía úrúne kí, zía ndá'balúgu roné komo ere kí mongú roko'buné. ²⁷ Nda gi ore zí Yésu ma'dáa tónóne úku yéme ini ledre gi simi ledre ga bi kóo nébì e ukuní gi roné do éké yée simi miéké kúrú Lomo ní zíye. Tonó kí Músa nda kí yée ga bi ngíti géyì nébì e ukuní ní.

²⁸ Simi bi nderéoguní nda go gbóo kí gara bi ya'dá ga geré niyí ndéré simi a ní, zí Yésu ídíne káa zí ayí ókpó ené miókpó ní. ²⁹ Zí ya'dá ga gére née úcuómo wo kídí, "Kadra utú go ndá lolu ndéré wá, idíze 'dú'du kése ona togú bi ará go yá, zíyì ndéréyì." Zí Yésu ndéréye kéye.

³⁰ Nda go do bi éyì miánu, zí Yésu 'dí'bi ambata zía í'bí mbófo éyì zí Lomo gi roa, zía 'déwe simi a zía í'bí a zíye. ³¹ Geré zí komo ya'dá ga gére née óngóne zíye ówo a kídí ábuwá ba yí ené Yésu ke. Zía lélíne gi zíye gi ore. ³² Zí ya'dá ga gére née úku ledre dengbìye kídí, "Ábuwá ledre bi gáa ndìsì úku a zíze do mǐsì'di 'dáa ní utú yeme roné do mimbé'dezé kpìñì gi zí kéyì née."

³³ Geré zíye ìnyiyé ndá'balúgu royé simi Yerusaléma. Niyí ógu íri ní, ngítí 'yimikása ga bi sokó doa

kérí ní nda kpá kí ngíti géyì 'yì e yokoní royé go mbá do bi kǐé'do. ³⁴ Kpálá bi oguní ní, geré zí lafúye ga bi gáa ore ní, úku ledre zíye kídí, "Ma'díi, Ngére urú go 'dodo roné go za cú zí Simúna." ³⁵ Zí lafúye ga bi gáa gbre nda'baoguní gi simi Imawú ní kpá líkpí ledre bi mengi roné zíye do mǐsì'di nda kpá kí wo bi simi bi 'dewe ambata ní, zíye ówoyéme wo.

Yésu olúogu dongará 'yì lódú kacíne e

(Lúru kpá Matáyo 28:16-20, Mária 16:14-18, Yiwáni 20:19-23, Moko 'bi 'yimikása e 1:6-8)

³⁶ Simi bi niyí aka ndìsì líkpí ledre née kenée ní, ve, zí Yésu kpá olúoguné dongaráye ore. Zía úku ledre zíye kídí, "Mimbé'desé ìdrí mu."

³⁷ Simi bi Yésu olúogu ve dongaráye ní, zíye líyiyé gi zía somuní 'bi eyé go kídí 'yì lará ogu ne. ³⁸ Zía úku ledre zíye kídí, "Ndásé éré ngìrì wá, ídísé ngúnṅu a kídí máúrú gi simi umbu go ma'díi. ³⁹ Lúru aka mbiñi ga bi simi sǐlǐma ba kí yée ga bi ro sǐndíma ní. Táta lúru aka romá, née tí máa ndaá 'bi ené 'yì lará wá, 'yì lará ndaá kí esì roné kpá kí cóngó siminé wá."

⁴⁰ Gi do kací ledre née ní, zía 'dózo sǐlǐne zíye kí sǐndíne gi ro zíye lúru mbiñi. ⁴¹ 'Yì ga gére née mbá, ledre née ni aka zíye káa zí ranga ní, togú Yésu urú née tí go née yá. Zía ndú'yú yée kídí, "Owú éyì miánu ni laká tí zise ona bo?" ⁴² Zíye í'bíogú milíci kenzé zía, ⁴³ zía ánu a tí dongaráye ore.

⁴⁴ Zía úku ledre zíye kídí, "Máayí ba kpá úku ándá ledre kóo 'dá'dá ní zise. Lorú ga bi kóo Músa ekéní yée kí nébì e kpá kí yée ga bi simi Ke'bi 'bi Dawídi e gi romá ní niyí méngi royé mbá."

⁴⁵ Zía sáká 'yì ené ga gére née gi ro zíye ówoyéme ini ledre gi simi ledre ga bi ekéní gi roné simi miéké kúrú Lomo ní. ⁴⁶ Ba ledre bi ekéní ní kídí, "Kírésìto ni 'dó'dó zía

úyuné, nda simi sílì ota zía úrúne
 gí simi umbu. ⁴⁷ Ngíti a nda 'bi
 ené kídí 'yì ené e niyí tónó gí simi
 Yerusaléma ndéré kí úku bilámá
 sanda ené zí 'yìma'dí e mbá idíní
 ótoómo méngì bisinyí ledre zíye
 ngúngu ledre 'bi Lomo gí ro zíye
 ómoyé. ⁴⁸ Sée 'yìmikása amá e ásá
 'dókó ledre máa ga ba se kídí ledre
 ga bi méngìní royé zíma ba niyí
 ma'dí ledre e. ⁴⁹ Ídísé ówo a kídí
 'Dówù Lomo kóo Babá uku ledre a
 gí ro í'bí a zíse káa do sáká éyí
 ní, mááyí go ndéré kásaógu a. Tí
 lá ídísé aka ndìsì simi Yerusaléma
 ona zí sáká éyí née óguné káa do
 roko'bu zíse té kí."

*Yésu nda'ba komo ere
 (Lúrú kpá Mária 16:19,20, Moko
 'bi 'yìmikása e 1:9-11)*

⁵⁰ Zí Yésu 'dí'bi yée zíye ólúóguyé
 gí simi Yerusaléma gí ore ndéréye
 simi ngíti owù gara kí ìrìné
 Beteníya. Simi bi oguní ìri ní, zía
 síkpì sílìne 'dága í'bí úndru zíye.
⁵¹ Ngbùrù simi bi ni ndìsì ìni ini
 zí Lomo kí í'bí úndru ní, yóó zía
 ndá'balúgu roné komo ere. ⁵² Zíye
 óto úndrua ore, zíye nda ìnyiyé
 ndá'balúgu royé simi Yerusaléma
 kí mongú rokinyi. ⁵³ Kací kadra
 mbá, zíye ndìsì ndéréye simi 'Dìcì
 'bi Lomo ìni ini zí Lomo.

**Bilámá ledre bi
Yiwáni
eké ní
Ledre gi ro búkú bi
Yiwáni ní**

Yiwáni eké búkú ba ne. Ni ngúru 'yì gi dongará 'yìmikása ga bi sokó doa gbre 'bi Yésu ní. Eké búkú ba gi ro 'dódo ledre kíe zì Yúda e kpá kí kúfú ngíti géyì 'yì e gi ro zíye ngúngu ledre Yésu. Yiwáni lìkpì ené ledre gi ro mindìsì Yésu do sogo káṅgá wá. Uku ledre geré gi ro mĩngburoko ledre ga bi Yésu ndìsì mengì yéé kpá kí ledre ga bi ndìsì 'dódo yéé ní. Ledre nées 'dodo kírì nées kídì Yésu ndaá 'bi ené dũyú 'yìma'dí wá, ni yì ené kpá za cù Lomo (Kápita 1:14).

Búkú ba uku ledre zíze kídì Yésu ni kúrú Lomo bi Lomo kasaogu wo do sogo káṅgá, ógu úyuné káa do éyì 'dáná gi ro 'dí'bióyó dũyú lúyú ledre 'bi 'yìma'dí e ní wá, ni Masíya bi kóo nébì e ndìsìnì úku ledrea kídì ni ógu ní. Simi kápita ga bi 13-17 Yiwáni uku ledre gi ro 'yì lódú kacì Yésu kídì oto 'búye go kángaya kpá kí ledre ga bi Yésu uku yéé 'dá'dá do kí 'dí'bi wo kí tagá nées ní ní. Simi odu a, Yiwáni uku ledre gi ro ngbanga Yésu kí mĩphéphé wo do mĩngbúngu kágá kí ledre gi ro miúrúga gi simi umbu kpá kí ledre bi 'dodo roné zì 'yì lódú kacíne e kídì tũ'dú ní.

Yésu ni Ledre

¹ Simi bi kóo Lomo otoogu aka do sogo káṅgá ba wá ní, Ledre ni kóo kú goó bo 'desì, niyì kóo kí Lomo do bi kíé'do. Ni kpá Lomo bi kíé'do nées. ² Ni kú kí Lomo do bi kíé'do 'dá'dá Lomo otoogu aka kóo do sogo káṅgá ba wá.

³ Ledre otoogu éyì ga bi do sogo káṅgá ba za mbá ne. Éyì bi kíé'do káa yaá otoogu ne wá ní ndaá.

⁴ Ledre ma'dáa ni yì ené ne trídri, zì trídri máa nées nda ídine zì 'yìma'dí e káa do bimióngó. ⁵ Trídri máa nées ogú ne káa do bimióngó zì 'yìma'dí e, mituluru utúasá 'dũtu a wá.

⁶ Nées ní, zì Lomo kóo kásaogu ngíti o'do írja Yiwáni, ni 'yì í'bì babatiza zì 'yì e. ⁷ Yiwáni ma'dáa Lomo kasaogu wo 'dódo ledre gi ro bimióngó zì 'yìma'dí e gi do bi zíye ngúngu a. ⁸ Yiwáni ma'dáa ndaá 'bi ené ne bimióngó máa nées ne wá, ogú 'bi ené lá 'dódo ledre zì 'yìma'dí e gi ro bimióngó ma'dáa. ⁹ 'Yì bi ni mbigì bimióngó zì 'yìma'dí e ní, ni go ógu zì 'yìma'dí e do sogo káṅgá.

¹⁰ Abú Lomo otoogu 'yìma'dí e do sogo káṅgá ba kpurú gi simi roko'bu 'bi bimióngó yá, simi bi bimióngó ogú nda ndìsì dongará 'yìma'dí e do sogo káṅgá ní, owoní eyé lolu kóo bi kídì nées wo ní wá. ¹¹ Tí bi ogú dongará 'yìma'dí e do sogo káṅgá ní, f'i, 'yì ené e asiní yì eyé gi roa fú lá miási. ¹² Bi nda kenée ní, zì 'yì bi ni bimióngó nées nda yì ené mengì bilámá ledre zì 'yì máa yéé ga bi ngunguní ledre ené go ní, zíye ídíye mbigì owú ga bi 'bi Lomo ní. ¹³ Ndaá bi ya kídì Lomo ndikiogu yéé káa zì bi 'yìma'dí e ndìsìnì ndíki owú e ní wá. Lomo 'di'bi yéé káa do owú 'bi ené e, yì ené kacì miyéme ledre ené 'bi Lomo.

¹⁴ Zì 'yì bi ndìsìnì ndólo wo Ledre bi kóo niyì kú kí Lomo komo ere ní, ógu ndìsìné dongaráze 'yìma'dí e do sogo káṅgá, gi zía oto 'búze go kángaya. Zée 'yìmikása ené e, owoyemezé roko'bu a go bilámáne kídì roko'bu 'bi bikérì Owú 'bi Lomo ogú go gi zì 'Buné kí ma'díi ledre kpá kí bilámá mĩmengì ledre do sogo káṅgá.

¹⁵ Nées 'yì bi kóo Yiwáni 'yì Bábátizì 'yì e uku ledre a kídì "Ngiti mongú 'yì ni bo ni ógu gi do kacíne roko'bu a kí mĩmengì ledre ené e mbá romoní do 'bi ené 'bi Yiwáni go

ní. Romo doné gí zía ni yí ené kóo kú bo 'desí.’’

¹⁶ Zée 'yí ga bi ñgunzú ledre 'bi mongú 'yí máa née go ní, azé go kí mongú rokinyi kací kadra mbá gí zí bilámá ledre ga bi mengí yée zíze kí úndru bi i'bí zíze odu a ndaá ní. ¹⁷ Ni tí kenée ma'díi, gí zía Lomo i'bíogú ené kóo zí Músa lá duú lorú idí éké a zíze 'yíma'dí e wá. Kasaogu za cú Kírésito* Yésu† ógu 'dódoyéme misi'di bi née ni yómo zée do a ní zíze. ¹⁸ 'Yí bi yaá lurú Lomo go kí komoné ní ndaá. Lá duú bikérí Owú 'bi Lomo, bi niyí kí 'Buné kíé'do ní, ogu ne 'dódoyéme Lomo zíze.

Yúda e ndu'yúní Yiwáni Babatiza (Matáyo 3:1-12, Máriko 1:1-8, Lúka 3:15-17)

¹⁹ Kadra kíé'do zí mingburoko 'yí ga bi 'bi Yúda ga bi simi Yerusaléma ní ñnyiyé kása ngíti géyí 'yí e gí simi kufú 'yí ga bi ndoloní yée Lévi e ní kpá kí ngíti géyí 'yí 'dáná éyí e zí Lomo kídí, idíní ndéré ndú'yú Yiwáni, togú ni tí ma'díi Kírésito 'yí yómo 'yí e bi yée ndişiní oto komoyé kací a ba yá? ²⁰ Zí Yiwáni úkulúgu ledre zíye fúo kídí, “f'i, mánda 'bi amá Kírésito wá.”

²¹ Zíye ndú'yúlúgu wo kídí, “Sara bi née ní, áyí nda go náambi? O'do bi ni nébi# kí iriné IliyaŞ ní?”

Zí Yiwáni kpá úkulúgu ledre kídí, “f'i, mánda 'bi amá Iliya wá.”

Mingburoko 'yí ga gére née ya zía ní, “Áyí nda go náambi, ngúru nébi bi Lomo kasaogu wo ne ní?”

Yiwáni ya zíye ní, “Mánda 'bi amá kpá ngúru nébi bi Lomo kasaogu ne ní wá.”

²² Mingburoko 'yí ga gére née ya zí Yiwáni ní bilámáne. Bi goó kenée ní, úku aka nda mbigí ledre gí royí zíze gí do bi zíze ndá'bazé úku a zí mingburoko 'yí ezé ga bi kasaní zée zíyí ba.

²³ Zí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídí, “Mááyí ba 'yí bi kóo nébi Isáya uku ledre a 'desí kídí, 'yí ni karanée ndişí ótrú ledre zí 'yí e simi súwú kídí,

“ ‘Yémeómosé misi'di mu nzíyiné zí Ngére,

ídísé 'dózo yéme misi'di zía.’ ”

²⁴ Zí ngíti géyí Farúsáyo ga bi* niyí dongará mingburoko 'yí ga bi Yúda e kasaní yée ndéré ndú'yú Yiwáni ní, ²⁵ “Ñnyiyé ndú'yú Yiwáni kídí, sara togú bi ndá Kírésito wá, ndá kpá nébi bi kí iriné Iliya ní wá, ndá kpá ngúru nébi bi Lomo kasaogu ní wá ní, ambi i'bí nda roko'bú zíyí, zíyí ndişiyí mengí babatiza kíe zí 'yí e ní ne?”

²⁶ Zí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídí, “Mándaşí mengí 'bi amá lá duú babatiza bi kí iní ní. 'Yí ni bo dongarése, tí lá ówosé esé wo wá. ²⁷ Née mongú 'yí bi kóo máúku ledre a kídí, ni ógu gí do kacíma ní. Máútúásá gbawá ndişí mengí moko zía do bilámá misi'diné káa zí bi ili ní.”

²⁸ Ledre máa née mengí kóo roné simi gara Betenía sága mongú ngburu bi Yeredéne kí'dí bi kóo Yiwáni ndişí bábátízí 'yí e ní.

Yésu Owú Kábiríki 'bi Lomo

²⁹ Nda káa zí kílonó a née, zí Yiwáni lúruńdiki Yésu ni go ndişí ógu mi'dí zíye. Zí Yiwáni ma'dáa ñnyiné úku ledre zí 'yí ga bi cigíne ore ní kídí, “Lúrusé aka o'do bi ni ndişí ógu gí 'dáa ba,

* **1:17** 1:17 Kírésito: Ini ledre gí simia kídí, 'yí bi Lomo gelé wo káa do Ngére ní. † **1:17** 1:17 Yésu: Ini ledre gí simia kídí, Lomo yomo 'yí e. ‡ **1:21** 1:21 Nébi: Ndishiní kóo úku ledre née gí ro nébi kóo Músa uku ledrea kídí ni ógu ní. Ólo Gbre lorú 18:15-18 kí Moko 'bi 'yimikása e 3:22-23. § **1:21** 1:21 Iliya: Iliya ni kóo nébi 'bi Yúda e bi kóo Lomo 'di'bilugu wo 'desí komo ere ní. **1:23** 1:23 Isáya 40:3 * **1:24** 1:24 Farúsáyo: Née ngíti géyí Yúda ga bi ngára ndití'dofuní do lorú bi Músa eké ní wá ní. Ñgununí kídí lomo ro 'yíma'dí e ni bo, maláyika e niyí bo, 'yí e ndişiní kpá úru gí simi umbu. Ólo Moko 'bi 'yimikása e 23:6-8.

née Owú Kábìrìkì† bi Lomo kasaogu wo zía ógù 'dí'bióyó lúyú ledre 'bi 'yìma'dí e ní." 30 Née 'yì bi máúku ledre a zise kídí ni ógù gí do kacíma, roko'bu ledre ené romo do 'bi amá go kíngaya gí zía ni yì ené kóo kú go bo 'desì ní. 31 Máówoyéme amá aka kóo wo 'dá'dá kpá wá, nda té simi bi mándìsì bábátìzì sée ní. Ábuwá Lomo yeme ledre née kenée zíma gí ro zíma ndìsì má bábátìzì sée Isiréle e kí iní gí ro 'dódooyéme wo zise.

32 Yiwáni uku kóo ledre gí roa kídí, "Simi bi kóo mándìsì bábátìzì wo zí 'Dówú Lomo‡ ógùnè gí komo ere doa káa zí kírikó'do ní. 33 Nda té zí Lomo bi kasa máa ndìsì méngì babatiza zí 'yì e ní úku ledre a kídí, "Yì bi lúru 'Dówú Lomo ógù doa káa zí kírikó'do née ní, née wo bi ni bábátìzì 'yì e kí roko'bu 'bi 'Dówú Lomo ní." 34 Máúku zise ma'díi, o'do née máówoyéme nda wo go, ni mbigí Owú 'bi Lomo."

Mìzefì 'yì ga bi lodúnì kacì Yésù ní

35 Gí do kacì ledre née, nda simi ngítì sílì kpì, Yiwáni niyí go ndìsì tóro kí 'yì lódú kacíne e gbre. 36 Zía lúru ndíki Yésù kí ndéré 'dècì bi gbála. Zía ìnyìnè úku ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, "Lúrusé aka o'do bi 'dáa, née Owú Kábìrìkì bi Lomo kasaogu gí ro úyuné do bi kacì 'yìma'dí e ní."

37 Simi bi 'yì lódú kacì Yiwáni uwúnì ledre bi Yiwáni uku zíye kenée ní, zíye ìnyìyé gbrengrá ndéréye lódú kacì Yésù.

38 Zí Yésù lúru ndíki yée do kacíne. Zía ndú'yú yée kídí, "Ílisé 'di?"

Zí ya'dá ga gére née úkulúgu ledre zí Yésù kídí, "Yì 'dódo ledre ndìsì ndìsì 'da?"

39 Zí Yésù úkulúgu ledre zíye kídí, "Ógusé mu ndéré ówo bi ndìsì má."

Zíye ndéréóguyé do bi bi Yésù ndìsì doa ní. Zíye ndìsì ónzó ngítì kadra née teké zí Yésù íri, gí zía ndikínì kóo née nda go kí kadra tagá éyì 'bi sìnđì kadra eso.

40 Ngúru 'yì gí dongará ya'dá ga bi gbre uwúnì ledre bi Yiwáni uku zíye, zíye ìnyìyé ndéréye lódú kacì Yésù ní, ni Andiríya, lúndu Simúna Pétero. 41 Simi bi nda'baogunì gí zí Yésù girí ní, geré zí Andiríya ndéréókpóne úku ledre zí lúnduné Simúna Pétero kídí, "Ndikizé Masíya go." Ledre gí simi ndóló bi Masíya née kídí Kírésìto, née wo bi Lomo kasaogu wo káa do 'yì yómo 'yì e ní.

42 Zí Andiríya 'dìyíóto lúnduné Simúna Pétero zí Yésù íri.

Zí Yésù lúru Simúna cii, zía úku ledre zí Simúna kídí, "Máówo yì bú, áyí wotì Yiwáni. Tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, mikánda ìrìyì ní go Pétero." Ini ledre gí simi a kídí, "Tutú."

43 Nda simi ngítì sílì, gí do kacì ledre máa wo née ní, zí Yésù ìnyìnè ndéréne simi kángá bi Galiláya ní. Zíye ndíkíye íri kí ngítì o'do kí ìrìnè Phílipo. Zí Yésù úku ledre zía kídí, "Máìli zìyì ídíyì 'yì lódú kacíma Phílipo."

44 Phílipo ma'dáa ni kpá gí simi Beteseyída, gara bi Andiríya kí lúnduné Pétero niyí gí simia ní. 45 Zí Phílipo ndéréne ndíki ngítì ezené kí ìrìnè Nataníyele zía úku ledre zía kídí, "Nataníyele, o'do bi kí ìrìnè Yésù, wotì Yoséfa bi simi Nazeréta bi kóo Músa kí ngítì géyì nébì e ekénì ledre a simi búkù 'bi lorù ní, ndikizé wo go."

† 1:29 1:29 Owú kábìrìkì: Lomo uku ledre zí Músa kídí idí úku ledre zí 'yì e idínì 'dáná Owú kábìrìkì zí Lomo gí ro do ótoómo lúyú ledre eyé e. Née sì ledre bi ndìsì ní ndóló Yésù Owú kábìrìkì gí zía ni úyu zía 'dí'bióyó lúyú ledre ezé e. ‡ 1:32 1:32 'Dówú Lomo: 'Dówú Lomo ni 'Dówú bi simi Lomo ní. Búkù 'bi Yiwáni uku zise kídí Lomo ni 'Bù, Yésù bi Owú 'bi ené ní ni kpá Lomo zí 'Dówú Lomo ni 'bi ené 'Dówú simi Lomo ní.

⁴⁶ Zí Nataníyele úkulúgu ledre zí Phílipo kídí, “Óo, éyí 'be kpá Naz-eréta zí bilámá ledre méngì roné simi a?”

Phílipo ya zía ní, “Ndá ítí kangú wá, nderézé mu kéyì, zíyì lúru wo za cú kí komoyí.”

⁴⁷ Simi bi Nataníyele ogú go gbóo ro Yésu ní, zí Yésu úku ledre gí roa kídí, “O'do ba ni mbigí Isiréle, bisinyí sómù ledre ndaá do mimbé'de a wá.”

⁴⁸ Zí Nataníyele úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Mongú 'yì, ówo máa 'da, bi zíyì úku ledre gí romá kenée ní.”

Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Málúru yì go simi bi gáa áyí ndìsì 'dówúroyì sì kágá íri, 'dá'dá Phílipo ndólo aka yì wá ní.”

⁴⁹ Gí zí ledre bi Yésu uku kenée ní, geré zí Nataníyele úku ledre fúo zí Yésu kídí, “'Yì 'dódo ledre áyí mbigí Owú 'bi Lomo ma'díi, Ngére do kúfúze Isiréle za mbá.”

⁵⁰ Yésu ya zía ní, ngúngu ledremá nées lá gí zí ledre bi máúku máyá málúru ndíki yì kí 'dówúroyì sì kágá ní? Togú kenée yá, áyí lúru tì'dù mĩngburoko ledre e gí zí wo nées.

⁵¹ Zí Yésu kpá fú úku yata ledre zí Nataníyele kídí, “Ásé karanée lúru ere likpíní go fúo káa zí mbotu ní. Máa Owú 'bi 'Yìma'dí zíma ídíma dongará ere kí do sogo kángá káa zí 'bé'bé ní zí maláyika e ndìsì ékíóguyé gí doa bi kpá kí ékílúgu royé 'dága komo ere.”

2

Yésu oyólo'bó iní káa do le'yì kóró simi Kána

¹ Sílì gbre gí do kací a bi Yésu ndolo Phílipo e kí Nataníyele káa do 'yì lódú kacíne e ní, zí ngíti 'yì méngì ayímbi 'bi ófú ro'yì 'be 'bi ené simi Kána, ngíti owú gara simi Galiláya. Mariya mbágá Yésu ni koo kpá simi ayímbi máa nées íri. ² Ndoloní koo kpá Yésu kí 'yì lódú

kacíne e simi ayímbi máa nées íri. ³ 'Yì e niyí ídí kée ní, le'yì kóró ukú go. Zí Mariya ìnyiné úku ledre zí Yésu kídí, “Bi áyí lúru a ba ní le'yì ukú yì ené go, éyì bi zí 'yì éwé a ní ndaá lolu wá.”

⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zí mbágáne kídí, “Mamá, ba ndaá aka sındí kadra bi zíma 'dódo roko'bumá simi a zí 'yì e ní wá.”

⁵ Nda gí ore, zí Mariya ma'dáa ìnyiné úku ledre zí 'yì 'bi moko ga bi ore ní kídí, “Togú uku ledre go zíse yá, ídíse méngì 'duo wo.”

⁶ Mĩngburoko ndoko iní niyí koo kírì nées ìnyì doa kérì (6) ndìsì ní ìngì'dúcu yée kí iní gí ro do ndìsì méngì moko e kpá kí lúgu éyì e kée kací ondú 'bi Yúda e. Pheré* máa ga gére nées kacíye kékíé'do mbá bikéríye ndìsì 'dí'bi kúkú e cì kérì a (20) togú wá, cì kérì a doa sokó (30).

⁷ Zí Yésu ìnyiné úku ledre zí 'yì 'bi moko ga gére nées kídí, “Ndírì'dúcusé aka ndoko iní ga gére nées mu kí iní.” Zí 'yì 'bi moko ga gére nées tí méngì a kenée, zíye ìngì 'dúcu pheré ga gére nées 'bé.

⁸ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, “Íngísé iní máa ga gére nées mu ndéré kée zí 'yì bi ndìsì lúru bi kací 'yì e ní.” Zí 'yì 'bi moko ga gére nées méngì a tí kenée.

⁹ Zí 'yì lúru bi kací 'yì e 'dí'bi iní nées éwéúzu a. Simi bi ewéúzu ní, oyólo'bó yì ené roné go le'yì kóró, ìnyìromo nda kpá go do le'yì bi ewéní 'dá'dá ore ní mbá. Owo bi bi oguní kí bikinyi le'yì nées gí doa ní wá, 'yì 'bi moko ga bi oguní kée ní owoní dùyè. Geré zí 'yì lúru bi kací 'yì e nées ìnyiné ndólo mĩngì ayímbi, ¹⁰ do úku ledre zía kídí, “Méngìsé bi káa ledre 'dí? Ásé aka gáa í'bíogú mbigí le'yì zí 'yì e 'dá'dá kí, káa zí bi legbe ndìsìzé méngì a ní abú áse nda í'bíogú iní a gí 'dá'ba yá ndaá káa do ledre wá, nées 'yì e lerení go.”

* 2:6 2:6 Pheré máa ga gére nées niyí gí simi tutú.

11 Née mizefi mongú ledre bi Yésu mengi wo bi gbékpí 'yi utúasá méngi a wá, oyólo' bó iní káa do le'yi simi Kána owú gara simi bi Galiláya ní. Simi sɛndi kadra máa bi kóo née ní, zí tú'dú 'yi e ówo a mbá kídí ní kí roko'bu ledre e zíne. Gi zí keyi née, zí 'yi lódú kacíga nda ɛgungu ledre a za kíngaya.

12 Simi bi ayímbi utú nda go ní, zí Yésu ɛnyiyé kí mbágáne kí lúnduné e nda kpá kí 'yi lódú kacíne e ndéré ndísiyé simi ngíti owú gara kí ɛriné Kapáranawúma kí owú sílì cúku'dée.

Yésu ogóbayi 'yi e
(Matáyo 21:12-13, Mária 11:15-17, Lúka 19:45-46)

13 Simi bi ngíti sílì 'bi Ayímbi 'bi Yúda e bi ndísiní ndóló a Umbuokpó† idíaká go lá cúku'dée gi ro zía tónóne ní, zí Yésu ɛnyiné kí 'yi lódú kacíne e ndéréye simi Yerusaléma. 14 Simi bi oguní ɛri ní, geré zíye ndéréókópoye do ligá mongú 'Díci 'bi Lomo.‡ Niyí ógu ɛri ní, ngíti géyi 'yi e niyí go ndísi úgúoyó ɛti e, kábiriiki e kpá kí amámu e zí lafúye gi ro do ndísi 'dáná éyi kíe zí Lomo. Ngíti géyi 'yi oguní 'bi eyé kí kési e ndísi kí óyóló' bó yée. 15 Zí ledre bi 'yi ga gére ndísiní méngi a née sínýine ro Yésu, zía 'di'bi sí'dí bi kí mirásáne ní ndísiné ócò bayi 'yi ga gére née kpá kí bangá eyé ga gére née kíe do ligá 'Díci 'bi Lomo. Zía síkpi tarabíza ga bi 'yi óyóló' bó kési e ndísiní óyóló' bó kési eyé e doyé ní do ɛtríonzó yée kpukpukpu bi, zí kési eyé ga gére née báiyiyé faa bi. 16 Zía ndéréne úku ledre zí yée ga bi ndísiní úgúoyó amámu e ní kídí, “Dí'bióyósé yi esé ga gére née gi ore mu káa zí bi mááyí úku a ba. Ndásé

óyóló' bó 'Díci bi 'yi e ndísiní ógu ɛri ini simi a zí Babá ní káa do sùu wá.”

17 Simi bi 'yi lódú kací Yésu lurúní ledre ga bi Yésu mengi yée gi ro 'Díci 'bi Lomo kenée ní, geré zíye sómúndíki ledre bi kóo ngére Dawídi uku wo do éké a simi miéké kúrú Lomo kídí, “Lomo, 'bú 'díci eyi ofu domá go.”

18 Zí ledre bi Yésu mengi gi ro 'Díci 'bi Lomo née sínýine ro mingburoko 'yi ga bi 'bi Yúda e ní. Zíye óguyé útúye do Yésu kí ledre kídí, “Éyi bi méngi keyi gi zía kenée ní 'di? Togú kenée yá, méngiógu aka ngíti mongú ledre cakaba, wo bi kí roko'buné ní gi ro zíze ówo a kídí ma'díi Lomo kasaogu yi ne.”

19 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Yúda ga gére née kídí, “Togú ɛlisé ówo roko'bumá, ndúrúsé aka mongú 'Díci 'bi Lomo née mbá bi, mááyí úbúlúgu a duú simi sílì ota.”

20 Zí Yúda ga gére née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Úu, úku née ledre? 'Díci 'bi Lomo bi simibi nderé do 'yi e kí úbú a 'dényé cí gbre doa ɛnyí doa kéri (46) ní, yá togú ndurúní yá née ni úbúlúgu a duú simi sílì ota (3)?” 21 Yésu uku ené née ledre 'Díci 'bi Lomo wá, uku yi ené née ledrené. 22 Simi bi úrú gi simi umbu ní, geré zí 'yi lódú kacíga sómúndíki ledre bi kóo uku ní. Gi zí keyi née, zí 'yi lódú kacíga ɛgungu ledre ga bi miékéye simi miéké kúrú Lomo kpá kí ngíti géyi ledre ga bi Yésu ma'dáa uku yée ní.

23 Simi bi kóo Yésu niyí simi Yerusaléma ní, simi Ayímbi 'bi Umbuokpó, zí Yésu ma'dáa kóo ndísiné méngi tú'dú mingburoko ledre e ɛri. Gi zí keyi née, zí tú'dú 'yi e ɛgungu ledre a ma'díi. 24 Tí lá Yésu ma'dáa ili ené kóo méngi keyi kací

† 2:13 2:13 Ayímbi Umbuokpó: Ni sɛndi kadra bi Yúda e ndísiní sómúndíki ledre bi kóo Ngére Lomo okpó gi do 'be 'bi eyé e ufu owú 'bi eyé e wá gi zía bi oróni sáma owú kábiriiki ro kágá mbotu eyé e ní. Zía kóo 'di'biogu yée gi simi ɛzibiti gi simi 'do'dó bi kóo niyí simi a ní. Ólo Ólúogu 12:1-20.

‡ 2:14 2:14 'Díci 'bi Lomo: 'Díci máa wo née ni duú kíe do simi Yerusaléma. 'Yi 'dáná éyi e ndísiní lengbe 'dáná éyi simia gi zía Lomo ni ore, gi ro zía ótoómo lúyú ledre 'bi 'yi e. 2:17 2:17 Ke'bi 'bi Dawídi e 69:9

misómù ledre 'bi 'yì e wá gí zía owo bú mimbé'deyé ndaá bilámáne wá. ²⁵ Yésu ma'dáa ili ené zí 'yìma'dí úku ledre 'yìma'dí zíne wá gí zía owo yì ené bisinyí misómù ledre 'bi 'yìma'dí e mbá bú.

3

Yésu 'dodo ledre 'bi Lomo zí Nìkodìmo

¹ Ngíti o'do ni kóo bo ìrìá Nìkodìmo, ni ngúru 'yì gí don-gará 'yì ga bi ndìsiní ndólo yée Farusáyo e ní,* ni kpá ngúru mongú 'yì 'bi Yúda e. ² Simi ngíti sílì, zía lóloné kí ndulù ndéréne úku ledre zí Yésu kídí, “Yì 'dódo ledre, zée Isiréle e za mbá owozé go bú kídí Lomo kasaogu yì ené yì ne ógu 'dódo ledre ené. Owozé gí zía éyì ga bi ndìsì méngì yée ní, gbékpì 'yì utúasá ené méngì yée wá 'búo togú 'yì bi Lomo i'bí roko'bu ledre máa née go zía ní.”

³ Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Máúku zíyì ma'dí, togú 'yì ili gí ro zíne óguné 'be 'bi Lomo yá, idíní ndíkiógu wo mikándané kí.”

⁴ Nìkodìmo ya zí Yésu ní, “Ledre máa née ni méngì roné kenée née láráa káa be 'dì? Bì mááyí nda kpá go mongúma káa zí ba, mááyí ólúlúgu romá simi mbágáma do ndíkiógu máa kpá mikándané née lárá a káa be 'dì?”

⁵ Yésu ya, “Máúku zíyì ma'dí Nìkodìmo, togú ndikioguní 'yì mikándané kí 'Dówù Lomo kpá kí iní wá yá, utúasá ógu 'be 'bi Lomo wá. ⁶ 'Yì máa wo bi ndikiogu wo lá mindíkiógu do sogo kángá ba ní, miméngì ledre ené ni duú 'bi 'yìma'dí e. 'Yì máa wo bi 'Dówù Lomo ndikiogu wo go mikándané ní, ni go mbigí 'yì bi 'bi Lomo ní. ⁷ Zí Yésu kpá úku ngíti ledre zía kídí, 'Nìkodìmo, ndá ónzó komoyì gí zí ledre bi máúku máyá 'Dówù Lomo

idí ndíkiógu 'yìma'dí e mikándané ní wá.’ ⁸ 'Yì bi ndikioguní wo go mikándané ní, miméngì ledre ené gbékpì 'yì e utúasání eyé ówo a wá gí zía 'Dówù Lomo ndìsì úku'bí yée zía ne. Cé káa zí síli bi 'yì e uwúní lá gborù a lurúní roa wá ní.”

⁹ Nìkodìmo ya zí Yésu ní, “Ledre máa née ni nda kú méngì roné née kenée lárá a káa be 'dì?”

¹⁰ Yésu ya zí Nìkodìmo ní, “Bì áyì ba tí mongú 'yì, ndìsì 'dódo ledre zí lafúyì e Isiréle yì ní, sara ówo ini ledre gí simi ledre née wá gí zí 'dì? ¹¹ Máúku zíyì ma'dí Nìkodìmo, ledre ga bi za mbá ndìsìzè úku yée zise Yúda e ní, niyí za mbá ma'dí ledre e gí zía lurúzè ledre máa ga gére née go za cù kí komozé. Tí lá ílisé esé ngún-gu yée wá. ¹² Lúru aka Nìkodìmo, mándìsì úku ledre zise ótoásá a kí éyì ga bi do sogo kángá ona ní, utúasásé esé ówoyème ini ledre gí simi a wá. Sara togú máúku zise lá duú ledre ga bi 'bi Lomo komo ere ní, ásé ngún-gu a, f'ì, ngún-gusé esé e wá. ¹³ 'Yì bi ogú go gí komo ere zía ówoyème ledre ga bi íri ní ndaá, tí lá duú máa bi Owù 'bi 'Yìma'dí ní. ¹⁴ Máa Owù 'bi 'Yìma'dí, máúku zise, káa zí bi kóo Músa yeme lílì kámá zía phéphéngèrì a ro kágá síkpì a kíe 'dága ní, niyí karanée phéphéngèrì máa ro kágá do síkpì máa kpá kenée, ¹⁵ gí ro 'yì bi ngún-gu ledremá go ní zía ídine kí trìdrì bi za fí ní.

¹⁶ “Gí zía 'yìma'dí e do sogo kángá za mbá Lomo oto 'búye go kángaya, zía ìnyiné kásaógu bikérì Owù 'bi ené ógu úyuné gí royé. Yaá 'yì bi ngún-gu ledre a go ní uyu wá, ni idí trìdrìné za fí. ¹⁷ Lomo kasaogu ené bikérì Owù 'bi ené née gí ro zía óguné 'dècì ngbanga 'yìma'dí e wá. Kasaogu wo gí ro zía óguné yómo 'yìma'dí e. ¹⁸ 'Yì bi ngún-gu

* **3:1** 3:1 Farusáyo: Née ngíti géyì Yúda ga bi ngára ndítì'dofuní do lorù bi Músa eké ní wá ní. Ngún-guní ledre 'dówù Lomo, kí ledre maláyika e kpá kí ledre miúrú 'yì e gí simi umbu.

ledre bikéří Owú 'bi Lomo née go ní, Lomo 'decì ené ngbanga roa bisinyíne wá. 'Yì máa wo bi ńgunḡu ledre Owú 'bi Lomo née wá ní, Lomo 'decì ngbanga roa go 'desì. ¹⁹ Lomo kasaogu owú 'bi ené kí bilámá 'dódo ledre, zì bilámá 'dódo ledre máa née ídìne zì 'yìma'dí e káa zì bimiónḡó ní. 'Yìma'dí e asiní nda yì eyé gí ro bimiónḡó née miási gí zía miméngì ledre eyé ni yì ené mbá bisinyíne. ²⁰ Bisinyí ledre ni yì ené káa zì mituluru ní. 'Yì ga bi ndìsiní méngì bisinyí ledre ní sogóní yì eyé bimiónḡó misógó káa bi bimiónḡó ni 'dódoogu bisinyí ledre eyé ke. ²¹ 'Yì máa wo bi ndìsì méngì yì ené dujú bilámá ledre ní, ni yì ené simi bimiónḡó. 'Yì e niyí ìnyì mbá ówo bilámá miméngì ledre ené zíye ndìsiyé úku a kídí, ma'díi, 'yì ba ndìsì méngì ledre bi Lomo ili ní."

Yiwáni 'yì Bábátízì 'yì e uku ledre Yésu

²² Gí do kacì ledre máa wo née ní, zì Yésu ìnyiyé kí 'yì lódú kacìne e gí simi Yerusaléma ndéréye simi kángá bi Yudáya ní. Zíye ndìsiyé 'dódo ledre 'bi Lomo zì 'yì e. 'Yì máa yé ga bi ńgunḡuní go ní, zía ndìsiné kí bábátízì yé. ²³ Simi sìnđì kadra máa bi kóo née ní, Yiwáni ni kóo ore simi ngíti owú bi kí ìřiné Ayinóno gbóo kí ngíti owú bi kí ìřiné Salíma ndìsì bábátízì 'yì e. Gí zía mongú iní ni kóo bo ore utúasá go gí ro bábátízì tų'dú 'yì e simi a. ²⁴ Ledre máa née ndìsì kóo méngì roné née simi bi kóo ngárá ngére Eróde Andipá onzó aka kóo Yiwáni ma'dáa simi sığınì wá ní.

²⁵ Zì ngíti o'do gí dongará Yúda e óguné zíye ndìsiyé ítí kangú dongaraye kí 'yì ga bi 'yì lódú kacì Yiwáni ní gí ro ledre 'bi ídì 'yì drá do komo Lomo. ²⁶ Simi bi 'yì lódú kacì Yiwáni uwúnì ledre bi o'do née uku zíye kenée ní, zíye ìnyiyé ndéréye ndú'yú Yiwáni kídí, "'Yì 'dódo ledre, o'do bi kóo Yésu ndìsìzé kéye sága Yeredéne 'dáa, bi zíyì úku yéme

ledre gí roa ní, uwúze yaá ni nda yì ené ìri go kpá ndìsì bábátízì 'yì e, tų'dú 'yì e niyí nda yì eyé go ndìsì ndéré zía ìri gí ro babatíza."

²⁷ Zì Yiwáni úkulúgu ledre zì 'yì lódú kacìne ga gére née kídí, "Fì, bi ndaá sínýí rosé wá. O'do née méngì ené ledre née lá kí roné wá, Lomo i'bí roko'bu ledre née ne zía. ²⁸ Máúku kóo ledre zise go fúó kídí, 'Mándá 'bi amá Kírésito wá. Mándìsì lá yémeómo 'yì e nzíyiyé zì 'yì yómo 'yì e ma'dáa.' ²⁹ Máúku zise, máa Yiwáni, mááyì 'bi amá lá misanda. Káa zì bi ówosé bú togú 'yì ìli ófú kára yá, ni kása misanda 'dá'dá gí ro yéme misì'di ledre kára máa née ní. Misanda née ni ídì kí mongú rokinyi kí lúru o'do 'bi kára née 'be 'bi towúga ìri simi sìnđì kadra 'bi í'bí lafa. Máa Yiwáni, mááyì go kí mongú rokinyi gí zía 'yì bi mándìsì yémeómo 'yì e zía ní ogú go." ³⁰ Utúasá miútúasá zì ledre Yésu ídìne ne owóowó, ndaá zì ledremá ídìne ne owóowó zì 'yìma'dí e wá.

³¹ Gí zía bi Yésu ogú 'bi ené cú gí komo ere, Lomo kasa wo ne ní, ni ndìsì 'dódo zì 'yì e mbigì ledre bi gí zì Lomo ní. Máa Yiwáni, mááyì 'bi amá 'yìma'dí, 'bi amá mi'dódo ledre ni ndéré 'dìyì roné kacì miméngì ledre 'bi 'yìma'dí e. Dujú wo bi Lomo kasaogu wo gí komo ere ní, roko'bu romo ne. ³² Ni ndìsì 'dódo 'bi ené zì 'yìma'dí e za cú ledre bi luru kí komoné, zía úwú a kpá za cú kí mbíline gí tara Lomo ní. Ledre ga bi ndìsì 'dódo yé née mbá, tų'dú 'yìma'dí e iliní eyé ńgunḡu a wá. ³³ Togú 'yì ńgunḡu ledre ga bi Yésu ndìsì 'dódo yé née go yá, 'yì máa née ńgunḡu kpá go kídí Lomo kasaogu wo ne. ³⁴ Ndìsì 'dódo mbigì ledre ga gére née kenée gí zía Lomo kasaogu wo ne. Lomo ma'dáa i'bí roko'bu 'bi 'Dówúne go zía.

³⁵ Lomo otoomo ledre ené e za mbá zì Owú 'bi ené máa née gí zía oto 'bú Owú ma'dáa go kíngaya.

³⁶ 'Yì máa wo bi nṅunṅu ledre Owú máa nées go ní, uyu wá ni ídí kí trìdrì bì za fí ní. 'Yì máa wo bi ni ási miási nṅunṅu ledre Owú máa nées wá ní, utúasá ndíki trìdrì bì za fí ní gí zí Lomo wá. Lomo 'decì nṅbanga go roa 'desí.

4

Yésu uku ledre e zí nyì 'yì 'bì Samáriya

¹ Zí Farusáyo e úwú ledre kídí, 'yì lódú kací Yésu ndìshìní nda go óḡu eyé zí Yésu gí ro babatíza rómo do 'bì Yiwáni. ² Abú tù'dù 'yì e ndìshìní ndéré zí Yésu gí ro babatíza yá ní, i'bí ené babatíza zíye ne wá. 'Yì lódú kacíga ndìshìní yì eyé í'bì babatíza ye. ³ Simi bì Yésu owo kídí Farusáyo owoní go ya tù'dù 'yì e ndìshìní nda go ndéré zíne ní, zía ìnyì ené gí simi káṅgá bì Yúdáya ní gí ore ndá'balúgu roné simi káṅgá bì Galiláya ní.

⁴ Simi mindá'ba a simi Galiláya, nderé kpurú gí simi káṅgá bì Samáriya ní. ⁵ Simi bì nderéogú simi Samáriya ní, zía ndéréókpóne simi ngíti owú gara 'bì Samáriya bì kí ìriné Sakára gbóo kí bì kóo Yakóbo ndìshì ndìshì doa, zía ótoómo a zí owú 'bì ené Yoséfa ní. ⁶ 'Dawú bì kóo Yakóbo iciomo ní ni kóo kpá bo ore. Simi bì Yésu oguní do 'dawú nées ore ní, zía 'dówúroné do 'dawú máa nées kírí nées gí zí kúrú 'bì nṅbáṅgbá ndéré. Nées kóo kí yana kadra simi sɛndí kadra sokó doa gbre.

⁷ Ndìshì aka kpá lá ca, geré zí ngíti kára nyì 'yì 'bì Samáriya óḡuné ìngi iní ené. Zí Yésu úku ledre zí kára máa nées kídí, "Áko, sáká aka máa kí iní miéwé" ⁸ Simi sɛndí kadra máa bì kóo nées ní, 'yì lódú kacíga nderéní go mbá úgú éyì miánu zíye simi owú gara bì ore nées.

⁹ Zí nyì 'yì 'bì Samáriya nées úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Úku nées kenées ledre 'di, tí bì ówo bú ngára zée Samáriya e ilizé rozé kí

Yúda e wá ní, zíyì úku ledre yá máídí í'bì iní zíyì éwé a?"

¹⁰ Zí Yésu úkulúgu ledre zí kára nées kídí, "Ídí ówo sáká éyì 'bì Lomo bì zíyì ní bo, zíyì ówo 'yì bì ombo iní gí zíyì ba bo, káa bì ómbo iní miéwé go gí do bì zía í'bì a zíyì, wo bì ni óto yì zíyì ídíyì trìdrìyì za fí ní."

¹¹ Zí kára nées úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yì, bì 'dawú ba olú yì ené miólú kíngaya, ngára kádá 'bì lála iní gí simi gu 'dawú gírì ndaá kpá zíyì wá ní, áyì ndíki iní bì zía óto 'yì trìdrì za fí ní gí 'da? ¹² Rómo do bulúnduzé Yakóbo bì kóo iciomo mongú 'dawú ba, zía úyuómo a zíze ndìshìzé éwé a kí bangákulú ezé e ní kí 'di?"

¹³ Zí Yésu úkulúgu ledre zí kára nées kídí, "'Yì bì ndìshì éwé dūú iní 'dawú ba ní, kodró ni kpá fú ndìshì méngì wo. ¹⁴ Togú 'yì ewé iní bì máí'bí máa zía ní, kodró méngì andá lolu wo wá, gí zía iní máa nées ni ndìshì kúkuóḡu simi a káa zí 'dawú ní, zía í'bì trìdrì bì za fí ní zí 'yì ma'dáa."

¹⁵ Geré zí kára nées úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yì, togú ngíti iní ni bo kpí zíyì gí zí wo ba ní, ídí mu í'bì a zíma káa bì kodró ni kpá fú ndìshì méngì máa zíma ndìshì óḡumá ona ke."

¹⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zí kára nées kídí, "Bilámáne, ndéré mu kací o'do bì eyì zíse óḡusé kéne."

¹⁷ Kára nées ya zía ní, "Mongú 'yì, o'do 'bì amá ndaá 'bì enées wá."

Yésu ya zía ní, "Ni ma'díi, zíyì úku ledre yá o'do 'bì eyì ndaá, ¹⁸ gí zía 'dí'bí kóo ya'dá e go 'dá'dá ìnyì (5), o'do máa wo bì cakaba áyì zía nées ndaá 'bì ené o'do 'bì eyì wá. Éyì bì úku nées ni ma'díi."

¹⁹ Zí kára nées úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yì, máówo go kídí áyì nébì." ²⁰ Ngíti éyì kíé'do, zée Samáriya e, bulúnduzé e 'dodoomoní kóo zíze kídí, idízé ndìshì ìni iní zí Lomo dūú do mongú landa ezé bì Gírìzímì ní ona. Séé Yúda e,

úkusé 'bi esé kídí odú bilámá bi 'bi ini zí Lomo ni dujú simi Yerusaléma.

21 Yésu ya zía ní, “Ídí úwú ledre ba bilámáne. Sındí kadra ni go gbóo zí Babá ndíşiné úwú ini 'bi 'yi e zaá do bi e mbá. Ndaá lolu bi yaá ni ndíşí úwú ini 'bi 'yi e dujú do landa Gıřızımı, togú mbú dujú simi Yerusaléma ní wá. 22 Sée Samáriya, ndíşisé ini ini zí Lomo do bisinyí misi'di. Zée Yúda e, ndíşizé ini ini zí Lomo ma'dáa do bilámá misi'diné gi zía owoyemezé wo bú, kasaogu 'yi yómo 'yi e gi simi kúfúze. 23 Máuku zıyi ma'dıi, sındı kadra ogu go zı 'yi e ndışiyé ini ini zí Babá simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo do bilámá misi'diné. Née ledre bi Lomo ili mbigı 'yi ené e idını ndışı méngı a ní. 24 Lomo ni kpá ne 'Dówú. Gi zí keyı née, ili mbigı 'yi ené e, idını ndışı ini ini zía kı roko'bu 'bi 'Dówú Lomo do bilámá misi'diné.”

25 Zı kára née úkulúgu ledre kídı, “Ma'dıi, máowo go kídı Masıya ni ógu. Ni ne wo bi ndışını kpá ndólo wo Kırésıto ní. Ni ógu 'dódoyéme ledre gi ro ledre ga gére née zıze.”

26 Zı Yésu úkulúgu ledre zí kára née kídı, “Kırésıto bi ndışı úku ledre a née ni go tí máa bi mááyı ndışı ódro zıyi ba.”

27 Geré zí 'yi lódú kacı Yésu ga bi gáa nderení úgú éyı miánu ní ndá'baógu ndıki wo ni go ndışı úku ledre zí kára née. Zı tarayé ıdrıne mbá mııdrı. 'Yı bi zía líkpı tarané gi dongarayé úku ledre zía kídı, “Uku zí kára née ledre 'di ní ndaá.”

28 Zı kára née ótoómo ndoko ini ené cıki do 'dawú ore zía ndá'balúgu roné 'be kı'dı bi gáa ogu ní. Zía úku ledre ga bi gáa Yésu uku yée zía do 'dawú ıri ní mbá zí 'yi ga bi zıne 'be ní kpá kı tú'dú ngıti géyı 'yi e kídı, 29 “Máógu ndıki ngıti o'do do 'dawú 'dáa, zía úku ledre ga bi gi do bimá ní za mbá zıma, máowo wá togú née ndaá Kırésıto wá yá? Ógusé aka ndéré lúru wo.”

30 Zı tú'dú 'yi e ınyıyé ndéréye lúru Yésu do 'dawú ıri.

31 Gi do kacı kára née bi nderé go 'be ní, zí 'yi lódú kacıga 'dı'biógu éyı miánu bi gáa nderení úgú a ní zí Yésu zıye úku ledre zía kídı, “'Yı 'dódo ledre, utúasá miútúasá zıyi aka ánu éyı.”

32 Zı Yésu ukulugu ledre zıye kídı, “'fi, éyı miánu amá ni yi ené bo, ówosé esé ledre gi roa wá.”

33 Zı 'yi lódú kacıga ga gére née ndışı ódroyé dengbıye kídı, “'fı, née kenée lára ledre 'di. Ngıti 'yi ogu kı éyı miánu ne zía tée?”

34 Zı Yésu úkulúgu ledre zıye kídı, “Éyı miánu amá ni moko bi Babá kasaogu máa gi ro ndışı méngı a ní, gi ro zıma méngıónzó a.” 35 Yésu ni lúru bi ní, tú'dú 'yi e niyı go ndışı ógu ruu, zía úku muruwayı gi ro 'yi ga bi ndışını ógu née zí 'yimıkása ené e kídı, “Káa zí bi owozé mbá bú ootomo go éfé eso gi do bi do óngo kére ní, lúrúsé aka bi do misi'dı 'dáa. Tú'dú 'yi ga bi niyı ógu née niyı go káa zí kére bi sındı kadra 'bi óngo a utúasá go ní. 36 Babá kasa máa ógu óyu ledre ené zí 'yıma'dı e za mbá cé káa zí 'yi ndışı óyu kúfú gi ro ó'do a ní. Sée 'yimıkása amá e, áse 'yi sáká máa kı moko ma'dáa gi ro zí 'yıma'dı e ndıki trıdrı bi za fı ní. Idızé mu úku ledre 'bi babá kése zí 'yi ené e. Babá ma'dáa ni ıdı kıze kı rokinyı, zía í'bí tákpásılı zıze. 37 Muruwayı bi kídı, “'Yı ó'do kére ni kpı, zí 'yi óngo a nda ıdı 'bi ené kpá kpı ní, ni ma'dıi. 38 Mákása sée lá ndéré óngo nzıyi kére gi yáká kı'dı bi ngára ó'dosé esé yáká máa née se kı bisuwu komosé trıı wá ní. ıdıse ánu 'bi esé lá nzıyi éyı miánu.”

Tú'dú 'yi 'bi Samáriya ngungunı ledre Yésu

39 Simi bi nyı 'yi 'bi Samáriya uku ledre zí tú'dú 'yi e kídı, “Ledre ga bi kóo za mbá máméngı yée ní, wo bi kıé'do káa yaá o'do née owo wá ní ndaá.” Gi zí ledre bi kára née uku

kenée ní, zí tǔ'dú 'yì ga bì 'bì gara Samáriya nées ɲǔɲǔ ledre Yésu.

⁴⁰ Zí 'yì ga bì 'bì gara Samáriya nées óguyé gí zí Yésu ndú'yú wo kídí, idí aka ndíṣì zíye ore cúku'dée. Zí Yésu kóo tí ndíṣìné zíye ore kí sǐlǐ gbre.

⁴¹ Gí zí sǐlǐ bì Yésu mengì zíye ore 'dényé gbre kí 'dódo ledre zíye ní, zí tǔ'dúye ɲǔɲǔ ledre 'bì Lomo gí zí mì'dódo ledre ené.

⁴² Zí 'yì ga gére nées úku ledre zí kára bì uku ledre Yésu zíye ní kídí, "Ma'díi, o'do nées Lomo kasaogu wo ne káa do 'Yì yómo 'yì e. Uwúze ledre ga bì uku yée ní go za cú kí mbílize gí tara a, ndáa lolu dùú ledre bì úku zíze gí roa ní wá. Gí zí kényì nées ɲǔɲǔzé ledre a go."

Yésu yomo owú

(Matáyo 8:5-13, Lúka 7:1-10)

⁴³ Gí do kací sǐlǐ gbre bì Yésu mengíní simi káɲgá bì Samáriya ore ní, zíye ìnyiyé kí 'yìmikása ené e yóo ndéréokpóye simi káɲgá bì Galiláya ní. ⁴⁴ Ba ledre bì kóo Yésu uku 'dá'dá zí 'yìmikása ené e ní kídí, "Máuku zise, togú 'yì ní nébì yá, sùmuɲa otoní eyé úndru a wá." ⁴⁵ Simi bì Yésu nderéoguní simi káɲgá bì Galiláya ní, zí tǔ'dú 'yì e 'dí'bi wo simi sùmu gí zía lurúní mǐngburoko ledre ga bì kóo ndíṣì méngì yée simi Ayímbi bì Umbuokpó simi Yerusaléma ní go za cú kí komoyé.

⁴⁶ Gí simi Galiláya gí ore, zí Yésu ma'dáa ìnyiyé ndá'balúgu royé drú 'dá'ba simi Kána owú gara bì kóo oyólo'bó iní simi a káa do le'yì kóró ní. Simi sǐndí kadra máa bì kóo nées ní, ngíti mongú 'yì ní kóo ore, ní gí simi ngíti owú gara 'bì Galiláya kí ìrìné Kapáranawúma, owú 'bì mongú 'yì máa nées ní kóo kí ndíyá bisinyíne. ⁴⁷ Simi bì o'do nées uwú ledre kídí Yésu ogú go ní simi Galiláya ní, zía ìnyíne gí simi Yúdáya ndéréne ɲǔɲǔ roné zí Yésu kídí, "Mongú 'yì, owú 'bì

amá ndíyá eme roa íri ɲǔ, ógu aka ndéré yómo wo."

⁴⁸ Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do nées kídí, "Sée 'yìma'dí e, ìlisé 'bì esé ba máídí méngì mǐngburoko ledre ga bì kí roko'buyé ní té kí, ásé fú ɲǔɲǔ ledremá?"

⁴⁹ O'do nées ya zí Yésu ní, "Áko mongú 'yì, ndíyá nées eme íri ɲǔ, ógu aka mu ndéré yómo owú nées 'dá'dá zí cóngó roa kí úkúne."

⁵⁰ Zí Yésu kpá úkulúgu ledre zí o'do nées kídí, "Ndá sǐkpì mǐmbé'deyì 'dága wá, ndá'ba mu zíye 'be íri, bisinyí ledre méngì ené owú nées wá."

Zí o'do nées ɲǔɲǔ ledre bì Yésu uku nées, zía ìnyíne ndá'bané 'be. ⁵¹ Simi bì o'do nées ní aka cǐkì do misi'di nda go gbóo 'be ní, zíye ndíkíye kí ngíti géyì 'yì 'bì moko ené e. Geré zíye úku ledre zía kídí, "Mongú 'yì, éyì ndá 'bì ené lolu ro owú wá, roa eme yì ené go."

⁵² Zía ndú'yúlúgu yée kídí, "Ndíyá nées úkú gí roa sǐndí kadra 'di? Zí 'yì moko ené ga gére nées úkulúgu ledre zía kídí, ledre nées méngì roné karana kutrú gí do kací yana kadra, simi sǐndí kadra kǐ'do."

⁵³ Geré zí 'bumíowú nées sómúndíkí sǐndí kadra bì Yésu odro zía simi a kídí, "Ndá sǐkpì mǐmbé'deyì 'dága wá, ndá'ba mu zíye 'be íri, bisinyí ledre méngì ené owú nées wá ní." Gí zí ledre bì méngì roné nées ní, zí o'do nées ìnyiyé za kí 'yì 'bì 'be 'bì ené e mbá ɲǔɲǔ ledre Yésu.

⁵⁴ Nées go ngíti mongú ledre gí dongará mǐngburoko ledre ga bì Yésu méngì yée gbre simi Galiláya simi bì ogú gí simi Yúdáya ní.

5

Yésu sǐkpì 'yì ndíyá

¹ Gí do kací ledre máa wo nées ní, zí Yésu ìnyíne gí ore ndá'balúgu roné simi Yerusaléma gí ro ayímbi 'bì Yúda e íri. ² Ngíti gǐrǐndí iní ní kóo bo simi Yerusaléma gbóo

kí mbotu gara bi ndịsini ndólo a mbotu kábiriki e ní, ndoloní Bete-seyída kí tara Aráma. Ici'dikini kóo kpíki kí mingburoko kútú e inyi. ³ Kací kadra mbá, tú'dú 'yi ndiyá e ndịsini ndisi cigi ini máa née iri 'dii. Yée ga bi komoyé nda, yée ga bi kí umbu sındiye, nda kí yée ga bi miğigiri e ní. ⁴ Gi zía, uwúni kóo yaá maláyika 'bi Lomo ndisi lengbe ógu ndisi nditi simi ini née ore, zí ini máa née ndisi kadané gbuwa, gbuwa, gbuwa. 'Yi ndiyá máa wo bi utúutu roné go ne 'dá'dá simi ini née gi zí lafúne ní, geré zí ndiyá ené úkúne gi roa. ⁵ Dongará tú'dú 'yi ndiyá ga gére née ore, ngiti 'yi luru ni kóo bo, o'do máa née mengi kóo go bi simibi ci keri a doa sokó doa inyi doa ota (38). ⁶ Simi bi Yésu nderéogu dongará 'yi ndiyá ga gére née iri ní, geré zí komoa útúne ro o'do 'yi luru née, gi zía Yésu owo kóo go kí roné kidi o'do née lu'bú kí ndiyá bi go. Zí Yésu ndú'yú wo kidi, "Áyí kí 'bú inyi gi do ndiyá née doyi?"

⁷ Zí o'do née úkulúgu ledre zí Yésu kidi, "Áko, mongú 'yi, 'yi ndaá romá wá. Simi bi ini née ni go káda ní, máaka ici romá mici yá, ezemá bi yi ené kí owú roko'buné ní, 'diya nditi yi ené go fi ne."

⁸ Zí Yésu úku ledre zía kidi, "Inyiógu mu, 'di'bi sáka eyi ziyi ndá'bayi 'be." ⁹ Kíráwu zí o'do née inyióguné 'daga, 'di'bi sáka ené, yóo do ndá'bané 'be. Ledre máa née mengi kóo roné née simi Sili 'bi 'Dówúro.*

¹⁰ Simi bi mingburoko manda 'bi Yúda e onzóni komoyé ro o'do bi inyi gi do ndiyá ba kí sáka ené doné ní, geré zí Yúda ga gére née máda wo o'buó'bu kidi, "Née kenée 'di, tí bi ówo bú karaba Sili 'bi 'Dówúro

ní, ziyi imbi eyi simi a 'du'dorú nditi'dofu do lorú go."

¹¹ Zí o'do née úkulúgu ledre kidi, "Ledre amá nda, o'do bi sikipi máa gi do ndiyá ní, úku ledre ne zíma kidi má'di'bi sáka amá mu zíma ndá'bamá 'be."

¹² Yúda ga gére née ya zía ní, "O'do máa née náambi, bi uku ledre ziyi ya 'di'bi sáka eyi mu ziyi ndá'bayi 'be ní?"

¹³ O'do née, gi zía bi 'yi e ofuní go ní, toso Yésu luyú yi ené komoyi go, Yésu olúokpó kpá yi ené go dongará tú'dú 'yi ga bi ore née.

¹⁴ Nda simi ngiti sili, zí o'do bi kóo Yésu sikipi wo gi do ndiyá ní ndéréne simi 'Dici 'bi Lomo, zí Yésu lúróndiki wo iri. Zí Yésu úku ledre zía kidi, "Máuku ziyi, káa zí bi ómo go ní, ndá lolu luyú ledre wá, káa bi ngiti mongú bisinyi ledre ni mengi yi ke." ¹⁵ Zí o'do née inyiné gi ore ndéréne úku ledre zí mingburoko 'yi 'bi Yúda e kidi, "O'do bi kóo sikipi máa gi do ndiyá ní iria Yésu."

Yésu niyi kí Lomo éyi kide do

¹⁶ Geré zí Yúda ga gére née ódó somú ledre gi ro 'di'bi Yésu gi zía bi sikipi kóo o'do née gi do ndiyá simi Sili 'bi 'Dówúro ní. ¹⁷ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kidi, "Kací kadra mbá, Babá ndisi fú lá mengi moko, Máa, mááyí kpá ndisi mengi moko."

¹⁸ Zí ledre bi Yésu uku née sinyine ro mingburoko 'yi 'bi Yúda ga gére née gbála. Zíye yéme royé gi ro úfu wo, nda lá gi zía bi mengi moko simi Sili 'bi 'Dówúro ní wá, uku kpá ledre kidi Lomo ni 'Buné, ótoásá roné go kí Lomo.

Mááyí mbigi owú 'bi Lomo

¹⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kidi, "Máuku zise ma'dii, Owú utúasá mengi ledre e kí roné wá, ni mengi duj ledre ga bi lurú 'Buné ndisi mengi yée ní, gi zía eyi ga bi 'bua

* **5:9** 5:9 Sili 'bi 'Dówúro: Née ni mongú sili 'bi Isiréle 'bi ini zí Lomo, mengini moko simi a wá. Zíye ndisiyé sómúndiki ledre kidi Lomo otoogu ere kí do sogo kangá kpá kí ledre bi Lomo yomo yée gi simi moko 'bi owúkúlu e gi si sili ngere 'bi Ízibiti ní. Ólo Ólúógu 20:8-11, Gbre lorú 5:12-16.

ndiši méngi yée ní, Owú ma'dáa ni méngi kpá wo. ²⁰ Babá 'dódo tì'bi ledre ené e go za mbá zíma Owú 'bi ené gi zía otoofu 'búma go. Ngíti géyi mingburoko ledre e niyi aka fú bo ni 'dodo yée zíma. Simi bi mááyí ndiši méngi ledre ga gére née ní, tarasé ni ndiši idri mbá miidri kí lúru yée. ²¹ Babá ni 'yi úru 'yi e gi simi umbu. Maa Yésu, roko'bu ledre e niyi go zíma, Mááyí ndiši úru 'yi ga bi máli go úru yée ní gi simi umbu kpá kenée. ²² Gi zí kéyi née, idisé ówo a kídí Babá i'bi roko'bu 'bi 'decì ngbanga 'yi e goó za mbá zíma, ²³ gi ro zí 'yima'dí e ndišiyé oto úndrumá cé káa zí bi ndišini oto úndru Babá ní. 'Yi bi oto úndrumá wá ní, oto ené kpá úndru Babá bi kasaogu Maa ní wá.

²⁴ “Máuku zise ma'dí, togú 'yi uwú ledre ga bi mándiši úku yée ní, zía ngungu a yaá Babá kasaogu maa ne yá, mááyí i'bi tridri bi za fi ní zía. Má'deci lolu ngbanga roa wá, omo gi simi umbu go. Ni yi ené go tridri. ²⁵ Máuku zise ma'dí, éyi ga bi máuku ledreyé née sindi kadra eyé ni go gbóo gi ro zíye méngi royé. Sindi kadra ma'dáa ni go tí ba. Maa Owú 'bi Lomo, mááyí go kí roko'bu zíma gi ro úru 'yi ga bi koo uyuni go ní gi do bi zíye idiye kí mikánda tridri, uyu andáni lolu royé wá. ²⁶ Gi zía Babá ni kí roko'bu 'bi i'bi tridri siminé. I'bi kpá roko'bu 'bi i'bi tridri ma'dáa née go zíma Owú 'bi ené. ²⁷ Née si ledre bi Babá i'bi roko'bu 'bi 'decì ngbanga 'yima'dí e zíma ní, gi zía mááyí Owú 'bi ené.

²⁸ “Sómú ledre esé nda idi sikala gi zí ledre bi máuku née wá. Togú sindi kadra 'bi ledre maa née ogu go yá, 'yi ga bi za mbá uyuni ní, mááyí ndólo yée kí kúruma 'dága. ²⁹ 'Yi maa yée ga bi miméngi ledre eyé ni yi ené koo bilámáne ní, zíma i'bi mikánda tridri zíye. Yée maa ga bi koo miméngi ledre eyé ndaa bilámáne wá ní, mááyí 'dó'do yée kí 'do'dó bi odu a ndaa ní. ³⁰ Máméngi

amá ledre maa yée ga bi 'bi amá ní wá, mándiši 'decì ngbanga duú kacì ledre ga bi Babá ukui'bi yée zíma ní. Née si ledre bi mándiši 'decì ngbanga 'yi e gi zía bilámáne ní. Máli zía idíne kí rokinyi gi zía kasaogu maa ne.

Babá i'bi roko'bu go zíma

³¹ “Togú máuku yéme ledre gi romá zise kí romá yá, ni idi ené zise kaa zí ledre ranga ní, ngungusé esé wá. ³² Ngíti 'yi ukuyeme koo ledre gi romá go zise. Ledre bi uku gi romá ní ni ma'dí.

³³ “Kásasé koo ngíti géyi 'yi esé e ndéré ndú'yú Yiwáni 'yi i'bi baba'tiza. Ledre ga bi koo uku yée zise gi romá ní, niyi za mbá ma'dí ledre e. ³⁴ Máuku zise, ndaa 'bi ené bi ya kídí mátóro duú do ledre bi Yiwáni uku gi romá ní wá. Máukuogu ledre Yiwáni ma'dáa gi do bi zise ngungu ledre ga bi ndiši úku yée ní. Togú ngungusé ledre ga bi uku yée gi romá ní go yá, áse ndiki tridri bi za fi ní gi zí Lomo. ³⁵ Yiwáni ni koo cé káa zí 'yi bi undu pho'du kí ndulu útú kie zise 'dá'dá gi do bi zise ndiši ndérése kacì nyára bi kaa bi áse 'diki ní ke. 'Dí'bisé bilámá 'dódo ledre ga gére née lá kí sili k'edó, lu'bu kpá wá zise ónzóoto a.

³⁶ “Abú kenée ndotó, éyi ga bi mándiši méngi yée ní, Babá i'bi roko'buyé zíma ne romóni do ledre ga bi Yiwáni uku yée zise ní. Ore, moko ga bi máméngi yée ní, 'dodoní go kídí, Babá kasaogu maa ne méngionzó yée. ³⁷ Lúrusé aka, za cú kuru'bu Babá bi kasaogu maa ní, lúrusé wo kí komosé wá, úwúsé kpá gbawá kúrua kí mbilise. Uku mbigi ledre gi romá go za fúo. ³⁸ Ledre ga bi Babá uku yée gi romá ní, idi ngungusé bo, kaa bi ngungusé go kídí Babá kasaogu maa née. ³⁹ Ndisisé olo miéke kúru Lomo za kí sómú ledre esé mbá gi zía ilisé gi ro zise ndiki tridri bi za fi ní. Sómúsé

kídí 'yì í'bí trìdrì ma'dáa zì 'yì e ní 'be náambi, mbé fú máa bi miéké kúrú Lomo ndìsì ódro gì romá ní. ⁴⁰ Sara bi ngúngusé ledremá wá ní, mááyí nda í'bí lárá trìdrì máa nées zise káa be 'di?

⁴¹ “Ndìsìsé sómù ledre kídí, máúku ledre ga gére nées kenée gì zía málli 'yì e idíní ndìsì mbófo máa? 'fì, nées ndaá 'bi ené ledre amá wá. ⁴² Máówo bú kídí, ótosé esé 'bú Lomo dosé wá. ⁴³ Lúrúsé aka lá ledre bi méngìsé ní, tí bi Babá kasaogu máa ne dongarásé ní, 'dí'bisé esé máa simi sùmù wá. Togú ngíti 'yì ogù nda ne kí 'bi ené ledre ené 'bi 'yìma'dí yá, zise 'dí'bi wo simi sùmù. ⁴⁴ Ásé ngúngu ledremá lárá a kée 'di togú ilisé óto yì esé 'yìma'dí e zíye ídíye kí rokinyi gì do bi zíye ndìsìyé mbófo sée ní? Ní kóo ídí miútúásáne zise óto Lomo zía idíne kí rokinyi kise wá?

⁴⁵ “Ndásé sómù ledre kídí gì zì ledre bi máúku nées, mááyí go í'bí ngbángásé zì Babá ní wá. Músa bi kóo eké lorù zise óto sómù ledre esé mbá roa ní, ní í'bí ngbángásé ne zì Lomo. ⁴⁶ Idí ngúngusé ledre ga bi Músa eké yée ní bo yá, kídí ngúngusé ledremá go. Gì zía eké ledre ga gére nées mbá gì romá. ⁴⁷ Sara bi ngárá ngúngusé lolù ledre ga bi Músa eké yée ní wá ní, ásé nda ngúngu ledremá lárá a káa be 'di?”

6

Yésu í'bí éyì miánu zì 'yì e álfu ìnyì

(Matáyo 14:13-21, Mária 6:30-44, Lúka 9:10-17)

¹ Nda simi ngíti sílí, zì Yésu ìnyìné kí 'yìmikása ené e 'dógu mikavu Galiláya bi ngíti géyì 'yì e ndìsìní ndólo a mikavu 'bi Tìbériya ní. ² Zì tù'dù 'yì e kóo kpá lódù wo gì sága 'dí 'dí íri gì zía owoyemení go kídí ní kí roko'bù 'bi sìkpì 'yì e gì do ndíyá zíne. ³ Nda go sága íri, zì Yésu ndéré ndìsìné gá do bi ekìekì 'dága zì 'yì lódù kacìga ógù ndìsìyé

gbaá cigí a. ⁴ Ledre máa nées mengì kóo roné nées simi bi ngíti sílí idíaká go cúku'dée zì Yúda e méngì Ayímbi eyé bi ndìsìní ndólo a Umbuokpó ní.

⁵ Yésu ní lúrú bi ní, tù'dù 'yì e niyí go mutruu ndìsì ógù. Zía ìnyìné úku ledre zì Phílipo ngúru 'yì lódù kacìne kídí, “Phílipo, azé ndíki éyì miánu í'bí a zì tù'dù 'yì ga gére nées ánu a gì 'da?” ⁶ Yésu owo éyì bi nées ili méngì a ní bú, ndu'yú Phílipo tí lá gì ro úzu sómù ledre 'bi Phílipo kée togú owo roko'bù bi nées ní kée ní bú yá.

⁷ Zì Phílipo úkulúgu ledre zì Yésu kídí, “'fì, mongú 'yì, 'yì ga gére nées ofuní go, kèsì bi zise úgù éyì miánu kée zía ásáne kíye ní ndaá. Abú kèsì ma'dáa ní gáa kpá bo zaá mongúne yá, utúasá fú lá úgù éyì miánu zía ásáne kí tù'dù 'yì ga gére nées wá.”

⁸ Simi ledre nées ní, geré zì ngúru 'yì lódù kacì Yésu bi kí ìrìné Andiríya lúndu Simúna Pétero ní, ìnyìné úku ledre zì Yésu kídí, ⁹ “Ma'díi mongú 'yì, éyì ndaá. Odù éyì bi máówo ní, tí lá ngíti owù ní ona kí ambata e zíne ìnyì (5) kí minzéré kenzé e gbre, nées ndaá kpá kú éyì bi do úku ledre a gì ro tù'dù 'yì e káa zì ga gére nées wá.”

¹⁰ Zì Yésu úkulúgu ledre zì 'yì lódù kacìne ga gére nées kídí, “Ídísé úku ledre zì 'yì ga gére nées idíní ndìsì za mbá bi.” Zíye ndìsìyé mbá bi do bilámá mimomoli ngoru súwú e. Ya'dá e niyí 'bi eyé kóo álfu ìnyì (5,000). ¹¹ Zì Yésu 'dí'bi ambata bi owù nées í'bí ní zía sìkpì a zì Lomo 'dága, zía íni ini zì Lomo idí í'bí úndru simi a. Zía í'bí yée zì 'yì lódù kacìne e idíní ífi yée zì 'yì e. Zía íni ini gì ro kenzé ga bi gbre nées kpá kenée. Zì tù'dù 'yì ga gére nées ánu éyì, zíye léreyé mbá zì éyì miánu idíakáne.

¹² Zì Yésu úku ledre zì 'yì lódù kacìne ga gére nées kídí, “Ídísé ótoyéme ngítí éyì miánu bi idíaká nées bilámáne káa bi niyí síní.”

13 Zí 'yì lódú kacíga 'dó'dú 'dúcu gbété e za 'dényé sokó doa gbre (12) kí ngítí éyì miánu bì 'yì e lereomoní gí simi ambata ga bì gáa dùú ìnyì (5) kí minzéré kénzè e cigíne dùú gbre ní.

14 Simi bì tú'dú 'yì ga gére nées lurúní mongú ledre bì Yésu mengi kenée ní, zíye ndísiyé úku ledre kídí, “Ba nda gbékpí 'yì wá, ba go nébì bì kóo ekéní ledre a simi miéké kúrú Lomo kídí, Lomo nì kásaógu wo gí komo ere do sogo kángá ní, ogú goó ne.” 15 Simi bì Yésu owo sómú ledre 'bì 'yì ga gére nées nì go gí ro óto gága nées káa do ngére doyé ní, zía ìnyì ené gí dongaráye gí ore lá ndoo ndéré ékí ndísi ené gbála do ngítí mongú bì ekíekí ngúcuné gí zía ilí ené ledre ma'dáa do méngí a kenée wá.

Yésu nderé do iní

(Matáyo 14:22-27, Máriaiko 6:45-52)

16 Nda go kí tagá ndulú a nées, zí 'yì lódú kacíga ga gére nées ìnyiyé ndéréye kó'dú mikavu íri. 17 Kadra nì nda go útú, Yésu ndaá aka íri fú lá wá. Zí 'yì lódú kacíga ga gére nées ékíye simi ngítí kurúngba gí ro zíye 'dógu bì sága gí 'dí kerí ndéréye simi ngítí owú gara bì kí ìríné Kapáranawúma ní. 18 Simi bì niyí aka lá çikí yana iní 'doguní aka bì wá ní, zí mongú síli óguné ríi kpí kpí kpí kpí, zí iní ndísi kízíné bisinyíne nées ndaá ledre wá. 19 Niyí kpá fú mindéréye. Simi bì niyí nda go za gbála simi yana iní ní, zíye lúrúndíki Yésu nì go ndísi ógu 'díyì roné mi'dí zíye gá gá gá gí do iní. Zí ngírì méngí yée bisinyíne. 20 Zí Yésu úku kúrúne zíye kídí, “Ndásé éré ngírì wá, nées máa Yésu.” 21 Zí síli ilíne ro 'yì lódú kacíga ga gére nées vii. Zí Yésu ógu ékíne zíye simi kurúngba, 'diya káa ní zíye ndéréoguyé do gbúrúngó kídí bì gáa ilíní ndéré ní.

22 Simi bì bì arálo'bó roné ní, zí 'yì ga bì karana Yésu i'bí éyì miánu

zíye ní ndísiyé gámásó'do wo. Gí zía simi bì karana niyí aka kí Yésu kí 'yì lódú kacíne e mbá do bì kíé'do íri ní, kurúngba nì lá dùú kíé'do. Zí 'yì lódú kacíga ékíye simi kurúngba ma'dáa 'dógu bì sága, Yésu ndaá 'bì ené dongaráye wá. 23 'Diya káa ní, zí ngítí géyì kurúngba e óguyé gí simi gara bì Tìbériya ní gí kídí bì Ngére Yésu i'bí éyì miánu karana zí tú'dú 'yì e álifú ìnyì ní. 24 Simi bì tú'dú 'yì ga gére nées lurúní bì gí ro Yésu má, lurúndikiní wo kí 'yì lódú kacíne e mbá wá ní, zí 'yì máa ga bì ndísiní lúru bì gí ro Yésu nées ékíye simi kurúngba ga bì gáa oguní ní ndéréye gámásó'do Yésu simi Kapáranawúma.

25 Simi bì 'yì ga gére nées nderé ndikiní Yésu simi Kapáranawúma sága mikavu gí 'dí kerí ní, zíye ìnyiyé ndú'yú wo kídí, “'Yì 'dódo ledre, bì ngára lurúze kpá yìi kí ékí simi kurúngba gí 'dáa wá ní, ógu yáa 'diya lára a káa be 'di, bì azé ndísi gámásó'do yìi sága 'dáa ba?”

26 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Máowo sómú ledre esé nées bú. Gámásó'dosé esé máa nées gí zía bì ówosé go kídí mááyí kí roko'bú 'bì méngí mingburoko ledre e ní wá. Gámásó'dosé máa lá gí zía bì máí'bí éyì miánu zise ní. 27 Ndásé óto komosé lá dùú ro gbékpí éyì ga bì ndísiní úkú miúkú káa zí éyì miánu ní wá. Ídísé óto komosé romá Owú 'bì 'Yíma'dí, gí zía mááyí óto sée máa zise ídise trídriyé za fí. Mááyí dùú máa 'yì bì Babá Lomo i'bí roko'bú go zíma gí ro zíma í'bí trídri bì za fí ní zí 'yíma'dí e.”

28 Simi bì 'yì ga gére nées uwúní ledre bì Yésu uku zíye kenée ní, zíye ìnyiyé ndú'yú wo kídí, “Mongú 'yì, éyì bì idíze méngí a zíze ídize gí zía mbígí 'yì ga bì 'bì Lomo ní 'di?”

29 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Gí do bì zise ídise mbígí 'yì ga bì 'bì Lomo ní, ídísé ngúnú ledremá gí zía kasaogu máa ne.”

³⁰ Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Togú kenée yá, ídí mu méngì ngíti ledre bì kí roko'buné ní zíze lúru a kí komozé gí do bì zíze ngúngu ledreyí. Éyí ni bo áyí méngì a?”

³¹ Ukuzé kenée gí zía, simi bì kóo bulúnduzé e Isiréle e niyí simi yana súwú gbála ní, ndìshìní kóo ánu éyí miánu bì ngúru mongú ezé Músa ndìshì í'bíogú a zíye gí komo ere ndìshìní ndóló a Mána ní. Ledre née méngì kóo roné tí za cé káa zí bì kóo Músa ma'dáa eké simi miéké kúrú Lomo ní kídí, “Lomo ndìshì kóo í'bíogú éyí miánu zíye gí komo ere.”

³² Zí Yésu úkulúgu ledre zí 'yì ga gère née kídí, “Máúku zise ma'díi, Músa ndìshì ené kóo ne í'bíogú éyí miánu zí bulúndusé ga gère née gí komo ere wá. Babá í'bíogú éyí miánu ga gère née ne zí Músa, zí Músa nda lá í'bí a zise.” ³³ Yésu ya zíye ní, “Máúku zise ma'díi, mááyí máa mbigí éyí miánu 'bì Lomo bì ogú gí komo ere gí ro í'bí trìdrì bì za fí ní zí 'yì e.”

³⁴ Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Mongú 'yì, togú kenée yá, utúasá miútúasá zíyì í'bí éyí miánu bì ogú kíe gí komo ere née zíze ánu a káa bì 'bú ni fú ndìshì méngì zée kací kadra mbá ke.”

³⁵ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Kùrù'bumá, mááyí máa éyí miánu bì gí komo ere ndìshì í'bí trìdrì bì za fí ní zí 'yì e ní. 'Yì bì ngúngu ledremá go, zía ndìshìné lódú kacíma ní, 'bú kí kodró mengìní lolu wo wá.

³⁶ Tí káa zí bì mándìshì úku a zise ní, abú lúrúsé máa go tí kí komosé yá, ílisé esé ngúngu ledremá fú lá wá. ³⁷ Abú kenée ndotó, 'yì máa yée ga bì ngúguní ledremá go, utúasání go kací komo Babá káa do 'yì e amá e ní, máoyó amá sogomá zíye wá. ³⁸ Gí zía máogú amá gí ro méngì ledre ga bì máílì yée ní wá. Babá kasaogu máa méngì dùyù ledre ené e. ³⁹ Babá ili máídí ndìshì

'bá'bá 'yì ga bì née í'bí yée go zíma née káa bì ngúrúyè ní lúyù ledre ke. Máídí 'bá'bá yée kenée, gí simi sîndí kadra 'bì í'bí trìdrì bì za fí ní zí 'yì e ní, simi sîndí kadra 'bì 'dècì ngbanga. ⁴⁰ Babá ili kídí 'yì ga bì ngúguní ledremá go ní, idíní ídí kí trìdrì bì za fí ní. Née sî ledre bì ili Máídí ndìshì 'bá'bá yée gí simi odù sîndí kadra 'bì 'dècì ngbanga ní.”

⁴¹ Gí zí ledre bì Yésu uku kídí née ni éyí miánu bì Lomo kasaogu gí komo ere ní, zí Yúda ga gère née tónóye úku mingúngúrú ledre dongaraye kídí ni úku ledre yaá, “Mááyí éyí miánu gí komo ere lará a káa be 'dì? ⁴² Tí bì owozé wo bú ni wotí Yoséfa ní. Owozé ezé nda Yoséfa ma'dáa kí me'bené née ba cakaba. Ni úku lará ledre kídí née ogú gí komo ere káa be 'dì?”

⁴³ Geré zí Yésu úku ledre zíye o'buó'bu kídí, “Ótoómosé ledre cayi esé ga gère née 'dá'ba. ⁴⁴ Máúku zise, 'yì bì ni útúasá ídine káa do 'yì amá ní, dùyù wo bì ngúngu ledremá go, zí Babá í'bí wo zíma ní. Mááyí ndìshì 'bá'bá wo gí simi odù sîndí kadra 'bì ngbanga. ⁴⁵ Ngíti géyì nébì ga bì kóo 'bì Lomo 'dá'dá ní ekéomoní kóo go simi miéké kúrú Lomo kídí, 'Lomo ni ndìshì 'dódo ledre ené zí 'yìma'dí e.' 'Yì máa yée ga bì niyí ngúngu ledre ga bì Babá ni 'dódo a zíye ní, niyí ídí mbigí 'yì amá e.

⁴⁶ “'Yì bì lurú Babá Lomo go kí komoné ní ndaá. Málurú wo dùyù máa gí zía máogú máa gí zía gí komo ere girí. ⁴⁷ Máúku zise ma'díi, 'yì bì ngúngu ledremá go ní, mááyí í'bí trìdrì bì za fí ní zía. ⁴⁸ Gí zía mááyí máa éyí miánu bì ndìshì óto 'yì, zí 'yì ídine trìdrìné za fí ní. ⁴⁹ Sómúndíkisé esé ledre née wá gí zí 'dì, bì kóo bulúndusé e anuní lá dùyù gbékpí éyí miánu ní niyí karaba bo, mbé uyuní go mbá. ⁵⁰ Mbigí éyí miánu ni wo bì Babá kasaogu gí komo ere ní. Togú 'yì anu éyí miánu

máa wo née go yá, ni ídí kí trıdri bi za fı ní. ⁵¹ Mááyí máa éyí miánu bi ni trıdri bi Babá kasaogu gi komo ere ní. Togú 'yi anu kuru'bumá go yá, mááyí í'bí trıdri bi za fı ní zía. Gi zía Babá kasaogu máa ógu úyuma do sogo kángá gi ro 'yima'dí e gi do bi zıye ídíye kí trıdri bi za fı ní."

⁵² Geré zı Yúda ga gére née tónóye úku ledre dengbiye o'buó'bu kídí, "Née kenée lárá ledre 'di, o'do née ni í'bí kuru'buné zıze ánu a lárá a káa be 'di?"

⁵³ Zı Yésu úkulúgu ledre zıye kídí, "Máúku zıse ma'díi, máa Owú 'bi 'Yima'dí, togú ánu sé kuru'bumá zıse éwé sámamá wá, máútúásá í'bí trıdri bi za fı ní zıse wá. ⁵⁴ Tı ma'díi, 'yi máa wo bi ni ánu kuru'bumá, zía kpá éwé sámamá ní, mááyí í'bí trıdri bi za fı ní zía simi bi karanée mááyí úru 'yi e gi simi umbu, kadra 'decı ngbanga ní. ⁵⁵ Kuru'bumá romo do gbékpı éyí miánu. Togú 'yi anu kuru'bumá, zía kpá éwé sámamá yá, 'bú kí kodró menginı lolu wo wá. ⁵⁶ 'Yi máa wo bi anu kuru'bumá, zía kpá éwé sámamá ní, azé kéne go éyí kıké'do. ⁵⁷ Gi zía Babá bi kasaogu máa ní ni yi ené trıdrıne za fı. Née sı ledre bi mááyí gi zía kpá trıdrımá za fı ní. Gi zı kıkéyi née, togú 'yi anu kuru'bumá go yá, ni kpá ídí trıdrıne za fı. ⁵⁸ Mándá 'bi amá gbékpı éyí miánu bi kóo bulúndusé e ndısinı ánu a zıye úyuónzó royé mbá ní wá. Mááyí mbigı éyí miánu bi ogu gi komo ere ní, togú 'yi anu kuru'bumá yá, ni ídí trıdrıne za fı." ⁵⁹ Née ledre ga bi kóo Yésu ndısi 'dodo yée zı ngıti géyi 'yi e simi 'Dıcı Kótruro* simi owú gara bi Kapáranawúma ní.

Muruwayi gi ro trıdri bi za fı ní

⁶⁰ Simi bi tú'dú 'yi lódú kacı Yésu uwúnı ledre ga bi Yésu 'dodo yée kenée ní, zıye ndısiyé úku ledre dengbiye kídí, "Fı, owozé ezé ini

ledre gi simi ledre ga bi uku yée née wá. Ambı ni útúásá mengı ledre máa ga gére née ne?"

⁶¹ Zı Yésu ówo sómú ledre bi simi 'yi lódú kacıne ga gére ní téké zía úku ledre zıye kídí, "Bi sinyı rosé née gi zı ledre bi máúku zıse née ní? ⁶² Sara togú bi lúrusé nda máa Owú 'bi 'Yima'dí kí ndá'balúgu romá komo ere kıké'dı bi kóo máógu ní, áse nda úku a yaá 'di? ⁶³ Trıdri bi za fı ní 'Dówú Lomo ndısi í'bíógu a ne zı 'yima'dí e. Gbékpı 'yima'dı útúásá í'bíógu trıdri wá. Ledre ga bi máúku yée zıse née niyı óto sée zıse ídíse kí trıdri bi za fı ní gi zía mááyí kí roko'bu 'bi 'Dówú Lomo zıma. ⁶⁴ Máówo bú ngıti géyi 'yi e niyı bo dongarásé ngununı eyé ledremá wá." Yésu owo bú kídí ngıti 'yi ni bo dongará 'yi lódú kacıne e ngunu ené ledrené wá, ni karanée í'bí ngbángáne. ⁶⁵ Zı Yésu kpá úku ngıti ledre kídí, "Née sı ledre bi máúku ledre zıse gi zía kídí 'yi bi ni ídí 'yi lódú kacıma ní, duú wo bi ngunu ledremá go zı Babá í'bí wo zıma ní."

⁶⁶ Gi zı ledre ga bi Yésu uku yée kenée ní, zı tú'dú ngıti géyi 'yi lódú kacıga ga gére née báiyé do ótoómo kí lódú wo.

⁶⁷ Zı Yésu óyó komoné úku ledre zı 'yimıkása ené ga bi sokó doa gbre ní kídí, "Sara sée, ásisé 'bi esé kpá go, áse go ótoómo kí lódú kacıma?"

⁶⁸ Zı Simúna Pétero úkulúgu ledre zía kídí, "Ngére, ngıti 'yi yómo 'yi e gi do kacıyi ba ndaá, odu 'yi yómo 'yi e ni duú yi, otoomozé ezé kacıyi wá. ⁶⁹ Owoyemezé yi go bilámáne, áyi mbigı owú 'bi Lomo, gi zı kıkéyi née zıse ngunu ledreyı."

⁷⁰ Zı Yésu inyiné úkulúgu ledre zı Pétero kídí, "Be tı kenée mbı, lúru aka dongarásé ga bi sokó doa gbre mágélé sée ní, ngıti 'yi ni bo kıké'do ili 'bi ené yi ené ledre 'bi

* **6:59** 6:59 'Dıcı Kótruro: Née 'dıcı ga bi Yúda e ndısinı kótrı royé simiyé gi ro ini ini zı Lomo kpá gi ro ndısi 'dodo ledre 'bi Lomo zı 'yi eyé e simiyé ní.

ngére 'bi bicayi lomo e."† 71 Yésu uku née ledre Yúda wotí o'do bi kí iriné Simúna Keriyóta wo bi kóo i'bí ngbángá Yésu ma'dáa ní.

7

Lúndu Yésu lurú' dofuní bi do Yésu

1 Gí do kací tǔ'dú ledre ga gére née mbá, zí Yésu yéme roné aka ndísi ené fú simi káṅgá bi Galiláya ní 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yì e ore. Ili aka ené ndéré simi káṅgá bi Yúdáya ní wá gí zía mǐngburoko 'yì 'bi Yúda maáge yemení royé goó gí ro úfu wo. 2 Simi sǐndí kadra máa bi kóo née, ngíti Ayímbi 'bi Yúda e bi ndísiní ndólo a kídí, Ayímbi 'bi ndísi sǐ kútú ní nì go gbóo.* 3 Née ní, zí lúndu Yésu ìnyiyé úku ledre zí Yésu kídí, "Ndá ndísi lá dujú simi Galiláya ona wá, káa zí bi sǐlǐ 'bi ayímbi nì go gbóo ba ní, ídí ndéré simi Yúdáya gí ro zí tǔ'dú 'yì lódú kací yǐ gí bi yóko royé íri née, lúru mǐngburoko ledre ga bi áyí méngí yéé ní gí ro zíye ṅṅungu ledreyí. 4 Bilámá a ídí ólúógú zíye do nyára bi togú ìli tí gí ro zí 'yì e ówoyí kí míméngí ledre eyí e mbá ní." 5 Ledre ga bi lúnduga ukuní née ndaní eyé gí yana mimbé'deyé wá gí zía ṅṅunguní eyé ledre a wá.

6 Zí Yésu úkulúgu ledre zí lúnduné ga gére née kídí, "Máútúásá aka ndéré lá kenée wá, gí zía sǐndí kadra 'bi mǐndéréma íri utúasá aka gí zí Babá wá. Útúásásé bú ndéré gí zía sǐndí kadra 'bi ledre esé e niyí yì eyé mbá do sǐlǐse. 7 Gí zía bi ndísisé méngí dujú ledre ga bi bi ndísi éme ro 'yìma'dí e gí zíye ní, sogóní eyé sée wá. Ndísiní sógó máa misógó gí zía bi mándísi úku lóko bisinyí ledre eyé gburá gburá gburá doyé ní. 8 Káa zí bi sǐndí kadra 'bi

Ayímbi utúasá go ní, ndérésé mu simi Ayímbi máa íri. Máútúásá aka ndéré wá gí zía sǐndí kadra 'bi mǐndéréma ogú aka wá." 9 Simi bi Yésu uku ledre née kenée ní, tí ma'díi, zíye ótoómo wo cǐkǐ simi Galiláya ore.

10 Nda zaá ndoo gí 'dá'ba simi bi lúnduga nderéokpóní go simi Ayímbi ní, zí Yésu ma'dáa ìnyiné lódú kacíye gí 'dá'ba gí zía ìli ené zí tǔ'dú 'yì e lúru née íri wá. 11 Abú kenée ndotó, Yúda ga bi oguní simi Ayímbi íri ní, yemení royé go nzíyiyé ndísi óndó Yésu. Zíye ndísiyé kí ndú'yú ledre kídí, "O'do ba komo 'yì e utú roa wá ní, nì 'da?"

12 Tǔ'dú 'yì ga bi yokoní royé simi Ayímbi ore ní, ambá ledre bi ndísiní úku a ní dujú ledre Yésu.

Ngíti géyí 'yì e ya kídí, "O'do Yésu née, nì bilámá 'yì." Zí ngíti géyí úku 'bi eyé kídí, "Ótoómosé 'yì, bilámá 'yì 'di. Mongú 'yì ranga née." 13 'Yì bi zía tóroné úku ledre Yésu fúo ní ndaá, gí zí ngírì mǐngburoko 'yì 'bi Yúda ga gére née káa bi niyí zǐngi ke.

14 Zí Yésu ndísiné tí kenée e, simi bi Yúda méngíoguní Ayímbi go mburu yana, ngíti sǐlǐ 'bi miúkú a nì aka fú 'dá'dá ní, zí Yésu ólúóguné gí dongará 'yì e gí ore ndoo ndéré ólúne do ligá 'Dǐcǐ 'bi Lomo ndísi 'dódo ledre zí 'yì e. 15 Zí ledre ga bi Yésu ndísi 'dódo yéé ní 'dí'bi do tǔ'dú mǐngburoko Yúda e mbá mi'dí'bi. Zíye ndísiyé úku ledre dongaráye kídí, "Ma'díi, o'do ba ndiki mongú ówo ledre bi káa ba gí 'da, bi ngára 'dódoní kpá ledre 'bi Lomo zía wá ní."

16 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Sómúsé 'bi esé kídí mándísi 'dódo zíse née lá ledre amá, née ledre 'bi 'yì bi Kasaogu máa gí ro zíma

† 6:70 6:70 Ngére 'bi bicayi lomo e: Irí a nì Satána. Nì manda 'bi maláyika ga bi ìcǐnǐ okó ro Lomo do úcúogú yéé gí komo ere ní. Zí maláyika ga gére née nda ídíye go bicayi lomo e kpá dokéké e. Ólo 'Dódoogú 12:9. * 7:2 7:2 Ayímbi 'bi ndísi sǐ kútú: Née sǐlǐ bi kóo Isiréle ndísiní sómúndíki ledre bulúnduyé ga kóna ndísiní ndísi sǐ kútú simi súwú gbála kí simibi cǐ gbre simi bi olúoguní gí simi Ízibiti ní. Ólo Lévi e 23:39-43.

ndìsì má 'dódo yé zise ní. ¹⁷ 'Yì ga bi i'bí royé go ndìsì lódú kací Lomo ní, niyí geré ówo a kídí, mándìsì 'dódo ba ledre bi 'bi Lomo ní, ndaá 'bi ené ledre amá kí romá wá. ¹⁸ 'Yì ga bi ndìsì ní 'dódo ledre gí royé kí royé ní, iliní gí ro do ndìsì 'yì mbófo yé. Maa, mándìsì 'dódo 'bi amá zise ma'díi ledre ga bi 'bi 'yì bi kasaogu máa ní, gí ro zise ndìsì sé mbófo wo gí royé. Née sì ledre bi lúyú ledre ndaá simi 'dódo ledre amá e gí zía wá ní. ¹⁹ Ndìsì sé úku ledre kídí Músa ekéomo lorú zise, sara bi méngìsé lolú ledre bi lorú ili ní wá ní, zise nda yéme rosé gí ro úfu máa ní, zéé kése ambí ni 'yì lúyú ledre ne?"

²⁰ Zí 'yì ga gére née úkulúgu ledre zía irí irí kídí, "Dokéké bi simiyí née, úku ledre kenée ambí iliní úfu yí ne?"

²¹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Máuku ledre née zise kenée gbékpíe wá, lúrúsé aka ledre ga bi kóo ndìsì sé úku sínyi yé zíma simi bi kóo másìkpì ngíti o'do gí do ndíyá simi sílì esé ní. ²² Bulúndusé e ukuní kóo ledre káa do lorú 'bi ónzó owú e ngburu, zí Músa kóo ekéomo ledre máa née kídí, togú arání owú go, sílì ené 'bi ónzó wo ngburu† utúasá go yá, idísé geré ónzó wo abú sílì máa née utú simi Sílì 'bi 'Dówúro. Ndaá bi ndìsì sé go tí méngì a kenée ní wá? ²³ Sara togú bi ónzósé owú 'bi esé e bú ngburu simi Sílì 'bi 'Dówúro gí zía bi lorú 'bi Músa uku kenée ní, zíngìsé nda romá simi bi másìkpì za cù kùrù'bu 'yìma'dí gí do ndíyá simi Sílì 'bi 'Dówúro ní gí ro 'di? ²⁴ Togú ásé úku ledre gí romá yá, idísé sómù sogo a bilámáne kpó kpó kpó kí, káa bi ásé úku lúyú ledre e ke."

'Yì 'bi Yerusaléma iliní 'dí'bi Yésu

²⁵ Gí do kací ledre bi Yésu uku kenée ní, zí 'yì 'bi Yerusaléma ga

gére née ndìsì ódroyé dengbíye kídí, "Née ndaá laká o'do bi mingburoko 'yì ezé e ndìsì ní gámásó'do wo gí ro úfu wo ba wá?" ²⁶ Sara bi ni nda tí goó bi do nyára bi ndìsì ódro zí tú'dú 'yì e ba, mingburoko 'yì ezé ga ba itiní lolú wá ní, ala owoyemení go kídí, "Née go Kírésìto bi kóo Lomo uku ledre a 'desì kídí née ni kásaogu wo yómo 'yì e ní tée?" ²⁷ Zí ngíti géyì 'yì e úku ledre kídí, "f'i, née ndaá Kírésìto bi Lomo uku ledre kásaogu wo ní wá. O'do née owozé ledre gí do bi a kí 'be 'bi ené e bú bilámáne. Idí née Kírésìto bi Lomo ili kásaogu wo ní yá, utúasázé ówoyéme ledre gí do bi a wá."

²⁸ Yésu ni aka fú ndìsì 'dódo ledre do ligá 'Dìcì 'bi Lomo. Zía ìnyìné úku ledre kí kúrúne 'dága kídí, "Úkusé kídí ówosé bi bi máogu gí doa ní bú káa? Máuku zise, máogu amá kí 'bi amá ledre wá. Wo bi ni ma'díi ní kasaogu máa ne. Ówosé esé wo wá. ²⁹ Máówoyéme wo dujú máa, gí zía azé yì ezé kú kéne, kasaogu máa kpá ne."

³⁰ Zí ledre bi Yésu uku née útúne simi Yúda e 'duo vuu bisinyíne. Zíye ìnyiyé gí ro 'dí'bi wo, f'i, 'yì bi zía óto sílìne ro Yésu ní ndaá gí zía sındì kadra 'bi 'dí'bi wo utúasá aka ené e wá. ³¹ Simi sındì kadra máa bi kóo née ní, tú'dú ngíti géyì 'yì e ngununí yì eyé ledre Yésu go. Niyí go ndìsì úku ledre kídí, "Ma'díi, ba yì ené go tí Kírésìto bi kóo Lomo uku ledre kásaogu wo ní. Gí zía, méngì go tí za cé mingburoko ledre ga bi kóo Lomo uku ledreyé kídí ni ógu méngì yé ní."

³² Simi bi Farusáyo e uwúní ledre ga bi 'yì e ukuní kenée ní, zíye ìnyiyé kí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e kása ngíti géyì asikíri eyé ga bi ndìsì ní 'bá'bá 'Dìcì 'bi Lomo ní, idíní ndéré 'dí'bi Yésu.

† 7:22 7:22 Útú ngburu: Lomo i'bí lorú zí Abarayáma kídí togú Yúda e ndikiní mikánda owú go, owúo'do yá, idí méngì 'dìcì sílì ìnyì doa ota do ónzó wo ngburu gí ro zía idíne mbígì 'yì 'bi Lomo. Ólo Dosì éyì e 17:10.

33 Simi bi Yésu ni aka kpá fú ndìsì 'dódo ledre zì 'yì e do ligá 'Dìcì Kótruro ní, zía úku ledre zíye kídí, "Utúasázé lolu ndìsì kése ngbágbáne wá, sındí kadra ni go gbóo gí ro zíma ndá'balúgu romá zì wo bi kasaogu máa ní. 34 Ásé lúru bi gí romá má, útúasásé ndíki máa wá gí zía bi bi mááyí ndéré doa ní útúasásé ógu íri wá."

35 Gí zì ledre bi Yésu uku kenée ní, zì Yúda ga gére née ndìsiyé úku ledre dongaráye kídí, "Ili ndéré 'da? Bi zía úku ledre kídí togú née nderé go yá utúasázé ndíki née wá ní? Ayí ndéré simi ngíti káńgá kpì simi káńgá 'bi Gírìgì e kídí bi kóo ngíti géyì bulúnduzé e nderéní ní gí ro zíne 'dódo ledre zì Gírìgì máa ga gére née íri? 36 Sara togú kenée wá ní uku ledre kídí togú née nderé go yá, utúasázé ndíki née wá ní káa be 'di? Kpá kídí káńgá bi née ni ndéré simi a ní utúasázé ógu simi a wá ní káa be 'di?"

37 Nda go kadra mongú Ayímbe née go kadra miútú a. Zì Yésu ìnyìné úku ledre kí mongú kúru zì tú'dú 'yì ga bi ore ní kídí, "Yì bi ówo royì go kodró ni royì ní, ídì ógu zíma gí ro iní miéwé. 38 Káa zì bi miéké kúru Lomo uku ní kídí, 'yì bi ngunu ledremá go ní, Lomo ni kása iní bi zía óto 'yì tridri za fí ní zía ndìsì kúkúoguné simi a, zì mimbé'de a idrine fú lá miidri odu rokinyi ené ndaá." 39 Yésu uku ené née ledre mbigí iní wá, uku yì ené née ledre 'Dówú Lomo kídí togú née nda'balugu roné go komo ere yá, née ni ídì kí ledrené owóowó zì Lomo. Zíne kásaogu 'Dówú Lomo zía ógu ndìsiné simi 'yì ga bi ngununí ledrené go ní, zíye ídiye kí rokinyi za fí.

40 Simi bi 'yì e uwúní ledre bi Yésu uku kenée ní, zì ngíti géyì ìnyiyé úku ledre kídí, "Ma'díi, o'do ba ni nébi, Lomo kásaogu wo ne."

41 Ngíti géyì ya, "Ni Kírésito bi ogu 'yì yómo 'yì e ní."

Ngíti géyì ya, "Káńgá bi Galiláya ní ndaá bi bi 'yì yómo 'yì e ni ógu gí simi a ní wá. 42 Ni miékéne simi miéké kúru Lomo kídí, Kírésito ni ógu ené gí simi kúfú ngére Dawídi, niyí ndíki wo simi Beteléme kídí bi kóo Dawídi ma'dáa ndìsì ní." † 43 Gí zì miúkulo'bó ledre e, zì sómú ledre nda ídine simi do 'yì e go faa, utúasání lolu ídì kí sómú ledre kídí do gí ro Yésu wá. 44 Simi ledre ga gére née mbá, ngíti géyì mingburoko 'yì 'bi Yúda e iliní 'bi eyé kóo go fú lá gí ro 'dí'bi Yésu ma'dáa, f'i, 'yì bi zía útúasáne oto sílìne roa gí ro 'dí'bi wo ní ndaá.

Manda 'bi Yúda e asiní gí ro Yésu

45 Má, zì 'yì ga bi mingburoko 'yì eyé e kasaní yée ndéré 'dí'bi Yésu ní ndá'baoguyé gbékpì e, Yésu ndaá. Zì manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e ní kpá kí Farúsáyo e ndú'yú ya'dá ga bi nda'baoguní née kídí, "O'do máa née ni nda goó 'da?"

46 Zì ya'dá ga gére née úkulúgu ledre kídí, "Dí'bioguzé wo wá gí zía, tí bi ndìsìzé kése ona ní, 'yì bi zía aka 'dódoyéme ledre 'bi Lomo kí roko'buné zì 'yì e káa zì 'bi o'do née ní ní ndaá."

47 Zì Farúsáyo ga gére née úkulúgu ledre o'buó'bu kídí, "Ngunusé go ledre 'bi 'yì ranga née ní? 48 'Yì bi kídí do gí dongaráze kí mingburoko 'yì ezé e mbá lúrúsé wo ngunu ledre 'bi 'yì ranga née go ní náambi? Ndaá. 49 'Yì ga bi lorú ezé ndaá zíye kí ledrené owóowó wá, zíye nda ngunu yì eyé ledre 'bi 'yì ranga née ní ní, Lomo idí í'bi 'dó'do royé."

50 Ledre ga gére née menginí kóo royé née mbá do komo Nìkodímo bi kóo nderé ódro kí Yésu kí ndulú ni ngúrúyè ní. 51 Zía ìnyìné úku ledre zì lafúne ga gére née kídí, "Ndazé aka geré 'dí'bi o'do née 'dó'do wo

† 7:42 7:42 Matáyo 2:1, Lúka 2:4-6. Arání Yésu simi gara bi Beteléme ní gí simi kúfú ngére Dawídi.

wá, idízá aka úwú ledre gi tara a zíze ówo lúyú ledre ené kí gi zía lorú ezé uku kenée.”

⁵² Zí lafúga úkulúgu ledre zía kídí, “Úku nda mbú bi káa lárá ledre 'di, áyí go kpá 'yì 'bi Galiláya, ólo ndíki go kídí ngúru nébi 'bi Lomo ni bo ni oḡu gi simi Galiláya?”

⁵³ Nda gi do kací ódro nées ní, zíye báiyé gi ore ndá'bayé 'be 'bi eyé e.

8

Kára bi 'di'biní wo kí o'do ní

¹ Nda gi do kací a bi 'yì ga gére nées bayiní ní, zí Yésu ndéré ékine do mongú landa bi ndişini ndólo a Olíva* ní. ² Simi bi bi arálo'bó roné ní, akpa kí sị ndóndó, zía ndá'balúgu roné girí ndéréne do ligá 'Dịcị 'bi Lomo. Zí tų'dú 'yì e yóko royé kpá 'dii kó'dú a, zía ndişiné 'dódo ledre 'bi Lomo zíye. ³ 'Dódo ledre ni aka kpá fú ndéré, zí Farusáyo e kí ngíti géyì 'yì 'dódo lorú e lálaḡu ngíti kára, oḡu ndikiní wo ngbúrú kí méngi 'berị. Zíye ólúye kí kára máa nées ru dongará tų'dú 'yì ga gére nées do óto wo tóroné kó'dú Yésu kenée. ⁴ Zí Farusáyo ga gére nées úku ledre zí Yésu kídí, “Mongú 'yì, oḡuzé kí kára ba kó'dúyì gbékpíe wá, luyú ledre. Otoomo o'do 'bi ené kenée zía ndéréne só'do ngíti o'do bi kpí ní. ⁵ Ni miékéne zíze simi lorú bi gi zí Músa ní kídí, togú kára luyú ledre go káa zí bi kára ba méngi ba yá, 'yì e idíní yóko royé óngbo wo kí tutú zía úyuné 'dá'ba. Éyì bi idízá méngi e kée ní goó 'di?” ⁶ Farusáyo ga gére nées oḡuní eyé zí Yésu nées kí mbigí ngbanga wá, gamáso'doní yì eyé misi'di gi ro zíye 'dí'bi wo.

Zí Yésu ndécì ené tí, do ndálané ndişì éké éyì do káḡá kí nzişilíne. ⁷ Zíye kpá fú ndişì ìrìye kí Yésu idí úkulúgu ledre kací ndu'yú bi yée ndu'yúní wo kée ba. Zí Yésu sịkpilúgu roné 'dága zía úku ledre

zì Farusáyo ga gére nées kídí, “'Yì bi owo roné bú bilámáne kídí nées ndaá 'yì lúyú ledre wá ní, idí 'dí'bi tutú óngboṡtu kára nées kée fì ne.” ⁸ Zí Yésu ndálané roné bi kpá fú ndişì éké ledre.

⁹ Simi bi Farusáyo ga gére nées uwúní ledre bi Yésu uku kenée ní, zíye báiyé mbá mikékeṡa tonó kí mingburokoyé e. Yésu idíaká kirí nées go lá dų́ ne kára bi gáa oḡuní kée ba, ni go tóro kó'dú a nzúó. ¹⁰ Zí Yésu kpá sịkpilúgu roné 'dága, zía úku ledre zí kára nées kídí, “'Yì ga bi gáa ba niyí goó 'da? 'Yì bi idíaká gi ro óngboónzó yì ní ndaá?”

¹¹ Zí kára nées úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “'f'i, mongú 'yì, kémbi 'yì ndaá.”

Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, “Bilámáne, má'décì amá kpá ngbanga'yì wá, ndéré mu 'be. Tí lá ndá lolu lúyú ledre wá.”

Yésu ni káa zí bimióḡó ní

¹² Zí Yésu kpá úku ledre zíye kídí, “Mááyí zí 'yìma'dí e káa zí bimióḡó ní, gi zía mándişì 'dódo mbigí ledre 'bi Lomo zíye. 'Yì bi ḡḡḡu ledremá go zía ndişiné lódú kacíma ní, luyú lolu ledre wá, gi zía ḡḡḡu ledremá go.”

¹³ Geré zí Farusáyo ga gére nées úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Ledre ga bi ndişì úku yée gi do biyì ní ndaní eyé ma'díi wá, gi zía ndişì mbófo royì kí royì.”

¹⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Ledre ga bi mándişì úku yée gi do bimá ní niyí za mbá ma'díi. Gi zía bi bi máḡu gi doa kpá kí'dí bi mááyí ndá'balúgu romá ní máówo bú. Séé, ówosé esé e wá. ¹⁵ Ndisişé 'décì ngbanga kí sómú ledre 'bi 'yìma'dí e do sogo káḡá ona. Máa, má'décì amá ngbanga 'yìma'dí e lá kí romá wá. ¹⁶ Togú mááyí 'décì ngbanga yá, ngbanga bi mááyí 'décì a ní ni idí do bilámá misi'diné gi zía azé ndişì do

* **8:1** 8:1 Olíva: Nées ngíti géyì kágá ga bi Yúda e ndişini 'díyì yée gi ro ndişì lúru sù'bú gi simi miánáye gi ro ánua kpá gi ro ndişì úndu a ní.

kìtì 'dècì ngbanga ma'dáa kí Babá bi kasaogu máa ní. ¹⁷ Ówosé bú bilámáne simi lorù bi Mùsa ekéomo ní, kídí togú 'yì e gbre ukuní kúrúye go mbá kǐé'do gí ro ledre yá, ledre néesè ní go ma'díi. ¹⁸ Mándìsì tóro sogo ledre ga bi mándìsì úku yée ní gí zía máówo bú niyí mbá ma'díi ledre e. Babá bi kasaogu máa ní owo kpá bú kídí ledre ga bi mándìsì úku yée ní, niyí mbá ma'díi ledre e."

¹⁹ Zí Farusáyo ga gére néesè ndú'yú wo kídí, "Bùyì bi úku ledre a néesè ní 'da?"

Zí Yésù úkulúgu ledre zíye kídí, "Ásé ówo Babá ma'dáa lárá káa be 'di bi ngára ówosé máa wá ní. Idí ówosé máa bo, káa bi ówosé Babá kpá go." ²⁰ Néesè ledre ga bi Yésù uku yée zí Farusáyo e simi bi ní ndìsì 'dódo ledre zí 'yì e do ligá 'Dìcì 'bi Lomo ní. Yésù ma'dáa ndìsì kóo gbóo kí gbété bi otoní zí 'yì e ndìsì ónzó kèsì simi a káa do tákpásìlì ní. Abú 'yì ga bi niyí okó ro Yésù ma'dáa ní niyí kóo ore yá, 'yì bi kǐé'do gí dongaráye zía óto sǐlìne ro Yésù gí ro 'dí'bi wo ní ndaá. Gí zía sǐndì kadra 'bi 'di'bi wo utúasá aka gí zí Lomo wá.

'Yì ga bi ngunḡuní ledre 'bi Lomo wá ní

²¹ Gí do kací ledre máa wo néesè ní, zí Yésù úku ledre zí mǐngburoko 'yì ga bi 'bi Yúda e néesè kídí, "Máúku zise ma'díi, sǐndì kadra amá ní ógu zíma ótoómosé e, ásé gámásó'do máa má utúasásé ndíki máa wá, zise úyusé nyé kí mǐlúyú ledre rosé gí zía Lomo ootomo ené lúyú ledre esé e wá."

²² Zí mǐngburoko 'yì 'bi Yúda ga gére néesè tónó ódroyé dengbìye kídí, "Uku néesè za cù ledre. 'Bi ené bi bi ní ndéré doa utúasázé ógu doa wá néesè 'bié bi máa wo be 'di? 'Búo ní úfu roné mǐúfu tée?"

²³ Zí Yésù úkulúgu ledre zíye kídí, "Ndìsìsè lúru máa komosé káa zí éyì bi mááyì gí do sogo kǎngá ona ní, í'í, mándá 'bi amá gí ona wá, mááyì yì amá gí komo ere. Néesè sǐ ledre

bi sómù ledre ezé ndíki kése gí zía wá ní. ²⁴ Káa zí bi máúku máyá ásé úyú simi lúyú ledre ní, 'búo togú ngúnḡusé ledremá go, kídí mááyì máa 'yì bi Lomo kasaogu wo gí komo ere ní, togú kenée wá ásé úyú mbá kí lúyú ledre rosé gí zía Lomo ootomo ené lúyú ledre esé e wá."

²⁵ Zí 'yì ga gére néesè úkulúgu ledre zí Yésù kídí, "Ndìsì úku ledre kenée, áyì eyì kú náambi?"

Zí Yésù úkulúgu ledre zíye kídí, "Ásé ndú'yú máa kenée lárá káa be 'di, mátónó úku ledre gí romá zise ba cakaba? ²⁶ Tú'dù ledre e niyí bo taramá gí ro úku yée 'dècì ngbangasé kǐe gí zí mǐmǐngǐ ledre esé. Abú ndotó, mááyì úku zise dǔyú ledre 'bi 'yì bi ukui'bí taramá, zía kásaógu máa kǐe ní. Ledre ga bi 'yì ma'dáa ukui'bí yée zíma ní, niyí mbá ma'díi gí zía ndaá 'bi ené 'yì ranga wá."

²⁷ 'Yì ga gére néesè owoní eyé bi kídí Yésù ndìsì úku zíye néesè ledre 'Buné Lomo komo ere ní wá. ²⁸ Zí Yésù úku ledre zíye kídí, "Máówo bú sǐndì kadra ní ógu zise ngúnḡu ledre ga bi máúku yée zise ní. Ledre ma'dáa ní mǐngǐ roné simi bi togú phéphésé máa Owú 'bi 'Yìma'dí goó do mǐngbúnḡbu kágá, zise sǐkpì máa kǐe 'dága ní. Babá yeme ledre ga gére néesè ne zíma úku yée zise néesè. ²⁹ Babá bi kasaogu máa ní ní kǐma kí rokinyi, ní ndìsì í'bí roko'bu zíma kací kadra mbá, gí zía mándìsì mǐngǐ dǔyú ledre ga bi ili yée ní." ³⁰ Zí tú'dù 'yì ga bi ore ní ñnyiyé mbá ngúnḡu ledre Yésù gí zí ledre bi uku néesè ní kídí ma'díi, Lomo kasaogu wo ne.

Bulúndu Abarayáma e

³¹ Zí Yésù kpá úku ngítì ledre zí Yúda ga bi ngunḡuní ledre ené néesè kídí, "Togú lánýásé tí fú ro ledre ga bi mándìsì 'dódo yée zise ní yá, ásé ídì mbigí 'yì lódú kací amá e.

³² Zise ówo ma'díi ledre 'bi Lomo,

zì mimbé'desé ídíne vii, lúrúsé lolu rosé káa zì owúkúlú e wá."

³³ Zì ledre bi Yésu uku néesé útúne simi manda 'bi Yúda ga gére néesé geré vuu bisinyíne, zíye úku ledre zì Yésu kídí, "Néesé ndaá ledre bi áyí úku a zíze ní wá. Tí bi ndisizé ona ní ndazé owúkúlú 'bi ngíti géyí 'yí e wá. Odu mongú 'yí ezé duú kíe'do bulúnduzé bi Abarayáma ní. Áyí ndólo iri owúkúlú e dozé lará a káa be 'di?"

³⁴ Yésu ya zíye ní, "Máúku zise zaá ma'díi, 'yí bi ndisí lúyú ledre ní, ni go owúkúlú 'bi lúyú ledre. ³⁵ Owúkúlú 'di'bi ené 'be kací mǐngí 'be wá. Mbigí owú 'bi mǐngí 'be ndisí yí ené 'dí'bi 'be ne kací 'buné. ³⁶ Maa Yésu bi mbigí Owú 'bi Lomo ní, togú má'dí'bióyó lúyú ledre máa gi rosé yá, ásé útúásá kací komo Babá, 'do'do lolu sée wá. ³⁷ Máówo bú bilámáne kídí ásé bulúndu Abarayáma. Abú kenée ndotó, zise ásisé 'du'dorú kí ngúnḡu ledre ga bi mándisí 'dódo yée zise ní. Zise yéme rosé drú gi ro úfu máa. ³⁸ Ni kenée ma'díi, ndisísé mǐngí néesé ledre ga bi 'busé Satána ndisíní 'dódo yée zise ní. Ni gi romá kpá kenée, mándisí 'dódo zise ba ledre ga bi Babá 'dódo yée zíma ní."

³⁹ Zì 'yí ga gére néesé kpá úkulúgu ledre zì Yésu kídí, "Ma'díi, azé bulúndu Abarayáma."

Yésu ya zíye ní, "Ídí ídísé ba tí bulúndu Abarayáma ma'díi ní, káa bi ásé ndisí ba mǐngí ledre ga bi 'bi Abarayáma ní. ⁴⁰ Lúrúsé aka nda bi ílisé úfu máa gi zía bi mándisí 'dódo ledre 'bi Lomo zise ní. Abarayáma ili ené kóo úfu 'yí bi ndisí 'dódo ledre 'bi Lomo ní wá. ⁴¹ Gi zì káyí néesé, zise ndisísé mǐngí duú ledre ga bi 'busé Satána ndisíní 'dódo yée zise ní."

Gi zì ledre bi Yésu uku néesé, zì Yúda ga gére néesé úkulúgu ledre kídí, "Ndá úku ledre kenée wá. Lúru zée íri káa zì éyí bi azé gi 'dí sogo ní? 'Buzé ni duú kíe'do Lomo."

⁴² Yésu ya zíye ní, "Togú ma'díi Lomo ni tí 'Busé yá, káa bi ótosé 'búma go gi zía Lomo ma'dáa kasaogu máa néesé dongarásé. ⁴³ Ledre ga bi mándisí 'dódo yée zise ní ówosé éyí bi útúásásé ówoyéme a gi zía wá ní bú? Gi zía bi ásisé miási kí índi mbílise gi ro ledre ga bi mándisí 'dódo yée zise ní. ⁴⁴ Máúku zise, ásé owú ga bi 'bi ngére 'bi bicayi lomo e ní. Néesé sǐ ledre bi ndisísé mǐngí duú ledre ga bi 'bi ené ní. Tí bi ngére 'bi bicayi lomo e ni néesé, ndaá cóngó 'yí wá. Odu ledre ené duú ranga kí úfu 'yí e. ⁴⁵ Mándisí 'dódo zise duú ma'díi ledre e, gi zía bi ngára ílisé esé ma'díi wá ní, zise ndisí ásisé gi ro 'dódo ledre amá. ⁴⁶ 'Yí ni bo kíe'do gi dongarásé ni kú'du sǐlǐne romá ya málúyú ledre go? Ndaá. Sara togú 'yí ndaá ní, ílisé ngúnḡu ma'díi ledre ga bi mándisí 'dódo yée zise ní wá ní gi ro 'di? ⁴⁷ Owú ga bi 'bi Lomo ní, niyí mǐngí duú ledre ga bi 'bi 'buyé Lomo ní. Ledre 'bi Lomo bi mándisí 'dódo a zise ní, ílisé ngúnḡu a wá gi zía ásé yí esé owú ga bi 'bi Satána ní."

Yésu ni 'dá'dá gi zì Abarayáma

⁴⁸ Zì Yúda ga gére néesé úkulúgu ledre zì Yésu bisinyíne kídí, "É'e, ábuwá ndaá gi simi kúfúze Yúda e wá ma'díi. Áyí 'yí gi simi Samáriya simi doyi sinyí go misinyí gi zì dokéké."

⁴⁹ Zì Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "F'i, dokéké ndaá 'bi ené simimá wá. Mándisí yí amá óto úndru Babá gi zì káyí néesé, zise ndisísé úkucáyí máa. ⁵⁰ Máíli amá máa kídí, 'yí e idíní ndisí óto úndrumá ní wá. Babá bi kasaogu máa ní ili yí ené ne kídí 'yí e idíní ndisí óto úndrumá. Mǐngí ledre néesé kenée gi zía ni ne kí roko'bú 'bi 'decí ngbanga zíne. ⁵¹ Máúku zise ma'díi, togú 'yí ngúnḡu ledre ga bi mándisí 'dódo yée zise ba ní, 'yí néesé uyu ené wá."

⁵² Yúda e ya zía ní, “Ma'díi, owoyemezé go kídí simi doyi sinyi go misínyí gí zí dokéké. Bulúnduzé Abarayáma kí mingburoko nébì ga kóna ní uyuní go mbá, zíyì úku ledre yá togú 'yì nḡḡḡ ledre eyì yá, uyu wá? ⁵³ Ayí náambi zíyì úku ledre kenée ní? Bulúnduzé Abarayáma kí nébì ga bì kóna uyuní ní, rómo doyé kí 'dì?”

⁵⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Togú mámbófo romá kí romá yá, moko ndaá simi a wá. Babá bì úkusé ledre a kídí nì kpá Lomo esé ní iline kídí 'yì e idíní ndìsì mbófo máa. ⁵⁵ Ma'díi ówosé esé Lomo wá, Máówoyème wo òyù máa. Née sù ledre bì mándìsì óto úndrua gí zía ní. Togú máúku máyá máówo wo wá yá, mááyí go kpá 'yì ranga káa zí sée ní. ⁵⁶ Bulúndusé Abarayáma ndìsì kóo óto komoné kacíma gí ro miógumá káa do mongú sáká éyì zí 'yìma'dí e. Simi bì owoyeme sùndì kadra 'bì miógumá ní, zía kóo ídine kí mongú rokinyi.”

⁵⁷ Zí mingburoko 'yì 'bì Yúda ga gére née úku ledre zí Yésu kídí, “rifu mífú, simibi ogu aka doyi cì gbre doa sokó (50) kpá wá, zíyì úku ledre yá, ówosé rosé kí Abarayáma bú?”

⁵⁸ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Máúku zise ma'díi, Abarayáma nì owú. Niyí ndíki wo ní, mááyí yì amá kóo kú goó bo.” ⁵⁹ Zí mimbé'de Yúda ga gére née ésíne, zíye 'dí'bi tutú e gí ro óngbóonzó Yésu kíe. Simi bì Yésu lurú ledre née kenée ní, zía úcu yì ené lîlîné gí do ligá 'Dìcì 'bì Lomo gí ore 'dá'ba.

9

Yésu líkpí komo ngíti o'do

¹ Simi ngíti sîlî, Yésu niyí go ndìsì ndéré 'dècì bì kí 'yì lódú kacíne e. Zíye óguyé ndíki ngíti o'do, tí bì kóo mbágáa ndíki wo ní komoa lurú bì wá. ² Zí 'yì lódú kací Yésu ndú'yú Yésu kídí, “'Yì 'dódo ledre, o'do née lurú bì wá née gí zí lúyú ledre 'bì 'yì

ga bì ndikiní wo ní, togú lúyú ledre ené?”

³ Zí Yésu úkulúgu ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, “'fì, 'yì lúyú ledre ndaá. Lomo mengì ledre née kenée gí ro zí 'yìma'dí e ówo roko'buné gí roa. ⁴ Máúku zise, mé bì azé aka kése kadra utú aka wá ní, idízé mu méngì moko bì Lomo kasa máa gí roa ní. Gí zía togú bì ulú go yá, 'yì utúasá lolu méngì moko wá. ⁵ Máúku zise ma'díi, káa zí bì mááyí aka kise do sogo káḡá ona ní, mááyí zise 'yìma'dí e káa zí bimiónḡó ní.”

⁶ Simi bì Yésu uku ledre née kenée ní, zía lúbu sùrú do káḡá, zía ógo káḡá máa née óró a ro komo o'do née. ⁷ Zía úku ledre zí o'do máa née kídí, “Ndéré mu lúgu káḡá née gí komoyì simi mikavu bì kí ìrìné Silowámo ní.” Zí o'do née ndéréne lúgu komoné drá. Nì ndá'baogú girí ní, komoa nì go lúru bì.

⁸ Simi bì o'do née nda'baogú gí do mikavu girí ní, 'yì ga bì owoní wo bú ní, zíye ndìsìyè úku ledre kídí, “Áyi, née ndaá o'do bì komoa ndaá, ndìsì lengbe ómbo éyì e gí zí 'yì e kára ba wá?” ⁹ Ngíti géyì ya, “'fì née tí wo.” Ngíti géyì ya, “'fì, née ndaá wo wá, tosoyé utúasá miútúasá.”

Zí o'do née úku ledre kídí, “Née tí máa nda ngíti 'yì wá.”

¹⁰ Zí 'yì ga gére née úkulúgu ledre zía kídí, “Úku bì káa ledre 'dì, sara komoyì líkpí láráne káa be 'dì?”

¹¹ Zí o'do máa née úku ledre zí 'yì ga gére née kídí, “Ngíti o'do kí ìrìné Yésu, líkpí komomá ne. Yésu ma'dáa lubu sùrú bì do káḡá, zía ógo káḡá bì kí sùrú siminé née óró a ro komomá, zía kása máa ya máídí ndéré lúgu káḡá máa née gí komomá simi mikavu bì kí ìrìné Silowámo ní. Zíma tí ndéréma, kpá lá bì málúgu ní, geré zí komomá líkpíne káa zí bì ásé lúru a née.”

¹² Zíye ndú'yú wo kídí, “Sara o'do máa née nì nda goó 'da?”

Zía úkulúgu ledre zíye kídí, “Máówo wá togú nì 'dáya yá.”

Komo o'do née likpí káa be 'di?

¹³ Zíye 'dí'bi o'do bi komo a likpí née ndéréye kíe zí Farusáyo e.

¹⁴ Sílí bi kóo Yésu lubu súrú do káńgá, zía ìnyiné ógo káńgá bi kí súrú siminé née óró a komo o'do née zía líkpíne ní ni Sílí 'bi 'Dówuro.

¹⁵ Zí Farusáyo ga gére née ndú'yú wo kídí, “Úku aka ma'díi ledre zíze, komoyí likpí lára ne káa be 'di?” Zía úkulúgu ledre zíye kídí, “O'do bi kí ìríné Yésu ní, likpí komomá ne. Lubu súrú do káńgá, zía ìnyiné ógo káńgá bi kí súrú siminé née óró a komomá, ya máídí ndéré lúgu a. Simi bi málúguoyó káńgá née gi komomá ní, geré zí komomá líkpíne.”

¹⁶ Zí ngíti géyí 'yí e gi dongará Farusáyo ga gére née úku ledre kídí, “O'do née ndaá 'yí 'bi Lomo wá. Idí née 'yí bi Lomo kasaogu wo née ní, káa bi utúasá méngí kényí kenée simi Sílí 'bi 'Dówuro wá, 'dewe lorú 'bi Lomo go.”

Ngíti géyí yaá “Lomo kasaogu wo ne, idí ndaá kenée wá, káa bi utúasá ndísi méngí mingburoko ledre ga bi kí roko'buyé ní wá.” Gi zí miúkuló'bó ledre e zí sómú ledre 'bi 'yí ga gére née nda ídine go faa.

¹⁷ Zíye ndú'yú o'do bi komo a likpí née kídí, “Sara aka nda yíi, sómú 'bi eyí yá o'do bi likpí komoyí née ni náambi?”

O'do née ya zíye ní, “Másómú née nébi Lomo kasaogu wo ne.”

¹⁸ Yúda ga gére née ñguní eyé kóo fú lá bi kídí, “Ma'díi, o'do née komoa lurú kóo bi wá ní wá.” Zíye ìnyiyé kákasa kací 'bua kí mbágáa.

¹⁹ Simi bi 'bua kí mbágáa oguní ní, zí Yúda ga gére née ndú'yú yée kídí, “Ba owú 'bi esé, ma'díi, tí bi kóo ndíkisé wo ní, lurú bi wá? Éyí bi méngísé nda kí komoa ma'dáa ní 'di, bi cakaba ni nda go lúru bi ní?”

²⁰ Zí o'do née kí me'bené ìnyiyé úkulúgu ledre kídí, “È, née owú 'bi ezé ma'díi. Tí bi kóo ndikizé wo ní, komoa lurú bi wá. ²¹ Owozé wá togú komoa máa née méngí láráne

káa be 'di bi ni nda go ndísi lúru bi née. Bilámá a ndú'yúsé aka cú wo zíze úwú a gi taraa.” ²² 'Bú ya'dá née iliní úku ledre bi ya kídí Yésu likpí komo owú 'bi eyé ne ní wá, gi zí ngírí mingburoko manda 'bi Yúda e. Gi zía Yúda ga gére née i'bíní lorú kídí, togú 'yí uku ledre ya Yésu ni Kírésito, Lomo kasaogu wo ne yá, 'yí máa née yée niyí úcuómo wo, olú lolu dongará lafúne ini ini zí Lomo simi 'Díci Kótruro wá. ²³ Gi zí kényí née, zí 'bua kí mbágáa lá úku ledre kídí “Ídísé ndú'yú cú wo, ndaá owú wá, idí ódro gi roné kí roné.”

²⁴ Zí Yúda ga gére née kpá ndóloogu ánda ya'dá bi komoa likpí née zíye úku ledre zía kídí, “Owozé bú bilámáne kídí, o'do bi Yésu née, ni 'yí lúyú ledre. Lóbu aka Lomo zíze, éyí bi ówo gi roa ní 'di?”

²⁵ Zí o'do née úkulúgu ledre zí Yúda ga gére née kídí, “Mándá kí tú'dú ledre gi ro úku a wá, togú Yésu ni 'yí lúyú ledre togú ndaá 'yí lúyú ledre wá. Éyí bi máówo ní, komomá lurú ené kóo bi wá, bi nda ba ní, komomá ni go lúru bi.”

²⁶ Zí Yúda ga gére née kpá ndú'yúlúgu wo kídí, “Sara éyí bi Yésu méngí zíyí, zí komoyí líkpíne ní 'di?”

²⁷ Zí o'do née kpá úkulúgu ledre zí Yúda ga gére née kídí, “Máuku ga kpá ledre née go zíze, ilisé esé úwú a wá. Éyí bi ilisé úwúándá ledre máa née gi roa ní 'di? Ílisé go idí 'yí lódú kacíga téé?”

²⁸ Zíye úku ledre zí o'do née ìrì ìrì kídí, “Ndazé ezé 'yí lódú kací o'do née wá, áyí yíi 'yí lódú kacía wá. Lodúzé 'bi ezé yí ezé kací Músa. ²⁹ Gi zía kóo 'desí ní, Músa ma'dáa odroní kí Lomo bú. O'do bi Yésu née owozé wá togú ogú 'bi ené gi 'dáya yá.”

³⁰ Zía úkulúgu ledre zí Yúda ga gére née kídí, “Née kenée lára ledre 'di, bi ówosé bi bi o'do née ogú gi doa ní wá ní. Éyí bi máówo ní, likpí 'bi ené komomá go. ³¹ Owozé

bú bilámáne Lomo ndaá lengbe kí rokinyi kí 'yì lúyú ledre e wá. Nì kí rokinyi dūyú kí 'yì ga bì ndìşiní úwú ledre ené ní. ³² Tí bì kóo Lomo oto do sogo káŋgá ba, uwúzé aka bì ya kídí ngíti 'yì nì bo kí roko'bu 'bì líkpí komo 'yì bì ndikiní wo komoa lurú bì wá ní zíne ní wá. ³³ O'do bì líkpí komomá ba, idí ndaá 'yì bì Lomo kasaogu wo née ní wá yá, káa bì líkpí komomá wá."

³⁴ Zíye ódroyé kpá o'buó'bu zí o'do bì komo a líkpí née kídí, "Yì 'yì lúyú ledre bì ndikioguní yì kí lúyú ledre kú gí simi ní, ìlì 'dódo ledre zíze? Togú kenée yá, tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, ólú lolu dongará 'yì e simi 'Dìcì Kótruro ìni ìni zí Lomo wá."

'Yì bì owo'dì'bi Lomo wá ní

³⁵ Zí Yésu úwú ledre kídí, o'do bì née líkpí komoa ba Yúda iliní lolu zía ólúne simi 'Dìcì Kótruro wá. Zí Yésu ndéréne zí o'do bì komoa líkpí née ndú'yú wo kídí, "Ngúŋgu ledre Owú 'bì 'Yìma'dí goó?"

³⁶ O'do née ya zí Yésu ní, "Mongú 'yì, 'yì née máówo'dì'bi ledre gí roa wá, 'dódo aka ledre gí ro a zíma gí do bì zíma ŋgúŋgu ledrea."

³⁷ Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, "Ndaá ngíti 'yì sikala wá, née kpá tí máa bì mááyí ódro zíyì ba."

³⁸ Geré zí o'do née útúne sí şindí Yésu bì óto úndru a, zía úku ledre kídí, "Ngére, máŋgúŋgu ledreyì go,"

³⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do née kídí, "Máógu do sogo káŋgá ba gí ro 'dècì ngbanga zí komo sómú ledre 'bì 'yìma'dí e líkpíne. 'Yì ga bì owoyemení ledre gí ro Lomo wá ní, zíye ówoyéme a. 'Yì ga bì ya yée owoyemení yì eyé wo bú ní, niyí idíáká 'bì eyé simi luyú káa zí 'yì ga bì komoyé ndaá ní."

⁴⁰ Geré zí Farusáyo ga bì gáa ore ní ìnyiyé úku ledre zí Yésu kídí, "Úku yá 'dí yaá, komozé ndaá káa?"

⁴¹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Idí idísé ba káa zí 'yì ga bì komoyé

ndaá ní yá, káa bì lúyú ledre esé ndaá lolu ba wá. Nda lá gí zía bì sómúsé yì esé kídí ówosé ledre bú ní, zí lúyú ledre esé idíne fú lá bo."

10

Bilámá 'yì 'bá'bá kábiríkì e

¹ Zí Yésu úku ledre zí Farusáyo ga gére née simi muruwayi kídí, "'Yì bì olú lódú kací kábiríkì e 'dìcì ndaá gí 'dí tara mbotuyé wá ní, née ndaá mŋgí kábiríkì maáge wá, née 'yì ugu, kpá yì ené bisinyí 'yì.

² Mŋgí kábiríkì e ndìşì ólú lódú kací kábiríkì ené e fú lá gí tara mbotuyé. ³ Togú mŋgí kábiríkì ga gére née ogú go yá, zí 'yì 'bì moko bì ore ní líkpí mbotu. Simi bì ndolo kábiríkì ené e kí ìriyè ní,

zíye úwú kúrú mŋgíye zíye idíye mbá kí rokinyi. ⁴ Simi bì kábiríkì ga gére née olúoguní go sága ní, kpá lá bì mŋgíye utú zíye 'dá'dá ní, geré zíye útúye ngberí do kací a gí zía owoyemení simi kúrú a bú. ⁵ Togú ngíti 'yì kpí yá, kábiríkì ga gére née niyí ngásá eyé gí zía mŋgásá gí zía bì owoyemení eyé wo wá ní."

⁶ Farusáyo ga gére née owoní eyé ìni ledre gí simi muruwayi bì Yésu uku née wá.

⁷ Zí Yésu úku phútru ledre zí Yúda ga gére née kídí, "Máúku zíse ma'dí, mááyí zí 'yìma'dí e káa zí mbotu kábiríkì e ní. ⁸ 'Yì ga bì ngára Babá kasa ené yée ne wá ní, oguní yì eyé kí royé kídí yée niyí bilámá 'yì 'dódo ledre 'bì Lomo, ábuwá yì eyé 'yì řanga e kpá 'yì ugu e. 'Yì amá e uwúní eyé kóo ledre ga bì 'yì ga gére née ndìşiní 'dódo yée ní wá. ⁹ Mááyí káa zí mbotu 'dìcì ní. Togú 'yì ogú gí 'dí zíma yá, mááyí yómo wo gí zía mááyí go 'yì 'bá'bá wo, káa zí mŋgí kábiríkì bì ndìşì 'bá'bá yée do bì 'bì éyí miánu zía kpá ndá'bané kíye 'be bilámáne ní. ¹⁰ 'Yì ugu ndìşì ndéré 'bì ené gí ro ugu éyí, kí ngáka éyí kpá kí úfu 'yì e. Maa Yésu, mánda 'bì amá káa zí 'yì řanga ga gére née

wá, máogụ 'bi amá gị ro zí 'yi ga bi ụnguní ledremá go ní ídíye kí trídri kpá kí rokinyi bi ngára odu a ndaá ní.

11 “Mááyí bilámá 'yi lúru bi kací kábiríki amá e. Máí'bí romá tóromá kací kábiríki amá e gị zí bisinyí ledre kí méngi yée. Togú umbu yá, máídí úyu máa, ndaní úyu wá. 12 'Yi bi ndaá m̀ngi kábiríki e wá, ogụ 'bi ené lá méngi moko gị ro kési ní, togú lurú bangá sinyí go kí ogụ gị ro 'dí'bi ngúru kábiríki ga gére née yá, ni óyó sogoné zí kábiríki ga gére née, zí bangá sinyí nánáonzó ngúrúyé ánu a, zí ngiti géyi báiyé faa. 13 'Yi 'bi moko née ngasáoyó roné gị zía kábiríki ga gére née ndaní eyé 'bi ené wá, méngi 'bi ené lá dujú moko gị ro kési.

14 “Mááyí bilámá 'yi 'bá'ba kábiríki e gị zía mááyí máa m̀ngi ye. Kábiríki amá e owoní máa bú, 15 káa zí bi ledremá ni zí Babá owóowó zí ledrea ídíne zíma kpá owóowó ní, ledre kábiríki amá e ni zíma kpá owóowó. Née si ledre bi máí'bí romá zí umbu gị royé gị roa ní. 16 Ngiti géyi 'yi amá e niyi aka kpá fú bo yée ga bi ndaní gị simi kúfú Yúda e wá ní. Mááyí kpá 'dí'biogụ yée, esi yée dongará lafúye gị do bi zíye ídíye ḱé'do ndisi úwú dujú kúrúma, gị zía mááyí máa 'yi 'bá'ba yée. 17 Ledremá ni zí Babá owóowó gị zía máúwú kúrúma bú. Mááyí í'bí romá zí umbu gị ro 'yima'dí e. Abú máúyu yá, ni úrulúgu máa. 18 'Yi bi ḱé'do káa ni gága máa gị ro ledre ní ndaá. Mááyí kí roko'bu ledre e za mbá zíma gị zí Babá gị ro zíma í'bí romá zí umbu, togú mbú zíma ásimá gị roa.”

19 Gị zí ledre bi Yésu uku kenée ní, zí sómú ledre 'bi Yúda e ífi siminé, toroní eyé lolu do sómú ledre ḱé'do wá. 20 Ngiti géyi odroní 'bi eyé gị do bi Yésu bisinyíne kídí, “O'do née ni kí dokéké siminé, née ndaá 'yi bi azé ndisi úwú ledre gị taraa ní wá.”

21 Ngiti géyi ya, “'i, o'do née dokéké ndaní simi a wá. 'Yi bi kí dokéké siminé ní, utúasá ndisi 'dódo ledre kí roko'buné wá. Utúasá kpá líkpí komo 'yi bi 'dujú mi'dútu ní wá.”

Ngiti géyi Yúda e asiní gị ro Yésu

22 Gị do kací ledre née ní, geré zí sindi kadra bi legbe ndisi ní sómúndiki ledre 'dici bi kóo 'bi Lomo 'danání simi Yerusaléma ní óguné. Ledre máa née méngi kóo roné née kí yana ndumu. 23 Zí Yésu ndisi gámáne do ligá 'Dici 'bi Lomo née. Zía ndéré olúne gị do bi bi kóo o'bóni ngba'daka ro 'Dici 'bi Lomo, bi ifini iri Solomóna doa ní. 24 Zí Yúda ga gére née olú lódú kací Yésu iri. Zíye úku ledre zía kídí, “Mongú 'yi, ndá lolu fú lá ndisi ló'bo gị zize wá. Togú áyi go Kírésito bi Lomo kasaogụ ní yá, ídí geré úku a zize.”

25 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Ásé ndú'yú 'dó'do máa née kenée gị ro 'di, tí bi máuku ledre go zize, ilisé ụngun a wá ní. M̀ngburoko ledre ga bi m̀ndisi méngi yée bi ngára gbékpí 'yi e utúasání méngi yée wá ní, niyi 'dódo máa ye zize ówo a kídí Babá kasaogụ máa ne. 26 Ngungusé ledremá wá gị zía ndásé esé 'yi amá e wá. 27 'Yi ga bi ụnguní ledremá go ní, ndisi ní lengbe úwú kúrúma. Máówo yée bú bilámáne gị zía niyi 'yi lódú kacíma e. 28 'Yi amá ga gére née má'dí'bi sílma go royé ndá, mááyí í'bí trídri bi za fí ní zíye. 'Yi bi ni 'dí'bióyó yée gị zíma ní ndaá. 29 Babá bi í'bí 'yi amá ga gére née zíma ní, roko'bu romo do éyi e za mbá. 'Yi bi ni utúasá 'dí'bióyó 'yi amá ga bi í'bí yée zíma née ní ndaá. 30 Zée kí Babá, azé dujú 'yi ḱé'do.”

31 Zí ledre née útúne simi Yúda ga gére vuu bisinyíne. Zíye iniyé 'dí'bi tutú e gị ro óngboonzó wo ḱe. 32 Zí Yésu úku ledre zíye kídí, “M̀ngburoko ledre ga bi Babá í'bí yée zíma ndisi méngi yée ní,

máméngì yéé mbá do komosé. Wo bi sinyí rosé ílisé úfu máa gi roa ní wo be 'di?"

³³ Yúda e ya zía ní, "Lúyú ledre eyí ni wo bi úku yá nées ni kpá Lomo tí bi áyí gbékpí 'yíma'dí ní. Née ledre bi azé úfu yí gi zía ní, ledre ezé ndaa 'bi ené kí bilámá moko eyí wá."

³⁴ Yésu ya zíye ní, "Sara bi ni miékéne do sílìse simi búku 'bi lorù, Lomo uku kídí, 'Sée ga bi mágéléogù sée káa do manda e ní, áse go kí roko'bu zise káa zí Lomo ní.' ³⁵ Togú Lomo uku ledre kídí née geléogù ngíti géyí 'yí e kí roko'bu zíye káa zí Lomo ní. Ledre bi Lomo uku go ní, 'yí óyóló'bó a ndaa."

³⁶ Sara bi mááyí nda tí mbigí Owú 'bi Lomo, Babá ma'dáa kasa máa ne do sogo kángá méngì moko ené ní, éyí bi bi sinyí nda rosé zise úku ledre gi zía kídí máúku sinyi ledre go simi bi máúku máyá mááyí Owú 'bi Lomo ní 'di? ³⁷ Moko ga bi mándìsì méngì yéé ní za mbá, togú ndaní moko ga bi 'bi Babá ní wá, ndásé ngunu ledremá wá. ³⁸ Abú ílisé ngunu ledremá wá, moko ga bi mándìsì méngì yéé ní togú ngunusé go kídí Lomo uku ne ya máídí méngì yéé kenée, ngunusé go kídí azé kí Babá 'yí kíé'do." ³⁹ Zí Yúda ga gére née kpá ìnyiyé áyíye 'dí'bi Yésu gi zí ledre bi uku zíye kenée ní. Zía úcu lílìné gi zíye gi ore.

⁴⁰ Zí Yésu ìnyiné gi simi Yerusaléma gi ore 'dógu ngburu Yeredéne, ndéré 'díyí roné do bi bi Yiwáni 'yí Bábátízí 'yí e ndìsì í'bí babatíza doa zí 'yí e ní, zía ndìsìné íri kí owú sílì cúku'dée. ⁴¹ Zí tú'dú 'yí e ndìsì ndéréye zí Yésu do bi bi ní doa íri ní. Zí ngíti géyí 'yí e ndìsì úku ledre kídí, "Abú Yiwáni méngì mingburoko ledre ga bi kí roko'buné ní wá yá, ledre ga bi uku yéé gi ro Yésu ní, niyí mbá ma'dí ledre e." ⁴² Gi zí kényí née, zí tú'dú 'yí e ngunu ledre Yésu kídí ni owú 'bi Lomo.

11

Sanda ndiyá Lázoro nderé zí Yésu

¹ Ngíti o'do ni kóo bo kí ìrìné Lázoro, lúndu Mariya e kí Máraata, ndìsìní simi Beteniya. Lázoro ma'dáa ni kóo kí ndiyá bisinyíne.

² Lémija bi Mariya máa née, née wo bi kóo lefe sù'bú mindonyo ro síndí Ngére Yésu, zía ndìsìné ó'dóoyó a kí bi doné ní. ³ Zí owú kará ga gére née kákasa zí Yésu kídí, "Ngére, ro ezegámáyí méngì wo yáa miméngì bisinyíne."

⁴ Simi bi Yésu uwú ledre née kenée ní, zía úku ledre kídí, "Í'í abú ro Lázoro ma'dáa méngì wo kenée ndotó, utúasá 'dí'biógù zía umbu wá. Roa née ni óto 'yí e zíye ówo roko'bu 'bi Lomo, zíye ndìsìyé óto úndrumá bi Owú 'bi Lomo ní."

⁵ Lázoro kí lémìné ga bi gbre née, Yésu oto kóo 'búye go kíngaya. ⁶ Abú tí kenée ndotó, simi bi sanda ledre ro Lázoro nderé ndiki Yésu ní, Yésu ma'dáa ìnyí ené kóo geré ndéré wá, méngì aka yí ené kóo kpá za 'dényé sílì gbre kí.

⁷ Nda gi 'dá'ba, zí Yésu úku ledre zí 'yí lódú kacíne ga gére née kídí, "Nda'baluguzé aka rozé mu simi Yúdáyá 'dáa."

⁸ Zí 'yí lódú kacíga ga gére née úku ledre zía kídí, "Í, 'yí 'dódo ledre, lúru aka mongú ledre bi Yúda e méngìní yí kíe íri, ayíní gi ro óngboónzó yí kí tutú ní, ili ba kpá go ndá'balúgu royí zíye íri?"

⁹ Yésu eré ené ngírí kí ndá'ba íri wá, gi zí kényí née ní, zía úku ledre kídí, "Togú bi ará go yá, mitùlurù ndaa lolu wá. 'Yí bi ndìsì gámá kí kadra ní, utúasá ené 'díkí wá gi zía bimióngó 'bi kadra ongó bi go zía bilámáne. ¹⁰ 'Yí bi ootomo nda bimióngó kenée zía nda ndìsì gámáne kí ndulù ní, ndìsì 'díkíne gi zía ni yí ené simi mitùlurù."

¹¹ Gi do kací ledre bi Yésu uku née ní, zía kpá úku ngíti ledre zí

'yìmikása ené ga gére née kídí, “Káa zí bì mááyí úku ledre ba, lúnduzé Lázoro ni go 'dú'du, nderézé mu íri gí do bì zíma úru wo.”

¹² Zí 'yì lódú kacíga ga gére née úkulúgu ledre zía kídí, “Ngére, bisinyí ledre ndaá ke. Togú 'du'du yì ené kpá lá mì'dú'du ní, ìli ndéré té yìi úru wo gí ro 'dì?” ¹³ 'Yì lódú kacíga ga gére née owoní eyé kóo ini ledre gí simi ledre bì Yésu uku née wá. Ábuwá uku née kídí Lázoro uyu go.

¹⁴ Zí Yésu nda úku a zíye fúó kídí, “Lázoro uyu go.” ¹⁵ Nì bilámáne gí zía simi bì Lázoro uyu ní, ndazé kése íri wá. nderézé mu gí ro zise lúru ledre bì mááyí méngi a íri ní za cú kí komosé gí do bì zise ngúngu ledremá nda za kíngaya.

¹⁶ Zí ngúru 'yì lódú kací Yésu bì kí ìrìné Tóma bì ndìsiní kpá ndólo wo Máarátoŋgo ní ìnyìné úku ledre zí lafúne e kídí, “Ndazé ótoómo kací mongú 'yì wá, idízá ndéré kéye. Togú Yúda iliní úfu wo yá, zíye úfukótrú zée ndro kéye.”

Yésu nderé simi ini ro Lázoro

¹⁷ Simi bì Yésu nderéoguní simi Beteníya ní, Lázoro méngi simi kángá go sílí eso (4). ¹⁸ Gara bì Beteníya ininí Lázoro simi a ní, ndaá gbála gí ro Yerusaléma wá. ¹⁹ Gí zí ledre bì utú do Máraata e kí lémíné Mariya ní, zí tǔ'dú ngítì géyì Yúda e ndéréye zí Máraata kí lémíné íri ndìsì ìdrì mimbé'deyé kací lúnduyé bì uyu ní.

²⁰ Simi bì Máraata uwú ledre ya Yésu ni go gbóo do mìsi'di ní, zía ìnyìné ndéré óndó do Yésu, Mariya idíaká 'bì ené cìkì 'be.

²¹ Simi bì Máraata lurúndiki Yésu ní, zí simikozo méngi wo, zía útúne ini ini zía úku ledre zí Yésu kídí, “Áko Ngére, idí ídí karakóna ona, káa bì owú 'bì babá ba uyu wá. ²² Máówo bú togú ndú'yú Lomo yá, ni méngi éyì bì ndú'yú wo gí roa née zíyì.”

²³ Yésu ya, “Máraata, ndá sómú simiyí wá, lúnduyí ni úru gí simi umbu bì uyu née.”

²⁴ Máraata ya zí Yésu ní, “Ma'díi mongú 'yì, mángúngu go kenée kídí simi sǐndì kádra 'bì úru 'yì e gí simi umbu, ni úru zía ídine trǐdrǐné.”

²⁵ Yésu ya, “Máraata, mááyí máa 'yì úru 'yì e gí simi umbu. Mááyí kpá máa 'yì í'bì trǐdrǐ bì za fí ní zí 'yì e. 'Yì bì ngúngu ledremá go ní abú uyu yá, mááyí úru wo. ²⁶ 'Yì bì ni aka trǐdrǐ togú ngúngu ledremá go yá, uyu lolu wá. Ngúngu ledre née go Máraata?”

²⁷ Máraata ya kídí, “Ngére, mángúngu ledre née go. Máówo go kídí áyì Kírésito Owú 'bì Lomo bì Lomo uku ledre kásaógu wo káa do 'yì yómo 'yì e ní.”

²⁸ Gí do kací ódro ga gére ní, zí Máraata ndá'balúgu roné 'be zía úku ledre zí lémíné kídí, “'Yì 'dódo ledre ogú go ni ndìsì ndúndu'yú gí royì.”

²⁹ Simi bì Mariya uwú ledre née kenée ní, zía ìnyìné kpuru ndéréne zí Yésu. ³⁰ Yésu ni aka do mìsi'di kí'dí bì Máraata nderé ndiki wo ní. ³¹ Yúda ga bì oguní simi ini ore, simi bì lurúní Mariya ìnyì kpuru ndéréne mì'dí do mìsi'di ní, zí ngítì géyì útúye do kacía gí zía somúní 'bì eyé ya, ayí ndéré sǐ bì ini ini.

³² Simi bì Mariya nderé ndiki Yésu ní, zía útúne sǐ sǐndì Yésu bì ini ini kí úku ledre kídí, “Áko Ngére, idí ídí karakóna ona, káa bì owú 'bì babá ba uyu wá.”

³³ Simi bì Yésu lurú Mariya kí Yúda ga bì oguní zíye simi ini niyí nda go ndìsì ini ini kíngaya ní, zí simikozo kpá méngi Yésu, zí Yésu kpá útúne ini ini. ³⁴ Zí Yésu ndúndu'yú kídí, “Otoní wo 'da?”

Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Azé 'díyíóto yìi Ngére.”

³⁵ Geré zí ini komo Yésu ndé'yíóguné.

³⁶ Zí Yúda ga gére née ndìsì ódroyé dongaraye kídí, “Lúrúsé

aka, ábuwá mongú 'yì ba oto 'bú Lázoro go kíngaya."

³⁷ Zí ngíti géyì úku ledre kídí, "Bì ní kí roko'bù ledre zíne, likpí komo 'yì go zía lúru bí ní, sara oḡu nda kóo úçuómo Lázoro kí úyu wá gí ro 'dì?"

Lázoro urú gí simi umbu

³⁸ Otoní bí zí Lázoro simi gu bí lagání simi landa ní, do gbúrúgbu mīsīlekpe tutú ngbùturú tara a. Simi bí Yésu nderéogú sí bí íri ní, zí simikozo méngì wo rómo wo bí gáa 'dá'dá ní. ³⁹ Zía úku ledre kídí, "Gbúrúgbuóyósé aka tutú néesé 'dá'ba."

Márata ya zía ní, "Ngére, karaba go 'dényé sīlì eso (4), ndonyo bí eme lolu íri ngú."

⁴⁰ Yésu ya zía ní, "Máúku amá gáa zíyì máyá 'dì Mārata? Ndaá bí máyá togú ngúngu ledremá go yá, áyí lúru roko'bù 'bí Lomo kí komoyì ní wá?"

⁴¹ Gí zí ledre bí Yésu uku kenée ní, zí 'yì e gbúrúgbuóyó tutú bí tara mbotu gu landa k'dí bí otoní Lázoro ní. Zí Yésu ñnyiné íni ini zí 'buné kídí, "Babá, mbófo éyì zíyì ndísiyì úwú máa. ⁴² Máówo bú bilámáne togú mándú'yú yì go yá, zíyì tí méngì ledre ma'dáa. Máúku ledre néesé kenée gí ro zí 'yì ga bí azé kéye ba úwú a gí do bí zíye ngúngu a kídí ma'díi kásaogú máa yì."

⁴³ Gí do kací ledre néesé ní, zía ñnyiné ndólo Lázoro kí mongú kúru kídí, "Lázoro olúogú girí mu." ⁴⁴ Geré zí Lázoro úru, zía olúoguné nyé kí ká'dá bongó bí ciringbíní wo kíe kpá kí mbílí bongó bí odó'dutuní komo a kíe kací ondu éyè 'bí Yúda e ní roné.

Zí Yésu úku ledre kídí, "Líkpísé ká'dá ga gére néesé gí roa mu zía ndá'bané 'be."

Yemení ledre gí úfu Yésu

(Matáyo 26:1-5, Mārīko 14:1,2, Lúka 22:1,2)

⁴⁵ Yúda ga bí nderení kí Maríya gí zí Yésu íri, simi bí lurúní ledre bí Yésu mengì néesé, geré zíye ngúngu ledre Yésu kídí ma'díi, Lomo kasaogú wo ne. ⁴⁶ Zí ngíti géyì ndéréye úku ledre bí Yésu mengì néesé zí Farúsáyo e. ⁴⁷ Zí manda ga bí 'bí 'yì 'dáná éyì e kí Farúsáyo kpá kí ngíti géyì mingburoko 'yì 'dēcì ngbanga e, ndísiyé ndómo tarayé kídí,

"Éyì bí idízé méngì a kí Yésu ní 'dì? Míngburoko ledre ga bí ndísi méngì yée kí roko'buné ní ofuní nda go. ⁴⁸ Togú lurúomozé wo kenée, t'údú 'yì e niyí nda ówo go tí duú wo kídí ní Kírésito ma'díi. Geré zí asikíri 'bí Róma óguyé ndúru mongú 'dēcì ezé bí 'bí ini zí Lomo kpá kí 'be 'bí ezé e mbá, utúasázé lolu ídì kí bí zíze wá."

⁴⁹ Zí ngúruyé bí mongú 'yì 'dáná éyì* kí ñriné Kayáfa mongú manda 'dá'dá simi sīndì kadra máa bí kóo néesé ñnyiné úku ledre zí lafúne ga gére néesé kídí, "Ówosé ledre wá gí zí 'dì? ⁵⁰ Bilámá a, bikérì 'yì idì úyu ne gí do bí zí 'yì ezé e ómoyé, gí zí wo bí zí 'yì ezé e úyuyé ye zí bikérì 'yì ómoné ní."

⁵¹ Kayáfa uku ené néesé kóo lá ledre ené wá. Gí zía bí ní mongú 'yì 'dáná éyì ní, zí Lomo úku'bí ledre néesé taraa gí ro zía úku a kenée. Lomo yeme ne kú kenée zí Yésu úyuné ne gí do bí zée Yúda e zíze ómozé.

⁵² Míúyu Yésu néesé nda kíngaya lá duú gí ro Yúda e wá, kpá gí ro kífú ngíti géyì 'yìma'dí e mbá, zíye ídiye duú kíe'do owú ga bí 'bí Lomo ní.

⁵³ Tónóne gí simi sīndì kadra néesé ndéréne 'dá'dá, zí mingburoko 'yì ga

* **11:49** 11:49 Mongú 'yì 'dáná éyì: Mongú 'yì 'dáná éyì romo do manda 'bí 'yì 'dáná éyì e zí Lomo. Ndísi lengbe olú duú ne simi 'dēcì bí Mongú Bí 'bí Lomo simi 'Dēcì 'bí Lomo ní gí ro 'dáná éyì zí Lomo k'dí kérì simi simibi kíe'do. Ndísi 'dí'bí sáma bangá bí oḡoonzóní gí ro 'dáná a zí Lomo ní olú kíe 'dēcì íri gí ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bí 'yìma'dí e.

gére née ndìsiyé gámásó'do mìsi'di gí ro úfu Yésu.

⁵⁴ Gí do kací ledre née ní, Yésu ndìsì ené lolu kóo zí Yúda ga gére née do nyará bi wá. Zía ìnyiné kí 'yì lódú kacíne e gí ore yóo ndéréye simi ngíti owù gara kí ìrìné Efarayíma gbóo cigí bi bi ngára 'yì e ndanì do a wá ní ndìsiyé ìri.

⁵⁵ Simi sɛndì kadra máa bi kóo née ní, Ayímbi 'bi Yúda e bi ndìsìní ndólo a Umbuokpó ní ni go gbóo. 'Dá'dá zí ayímbi née tónóne, tú'dú 'yì e ndìsìní lengbe ìnyì gí simi gara eyé e mingúngúcuá ndéréye simi Yerusaléma ìri gí ro órú royé kací ondú eyé 'bi Yúda e gí ro zíye útúásáye kací komo Lomo. ⁵⁶ Simi bi niyí do ligá 'Dìcì 'bi Lomo ní, zíye ndìsiyé ndómo tarayé gí ro 'dí'bi Yésu. Zíye ndìsì ndú'yú royé kídí, "Sómú ledre esé ni kíe 'di, togú ogú go ona ní?" ⁵⁷ Ukuní ledre née kenée gí zía manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e kí Farusáyo e ní i'bíomoní lorú go zí 'yì e kídí togú lurúndikiní Yésu go simi ayímbi ore yá, idíní úku 'dódo ledrea gí ro do 'dí'bi wo.

12

*Mariya oto undru Yésu
(Matáyo 26:6-13, Mária 14:3-9)*

¹ Simi bi ngítí sɛlì idíaká go ìnyì doa kéré (6) gí ro zí Ayímbi Umbuokpó 'bi Yúda e née tónóne ní, zí Yésu ìnyiné gí simi owù gara bi Efarayíma ní ndéréne 'be 'bi Lázero simi Beteníya kí'dí bi kóo uru Lázero ma'dáa gí simi umbu ní. ² Zí 'yì e yóko royé do méngì mongú éyì miánu gí ro 'dí'bi Yésu kíe simi sùmú. Máraata ndìsì kóo lúru bi kací éyì miánu bi zí 'yì e née ne, Lázero anuní 'bi eyé éyì kí Yésu. ³ Zí Mariya lémi Lázero ndéré 'dí'biógú bilámá sù'bù mindonyo bi kóo ugú kí tú'dú késì ní, dúdú a za mbá ro sɛndì Yésu kí'dí bi ndìsìní kí Lázero e ánu éyì 'dìcì ní. Zía ndìsìné ó'dóoyó sù'bù máa née gí ro sɛndì Yésu kí bídóné bi

alamiála ní. Zí ndonyo sù'bù 'dí'bi simi 'dìcì bi Yésu ndìsìní simi a née yeré.

⁴ Geré zí Yúda Keriyóta bi ngúru 'yì lódú kací Yésu bi ni ógú i'bí ngbángá Yésu ní, ìnyiné úku ledre zí Mariya kídí, ⁵ "Áyi, lefe sinyiní nda sù'bù née bi kenée gí ro 'di, niyí kóo úgúoyó a kí mongú tú'dú késì bi 'yì ni méngì moko gí roa kí simibi kpuú ní do sáká 'yì lerì e kí késì máa née."

⁶ Yúda uku ené ledre née gí zía bi ili ndìsì sáká 'yì lerì e ní wá, yì ené gí zía bi ni 'yì lúru bi kací késì ní, ili idíní i'bí késì née do sɛlìne gí do bi zíne ndìsì úgu ngíti géyì éyì e gí simi a sáká roné kíe.

⁷ Geré zí Yésu úkulúgu ledre zí Yúda kídí, "Ndá úku ledre zí kára née wá. Sù'bù bi sùsù romá née, yemeomo née go máa gí zía sɛndì kadra 'bi óto máa simi gu ni go gbóo. ⁸ Ídí ówo a kídí kací kadra mbá, ásé fú lá kí 'yì lerì e do bi kíe'do. Máa, utúasázé idí kése fú lá do bi kíe'do wá."

⁹ Ábuwá tú'dú Yúda e uwúní go ya Yésu ni simi Beteníya ore. Zí tú'dú ye ndéréye ìri. Ndaá 'bi ené bi yaá nderení née lá dúyú zí Yésu ní wá, nderení kpá gí ro lúru Lázero bi Yésu ma'dáa uru wo gí simi umbu ní. ¹⁰ Zí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e ní yéme royé kídí, yé idíní kpá úfu Lázero 'dá'ba, ¹¹ gí zía bi Yésu uru wo gí simi umbu ní, zí tú'dú Yúda e nda yì eyé ngúngu ledre Yésu.

Yésu olú kí mongú roko'buné simi Yerusaléma

(Matáyo 21:1-11, Mária 11:1-11, Lúka 19:28-40)

¹² Zí bi áráló'bó roné, Zí Yésu ìnyiné gí simi Beteníya gí ore ndéréne simi Yerusaléma. Zí ledre owù ndíki tú'dú 'yì ga bi yokoní royé simi ayímbi simi Yerusaléma ore ní kídí Yésu ni go ógú simi Yerusaléma ìri. ¹³ Zí tú'dú 'yì ga gére née 'dècì mbílì tìyì e do sɛlìye ìnyiyé mutruu

ndéré óndó do Yésu do misi'di. Zíye ndìsiyé ótrú ledre e 'dága kídí,

“Mbófo éyí zí Lomo.”

“Úndru idí idí zí wo bi ogu kí ìrì Ngére Lomo ní.”

“Úndru idí idí zí Mongú Ngére 'bi Isiréle e.”

14 Yésu ekí ndìsì go do owú dongí bi oguní kíe zía ní, tí káa zí bi kóo miéké kúrú Lomo uku ní kídí,

15 “Sée nyí 'yì ga bi 'bi Yerusaléma ní, ndásé éré ngìrì wá, lúrúsé aka ngére esé bi ni ógu ni bi mindìsiné do owú dongí girí nées.”

16 Simi sìnḍí kadra máa bi kóo nées ní, 'yì lódú kací Yésu owoyemení aka eyé kóo bi ya kídí miógu Yésu nées 'dodo go kídí ledre bi kóo ni miékéne ní sìnḍí kadra ené ogu go ndìsì méngì roné nées goó ne ní wá. Owoyemení nda té simi bi Yésu nda'balugu roné go komo ere niyí nda go kí ndìsì sómúndíki ledre ga bi kóo Yésu ndìsì méngì yée ní kídí ábuwá miéké kúrú Lomo uku ba kóo ledrea, yée ndìsiní kóo ba tí óto úndrua.

17 'Yì ga bi kóo lurúní Yésu uru Lázero gí simi umbu do komoyé ní, niyí 'bi eyé fú lá ndìsì úkutátá ledre máa bi kóo nées zí tú'dú lafúye.

18 Nées kpá ngúru sì ledre bi tú'dú 'yì e nderení gí zía lúru Yésu simi bi ogu simi Yerusaléma ní gí zía uwúní ledre Lázero bi kóo uru wo ní go. 19 Zí Farusáyo ga gére nées ódroyé dengbíye kídí, “O'do ba 'dódo ledre ené nda yì ené zí 'yì e goó kí roko'buné. Lúrúsé aka tú'dú 'yì e niyí nda yì eyé go ndìsì ndéré kací a. Ngíti éyí bi zize méngì a ní, ndaá lolu wá.”

Yésu uku'dodo ledre umbuné

20 Simi sìnḍí kadra bi kóo 'bi ayímbi nées ní, ngíti géyí 'yì ga bi kí sì doyé Gírìgì e ní, oguní kóo kpá go simi Yerusaléma ore gí ro mbófo Lomo ndro kí 'yì ga bi ore ní. 21 Zí

Gírìgì ga gére nées ndéréye zí ngúru 'yìmikása 'bi Yésu bi kí ìrìné Phílipo ní, zíye ndú'yú wo kídí, “Mongú 'yì, ilizé ga gí ro ówo Yésu.” Phílipo ma'dáa ni gí simi ngúru owú gara 'bi Galiláya bi kí ìrìné Beteseyída ní. 22 Zí Phílipo ìnyìné ndéréne úku ledre nées zí ezené Andiríya. Zíye nda ìnyiyé gbengará ndéréye kí ledre nées zí Yésu.

23 Zí Yésu úku ledre kídí, “Sìnḍí kadra ogu go zí 'yì e lúru roko'bù 'bi Lomo kí úru máa Owú 'bi 'Yìma'dí gí simi umbu. 24 Ídísé úwú ledre ba bilámáne. 'Yì ga bi za mbá ndìsiní ó'do kére ní, niyí aka óyú kufú kére nées simi káṅgá kí, ni nda fú ánáogu tú'dú do ónzó a do lán gbá. Ledre ni gí romá kpá kenée. Mááyí aka úyu do óto máa simi káṅgá kí, zíma úrúma í'bí mikánda trídri zí tú'dú 'yìma'dí e. 25 'Yì bi ni lúrúcáyí máa, zía óto mimbé'dené lá gí ro ledre ga bi 'bi sága ba ní ní, simi bi uyu go ní, trídri bi za fí ní, ndiki wá. Wo bi ṅṅṅu 'bi ené yì ené ledremá ní, ni ndíki trídri ne. 26 'Yì bi ṅṅṅu go ídine káa do 'yì lódú kacíma ní, idí ndìsì méngì dūú ledre amá e. Bi bi mááyí idí doa ní, 'yì amá máa nées ni idí kpá doa. Babá ni idí kí rokinyi kí 'yì amá máa nées.”

27 Zí Yésu úku ledre zíne kí roné kídí, “Lomo romá ndaá lolu wá. 'Bié ba gáa zíma úku ledre zí Babá idí 'dí'bióyó umbu ba gí komomá 'dá'ba? f'i, nées go tí ledre bi kasaogu máa gí roa ní.” 28 Gí do kací ódro nées ní, zí Yésu ini ini zí Lomo kídí, “Babá, idí mu 'dódo roko'buyí gí do bi zí 'yìma'dí e do sogo káṅgá mbá ówo a.”

Geré gí do kací ini nées ní, zí kúrú Lomo ówúne gí komo ere kídí, “Mingburoko ledre ga bi méngì yée ní za mbá, 'dodoní go kídí, méngì ledre ga gére nées kí roko'bumá, mákása yì máa. Áyí kpá méngì ngíti mongú ledre gí do bi zíye

ówotátá a kídí ma'díi, mááyí bo.”
²⁹ Tù'dú ngíti géyì 'yì ga bì kóo toroní cigí Yésu ore ní, owo'di'biní eyé bì kóo ya kídí, Lomo odro nées ne gí komo ere zí Yésu ní wá. Ngíti géyì ukuní 'bì eyé yaá “Nzagba embé ne.” Ngíti géyì ya “f'i, maláyika odrone zía.”

³⁰ Zí Yésu úku ledre zí 'yì ga bì ndìşiní úkuló'bó ledre nées kídí, “Ledre bì ukuní nées ndaá zíma wá, ukuní zíse gí do bì zíse ngúnḡu a gí do bì zí Lomo sáká sée. ³¹ Şindí kadra oḡu go gí ro zíma 'dəcì ng-banga 'yìma'dí e kací miméngì ledre eyé, kpá gí ro zíma rómo komo Satána za fí. ³² Nées go kpá şindí kadra bì niyí úfu máa, zíma kí úrúma simi a ní. Gí do kací a nées ní, zíma úku ledre zí ríkí şì do 'yìma'dí e za mbá, gí ro zíye óḡuyé mbá zíma.” ³³ Yésu uku ledre nées kenée gí do bì zí 'yì e ówo toso umbu bì nées ni uyu a, zíne kí úrúne ní.

³⁴ Zí 'yì ga gére nées úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Bì lorù bì Músa eké ní uku zíze kídí, Kírésito ni ídí tridri za fí ní. Áyí úku lárá ledre káa be 'di, 'Yá niyí phéphéonzó Ówú 'bì 'Yìma'dí do mingbúngbu kágá? Ówú 'bì 'Yìma'dí máa nées nda 'bì ené go náambi?”

³⁵ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Mé bì mááyí aka dongarásé kí 'dódo yata ledre e zíse ba, ngúnḡu ledre esé idí ngbóro tátá roné kpá fú 'dá'dá gí zía 'dódo ledre amá ni zíse káa zí bimióngó ní. 'Yì máa wo bì 'di'bi sómú ledre amá wá ní, utúasá méngì ledre e do bilámá misi'diné wá, gí zía 'di'bi sómú ledre gí zíma wá, ni yì ené simi mitulurù. ³⁶ Mé bì mááyí aka dongarásé káa zí bimióngó ba, idísé lánýá ro ledre ga bì mándşì 'dódo yée zíse ní, gí do bì zíse idíse mbigí 'yì amá e. Simi bì Yésu uku ledre nées zíye kenée ní, zía ndéréoyó yì ené roné gí do komoyé gí ore.”

Yúda e asiní yì eyé gí ro ledre 'bì Yésu fú lá miási

³⁷ Abú Yésu mengì kóo tí mingburoko ledre e go za cù do komo Yúda ga gére nées yá, asiní yì eyé gí ro Yésu fú lá miási. ³⁸ Ledre bì Yúda menginí nées utúasá 'duo kpini kí ledre bì kóo nébì Isáya uku ní kídí,

“Ngére Lomo, ukuzé tí ledre eyì go zí 'yì e, ambí ngunḡu kóo ne? 'Yì ngunḡu a bì ya yì Lomo 'dodo roko'buyì go zíye do sogo kánḡá ní ndaá kpá wá.”

³⁹ Gí zía bì doyé orù mióru kenée ní, utúasání kpá ngúnḡu ledre Yésu wá. Utúasá kpá té kí ledre bì kóo nébì Isáya uku kídí,

⁴⁰ “Lomo 'dutu komoyé go zía óto yée zí doyé óruné, nées ní, utúasání lúrúndiki ledre e kí komoyé wá, utúasání gbawá ówoyème simi ledre e kí mimbé'deyé, utúasání kpá gbawá ndá'baógu Lomo kídí gí ro zía yómo yée.”

⁴¹ Isáya uku ledre ga gére nées kóro kóro kóro kenée gí zía Lomo 'dodo kóo Yésu go zía. Yésu ma'dáa, ni kí roko'bu 'bì ledre e zíne. Isáya úku ledrea kenée gí zí keyì nées.

⁴² Abú ngíti géyì mingburoko 'yì 'bì Yúda e ngunḡuní kóo tí ledre Yésu go ní, iliní zí lafúye ga bì Farusáyo e bì ndìşiní 'dódo lorù 'bì Lomo ní ówo a wá. Káa bì lafúye máa ga gére nées niyí zíngi do úcuómo yée kí olú simi 'Dícì Kótruro 'bì Lomo ke. ⁴³ Yúda ga gére nées iliní nda yì eyé zí 'yìma'dí e idíye ye kí rokinyi kíye, gí zí wo bì Lomo ni idí ne kí rokinyi kíye ní.

'Yì bì ngunḡu ledre Yésu go ní, ngunḡu kpá ledre Lomo go

⁴⁴ Zí Yésu úku ledre kí mongú kúru zí Yúda ga gére nées kídí, “Máuku zíse ma'díi, togú 'yì ngunḡu ledremá go yá, ngunḡu go kpá ledre

Babá bi kasaogu máa ní. ⁴⁵ 'Yì bi lurú kuru'bumá go ní, lurú kuru'bu Babá kpá go. ⁴⁶ Máógu kí bilámá 'dódo ledre zí 'yìma'dí e do sogo kángá. 'Yì bi nguṅgu ledremá go ní, luyú lolu ledre wá gi zía ni go kí bilámá ówo ledre simi doné.

⁴⁷ "Togú 'yì nguṅgu lolu ledre ga bi mándìsì úku yé ba wá, nées ndaá lolu ledre amá wá, gi zía máógu amá 'dècì ngbanga 'yìma'dí e wá, máógu yì amá gi ro yómo yé. ⁴⁸ 'Yì ga bi asiní 'du'dorú kí nguṅgu ledre ga bi mándìsì 'dódo yé ní, karanée simi odu sɪndì kadra 'bi 'dècì ngbanga, ledre ga gére nées niyí 'dècì ngbanga ro 'yì máa ga gére nées ye, ndaá máa wá. ⁴⁹ Gi zía ledre máa ga bi mándìsì 'dódo yé nées, ndanì eyé ledre amá e wá, nées ledre ga bi Babá ukui'bí yé ní. ⁵⁰ Máówo bú ledre ga bi Babá uku yé ní togú 'yì e nguṅguní yá, niyí ndíki trɪdrɪ bi za fí ní. Gi zí kèyì nées, zíma ndìsímá 'dódo ledre ga gére nées zí 'yì e."

13

Yésu lugu sɪndì 'yì lódú kacine e

¹ Káa zí kílonódó a nées go Ayímbi Umbuokpó. Yésu owoyeme go bilámáne kídí sɪndì kadra ogu go zíne óyó sogoné zí 'yì kasa ené e, zíne ndá'balúgu roné zí 'Buné komo ere. Zía méngì ledre sɪmù zí 'yìmikása ené ga gére gi do bi zíye ówo a kídí, ma'díi nées oto 'búye go kíngaya nées i'bí roné go zí umbu gi royé.*

² Nda go kí tagá, Yésu yokoní royé go kí 'yìmikása ené e do bi éyì miánu. Abú Yúda Keriyóta wotí Simúna ni kpá tí ngúru 'yìmikása ga gére nées yá, ngére 'bi bicayi lomo e olú yì ené go simi a, gága wo gi ro zía í'bíogú Yésu zí mɪngburoko 'yì 'bi Yúda e. ³ Yésu owo bú bilámáne kídí 'Buné Lomo í'bí roko'bu ledre e

go mbá zíne, kasaogu nées ne do sogo kángá, nées ni ndá'balúgu roné kpá zía íri. ⁴ Nda gi do kací éyì miánu, zí Yésu láláoyó bongó bi esɪrongó do ezené ní 'dá'ba, zía 'dí'bi ngíti mbílí bongó kpí ódó a ro siminé. ⁵ Zía léfe iní simi pheré ndúgú ndìsì lúgu sɪndì 'yì lódú kacine ga gére nées kée, do ndìsíné ó'dóoyó iní nées gi ro sɪndíye kí mbílí bongó bi gáa ro siminé nées.

⁶ Simi bi Yésu ayí nda go gi ro lúgu sɪndì Simúna Pétero ní, zía ìnyiné úku ledre zí Yésu kídí, "Ngére, nda za cú yì zíyì lúgu sɪndíma?"

⁷ Zí Yésu úkulúgu ledre zí Pétero kídí, "Ndá lúru éyì bi mándìsì méngì a nées kací komoyí káa zí owú ledre wá, ni útúásá kací komoyí karanée 'dá'dá íri."

⁸ Zí Pétero kpá úku ánda ledre kídí, "F'i, Mongú 'yì, ndaá mɪútúásáne zíyì lúgu sɪndíma za cú yì wá."

Yésu ya zía ní, "Pétero, togú málúgu sɪndíyì wá, útúásá ídì káa do 'yìmikása amá wá."

⁹ Simúna Pétero ya Ngére, "Togú nda go kenée yá, ndá lolu lúgu lá duú sɪndíma wá, ídì lúgu máa geré mbá mɪlúgu."

¹⁰ Yésu ya zía ní, "F'i, royí ni go drá gi zía ndúgú go. Éyì bi ìli ní, nda lá duú lúgu sɪndíyì. Rosé ni go mbá drá duú bikérí 'yì gi dongarásé ndaá ne drá wá." ¹¹ Yésu owo 'yì bi ìli í'bíogú nées zí mɪngburoko 'yì ga bi 'bi Yúda e ní bú.

¹² Simi bi luguonzó sɪndíye go ní, zía ésilúgu bongó bi gáa lalaogu gi roné ní roné, do ndá'ba ndìsíné bi. Zía ndú'yú 'yìmikása ené ga gére nées kídí, "Ledre bi máméngì zise nées, ówoyémesé ledre gi simi a go? ¹³ Ni zise ma'díi, zise ndìsísé ndólo máa Ngére kpá 'yì 'dódo ledre, mááyí tí kenée ma'díi. ¹⁴ Togú

* **13:1** 13:1 Ayímbi Umbuokpó: Ni sɪndì kadra bi Yúda e ndìsínì sómúndíki ledre bi kóo Ngére Lomo okpó gi do 'be 'bi eyé e ufu owú 'bi eyé e wá gi zía bi oróní sáma owú kábɪrɪkɪ ro kágá mbotu eyé e ní. Zía kóo 'dí'biogu yé gi simi Ízibiti gi simi 'do'dó bi kóo niyí simi a ní. Ólo Ólúógú 12:14-17.

Ngére esé kpá 'yì 'dódo ledre zise lugu sɛ̀ndise yá, ídísé kpá ídí 'yì lugu sɛ̀ndí lafúse e. ¹⁵ Máméngì 'dódo ledre née zise kenée gì do bi zise ndìsìsé méngì a zì lafúse e kpá kenée. ¹⁶ Máúku zise ma'díi, 'yì 'bì moko romo ené do mongú 'yì ené wá, 'yì kasa romo ené kpá do 'yì bì kasa wo ní wá. ¹⁷ Ídísé méngì ledre ga bì má'dódo yée zise née tí za cé kenée gì do bì zì Lomo í'bì úndru zise.

¹⁸ “Máúku amá ledre née gì rosé mbá wá, 'yì máa yée ga bì niyì go mbigí 'yì amá e ní, máówo mimbé'deyé mbá bú. Máméngì kenée gì do bì zía útúásáne kí ledre bì ni miékéne kídí, 'Ngíti 'yì kíé'do gì dongarásé ndìsìzé ánuκόtrɔ̀ sɛ̀lize ndro kéye ní ni ne okó romá.”

¹⁹ “Máúku 'dódo ledre ga gére née zise kenée gì ro karanée togú ledre máa née méngì roné go kenée yá, zise ɛ̀ngunɔ̀ a kídí ma'díi, mááyí Kírésìto. ²⁰ Ledre ga bì ásé ndéré kí 'dódo yée zì 'yì e gì romá ní togú 'yì ɛ̀ngunɔ̀ go yá, ɛ̀ngunɔ̀ ledremá go. Togú 'yì ɛ̀ngunɔ̀ ledremá go yá, ɛ̀ngunɔ̀ kpá ledre Babá bì kasaogu máa ní go.”

Yésu uku ledre kídí niyì 'dí'bi née (Matáyo 26:20-25, Mária 14:17-21, Lúka 22:21-23)

²¹ Gì do kací ledre ga bì Yésu uku yée zì 'yìmikása ené ga gére ní, zì bì sínýíne roa kíngaya zía ìnyìné úkulóko ledre zíye fúó kídí, “Ngúrusé ni í'bíogú máa zì 'yì e, zíye úfu máa.”

²² Zì ledre née ówóne kací komo 'yì lódú kacíga ga gére née zíye tónóye lúru komoyé kí sómú ledre kídí ambí ni méngì bisinyí ledre née kenée ba ne bì Yésu uku ledre a née. ²³ Ngúrúyè 'yì lódú kací Yésu, wo bì Yésu oto 'búa kíngaya ní ni kpá bo ore ndìsì 'bì ené geré gbóo cigí Yésu.

²⁴ Zì Simúna Pétero ódrone zì ezeyé née kí komoné, idí aka ndú'yú Yésu togú uku née ledre ambí yá.

²⁵ Zì ya'dá bì Pétero odro zía née 'dongo roné ndoo gì ro Yésu zía ndú'yú wo kídí, “Ngére, úku née ledre ambi?”

²⁶ Zì Yésu úku ledre kídí, “'Yì bì mááyí úgú ndukú ésí a simi ukú í'bì a do sɛ̀lía ní, née go wo bì máúku ledre a ní.” Zía ìnyìné 'dí'bi éyì miánu í'bì a zì Yúda Keriyóta wotí Simúna. ²⁷ Simi bì anu ní, geré zì Satána† óto 'bú méngì bisinyí ledre kí Yésu, zì mimbé'dea kpúrúkpú ne.

Zì Yésu úku ledre zía kídí, “Ndá ndìsì wá, éyì bì yéme royì go gì ro méngì a ní, ídí mu méngì a 'diya.”

²⁸ Lafú Yúda Keriyóta ga gére née owoní sɛ̀ ledre bì Yésu uku ledre zì Yúda gì zía kenée ní wá. ²⁹ Ngíti géyì somúní 'bì eyé kídí gì zía bì Yúda ma'dáa ni 'yì lúru bì kací késì ní, ambí owo ne Yésu kasa wo go ndéré úgú éyì miánu zíye gì ro ayímbi, togú kenée wá, ili Yúda idí í'bì késì káa do sáká áyì zì 'yì lerì e. ³⁰ Nda go kí ndulú simi bì Yúda anuonzóní éyì miánu go kí lafúne e ní, geré zía olúoguné gì dongará ye sága.

Yésu uku ledre kídí Pétero ni ási gì roné

³¹ Simi bì Yúda olúogu ní, zì Yésu úku ledre zì lafúga ga gére née kídí, “Ba go sɛ̀ndí kadra zì 'yìma'dí e ówo a mbá kídí mááyí Owú 'bì 'Yìma'dí zíye ndìsìyè mbófo máa gì zì éyì bì mááyí méngì a ní. Gì do bì zíye kpá mbófo Lomo gì zì éyì bì mááyí méngì a ní. ³² Togú 'yì e mbofoní Lomo gì zì éyì bì Máa méngì ní yá, Máa Owú 'bì ené ledre Má ni ídí zía owóowó gì zì éyì bì Mááyí go ndéré méngì a 'diya née.

³³ “Owú 'bì amáa e, sɛ̀ndí kadra ndaá lolú zíma ngbara gì do bì zize ídíze fú lá kése ní wá. Káa zì bì

13:18 13:18 Ke'bì 'bì Dawídi e 41:9 † **13:27** 13:27 Satána: Satána ni kóo maláyika. Zía sínýi do lafúne e, zíye nda ídíye ezeokó Lomo. Gì zì kéyì née ní, zì Lomo ógóoyó gì komo ere 'dá'ba. Ni nda cakaba go ngére 'bì bicayi lomo e. Ólo 'Dódoogú 12:9.

kóo máúku zí lafúse ga bi Yúda e ní, mááyí lélí gí dongarase cakaba. Bi bi mááyí ndéré doa née útúásásé ógù íri wá.

³⁴ “Ba go kúrúma zíse, ídísé óto 'bú lafúse e kángaya kí mimbé'desé kíe'do kpá káa zí bi máoto 'búse ní. ³⁵ Togú ótosé 'bú lafúse e go tí káa zí bi máúku née yá, 'yì e niyí ówo a mbá kídí ma'díi, áse 'yì lódú kacíma e.”

³⁶ Zí Simúna Pétero ngúru 'yìmikása ené ndú'yú wo kídí, “Ngére, ndísi úku ledre kenée ní íli ndéré 'da?”

Yésu ya zía ní, “Pétero, bi bi mááyí ndéré doa ní, útúásá lódú máa zíse ndéréze keyi wá, 'búo togú karanée sındí kadra ogù go zíyì.”

³⁷ Pétero ya zí Yésu ní, “Ngére, máútúásá ótoómo kacíyì wá, togú umbu yá, idízé úyu keyi.”

³⁸ Yésu ya zía ní, “Pétero úku ledre née gbékpíe. Máúku zíyì, simi bi karaba kadra ledre ni súwu ní, áyí ási gí romá 'dénýé kí'dí ota yá née owo máa wá. Gí do kací a née geré zí ngonon úcù koko.”

14

Yésu ni misi'di

¹ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, “Bi ndaá sínýí rosé wá. Ídísé fú ngúnngu ledre 'bi Lomo, zíse kpá ngúnngu ledremá. ² 'Be 'bi Babá ni mongú 'be. Mááyí ba go ndéré yémeómo bi zíse íri nzíyiné. Idí bilámá ledre ndaá íri kenée wá, káa bi máúku go zíse. ³ Togú máyemeómo bi gí rosé go nzíyiné yá, mááyí ndá'baógu 'dí'bi sée zíse ndéré ndísiyé kése do bi máa née íri za fí. ⁴ Ówosé misi'di bi nderéogù zí Babá íri ní go bilámáne.”

⁵ Zí ngúru 'yìmikása 'bi Yésu bi kí ìriné Tóma ní ìnyiné úku ledre kídí, “Ngére, bi bi íli ndéré doa née owozé aka ezé e wá. Azé 'dí'bi misi'di máa wo be 'di zíse nderéoguzé íri?”

⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre kídí, “Mááyí máa misi'di 'be 'bi Lomo, mándísi 'dódo ma'díi ledre ga bi gí do bi Lomo ní máa zí 'yì e. Mááyí kpá máa 'yì í'bi trıdri zı 'yì ga bi ngungunı ledre ma'dáa go ní. Togú 'yì ngunngu ledremá wá, máútúásá ótoómo wo zía ndéréne 'be 'bi Babá Lomo wá. ⁷ Káa zí bi ówosé máa go ní, ówosé Babá kpá go. Tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, ówoyémesé Babá go za kpó kpó kpó.”

⁸ Zí ngúru 'yìmikása bi Phılıpo ní kpá ìnyiné úku ledre zí Yésu kídí, “Ngére, 'dódo aka 'Büyì bi úku ledre a née zíse gí do bi zíse ówoyéme wo.”

⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zí Phılıpo kídí, “Phılıpo, tı'dú simibi ga ba za mbá, ówo aka eyı fú lá bi kídı azé yı ezé kí Babá kíe'do ní wá. Togú 'yì owo máa go yá, owo Babá kpá go. Mengı káa be 'di zıyı úku ledre yá, máídı 'dódo Babá zıse? ¹⁰ Ngúnngu bi kídı azé kí Babá kíe'do ní wá gı ro 'di? Sómú yá ledre ga bi mándısi 'dódo yé zıse née ogunı gı 'da? Bi Babá ukui'bí yé ne zıma ní. ¹¹ Ni miıtúásáne zıse ngúnngu a kídı azé kí Babá kíe'do. Togú ledre bi máúku née owó komosé gı ro zıse ngúnngu a wá, mingburoko ledre ga bi mámengı yé ní, ídısé nda ngúnngu ledremá lá gı royé. ¹² Máúku zıse ma'dıi, togú 'yì ngunngu ledremá, 'yì máa née ni kpá mengı mingburoko ledre e káa zı ga bi mándısi mengı yé ní. Gı zıa bi mááyı go ndá'balúgu romá zı Babá ní, mááyı í'bí roko'bı zıa, zıa nda ndısiné mengı mingburoko ledre e kíe rómoné mirómo. ¹³ Éyı ga bi za mbá áse ndú'yú Babá gı royé kí ìrimá ní, Mááyı úku ledre zıa idı mengı yé zıse gı do bi zı 'yì e ówo a mbá kídı kasaogu Máa ne zıye ndısiyé mbófo wo. ¹⁴ Gı zıa bi ngúnngusé ledremá go ní, éyı ga bi za mbá áse ndú'yú máa gı royé ní, mááyı mengı yé zıse.”

Ledre gị ro kása 'Dówú Lomo

¹⁵ Zí Yésu kpá úku ngíti ledre zí 'yìmikása ené ga gére née kídí, “Ma'díi, togú ótosé tí 'búma go yá, ídísé méngì ledre ga bì máúku yée zise ní. ¹⁶ Mááyí ndú'yú Babá zía kása 'Dówú Lomo óguné kpá ndìsì sáká sée za fí. ¹⁷ Née 'Dówú Lomo bì ndìsì 'dódo ma'díi ledre gị do bì Lomo ní. 'Yì ga bì nḡunḡuní ledremá wá ní, 'dì'biní eyé wo simi sumu wá gị zía owoní eyé wo wá. Sée ga bì nḡunḡusé ledremá go ní, ówosé wo go, nì ógu ndìsì simisé.

¹⁸ “Máotoómo amá sée ngúcusé káa zí owúsala e wá, mááyí ndá'baógu. ¹⁹ Sịndì kadra idiaká go lá cuku'dée zíma ótoómo do sogo kángá ba. 'Yì ga bì nḡunḡuní ledremá wá ní, lurúní 'bì eyé lolu komomá wá, áse lúru ándá komomá dụú se. Gị zía bì mááyí ídì trịdrimá za fí ní, áse kpá ídì trịdrì za fí. ²⁰ Simi bì karanée mááyí ndá'baógu gị zí Babá gị komo ere gị ro 'dècì nḡbanga 'yì e ní, áse geré ówo a kídí ábuwá azé yì ezé kí Babá kìé'do. Zise kpá ówo a kídí azé kése kpá éyì kìé'do. ²¹ 'Yì bì nì úwú ledre ga bì mándìsì úku yée zise ba, zía ndìsìné méngì ledre e tí kací a ní, née go 'yì bì oto 'búma go ní, Babá nì kpá óto 'bú a. Mááyí kpá óto 'bú 'yì máa née zíma 'dódo ledre ga bì gị do bimá ní mbá zía.”

²² Zí ngúru 'yìmikása kí ìrìné kpá Yúda, ndá Yúda Keriyóta wá, ìnyìné ndú'yú Yésu kídí, “Ngére, ledre simi ledre née káa be 'dì bì úku yá simi bì karanée áyì ndá'baógu gị zí 'Buyì gị komo ere ní, 'yì ga bì nḡunḡuní ledreyì wá ní lurúní komoyì wá, azé lúru komoyì dụú ze ní?”

²³ Zí Yésu úkulúgu ledre zí Yúda kídí, “Máúku ledre née kenée gị zía, 'yì bì oto 'búma go ní, nì ndìsì méngì té ledre ga bì máúku yée zía ní. Babá nì kpá óto 'bú 'yì máa née. Zée kí Babá azé ndìsì kí 'yì máa née do bì kìé'do za fí. ²⁴ 'Yì bì oto 'búma wá

ní, utúasá ené kpá méngì ledre ga bì mándìsì 'dódo yée zise ní wá. Gị zía ledre ga bì mándìsì 'dódo yée zise ní, Babá bì kasaogu máa ní ndìsì úku'bí yée ne zíma.

²⁵ “Máúku ledre ga gére née zise gị zía bì mááyí aka dongarase ba. ²⁶ 'Dówú Lomo bì Babá nì kásaógu a zise do bì kacíma ní, nì nda ndìsì sáká sée ne kí 'dódoyéme ledre ga gére née zise káa bì niyí līgìsè e. ²⁷ Bì ndáá sínyì rosé wá, ngìrì nda kpá méngìsè wá. Máìli ídísé ndìsì bilámáne. Mááyí óto sée zise ídísé kí rokinyi. 'Yì 'bì do sogo kángá e utúasání méngì ledre máa wo née wá. Abú 'yì e niyí méngì lárásè yá, ídísé tóro nḡbúó.

²⁸ “Máúku go zise fúó kídí, mááyí go gbóo gị ro ndá'balúgu romá zí Babá 'dáa, mááyí kpá girí ndá'baógu. Togú ótosé tí 'búma go kángaya, ídísé ídì kí rokinyi gị ro m̀ndá'balúgu romá bì zí Babá írì ní, gị zía nì ne kí roko'bu ledre e rómo domá. ²⁹ Nì bilámáne zíma úku 'dódo ledre née zise kenée 'dá'dá gị zí sịndì kadra a. Simi bì ledre ma'dáa méngì roné go tí káa zí bì mándìsì úku a ní, gị do bì zise nḡunḡu a kídí ma'díi, Babá kasaogu máa ne. ³⁰ Máìli lolu lála ledre zise wá, gị zía ba goó sịndì kadra 'bì Satána ngére 'bì 'yì ga bì nḡunḡuní ledremá wá ní zía óguné. Tí lá wo Satána, ndáá 'bì ené ngére domá wá. ³¹ Mááyí ba go ndéré méngì éyì bì Babá ili zíma méngì a ní, gị do bì zí 'yì ga bì 'bì do sogo kángá ní mbá ówo a kídí 'bú Babá ofu domá go.” Gị do kací ledre máa wo née ní, zía úku ledre zí 'yìmikása ené ga gére née kídí,

“Ìnyìsè mu zise ndéréze.”

15*Ídísé lánýá romá*

¹ Zí Yésu kpá úku ngíti ledre zíye kídí, “Mááyí mbigí kókó kóró bì

'di'bioguní 'díyí a* yáká ní, Babá ni 'bi ené mǐngí yáká ma'dáa. ² Babá ndìsì lágáoyó mirásáma ga bi anání wá ní 'dá'ba gi do bi zí bi ídine fúo ro yée ga bi anání bú ní, zíye ndìsiyé ánátátá royé kíngaya. ³ Ledre ga bi mándìsì 'dódo yée zise ní, oto sée go zise ídise mbigí 'yì amá e. ⁴ Ndásé lolu 'dí'bióyó sómú ledre esé gi romá wá gi do bi zize ídize kése kíe'do. Ídísé ówo a kídí sǐlǐ kóró bi 'deweoyó roné go ní, aná ené lolu wá gi zía ndaá lolu ro kókóne wá. Nì gi rosé kpá kenée, útúásásé méngì bilámá ledre e wá 'búo togú lánýásé go romá.

⁵ “Mááyí úku ándá zise, mááyí zise go káa zí kóró ní ásé nda 'bi esé zíma káa zí mirásáma ní. Azé kése go éyí kíe'do. 'Yì bi óto sómú ledre ené go mbá romá ní, zí sómú ledre amá ídine kpá za mbá roa. 'Yì bi oto sómú ledre ené romá wá ní, útúásá méngì bilámá ledre e káa zí éyí bi ndìsì aná miáná ní wá. ⁶ 'Yì bi 'di'bióyó sómú ledre ené gi romá go ní, nì yì ené go káa zí sǐlǐ kágá bi 'deweoyó roné gi ro kókóne go ní, nì geré gágá ené do óngbóoyó a 'dá'ba gi zía moko ndaá lolu simi a wá. ⁷ Togú ótosé sómú ledre esé za mbá romá, zise lánýásé ro ledre ga bi mándìsì 'dódo yée zise ní yá, ásé ówo kací ini ini zí Babá. Nì ídì kí rokinyi zía í'bí éyí bi ínisé ini gi roa ní zise. ⁸ Togú ndìsìsè go kpá fú méngì bilámá ledre e káa zí éyí bi ndìsì aná miáná ní yá, 'yì e niyí ówo a kídí ásé go mbigí 'yì lódú kacíma e, zíye ndìsiyé mbófo Babá.

⁹ “Máoto 'búse go kíngaya cé káa zí bi Babá oto 'búma ní. Bi goó kenée ní, ndásé méngì ledre bi zí 'búse nzúlúne gi domá gi zía ní wá. ¹⁰ Togú lánýásé tí fú lá ro loru amá yá, éyí bi nì 'dí'bióyó 'búse gi domá ní ndaá. Kpá káa zí bi mándìsì

lánýá ro loru 'bi Babá ní, ngíti éyí bi zía 'dí'bióyó 'búma gi doa ní ndaá. ¹¹ Máúku ledre ga gére née zise kenée gi do bi zise ídise kí rokinyi kíngaya káa zí bi mááyí kí rokinyi ní. ¹² Ba go kúrúma zise, ídísé oto 'bú lafúse e káa zí bi máoto 'búse ní. ¹³ Ídísé ówo a kídí máoto 'bú 'yìma'dí e go kíngaya zíma í'bí za cú kuru'búma zí umbu gi ro zíye ómoyé. Ngíti óto 'bú 'yì e káa zí wo née ndaá. ¹⁴ Togú ndìsìsè go tí fú méngì ledre ga bi mándìsì úku yée zise née yá, ásé ógù ídì mbigí lúndumá e. ¹⁵ Ndásé lolu zíma káa zí 'yì 'bi moko e wá. Gi zía 'yì bi ogù miógù ní utúasá ené ówoyème ledre bi mǐngí 'be ndìsì méngì a ní wá. Ásé go mbigí lúndu má e gi zía ledre ga bi Babá ukui'bí yée zíma ní, má'dódo yée go mbá zise.

¹⁶ “Ndólosé esé máa se wá, mándólo sée máa zíma í'bí moko amá zise méngì a gi do bi zía aná ne kíngaya 'yìma'dí e utúasání ánuonzó a wá. Éyí ga bi ásé ndú'yú Babá gi royé ní, nì méngì yée zise gi zía ndìsìsè go méngì ledre e kací kúrúma. ¹⁷ Mááyí kpá úku ándá a, ídísé óto 'bú lafúse e.”

Yésu loru 'yì lódú kacíne e

¹⁸ “Máúku zise, togú ngíti géyí 'yì e niyí sógó sée yá, ídísé ówo a kídí niyí yì eyé kú kenée, sogóutuní go cú máa. ¹⁹ Togú sómú ledre esé nì ndro kí 'yì ga bi ngununí ledre 'bi Lomo wá ní yá, sogóní eyé sée wá. Niyí sógó sée ba gi zía bi ngunusé ledre amá zíma ndólo sée káa do 'yì amá e ní. ²⁰ Ídísé sómúndíki ledre bi máúku zise máyá, “'Yì 'bi moko romo ené do mongú 'yì ené wá ní.’ Togú sogóní máa bi mongú 'yì esé ní, niyí sógó sée kpá kenée. Idí ngununí kóo ledre amá bo, káa bi niyí kpá ngunu ledre esé.

* **15:1** 15:1 Kóró: Née kóró 'bi 'be, niyí kí ledreyé owó owó zí Yúda e. Ndìsiní 'díyí yée yáká do ndìsiyé méngì le'yì gi simi miánáye. Ledre Isiréle ni zí Lomo owó owó káa zí ledre kóró bi nì owó owó zí Yúda e ní. Née sǐ ledre bi Lomo ndolo Isiréle e gi zía kóró ní. Ólo Isáya 5:1-7, Ke'bi 'bi Dawídi e 80:8-16. **15:20** 15:20 Yiwáni 13:16

21 “Yì ga gére née niyí sógó sée gi zía bi ngúngusé ledre amá ní. Gi zía owoní eyé bi ya kídí Lomo kasaogu máa ne ní wá. 22 Yì ga gére née, Lomo ni 'dí'bi yée kí ngbanga bisinyíne gi zía tí bi máogu 'dódo bilámá ledre ené go zíye gi ro zíye ótoómo bisinyí ledre e ní, ilíní eyé e wá. Gi zí kényí née, Lomo otoomo ené ledre zíye wá.

23 “Yì bi sogó máa go ní, sogó kpá Babá go. 24 Idí ndaní kóo lúru mingburoko ledre ga bi mándísi mámengi yée, yée ga bi ngíti 'yì utúasá méngi yée wá ní kí komoyé wá yá, kídí Lomo ni kóo ótoómo ledre zíye. Nda tí lá bi lurúní ledre ga gére née go cù kí komoyé, zíye 'dútù mbíliye ngbúrú ndísi sógó zée gbrenará kí Babá ní. 25 Miméngi ledre 'bi 'yì ga gére née utúasá go kpini kí ledre bi miékéne simi lorú ní kídí, “Yì ga gére née sogóní eyé máa née gi zía bi ya málúyú ledre ní wá, sogóní máa lá gbékpíne.”

26 “Mááyí kása 'Dówú Lomo 'yì 'dódo ma'díi ledre e gi zí Babá giri, zía óguné 'dódo ma'díi ledre bi gi do bimá ní zise. 27 Ídísé kpá fú ndísi 'dódotátá ledremá zí 'yì e gi zía tonózé moko ma'dáa ba kú kése.”

16

1 Zí Yésu kpá úku ándá ledre zí 'yìmikása ené ga gére née kídí, “Máénzi komosé kí ledre ga gére née gi zía málli zise tórosé kpá fú ngbúo simi moko amá. 2 Yúda ga gére née ngíti géyì niyí karanée lágaoyó sée gi simi 'Díci Kótruro 'bi Lomo sága. Zí ngíti géyì úfu lafúse e, zíye ndísiyé mbófo royé gi zí ledre bi méngi née kídí yée niyí go méngi yéme ledre 'bi Lomo. 3 Gi zía bi ngára owoní eyé zée kí Babá wá ní, zíye ndísiyé méngi bisinyí ledre ga gére née zise. 4 Simi bi ledre ga gére née niyí go méngi sée kenée ní, ídísé sómúndíki a kídí, ba goó

ledre ga bi máenzi komosé gi royé ní. Máúku kóo ledre née zise 'dá'dá gi zía azé aka kóo kése do bi kíe'do.

Yésu uku ledre gi ro 'Dówú Lomo

5 “Máúku phútru ledre ga gére née zise gi zía mááyí go ótoómo sée. Sínđi kadra ogú go gi ro zíma ndá'balúgu romá zí Babá bi kasaogu máa ní. Itisé mbá wá, ngúrusé ndu'yú gbawá máa ní, 'be káa be 'di? 6 Bi sinyí rosé née go gi zí ledre bi máúku máyá niyí karanée méngi lárásé ní? 7 Utúasá miútúasá zíma ndéréma gi ro zí bilámá ledre óguné zise. Togú mándéré go yá, mááyí kása 'Dówú Lomo zía óguné ndísi sáká sée.

8 “Togú 'Dówú Lomo née ogú go yá, ni 'dódo ma'díi ledre zí 'yìma'dí e zíye ówo miméngi ledre eyé kídí emengú, togú otoomoní wá, Lomo bi ngára ndaá 'yì lúyú ledre wá ní, ni 'decì ngbangayé bisinyíne. 9 Lúyú ledre 'bi 'yìma'dí e bi 'Dówú Lomo ni 'dódo a zíye ní ni wo bi asiní kí ngúngu ledremá ní. 10 Ni 'dódo a zí 'yìma'dí e kídí, ma'díi, mánda 'yì lúyú ledre wá, née sí ledre bi mááyí go ndá'ba gi zía zí Babá ní. 'Yìma'dí e utúasání lolu lúru máa wá. 11 Ndaá kpá lá dudu ledre máa wo née wá, 'Dówú Lomo ni kpá 'dódo a zíye kídí, Satána ngére 'bi 'yì lúyú ledre e, Lomo 'decì ngbanga a go bisinyíne.

12 “Tú'dú yata ledre e niyí gáa kpá fú bo tí gi ro zíma úku yée zise ní, utúasásé ówoyéme ini ledre gi simiyé mbá wá. 13 Simi bi 'Dówú Lomo 'yì 'dódo ma'díi ledre e ogú go ní, ni sáká sée zise ówo minzénzéré ledre e za mbá. Ni úku zise dudu ledre ga bi Lomo ukui'bí yée ne zía ní, zía kpá 'dódo ledre ga bi niyí méngi royé karanée ní zise. 14 'Dówú Lomo ni óto úndrumá zía 'dódoyéme ledre ga bi mándísi úku yée ní mbá zise. 15 Máúku ledre née kenée gi zía sómú ledre bi simi Babá ní, ni kpá sómú ledre bi simimá

ní. Née sị ledre bi máúku ledre gi zía máyá 'Dówú Lomo ni ógu úku 'dódo a zise fúó kídí ledre ga bi má'dódo yée zise ní, niyí mbá ma'díi ledre e ní.

Lerí esé ni óyóló'bó roné káa do rokinyi

¹⁶ “Ngítí sịlì idiaká go lá cúku'dée zíma ndéréoyó romá gi dongarase gi ona. Málú'bú íri wá, mááyí ndá'baogụ 'diya zize ndíkílúgu rozé kése.”

¹⁷ Zí 'yì lódú kacíga ga gére née ndịsị ódroyé dengbíye kídí, “Mongú 'yì ndịsị úku née kenée lárá ledre 'di bi kídí, ngítí sịlì idiaká go lá cúku'dée zíne ndá'balúgu roné zí 'Buné née lu'bú íri wá, née ni ndá'baogụ 'diya zize ndíkílúgu rozé kéye ní.” ¹⁸ Zíye kpá úku ándá ledre kídí, “Sara aka nda ngítí sịlì bi uku ledre a kídí idiaká go lá cúku'dée ní, née sịlì 'bi 'di bi ngára owo'di'bizé ledre gi roa wá ní.”

¹⁹ Yésu owo sómú ledre 'bi 'yimikása ené ga gére née go kídí ilíní ndú'yú née. Zía ìnyìné úku ledre zíye kídí, “Ílisé ndú'yú máa ba gi ro ledre bi máúku máyá ngítí sịlì idiaká go cúku'dée zíma ndéréoyó romá gi dongarase, málú'bú íri wá, mááyí ndá'baogụ 'diya zize ndíkílúgu rozé kése ní? ²⁰ Ni ma'díi zise sómú ledre kenée. 'Yì ga bi 'búma ndaá doyé wá ní, niyí ídí kí rokinyi kí lúru ledre bi ni méngi máa ní. Ásé ídí gboó simi iní komosé. Nda gi 'dá'ba zí simikozo esé óyóló'bó roné káa do rokinyi zise.

²¹ “Cé káa zí mbámiowú simi bi sịndi kadra ené utúasá go gi ro zía áráne ní. Ni aka náná do soné gi zí miówo owú kí. Simi bi owú 'bi ené ará nda go ní, somúndiki lolu ledre éyì miówo bi gáa roné ní wá gi zía lurú owú 'bi ené ni go do sịlìne. ²² Ni zise cakaba kpá kenée bi sinyí rosé go misínyí. Karanéé ásé ídí kí mongú rokinyi simi bi azé ndíkílúgu

rozé kése ní. Nda gi ore ngítí 'yì bi zía óguné óto lerí rosé ní ndaá lolu wá. ²³ Ledre e oruní lolu zise wá, éyì ga bi ásé ndú'yú Babá gi royé kí ìrimá ní, ni geré méngi yée zise. Ndaá lolu té bi ya ásé ndú'yú máa kí ní wá. ²⁴ Káa zí bi ndú'yúsé aka Babá gi ro éyì wá ní, ba go bilámá sịndi kadra zise. Ndú'yúsé wo mu gi ro éyì ga bi ílisé yée ní gi do bi zía méngi yée zise, zise ídíse nda kí rokinyi kángaya.

²⁵ “Abú mándisị kóo 'dódo ambá ledre e zise simi muruwayi yá, tónóne gi do kací sịndi kadra cúku'dée ndéréne 'dá'dá, ledre ga bi gi do bi Babá ní, mááyí nda úku yée zise fúó fúó fúó, ndaá lolu simi muruwayi wá. ²⁶ Togú sịndi kadra 'bi ledre máa ga gére née oguní go yá, gi zía bi ngungusé ledremá go ní, éyì ga bi ílisé yée gi zí Babá ní, ásé nda úku ledreyé geré se zía, ndaá lolu fú lá bi zíma ndisimá úku'bí ledre esé e máa zía ní wá.

²⁷ Oto 'búse gi zía ótosé 'búma zise ngungu ledremá kídí kasaogu máa ne. ²⁸ Ma'díi, Babá kasaogu máa ne do sogo kángá ona. Mááyí ba go ótoómo do sogo kángá ba zíma ndá'balúgu romá zía komo ere íri.” ²⁹ Zí 'yì lódú kacíga ga gére née úku ledre zía kídí, “Mongú 'yì, ledre bi úku née owoyemezé go gi zía ndaá lolu miótoécíné simi muruwayi wá. ³⁰ Owoyemezé go bilámáne kídí éyì bi kíe'do káa ya ówo wá ní ndaá. Ma'díi, ngunguzé go kídí Lomo kasaogu yì ne.”

³¹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Ngungusé ledremá go nda té bi cakaba ba ní?” ³² Sịndi kadra ni go gbóo, zise ngásá báyi rosé mbá ótoómo lá dujú máa ngúcumá dongará ezeokóma e. Abú kenée ndotó, Babá ni bo kíma.

³³ Káa zí bi azé kése go éyì kíe'do ní, máíli zí mimbé'desé ídríne. Née sị ledre bi máúku ledre ga gére née zise gi zía ní. Márómo komo do sogo kángá go. Abú 'yì ga bi sogóni máa

misógó ní niyí méngì láráse gí zía bi ɲuɲgusé ledremá ní yá, bi ndaá síní rosé wá.

17

Yésu ini ini zí 'Buné

¹ Simi bi Yésu ukuonzó ledre go zí 'yì ené ga gére ní, zía sɪkpì doné lúru bi 'dága komo ere. Zía ini ini zí 'Buné kídí,

“Babá, ídí mu 'dódo a zí 'yì e kídí í'bí roko'bu go zíma Owú 'bi eyì. Kpá gí romá, Maa Owú 'bi eyì ma'dáa zíma í'bí mbófo éyì zíyì.

² Í'bí roko'bu née mu zíma, gí ro zíma ídíma Ngére do 'yì e za mbá, gí do bi zíma í'bí trɪdrɪ bi za fí ní zí 'yì ga bi í'bí yé go zíma ní. ³ 'Yì ga bi mááyí í'bí trɪdrɪ bi za fí zíye ní, duú 'yì ga bi owoní yì bú kídí áyí mbigí Lomo, zíye kpá ówo a kídí máa Kírésito Yésu, kásaógu máa yì. ⁴ Simi bi máméngìonzó moko bi kásaógu máa gí roa do sogo káɲgá ní, zí 'yìma'dí e mbá ówo a kídí ma'díi, máóto iriyì go tara 'yìma'dí e zíye ndìsìyé mbófo yì.

⁵ Babá ídí mu í'bí roko'bu zíma, zíyì 'dí'bióto máa zíze ídíze keyì do bi kíé'do káa zí bi kóo azé keyì do bi kíé'do simi roko'bu 'dá'dá do sogo káɲgá ba ndaá aka wá ní.”

Yésu ini ini zí 'Buné gí ro 'yì lódú kacíne e

⁶ “Mbófo éyì zíyì gí ro 'yì ga bi í'bí yé zíma ba. Niyí kóo 'yì ga bi 'bi do sogo káɲgá, zíyì í'bí yé go zíma, gí ro zíma ídíma Ngére eyé. Má'dódoyéme yì go zíye, niyí go ndìsì méngì ledre eyì káa zí bi íli ní. ⁷ Owoyemení kpá go bilámáne kídí, ledre ga bi za mbá mándìsì méngì yé ní í'bí yé yì zíma, gí do bi zíma ndìsímá méngì yé kenée. ⁸ Ledre ga bi í'bí yé zíma née, má'dódo yé go mbá zí 'yì ga bi í'bí yé zíma ba. ɲuɲguní ledre ga gére née go mbá kídí née mbigí ledre e gí zía owoní go kídí kásaógu máa yì.

⁹ “Máini ini zíyì gí royé, ndaá gí ro 'yì ga bi 'bi do sogo káɲgá ba wá gí zía í'bí yé go zíma. Abú í'bí yé go zíma yá, ídí sáká yé gí zía niyí yì eyé kú 'yì eyé e.

¹⁰ Abú í'bí yé go zíma kenée yá, niyí kpá fú 'yì ezé e keyì. Káa zí bi í'bí yé zíye ídíye sɪ sɪlɪma ní, owoní go kídí roko'bu ni bo zíma.

¹¹ Babá káa zí bi sɪndì kadra ogu go gí ro zíma ndá'balúgu romá zíyì íri ní, máútúásá lolu fú lá ndìsì dongará 'yì ezé ga ba do sogo káɲgá ona wá. Ídí 'bá'bá yé gí zí bisinyí ledre e, idíní ndìsì kí mimbé'deyé mbá kíé'do káa zí bi ndìsìzé ndìsì keyì kí mimbé'dezé kíé'do ní. ¹² Simi ndìsì ezé bi keye ní, mándìsì lúru bi kacíye kpɪnɪ kpɪnɪ kpɪnɪ kí roko'bu bi í'bí zíma ní káa bi ɲúruyé ni ɪndrɪ gí ngará lafúne e ke. Tí ma'díi, ɲúruyé bi ɪndrɪ ní ndaá. Odu 'yì bi ɪndrɪ gí dongaráye ní duú wo bi kóo miéké kúruyì úku ledre gí roa yaá ni lúyú ne gí dongará lafúne e ní. Ledre bi miéké kúruyì uku ní méngì roné go tí ma'díi.

¹³ “Sɪndì kadra ogu go zíma ndá'balúgu romá zíyì íri. Ledre ga bi gí do bizé keyì ní, máúku go mbá zíye gí do bi zíye ídíye kí rokinyi kíngaya káa zí máa ní.

¹⁴ 'Yì ga bi ɲuɲguní ledre eyì wá ní, otoní mimbé'deyé go bisinyíne ro 'yì ezé ga ba, gí zía bi 'yì ezé maáge ootomoní ledre 'bi sága ba go zíye nda ɲuɲgu ledre eyì ní niyí go kpá káa zí máa ní.

¹⁵ Babá, máúku amá née kídí ídí mu 'dí'bióyó 'yì ezé ga ba gí do sogo káɲgá 'dá'ba wá. Ídí 'bá'bá yé gí zí Satána. ¹⁶ 'Yì ezé maáge 'di'bioyóní sómú ledre eyé gí ro 'yì ga bi ɲuɲguní ledre eyì wá ní go. Miméngì ledre ezé ni nda yì ené go keye kíé'do gí zía ndazé ezé 'yì ga bi 'bi do sogo káɲgá ní wá. ¹⁷ Káa zí bi goó kenée ní, idíní mu ídí mbigí 'yì ezé e keyì za fí, gí

zía ndìşiní úku dujú ma'díi ledre e.
 18 Kpá káa zí bì kásaógu máa ógu 'dódo ledre eyí zí 'yíma'dí e do sogo káŋgá ní. Mákása kpá yée go idíní mu ndéré kí 'dódo ledre eyí zí 'yíma'dí e do sogo káŋgá za mbá. 19 Káa zí bì máótoómo romá za mbá zíyí ní, ídí sáká yée gí do bì zíye ótoómo royé kpá za mbá zíyí.

20 “Máini amá ini zíyí ba lá dujú gí ro 'yí ezé máa yée ga ba wá. Máini ini kpá gí ro yée ga bì karanée niyí ŋúŋgu ledremá kídí mááyí 'yí yómo 'yí e gí zí 'dódo ledre 'bì 'yí ezé ga ba ní ní. 21 Babá 'yí ezé ga ba idíní ndìşì mbá kí mimbé'deyé kǐé'do káa zí bì zée keyí mimbé'dezé ni yí ené kǐé'do ní. Kpá gí do bì zí mimbé'dezé ídine keye kǐé'do gí ro zí 'yí ga bì ŋuŋguní ledre eyí wá ní ówo a kídí, ma'díi kásaógu máa yíi. 22 Máoto úndruyé go kpá káa zí bì óto úndrumá ní gí ro zíye ídíye kǐé'do káa zí bì azé keyí kǐé'do ní. 23 Ma'díi, mimbé'dezé ni go keye kǐé'do káa zí bì mimbé'dezé ni yí ené keyí kú kǐé'do ní. 'Yíma'dí e niyí ówo a mbá kídí kásaógu máa yíi. Zíye kpá ŋúŋgu a kídí ma'díi 'yí ezé ga ba 'búye ni bo doyí kángaya kpá káa zí 'búma bì doyí ní.

24 “Babá, 'yí ga bì í'bí yée zíma ba, mándú'yú yíi gí royé, ídí sáká yée gí do bì zíze ndìşizé keye do bì kǐé'do 'be 'bì eyí íri. Gí do bì zíye ówo a kídí 'búma ni bo doyí gí zía í'bí roko'bù ledre e go zíma 'desí, 'dá'dá zíyí kóo kí ótoógu do sogo káŋgá ba.

25 “Babá, yíi bì áyí mbigí Lomo kpá 'yí méngí bilámáne ledre ní, abú 'yíma'dí e owoní kenée wá, máówo bú bilámáne. Má'dódo yíi go zí 'yí ezé ga bì í'bí yée zíma ba, owoyemení go bilámáne kídí kásaógu máa yíi. 26 Abú má'dódo yíi go zíye yá, mááyí kpá fú 'dódo

ándá yíi zíye gí do bì zíye ówo a kídí máoto 'búye go kpá káa zí bì óto 'búma ní gí ro zíze ídíze keye kǐé'do.”

18

Yúda e 'dì'biní Yésu

(Matáyo 26:47-56, Máriko 14:43-50, Lúka 22:47-53)

1 Gí do kací ini bì Yésu ini wo zí 'Buné ní, zía ìnyiné kí 'yí lódú kacíne e gí ore, zíye ndéréye sága 'bilulu bì kí ìríné Kidróne ní, zíye ólúndìşiyé simi ngíti mongú yáká íri, kí'dí bì 'dìyíní kágá ga bì ndìşiní ndólo yée olíva ní.

2 Yúda, ngúru 'yímikása 'bì Yésu bì í'bí ngbángá Yésu gí ro do úfu wo ní owo bì máa née bú gí zía Yésu ndìşì lengbe ndéré ndìşì íri kí 'yí lódú kacíne e. 3 Zí Yúda 'dì'bi asikíri ga bì manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e kí Farusáyo e kasaní yée ní kí ndulú kpá kí asikíri ga bì ndìşiní lúru bì kací 'Díçí Kótruro ní, ngíti géyí unduní 'bì eyé pho'du, zíye ndéré útúye do Yésu kí ndulú née.

4 Yésu owo éyí bì ni go ógu méngí née ní bú. Simi bì lurú asikíri ga gére née oguní go ní, geré zía ndéréne zíye, zía ndú'yú yée kídí, “Gámásó'dosé náambi?”

5 Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Gamásó'dozé Yésu, o'do bì gí simi Nazeréta ní.”

Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “O'do máa née máa, mááyí ba.” Yúda bì í'bí ngbángáa ní ni 'bì ené kenée mitóroné. 6 Simi bì Yésu uku ledre kídí, “O'do máa née máa ní,” zí ya'dá ga bì oguní 'dì'bi wo née ndá'bayé mi'dí sogo do útúye mbá bì káa zí éyí bì uyuní go miúyu ní.

7 Zí Yésu kpá ndú'yú ándá yée kídí, “Gámásó'dosé náambi yaá?”

Zíye úkulúgu ledre kídí, “Gamásó'dozé Yésu, o'do bì gí simi Nazeréta ní.”

8 Zí Yésu kpá úkulúgu ledre kídí, “Máúku gáa ledre go zíse, máyá o'do bì ndìşì gámásó'do wo née máa.

Ídísé 'dí'bi nzúó máa, ndásé 'dí'bi 'yì lódú kacíma ga ba wá." ⁹ Yésu uku ledre née kenée gi do bi zía útúásáne kí ledre bi uku zí 'Buné kídí, "Babá, 'yì ga bi í'bí yée zíma ba ngúrúyé bi kíé'do yaá ìndrì gi dongará lafúne e go ní ndaá."

¹⁰ Simína Pétero ngúru 'yìmikása 'bi Yésu ni kpá nyé kí 'bi ené maku. Simi bi lurú kídí 'yì ga gére née ayíní go gi ro 'dí'bi Yésu ní, zía láláogú 'bi ené maku gi simi siríkpa ku, lágá'déçì mbílí Málakasa ngúru 'yì 'bi moko 'bi mongú 'yì 'dáná éyì kíe tū milágá, sáma ni go trìjì.

¹¹ Zí Yésu úku ledre zí Pétero kídí, "Née ndaá ledre bi áyí méngì a ní wá. Èsìlúgu maku née simi siríkpa. Sómù yá 'do'dó bi Babá kasaogu máa gi roa ní, mándá 'dó'dó a wá?"

Yésu kó'dú Ána

(Matáyo 26:57-58, Máriaiko 14:53-54, Lúka 22:54)

¹² Zí asikíri ga gére née kí mongú 'yì* eyé, nda kí mingburoko 'yì 'bi Yúda e 'dí'bi Yésu do ódó sílí a ndá miódó. ¹³ Zíyè 'dí'bi wo gi ore fì ndéré kíe kó'dú ngúru mongú 'yì kí ìrìné Ána, o'do bi Kayáfa ofú nyí a ní. Simi sìnđì kadra máa bi kóo née ní, Kayáfa ma'dáa ni kóo ne mongú 'yì 'dáná éyì. ¹⁴ Née 'yì bi kóo uku ledre zí Yúda e kídí, utúasá miútúásá zí bikérì 'yì úyuné gi ro zí tū'dú 'yì e ídiye trìdrìyè ní.

Pétero asi gi ro Yésu

(Matáyo 26:69-70, Máriaiko 14:66-68, Lúka 22:55-57)

¹⁵ Simi bi 'di'biní Yésu niyí go ndéré kíe ní, zí Simína Pétero kí ngíti ezené bi kpá 'yì lódú kací Yésu ní útúye do kací a. Eze Pétero máa née mongú 'yì 'dáná éyì owo wo bú. Née sì ledre bi ootoomoní misi'di zía ólúlódú kací Yésu gi do ligá 'be 'bi Kayáfa mongú 'yì 'dáná éyì ìri ní. ¹⁶ Pétero idíaká aka 'bi ené çikì tara mbotu gara sága. Zí eze a bi kpá 'yì

lódú kací Yésu bi gáa olú née, gi zía bi mongú 'yì 'dáná éyì owoní wo bú ní, zía ndéréne úku ledre zí kara bi ndìsì líkpí mbotu gara ní kídí idí í'bí misi'di zí Pétero ólúne simi gara.

¹⁷ Simi bi Pétero olú ní, zí kára née ndú'yú wo kídí "Tosoyì nda káa zí ngúru 'yì gi dongará 'yì lódú kací o'do bi 'di'biní wo ba ní ní?"

Pétero ya "fì, née ndaá máa wá."

¹⁸ 'Di'biní kóo Yésu née kí ndulú, drú ni nda go kíngaya, bi ìdrì kpá go lílílí. Zí bolìsì ga bi ndìsìní 'bá'bá 'be 'bi mongú 'yì ore, nda kpá kí 'yì máa yée ga bi ndìsìní méngì moko ore ní kótú pho'du ndìsìyè roa. Zí Pétero kóo kpá ndósooguné ndoo ro pho'du máa née ìbì roné gi zí drú.

Mongú 'yì 'dáná éyì ndu'yú Yésu
(Matáyo 26:59-66, Máriaiko 14:55-64, Lúka 22:66-71)

¹⁹ Née ní, mongú 'yì 'dáná éyì bi oguní kí Yésu kó'dú a bi kí ìrìné Ána ní, ni go ndìsì ndú'yú Yésu gi ro 'yì lódú kacíga kí ledre ga bi ndìsì 'dódo yée zí 'yì e ní.

²⁰ Zí Yésu úkulúgu ledre zí mongú 'yì née kídí, "Ledre ga bi mándìsì 'dódo yée ní za mbá, ndaní eyé simi ugu royé wá. Mándìsì 'dódo ledre zí 'yì e simi 'Dìçì Kótruro e kpá kí 'Dìçì 'bi Lomo nda kpá do bi ga bi tū'dú Yúda e ndìsìní yóko royé doyé ní.

²¹ Ndá ndú'yú máa wá, bilámá a ídí geré ndú'yú 'yì ga bi mándìsì 'dódo ledre máa née zíyè ní, owoyemení go bilámáne gi zía uwúní go cù kí mbílíyè."

²² Simi bi Yésu uku ledre née kenée ní, geré zí ngíti bolìsì bi toro gbóo cigí Yésu ní ìnyìné óngbo komo Yésu gbiya mióngbo. Zía úku ledre zí Yésu kídí, "Née ndaá ledre bi áyí úku a zí mongú 'yì 'dáná éyì ní wá."

²³ Zí Yésu úku ledre zí o'do née kídí, "Bìsinyí ledre bi máúku zí mongú 'yì ní wo be 'di, bi zíyì ócò máa gi zía geré miócò ní, úku 'dódo

18:9 18:9 Yiwáni 6:39 * **18:12** 18:12 Mongú manda 'bi asikíri e: Ndìsì lúru bi kací asikíri e álifú. Ni 'bi ené do manda ga bi 'bi asikíri e ní.

aka zíma. Togú máúku tí bilámá ledre ní, sara ócò nda máa gí ro 'dí?"

²⁴ Nda gí ore, zí Ána úku ledre kídí 'di'biokpóní Yésu mu nyé miódóne kenée ndéré kíe kó'dú Kayáfa bi mongú 'yì 'dáná éyì ní.

Pétero asi andá kpá roné gí ro Yésu

(Matáyo 26:71-75, Mária 14:69-72, Lúka 22:58-62)

²⁵ Simi bi niyí ndìsì ndú'yú Yésu ní, Simúna Pétero ni aka fú ndìsì tóro ro pho'du gí zí drú. Zí ngíti géyì 'yì e ndú'yú Pétero kídí, "Tosoyì nda tí káa zí áyí ngúru 'yì gí dongará 'yì lódú kací o'do bi 'di'biní wo ba ní ní?"

Zí Pétero úkulúgu ledre kídí, "Íi, mándá 'bi amá gí dongará 'yì ga gére née wá."

²⁶ Ngíti o'do ni kóo kpá bo dongará 'yì ga bi ndìsìní úku ledre zí Pétero née. O'do máa née ni sùmù o'do bi Pétero lagá'deci ngúru mbílí a kí mongú maku ní, ni 'yì 'bi moko 'bi mongú 'yì 'dáná éyì. Zí o'do máa née kpá úku ledre zí Pétero kídí, "Simi bi gáa 'di'biní Yésu yáká 'dáa ní, komomá utú ro ngíti 'yì íri tí káa zíyì ní." ²⁷ Zí Pétero kpá ítiándá kangú kídí, "Íi, née ndaá 'bi ené máa wá." Geré zí ngono úcù koko.

Yésu kó'dú gávana Piláto
(Matáyo 27:1-2,11-14, Mária 15:1-5, Lúka 23:1-5)

²⁸ Nda gí ore akpa kí sındóndó, zí Kayáfa kásaókpó Yésu kó'dú Piláto gávana 'bi Róma. Simi bi Yúda nderéoguní kí Yésu 'be 'bi Piláto ní, Yúda maáge idiakání 'bi eyé cìkì sága olúní 'dìcì wá gí zía Piláto ni 'yì lónḡó, orù roné káa zí yée Yúda e wá. Togú yée olúní go simi gara 'bi Piláto yá, yée 'dewení lorù 'bi ondu eyé go, yée utúasání lolu ánu Ayímbi Umbuokpó ndro kí lafúye e wá. ²⁹ Née sì ledre bi Piláto olúogu zíye sága ndú'yú yée kídí, "O'do bi ógusé kíe ba lúyú ledre ené ni 'di?"

³⁰ Zí mingburoko 'yì 'bi Yúda ga gére née úkulúgu ledre zí Piláto kídí, "Idí o'do née luyú ledre wá yá, káa bi 'di'bioguzé wo kó'dúyì ona wá."

³¹ Zí Piláto úku ledre zí Yúda ga gére née kídí, "Dí'bióyósé wo mu gí ona zise 'decì ngbanga roa kací lorù esé bi 'bi Yúda e ní."

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Mongú 'yì, oguzé kí o'do née kó'dúyì gí zía áyí dudu yì 'yì 'decì ngbanga 'yì gí ro do úfu a." ³² Ledre née mengì roné kenée gí ro zía útúásáne kpìní kí ledre bi Yésu uku kídí niyí úfu née miúfu ní.

³³ Zí Piláto olúlúgu roné 'dìcì ngbanga, zía úku ledre kídí idíní ndá'baógù kí Yésu kó'dú ne. Simi bi Yésu ogù ní, zía ndu'yú Yésu kídí, "Ma'díi, áyí Ngére 'bi Yúda e?"

³⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zí zía kídí, "Ledre bi úku née tí sómù ledre eyì, ala née sómù ledre 'bi ngíti géyì 'yì e?"

³⁵ Piláto yaá, "Ledre amá ndaá, mándá 'bi amá Yúda wá. 'Yì eyì e kí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e 'di'bioguní yì ye kó'dúma. Éyì bi méngì bisinyíne ní 'di?"

³⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zí Piláto kídí, "Roko'bu 'bi ídíma bi káa do Ngére ní, ogù ené gí zí 'yìma'dí e gí do sogo kángá ona wá. Idí roko'bu amá ni gí zí 'yìma'dí e yá, káa bi 'yìmikása amá e uduní okó go simi bi Yúda e 'di'biní máa ógù kíma kó'dú mingburoko 'yì eyé e ní."

³⁷ Piláto ya zí Yésu ní, "Úku ledre kenée ní, áyí Ngére ke."

Yésu ya zía ní, "Úku go ma'díi yá mááyí Ngére. Née sì ledre bi kasaoguní máa do ndíki máa do sogo kángá ona gí roa ní, gí ro zíma 'dódo ma'díi ledre 'bi Lomo zí 'yìma'dí e. 'Yì ga bi iliní ma'díi ní, ndìsìní índi mbílíye dudu ye úwú ledre ga bi mándìsì 'dódo yée ní."

'Deciní ngbanga Yésu gi ro úfu wo (Matáyo 27:15-31, Máriko 15:6-20, Lúka 23:13-25)

³⁸ Piláto yaá, “Ma'díi bi úku ledre a kirí nées, nées ma'díi 'bi 'di?” Simi bi uku ledre nées kenées ní, geré zía olúogun ndéréne zí Yúda ga bi 'di'bioguní Yésu ní, zía úku ledre zíye kídí, “Málúrúndíki amá lúyú ledre gi zí o'do bi 'di'bioguné wo ba wá. ³⁹ Káa zí bi ni miyémené kací ondú esé 'bi Yúda e kídí, kadra Ayímbi Umbuokpó máídí ndísi ótoómo 'yi kíé'do zía olúoguné gi simi sígini ní, máídí mu ótoómo Yésu Ngére esé 'bi Yúda e ba zía olúoguné?”

⁴⁰ Zí Yúda ga gére nées iniyé mbá ótrú ledre kídí, “Ídí ótoómo Barába zía olúoguné zize.” (Barába ni 'yi lúyú ledre bi kóo içi okó ro akúma 'bi Róma zíye úfu 'yi e ní.)

19

'Deciní ngbanga úfu Yésu

¹ Gi do kací a bi 'yi e ya yée iliní Piláto idí ótoómo zíye Barába ní, zí Piláto í'bioguné Yésu zí asikíri e idíní mu ócò wo. ² Simi bi ocóasání wo go ní, zí asikíri maáge lágáoguné kini kúrókú a káa zí tagíya 'bi mingburoko ngére e ní ési a ro do Yésu. Zíye 'di'bioguné mingbagbawu bongó* bi káa zí 'bi mingburoko ngére ní, zíye ési a ro Yésu ma'dáa. ³ Zíye ndísiyé fólo wo kí úku ledre zía kídí, “Azé go óto úndruyí ngére 'bi Yúda e.” Nda gi 'dá'ba, do ndísiyé óngbo komoa.

⁴ Zí Piláto kpá olúoguné ándá roné zí Yúda ga gére nées sága zía úku ledre zíye kídí, “O'do bi ógusé kíe ba málúrúndíki amá lúyú ledre gi zía, bi ni óto máa zíma 'decí ngbanga ro a bisinyíne ní wá.” ⁵ Zí Piláto úku ledre kídí Yésu olúoguné mu sága. Zí Yésu olúoguné sága nyé

kí mikúrókú kini gána ní ro doné, kpá kí mingbagbawu bongó gáa esini roa ní roné. Zí Piláto úku ledre zí Yúda maáge kídí, “'Yi esé ba ni goó ba.”

⁶ Simi bi manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e kí mingburoko 'yi eyé e lurúní Yésu ní, zíye iniyé mbá úku ledre kídí, “O'do nées idí úyu 'dá'ba.”

Piláto ya zíye ní, “Togú gi ro úfu wo yá, idíse úfu yi esé se. Togú máa yá, málúrúndíki amá lúyú ledre roa do úfu wo gi zía wá.” Zía ndólólúgu Yésu kpá 'dici.

⁷ Zí Yúda ga gére nées úkulúgu ledre zí Piláto kídí, “Loru ezé ni bo, uku ledre kídí, 'yi káa zí o'do nées idí úyu 'dá'ba gi zía o'do ma'dáa uku ledre ya nées ni Owú 'bi Lomo.”

⁸ Simi bi Piláto uwú ledre gi tara Yúda ga gére nées kídí Yésu uku ya nées ni Owú 'bi Lomo ní, zí ngiri méngi wo bisinyíne. ⁹ Zí Piláto ma'dáa olúlúgu roné 'dici, zía ndú'yú Yésu kídí, “Áyí yi eyí gi 'da? Yésu ití ené e wá.” ¹⁰ Gi zía bi Yésu ití wá ní, zí Piláto úku ledre zía kídí, “Ití eyí wá ní, ówo eyí bi kídí misí'di yómo yi kí úfu yi niyí mbá do sílìma ní wá?”

¹¹ Yésu ya zía ní, “Áyí 'decí ngbangamá lá dujú gi zía bi Lomo i'bi roko'bu ledre máa nées ne zíyi ní. Idí ndaá kenées wá yá, 'yima'dí e utúasání 'decí ngbangamá wá. 'Yi bi i'bi máa zíyi gi ro zíyi 'decí ngbanga má ní, lúyú ledre ené romo gi do 'bi eyí go.”

¹² Gi zí ledre ga bi Yésu uku yée kenées ní, Piláto ili ené lolu kóo bi yaá idíní úfu Yésu ní wá. †i, Yúda iliní kenées wá. Zíye ndísi ódroyé o'buó'bu kídí, “Togú yómo o'do nées go yá, áyí go okó ro Káyísara† ngére 'bi Róma. Gi zía togú 'yi ya nées ni go kpá ngére yá, oto roné go ezeokó ngére ezé Káyísara.”

* **19:2** 19:2 Mingbagbawu bongó e: Bongó ga gére nées mingburoko ngére e ndísiní kóo ési a dujú ye. † **19:12** 19:12 Káyísara: Káyísara ini ledre gi simi a kídí mongú ngére 'bi Róma. Ni mongú ngére do ngiti géyi lafúne ngére e ga bi 'bi ngiti géyi kangá e káa zí Yúdáya kí Galiláya.

¹³ Gi zí ledre bi Yúda e odóní royé go kíé'do kídí 'búó Yésu idí úyu kí ní, zí Piláto ólúógu ndísiné do nyára bi do kítì ngére kí'dí bi ndísi lengbe ndísi 'dəcì ngbanga umbu ní, ìrì bi máa néesé kí tara Aramáyika kídí, "Gabata" (ini ledre gi simi a kídí misisilekpe tutú.) ¹⁴ Ledre máa néesé mengì kóo roné néesé simi bi kadra ni go kpítèrè simi do ní. Néesé kóo go sɪndì kadra bi Yúda e ndísiní yéme royé simi a gi ro Ayímbi bi Umbuokpó ní.

Zí Piláto í'bí Yésu zíye, zía úku ledre kídí, "Ngére esé ba ni goó ba."

¹⁵ Zí Yúda ga gére néesé kpá fú úku ledre kídí, "Idí úyu 'dá'ba. O'do néesé idí úyu 'dá'ba."

Piláto ya zíye ní, "Bi ni Mongú ngére esé, idíní úfu wo 'dá'ba?"

Manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e ní ya zí Piláto ní, "Ngére ezé ni duú kíé'do Káyísara." ¹⁶ Gi zía bi ukuní yì eyé ye kenée ní, Piláto yaá ufuní wo mu.

Ufuní Yésu

(Matáyo 27:32-44, Mária 15:21-32, Lúka 23:26-43)

Geré zí asikíri e 'dí'bi Yésu. ¹⁷ Zí Yésu ìmbì mɪngbúngbu kágá bi ayíní ndéré úfu wo doa ní ólúógu kíe gi simi yana gara sága ndéréye kíe do bi bi lengbe ndísiní úfu 'yì e doa ní. Aramáyika ndoloní ìrì bi máa néesé kídí, "Gologóta." Ya cóngó do'yì. ¹⁸ Ufukotrùnì yée kí 'yì ugu e gbre, phephénì yée mbá miphéphé do mɪngbúngbu kágá. Yésu ni 'bi ené yana.

¹⁹ Zí Piláto éké ledre ro éyì oruórù zía í'bí a idíní phéphéngérì a ro mɪngbúngbu kágá kpítèrè do Yésu 'dága kídí, "BA YÉSÚ 'YÌ 'BÌ NAZERÉTA, MONGÚ NGÉRE 'BÌ YÚDA E." ²⁰ Piláto éké kóo ledre néesé simi tara e mɪngúngúcuá káa zí tara Latíni, Aráma nda kpá kí Gírìgì gi do bi zí tɪ'dù Yúda e ólo a zíye ówoyéme ledre gi ro Yésu, gi zía

ufuní kóo wo gbóo kí mongú gara bi Yerusaléma ní. ²¹ Zí ledre néesé sínýíne ro manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e ní gbála, zíye ìnyiyé ndéréye úku ledre zí Piláto kídí, "Nda idí ya Yésu ni Ngére ezé 'bi Yúda e wá. Idí éké a yá, uku ya néesé ni Ngére ezé 'bi Yúda e."

²² Zí Piláto úkulúgu ledre zí mɪngburoko 'yì ga bi oguní zíne néesé o'buó'bu kídí, "Ledre bi máéké go ní máéké go."

²³ Zí asikíri ga gére néesé lálaógu ngíti géyì bongó 'bi Yésu gi roa, zíye phéphé wo do mɪngbúngbu kágá. Gi do kací a néesé, zíye 'dí'biógu bongó ené e ífi báyi a simi a eso, 'yì kí 'bi ené kíé'do. Ngíti bongó ené ma'dáa ni 'bi ené mbílíne, ndísi ónzó a roné mionzó.

²⁴ Gi ro bongó máa wo bi mbílíne néesé ní, zí asikíri ga gére néesé úku ledre kídí, "Ndazé lófosínyì wo ba mɪlófosínyì wá, idízé ónzó gbégbé. 'Yì bi utú go zía ní, zía 'dí'bi a ne."

Ledre ga bi asikíri ga gére néesé mengínì ní, utúasá go kpìñì kí ledre ga bi kóo Lomo ukui'bí zí ngúru nébì úku a kídí,

"Niyí ífi báyi bongó amá dongaráye, zíye kpá ónzó gbégbé gi ro mbílì bongó amá ní."

Asikíri ga gére néesé mengínì kóo ledre néesé tí za cé káa zí bi kóo nébì uku ní.

²⁵ Néesé ní, Maríya mbágá Yésu odóní mɪmbé'deyé kí lémíné nderé toroní go gbóo cigí mɪngbúngbu kágá bi phephénì Yésu doa ní. Zí ngíti géyì kará e gbre ìrìyè mbá Maríya, ngíti a 'bi ené me'be Keliyópa, ngíti a 'bi ené gi simi gara bi kí ìrìné Magídála ní ndísi tóroyé ndro kí mbágá Yésu. ²⁶ Simi bisinyí sɪndì kadra néesé ní, zí ngúru 'yì lódù kací Yésu bi 'búa ni do Yésu kíngaya ní, nderé toro go gbóo cigí mbágá Yésu kenée. Zí Yésu úku kása ledre gi do mɪngbúngbu kágá girí zí mbágáne kídí, "Mamá, owúo'do

bi ni tóro cigíyí íri nées, idí nda idí zíyí káa do owú 'bi eyí." ²⁷ Zí Yésu kpá úku ledre zí 'yí lódú kacíne nées kídí, "Kára nées ni nda go mbágáyí." Tónóne simi sındí kadra máa bi kóo nées, 'yí lódú kací Yésu nées ndísi nda lúru bi kací mbágá Yésu go ne.

Ledre gi ro umbu Yésu

(Matáyo 27:45-56, Mária 15:33-41, Lúka 23:44-49)

²⁸ Simi bi Yésu owoyeme go bilámáne kídí ledre ga bi 'Buné kasaogu nées gi ro méngí yée, nées méngí go mbá tí káa zí bi ili ní, zía úku ledre kídí, "Mimbé'demá irí miírí." Ledre nées utúasá go kpini kí ledre ga bi niyí miékéye simi miéké kúru Lomo ní. ²⁹ Ábuwá asikiri ga gére nées 'di'bioguní mindogó le'yí kóró eyé go kírí nées ndísi kí éwé yí eyé. Simi bi uwuní ledre bi Yésu uku kídí, mimbé'dené irí miírí ní, zí ngúrúyé ndéréne 'dí'biógu éyí káa zí katúu ní ónzó a bu simi mindogó le'yí eyé ba, ési a ro ngbángbá kágá síkpióto a tara Yésu. ³⁰ Simi bi Yésu mbulúonzó mindogó le'yí nées ní ní, zí Yésu ma'dáa úku ledre kídí, "Moko ga bi kóo kásaogu máa gi royé ní, máméngíonzó yée go." Geré gi do kací ledre nées ní, zía ótoómo 'dówúne, geré zí komo go a útúne ngere.

³¹ Gi zía yí ené go sındí kadra 'bi Yúda e 'bi yéme royé kílonzó a nées go Sílí 'bi 'Dówúro bi kí ledrené owó owó ní. Zí mingburoko 'yí 'dáná éyí e ndéréye zí Piláto, idí í'bí lorú gi ro zí asikiri e ndéréye ócódéwe sındí 'yí ga bi phephéní yée nées gi ro zíye úyuyé 'diya zí sumuyé e óguyé 'dí'bióyó yée gi do mingbúngbu kágá 'dá'dá zí ngítí kadra kí útúne gi zía kílonzó go Sílí 'bi 'Dówúro, kací ondú ezé 'yí méngí moko ndaá. ³² Zí Piláto kása asikiri ené e idíní mu ndéré ócódéwe sındí 'yí ga phephéní yée nées. Tonóní

ócódéwe fí sındí 'yí ga bi phephéní yée kí Yésu ní. ³³ Simi bi oguní nda gi ro 'déwe sındí Yésu ní, niyí lúru bi káa ní, Yésu uyu yí ené go. Gi zí keyí nées 'dewení eyé lolu sındí wá.

³⁴ Zí ngúru asikiri inyiné lúku dogboru simi Yésu kí phala, geré zí sáma kí iní ndé'yíoguné gi simia. ³⁵ Máa Yiwáni, máéké zise ba ma'dí ledre, ledre ma'dáa méngí roné za cú do komomá. Máéké gi do bi zise ówo a, gi ro zise ngungu ledre Yésu ma'dáa. ³⁶ Gi zía miéké kúru Lomo uku kenée kídí, "Kémbí cóngó Yésu bi 'déwe ní ndaá." Ledre bi méngí roné zí Yésu ní ni go tí kenée, kémbí cóngó a bi 'dewe ní ndaá. ³⁷ Ni kpá miékéne kídí, "Niyí karanée ndísi lúru kása 'yí bi lükuní wo kí phala ní."

Yoséfa oto umbu Yésu

(Matáyo 27:57-61, Mária 15:42-47, Lúka 23:50-56)

³⁸ Simi sındí kadra máa nées ní, ngíti o'do ni kóo bo kí iriné Yoséfa, ni gi simi gara bi ndísiní ndólo a Aramatáyo ní. O'do nées ni kóo 'yí lódú kací Yésu, tí lá ili ené zí 'yí e ówo a wá gi zía ngiri Yúda e ndísi méngí wo miméngí. Zí o'do nées inyiné ndéréne ndú'yú Piláto, idí ngungu a zíne 'dí'bi umbu Yésu ndéré óto a. ³⁹ Níkodímo bi kóo nderé ódro kí Yésu kí ndulu ní ni kóo kpá bo ore simi bi Yoséfa ni ndéré ndúndu'yú gi ro 'dí'bi umbu Yésu ní. Zí Níkodímo ma'dáa 'dí'bi mongú su'bú bi kí bilámá kágá mindonyo e siminé bi uguní kí tú'dú kési ní kpa gi ro ndéré súsú a ro umbu Yésu. Zíye ndéréye kí Yoséfa.

⁴⁰ Simi bi oguní íri ní, zíye 'dí'bi umbu Yésu círigbí a yeré kí bilámá ká'dá bongó, zíye súsú su'bú mindonyo bi oguní kée ní ro a kací ondú eyé 'bi Yúda e gi ro zíye óto wo. ⁴¹ Bi bi kóo ufuní Yésu doa nées, yáká ni kóo ore. Míngí yáká ma'dáa iciomo kóo gu ore nzíyiné otoní aka

'yi simi a wá. ⁴² Gi zía née sǐlǐ bi Yúda e ndìshìní yéme royé simi a gi ro Sǐlǐ 'bi 'Dówúro ní, gi zí kényi née zíye 'dí'bi umbu Yésu 'diya ndéré óto a ore.

20

Miúru Yésu gi simi umbu
(Matáyo 28:1-10, Mǎriko 16:1-8,
Lúka 24:1-12)

¹ Simi sǐlǐ gi do kací Sǐlǐ 'bi 'Dówúro akpa kí sǐ ndóndó, zí Mariya bi gi simi gara bi Magidála ní, ìnyìné ndéréne sǐ bi zí Yésu. Ni ógu íri ní, mǐsǐsǐlekpe tutú bi gburugbu otoní ngbuturú tara mbotu gu ní, gburugbu oyóní go, bi kací a go fúó. ² Zí kára née ìnyìné gi ore ngásálúgu roné úku ledre zí 'yimikása ga bi 'bi Yésu ní, Simúna Pétero e kí ngíti 'yi lódú kací Yésu bi 'búa ni doa kíngaya ní. Zía úku ledre zíye kídí, “Máógu ba gi sǐ bi, ngíti géyi 'yi e 'di'bioyóní umbu Ngére Yésu gi simi gu go, togú otoní nda wo go 'dáya yá, máówo wá.”

³ Simi bi Pétero uwúní ledre née kí ezené née kenée ní, geré zíye ìnyiyé ngásáye sǐ bi íri. ⁴ Zí eze Pétero bi ngúru 'yi lódú kací Yésu ngasání kí Pétero ní, óguútú roné fi ne sǐ bi íri. ⁵ Simi bi ógu íri ní, zía ndìshìné cǐkǐ sága lúrúkása bi simi gu. Lurúndiki lá dujú bikenyi bongó bi otoní Yésu kǐe ní.

⁶ Zí Simúna Pétero ngásáógu 'bi ené nda gi 'dá'ba, geré zía ólúne simi gu. Ndiki íri kpá lá dujú bikenyi bongó bi otoní Yésu kǐe ní. ⁷ Zía kpá lúru mbílí bongó máa wo bi lo'bu'dutuní komo Yésu kǐe ní, kó'dú gu 'dí kerǐ kenée. ⁸ Zí 'yi lódú kací Yésu gáa oguútú roné sǐ bi íri ní ólúne simi gu. Gi zía bi ogundiki tí bongó ga gére née íri ní, zía ngúnngu a kídí, ma'díi, Yésu urú go. ⁹ 'Yi lódú kací Yésu owoyemení aka eyé kóo ledre bi simi miéké kúru Lomo bi ya Yésu ni urú gi simi umbu ní wá.

¹⁰ Nda gi ore, zí Pétero ìnyiyé kí ezené née ndá'balúgu royé 'be.

Yésu 'dodo roné zí Mariya Magidála
(Mǎriko 16:9-11)

¹¹ Zí Mariya Magidála kpá ndá'balúgu roné sǐ bi íri ndìshì ini ini kí ndálané kpá fú kí lúru bi simi gu. ¹² Zía lúrúndiki maláyika e gbre simi toso 'yima'dí e, esíní royé mbá bikenyi bongó niyí go mindìshiyé kí'dí bi otoní Yésu ní. Ngíti a ndìshì 'bi ené 'dí sǐ do, ngíti a 'bi ené sǐ sǐndí.

¹³ Zí maláyika ga gére née ndú'yú wo kídí, “Mamá, ndìshì ini ini gi ro 'di?”

Zí Mariya úkulúgu ledre zíye kídí, “Ngíti géyi 'yi e 'di'bioyóní umbu Ngére amá gi ona go. Máówo wá togú nderení nda oto wo ba go 'dáya yá.” ¹⁴ Gi do kací ódro née, zía óyó roné ni lúru bi káa yá, zía lúrúndiki Yésu kí tóro, owo ené bi ya née Yésu ní wá.

¹⁵ Zí Yésu nda kpá ndú'yú wo kídí, “Mamá, ndìshì ini ini gi ro 'di? Sara ndìshì gámásó'do náambi?”

Mariya somú 'bi ené ya née go o'do bi ndìshì lúru bi kací yáká ba ogu ndìshì ódro née ne. Zí Mariya úkulúgu ledre zía kídí, “Mongú 'yi, togú 'di'bioyó wo gi ona yi yá, ídí 'dódo a gi ro zíma ndéréma 'di'bi ókpó wo.”

¹⁶ Geré zí Yésu ndólo wo fúó kídí, “Mariya.”

Zí Mariya óyó roné 'diya zía, gi zía owoyeme simi kúru a go kídí, née Yésu. Zía ndólo Yésu kí tara Aramáyika kídí, “Raboní.” Ini ledre gi simi a kídí, “'Yi 'dódo ledre.”

¹⁷ Zía úku ledre zí Mariya kídí, “Ndá aka óto sǐlǐyi romá wá, gi zía máókpó aka amá gi zí Babá 'dáa wá. Ndéré mu zí 'yi lódú kacíma e, mándìshì kpá ndólo yé lúndumá e. Ídí úku ledre zíye yá, máúru gi simi umbu go. Mááyí go yéme romá gi ro

ndá'balúgu romá zí 'Buzé bi ni kpá Lomo ezé kése ní."

¹⁸ Nda gi ore, zí Mariya Magidála ndéréne úku a zí 'yi ga bi ndişini lódú kací Yésu ní kídí, "Ngére urú go, málúru wo go cú kí komomá." Zía kpá líkpí ledre ga bi Yésu uku yée zía ní mbá zí 'yi lódú kacíga.

Yésu 'dodo roné zí 'yi lódú kacíne e
(Matáyo 28:16-20, Mária 16:14-18, Lúka 24:36-49)

¹⁹ Nda go kí tagá ndulu simi sílí gi do kací Sílí 'bi 'Dówúro zí 'yi lódú kacíga yokoní royé go mbá simi 'dící kíé'do, zíye 'dútú mbotu kacíye go ndá ndá ndá gi zí ngiri mingburoko 'yi 'bi Yúda e. Ábuwá Yésu ogu go tóroné dongaraye 'dící iri. Niyí óyó komoyé káa yá, gbó ro Yésu. Zía úku ledre zíye kídí, "Lomo idí kíse."
²⁰ Zía 'dódo mbiři bi simi sílíne kí wo bi dogboru siminé ní zíye. Simi bi 'yi lódú kacíga lurúní kenée ní, zíye idíye mbá kí rokinyi kídí Ngére eyé nda'baogu go.

²¹ Zí Yésu kpá úku ándá ledre zí 'yi lódú kacíne ga gére née kídí, "Lomo idí kíse. Káa zí bi Babá kasaogu máa 'dódo ledre ené zí 'yima'dí e ní, mááyí go kpá kása sée, idísé mu ndéré kí 'dódotátá ledre ené zí 'yima'dí e." ²² Simi bi ukuonzó ledre ga gére go ní, zía lúwú roko'bu 'bi 'Dówú Lomo doyé, zía úku ledre zíye kídí, "'Dówú Lomo idí ndişí sáká sée. ²³ Kí roko'bu 'bi 'Dówú Lomo bi máí'bí zise née togú otoómosé ledre go zí 'yi lúyú ledre yá, Lomo ni kpá otoómo ledre zía. Togú otoómosé ledre zía wá yá, Lomo otoomo ené kpá ledre zía wá."

Yésu uku ledre zí Tóma

²⁴ Simi şindí kadra bi kóo Yésu 'dodo roné zí 'yi lódú kacíne ga bi sokó doa gbre (12) ní, ngúrúyé bi Tóma ní nda kóo ore wá. Gi zía bi Tóma ma'dáa niyi tongo e ní, ndişini nda ndólo wo,

"Máarátoŋgo." ²⁵ Simi bi Tóma nda'baogu dongará lafúne e 'yi lódú kací Yésu ní, zí lafúga maáge úku ledre zía kídí, "Lurúze Ngére Yésu go tridri cú kí komozé."

Zí Tóma úku ledre zí lafúne ga gére née kídí, "fi, 'búo togú málúru bi kací musumári ga bi kóo phephéní wo kíe, zíma tátáúzu mbiři phala bi kóo lukuní wo kíe ní go, mááyí fú ngungu ledre bi úkusé née. Togú kenée wá, mángungu amá ledre esé née wá."

²⁶ Gi do kací sílí e inyi do a gbre (7), 'yi lódú kací Yésu yokoní royé kpá go mbá 'dící kíé'do, Tóma ni kóo nda goó bo, mbotu ni kpá mi'dútuné. Geré zí Yésu ógu tóroné dongaraye zía úku ledre zíye kídí, "Lomo idí kíse." ²⁷ Zía úku ledre zí Tóma kídí, "Tóma, lúru aka mbiři bi simi sílíma ba, zíyi tátáúzu wo bi dogboru simimá ní. Ídí otoómo kála ledre, zíyi ngungu a kídí ma'dii, máúru go gi simi umbu."

²⁸ Nda gi ore, zí Tóma úku ledre zí Yésu kídí, "Ma'dii, áyí Lomo kpá Ngére amá."

²⁹ Yésu ya zía ní, "Ngungu ledremá née lá gi zía bi lúru máa go cú kí komoyí ní? Mongú undru ni idí zí 'yi ga bi ngunguní ledremá 'dá'dá zíye kí lúru máa kí komoyé ní."

³⁰ Tú'dú mingburoko ledre e niyi kóo bo Yésu mengi yée, zí 'yi lódú kacíga ga gére née kóo lúru yée cú kí komoyé, tí lá ledre maáge ndaní mbá miékéye simi búku ba wá. ³¹ Yée ga bi máéké yée simi búku ba, niyi gi do bi zise ówo yée, zise ngungu ledre Kírésito Yésu ma'dáa kídí, ni mbigí Owú 'bi Lomo. Lomo kasaogu wo do sogo káŋgá káa do Ngére. Togú ngungusé ledre ené go yá, ni í'bí tridri bi za fí ní zise.

21

'Yi lódú kací Yésu 'di'biní tú'dú kénzé e

1 Gi do kací ngíti géyì sǐlǐ e, zǐ Yésu kpá 'dódo ándá roné zǐ 'yì lódú kacíne e kó'dú mikavu simi Galiláya kí ìrìné Tìbériya. Ledre ma'dáa mengì kóo roné káa. 2 Ngíti géyì 'yì lódú kací Yésu ga gére née kóo Simúna Pétero kí Tóma bi ndisíní kpá ndólo wo Máarátoŋgo ní, kí Nataníyele ngíti o'do gí simi gara kí ìrìné Kána simi Galiláya, nda kí owú ga bi 'bi Zebedíya ní, nda kpá kí ngíti géyì 'yì e gbre. Zǐ 'yì ga gére née yóko royé go mbá do bi kǐé'do. 3 Zǐ Simúna Pétero úku ledre zǐ lafúne ga gére née kídí, "Mááyí ba ndéré ónzó kénzé." Lafúga ya zǐa ní, "Bilámáne, nderézé aka yì ezé mu." Zíye ìnyiyé gí ore ndéréye ngburu do ékíye simi kurúngba tónó ónzó mbírá simi iní kí ndulú née zaá bi dre, 'dì'biní kémǐ éyì wá.

4 Nda goó akpa kí phiyì zǐ Yésu ndéré tóroné do gbúrúngó, 'yì lódú kacíga owoní eyé bi kídí née wo ní wá.

5 Zǐ Yésu ndú'yú yée kídí, "Owú 'bi amáa e, 'dì'bindíkisé laká yée goó?"

Zíye úkulúgu ledre zǐ Yésu kídí, "É'e mongú 'yì, kémǐ éyì ndaá."

6 Zǐ Yésu úku ledre zíye kídí, "Ónzó'díyísé aka mbírá ma'dáa do sǐlǐse 'bi anú ásé 'dì'bi kénzé e" Simi bi onzóní ní, zíye 'dì'bi tú'dú kénzé e utúasání lálalúgu mbírá née simi kurúngba wá gí zǐ miówó a.

7 Née ní, zǐ 'yì lódú kací Yésu bi 'búa ni do Yésu kíngaya ní úku ledre zǐ Simúna Pétero kídí, "'Yì bi ìri née Ngére Yésu." Simi bi Pétero uwú ya née Ngére Yésu ní, zǐa ésilúgu bongó gáa lalaogu gí roné ní do lé'béoguné gí simi kurúngba ndéréne zǐ Yésu do gbúrúngó ìri.

8 Zǐ ngíti géyì 'yì lódú kací Yésu idiakání 'bi eyé cǐkǐ simi kurúngba ndisì lálaogu mbírá bi kí kénzé e siminé ní do gbúrúngó, gí zǐa niyí nda kóo go lá mítiri míya (100) gí ro gbúrúngó. 9 Simi bi lalaoguní kénzé eyé e go do gbúrúngó ní, niyí lúru bi ní, kotúní pho'du go, otóní kénzé e

go komoa ambata e niyí go kpá mbá nzíyiyé.

10 Zǐ Yésu úku ledre zǐ 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, "Ógusé aka kí ngíti géyì kénzé ga bi 'dì'bisé yée née giri zǐma yáa."

11 Née ní, zǐ Simúna Pétero ékíne simi kurúngba lálaogu mbírá kí kénzé ga bi siminé née bi. Kénzé maáge niyí kóo mbá míya kǐé'do kí doné cǐ gbre doa sokó do a ota (153). Simi tú'dú kénzé ga gére née mbá, komo mbírá 'decǐ gbawá kǐé'do. 12 Zǐ Yésu ndólo 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, "Ógusé mu ánu éyì." Gí zǐa bi 'yì lódú kacíga ga gére née owoyemení go ya née Ngére Yésu ní, 'yì bi kǐé'do káa zǐa ndú'yú wo ya áyí náambi ní ndaá. 13 Simi bi yokoní royé go ní, zǐa 'dì'bi ambata í'bí a zíye. Zǐa kpá 'dì'bi kénzé bi liciní ní í'bí a kací a zíye. 14 Née kóo go ota 'dódo ro bi Yésu 'dodo roné zǐ 'yì lódú kacíne e simi bi urú gí simi umbu ní.

Yésu í'bí úndru zǐ Pétero

15 Simi bi anuonzóní éyì go ní, zǐ Yésu ndólo Pétero 'dì sogo zǐa ndú'yú wo kídí, "Simúna wotǐ Yiwáni, ma'díi 'búma ni tí doyí?"

Pétero ya zǐa ní, "Ngére, ówo bú bilámáne kídí 'búyì ni domá."

Yésu ya zǐa ní, "Ídí mu lúru bi kací minzéré kábìrǐkǐ amá e."

16 Zǐ Yésu kpá ndú'yú ándá bikérǐ ndú'yú née kídí, "Simúna wotǐ Yiwáni, ma'díi 'búma ni tí doyí?"

Zǐ Pétero kpá úkulúgu ledre zǐa kídí, "Ngére, ówo bú bilámáne kídí 'búyì ni domá."

Yésu ya zǐa ní, "Ídí mu lúru bi kací kábìrǐkǐ amá e."

17 Zǐ Yésu kpá ndú'yú ándá Pétero kídí, "Simúna wotǐ Yiwáni ma'díi 'búma ni tí doyí?"

Zǐ simikozo méngǐ Pétero gí zǐ ndu'yú bi Yésu ndu'yú wo za 'dényé kí'dí ota ní. Zǐa ìnyiné úkulúgu ledre zǐ Yésu kídí, "Ngére, éyì bi kǐé'do káa ya ówo wá ní ndaá. Ówo

go bú bilámáne kídí 'búyì ní bo domá."

Yésu ya zía ní, "Ídí mu lúru bí kací kábiriṅki amá e." ¹⁸ Zí Yésu úkulúgu ledre zí Pétero kídí, "Máúku zíyì ma'díi, simi bí kóo áyí aka owúphirangá ní, ndísi yéme royí zíyì ndísi ídíyì drá drá drá. Éyì ga bí ìli méngì yéé ní, 'yì úcuómo yìi ndaá gì royé wá. Simi bí ngóko go ní, áyí 'dóko sílìyì zí ngítì 'yì ndísiné ne lála yìi ndéré kíyì do bí bí gáa ngára ìli ndéré doa wá ní."

¹⁹ Yésu 'dodo zí Pétero nées misì'di bí karanée niyí úfu wo Pétero kíe gì ro zí 'yìma'dí e ndísiyé mbófo Lomo ní. Nda simi bí Yésu ukuasá ledre máa wo nées go zí Pétero ní, zía kpá úku ledre kídí, "Ídí lánýá romá Pétero."

²⁰ Zí Pétero óyó roné káa zí ayí lúru bí sogoné káa yá, zía ónzó komoné ro ngúru ezeyé 'yì lódú kací Yésu bí 'búa ní do Yésu kíngaya ní. Nées wo bí kóo 'doṅgo roné ndoo gì ro Yésu simi bí kóo niyí ánu odu éyì miánu 'bí tagá ní. Zía ndú'yú Yésu kídí, "Ngére, ambí ní méngì bisinyí ledre nées zíyì kenée ba ne." ²¹ Simi bí komo Pétero utú ro ezeyé nées kenée ní, zí Pétero ndú'yú Yésu kídí, "Ngére, sara ezezé ba, éyì bí ní 'bí ené méngì roné zía ní 'di?"

²² Zí Yésu úkulúgu ledre zí Pétero kídí, "Ledre eyì nda zía wá. Togú máíli zía ídíne trìdrìné gì simi sìnḍí kadra bí karanée mááyí ndá'baógu simi a ní yá, ní mbá do sílìma nées ndaá ledre eyì wá. Éyì bí máíli ní lá duú, ídí lánýá romá." ²³ Gì do kací ódro nées ní, zí ledre ángané dongará 'yì lódú kací Yésu kídí, ezeyé bí 'búa ní do Yésu kíngaya ba uyu 'bí ené lolu wá, ní ídí 'bí ené trìdrìné za fí. Yésu uku ené kóo ledre nées bí kídí o'do nées uyu wá ní wá. Uku yì ené kídí, "Togú máíli máa, o'do nées ní ídí trìdrìné gì simi sìnḍí kadra bí mááyí ndá'baógu simi a ní, ledre bí 'yì ndaá simi a wá."

²⁴ Ba máa Yiwáni bí 'yì lódú kací Yésu ní. Ledre ga bí simi miéké ledre ba máúku yéé máa. Zée kése owozé mbá bú bilámáne kídí niyí za mbá ma'díi ledre e.

²⁵ Tú'dú ngítì géyì mingburoko ledre e niyí kóo bo Yésu méngì yéé, togú ekéní kóo ledre máa ga gére nées mbá yá, 'yì ga bí do sogo káṅgá ba mbá utúasání ìmbìsíkpì búku ma'dáa gì do biné wá.

Moko 'bi 'yìmikása e Ledre gi ro búkú 'bi 'yìmikása e

Lúka eké búkú ba ne. Eké wo bi ndìshìní ndólo a Lúka ní kpá ne. Simi búkú ba eké ledre gi ro káa zì bi kóo 'Yìmikása 'bi Yésù ndìshìní ndéré kí úku ledrea zì 'yì e gi do kacía bi nda'balugu roné go komo ere ní. Mizefì a simi káṅgá 'bi Yúda e kpá kí káṅgá 'bi 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní. Eké simi búkú ba ledre gi ro bilámá ledre ga bi 'Yìmikása 'bi Yésù ndìshìní kóo ndéré kí úku yéé simi káṅgá 'bi Yúda e kpá kí káṅgá 'bi 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní. Lúka uku kpá ngíti ledre kídí 'Dówù Lomo ni ógù fì zì 'yì ga bi 'yì lódù kací Yésù ní, zía ndìshìné 'dódo bilámá misi'di zíye kpá kí í'bí roko'bu zì manda eyé e.

Simi kápita 1-12 Lúka uku tú'dù ledre e gi ro ledre ga bi 'yìmikása Pétero mengì yéé nda kpá kí ledre ga bi kóo mengìní royé zì 'yì e ga bi ṅuṅṅuní ledre 'bi Yésù go simi Yerusaléma ní. 'Dówù Lomo ndìshì kóo sáká yéé do tú'dù misi'di e gi ro zíye ówoyéme a kídí Lomo ili zì Bilámá ledre bi gi ro Yésù ní idíní úku a zì kúfú rìkí sù do 'yìma'dí e mbá, nda lá dùyì zì Yúda e wá. Kápita 13-28 Lúka uku andá kpá ledre kídí 'Dówù Lomo ndìshì kóo sáká 'yìmikása Páwulo zía ndìshìné ndéréne kí úku bilámá ledre nées simi rìkí káṅgá e káa zì Ásiya, Yúropi odù a simi gara bi Róma ní. Zía kpá úku ledre gi ro kúrú Lomo bi Páwulo kí ngíti géyì lafúne 'yìmikása ndìshìní ndéré kí úku yéé ní. Owoyemezé go bilámáne kídí Páwulo 'dodoní bilámá ledre bi gi ro

Yésù ní go zì tú'dù 'yì e simi rìkí ngíti géyì sìnđi kadra e.

Yésù nda'ba komo ere

¹ Áko mongù 'yì Teyófilo, mizefì búkú bi kóo máéké ní, máéké kóo ledre gi ro ledre ga bi Yésù* tonó 'dodo yéé kí yéé ga bi mengì yéé ní, ndéréoguné ² gi simi sìnđi kadra bi Lomo 'di'bilugu wo simia komo ere ní. 'Dá'dá gi zía kóo kí ndá'balugu roné komo ere, zía kóo úku ledre kí roko'bu 'bi 'Dówù Lomo zì 'yì ga bi gelé yéé káa do 'yìmikása† ené e ní. ³ Gi do kací 'do'dó bi kóo 'do'dóní Yésù ma'dáa kíe, zía úyuné do mǎngbǎngbu kágá, zía kóo úrúne go gi simi umbu, zía 'dódo roné zì 'yìmikása ené e kí'dí tú'dù kí sǐlǐ cǐ gbre. 'Dodo kóo roné zíye kí'dí tú'dù nées gi ro zíye ówo a kídí ma'díi nées urú go. Zía ndìshìné 'dódoyéme misi'di ledre ga bi 'be Lomo ní zíye. ⁴ Kadra kǐé'do simi bi Yésù kotruní royé go do bi kǐé'do kí 'yìmikása ené e ánu éyì ní, zía úku ledre zíye kídí, "Ndásé aka ìnyì báyi rosé gi simi Yerusaléma gi ona wá. Ídísé ndìshì ona gi simi sìnđi kadra bi Babá ni kása 'Dówùne zise káa do sáká éyì káa zì bi mocù ledre a, zíma kóo ndìshímá úku ledre a zise ní. ⁵ Yiwáni ndìshì í'bí babatíza kí iní, tí lá gi do kací sǐlǐ ca Lomo bábátízì sée kí 'Dówùne."

Míndá'ba Yésù komo ere

⁶ Simi bi Yésù kotruní royé go ndro kí 'yìmikása ené e ní, zíye ndú'yú wo kídí, "Ngére,‡ bi ba ní áyì go ógù í'bilúgu ngére 'bi Isiréle e zíye?"

⁷ Zì Yésù úkulúgu ledre zíye kídí, "Sìnđi kadra gi ro ledre ga gére ni yì ené do sǐlǐ Babá. Ndaá 'bi ené miútúásáne gi ro zise ówo a wá. ⁸ Tí lá ídísé ówo a kídí, 'Dówù Lomo ni ógù ndìshì simisé. Zía ndìshìné í'bí

* **1:1** 1:1 Yésù: Ini ledre gi simia kídí, Lomo yomo 'yì e. † **1:2** 1:2 'Yìmikása: Née 'yì ga bi Yésù í'bí roko'bu zíye, zía ndìshì kása yéé ndéré kí mengì moko ené e káa zì úku bilámá ledre ené zì 'yì e, kí sǐkpì 'yì ndíyá e kpá kí ógóoyó bicayi lomo e gi simi 'yì e ní. ‡ **1:6** 1:6 Ngére: Ndólo bi Ngére ní, ni zì Lomo kpá zì Yésù gi zía niyì gbrengrá mbá Lomo kpá Ngére e.

roko'bu zise, zise ndìsìsé úku ledre gí romá kí roko'buné zí 'yì ga bi simi Yerusaléma, kpá kí ngíti géyì bi ga bi simi Yúdàya kí Samáriya ní, zaá gí do odu do sogo káṅgá mbá."

⁹ Gí do kací bi Yésu ukuonzó lá ledre gí tarané káa ní, tí do komoyé nées ní, geré zí Lomo 'dí'bilúgu wo komo ere. Niyí ídí kíe ní, yeré ni yí ené go sogo buṅgú lurúndikiní lolu wo wá.

¹⁰ Simi bi niyí aka fú lá ndìsì lúru lódú kací a kí ndéréókpóne 'dága ní, 'diya káa ní, zí ya'dá e gbre mbá kí bikenyí bongó royé niyí go mitóroyé cigíye kenée. ¹¹ Zí ya'dá ga bi gbre ba úku ledre zí 'yìmikása ga gére nées kídí, "Sée 'yì 'bi káṅgá bi Galiláya ní, éyì bi tórosé ndìsì lúru bi gí roa komo ere ní 'di? Yésu bi Lomo 'di'bilugu wo gí zise komo ere nées, ni karanée ndá'baógu cé káa zí bi lúrúsé wo kí ndéréókpó komo ere nées ní."

Geléní 'yì do bi kací Yúda

¹² Gí ore, zí 'yìmikása e ndá'balúgu royé gí do Landa bi ndìsìní ndolo a Olíva ní, simi Yerusaléma. Landa máa nées ni kilomíta kíe'do gí simi Yerusaléma.

¹³ Simi bi nda'baoguní simi gara íri ní, zíye ékí ókpóye geré 'dága simi 'díjí bi o'bórongóní do ezené kídí bi kóo ndìsìní ndìsì ní. 'Yì ga bi kóo ore ní niyí kóo, Pétero, Yiwáni, Yakóbo e kí Andiriya, Phílipo e kí Tóma, Batilímáyo e kí Matáyo, Yakóbo wotí Alafáyo, Simúna ngúru 'yì ga bi kí 'bú káṅgá eyé 'bi Isiréle e doné ní, nda kí Yúda wotí Yakóbo.

¹⁴ Zí 'yìmikása ga gére nées ndìsì ndìsì kótru royé tré do bi kíe'do ini ini zí Lomo kací kadra mbá. Ndìsìní kóo ndìsì ini ini máa nées ndro kí ngíti géyì kará e nda kí Mariya mbágá Yésu kpá kí lúndu Yésu maáge.

¹⁵ Gí do kací owú sílí cúku'dée, zí 'yì e míya kíe'do doa cí kéré a yée

ga bi ṅṅuní ledre 'bi Yésu go ní kótru royé do bi kótru 'bi ini zí Lomo. Zí Pétero ṅnyíoguné 'dága ódroné zí 'yì ga bi kótru royé nées kídí, ¹⁶ "Owú 'bi babá e, miéké kúru Lomo ogu go ma'díi káa zí bi kóo 'Dówú Lomo ukui'bí zí Dawídi éké a gí ro Yúda bi kóo utú káa do manda 'dá'dá zí 'yì ga bi kóo 'di'biní Yésu ní. ¹⁷ Yúda ni kóo ngúru 'yì gí dongaráze. Geléní kóo wo káa do ezezé simi moko bi azé simi a ba ní."

¹⁸ Gí zí késí bi kóo Yúda owo gí simi bisinyí miméngí ledre ené ní, simi bi kóo ingionzó roné zía útúlóko siminé ní, zí manda 'bi Yúda e kóo úgú bi bi kóo ingionzó roné doa nées óto umbua simi a. ¹⁹ 'Yì ga bi kóo simi Yerusaléma ní uwúní kóo ledre nées go za mbá. Zíye ndìsìyé ndólo bi máa nées kí tara Aramáyika kídí Akeledáma, ini ledre gí simia kídí, Bi 'bi óto Umbu e.

²⁰ Zí Pétero tátáne 'dá'dá kí ledre kídí, "Ni miéké nées simi Ke'bi 'bi Dawídi kídí, "Be 'bi ené ídí ídí káa do tobó, 'yì ndìsì simi a ndaa.' Ni kpá miékéne kídí, 'Ngíti 'yì ídí 'di'bi moko kací a ne.'

²¹ "Bi go kenée ní, ni miútúásáne zíze géle ngúru 'yì gí dongaráze bi azé kú kéye simi sındí kadra bi kóo Ngére Yésu ni dongaráze ní, ²² tónóne gí simi sındí kadra 'bi Yiwáni Babatíza zaá gí simi sındí kadra bi Lomo 'di'bilugu Yésu gí zíze komo ere simi a ní. Gí ro zí 'yì máa nées ídíne 'yì bi lurú miúru Yésu gí simi umbu go cú kí komoné ní."

²³ Gí ore, zí 'yìmikása e kí ngíti géyì 'yì ga bi ṅṅuní ledre 'bi Lomo go ní í'bí somú ledre eyé gí ro ya'dá e gbre Yoséfa bi ndìsìní kpá ndólo wo Barasába (bi owoyemení wo kpá kí írĩa bi Zúsuto ní) kí Matíya. ²⁴ Zíye ótú doyé ini ini zí Ngére Yésu kídí, "Ówo mimbé'de 'yì e mbá bú mikékeřia. Ídí nda mu 'dódo 'yì bi gí dongará ya'dá ga

bi gbre ba wo bi gélé wo go ²⁵ gi ro zía ídíne káa do 'yìmikása do bi kací Yúda bi kóo ootomo moko zía ndéréne do bi ené bi ili ní." ²⁶ Gi do kací ini zí Lomo, zíye ónzó gbégbé§ gi ro gélé kémbí 'yì gi dongará ya'dá ga gére née. Zí gbégbé útúne zí Matíya. Do go gélé wo káa do ngúru 'yìmikása yata yée máa ga bi kóo sokó doa kíé'do (11) ní.

2

'Dówú Lomo ogú do 'yì e simi Yerusaléma

¹ Simi bi sɪndí kadra 'bi Pénítakote* utúasá ní, zí 'yì ga bi ñgununí ledre 'bi Yésu go ní kótru royé mbá do bi kíé'do simi Yerusaléma. ² Niyí ídí kíe ní, zí gboṛu éyí ówúne gi komo ere káa zí gboṛu mongú síli bi káa zí miḡombi ní simi 'dìcì bi kóo niyí simi a ní. ³ Simi ledre bi ndìsì méngì roné ba ní, zíye lúrúndíki éyí káa zí mɪngálánga mbílí pho'du ní. Zí éyí bi káa zí mbílí pho'du ba ífi báyi roné do 'yì ga bi ñgununí ledre 'bi Yésu go ní za mbá. ⁴ Gi do kací ledre bi méngì roné kenée ní, zí 'Dówú Lomo í'bí roko'bù zíye, zíye tónóye ódroyé simi ngítì géyì tara e káa zí bi 'Dówú Lomo 'dodo zíye ní.

⁵ Simi sɪndí kadra máa kóo née ní, tú'dú Yúda ga bi ñgununí ledre 'bi Lomo go ní, niyí kóo bo oguní simi Yerusaléma ore gi do bi e do sogo káṅgá za mbá. ⁶ Simi bi 'yì ga gére née uwúní mongú gboṛu éyí bi owú née ní, zíye úduyé mbá ngásáye do bi bi ledre ba méngì roné doa ní. Zíye ndìsì ónzó komoyé gi zía ledre ga bi 'yì ga bi ñgununí ledre 'bi Yésu go ndìsìní úku a ní, ndìsìní úwú a tí káa zí ndìsìní úku ledre née simi tara eyé ní.

⁷ Zí tarayé ìdrìne mbá mɪdrì gi zí ledre bi méngì roné née. Zíye

ndìsìyé ódroyé dengbíye kídí, "Yì ga ba niyí mbá gi simi Galiláya méngì káa be 'di zíye ndìsì ódroyé simi tara ezé? ⁸ Éyí bi méngì roné ní 'di. Bi uwúze nda ledre ga bi ndìsìní úku yée tí káa zí ukuní simi tara ezé ní? ⁹ Bi oguzé 'bi ezé yì ezé zaá gi simi káṅgá ga bi Pátíya, Medíya kí Elamítì, kpá zaá gi simi Mesopatómiya, Yúdáya nda kí Kapadósiya, kpá gi simi Pánato kí Ásiya, ¹⁰ ngítì géyì oguní 'bi eyé gi simi Pharagáyi, Pamafíliya kí gi simi Ízibiti kí bi ga bi simi Lìbiya gbóo kí Seréna ní. Ngítì géyì oguní 'bi eyé gi simi mongú gara bi Róma ní, ¹¹ gba Yúda e kí ngítì géyì kúfú ga bi oyólo'bóní royé káa do 'yì ga bi 'yì ñgunu 'dódo ledre 'bi Yúda e ní, kí ngítì géyì ga bi oguní 'bi eyé gi simi Kuréto kí Arábiya ní, uwúze ledre ga bi ndìsìní úku yée kí tara ezé gi ro mongú ledre bi Lomo méngì ba mbá bú." ¹² Gi zí ledre née ní, zí tarayé ìdrìne mbá mɪdrì. Zíye ndìsì ónzó komoyé kací ledre bi méngì roné née ní, owo 'di'biní mbí éyí bi méngì roné ní wá. Zíye ndìsì ndú'yú ló'bo royé dengbíye kídí, "Ini ledre gi simi ledre bi méngì roné ba 'di?"

¹³ Zí ngítì géyì 'yì e gi dongaráye fóló 'yì ga bi ñgununí ledre 'bi Yésu go née kídí, "Yì ga gére née koyóní yì eyé míkóyó."

Pétero odro zí 'yì e kadra Pénítakote

¹⁴ Zí Pétero e kí lafúne 'yìmikása ga bi kóo sokó doa kíé'do (11) ní ìnyìoguyé 'dága. Zí Pétero úku ledre kí mongú kúru zí tú'dú 'yì ga bi kóo kotruní royé ní kídí, "Lafúma e Yúda e kí 'yì ga bi ndìsìní ndìsì simi Yerusaléma ona ní, ìndisé aka mbílise zíma yáa gi ro zíma úku 'dódo ini ledre simi ledre bi méngì roné ba zise. ¹⁵ 'Yì ga ba ní koyóní

§ 1:26 1:26 Ónzó gbégbé: Ba misi'di bi kóo Yúda e ndìsìní gélé 'yì kíe gi moko 'bi Lomo ní. * 2:1 2:1 Sɪndí kadra 'bi Pénítakote: Née sílì cì gbre doa sokó gi do kací Umbuokpó. Yúda e ndìsìní ógu simi sílì née simi Yerusaléma í'bí mizefì éyí eyé ga bi gi yáká ní zí Lomo. Ólo Lévi e 23:15-21.

eyé e wá. Ba aka lá sɪndí kadra ìnyí
do esó kí phiyí. ¹⁶ Yí ené ba ledre
bi kóo nébì Yúwele uku ledre gí roa
kídí,

¹⁷ “ ‘Lomo uku ledre kídí, simi odu
sílí,
Mááyí karanée kásaógu
'Dówúma zía ógu ndìsiné simi
'yì e za mbá.

Wotíse e kí nyíse e niyí karanée
ndìsì ùkutátá ledre gí romá zí
'yì e,

phìrangá esé e niyí karanée
lúrúndíki éyí ga bi niyí méngì
royé ní 'dá'dá gí zíye kí méngì
royé,

zí ngoko 'yì e ndìsiyé 'dú'duru
bi Mááyí ógu kíe doyé ní.

¹⁸ Gba 'yì kasa amá e, ya'dá e kí kará
e

Mááyí karanée kása 'Dówúma
zía ógu ndìsiné simiyé simi
kadra bi ni útúásá ní
gí ro zíye ndìsì ùkutátá ledre
amá zí 'yì e.

¹⁹ Mááyí karanée méngì m̀ngburoko
ledre e komo ere kí ngíti géyí
do sogo kángá ona gí ro zía
'dódo roko'bu amá zí 'yì e.

Simi bi karanée ledre máa née
ni ndìsì méngì roné do sogo
kángá ona ní,

okó ni útú zí sáma 'yì e kúkúne,
pho'du kí mongú cika ni ídí
lírì do bi e mbá.

²⁰ Komo kadra ni ìlì zí m̀tùluru
útúne mbuú,

zí komo éfé óyóló'bó roné
bikesìne káa zí sáma ní.

Ledre ga gére née niyí méngì
royé 'dá'dá gí zí mongú sílì 'bi
Ngére Lomo kí óguné.

²¹ Gí ore, 'yì bi ni ìni ini

zí Ngére Lomo ní, Lomo ni tí
yómo wo.'

²² “Lafúma e Isiréle e, ídísé úwú
ledre bi mááyí úku a zise ba. Yésu
'yì 'bi Nazeréta ni kí roko'bu 'bi
méngì m̀ngburoko ledre zine, káa
zí bi 'dodo roné go zise simi ledre

ga bi ndìsì méngì yée kí roko'bu
bi Lomo i'bí zía ní. Ówoyemesé
bú bilámáne káa zí bi kóo ndìsì
méngì yée dongarése ona ní. ²³ Kací
miyéme ledre 'bi Lomo, ótoómo kóo
Yésu do sílìse gí ro zise í'bí wo zí 'yì
lúyú ledre e phéphé wo zía úyuné
do m̀ngbúngbu kágá. ²⁴ Bi kenée
ní, Lomo uru wo go gí simi umbu gí
zía Yésu utúásá ídí sí sílì roko'bu 'bi
umbu wá. Cakaba ba ní, Lomo oto
yì ené wo go zía ídine kí ro doné.

²⁵ Dawídi eké kóo owú 'bi mbágá
ledre go kpá kenée gí ro Yésu ya
Yésu ni gú úku ledre kídí,

“ ‘Máówo bú kídí Ngére Lomo ni
gbóo kima kací kadra mbá.

Gí zía bi ni gbóo kima ní,
máútúásá éré ngìrì gí zí ledre e
wá.

²⁶ Gí zí keyí née ní, rokinyi ucu go
do mimbé'demá,

gba ódro ga bi ndìsiní olúógu gí
taramá ní niyí mbá ódro 'bi
rokinyi.

Káa zí bi mááyí ba ní,
mimbé'demá ìdrì go nzoó kací
óto komo bi kóo m̀ndìsì óto a
ní,

²⁷ gí zía útúásá ótoómo máa simi bi
wá,

útúásá kpá ótoómo 'Yì eyí bi
lúyú ledre ndaá roa wá ní
ényené wá.

²⁸ Bi kenée ní, 'dódo misi'di trìdrì go
zíma,

gí ro zise ndìsìzé keyí simi
rokinyi bi za fí ní.'

²⁹ “Owú 'bi babá e, máúku ba
wo zise fúó kídí, bulúnduzé ngére
Dawídi bi 'yì e owoní wo mbá bú
ní, uyu kóo do óto bi zía, bi
ni zía karaba bo do sogo kángá
ona. ³⁰ Owozé bú kídí Dawídi uku
ené kóo ledre ga gére née gí ro
kuru'bungé wá. Tí lá ni yì ené kóo
nébì, owo bú kídí Lomo mocú kóo
éyí go zine. Lomo mocú ya née
ni gú karanée óto ngúru bulúndu
Dawídi káa do ngére káa zí Dawídi

ní. ³¹ Dawídi owo yí ené kóo ledre bi Lomo ni méngi a ní go 'desí 'dá'dá. Née sí ledre bi kóo uku ledre kídí, Lomo ni úru Kírésito† gi simi umbu gi zía ní. Lomo utúásá ené ótoómo wo simi bi wá, útúásá kpá gbawá ótoómo wo zía ényené.

³² “Bi kenée ní, Lomo uru Yésu go gi simi umbu. Lurúzá ledre bi méngi roné née go ma'díi cú kí komozé. ³³ 'Bua Lomo, í'bí mongú úndru go zí Yésu ma'dáa gi ro zía ídíne mindisíné do sílì 'bi anú 'bi 'Buné Lomo. Lomo í'bí kóo roko'bu 'bi 'Dówúne go zí Yésu káa zí bi kóo mocú ledre a zía ní. Ledre bi lúrúsé kí wo bi úwúsé wo ba ní, yí ené née 'Dówú Lomo bi Yésu kasa zía ógu ndisíné simizé ní. ³⁴ Ndaá 'bi ené bi kídí Dawídi nderé kóo komo ere, zía kóo uku ledre kídí,

“Ngére Lomo uku ledre zí Ngére amá Kírésito kídí,

“Ndísi do sílìma 'bi anú ona,

³⁵ gi simi sındí kadra bi Mááyí óto ezeokóyi e mbá

sí sındíyi káa zí owú gbá'dá bi ndísi óto sındíyi doa ní.”

³⁶ “Bi go kenée ní, sée 'yi 'bi Isiréle e, ídíse ówo a ma'díi kídí, Yésu bi phéphésé wo do mingbúngbu kágá née ní, ni ne wo bi Lomo oto wo zíye ídíye kéne káa do Ngére kpá Kírésito dozé ní.”

³⁷ Simi bi 'yi ga gére née uwúní ledre bi Pétero uku zíye kenée ní, zí mimbé'deyé 'dəcíné 'duo tu. Zíye ndú'yú Pétero e kí ngíti géyi lafúga 'yìmikása e kídí, “Owú babá e, azé nda méngi go 'di?”

³⁸ Zí Pétero úkulúgu ledre zíye kídí, “Sée mikékeřia mbá, ídíse ótoómo kí lúyú ledre. Do bábátizí sée kí iri Kírésito Yésu‡ gi ro zí Lomo lúluóyó lúyú ledre esé. Gi ore, Lomo ni í'bí tákpásílì bi 'Dówúne ní zise.

³⁹ Ledre bi kóo Lomo mocú wo ní, ni kóo gi rosé kí owú 'bi esé e, kí 'yi ga bi niyí gbála gi ro Lomo ní kí yée ga bi Ngére ezé Lomo ndolo yée káa do 'yi ené e ní.”

⁴⁰ Zí Pétero úku tú'dú ledre ga bi o'buóbu ní zíye. Zía ndéndí roné zíye kídí, “Mé ba ní, ídíse mu ndú'yú Lomo gi ro zise ómosé káa bi Lomo ni 'dó'do sée simi bi ni 'dó'do 'yi ga bi 'yi lúyú ledre e ní.” ⁴¹ Gi ore 'yi ga bi ngununí ledre bi Pétero uku ní, zíye óyóló'bó somú ledre eyé do í'bí babatiza zíye. 'Yi ga bi kóo oyólo'bóní somú ledre eyé simi kadra máa bi kóo née ní, niyí kóo mbá álifú ota.

⁴² Nda gi do kací a bi oyólo'bóní somú ledre eyé ní, zíye í'bí royé ndísi ówoyéme ledre gi ro Yésu gi zí 'yìmikása ené e, zí ndísi eyé kí ánu éyi miánu 'bi sómúndíki ledre umbu Ngére Yésu kí ini zí Lomo ídíne ndro do bi kíé'do.

Ndísi 'bi 'yi ga bi ngununí ledre 'bi Lomo go ní

⁴³ Zí 'yi ga bi simi Yerusaléma ní iniyé mbá ndísi óto úndru Lomo gi zí roko'bu bi ndísi í'bí a zí 'yìmikása e ndísiyé méngi mingburoko ledre e káe kací kadra e mbá ní. ⁴⁴ Bi kenée ní, zí 'yi ga bi ngununí ledre Yésu go ní kótru royé zíye ndísiyé méngi ledre eyé e kací kadra mbá ndro. ⁴⁵ Zí 'yi ga bi ngununí ledre 'bi Yésu go ní ndísiyé togú uguoyóní éyi eyé e go yá, zíye ndísiyé ífi késiye dongaraye miútúásáne kpini kací éyi bi 'yi ili wo ní. ⁴⁶ Kací kadra mbá zíye ndísiyé kótru royé do ligá 'Díci 'bi Lomo,§ ngíti géyi yá 'be 'bi eyé e ndísiyé ánu éyi miánu 'bi sómúndíki ledre umbu Ngére Yésu kí mongú rokinyi do mimbé'deyé.

† 2:31 2:31 Kírésito: Ini ledre gi simia kídí, 'yi bi Lomo gelé wo káa do Ngére ní. 2:35 2:35

Ke'bi 'bi Dawídi e 110:1 ‡ 2:38 2:38 Kírésito Yésu: Ini ledre gi simia kídí, 'yi bi Lomo gelé wo

káa do Ngére ní. Yésu, ledre gi simi iri née kídí, ómo, 'yi yómo 'yi e. § 2:46 2:46 'Díci 'bi Lomo:

'Díci máa wo née ni duú kíé'do simi Yerusaléma. 'Yi 'dáná éyi e ndisíní lengbe 'dáná éyi simia gi zía Lomo ni ore, gi ro zía ótoómo lúyú ledre 'bi 'yi e.

⁴⁷ Simi bi ledre née ni ndiši méngi roné kenée ní, zíye ndišiyé kófó iri Lomo. Zí 'yi ga bi simi Yerusaléma ní mbá ndišiyé óto 'bú ledre bi ndišiní méngi a née doyé. Nda gi zí keyi née ní, zí Ngére Yésu ndišiné 'dí'biogu ngíti géyi yata 'yi e gi ro zíye ómoyé.

3

Pétero yomo o'do bi miḡigiri ní

¹ Kadra kíé'do zí Pétero e kí Yiwáni iniyé ndéréye simi 'Dici 'bi Lomo simi sindi kadra ota (3) gi do kaci yana kadra simi bi 'yi e niyi go mbá iri ndiši ini ini zí Lomo ní.

² Simi bi oguní ku mbotu bi ndišiní ndólo a Mbotu Lámá ní, zíye ndiki o'do bi arání wo kú miḡigiri ní ore. 'Yi e ndišiní imbioto wo ore gi ro zía ndišiné ómbo kési gi zí 'yi ga bi ndišiní ndéré ini ini zí Lomo do ligá 'Dici 'bi Lomo ore ní.

³ Simi bi onzó komoné ro Pétero e kí Yiwáni kí olú simi 'Dici 'bi Lomo ní, zía inyiné ómbo kési gi zíye. ⁴ Zí Pétero e kí Yiwáni luru wo gbóó, zí Pétero úku ledre zía kídí, "Luru aka bi zize yaa." ⁵ Zía sikipi komoné luru yee kí sómú ledre bi yaá niyi go í'bi éyi zine.

⁶ Simi bi ni go gbóó ndiši luru yee ní, zí Pétero úku ledre zía kídí, "Kési ndaa 'bi ené zima wa, éyi bi Maayi í'bi a ziyi ní ni, kí iri Kirisito Yésu 'yi 'bi Nazereta, iniyogu mu 'daga ziyi tonó ndereyi do sindiyi." ⁷ Gi do kaci ledre bi Pétero uku née ní, zía sikipi o'do bi miḡigiri née 'daga kí siline 'bi anu. Sindiga kí komo rigiga ga bi koo ngara roko'buye ndaa ni, zíye geré idiye eye kí roko'buye. ⁸ Zía iniyogu toné 'daga, zía tonone gamalici roné do sindine. Gi ore zíye olúye ndro kí Pétero e kí Yiwáni do ligá 'Dici 'bi Lomo ni go mindérene ndiši kí lé'bélíci roné kí kófó iri Lomo. ⁹ Simi bi 'yi e luruni wo ni go mindérene kí ndiši kófó iri Lomo ní, ¹⁰ zíye ówoyeme ledre gi roa kídí, ba tí o'do

bi ndiši ómbo éyi ku mbotu 'Dici 'bi Lomo bi ndišiní ndólo a Mbotu Lámá ona ba. Zí tara 'yi e idrine mbá miḡiri gi zí mongu ledre bi mengi roné zia née.

Ledre bi Pétero uku zí 'yi e ní

¹¹ Gi zía bi o'do née lanyá nda go fú lá ngónó ngónó do kaci Pétero e kí Yiwáni ní, zí tara 'yi e idrine mbá miḡiri. 'Yi e owo 'di'biní mbí éyi bi niyi méngi a ní wa. Zíye údúyé mbá ngásá lodu Pétero e kí Yiwáni si mbili 'dici bi ndišiní ndólo a Mbili 'dici 'bi Solomona ní. ¹² Simi bi Pétero luru nda ledre ba kaa ní, zía úku ledre zíye kídí, "Lafuma Isirele e, tarase idri kí luru ledre bi mengi roné zí o'do ba gi zí 'di? Éyi bi ndišise nda'ba kí luru zee kenée gi zía ní 'di? Sómúse 'bi esé kídí roko'bu bi o'do née iniyogu kie do sindine née ogu gi zize?"

¹³ Maúku zise ma'dii, éyi bi mengi roné née, Lomo bi koo ndiši luru bi kaci bulunduse Abarayama, kí Isaka e nda kí Yakobo ní, i'bi koo mongu undru go zí 'yi 'bi moko ené Yésu. Zise koo 'di'bi wo í'bi a zí ngére ga bi do sogo kangá ona ní gi ro do úfu a, zise kpa ásisé gi roa simi bi 'di'bioguní wo kó'du Pilato ní, tí bi koo Pilato ayi go í'di siline gi roa ní. ¹⁴ Tí 'yi bi ngara luyú ledre ndaa roa wa ní, zise ásisé gi roa yaá Pilato idi í'di siline gi ro 'yi bi koo úfu 'yi e ní. ¹⁵ Zise inyise úfu 'yi bi ni ne misi'di tridri bi za fi ní. Bi ba ní, Lomo uru wo gi simi umbu go. Luruzé wo go cu kí komozé. ¹⁶ Gi zía bi ngunguzé ledre Yésu ní, o'do bi miḡigiri bi lurusé wo karaba go kí sanane bilamane filo née ní gi zí roko'bu 'bi Yésu. Ngungu ledre Yésu oto wo ne zía idine bilamane kaa zí bi lurusé wo née ní."

¹⁷ "Owu 'bi babá e, maowo bú kídí ledre bi mengise kí manda esé e zí Yésu née ní, gi zía bi owosé esé yaá ni 'Yi yomo 'yi e ní wa. ¹⁸ Ledre née ní ogu go té do ledre bi koo Lomo ukui'bi tara nebí e 'desi gi ro

zìye úkutátá a ya Kírésìto bi Lomo ni kása wo ní ni 'dó'dó mi'dó'dó, simi odu a zía úyuné. ¹⁹ Bi kenée ní, ídísé mu ótoómo kí lúyú ledre, zise ndìsìsè méngì dudu ledre bi ni óto Lomo zía ídìne kí rokinyi kise ní gí ro zía lùlùóyó lúyú ledre esé, gí ro zise ídise kí rokinyi gí zía. ²⁰ Togú ótosé Lomo go zía ídìne kí rokinyi, sìnđi kadra ni ógu, zía kása Kírésìto Yésu bi koo gelé wo go 'desi kaa do Ngére ní zise. ²¹ Gi zí keyi nee ní, Yésu ni aka ndisi fú komo ere gi simi sìnđi kadra bi togú Lomo óyóló'bó ledre e go mbá mikándayé ní. Lomo ukui'bí koo ledre nee go 'desi tara nebì ené e yaá idini úkutátá a zí 'yi e. ²² Músa uku koo kidi, 'Ngére esé Lomo ni karanée kásaógu nebì zise kaa zí bi kasa máa ní gi dongará 'yi esé e. Ledre ga bi mbá ni úku yée zise ní ídísé úwú yée zise ngungu a. ²³ 'Yi máa yée ga bi uwuní ledre gi tara nebì máa nee wá ní, Lomo ni 'dí'bióyó yée gi dongará 'yi ené e 'dá'ba.'

²⁴ "Ma'dii, nebì e mbá tónone gi simi sìnđi kadra 'bi nebì Sámele, ndéréoguné gi ro lafuga nebì ga bi koo gi do kaci a ní, ndisini koo go úkuógu tí fú lá ledre ga bi ndisi méngì roné do silí ga ba ní ní. ²⁵ Miyéme ledre bi Lomo yeme kpurú gi simi nebì ené e ní, ni gi rozé kése mbá, áse ndiki miyéme ledre bi Lomo yeme kí bulúndusé ní. Kaa zí bi koo uku go zí Abarayama kidi, 'Kpurú gi simi bulúnduyi e, Máayi karanée í'bí úndru zí ríki sí do 'yima'dí e do sogo kangá ona za mbá.' ²⁶ Gi zí keyi nee ní, zí Lomo géle 'yìmikása ené Yésu zía kasaútu wo zise Isiréle e, gi ro zise ótoómo kí méngì bisinyi

ledre gi ro zí Lomo í'bí úndru zise."

4

Yúda e 'di'biní Pétero e kí Yiwáni

¹ Simi bi Pétero e kí Yiwáni niyi aka çiki ndisi úku ledre máa bi méngì roné ba zí 'yi e ní, ve, zí 'yi 'dáná éyi e kí manda 'bi 'yi ga bi ndisini 'bá'ba 'Dici 'bi Lomo ní kí Sadukáyo e* óguyé. ² Zí komoyé esine 'duo kaa zí so pho'du ní gi zía bi 'yìmikása ga gére nee ndisini 'dódo ledre zí 'yi e kí ndisi úku ledre kidi 'yi e niyi úru gi simi umbu cé kaa zí bi Yésu urú gi simi umbu ní. ³ Zíye 'dí'bi Pétero e kí Yiwáni gi zía bi koo go kí tagá ní, do bándá yée simi siginí zaá gi kí phiyi. ⁴ Abú kenée ndotó, tú'dú 'yi máa yée ga bi uwuní ledre bi gi tara Pétero e kí Yiwáni zíye go ngungu ledre Yésu ní, zíye éye óguyé za álifu inyi.

⁵ Simi bi bi arálo'bó roné ní, zí manda 'bi Yúda e kí mingburoko 'yi eyé e kí 'yi 'dódo lorú e kótru royé mbá simi Yerusaléma. ⁶ Mongú 'yi 'dáná éyi† bi kí iriné Ana ní niyi koo bo kí Kayáfa, Yiwáni e kí Alakizánde nda kí ngiti géyi 'yi e gi tara mbotu 'bi mongú 'yi 'dáná éyi niyi koo za mbá bo do bi kótruro máa nee ore. ⁷ Zíye 'dí'biógu Pétero e kí Yiwáni kó'dúye do ng-banga. Zíye tónó ndú'yú yée kidi, "Ówosé roko'bu bi méngisè ledre ba kie ní gi 'da? Méngisè ledre máa nee kí roko'bu 'bi ambi?"

⁸ Zí Pétero úkulúgu ledre zíye simi roko'bu 'bi 'Dówu Lomo kidi, "Sée manda ezé e kí ngiti géyi mingburoko 'yi e, ⁹ togú ndisise ndú'yú zée ba gi ro bilámá ledre bi méngì roné zí o'do bi migigiri

3:23 3:23 Gbre lorú 18:15,18,19 **3:25** 3:25 Dosí éyi e 22:18, 26:4 * **4:1** 4:1 Sadukáyo: Née ngiti géyi Yúda ga bi ngará nditi'dofuní do lorú bi Músa eké ní wá ní. Tí lá ngunguní eyé bi kidi lomo ro 'yima'dí e ni bo, maláyika e niyi bo, 'yi e úru gi simi umbu bú ní wá. Ólo Moko 'bi 'yìmikása e 23:6-8. † **4:6** 4:6 Mongú 'yi 'dáná éyi: Mongú 'yi 'dáná éyi romo do manda 'bi 'yi 'dáná éyi e zí Lomo. Ndisi lengbe olú dudu ne simi 'dici bi Mongú Bi 'bi Lomo simi 'Dici 'bi Lomo ní gi ro 'dáná éyi zí Lomo kí'di kerí simi simibi kisé'do. Ndisi 'dí'bi sáma bangá bi ongoonzóni gi ro 'dáná a zí Lomo ní olú kie 'dici iri gi ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi 'yima'dí e.

ba gi ro zise ówo misi'di bi sɪndɪa eme doa ní yá, ni bilámáne. ¹⁰ Séé 'yì 'bi Isiréle e mbá, ídísé ówo a kídí o'do bi ni mítóroné kó'dúse go bilámáne ba ní, ni gi zí roko'bu 'bi Kírésito Yésu 'yì 'bi Nazeréta bi kóo phéphésé wo zía úyuné do mingbungbu kágá zí Lomo úru wo gi simi umbu ní. ¹¹ Ekéni kóo ledre go gi roa simi miéké kúrú Lomo kídí, “ Tutú bi séé 'yì ó'bó 'dìcì e ásisé gi roa ní,

ogù nda yì ené go tutú bi kí ledrené owóowó ní.’

¹² Do sogo káṅgá ba mbá, ngíti 'yì bi zía yómo zée ní ndaá 'bi ené wá. Ni dùjù nées 'yì yómo zée.”

¹³ Simi bi mingburoko 'yì ga gére nées lurúní ngírì ndaá ro Pétero e kí Yiwáni kí úkulúgu ledre kací ndu'yú eyé wá ní, kí ówo a bi yaá oloní eyé ledre kpá wá ní, zí tarayé ìdrìne mbá miìdrì. Zíye ówo a ma'díi kídí ya'dá ga ba ní niyí 'yì lódú kací Yésu. ¹⁴ Gi zía bi o'do bi miḡiḡírì bi yomoní wo ba ni nda go tí mítóroné kó'dúye kenée ní, éyì bi zíye méngì a ní ndaá. ¹⁵ Gi ore, zí manda 'bi Yúda e úku ledre zíye kídí idíní 'dí'bióyó Pétero e kí Yiwáni nda kí o'do bi yomoní wo nées gi kó'dúye gi ore 'dá'ba. Nda nées ní, zí mingburoko 'yì 'dècì ngbanga ga gére nées tónóye ndómo tarayé dongaráye. ¹⁶ Azé méngì kí ya'dá ga gére nées 'di? 'Yì ga bi simi Yerusaléma ona ní owoní go mbá kídí mongú ledre bi méngì roné ba méngì ní ye, 'yì bi ni kála a ní ndaá. ¹⁷ Éyì bi ni bo ní, káa bi ledre Yésu ni báyi zí 'yì e mbá, idízé máda yée ndaní lolu fú lá ndìsì kí ìrì Yésu tarayé wá.

¹⁸ Zíye ndólólúgu Pétero e kí Yiwáni ìrì máda yée kídí, gi do kací ledre ba ní, ndásé lolu ndìsì ódro togú mbú 'dódo ledre Yésu zí 'yì e wá. ¹⁹ Gi zí ledre nées ní, zí Pétero e kí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídí, “Ídísé mu ífiyéme simi ledre bi ni

ma'díi do komo Lomo ní, idízé ndìsì méngì ledre kací kúrúse togú mbú kací kúrú Lomo? ²⁰ Ukuzé zise ma'díi, utúasázé ezé ótoómo kí úku ledre bi lurúze go cú kí komozé kí wo bi uwúze kpá go cú kí mbílize ní zí 'yì e wá.”

²¹ Gi do kací mada bi mingburoko 'yì ga gére nées madaní Pétero e kí Yiwáni ní, zíye ótoómo síllye gi royé. Utúasání ówo mbì éyì bi yée niyí 'dó'do Pétero e kí Yiwáni gi roa ní wá, gi zía 'yì e niyí kóo go mbá kófó ìrì Lomo gi ro bilámá ledre bi méngì roné ba ní. ²² Simibi 'bi o'do bi kóo yomoní wo ba ní romo kóo gi do cì gbre go.

Lomo uwú ini 'bi 'yì e gi ro Pétero e kí Yiwáni

²³ Kpá tí lá gi do kací bi otoomoní síllye gi ro Pétero e kí Yiwáni ní, zí Pétero e kí Yiwáni ndá'balúgu royé do bi bi lafúye niyí doa ní. Zíye líkpì ledre ga bi manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e kí mingburoko 'yì 'bi Yúda e ukuní zíye ní zí lafúye. ²⁴ Simi bi lafúye uwúní ledre nées kenée ní, zíye kótrɔ royé ndro ini ini zí Lomo kídí, “Áko Ngére Lomo, 'yì ótoógú ere kí do sogo káṅgá, mingburoko ngburu e kí éyì ga bi simiyé ní mbá. ²⁵ Kí roko'bu 'bi 'Dówú Lomo, úku'bí kóo ledre go tara bulúnduzé Dawídi bi 'yì 'bi moko eyì ní kídí,

“Éyì bi mimbé'de 'yì ga bi gi simi ngíti géyì káṅgá e ní ndìsì ésí gi zía ní 'di?

Zí 'yì eyì e ndìsìyé méngì bicayi ledre bi ngára moko ndaá simiyé wá ní?

²⁶ Mingburoko ngére ga bi do sogo káṅgá ona kí ngíti géyì 'yì lúru bi do 'yì e, kotruní kóo royé go ndro ìcì okó ro Ngére Lomo kí 'yì ené bi kasaogu wo káa do 'Yì yómo 'yì e ní.’

27 Bi ba ní ledre bi kóo nées ogu go tí ma'díi. Eróde‡ e kí Pánato Piláto kotruní royé go ndro simi gara ona kí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní nda kí 'yì 'bi Isiréle e ícì okó ro Yésu 'yì moko eyì ngára luyú ndaá roa wá, bi óto wo káa do 'Yì yómo 'yì e ní. 28 Kotruní kóo royé nées méngì ledre ga bi yìi kí roko'bu eyì nda kí kací ìli ledre eyì, yéme kóo go gí ro zía méngì roné kenée ní. 29 Cakaba ní, Ngére Lomo ówo ledre bi ndìsiní yéme a gí ro 'dó'do zée ní bú, ídí nda mu sáká zée 'yì 'bi moko eyì e gí ro zíze ndìsìzé 'dódo ledre eyì zí 'yì e kí roko'buzzé za mbá. 30 Ídí mu 'dóko sílìyì síkpì 'yì ndíyá e, zíyì kpá ndìsìyì méngì ledre ga bi 'yì e ndìsiní lúrútóko roko'buyì gí roa kí ngíti géyì mǎngburoko ledre ga bi ndìsiní méngì royé kí ìrì Yésu bi ní 'yì moko eyì bi ngára luyú ledre ndaá roa wá ní.”

31 Simi bi ini onzóní ini ní, zí bi bi kóo ndìsiní ini ini doa nées ní tónóne kíziné. Zí 'Dówù Lomo ógu ndìsiné simiyé do í'bí roko'bu zíye, ngìrì ndaá lolu royé kí 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yì e wá.

Ndìsì 'bi 'yì ga bi ngunḡuní Yésu go ní

32 Sómù ledre 'bi 'yì ga bi ngunḡuní ledre 'bi Yésu go ní kí miméngì ledre eyé e ní kóo mbá kíé'do. 'Yì bi zía úku ledre ya ba éyì ené ní ndaá, tí lá éyì bi ní bo ní, ndìsiní kóo ífi simiyé mbá ndro. 33 Gí zí mongù roko'bu bi 'Dówù Lomo í'bí zí 'yìmikása e ní, zíye ndìsìyé úku ledre miúru Ngére Yésu gí simi umbu zí 'yì e. Gí zí kéyì nées ní, zí Lomo í'bí úndru zíye mbá. 34 Éyì bi zí lerí a ídíne ro 'yì ga bi ngunḡuní ledre 'bi Yésu go ní ndaá. Simi ngíti géyì sǎndí

kadra e, 'yì máa yée ga bi kí yáká zíye ngíti géyì ga bi kí 'dícì e zíye ní, zíye ndìsìyé úgúoyó éyì ga gére nées 'dá'ba ndìsìyé ógu kí kèsì a 35 í'bí a zí 'yìmikása e do ndìsìyé ífi a dongaráye 'yì ga bi ngunḡuní ledre 'bi Yésu go ní mikékerí mbá miútúásáne kpìni kací éyì bi 'yì ìli wo ní.

36 Ngíti o'do ní kóo bo kí ìrìne Yoséfa, gí simi kufú Lévi e gí do cúkú bi Sáyípuroso ní. 'Yìmikása e ndìsiní kpá ndólo wo Baranába, ini ledre gí simi ìrì máa nées yaá, “'Yì 'dókó lafúne e simi ledre e,” 37 úgúoyó ngúru yáká ené zía óguné kí kèsì a í'bí a zí 'yìmikása e.

5

Ananíya e kí me'bené Safíra

1 Tí lá ngíti o'do ní kóo bo kí ìrìne Ananíya niyí kí me'bené Safíra, zíye kpá úgúoyó 'bi eyé yáká eyé. 2 Kací miyéme ledre eyé kí me'bené, zíye ótoécì ngíti kèsì bi kóo owoní gí do yáká bi ugúoyóní ní gí royé zí Ananíya lá 'dí'bi wo bi ní bo ní ndéré kíe zí 'yìmikása e.

3 Simi bi ogu ìri ní, zí Pétero úku ledre zía kídí, “Ananíya, éyì bi ótoómo royì gí roa zí Satána* ála'dútù doyì kí roko'bu ené, zíyì óguyì řářanga zí 'Dówù Lomo simi bi ótoécì ngíti kèsì bi ówo gí do yáká bi úgúoyó wo ní 'di? 4 'Dá'dá gí zíyì kí úgúoyó yáká nées, yáká nées ní yáká eyì, gí do kací bi úgúoyó ní, kèsì a ní yì ené kpá fú kèsì eyì. Bicayi ledre bi méngì wo nées sómù yá ní sáká yìi? Řanga eyì řanga nées zíze wá, yì ené zí Lomo.”

5 Simi bi Ananíya uwú ledre nées kenée ní, zía útúne bi geré fí umbu. Zí ngìrì útúne simi 'yì ga bi kóo uwúní ledre bi méngì Ananíya nées

‡ 4:27 4:27 Ngére Eróde: Ndìsiní ndólo wo Eróde Ánítipasi. Ni wotì mongù ngére Eróde bi kóo ní ngére simi sǎndí kadra bi arání Yésu ní. Eróde Ánítipasi ní kpá ngére bi onzó Yiwáni Babatíza simi sígìni do úfu wo ní. * 5:3 5:3 Satána: Satána ní kóo maláyika. Zía sínyi do lafúne e, zíye nda ídíye ezeokó Lomo. Gí zí kéyì nées ní, zí Lomo ógúoyó a gí komo ere 'dá'ba. Ní nda cakaba go ngére 'bi bicayi lomo e. Ólo Mí'dódo 12:9.

ní kíngaya. ⁶ Zí owúphirangá ga bi kóo ore ní óguyé yéme umbua kí mbílí bongó ìmbí a ndéré kíe ícióto a.

⁷ Zí kací ledre née lú'búne éyí 'bi sɛndí kadra ota, zí me'bea óguné ówo ené ledre bi mengi ya'dá 'bi ené ba wá. ⁸ Simi bi ogú ní, zí Pétero ndú'yú wo kídí, “Ídí aka úku zaá ma'díi, ba go tí odu kési bi ówosé kí ya'dá 'bi eyí gi do yáká bi úgúoyósé ní?”

Zía úkulúgu ledre zí Pétero kídí, “Èi, née go tí odu a.”

⁹ Gi do kací ledre bi uku kenée ní, zí Pétero úku ledre zía kídí, “Sée kí ya'dá 'bi eyí, éyí bi ilisé úzu 'Dówú Ngére Lomo gi zía ní 'di? Úwú go, ya'dá ga bi gáa nderení óto umbu o'do 'bi eyí ní, niyí go bi tara mbotu ba, niyí kpá ìmbíógu umbuyí cakaba sága.”

¹⁰ Gi ore, zí Safira geré útúne fí umbu dongá sɛndí Pétero kenée. Zí phirangá ga bi gáa ba ógundiki Safira uyu go. Zíye ìmbí umbua ndéré ícióto a cigí ya'dá 'bi ené. ¹¹ Zí ngiri útúne simi 'yi ga bi ngunguní ledre 'bi Yésu go ní kíngaya, gi zí ledre bi Lomo mengi wo zí Ananiya e kí me'bené Safira ní.

'Yìmikása e yomoní tɔ'dú 'yi e

¹² Zí Lomo í'bí roko'bu zí 'yìmikása e ndísiyé méngi mɛngburoko ledre ga bi kí roko'buyé ní, kí yée ga bi tara 'yi ndísi ídrí gi zíye mɛídrí ní kíe. Zí 'yi ga bi ngunguní ledre 'bi Yésu go ní ndísi kótru royé kací kadra e mbá do bi bi ndísiní ndólo a Mbílí 'dici 'bi Solomóna ní. ¹³ Zí ngiri ndísi ólúne ro 'yi ga bi ngára ngunguní aka ledre Yésu wá ní kí kótru royé kí yée ga bi ngunguní ledrea go ní. Abú kenée ndotó, 'yi e ndísiní tí fú óto úndru 'yi ga bi ngunguní ledre 'bi Yésu go ní. ¹⁴ Gi ore zí tɔ'dú ya'dá e kí kará e tónóye ngungu ledre 'bi Ngére Yésu, zíye óguyé kótru royé

kí 'yi ga bi ngunguní ledre 'bi Yésu go ní. ¹⁵ Gi zí kéyi née ní, zí 'yi e ndísiyé ìmbíógu 'yi ndíyá e óto yée do rangba e kí sáka e dogboru misi'di gi ro togú Pétero nderéogu go gi ore yá, abú lílía okpó gi doyé gba ne yá, niyí ìnyíógu gi do ndíyá eyé e. ¹⁶ Zí tɔ'dú 'yi ga bi gbóo gbóo simi Yerusaléma ní ndísi óguyé kí sumuyé e kí ezegámáye ga bi niyí kí ndíyá ní, kí yée ga bi kí bicayi lomo e simiyé ní, zí 'yìmikása e ndísi yómo yée.

'Do'doní 'yìmikása e

¹⁷ Gi ore zí mongú 'yi 'dáná éyí e kí mɛngburoko 'yi ené ga bi Sadukáyo e simi Yerusaléma ore ní, óto ledre simiyé ro 'yìmikása e. ¹⁸ Zíye 'dí'bi 'yìmikása e do ónzó yée simi mongú sígini. ¹⁹ Tí lá kí ndulu a née ní, zí maláyika 'bi Ngére Lomo óguné líkpí phútru mbotu sígini do 'dí'biógu 'yìmikása e sága. ²⁰ Zí maláyika úku ledre zí 'yìmikása e kídí, “Ndérésé mu do ligá 'Dici 'bi Lomo zise ndísisé 'dódo ledre Yésu zí 'yi e gi ro zí míméngi ledre eyé ídine mikándané.”

²¹ Zí 'yìmikása e úwú kúru maláyika née, kí sí ndóndó zíye ìnyiyé ndéréye do ligá 'Dici 'bi Lomo tónóye 'dódo ledre gi ro Yésu zí 'yi e.

Zí mongú 'yi 'dáná éyí e óguné kí ngíti géyi mɛngburoko 'yi ené e, zía ndóloyóko mɛngburoko 'yi 'dici ngbanga e 'bi Isiréle e zíye kótru royé. Do kákasa kací 'yìmikása e simi sígini. ²² Tí lá Simi bi asikiri nderéoguní íri ní, niyí lúru bi káa ní, 'yìmikása e ndaní eyé lolu simi sígini wá. Zíye ndá'balúgu royé kí sanda zí mɛngburoko 'yi eyé e, ²³ “Simi bi oguzé íri ní, mbotu sígini ni tí ngbúru mɛ'dútuné, asikiri ga bi otoní yée ndísi óndó bi ore ní niyí tí mítóroyé ku mbotu. Simi bi líkpízé mbotu ólúze 'dici íri gi ro 'dí'biógu yée ní, azé lúru bi káa ní, 'yi e ndaní eyé e wá.” ²⁴ Simi bi manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e kí manda 'bi asikiri ga

bi ndìshìní lùrú bi kací 'Dìcì 'bi Lomo uwúní ledre ba ní, zí tarayé ìdrìne mbá mǐdrí, owoní éyí bi mengì roné zí 'yìmikása e nées wá.

²⁵ Niyí ídí kǐe ní, ngíti o'do ógu go zía úku ledre zíye kídí, “Úwúsé ledre ba goó. Ya'dá ga bi ótosé yée simi sígìni ba ní, niyí yí eyé go do ligá 'Dìcì 'bi Lomo 'dáa ndìshì 'dódo ledre gi ro Yésu zí 'yí e.” ²⁶ Gi ore, zí manda 'bi asikíri ga bi ndìshìní lùrú bi kací 'Dìcì 'bi Lomo ní ìnyiyé kǐ 'yí ené e ndéréye 'dí'biógu 'yìmikása e. Rokpóní kóo yée mirókpó wá, gi zía 'yí ga bi ndìshìní lùrú bi kací 'Dìcì 'bi Lomo ní erení ngìrì káa bi 'yí e niyí ógboónzó yée kǐ tutú ke.

²⁷ Simi bi 'di'bi oguní 'yìmikása e kó'dú mǐngburoko 'yí 'dēcì ngbanga e ní, zíye óto yée tóroyé kó'dú mongú 'yí 'dáná éyí gi ro zía ndú'yú yée. ²⁸ Zí mongú 'yí 'dáná éyí úku ledre zíye kídí, “Madazé kóo sée go o'buóbù kídí ndásé ndìshì 'dódo ledre zí 'yí e kǐ ìrì o'do ba wá. Lúrúsé aka, ledre bi 'dódosé zí 'yí e ní ifi bayi roné go simi Yerusaléma za mbá, ìlisé nées óto ledre umbu Yésu dozé.”

²⁹ Zí Pétero e kǐ lafúne 'yìmikása e úkulúgu ledre zía kídí, “Azé úwú dǔyú kúrú bi ógu gi zí Lomo ní, ndáa wo bi gi zí 'yíma'dí e ní wá. ³⁰ Lomo 'bi bulúnduzé uru kóo Yésu go gi simi umbu, gi do kací bi phéphéónzósé wo do mǐngbúngbu kágá ní. ³¹ Lomo í'bí mongú úndru go zí Yésu, zía ídíne karaba go mǐndìshìné do sílǐa 'bi anú káa do Manda kpá káa do 'Yí yómo 'yí e. Lomo mengì ledre nées kenée gi ro í'bí síndì kadra zí 'yí 'bi Isiréle e gi ro zíye ótoómo kǐ lúyú ledre, gi ro do lùlúoyó lúyú ledre eyé gi royé 'dá'ba. ³² Ndìshìzé úku zí 'yí e ba ledre bi owozé bú mengì roné zí Yésu ní. 'Dówú Lomo bi Lomo í'bí wo zí 'yí ga bi ngunúní ledre ené

ní, ndìshì úku a kpá kenée yaá ledre nées ni tí ma'dí.”

³³ Simi bi ukuluguní ledre zí mǐngburoko 'yí ga gére nées kenée ní, zí mǐmbé'deyé ésíne ro 'yìmikása e zíye áyí go gi ro úfu yée.

³⁴ Tí lá zí ngúru Farúsáyo† kǐ ìrìné Gamaléle, 'yí 'dódo lorú 'bi Yúda e bi 'yí e ndìshìní óto úndrua kǐngaya ní, ìnyíóguné 'dága úku ledre zí mǐngburoko 'yí 'dēcì ngbanga ga bi kotruní royé nées kídí, 'di'bioguní aka 'yìmikása ga gére nées cúku'dée sága. ³⁵ Gi do kací bi 'di'bioguní yée go sága ní, zía úku ledre zí lafúne ga gére nées kídí, “Lafúma e Isiréle e, ídíse lùrú rosé bilámáne kǐ ledre bi ìlisé méngì a kǐ ya'dá ga gére nées. ³⁶ Lúrúsé aka, simi ngiti simibi kóo 'desí 'dá'ba 'dáa ní, ngiti o'do kǐ ìrìné Tadéyo ìnyí kóo kǐ do okó ndìshì mbófo roné kídí ngíti 'yí bi zía ídíne káa zíne ní ndáa. Zí 'yí e eyí 'bi míya eso útúye do kací a.

Simi bi ufuní wo ní, ngbríí, zí 'yí ga gére nées báiyé mbá. Nées kóo go miúkú ledre máa nées. ³⁷ Gi do kací a nées ní, zí ngúru 'yí gi simi kǐngá bi Galiláya kǐ ìrìné Yúda kpá ìnyíné kǐ 'bi ené, simi síndì kadra bi kóo ndìshìní éké ìrì 'yí e ní, zía 'dí'bi tú'dú 'yí e do kacíne. Simi bi ufuní wo ní, zí 'yí e ené ga gére nées kpá báiyé mbá.

³⁸ “Máúku ba wo zíse, gi ro ledre máa wo bi ni ndìshì méngì roné cakaba ba ní, ndásé méngì éyí kǐ ya'dá ga gére nées wá. Ótoómosé lá yée zíye méngì ledre eyé ga gére nées. Togú ledre bi ndìshìní méngì a nées ogú gi zí 'yíma'dí e, ni úkú ené. ³⁹ Togú yí ené gi zí Lomo, útúásásé esé rómo komo ya'dá ga gére nées wá. Káa bi áse ídí kǐe ní, áse go ndìshì ìcì okó ro Lomo.” Zí mǐngburoko 'yí ga bi kóo do bi kótruro ore ní úwú kúrú Gamaléle bi uku zíye ní.

† 5:34 5:34 Farúsáyo: Nées ngíti géyí Yúda ga bi ngára ndití'dofuní do lorú bi Músa eké ní wá ní. Ngunúní kídí lomo ro 'yíma'dí e ni bo, maláyika e niyí bo, 'yí e ndìshìní kpá úru gi simi umbu. Ólo Moko 'bi 'yìmikása e 23:6-8.

40 Gi ore, zíye ndólolúgu 'yimikása ga gére née zíye íri, ési sí'dí simiyé do máda yée kpó kpó kpó kídí ndaní lolu ifi iri Yésu tarayé wá. Zíye í'dí síliye gi ro 'yimikása e zíye ndéréye.

41 Káa zí bi 'yimikása e olúoguní gi do ngbanga gi ore niyí go mindéréye ní, zíye ídíye kí rokinyi kíngaya gi zía owoní bú ya Lomo i'bí úndru go zíye, 'do'doní yée go gi zía bi yée niyí 'yi ga bi 'bi Yésu ní. 42 Zí 'yimikása e ndísiyé nda go kí 'dódo bilámá ledre zí 'yi e do ligá 'Díci 'bi Lomo kpá kací 'be e kací kadra e mbá, ya Yésu ni Kírésito.

6

Geléní 'yi e inyi doa gbre

1 Simi sındí kadra máa bi kóo née, simi bi 'yi lódú kací Yésu eyení nda go ní, zí ófú inyiné dongará Yúda ga bi ndísiní úku tara Ébere kí Yúda ga bi ndísiní úku 'bi eyé tara Gírígi ní. Yúda máa yée ga bi ndísiní 'bi eyé úku tara Gírígi ní kídí, kací kadra e mbá lurúní eyé bi kací kará umbu eyé e bilámáne kídí bi niyí go ndísi ifi éyi miánu zí 'yi e ní wá.

2 Simi bi ledre née utú gu mbílí 'yimikása ga kóo sokó doa gbre (12) ní, zíye ndóloyóko 'yi lódú kací Yésu úku ledre zíye kídí, “Ndaá miútúásáne zíze ótoómo kí 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yi e, zíze nda ndá'baóguzé ndísi lúru bi kací éyi miánu wá. 3 Bi goó kenée ní, owú 'bi babá e ídísé mu géle 'yi e inyi doa gbre (7) gi dongarase 'yi ga bi ówosé bú kídí niyí 'yi 'bi komokenzi, 'Dówú Lomo ni bo simiyé gi ro zíze óto yée zíye ídíye káa do 'yi lúru bi kací moko máa bi 'bi éyi miánu née ní. 4 Zí odu moko ezé ídine dudu ini zí Lomo kí úku kúru Lomo zí 'yi e.”

5 Zí ledre née óto 'yi e mbá kí rokinyi, zíye géle Sitifáno bi nguṅgu ledre 'bi Yésu go kíngaya kí 'Dówú Lomo siminé ní. Zíye kpá géle Phílipo, Pųrųkoróna, Nikonóra,

Timóna, Paména kí Nikóla bi ni gi simi gara bi Ánatiyoko ní. Ni nda yi ené go 'yi bi ndísi lódú ondú 'bi Yúda e ní. 6 Zíye óguyé kí ya'dá gére née zí 'yimikása e óto síliye doye simi bi niyí ini ini gi royé zí Lomo ní.

7 Nda gi ore, zí 'yi ga bi nguṅguní ledre 'bi Yésu go ní kpá ndísiyé úku kúru Lomo zí 'yi e. Zí 'yi lódú kací Yésu éye eyé nda go faa simi Yerusaléma mbá. Do ngará 'yi ga gére ní, tú'dú 'yi 'dáná éyi 'bi Yúda e niyí kóo bo bi nguṅguní ledre Yésu ní.

Yúda e 'di'biní Sitifáno

8 Sitifáno ni 'yi bi kí úndruné kí roko'bú gi zí Lomo, zía ndísiné méngi mingburoko ledre ga bi kí roko'búyé kí yée ga bi tara 'yi ndísi ídrí gi zíye miídrí ní dongará 'yi e. 9 Tí lá, ngíti géyi Yúda ga bi ndísiní kótru royé kací kadra e mbá simi 'Díci Kótruro bi ndísiní ndólo a 'Yi ga bi kí ro doye ní, ndísiní úkucayi ledre gi ro Sitifáno. Yúda máa ga gére née oguní kóo gi simi kángá bi Kuréne kí gara bi Alakizandariya ní. Yée kí ngíti géyi Yúda ga bi oguní gi simi kángá ga bi ndoloní yée Silísiya kí Ásiya ní tónóye íti kangú kí Sitifáno. 10 Simi ledre ga gére née mbá, 'yi bi zía 'dí'bi ledre gi tara Sitifáno ní ndaá, gi zía komokenzi 'bi 'Dówú Lomo ndísi saká wo ne zía ndísi ódroné do bilámá misi'diné.

11 Gi ore, zíye lóloyé ndéréye úgu komo ngíti géyi 'yi e, idíní řaranga ro Sitifáno kídí, “Owozé wo kí úkucayi ledre ro Músa kpá ro Lomo.”

12 Ledre bi ukuní née ní, esiní pho'du go simi 'yi e kí mingburoko 'yi eyé e kpá za kí 'yi ga bi ndísiní 'dódo lorú ní. Zíye 'dí'bi Sitifáno ndéréye kíe kó'dú mingburoko 'yi 'déci ngbanga e. 13 Zíye 'dí'bi ógu ngíti géyi 'yi e gi ro řaranga roa. Simi bi oguní íri ní, zíye úku ledre kídí, “Kací kadra mbá o'do ba ndísi

fú lá úkucáyi ledre gí ro bi 'bi Lomo bi lúyú ledre ndaá simia wá ní kpá kí lorú 'bi Músa. ¹⁴ Zíze kpá úwú ledre gí tara a kídí, Yésu bi 'yì 'bi Nazeréta ní ni ndúru 'Dìcì 'bi Lomo ba, zía óyóló'bó 'dú'du 'be 'bi ezé kpí gí zí wo bi kóo Músa 'dodo zí bulúnduzé e ní."

¹⁵ Zí 'yì ga bi mindísiyé do ngbanga ore ní ìnyiyé mbá ndìsì lúru sínyi Sitifáno. Niyí ídì kíe ní simi komo Sitifáno ni yì ené nda go miříříne káa zí simi komo maláyika ní.

7

Sitifáno ukulugu ledre zí 'yì 'dècì ngbanga e

¹ Zí mongú 'yì 'dáná éyì ndú'yú Sitifáno kídí, "Ledre bi ukuní nées ní ni ma'díi?"

² Zí Sitifáno úkulúgu ledre zía kídí, "Ídísé aka úwú ledre bi mááyí úku a ba mǐngburoko 'yì amá e kí owú 'bi babá e. Simi bi kóo bulúnduzé Abarayáma ni simi káṅgá bi Mesopatómiya bi ni dongará mǐngburoko ngbuřu e gbre ómú aka ndìsì simi gara bi Arána wá ní, Lomo bi kí roko'buné bi 'yì e mbá ndìsìní kófó iriá ní, 'dodo kóo roné zía. ³ Zí Ngére Lomo úku ledre zí Abaráma kídí, 'Ídì ótoómo káṅgá esé, 'yì eyì e kí 'buyì e mbá zíyì ómúyì simi káṅgá bi Mááyí 'dódo a zíyì ní.'

⁴ "Nées ní, zí Abarayáma ómúne gí simi káṅgá bi Kaladíya bi ni dongará mǐngburoko ngbuřu e gbre ní ndéré ndìsìné simi Arána. Gí do kací umbu 'bua, zí Lomo kása Abarayáma ídì ndéré ndìsì simi káṅgá bi ásé cakaba mindísiyé simi a ba ní. ⁵ Simi ledre ga bi Lomo mengì nées mbá, i'bí ené bi zí Abarayáma ya nées go 'bi ené ní wá, gbawá owú bi kí iriá. Zí Lomo mójú ledre zía kídí, 'Mááyí karanée i'bí káṅgá ba zíyì kí bulúnduyì ga bi niyí ógu gí do kacíyì ní za fí.' Simi sǐndì kadra

bi kóo Lomo ni mójú ledre nées ní, owú ndaá aka kóo zí Abarayáma wá. ⁶ Ba ledre bi kóo Lomo uku zí Abarayáma ní, 'Bulúnduyì e niyí karanée ídì káa do owúkúlú e simi káṅgá 'bi ngíti géyì 'yì e. Zí mǐngí káṅgá máa ga gére nées ndìsiyé 'dó'do yée kí simibi e míya eso.' ⁷ Zí Lomo úku ledre zíye kídí, 'Mááyí i'bí mongú 'do'dó ro mǐngí káṅgá máa ga gére nées bi niyí óto bulúnduyì e káa do owúkúlú e nées ní kǐngaya. Nda gí do kací a nées, bulúnduyì ga gére nées niyí ólúógu gí simi káṅgá 'bi 'yì ga gére nées zíye nda ndìsì óto úndrumá simi káṅgá máa wo ba ní.'

⁸ "Zí miyéme ledre ídine dongará Lomo kí Abarayáma yaá, owú ga bi owú ya'dá e ní, idíní mbá útú ngbuřu. Nda gí do kací ledre nées ní, do ndíki Isáka gí do kací sǐlì ìnyì do ota, zía útúne ngbuřu. Gí do kací nées ní, zí Isáka ndíki Yakóbo, zí Yakóbo ndíki owú e sokó doa gbre (12) bi sǐ dozé Yúda e tonó gí royé ní.

⁹ "Gí zía bi Yakóbo mengì ofu ledre owú 'bi ené Yoséfa go ní, zí lúnduga óto ledre simiyé roa. Kací ledre bi ndìsìní sómú a roa ní, zíye úgúóyó wo zí 'yì ga bi ndìsìní úgúóyó éyì e ní zíye 'dì'bi ókpó a simi Ízibiti káa do owúkúlú. Abú kenée ndotó Lomo ootomo ené wo wá, ¹⁰ zía 'dì'biógu wo kí sanáne filo gí simi mbágá tú'dú 'do'dó bi ndíki wo ní. Zí Lomo i'bí komokenzì zí Yoséfa gí zí bilámá mǐmengì ledre ené. Zí mongú ngére 'bi Ízibiti óto wo káa do mongú 'yì simi Ízibiti kí 'be máa 'bi ené 'bi ngére ní za mbá.

¹¹ "Simi ledre nées ní, zí mongú 'bú útúne simi káṅgá ga bi Ízibiti kí Kanána ní mbá. Éyì miánu bi zía útúásáne kí 'yì e ní ndaá. Zía kóo i'bí 'do'dó ro bulúnduzé e kǐngaya. ¹² Simi bi Yakóbo uwú ya éyì miánu ni bo simi Ízibiti ní, zía kása owú 'bi ené ga bi niyí bulúnduzé e ní úgú éyì miánu ógu kíe zíye. Nées

kóo mizefi ndéré eyé simi Ízibiti. ¹³ Nda simi gbre ógù eyé simi Ízibiti, zí Yoséfa 'dódo ledre gi roné zí lúnduné e. Née kóo go sɛndí kadra bi mongú ngére 'bi Ízibiti ówo ledre gi ro Yoséfa kí sùmuğa ní. ¹⁴ Gi do kací née ní, zí Yoséfa ítrí sanda kací 'buné Yakóbo kí 'yì ga bi 'be 'bi eyé íri ní za mbá gi ro do óguyé simi Ízibiti. 'Yì máa ga gére née niyí kóo cí ota doa sokó doa ìnyì. ¹⁵ Gi ore, zí Yakóbo ìnyiyé kí 'yì 'bi 'be 'bi ené e ndéréye simi Ízibiti, kí'dí bi uyuní kí owú 'bi ené ga bi bulúnduzé e ní. ¹⁶ Do 'dí'bilúgu umbuyé ndá'ba ícióto a simi bi bi kóo Abarayáma ugú kí késí gi zí owú 'bi Amóra simi Sekéme ní.

¹⁷ “Simi bi sɛndí kadra 'bi ledre bi Lomo mocú ledre a zí Abarayáma ni nda go gbóo ní, zí 'yì ezé ga bi simi Ízibiti ní ídíye nda go miéyeyé kí kíngaya. ¹⁸ Zí ngíti 'yì bi owo ledre gi ro Yoséfa wá ní ídíne go née káa do ngére 'bi Ízibiti. ¹⁹ Zí ngére née ndíshiné méngi bulúnduzé e bisinyí kíngaya. Zía ndíshí rókpo 'yì ezé e kí cóngó ro idíní úcuóyó sírí owú 'bi eyé ga bi owú ya'dá e ní 'dá'ba gi ro zíye úyuyé.

²⁰ “Née simi sɛndí kadra bi kóo arání Músa simi a ní. Músa ni kóo owú bi kí lámá roné kíngaya ní. Zí 'yì ndíki ga lúru bi kací a kí éfé ota (3). ²¹ Simi bi 'di'bioyoní wo gi 'be óto wo 'dí sogo ní, zí nyí ngére 'bi Ízibiti ndíki wo. Zía 'dí'bi Músa úlú a káa do owú 'bi ené. ²² Zí 'yì 'dódo ledre ga bi 'bi Ízibiti ní 'dódo tú'dú ledre e zí Músa bi ni í'bí komokenzì zía ní. Simi bi ngboró ogù nda go káa do ya'dá 'yì ní, zí ódro ené kí míméngi ledre ené e ídíye mbá kí roko'buyé.

²³ “Simi bi simibi 'bi Músa ni go cí gbre ní, zía ìnyiné ndéréne ngu zí lafúne Isiréle e. ²⁴ Zía lúru ndíki ngúru 'yì 'bi Ízibiti kí ndíshí ócò 'dó'do ngíti 'yì 'bi Isiréle. Zí Músa

ndéréne útúne simi okó née ní, zía ìnyiné úfu 'yì 'bi Ízibiti bi kóo ndíshí ócò 'dó'do 'yì 'bi Isiréle ní. ²⁵ Músa somú 'bi ené kídí lafúne Isiréle niyí ówo a kídí Lomo kasa née go gi ro zíne óguné yómo yée gi simi moko 'bi owúkúlú e. Ábuwá owoní eyé e wá. ²⁶ Kílóndó a née ní zí Músa ógundíki Isiréle e gbre kí ócò royé. Zía úku ledre zíye simi bi ayí gi ro láfa yée ní kídí, 'Ya'dá e, éyì bi ndíshí ócò rosé dengbise Isiréle e gi ro ní 'di?’

²⁷ “Tí lá, o'do máa wo kóo ndíshí ócò láya ezené née ní ítríoyó kóo Músa gi roné 'dá'ba. Zía ndú'yú Músa kídí, 'Ambí oto yì káa do ngére zíyì ndíshiyì 'dècì ngbangazé ní ne? ²⁸ Íli go gi ro úfu máa kpá káa zí 'yì 'bi Ízibiti bi karana úfu wo ní?’ ²⁹ Simi bi Músa uwú ledre bi o'do née uku zía kenée ní, zía ngásáne gi simi Ízibiti ndéré ndíshiné simi kángá 'bi Mìdiyáni e. Simi bi ni íri ní, zía ndíki owú 'bi ené e owú ya'dá e gbre.

³⁰ “Gi do kací simibi cí gbre, zí maláyika 'bi Ngére Lomo 'dódo roné zí Músa simi mindící pho'du komo kágá simi súwú do landa bi kí ìríné Sináya ní. ³¹ Simi bi Músa lurúndiki pho'du kí ndící komo kágá ní, zía ndíshiné ónzó komoné kí ledre ba zía ndéréóguné za gbóo gi ro zíne lúru yéme a. Tí lá simi bi ni nda go gbóo kíe ní, zía úwú kúru Ngére Lomo kí úku ledre kídí, ³² 'Mááyí Lomo bi ndíshí lúru kací bulúndusé Abarayáma, kí Isáka nda kí Yakóbo e ní.’ Zí Músa lángbané gi zí ngìrì zía óto'dùtu komoné káa bi née ni lúru pho'du née.

³³ “Zí Ngére Lomo úku ledre zía kídí, 'Ídí í'díogù wará eyì née 'dá'ba, gi zía bi bi tóro doa née ní, née bi amá lúyú ledre ndaá doa wá. ³⁴ Máówo bisinyí 'do'dó bi ro 'yì amá Isiréle e simi Ízibiti ní go. Máúwú ini bi ndíshíní ini a gi simiyé gi zí

'do'dó ní go, máyème romá go gí ro sáká yée. Ógù mu zíma kása yì ndéré 'dí'biógù yée gí simi Ízibiti 'dá'ba.'

³⁵ “Née tí kémbì Mùsa bi Isiréle e asiní gí roa simi bi ndu'yúní wo kídí, ‘Ambí oto yì káa do ngére zíyì ndìsìyì 'dècì ngbangazé ní ne?’ Ní kóo ne 'yì bi Lomo kasa wo zía ídine káa do ngére do Isiréle e gí ro zía sáká yée zíye ídíye kí ro doyé kí sáká éyì gí zí maláyika bi 'dodo roné zía simi mindíci pho'dù komo kágá simi súwú ní. ³⁶ Ní kóo manda zí Isiréle e simi bi niyí olúógù gí simi Ízibiti ní, zía ndìsìné méngì mǎngburoko ledre ga bi kí roko'buyé kí yée ga bi tara 'yì ndìsì ìdrì gí zíye mǎdrì ní simi bi niyí aka simi Ízibiti ní, kí kací kó'dù Bikesì mikavu kí simibi cì gbre (40) simi yana súwú.

³⁷ “Mùsa uku kóo ledre née zí Isiréle e kídí, ‘Lomo ni karanée kásaógù nébì zise káa zí bi kasa máa ní gí dongará 'yì esé e.’ ³⁸ Ní kóo ne manda zí Isiréle e do bi kótruro bi kóo simi súwú kí bulúnduzé e kpá kí maláyika bi úku ledre zía do Landa Sináya ní, zía ndìsìné úku'bí kúrú Lomo zize ní.

³⁹ “Tí lá bulúnduzé e iliní eyé úwú ledre ené wá. Gí ore zíye nda óto yì eyé mimbé'deyé kíngaya gí ro ndá'ba eyé simi Ízibiti. ⁴⁰ Zíye úku ledre zí Aróna kídí, ‘Yéme lomo mu zize bi ni útú káa do manda 'dá'dá zize ní. Owozé ezé lolù éyì bi ndìsì méngì Mùsa bi kóo 'di'biógù zée ne gí simi Ízibiti ní wá.’ ⁴¹ Née sǎndì kadra bi kóo zíye yéme lomo kí tosoné káa zí owú ìtì ní, do 'dáná éyì e zía. Zíye ndìsìyè lé'bé ke'bi kí rokinyi kí óto úndru lomo máa née ní. ⁴² Gí zí kényì née zí mbigí Lomo óyó sogoné zíye, do ótoómo yée zíye ndìsì óto nda gbóo úndru kadra, éfé kí kele e ga bi komo ere, káa zí bi

ni miékéne simi búkù 'bi nébì e yaá Lomo uku ledre kídí,

“ ‘Sée Isiréle e bangá ga bi kóo ndìsìsé óngóonzó yée

kí ndìsì 'dáná yée kí simibi cì gbre simi bi ásé simi súwú ní, 'dánásé esé kóo yée née zíma wá.

⁴³ Ndìsìsé kóo yì esé ìmbì tátá kùtù 'bi lomo bi Moléke ní,*

kí lǐlì Ráfana kele bi ótosé wo káa do lomo esé ní, née mbá lǐlì éyì ga bi kóo yémesé yée gí ro zise ndìsìsé óto úndruyé ní.

Bi kenée ní, mááyí kása sée simi ngíti kǎngá gbála sogo bi bi kí ìriné Babelóniya ní.’

⁴⁴ “Kùtù 'bi Lomo bi ndìsì 'dódo a kídí, Lomo ni bo káye ni kóo bo zí bulúnduzé e simi súwú íri. Yemení kóo kùtù née kací kúrú Lomo bi uku zí Mùsa ní kí toso a bi 'dodo ní. ⁴⁵ Gí do kací a née ní, zí bulúnduzé e 'dí'bi kùtù née gí zí 'buyé e, do ìmbìtùtù a simi bi nderení kí Yósuwa e 'dí'bi kǎngá bi Lomo ogóoyó rǐkì sǐ do 'yì e gí simi a zíye ní. Zí kùtù née ndìsìné fú lá ore gí simi sǎndì kadra 'bi Dawídi, ⁴⁶ bi Lomo oto wo zía ídine kí rokinyi ní, zía ndú'yú Lomo gí ro zí Lomo ngúnḡu a zíne ùbù 'Dìcì zí Lomo bi lúrú bi kací Yakóbo ní ndìsìné simi a. ⁴⁷ Tí lá Solomóna wotì Dawídi ùbù nda kóo 'Dìcì 'bi Lomo máa née ne zí Lomo.

⁴⁸ “Nda tí lá gí zía Lomo bi roko'bù a romo do éyì e mbá ní, ndìsì ené simi 'dìcì bi 'yima'dí e ùbúní kí sǐlìye ní wá, káa zí bi nébì Isáya éké ní kídí,

⁴⁹ “Ngére Lomo uku ledre kídí, ‘Ere ni bi ndìsì amá, do sogo kǎngá ni 'bi ené bi óto sǎndìma.

'Dìcì bi ásé ùbù a zíma ní toso a ni ídí káa be 'dí?

Bi bi ni útúásá zíma ndìsímá simia ní wo be 'dí?

50 Ndaá 'bi ené bi máméngi éyí ga gére née mbá máa ní wá?"

51 "Éyí bi ílisé líkpí mbotu mimbé'desé úwú kúrú Lomo, zise ndìsìsé índi mbílìse gi ro ledre bi úku yée zise gi zía wá ní 'di. Míméngi ledre esé ni yí ené go cé káa zí 'bi bulúndusé ga kóna ní. Kací kadra mbá ndìsìsé ícì okó ro 'Dówú Lomo káa zí bi kóo bulúndusé e ndìsìní méngi a ní. 52 Nébi ni bo kíé'do káa yaá bulúndusé e 'do'doní wo wá? Ufuní gba nébi ga bi kóo ndìsìní úku ledre miógú 'Yí bi ngára lúyú ledre ndaá roa wá ní. Bi ba ní, méngìsé lará a go zise úfuóyó wo. 53 Úwúsé lorú bi kóo Lomo i'bi zí maláyika óguné kíe í'bi a zí bulúnduzé e ní mbá bú, simi ledre ga gére née mbá, ílisé ese ngúnḡu lorú née wá."

Ongboonzóní Sitifáno kí tutú

54 Simi bi 'yí 'dècì ngbanga e uwúní ledre bi Sitifáno uku káa ní ní, zí mimbé'deyé ésìne. Zíye ndìsì náná do soyé gi ro Sitifáno kí mimbé'de kèsì. 55 Tí lá gi zía Sitifáno ni kí 'Dówú Lomo siminé ní, zía lúru bi komo ere, zía lúrúndiki roko'bu 'bi Lomo kí Yésu mitóroné do sílì Lomo 'bi anú. 56 Zí Sitifáno uku ledre kídí, "Lúrúsé aka, málúru mbotu ere likpí go, Owú 'bi 'Yíma'dí ni mitóroné cigí Lomo do sílì 'bi anú."

57 Zí 'yí 'dècì ngbanga e úcu koko kí ésì 'dùtu gu mbílìye kí sílìye. Zíye údúyè mbá ngásá ngáka Sitifáno, 58 do 'di'bi wo ólúóguyé kíe 'dí sogo gi simi yana gara, tónóye óngbo wo kí tutú. 'Yí ga bi kóo nderení óngbo Sitifáno ní ootomoní kóo bongó eyé e zí owúo'do kí ìrìné Sávulo zía ndìsì lúru bi kací a.

59 Tí bi niyí ndìsì óngbo Sitifáno ní, zía ini ini zí Lomo kídí, "Ngére Yésu, 'dí'bi 'dówúma mu zíyí íri."

60 Zí Sitifáno útúne do ngúrú sùndíne. Zía úku ledre kí kúrúne gbélì kídí, "Ngére, ndá 'dó'do yée wá. Ídí ótoómo ledre zíye gi simi

lúyú ledre eyé." Gi do kací ledre bi uku káa ní zungu, zía úyuné.

8

'Do'dó ro 'yí ga bi ngúnḡuní ledre 'bi Yésu ní

1 Sávulo ngúnḡu kóo ne kídí idíní úfu Sitifáno.

Simi sùndí kadra máa bi kóo née ní, zí mongú okó tónóne ro 'yí ga bi ngúnḡuní ledre 'bi Kírèsito Yésu simi Yerusaléma ní. Zíye ngásá báyi royé simi kángá bi Yúdaya kí Samáriya ní mbá, do ótoómo 'yìmikása e ngúcuyé simi Yerusaléma. 2 Zí ngíti géyí 'yí ga bi i'bíní royé go ndìsì méngi moko 'bi Lomo kí mimbé'deyé kíe'do ní, ini Sitifáno kí roko'buyé mbá. Zíye 'dí'bi wo ndéré óto a. 3 Tí lá zí Sávulo tónóne 'dó'do 'yí ga bi ngúnḡu ledre 'bi Yésu ní, do ndéréne kí 'dí'bi yée, ya'dá e kí kará e kí cóngó ro kací 'be 'bi eyé e mikékeríja ndìsìné kí ónzó yée simi síginì.

Phílipo uku kúrú Lomo zí 'yí e simi Samáriya

4 Zí 'yí ga bi kóo ngúnḡuní ledre 'bi Yésu simi Yerusaléma bi ogó bayíní yée ní, ndìsìyè kpá fú 'dódo bilámá ledre bi gi ro Ngére Yésu ní zí 'yí e do bi ga bi niyí doyé ní. 5 Zí Phílipo ndéréne zaá simi ngíti gara simi kángá bi Samáriya ní, ndìsìné 'dódo ledre gi ro Kírèsito zí 'yí e íri. 6 Simi bi tú'dú 'yí e uwú ledre bi Phílipo ndìsì úku a zíye kí lúrúndiki mǐngburoko ledre ga bi ndìsì kí méngi yée ní, zíye ndìsì índi mbílìye úwú ledre bi Phílipo ndìsì úku yée ní. 7 Zí bicayi lomo e ndìsì ólúóguyé gi simi tú'dú 'yí e 'duo kí ini tarayé, zí 'yí máa yée ga bi ngára nderení wá ní kí mǐgǐgǐrǐ e ìnyìóguyé mbá. 8 Nda née ní, zí 'yí e ídíye kí mongú rokinyi simi gara ore.

9 Ngíti o'do ni kóo simi gara ore kí ìrìné Simúna, ni mongú 'yí mála bi tara 'yí 'bi Samáriya e ìdrǐ gi zía

mbá miídrí ní. Zía ndìsì mbófo roné kídí ngítí 'yì bí zía rómo gí doné ní ndaá. ¹⁰ 'Yì ga bí simì gara ore ní za mbá, gbékpí 'yì e kí mingburoko 'yì ga kí ledreyé owóowó ní ndìsìní úwú mbá ledre ené. Zí 'yì e ndìsiyé úku ledre gí roa kídí, "O'do ba ní kí mongú roko'bu 'bí bícayi lomo e bí yaá, Roko'bu a ofu go ní zine." ¹¹ Ndìsìní índi mbíliye úwú ledre ené kíngaya gí zía go ngbángbá sìnđi kadra ndìsì óto yée zí tarayé ndìsì ìdríne miídrí gí zí mióonzó mála ené. ¹² Tí lá simì bí ngununí bílámá ledre bí Phílipo 'dódo zíye gí ro bí bí Lomo ní ne mongú Ngére doa kí ledre gí ro Kírésito Yésu ní, zí Phílipo bábátizí yée ya'dá e kí kará e. ¹³ Zí Simúna kpá ngunu ledre Yésu do bábátizí wo. Gí do kací bí babatizíní wo ní, ootomo lolu kací Phílipo wá, zí tara a ìdríne kí lúru mingburoko ledre ga bí Phílipo mengi yée kí roko'buyé kí yée ga bí tara 'yì ndìsì ìdrí gí zíye miídrí ní.

¹⁴ Simì bí 'yìmikása e uwúní ledre née simì Yerusaléma yaá 'yì ga bí simì Samáriya ngununí ledre 'bí Yésu go ní, zíye kása Pétero e kí Yiwáni íri. ¹⁵ Simì bí oguní zí 'yì ga gére née íri ní, zíye íni ini zí Lomo idí kása 'Dówúne ógu ndìsíné simiyé. ¹⁶ Gí zía bí 'Dówú Lomo ndaá aka simiyé wá ní, 'di'biní go lá babatiza kí iri Ngére Yésu. ¹⁷ Zí Pétero e kí Yiwáni óto síliye doyé, zí 'Dówú Lomo ógu ndìsíné simiyé.

¹⁸ Simì bí Simúna owo ya, 'Dówú Lomo ogu go simì 'yì ga bí ngununí ledre 'bí Yésu, gí zía bí 'yìmikása e otoní síliye doyé ní, zí Simúna áyí ne gí ro í'bí késí zí Pétero e kí Yiwáni. ¹⁹ Zía úku ledre zíye kídí, "Ídísé kpá í'bí roko'bu née zíma, gí ro 'yì bí máoto sílima go doa ní, zía ndíki 'Dówú Lomo."

²⁰ Zí Pétero úkulúgu ledre zía kídí, "Umbu 'di'bí yíi kí késí eyí née wá gí zí 'di, gí zía sómú 'bí eyí kídí útúásá bú úgú tákpásílí 'bí Lomo kí

késí. ²¹ Bifúó ndaá zíyì togú mbú eyí gí royí simì moko bí azé simia ba wá, gí zía mimbé'deyí ndaá 'bí ené miútúásáne do komo Lomo wá. ²² Ídí óyóló'bó sómú ledre eyí gí simì bisinyí ledre 'dá'ba. Zíyì íni ini zí Ngére Lomo gí ro zía lùlúoyó bisinyí sómú ledre née gí simiyí 'dá'ba. ²³ Málúru yíi, mimbé'deyí sinyí ofu go, bí ndìsì ódóngéři yíi simì lúyú ledre ní."

²⁴ Zí Simúna úku ledre zí Pétero e kí Yiwáni kídí, "Ídísé mu íni ini zí Ngére Lomo gí romá káa bí 'do'dó bí úkusé ledre a née ní ndéréogu romá ke."

²⁵ Gí do kací bí Pétero e kí Yiwáni ukuní ledre gí do biyé kí ledre gí ro Ngére Yésu go zí 'yì e ní, zíye ìnyiyé ndá'balúgu royé simì Yerusaléma. Kí ndá'bayé, zíye ndéréye kí úku bílámá ledre 'bí Yésu zí 'yì e simì minzénzéré gara ga bí simì Samáriya ní mbá.

Phílipo e kí mongú 'yì 'bí Itópiya

²⁶ Kadra kíé'do, zí maláyika 'bí Ngére Lomo úku ledre zí Phílipo kídí, "Yéme royí mu zíyì ndéréyí kí misi'di súwú bí ogu gí simì Yerusaléma mi'dí do anú ndéré née simì gara bí kí iriné Gáza ní." ²⁷ Zí Phílipo 'dí'bí misi'di súwú née tónó ndéréne, zíye ndíkiye kí ngítí o'do gí simì kángá bí Itópiya ní. Ní kóo mongú 'yì bí kí ledrené owóowó, 'yì lúru bí kací késí 'bí Kandáke, kára bí me'be ngére 'bí Itópiya ní. O'do née nderé kóo íni ini zí Lomo simì Yerusaléma. ²⁸ Nda go simì mindá'ba a 'be, zía ékíne simì arabíya ené bí usáni ndìsì lála a ne ní, ndìsíné ólo ledre gí simì búku 'bí nébì Isáya.

²⁹ Zí 'Dówú Lomo úku ledre zí Phílipo kídí, "Ídí ndéré mi'dí zí arabíya bí usáni ndìsì lála a íri née, zíyì ndìsì ndéréyí gbóo cigí a."

³⁰ Zí Phílipo ngásá ndíki o'do bí simì arabíya née kí ólo ledre gí simì búku 'bí nébì Isáya. Zía ndú'yú o'do

née kídí, “Ówo yéme ini ledre gi simi ledre bi ndìsì ólo a née bú?”

³¹ Zí o'do née úkulúgu ledre zí Phílipo kídí, “Mááyí ówoyéme a káa be 'di? 'Búó togú ngíti 'yì ni úku yéme a ne zíma.” Zía úku ledre zí Phílipo ya, ékí girí mu zíze ndéze kéyì.

³² Ledre bi kóo o'do née ndìsì ólo a ní ni káa zí ba,

“Ni yì ené káa zí kábìrìkì bi 'di'biní wo ndéré kíe óngóonzó a ní, kpá káa zí Owú Kábìrìkì bi ndecì yì ené tí lá tí simi bi niyí ólooyó bì a mengì kéyì wá ní.

³³ Niyí méngì lárá a 'du'dorú 'deciní ngbanga a do bilámá misi'diné wá.

'Yì bi kíe'do káa bi ni útúásá úku ledre gi ro 'yì ené e ní ndaá,

gi zía ndìsì ené do sogo káṅgá ona ukú go.”

³⁴ Zí o'do née ndú'yú Phílipo kídí, “Úku yéme aka ledre ba mu zíma, nébì ndìsì úku ledre née gi ro ambi? Gi roné togú mbú gi ro ngíti 'yì kpí?”

³⁵ Zí Phílipo tónóne 'dódo bilámá ledre zía gi simi miéké kúrú Lomo bi gáa ndìsì ólo a ba gi ro Ngére Yésu.

³⁶ Káa zí bi niyí mindéréye kací misi'di ní, zíye ndéréoguyé do bi bi kí iní doné ní, zí o'do ba úku ledre zí Phílipo kídí, “Iní ni go ba. Éyì bi ni úcuómo máa kí 'dí'bi babatiza ní 'di?” ³⁷ Zí Phílipo úku ledre zía kídí, “Togú ṅṅṅu ledre 'bi Kírésito Yésu go za kí mimbé'deyì kíe'do, mááyí babatizí yì.”

Zí o'do née úkulúgu ledre zí Phílipo kídí, “Máṅṅṅu go kídí Kírésito Yésu ni mbigí Owú 'bi Lomo.” ³⁸ Zí o'do née úku ledre zí 'yì ené bi ndìsì úku ledre zí usáni ndìsì lála yé kí arabíya ba ní yaá idí tóro. Zí Phílipo e gbre kí o'do née ndítye simi iní, zí Phílipo babatizí wo.

³⁹ Simi bi olúoguní gi simi iní ní, 'diya káa ní zí 'Dówú Lomo 'dí'bíoyó

Phílipo gi ore 'dá'ba. O'do ba owo ené lolu bi bi Phílipo nderé doa ní wá, zía ndéréókpóne gi ore kí mongú rokinyi.

⁴⁰ Nda gi ore, zí Phílipo lúrúndíki roné gére simi gara bi kí iriné Azóto. Zía ndéréókpóne simi gara bi ndìsini ndólo a Kayisariya ní ndìsine kí úku bilámá ledre gi ro Yésu zí 'yì e simi gara ga bi kací misi'di ore ní mbá.

9

Sáwulo ṅṅṅu ledre Ngére Yésu (Lúru kpá Moko 'bi 'yìmikása e 22:6-16, 26:12-18)

¹ Simi sɛndi kadra máa bi kóo née ní, Sáwulo ni aka kóo fú lá māmada kí simi kesi kídí née ni úfu 'yì ga bi 'yì lódú kací Ngére Yésu ní. Zía ndéréne zí mongú 'yì 'dáná éyì, ² ndú'yú wo gi ro zía í'bí wáraga bi née ni ndéré kíe do sílìne zí manda 'bi Yúda ga bi simi 'Dici Kótruro ga bi simi gara bi kí iriné Damásika ní, gi ro togú née ogu ndiki 'yì e go íri bi ndìsini lódú kací Misi'di 'bi Ngére ní, zíne 'dí'bi yé girí ya'dá e kí kará e ógu kíye ónzó yé simi sígini simi Yerusaléma. ³ Simi bi Sáwulo nderéogú nda go gbóo kí Damásika ní, 'diya káa ní zí roko'bu 'bi Lomo óngóne zía gi komo ere. ⁴ Zía útúne geré bi, zía úwú kúrú 'yì kí úku ledre kídí, “Sáwulo, Sáwulo, éyì bi ndìsì 'dó'do máa gi ro kené ní 'di?”

⁵ Zí Sáwulo ndúndu'yú kídí, “Née náambi Ngére?”

Zía úkulúgu ledre zí Sáwulo kídí, “Née máa Yésu bi ndìsì esi 'do'dó romá ní. ⁶ Inyìogú mu zíyì ndéréókpóyì simi mongú gara íri, áyí ówo 'yì íri ni 'dódo éyì bi áyí méngì a ní zíyì.”

⁷ Zí 'yì ga bi kóo ndìsini ndéré kí Sáwulo e ní tóroyé, 'yì úku ledre ndaá. Uwúní tí kúrú 'yì go, tí lá lurúndikiní kuru'bu 'yì ma'dáa wá.

⁸ Simi bi Sáwulo inyìogú gi bi ní, ni líkpí komoné bi káa ní, mbuú

komoa lurú ené lolu bi wá. Nda nées ní, zí 'yì ga bi kóo niyí kéye ní kókó wo goó mikókó ndéré kée simi Damásika. ⁹ Sávulo lurú bi wá kí sǐlǐ ota, anu éyí wá, ewé gbawá iní.

¹⁰ Ngíti o'do ni kóo bo simi Damásika ni 'yì lódú kací Yésu ìrĩa Ananíya. Zí Ngére Yésu 'dódo roné zía káa zí ndìsì 'dú'duru ní kídí, "Ananíya."

Zía ndìzìné, "Í, Ngére."

¹¹ Zí Ngére úku ledre zí Ananíya kídí, "Ídí ndéré 'be 'bi Yúda bi kací misi'di bi ndìsì ní ndólo a misi'di bi Mbí ní, zíyì ndúndu'yú gí ro o'do bi ogu gí simi gara bi Tarasísi kí ìrìné Sávulo ní. Ni go ndìsì iní iní zí Lomo. ¹² Simi 'duru máa bi kóo nées ní, zía kóo lúrúndíki ngíti o'do kí ìrìné Ananíya bi ogu zía óto sǐlǐne doa gí ro zí komo a óngóne ní."

¹³ Zí Ananíya úkulúgu ledre zí Ngére kídí, "Tú'dú 'yì e ukuní ledre gí ro o'do nées go zíma kí bisinyí ledre ga bi ndìsì méngì yée kí 'yì eyí e simi Yerusaléma ní. ¹⁴ Ogu simi Damásika ona ba kí roko'bu gí zí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e ní gí ro zíne 'dí'bi 'yì eyí ga bi ndìsì ní óto úndruyí ona ní."

¹⁵ Zí Ngére úku ledre zía kídí, "Ndéré mu. Gí zía mágélé wo go káa do 'yì 'bi moko amá bi ni 'dódo ledre gí romá zí 'yì ga bi ndaní kúfú Yúda e wá ní kí mǎngburoko ngére eyé e nda kí 'yì 'bi Isiréle e. ¹⁶ Mááyí 'dódo tú'dú ledre e zía, zía ndìsìné 'dó'dóne simi a simi bi ni ndìsì 'dódo ledre gí romá zí 'yì e ní."

¹⁷ Zí Ananíya ìnyìné ndéré ólúne simi 'dìcì bi Sávulo ni simi a ní do óto sǐlǐne do Sávulo, zía úku ledre kídí, "Sávulo lúndu 'bi ené, Ngére Yésu bi 'dodo roné zíyì do misi'di simi bi áyí ógu yáa ní, kasa máa nées zíyì gí ro zí komoyí líkpílúgu roné zí 'Dówú Lomo ógu ndìsìné simiyí." ¹⁸ Nées ní, geré zí éyì útúoguné gí komo Sávulo silekpe káa zí sókó kénzè ní, zí komoa líkpíne zía ndìsìné lúru bi. Zí

Sávulo ìnyìoguné 'dága zí Ananíya bábátizí wo. ¹⁹ Gí do kací bi ánu éyì ní, zí roko'bu ndá'baoguné roa.

Sávulo uku ledre Yésu zí 'yì e simi Damásika

Kí tú'dú sǐlǐ e, Sávulo ndìsì ní nda kóo ndìsì kí 'yì ga bi ndìsì ní lódú kací Yésu ní simi Damásika. ²⁰ Zía ìnyìné ndéréne simi 'Dìcì Kótruro e tónó 'dódo ledre zí 'yì e gí ro Yésu kídí, Yésu ni Owú 'bi Lomo. ²¹ 'Yì ga bi owoní Sávulo kí úku ledre gí ro Ngére Yésu ní, zíye ndìsìyè ónzó komoyé kíngaya. Zíye ndìsì úkuló'bó ledre dengbíye kídí, "També ba fú o'do bi ndìsì úfu 'yì ga bi ndìsì ní óto úndru Yésu simi Yerusaléma 'dáa ní? Ogu ona ba kpá go gí ro 'dí'bi 'yì ga bi 'bi Yésu ní ndá'ba kíye zí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e ní?"

²² Tí lá zí 'dódo ledre 'bi Sávulo ídí ené kí roko'buné kíngaya. Zí ledre bi ndìsì úku a ní 'dódo a kídí Yésu ni Kírésito. Zía 'dí'bi do Yúda ga bi simi Damásika ní mbá ledre bi zíye úkulúgu a zía kací a ní ndaá.

²³ Nda gí do kací tú'dú sǐlǐ e, zí ngíti géyì Yúda e kótru royé do bi kíé'do yéme ledre gí ro zíye úfuóyó wo 'dá'ba. ²⁴ Tí lá uwú kóo ledre ga bi yemení nées go mbá. Zíye ndìsìyè óndó wo tara misi'di ga bi ndìsì ní ólúogú gí simi gara gí ore ní kí ndulú e kí kadra e mbá gí ro zíye úfu wo. ²⁵ Tí lá zí 'yì lódú kací Sávulo ódó ká'dá ro mongú mbúra do ìmbíóto wo kée kí ndulú gí do bifúo gí dogboru gara bi o'bóní wo gbaá dongá Damásika ní.

Míndá'baogu Sávulo simi Yerusaléma

²⁶ Simi bi Sávulo ogu simi Yerusaléma ní, zía áyíne gí ro zíye ídíye ndro kí 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu ní, tí lá ngírĩa ndìsì yì ené kóo méngì yée míméngì kí ngúngu a bi yaá ni go mbigí 'yì lódú kací Yésu ní. ²⁷ Zí Baranába óguné 'dí'bi Sávulo ndéré úku ledre gí roa zí 'yìmikása e. Zía líkpí yéme ledre

bi kóo Ngére Yésu 'dodo roné zí Sávulo do misi'di Damásika, kí ledre ga bi Ngéré uku zía ní. Zía kpá líkpí ledre bi ngiri olú ro Sávulo kí 'dodo ledre zí 'yì e gí ro ledre Yésu simi Damásika wá ní.

²⁸ Née ní zí Sávulo e nda go kótru royé ndro kí 'yìmikása e do gámáye simi Yerusaléma mbá ndísi úku ledre gí ro Ngére Yésu ngiri ndaá lolu royé wá. ²⁹ Zía kpá íti kangú kí úku ledre zí Yúda ga bi ndísiní ódro tara Gírígi ní, tí lá ayíní go gí ro úfu wo. ³⁰ Simi bi 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu uwúní ledre ba ní, zíye 'dìyíóto Sávulo simi gara bi Kayisariya ní, do ótoómo wo zía ndéréókponé simi Tarásisi.

³¹ Née go sındí kadra bi zí 'yì ngúnḡu ledre 'bi Yésu ga bi simi kángá bi Yúdáya, Galiláya, Samáriya ní 'dówúroyé zí mindísiyé ídine bilámáne ní. Kí sáká éyí gí zí 'Dówú Lomo zí 'yì ga bi ngúnḡuní ledre 'bi Yésu go ní éyeyé do ídiye kí roko'búyé, káa zí bi ndísi eyé ni nda go fú lá óto úndru Ngére Yésu ní.

Pétero nderé simi Lída kí Zópa

³² Káa zí bi Pétero gamá go do bi e mbá ní, simi ngíti sílì zía ìnyiné ndéréne lúru 'yì lódú kací Yésu ga bi simi gara bi kí ìriné Lída ní. ³³ Simi Lída íri, zía ógundíki o'do kí ìriné Enási, ni mīgīgírì mengi go simibi ìnyì doa ota ìnyì gí do rangba wá. ³⁴ Zí Pétero ndólo wo kídí, "Enási, Kírésito Yésu yomo yìi go. Ìnyìogú mu 'dága yéme bi 'dú'du eyí." Geré zí Enási ìnyìoguné 'dága. ³⁵ Zí tú'dú 'yì ga bi ndísiní ndísi simi Lída kí Sáróna ní mbá lúru wo, zíye ngúnḡu ledre Ngére Yésu.

³⁶ Kára ni kóo bo kí ìriné Tabíta ndísi ndísi simi gara bi kí ìriné Zópa ní ni 'yì lódú kací Yésu. (Ìrija bi kí tara Gírígi ní ni Dóroka, ini ledre bi gí simi a ní ni nyazu.) Dóroka i'bí sındí kadra ené mbá

ndísi mengi bilámá ledre kí ndísi sáká 'yì lerí e. ³⁷ Simi sındí kadra née ní zí ndíyá 'dí'bi Dóroka zía úyuné. Do yéme umbua óto a simi 'dìcì bi o'bórongóní do ezené 'dága ní. ³⁸ Do ngará Zópa akpa ené kóo kí Lída wá. Simi bi 'yì lódú kací Yésu ga bi simi Zópa uwúní ya Pétero ni bo simi Lída ní, zíye kása ya'dá e gbre kí sanda zía kídí, "Áko mongú 'yì, nderézé aka mu 'diya kése simi Zópa."

³⁹ Née ní zí Pétero geré ìnyiné zíye ndéréye. Simi bi oguní íri ní, do 'dí'bi wo ndéré kíe simi 'dìcì bi o'bórongóní do ezené kí'dí bi bi kará umbu e toro 'dikíní wo gbaá ndísi ini ini kí ndísi 'dódo bongó ga bi mīcì yée kí mbílí bongó ga bi i'bí yé zí 'yì e simi bi Dóroka ni aka tridri ní.

⁴⁰ Zí Pétero úku ledre zíye yaá idíní aka olúogú sága, zía útúne gbri do ngúrú sındine otú doné ini ini zí Lomo. Nda gí ore zía síkpí doné lúru umbu zía ndólo wo kídí, "Tabíta, ìnyìogú mu 'dága." Zí Tabíta líkpí komoné, simi bi onzó komoné gbó ro Pétero ní, zía ìnyìoguné ndísiné 'dága. ⁴¹ Nda née ní, zí Pétero 'dí'bi sílì, zía lála síkpí wo 'dága. Zí Pétero nda ndólolúgu 'yì ga bi ngúnḡuní ledre 'bi Yésu go ní kí kará umbu ga gére mbá 'dìcì íri, zía i'bí wo zíye go tridri.

⁴² Zí phanda ledre bi mengi roné ore née ndéréne mindéré simi Zópa za mbá. Gí zí kényí née ní, zí tú'dú 'yì e ngúnḡu ledre Ngére Yésu. ⁴³ Gí do kací née ní, zí Pétero ndísiné simi Zópa kí tú'dú sílì e 'be 'bi ngíti o'do kí ìriné Simúna ni 'yì yéme éyí e gí simi saná.

10

Pétero e kí Koronóliyo

¹ Ngíti o'do ni kóo bo simi gara bi Kayisariya ní kí ìriné Koronóliyo, ni kóo mongú 'yì 'bi asikíri e* bi

* **10:1** 10:1 Mongú 'yì 'bi asikíri e: Ni mongú 'yì bi ndísi lúru bi do asikíri e míya (100) ní.

ndịsị́nì ndólo yéé asikírì e gị simì Itáliyá ní. ² Wo kí 'yì 'be 'bì ené e mbá nìyì 'yì óto úndru Lomo abú ndanì gị simì kúfú Yúda e wá. Ndisị́ sáká 'yì lerì e zía ndịsị́né kpá ini ini zí Lomo gbuú. ³ Kadra kịé'do, simì sịndị́ kadra ota (3) gị do kací yana kadra, zí maláyika 'bì Lomo 'dódo roné zí Koronólìyo zía ndólo wo kídí, "Koronólìyo."

⁴ Zí Koronólìyo lúru wo gbóo gị zí ngirì, do ndú'yú wo kídí, "Káa be 'dì?"

Zí maláyika úkulúgu ledre zía kídí, "Lomo nì kí rokinyi kí úwú ini bì ndịsị́ ini a, kí sáká éyì bì ndịsị́ sáká 'yì lerì e kíe ní, nì go nzíyíné gị ro úkulúgu ledre kací a zíyì. ⁵ Cakaba ní ídì mu kása 'yì e simì Zópa kací ngítì o'do kí ìrìné Simúna bì ngítì ìrìya Pétero ní. ⁶ Nì ngu 'be 'bì Simúna bì 'yì yéme éyì e gị simì saná e ní, 'be 'bì ené nì kací kó'dú míkavu bì simì Zópa ìrì ní."

⁷ Simì bì maláyika nderéokpónì ní, zí Koronólìyo ndólo 'yì kasa ené e gbre kí kémbì asikírì ené bì i'bí roné go zí Lomo ngúru 'yì bì ndịsị́ lúru bì kací a ní. ⁸ Zía líkpí ledre bì menjí roné zíne ní mbá zíye, do kása yéé simì Zópa.

Lomo 'dodo roné zí Pétero

⁹ Simì bì bì arálo'bó roné, ya'dá ga gére née nìyì go gbóo kí Zópa ní, zí Pétero ékìne do 'dìcì kí yana kadra ini ini zí Lomo. ¹⁰ Simì sịndị́ kadra máa née ní 'bú menjí kóo wo go kíngaya ili kóo go zíne ánu éyì. Simì bì nìyì aka menjí éyì miánu miménjí ní, zí Lomo 'dódo roné zía. ¹¹ Zí Pétero lúru ndíkì ere líkpí roné go fúo, zía lúru ndíkì mongú sáká éyì kí óguné do sogo kángá kí rírìne eso. ¹² Do mongú sáká éyì née ìrì, za éyì trídri e kací sị doyé mbá, bangá e, kí éyì ga bì ndịsị́nì lála royé do simiyé ní nda kí solú e. ¹³ Zí kúru Lomo ówúne zía kídí, "Ìnyìogú mu 'dága

Pétero, zíyì úfu éyì ga gére née zíyì ánu yéé."

¹⁴ Tí lá zí Pétero úkulúgu ledre zía kídí, "Ndaá kenée wá, Ngére. Tí bì mááyì ba ní, máánu amá éyì ga bì lorú yaá 'yì e ndanì ánu wá ní wá."†

¹⁵ Zí kúru Lomo kpá ówú ánda roné zí Pétero kídí, "Éyì ga bì Lomo uku yaá 'yì e idínì ánu a ní, ndá úku a kídí ndanì ánu a wá ní wá."

¹⁶ Ledre née menjí roné kenée kídí ota, gị ore zí Lomo 'dí'bilúgu éyì ga gére née komo ere.

¹⁷ Simì bì Pétero nì ndịsị́ sómú só'do ini ledre gị simì ledre née ní, ya'dá ga bì Koronólìyo kása yéé ní, ndu'yú so'donì misì'dì 'be 'bì Simúna owonì go nìyì go mítóroyé tara mbotú gara. ¹⁸ Zíye ndólo 'yì ndú'yú a kídí, "Ngu nì bo 'be ona kí ìrìné Simúna Pétero?"

¹⁹ Simì bì Pétero nì aka fú lá sómú ledre bì Lomo 'dodo roné kíe zía ba ní, zí 'Dówú Lomo úku ledre zía kídí, "Simúna, ya'dá e nìyì bì ota (3) 'dáa ba ndịsị́ gámásó'do yì. ²⁰ Yéme royì mu zíyì idíyì nzíyiyì zíse ndérése kéye. Ndá asi wá, mákása yéé máa kacíyì."

²¹ Zí Pétero ndítíoguné zía úku ledre zí ya'dá ga gére née kídí, "Mááyì 'yì bì ndịsị́sé gámásó'do wo ba. Ógusé gị ro 'dì?"

²² Zíye úkulúgu ledre zí Pétero kídí, "Mongú 'yì 'bì asikírì e bì Koronólìyo ní kasa zéé née zíyì abú ndaá gị simì kúfú Yúda e wá. Nì bilámá 'yì, ndịsị́ óto úndru Lomo, 'yì 'bì Yúda e mbá ndịsị́nì óto dokuwu a kíngaya. Maláyika 'bì Ngére Lomo uku ledre zía kídí, idí úku ledre zíyì, zíyì óguyì 'be 'bì ené zía úwú ledre bì gị tarayì ní." ²³ Zí Pétero 'dí'bì ya'dá ga gére née simì sümü 'be 'bì ené.

Simì bì bì arálo'bó roné ní, zí Pétero yéme roné zíye ndéréye kéye. Zí ngítì géyì 'yì ga bì nguṅunì ledre 'bì Yésu simì Zópa

† 10:14 10:14 Éyì ga bì lorú yaá 'yì e ndanì ánu wá ní: Ólo Léví 11.

ore ní, ndéréye ndro kéye. ²⁴ Nda káa zí kílondó a nées ní, zíye ndéréóguyé simi Kayisariya. Niyí ógú írí ní, Koronóliyo ndoloyoko sùmuné e kí bilámá ezegámáne e go ndìsì sòngó yée. ²⁵ Simi bi Pétero ayí go gí ro ólú 'be ní, zí Koronóliyo 'dí'bi wo simi sùmu 'duo gí tara misi'di, zía útúne do ngúrú sìnđine óto úndru Pétero. ²⁶ Nda gí ore zí Pétero úku ledre zía kídí, “Inyíógu mu 'dága. Ndá óto úndrumá wá, mááyí 'bi amá kpá 'yíma'dí káa zíyí ní.”

²⁷ Zí Pétero ndìsìné fú lá ódroné zí Koronóliyo zaá gí simi bi olúní 'dìcì bi tú'dú 'yì e yokoní royé simi a ní. ²⁸ Zí Pétero úku ledre zíye kídí, “Sée, ówoyémesé bú bilámáne kací lorú ezé 'bi Yúda e, ndìsì kotruzé ezé rozé kí 'yì ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní wá. Tí lá Lomo uku'dodo go zíma ya, mándá úku ledre gí ro 'yì yaá ndá miútúásáne do komo Lomo wá ní wá. ²⁹ Bi kenée nées ní, simi bi kákasa kacíma ní, máási wá, máínyì geré zíma ógumá. Mándú'yú nda ba go yí, kákasa kacíma gí ro 'di?”

³⁰ Zí Koronóliyo úkulúgu ledre kídí, “Mááyí kóo mindìsimá 'dìcì ini ini zí Lomo káa zí bi lengbe mándìsì méngì a simi sìnđi kadra ota kací kadra mbá ní. 'Diya káa ní, zíma lúrúndíki o'do kí bikenyí miríriri bongó roné kí tóro kó'dúma. Kací ledre nées méngì karaba go sílì eso. ³¹ Zía úku ledre zíma kídí, 'Koronóliyo, Lomo uwú ini eyí go kí ledre sáká éyì bi ndìsì sáká 'yì lerì e kíe ní. ³² Kása 'yì e mu simi Zópa kací o'do kí ìriné Simúna bi ndìsìní kpá ndólo wo Pétero ní. Nì ngu 'be 'bi Simúna bi 'yì yéme éyì e gí simi saná ní, 'be 'bi ené nì kó'dú mikavu bi Zópa írí ní.’ ³³ Nées ní, zíma geré kákasa zíyì. Mióguyì eme go sá. Cakaba kotruzé rozé do komo Lomo

ona gí ro zíze úwú ledre ga bi mbá Ngére Lomo nì úku'bí a tarayì gí ro zíyì úku a zíze ní.”

Ledre bi Pétero uku ní

³⁴ Gí ore zí Pétero tónóne ódroné kídí, “Máówoyéme go bilámáne kídí ma'díi Lomo ifi ené dongará 'yì e wá. ³⁵ Lomo ndìsì óto 'bú rìkì sí do 'yì ga bi ngunúní ledre ené zíye ndìsìyé méngì ledre bi ma'díi do komoné ní. ³⁶ Úwúsé sanda bi kóo Lomo kasa zí 'yì 'bi Isiréle e, bi ndìsì 'dódo ledre gí ro bilámá ledre 'bi bikìdrì kpurú gí zí Kírésìto Yésu bi nì ne Ngére do 'yì e mbá ní go. ³⁷ Ówosé mongú ledre bi kóo méngì roné simi kángá bi Yúdáyá, tonó gí simi kángá bi Galiláya ní gí do kací ledre babatíza bi Yiwáni 'dodo zí 'yì e ní go. ³⁸ Ówosé kpá ledre gí ro Yésu 'yì 'bi Nazeréta káa zí bi Lomo i'bí 'Dówúne kí roko'buné zía ní bú. Gamá kóo do bi e mbá ndìsì méngì bilámá ledre zí 'yì e kí ndìsì yómo 'yì ga bi sí sílì roko'bu 'bi ngére 'bi bicayi lomo e ní,‡ gí zía Lomo nì bo kíe.

³⁹ “Zée 'yimikása e, lurúze éyì ga bi Yésu méngì yée simi kángá 'bi Yúda e nda kí simi Yerusaléma ní go cú kí komozé. Zíye phéphéonzó wo do mingbúngbu kágá. ⁴⁰ Tí lá, zí Lomo úru wo gí simi umbu simi sílì ota do óto wo zía 'dódo roné zí 'yì e, ⁴¹ ndaá kóo 'yì e mbá wá, tí lá zí 'yì ga bi lurúní wo go cú komoyé bi kóo Lomo gelé yée go 'dá'dá ní. Nées zée ga bi ndìsìzé anu éyì kí éwé éyì kéye gí do kací bi urú go gí simi umbu ní. ⁴² Zía úku ledre zíze ndìsìzé 'dódo ledre zí 'yì e kí ndìsì úku ledre gí roné ya nées nì 'yì bi Lomo gelé nées gí ro zíne 'dècì ngbanga 'yì ga bi uyuní go kí yée ga bi niyí aka trìdrì ní. ⁴³ Za nébì e mbá ukuní kóo ledre go gí roa kídí, 'yì ga bi mbá niyí ngúnngu ledre ené ní, Lomo nì lùlùóyó lúyú ledre eyé

‡ **10:38** 10:38 Ngére 'bi bicayi lomo e: Irì a nì Satána. Nì manda 'bi maláyika ga bi ìcìní okó ro Lomo do úcúogú yée gí komo ere ní. Zí maláyika ga gére nées nda ídíye go bicayi lomo e kpá dokéké e. Ólo 'Dódoogú 12:9.

mbá 'dá'ba kpurú gi simi roko'bu 'bi Yésu."

⁴⁴ Simi bi Pétero ni aka tí ngbúrú ódro ní, zí 'Dówú Lomo ógu ndịshíné simi 'yì máa ga bi kóo ndịshíné úwú ledre bi ndịshí úku a nées ní. ⁴⁵ Yúda máa yée ga bi kóo ngununí ledre 'bi Yésu go oguní kí Pétero e gi simi Zópa ní, zíye ndịshiyé ónzó komoyé kídí Lomo i'bí kpá tákpásílí ené bi 'Dówú Lomo ní go zí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní. ⁴⁶ Zí Yúda ga bi ngununí ledre 'bi Yésu go ní úwú doyé kí ndịshí mbófo Lomo kí ódro simi tara bi ngára odroní aka simi a 'desí wá ní.

Zí Pétero úku ledre kí kúrúne 'dága kídí, ⁴⁷ "Yì ga ba ndikíní 'Dówú Lomo go kpá cé káa zí ze ní. 'Yì ni bo bi ni úcuómo yée kí 'dí'bi babatíza bi kí iní ní?" ⁴⁸ Zí Pétero úku ledre do bábátízí yée kí ìrì Kírésìto Yésu. Nda nées ní, zíye úku ledre zía ya yée idíní aka ndịshí kéye kí owú sílí cúku'dée.

11

Pétero odro zí 'yì e simi Yerusaléma

¹ Zí 'yimikása e kí ngíti géyì 'yì ga bi ngununí ledre 'bi Yésu go simi kángá 'bi Yúdáya ní mbá úwú ledre yaá 'yì ga bi ngára ndaní gi simi kífú Yúda e wá ní ngununí ledre 'bi Yésu go. ² Simi bi Pétero nderé simi Yerusaléma ní, zí 'yì ga bi utúní go ngburu zíye ngunu ledre 'bi Yésu go ní útúye do Pétero fála wo. ³ Zíye úku ledre zía kídí, "Ndéré kóo ngu 'be 'bi 'yì ga bi ngára utúní ngburu wá ní zise go ánu éyì kéye."

⁴ Zí Pétero tónóne líkpí ledre bi mengi roné ní zíye zaá gi do sîne. ⁵ "Simi bi mááyí ndịshí ini ini zí Lomo simi gara bi Zópa ní, zí Lomo 'dódo roné zíma. Zíma lúrúndíki mongú sáka éyì kí ríríne eso (4) kí ógu gi komo ere. Zía ógu tóroné do bi bi mááyí doa ní. ⁶ Simi mongú sáka éyì ba ní, zíma lúrúndíki éyì tridri e

kací sị doyé mbá, bangá 'bi 'be, kí bangá súwú e, kí éyì ga bi ndịshíné lála royé do simiyé nda kí solú ga bi ndịshíné gámá 'dága simi síli ní. ⁷ Gi ore, zí kúrú Lomo ówúne zíma kídí, 'Inyíogu mu 'dága Pétero zíyì úfu éyì ga gére nées zíyì ánu yée.'

⁸ "Zíma úkulúgu ledre zía kídí, 'Ngére Lomo, wo bi ma'díi ní, máánu amá aka éyì bi ndaá miútúásáne do komoyí wá ní wá.'

⁹ "Zí kúrú Lomo kpá ówú ándá roné zíma gi komo ere kídí, 'Ndá úku ledre gi ro éyì bi Lomo óto go miútúásáne ní, kídí ndaá miútúásáne gi ro zí 'yì ánu a wá ní wá.' ¹⁰ Ledre nées mengi roné kídí ota, gi ore do lálalúgu mongú sáka éyì bi kí éyì tridri ga bi doné nées nyé komo ere.

¹¹ "Simi sındí kadra máa bi kóo nées ní, zí ya'dá ga bi kóo ota kasaní yée zíma gi simi gara bi Kayisariya ní óguyé simi 'be bi kóo mándịshí ndịshí simi a ní. ¹² Zí 'Dówú Lomo úku ledre zíma kídí, mándá ási kí ndéré kéye wá. Zí 'yì lódú kací Yésu ga bi inyí doa kéré (6) simi gara bi Zópa ore ní inyiyé útúye do kacíma 'diyíoto máa zaá gi zí Koronóliyo 'be. ¹³ Zí Koronóliyo úku 'dódo ledre miógu maláyika kóo zíne 'be ní zize, kpá kí ledre bi úku zíne kídí, 'Kása 'yì e mu simi Zópa kací o'do kí ìríné Simúna Pétero ní. ¹⁴ Ni úku ledre bi yì kí 'yì 'bi 'be 'bi eyì e áse ómo gi zía ní zíyì.'

¹⁵ "Nda simi bi mátónó ódro ní, zí 'Dówú Lomo óguné doyé cé káa zí bi kóo ogu dozé simi mizefi ógu ené ní. ¹⁶ Gi ore nées ní, zíma sómúndíki ledre bi kóo Ngére Yésu uku ní, 'Yiwáni ndịshí í'bí babatíza kí iní, tí lá Lomo bábátízí sée kí 'Dówúne.' ¹⁷ Togú Lomo i'bí go kpá kébí tákpásílí bi kóo i'bí zize ga bi ngunuzé ledre 'bi Ngére Kírésìto Yésu ní, zí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní, mááyí 'bi amá náambi zíma úcuómo ledre bi Lomo mengi yì ené go ne ní?"

18 Simi bi uwúní ledre ba káa ní, ledre bi tarayé ní ndaá lolu wá. Nda nées ní zíye mbófo Lomo kídí, “Lomo i'bí bifúó zí 'yì ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní zíye ótoómo kí méngì bisinyí ledre zíye ówo trìdrì bi za fí ní.”

'Yì e nḡḡuní Ledre 'bi Yésu simi Anatiyoko

19 Zí ngíti géyì 'yì nḡḡuní ledre 'bi Yésu ga bi kóo ngasá bayiní royé gí zí 'do'dó bi kóo ndìsì méngì yée simi sìnḡì kadra bi ufuní Sitifáno ní, ndéréóguyé gí simi káḡá 'bi Fonšiya, kí cúkú bi Sáyípuroso ní nda kí gara bi Anatiyoko, ndìsiyé úku bilámá ledre bi gí ro Ngére Yésu ní duú zí Yúda e. 20 Tí lá ngíti géyì 'yì nḡḡuní ledre 'bi Yésu máa yée ga bi kóo gí simi Sáyípuroso kí káḡá bi Kuréne ní, ndéré 'bi eyé simi Anatiyoko ndìsì úku bilámá ledre zí Gírìgì e kpá kí 'dódo bilámá ledre bi gí ro Ngére Yésu ní zíye. 21 Roko'bu 'bi Ngére Lomo ni kóo bo kíye, zí tú'dú 'yì e nḡḡuní ledre 'bi Lomo zíye óyóló'bó mimbé'deyé zí Ngére Yésu.

22 Zí phanda ledre nées ndéréóguné zí 'yì nḡḡuní ledre 'bi Yésu ga bi simi Yerusaléma ní, zíye kása Baranába simi Anatiyoko íri. 23 Simi bi ogu íri ní, nda kí lúru úndru bi Lomo i'bí zí 'yì e ní, zía ídine kí mongú rokinyi. Zía ìnyiné úku ledre zíye mbá kídí ma'díi, ídísé kpá fú nḡḡuní ledre Ngére Yésu kí mimbé'desé kíé'do. 24 Baranába ni kóo bilámá o'do kí 'Dówú Lomo siminé kpá 'yì bi nḡḡuní ledre 'bi Lomo go ní, zía 'dí'biógú tú'dú 'yì e zíye nḡḡuní ledre Ngére Yésu.

25 Nda gí ore zí Baranába ndéréne gámásó'do Sáwulo simi gara bi Tarasísi ní. 26 Simi bi nderé ndiki wo ní, zía 'dí'bi wo zíye ndéréye simi Anatiyoko. Mengì nyé simibi

kíé'do Baranába e kí Sáwulo niyí ro moko ndíkí kí 'yì ga bi nḡḡuní ledre 'bi Yésu go simi Anatiyoko ní ndìsì 'dódo ledre gí ro Ngére Yésu zíye. Nées sìnḡì kadra bi tonóní ndólo 'yì lódú kací Yésu kídí 'yì ga bi 'bi Kírésito ní.

27 Simi sìnḡì kadra bi kóo nées ní, zí ngíti géyì nébì e ìnyiyé gí simi Yerusaléma ndéréye simi Anatiyoko íri. 28 Zí ngúru nébì gí dongará nébì ga gére nées, kí ìrìné Ágaba tóroné 'dága simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo úku 'dódo ledre mongú 'bú bi ni ógu útú do sogo káḡá mbá ní. Mongú 'bú nées utú kóo go simi sìnḡì kadra bi kóo Kiládiyo Káyísara ni mongú ngére 'bi Róma ní. 29 Zí 'yì lódú kací Yésu yéme ledre kídí, yée niyí kótrú késì kpìni kací éyì bi zíye ní kacíye mikékerí mbá, kása a sáká lafúye ga bi 'yì nḡḡuní ledre 'bi Yésu simi káḡá 'bi Yúdáya ní. 30 Zí 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu ní kótrú késì nées tí káa zí bi yemení ledre gí roa ní do kása Baranába e kí Sáwulo kíe zí manda 'bi 'yì ga bi nḡḡuní ledre 'bi Yésu go simi Yerusaléma ní.

12

Yata 'do'dó ro 'yì ga bi nḡḡuní ledre Yésu ní

1 Simi sìnḡì kadra bi kóo nées ní, zí ngére bi Eróde ní tónóne méngì lará ngíti géyì 'yì e gí dongará 'yì ga bi nḡḡuní ledre 'bi Yésu go ní. 2 Zía úku ledre do lágáónzó Yakóbo lúndu Yiwáni kí mongú maku. 3 Simi bi lurú nda go kídí ledre nées ní oto 'yì 'bi Yúda e go kí rokinyi ní, zía ndéréne 'dí'bi Pétero. Ledre nées mengì roné kadra Ayímbi bi ndìsiní ndólo a 'De'dí ndaá ní.* 4 Gí do kací bi 'dí'biní Pétero ní, do ónzó wo simi sīgìni, kí'dí bi otoní asikíri e eso (4) eso (4) dongá a gbaá

* 12:3 12:3 Ayímbi bi ndìsiní ndólo a 'De'dí ndaá: Ayímbi máa wo nées ndìsì lengbe 'dí'bi sílì ìnyì doa gbre, ndìsì tónó kí Ayímbi máa wo Umbuokpó ní. Yúda e ndìsiní sómúndíki sìnḡì kadra bi kóo Lomo 'dí'bioyó yée gí simi Ízibiti simia ní. Ólo Ólúógú 12:17-20.

ndìsì bándá wo ní. Eróde yeme kóo ledre gí ro 'dècì ngbanga Pétero gí do kacì Ayímbi Umbuokpó† do komo tú'dú 'yì 'bì Yúda e.

⁵ Née ní, do bándáóto Pétero simi sígìni íri. Tí lá zì 'yì ga bì ngunḡunì ledre 'bì Yésu go ní ndìsiyé kótru royé íni ini zì Lomo gí ro Pétero kí roko'buyé mbá.

⁶ Simi ndulù bì 'dá'dá gí zì Eróde kí 'dí'biógu Pétero 'dècì ngbanga a ní, Pétero nì kóo mì'dú'duné miódóne kí ká'dá kèsì e gbre, kí asikíri gbre dongáne. Asikíri máa yée ga bì kóo do bì moko ore ní niyí 'bì eyé mitóroyé bándá mbotu sígìni. ⁷ 'Diya káa ní, zì maláyika 'bì Ngére Lomo olúne tóroné, zì bì óngóne 'dìcì sígìni ore wée. Zía kízì Pétero ro fúndú a, do úrú wo, zía úku ledre zì Pétero kídí, "'Dì'diya ìnyiógu mu 'dága." Geré zì ká'dá kèsì ga gére née ndé'dé útúoyó royé gí ro sílì.

⁸ Nda gí ore zì maláyika úku ledre zía kídí, "Ésì bongó eyí mu kí wará eyí." Zì Pétero méngì ledre ga gére née tí kenée. Zì maláyika kpá úku ledre zía kídí, "Kúrúku mongú ngbángbá mbílì bongó eyí née mu royí zíyì lódú máa." ⁹ Zì Pétero lódú kacì a zíye olúóguyé sága gí simi sígìni. Tí lá owo ené bì yaá ledre bì maláyika ndìsì méngì a ba nì ma'díi ní wá. Somú 'bì ené ya kídí Lomo 'dodo roné zíne ne simi 'duru. ¹⁰ Zì maláyika e kí Pétero ókpóomo mizefì bì 'bì asikíri ga bì ndìsìni óndó bì ní, kí gbre bì eyé, ndéréóguyé gí ro odu a bì mbotu kèsì bì ndìsì olúógu simi mongú gara ní. Zì mbotu kèsì née líkpí roné zíye kí roné, zíye olúóguyé sága. Simi bì olúogunì ní, zíye lódú mongú mìsì'di re kenée, 'diya káa ní, zì maláyika lélì ené ótoómo wo.

¹¹ Nda née ní, zì sómú ledre 'bì Pétero ndá'baóguné roa, zía úku ledre kídí, "Cakaba ní, máowo go ma'díi. Ngére Lomo kasaogu maláyika ené née ne gí ro yómo máa gí simi ledre bì Eróde yemeoto gí romá kí ledre ga bì mbá Yúda e ndìsìni sómú a idínì méngì máa kée ní."

¹² Simi bì Pétero owoyeme nda kenée ní, zía ndéréne 'be 'bì Mariya mbágá Yiwáni bì ngíti ìrìja nì kpá Mária ní, kí'dí bì tú'dú 'yì e kotrunì royé ndìsì ini ini zì Lomo ní. ¹³ Miógu Pétero íri, zía ndóndóló ku mbotu, zì owúkára bì 'yì moko 'be ore kí ìrìné Róda ní ógu ndìzìné zía. ¹⁴ Simi bì owo kídí née kúrú Pétero ní, zía idíne kí mongú rokinyi líkpí aka gbawá mbotu, zía ngásálugu roné úku ledre kídí, "Pétero nì bì tóro sága 'dáa ba ní."

¹⁵ Zíye úku ledre zía kídí, "Áyì 'yì rifu." Zía kpá fú lánýane ro ledre née. Gí ore zíye úku ledre kídí, "Née ba íri maláyika ené."

¹⁶ Simi ledre bì niyí kée ba ní, Pétero nì 'bì ené kpá fú ndóndóló. Nda simi bì líkpínì mbotu zíye lúrúndíki wo ní, zì tarayé ìdrìne. ¹⁷ Zì Pétero méngì kèyì zíye kí sílìne yaá idínì ndécì tí, zía líkpí ledre mì'dí'biógu wo bì Ngére Lomo 'dì'biógu wo gí simi sígìni ní zíye. Zía úkuómo ledre zíye kídí, "Ídísé líkpí a zì Yakóbo e kí ngíti géyì 'yì ga bì 'yì lódú kacì Yésu ní kenée." Nda née ní zía ndéréókpó ené do ngíti bì.

¹⁸ Kí phiyí a née ní, zì mongú ófú ìnyìné dongará asikíri ga bì kóo ndìsìni bándá Pétero ní gí zía owoní éyì bì méngì wo ní wá. ¹⁹ Zì Eróde úwú ledre née ní, zía kása asikíri e gámásó'do wo. Gamánì má, ndikínì wo wá. Zì Eróde ndólo asikíri ga bì kóo ndìsìni bándá Pétero ní ndú'yú yée, zía úku ledre kídí idínì úfu yée

† 12:4 12:4 Ayímbi Umbuokpó: Nì sǐndì kǎdra bì Yúda e ndìsìni sómúndíki ledre bì kóo Ngére Lomo okpó gí do 'be 'bì eyé e ufu owú 'bì eyé e wá gí zía bì orónì sáma owú kábìrìkì ro kágá mbotu eyé e ní. Zía kóo 'dì'biógu yée gí simi Ìzibiti gí simi 'do'dó bì kóo niyí simi a ní. Ólo Ólúógu 12:1-20.

'dá'ba. Gi do kací ledre née ní, zí Eróde ómúne gi simi káńgá 'bi Yúdáya ndéré ndíşiné ca simi gara bi Kayisariya ní.

Miúyu Eróde

²⁰ Ndíşí 'bi Eróde ndaá kóo bilámáne kí 'yi ga bi simi gara ga bi Táyre kí Sidóna ní wá. Zíye kótrú royé ndéré lúru Eróde. 'Dá'dá odroní kí ngíti o'do kí iríné Bilásita ní, ni ne 'yi bi kí ledrené owóowó 'be 'bi Eróde ore ní gi ro zía sáká yée. Nda gi do kací née ní, zíye ndéréye zí Eróde gi ro zíye yéme ndíşí eyé zía ídine bilámáne, gi zía yée ndíşíní ómo do éyí miánu bi ndíşíní ógú kíe gi simi káńgá bi Eróde ni ne mongú ngére simi a ní.

²¹ Simi şindí kadra bi otoní gi ro zíye ódroyé ní, zí Eróde éşí 'duo bongó bi ngére e ndíşíní éşí a duú ye ní ógú ndíşiné kíe do kítí ngére ené ndíşí ódroné kí 'yi e. ²² Zíye áńgáye 'duo diri kídí, "Ba nda kúru 'yima'dí wá, yi ené kúru lomo." ²³ Geré zí maláyika 'bi Ngére Lomo sémbí ónzó Eróde gbú bi, gi zía oto ené úndru Lomo wá. Zí kidri e ólúye ro Eróde zía úyuné.

²⁴ Tí simi ledre née ní, ledre 'bi Yésu ni yi ené fú lá ngbóro ené 'dá'dá kí ndíşí áńgané.

²⁵ Simi bi Baranába e kí Sávulo mengionzóní moko bi kóo kasaní yée ndéré méngí a ní, zíye ndá'balúgu royé gi simi Yerusaléma simi gara bi Anatiyoko, 'di'biutúní Yiwáni bi ngíti iríja kpá Mária ní kpa kíye.

13

Geléní Baranába e kí Sávulo kása yée

¹ Dongará 'yi ga bi ngununí ledre 'bi Yésu simi gara bi Anatiyoko ní, nébì e kí 'yi 'dódo ledre e niyí kóo bo. Baranába, Simiyóna bi ndíşíní kpá ndólo wo Búkulu gi zí saná a

bi bukúluné ní, Luşiya bi ogú gi simi káńgá bi Kuréne ní, Manéna bi ngboró 'be 'bi ngére Eróde ní nda kí Sávulo. ² Simi bi niyí ndíşí óto úndru Ngére Yésu kí ndíşí órú éyí miánu ní, zí 'Dówú Lomo úku ledre zíye kídí, "Ídísé í'dí şilíşe gi ro Baranába e kí Sávulo zíma, gi ro zíye méngí moko bi mágélé yée gi roa ní." ³ Nda gi do kací éyí miánu bi orúní kí ini bi ininí zí Lomo ní, zíye óto şilíye do Baranába e kí Sávulo do í'dí şilíye gi royé zíye ndéréye.

Baranába e kí Sávulo oguní simi Sáyipuroso

⁴ Kí roko'bu 'bi 'Dówú Lomo zí Baranába e kí Sávulo ndéréóguyé simi gara bi kí iríné Selúsiya ní, zíye nda 'dógu bi gi ore kí kuşungba simi cúkú bi Sáyipuroso ní. ⁵ Simi bi nderéoguní simi gara bi kí iríné Salamisa ní, zíye 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yi e simi 'Díçí Kótruro e 'bi Yúda e. 'Di'biutúní kóo Yiwáni* kpa zía ndíşí sáká yée kí moko.

⁶ Zíye ndéré 'déci bi gi simi cúkú née vé gi simi gara bi kí iríné Páfoso, kí'dí bi ogú ndikiní 'yi mála kí iríné wotí Yósuwa bi méngí roné ya née ni nébì ní. ⁷ Ni ezegámá Seregísu Pávulosu gávana 'bi cúkú máa née ní, ni 'yi ówo ledre kíngaya. Gi ore, zí gávana née kákasa kací Baranába e kí Sávulo gi zía ili gi ro úwú kúru Lomo gi zíye. ⁸ Tí lá zí 'yi mála bi Elimási, bi née irí a simi tara Gírígi ní ndíşíné fála yée, áyíne gi ro 'dí'bióyó sómú ledre 'bi gávana 'dá'ba kaa bi ni ngunu ledre Yésu ke. ⁹ Nda née ní, Sávulo bi ndíşíní kpá ndólo wo Pávulo ní, simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo, zía lúru bi mbí komo Elimási zía úku ledre kídí, ¹⁰ "Áyí owú ngére 'bi bicayi lomo e. Bi ni kpá okó ro bilámá ledre e za mbá. Áyí 'yi ranga kpá 'yi méngí bisinyí ledre e. Kací

* **13:5** 13:5 Yiwáni: Yiwáni ba ndíşíní kpá ndólo wo Mária ní. Mizefí ledre bi ukuní gi roa ní ni simi Moko 'bi 'yimikása e 12:12. Búku bi Bilámá ledre bi Mária eké ní eké ne.

kadra e mbá, ili 'bi eyí fú lá óyóló'bo ma'díi ledre 'bi Ngére Lomo káa do ɾanga. ¹¹ Cakaba ní, Ngére Lomo ni í'bí 'do'dó zíyí, zí komoyí 'dútuné kí sǐlǐ nyere útúásá lúrúndíki misúwu kadra wá.”

Geré zí komo Elimási 'dútuné, zía ndíṣi gámálíci roné kí só'do 'yí bi ni kókó née ní. ¹² Simi bi gávana lurú ledre bi mengi roné zí Elimási káa ní ní, zía ngúnṅu ledre Ngére Yésu. Zí taraa ídríne kíngaya kí úwú ledre bi 'dódoní gi ro Yésu ní.

Páwulo úku bilámá ledre 'bi Yésu simi Piṣídiya

¹³ Gi simi Páfoso, zí Páwulo e kí lafúne e ñnyiyé ndéréye kí kurúngba simi Períga gara bi simi Pamafíliya, kí'dí bi Yiwáni otoomo yée zía ndá'balúgu roné simi Yerusaléma ní. ¹⁴ Zíye ñnyiyé gi simi Períga ndéréóguyé simi gara bi kí ñriné Anatiyoko bi simi Piṣídiya ní, nda simi Sǐlǐ 'bi 'Dówuro† zíye ndéré ndíṣiyé bi simi 'Díci Kótruro 'bi Yúda e. ¹⁵ Gi do kací ledre bi oloní gi simi lorú bi Músa eké kí yée ga bi nébi e ekéní ní, zí manda 'bi 'Díci Kótruro kákasa zíye kí'dí, “Lúndumá e, togú ledre ni bo tarasé gi ro zise sáká 'yí e káe yá, ógusé mu úku a.”

¹⁶ Zí Páwulo ñnyiógúné 'dága, zía úcuómo yée kí sǐlǐne, zía nda tónóne ódroné. “Lafúma Isiréle e kí 'yí ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní bi ndíṣisé óto úndru Lomo ní, índisé aka mbílise zíma. ¹⁷ Lomo bi 'yí lurú bi kací Isiréle e ní, gelé kóo bulúnduzé e ne káa do 'yí ené e, zía óto yée zíye étriyé kíngaya simi bi niyí simi káṅgá 'bi Ízibiti ní, kí mongú roko'bu 'bi Lomo, zía 'dí'biógú yée gi simi Ízibiti 'dá'ba, ¹⁸ zía útusiminé kí simibi ci gbre sáká yée simi bi niyí simi súwú ní. ¹⁹ Zí Lomo í'bí roko'bu zí Isiréle e

zíye rómo komo sí do 'yí ga bi ñnyí doa gbre bi ndíṣiní ndíṣi simi Kanána ní, zía í'bí káṅgá née zí 'yí ené e ndíṣiyé simi a káa do 'bi eyé. ²⁰ Ledre née mengi kóo roné mbá kí simibi míya eso doa ci gbre doa sokó (450).

“Gi do kací ledre née ní, zí Lomo gelé 'yí 'déci ngbanga e zíye ndíṣi lurú bi doyé gi simi sǐndí kadra 'bi nébi Sámele. ²¹ Nda simi bi 'yí e ndu'yúní ndu'yú gi ro do óto ngére zíye ní, zí Lomo óto Sáwulo owú 'bi Kísi gi simi kúfú Benzemúna káa do ngére, mengi kóo moko kí simibi e ci gbre. ²² Gi do kací bi 'di'bioyoní wo ní, zí Lomo óto Dawídi káa do ngére. Ba ledre bi Lomo úku gi roa ní, ‘Máowo bú kí'dí Dawídi owú 'bi Zése ni o'do bi utúásá kpíni kací mimbé'demá ní. Ni 'yí bi ni méngi ledre ga bi máli yée ní mbá.

²³ “Gi dongará bulúndu Dawídi e, Lomo 'di'biogu Yésu 'Yí yómo 'yí e go zí Isiréle e káa zí bi kóo mocú ledre a 'desi ní. ²⁴ 'Dá'dá gi zí Yésu kí ógúné, Yiwáni ndíṣi kóo 'dódo ledre óyóló'bo sómú ledre kí í'bí babatíza zí Isiréle e. ²⁵ Káa zí bi Yiwáni ni kóo go gbóo gi ro méngionzó moko ené ní, zía kóo úku ledre kí'dí, ‘Sómúsé esé ya mááyí 'bi amá náambi? Mándá 'bi amá 'Yí yómo 'yí e bi ndíṣisé óto komosé gi roa ní wá. Tí lá ni ógu 'bi ené gi do kacíma, máútúásá í'díogu gbawá wará ené gi sǐndí.”

²⁶ “Lafúma Isiréle e, bulúndu Abarayáma e, nda kíse 'yí óto úndru Lomo ga bi ngára ndásé Yúda e wá ní mbá, sanda bi gi ro 'Yí yómo 'yí e ba ní, Lomo kasa gi rozé mbá. ²⁷ 'Yí ga bi ndíṣiní ndíṣi simi Yerusaléma kí manda eyé e mbá, owo 'di'biní eyé bi ya Yésu ni 'Yí yómo 'yí e ní wá. Gba kúrú nébi ga bi ndíṣiní ólo a kací Sǐlǐ 'bi 'Dówuro ní za mbá owo 'di'biní eyé ini ledre gi simi a

† 13:14 13:14 Sǐlǐ 'bi 'Dówuro: Née ni mongú sǐlǐ 'bi Isiréle 'bi ini zí Lomo, menginí moko simi a wá. Zíye ndíṣiyé sómúndíki ledre kí'dí Lomo otoogu ere kí do sogo káṅgá kpá kí ledre bi Lomo yomo yée gi simi moko 'bi owúkúlú e gi sí sǐlǐ ngére 'bi Ízibiti ní. Ólo Ólúogu 20:8-11, Gbre lorú 5:12-16.

wá. Zíye 'dècì ngbanga roa gí ro zí ledre bì nébì e ukuní ní óguné ma'díi. ²⁸ Abú owoní eyé mbigí sí ledre bì gí ro do úfu wo gí roa ní wá yá, zíye úku ledre zí Piláto idí úfu wo 'dá'ba.

²⁹ “Sìmi bì mengionzóní ledre bì nébì ekéní gí ro Yésu go ní, zíye ìmbíoto wo gí do mìn gbúngbu kágá ndéré kíe óto a. ³⁰ Tí lá, Lomo uru wo goó gí sìmi umbu, ³¹ zía 'dódo ándá roné kí tǔ'dú sílì e zí 'yì ené ga bì kóo nderení kéye gí sìmi kángá bì Galiláya sìmi Yerusaléma ní. Niyí cakaba go ye 'yì ga bì lurúní wo go cù kí komoyé do ndísiyé úku ledre gí roa zí 'yì ezé e ní.

³² “Oguzé ona úku 'dódo bilámá ledre zíse. Éyí bì kóo Lomo mocú ledre a zí bulúnduzé e ní, ³³ méngì roné go zíse bulúndu yé, kpurú gí sìmi miúru Yésu zía idíne trídri. Káa zí bì Dawídi eké sìmi gbre Búku ené 'bì ke'bì ní.

“ ‘Áyí owú 'bì amá,
karaba mááyí go 'Buyí.’

³⁴ Ba ledre bì Lomo uku gí ro miúru Yésu ní, umbua utúasá énye sìmi bì wá,

‘Mááyí í'bì úndru bì ma'díi lúyú ledre ndaá sìmi a wá ní zíyì, káa zí bì mámócú ledrea zí Dawídi ní.’

³⁵ Káa zí bì Dawídi eké do ngíti bì sìmi ke'bì ené kídí,

‘Útúasá eyí ótoómo 'Yì eyí bì lúyú ledre ndaá roa wá ní zía ényené wá.’

³⁶ “Sìmi bì kóo Dawídi méngì ledre bì Lomo ili zía méngì a sìmi sǐndí kadra máa 'bì ené ní, zía úyuné, do óto wo káa zí 'bì bulúnduga ga kóna ní, zí umbu a ényené cìkì sìmi bì ore. ³⁷ Tí lá Yésu bì Lomo uru wo gí sìmi umbu ní, umbu a enye ené sìmi bì wá.

³⁸ “Bì nda go kenée ní, lúndu 'bì ené e, mállì go zíse ówo a kídí bilámá ledre bì má'dódo zíse 'bì

lùlúoyó lúyú ledre ní, ni kpurú gí sìmi Yésu. ³⁹ Kpurú gí sìmi Yésu ma'dáa 'yì ga bì nguṅguní ledrea go ní, Lomo ni lùlúoyó lúyú ledre eyé bì lorú 'bì Músa utúasá lùlúoyó a gí rosé 'dá'ba wá ní. ⁴⁰ Ídísé bándá rosé káa bì ledre bì nébì e ukuní ní kí méngì sée. ⁴¹ Zí Lomo úku ledre kídí,

“ ‘Lúrúsé aka, sée 'yì ga bì ndísiyé úkucáyi ledre gí romá ní, tarasé ni karanée ìdri zíse úyusé miúyu.

Mááyí ógu méngì ledre sìmi sǐndí kadra esé útúasásé nguṅgu a wá, abú ngíti 'yì uku yeme ledre gí roa zíse.’ ”

⁴² Káa zí bì Páwulo e kí Baranába niyí go ólúogú eyé gí sìmi 'Díci Kótruro 'dá'ba ní, zí 'yì e úku ledre zíye ya idíní ndá'baogú sìmi ngíti Sílì 'bì 'Dówuro gí do kací wo ba gí ro úku ándá bilámá ledre gí ro ledre née zíye. ⁴³ Sìmi bì 'yì e bayiní gí do bì kótruro ní, zí tǔ'dú Yúda e kí 'yì ga bì ngára ndaní Yúda e wá ní bì oyólo'bóní royé káa do 'yì nguṅgu 'dódo ledre 'bì Yúda e ní, ìnyiyé lódú Páwulo e kí Baranába, bì odroní zíye kídí idíní kpá fú lánýa ro bilámá ledre 'bì Lomo bì uwúní née.

⁴⁴ Sìmi Sílì 'bì 'Dówuro bì gí do kací a née ní, zí 'yì e gí sìmi gara ore za mbá óguyé úwú ledre gí ro Ngére Yésu. ⁴⁵ Sìmi bì Yúda e lurúní tǔ'dú 'yì ga bì yokoní royé ní, zíye óto ledre simiyé kí ndísi úku sínyi ledre gí ro ledre ga bì Páwulo ndísi úku yé ní.

⁴⁶ Nda née ní, zí Páwulo e kí Baranába úkulúgu ledre zí Yúda ga gére née o'búo'bú kídí, “Azé kóo úku útú ledre 'bì Lomo zíse 'dá'dá kí. Tí lá bì ásisé yì esé miási ílisé esé óto rosé kí ledresé owóowó gí ro zíse ówo trídri bì fí ní wá ní, azé go ógu ótoómo sée zíse ndéré ezé zí 'yì ga

bi ngára ndaní Yúda e wá ní. ⁴⁷ Ba ledre bi Ngére Lomo uku zíze ní, “ ‘Máoto sée go bimiónḡó zí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní, ḡi ro zí 'yì e do sogo káḡgá mbá ómoyé.’ ”

⁴⁸ Simi bi 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní uwúní ledre née kenée ní, zíye ídíye kí rokinyi kpá kí óto úndru bilámá ledre Ngére Yésu. Zí 'yì máa ga bi kóo niyí go miḡéléye ḡi ro tridri bi za fí ní ḡuḡu ledre Yésu.

⁴⁹ Zí ledre 'bi Ngére Yésu áḡḡanée kací bi e za mbá. ⁵⁰ Tí lá, zí Yúda e éṣi ledre simi mingburoko kará ga bi kí ledreyé owóowó bi ndišiní óto úndru Lomo ní kpá kí mingburoko ya'dá ga bi niyí ye manda zí lafúye simi gara ore ní. Zíye tónó méḡḡi lará Páwulo e kí Baranába, do óḡóoyó yée ḡi simi káḡgá eyé ḡi ore 'dá'ba. ⁵¹ Nda ḡi ore née ní, zí 'yimikása ga gére née ú'bu 'buru ḡi ro ṣindíye ḡi ro 'dódo a zí Yúda e kídí Lomo asi go ḡi royé, zíye ndéréókpó eyé simi gara bi kí iriné Ikoníyomo ní. ⁵² Zí 'yì lódú kací Yésu ga bi simi Ánatiyoko ní, ndiši ídíye kí mongú rokinyi kpá kí 'Dówú Lomo simiyé.

14

Páwulo e kí Baranába oḡuní simi Ikoníyomo

¹ Ledre keyi keri ba méḡḡi kpá roné simi gara bi Ikoníyomo ní. Zí Páwulo e kí Baranába ndéréye simi 'Dici Kótruro. Zíye ndiši úku 'duo ledre ga bi ndiši 'dí'bi do 'yì e mi'dí'bi ní. Zí tú'dú Yúda e kí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní ḡuḡu ledre Ngére Yésu. ² Tí lá zí Yúda máa yée ga bi asiní kí ḡuḡu ledre Yésu ní, eṣi ledre simi 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní ḡi ro zí simi doyé sínýíne ro 'yì ga bi ḡuḡuní ledre Yésu go ní. ³ Née ní zí Páwulo e kí Baranába lú'búye

ore cúku'dée, do ndiši ódroyé kí roko'bu ḡi ro Ngére Yésu, bi 'dodo kídí ma'díi í'bi roko'bu ne zíye ndišiyé méḡḡi mingburoko ledre ga bi kí roko'buyé, kí yée ga bi tara 'yì ndiši idri ḡi zíye mi'dri ní.

⁴ Zí 'yì ga bi kóo simi gara ore ní ífi simiyé, ḡiti géyi ḡuḡuní 'bi eyé kóo ledre 'bi Yúda e, ḡiti géyi ḡuḡuní 'bi eyé ledre 'bi 'yimikása e. ⁵ ḡi ore, zí ḡiti géyi 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní kí Yúda e, ndro kí manda eyé e yéme ledre dongaraye ḡi ro méḡḡi lará 'yimikása e ḡi ro óḡboónzó yée kí tutú. ⁶ Simi bi 'yimikása e uwúní ledre née ní, zíye ḡásáókpó eyé simi Lísitra kí Dérebe gara ga bi simi Likóniya kpá kí ḡiti géyi bi ga bi simi Likóniya ní. ⁷ Simi bi niyí iri ní, zíye ndišiyé fú lá 'dódo bilámá ledre 'bi Ngére Yésu zí 'yì e.

Páwulo 'dodo ledre simi Lísitra kí Dérebe

⁸ Simi bi Páwulo ni ndiši 'dódo ledre zí 'yì e simi Lísitra ní, o'do ni kóo bo ore miḡḡiri kú bi arání wo ní nderé ené wá. ⁹ Zí o'do née ndišiné índi mbíline úwú ledre bi Páwulo ndiši úku a ba. Zí Páwulo lúru cú mbigi kuru'bu komoa, zía ówo a kídí o'do ba ḡuḡu ledre Yésu go, utúasá go do yómo wo. ¹⁰ Zí Páwulo ndólo wo kí kúru 'dága kídí, “ ‘Inyíḡu mu tóro 'dága do ṣindíyi.’ ” Zí o'do née lé'béne geré milé'bé 'dága do tónóne ḡámálíci roné.

¹¹ Simi bi tú'dú 'yì e lurúní ledre bi Páwulo méḡḡi ba ní, zíye ḡbúrógbóye kí tara eyé 'bi Likóniya e kídí, “ ‘lomo e oḡuní go zíze kí toso 'yíma'dí royé.’ ” ¹² Zíye ífi iri lomo eyé bi Zíya ní do Baranába, lomo máa wo bi kí iriné Ámasi ní do ífi iri do Páwulo ḡi zía 'di'bi kóo manda 'bi ódro ne. ¹³ Zí 'yì 'dáná éyi zí lomo bi Zíya, bi kí 'dici 'bi lomo ḡbóo cigi gara ore ní, óḡuné kí ya'dá ití e kí misúru kágá e, ḡi zía

wo kí tǔ'dǔ 'yì ga gère née iliní í'bí éyí ga gère née káa do 'dáná éyí eyé zǐ 'yìmikása e.

¹⁴ Simi bì 'yìmikása ga bì, Baranába e kí Páwulo uwúní ledre née kenée ní, zíye lófo bongó e gí royé zíye ngásá útúye dongará tǔ'dǔ 'yì ga gère née, kí gbúrógbóye kídí, ¹⁵ “Méngìsè ledre kenée gí ro 'dí? Azé 'bì ezé kpá lá 'yìma'dí káa zǐ sée ní. Oguzé ona ba kí bilámá ledre zíse, ódrozé zíse gí ro zíse ótoómo kí méngì bicayí ledre e, zíse ndá'balúgu rosé zǐ Lomo bì ni trǐdrǐné za fí ní, bì otú ere kí do sogo kángá nda kí mikavu e kí éyí ga bì simiyé za mbá ní. ¹⁶ Ga kóo 'desí ní, Lomo ootomo kóo rǐkí sí do 'yì e zíye ndǐsiyé méngì ledre eyé bì utúasá kací komoyé ní. ¹⁷ Tí lá bì ba ní, Lomo ndǐsí fú lá 'dódo roné zíse kídí, née ni bo kí bilámá éyí ga bì ndǐsí méngì yée zíse ní. Ndǐsí kása iní zíse gí komo ere do futú éyí miánu esé e simi bilámá sǐndí kadra, ni ne 'yì bì ndǐsí í'bí éyí miánu zíse, kpá 'yì óto sée kí rokinyi.” ¹⁸ Tí do mbágá ledre bì 'yìmikása e ukuní ba ní, ni kóo miórúné zíye kíngaya gí ro zíye úcuómo tǔ'dǔ 'yì ga gère née kí 'dáná éyí zíye.

¹⁹ Gí ore, zǐ ngíti géyí Yúda e óguyé gí simi Ánatiyoko kí Ikoníyomo simi Pǐsǐdiya sǐnyíonzó simi do tǔ'dǔ 'yì ga gère née zíye útú eyé go do kacíye. Zíye óngbo Páwulo kí tutú do óyo wo ndéré ónzó óto a gí simi gara sága kí sómú ledre bì yaá uyu go ní. ²⁰ Tí lá simi bì 'yì lódú kací Yésu oguní tóro gbaá dongá Páwulo ní, zía ìnyíoguné 'dága ndá'balúgu roné simi gara íri. Simi bì bi arálo'bó roné ní, zǐ Páwulo e kí Baranába ndéréókpóye simi gara bì kí ìrǐné Dérébe ní.

'Yìmikása nda'baní simi Ánatiyoko kí Súrìya

²¹ Zǐ Páwulo e kí Baranába ndǐsiyé 'dódo ledre bilámá ledre simi gara do 'dí'bi do tǔ'dǔ 'yì e zíye ídíye

'yì lódú kací Yésu. Nda née ní zíye ndá'balúgu royé simi Lísitra, Ikoníyomo nda kí Ánatiyoko.

²² Simi gara ga bì nderéoguní gí simiyé née ní, zíye ndǐsiyé sáká 'yì ga bì 'yì lódú kací Yésu ní gí ro zíye tóroyé ngbúó simi ngúngu ledre eyé. Zíye úku ledre kídí, “Azé 'dó'dó mǐ'dó'dó kí azé fú ógu 'be 'bì Lomo.”

²³ Zǐ Páwulo e kí Baranába géle manda e zǐ 'yì ga bì ngúnguní ledre Yésu go ní do bì eyé e mikékerǐa za mbá. Zíye órú éyí kí ini ini zǐ Lomo, zíye ótoómo manda ga gère née do sǐlǐ Ngére Yésu, bì ni dǔú ne 'yì bì ótoní mimbé'deyé roa ní.

²⁴ Gí do kací bì Páwulo e kí Baranába gamáonzóní bì ga bì simi Pǐsǐdiya go ní, zíye ndéréóguyé simi kángá bì Pamafíliya ní. ²⁵ Nda simi bì 'dodoní ledre zǐ 'yì e simi gara bì Períga ní, zíye ókpóye simi gara bì kí ìrǐné Atalíya.

²⁶ Nda gí ore, zíye 'dógu bì kí kurúngba ndá'balúgu royé simi Ánatiyoko kí'dí bì kóo 'yì ga bì ngúnguní ledre Yésu i'bíní yée do sǐlǐ Lomo kí sáká éyí ené gí ro moko bì Páwulo e kí Baranába mengionzóní ní.

²⁷ Simi bì oguní simi Ánatiyoko bì simi kángá 'bì Súrìya ní, zíye yóko zaá 'yì ga bì ngúnguní ledre Yésu go ní ndro do bì kíé'do do líkpí ledre ga bì Lomo mengì yée kí mǐsǐ'di bì Lomo líkpí zǐ 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní ngúngu ledre Yésu ní. ²⁸ Nda née ní, zíye ndǐsiyé kí lafúye ga bì niyí 'yì lódú kací Yésu ní ore kí ngbángbá sǐlǐ e.

15

'Yì e kotruní royé simi Yerusaléma

¹ Zǐ ngíti géyí ya'dá e óguyé gí simi kángá 'bì Yúdàya simi gara bì Ánatiyoko ní tónóye 'dódo ledre zǐ 'yì ga bì 'yì lódú kací Yésu ní kídí, “Togú útúsé ngburu káa zǐ bì lorú bì Músa 'dodo ní wá, ómosé wá.” ² Zǐ Páwulo e kí Baranába

ndìsiyé ítí kangú kíngaya kí úku ló'bó ledre née dongaráye kéye. Gi ore née ní, do gélé Páwulo e kí Baranába kí ngíti géyì lafúye 'yì ga bi ñgununí ledre 'bi Yésu go ní gí ro do ndéréye ódro ledre gí ro ledre née kí 'yimikása e kí mĩngburoko 'yì ga bi simi Yerusaléma ní. ³ Zí 'yì ga bi ñgununí ledre 'bi Yésu go ní í'bí mĩsì'di zíye ndéréye. Nderení koo kpurú gí simi kángá ga bi Fonísiya kí Samáriya ní. Zíye líkpì ledre gí ro 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní bi ñgununí ledre 'bi Yésu ní. Zí ledre née óto 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu ní ídíye kí mongú rokinyi. ⁴ Simi bi nderéoguní simi Yerusaléma ní, zí 'yì ga bi ñgununí ledre 'bi Yésu go ní, kí 'yimikása e nda kí mĩngburoko 'yì ga bi íri ní 'dí'bi yée simi sũmũ. Zí Páwulo e kí Baranába líkpì ledre ga bi Lomo mengi yée kpurú gí simiyé ní zíye.

⁵ Tí lá zí ngíti géyì 'yì ñgunu ledre 'bi Yésu máa yée ga bi 'bi eyé Farusáyo e ní úku ledre kídí, “Yì lódú kací Yésu ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní, idíní útú ngburu, do ndìsiyé lódú lorú 'bi Músa.”

⁶ Zí 'yimikása e kí mĩngburoko 'yì e yóko royé ódroyé do ledre née. ⁷ Gí do kací ngbángbá ódro, zí Pétero ñnyìoguné 'dága ódroné zíye kídí, “Owú 'bi babá e, ówosé bú kídí Lomo gelé máa goó 'desì gí dongaráse gí ro zí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní úwú bilámá ledre 'bi Yésu gí taramá gí ro zíye ñgunu a. ⁸ Lomo bi owo sòmú ledre 'bi 'yì e mbá bú ní, 'dodo go kídí née oto 'búye go. Simi bi kása 'Dówúne zía ógu ndìsiné simiyé káa zí bi koo mengi zíze ní. ⁹ Ifi ené dongaráze kéye wá, lùluyó lá lúyú ledre eyé gí zía bi ñgununí ledre Ngére Yésu go ní. ¹⁰ Bi kenée ní, éyì bi ìlisé úzu Lomo kí ìmbíóto mongú éyì owóowó do 'yì lódú kací Yésu ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní, bi gba

zée kí bulúnduzé e utúasázé ìmbì a wá ní gí ro 'di? ¹¹ Ngére ezé Yésu mengi bilámá ledre go zíze, gí zía bi ñgunuzé ledre ené ní, zí Lomo yómo zée kpá káa zí bi koo yomo 'yì ga bi ndaní Yúda e wá simi bi ñgununí ledre Yésu ní.”

¹² Zí 'yì ga bi koo yokoní royé ore ní múkúye 'duo tí, ndìsì úwú kací mĩngburoko ledre kí ledre ga bi tara 'yì e ndìsì ìdrì gí zía mĩdrì bi Baranába e kí Páwulo ndìsiní líkpì a bi Lomo mengi kpurú gí simiyé dongará 'yì ga bi ndaní Yúda e wá ní. ¹³ Simi bi ukuonzóní ledre eyé go ní, zí Yakóbo úku ledre zíye kí kúrúne 'dága kídí, “Owú 'bi babá e, úwúsé aka ledre bi mááyí úku a ba.

¹⁴ Simúna líkpì yeme mĩsì'di bi koo Lomo 'dodo sáká éyì ené zí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní go simi bi gelé 'yì e gí dongaráye zíye ídíye káa do 'yì ené e ní. ¹⁵ Kúrú nébì e utúasá go kpìni kíe, káa zí bi ni miéké ní. ¹⁶ Lomo uku kídí,

“ ‘Gí do kací ba ní, mááyí ndá'baógu í'bílúgu ngére 'bi Dawídí
bi utú káa zí kútú bi nduru go ní.

Mĩndurú a née ní,

mááyí ùbúlúgu a zía ndá'baóguné rĩngí do biné,

¹⁷ gí ore, ngíti géyì sì do 'yì e mbá niyí ógu zíma kí 'yì máa yée ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní, niyí ídí 'yì amá e. Máa Ngére máyeme koo ledre ga gère née máa'

¹⁸ káa zí bi 'yì e ówoní koo bú 'desì ní.

¹⁹ “Kací sòmú ledre amá, ndazé ndìsì tóro 'dútú kó'dú 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní kí ndá'balúgu royé zí Lomo wá. ²⁰ Ní miútúásáne idíze éké wáraga zíye kídí, ndaní ánu éyì miánu bi 'danání zí lomo ga bi yemení yée kí sílì 'yì ní wá. Ndaní só'do royé kí 'yì bi ofúní aka royé kéne wá ní wá. Ndaní kpá ánu esì togú mbú sáma bangá bi kpuronyó

'dewení lá go a ngára sama loloonzó roné gí simi wá ní wá. ²¹ Gí zía 'dodoní kóo lorú bî Músa eké ní go 'desí zí 'yì e simi mîngburoko gara e kací Sílí 'bî 'Dówúro e mbá simi 'Dìcì Kótruro e."

Wáraga zí 'yì 'bî Yésu ga bî ngára ndaní Yúda e wá ní

²² Nda née ní, zí 'yìmikása e kí ngíti géyì mîngburoko 'yì e ndro kí 'yì ga bî ñgununí ledre 'bî Yésu go ní za mbá, yéme ledre gí ro do géle 'yì e gí dongaráye do kása yée kí Páwulo e kí Baranába simi Ánatiyoko. Zíye géle ya'dá e gbre Yúda bî ndìşiní ndólo wo Barasába ní kí Síla bî niyí kí ledreyé owóowó zí 'yì ga bî ñgununí ledre 'bî Yésu go simi Yerusaléma ore ní. ²³ Ba wáraga bî ekéní do kasa yée káe ní.

Zée 'yìmikása e kí ngíti géyì mîngburoko 'yì e nda kí lafúse ga bî ñgununí ledre 'bî Yésu káa zí sée ní. I'bízé mandá go zíse, sée ga bî ngára ndásé Yúda e wá zíse ñgunu ledre ené simi gara bî Ánatiyoko simi káṅgá bî Súrriya nda kí káṅgá bî Silísiya íri ní.

²⁴ Uwúze go kídí ngíti géyì 'yì e gí dongaráze gí yáa oguní go ndìşì 'dó'do sée kí ledre bî ní í'bí lerí simi sanáse zía kpá kí sínýi sómú ledre esé kí ledre ga bî ndìşiní úku a ní. I'bízé ezé misi'di née ze zíye wá. ²⁵ Bî kenée ní, kotruzé rozé go ndro do bî kíé'do zíze go géle 'yì e zíye ndéréye zíse íri kí bilámá ezegámáze ga bî Baranába e kí Páwulo, ²⁶ ga bî kóo i'bíní royé zí umbu gí ro kéyì Ngére ezé Kírésito Yésu ní. ²⁷ Bî nda go kenée ní, kasazé Yúda e gí yáa go zíse íri kí Síla gí ro zíse úwú ledre bî ekézé zíse ba cù gí tarayé. ²⁸ Utúasá go ro 'Dówú Lomo kpá ndro kíze kídí, utúasázé óto ngíti éyì miówó dosé rómo gí do lorú bî ndìşisè lódú a ní wá. ²⁹ Ndásé ánu éyì miánu bî 'danání zí lomo ga bî yemení yée kí sílí 'yì ní wá.

Ndásé só'do rosé kí 'yì bî ófúsé aka rosé kéne wá ní wá. Ndásé kpá ánu sama togú mbú esì bangá bî kpuṛonyó 'dewení lá go a ngára sama loloonzó roné gí simi a wá ní wá. Ídísé í'dí sílise gí ro éyì ga gére zí mindìşisè ídine bilámáne.

Lomo idí kíse íri.

³⁰ Zí ya'dá ga bî gelení yée née ní 'dí'bî misi'di ndéréye simi Ánatiyoko kí'dí bî ndolo yokoní zaá 'yì ga bî ñgununí ledre 'bî Yésu go ní do í'bí wáraga née ní zíye.

³¹ Simi bî 'yì e oloní wáraga née ní, zíye ídíye mbá kí rokinyi kí úwú ledre bî ukuní zía sáká yée ní.

³² Yúda e kí Síla niyí ye nébì ga bî kóo 'di'biní ngbángbá şindì kadra ndìşì sáká yée kí úku ledre zíye gí ro zíye ídíye kí roko'buyé ní. ³³⁻³⁴ Gí do kací bî ndìşiní ore kí owú sílí ca ní, zí 'yì ga bî ñgununí ledre 'bî Yésu go ní í'bí misi'di zíye ndá'bayé, bilámáne zí 'yì ga bî kóo kasaní yée ní. ³⁵ Páwulo e kí Baranába idíakání 'bî eyé cìkì simi Ánatiyoko ore, kí'dí bî yée kí ngíti géyì tú'dú lafúye ndìşiní 'dódo bilámá ledre 'bî Ngére Yésu ní.

Páwulo ifiní dongaráye kí Baranába

³⁶ Gí do kací sílí ca, zí Páwulo úku ledre zí Baranába kídí, "Nda'bazé aka mu lúru lafúze ga bî kóo 'dodozé ledre gí ro Ngére Yésu zíye kací gara ga gére née mbá, gí ro zíze ówo misi'di bî ndìşiní mêngì ledre ga bî kóo 'dodozé zíye doa ní."

³⁷ Baranába ili kóo 'dí'biútú Yiwáni bî ndìşiní kpá ndólo wo Máriko ní kpa zíye ndéréye kéye. ³⁸ Tí lá kací sómú ledre 'bî Páwulo, ndaá miútúásáne zíye 'dí'biútú wo wá, gí zía ootomo kóo yée simi káṅgá bî Pamafíliya ní, mêngì oguzé kóo moko kéye gí do oduné wá. ³⁹ Zí lála ká'dá ídine dongará Páwulo e kí Baranába miórúné kíngaya. Gí ore zíye ífi simiyé. Zí Baranába 'dí'bî Máriko zíye 'dógu bî kí kuṛungba ndéréye do cúkú Sáyípuroso. ⁴⁰ Zí

Páwulo gélé Síla zíye ndéré 'bi eyé kéne, gí do kací bi 'yi ga bi 'yi lódú kací Yésu ininí ini zí Lomo do ótoómo yée do sílì Ngére Lomo gí ro zía lúru bi kacíye ní. ⁴¹ Zía 'dí'bi misí'di bi kpurú gí simi Súrìya kí Silísiya ní, kí úku ledre bi ní sáká 'yi ga bi ngununí ledre 'bi Yésu go íri ní.

16

Páwulo gelé Timatíyo e kí Síla

¹ Zí Páwulo e kí Síla ndéréye simi gara ga bi Dérebe kí Lísitra ní, kí'dí bi ngúru 'yi lódú kací Yésu bi kí iríné Timatíyo ndísi ndísi ní. Mbágáa ni kóo Yúda bi ngunu ledre 'bi Yésu go ní, tí lá 'bu a ni kóo 'bi ené Gírìgì.

² 'Yi lódú kací Yésu ga bi simi gara ga bi Lísitra kí Ikoniyomo líkpíní mbá bilámá ledre gí ro Timatíyo.

³ Páwulo ili kóo 'dí'biútú Timatíyo kpa zíye ndéréye kéye, née ní zía óto Timatíyo zía útúne ngburu, gí zía Yúda ga bi kóo do bi bi ndísi ndísi doa ní owoní mbá bú kídí 'bu Timatíyo ni Gírìgì.

⁴ Káa zí bi Páwulo e niyí ndísi kí gámá kací gara ga gére ní, zíye ndísiyé 'dódo lorú bi kóo 'yimikása e kí mingburoko 'yi ga bi simi Yerusaléma ekéní gí ro zí 'yi ga bi ngununí ledre 'bi Yésu go ní zíye ndísiyé lódú a. ⁵ Bi kenée ní, zí 'yi ga bi ngununí ledre 'bi Yésu go ní tóroyé ngbúo simi ngunu ledre eyé. Zí ledre 'bi Lomo ndísi ngbóróne 'dá'dá kací kadra mbá.

Lomo 'dodo roné simi 'duru zí Páwulo simi Tóra

⁶ Zí Páwulo e kí lafúne ndéréye kí gámáonzó bi e simi káṅgá 'bi Pharagáyi kí Galatíya mbá, gí zía 'Dówú Lomo ili ené kóo zíye úku kúrú Lomo zí 'yi e simi káṅgá 'bi Ásiya wá. ⁷ Simi bi nderéoguní do mama bi dongará káṅgá ga bi Mayásiya kí Beteníya ní, zíye áyiye

go gí ro ndéréye simi Beteníya, tí lá 'Dówú Yésu ngunu ené kóo zíye ndéréye íri kpá wá. ⁸ Bi kenée ní, zíye 'decí bi gí dongá Mayásiya zíye ndéréókpoýe simi gara bi Tóra ní. ⁹ Kí ndulú a née ní, zí Lomo 'dodo roné simi 'duru zí Páwulo, zía lúru ndíki lílì o'do gí simi káṅgá bi Mekedoníya ní kí ndéndí roné zía kídí, "Ógú mu sáká zée 'yi 'bi Mekedoníya." ¹⁰ Kpá lá gí do kací bi Lomo 'dodo lílì o'do née zí Páwulo ní, geré zíze ìnyizé ndéréze simi Mekedoníya, gí zía ngunuzé go kídí Lomo ndolo zée* go ndéré 'dodo bilámá ledre 'bi Yésu zí 'yi ga bi íri ní.

Lúdiya ngunu ledre Ngére Yésu

¹¹ Zíze 'dógu bi gí simi Tóra kí kurúngba mbí geré simi cúkú bi kí iríné Samoturési. Nda simi bi bi arálo'bó roné ní, zíze ndéréoguzé simi gara bi Nipólisi ní. ¹² Gí ore zíze ndéréze simi gara bi Philípoyi, bi ni ne mongú gara simi Mekedoníya bi kóo tú'dú 'yi 'bi Róma e omúoguní ndísi simi a ní. Zíze ndísiyé ore ca.

¹³ Simi Sílì 'bi 'Dówuro, zíze ólúoguzé gí simi mongú gara gí ore ndéréze kó'dú ngburu, kí'dí bi somúzé 'bi ezé ya 'yi e kotruní royé go íri ini ini zí Lomo ní. Zíze ndísiyé ódrozé zí kará ga bi kóo kotruní royé íri ní. ¹⁴ Ngúru 'yi gí dongaráye bi uwú ledre ezé ní, ni kára kí iríné Lúdiya 'yi 'bi gara bi kí iríné Tayatíra, moko ené ndísi úgúoyó migbagbawu bongó e. Ni kóo kára bi ndísi óto úndru Lomo ní. Zí Ngére Yésu líkpí sómú ledre ené zía ndísiné índi mbílíne úwú ledre bi Páwulo ndísi úku a ní. ¹⁵ Simi bi babatizíní wo kí 'yi 'bi 'be 'bi ené e ní, zía ndólo zée 'be 'bi ené. Zí Lúdiya úku ledre kídí, "Togú miútúásá go komosé káa do 'yi bi ngunu ledre Ngére Yésu go ní yá, ógusé mu zíse ndísisé 'be 'bi amá

* **16:10** 16:10 Zée: Zée bi ukuní ledre kára ní gí zía Lúka bi eké búku 'bi Moko 'bi 'yimikása e ní olú go dongará Páwulo e kí 'yi ené e zíye ndéréye kíye.

ona.” Ledre ga bi uku yée ní, zía 'dí'bi dozé zíze ndéré ndìsìzè zía 'be.

Páwulo lagaoyó bicayi lomo gi simi owúkára

¹⁶ Kadra kíé'do, simi bi azé mindéréze do bi bi ndìsìní ini ini doa zí Lomo ní, zíze ndíkíze kí owúkára ni kóo owúkúlú kí bicayi lomo siminé bi ndìsì óto wo zía ndìsìné úkuógu ledre bi gú karanée ni méngì roné ní. 'Di'biogu tú'dú kèsì zí mongú 'yì ené gi do ledre ga bi ndìsì úku 'dódo yée ní. ¹⁷ Zí owúkára nées tónóne lódú zée kí Páwulo e, zía ndìsìné gbúrógbóne kídí, “Ya'dá ga ba ndìsìní méngì moko 'bi mbigí Lomo bi kí roko'buné ní. Ndìsìní úku 'dódo zise nées misì'di bi ásé ómo doa ní.”

¹⁸ Zía ndìsìné fú lá úku ledre nées kenée kí tú'dú sílì e. Odu a, zí Páwulo 'dó'dóne gi zí ledre nées, zía óyó roné úku ledre zí bicayi lomo bi simi owúkára nées kídí, “Kí ìrì Kírésìto Yésu, ídí mu ólúógu gi simia 'dá'ba.” Zí bicayi lomo bi kóo simi owúkára nées ní geré ólúóguné 'dá'ba.

¹⁹ Simi bi mingburoko 'yì 'bi owúkára nées owoní yaá misì'di 'bi ówo kèsì eyé sinyí go ní, zíye 'dí'bi Páwulo e kí Síla lála yée ndéré kíye kó'dú mingburoko 'yì e do bi bi tú'dú 'yì e ndìsìní kótru royé doa ní. ²⁰ Zíye óguyé kíye kó'dú mingburoko 'yì ga bi 'yì lúru bi simi ledre e ní. Zíye úku ledre gi royé kídí, “Ya'dá ga ba niyí Yúda e, niyí go ndìsì óto tú'dú 'yì e zíye méngì bisinyí ledre zíze simi mongú gara ona. ²¹ Ndìsìní 'dódo ondú kí lorù bi nderé ené kí lorù ezé 'bi Róma wá ní gi ro zíze ngúngu a zíze ndìsìzè lódú a.”

²² Zí tú'dú 'yì e ólúye simi ledre nées ícì okó ro Páwulo e kí Síla. Nda nées ní, zí mingburoko 'yì lúru bi simi ledre ga bi ore ní úku ledre do lófo bongó gi ro Páwulo e kí Síla do ócò yée. ²³ Gi do kací mongú ócò bi

ocò sinyiní Páwulo e kí Síla kíe ní, do ónzó yée kpá drú simi sígìnì. Zíye úku ledre zí 'yì bi ndìsì lúru bi kací sígìnì ore ní kídí, ídí 'dùtu mbotu kacíye bilámáne. ²⁴ Simi bi ukuní ledre zía kenée ní, zí 'yì lúru bi kací sígìnì nées ónzó yée simi sígìnì do ódóngèrì sìnđiye ro ngburu kágá bi ríi yana 'dìcì ìri ní.

²⁵ Nda go gbóo kí yana ndulù, simi bi Páwulo e kí Síla niyí ndìsì ini ini zí Lomo kí ndìsì kófó ìrì a ní, zí 'yì ga bi kóo mì'dí'biyé simi sígìnì ore ní ndìsìyé índi mbílíyé zíye. ²⁶ 'Diya káa ní, zí mongú bisinyí kí'dì kángá kízi 'dìcì sígìnì kú gi simi kángá. Geré zí mbotu e líkpíye mbá, zí ká'dá kèsì ga bi odóngèrì 'yì ga bi niyí mì'dí'biyé simi sígìnì ore ní 'dèciyé mbá. ²⁷ Zí 'yì bi ndìsì lúru bi kací sígìnì ní úru ne gi simi 'bí. Simi bi lurúndiki mbotu sígìnì niyí go mbá fúo ní, zía lálaógu mongú maku ené áyí ne go gi ro úfu roné kíe gi zía somú 'bi ené ya 'yì ga bi simi sígìnì ore ní ngasá okponí yì eyé go. ²⁸ Tí lá zí Páwulo gbúrógbóne zía kídí, “Ndá úfu royí wá. Azé yì ezé za mbá bo.”

²⁹ Zí 'yì bi ndìsì lúru bi kací sígìnì ní ndólo 'yì kí pho'du, zía gbúgbu ólúne 'dìcì do útúne kó'dú Páwulo e kí Síla ndìsì lánbané. ³⁰ Nda nées ní, zía 'dí'biógu Páwulo e kí Síla sága do ndú'yú yée kídí, “Mingburoko 'yì e, mááyí méngì káa be 'di zíma ómomá?”

³¹ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Ídí ngúngu ledre Ngére Yésu zíyì ómoyí, yíi kí 'yì 'bi 'be 'bi eyí e mbá.”

³² Nda nées ní zíye úku kúru Ngére Yésu zía kí ngíti géyì 'yì ga bi 'be 'bi ené ní mbá. ³³ Kpá tí geré kí ndulù a nées ní, zí 'yì bi ndìsì lúru bi kací sígìnì ní 'dí'bi yée ndéré ráya komo unúye. Gi ore, zíye bábátízì wo kí 'yì 'bi 'be 'bi ené e mbá. ³⁴ Nda nées ní zía 'dí'bi Páwulo e kí Síla ndéré kíye gi 'be 'bi ené do í'bí éyì miánu zíye ánu a. Zí o'do nées kí 'yì 'bi 'be

'bi ené ídíye mbá kí rokinyi gí zía bi nḡuḡuní ledre 'bi Lomo go ní.

³⁵ Simi bi miará a nées ní, zí mĩngburoko 'yì ga bi 'yì lúru bi simi ledre e ní, kása mongú 'yì 'bi bolìsì e zí 'yì bi ndìsì lúru bi kacì s̀gìni ní kídí, “Ótoómo ya'dá ga gére nées mu zíye ndéréye.” ³⁶ Zí 'yì bi ndìsì lúru bi kacì s̀gìni nées úku ledre zí Páwulo kídí, “Mĩngburoko 'yì ga bi 'yì lúru bi simi ledre e ní ukuní go kídí sée kí Síla máídí mu í'dí s̀lĩma gí rosé. Cakaba ní, útúásásé go ndéré esé. Ndérésé mu, Lomo idí ḱise.”

³⁷ Tí lá zí Páwulo úku ledre zí mĩngburoko 'yì 'bi bolìsì ga gére nées kídí, “Ocóní zée dongará tú'dú 'yì e 'dá'dá zíye 'dəcì ngbangazé, tí bi azé 'yì 'bi Róma e ní. Gí ore zíye kpá ónzó zée simi s̀gìni. Bi ba ní, iliní go í'dí s̀lĩye gí rozé lá wayí kenée. f'i, Mĩngburoko 'yì ga gére nées idíní ógu 'búó ye í'dí s̀lĩye gí rozé.”

³⁸ Zí mĩngburoko 'yì 'bi bolìsì ga gére nées 'dí'bi ledre nées ndéré ḱie zí mĩngburoko 'yì ga bi ndìsìni lúru bi simi ledre e ní. Simi bi uwúní ya, Páwulo e kí Síla niyí 'yì 'bi Róma e ní, zí ngìrì útúne simiyé. ³⁹ Nda gí ore zíye ìnyiyé ndéréye ndéndì royé zí Páwulo e kí Síla, do 'dí'biógu yée gí simi s̀gìni. Zíye úku ledre zí Páwulo e kí Síla kídí idíní ólúógu gí simi gara gí ore 'dá'ba. ⁴⁰ Gí do kacì bi Páwulo e kí Síla olúoguní gí simi s̀gìni ní, zíye ndéréye 'be 'bi Lúdiya kí'dí bi ndikíní kí 'yì ga bi nḡuḡuní ledre Yésu go ní. Zí Páwulo e kí Síla sáká yée kí ódro bi ni sáká yée ní. Zí Páwulo e ìnyiyé ndéréókpóye.

17

Páwulo uku kúru Kírèsito simi Tasalonika

¹ Simi bi Páwulo e kí Síla nderéní kóo kpurú gí simi gara ga bi Amufipolisi kí Apoloníya ní, zíye

ndéréóguyé simi gara bi kí ìrìné Tasalonika ní kí'dí bi bi 'Dìcì Kótruro 'bi Yúda e ni doa ní. ² Káa zí bi lengbe ní, zí Páwulo ndéréne simi 'Dìcì Kótruro, simi S̀lĩ 'bi 'Dówuro e ota zía ndìsìné ódroné kí 'yì e do ledre ga bi simi miéké kúru Lomo ní. ³ Zía ndìsìné úku yéme ledre gí roa zíye kí 'dódo a kídí, Kírèsito ni aka 'dó'dó zía úyuné 'búó kí, zía úru ne gí simi umbu. Zí Páwulo úku ledre zíye kídí, “Yésu bi mándìsì úku ledre a zise ba ní, ni ne Kírèsito ma'dáa.” ⁴ Zí ledre nées 'dí'bi do ngíti géyì Yúda e zíye útúye do kacì Páwulo e kí Síla. Zí tú'dú kará ga bi kí ledreyé owóowó kí tú'dú ngíti géyì 'yì ga bi ndìsìni óto úndru Lomo bi niyí Gírìgì e ní útúye do kacíye kpá kenée.

⁵ Tí lá Yúda e otoní kóo ledre simiyé ro Páwulo. Zíye yóko 'yì ga bi moko ndaá royé wá ní gí simi s̀sù ore, zíye ìnyiyé ndéréye mutruu kí gbúrógbóye simi gara ore zaá gí 'be 'bi o'do bi kí ìrìné Yásona kí gámásó'do Páwulo e kí Síla gí ro 'dí'bi yée ndéré ḱie do bi bi tú'dú 'yì e yokoní royé doa ní. ⁶ Tí lá niyí ógu ìri ní, owoní eyé yée wá. Zíye útúye ro Yásona e kí ngíti géyì 'yì ga bi 'yì lódú kacì Yésu ga bi kóo ore ní óvo yée ndéré ḱie kó'dú mĩngburoko 'yì ga bi simi gara ore ní. Zíye ndìsìyé gbúrógbóye kídí, “Ya'dá ga ba sinyi onzóní do tú'dú 'yì e go do tú'dú ngíti géyì bi e. Cakaba ní, oguní kí ledre nées go zize gara ona. ⁷ Bi ba ní, Yásona 'di'bioto yée go káa do ngu e 'be 'bi ené. Ndìsìni 'dewe lorù 'bi mongú ngére Káyísara* kídí ngíti Mongú ngére ni bo kí ìrìné Yésu.” ⁸ Simi bi uwúní ledre nées kenée ní, zía útúne simi 'yì e kí mĩngburoko 'yì ga bi ore ní 'duo káa zí pho'du ní. ⁹ Zí mĩngburoko 'yì ga gére nées óto Yásona kí ngíti géyì lafúne ga gére

* **17:7** 17:7 Káyísara: Káyísara ini ledre gí simia kídí mongú ngére 'bi Róma. Ni mongú ngére do ngíti géyì lafúne ngére e ga bi 'bi ngíti géyì kangá e káa zí Yúdaya kí Galiláya.

née í'bí kési gi ro do í'dí sǐlye gi royé zíye ndéréye.

Páwulo uku kúrú Lomo zí 'yi e simi Beréya

¹⁰ Geré kí ndulu a née ní, zí 'yi ngungu ledre 'bi Yésu 'diyíóto ókpó Páwulo e kí Síla gi ore 'dá'ba simi gara bi kí ịríné Beréya ní. Simi bi oguní ịri ní, zíye ndéréye simi 'Díci Kótruro 'bi Yúda e. ¹¹ 'Yi 'bi Beréya niyí yi eyé 'yi ga bi kí mingburoko simi doyé rómo do 'bi 'yi ga bi simi Tasalonika ní. Zíye ndísiyé índi mbílye kí 'búne ro ledre bi Páwulo ndísi úku a gi ro Yésu ní. Zíye ndísiyé kpá ólo kúrú Lomo kací kadra mbá gi ro ówo a togú ledre bi Páwulo ndísi úku a ba ni ma'díi yá. ¹² Zí tú'dú Yúda e ngungu ledre Yésu nda kpá kí mingburoko kará Gírígi ga bi kí ledreyé owóowó kí tú'dú ngíti géyi ya'dá ga bi Gírígi e ní.

¹³ Tí lá simi bi Yúda ga bi simi Tasalonika uwuní ya Páwulo ni go kpá úku kúrú Lomo zí 'yi e simi Beréya ní, zíye kpá ịnyiyé ndéréye ịri úku ledre zí 'yi e gi ro zí mimbé'de tú'dú 'yi ga gére née ési ne ro Páwulo. ¹⁴ Geré née ní, zí 'yi lódú kací Yésu ga bi ore ní kásaókpó Páwulo kó'dú mikavu, tí lá Síla e kí Timatíyo idiakání ye simi Beréya ore ye. ¹⁵ 'Yi ga bi kóo 'diyíotoní Páwulo ní, 'diyíotoní wo gi simi mongú gara bi kí ịríné Átani ní, zíye ndá'balúgu royé kí sanda zí Síla e kí Timatíyo gi ro zíye lódú Páwulo ịri 'diya.

Páwulo uku kúrú Lomo zí 'yi e simi Átani

¹⁶ Simi bi kóo Páwulo ni ndísi sǒngó Síla e kí Timatíyo simi Átani ní, zía ídine kí mongú lerí do mimbé'dené kí lúru lomo ga bi yemení yée miyéme kí sǐlǐ 'yi ní do bi e simi mongú gara ore za mbá. ¹⁷ Née ní, zía ịnyiné ndéréne simi 'Díci Kótruro ódroné kí Yúda e kí Gírígi ga bi ndísiní óto úndru Lomo

ní, kpá kí 'yi ga bi ni ówo yée simi sǔu ní kací kadra mbá. ¹⁸ Zí ngíti géyi 'yi 'dódo ledre ga bi ndísiní ndólo yée Epíkuriya e kí Sotéke ní tónóye íti kangú kí Páwulo. Zí ngíti géyi ndúndu'yú kídí, “Wo bi owo kací ledre kpá wá ba, ili úku 'bi ené ba kpá yaá 'di?” Zí ngíti géyi úkulúgu ledre kídí, “Káa zí ndísi úku ledre gi ro lomo 'bi ngíti géyi 'yi e ní.” Ukuní ledre née kenée gi zía Páwulo ndísi 'dódo bilámá ledre gi ro Yésu kí miúru a gi simi umbu. ¹⁹ Gi ore, zíye 'dí'bi Páwulo óguyé káe do bi bi ndísiní ndólo a Arupágu kídí bi mingburoko 'yi lúru bi kací gara ndísiní kótru royé doa ní. Zíye úku ledre zí Páwulo kídí, “Ilizé ówo a gi zíyi, mikánda ledre bi ndísi 'dódo a ba ni gi ro ambi? ²⁰ Ngíti géyi ledre ga bi ndísiyé úwú yée ní utúasání eyé gu mbíli ze wá. Ilizé gi ro zíze úwú yéme ini ledre bi gi simi a ní.” ²¹ Gi zía, 'yi 'bi Átani e kí ngu ga bi oguní ndísi ona sinyi onzoní sǐndí kadra eyé go gbékpíne ndísi úwú mikánda ledre kí ódro gi ro mikánda ledre máa née.

²² Zí Páwulo ịnyíoguné 'dága do bi kótruro ore do úku ledre kídí, “Sée 'yi 'bi Átani e, máówo go kídí simi ledre e mbá, ledre 'bi Lomo ni simisé kǐngaya. ²³ Káa zí bi mándísi gámá simi gara ona kí lúru éyi ga bi ndísiyé óto úndruyé ní, zíma lúru ndíki mbayi kí miéké ledre roné kídí, ‘ZÍ LOMO BI OWOZÉ WO WÁ NÍ.’ Éyi bi ndísiyé óto úndrua abú bi ówosé wo wá ní, cakaba, mándísi 'dódo ba ledre gi roa zíse.

²⁴ “Lomo ni 'yi bi otoogu do sogo kǎngá kí éyi ga bi siminé ba mbá ne ní. Ni ne Ngére 'bi do sogo kǎngá kí ere. Ndísi ené simi 'díci ga bi 'yima'dí e ubúní yée kí sǐlye ní wá. ²⁵ Ili ené kpá éyi ga bi azé í'bí a zía simi bi azé ndísi méngi moko ené ní wá. Gi zía bi ni ne 'yi í'bí tridri kí 'dówú nda kí éyi e mbá zí 'yi e ní. ²⁶ Lomo otoogu kóo 'yima'dí

duú kǐé'do, gi simia zǐ rǐkǐ sǐ do 'yima'dí e óguyé do sogo kǎngá ba mbá. Zǐa kpá yéme ledre gi ro bi bi sǐ do 'yǐ ga gére née niyí ndǐsǐ doa kí sǐndǐ kadra bi ni útúásá zǐye simi bi máa née ní ní. ²⁷ Lomo mengǐ ledre née kenée gi ro zǐ 'yǐ e gámásó'do née. Ngíti géyǐ yá zǐye óguyé zǐne gi ro zǐye ówo née, abú ndaá gi rozé gbála wá. ²⁸ Yǐ ené gi zǐ ówo ledre ené kí ze, zǐze ídize trǐdrǐ kí ndǐsǐ gámáze kí méngǐ ledre ga bi ndǐsǐzé méngǐ yée ba, káa zǐ bi kóo ngíti mongú 'yǐ éké ledre esé uku kídí, 'Azé owú 'bi Lomo ní.'

²⁹ "Gi zǐa bi azé go owú ga bi 'bi Lomo ní, ndazé sómú a bi kídí Lomo ni éyǐ bi káa zǐ lǐlǐ éyǐ bi 'yǐ e yemení gi simi dábu, togú késǐ, togú mbú gi simi tutú kí ówo ledre 'bi 'yima'dí e ní wá. ³⁰ 'Desǐ ga kóo ní, Lomo ndǐsǐ lúru cáyi ledre née gi zǐa bi 'yǐ e owoní aka wo wá ní, tí lá bi nda ba ní, Lomo ndǐsǐ go í'bí lorú zǐ 'yǐ e do bi e mbá kídí 'yǐ e idíní óyóló'bó sómú ledre eyé. ³¹ Otoyeme sǐndǐ kadra bi née ni ógu 'dǐcǐ ngbanga 'yima'dí e simi a do bilámá mǐsǐ'diné do sogo kǎngá mbá kpǐnǐ kacǐ míméngǐ ledre eyé ní go kpúrú gi simi 'yǐ ené bi gelé wo ní. 'Dodo ledre née go zǐ 'yǐ e ma'díi kí mǐúru a bi uru wo gi simi umbu ní."

³² Simi bi uwúní ledre gi ro ledre úru gi simi umbu ní, zǐ ngíti géyǐ 'yǐ e kúkugú fóló Páwulo kǐe. Tí lá zǐ ngíti géyǐ úku ledre kídí, "Ilizé aka úwú ándá ledre bi úku née."

³³ Gi do kacǐ ledre bi ukuní kenée ní, zǐ Páwulo ndéréókpó ené gi do bi kótruro gi ore 'dá'ba. ³⁴ Gi ore née ní, zǐ ngíti géyǐ 'yǐ e útúye kpa do kacǐ Páwulo zǐye ngúnngu ledre Yésu. Dongará 'yǐ máa ga gére née kóo ngíti o'do bi ndǐsǐ ógu gbuú do bi kótruro ore kí ñriné Diyonósisi kpá kí ngíti kára kí ñriné Damaríya nda kí ngíti géyǐ 'yǐ e.

18

Páwulo uku kúru Kírésito zǐ 'yǐ e

simi Korǐndo

¹ Gi do kacǐ ledre née ní, zǐ Páwulo ñnyiné gi simi mongú gara bi Átani ní ndéréne simi gara bi kí ñriné Korǐndo ní. ² Zǐa ógundǐki ngíti Yúda bi ogú gi simi kǎngá bi kí ñriné Ponítíyo ñria Akúwíla. Ogúní kí me'bené Purísíla gi simi kǎngá bi kí ñriné Ítali ní, kacǐye lu'bú aka wá, gi zǐa Káyísara Kiládiyo mongú ngére 'bi Róma 'di'biogú lorú kídí Yúda e idíní olúógú gi simi Róma mbá 'dá'ba. Zǐ Páwulo ndéréne lúru yée. ³ Nda gi zǐa bi Páwulo ni kpá 'yǐ yéme kútú káa zǐ ye ní, zǐa ndǐsiné zǐye ndǐsǐ méngǐ moko eyé kéye ndro. ⁴ Kacǐ Sǐlǐ 'bi 'Dówuro mbá, zǐ Páwulo ndǐsǐ ndéréne ódroné simi 'Dǐcǐ Kótruro 'bi Yúda e, gámásó'do mǐsǐ'di bi née ni 'dí'bi do Yúda e kí Gǐrǐgǐ e kǐe ní.

⁵ Simi bi Síla e kí Timatíyo ogúní gi simi kǎngá bi Mekedoníya ní, zǐ Páwulo í'bí roné mbá ndǐsǐ 'dódo ledre gi ro Yésu kí ndǐsǐ úku 'dódo a zǐ Yúda e kídí Yésu ni Kírésito. ⁶ Simi bi Yúda e falaní Páwulo kí ndǐsǐ úku sínayi ledre gi roa ní, zǐa ú'bu 'burú gi ro bongó ené kí simi késǐ zǐa úku ledre kídí, "Sámasé idí ndá'ba dosé kí rosé. Ledre amá ndaá lolu simi a wá. Gi ona ndéréne 'dá'dá mááyí go ndéré amá zǐ 'yǐ ga bi ngára ndani Yúda e wá ní."

⁷ Gi ore zǐa olúógúné otoómo yée simi 'Dǐcǐ Kótruro ore, zǐa ndéréne ndǐsiné 'be 'bi Titíyo Zúsuto bi ngára ndaá Yúda wá ní, ni 'yǐ oto úndru Lomo. 'Be 'bi ené ni gbóo cigí 'Dǐcǐ Kótruro ore. ⁸ Zǐ Kírísipo manda 'bi 'Dǐcǐ Kótruro 'bi Yúda e kí 'yǐ 'bi 'be 'bi ené e mbá ngúnngu ledre Ngére Yésu. Zǐ tú'dú 'yǐ 'bi Korǐndo ga bi uwúní ledre née ní kpá ngúnngu ledre Yésu do ñnyiyé bábátízǐ yée.

⁹ Simi ndulu kǐé'do, zǐ Ngére Yésu ódroné zǐ Páwulo simi 'duru kídí, "Ndá éré ngǐrǐ wá. Ídí kpá fú ódro zǐ 'yǐ e gi romá, ndá mukú wá. ¹⁰ Mááyí sáká yǐ, 'yǐ bi kǐé'do káa bi ni útúásá méngǐ bisinyí ledre kíyǐ

ona ní ndaá 'bi ené wá, gí zía tú'dú 'yì amá e niyí bo simi mongú gara ba ona." ¹¹ Nda gí ore zí Páwulo ndìshìné ore kí simibi kíé'do kí yanané, ndìshì 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yì e.

¹² Simi bi otoní Galíyo káa do gávana 'bi káṅgá bi Ákaya ní, zí Yúda ga bi íri ní kótrú royé 'dí'bi Páwulo do ndéré kíe do ngbanga. ¹³ Zíye úkuóto ledre ro Páwulo kídí, "O'do ba ndìshì řářanga zí 'yì e kídí nées ndìshì 'dódo ledre 'bi Lomo. Zía 'dí'bióto yée do mîsi'di 'bi óto úndru Lomo bi kpí gí zí wo bi 'bi lorú ní."

¹⁴ Simi bi Páwulo ayí aka lá gí ro síkpí tarané gí ro ódro ní, zí Galíyo úku ledre zí Yúda ga gére nées kídí, "Togú o'do ba luyú gáa lá owú ledre cúku'dée, togú mbú mongú bisinyí ledre yá, ni gáa ídí miútúásáne zíma índi mbílíma úwú ledre esé. ¹⁵ Bi togú yì ené tí lá ledre bi kálasé tarasé gí ro ledre 'bi ódro kí ledre 'bi ìřì e nda kí ledre lorú esé ní, ásé yéme ledre esé ga gére nées se. Mándá 'yì 'dèçì ngbanga ledre ga bi kenée nées wá." ¹⁶ Nda nées ní, zía lágaóyó yée gí do ngbanga gí ore 'dá'ba. ¹⁷ Nées ní, zíye óyóló'bó royé 'dí'bi ngíti o'do kí ìřìné Soseténe bi ni manda 'Dìçì Kótruro 'bi Yúda e ní, ócò a tí do ngbanga ore. Tí bi menginí kenée ní, Galíyo somú ené do ledre eyé nées wá.

Páwulo nda'balugu roné simi Ánatiyoko

¹⁸ Páwulo ndìshì simi Koríndo kí tú'dú sílì e, zía ótoómo 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu ní ndéréne yéme roné gí ro zíne 'dógú bi ndéréne simi káṅgá bi Súrìya ní. Purisíla e kí Akúwíla 'diyíotoní kóo wo ye. 'Dá'dá gí zíye kí 'dógú bi, zí Páwulo ndéréne ólo doné simi gara bi kí ìřìné Kenekaríya ní gí zí ledre bi kóo mocú wo zí Lomo ní. ¹⁹ Zíye ndéréóguyé simi gara bi Éfeso ní, kí'dí bi Páwulo ootomo Purisíla e kí Akúwíla ní. Zía ndéréne ódroné kí Yúda e simi 'Dìçì Kótruro. ²⁰ Simi

bi uçumoní wo kídí yée idíní aka ndìshì kéye ore kí ngbáṅgbá sindí kadra ní, zí Páwulo ási ené. ²¹ Tí lá simi bi ìnyì go gí ro ndéré ní, zía mocú éyì kídí, "Togú Lomo ṅuṅgu go, mááyí gírì ndá'baógu." Nda nées ní, zía ìnyìné 'dógú bi gí simi Éfeso ndéréókpóne.

²² Simi bi 'doguoguní bi simi gara bi Kayisariya ní, zía ndéréne í'bí mandá zí 'yì ṅuṅgu ledre 'bi Yésu ga bi simi Yerusaléma ní. Nda gí ore zía ndéréókpóne simi gara bi Ánatiyoko simi Súrìya ní.

²³ Gí do kací ndìshì bi ndìshì simi Ánatiyoko ní, zí Páwulo ìnyìné gí ore ndéré kí gámáne kací bi ga bi kóo gámá go doyé simi káṅgá ga bi Galatíya kí Pharagáyi ní mbá, kí úku ledre bi ni óto 'yì lódú kací Yésu zíye ídíye kí roko'buyé ní.

²⁴ Simi sindí kadra máa bi kóo nées ní, Yúda ni kóo bo kí ìřìné Apólo, arání wo simi gara bi Alakizandariya ogú gí simi Éfeso. Ni 'yì bi olo ledre go kíngaya, owoyeme ledre gí ro miéké kúrú Lomo go bú ní. ²⁵ 'Dodoní kóo mîsi'di 'bi Ngére Yésu go zía, zía ndìshìné 'dódo ma'dí ledre gí ro Yésu kí mongú rokinyi do mimbé'dené do bilámá mîsi'diné, abú owo dujú ledre gí ro babatíza 'bi Yiwáni. ²⁶ Zía tónóne ódroné o'buóbú zí 'yì e simi 'Dìçì Kótruro. Simi bi Purisíla e kí Akúwíla uwúní ledre bi ndìshì 'dódo a ní, zíye 'dí'bi wo ndéré kíe 'be 'bi eyé, do úku yéme ledre gí ro mîsi'di 'bi Yésu zí Apólo.

²⁷ Simi bi Apólo yéme ledre gí ro zíne ndéréne simi Ákaya ní, zí 'yì lódú kací Yésu ga bi simi Éfeso ore ní sáká wo éké wáraga zí 'yì lódú kací Yésu ga bi simi Ákaya ní kídí idíní 'dí'bi wo simi sümü. Simi bi ogú íri ní, ni kóo mongú sáká éyì zí 'yì ga bi ṅuṅguní ledre 'bi Yésu kpurú gí simi sáká éyì 'bi Lomo zíye ní. ²⁸ Gí zí ódro bi tara Apólo kí roko'buné ní, zía 'dí'bi ledre gí tara

Yúda e dongará tú'dú 'yì e, kí ledre bi gi simi miéké kúrú Lomo ní, bi 'dódo kídí ma'díi, Yésu ni Kírésito ní.

19

Páwulo nda'balugu roné simi Éfeso

¹ Simi bi Apólo ni simi gara bi Koríndo ní, zí Páwulo 'dəcì bi kí misi'di bi gi yana ní ndéréoguné simi Éfeso. Zía ógundíki ngíti géyì 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu ní íri, ² do ndú'yú yée kídí, “Ndíkisé 'Dówú Lomo go simi bi ngúnḡusé ledre 'bi Yésu ní?”

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Í'i, uwúzé gbawá ledre kídí 'Dówú Lomo ni bo.”

³ Gi ore, zí Páwulo ndú'yú yée kídí, “Bi kenée ní babatizíní sée kí babatiza máa wo be 'di?”

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Babatiza 'bi Yiwáni.”

⁴ Zí Páwulo úku ledre kídí, “Babatiza 'bi Yiwáni ni kóo babatiza bi zí 'yì e oyólo'bó sómú ledre eyé ní. Uku kóo ledre zí 'yì e kídí, idíní ngúnḡu ledre 'yì bi ni ógu gi do kacíne ní, 'yì ma'dáa ni Yésu.”

⁵ Simi bi uwúní ledre nées kenée ní, do babatizí yée kí iri Ngére Yésu. ⁶ Nda simi bi Páwulo óto sílḡne doyé ní, zí 'Dówú Lomo ógu ndíshiné simiyé, do í'bí roko'bu zíye, zíye ndíshí ódroyé simi ríkí tara e kpá kí úku 'dódo ledre bi 'Dówú Lomo 'dodo zíye ní. ⁷ Niyí kóo mbá 'yì e káa zí sokó doa gbre (12) ní.

⁸ Zí Páwulo ndíshí ndéréne ódroné o'buóbú zí 'yì e simi 'Díçì Kótruro simi éfé bi kóo ota (3) nées mbá. Zía ndíshiné úku ledre bi ni 'dí'bi doyé gi ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo 'dáa ní. ⁹ Tí lá ngíti géyì 'yì e gi dongaráye doyé oru yì ené mióru ngúnḡuní eyé ledre Yésu wá. Tí dongará 'yì e ore zíye ndíshiyé úku sínyi ledre gi ro misi'di 'bi Ngére Yésu. Gi ore, zí Páwulo ótoómo yée zía lá 'dí'bi 'yì ga bi 'yì lódú kací

Yésu ní zíye ndíshí ódroyé do ledre e kí ndíshí 'dódo ledre zíye simi mongú 'díçì 'bi ngíti o'do kí iriné Tarána. ¹⁰ Ledre máa nées mengì kóo kenée kí simibi gbre gi ro zí Yúda e kí Gírìgì ga bi ndíshíní ndíshí simi káḡá bi Ásiya ní úwú ledre gi ro Ngére Yésu.

Bicayi lomo odro zí wotí Sekéva e

¹¹ Zí Lomo ndíshí méngì mingburoko biku'dú ledre e kpurú gi simi Páwulo. ¹² Gba mandíli kí bongó bi Páwulo esì roné togú 'di'biní ndéré kée zí 'yì ndíyá e yá, zí ndíyá eyé ndíshí úkúne gi royé kpá zí bicayi lomo e ndíshí ólúoguyé gi simiyé.

¹³ Ngíti géyì Yúda ga bi ndíshíní gámá kí lágaoyó bicayi lomo e gi simi 'yì e ní, ayíní kóo gi ro 'dí'bi iri Ngére Yésu ndíshiyé lágaoyó bicayi lomo e kée. Zíye úku ledre zí bicayi lomo e kídí, “Máúku zise, idísé ólúogú 'dá'ba kí iri Yésu bi Páwulo ndíshí 'dódo ledre gi roa ní.” ¹⁴ Wotí Sekéva bi manda 'bi 'yì 'dáná éyì ga bi kóo ñnyi doa gbre ní ndíshíní kóo méngì ledre nées ye. ¹⁵ Kadra kí'èdo zí bicayi lomo úkulúgu ledre zíye ya, “Máówo Yésu bú, máówo kpá ledre gi ro Páwulo bú, ásé 'bi esé náambi?” ¹⁶ Nda nées ní, zí o'do bi kí bicayi lomo e siminé ba útú'dí'bi yée tónóne ócò yée zí roko'bu a rómóné gi do 'bi eyé mbá. Zíye údúyé ngásáye gi 'be 'bi ené, kí unḡú royé, bongó e mbá mílóné.

¹⁷ Simi bi Yúda e kí Gírìgì ga bi simi Éfeso ore uwúní ledre nées kenée ní, zí ngírì útúne simiyé, zíye ndíshiyé óto úndru Ngére Yésu. ¹⁸ Simi síndí kadra nées ní, zí tú'dú 'yì ga bi ngúnḡuní ledre Yésu go ní óguyé úkuogú bisinyí ledre eyé fúo dongará 'yì e. ¹⁹ Zí tú'dú 'yì máa yée ga bi 'bi eyé 'yì kágá e ní óguyé kí kágá eyé e do óngbóoyó yée mbá 'dá'ba do komo tú'dú 'yì e. Simi bi oloní késì kágá ga bi ongbóní yée nées mbá ní, késì a ni kóo mongúne

kíngaya. ²⁰ Gi zí kényi nées ní, zí ledre 'bi Ngére Yésu ngbóróne, zía báyiné kí roko'buné kíngaya.

²¹ Gi do kací ledre ga bi mengini royé nées mbá ní, zí Páwulo yéme ledre gi ro ndéréne simi Yerusaléma kpurú gi simi kángá ga bi Meke-doniya kí Ákaya ní. Zía úku ledre yaá, “Gi do kací máogumá íri, Mááyí kpá ndéré simi mongú gara bi Róma ní.” ²² Gi ore, zía kása Timatiyo e gbre kí Erésito gi dongará 'yi ené ga bi ndişini sáká wo ní 'dá'dá simi Mekedoniya íri, simi bi ndişí kí owú sili ngbara simi kángá bi Ásiya ní.

'Yi 'boro e zingini simi Éfeso

²³ Simi sindi kadra máa bi koo nées ní, zí mongú 'do'dó idíne kíngaya ro 'yi ga bi nguṅuní ledre Ngére Yésu ní. ²⁴ Ngiti 'yi 'boro ni koo bo kí iriné Dometiriyo ni 'yi yéme lili 'dici 'bi kára lomo bi kí iriné Aratémisi ní gi simi kési. Moko nées ndişí koo 'di'biogu kési, zí 'yi úcu ga kíngaya. ²⁵ Zí Dometiriyo ndóloyoko lafúne e mbá kí ngiti géyi lafúye ga bi ndişini kpá úcu éyi kaa zí 'bi eyé ní. Zía úku ledre zíye kídí, “Ya'dá e, ówosé bú kídí ndişizé ówo tú'dú kési gi do moko bi ndişizé méngi a ba. ²⁶ Cakaba ní, ledre bi 'yi bi Páwulo ba ndişí méngi a ní, lúrúse go cú kí komosé, úwúsé kpá go cú kí mbílise. 'Di'bi do tú'dú 'yi ga bi simi Éfeso ona kí simi kángá bi Ásiya ní go mbá kí ledre bi yaá lomo ga bi 'yima'dí yemení ye ní, ndaní eyé lomo e wá. ²⁷ Bisinyí a, moko ezé bi ndişizé méngi a ba ní iria ni go ógu sinyí. Nda kpá lá duú wo nées wá, tí lá moko utúasá lolu kpá idí simi 'dici 'bi lomo bi Aratémisi bi 'yi e ndişini óto úndrua simi kángá bi Ásiya kí do sogo kángá mbá ní wá. Úndru nées utúasá lolu idí zía wá.”

²⁸ Simi bi uwúni ledre nées kenée ní, zía ónzó komoyé 'duo rifu. Zíye tónoye gbúrógbóye, “Mongú úndru idí idí zí Aratémisi bi 'bi lomo 'bi

Éfeso e ní.” ²⁹ Kpá lá 'diya nées ní, zí ledre nées báyiné simi gara ore mbá. Zí 'yi e yoko royé tú'dú tú'dú ndişí méngi ledre ga bi utúasáni wá ní kí gbúrógbóye. Zíye útú'dí'bi Gáyosi e kí Arisitáka 'yi 'bi Meke-doniya bi ndişini gámá kí Páwulo e ní do ngásá kiye do mongú bi bi 'yi e ndişini yoko royé doa ní. ³⁰ Páwulo ili koo go gi ro zíne ndéréne zíye dongará tú'dú 'yi ga gére nées íri, tí lá 'yi lódu kací Yésu ootomoní síliye gi roa zía ndéréne wá. ³¹ Gba ngiti géyi mingburoko 'yi ga bi ore ní, zaá ezegámá ga mbá, zíye kákasa zía kídí, ndá ndéré do mongú bi bi 'yi e ndişini yoko royé doa nées íri wá.

³² Simi bi kotruni royé niyi nda go lá gbúrógbó faa, yée ga bi niyi kí 'bi eyé, ngiti géyi niyi kí 'bi eyé gi 'dí kerí gi zía tú'dú 'yi e owoní eyé sí ledre bi kotruni royé gi roa ní wá. ³³ Zí ngiti géyi 'yi e úku ledre kídí Alakizánde ni ne manda 'dá'dá, gi zía bi Yúda e itrini wo 'dá'dá ní. Zí Alakizánde méngi kényi kí síline zí 'yi e gi ro zíye múkúye, gi ro zíne úku yéme ledre nées zíye. ³⁴ Tí lá simi bi owoní ya Alakizánde ni Yúda ní, zíye gbúrógbóye kí kúrúye kídí do kí sindi kadra gbre, “Mongú úndru idí idí zí Aratémisi bi 'bi lomo 'bi Éfeso e ní.”

³⁵ Odu a, zí 'yi éké ledre 'bi mongú 'yi bi simi gara ore ní óguné úcuómo tú'dú 'yi ga gére nées. Zía úku ledre zíye ya, “Lafúma e 'yi 'bi Éfeso e. 'Yi e mbá owoní bú kídí gara bi Éfeso ba ni bi bi ndişini bándá 'dici 'bi mongú kára lomo Aratémisi doa kí lilia bi utúogu gi komo ere ní. ³⁶ 'Yi bi ni kála ledre ba ní ndaá. Bi kenée ní, ndécísé mu ndásé méngi bicayi ledre e wá. ³⁷ 'Dí'biogusé ya'dá ga ba go ngákáne, abú ngakaní eyé éyi gi simi 'dici 'bi lomo ezé e wá, uku sinyini kpá gbawá ledre gi ro kára lomo ezé. ³⁸ Togú Dometiriyo e kí 'yi 'bi moko ené e niyi kí ledre kí

'yi yá, mĩngburoko 'yi 'déci ngbanga ezé e niyí bo kací sǐlǐ ga bi 'bi 'déci ngbanga ní mbá, niyí 'déci ngbanga nées ye íri. ³⁹ Tí lá togú ledre ni bo, wo bi ílisé bi romo gi do wo máa ba ní, niyí ótoyéme a do bi kótruro bi 'yi e ìnyini za mbá ówo ledre gi roa ní. ⁴⁰ Gi do kací ledre bi mengi roné karaba ba ní, 'yi e niyí úku a kídí ndisizé gbúrógbó bisinyí gbúrógbó simi gara. Simi ledre nées ní, utúasázé úku ma'díi wá gi zía sí ledre bi zía ídine káa ní ndaá 'bi ené wá." ⁴¹ Gi do kací bi uku ledre káa ní, zía úku ledre zí 'yi ga bi kotruni royé ní zíye báiyé.

20

Páwulo nderé simi Mekedoníya kí Ákaya

¹ Simi bi mongú gbúrógbó nées ukú ní, zí Páwulo kákasa kací 'yi ga bi 'yi lódú kací Yésu ní. Zía úku ledre zíye bi ni óto yée zíye ídiye kí roko'buyé ní. Zía í'bí mandá zíye zía ndéréokpóne simi kánga bi Mekedoníya ní. ² Zía ndéréne gi do bi ga gére nées mbá, ndisí sáká 'yi e kí ledre bi ni í'bí roko'bu zíye ní, do ndéréokpóne simi kánga bi Ákaya, ³ kí'dí bi ndisí íri kí éfé ota (3) ní. Ndisí kóo ore kí yéme roné gi ro 'dógu bi simi kánga bi Súríya ní. Simi bi owo kídí Yúda e niyí go ndisí yéme bisinyí ledre gi ro méngi nées kée ní, zía yéme sómú ledre gi ro ndá'balúgu roné kpurú gi simi Mekedoníya. ⁴ Zí Sopáta wotí Pírísa bi gi simi gara bi Beréya ní ndéréye kí Páwulo. Niyí kóo kí Arisitáka e kí Sékendusú niyí 'bi eyé gi simi gara bi Tasaloníka, Gáyo e kí Timatíyo gi simi gara bi Dérebe, Takíka e kí Tarafímo niyí 'bi eyé gi simi kánga bi Ásiya ní. ⁵ Ya'dá ga gére nderení 'bi eyé kóo sóngó zée simi gara bi kí ìriné Tóra ní. ⁶ Tí lá zíze 'dógu 'bi ezé bi gi simi gara bi Phílípoyi gi do kací Ayímbi bi ndisini ndólo a Ambata bi 'De'dí ndaá ní. Zíze ndiki

ze kéye simi Tóra gi do kací sǐlǐ ìnyí. Zíze ndisizé ore kí sǐlǐ ìnyí doa gbre (7).

Odu ógu 'bi Páwulo simi Tóra

⁷ Simi sǐlǐ gi do kací Sǐlǐ 'bi 'Dówúro, zíze kótru rozé ndisizé ánu éyi miánu 'bi sómúndiki ledre umbu Ngére Yésu. Zí Páwulo tónóne ódroné zí 'yi e, ódroné, ódroné zaá gi kí yana ndulú, gi zía kílondó a nées ili go gi ro ndéréokpó. ⁸ Tí'dú lámbe e niyí kóo bo mindíciye simi 'dici bi o'borongóni gá do ezené kí'dí bi kotruzé rozé ní. ⁹ Phirangá ni kóo bo kí ìriné Yutíka ni kóo mindisíne do subáa kenée, simi bi Páwulo ni nda go fú lá ódro ngbángbáne ní, zí Yutíka tónóne rí'bíne, rí'bíne, odu a rí 'bí 'di'bi wo go, zía ndé'déne kú gi 'daga girí útúne gbú bi. Simi bi síkpini wo káa ní, uyu yi ené go. ¹⁰ Zí Páwulo nditíoguné útúne doa fáka wo, zía úku ledre ya, "Ndásé ini ini wá, ni go tridri." ¹¹ Nda nées ní, zí Páwulo ékílúgu roné 'daga simi 'dici bi gáa niyí simi a ní, zía 'dewe ambata ánu a. Gi do kací ledre nées ní, zí Páwulo ódroné zí 'yi e tí má zaá gi kí phiyí. Zía ìnyiné otoómo yée zía ndéréne. ¹² Zí ngíti géyi 'yi e 'dí'bi phirangá nées ndá'bayé kée 'be tridri zíye nda ídiye kí mongú rokinyi.

Mindéréze gi simi Tóra simi Meléto

¹³ Nderézé kóo 'dá'dá do bi kurungba 'dógu bi ndéréze simi gara kí ìriné Áso, kí'dí bi bi kóo azé ógu 'dí'bi Páwulo doa simi kurungba ní. Yéme kóo ledre nées kenée gi zía nderé kóo íri kí sindíne. ¹⁴ Simi bi ndikízé simi Áso ní, zíze 'dí'bi wo kíze simi kurungba ndéréoguzé simi gara bi Mítuléne ní. ¹⁵ Zíze ìnyizé gi ore simi bi miará a nées ndéréze simi cúkú bi Kíyo. Gi do kací sǐlǐ kíé'do zíze 'dógu bi ndéréoguzé simi cúkú bi kí ìriné Sámó. Nda káa zí kílondó a nées, zíze óguzé simi gara bi kí

iriné Meléto ní. ¹⁶ Páwulo yeme kóo sómú ledre gi ro zíne 'déci bi geré mi'déci gi cigí gara bi Éfeso ní, káa bi néesi ní sínýi sɪndí kadra simi káŋgá bi Ásiya ní ke. Nderé kóo 'di'diya gi ro togú ni útúásá yá, zíne ídíne simi Yerusaléma simi sɪndí kadra 'bi Pénítakote.

Páwulo odro kí mɪngburoko 'yi ga bi 'bi Éfeso ní

¹⁷ Gi simi Meléto, zí Páwulo kákasa simi Éfeso kací mɪngburoko 'yi ga bi 'bi 'yi lódú kací Yésu ní. ¹⁸ Simi bi oguní ní, zía úku ledre zíye ya, “Ówosé káa zí bi kóo ndisizé kése ní bú, gi simi mizefi kadra bi máogú simi a simi káŋgá bi Ásiya ní. ¹⁹ Mándisi 'bó'bú romá zí iní komomá ndisi ídíne trii kí ndisi méngi moko káa zí 'yi 'bi moko 'bi Ngére Yésu kí mbágá tú'dú 'do'dó bi mándisi ndiki yée gi zí bisinyi ledre 'bi Yúda e ní. ²⁰ Ówosé bú bilámáne, máotoómo kémbi ledre kíe'do wo bi ni útúásá sáká sée, simi bi mándisi úku kúru Lomo zise kí 'dódo ledre zí tú'dú 'yi e kpá kí 'be 'bi esé e ní wá. ²¹ Máuku 'dódo go zí Yúda e kí Gírigi e mbá kídí, idini óyóló'bó sómú ledre eyé ngungu ledre Ngére Yésu gi ro zíye óguyé zí Lomo.

²² “Cakaba ní, kací ili ledre 'bi 'Dówú Lomo, mááyí go ógu ndéré simi Yerusaléma, máowo éyi bi ni méngi roné zíma íri ní wá. ²³ Éyi bi máowo ní, 'Dówú Lomo mada máa go kídí, simi mɪngburoko gara ga bi mááyí ógu simiyé ní mbá, sígini kí 'do'dó niyi bo ndisi sɪngó máa íri. ²⁴ Tí lá máoto amá ledre tridrimá zíma owóowó wá, máili dúú méngionzó ledre bi mándisi óto komomá gi roa ní kí moko 'bi Ngére Yésu bi i'bi zíma ndisimá méngi a, bi ni úku 'dódo bilámá ledre gi ro sáká éyi 'bi Lomo zí 'yi e ní.

²⁵ “Mágámá go kí úku ledre gi ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo 'dáa ní zise mbá. Bi ba ní, máowo go

kídí útúásásé lolu lúru máa ona wá.

²⁶ Bi kenée ní, máuku zise ba go wo karaba, togú 'yi luyú ledre go, ledre amá ndaa lolu simi a wá. ²⁷ Gi zía máotoómo amá kí ótrú kodo miyeme ledre bi Lomo yeme go gi rosé ní zise wá. ²⁸ Bi kenée ní, ídise bándá rosé kpá kí kábiriki ga bi 'Dówú Lomo i'bi yée zise ndisise lúru bi kacíye néesi ní. Ídise ídí 'yi lúru bi kací 'yi ga bi ngunguni ledre 'bi Lomo go, bi ugu yée kí sáma Wotíne ní. ²⁹ Máowo bú kídí gi do kacíma ba, ngiti géyi 'yi e niyi ógu olú dongarase káa zí máarára e ní, gi ro báyi kábiriki ga gére néesi 'dá'ba. ³⁰ Sɪndí kadra ni ógu kí'dí bi ngiti géyi 'yi e gi dongarase niyi ndisi ráranga gi ro sínýionzó simi do 'yi lódú kací Yésu gi ro do ndisiyé lódú kacíye ní. ³¹ Gi zí kéyi néesi ní, komosé idí idí rosé, zise ndisise sómúndiki ledre ga bi má'dódo yée zise kí iní komomá trii kací kadra e kí ndulu mbá kí simibi ota ba ní.

³² “Cakaba máotoómo sée go do síli Lomo kí ledre 'bi sáká éyi ené bi utúásá go i'bi roko'bú zise gi ro zise ndiki úndru 'bi Lomo bi yeme gi ro migélé 'yi ené e ní. ³³ Máoto amá 'bú kési, togú mbú dábu kí bongó 'bi 'yi e wá. ³⁴ Sée kí rosé ówosé bú, mándisi kóo méngi moko amá kí síli máa gi ro éyi ga bi ilizé yée ní kí 'yi amá e. ³⁵ Má'dódo go zise simi ledre ga bi mbá mándisi méngi yée ní kídí, méngi moko kí roko'buné kenée ni óto ze zise sáká 'yi ga bi ngára roko'buyé ndaa ní kí sómúndiki kúru Ngére Yésu bi uku ya, 'Rokinyi 'bi 'yi i'bi éyi rómo gi do 'bi 'yi 'dí'bi nziyi éyi ní.’ ”

³⁶ Simi bi Páwulo uku ledre néesi zíye kenée ní, zíye útúye do nguru sɪndiye bi ini ini zí Lomo. ³⁷ Zíye údúyé mbá ini ini kí óto síliye do go Páwulo fáka wo simi bi niyi i'bi mandá dongaraye kí Páwulo e ní. ³⁸ Simikozo 'di'bi kóo yée kíngaya gi zía bi Páwulo uku go zíye kídí utúásání lolu lúru néesi wá ní.

Nda née ní zíye 'dìyíóto wo do bi kurúngba.

21

Mindéré Páwulo simi Yerusaléma

¹ Gí do kací odu mandá bi i'bíze dongaráze ní, zíze ótoómo yée ndéréze do ékíze simi kurúngba, zíze 'dógu bi geré mbí simi cúkú bi Kóso ní. Simi bi miára a née zíze ndéréóguzé simi cúkú bi kí ìríné Róde, nda gí ro zíze ndéréókpóze simi cúkú bi Patára ní. ² Gí simi Patára, zíze ówo kurúngba bi ndísi ndéré simi kánga bi Fonísiya ní, zíze ékíze simi a zía 'dógu ógu zée sága. ³ Zíze ndéréze do iní zaá gí do bi bi lurúze nda do cúkú bi Sáyipuroso ní go za mbá, zíze óyó rozé do gboru a mi'dí do anú ndéréze simi kánga bi Súriya ní. Zíze ndítíóguzé do gbúrúngó simi gara bi Táiyire do bi bi ìmbíoyóní éyí ga bi kóo simi mongú kurúngba máa née 'dá'ba doa ní. ⁴ Zíze ówo ngiti géyí 'yí lódú kací Yésu ore, zíze ndísizé kéye ore kí sílí ìnyí doa gbre. Simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo, zíye úku ledre zí Páwulo kídí ndaá ndéré simi Yerusaléma wá. ⁵ Tí lá bi sındí kadra ezé utúasa ní, zíze 'dí'bi misi'di ndéréze Yerusaléma. Zí 'yí lódú kací Yésu ga bi ore ní ìnyiyé kí me'beyé e, owú 'bi eyé e mbá, 'dìyíóto zée gí simi gara gí ore gí kó'dú mikavu, kí'dí bi utúze do ngúrú sındíze kéye bi ini ini zí Lomo ní. ⁶ Nda gí ore, zíze í'bí mandá dongaráze, azé 'bi ezé ékí simi kurúngba, zíye ìnyí 'bi eyé yóo ndá'bayé 'be 'bi eyé.

⁷ Zíze ìnyízé kí kurúngba gí simi Táiyire née ní ndéréze simi gara bi kí ìríné Potolemáyi, kí'dí bi ndéréze í'bí mandá zí 'yí ga bi 'yí lódú kací Yésu ga bi ore ní, zíze 'dú'duzé ore sílí kíe'do. ⁸ Kílondó a née ní, zíze ìnyízé ndéréóguzé simi gara bi Kayisariya ní. Ndísizé kóo íri 'be 'bi

Phílipo bi ndísi úku kúrú Lomo zí 'yí e ní, ni ngúru 'yí gí dongará 'yí ga bi kóo gelení yée ìnyí doa gbre* ní. ⁹ Nyí ga niyí kóo bo eso 'di'biní aka ya'dá e wá, ndísiní úkutátá ledre bi Lomo ukui'bí tarayé ní zí 'yí e.

¹⁰ Gí do kací bi ndísizé ore go kí sílí nyere ní, zí nébi bi kí ìríné Ágaba óguné gí simi kánga bi Yúdaya ní. ¹¹ Simi bi ogú lúru zée ní, zía í'dí ká'dá bi gí ro Páwulo ní, ódó sílíne kí sındíne kíe, zía ìnyíne úku ledre ya, “Dówú Lomo uku ya, ‘Yúda ga bi simi Yerusaléma ní niyí ódó mǐngí ká'dá ba káa, do í'bí wo do sílí 'yí ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní.’ ”

¹² Simi bi uwúze ledre née kenée ní, zíze ìnyízé kí 'yí ga bi ngunḡuní ledre 'bi Yésu go ní mbá úku ledre zí Páwulo kídí ndaá ndéré simi Yerusaléma wá. ¹³ Nda née ní, zí Páwulo úkulúgu ledre zíze ya, “Éyí bi ndísizé ini ini, zíze ndísizé 'dècì mǐmbé'demá kenée gí roa ní 'di? Mándá nziyimá lá duú gí ro do ódó máa simi Yerusaléma wá, kpá gí ro zíma úyuma íri gí ro ledre Ngére Yésu.” ¹⁴ Simi bi ngunḡu ené ledre bi ukuzé zía née wá ní, zíze ndécì ezé. Zíze lá úku ledre zía ya, “Ídí mu méngí roné kací ìli ledre 'bi Ngére Yésu.”

¹⁵ Gí do kací née ní, zíze ndísizé ore cúku'dée kí yéme éyí ezé e zíye ídíye nziyiyé gí ro zíze ndéréze simi Yerusaléma. ¹⁶ Zí ngiti géyí 'yí lódú kací Yésu ga bi simi gara bi Kayisariya ní 'dìyíóto ógu zée zaá gí 'be 'bi Menasóna, kí'dí bi ilizé ndéré ndísi ní. Ni 'yí gí simi cúkú bi Sáyipuroso ní, ni kurú 'yí lódú kací Yésu kú 'desí.

Páwulo nderé ngu 'be 'bi Yakóbo

¹⁷ Simi bi oguzé simi Yerusaléma ní, zí 'yí lódú kací Yésu ga bi íri ní 'dí'bi zée simi sumu bilámáne kíngaya. ¹⁸ Simi bi miára a née, zí Páwulo 'dí'bi zée zíze ndéréze lúru Yakóbo kí mǐngburoko 'yí ga bi 'yí

* 21:8 21:8 Ya'dá e ìnyí doa gbre: Ólo ledre gí ro ya'dá ga ìnyí doa gbre ba simi Moko 'bi 'yimikása e 6:1-6.

lódú kací Yésu ní, niyí kóo mbá 'be 'bi ené ore. ¹⁹ Zí Páwulo í'bí mandá zíye mbá, zía tónóne líkpí ledre ga bi Lomo mengi yée zí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní kpurú gí simi moko bi nées mengi ní.

²⁰ Simi bi uwúní ledre nées ní, zíye mbófo iri Lomo. Gi ore, zíye úku ledre zí Páwulo ya, “Lúndu 'bi ené, lúru káa zí bi tú'dú álifú Yúda e ngununí ledre 'bi Yésu ní go, ówo kpá káa zí bi ndişiní í'bí royé lódú lorú 'bi Músa ní bú. ²¹ Uwúní ledreyí go kídí ndişí kóo 'dódo ledre zí Yúda ga bi simi kánga 'bi 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní ya, ndaní ndişí lódú kací lorú bi Músa eké ní wá, owú 'bi eyé e ndaní kpá útú ngburu togú mbú lódú ondú 'bi Yúda e wá. ²² Ma'díi, niyí go ógu úwú a kídí ógu go, azé méngi go 'dí? ²³ Ba ledre bi ilizé zíyí méngi a ní. Ya'dá e niyí ona eso mocúní éyí† go zí Lomo. ²⁴ Ídí 'dí'bi yée zise ndérése méngi ondú bi ndişí óto 'yì zía ídine drá ní gí rosé ndro kéye, zíyí í'bí késí gí ro eyí bi niyí 'dáná éyí zí Lomo simi bi niyí ólo doyé ní. Gi ore 'yì e niyí ówo a mbá kídí ábuwá ndişí yí eyí méngi ledre e kací lorú 'bi Músa, ledre bi ndişiní líkpí a gí royí ba nda 'bi ené ma'díi wá. ²⁵ Tí lá 'yì máa yée ga bi ngununí ledre 'bi Yésu ngára ndaní Yúda e wá ní, kasazé wáraga go zíye kídí, ndaní ánu éyí miánu bi 'danání lomo ga bi 'yíma'dí yemení ye kí síllye ní wá. Ndaní ánu esí bi kí sáma siminé ní wá, esí bangá bi kpuronyó 'dewení lá goa sáma a loloonzó roné gí simi a wá ní wá, ndaní kpá só'do royé kí 'yì ga bi ofúní aka royé kéye wá ní wá.”

²⁶ Zí Páwulo 'dí'bi ya'dá ga gére nées kílondó a nées, zíye ndéréye méngi ondú bi ndişí óto 'yì zía ídine drá ní gí roné ndro kéye. Nda gí ore zía ndéréne úku 'dódo ledre odú síllye

'bi ondú bi menginí ní kí sindí kadra bi niyí 'dáná éyí gí royé simi 'Dící 'bi Lomo ní.

Yúda e 'dí'biní Páwulo simi 'Dící 'bi Lomo

²⁷ Simi bi síllye 'bi ondú bi inyi doa gbre ni go gbóo gí ro úkú ní, zí ngiti géyí Yúda e gí simi kánga bi Ásiya ní lúru ndíki Páwulo simi 'Dící 'bi Lomo. Zíye óto 'yì e zí mimbé'deyé éšine ro Páwulo gí ro zíye 'dí'bi wo. ²⁸ Zí Yúda ga gére nées gbúrógbóye, “Lafúze Isiréle e, sákásé zée. Ba o'do bi ndişí gámá kí 'dódo bisinyí ledre ro 'yì ezé e kí lorú bi Músa eké ní, kí ledre gí ro bi 'bi Lomo. Cakaba ní, 'di'biogu Gírígí e go sínyíonzó do ligá 'Dící 'bi Lomo bi ngára lúyú ledre ndaá doa wá ní.” ²⁹ Ukuní kóo ledre nées kenée gí zía lurúndikiní Páwulo e kí Tarafímo 'yì 'bi Éfeso simi mongú gara, somúní 'bi eyé ya, Páwulo nderé káe go do ligá 'Dící 'bi Lomo.

³⁰ Simi bi 'yì e uwúní ya bisinyí ledre ni go méngi roné do ligá 'Dící 'bi Lomo 'dáa ní, zíye úduyé ngásáye íri, kací tara misi'di e mbá 'yì e. Zíye 'dí'bi Páwulo óyoógu wo 'dá'ba gí do ligá 'Dící 'bi Lomo, geré zíye 'dútú mbotú e mbá. ³¹ Simi bi tú'dú 'yì ga gére nées ayíní go gí ro úfu Páwulo ní, zí sanda óguné zí mongú manda 'bi asikíri 'bi Róma e‡ kídí, bisinyí ledre ni go méngi roné simi Yerusaléma, gara 'dáa. ³² Zí mongú manda 'bi asikíri 'bi Róma nées geré 'dí'bi asikíri e 'diya ndéréye íri. Simi bi 'yì e lurúndikiní wo kí asikíri ené e ní, zíye ótoómo kí ócú Páwulo.

³³ Zí mongú manda 'bi asikíri e nées óguné zí Páwulo, do 'dí'bi wo. Zía úku ledre zí 'yì ené e kídí idíní ódó wo kí ká'dá késí e gbre. Gi ore zía ndúndu'yú ya, “O'do máa ba 'bi ené náambi, éyí bi méngi ní 'dí?”

³⁴ Zí ngiti géyí 'yì e gí dongará tú'dú

† **21:23** 21:23 Mocú éyí: Ídí ólo ledre gí ro éyí bi kóo Yúda e ndişiní méngi a simi bi mocúní éyí go ní simi búku bi Ólo 'yì e ní 6:1-27. ‡ **21:31** 21:31 Mongú manda 'bi asikíri e: Ndisí lúru bi kací asikíri e álifú. Ní 'bi ené do manda ga bi 'bi asikíri e ní.

'yi ga gére née ndísiyé gbúrógbóye kí ledre kí' do, ngíti géyi gburogbóní 'bi eyé kí ngíti ledre kpí. Gi zí ledre ga bi faa née ní, mongú manda 'bi asikíri ga gére utúasá ówo mbigí ma'díi sí ledre bi mengi roné ní wá. Zía úku ledre zí 'yi ené e kídí, idíní mu 'dí'bi Páwulo ndéré káe do bi eyé 'bi asikíri e. ³⁵ Simi bi Páwulo nderéoguní do bi bi gi ro zíye ékí ókpóye simi 'dící bi o'bóní wo do ezené ní, zí asikíri ga gére née ímbí wo gi zía roko'bu 'bi okó bi kóo tú'dú 'yi ga gére née ndísiní ógú káe ní ofú go. ³⁶ Zí tú'dú 'yi ga gére née ínyiyé lódú wo kí ndísi gbúrógbóye ya, "Úfusé wo miúfu."

Páwulo odro zí tú'dú 'yi ga gére née

³⁷ Simi bi asikíri niyí go gbóo gi ro ógú kí Páwulo do bi eyé 'bi asikíri e ní, zía úku ledre zí mongú manda 'bi asikíri e née kídí, "Máútúasá go úku ledre ba zíyí?"

Zía úkulúgu ledre zí Páwulo kídí, "Úku tara Gírígí bú? ³⁸ Bi kenée ní, ndá 'bi eyí 'yi 'bi Ízibiti bi kóo 'di'bi do okó álifu eso do olú kíye simi súwú ní wá?"

³⁹ Zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, "Mááyí yí amá Yúda, arání máa simi gara bi Tarasísi simi Silísiya ní, 'yi gi simi gara bi kí ledrené owóowó ní. Mándéndí romá gi ro zíyí í'bi misí'di zíma ódromá kí 'yi ga ba."

⁴⁰ Simi bi mongú manda née i'bi misí'di zía ní, zí Páwulo tóroné 'dága méngí kéyi zí 'yi e kí sílíne gi ro zíye múkúye. Simi bi múkúní ní, zí Páwulo úku ledre zíye kí tara Aramáyika.

22

¹ "Owú 'bi babá e kí babá e, ídísé índi mbílísé úwú ledre bi mááyí úku a zise ba." ² Simi bi uwúní kídí ndísi ódro zíye kí tara Aramáyika ní, zíye múkúye 'duo síí.

Gi ore, zí Páwulo úku ledre zíye kídí, ³ "Mááyí yí amá Yúda, arání máa simi gara bi Tarasísi simi

Silísiya ní, tí lá mángbóro simi Yerusaléma ona. Gamaléle 'dodo kóo ledre gi ro lorú 'bi bulúnduzé e go zíma bilámáne kíngaya, zíma í'bi romá karaba méngí ledre 'bi Lomo kí roko'bumá kpá cé káa zí se ní. ⁴ Mándísi kóo 'dó'do 'yi ga bi ndísiní lódú kací Misi'di 'bi Yésu ní, kí úfu yée, kpá kí ódó ya'dá e kí kará e ónzó yée simi sígini. ⁵ Mongú 'yi 'dáná éyí kí mingburoko 'yi lúru bi simi ledre ga bi simi gara ona ní, niyí ngúngu ledre bi mááyí úku a zise ba ya ni ma'díi. I'biní wáraga bi ekéní zí lafúma Yúda ga bi simi Damásika ní zíma 'dí'bi a ndéré káe gi ro 'dí'bi 'yi lódú kací Yésu máa yée ga bi íri ní, ógú kíye simi Yerusaléma gi ro do 'dó'do yée.

Misi'di bi Páwulo oyólo'bó sómú ledre ené doa ní

⁶ "Káa zí bi mándéréogú go gbóo kí Damásika ní, kí yana kadra, zí mongú bimióngó óngóne gi komo ere cigíma gbaá. ⁷ Zíma útúma bi, nda née ní zíma úwú kúru 'yi kí úku ledre zíma kídí, 'Sáwulo, Sáwulo, Éyí bi ndísi 'dó'do máa gi roa kenée ní 'di'?"

⁸ "Zíma ndúndu'yú kídí, 'Áyí náambi Ngére?"

"Zía úkulúgu ledre zíma kídí, 'Née máa Yésu, 'yi 'bi Nazeréta bi ndísi 'dó'do wo ní.' ⁹ 'Yi ga bi kóo azé kéye ní lurúndikiní 'bi eyé lá bimióngó, uwú 'di'biní eyé kúru 'yi bi ndísi ódro zíma ba wá.

¹⁰ "Zíma ndúndu'yú kídí, 'Máídí méngí 'di Ngére?"

"Zí Ngére úku ledre zíma kídí, 'Ínyíogú mu 'dága zíyí ndéréyi simi Damásika. Niyí úku 'dódo ledre ga bi Lomo ili yée zíyí méngí a ní zíyí íri.' ¹¹ Gi ore, zí komomá 'dútuné gi zí mongú bimióngó bi utú komomá ní. Zí 'yi amá ga bi kóo azé kéye ní 'dí'bi sílíma kókó máa ndéré kíma simi Damásika.

¹² "Zí ngíti o'do kí íriné Ananíya óguné lúru máa. Ni 'yi bi ndísi óto úndru Lomo kí ndísi lódú kací lorú

ezé ní. Yúda ga bi simi Damásika ní ndiṣiní óto dokuwu a kíngaya. ¹³ Zía ógùnè tóroné cigíma, zía úku ledre ya, 'Lúndu 'bi ené e Sáwulo, komoyí idí mu líkpí, zíyí lúru bi.' Geré simi sɛndí kadra nées ní, zí komomá líkpíne, zíma lúru ndíki wo.

¹⁴ "Nda nées ní, zía úku ledre zíma ya, 'Lomo 'bi bulúnduzé e gelé yí go zíyí ówo íli ledre ené, zíyí lúru 'Yí bi ngará lúyú ledre ndaá roa wá ní, zíyí úwú ledre cù gi taraa kí mbílíyí. ¹⁵ Áyí idí 'yí bi ni ndiṣi úku 'dódo ledre ga bi lúru yée kí komoyí kí yée ga bi úwú yée gi roa ní zí 'yí e mbá. ¹⁶ Éyí bi ndiṣi sɛngó a ní 'dí? Ìnyíogú mu 'dága, do bábátizí yí, zíyí ini ini kí ìrì Yésu ni lúguoyó lúyú ledre eyí 'dá'ba.'

¹⁷ "Simi bi mándá'balúgu romá simi Yerusaléma ndiṣimá ini ini zí Lomo simi 'Díci 'bi Lomo zí Ngére Yésu 'dódo roné zíma. ¹⁸ Zía úku ledre zíma ya, "Dí'diya. Ídí mu geré ólúogú gi simi Yerusaléma gi ona 'dá'ba, gi zía 'yí e utúasání eyé ngúnṣu ledre bi áyí úku a gi romá ní wá.'

¹⁹ "Zíma úkulúgu ledre zía kídí, 'Ngére, 'yí ga gére nées owoní bú kídí mándiṣi kóo tátá kí 'dí'bi 'yí e gi simi 'Díci Kótruro kí ndiṣi ócò 'yí ga bi ngúnṣuní ledre eyí go ní. ²⁰ Simi bi kóo niyí úfu Sitifáno 'yí eyí bi ndiṣi úku ledre gi royí ní, mááyí kóo bo íri ndiṣi ngúnṣu ledre miúfu a kí ndiṣi lúru bi kací bongó 'bi 'yí ga bi ufuní wo ní.'

²¹ "Zí Ngére úku ledre zíma kídí, 'Ndéré mu, Mááyí kása óyó yí gi ona 'dá'ba gbála zí 'yí ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní.' "

Páwulo ni 'yí 'bi Róma

²² Zí tú'dú 'yí ga gére nées ndiṣiyé úwú ledre nées tí kenée e, lá simi bi Páwulo ukuogú ledre gi ro 'yí ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní, zí ledre nées útúne simiyé 'duo vuu zíye tónóye gbúrógbóye kí kúrúye

'dága, "Úfusé wo miúfu. Utúasá zía idíne trídri wá."

²³ Káa zí bi kóo niyí ndiṣi gbúrógbó kí lálaoyó bongó gi royé úcuoyó a, kí ndiṣi óyú 'buru simi síli ní, ²⁴ zí mongú manda 'bi asikíri ga gére nées úku ledre zí asikíri ené e idíní 'dí'bi Páwulo ndéré kíe do bi eyé 'bi asikíri e. Zía úku ledre idíní ócò wo gi ro zía úku 'dódo sí ledre bi 'yí e ndiṣiní gbúrógbó doa kenée gi roa ní. ²⁵ Tí lá simi bi odóonzóní wo go bi kenée gi ro do ócò wo ní, zí Páwulo úku ledre zí mongú 'yí 'bi asikíri e bi kóo mitóroné ore ní kídí, "Ni miútúasáne zise ócò 'yí 'bi Róma bi 'decíní aka ngbanga a do ówo lúyú ledre ené wá ní?"

²⁶ Simi bi mongú 'yí 'bi asikíri e nées uwú ledre nées kenée ní, zía ndéréne ndú'yú mongú manda 'bi asikíri e nées kídí, "Áyí méngi go 'dí? O'do ba ni yí ené 'yí 'bi Róma."

²⁷ Zí mongú manda nées ndéréne ndú'yú Páwulo, "Ídí aka úku a zíma, ma'díi áyí 'yí 'bi Róma?"

Zí Páwulo úkulúgu ledre zía ya, "Ì, mááyí 'yí 'bi Róma."

²⁸ Gi ore, zí mongú manda 'bi asikíri e nées úku ledre kídí, "Máí'bí kóo mongú kési gi ro zíma idíma 'yí 'bi Róma."

Zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, "Arání 'bi eyé máa kú 'yí 'bi Róma."

²⁹ Geré zí 'yí ga bi kóo niyí gi ro ndú'yú Páwulo ní, ígí royé gi roa. Zí ngírì útúne simi mongú manda 'bi asikíri ga gére nées simi bi owo kídí nées odó Páwulo bi ni 'yí 'bi Róma ní go kí ká'dá kési e ní.

'Dí'bioguní Páwulo do ngbanga

³⁰ Simi bi bi arálo'bó roné ní, zí mongú manda 'bi asikíri ga gére nées áyíne fú lá gi ro zíne ówo sí ledre bi Yúda e ndiṣiní í'bí ngbángá Páwulo gi roa ní. Zía líkpí ká'dá kési gi ro Páwulo, zía úku ledre zí manda ga bi 'bi 'yí 'dáná éyí e ní kí mǎngburoko 'yí 'decí ngbanga e

yóko royé. Gi ore zía 'dí'biógu Páwulo, zí Páwulo tóroné kó'dúye.

23

¹ Zí Páwulo lúru bi mbí komo mingburoko 'yi 'decí ngbanga ga gére née, zía úku ledre zíye kídí, “Lafúma e Yúda e, gi karaba máméngiǒnzó moko amá go zí Lomo bilámáne, máówo amá éyi bi máméngi wo ni bisinyí ní wá.” ² Gi zí ledre bi uku kenée ní, zí mongú 'yi 'dáná éyi, Ananíya úku ledre zí 'yi ga bi toroní gbóo cigí Páwulo ní kídí, idíní óngbo tara a. ³ Zí Páwulo úku ledre zía kídí, “Lomo ni 'dó'do yi bi lóndo royí ya née ni 'yi lódú kací lorú ní. Ndísi 'decí ngbanga romá née kací lorú, zíyi tóroyí 'déwe lorú ya idíní ócó máa.”

⁴ Zí 'yi ga bi kóo toroní gbóo cigí Páwulo ní úku ledre zía kídí, “Ngiri mengi yi kí úku ledre zí mongú 'yi 'dáná éyi 'bi Lomo wá gi zí 'di?”

⁵ Zí Páwulo úkulúgu ledre zíye kídí, “Owú 'bi babá e, máówo amá bi ya née mongú 'yi 'dáná éyi ní wá. Ni miékéne kídí, 'Ndá úku tara sinyí ro ngére bi ni do 'yi eyí e ní wá.’ ”

⁶ Simi bi Páwulo owo kídí ngíti géyi 'yi e gi dongaraye niyi Sadúkáyo, ngíti géyi 'bi eyé Farúsáyo ní, zía úku ledre kí kúrúne 'dága do ngbanga ore kídí, “Lafúma e Yúda e, mááyí owú Farúsáyo, babá ni kpá Farúsáyo. 'Di'bioguní máa do ngbanga ona gi zía bi máoto komomá kídí 'yi ga bi uyuní go ní niyi karanée úru gi simi umbu ní.”

⁷ Simi bi Páwulo uku ledre née kenée ní, zí Farúsáyo e kí Sadúkáyo e tónóye ófúye. Nda née ní, zí kótruro ífi roné. ⁸ Sadúkáyo e ngunúní eyé bi ya 'yi ni úru gi simi umbu bú ní wá, ngunúní eyé kpá bi ya maláyika e kí lomo e niyi bo ní wá. Tí lá Farúsáyo e ngunúní 'bi eyé ledre ga gére née ye ota cé. ⁹ Gi ore tonóní nda go gbúrógbó eyé

'dága, zí ngíti géyi 'yi 'dódo lorú ga bi 'bi eyé 'yi 'bi Farúsáyo e ní tóroyé 'dága íti kangú o'buó'bu kídí, “Owozé ezé lúyú ledre ro o'do ba wá. Ambí owone, maláyika e, ngíti géyi yá lomo e ukuní ledre go zía?”

¹⁰ Zí kangú née ólúne simi miólúmbírí. Zí ngiri útúne simi mongú manda 'bi asikiri e ba kídí, niyi go ógu lófo báyi Páwulo nzénzéré. Zía úku ledre zí asikiri ené e kídí idíní ndéré 'dí'bióyo Páwulo gi dongaraye giri kí cóngó ro ógu kie do bi eyé 'bi asikiri e yáa.

¹¹ Kí ndulú a née, zí Ngére Yésu ógu tóroné cigí Páwulo, zía úku ledre zía ya, “Ndá ére ngiri wá, úku ledre gi romá go zí 'yi e simi Yerusaléma, ídì méngi a kpá cé kenée simi mongú gara bi Róma ní.”

Yúda e yemení royé gi ro úfu Páwulo

¹² Kí phiyí née ní, zí ngíti géyi Yúda e kótrú royé yéme ledre gi ro úfu Páwulo. Zíye lolóbú kídí, yé utúasání ánu éyi togú mbú éwé éyi wá, 'búo togú yé ufuní Páwulo go. ¹³ 'Yi ga bi kóo kotruní royé ndro yeme ledre née ní romoní kóo gi do cí gbre go. ¹⁴ Gi ore, zíye ndéréye úku ledre ba zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyi e kí mingburoko 'yi 'bi Yúda e ní kídí, “Lobúzé lóbú go ya, utúasázé ánu éyi togú mbú éwé éyi wá, 'búo togú ufuzé Páwulo go. ¹⁵ Bi go kenée ní, ili go yi kí mingburoko 'yi 'decí ngbanga eyí e zise kákasa zí mongú manda 'bi asikiri 'bi Róma née, lóndo wo idí ógu kí Páwulo zise, ílisé ówo mbigí ledre gi roa. Azé ídì nzíyizé gi ro úfu wo 'dá'dá gi zía kí óguné ona.”

¹⁶ Tí lá simi bi wotí lémí a uwú ledre bi yemení née ní, zía ndéréne úku ledre zí Páwulo simi bi bi ni doa, bi 'bi asikiri e ní.

¹⁷ Née ní, zí Páwulo ndólo ngúru mongú 'yi 'bi asikiri e úku ledre zía ya, “'Dí'bi phirangá ba ndéré kie zí

mongú manda esé, ledre ni bo taraa ili úku a zía.” ¹⁸ Zía 'dí'bi phirangá née ndéré kíe zí mongú manda eyé.

Zía úku ledre zí mongú 'yì 'bi asikíri e née ya, “Páwulo bì simi sîgîni ona ba kakasa kacíma, zía úku ledre zíma ya máidí ógù kî phirangá ba zíyì, gî zía ledre ni bo taraa ili úku a zíyì.”

¹⁹ Zí mongú manda 'bi asikíri e née 'dí'bi sîlî phirangá née, zíye ólúóguyé kíe 'dí sogo, zía ndú'yú wo ya, “Ledre bì ili úku a zíma ní ledre 'di?”

²⁰ Zía úkulúgu ledre zía kídí, “Mingburoko 'yì 'dècî ngbanga 'bi Yúda e yemení ledre go gî ro zíyì 'dí'biógu Páwulo zíye kílonódó, ya kídí yée iliní ówo mbigí ledre gî roa. ²¹ Ndá 'bi eyì úwú ledre eyé née wá. Gî zía 'yì e yemení royé go rómo gî do 'yì e cî gbre mîló'boyé sóngó wo. Lobúní lóbú go kídí, yée utúasání ánu eyì togú mbú éwé eyì wá 'búo togú yée ufuní Páwulo go. Niyí cakaba go nzíyiyé gî ro zíye sóngó ledre bì ni ógù gî tarayì ní.”

²² Zí mongú manda 'bi asikíri e née úku ledre zía ya, “Ndá úku a zí ngítì 'yì kídí née uku'dodo ledre née go zíma ní wá.”

Asikíri e 'diyìotoní Páwulo simi Kayisariya

²³ Nda née ní, zí mongú manda 'bi asikíri e née ndólo mongú 'yì 'bi asikíri ené e gbre, zía úku ledre zíye ya, “Ídísé yéme asikíri e míya gbre, 'yì ícî okó kî Usáni e cî ota doa sokó ndro kî ya'dá e míya gbre mbá kî phala do sîlîye, zíse ndérése kéye simi gara bì Kayisariya ní kî ndulù ba simi sîndî kadra ìnyì doa eso. ²⁴ Zíse 'dí'biógu usáni gî ro zí Páwulo ndéréne kíe. Zí komosé ídine roa gî ro zíse ógusé kíe kî sanáne filo 'be gávana Fîlekisi.”

²⁵ Zí mongú manda 'bi asikíri e éké wáraga.

²⁶ Mandá eyì. Maa Kíládiyo Lîsíya, máéké ledre ba máa zíyì gávana Fîlekisi.

²⁷ Yúda e 'di'biní o'do ba áyíye go gî ro úfu wo, tí lá zíma ógumá kî asikíri amá e yómo wo gî zíye, gî zía máúwú ledre gî roa kídí ni 'yì 'bi Róma. ²⁸ Máílì kóo gî ro zíma ówo éyì bì ndîşiní í'bî ngbángá a gî roa ní. Zíma 'dí'bi wo ndéré kíe kó'dú mingburoko 'yì 'dècî ngbanga e. ²⁹ Zíma ówo a kídí luyú ené ledre bì ni útúásá do úfu wo togú mbú do óto wo simi sîgîni gî roa ní wá. Ledre bì uku otoní roa ní, yì ené ledre lorù eyé 'bi Yúda e. ³⁰ Simi bì máúwú ya yemení ledre go gî ro úfu wo ní, geré zíma kása wo zíyì íri. Máúku ledre go zí 'yì ga bì uku otoní ledre roa ní, idíní ndéré úku ledre ga gére née kó'dúyì íri.

³¹ Gî ore née ní, zí asikíri ga gére née méngî a tí káa zí bì manda eyé uku ní. Zíye 'dí'bi Páwulo kî ndulù née ndéréóguyé gî simi gara bì Anitipatirîsi ní. ³² Simi bì bì arálo'bó roné ní, zí asikíri máa yée ga bì nderéní 'bi eyé kî sîndíye ní ndá'balúgu royé do bi eyé 'bi asikíri e bì simi Yerusaléma ní. Zíye ga bì nderéní 'bi eyé kî usáni ní ókpóye kî Páwulo. ³³ Simi bì asikíri ga bì 'diyìotoní Páwulo oguní simi Kayisariya ní, zíye í'bî wáraga bì mongú manda eyé éké zí gávana ní, do ótoómo Páwulo do sîlî a. ³⁴ Zí gávana ólo wáraga née, zía ndú'yú Páwulo kídí, “Ógù gî simi kángá máa wo be 'di?” Zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, “Gî simi Silísiya.” ³⁵ Gî ore, zí gávana úku ledre kídí, “Mááyí úwú ledre gî royì simi bì 'yì ga bì i'bíní ngbángáyì ní oguní go ní.” Zía úku ledre kídí Páwulo idí idí mîbándáne simi mongú 'be 'bi ngére Eróde.

24

Páwulo do ngbanga kó'dú Fîlekisi

¹ Kací ledre née mengi lá sǐlǐ ñyí, zǐ mongú 'yí 'dáná éyí, Ananiya ñnyíyé kí ngíti géyí mingburoko 'yí e nda kí ngíti o'do bi owo ofu lorú go ní kí ñríné Tetúlu ndéréye simi gara bi Kayisariya ní kí ledre eyé bi uku otoní ro Páwulo ní, óto a kó'dú gávana. ² Simi bi ndolo oguní Páwulo ní, zǐ Tetúlu tónóne óto ledre ené e kó'dú Fílekisi káa zǐ ba, “Mongú 'yí, tú'dú simibi bi mengizé sǐ sǐlǐyí ní oto zéé go zǐ ndisi ezé ídine bilámáne. Komokenzi eyí bi 'bi ótoyéme ledre oyólo'bó toso ledre go zǐye ídiye bilámáye simi kángá ba. ³ Bi kenée ní, mongú 'yí Fílekisi, azé kí mongú rokinyi kí ndisi í'bílúgu mbófo éyí zǐyí kací ledre bi méngi yéé zǐze do tú'dú misi'di e do bi e mbá ní. ⁴ Tí lá káa bi mááyí 'dí'bionzó sǐndí kadra eyí, mándéndí romá zǐyí gǐ ro zǐyí índi mbílíyí úwú owú gbúgbú ledre bi tarazé ba.

⁵ “Owozé go, o'do ba ni 'yí méngi bisinyí ledre. Ndisi ési mimbé'de kési simi Yúda e zǐye ndisi ñnyíyé kí okó do sogo kángá ba mbá ne. Ni kpá ne manda 'bi 'yí ga bi 'yí lódú kací Yésu 'yí 'bi Nazeréta ní. ⁶ Ayí go kpá íngbí roné óto 'Díçí 'bi Lomo káa do bi lúyú ledre. Gǐ zǐ kényí née zǐze 'dí'bi wo. ⁷ Tí lá zǐ Lisíya bi manda 'bi asikíri 'bi Róma e ní óguné kí asikíri ené e do 'dí'bíoyó wo gǐ zǐze kí cóngó ro. ⁸ Togú ndú'yú wo ní, ayí útúásá ówo a kídí ledre ga bi ukuzé yéé gǐ roa ba ní, niyí mbá ma'díi ledre e.”

⁹ Zǐ Yúda ga bi kóo ore ní ngúnngu a kídí, ledre ga gére née niyí mbá ma'díi.

Páwulo uku yomo roné kó'dú Fílekisi

¹⁰ Simi bi gávana ndolo Páwulo gǐ ro úwú ledre gǐ tara a ní, zǐ Páwulo úkulúgu ledre zǐa kídí, “Mongú 'yí, máówo bú kídí 'déci ngbanga go kí tú'dú simibi e simi kángá 'bi Yúda e ona. Bi kenée ní, mááyí kí rokinyi gǐ ro zǐma úku ledre gǐ romá gǐ

'dáa kó'dúyí ona. ¹¹ Káa zǐ bi ówo bú kí royí ní, sǐlǐ okpó aka sokó doa gbre (12) simi bi mándéré ini ini zǐ Lomo simi Yerusaléma ní wá.

¹² Yúda e ogu ndikiní eyé máa kí íti kangú kí 'yí e simi 'Díçí 'bi Lomo wá. Gbawá kí ési ledre simi 'yí e simi 'Díçí Kótruro e togú mbú do ngíti bi kpí simi Yerusaléma ona ní kpá wá.

¹³ Bi kenée ní, utúasání eyé 'dódo ma'díi ledre máa bi ni 'dódo ledre bi ndisi ní úkuóto a romá née wá.

¹⁴ “Ledre bi mááyí ngúnngu a zǐyí ní ni, Mándisi óto úndru Lomo 'bi bulúnduzé e kí ndisi lódú Misi'di 'bi Ngére Yésu bi Yúda e ukuní kídí ni bicayiné ní. Mángúnngu zaá ledre ga bi utúasání kací lorú 'bi Músa ní, kí yéé ga bi miékéye simi búku 'bi nébi e ní mbá. ¹⁵ Mááyí kí óto komo ro Lomo cé káa zǐ 'bi Farúsáyo e bi kídí Lomo ni karanée úru 'yí e mbá gǐ simi umbu, bilámáye kí bisinyíye ní. ¹⁶ Gǐ zǐ kényí née ní, zǐma í'bí romá ndisi méngi ledre bi ma'díi do komo Lomo kpá kí 'yíma'dí e ní.

¹⁷ “Gǐ do kací tú'dú simibi bi ngára mánda simi Yerusaléma wá ní, mándéré kóo íri kí kési zǐ 'yí amá e, sáká éyí zǐ 'yí lerí e nda kí 'dáná éyí e zǐ Lomo. ¹⁸ Simi sǐndí kadra bi kóo mándisi méngi ondú bi ni óto 'yí zǐa ídine drá ní, zǐye ogu ndiki máa do ligá 'Díçí 'bi Lomo kí méngi a. Ndazé kóo íri tú'dú wá, ledre bi zǐa ídine bisinyíne ní ndaá kpá wá. ¹⁹ Tí lá ngíti géyí Yúda ga bi oguní gǐ simi kángá 'bi Ásiya ní niyí kóo ore. Utúasá kóo miútúasá zǐye óguyé kó'dúyí ona í'bí ngbángama togú ledre ni tarayé romá yá. ²⁰ Togú mbú yéé ga bi niyí ona ba, idíní úku 'dódo lúyú ledre bi owoní romá simi bi 'di'bioguní máa kó'dú mingburoko 'yí 'déci ngbanga e ní. ²¹ Odu ledre bi máúku ní dujú kǐé'do simi bi mááyí mitóromá kó'dúye ní yaá, “Di'bioguní máa karaba do ngbanga ona ba gǐ zǐa bi mángúnngu kídí Lomo ni karanée úru 'yí e gǐ simi umbu ní.”

22 Gi ore, Fílekisi bi owoyeme ledre gi ro Misi'di 'bi Ngére Yésu bú ní, zía úcuómo Páwulo e kí 'yi ga bi ukuotoní ledre roa ní kídí idíní múkú. Zía úku ledre zíye kídí, “Simi bi Lìşiya mongú manda 'bi asikíri 'bi Róma e ni ógu ní, mááyí ógu úku ledre simi ledre esé née.” 23 Zía úku ledre zí mongú 'yi 'bi asikíri bi ndişì lúru kací Páwulo káa bi ni ngásá ní kídí, idí idí mibándáne, tí lá idíní ootomo owú bifúó zía idíne kí ro doné kí ezegámága, ga bi ndişiní sáká wo kí éyí ga bi ili yée ní.

Páwulo likpí ledre Yésu zí Fílekisi e kí Durusíla

24 Gi do kací sílí cúku'dée, zí Fílekisi kí me'bené Durusíla, bi ni 'yi 'bi Yúda ní ndéréye do bi bi ndişiní bándá Páwulo doa ní. Zí Fílekisi kákasa kací Páwulo gi ro zíye úwú ledre ngúnngu ledre Kírésito Yésu gi tara a. 25 Tí lá bi Páwulo odro aka lá gi ro éyí bi 'yi ni méngí a zía óto Lomo kí rokinyi, bándá ro'yi kí ledre 'bi sındí kadra 'bi 'dəcì ngbanga ní, zí ngirì útúne simi Fílekisi zía úku ledre kídí, “Cakaba ba ní asá go ore. Mááyí ndólo yíi togú máówo bifúó go ní.” 26 Simi sındí kadra bi kéyí kéré née, Fílekisi oto kóo komoné kídí Páwulo ni úgú komoné kí kési. Née sí ledre bi kóo ndişì kákasa kací Páwulo kpuřú kpuřú zíye ndişì ódroyé kéne ní.

27 Gi do kací simibi gbre, zí Porúkiyo Fésito óguné káa do gávana do bi kací Fílekisi. Tí lá gi zía bi Fílekisi ili zí Yúda e ídiye kí rokinyi gi zíne ní, zía ótoómo Páwulo zía idíne simi síginí.

25

Páwulo úku yómo roné kó'dú Fésito

1 Sílí ota (3) gi do kací bi Fésito ogu káa do gávana 'bi káŋgá née ní ní, zía ìnyiné gi simi gara bi Kayisariya ndéréne simi Yerusaléma, 2 kídí bi manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e kí mingburoko 'yi 'bi Yúda e oguní

kí ledre bi ukuotoní ro Páwulo ní. Zíye úku ledre zí Fésito, 3 gi ro zía sáká yée 'dì'biógu Páwulo zíye simi Yerusaléma kí sómú ledre bi gi ro zíye sòngó wo do misi'di gi ro zíye úfu wo ní. 4 Zí Fésito úkulúgu ledre zíye kídí, “Páwulo ni mibándáne simi síginí simi gara bi Kayisariya, máa kí romá mááyí ógu ndá'balúgu romá íri do sílí ga ba. 5 Idízé ndéré kí ngíti géyí manda esé e simi Kayisariya zíye í'bí ngbángá Páwulo íri togú luyú tí ledre go yá.”

6 Gi do kací née ní zí Fésito ndişiné kíye ore éyí 'bi sílí ìnyí doa ota (8) togú mbú sokó (10) yá, zía ìnyí ndá'balúgu roné simi Kayisariya. Simi bi miará née zía ndéréne do bi bi ndişì úku ngbanga doa ní, zía úku ledre ya idíní ógu kí Páwulo. 7 Simi bi Páwulo ogu ní, zí Yúda ga bi oguní gi simi Yerusaléma ní tónóye úkuóto mingburoko ledre máa yée ga bi utúasání úku 'dódo ma'dú ledre ga gére wá ní ro Páwulo.

8 Tí lá zí Páwulo úku yómo roné kídí, “Máméngí amá bisinyí ledre kí lorú 'bi Yúda e wá, togú mbú ro 'Dícì 'bi Lomo kí Káyísara kpá wá.”

9 Tí lá gi zía bi Fésito ili zí ledre ené émené ro Yúda e ní, zía ndú'yú Páwulo kídí, “Útúásá go ndéré simi Yerusaléma gi ro do 'dəcì ngbanga eyí kó'dúma íri?”

10 Zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, “Mátóro ba do bi bi Káyísara ndişì 'dəcì ngbanga doa ní, ni bilámáne do 'dəcì ngbanga romá ona. Máméngí amá bisinyí ledre zí Yúda e kíé'do káa wá, káa zí bi yíi ówoyéme bú bilámá née ní. 11 Togú máidí bisinyí 'yi bi máméngí ledre bi ni útúásá gi ro do úfu máa ní, káa bi máígí romá gi zía wá. Tí lá togú ledre bi ukuotoní romá née nda 'bi ené ma'dú wá, 'yi bi ni í'bí máa zíye gi ro do úfu máa ní ndaá 'bi ené wá. Ni bilámáne zí Káyísara 'dəcì ngbangamá ne.”

12 Gi ore, simi bi Fésito lurúní bi simi ledre née kí mingburoko 'yi

'decì ngbanga ené e ní, zí Fésito úkulúgu ledre zía kídí, “Káa zí bi úku go kídí née ni ndéré kí ledre ené zí Káyísara 'decì ngbangané ne ní, áyí go ógu ndéré kí ledre eyí 'dá'dá kó'dú Káyísara.”

'Di'bioguní Páwulo kó'dú Agurípa e kí Būruníke

¹³ Gi do kací owú sǐlǐ cúku'dée, zí ngére bi Agurípa kí lémíné Būruníke ní óguyé ngu simi Kayisariya gi ro 'dí'bi Fésito simi sūmu. ¹⁴ Gi do kací bi ndìshìní ore kí sǐlǐ cúku'dée ní, zí Fésito úku yéme ledre bi gi ro Páwulo zí ngére née kídí, “Ngíti o'do ni bo Fílekisi ootomo wo simi sǐgìní ona. ¹⁵ Nda simi bi mándéré simi Yerusaléma ní, zí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e kí mingburoko Yúda e í'bí ngbángá a zíma. Zíye ndú'yú máa gi ro zíma 'decì ngbanga roa.

¹⁶ “Zíma úkulúgu ledre zíye kídí, ondú 'bi Róma e 'decì ené ngbanga ro 'yì 'dá'dá gi zí ngbanga wá, 'búo togú 'yì bi i'bíní ngbángá a kí 'yì bi i'bí ngbángá ní toroní go úku ngbanga dongaráye, zí 'yì bi i'bíní ngbángá a ní úkulúgu ledre kací ledre bi ukuotoní roa ní.

¹⁷ “Simi bi oguní ní, lu'bú wá, kílonódó a née geré zíma sǐkpì ngbanga, zíma úku ledre do ndéré 'dí'biógú o'do née. ¹⁸ Zí 'yì ga bi i'bíní ngbángá ní tóroyé 'dága úku ngbanga. Tí lá ukuoguní eyé ledre bi Páwulo mengì bisinyíne káa zí bi kóo mándìshì sómú a ní wá. ¹⁹ Ledre bi kóo ndìshìní úku a ní, yì ené ledre gi ro ngúnngu ledre eyé 'bi Yúda e kí ledre ngíti o'do bi kóo uyu kí ìrìné Yésu bi Páwulo ndìshì úku ledrea ya ni tridri ní.

²⁰ “Ma'díi ledre bi zíma ówo'dí'bi a simi ledre ba, gi ro zíma ndú'yú Páwulo kíe ní nda 'bi ené wá. Zíma ndú'yú wo togú ni útúásá zía ndéréne simi Yerusaléma gi ro do 'decì ngbanga máa née íri yá.

²¹ Tí lá zí Páwulo úkulúgu ledre

kídí, ni bilámáne do bándá née ona gi ro zí Káyísara 'decì ngbangané. Zíma úku ledre idíní ótolúgu wo simi sǐgìní, gi simi sǐndí kadra bi mááyí kása wo do ngbanga 'be 'bi Káyísara ní.”

²² Zí Agurípa úkulúgu ledre zí Fésito kídí, “Máíli úwú ledre née cú máa gi tara o'do née.” Zí Fésito úkulúgu ledre zía kídí, “Áyí úwú a gi tara a kílonódó.”

'Di'bioguní Páwulo kó'dú Agurípa

²³ Zí bi áráló'bó roné, zí ngére Agurípa e kí Būruníke ési bilámá bongó 'bi 'yì ga bi kí ledreyé owóowó ní royé ógu ólúye kíe simi 'dìcì ngbanga. Niyí kí mingburoko manda 'bi asikíri e kí mingburoko 'yì ga bi kí ledreyé owóowó simi gara ore ní. Zí Fésito úku ledre idíní 'dí'biógú Páwulo 'dìcì íri. ²⁴ Zí Fésito úku ledre kídí, “Ngére Agurípa kí 'yì ga bi azé kéye 'dìcì ona ní mbá, lúrúsé aka o'do ba. Bi Yúda ga bi simi Kayisariya ona kí yé ga bi simi Yerusaléma oguní í'bí ngbángá a zíma ní. Ukuní ledre gi roa kí ndìshì gbúrógbóye kídí mándá ótoómo wo zía idíne tridri wá. ²⁵ Tí lá máówo amá éyì bi mengì bisinyíne zía útúásáne gi ro do úfu wo ní wá. Bi uku ledre go kídí née ili ndéré kí ledre née 'dá'dá kó'dú Káyísara ní, máyéme sómú ledre go gi ro kása wo simi mongú gara bi Róma ní. ²⁶ Tí lá ledre ndaá taramá bi zíma éké a gi roa zí ngére Káyísara ní wá. Née sǐ ledre bi má'dí'biógú wo kó'dúse okpó rá kó'dú ngére Agurípa gi ro zise lúru bi simi ledre ené, ambí owone mááyí ówo ledre bi zíma éké a gi roa ní gi zise. ²⁷ Ndaá miútúásáne gi ro zíma kása 'yì bi ni mi'dí'biné simi sǐgìní ngará ma'díi ndaá simi ngbángá bi i'bíní roa wá ní wá.”

26

Páwulo uku ledre gi roné zí Agurípa

¹ Zí Agurípa úku ledre zí Páwulo kídí, “Otoomoní misi'di go zíyí, gi ro zíyí úku ledre bi gi royí ní.” Zí Páwulo kóco komo sílíné, zía tónóné líkpí ledre gi roné káa zí ba. ² “Ngére Agurípa, málúru romá kídí kodo amá ni bo, bi karaba mááyí go úku ledre gi romá kó'dúyí ona gi simi tú'dú ledre ga bi mbá Yúda e ndíşiní úku a gi romá ní. ³ Kíngaya gi zía bi ówoyéme ondú kí kangú 'bi Yúda e mbá bú ní, mándéndí romá go zíyí gi ro zíyí ídrí mimbé'deyí úwú ledre bi mááyí úku a ba.

⁴ “Yúda e mbá owoní ndíşí amá simi bi mááyí aka do owúma ní bú. Owoní ledre ga bi mándíşí méngí yée simi mizefí ndíşí amá dongará 'yí amá e simi mbigí kánga amá kí simi Yerusaléma ní mbá bú. ⁵ Owoní ledre gi romá go kí tú'dú simibi e. Utúasání bú líkpí a zíyí togú iliní go kenée ní kídí 'dá'dá kóna mááyí ngúru 'yí bi toro ngbúo gi ro ledre ngúngu ledre ezé káa zí Farúsáyo e ní. ⁶ Bi ba ní 'di'bioguní máa go do ngbanga gi zía bi mándíşí óto komomá gi ro éyí bi kóo Lomo mójú ledre a zí bulúnduzé e ní. ⁷ Ba mójú éyí bi sí dozé ga bi sokó doa gbre ndíşiní óto komoyé gi roa, zíye ndíşiyé ini ini zí Lomo kí ndulú e kí kadra mbá ní. Ngére, Yúda e i'bíní ngbángama ba gi zí kényí née. ⁸ Éyí bi ni miórúné zise ga bi ona gi ro zise ngúngu a kídí Lomo uru umbu bú gi zía ní 'di?

⁹ “Máa kí romá, mándíşí kóo gámásó'do misi'di bi ni útúasá fála ledre 'bi Yésu 'yí 'bi Nazeréta ní. ¹⁰ Née ledre bi máméngí wo simi Yerusaléma ní. Manda ga bi 'bi 'yí 'dáná éyí e ní i'bíní roko'bu zíma ndíşimá óto tú'dú 'yí ga bi 'bi Yésu ní simi sígíni. Simi bi togú 'deciní ngbangayé gi ro do úfu yée yá, zíma ndíşí tóromá sogo ledre bi kídí idiní

úfu yée ní. ¹¹ Zíma ndíşí gámá andá romá kí'dí tú'dú simi 'Díçí Kótruro e gi simi ngíti a 'duo simi ngíti a ndíşí i'bi 'do'dó royé, gi ro zíye úku sínyí ledre gi ro Kírésito. Mimbé'demá esí kóo royé go gbála zíma ndéréma kí gámásó'do yée gba simi kánga 'bi 'yí lóngó e gi ro 'dó'do yée.

¹² “Née sí ledre bi kóo mándéré gi roa simi gara bi Damásika ní. Manda ga bi 'bi 'yí 'dáná éyí e ní ukuní ye kí roko'bu bi i'bíní zíma ní. ¹³ Ngére, simi bi 'di'bizé misi'di go mindéréze ní, kí yana kadra zí mongú bimióngó óngóne gi komo ere cigíma kí 'yí ga bi kóo azé kéye ní gbaá. ¹⁴ Zíze útúze mbá bi, nda née ní zíma úwú kúru 'yí kí úku ledre zíma kí tara Aramáyika kídí, 'Sáwulo, Sáwulo. Éyí bi ndíşí 'dó'do máa gi roa kenée ní 'di? Ndíşí née 'di'biógú bisinyí ledre zíyí kí royí.’

¹⁵ “Zíma ndúndu'yú kídí, 'Áyí náambi Ngére?”

“Zía úkulúgu ledre zíma kídí, 'Née máa Yésu 'yí 'bi Nazeréta bi ndíşí 'dó'do wo ní. ¹⁶ Tí lá İnyiógu mu zíyí tóroyí 'dága do şindiyí. Má'dódo romá zíyí gi ro zíyí idiyí káa do 'yí moko amá ndíşí úku 'dódo ledre ga bi ówo yée gi romá ní kí yée ga bi mááyí karanée 'dódo yée zíyí ní. ¹⁷ Mááyí yómo yí gi zí Yúda e kí 'yí ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní. Mááyí ógu kása yí zíye ¹⁸ gi ro zíyí líkpí komoyé, zíye olúóguyé gi simi mituluru simi bimióngó, gi sí sílí roko'bu 'bi Satána do sílí Lomo, gi ro zíye ngúngu ledremá, Lomo ni ótoómo lúyú ledre eyé, zíye olúye dongará 'yí ga bi Lomo gelé yée go ní.’

¹⁹ “Ngére Agurípa, gi ore mákála amá ledre bi Ngére Yésu uku ya máidí méngí a simi bi 'dodo roné zíma gi komo ere ní wá. ²⁰ Má'dódoútú ledre gi roa zí Yúda ga bi simi gara bi Damásika ní, gi ore simi Yerusaléma, nda kí simi kánga 'bi Yúdáya mbá, odu a zí

'yi ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní. Má'dódo zíye kídí idíní óyóló'bó mimbé'deyé zíye ndá'baóguyé zí Lomo, zíye ndísiyé méngi ledre ga bi ni 'dódo a kídí oyólo'bóní mimbé'deyé go ní.

²¹ “Née sí ledre bi Yúda e 'di'biní máa gi do ligá 'Díci 'bi Lomo áyíye gi ro úfu máa ní. ²² Tí lá do sílì ba, Lomo ndísi sáká máa née. Mátóro ona ba uku ledre zise mingburoko 'yi ga bi kí ledreyé owóowó ní kí yé ga bi ndaní kí ledreyé owóowó wá ní mbá. Máúku amá ledre rómo gi do ledre bi nébi e kí Músa ukuní kídí ni ógu méngi roné ní wá. ²³ Bi ya kídí, Kírésito ni 'dó'dó kí, zía ídine ne mizefi 'yi bi ni úrú gi simi umbu, ni ótrú kodo bimióngó zí 'yi ené e kí 'yi ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní.”

²⁴ Páwulo líkpì ogu aka ledre lá gi kára ní, zí Fésito gbúrógbóne kídí, “Páwulo, rífu yí eyí go. Mongú ólo ledre bi ólo ba ni go óto yíi zíyí rífuyí.”

²⁵ Zí Páwulo úkulúgu ledre zí Fésito kídí, “Gávana, mándá amá 'yi rífu wá. Mándísi líkpì née mbigí cóngó ledre bi ma'díi ní. ²⁶ Máéré amá ngiri kí úku ledre zí ngére Agurípa wá, gi zía owo ledre gi ro ledre ga gére née bú. Máówo bú ma'díi kídí ledre ga bi máúku yé ba, 'di'bi do ledre ga gére née go mbá gi zía méngini kóo royé miótoécine dogboru bi wá. ²⁷ Ngére Agurípa, ngúngu ledre ga bi 'bi nébi e ní bú? Máówo bú kídí ngúngu bú.”

²⁸ Nda gi ore zí Agurípa úku ledre zí Páwulo, “Sómú 'bi eyí yá simi owú síndí kadra bi cúku'dée ba útúásá go óto máa zíma ídíma 'yi 'bi Kírésito?”

²⁹ Zí Páwulo úkulúgu ledre kídí, “Togú owú síndí kadra cúku'dée togú mbú mongúne, ini amá ni zí Lomo kídí yíi kí 'yi ga bi karaba bi uwúní ledre bi máúku ba ní, idíní ngúngu ledre Yésu káa zí máa ní, tí lá ndaní ónzó sée simi sígini wá.”

³⁰ Gi ore zí ngére e ìnyiyé 'dága, kí gávana e kí Búrúnike nda kí 'yi ga bi kóo niyí kéye ní. ³¹ Zíye olúóguyé gi 'díci ndéréye, simi bi ndísiní ódro kí úkuló'bó ledre née dongaráye ní, zíye úku ledre ya, “O'do née méngi ené bisinyí ledre bi gi ro do úfu wo togú mbú óto wo simi sígini ní wá.”

³² Zí Agurípa úku ledre zí Fésito ya, “Ídí o'do née ndaá úku ledre kídí née ni ndéré 'dá'dá zí Káyísara 'déci ngbangané ne wá, káa bi i'díze sílize gi roa go zía ndéré ené.”

27

Páwulo 'dogu bi ndéréne simi Róma

¹ Simi bi yemezé sómú ledre gi ro zíze 'dógu bi ndéréze simi kánga bi Ítali ní, do í'bi Páwulo e kí ngiti géyi 'yi ga bi niyí kéye simi sígini ní do sílì mongú 'yi 'bi asikíri e kí ìriné Zúluya, bi ni ne manda zí asikíri ga bi ndísiní ndólo yé do okó 'bi Káyísara ní. ² Zíze ékize simi mongú kurúngba gi simi gara bi kí ìriné Adaramiti bi ni go nziyiné gi ro ndéréne simi gara ga bi do mama bi dongaráye kí kánga bi Ásiya ní. Zíze 'dógu bi sága. Azé kóo kí Arisitáka bi 'yi 'bi gara bi Tasalonika bi simi Mekedoníya ní.

³ Simi bi bi arálo'bó roné ní, zíze ndéréóguzé simi gara bi kí ìriné Sidóna. Mimbé'de Zúluya ni kóo bilámáne ro Páwulo kingaya, zía í'bi mishi'di zí Páwulo zía ndéréne kí lúru ezegámáne e gi ro zíye sáká wo kí éyi bi ili ní. ⁴ Zíze ìnyizé ndéréze gi ore, gi zía bi kóo azé sí síli ní, zíze ízi rozé óyóomo cúkú Sáyípuroso mi'dí do ngeli. ⁵ Simi bi 'doguzé mikavu sága do mama kánga ga bi Silísiya kí Pamafiliya ní, zíze óguzé simi gara bi ndísiní ndólo a Míra bi simi kánga bi Lísíya ní. ⁶ Gi simi Míra, zí mongú 'yi 'bi asikíri e née óto zée simi mongú kurúngba bi ogu gi simi gara bi Alakizandaríya bi simi Ízibiti gi ro

ndéréne simi Ítali ní. ⁷ Zíze ndéréze gi ore tí ndoo kí tú'dú sǐlǐ e zíze ndéréóguzé gbóo cigí gara bi kí ìrìné Nidúsu ní. Simi bi sǐli ni nda go kí roko'buné kíngaya, utúasázé lolu ndéré mbí kó'dúze wá ní, zíze ízi rozé dogboṛu cúkú bi Keréto bi oto asá roné ndro kí bi bi ndìsiní ndólo a Salamúne mi'dí do anú ní. ⁸ Gi ore zíze ndéréze fú lá ndoo gbóo kací kó'dú gbúróngó Keréto, zíze ndéréóguzé do bi bi kí ìrìné Bilámá bi bándá kurúngba e bi gbóo kí gara bi Laséya ní.

⁹ Ndìsìzé kóo ore kí ngbángbá sǐlǐ, ndéré kí kurúngba ni yí ené kóo go bisinyíne kíngaya gi zía nées kóo gi do kací Sǐlǐ 'bi Órú Éyí* miánu. Zí Páwulo úku ledre zí 'yí ga bi niyí kéye ní ya, ¹⁰ “Ya'dá e, mindéréze gi ona 'dá'dá ni ógu ídí bisinyíne kíngaya. Kurúngba ezé ni síníyí kí éyí ga bi roné ní mbá, ngíti géyí yá, iní ni kpá 'dí'bi ókpó 'yí.” ¹¹ Tí lá mongú 'yí 'bi asikíri e nées oto ené komoné ro ledre bi Páwulo uku ní wá, lodú nda yí ené kací ledre 'bi 'yí kpúrónyó kurúngba e kí ledre bi mǐngí kurúngba ukuní ní. ¹² Gi zía bi gbúróngó mikavu bi ndìsiní bándá kurúngba e simi a ní utúasá gi ro zí 'yí e ndìsiyé simi a kí lǐmí wá. Zí tú'dú 'yí e yéme sómú ledre kídí, idíze mu ndéré gi ona kí óto komo gi ro zíze óguzé simi gara bi kí ìrìné Phonékisi bi simi kángá bi Keréto ní togú ni útúasá yá, zíze ndìsìzé ore kí lǐmí ba.

Migombi kangba kurúngba komo mikavu

¹³ Simi bi owú sǐli tonó ílí gi 'dí do anú ní, zí 'yí kpúrónyó kurúngba e sómú 'bi eyé kídí ledre bi kóo yéé ilíní wo ní utúasá go. Zíye ìmbíóyó késí bi ndìsì ódóngéřì kurúngba simi iní káa bi ni ndéré ní, zíze tónóze ndéréze kací kó'dú gbúróngó Keréto. ¹⁴ Tí lá gi do kací

owú sǐndí kadra cúkú'dée, zí mongú bisinyí sǐli bi 'yí e ndìsiní ndólo a “sǐli gi 'dí do ngelí mi'dí gbéere ní” óguné kpurú gi 'dí simi cúkú girí. ¹⁵ Zía kpéere mongú kurúngba ba bisinyíne kíngaya bi ndéréze ndaá 'dá'dá gi zí mǐgombi nées wá. Zí 'yí kpúrónyó kurúngba e nda lá ótoómo a zí mǐgombi ndéréne kíe kídí bi ndìsì ílí 'díyí roné ní. ¹⁶ Simi bi okpóomozé owú cúkú bi kí ìrìné Kawuda mi'dí do anú ní, kí 'do'dó ga géere nées mbá, zíze 'dí'biógu owú kurúngba bi ndìsì sáká 'yí e simi ledre bi kakara ní tí do roné. ¹⁷ Zíye ìmbíóto owú kurúngba nées do mongú kurúngba zíye ódóngéřì mongú kurúngba nées kí ká'dá ngírì. Eréní ngírì káa bi yéé niyí ngásá ógu do bi bi sayi urú 'dutu komo iní do bi bi ndìsiní ndólo Sítiresi bi simi kángá bi Líbiya ní, zíye ónzólúgu késí bi ndìsì ówóngéřì kurúngba káa bi ni ndéré ní simi iní do ótoómo sǐli zía ndìsiní ítrí mongú kurúngba ne ndéré kíe. ¹⁸ Simi bi bi arálo'bó roné ní, cóngó ro mǐgombi kí mikáda iní tatá nda 'dá'dá zíze tónóze úcúoyó éyí ga bi simi mongú kurúngba ní 'dá'ba. ¹⁹ Sǐlǐ ota gi do kací ledre nées ní, zíye úcúoyó ambá éyí ga bi simi mongú kurúngba ní 'dá'ba cú kí sǐliye. ²⁰ 'Dí'bi zéé tú'dú sǐlǐ utúasázé lúrúndíki kadra togú mbú kele wá. Mǐgombi ni 'bi ené fú lá ro moko ílí ené kí roko'buné kíngaya. Odu a, zíze 'dí'bióyó ledre bi ya azé ómo ní gi simi dozé 'dá'ba.

²¹ Gi do kací bi 'yí ga bi simi kurúngba mengíní go tú'dú sǐlǐ anuní éyí wá ní, zí Páwulo ìnyíóguné 'dága úku ledre zíye kídí, “Ya'dá e idí úwúsé kóo ledre bi máúku zíse kídí ndazé ìnyí gi simi Keréto ndéréze wá ní, káa bi éyí bi zía síníyíne kí ìndrìné káa ní ní ndaá. ²² Tí lá cakaba ní, mándéndí romá go zíse ídísé ódó mimbé'desé,

* **27:9** 27:9 Sǐlǐ 'bi Órú Éyí: Nées sǐlǐ bi mongú 'yí 'dáná éyí ndìsì ólú simi Mongú Bi 'bi Lomo bi simi 'Díçí 'bi Lomo ní ndìsì óyú sáma gi ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi Isiréle e ní. Zí Isiréle e ndìsiyé órú éyí simi kadra máa nées ní. Ólo Lévi 16.

'yi bi ni úyu gi dongarase ní ndaá, mongú kuṛúngba ni síníyí lá ne. ²³ Kí nduluna, Lomo bi mááyí 'yi ené, mándísi méngi moko zía ní, kasa maláyika ené zíma, ²⁴ zía úku ledre kídí, 'Ndá éré ngiri wá Páwulo. Áyí tóro kó'dú Káyisara úku ngbanga née. Lomo yomo 'yi ga bi áse kéye simi kuṛúngba née go mbá gi zí bikidri mimbé'dea bi royí ní.' ²⁵ Bi kenée ní, ya'dá e ídísé ódó mimbé'desé. Máówo bú kídí Lomo ni méngi ledre née tí káa zí bi maláyika uku zíma ní. ²⁶ Tí lá mongú kuṛúngba ni útru roné zía síníyíne kíze do ngíti cúkú."

²⁷ Simi sokó doa eso (14) sílì, migombi ni fú lá ndísi ítrí ló'bó zée komo mikavu bi kí iriné Meditereniya ní. Kí yana ndulú zí sómú ledre óguné simi do 'yi kpúrónyó mongú kuṛúngba e kídí azé go gbóo gi ro 'dógu bi. ²⁸ Zíye ndírabi miólú iní do ówo a kídí miólú a ni mítiri cí gbre. Zíye ndéré 'dóso royé cuku'dée 'dá'dá do kpá ndírabi ándá a, zíye ówo a kídí miólú a ni go mítiri cí kéri a doa sokó. ²⁹ Ngiri ndísi kóo méngi yée káa bi mongú kuṛúngba ni ndéré útru roné ro tutú e, zíye ónzóoto kési ga bi ndísiní ówóngéři kuṛúngba ní eso (4) simi iní gi 'dí sogo mongú kuṛúngba. Zíye ndísiyé iní iní zí Lomo gi ro zí bi ára ndíki yée. ³⁰ Gi ore, 'yi kpúrónyó kuṛúngba e ayíní kóo go gi ro lólo eyé gi simi mongú kuṛúngba 'dá'ba. Zíye ímbíoto owú kuṛúngba bi simi mongú kuṛúngba ní simi iní, lóndo royé káa zí ayíní ndéré óto kési bi ndísi ówóngéři kuṛúngba ní tara somo mongú kuṛúngba. ³¹ Tí lá zí Páwulo úku ledre zí mongú 'yi 'bi asikiri e kí asikiri e ya, "Togú 'yi kpúrónyó mongú kuṛúngba e ndísiní eyé simi kuṛúngba ona wá, ndásé óto komosé kídí áse ídí tridri ní wá." ³² Née ní, zí asikiri e óngo 'déci ká'dá bi odóní owú kuṛúngba kíe ní tu do 'dí sílíye gi roa zía

ndéréókpóne.

³³ Simi bi bi ni aka lá 'bo'bongo gi ro ára ní, zí Páwulo úku ledre zí 'yi ga bi kóo niyí kéye simi mongú kuṛúngba ní gi ro zíye ánu éyí. "Órúsé tarasé cakaba go kí sílì sokó doa eso zise ídise kí mongú sómú ledre, síndí kadra ga gére née mbá ánusé éyí miánu wá. ³⁴ Cakaba ní, mándéndí romá go zise gi ro zise ánu éyí miánu. Sanáse ili éyí miánu gi ro zise ídise tridrisé. 'Yi bi dongarase kíe'do káa bi ni úyu ní ndaá." ³⁵ Gi do kací bi Páwulo uku ledre née kenée ní, zía 'dí'bi ambata do 'bí mbófo éyí zí Lomo do komoyé ore, zía 'déwe a tónóne ánu a. ³⁶ Zí ledre née 'bí roko'bú zise, zise inyize mbá ánu éyí miánu. ³⁷ Azé kóo simi mongú kuṛúngba za mbá (276) míya gbre cí ota doa sokó doa inyi doa kéri. ³⁸ Gi do kací bi 'yi e anuní éyí go zíye léreyé mbá mílere ní, zíye úcuóyó kufú éyí ga bi kóo simi mongú kuṛúngba ní simi mikavu gi ro óto kuṛúngba zía ídine fáfaka.

³⁹ Simi bi bi ongoonzó nda roné go ní, 'yi kpúrónyó mongú kuṛúngba e owo'di'biní mbí irigbéré bi niyí simia ní wá. Zíye lúróndíki do mongú nyára bi were kí sayi doné kó'dú gbúróngó ore. Zíye yéme sómú ledre ya, togú ni útúásá yá, yé niyí kpúrónyó mongú kuṛúngba ndéré tóro kíe do ngáká bi née íri. ⁴⁰ Gi ore, zíye óngo 'déci ká'dá gi ro kési bi ndísi ówóngéři kuṛúngba ní do ótoómo a zía olúne sí iní. Nda simi síndí kadra máa née ní, zíye líkpíoyó ká'dá bi ro éyí bi ndísiní kírigbi iní kíe gi ro zí kuṛúngba ndéréne ní 'dá'ba. Nda née ní, zíye síkpíoyó éyí bi tara somo mongú kuṛúngba ní 'daga gi ro zí síli ndísiné ílì mongú kuṛúngba ndéré kíe 'dá'dá, née go mindéréze do gbúróngó. ⁴¹ Tí lá zí mongú kuṛúngba útru roné ro miúrú sayi do ngásá óguné do ngáká bi. Zí tara somo a lánýáne ngiri utúásá lolu

ndéré wá. Zí sono mongú kurúngba 'déwe sínyi roné nzéré nzéré gí zí bisinyí mikáda iní bi kí roko'buné ní.

⁴² Zí asikíri e yéme ledre gí ro úfu 'yí ga bi kóo niyí mi'dí'biyé simi sígini ní mbá 'dá'ba káa bi niyí ndéré 'dógu bi zíye ngásáókpóye ke. ⁴³ Tí lá mongú 'yí 'bi asikíri ga gére née ili kóo gí ro yómo Páwulo zía ídine trídri, zía úçuómo asikíri ga gére née kí méngi ledre bi kóo yemení née. Zía nda yí ené úku ledre zí 'yí ga bi uçuní bada bú ní kídí idíní mu útú simi iní zíye 'dóguútu bi sága. ⁴⁴ Ngíti géyi 'yí ga gére née idíní 'dí'bi síliye ro ngbangbála kágá togú mbú mi'déwe éyi ga bi gí ro mongú kurúngba ní zíye 'dógu lódú kací lafúye. Née misi'di bi 'doguzé bi doa sága kí sanáze bilámáne ní.

28

Páwulo do cúkú bi Maláta ní

¹ Simi bi 'doguoguzé bi go mbá bilámáne do gbúrógó ní, zíze úwú ledre kídí azé ba do cúkú bi ndisíní ndólo a Maláta ní. ² Zí 'yí ga bi simi cúkú ore ní, 'dí'bi zée simi sümü do bilámá misi'di. Zíye kótú pho'du zíze ndisizé roa gí zí drú gí zía iní ndisi kóo é'di kángaya.

³ Zí Páwulo káka úrú nzi ngírí, simi bi ni go óto a ku pho'du ní, zí kámá gbúgbuóguné gí simi nzi ngírí née gí zí bi miírí zía náná Páwulo ro sílía. ⁴ Simi bi 'yí ga bi ndisíní ndisi simi cúkú ore lurúndikiní kámá kí círingbí roné sílì Páwulo ní, zíye úku ledre dongaráye kídí, "O'do ba ni 'yí úfu 'yí e. Abú omo gí zí umbu gí simi mikavu go ní, ngúru lomo ga bi 'yí 'dəcì ngbanga 'bi 'yí e ní, utúasá ótoómo wo zía ídine trídri wá." ⁵ Gí ore, zí Páwulo fúfuóyó kámá née gí ro sílìne ku pho'du, éyi bi zía ídine roa bisinyíne ní ndaá. ⁶ Ndísíní kóo go lá sóngó Páwulo zí saná a úrúne ngíti géyi yá, 'diya káa ní ni útú geré fi umbu. Tí

lá bi ndisíní má, lurúndikiní éyi bi bisinyí zía méngi wo ní wá ní, zíye óyóló'bó tarayé kídí, "O'do ba ni ngúru lomo káa zí lomo bi kí iriné 'Yí 'dəcì yéme ngbanga ní."

⁷ Gbóo cigí bi bi kotúní pho'du zíze doa née ní, yáká 'bi ngíti o'do kí iriné Pábulisí ni kóo ore, ni ne 'yí bi kí ledrené owóowó simi cúkú máa née. Zía 'dí'bi zée simi sümü kí sílì ota (3) azé ngu e 'be 'bi ené. ⁸ Simi síndí kadra née ní, 'bu Pábulisí ni kóo kí ro miírí kpá kí simikowo mi'dú'duné komo rangba. Zí Páwulo ólúne lúru wo 'dəcì iri, gí do kací ini zí Lomo, zí Páwulo óto sílìne doa zí saná a zázáne. ⁹ Simi bi ledre née méngi roné kenée ní, zí ngíti géyi 'yí ga bi kóo kí ndiyá do cúkú ore ní óguyé zí Páwulo zí sanáye kpá zázáne. ¹⁰ Zíye óto úndruzé do tú'dú misi'di e. Simi bi azé go nzíyizé gí ro 'dógu bi ní, zíye óguyé kí éyi ga bi ilizé yée ní 'bí yée zíze.

Míndéréze gí simi Maláta simi Róma

¹¹ Gí do kací éfé ota (3), zíze ìnyizé ndéréze kí mongú kurúngba bi kóo ni mítóroné ore kí lìmí ní. Mongú kurúngba máa née ni kóo gí simi gara bi Alakizandariya ní, kí lílì kúrógbó do lomo ga bi tongo e, kí iriyé Kásata e kí Pólusu ní roné. ¹² Zíze ndéréóguzé simi mongú gara bi kí iriné Surakúso ní. Zíze ndisizé ore kí sílì ota (3). ¹³ Gí ore, zíze 'dógu bi ndéréóguzé simi gara bi kí iriné Rígímu ní. Simi bi miará a née ní zí sílì tónó ílìne gí 'dí do anú, lá sílì gbre zíze ndéréóguzé simi gara bi kí iriné Potiyólisí ní. ¹⁴ Zíze ówo ngíti géyi 'yí ga bi 'yí lódú kací Yésu ní ore. Zíye úku ledre zíze kídí, idizé ndisi kéye ore kí sílì ìnyì doa gbre. Nda née ní, zíze 'dí'bi misi'di ndéréze simi mongú gara bi Róma ní.

¹⁵ Zí 'yí ga bi 'yí lódú kací Yésu simi Róma ní úwú ledrezé kídí azé go ógu. Zíye lódú ndíki zée zaá

gì simi gara bi Sùu 'bi Apíyosu bi kí 'Dìcì 'bi Ngu e Ota ní. Simi bi Páwulo lurúndiki yéé ní, zí ledre nées í'bí rokinyi do mimbé'dea zía í'bí mbófo éyí zí Lomo gí ro ledre nées. ¹⁶ Simi bi oguzé simi Róma ní, do í'bí misi'di zí Páwulo idí ndísi kí ro doné zí kémbí asikíri ndísiné bándá wo.

Páwulo 'dodo ledre 'bi Lomo simi Róma

¹⁷ Gí do kací sǐlǐ ota (3), zí Páwulo ndóloyóko manda 'bi Yúda e. Simi bi yokoní royé ní, zía úku ledre zíye kídí, “Lafúma e Yúda e, abú máúku bisinyí ledre ro 'yí ezé e kí gí ro ledre ondú bi bulúnduzé e i'biní zíze ní wá, zí manda ezé e 'dí'bi máa simi Yerusaléma do í'bí máa do sǐlǐ 'yí 'bi Róma e. ¹⁸ Simi bi mingburoko 'yí 'bi Róma e lurúní bi simi ledre nées ní, iliní go gí ro í'dí sǐliye gí romá gí zía owoní eyé bisinyí ledre bi máméngí zía útúásáne gí ro do úfu máa ní wá. ¹⁹ Tí lá gí zía bi ngará Yúda e ngununí eyé kenée wá ní, zía óto máa zíma úku ledre kídí ni bilámáne zíma ndéré kí ledre nées kó'dú Káyísara. Ndaá 'bi ené bi ya mándéré nées í'bí ngbángá mbigí 'yí amá e ní wá. ²⁰ Gí zí kéyí nées zíma ndólo sée gí ro lúru sée zíma kpá ódromá kíse. Onzóní máa simi sǐgǐnǐ gí zía bi mángúngu ledre bi zée Isiréle e ndíszé óto komozé gí roa ní.”

²¹ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Ndikizé ezé wáraga gí simi kánga bi Yúdaya kí iriyí wá. Gbawá 'yí ezé bi zía óguné líkpí ledre togú mbú úku bisinyí ledre kí iriyí ní ndaá. ²² Tí lá ilizé úwú sómú ledre eyí gí ro 'yí ga bi ngununí ledre 'bi Yésu go ní, gí zía owozé bú kídí do bi e mbá 'yí e ndísiní úku síní ledre gí ro 'yí lódú kacíga.”

²³ Zíye óto sǐndí kadra kí Páwulo e bi yéé niyí ndíkí simi a ní. Kadra nées ní, zí Yúda ga gére nées óguyé kí tú'dú ngíti géyí lafúye do bi

bi Páwulo ndísi ndísi doa ní. Zí Páwulo úku yéme ledre gí ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo ní zíye kú kí phiyí gí kí tagá. Zía áyíne gí ro zíne 'dí'bi doyé kí ledre Yésu gí simi lorú 'bi Músa kí 'bi nébì e. ²⁴ Zí ledre nées 'dí'bi do ngíti géyí, tí lá ngíti géyí ngununí 'bi eyé e wá. ²⁵ Zíye báyiye kí ndísi íti kangú dongaraye gí do kací bi Páwulo uku odu kúrúne zíye kídí, “Dówú Lomo uku kóo ledre go ma'díi simi bi ukui'bí ledre tara nébì Isáya zí bulúndusé e kídí Lomo uku ya,

²⁶ “ ‘Ndéré mu úku ledre zí 'yí ga ba, “Ásé índi mbílíse úwú sanda bi gí ro Lomo ní má,

tí lá útúásá esé úwú yéme ini ledre bi simi a ní wá.

Ásé kpá lúru éyí ga bi ndísi méngí yéé ní, tí lá útúásásé esé lúru ndíki a wá.”

²⁷ Gí zía simi do 'yí ga ba ni yí ené go mi'dútuné, esi 'dútuní gu mbíliye go,

'dútuní komoyé kpá go mi'dútú.

Idí kóo ndaá kenée wá,

káa bi niyí lúru bi kí komoyé zíye úwú ledre kí mbíliye,

zí simi doyé ówo 'dí'bi ini ledre gí simi a,

zíye ndá'balúgu royé zíma.

Nda nées ní, zíma yómo yéé.’

²⁸⁻²⁹ “Bi kenée ní, málli sée Yúda e, zise ówo a kídí Lomo kasa sanda bi 'bi yómo 'yí e ní go zí 'yí ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní. Niyí úwú a zíye ngunu a.”

³⁰ Zí Páwulo ndísiné ore kí simibi gbre simi 'dìcì ené bi ndísi í'bí késí gí roa nées ní. 'Yí ga bi mbá ndísiní ógu lúru wo ní, zía ndísiné 'dí'bi yéé simi sümü. ³¹ Gí ore, zía ndísiné úku ledre zí 'yí e gí ro 'be 'bi Lomo nda kí 'dódo ledre gí ro Ngére Kírésito Yésu, ngiri ndaá roa wá. 'Yí bi zía úcuómo wo ní ndaá kpá wá.

**Wáraga bi Páwulo eké
zí 'yì ga bi simi
Róma
ní
Ledre gi ro búkú bi
Róma ní**

Páwulo bi 'yìmikása ní eké ledre ba ne zí 'yì ga bi 'bi Kírésìto simi Róma ní. Eké gi ro ótoyéme ledre gi ro ledre ga bi née 'dodo kóo yéé simi ngíti géyì bi e ní zíye. Uku kídí bilámá ledre 'bi Yésu 'dodo kídí Lomo oto 'yì e do sogo káńgá mbá káa do mbigí 'yì ené e kací miméngì ledre eyé e kpá kí ledre ené bi nḡnḡnḡ ní káa be 'di? Uku zí Yúda ga bi nḡnḡnḡ kípá ledre 'bi Kírésìto go ní kídí bilámá ledre née ni kpá bo simi kurú búkú, zí 'yì máa yéé ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní, kídí bilámá ledre née oto yéé go zíye kpá ídíye mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní. Uku kpá kídí utúasázé go kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e, éyì ndaá lolu íri bi kídí azé óto Lomo kí rokinyi simi bi azé ndìsì lódú kací lorù ené kí roko'buzé ní wá. Togú ootoozé 'Dówú Lomo go zía ndìsìné simizé kí 'dodo mbigí ledre e zíze yá, azé ndìsì méngì ledre e káa zí bi Lomo ili ní.

Simi kápita ga bi 12-15 ní, Páwulo í'bí lorù zí 'yì e ro misi'di bi niyí utúasá ídí doa káa do mbigí 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní. Uku ledre gi ro óto 'bú lafú 'yì e, ndro kí yéé ga bi iliní ledre ezé e wá, kpá kí yéé ga bi ndìsìní méngì lará ze ní. Kídí idízé kpá óto úndru yéé ga bi simi akúma Lomo óto yéé dozé ní. Odú a simi kápita 16 í'bí mandá zí ezelámáne ga bi simi Róma ní kí ìrìyè kékíé'do mbá.

¹ Máa Páwulo bi Lomo gelé máa káa do 'yì 'bi moko ené, kpá 'yìmikása ené gi ro ndéré kí úku bilámá ledre ené zí 'yìma'dí e ní,

máéké ledre ba máa zíse, sée 'yì ga bi 'bi Kírésìto Yésu ásé simi Róma ní. ² Née bilámá ledre bi kóo Lomo yemeomo, zía úku a zí nébì ga bi kóna 'desì ékéómo a simi miéké kúrú Lomo ní. ³ Ábuwá, Lomo uku kóo ba ledre kásaógú owú 'bi ené do ndíkíógú wo simi kúfú Dawídi bi kóo ni ngére ní. ⁴ Simi bi Lomo uru wo gi simi umbu ní, zí Lomo ma'dáa í'bí roko'bù zía simi 'Dówúne, zía ídíne Owú 'bi ené bi kí roko'buné ní. Née Kírésìto Yésu bi ni Ngére ezé ní. ⁵ Nda gi zí Yésu ma'dáa, zí Lomo í'bí roko'bù zíze gi ro zíze ndìsìzé úku bilámá ledre ené kie zí kúfú 'yì ga bi ndaní Yúda e wá ní gi ro zíye nḡnḡnḡ a, zíye ndìsìyé óto úndruné. ⁶ Née éyì bi oto máa zíma éké ledre ba zíse gi roa ní, gi zía ásé go kpá ngíti géyì 'yì ga bi 'bi Kírésìto Yésu ní.

⁷ Lomo oto 'búse go kíngaya, née sì ledre bi gelé sée gi roa zíse ídíse káa do 'yì ené e ní. 'Buzé Lomo ma'dáa kí Kírésìto Ngére Yésu idíní í'bí úndru zíse gi do bi zíse ndìsìsé bilámáse.

Páwulo í'bí mbófo éyì zí Lomo

⁸ 'Dá'dá gi zí ledre e za mbá, máí'bí mbófo éyì zí Lomo gi rosé za mbá, gi zía phanda ledre ańga go do bi e kpá za mbá kídí 'dí'bisé sílìse go nḡbúó ro ledre 'bi Kírésìto Yésu bi nḡnḡnḡsé ní. ⁹ Lomo bi mándìsì 'dódo bilámá ledre 'bi Owú 'bi ené zí 'yì e kí mimbé'demá mbá ní, owo bú bilámáne kídí mándìsì ini ini zíne gi rosé kací kadra mbá.

¹⁰ Mándìsì kpá ini ini kídí togú utúasá go kací komo Lomo yá, idí líkpí misi'di zíma, gi ro zíma ngásáógumá íri ónzó komomá rosé. ¹¹ Máíli ngásáógú lúru sée gi ro í'bí yata komokenzì zíse gi ro zíse ídíse kí roko'buzé simi moko 'bi Kírésìto. ¹² Togú azé kése kíé'do simi ledre 'bi Kírésìto bi nḡnḡnḡzè ní yá, azé ndìsì sáká rozé, zíze ídíze kése mbá kí roko'buzé. ¹³ Káa bi máógú ba kóo go íri 'desì, ngíti géyì ledre e

ndịsịní 'dècìómo máa ye. Máílì ógù úku bilámá ledre 'bì Lomo zíse káa zí bì máúku zí tǔ'dù ngítì géyì 'yì e ní.

¹⁴ Lomo iline kídí máídí úku bilámá ledre nées zí 'yì e mbá. 'Yì komokenzì e, kí 'yì máa yée ga bì ngará ndaní 'yì komokenzì e wá ní.

¹⁵ Née sǐ ledre bì máílì ndéré úku bilámá ledre nées zíse simì gara 'bì Róma írí gí roa ní.

Odu misi'di ni duú ngúngu ledre 'bì Kírésìto

¹⁶ Domá utúasá ówó kí úku bilámá ledre 'bì Ngére Yésù zí 'yì e wá. Roko'bu 'bì Lomo nì simì a gí ro yómo 'yì ga bì ngúnguní ledre ené go ní kíe. Tonó kóo go 'dá'dá kí Yúda e, zía nda ndéréóguné gí ro ríkí sǐ do ngítì géyì 'yìma'dí e mbá. ¹⁷ Bilámá ledre 'bì Kírésìto nées 'dodo misi'di bì azé ídí doa káa do mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní go zíse. Odu misi'di ni duú kíe'do togú ngúngu ledre 'bì Kírésìto go zíyì lánýáyì roa. Káa zí bì nì simì miéké kúrú Lomo kídí, "Mbigí 'yì amá e niyí ndíki trídri bì za fí ní gí zía ngúnguní ledre amá go ní."

Lomo ni 'dó'do 'yì lúyú ledre e

¹⁸ Lomo uku'dodo kóo go zíse fúó gí komo ere kídí nées nì 'dó'do 'yì ga bì asiní kí ngúngu ma'díi ledre ené 'du'dorú zíye nda ndịsìyè méngì bisinyí ledre e ní. ¹⁹ Lomo 'dodo tí ledre ené go zíye do tǔ'dù misi'di e mingúngúcuá. ²⁰ Abú utúasázé lúru Lomo kí roko'buné bì odu a ndaá nées wá yá, azé ówo wo kpurú gí simì éyì ga bì otoogu yée ní. Gí zí kéyì nées, utúasání ítí kangú bì kídí yée owoní wo wá ní wá.

²¹ Tí bì owoní Lomo bú ní, iliní óto úndrua wá, i'bíní gbawá mbófo éyì zía. Mimbé'deyé nì yì ené duú ro bicayi ledre eyé ga bì moko ndaá simiyé wá ní. ²² Abú ukuní ledre ya yée niyí 'yì komokenzì e yá, í'ì, ndaní eyé 'yì komokenzì e wá.

²³ Iliní eyé óto úndru Lomo bì nì

trídri za fí ní wá. Ndịsịní nda yì eyé óto úndru lǐlì éyì ga bì 'yì yemení yée ní, káa zí lǐlì 'yìma'dí, lǐlì solú, lǐlì bangá nda kí lǐlì ngítì géyì éyì ga bì káa zí kámá ní. Éyì ga gére nées niyí úyu eyé miúyu.

²⁴ Gí zí kéyì nées ní, zí Lomo i'bí misi'di zíye idíní ndịsì méngì bisinyí eyé ledre ga bì mimbé'deyé ili ní. Zíye nda ndịsìyè go méngì ledre ga bì ndịsì 'dí'biógu dokuwu zí 'yì e ní, akpa dongaraye. ²⁵ Ma'díi ledre bì 'bì Lomo ní iliní eyé ngúngu a wá, zíye nda ngúngu yì eyé ledre ɽanga. Zíye ótoómo kí óto úndru Lomo kenée do nda yì eyé óto úndru éyì ga bì Lomo otoogu yée nées ní. Lomo nì duú ne 'Yì bì do ndịsì óto úndrua ní. Idí kenée.

²⁶ Gí zí ledre cayi eyé ga gére ní, Lomo otoomo sǐlìne gí royé go. Kará e ndịsịní nda go óto lafúye kará e sogoyé káa do kará e. Nées ndaá 'bì ené ledre máa wo bì kóo Lomo otoogu ní wá. ²⁷ Ya'dá e go kpá kenée. Mbigí ledre máa wo bì kóo Lomo otoogu ní, otoomoní nda go kenée ndịsịní nda óto lafúye ya'dá e sogoyé káa do kará e. Lomo nì 'dó'do yée gí zí ledre nées bisinyíne.

²⁸ Káa zí bì asiní go 'du'dorú gí ro Lomo ní, Lomo otoomo yée go, idíní aka mu méngì ledre bì mimbé'deyé ili ní. ²⁹ 'Yì ga gére nées ndịsịní méngì bisinyí ledre e. Niyí 'yì mimbé'de e, ngítì géyì 'yì sógó lafúye, ngítì géyì 'yì óto mimbé'de sinyí ro lafúye, ngítì géyì 'bì eyé 'yì úfu 'yì e, ngítì géyì 'bì 'yì méngì okó e, ngítì géyì 'yì lónodo 'yì e, ngítì géyì 'bì eyé 'yì lǐkpí e, ³⁰ ngítì géyì 'yì tara sinyí e, ngítì géyì 'yì sógó Lomo, ngítì géyì 'yì úku kese e, ngítì géyì 'yì ǐlì e, zí ngítì géyì ídí 'bì eyé 'yì sǐkpí fúndúye 'dága, kací kadra mbá ngítì géyì ndịsịní gámásó'do misi'di gí ro méngì bisinyí ledre e, nda kí yée ga bì iliní 'bì eyé úwú kúrú 'yì ndíki yée wá ní. ³¹ 'Yì ga gére nées

yí eyé bɛyayi 'yì e, ma'díi ndaá simi ledre eyé e mbá wá. Otoní kpá 'bú 'yì e wá, lerí 'yì e mengi yéé kpá wá. ³² Tí bi owoní bú bilámáne kídí togú 'yì e ndìsiní méngi kéyì kenée yá, Lomo ni karanée 'dècì ngbangayé, odu a dujú umbu. Ndìsiní nda yí eyé méngi ledre máa ga gére née akpa ye. Zíye ndìsiyé lóndo 'yì e kídí ga gére née ndaá 'bi ené bisinyí ledre wá, 'yì idíní ndìsi méngi yéé.

2

Lomo ni 'dècì ngbanga 'yì e

¹ Máúku zise, ndásé idí 'yì 'dècì ngbanga lafúse e wá, káa bi Lomo ni 'dècì ngbangasé ke. Gi zía bisinyí ledre bi ndìsiní méngi a zise idíse 'yì 'dècì ngbangayé gi roa née ní, ndìsisé méngi kpá wo. ² Owozé bú bilámáne kídí Lomo ni útúásá ne 'dècì yéme ngbanga bisinyí ledre 'bi 'yìma'dí e káa zí ga gére ní gi zía ni ne kí ma'díi zine. ³ Sée ga bi ásá kpá 'yì lúyú ledre e káa zí lafúse ga gére ní, ásá 'dècì ngbangayé ní, sómúsé Lomo ni ótoómo sée? 'fì, otoómo ené sée wá, ni kpá 'dècì ngbangasé. ⁴ Bilámá ledre bi Lomo méngi zise ili aka 'dècì ngbangasé wá, zía ndìsi útusiminé kí ótoómo ledre zise ní, lúrúsé yì esé káa zí éyì bi řifu mřířu ní? Lomo ili idíse óyóló'bó mimbé'desé zise ótoómo kí méngi lúyú ledre.

⁵ Gi zía bi dosé oru yì ené mióru ngára ilisé óyóló'bó mimbé'desé wá ní, ómosé esé e wá. Kí'dí bi karanée sındí kadra ogu go gi ro zí Lomo 'dècì ngbanga 'yìma'dí e ní, ni 'dècì ngbangasé bisinyíne kíngaya.

⁶ Lomo "ni 'dècì ngbanga 'yìma'dí e miútúásáne kací miméngi ledre eyé." ⁷ 'Yì máa yéé ga bi ndìsiní méngi bilámá ledre gi zía iliní gi ro zí Lomo idíne kí rokinyi kíye, kpá gi ro zía óto úndruyé gi zía ndìsiní óto komoyé gi ro trıdrı bi za fı ní, Lomo ni 'bí

trıdrı bi za fı ní zıye. ⁸ Yéé ga bi iliní ledre 'bi Lomo wá, iliní yì eyé ndìsi méngi ledre bi iliní yì eyé ye ní, Lomo ni 'dècì ngbangayé bisinyíne.

⁹ Kúfú 'yì ga bi ndìsiní lúyú ledre káa zı ga gére ní, Lomo ni 'dècì ngbangayé bisinyíne. Ni tónó a aka fı kí kúfú Yúda e, zía nda óguné kíe ro kúfú 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní. ¹⁰ 'Yì máa yéé ga bi ndìsiní méngi bilámá ledre ní,

Lomo ni mbófo yéé, zía ndìsiné óto úndruyé. Mindìsiyé ni idí bilámáne, ni tónó kí Yúda e zía nda óguné ro 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní.

¹¹ Lomo ifi ené simi 'yì e zía méngi bilámá ledre kpara zı ngíti géyì, zía ótoómo ngíti géyì wá.

¹² Kúfú 'yì ga bi ndaní Yúda e wá, owoní kpá loru bi kóo Lomo 'bí zı Músa ndìsiné 'dódo a ní wá ní, togú luyúní ledre yá, Lomo ni 'dècì ngbangayé kpá kací 'bi eyé miméngi ledre. Togú Yúda e luyúní ledre ye yá, Lomo ni 'dí'bi akpa loru bi kóo Músa ndìsi 'dódo a zıye ní 'dècì ngbangayé kíe. ¹³ 'Yì ga bi niyí útúásá kací komo Lomo ní, ndaá 'bi ené yéé ga bi ndìsiní úwúómo loru 'bi Lomo lá kí mbılıye ní wá, yì ené yéé ga bi ndìsiní méngi ledre ga bi loru 'bi Lomo ili ní. ¹⁴ 'Yì máa yéé ga bi ngára ndaní Yúda e wá, owoní eyé kpá loru 'bi Lomo wá, zıye ndìsiyé méngi ledre ga bi Lomo ni kí rokinyi gi royé ní, ménginí née go ledre ga bi loru ili yéé ní. ¹⁵ Utúásá yì ené go káa zı éyì bi eké omoní kóo loru 'bi Lomo go 'desı do mimbé'deyé zıye ndìsiyé méngi ledre e dujú kací a ní.

Gi zía owoyemení go, miméngi ledre máa wo be 'di ni bilámáne, wo be 'di ni bisinyíne. ¹⁶ Karanée simi odu sındí kadra, Lomo ni 'dí'biógu 'yìma'dí e mbá kó'dúne zı Křrésıto Yésu ndìsiné 'dècì ngbangayé kací miméngi ledre eyé kpá kí misómú ledre eyé e mbá. Née ledre ga bi mándısi 'dódo yéé zı 'yì e ní.

Lorū bi Músa eké ní

17 Sée ga bi ásé Yúda e ndìsìsè mbófo rosé kídí ówoyémésé lorū 'bi Lomo se, zise óto rosé kídí ásé go mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní.

18 Ówoyémésé miméngì ledre ga bi Lomo ili yée ní go, gì zía ówosé lorū ené bú bilámáne útuásásé go ifiyéme dongará ledre e bisinyí a kí bilámá a.

19 Ni simi dosé kídí útuásásé go 'dódoyéme ledre 'bi Lomo zí 'yì ga bi niyí simi mituluru ní, zise ídise zíye káa zí bimióngó ní.

20 Gì zía bi komokenzì kí ma'díi ni simi lorū 'bi Lomo ówosé bú bilámáne ní, zía ídine simi dosé kídí ásé útuásá 'dódo a zí 'yì ga bi owoní aka wá ní, togú mbú zí yée ga bi owoní aka lá cuku'dée ní.

21 Káa zí bi ótosé rosé ya ásé 'yì 'dódo ledre zí 'yì e ní, sara méngìsè lolū ledre máa ga bi ndìsìsè 'dódo a née wá gì zí 'dí? Ndìsìsè úku ledre kídí 'yì e ndaní úgu ugu wá, zise nda mbú ndá'basé kpá akpa se ndìsì úgu ugu.

22 Ndìsìsè úku ledre kídí 'yì e ndaní só'do royé kí 'yì ga bi ofuní royé kéye wá ní wá, zise nda mbú ndìsì méngì ledre ga gére née kpá akpa se. Ndìsìsè kpá úku ledre kídí 'yì e ndaní ndéré zí lomo ga bi yemení yée miyéme ní wá, zise nda mbú ndá'basé kpá akpa se ndìsì 'dí'biúgu dábu ga bi 'bi lomo ga bi yemení yée miyéme ní.

23 Ndìsìsè úku ledre kídí ówoófusé lorū 'bi Lomo go, zise ndìsì ndítí'dófusé do lorū ma'dáa kpá akpa se, ndìsìsè née í'bilúgu komokenyí zí Lomo.

24 Miméngì ledre esé ni yì ené go cé káa zí ledre kóo ekéní simi miéké kúrú Lomo kídí, "Sée Yúda e, 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní niyí ndìsì úku sínìyì irì Lomo gì zise ní."

25 Sée Yúda e, togú ótosé mimbé'desé lá dūú ro útú ngburu, ndaá ro lorū 'bi Lomo wá, moko ndaá simi útú ngburu wá. Togú ndìsìsè go ndítí'dófusé gì do lorū 'bi Lomo yá, ásé ídí esé kpá cé káa zí

'yì ga bi ngára owoní lorū 'bi Lomo wá ní. 26 'Yì máa yée ga bi owoní lorū 'bi Lomo wá, togú ndìsìní go méngì mbá ledre ga bi Lomo ni kí rokinyi gì royé ní, niyí útuásá ídí kací komo Lomo káa do 'yì úwú lorū ené e. 27 'Yì máa yée ga bi owoní lorū 'bi Lomo wá, zíye ndìsìyè méngì ledre ga bi ndìsìní óto Lomo zía ídine kí rokinyi ní, niyí útuásá í'bí ngbángáse, sée ga bi ndìsìsè ndítí'dófú gì do lorū 'bi Lomo ní.

28 Ndìsìsè útú ngburu gì ro do ówo a kídí ásé Yúda e, née lá ledre 'bi sága ba, ndaá 'bi ené gì ro zise ídise mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní wá.

29 Sée Yúda e gì ro zise útuásáse kací komo Lomo káa do mbigí Yúda e, ídísé óyóló'bó mimbé'desé, ndaá 'bi ené dūú méngì ledre kací lorū wá.

3*Bilámá miméngì ledre 'bi Lomo*

1 Mándú'yú aka sée, togú 'yì ni gì simi kufú bi Yúda ní, togú 'yì utú ngburu kací lorū 'bi ondu 'bi Yúda e ní, éyì bi ni kí ledrené owóowó ní 'dí? 2 Máówo bú kídí zée Yúda e Lomo 'dodoṭṭú kóo ledre ené zize.

3 Ni ma'díi ngíti géyì Yúda ga gére née ngunṅuní eyé ledre 'bi Lomo wá. Ndásé sómú ledre bi kídí Lomo ni ótoómo Yúda e go mbá gì ro yée ga bi ngunṅuní ledre ené wá ní wá. Miyéme ledre bi Lomo yeme gì ro í'bí tridri bi za fí zí 'yì e ní, ni yì ené fú lá bo ni í'bí tridri née zíye.

4 Lomo oyólo'bó ené ledre ené wá, éyì bi uku go ní, ni fú lá méngì a. 'Yìma'dí e niyí yì eyé 'yì ranga ye. Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí,

"Lomo, ndaá 'bi eyì 'yì ranga wá.

Simi bi Lomo í'bí tridri née go zì 'yì e ní, 'yì e mbá niyí ówo a kídí Lomo ndaá 'bi 'yì ranga wá."

5 Kací kadra mbá lúyú ledre ezé ndịsị 'dódo a zí 'yị e kídí Lomo ndaá 'bì ené 'yị lúyú ledre wá. Togú kenée yá nì miútúásáne zí Lomo 'dēcì ngbangazé. Mándịsị úku ledre ba kí sómụ ledre bì 'bì 'yịma'dí ní. 6 ƒ'i, ndaá 'bì ené kenée wá. Togú idí kóo kenée yá, sị ledre bì zí Lomo 'dēcì ngbanga 'yị lúyú ledre e gị roa ní ndaá 'bì ené e wá. 7 Togú 'yị uku ledre kídí, "Ranga bì mándịsị ƚanga ndịsị óto ngíti géyị 'yị e zíye ndịsịyé kófó ịrị Lomo gị zía bì Lomo ndaá 'bì ené 'yị ƚanga wá ní, Lomo nì nda 'dēcì ngbangamá gị ro 'dì?" 8 Ngíti 'yị utúásá kpá go úku ledre kídí, "Idízé ndịsị úku sínyi ledre gị ro zí 'yị e ówo éyị bì nì bilámáne ní 'dì?" Ngíti géyị 'yị e ukuní kídí ndịsízé úku ledre kenée. Éyị ndaá 'bì ené kenée wá, ƚanganí yị eyé née ƚanga. Nì miútúásáne zí Lomo 'dó'do 'yị ga gére née.

'Yị e nìyị mbá 'yị lúyú ledre e

9 Ngíti géyị 'yị e gị dongaraze Yúda e somúní 'bì eyé kídí miméngị ledre eyé nì dujú ne bilámáne do komo Lomo rómo 'bì kúfú 'yị ga bì ngára ndaní Yúda e wá ní. Éyị ndaá 'bì ené kenée wá, gị zía zée Yúda e kí 'yị ga bì ngára ndaní Yúda e wá ní, azé mbá 'yị lúyú ledre e. 10 Nì miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí,

"Yị bì kǐé'do káa yaá nì miútúásáne kací komo Lomo ní ndaá.

11 'Yị bì kǐé'do káa yaá owoyeme ledre 'bì Lomo go, bilámáne ní ndaá.

'Yị bì nì kǐ 'bú Lomo doné ní ndaá.

12 'Yị e za mbá oyóní sogoyé go zí Lomo,

Nìyị yị eyé go káa zí gbékpǐ cící éyị ní.

'Yị bì kǐé'do káa yaá ndịsị méngị bilámá ledre ní ndaá."

13 "Ledre ga bì ndịsìní úku yée nì inyiní wá.

Dondeneyé ndịsị ƚanga yị ené dujú ƚanga."

"Ódro bì ndịsị ólúógụ gị tarayé ní nì bisinyíne káa zí wowó kámá okó ní."

14 "'Yị ga gére née odu ledre eyé nì dujú lómụ 'yị e."

15 "Mímbé'deyé ndịsị ésí 'diya zíye ndịsịyé óto unú ro 'yị e.

16 Ogúní eyé dongará 'yị e kǐ bikǐdrǐ wá, ndịsìní ógụ 'bì eyé yị eyé fú lá kǐ bisinyí ledre.

17 Iliní eyé ledre bì ndịsị óto 'yị e zíye ídíye kǐ rokinyi ní wá."

18 "Simi ledre ga gére née mbá, eréní eyé kpá Lomo wá."

19 Née sị ledre bì máúku ledre gị zía zise lorụ uku kídí, 'yị bì kǐé'do yaá ndaá 'yị lúyú ledre wá ní ndaá. 'Yịma'dí e za mbá nìyị 'yị lúyú ledre e do komo Lomo. 20 'Yị nì bo nì úku ledre ya née ndaá 'yị lúyú ledre wá, Née ndịsị méngị ledre e za mbá kací lorụ? Lorụ ndịsị úku 'dódo mbá bisinyí miméngị ledre ezé e.

Ngúngu ledre nì mǐsǐ'di 'bì ómo

21 Bì ba ní, mikánda mǐsǐ'di nì goó bo kpǐ gị zí lorụ bì kóo Músa eké simi miéké kúrú Lomo bì 'yị nì útúásá ídí doa káa do mbigí 'yị 'bì Lomo ní. Lomo 'dodo ogụ go. Mǐsǐ'di máa née nì ledre bì kóo Músa eké, zí nébì e kpá ódroyé kóo gị roa go 'desị ní. 22 Odu mǐsǐ'di bì zí 'yị e ídíye doa mbigí 'yị ga bì 'bì Lomo ní nì dujú ngúngu ledre Kírésito Yésu, abú áyí gị simi kúfú máa wo be 'dì. 23 'Yịma'dí e za mbá luyúní kóo ledre go, utúásání útúásá kací komo Lomo káa do mbigí 'yị ené e wá. 24 'Yị ené tí lá gị zía bì Lomo nì bilámá 'yị ní, 'búze 'yịma'dí e ofụ doa go. Zía kása Kírésito Yésu ógụ yómo zée gị simi umbu bì kóo azé úyu a ze

3:12 3:12 Ke'bì 'bì Dawídi e 14:1-3, 53:1-3, 'Yị 'dódo ledre e 7:20 3:13 3:13 Ke'bì 'bì Dawídi e 5:9 3:13 3:13 Ke'bì 'bì Dawídi e 140:3 3:14 3:14 Ke'bì 'bì Dawídi e 10:7 3:17 3:17 Isáya 59:7,8 3:18 3:18 Ke'bì 'bì Dawídi e 36:1

gì zí lúyú ledre ezé e ní. ²⁵ Lomo kasaogu Yésu úyuné káa do 'dáná éyí gí ro yémelúgu dongaráze kéne. 'Yí ga bì nḡunḡuní ledre 'bì Yésu go ní, Lomo nì yómo yée. 'Dá'dá zí Yésu kí óḡuné, Lomo ndìsì kóo útusiminé miútù 'do'do ené kóo 'yí lúyú ledre e wá. ²⁶ Gí zí kéyí nées ní, cakaba Lomo 'dódo ma'díi ledre ené go kpurú gí simi umbu bì Yésu uyu gí rozé ní. Mengi ledre ga gère nées kenée gí ro zía 'dódo a kídí nées lùluyó lúyú ledre 'bì 'yí ga bì nḡunḡuní ledre 'bì Yésu ní go 'dá'ba.

²⁷ Bì nées ní ní, éyí nì bo zize mbófo rozé gí roa? F'i, éyí ndaá. 'Yíma'dí utúásá ené útúásá kací komo Lomo gí zí lódú kací lorù 'bì Músa wá, yí ené gí zía bì nḡunḡuzé ledre Yésu ní. ²⁸ Utúásázé kací komo Lomo ba ndaá 'bì ené gí zía bì ndìsìzè méngi ledre ga bì lorù 'bì Músa uku yée ní wá, yí ené gí zía bì nḡunḡuzé ledre Yésu ní. ²⁹ Ndìsìsè sómù a káa zí éyí bì Lomo oto lá dujú 'bù kúfúze Yúda e ní? F'i, oto kpá 'bù kúfú 'yí ga bì ngára ndaní Yúda e wá ní. ³⁰ Lomo nì dujú kíé'do. Misi'di bì azé útúásá doa kací komoa togú zée Yúda e togú mbú 'yí ga bì ngára ndaní Yúda e wá ní, nì dujú kíé'do togú nḡunḡuzé ledre Yésu go ní. ³¹ Káa zí bì nḡunḡuzé nda go ledre Yésu ní, idíze mu úcuóyó lorù ga bì Músa éké yée ní 'dá'ba? F'i, ndaá kenée wá. Ndìsìzè nées óto ledre ga bì kóo Músa éké yée ní zíye ídíye ma'díi.

4

Abarayáma nì mbigí 'yí 'bì Lomo

¹ Owú 'bì Babá e, ídísé ówo a bilámáne kídí Abarayáma nì tí ma'díi 'yí bì 'di'bi ledre 'bì Lomo go kíngaya, nì kpá mongú bulúnduzé tara mbotu ezé 'bì Yúda e ní. ² Idí ya kóo bilámá miméngi ledre 'bì Abarayáma oto wo ne zía útúásáne káa do mbigí 'yí 'bì Lomo, káa bì nì kóo ndìsì mbófo roné gí roa.

F'i, ndaá 'bì ené kenée wá. ³ Nì miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Abarayáma utúásá kací komo Lomo káa do mbigí 'yí ené yí ené gí zía bì nḡunḡu ledre 'bì Lomo ní."

⁴ Késì bì ndìsìní í'bì a zí 'yí 'bì moko do odu éfé ní ndaá 'bì ené káa do sáká éyí wá, yí ené gí zía méngi moko go gí roa. ⁵ Togú 'yí ndìsì tí fú dujú méngi moko óyóló'bó sómù ledre ené zía nḡunḡu ledre 'bì Lomo wá, utúásá útúásá kací komo Lomo káa do mbigí 'yí ené wá.

⁶ Ngúru mongú 'yí Dawídi eké omo kóo ledre simi miéké kúrú Lomo kídí, éyí bì ndìsì óto 'yí zía ídíne mbigí 'yí 'bì Lomo ní ndaá 'bì ené bilámá moko ené wá, yí ené nḡunḡu ledre 'bì Lomo. ⁷ Nì miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí,

"'Yí ga bì niyí ídí kí rokinyi kíngaya ní

yí ené yée ga bì Lomo otoomo lúyú ledre eyé go ní.

⁸ Ma'díi, 'yí nées nì ídí kí rokinyi kíngaya

gí zía lúyú ledre bì kóo roa ní Ngére Lomo 'di'bioyó go."

⁹ Sómùsè 'bì esé kídí rokinyi nées nì ídí dujú zize Yúda e gí zía bì utúze go ngburu ní, togú kpá zí kúfú 'yí ga bì ngára ndaní Yúda e wá ní? Káa zí bì kóo máuku úwúsé go ní, kídí Abarayáma utúásá kací komo Lomo káa do mbigí 'yí ené gí zía bì nḡunḡu ledre 'bì Lomo ní. ¹⁰ Abarayáma utúásá kací komo Lomo ndaá 'bì ené gí do kací a bì utú go ngburu ní wá, yí ené 'dá'dá gí zía kí útúne ngburu. ¹¹ Abarayáma nḡunḡu ledre 'bì Lomo 'dá'dá nì nda fú útú ngburu. Utú nda ngburu gí 'dá'ba lá gí ro do 'dódo a kídí nées nì go mbigí 'yí 'bì Lomo. Nées sí ledre bì nì gí zía bulúndu 'yí ga bì za mbá nḡunḡuní ledre Lomo go abú utúní ngburu wá ní. ¹² Abarayáma nì kpá bulúndu 'yí ga bì utúní go ngburu ní, 'búo togú nḡunḡuní ledre 'bì Lomo go káa zí bì kóo Abarayáma ma'dáa nḡunḡu

ledre 'bi Lomo 'dá'dá zía kí útúne nḡbuṛu ní.

¹³ Lomo uku kóo ledre kídí nées ní í'bí do sogo kánḡá mbá zí Abarayáma kí owú 'bi ené e zía ídine káa do 'bi eyé. Lomo uku ené kóo ledre nées ḡ zía bi Abarayáma ndiši lódú kací lorú ga bi Músa eké yée ní wá, yí ené ḡ zía bi Abarayáma ma'dáa nḡḡḡ ledre 'bi Lomo ní. ¹⁴ Idí yaá Lomo ili kóo méngi bilámá ledre dujú zí 'yí ga bi ndišiné lódú kací lorú ní yá, káa bi moko ndaá ba simi nḡḡḡ ledre 'bi Lomo wá. ¹⁵ Togú lorú ni bo yá, 'do'dó ni bo zí 'yí ga bi niyí 'déwe lorú ma'dáa ní. Togú lorú ndaá yá, éyí bi niyí 'déwe a ní ndaá.

¹⁶ Lomo ndiši í'bí éyí zí 'yí e kací bilámá mimbé'dené ḡ zía ili idini ótoómo royé mbá zíne. Éyí bi kóo Lomo uku ledre a kídí nées ní í'bí a zí Abarayáma kí owú 'bi ené e ní, ni ḡ ro 'yí ga bi nḡḡḡni ledre 'bi Lomo go káa zí Abarayáma ní. Ndaá 'bi ené dujú zí 'yí ga bi niyí kí lorú zíye ní wá. ḡ zí keyi nées zí Abarayáma ídine go bulúnduzé ga bi nḡḡḡ ledre 'bi Lomo ní. ¹⁷ Nées sḡ ledre bi Lomo uku ledre zí Abarayáma kídí, "Máoto yí go káa do bulúndu tú'dú ríki sḡ do 'yima'dí e." ḡ zía miméngi ledre 'bi Abarayáma ni miútúásáne kací komo Lomo, zía inyiné nḡḡḡ ledre 'bi Lomo bi ndiši úru 'yí e ne ḡ simi umbu, kpá 'yí otoogu éyí e ní.

¹⁸ ḡ zía bi Abarayáma oto komoné kací ledre bi Lomo uku zía ní, zía ídine 'bu 'yí ga bi nḡḡḡni ledre 'bi Lomo ní za mbá tí káa zí kóo Lomo uku zía kídí, "Bulúnduyí e niyí karanée ídí kpá tú'dú kenée."

¹⁹ Abú Abarayáma owo tí go kídí nées ngoko go ḡ zía simibi doné go cí inyi (100), me'bené Sára ni go kpá ngokoné yée utúásáni lolu kóo ndiki owú e wá yá, ²⁰ zía kóo fú lá oto komoné kací ledre kóo Lomo uku zía ní. Zí nḡḡḡ ledre ené í'bí roko'bu

zía, zía ndišiné í'bí mbófo éyí zí Lomo. ²¹ ḡ zía owo bú kídí ledre bi Lomo uku zíne ba ní, ni méngi roné ḡ zía, roko'bu ni zí Lomo ma'dáa.

²² Nées sḡ ledre bi Abarayáma utúásá kací komo Lomo ḡ zía káa do mbigí 'yí ené ní. ²³ Abú Abarayáma ni miútúásáne kací komo Lomo yá, ndaá lá dujú wo wá, ²⁴ azé kpá miútúásáze kací komo Lomo ḡ zía nḡḡḡzé ledre ené go, ḡ zía uru Ngére ezé Yésu ne ḡ simi umbu. ²⁵ Yésu uyu ḡ ro lúguoyó luyú ledre ezé.

5

Utúásáze go kací komo Lomo

¹ Éyí bi karaba oto zée zíze utúásáze kací komo Lomo ní, ni ledre ené bi nḡḡḡzé ní. ḡ zí keyi nées zía kásaogu owú 'bi ené Kírésito Yésu bi ni Ngére ní 'dí'bilúgu zée zíne. ² ḡ zía bi nḡḡḡzé ledre 'bi Lomo ní, oto zée go zíze ówoyeme mimbé'de Lomo bi bilámáne rozé ní. Azé go kí mongú rokinyi ḡ zía owoyemezé go kídí, azé karanée ídí 'be 'bi Lomo simi mongú rokinyi. ³ Ndaá kpá lá dujú ledre máa wo nées wá, togú 'do'dó ndiki zée mbú ne yá, azé kpá lá ndiši í'bí mbófo éyí zí Lomo ḡ zía karanée ḡ do kací 'do'dó nées, azé ídí kí rokinyi ḡ zí Lomo. ⁴ Togú torozé go kpá fú lá nḡbúo yá, azé utúásá kací komo Lomo ḡ zía azé go kí mongú oto komo zía. ⁵ Utúásá ené ótoómo zée fú lá simi 'do'dó wá ḡ zía oto 'búze go doné kíngaya zía í'bí 'Dówúne ógu ndišiné simizé ndiši í'bí roko'bu zíze ḡ ro zíze oto 'búne kíngaya.

⁶ Méngi bilámá ledre nées zíze kenée ḡ zía owo bú kídí utúásáze yómo rozé kí rozé wá. Zía kása Kírésito ógu yómo zée. ⁷ Ma'dí 'yí bi kíe'do do sogo kánḡá ba ni nḡḡḡ a zíne úyuné ḡ ro ezené ní ndaá. Abú eze a máa nées ni mbigí 'yí 'bi Lomo togú ni 'yí méngi

bilámá ledre. Togú zí 'yì úyuné gí ro ezené kenée yá, 'búó togú ní ódó mimbé'dené miódó. ⁸ Lomo oto 'búze go kíngaya tí bì ngárá ndazé bilámá 'yì e wá ní, zía kásaógu Kírésìto úyuné do bi kacíze.

⁹ Káa zí bì Yésu uyu go gí rozé, Lomo 'di'bioyó lúyú ledre ezé go gí zía ní, azé nda go mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní, mimbé'de Lomo esí lolu rozé wá. ¹⁰ Abú azé kóo ezeokó Lomo yá, simi bì Yésu ogú úyu gí rozé ní, dongaráze eme go kí Lomo. Azé ídí go trídrižé za fí káa zí bì Yésu urú gí simi umbu zía ídíne trídrižé za fí ní. ¹¹ Ndaá ídí lá duú ledre máa wo née wá, idíže ndíši mbófo Lomo gí ro bilámá ledre bì Kírésìto Yésu Ngére ezé mengi, zía yéme dongaráze kí Lomo gí ro zíze idíže mbigí 'yì ené e ní.

Ledre gí ro Ádama e kí Kírésìto

¹² Gí zía bì Ádama ni mizefí 'yì lúyú ledre ní, zí lúyú ledre óguné do sogo kángá mbá, zí umbu óguné do 'yìma'dí e gí zía niyí go mbá 'yì lúyú ledre e. ¹³ Lomo ni úkuí'bì lorú zí Músa éké a ní, lúyú ledre ni kóo kú goó bo. Tí lá gí zía bì lorú ndaá 'bì ené aka kóo wá ní, éyì bì ni 'dódo a kídí 'yì ndítí'dófu do lorú go ní ndaá. ¹⁴ 'Yìma'dí e tonóní kóo úyu go kú 'desí do ndéréóguné gí simi sındí kadra bì zí Lomo í'biógu lorú zí Músa éké a ní. Abú 'yì ga gére née ndítí'dofuní eyé gí do lorú 'bì Lomo káa zí bì kóo Ádama mengi ní wá ndotó.

Ledre née 'dodo kídí Ádama ni manda 'bì 'yì ga bì kóo 'desí ní, Yésu ni 'bì ené manda 'bì 'yì ga bì utúasání go kací Lomo ní. ¹⁵ Éyì ga bì Ádama kí Yésu menginí ní oto éyì e gbre zíye méngi royé zí tú'dú 'yì e. Éyì ga bì menginí yée ní niyí mbá mĩngúngúcu nderení eyé do misi'di kíe'do wá. Kála ledre bì Ádama kala kúrú Lomo ní 'di'biogu umbu go do tú'dú 'yì e. Kpá kenée úwú kúrú Lomo bì Kírésìto Yésu

uwú ní, 'di'biogu trídri go zí tú'dú 'yì e gí zí bilámá mimbé'de Lomo bì royé ní. ¹⁶ Lúyú ledre 'bì bikérí 'yì oto mimbé'de Lomo ésíne zía 'dəcì ngbanga 'yìma'dí e. Sáká éyì bì Lomo mengi kpurú gí simi Yésu ní oto tú'dú 'yì e go zíye utúásáye komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e. ¹⁷ Bikérí 'yì luyú ledre ne zí umbu óguné komo 'yìma'dí e mbá. Simi bì Kírésìto Yésu ogú zía úyuné gí ro 'yìma'dí e ní, zí mimbé'de Lomo ídríne ro 'yì ga bì ndikiní sáká éyì bì gí zí Lomo ma'dáa ní, zía yómo yée.

¹⁸ Káa zí bì kenée ní, kála ledre bì kóo Ádama kala ledre 'bì Lomo ní, zí ledre ené kpá kí ledre 'bì 'yìma'dí e mbá síníne komo Lomo zía 'dəcì ngbangayé mbá. Nda gí zía bì ngárá Yésu kala ené kúrú Lomo wá ní, zía óguné úyuné gí rozé karaba zíze utúásáze kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e. ¹⁹ Gí zí kála ledre 'bì bikérí 'yì, zí tú'dú 'yì e ídíye mbá 'yì lúyú ledre e. Kpá kenée gí zí bikérí 'yì bì uwú kúrú Lomo ní, zí tú'dú 'yì e ídíye mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní.

²⁰ Ekéní lorú gí ro zía 'dódoógu lúyú ledre nda za kíngaya. Simi bì 'yì e niyí ndíši lúyú ledre nda za kíngaya ní, zí mimbé'de Lomo nda ídríne royé kíngaya. ²¹ Káa zí bì lúyú ledre ala'dutú do 'yìma'dí e mbá, zía 'dí'biógu umbu doyé ní, kpá kenée mimbé'de Lomo ala'dutú do 'yì ga bì utúasání go kací komo ní zía 'dí'biógu trídri bì za fí ní zíye kpurú gí simi Kírésìto Yésu bì ni Ngére ezé ní.

6

Urúze gí simi umbu 'bì lúyú ledre go

¹ Owozé go kídí mimbé'de Lomo ni bilámáne káa zí bì goó kenée ní, idíže fú ndíši lúyú ledre 'du'dorú gí ro zí Lomo ndíšiné otoómo ledre zíze gí zía bì mimbé'de ni bilámáne ní? ² Fí, ndaá kenée wá. Simi bì kóo ngárá ngunuzé aka ledre

Yésu wá ní, azé yí ezé kóo go mbá umbuzé simi lúyú ledre. Nda bi i'biní babatíza zíze ní, uruní zée go gí simi umbu 'bi lúyú ledre zíze ídíze trídriyé. ³ Zée ga bi za mbá 'di'bizé babatíza kí iri Kírésito Yésu ní, ni yí ené kóo go káa zí éyí bi uyuzé go ndro kí Yésu ní. ⁴ Simi bi i'biní babatíza zíze ní, ni kóo káa zí éyí bi kóo uyuzé go miúyu do óto zée ndro kí Kírésito ní. I'biní babatíza zíze gí ro zíze úrúze simi mikánda trídri cé káa zí bi 'Buzé Lomo kí mongú roko'buné uru Kírésito ní.

⁵ Káa zí bi azé kóo go kí Yésu éyí kíé'do simi miúyua ní, azé go kpá éyí kíé'do kéne simi miúrúa. ⁶ Owozé go kídí kuřú miméngi ledre ga bi kóo azé kíe ní, Yésu 'di'bi kóo go mbá roné úyuné kíe do mingbúngbu kágá. Gí zí kéyí nées ní, ndazé lolu fú lá 'yí lúyú ledre e wá. ⁷ Lúyú ledre ndaá lolu kí roko'buné dozé wá gí zía uyuzé go zíze olúógu ezé gí simi a.

⁸ Káa zí bi Kírésito uyu gí rozé ní, uyuzé kóo go ndro kéye. Nda simi bi urú ní, zíze úrúze ndro kéye. ⁹ Gí zí kéyí nées, owoyemezé go bilámáne, kídí bi kóo Kírésito uyu zía úrúne ní, uyu andá ené lolu roné wá, ni nda ídí ené go trídri za fí. ¹⁰ Simi bi uyu gí ro lúyú ledre ezé ní, uyu dujú kí'di kéri, urú kpá dujú kí'di kéri. Ni cakaba mindišiné trídri kí Lomo do bi kíé'do za fí.

¹¹ Ídíse ówo a kídí lúyú ledre ala'dutu lolu dosé wá, Kírésito Yésu i'bí mikánda trídri go zise, áse go trídriyé zí Lomo. ¹² Káa zí bi goó kenée ní, ndásé ótoómo lúyú ledre zía ídíne ngére esé, zise ndišisé méngi dujú bisinyí ledre ga bi rosé ili yée ní wá, gí zía rosé nées ni ógu úyu ené miúyu. ¹³ Káa zí bi Lomo i'bí mikánda trídri go zise ní, ndásé lolu í'bí rosé ndiši méngi bicayi ledre ga bi rosé ili yée ne ní wá. Ídíse í'bí rosé ndiši méngi dujú ledre ga bi Lomo ili yée ní. ¹⁴ Lúyú ledre nda

ídí ngére dosé wá gí zía loru bi Músa eké ní ala'dutu ené dosé wá. Bilámá mimbé'de Lomo bi rosé ní, ala'dutu yí ené dosé goó ne.

Azé nda go owúkúlú 'bi Lomo

¹⁵ Káa zí bi ndazé lolu sí loru bi Músa eké ní wá ní, bilámá mimbé'de Lomo bi rozé ní, ala'dutu yí ené dozé goó ne ní, idíze mu ndá'ba ndiši lúyú ledre? f'i, éyí ndaá ídí kenée wá.

¹⁶ Ndásé ótoómo rosé káa do owúkúlú 'bi lúyú ledre zía ídíne ngére esé wá, gí zía lúyú ledre ndiši 'di'biogu umbu. Bilámá a ídíse ótoómo Lomo zía ídíne ne Ngére esé zise ndišisé méngi dujú ledre ga bi ili yée ní. ¹⁷ Kóo 'desi ní, áse kóo owúkúlú 'bi lúyú ledre. Mbófo éyí zí Lomo gí zía 'dí'bisé bilámá ledre ené bi ndišiní 'dódo a zise ní go kí mimbé'desé kíé'do. ¹⁸ Lomo otoomo sée gí simi lúyú ledre esé e go, ása nda go owúkúlú ené e.

¹⁹ Mándiši úku ledre owúkúlú e zise gí ro zise ówoyéme ledre ga bi mándiši úku yée ní gí zía ngungu ledre esé ndaá aka kí roko'buné wá. Kóo 'desi ní, ótoomosé kóo rosé káa do owúkúlú 'bi lúyú ledre, zise ndišisé méngi ledre ga bi Lomo ndaá kí rokinyi gí royé wá ní. Ili nda go zise í'bí rosé mbá ndiši méngi dujú éyí ga bi Lomo ili yée ní. ²⁰ Simi bi kóo lúyú ledre ni aka ngére esé ní, sómúndíkisé esé kóo ledre méngi bilámá ledre ga bi niyí miútúásáye kací komo Lomo ní wá. ²¹ Simi sindi kadra máa bi kóo nées ní, éyí bi kóo ndíkisé simi miméngi ledre ga bi kóo áse simi a ní 'di? Bi tí lá komokenyí kí umbu ní. ²² Káa zí bi lúyú ledre ndaá lolu ngére esé wá ní, áse nda go owúkúlú ga bi 'bi Lomo ní. Ndisisé nda go méngi ledre ga bi niyí miútúásáye kací komo Lomo ní, odu a áse ndíki trídri bi za fí ní. ²³ Lúyú ledre ndiši 'di'biogu zí 'yí e umbu, Lomo 'di'biogu 'bi ené zí 'yí e sáká éyí bi ni trídri bi za fí ní gí zí bilámá

mimbé'dea bi rozé kpurú gi simi Kírésito Yésu bi ni Ngére ezé ní.

7

Ólúógusé gi simi lorú 'bi Músa go

¹ Owú 'bi Babá e, másómú ówosé bú bilámáne kídí lorú ni kí roko'buné duú do 'yì bi ni aka tridri ní. Máúku ledre ba zise, sée ga bi ówosé lorú bú ní. ² Lìlì a ni káa zì togú ofúní kára go yá, lorú odongerì wo go duú zì o'do bi ofú wo née. 'Búó togú o'do máa née uyu go yá, kára née ndaá lolu miódóngérìné zì o'do máa née wá. ³ Togú o'do 'bi kára née ni aka bo zía ndéréne só'do ngíti o'do yá, lorú ya kídí née go lúyú ledre, kára née mengì 'berì go. Togú o'do 'bi kára née uyu go miúyu yá, kára máa née mengì ené née 'berì wá.

⁴ Zée kése, azé kóo mbá sí lorú. Simi bi Kírésito uyu gi rozé ní, uyuzé kóo go ndro kéye. Zíze úrúze kpá ndro kéye gi ro zíze ndìsìzé méngì éyì ga bi Lomo ili yée ní. ⁵ Simi bi kóo ngára ngunguzé aka ledre Yésu wá ní, ndìsìzé kóo mbá méngì ledre ga bi rozé ili yée ní, ambá ledre maáge ndìsìní 'dí'biógu umbu gi zía ndìsìzé kóo lódú duú kacì lorú bi Músa eké ní. ⁶ Bi ba ní, ndazé ezé lolu sí lorú wá gi ro zíze méngì duú éyì ga bi Lomo ili yée ní gi zía kurú ledre ga bi azé kíe ní uyuní gi simizé go, mikánda ledre ni nda goó ne simizé simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo.

Ìcì okó kí lúyú ledre

⁷ Bi née ní ní, lorú ni bisinyí éyì ke? F'i, togú lorú ndaá kóo ídí wá yá, káa bi maútuásá ówo a bi kídí lúyú ledre ni bo ní wá. Káa zì bi lorú uku kídí, "Ndá óto 'bú éyì 'bi 'yì wá ní." Káa bi maútuásá kpá ówo a bi kídí óto 'bú éyì 'bi lafú 'yì e ni bisinyí ledre ní wá. ⁸ Lúyú ledre oyólo'bó lorú gi ro zì 'bú bisinyí ledre ndìsì ngbóróne simimá. Idí kóo lorú nda

ídí wá, káa bi lúyú ledre ndaá ba kí roko'buné wá. ⁹ Simi bi kóo ngára máówo aka kóo lorú wá ní, mááyí yì amá kóo kí ro domá. Simi bi máówo nda lorú ní, zì komomá líkpíne zíma ówoyéme a kídí lúyú ledre ni go simimá kíngaya. ¹⁰ Másómú 'bi amá kóo kídí mindìsimá ni ídí bilámáne gi zì lorú, ábuwá lorú ogú nda yì ené óto mindìsimá zía ídíne bisinyíne.

¹¹ Lúyú ledre owo mi'dogu ené kpurú gi simi lorú, zía lóndo máa. Gi zì kényì née ní, zì mindìsimá nda ídíne go bisinyíne. ¹² Abú kenée ndotó, lorú ni yì ené 'bi Lomo, ni bilámáne ndìsì 'dódo mbigì ledre ga bi Lomo ili yée ní.

¹³ Togú lorú ni bilámá éyì ní, ni óto mindìsimá zía ídíne bisinyíne lará a káa be 'di? F'i, éyì ndaá kenée wá. Yì ené lúyú ledre bi owo mi'dogu ené kpurú gi simi lorú zía óto mindìsimá bisinyíne ní. Gi zì kényì née ní, 'dodo go kídí lúyú ledre ni bisinyí éyì. ¹⁴ Owozé go kídí lorú ni yì ené 'bi Lomo. Lúyú ledre ni yì ené gi zíma bi málányá yì amá fú ro méngì bisinyí miméngì ledre ní. ¹⁵ Máówoyéme amá éyì bi mándìsì méngì a ní wá, máméngì nda yì amá éyì bi ili zíma méngì a wá ní. ¹⁶ Togú mándìsì méngì éyì ga bi ili kóo zíma méngì yée wá ní yá, mánungu go kídí ma'díi lorú ni yì ené bilámá éyì. ¹⁷ Máméngì amá éyì ga gére née máa wá, yì ené lúyú ledre bi ála'dùtu domá ní, oto máa née zíma ndìsìsimá méngì ledre ga gére née.

¹⁸ 'Bú méngì bilámá ledre ni yì ené kóo tí bo domá, bi méngì a ndaá kóo zíma wá gi zía lúyú ledre oto kóo 'be 'bi ené go simimá. ¹⁹ Gi zía bi 'be 'bi lúyú ledre ni nda kóo simimá ní, zía ndìsiné gága máa, zíma nda ndìsìsimá méngì ledre ga bi ili yée ní. ²⁰ Togú máméngì lúyú ledre yá, née ndaá 'bi ené ledre amá wá, née ledre 'bi lúyú ledre bi oto 'be 'bi ené simimá ní.

²¹ Lorù ndìsì 'dódo a zíma, kí'dí bì máíli go méngì bìlámá ledre ní, lúyú ledre bì simimá ní ndìsìne 'dùtu misì'di a gí zíma. ²² Abú kenée ndotó, zíma í'bí romá kí sómù ledre amá mbá méngì dùú ledre bì lorù 'bì Lomo ili zíma méngì a ní. ²³ Máówo go kídí do okó e niyí bo gbre do mímbe'demá kací kadra mbá ndìsì óró royé. Ngítí a ili máídí ndìsì méngì bisinyí ledre, ngítí a ili 'bì ené máídí ndìsì méngì ledre bì Lomo ili ní. ²⁴ Máówo kóo wá, mááyí kóo ólúogù gí sì sílí lúyú ledre bì ala'dùtu domá ní lará a káa be 'di? ²⁵ Mbófo éyí zí Lomo, zía kásaogù Kírèsìto Yésù Ngére ezé yómo máa.

Mándìsì nda go méngì éyí bì lorù ené ili ní, tí lá gí zía bì mááyí 'yìma'dí ní, romá ili fú lá máídí méngì bisinyí ledre.

8

Mikánda trìdrì nì gí zí 'Dówù Lomo

¹ Káa zí bì azé go 'yì ga bì 'bì Kírèsìto Yésù ní, Lomo 'decì ené ngbangazé bisinyíne wá, ² gí zía 'Dówù Lomo 'di'bioyó zée gí simi roko'bu 'bì lúyú ledre bì kóo nì 'dí'biógù umbu dozé ní go. I'bí nda mikánda trìdrì go zíze gí zí bìlámá ledre bì Kírèsìto Yésù méngì zíze ní. ³ Lorù 'bì Músa utúasá ené í'bí mikánda trìdrì zíze wá, gí zía lúyú ledre bì ala'dùtu dozé ní 'di'bioyó roko'bu gí zíze go. Née sì ledre bì Lomo kasaogù owù 'bì ené Yésù zíze yáa káa do 'yìma'dí gí ro zía rómo komo lúyú ledre. ⁴ Lomo méngì ledre née kenée gí ro zíze ndìsìzè méngì dùú bìlámá ledre ga bì niyí miútúásáye káa zí bì Lorù 'bì Músa uku ní. Ndìsìzè nda go méngì dùú ledre ga bì 'Dówù Lomo uku yée ní, ndaá lolù kací ledre ga bì rozé ili yée ní wá.

⁵ 'Yì ga bì ndìsìní méngì ledre ga bì royé ili ní, i'bíní 'bì eyé sómù ledre eyé mbá gí ro ledre ga bì royé ili yée ní. 'Yì máa yée ga bì ndìsìní lódú

kací ledre ga bì 'Dówù Lomo ndìsì úku yée ní, i'bíní 'bì eyé sómù ledre eyé mbá zí 'Dówù Lomo. ⁶ Míméngì ledre kací sómù ledre bì rozé ili yée ní, ndìsì 'dí'biógù zí 'yì umbu. Míméngì ledre kací sómù ledre bì 'Dówù Lomo ndìsì í'bí a ne ní, ndìsì óto 'yì e zíye ídíye kí trìdrì bì za fí ní kpá kí mímbe'de kìdrì. ⁷ 'Yì ga bì ndìsìní méngì dùú ledre ga bì royé ili yée ní, niyí ezeokó Lomo. Gí zí kényí née utúasání eyé méngì ledre kací lorù 'bì Lomo wá. ⁸ 'Yì ga bì ndìsìní méngì dùú ledre ga bì royé ili yée ní, utúasání eyé óto Lomo zía ídíne kí rokinyi wá.

⁹ Sée ga bì ngárá méngìsè lolù ledre ga bì rosé ili yée ní wá ní, ásá nda go kpí gí zía 'Dówù Lomo nì nda go simisé ndìsìsè nda go méngì ledre ga bì ndìsì úku yée zise ní. 'Yì ga bì ngárá Kírèsìto ndaá do mímbe'deyé wá ní, ndaní eyé 'yì ené e wá. ¹⁰ Káa zí bì Kírèsìto nì go do mímbe'desé ní, abú gbékpí rosé née nì úyu gí zía bì lúyú ledre 'di'biogù umbu go do sogo kángá ní yá, 'Dówù Lomo nì í'bí mikánda trìdrì zise gí zía útúásásé go kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e. ¹¹ Lomo bì kóo uru Kírèsìto Yésù gí simi umbu ní, nì kpá úru sée gí simi umbu gí zía 'Dówù Lomo nì go simisé.

¹² Owù 'bì Babá e, káa zí bì ngárá lúyú ledre ala'dùtu lolù dosé wá ní, ndásé lolù ndìsì méngì éyí ga bì rosé ili yée ní wá. ¹³ Togù ndìsìsè méngì bisinyí ledre, Lomo nì 'decì ngbangasé bisinyíne. Ídíse ótoómo mímbe'desé zí 'Dówù Lomo ndìsìné simi a zía í'bí roko'bu zise, gí ro zise ótoómo bisinyí ledre e za mbá 'dá'ba.

¹⁴ 'Yì ga bì ndìsìní méngì ledre e kací kúrú 'Dówù Lomo ní, niyí go mbigí owù ga bì 'bì Lomo ní.

¹⁵ Lomo i'bí 'Dówùne simizé née gí ro 'dí'biógù ngìrì káe gí rozé 'dá'ba, gí do bì zíze ówo née káa do 'Buzé. ¹⁶ 'Dówù Lomo ndìsì ódro

do mimbé'dezé kídí ma'díi, azé owú ga bi 'bi Lomo ní. ¹⁷ Káa zí bi ɲuɲguzé ledre 'bi Kírésito Yésu owú 'bi Lomo go ní, azé go ndro kí Yésu owú ga bi 'bi Lomo ní. Káa zí bi kóo Yésu 'do'dó gi rozé ní, ni bilámáne zíze kpá 'dó'dóze gi ro ledre ené azé karanée ídí ndro kí Yésu ma'dáa simi rokinyi.

Idíze kpá fú tóro ngbúo

¹⁸ 'Do'dó ga bi ndisizé 'dó'dó yée ba za mbá ni lá owú éyí cúku'dée, utúasání ótoásá a kací mongú úndru bi Lomo ni karanée í'bí a zíze ní wá. ¹⁹ Éyí ga bi Lomo otoogu yée do sogo káɲgá ba za mbá ndisíní óto komoyé gi ro mongú úndru bi karanée Lomo ni í'bí a zíze owú 'bi ené ní. Niyí kpá ndíki éyí gi simi a. ²⁰ Lomo otoogu yí ené kóo éyí ga bi do sogo káɲgá ba go za mbá bilámáne. Karaba ba ní, éyí ga gére née ledre eyé sinyí go za mbá ndaá 'bi ené bi yaá iliní ye kenée ní wá. Yí ené gi zí lúyú ledre 'bi bulúnduzé Ádama. Abú kenée ndotó, sinyíonzó ené roné za fí wá, ²¹ gi zía Lomo ni líkpí éyí ga bi otoogu yée ní gi simi umbu bi niyí ógu úyu a ní za mbá. Zía kpá í'bí éyí gi simi mongú úndru bi ni gú í'bí a zí owú 'bi ené e ní zíye.

²² Owozé go kídí éyí ga bi do sogo káɲgá ní za mbá ndisíní náná do soyé gi zí éyí miówo bi royé ní káa zí mbámiowú ndisí náná do soné gi zí owú miówo gi ro árá ní. ²³ Abú kenée ndotó, zée ga bi kí 'Dówú Lomo simizé ní, ndisizé aka kpá fú náná do sozé kí óto komozé gi ro zí Lomo 'dí'bi zée zíze ídíze káa do mbigí owú 'bi ené e. Owozé go kídí ma'díi karanée óyóló'bó zée zíze ídíne mīkándazé. ²⁴ Simi bi Lomo yomo zée ní, zía í'bí óto komo née zíze. Sī ledre bi zí 'yí ndisí óto komoné gi ro éyí bi i'bíní go zía ní ndaá. ²⁵ Káa zí bi ngára ledre née mengi aka roné wá ní, idíze tóro ngbúo kí ndisí útusimizé káa zí bi

azé go ndisí óto komozé gi ro ledre máa née ní ní.

²⁶ Simi bi azé go ini ini zí Lomo ní, ngíti géyí yá owozé ezé kací ini ini ma'dáa do bilámá misi'diné wá. Zí 'Dówú Lomo nda óguné sáká zée ndisí ini ini kí ɲuɲgú roné zí Lomo gi rozé. ²⁷ Lomo owo ledre ga bi do mimbé'dezé ní mbá bú, káa zí bi owo sómú ledre 'bi 'Dówú Lomo bú simi bi 'Dówú Lomo ma'dáa ni ndisí ɲuɲgú roné gi ro 'yí ga bi 'bi Lomo ní káa zí bi Lomo ili ní.

²⁸ 'Yí ga bi otoní 'bú Lomo go za kí mimbé'deyé mbá ní, Lomo ni ndisí lúru bi kacíye kí roko'buné kpá za mbá. Gi zía geléogu yée go káa do mbigí 'yí ené e. ²⁹ Lomo owo kóo kú go 'desí kídí née ni géleogu zée, zíne óyóló'bó zée zí sómú ledre ezé ídíne káa zí 'bi Yésu ní. Yésu ma'dáa ni nda 'bi ené zíze káa zí mizefí owú ní. ³⁰ 'Yí máa yée ga bi Lomo géleogu yée go ní, ni 'dí'bióto yée káa do mbigí 'yí ené e. Simi bi niyí go 'yí ené e kenée ní, zíye nda ídíye kéye kíe'do simi rokinyi.

Éyí bi ni 'dí'bióyó zée gi ro Lomo ní ndaá

³¹ Ledre ni bo tarazé zíze úku a kací bilámá ledre bi Lomo mengi zíze née ní? Káa zí bi Lomo oto 'búze go cú kenée ní, ngíti éyí ni bo zíze ndisizé sómú simizé gi zía?

³² Káa zí bi Lomo kasaogu za cú owú 'bi ené ógu úyuné gi rozé ní, sómúsé 'bi esé kídí éyí ga bi za mbá ilizé yée ní Lomo utúasá í'bí yée zíze wá?

³³ Togú Lomo gelé yí ené zée go cú ne káa do mbigí 'yí ené e ní, ngíti 'yí ni bo ni ógu tóro zía 'decí ngbanga rozé? ³⁴ 'Yí 'decí ngbangazé nda gi zía Kírésito Yésu uyu kóo ne gi rozé. Zí Lomo kóo úru wo gi simi umbu, ni cakaba mindisíné do sīlī a 'bi anú ndisí ɲuɲgú roné zía gi rozé.

³⁵ Káa zí bi goó kenée ní, éyí bi ni 'dí'bióyó 'bú Kírésito Yésu gi dozé ní 'dí? 'Do'dó bi rozé gi zí ngíti géyí 'yí e ní, rokinyi bi ndaá rozé wá ní, ndisí bi ndisí yemezé rozé wá ní, 'bú

bi ndịsị méngị zée gi zía 'yị í'bí éyị miánu ndaá zíze wá ní, lerị bongó bi ndịsị méngị zée ní, nda kí umbu?

³⁶ Káa zí bi miéké kúrú Lomo uku ní,

“Ndịsizé ótoómo rozé zí umbu gi rosé kací kadra mbá káa zí Kábiríkí e ní.”

³⁷ Simi ledre ga gére née mbá, Kírésito oto 'búze go, zía ndịsine kpá fú í'bí roko'bu zíze, zíze ndịsizé rómo komo ledre ga gére née kíe.

³⁸ Gi zí kéyị née ní, máówo go bilámáne kídí éyị bi ni 'dí'bióyó zée gi ro Kírésito Yésu ní ndaá. Togú umbu, togú rokinyi, abú kpá za maláyika e gi komo ere, togú mbú bicayi lomo e, togú mbú ledre ga bi niyí ndíki zée kí yée ga bi niyí ndíki zée karanée ní. ³⁹ Gba roko'bu ga bi komo ere 'dága kí yée ga bi do sogo káńgá ona ní, togú kpá mbú ngíti géyị éyị ga bi gi do dongará éyị ga bi Lomo otoogu yée ní yá, utúasání 'dí'bióyó zée gi ro Lomo bi oto 'búze kpúrú gi simi Kírésito Yésu Ngére ezé ní wá.

9

Lomo gelé 'yị ené e

¹ Owú 'bi Babá e, Maa Páwulo máúku zíze ma'díi do komo Kírésito kpá do komo 'Dówú Lomo bi 'yị ówo ledre gi do mimbé'demá ní.

² Mááyí kí mongú simikozo gi ro 'yị ezé e Yúda e gi zía bi asiní kí ngúngu ledre 'bi Ngére Yésu ní. ³ Idí kóo éyị bi Lomo ngúngu bo zíne 'dí'bióyó máa 'dá'ba gi ro Kírésito gi do bi zíne yómo Yúda e yá, mááyí geré ngúngu a. ⁴ Lomo gelé kóo Isiréle e go 'desí káa do mbigí 'yị ené e gi ro zíye ídíye kéye éyị kíé do. Zía 'dódo roko'buné zíye, zía óto miyéme ledre dongaráne kéye, zía í'bí lorú ené zíye kí misí'di bi niyí ndịsị ini ini doa simi 'Dící 'bi Lomo ní, zía mócú éyị zíye kídí, née ni í'bí

úndru zíye kíngaya. ⁵ Mingburoko bulúnduzé ga bi kufú Yúda e tonó gi royé ní, niyí kpá ye bulúndu Kírésito bi ni ngére do éyị e za mbá ní. Iri Lomo idí idí mimbófoné za fí. Idí kenée.

⁶ Úndru bi kóo Lomo uku ledre í'bí a zí bulúndu Abarayáma e ní, títú'dúye ndikiní eyé e wá. Bi née ní ní Lomo ni 'yị ńanga? f'i, ndaá kenée wá. Yí ené gi zía bi Isiréle e ndaní eyé mbá mbigí 'yị ga bi 'bi Lomo ní wá. ⁷ Ndaá 'bi ené bi kídí bulúndu Abarayáma inyiní za mbá ngúngu ledre 'bi Lomo káa zí 'bi Abarayáma ní wá. Lomo uku ledre zí Abarayáma kídí, “Iriyí ni ówú do Isáka e kí owú 'bi ené e.” ⁸ Káa zí bi kenée ní, ndaá 'bi ené bi kídí bulúndu Abarayáma niyí za mbá 'yị ga bi ngúguní ledre bi Lomo mocú wo ní káa zí bi Abarayáma ma'dáa ngúngu ní wá, lá dujú yée ga bi Lomo mocú ledre gi royé 'desí ní. ⁹ Ba mocú éyị bi Lomo mocú ní kídí, kibi ngíti a káa zí ba ní, “Mááyí ndá'baogu ndíki Sára go kí owú'do kó'dúne.”

¹⁰ Ówosé kpá Ledre kóo mengi roné zí Rebéka me'be Isáka simi bi kóo ni kí siminé ní go. ¹¹ Simi bi arání aka tońgo ga gére née wá ní, zí Lomo úku ledre zí Rebéka kídí, 'dá'dá zí ngúrúyé kí méngi bilámá ledre togú mbú bisinyí ledre, mócú éyị 'bi Lomo ni 'bi ené yí ené tí fú do biné. ¹² Ndaá 'bi ené gi zí bilámá miméngi ledre kpá wá, Lomo ili yí ené kú ne kídí, “Owú'dá'dá ni idí 'yị inyi kasa zí owú'dá'ba.” ¹³ Káa zí bi ni miékéne simi miéké kúrú Lomo ní kídí, “Bú Yakóbo ofu domá go, 'bú Ésawu ndaá 'bi ené domá wá.”

¹⁴ Káa zí bi kenée ní, azé úku a kídí Lomo ni bisinyí 'yị? f'i, ndaá bisinyí 'yị wá. ¹⁵ Lomo uku kóo ledre zí Músa kídí,

“Yí bi mágélé wo go ní,

mááyí méngì ledre zía dujú kací mimbé'demá."

16 Lomo ndìsì méngì ledre ené kací mimbé'dené ndaá 'bì ené kací miméngì ledre 'bì 'yìma'dí e wá.

17 Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, Lomo uku kóo ledre zí mongú ngére 'bì Ízibiti kídí "Máoto yì káa do ngére gí ro zí 'yì e ówo roko'buná gí ro zíye ndìsìyé mbófo nda dujú máa do sogo káṅgá."

18 Lomo ndìsì méngì bilámá ledre dujú zí 'yì bì ili go méngì bilámá ledre zía ní. 'Yì máa wo bì ili go zí doa óruné mióru ní, ni óto wo zí doa óruné.

19 Ngíti géyì 'yì e niyí úku ledre kídí, "Sara Lomo ni nda 'dècì ngbangazé lará a káa be 'di? Ndaá 'bì ené bì ndìsì óto ngíti géyì 'yì e ne zí doyé óruné mióru ní wá?" 20 'Yì bì ni útúásá ìtrì ledre do Lomo ní 'be náambi? "Éyì bì Lomo yeme ne ní, utúásá go úku ledre kí Lomo kídí, 'Yéme máa káa gí ro 'díya?" 21 'Yì ó'bó pheré ni kí roko'bù do ko'bó bì ogo gí ro ó'bó a ní. Ni ó'bó a kací ìli ledre ené togú kí bilámá tífí roné ríříří togú mbú fufuroto.

22 Abú utúásá kóo go miútúásá kací komo Lomo gí ro 'dó'do 'yì ga bì uwúní ledre ené wá, utúásání go miútúásá gí ro do 'dó'do yée, gí ro zíye ówo roko'buné yá, zía 'dó'dóne kí útusiminé ngbángbáne. Lomo ni kí ma'díi zíne gí ro méngì éyì e kenée. 23 Lomo méngì ledre née kenée gí ro do 'dódo mongú óto 'bú 'yì e kí miídrì mimbé'dené bì née oto ro 'yì ga bì née yemeoto gí royé ní. 24 'Yì ga bì Lomo ndolo yée ní, ndaá 'bì ené lá dujú kúfúze Yúda e wá, ndolo kpá kúfú 'yì ga bì ngára ndaní Yúda e wá ní. 25 Uku simi búku 'bì Uzíya kídí,

"'Yì ga bì kóo ngára ndaní 'yì amá e wá ní, zíma ndìsímá ndólo yée 'yì amá e,

yée ga bì kóo 'búye ndaá domá wá ní, zí 'búye ídíne domá."

26 Zí Uzíya úku ánda a kídí,

"Kpá tí do bi bì ndìsìní kóo úku a kídí

ndásé 'yì e amá e wá ní,

niyí ndolo sée owú ga bì 'bì Lomo bì ni trìdrì ní."

27 Nébi Isáya uku kóo ledre o'buó'bu zí Isiréle kídí Lomo uku kídí,

"Abú Isiréle etrìní káa zí sayi bì kó'dú mongú ngbuřu ní yá, 'yì ga bì niyí ómo ní niyí ídí lá cá.

28 Tí káa zí bì kóo Ngére Lomo uku kídí née ni 'dècì ngbanga 'yì e do sogo káṅgá mbá ní, ni tí 'dècì ngbangayé kíngaya kenée."

29 Isáya uku kpá ngíti ledre kídí, "Ídí Ngére Lomo bì roko'bù a ofu go ní ndaá kóo ótoómo ngíti géyì 'yì e káa do kúfú wá,

káa bì ukúze go káa zí kúfú 'yì ga bì kóo

simi gara bì Sodóma kí Gomóra bì Lomo ufuonzó yée ní."

Misi'di ómo ni dujú kîé'do

30 'Yì ga bì kóo ngára iliní ledre 'bì Lomo wá ní, simi bì oyólo'bóní mimbé'deyé zíye ṅṅṅṅu ledre 'bì Lomo ní, zíye útúásáye kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e.

31 Isiréle e iliní 'bì eyé, yée idíní éme komo Lomo ba gí zía bì yée ndìsìní méngì ledre e mbá kací lorú 'bì ondú eyé ní. Ábuwá lorú 'bì ondú yomo ené 'yì wá. 32 Utúásání kací komo Lomo wá gí zía iliní eyé ṅṅṅṅu ledre 'bì Yésu zíye ndìsìyé méngì ledre e káa zí bì Lomo ìli ní wá. 33 Ledre née utúásá go kpìní kí ledre bì kóo ngíti nébi uku kídí ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí,

“Lúrúsé aka mááyí go óto tutú bi 'yì e niyí ndìsì 'díkí roa ní simi gara amá bi Záyono ní.

Kpá tutú bi 'yì e niyí ndìsì léseútú doa ní ngunḡuní ledre 'bi 'yì nées wá, utúasání ndíki misi'di zíye óguyé zíne wá.

'Yì ga bi niyí ngunḡungu ledre a ní, komokenyí utúasá ídí ro doyé e wá.”

10

Páwulo ini ini zí Lomo gí ro Yúda e

¹ Owú 'bi Babá e, mándìsì ini ini zí Lomo gí ro Yúda e cù kí simimá, idíní ómo. ² Máówo bú iliní tí go kíngaya gí ro méngì ledre ga bi Lomo ili yée ní, tí lá owoyemení aka eyé éyí bi Lomo ili zíye méngì a ní wá. ³ Gí zía bi owoyemení misi'di bi Lomo ni óto 'yì doa káa do mbigí 'yì ené wá ní, zíye ndìsiyé lódú 'bi eyé misi'di eyé bi iliní wo ní. Née sí ledre bi iliní lódú misi'di 'bi Lomo ní wá ní. ⁴ Simi bi Kírésìto ogu ní nées go odu lorù bi Músa eké ní, gí do bi zí 'yì e ídíye mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní togú ngunḡuní ledre Kírésìto go ní.

⁵ Músa uku kídí, “'Yì bi ili zíne utúasáne kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené gí zía bi nées ndìsì lódú kací lorù ní yá, idí ndìsì méngì ledre ga bi lorù ili yée ní kí mimbé'dené mbá.” ⁶ 'Yì bi ngunḡungu ledre Yésu go ní, ni go mbigí 'yì bi 'bi Lomo, úku ené ledre bi kídí, “Ambí ni ndéré komo ere ne gí ro 'dí'biógu Kírésìto girí bi do sogo Kángá ona ní ne?” ⁷ Uku ené kpá ledre bi kídí, “'Yì bi ni ndéré do bi bi 'bi trìdrì 'yì ga bi uyuní go ní ne, gí ro 'dí'biógu Kírésìto girí ní?” ⁸ 'Yì bi ngunḡungu ledre Yésu go, gí zí keyì nées ni go mbigí 'yì 'bi Lomo ní, ni úku ledre kídí, “Kúru Lomo ni go gbóo kíyì,

ni kpá go tarayí kí do mimbé'deyí.” Kúru Lomo nées ni sanda 'bi ngunḡungu ledre Kírésìto bi ndìsìzé úku a ba. ⁹ Togú ngunḡungu go do mimbé'deyí kídí, Lomo uru kóo Yésu go gí simi umbu, zíyì úku a fúo yá, “Yésu ni Ngére amá,” Lomo ni í'bí trìdrì bi za fí ní zíyì. ¹⁰ Gí zía bi ngunḡungu go do mimbé'deyí utúasá go komo Lomo káa do 'yì ené ní, zíyì kpá úku a go fúo kí tarayí ní, Lomo ni í'bí trìdrì zíze. ¹¹ Ni miékéne simi miéké kúru Lomo kídí, “'Yì bi ngunḡungu ledre a go ní, komokenyí utúasá ídí ro doa wá.” ¹² Ndaá 'bi ené kí ledre wá togú ayí gí simi kufú Yúda e togú gí simi kufú 'yì ngára ndaní wá ní yá, Ngére esé ni za mbá duú kíe'do Yésu. 'Yì ga bi niyí ini ini zía idí yómo yée ní, ni tí yómo yée ma'díi. ¹³ Ni kenée ma'díi, “'Yì bi ni ini ini zí Ngére Lomo ní, Lomo ni tí yómo wo.”

¹⁴ 'Yì e niyí ndú'yú Yésu yaá idí sáká yée lará a káa be 'di togú ngunḡuní ledre a wá ní? Niyí ngunḡungu ledre a káa be 'di togú uwúní ledre a wá ní? Niyí úwú ledre a lará a káa be 'di togú 'yì úku ledre a nda zíye wá ní? ¹⁵ Niyí 'dódo ledre 'bi Lomo káa be 'di idí kóo ndaní kása yée wá ní? Gí zía bi ni miékéne simi miéké kúru Lomo kídí, “'Yì ga bi ndìsìní úku bilámá ledre 'bi Lomo zí 'yì e ní, ledre eyé ma'dáa ìnyiofù go, 'yì e ndìsìní úwú a mbá kí 'búne.”

¹⁶ Ndaá 'bi ené kóo bi ya Yúda e ìnyìní kóo mbá ngunḡungu bilámá ledre 'bi Lomo ní wá. Nébì Isáya eké kóo kídí, “Ngére Lomo, ukuzé tí ledre eyí go zí 'yì e, ambí ngunḡungu kóo ne?” ¹⁷ Niyí aka úku bilámá ledre gí ro Kírésìto zí 'yì e úwú a kí, niyí nda fú ngunḡungu a. ¹⁸ Bi nées ní ní Yúda e uwúní aka bilámá ledre bi 'bi Kírésìto ní fú lá wá? Uwúní go gí zía miéké kúru Lomo uku kídí,

“Ledre 'bi Lomo aṅga go zaá do sogo káṅgá mbá.”

19 Bilámá ledre bi gi ro Kírésito née Isiréle e owoyemení kóo goó? I, owoyemení go gi zía Músa éké kóo go kídí, Lomo uku yaá,

“Mááyí óto 'yi ga bi ngára ndaní Yúda e wá, bi ndišiní lúru yée kídí owoní ledre amá wá ní, zíye ídíye mbigí 'yi amá e.

Mááyí óto sée Yúda e zí mimbé'desé ndiši éšine royé miésí.”

20 Lomo ukui'bí kóo ledre zí nébi Isáya uku tátá a o'buó'bu kídí,

“Yi ga bi kóo owoní máa wá ní, owoyemení nda máa go.

Má'dódo ledre bi gi do bimá ní go zí 'yi ga bi kóo ngára owoyemení máa wá ní.”

21 Zí Lomo úku ledre kídí,

“Máóto 'bú Isiréle e go kíngaya. Mándiši yáya sílma gi royé kí kadra kí ndulú mbá gi ro zíye óguyé zíma, doyé oru yi ené fú lá mióru iliní eyé ledre amá née mbá wá.”

11

Lomo oyó ené sogoné zí Yúda e wá

1 Owú 'bi Babá e, bi née ní ní Lomo oyó sogoné go zí Isiréle e? f'i, mááyí ngúrúyé. Mááyí bulúndu Abarayáma gi tara mbotu bi 'bi Benzemúna ní. 2 Máúku zise, zée Isiréle e azé yi ezé 'yi ga bi kóo Lomo gelé utu kóo zée 'desi zine káa do mbigí 'yi ené e ní. Ni miékéne simi miéké kúru Lomo, nébi Iliya uku sinyi kóo ledre gi do bi zée Isiréle e zí Lomo kídí, 3 “Áko Ngére Lomo, Yúda ga gére née emení ngú, 'di'biní kóo ngiti géyi nébi ga bi kóo 'dá'dá ní úfu yée 'dá'ba, zíma ngásá ómomá gi zíye duú máa. Zíye iniyiyé ólúye simi 'dici bi 'bi mbófo

yi ní zíye óngbo lóko mbayi ga bi o'bóni yée gi simi tutú gi ro ndiši 'dáná éyi e zíyi doyé ní mbá 'dá'ba.”

4 Zí Lomo úkulúgu ledre zí Iliya kídí, “Ndá sómú ledre wá. Tú'dú 'yi amá e niyi bo éyi 'bi álfu inyi doa gbre (7,000) mábándá óto yée go zíma, née 'yi ga bi iliní eyé ledre 'bi bicayi lomo bi ndišiní ndólo a Bála ní wá.” 5 Ngítize ngiti géyi niyi bo Lomo bandá oto yée go gi zí bilámá mimbé'de a bi royé ní gi zía nṅunṅuní ledre ngére Yésu go.

6 Bilámá ledre bi Lomo mengi née ndaá 'bi ené gi zí bilámá mímengi ledre 'bi 'yima'dí e wá, yi ené gi zí bilámá mimbé'dea bi royé ní.

7 Ngiti géyi Isiréle ga bi Lomo gelé yée ní ndikiní bilámá ledre bi gi zí Lomo ní duú ye. Yée ga bi doyé oru mióru ní ndikiní eyé bilámá ledre máa née wá. 8 Ni miékéne simi miéké kúru Lomo kídí,

“Gi zía bi doyé oru mióru ní, zí Lomo ótoómo yée. Gi zí keyi née,

abú komoyé ni ba tí ro ledre ga bi Lomo ni ndiši méngi yée ní yá, f'i utúasání eyé lúru yéme a wá gi zía niyi yi eyé go káa zí 'yi ga bi komoyé ndaá ní.

Abú niyi ba tí ndiši kí úwú ledre 'bi Lomo bi 'yi ené e niyi ndiši úku a zíye ní yá, utúasání úwú yéme a wá gi zía niyi yi eyé go káa zí mimbilí ngbutú e ní.”

9 Ngére Dawídi uku kóo ledre kídí,

“Áko Lomo, 'yi ga gére née rokinyi 'bi sága ba 'duṭu komoyé go, gi zí keyi née utúasání eyé lúru ndiki ledre eyi wá,

niyi go milákayé simi ká'dá eyi nziyiyé gi ro zíyi 'dó'do yée.

10 Gi zía bi iliní ledre eyi wá ní, idí 'duṭu komo sómú ledre eyé,

gi ro zí odu ledre eyé ídine duḡ méngi bisinyí ledre.”

Lomo ni i'bí trɪdrɪ zí kúfú ngíti géyɪ 'yɪ e

¹¹ Ma'díi Lomo oyó sogoné go zí Yúda e za fí utúasá 'dí'bilúgu yée zíne wá? f'í, ndaá kenée wá. Lomo i'bí trɪdrɪ zí kúfú ngíti géyɪ 'yɪ e, zí ledre née sínýíne ro Yúda e zíye ngúnḡu ledre Yésu. ¹² Togú Lomo i'bí trɪdrɪ zí kúfú ngíti géyɪ 'yɪ e gi zía bi Yúda asiní miási ní, simi bi Yúda maáge niyí ngúnḡu ledre 'bi Lomo ní, niyí ídí kí mongú rokinyi kíngaya gi zí Lomo.

¹³ Máúku ledre ba rɪ zise, sée ga bi ndásé gi simi Yúda e wá ní. Moko bi Lomo i'bí zíma gi ro méngi a dongarásé ní, mááyí méngi a kí roko'bumá mbá. ¹⁴ Máíli kpá zí ngíti géyɪ 'yɪ amá e Yúda e ngúnḡu ledre 'bi Lomo káa zise ní gi ro zíye ómoyé. ¹⁵ Simi bi Yúda e oyóní sogoyé zí Lomo ní, zí Lomo yí ené í'bí trɪdrɪ zí kúfú ngíti géyɪ 'yɪ e. Simi bi Yúda ga gére née niyí óyóló'bó mimbé'deyé zíye ngúnḡu ledre Kírésito ní, ni ídí bilámá ledre káa zí éyɪ bi Lomo uru yée gi simi umbu ní. ¹⁶ Káa zí bi bulúnduzé ni mbigí 'yɪ 'bi Lomo ní, zée owú ga bi gi simi a ní, azé go kpá mbigí 'yɪ ga bi 'bi Lomo ní. Cé káa zí togú cíyí kágá ni simi kángá bilámáne yá, mirásága niyí ídí kpá mbá bilámáye.

¹⁷ Ngíti géyɪ Yúda e, owú ga bi gi simi bulúnduzé Abarayáma ní Lomo asi gi royé go. Sée ga bi ndásé Yúda e wá ní, ásé zí Lomo go kí ledresé owóowó. ¹⁸ Káa zí bi ásé go zí Lomo kí ledresé owóowó ní, ndásé ndísi mbófo rosé wá. Gi zía í'bisé esé úndru zí Lomo se wá, Lomo í'bí yí ené úndruné zise. ¹⁹ Ngíti géyɪ yá, sómúsé ledre go kídí, Lomo oyó sogoné zí Yúda e gi ro zí ledresé ídine zía owóowó. ²⁰ Ni kpá tí kenée, Lomo oyó sogoné zíye

gi zía bi ngúnḡuní ledre ené wá ní. Sée, ásé zía kí ledresé owóowó gi zía ngúnḡusé ledre ené go. Káa zí bi goó kenée ní, ndásé ndísi ílɪ kí óto ledresé owóowó wá. Ídísé óto komosé gi ro éyɪ bi Lomo ni karanée méngi a zise ní. ²¹ Togú ótoómosé ledre ené, ni óyó sogoné zise kpá káa zí bi oyó sogoné zí Yúda e gi zía bi ngúnḡuní ledre ené wá ní.

²² Ídísé ówo a kídí 'yɪ bi ngúnḡu ledre 'bi Lomo go ní, Lomo ni ídí kíe kí rokinyi. Wo bi ngúnḡu ledre 'bi Lomo wá ní, Lomo ni 'dí'bióyó wo 'dá'ba gi dongará 'yɪ ené e. ²³ Togú Yúda ga gére née nda'baoguní go ngúnḡu ledre 'bi Lomo yá, Lomo ni 'dí'bilúgu yée zíne. Ni kí roko'bú 'bi méngi ledre e káa zí ga gére née zíne. ²⁴ Sée ga bi ngára ndásé Yúda e mbigí 'yɪ ga bi 'bi Lomo ní wá ní, nda gi zía bi ngúnḡusé ledre 'bi Lomo go zía 'dí'bióto sée go káa do mbigí 'yɪ enée ní, wo Lomo ni 'dí'bilúgu Yúda e kí ledreyé zíne owóowó.

Lomo oyó ené sogoné zí Yúda e fí wá

²⁵ Sée ga bi ndásé Isiréle e wá ní, máíli ídísé ówo mongú ledre bi Lomo méngi ba bilámáne, káa bi ásé ndísi mbófo rosé ke. Ngíti géyɪ Isiréle e esí'dutuní mbíliye kí úwú ledre 'bi Lomo go. Niyí méngi ledre née kenée 'búo togú sée ga bi ndásé Yúda e wá ní ínyisé go mbá ngúnḡu ledre Kírésito. ²⁶ Nda gi 'dá'ba zí Lomo yómo Isiréle ga gére née kpá za mbá. Lomo uku kóo go simi miéké kúrúne kídí,

“Yí yómo 'yɪ e bi mááyí kásaógu wo ní, ni ógu gi do landa bi Záyono simi gara bi Yerusaléma ní,
'dí'bióyó bulúndu Yakóbo e gi sí sɪlɪ Satána 'dá'ba.

²⁷ Ledre kóo máyéme dongarásé kí Yúda e

kídí mááyí lùlùóyó lúyú ledre eyé ní ni do biné.”

²⁸ Gí zía bì kóo Yúda e asiní kí ngúngu bilámá ledre bì gí ro Kírésìto Yésu ní, zíye ídíye go ezeokó Lomo. Gí zí kényi nées ní, zí Lomo nda yí ené méngi bilámá ledre zise ga bì 'yì lóngó e ní. Abú kenée ndotó, Yúda e niyí kpá fú kí ledreyé owóowó gí zía bulúnduyé Abarayáma ngúngu ofuní kóo ledre 'bì Lomo go. ²⁹ Togú Lomo yeme ledre go zí 'yì yá, oyólo'bó enée wá, ledre ligi ené kpá wo gí roa wá. ³⁰ Sée ga bì ndásé Yúda e wá ní, ásisé kóo gí ro ledre 'bì Lomo kpá káa zí Yúda e ní. Simi bì Yúda e asiní 'bì eyé ní, zí Lomo nda méngi bilámá ledre nées zise. ³¹ Gí zía bì ngúngusé ledre 'bì Lomo zía méngi bilámá ledre zise ní, togú Yúda ga gère nées oyólo'bóní mimbé'deyé zíye ngúngu ledre 'bì Lomo yá, Lomo ni ìdri mimbé'dené zía méngi bilámá ledre zíye kpá kenée. ³² 'Yìma'dí e za mbá niyí 'yì lúyú ledre e gí zía asiní kóo gí ro Lomo go mbá miási. Zíye ídíye go mbá miódóye simi ká'dá 'bì Lomo. Méngi kenée gí ro zíne ótoómo ledre zí 'yìma'dí e za mbá.

³³ Ambí ni útúásá kí mongú ówo ledre 'bì Lomo kpá kí komokenzi bì Ngére Lomo ni kée ní ne?

Sara ambí ni útúásá ówo miméngi ledre ga bì 'bì Lomo ní ne zía ndìsiné úkuógu a kídí Lomo ndìsi méngi kényi káa ní ní ne?

³⁴ “Ambí utúásá bì ówoyéme sómú ledre 'bì Ngére Lomo ní ne, bì zía ndìsiné í'bí lorú zía ní?”

³⁵ “Yì ni bo Lomo 'di'bì éyì gí zía bì ili zí Lomo í'bílúgu a zíne?”

³⁶ Lomo ni ne mǐngí éyì e za mbá gí zía otoogu éyì e za mbá ne.

Gí zí kényi nées, ìri Lomo idí idí mimbófoné za fí. Idí kenée.

12

Yésu ni mbigí éyì 'dáná

¹ Owú Babá e, miméngi ledre 'bì Lomo ni bilámáne gí ro 'yìma'dí e za mbá. Gí zí kényi nées ní, ídísé í'bí rosé zí Lomo káa do éyì 'dáná bì ni tridri ní. ² Miméngi ledre esé nda ídí káa zí 'bì 'yì ga bì owoní aka ledre 'bì Ngére Yésu wá ní wá. Lomo idí óyóló'bó mimbé'desé gí ro zí sómú ledre esé kí miméngi ledre esé ídíne kpí mikándané. Toso miméngi ledre ga bì ndisi óto Lomo zía ídíne kí rokinyi ní áse ówo a zise ndìsise méngi duú wo ni idí kí rokinyi kise.

³ Káa zí bì Lomo ma'dáa gelé máa ne káa do 'yìmikása ené ní, máesi sǐlǐma go komosé o'buó'bu ndásé lúru rosé kídí rómosé go do 'yì e mbá ní wá. Miméngi ledre esé idí idí bilámáne miútúásáne kpini kí ledre 'bì Lomo bì do mimbé'desé ní. ⁴ Kuru'buzé bì kíe'do ní ni mifi báyiné tú'dú, zíye ídíye kí moko eyé e mbá mǐngúngúcu. ⁵ Ledre nées ni gí rozé kpá kenée, abú azé tú'dú yá tokozé rozé mbá ro Kírésìto bì kíe'do ní, azé ndisi idí ndro kí lafúze. ⁶ Lomo i'bí moko e zize go mbá kpí kpí kpí. Yì bì Lomo i'bí zíyi moko 'bì úku 'dódo ledre bì nées Lomo ili méngi a ní yá, idí úku a kí roko'bu 'bì ngúngu ledre bì Lomo i'bí zíyi ní. ⁷ Togú 'bì eyì moko bì Lomo i'bí zíyi ní ni 'bì ndisi sáká 'yì e yá, idí méngi a kí 'búne. Yì bì áyì 'yì 'dódo ledre zí 'yì e ní, idí 'dódo a do bilámá misi'diné. ⁸ Yì bì áyì 'bì eyì 'yì ìdri mimbé'de 'yì e simi bì bi sinyí royé misinyí ní yá, idí méngi a kí 'búne. Yì bì kési ni bo zíyi ní, idí sáká 'yì ga bì iliní sáká éyì ní kée. Togú Lomo i'bí zíyi moko 'bì idí káa do manda yá, idí tóro zíye 'dá'dá kí bilámá mimbé'deyì kíe'do. Togú áyì 'bì eyì 'yì méngi bilámá ledre zí 'yì e yá, idí ndisi méngi a kí rokinyi.

Óto 'bú lafúse idí ógụ gị yana mimbé'desé

⁹ Togú gị ro óto 'bú lafú 'yì e yá, 'búye idí idí zaá gị yana mimbé'deyì. Ídí sógó bisinyí míméngì ledre zíyì lánýáyì òwú ro méngì bilámá ledre. ¹⁰ Ídí lúrú 'yì e zíyì mbá káa do lúnduyì e kí lémìyì e zíyì óto 'búye doyì kíngaya. Zí ledreyé ídine zíyì owóowó rómo do ledreyì bì zíyì kí royì ní. ¹¹ Ngìdrì moko nda méngì yì wá, ídí méngì moko 'bì Ngére Lomo kí 'búne kací kúrú 'Dówú Lomo. ¹² Ledre ga bì za mbá Lomo yéme yéé ní, idíní méngì royé zíyì ní togú nìyì go ndìsì méngì royé yá, ídí idí kí rokinyi. Togú 'do'dó ogụ ne zíyì yá, ídí útụsimiyì, zí mongú ledre eyì ídine ini zí Lomo. ¹³ Togú ngítì gèyì lafúse 'yì 'bì Kírésìto oguní zíse ro sáká éyì yá, ídísé sáká yéé. Mbotụ 'be 'bì esé idí idí zí ñgu e fúó.

¹⁴ Togú 'yì e menğiní bisinyí ledre zíse gị zía bì ásé 'yì ga bì 'bì Kírésìto ní yá, ndásé méngì lúgu bisinyí ledre zíye wá. Ídísé ini ini zí Lomo gị royé, Lomo ndaá méngì bisinyí ledre zíye wá. ¹⁵ 'Yì ga bì nìyì simi rokinyi ní, ídísé ndéré zíye gị ro zíse ídísé kéye simi rokinyi ma'dáa. Yéé ga bì nìyì simi ini ní, ídísé ndéré zíye simi ini. ¹⁶ Mìndìsì esé kí 'yìma'dí e za mbá idí idí bilámáne. Ndásé óto rosé zí 'yì e káa zí éyì bì rómosé go do 'yì e mbá ní wá.

¹⁷ Ndásé méngì lúgu bisinyí ledre 'bì 'yì ga bì menğiní bisinyí ledre zíse ní wá. Ídísé méngì zí 'yì e mbá bilámá ledre gị ro zíye óto úndrusé. ¹⁸ Ídísé méngì za mbá ledre ga bì utúasání miútúásá ní gị ro zí mìndìsìsè kí 'yì e ídine simi bikìdrì. ¹⁹ Owú 'bì Babá e, mááyì kpá úku ándá a zíse, ndásé méngì lúgu bisinyí ledre zí 'yì ga bì menğiní bisinyí ledre zíse ní wá, ídísé ótoómo a zí simìkesì bì 'bì Ngére Lomo ní gị zía bì miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Mááyì

òwú máa wo bì nì miútúásáne gị ro méngì lúgu bisinyí ledre zí 'yì ní."

²⁰ Gị zía bì miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí,

"Togú ezeokóyì nì 'bú yá, ídí í'bì éyì miánu zía.

Togú nì kodró, ídí í'bì iní zía éwé a.

Bilámá ledre bì méngì zía nées nì í'bì zía komokenyì gị zía menğì kóo bisinyí ledre go zíyì."

²¹ Ndásé ótoómo bisinyí ledre zí roko'bu a rómoné dosé wá. Roko'bu 'bì bilámá míméngì ledre esé idí rómo ne.

13

Ídísé óto úndru manda esé e

¹ Ídísé óto úndru manda esé e gị zía Lomo gelé yéé ne. 'Yì bì Lomo gelé ené wo ne wá ní, utúasá ídí káa do manda wá. Manda e za mbá ndìsìní méngì moko kí roko'bu bì gị zí Lomo ní. ² Togú 'yì asi go kí óto úndru lorụ bì gị tara manda ní, asi nées go cù gị ro ledre bì Lomo ukui'bíne ní. 'Yì bì menğì kéyì go kenée ní, Lomo nì 'dècì ngbanga roa. ³ Manda e ndìsìní lengbe 'dó'do 'yì ga bì ndìsìní méngì bisinyí ledre ní mì'dó'do. Togú ìlísé gị ro zíse ndìsìsè bilámáne simi bikìdrì gị zí manda esé e yá, ídísé úwú lorụ gị tarayé. ⁴ Lomo gelé manda e ne gị ro zíye sáká sée. Gị ro zíse ndìsìsè kéye bilámáne ngìrì menğì sée wá. Ídísé ndìsì méngì òwú bilámá ledre e gị zí ngìrìyè kí méngì sée ke. Manda ga gère ní, moko eyé nì ndìsì 'dó'do 'yì ga bì ndìsìní méngì bisinyí ledre e ní. ⁵ Nì bilámáne zíse óto úndru manda esé e, ndaá lá gị zía bì ndìsìní 'dó'do 'yì méngì bisinyí ledre e ní wá, kpá gị ro zíse ídísé kí bilámá ówo ledre simi dosé.

⁶ Éyì ga bì manda iliní gị zíse ní, togú ya ídísé í'bì usóru yá, ídísé í'bì a gị ro zíye utúásáye menğì moko bì Lomo gelé yéé gị roa nées do bilámá mìsì'diné. ⁷ 'Yì ga bì nìyì

manda e ní, éyí ga bi iliní gí zise ní, ídísé í'bí a zíye. Togú ya ídísé usóru yá, ídísé í'bí a. Togú ngítí moko eyé ní bo iliní késí gí zise gí roa yá, ídísé í'bí a. Togú iliní ídísé lúru yé zise kí ledreyé owóowó zise ndísisé óto úndruyé yá, ídísé méngí a.

Óto 'bú lafú'yí e ni bilámá ledre

⁸ Togú sáká éyí go gí zí 'yí yá, ídí í'bilúgu a zía kpá 'diya. Ídí ndísi óto 'bú lafúyí e kíngaya. 'Yí bi ndísi óto 'bú lafúne ní, ndísi go méngí ledre ga bi Lomo ili yé ní gí zía ní miékéne simi lorú kenée. ⁹ Ndaá lá dujú wo née wá, tú'dú ngítí géyí ledre e niyí kpá bo simi lorú máa née káa zí, "Ndá méngí 'berí wá. Ndá úfu 'yí wá. Ndá úgu ugu wá. Ndá óto 'bú éyí 'bi 'yí wá." Ledre ga gére née niyí go za mbá simi lorú bi uku kídí, "Ídí óto 'bú lafúyí káa zí bi óto 'búyí kí royí ní." ¹⁰ 'Yí bi kí 'bú 'yí e doné ní, ndaá 'bi ené 'yí méngí bisinyí ledre zí 'yí e wá. Gí zí keyí née ní, óto 'bú lafú'yí e kotru go za tú'dú lorú ga gére née mbá siminé.

¹¹ Ndásé ndísi lígí rosé káa zí bi kóo ngúngusé aka ledre 'bi Lomo lá mikándané ní wá. Líkpísé komosé mu sındí kadra bi zí Ngére Yésu ndá'baoguné yómo zée simi a ní ni go gbóo. ¹² Ndísisé aka kóo ndísi káa zí 'yí ga bi niyí simi mituluru ní, bi ba ní, bimióngó ni go ógu. Gí zí keyí née, ndazé lolu fú lá ndísi káa zí 'yí ga bi niyí simi mituluru ní wá. Miméngí ledre ezé ídí ídí 'bi 'yí ga bi nguṅuní ledre 'bi Kírésito Yésu Ngére go ní. ¹³ Miméngí ledre ezé e za mbá idíní ídí bilámáye ledre 'bi 'yí bimióngó e. Ndásé ndéré simi ayímbi bi kí bisinyí miméngí ledre siminé ní, zise ndísisé éwé le'yí kí kóyó káe, kí só'do rosé kí 'yí ga bi ófúsé rosé kéye wá, zise ndísisé méngí okó kí óto mimbé'desé bisinyíne gí ro éyí 'bi lafúse e wá. ¹⁴ Kací kadra za mbá,

ídísé 'dí'bi sílìse ngbúo ro Kírésito Yésu Ngére ezé, ídí 'dí'bióyó 'bú bisinyí ledre 'bi sága ba gí dosé 'dá'ba.

14

Ídísé 'dí'bi lafúse simi sumu

¹ 'Yí ga bi cíyí ledre 'bi Kírésito ndaá aka simiyé ríngí wá ní, ndásé ndísi ídí kangú kéye gí ro miméngí ledre eyé e wá. ² 'Yí ga bi cíyí ledre 'bi Kírésito ni go ngírí simiyé ní, anuní yí eyé éyí e mbá miánu. Yé ga bi cíyí ledre 'bi Kírésito ni aka simiyé lá cúku'dée ní, ukuní 'bi eyé kídí yé niyí ánu lá dujú mbílí ukú. ³ 'Yí ga bi anuní 'bi eyé éyí e mbá miánu ní ndaní lúru cáyi yé ga bi gelení 'bi eyé éyí e migélé ní wá. Gí zía utúasání go kpá miútuásá kací komo Lomo. ⁴ 'Yí ga gére née ndaní eyé 'yí kasa esé e wá, niyí yí eyé 'yí ga bi 'bi Kírésito ní. Togú ledre eyé ndaá mbí wá, Ngére eyé ni 'dózo yéme yé ne.

⁵ Ngítí géyí 'yí e gí dongarásé somúní 'bi eyé kídí odu sílì bi kí ledrené owóowó ní ni dujú kje'do sílì gí do kací Sílì 'bi 'Dówúro. Ngítí géyí ya sílì e niyí kí ledreyé mbá owóowó. Ídísé óto a simi dosé kídí sílì e mbá niyí yí eyé kí ledreyé owóowó zí Lomo. ⁶ 'Yí bi ya kídí sílì gí do kací Sílì 'bi 'Dówúro ni dujú ne kí ledrené owóowó ní, méngí go kpá bilámáne zí Ngére Yésu. Wo bi ya née gelé éyí ánu wá ní, méngí go kpá bilámáne zí Ngére Yésu. Wo bi ya née ni géle éyí migélé ánu a gí ro zí Lomo ídíne kí rokinyi ní, méngí go kpá bilámáne zí Ngére Yésu. ⁷ Ndazé ezé lá kí ro dozé gí ro ndísi méngí dujú ledre ga bi ilizé yé gí ro zize ídíze kí rokinyi ní wá, ledre ga bi gí do bizé ní niyí za mbá do sílì Lomo. ⁸ Togú azé trídri, azé 'yí 'bi Ngére Yésu. Abú uyuzé kpá mbú miúyu yá, azé fú 'yí ené e. Trídri kí umbu, éyí ga bi gbre née

ngúrúyè utúasá ené 'dí'bióyó zée gí zí Ngére Yésu wá.

⁹ Née sí ledre bi Kírésìto uyu zía úrúne gí zía ní, gí ro zía ídíne Ngére 'bi 'yì ga bi niyí trìdri kpá kí yée ga bi uyuní go ní. ¹⁰ Gí zí kényì née ní, ndásé lúrú'dófù bi gí do 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní zise ndìsìsè 'dècì ngbangayé wá. Lomo ni dùú ne 'yì bi ni 'dècì ngbangazé ní. ¹¹ Ngére Lomo uku simi miéké kúrúne kídí, "Málóbù romá kí romá, 'yìma'dí e za mbá niyí ndìsì ngúnḡú royé zíma

zíye ndìsìyè mbófo dùú máa."

¹² Zée mikékeríja mbá, 'yì ni úku té 'bi ené ledre bi gí do biné ní ne zí Lomo kí tarané.

¹³ Gí zí kényì née ní, ídísé ótoómo kí 'dècì ngbanga lafúse 'dá'ba. Ndásé ndìsì 'dùtù misì'di ledre 'bi Kírésìto gí zí lafúse wá. ¹⁴ Ngére Yésu 'dodo yeme go bilámáne kídí Lomo otoogu eyì e za mbá bilámáne gí ro ánu yée. Togú ngíti 'yì uku ledre kídí ngíti éyì ni bo ndaá bilámáne gí ro zíne ánu a wá, lúyú ledre ndaá née go éyì bi eme zía ngú ní. ¹⁵ Éyì bi ndìsì ánu a ní togú bi ndìsì síní ro ngíti géyì lafúyì e 'yì 'bi Kírésìto gí zía misíní yá, ndá gága a wá káa bi niyí ótoómo kí lódù kací Kírésìto gí zía Kírésìto ma'dáa uyu kóo kpá gí royé. ¹⁶ Bilámá éyì miánu eyì ndaá óto ngíti 'yì e zíye ndìsì úku síní ledre gí do bi a wá. ¹⁷ 'Yì utúasá ené ídíne mbigí 'yì 'bi Lomo gí zí éyì miánu wá, yì ené gí zí méngì ledre ga bi Lomo ili yée ní, kí bilámá ndìsì, nda kí rokinyi bi 'Dówù Lomo ndìsì í'bióḡu a ne ní. ¹⁸ Yì bi ndìsì méngì moko 'bi Kírésìto kí bilámá miméngì ledre ní, áyì óto Lomo zía ídíne kí rokinyi. Zí 'yì e kpá ídíye kíyì kí rokinyi.

¹⁹ Zée 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní, idízé ídí éyì kíe'do gí ro zí lafúze ídíye kí roko'bu royé. ²⁰ Ndá síníyónzó

moko 'bi Lomo lá gí ro éyì miánu wá. Abú éyì miánu niyí kpá tí za mbá bilámáye yá, togú lúrú éyì bi ndìsì ánu a ní ni óto ngíti 'yì zía ótoómo kí lódù kací Kírésìto, zía kpá ótoómo kí méngì bilámá ledre yá, ndá gága a ánu a wá. ²¹ Ni bilámáne togú mbú ánu esì, togú éwé le'yì, togú mbú ngíti géyì miméngì ledre ga bi niyí óto lafúyì e zíye ótoómo kí lódù kací Kírésìto, zía kpá lúyú ledre yá, ídí ótoómo yée 'dá'ba.

²² Miméngì ledre bi lúrú ni ídí zí ngíti géyì 'yì 'bi Kírésìto bisíníne abú ni yì ené tí bilámáne yá, ídí nda ídí lá dùú do mimbé'deyì zí Lomo ówo a kpá dùú ne. Lomo ni í'bí úndru zíyì gí zía ówoyème miméngì ledre eyì bú. ²³ Éyì bi ngára ówoyème wá, sómù ledre eyì ni gí roa gbre gbre ní ndá ánu a wá, togú ánu yá ni ídí zíyì lúyú ledre gí zía née ndaá 'bi ené ledre bi ngúnḡu ní wá.

15

Idízé óto lafúze e zíye ídíye kí rokinyi

¹ Zée ga bi cíyì ledre 'bi Kírésìto olú go do mimbé'dezé ní, idízé sáká lafúze ga bi cíyì ledre ma'dáa ndaá aka do mimbé'deyé wá ní kí bilámá 'dódo ledre gí ro zíze óto yée zíye ídíye kí rokinyi. ² Togú 'dodozé ledre go zíye kenée yá, ni óto yée zíye ídíye kí rokinyi gí zía 'diyíze née go ledre 'bi Lomo zía ngbóróne simiyé. ³ Kírésìto oto ené roné zíne ídíne kí rokinyi wá. Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo, Kírésìto uku kídí, "Babá, 'yì ga bi ndìsìní úkucáyì yì ní niyí go kpá ndìsì úku máa kenée." ⁴ Eké omoní kóo ledre ga gére née kenée zíye ídíye káa do 'dódo ledre zíze gí ro zíze ídíze kí roko'bu rozé kí ndìsì óto komozé dùú ro ledre bi 'bi Lomo ní.

⁵ Lomo bi ndiṣi í'bí roko'bu zize, zize ndiṣizé útusimizé ní, idí sáká sée zí mindiṣisé kí lafúse 'yi ga bi 'bi Kírésito Yésu ní idíne bilámáne. ⁶ Gi ro zise inyiṣé mbá ndiṣi kófó iri Lomo bi 'Bu Ngére ezé Kírésito Yésu ní.

⁷ Ledre lafúse idí idí zise owóowó káa zí bi ledresé ni zí Kírésito owóowó ní gi ro zí 'yi e ndiṣiyé í'bí mbófo éyí zí Lomo. ⁸ Máúku zise, Kírésito ogu zía idíne káa do 'yi kasa zí Yúda e gi ro zíye ówo a kídí ledre kóo Lomo ukuomo zí bulúnduyé ní mengi roné go. Kírésito ogu tí go ma'díi. ⁹ Ni kenée gi ro zí 'yi ga bi ndaní Yúda e wá ní kpá í'bí mbófo éyí zí Lomo gi zía mengi kpá bilámá ledre go zíye. Ni simi miéké kúrú Lomo kídí,

“Mááyí ndiṣi mbófo yi dongará 'yi ga bi ndaní Yúda e wá ní.

Zíma ndiṣimá kófó iriyí simi ke'bi.”

¹⁰ Ngíti a ni kpá miékéne kídí, “Sée ga bi ndásé Yúda e wá ní, idíse inyi kí Yúda e mbá ndiṣi kófó iri Lomo.”

¹¹ Do kpá éké ngíti a kídí, “Sée 'yi ga bi ngára ndásé Yúda e wá ní, idíse kófó iri Ngére Lomo. Sée 'yima'dí e do sogo kángá za mbá, idíse kófó iri.”

¹² Nébi Isáya uku kóo ledre kídí, “Ngúru 'yi gi simi kufú ngére Dawídi ni karanée ogu zía idíne ngére do 'yi ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní mbá.

Zíye inyiṣé mbá ndiṣi óto undru 'yi máa nées.”

¹³ Lomo bi ndiṣi sáká 'yi e zíye ndiṣiyé óto komoyé ro ledre ené ní, idí 'dúcu sée kí rokinyi gi ro zise ndiṣisé bilámáse. Gi zía 'Dówú Lomo i'bí roko'bu go zise ngungu ledre ené kíe.

Páwulo dongará 'yi ga bi ndaní Yúda e wá ní

¹⁴ Owú 'bi Babá e, máowo bú bilámáne kídí ásé 'yi ówo ledre e, ledre bi máéké ba útúásásé go 'dódo yée zí lafúse. ¹⁵ Máúkulojú nées lá ledre ma'dáa zise káa bi ni lígi sée ke. Nées bilámá ledre bi Lomo mengi zía í'bí moko ené gi ro zíma ndiṣimá mengi a ní. ¹⁶ Gelé máa káa do 'yi kasa zí Kírésito Yésu gi ro zíma ndiṣimá úku bilámá ledre ené zí 'yi ga bi ndaní Yúda e wá ní gi ro zíye ngungu bilámá ledre máa nées, gi do bi zí 'Dówú Lomo lúguráyi yée drá zíye útúásáye kací komo Lomo káa do mbigí 'yi ené e.

¹⁷ Mááyí kí mongú rokinyi gi ro roko'bu bi Kírésito Yésu i'bí zíma, zíma ndiṣimá mengi moko kíe zí Lomo ní. ¹⁸ Máútúásá 'dó'dó kí ndiṣi úku gbékpí ledre e wá. Odú ledre bi mááyí ndiṣi úku a ní dujú ledre Kírésito bi i'bí roko'bu zíma, ndiṣimá úku bilámá ledre ené kíe zí 'yi ga bi ndaní Yúda e wá ní, gi ro zíye óto undru Lomo. ¹⁹ Mbófo éyí gi ro 'Dówú Lomo kí roko'buné bi simimá ní. Zía sáká máa zíma mengi mingburoko ledre e kpá kí úku bilámá ledre 'bi Kírésito zí tú'dú 'yi e kú gi simi gara bi Yerusaléma ní, ndéréogú kíe gi simi kángá bi ndoloní kídí Ilirikúma ní. ²⁰ Kací kadra mbá, mongú sómú ledre amá ni kíngaya gi ro úku bilámá ledre 'bi Kírésito zí 'yi ga bi ngára uwúní aka wá ní, gi zí wo bi mááyí úku ándá a kpá fú zí 'yi ga bi ukuní go zíye ní. ²¹ Gi zía ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí,

“‘Yi ga bi ukuní ledrea zíye wá ní, niyí lúru wo kí komoyé, yée ga bi uwúní ledre a kí mbíliye wá ní, niyí ówoyéme ledre gi roa.”

²² Moko 'bi úku bilámá ledre 'bi Kírésito zí ngíti géyi 'yi e ucuomo kóo máa ne kí ogumá zise íri 'diya, gi zí kéyi nées zise sóngó máa kí

tú'dú simibi e.

16

Páwulo yeme roné gí ro ndéréne simi Róma

²³ Bi ba ní moko bi do sílma ní ụkú go. Mááyí go nziyimá gí ro ógumá zise íri. ²⁴ Maa yéme romá go gí ro ndéréma simi kángá bi Isipáyini ní, 'dá'dá zíma kí ndéréókpóma geré mindéréókpó, mááyí aka ógụ zize ndịsịzé cuku'dée kése simi Róma ore kí, zise nda í'bí misí'di zíma ndéréókpóma. ²⁵ Ngíti géyí 'yí ga bi 'bi Kírésìto simi gara ga bi Mekedoníya kí Ákaya ní, yokoní kəsí sáká lafúye ga bi simi Yerusaléma ní kíe, mááyí aka ókpó kí kəsí nées geré í'bí a zíye íri kí zíma nda ndá'baógumá zise ore. ²⁶ 'Yí ga gére nées yokoní kəsí gí zía uwúní kídí lafúye 'yí ga bi 'bi Kírésìto simi Yerusaléma ní niyí mi'dó'dóye kíngaya. ²⁷ Gí zía bi 'yí ga bi ngára ndaní Yúda e wá ndikiní bilámá ledre 'bi Kírésìto gí zí Yúda e ní, utúasá miútúasá zíye méngí éyí kenée zí Yúda e. ²⁸ Togú máí'bí sáká éyí eyé nées go zí Yúda e simi Yerusaléma íri yá, mááyí geré ógụ zise íri zíma nda ókpóma simi Isipáyini. ²⁹ Máówo bú miógumá zise íri ní kí mongú úndru bi gí zí Kírésìto ní.

³⁰ Owú 'bi Babá e, mándú'yú sée kí roko'bu bi gí zí Kírésìto Yésu Ngéere ezé ní, kpá gí zía 'Dówú Lomo oto 'búma go dosé. Ídísé íni ini zí Lomo gí romá. ³¹ Ídísé íni ini zí Lomo gí zía ngíti géyí 'yí ga bi simi kángá 'bi Yúdáya ní iliní eyé ledre 'bi Lomo wá, Lomo idí yómo máa gí zíye. Ídísé kpá íni ini zí Lomo gí ro zí moko bi mááyí ndéré méngí a simi Yerusaléma íri ní ndéréne bilámáne. ³² Lomo idí líkpí misí'di zíma ógumá kí rokinyi do mimbé'demá gí ro zize sáká rozé kése kí 'búne. ³³ Mándịsị kpá íni ini kídí Lomo bi 'yí méngí bilámá ledre zí 'yí e idí ndịsị lúru bi kacise mbá. Ídí kenée.

Mandá gí zí Páwulo

¹ Owú 'bi Babá e, kára bi Fóyibe ba, ni ngúru 'yí 'bi moko simi Kanísa bi ndoloní Kenekaríya ní. Togú ogu go zise íri yá, ídísé 'dí'bi wo simi sụmụ simi Lomo. ² Ídísé 'dí'bi wo simi sụmụ kí ledrené zise owóowó gí zía ni ngúru 'yí 'bi Ngéere Yésu. Ndịsị go sáká tú'dú 'yí ga bi 'bi Kírésìto ní do bilámá misí'diné. Ndịsị sáká máa kpá kenée.

³ Mandá zí Akúwíla kí me'bené Purisíla. Nées 'yí ga bi ndịsịzé méngí moko 'bi Kírésìto Yésu kéye ní. ⁴ I'biní royé cù zí umbu gí ro sáká máa. Gí zí kéyí nées ní, zize ñnyizé kí 'yí ga bi ndaní Yúda e wá ní za mbá ndịsị mbófo yée. ⁵ Mandá kpá zí 'yí ga bi ndịsini yóko royé íni ini zí Lomo zíye 'be íri ní mbá. Mandá kpá zí Epenétono, 'bú a ni domá kíngaya gí zía ni mizefi 'yí bi simi kángá bi Ásiya ngunu ledre Kírésìto ní. ⁶ Mandá kpá zí Maríya bi ndịsị méngí moko zise íri kíngaya gí ro zise ndịsịsé bilámáne ní. ⁷ Androníka e kí Zúniya, ga gére nées sụmumá e onzóní kóo zée kéye simi sịgini gí ro ledre Kírésìto. Ngunu utuní ledre Kírésìto 'dá'dá gí zíma. 'Yimíkása e ndịsini óto úndruyé kíngaya. Máí'bí mandá go zíye kíngaya. ⁸ Nda kpá lá duú yée ga gére nées wá, mandá kpá zí Ambilétono, máoto 'bú a go domá kíngaya gí zía ngunu ledre Ngéere go. ⁹ Máí'bí kpá mandá zí Urubáno e kí Isitéka. Ga gére nées kpá 'yí ga bi ndịsịzé méngí moko 'bi Kírésìto kéye ní. ¹⁰ Mandá zí Ápelene, ni 'yí bi miútúasáne kací komo Kírésìto ní. Mandá kpá zí 'yí ga bi 'be 'bi Arisitobúlu. ¹¹ Máí'bí kpá mandá zí Erodiyána sụmumá bi íri ní. Mandá kpá zí 'yí ga bi 'bi Ngéere Yésu ndịsini yóko royé íni ini zí Lomo 'be 'bi Narakisówu ní. ¹² Mandá zí Traphéna e kí Traphósa. Kará ga gére nées ndịsini méngí

moko 'bi Ngére za kí mimbé'deyé mbá. Mandá kpá zí Peresísi née kpá ngúru kára bi ndịsị méngị moko 'bi Ngére kí mimbé'dené mbá ní.

¹³ Mandá zí RUFÚSA e kí mbágáne. Née 'yị ga bi Ngére gelé yée go zíne ní. Kára née mááyí zía káa zí mbigí owú gị simi a ní.

¹⁴ Mandá zí Asenekirító e kí Phélégono e kí Érémesi e kí Pátroba e kí Érémasi e nda kí ngíti géyị 'yị ga bi niyí kéye íri ní mbá.

¹⁵ Mái'bí kpá mandá zí Philólogo e kí Zúliya e kí Néra e kí Lémíné, nda kí Ólimbása kpá kí 'yị ga bi 'bi Kírésito niyí kéye íri ní mbá.

¹⁶ Kí'dí bi ndíkísé go do bi k'íe'do íni ini zí Lomo ní, ídísé ndịsị í'bí mandá dongaráse kí 'búne. 'Yị ga bi 'bi Kírésito azé kéye yáa ní, i'biní mandá zise íri k'ingaya.

Odu lorú gị zí Páwulo

¹⁷ Komosé idí idí rosé gị zí ngíti géyị 'yị ga bi iliní 'bi eyé dụú bisinyí ledre gị ro zí 'yị e ndịsịyé ífi dongaráye kí lafúye ní. 'Yị ga gére née 'dódo ledre eyé ni bisinyíne kpí gị zí ledre ga bi 'dodozé yée zise ní. Ndásé ndịsị, ndịsị kótrụ rosé kéye wá. ¹⁸ 'Yị ga gére née mengíní eyé née moko bi 'bi Kírésito Yésu Ngére ezé ní wá, mengíní yí eyé moko eyé gị royé. Ndịsíní lóndo 'yị ga bi owoyemení aka ledre 'bi Kírésito wá ní kí bikinyi ódro gị ro zíye ngúngu ledre ranga eyé ga gére née. ¹⁹ Tú'dú 'yị e owoní go kídí ndịsísé go óto úndru ledre 'bi Kírésito k'ingaya. Éyí bi méngísé née oto máa go zíma ídíma kí mongú rokinyi. Ídísé idí 'yị komokenzị e, zise ígí rosé m'ígí gị zí méngí lúyú ledre.

²⁰ Lomo 'yị í'bí bikidrị zí 'yị e ni í'bí roko'bụ zise rómo komo ezeokóse Satána k'íe zía nda ídíne káa do simi s'indise.

Kírésito Yésu Ngére ezé idí sáká sée.

²¹ Timatíyo eze 'yị mokoze í'bí mandá zise. Lúkúyo e kí Zésona e kí Sosopéta ga bi s'umamá e ní, i'bíze mandá kéye zise íri za mbá.

²² Maa Teritáyo 'yị éké ledre ba, máí'bí kpá mandá go zise 'yị ga bi 'bi Ngére Yésu ní.

²³ Gáyo bi mándịsị zía 'be gị zía 'yị ga bi 'bi Kírésito ndịsíní yóko royé zía 'be íni ini ní, i'bí kpá mandá zise íri.

Ngíti mongú 'yị bi 'bi akúma yáa, Erésito, nda kí Kúta lúnduzé simi Lomo, i'biní mandá zise íri.

²⁴ Kírésito Yésu Ngére ezé idí sáká sée.

²⁵ Lomo bi mándịsị 'dódo bilámá ledre 'bi owú 'bi ené Kírésito Yésu zise ní, idí í'bí roko'bụ zise. Bilámá ledre née ni kóo miótoécíné gị zise kí tú'dú simibi e. ²⁶ Bi ba ní, ni nda go m'ídódoné zise fúó. Lomo bi ni tridrị za fí ní ukui'bí ledre zí nébị e éké bilámá ledre máa née gị ro zí r'íkí s'ị do 'yima'dí e mbá ówo a gị do bi zíye ngúngu a. ²⁷ Gị zía bi Lomo ni 'yị komokenzị kasaogu Kírésito Yésu ne ní, iriá idí ndịsị idí mimbófoné za fí. Idí kenée.

**Mizefi wáraga bi
Páwulo
eké zí 'yi ga bi simi
Koríndo
ní
Ledre gi ro mizefi
búkú bi Koríndo ní**

Páwulo bi 'yimikása ní eké ledre ba ne zí 'yi ga bi 'bi Kírésito simi Koríndo bi ngúru mongú gara simi Gírísi ní. Páwulo 'dodo kóo bilámá ledre 'bi Yésu zí 'yi e simi Koríndo rómo do simibi kíé'do. Simi Moko 'bi 'yimikása e kápita 18, zí tú'dú 'yi e kóo ngúngu ledre Yésu. Simi bi Páwulo nderéokpó do ngíti bi ní, zí bisinyí ledre e óguyé dongará 'yi ga bi 'bi Kírésito ní iri. Née éyí bi oto Páwulo eké ledre ba kása a simi koríndo ní gi ro zíye ótoómo kí méngi bisinyí ledre káa zí ga gére née 'dá'ba.

Simi kápita 1-4 Páwulo eké kídí ndaá bilámáne zí 'yi ga bi 'bi Kírésito ní ífi simiyé ndísi ófúye dongaráye wá. Simi kápita 5-6 esi sílíne komo yée ga bi ndísiní méngi kéyi kenée káa zí éyí bi owoní aka Lomo wá ní. Simi kápita 7, 'dodo ledre gi ro toso ndísi 'bi 'yi ga bi ngunúní ledre Kírésito go ní niyí ndísi kí me'beyé e, ya'dá 'bi eyé e kí 'yi 'bi 'be 'bi eyé e mbá ní. Zía í'bí lorú zíye gi ro 'yi ga bi ngunúní ledre 'bi Lomo go ní niyí ndísi kí yée ga bi ngunúní eyé ledre 'bi mbigí Lomo wá ní káa be 'di. 'Yi ga bi ngunúní ledre 'bi Lomo go ní niyí ndísi íni ini zí Lomo káa be 'di? Zía kpá úku ledre kídí 'Dówú Lomo i'bí úndru moko go zize tú'dú mingúngúcuá, kíngaya simi kápita 13 uku ledre úndru 'bi óto 'bú lafú 'yi e. 'Dówú Lomo née ni sáká zée zize ndísié ini ini zí Lomo do bilámá misi'diné tí káa zí 'yi ga bi ngunúní ledre Kírésito go ní. Née

ní zía úku ledre zíye kídí káa zí bi Lomo uru kóo Kírésito go gi simi umbu ní togú karanée uyuzé go yá ni kpá úru zée.

Mandá zí 'yi ga bi 'bi Kírésito simi Koríndo ní

¹ Owú 'bi Babá e, máa Páwulo bi Lomo gelé máa, zía óto zée kí Sosoténe káa do 'yimikása 'bi Kírésito Yésu ní.

² Máéké ledre ba máa zise, sée 'yi ga bi ngunúsé ledre 'bi Lomo go simi Koríndo iri ní. Ledre bi máéké ní, ndaá kpá lá duú zise wá, kpá zí 'yi ga bi do ngíti géyi bi e ngunúní kpá ledre Kírésito Yésu Ngére ezé gi zía gelé zée go kéye káa do mbigí 'yi ga bi Lomo ní.

³ 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére ezé, idíní lúru bi kacise, zíye méngi bilámá ledre zise gi do bi zise ndísié bilámáse.

⁴ Kací kadra mbá, mándísi í'bí mbófo éyí zí Lomo kací bilámá ledre bi méngi zise, zise ídise go mbigí 'yi ga bi 'bi Kírésito Yésu ma'dáa ní. ⁵ Ngére Yésu i'bí roko'bú née zise gi ro zise ndísié ówoyeme ledre ené zaá bilámáne kpá gi ro zise ndísié 'dóoyeme a zí 'yi e do bilámá misi'diné. ⁶ Gi zí kéyi née ní, 'yi e niyí inyi mbá ówo a kídí ledre bi 'dodozé zise gi ro Kírésito Yésu ní ni ma'díi ledre. ⁷ 'Dówú Lomo i'bí tákpásílí ga gére née zise kenée gi ro zise ndísié méngi mbá ledre ga bi utúasání miútúásá ní gi zía ndísié go óto komosé gi ro mindá'baógu Kírésito Yésu Ngére ezé. ⁸ Ngére Yésu ni ndísi 'dókó sée gi ro zise ndísi tórosé fú lá ngbúó gi simi sindí kadra bi Ngére ezé Kírésito Yésu ma'dáa ni ndá'baógu simi a ní. ⁹ Í, tí ma'díi, Lomo gelé sée ne gi ro zí mindísié ídine kíé'do kí Owú 'bi ené Kírésito Yésu bi ni Ngére ezé ní. Ledre ga bi uku yée gi rosé ní ni méngi yée mbá tí káa zí bi uku yée ní.

'Yì 'bì Kírésìto idíní ndìsì kí mimbé'deyé kǐ'do

10 Owú 'bì Babá e, máésì sǐlǐma komosé kí roko'bù bì zǐma gǐ zǐ Kírésìto Yésù Ngére ezé ní kídí, ndásé sógó rosé zǐse ndìsìsé kí ófúse dongarásé wá. Ídísé ndìsì káa do 'yì e kǐ'do. Mimbé'desé kí míméngǐ ledre esé idí idí mbá kǐ'do. 11 Máúku ledre néesé gbékpǐe wá, mbílǐma uwú ndiki ledre go. Ngíti géyì 'yì e oguní gǐ 'be 'bì Kulúwe yáa zǐye úku ledre zǐma kídí, ndìsì esé ndaá 'bì ené ìrì bilámáne wá. Ndìsìsé ndìsì ìrì fú lá kí ófú dongarásé. 12 Ngíti géyì 'yì e gǐ dongarásé ya yée niyí yì eyé 'bì eyé 'yì ga bì 'bì "Páwulo ní." Ngíti géyì ya yée niyí yì eyé 'yì ga bì 'bì "Apólo ní." Ngíti géyì ya yée niyí yì eyé 'bì eyé 'yì ga bì 'bì "Pétero ní." Ngíti géyì ya yée niyí yì eyé 'bì eyé 'yì ga bì 'bì "Kírésìto ní."

13 Ásé ìfì simì Kírésìto kenée lárá a káa be 'di? Ambí uyu kóo gǐ ro yómo sée ní ne? Páwulo? Babatǐzǐnǐ kóo sée kí ìrì ambi? Kí ìrì Páwulo? 14 Mámbofo Lomo go, gǐ zǐa má'bí amá kóo babatǐza zǐ bikérǐ 'yì gǐ dongarásé wá. Odu 'yì ga bì má ówo, má'bí kóo babatǐza go zǐye ní duú, Kírísipo e kí Gáyo. 15 Gǐ zǐ kǐyì néesé ní, bikérǐ 'yì gǐ dongarásé bì ni úku ledre kídí babatǐzǐnǐ kóo néesé kí ìrì má ní ndaá. 16 Woyì, ledre Sitifáno ayí go lígǐ máa. Ngíti 'yì bì kóo má'bí babatǐzǐ go zǐa ní, Sitifáno kí 'yì 'bì 'be 'bì ené e. Gǐ do kacǐye néesé togú ngíti 'yì ni kpá bo mábábátǐzǐ kóo wo go yá, másómúndíki aka wá. 17 Kírésìto Yésù kasa ené kóo máa lá duú í'bí babatǐza zǐ 'yì e wá, kasa máa úku bilámá ledre ené zǐ 'yì e za mbá. Mándìsì úku zǐ 'yì e duú ledre miúyu kí miúrú Yésù gǐ simì umbu nda kí ledre roko'bù 'bì yómo 'yì e bì zǐa ní. Idí mándìsì kóo úku ledre néesé kí sómú 'bì 'yìma'dí e yá, káa bì

miúyu Yésù bì kóo do mǐngbúngbu kágá ní moko ndaá ba simì a wá.

Ledre gǐ ro umbu Yésù

18 Owú 'bì Babá e, ledre gǐ ro umbu Yésù ni mongú ledre gǐ zǐa 'Buzé Lomo yeme ledre néesé kenée gǐ ro yómo zée. Owozé ledre néesé kenée gǐ zǐa owoyemezé ledre gǐ ro roko'bù 'bì Lomo go. 'Yì máa yée ga bì ngára owoyemení ledre gǐ ro roko'bù 'bì Lomo wá ní, lurúní yì eyé ledre umbu bì kóo Yésù uyu do mǐngbúngbu kágá ní zǐye káa zǐ ledre cayi ní. 19 Nì simì miéké kúrú Lomo kídí,

"'Yì ga gére néesé kí ówo ledre ga gére néesé niyí yì eyé kacǐ komomá mbá bicayiyé moko ndaá simiyé wá.

Mááyí óto yée zǐ bì ndìsì sínýíne royé misínýí kí ówo ledre ga gére néesé mbá."

20 Togú nda go kenée ní, 'yì ga bì ndìsìnǐ méngǐ kǐyì kídí yée owoofuní ledre go ní, niyí kacǐ komo Lomo go káa be 'di? Niyí go mbá bicayiyé. Gǐ zǐa Lomo uku go kenée.

21 Lomo ni duú ne 'yì bì owoonzó ledre gǐ ro ledre e za mbá ní, ìlì ené zǐ 'yìma'dí e ówo néesé kí 'bì eyé ówo ledre eyé 'bì 'yìma'dí e wá. Gǐ zǐ kǐyì néesé ní zǐa úku ledre kídí, ledre ené bì ndìsìzé 'dódo a zǐ 'yì e, zǐ ngíti géyì 'yì e ndìsìyé lúrú a kídí moko ndaá simì a wá ní, ni ìdìne misi'di 'bì ómo zǐ 'yì ga bì ngunúní ledre ma'dáa go ní. 22 'Yì ga bì Yúda e ní, ìlì 'bì eyé yée idíní lúrú mǐngburoko lárá ledre e kí méngǐ royé té kí yée niyí fú ngúngu a kídí ma'dí, Lomo kasaogu Yésù ne. Ngíti géyì 'yì máa yée ga bì ndanǐ gǐ simì kúfú Yúda e wá ní, ìlì 'bì eyé idízé 'dódo ledre ma'dáa kí ówo ledre bì 'yìma'dí e 'bì do sogo kángá ní yée niyí fú ngúngu a. 23 Ndìsìzé 'dódo duú ledre umbu bì kóo Kírésìto Yésù uyu do mǐngbúngbu kágá ní. Yúda e ngunúní eyé bì kídí Lomo

ni kásaogụ Kírésıto zía úyuné do mingbúngbu kágá ní wá. Kúfú ngíti géyị 'yị e lurúní 'bì eyé kídí nées ledre cayi. ²⁴ 'Yị máa yée ga bì Lomo gelé yée go káa do mbigí 'yị ené e ní, togú Yúda e togú kúfú ngíti géyị 'yị e yá, lurúní ledre ga bì 'dodozé yée nées káa do ledre bì kíkò 'buné ní gí zía owoní go bilámáne kídí, Kírésıto 'dodo ledre máa ga gére nées ne zíze. Zía kpá 'dódo ledre gí ro roko'bu bì 'bì Lomo kpá komokenzị ené ní zíze. ²⁵ Ledre bì Lomo mengi nées ngíti géyị 'yị e lurúní yị eyé kací komoyé káa do bicayi ledre. Ábuwá roko'bu 'bì Lomo kíkò owo ledre ené romo gí do 'bì 'yima'dí e do sogo kángá go za mbá.

²⁶ Owú 'bì Babá e, sómúsé aka kíkò rosé. Simi bì kókò ngára Lomo ndolo aka sée gí ro zíze ídíse káa do 'yị lódú kací Kírésıto wá ní ndásé kókò kací komo 'yị e káa zí 'yị ówo ledre e ní wá, ndásé kókò kpá káa zí mingburoko 'yị e ní wá. ²⁷ Lomo ootomo bicayi ledre ga bì 'bì do sogo kángá ba gí ro zí dokuwu méngi 'yị ga bì ya yée niyí 'yị ówo ledre e ní gí zía. Zía ótoómo ledre máa yée ga bì moko ndaá simiyé wá ní zí dokuwu méngi 'yị ga bì kíkò cóngó royé ní gí zía. ²⁸ Lomo ndışi lengbe géle 'yị ga bì yaá owoní ledre wá ní gí ro zíye ídíye káa do 'dódo ledre zí 'yị ga bì otoní royé ya yée owoofuní ledre go ní kídí ówo ledre eyé nées moko ndaá 'bì ené simi a zíne wá. ²⁹ Lomo mengi ledre nées kenée káa bì ngíti géyị 'yị e niyí ndışi mbófo royé zíne. ³⁰ Lomo 'dì 'bilugu zée, zía óto zée zíze ídíze kíkò Kírésıto Yésu káa do 'yị e kíkò do ba ndaá gbékpíne wá, gí zía Yésu ma'dáa uyu kókò go gí rozé, zía kpá 'dódo ledre bì gí ro Lomo ní zíze ówoyéme a. Gí zí kéké nées, zía yómo zée, zía 'dì 'bióyó lúyú ledre gí rozé, zíze ídíze mbigí 'yị ga bì 'bì Lomo ní. ³¹ Ní simi miéké kúrú Lomo kídí, "Togú 'yị ili mbófo roné yá, idí mbófo roné gí ro éyí ga bì

Ngére Lomo ndışi méngi yée ní."

2

¹ Owú 'bì Babá e, simi bì kókò máogụ zíze simi Korındo íri ní, má'dódo kókò zíze duú ledre bì 'bì Lomo ní. Mándışi amá kókò mbófo romá kíkò úku mingburoko ledre e zíze káa zí éyí bì máówoofu ledre go ní wá. ² Máoto kókò sómú ledre amá ndışi 'dódo zíze lá duú ledre Yésu kíkò ledre umbu bì kókò Kírésıto Yésu ma'dáa uyu wo do mingbúngbu kágá ní. ³ Simi bì kókò mándışi 'dódo ledre ga gére nées zíze ní, mimbé'demá ndaá kókò wá. Máya 'bì amá útúásásé esé kókò ngúngu ledre ga bì kókò mándışi 'dódo yée zíze nées wá. ⁴ Ngúngusé kókò ledre ga bì má'dódo yée zíze gí ro Ngére Yésu nées ndaá gí zía bì ya máowo kací 'dódo a go ní wá, yị ené gí zía 'Dówú Lomo ndışi kókò 'dódo yéme ledre máa ga gére nées zíze za cù ne kíkò mongú roko'buné kídí, nées mbigí ledre bì gí zí Lomo ní. ⁵ Gí zí kéké nées, ndásé óto mimbé'desé ro misómú ledre 'bì 'yima'dí e wá. Ídíse óto mimbé'desé duú ro ledre bì 'bì Lomo ní gí zía bì Lomo ní kíkò roko'bu ledre e za mbá zíne ní.

Cóngó komokenzị nì duú gí zí 'Dówú Lomo

⁶ Ledre ga bì ndışizé 'dódo yée zí 'yị ga bì ngúnguní ledre 'bì Kírésıto go kígaya ní, niyí komokenzị bì 'bì Lomo ní. Ndaá komokenzị bì gí zí 'yima'dí e ní wá, ndaá kpá komokenzị gí zí 'yị ga bì kíkò mingburoko roko'buyé do sogo kángá ba ní ní wá. Gí zía moko nda simi komokenzị 'bì 'yima'dí e zí Lomo wá. ⁷ Ndışizé úku ba ledre komokenzị bì 'bì Lomo bì Lomo ma'dáa otoeci kókò miótoeci gí zí 'yima'dí e ní. Lomo yemeomo kókò ledre go gí rozé 'desi 'dá'dá zía kíkò ótoogụ éyí e, kídí, nées ní óto zée kíkò ledrezé zíne owóowó. Otoeci yị ené kókò ledre nées miótoeci uku'dodo ené kókò zí bikéří 'yị do

sogo káńgá wá. ⁸ Míngburoko ngére ga bi 'bi do sogo káńgá ba owoyemení ledre gi ro mongú komokenzi bi Lomo yemeomo kóo ledre kíe gi ro 'yíma'dí e née wá. Idí owoyemení kóo bo yá, káa bi i'bíní kóo lorú do phéphéónzó Ngére Yésu bi ni kí mongú úndruné ní wá. ⁹ Ledre née utúasá go 'duo kpìni kí ledre bi kóo nébì Isáya uku ní kídí,

“Yì e utúasání lúru a,
'yì e utúasání kpá úwú a wá,
abú uku'dodoní zíye utúasá kpá ólú
simì doyé wá.

Née Ledre bi Lomo yemeomo gi ro méngì a zì 'yì ga bi otoní 'búa go ní.”

¹⁰ Zée 'yì ga bi 'bi Ngére Yésu ní, Lomo 'dodo yeme kóo ledre máa née go zize simì roko'bù 'bi 'Dówúne.

Gi zía 'Dówú Lomo ma'dáa owoyeme sómú ledre 'bi Lomo bú bilámáne. ¹¹ Ngíti 'yì kpì utúasá bú ówoyéme sómú ledre 'bi ezené? f'i, éyì ndaá kenée wá. 'Yì ndìsì ówoyéme sómú ledre ené dùú ne kí roné. Ni gi ro Lomo kpá kenée. 'Dówú Lomo ndìsì ówoyéme sómú ledre 'bi Lomo dùú ne. ¹² Owoyemezé ledre bi Lomo méngì zize ní go bilámáne. Bi owoyemezé ní, ndaá bi ya kídí 'yì ga bi do sogo káńgá ba 'dodoní ye zize ní wá. Lomo kasa 'Dówúne ne zía ógú ndìsìné simizé ndìsì 'dódoyéme ledre ga bi yeme yée go gi rozé ní zize.

¹³ Gi zì kèyì née ní, zize ndìsìzé 'dódo zì 'yì e 'duo dùú cóngó ledre bi 'Dówú Lomo 'dodo yée ne zize ní. 'Dodozé ezé ledre bi ogú gi zì 'yíma'dí kí sómú ledre 'bi 'yíma'dí siminé ní wá. ¹⁴ 'Yì máa wo bi ngára 'Dówú Lomo ndaá simì a wá ní, utúasá ené ówoyéme ledre ga bi 'Dówú Lomo ndìsì 'dódo yée zize ní wá. Ledre ga gére née niyí idí eyé zía káa zì ledre cayi ní gi zía utúasá ené ówoyéme yée lá kí roné wá. 'Búó togú 'Dówú Lomo 'dódo yée ne

zía ni fú ówoyéme yée gi zía ledre ga gére née oguní yì eyé gi zì Lomo.

¹⁵ 'Yì bi ni kí 'Dówú Lomo siminé ní, utúasá go ówoyéme dongará ledre e za mbá bilámáne. 'Yì máa wo bi ngára nguṅgu ené ledre 'bi Lomo wá ní, utúasá ené ówoyéme ledre 'bi 'yì máa wo bi nguṅgu ledre 'bi Lomo go, ni kí 'Dówú Lomo siminé ní wá. ¹⁶ Ledre née utúasá go kpìni kí ledre bi nébì Isáya uku ní kídí,

“Ambí utúasá bi ówoyéme sómú
ledre 'bi Ngére Lomo ní ne,
bi zía ndìsìné i'bì lorú zía ní?”

Tí lá utúasázé ówoyéme ledre bi Kírésìto ndìsì sómú ní.

3

'Yì 'bi Kírésìto ndaní ifi royé wá

¹ Owú 'bi Babá e, simì bi kóo mááyí zise simì Koríndo íri ní, mándìsì kóo 'dódo ledre 'bi Lomo zise lá ndoo káa zì éyì bi nguṅgusé aka ledre 'bi Lomo wá ní. Mándìsì kóo 'dé'de sée née m'dé'de gi zía cíyí ledre 'bi Kírésìto Yésu bi nguṅgusé ní ndaá aka kóo simisé kíngaya wá. ² Togú owú ni aka sírìne yá, ndìsì aka úlú 'bi ené lá dùú umba. Née sí ledre bi kóo mándìsì 'dódo ledre zise gi zía ndoo ní, gi zía roko'bùsé ndaá aka kóo gi ro míngburoko 'dódo ledre ga bi 'bi Lomo ní wá. ³ Máméngì kenée gi zía ambá miméngì ledre esé ni aka yì ené fú lá 'bi 'yì ga bi owoyemení aka ledre 'bi Lomo wá ní. Ásé aka fú kí ledre 'bi simikesì ro lafúse e kíngaya, ledre 'bi ófú kí lafúse e ni aka kpá fú zise kíngaya. Miméngì ledre ga gére née 'dodoní kídí cíyí ledre 'bi Lomo ndaá aka simisé wá. Miméngì ledre esé ni aka yì ené mbá 'bi 'yì ga bi nguṅguní aka ledre 'bi Lomo wá ní. ⁴ Togú ngíti 'yì gi dongarase uku ledre kídí, “Káa zì bi áse lúru máa ba, máúwú amá ledre 'bi ngíti 'yì kpì wá, mándìsì úwú dùú ledre ga bi Páwulo ndìsì 'dódo yée ní.” Zì ngítia úku 'bi ené kídí,

“Íi, mándá 'bi amá simi tú'dú ledre esé ga gére née wá. Mándìsì úwú 'bi amá ledre amá dùy gí zí Apólo.” Máúku zíse ma'díi, ndìsìsé née aka fú lá méngì miméngì ledre 'bi 'yì máa yéé ga bi nḡḡḡḡnì aka ledre Kírésìto káa do Ngére eyé fú lá wá ní.

⁵ Máa Páwulo kí Apólo, ndazé ezé mḡḡḡḡḡcua wá. Azé lá dùy kíé'do 'yìmikása ga bi 'bi Ngére Yésu ní. Née sì ledre bi 'dodozé ledre ené zíse, zíse go ḡḡḡḡḡ a ní. Ndìsìzé méngì née moko bi Lomo i'bí zíze ní. ⁶ Máa Páwulo, mááyí 'bi amá káa zí 'yì bi o'doomo kére yáká ní. Ezemá Apólo ni nda 'bi ené káa zí 'yì ícì tó'dó gí komo kére ma'dáa ní. 'Yì bi ndìsì í'bí roko'bù zí kére ga bi yáká née ngbóróye kíe ní, yì ené Lomo ndaá 'bi ené zéé 'yìma'dí e wá. ⁷ Gí dongaráze ga bi gbre née, 'yì ó'do yáká kí 'yì ícì tó'dó, wo bi romo do ezené ní ndaá 'bi ené wá. Odu 'yì bi romo ní dùy Lomo bi i'bí roko'bù zí éyì ga bi yáká née ngbóróye kíe ní. ⁸ Abú moko ga bi ndìsìzé méngì yéé kí Apólo née niyí cúku'dée kpì kpì yá, ndìsìzé méngì yéé mbá kí sómù ledre kíé'do. Tákpásìlì ni nda ífi simizé goó ne. Lomo ni nda í'bí tákpásìlì zí 'yì kací 'bi ené moko bi méngì ní. ⁹ Zéé gbrenḡḡḡ, azé 'yì moko ga bi 'bi Lomo ní. Gelé zéé gí ro zíze méngì moko simi yáká ené. Sée 'yì ga bi 'bi Koríndo ní, áse se yáká 'bi Lomo. Ndaá kpá lá dùy yáká wá, áse kpá káa zí 'dìcì ní.

¹⁰ Máa Páwulo, Lomo méngì bilámá ledre zíma zía kásaütü máa óḡḡ 'dódoütü ledre ené zíse. Mááyí káa zí 'yì bi otoutü sì 'dìcì gí ro ó'bó a ní. 'Yì ga bi ndìsìní 'dódotátá ledre née zíse ní, niyí 'bi eyé nda káa zí 'yì ga bi ndìsìní ó'bótátá 'dìcì ma'dáa ní. Mongù ledre bi máíli gí zí 'yì máa ga gére ní, idíní 'dódo ledre ma'dáa zíse do bilámá misi'diné káa zí 'yì ga bi o'bótatání 'dìcì ma'dáa go bilámáne

ní. ¹¹ Kírésìto Yésu ni dùy ne dosì 'dìcì bi 'yì e ndìsìní ó'bótátá ní, ngíti 'yì bi ni óto ngíti dosì 'dìcì kpì gí zí wo máa née ní ní ndaá. ¹² Simi mì'dódo ledre 'bi Ngére Yésu, ngíti géyì 'yì e 'dodoní 'bi eyé tí kí roko'bù 'bi 'Dówù Lomo gí ro zía ídine kí roko'buné. Ledre née ni cé káa zí 'dìcì bi ubúní kí bilámá kágá e do íti doa kí ngoko súwú bi utúasá énye 'diya wá ní. Ngíti géyì 'yì e ubúní 'bi eyé kí ngoru kágá kpá kí ngoru súwú e. ¹³ Simi bi karanée Yésu ni ndá'baóḡḡ do sogo kánḡḡ ona ní, ni lúru kací moko ezé, zéé 'yì lódú kacíga mikékeríja mbá togù méngìzé moko ené go do bilámá misi'diné togù ndaá do bilámá misi'diné wá yá. Éyì bi kíé'do togù méngìzé go ni ló'bo gí zí Yésu ma'dáa yaá lurú wá ní nda. ¹⁴ 'Yì máa wo bi kací moko ené ni ídì bilámáne do komo Yésu káa zí 'dìcì bi ubúní ríngì utú gí zí mongù síli wá ní, zí Yésu ma'dáa í'bí tákpásìlì bi tridri bi za fí ní zí 'yì máa née. ¹⁵ 'Yì máa wo bi Yésu ni ndá'baóḡḡ ndíki kací moko ené ndaá bilámáne wá, cé káa zí 'yì bi ubú 'dìcì bicayiné zí 'dìcì ma'dáa ndúrúné gí zí mongù síli ní, 'yì máa née abú ni aka tí ómo tako yá ní, utúasá ídì kí ledrené owóowó zí Ngére Yésu wá.

¹⁶ Sée 'yì ga bi 'bi Koríndo ní, ídísé ówo a kídí áse 'Dìcì 'bi Lomo, 'Dówù Lomo ndìsì ndìsì simisé. ¹⁷ Máúku zíse, togù ngíti 'yì sinyi dosé kí bicayi 'dódo ledre, ni yì ené go káa zí 'yì bi ili ndúrú 'Dìcì 'bi Lomo ní. Lomo ni 'dó'do 'yì máa née kí 'do'dó bi ngára odu a ndaá ní gí zía áse yì esé mbigí 'Dìcì 'bi Lomo, Lomo ma'dáa ndìsì ndìsì simisé.

¹⁸ Gí zí kéyì née ní, owù 'bi Babá e, ndásé lónḡḡ rosé kídí áse 'yì ówo ledre e ní wá. Ídísé óto rosé káa do 'yì ga bi owoní ledre wá ní, gí ro zí Lomo í'bí mbigí ówo ledre zíse ne. ¹⁹ Éyì ga bi ndìsìzé méngì yéé kí ówo ledre 'bi 'yìma'dí e ní, niyí yì eyé kací komo Lomo mbá bicayiyé. Gí

zì kényì nées, ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, “Yì ga bi otoní royé ya yée owoofuní ledre e go ní, Lomo ndìsì lengbe óyóló'bó ówo ledre eyé nées káa do gbékpí cící éyí e bi moko ndaá simiyé zì Lomo wá.”²⁰ Ndaá kpá lá duú wo nées wá, uku kóo kpá kídí, “Yì ga bi ya yée owoofuní ledre go ní, sómú ledre eyé ni yí ené kací komo Ngére Lomo 'duo bicayiné moko ndaá simi a wá.”²¹ Gi zì kényì nées ní, ndásé ndìsì mbófo rosé kí ledre manda e wá. Gi zía Lomo kasa zée 'yì kasa e 'dódo ledre ené zise gi do bi zise ídise kí roko'bu zise simi ledre e za mbá.²² Mbágá tú'dú éyí ga bi do sogo kángá ba niyí go mbá 'bi esé, kpá cù mbigí do sogo kángá ma'dáa kí ledre 'bi ndìsì bi simi a tridri, kpá kí ledre miúyu 'yì, nda kpá kí ledre máa wo bi ni méngì roné karaba togú mbú kílondó ní, ledre gi ro ledre ga gére nées niyí go mbá do sílìse. Nées ledre ga bi máa Páwulo, kí Apólo nda kí Pétero, Lomo kasa zée ógu 'dódoyéme misi'diyé zise ní.²³ Gi zì kényì nées ní, sée ga bi ngungusé ledre Kírésìto Yésu go ní, ídísé ndìsì méngì duú ledre ga bi Kírésìto ili zise méngì yée ní. Gi zía ndìsì yí ené méngì lá duú ledre ga bi Lomo ili idí méngì yée ní.

4

'Yimikása ga bi 'bi Yésu ní

¹ Owú 'bi Babá e, máa Páwulo máúku zise, ndásé lúru zée kí ledrezé owóowó rómo do ngíti 'yì e wá, azé lá duú 'yimikása ga bi 'bi Kírésìto Yésu ní. Yésu ma'dáa kasa zée ne ndéré kí 'dódo ledre bi kóo Lomo yemeomo 'desí ní zì 'yìma'dí e gi zía, sìnđí kadra utúasá go gi ro zíye ówo a.² Ni miútúasáne togú i'bíní moko go zíyì méngì a yá, idí méngì a kí 'búne, gi zía m̀ngì moko ma'dáa owo bú kídí áyí útúasá méngì moko ené nées

káa zì bi nées ili ní.³ Gi romá ní, togú 'yì ga bi 'bi do sogo kángá ba 'decíní ngbangamá ya, máowo kací moko 'bi Ngére Yésu wá yá, owo ené romá wá. Máútúasá amá kpá 'decì ngbangamá kí romá kídí māmēngì yēme moko go ní wá.⁴ Málúrúndíki amá bisinyí ledre amá simi moko 'bi Yésu bi mándìsì méngì a ní wá. Máúku amá nées bi ya kídí mándá 'yì lúyú ledre wá ní wá. Ngére Yésu ni ówo kací 'decì ngbangamá ne miútúasáne kpìni kací mimēngì ledre amá.

⁵ Sée 'yì ga bi simi gara bi Koríndo ní, ndásé ndìsì 'decì ngbanga lafúse 'dá'dá zì sìnđí kadra 'bi 'decì ngbanga bi gi zì Ngére Yésu kí útúasáne ní wá. Ídísé ndìsì zì Yésu ndá'baoguné té kí. Lúyú ledre ga bi 'yì e otoecíní yée miótoécì ní, Yésu ma'dáa ni 'dódoógu yée mbá, zía nda 'decì ngbangayé gi roa. 'Yì máa yée ga bi ledre eyé ni yí ené mbá bilámáne ní, zì Lomo óto yée zíye ídíye kí rokinyi.

⁶ Owú 'bi Babá e, Máa Páwulo, máúku ledrezé kí eze 'yì mokomá Apólo zise gi do bi zise 'dí'bi mimēngì ledre ezé. Ledre ga bi ngára ndaní miékéye simi miéké kúrú Lomo wá ní, ndásé méngì yée wá. Káa bi ásé ndìsì lúru ngíti géyì manda e kí ledreyé owóowó rómo gi do lafúye ke.⁷ Ndásé óto rosé káa zì éyí bi ówo rómosé ledre go gi do lafúse e ní wá. Ndaá 'bi ené bi Lomo i'bí roko'bu nées zise ne ní wá? Sara togú i'bíní éyí zíyì kpá mií'bi ní zíyì ndìsì mbófo royí káa zì éyí bi yēmeógu éyí máa nées yì ní?

⁸ Ma'díi, éyí ga bi ílisé yée ní, niyí go zise. Lúrúsé rosé go éyí ofuní zise go. Nées go sí ledre bi ílisé úwú ledre gi tarazé gi zía wá ní. Idí kóo Lomo oto sée bo káa do ngére e yá, káa bi ba ní azé idí ba go káa do ngére e kése do lafúze e.⁹ Gi rozé, zée 'yì ga bi Lomo gelé zée káa do 'yimikása

ené e kí Ngére Yésu, gi zí ledre ga bi ndisizé úku yéé zí 'yi e ní, zize nda idize go káa zí 'yi ga bi ufuni umbu ní, ili idini úfu zéé kpá 'dá'ba. Azé cé kenée gi ro zí 'yima'dí e kpá kí maláyika e mbá lúru a. Gi zía i'bizé rozé zí lerí kí umbu gi ro ledre Ngére Yésu. ¹⁰ Ma'díi, zéé 'yi kasa ga bi 'bi Kírésito ní, ndisise lúru zéé káa zí moko ndaá simizé wá ní. Zise ndisise úku ledre kídí, ówosé yi esé ledre 'bi Kírésito bú bilámáne. Ndisise lúru zéé kací komosé káa do 'yi ga bi ngára roko'buyé nda ní, zise óto rosé yi esé káa do 'yi ga bi kí roko'buyé kóngaya ní. 'Yima'dí e ndisini óto úndrusé, zíye ndisiyé lúrucáyi zéé milúrucáyi. ¹¹ Tí bi kóo i'bizé rozé ndisi méngi moko nées ní ní, azé yi ezé fú lá 'yi lerí e. Simi ngiti géyi sindi kadra, ndisizé 'dú'du 'bú, ngiti géyi yá, zize 'dú'duzé kodró, ngiti géyi yá, bilamá bongó bi zize esí a rozé ní ndaá. Simi ledre ga gére nées mbá, 'be ndaá zize kpá wá. Zí ngiti géyi 'yi e ndisiyé kí ócódó'do zéé kpá drú. ¹² Simi 'do'dó ga gére nées mbá, ndisizé méngi moko ezé cú ze kí silize kí bisuwu komozé trij gi ro zize ndisizé sáká rozé. 'Yi máa yéé ga bi ndisini úkucáyi zéé ní, kugúzé zíye lá kugú. Yéé ga bi ndisini kí ócó zéé ní, zize ndisizé útusimizé gi ro zí moko 'bi Ngére Yésu ndérene fú 'dá'dá. ¹³ 'Yi ga bi ndisini trótro ranga rozé ní, ndisizé úkulúgu zíye fú lá bilamá ledre e. Simi ledre ga gére nées mbá, zize idize kací komoyé 'duo bicayizé káa zí cíci éyi bi moko ndaá lolu simi a wá lefeoyóni go do gúsú ní.

¹⁴ Owú 'bi amáa e, máúku ényí nées komosé wá, máenzi nées komosé gi zía máoto 'búse go gbála. ¹⁵ Abú tú'dú ngiti géyi 'yi e niyi bo ndisini kpá 'dódo ledre 'bi Kírésito Yésu zise yá, máa Páwulo mááyí zise go káa zí 'busé ní gi zía má'dódoútu ledre 'bi Lomo zise go fi máa gi zí ngiti géyi 'yi máa ga gére nées. ¹⁶ Máili idisé ngungu ledre 'bi Yésu

kóngaya káa zí bi mángungu ní. ¹⁷ Nées si ledre bi mákása owú 'bi amá simi Lomo, Timatiyo zise iri gi roa ní, 'bú a ofu domá go, gi zía ndisi méngi moko 'bi Ngére Yésu kí mimbé'dené mbá káa zíma ní. Mákása wo zise iri nées gi ro zía ndérene éenzi yata komosé kí ledre 'bi Kírésito. Ni éenzi komosé tí káa zí bi mándisi éenzi komo tú'dú 'yi e do tú'dú ngiti géyi bi e ní.

¹⁸ Mákása wo gi zía bi eme go ro ngiti géyi 'yi e, somuni yi eyé go kídí máutuásá amá lolu ógu zise simi Korındo iri wá. ¹⁹ Togú Ngére Yésu saká máa yá, mááyí ngásáogu lúru sée iri silí a ndaá lolu gbála wá. Gi ro zíma aka lúru ledre 'bi 'yi ga bi ndisini ranga ranga royé iri kídí yéé niyi go manda esé e ní, togú ndikini roko'bu 'bi ledre máa ga gére nées gi 'dáya yá. ²⁰ Misi'di bi 'yi e ndisini útúásá idiye doa káa do manda 'bi Lomo ní, ndaá 'bi ené lá duú gi zí ódro ga bi ndisini ódro yéé lá kí tarayé nées wá. Lomo ndisi yi ené í'bi roko'bu ne zí 'yi gi ro zía idine káa do manda. ²¹ Ílisé máidí ógu zise iri láráma káa be 'di, kí sí'dí ndisi ócó sée kie miócó? Fi, ndaá kenée wá. Mááyí ógu ndisimá mindisi zise bi gi zí 'búse bi domá ní. Ledre ga bi niyi bo ní, zíma úku yéé zise ndoo gi ro zíye olúye simi dosé bilámáne.

5

'Yi 'bi Kírésito ndani méngi bisinyi ledre wá

¹ Owú 'bi Babá e, máúwú ledre kídí bicayi ledre ofu dongarase iri go. Ngiti 'yi gi dongarase 'yi ga bi 'bi Kírésito iri ní, méngi 'berí kí me'be 'buné. Abú gba 'yi ga bi ngunguni ledre Yésu wá ní, méngini kéyi kenée kpá wá. ² Bicayi, ledre káa zí nées bi ndisi éme rosé kí lúru a kí ndisi méngi roné dongarase nées lára a káa be 'di? Nées éyi bi kóo ni ndisi í'bi lerí rose ní. 'Yi bi ndisi méngi kéyi káa zí nées áse kóo

ógóoyó wo gí dongaráse gére 'dá'ba. ³ Máúku zise máa Páwulo, abú kuru'bumá ndaá dongaráse iri wá yá, azé kése simi 'Dówú Lomo. 'Yi bi mengi bicayi ledre née, má'déci ngbanga a go káa zí éyí bi azé kése iri do bi kjié'do ní. ⁴ Ídísé yóko rosé tí káa zí 'yi ga bi 'bi Ngére Yésu ní, zise lúru bi simi bicayi ledre 'bi o'do née zise 'déci ngbanga roa. Ndásé ngúcuse wá, azé kése simi 'Dówú Lomo. Roko'bu 'bi Ngére Yésu ni sáká sée zise 'déci ngbanga née bilámáne. ⁵ Gi zía bi ili ndisi méngi ledre bi Satána ili ní, ídísé 'dí'bióyó wo gí dongaráse 'dá'ba zise ótoómo wo zí Satána 'dó'do wo gí ro zía óyóló'bó sómú ledre ené. Gi do bi karanée zí Ngére Yésu ndá'baoguné ndíki wo ootomo méngi bisinyi ledre go gí ro zía ídine kí tridri bi za fí ní.

⁶ Owú 'bi Babá e, ndásé mbófo rosé káa zí éyí bi bisinyi ledre káa zí née utúasá sinyiónzó sée wá ní wá. Ówosé bi kídí togú ngáká esi niyí tú'dú zí kidri olúne simi wo bi kjié'do ní, ni óto ngáká esi ga gére née zíye ényeyé mbá ní wá? Mbé ówosé tí bú? ⁷ Máúku zise, bisinyi 'yi káa zí née dongaráse ni go cé káa zí ngénye esi bi kjié'do dongará lafúne e ní. Ídísé 'dí'bióyó ledre káa zí ga gére née gi dongaráse 'dá'ba gi do bi zise ídise mbigí 'yi ga bi 'bi Kírésito ní, gi zía i'bí kóo roné úyuné káa zí owú kábiriki bi Yúda e ndisiní ongoonzó a simi Ayímbi Umbuokpó* ní gi ro yómo zée gi simi umbu 'bi lúyú ledre ezé. ⁸ Káa zí bi goó kenée ní, idizé ótoómo ledre 'bi méngi bisinyi ledre e kací sí doyé za mbá 'dá'ba. Zíze ndisizé dujú méngi ledre ga bi niyí ndisi óto Lomo zía ídine kí rokinyi ní.

⁹ Máúku kóo ledre go zise 'dá'dá kídí, ndásé ndisi kótru rosé kí 'yi ga bi mongú ledre eyé lá dujú ndisi só'do royé kí ngíti géyi kará e togú mbú ngíti géyi ya'dá e 'dí sogo ní wá. ¹⁰ Ledre bi kóo máúku née, ndaá 'bi ené zí 'yi ga bi ngununi aka ledre Ngére Yésu wá, káa zí 'yi ga bi ndisiní só'do royé kí 'yi ga bi ofuní royé kéye wá ní, 'yi 'bú éyí e, 'yi lóndo 'yi e, nda kí yée ga bi ndisiní óto úndru lomo ga bi yemení yée kí sílì 'yi ní wá. Togú ótoómosé kí ndisi kótru rosé kí 'yi ga bi ndisiní méngi ledre káa zí ga gére née go yá, áse ási gi ro 'yi ga bi ngununi aka ledre 'bi Ngére Yésu wá ní mbá. ¹¹ Máéké ledre ba tí zise ga bi ngungusé ledre 'bi Ngére Yésu go ní. Ngíti géyi 'yi e niyí bo ndisiní úku ledre kídí, “Yée niyí mbigí 'yi ga bi 'bi Yésu ní.” Abú ndisiní úku ledre kenée yá, méngi eyé nda ledre ga bi Yésu ma'dáa ili yée ní wá. Ngíti géyi ndisiní yi eyé só'do royé kí 'yi ga bi ofuní royé kéye wá ní, ngíti géyi yi eyé nda 'yi 'bú éyí e, zí ngíti géyi ídí 'bi eyé 'yi ini ini zí lomo ga bi yemení yée kí sílì 'yi, zí ngíti géyi ídí 'bi eyé 'yi úku tarasinyi, zí ngíti géyi ídí 'bi eyé dujú 'yi ndisi kóyó e kací kadra mbá, zí ngíti géyi ídí 'bi eyé 'yi lóndo lafúye e gi ro ndisi 'dí'bi éyí e gi zíye. 'Yi káa zí ga gére née ndásé esé kótru sílìse kéye simi éyí miánu wá.

¹² Gi ro 'yi máa yée ga bi ngununi ledre 'bi Lomo wá, asini yi eyé miási ní, née ndaá 'bi ené ledre amá gi ro 'déci ngbanga royé wá, áse ídí se 'yi ifiyéme simi miméngi ledre 'bi lafúse ga bi 'yi 'bi Ngére Yésu ní. ¹³ 'Yi ga bi ilini ótoómo bisinyi ledre wá ní, miéké kúru Lomo uku kídí, “Ídísé ógóoyó

* 5:7 5:7 Ólúogú 12:21-22 Ayímbi Umbuokpó: Ni sındi kadra bi Yúda e ndisiní sómúndiki ledre bi kóo Ngére Lomo okpó gi do 'be 'bi eyé e ufu owú 'bi eyé e wá gi zía bi oróni sama owú kábiriki ro kágá mbotu eyé e ní. Zía kóo 'di'biogú yée gi simi Ízibiti gi simi 'do'dó bi kóo niyí simi a ní. Ólo Ólúogú 12:14-17. 5:13 5:13 Gbre lorú 17:7, 19:19, 21:21, 22:21,24, 24:7

yée gi dongaráse 'dá'ba." Gi zía Lomo ni 'dəcì ngbanga 'yì ga bi ngará iliní nḡḡḡḡ ledre Ngére Yésu wá ní.

6

'Yì ga bi 'bi Kírésìto ní

¹ Owú 'bi Babá e, togú owú ledre ni goó bo dongaráse kí lafúse e yá, ndásé ndéré kíe zí ngére e do ngbanga wá gi zía ndaní eyé 'yì 'bi Kírésìto wá. Bilámá a ídísé yéme ledre esé e dengbìse. ² Ówosé esé bi kídí Lomo ni karanée óto sée zise ndìsìsè ífiyème simi ledre dongaráse kí 'yì ga bi nḡḡḡḡ ledre 'bi Ngére Yésu wá ní wá? Sara togú útúásásé bú ífi simi ledre e kenée ní, éyì bi mēngì sée togú owú ledre ni go bo dongaráse yá, ílisé yéme a dengbìse gi zía wá ní 'di? ³ Ówosé esé bi kídí simi bi karanée Ngére Yésu ni ndá'baóḡu ní azé ndìsì ndro kéye zize 'dəcì ngbanga maláyika e kéye ní wá? Togú roko'bu ni bo zize gi ro mēngì mīngburoko ledre e kíe kenée ní, sara mīnzéré ledre ga bi dongaráse ní útúásásé yéme yée wá gi zí 'di? ⁴ Togú owú ledre luyú go dongaráse kí lafúse yá, ídísé ndólo ngíti géyì 'yì ga bi dongaráse ní zíye óḡuyé ódroyé simi ledre nées do bilámá misi'di bi 'bi Lomo ní, gi ro zí dongaráse ídine tí fú lá bilámáne. ⁵ Komosé enyì wá gi zí 'di? 'Yì bi kíe'do káa dongaráse íri ni útúásá yéme ledre e dongaráse ní ndaá? ⁶ Ledre bi ndìsìsè mēngì a, zise ndìsìsè ndólo lafúse 'yì ga bi 'bi Kírésìto do ngbanga kó'dú 'yì ga bi nḡḡḡḡ ledre 'bi Ngére Yésu wá ní emengú.

⁷ Née ndaá kóo éyì bi 'yì ga bi nḡḡḡḡ ledre Yésu go zíye ndìsìyè mēngì a ní wá. Togú ezeýì mēngì bisinyì ledre zíyì ní, útúásá útusimiyì zíyì ótoómo ledre zí 'yì nées wá? ⁸ Ndìsìsè luyú ledre ro lúndusé ga bi simi Lomo nḡḡḡḡ ledre Ngére Yésu go káa zí se ní. Née ndaá bilámá ledre wá.

⁹ Ówosé ledre bi kídí, togú 'yì nḡḡḡḡ ledre 'bi Lomo wá yá, 'yì nées útúásá óḡu 'be 'bi Lomo wá ní wá? 'Yì ga bi ndìsìsè mēngì 'berì, nda kí ya'dá ga bi ndìsìsè só'do royé kí lafúye ya'dá e ní, kpá kí 'yì ga bi ndìsìsè ini ini zí lomo ga bi yemení yée kí sílì 'yì ní omoní wá ¹⁰ 'Yì mimbé'de e kí 'yì ugu e kí 'yì éwé le'yì e nda kpá kí 'yì úku kese e, yée ga gére nées mbá, Lomo ni 'dəcì ngbangayé bisinyíne. ¹¹ Ga kóo 'desì ní, ndìsìsè kóo mēngì tí ledre ga gére ní. Eme lá gi zía ótoómosé ledre máa ga gére nées go, zí Lomo lúguráyi sée kí sáma Owú 'bi ené Kírésìto Yésu Ngére ezé kpá kí roko'bu 'bi 'Dówú Lomo zise nda ídise karaba go mbigì 'yì ga bi 'bi Lomo ní. Ídísé óto Lomo zía ídine kí rokinyi.

'Berì ni luyú ledre

¹² Ngíti géyì 'yì e gi dongaráse ndìsìsè sómú ledre kídí, "Éyì ndaá, yée útúásání go mēngì ledre eyé e mbá káa zí bi yée iliní ní." 'Be tí kenée mbì ní, ndaá 'bi ené bi ya kídí éyì e za mbá niyì ídì zise bilámáye ní wá. Máútúásá nḡḡḡḡ a zí ngíti géyì ledre e óto máa zíma luyú ledre wá. ¹³ Ngíti géyì 'yì e ndìsìsè úku ledre kídí, "Togú éyì miánu, yée niyì ánu a gi zía Lomo otoogú 'yìma'dí tí gi ro zía ánu éyì." 'Be tí kenée ní, ídísé ówo a kídí 'yìma'dí kí éyì miánu niyì úkú eyé miúkú. Gi zí kēyì nées máúku zise, Lomo otoogú ené zée 'yìma'dí e gi ro zise ndìsìsè kí só'do rozé sikala 'dí sogo kí 'yì ga bi ofúze rozé kéye wá ní wá gi zía kuru'buze ni 'bi Ngére Yésu. ¹⁴ Lomo uru kóo Owú 'bi ené Ngére Yésu gi simi umbu. Zée ga bi nḡḡḡḡ ledre 'bi Lomo ma'dáa go ní, ni úru zée gi simi umbu kpá kenée.

¹⁵ Owú 'bi Babá e, ásé go kí Kírésìto ma'dáa kuru'bu 'yìma'dí kíe'do. Káa zí bi azé go kí Kírésìto kuru'bu 'yì kíe'do ní, útúásá

miútúásá zíze ndịsịzé kpá fú kí só'do rozé kí kará ga bi ofúzé rozé kéye wá ní? F'i. Éyí utúásá ndịsị méngi roné kenée wá. ¹⁶ Ówosé bi kídí togú 'yi olúogu 'dí sogo só'do royé kí 'yi bi ofúní royé kéne wá ní, "Niyí goó éyí kịé'do" káa zí bi miéké kúrú Lomo uku ní wá? ¹⁷ 'Yi bi i'bí roné go mbá zí Ngére Yésu ní, niyí kí Yésu ma'dáa go 'yi kịé'do simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo.

¹⁸ Ídísé ótoómo só'do rosé kí 'yi ga bi ofúsé rosé kéye wá ní 'dá'ba. Miméngi ledre káa zí ga gére née ni óto sée zise ídise bisinyí 'yi e do komo Lomo. Abú ngíti géyi lúyú ledre e niyí bo yá, née yée ga bi 'yi e niyí lúyú yée ro lafúye ní. Lúyú ledre 'bi só'do ro'yi 'dí sogo ndịsị óto kuru'bu 'yima'dí zía lúyúne roné kí roné. ¹⁹ Ndásé lúru rosé káa zí éyí bi ndásé 'yi 'bi Lomo wá ní wá, áse 'yi ga bi 'bi Lomo ní. Lomo ma'dáa kasa 'Dówúne zía ógu ndịsine simisé gi zí keyi née. ²⁰ Lomo ugu sée kí sama owú 'bi ené, áse go mbigi 'yi ené e. Ídísé óto úndrua simi miméngi ledre esé e mbá.

7

Ledre gi ro ofú ro'yi

¹ Ékésé kóo ledre ndú'yú máa gi ro ledre ofú ro'yi kídí ndaá bilámáne zí 'yi e ofú royé wá ya? Ni bilámáne togú 'yi e ofúní royé wá. ² Nda lá gi zía bi ambá ya'dá e mimbé'deyé ni mbá gi ro kará e ní, bilámá a idíní mu ofú kará e. Togú kára yá, idí kpá mu 'dí'bi o'do. ³ O'do idí ndịsị méngi ledre zí me'bené bilámáne. Zí kára kpá ndịsine méngi ledre zí o'do 'bi ené bilámáne. ⁴ Gi zí keyi née ní, kára nda lúru roné ngíti 'yi kpí gi zí o'do, zí o'do lúru roné kpá 'yi kpí wá, niyí go duú 'yi kịé'do. ⁵ Gi zí keyi née, 'yi nda ási gi zí ezené wá. 'Búo togú yemení miyéme kídí karaba yée ndaní 'dú'dukótru royé wá gi zía yée ilíní ini ini zí Lomo. Nda simi bi

inionzóní ini go ní, idíní ndá'baógu 'dú'dukótru royé káa bi Satána ni lóndo ngúrúyé zía lúyú ledre gi zí 'bú ledre bi doa ní. ⁶ Máúku ledre née zise kenée nda káa do lorú wá, máí'bí lá sómú ledre. ⁷ Ni kóo idí bilámáne zí 'yi e ndịsiyé mbá káa zíma ní ofúní kára wá. Nda lá gi zía bi Lomo i'bí toso miméngi ledre e zí 'yi e go mbá mingúngúcuwa ní, ni miútúásáne zí ngíti géyi 'yi e ofú kará e zí ngíti géyi ndịsiyé bángá.

⁸ Togú gi ro kará umbu e, nda kí 'yi máa yée ga bi ofúní aka royé wá ní yá, mááyí úku a máyá ni bilámáne togú ndịsini nda yi eyé geré fi ngúcuyé káa zíma ní, ndaní lolú fú lá sómú ledre gi ro ofú royé wá. ⁹ Togú yi bi útúásá útusimiyí wá ní yá, ni bilámáne idí 'dí'bi kára togú o'do. Gi zí wo bi áyí ndịsị 'dó'dó kí sómú simiyí gi zí 'bú ledre bi doyi ní.

¹⁰ Sée ga bi ofúsé rosé go ní, máúku zise kí roko'bu 'bi Ngére Yésu, kára ndaá ñnyí gi zí o'do 'bi ené née wá. ¹¹ Kára bi ñnyí gi zí o'do 'bi ené go ní, ndaá lolú 'dí'bi ngíti o'do wá, idí nda ndịsị geré gbékpíe, togú kenée wá, idí ndá'balúgu roné té zí o'do 'bi ené née. Kpá kenée, o'do nda ótoómo me'bené wá.

¹² Yi 'yi máa wo bi ngúngu ledre Ngére Yésu go, togú me'beyí ni 'yi bi ngúngu ledre Yésu wá ní yá, nda ógó kára máa née wá, ídísé mu óto 'be kéne. Née lorú bi máí'bí máa zise ní, ogú ené gi zí Ngére Yésu wá. ¹³ Kpá kenée gi ro yi kára bi ngúngu ledre Ngére Yésu go, togú o'do 'bi eyí ni 'yi bi ngúngu ledre Yésu wá ní yá, togú ili kpá fú zise ndịsise kéne káa do kára kí o'do yá, nda ñnyí gi zí o'do máa née wá, ídísé mu óto 'be kéne. ¹⁴ Kára bi ngúngu ledre Yésu go, togú o'do 'bi ené ndaá 'yi bi ngúngu ledre Yésu go ní wá yá, Lomo ni idí kí rokinyi kí o'do née gi zía oto 'be go kí 'yi bi ngúngu ledre Ngére Yésu go ní. Ni kpá kenée,

o'do bi ɲuɲgu ledre Yésu go, togú me'be a ni 'yi bi ɲuɲgu ledre Yésu wá ní yá, Lomo ni ídí kí kára née kí rokinyi gi zía oto 'be go kí 'yi bi ɲuɲgu ledre 'bi Yésu go ní. Lomo yéme ledre née kenée gi ro zí owú 'bi 'yi ga bi káa zí née, zíye ídíye mbigí 'yi ga bi 'bi Ngére Yésu ní.

¹⁵ Togú kára bi ɲuɲgu ledre Yésu wá ili go ɲnyí gi zí o'do 'bi ené bi ɲuɲgu ledre Yésu go ní yá, o'do 'bi ené ndaá ási káe wá, kára máa née ɲnyí yi ené mu. Kpá kenée o'do bi ɲuɲgu ledre Yésu wá togú ili ótoómo me'bené bi ɲuɲgu ledre 'bi Yésu go ní yá, kára née ndaá ási wá, ídí mu ndá'ba ené 'be 'bi eyé gi zía Lomo ili zí mindísizé ídíne bilámáne. ¹⁶ Ambí owo ne o'do bi kóo otoomo yi, togú kára bi kóo ɲnyí gi zíyi ní ni oyólo'bó mimbé'dené zía ɲuɲgu ledre 'bi Lomo.

¹⁷ Owú 'bi Babá e, káa zí bi Ngére Yésu ifi bayi miméngi ledre e zí 'yi e za mbá mingúngúcuá ní, ídíse ndísi méngi ledre e 'duo dúj kací ndóló bi Lomo ndolo sée gi roa ní. Née lorú bi máa Páwulo máí'bí zise, sée 'yi ga bi 'bi Kírésito do bi ga bi áse doyé mbá ní. ¹⁸ Togú 'yi gi dongarásé ndísi kóo méngi ledre e dúj kací ondú 'bi Isiréle e yá, ndaá lolú óyóló'bó a wá. 'Yi bi ngára ndaá Isiréle wá, ɲuɲgu ledre Ngére Yésu go ní, ndaá gámásó'do ngíti géyi misi'di gi ro zíne ndísiné méngi ondú 'bi Isiréle e wá. ¹⁹ Togú méngi ledre kací ondú 'bi Yúda e togú méngi wá ndaá 'bi ené káa do ledre wá. Éyi bi kí ledrené zí Lomo owóowó ní, yi ené óto lorú 'bi Lomo kí ledrené owóowó. ²⁰ 'Yi ídí ndísi méngi ledre ené e tí káa zí bi kóo ndísi méngi yé ndéréoguné káe gi simi sɲndí kadra bi kóo zí Lomo óyóló'bó wo káa do mbigí 'yi ené 'bi Lomo ní.

²¹ Yi bi áyi owúkúlú ní bi nda sínyí royí wá, ídí ídí kí rokinyi. Togú 'yi bi áyi do sílì a née áyi ótoómo yi gi zía bi ɲuɲgu ledre Ngére

Yésu ní yá, bi ndaá sínyí royí wá ídí ndéré eyí. ²² Togú 'yi ni owúkúlú zía ɲuɲgu ledre Ngére Yésu yá, Ngére ni ídí káe kí rokinyi gi zía ndaá lolú owúkúlú wá. Kpá kenée togú 'yi ndaá owúkúlú wá, zía ɲuɲgu ledre Kírésito yá, 'yi máa née ni go owúkúlú 'bi Kírésito. ²³ Lomo kasaogu Yésu úyuné gi rozé káa bi azé kpá fú ídí owúkúlú e ke. Gi zí kéyi née 'yi ndaá ɲuɲgu ledre gi ro ídíne owúkúlú 'bi ngíti 'yi wá. ²⁴ Togú áyi Isiréle togú mbú gi simi ngíti kúfú zí Lomo go ndólo yi káa do mbigí 'yi ené yá, ídí ídí tí fú gi simi kúfú máa wo née. Mááyí úku a kpá kenée zí 'yi bi ni owúkúlú kí wo bi ndaá owúkúlú wá ní.

²⁵ Gi ro owú kará ga bi bángá e ní, Yésu i'bí ené lorú gi ro ledre eyé wá. Máa Páwulo mándísi í'bí lorú zise gi ro ledre ga gére née gi zía Ngére Yésu i'bí roko'bu gi ro ledre káa zí ga gére née go zíma gi ro zíma ndísimá kí í'bí lorú zí 'yi e simi ledre káa zí ga gére ní. ²⁶ Lúrúsé aka lá bisinyí sɲndí kadra bi azé simi a ba. Togú kóo lá máa yá, ndaá 'bi ené lúyú ledre zí 'yi ídíne kí kára zíne togú mbú ídíne bángá wá. ²⁷ Yi bi ófú kára go ní, ndá lolú 'dí'biógu sómú ledre gi ro ótoómo wo wá. Yi bi ófú kára wá ní, ndá lolú 'dí'biógu sómú ledre gi ro ófú kára wá. ²⁸ Yi bi ófú kára go ní, ndaá 'bi ené zíyi lúyú ledre wá. Kára bi 'di'bi o'do wá ní, ndaá 'bi ené kpá lúyú ledre zía wá. Sée ga bi ófúsé kará e go ní, 'do'dó esé ni ídí go 'bi sómú ledre gi ro mindísi kará ga gére ní. Gi zí kéyi née ní, máyá ídíse ndísi gbékpíne ndásé ófú kará e wá káa bi áse ndísi ídí kí yata 'do'dó 'bi sómú ledre ke.

²⁹ Máúku zise, sɲndí kadra ni go gbóo. Sée ga bi kí kará e zise ní, ídíse mu tónó ndísi káa zí éyi bi kará e ndaní zise wá ní. ³⁰ Sée ga bi 'yi esé e uyuní go ní, ndásé ini yé za kí roko'busé mbá wá. Sée ga bi áse simi rokinyi ní, rokinyi née ndaá

ídí zíse kí ledrené owóowó wá. Sée ga bi ásé ndísi úgú ógú éyí e ní, éyí esé máa ga gére nées ndaní ídí zíse kí ledreyé owóowó wá. ³¹ 'Yì ga bi kí tú'dù éyí e zíye ní. Do sogo káṅgá ba ni ógú úkú ené kí éyí ga bi siminé nées cakaba.

³² Ndásé ndísi sómú ledre éyí ga bi 'bi do sogo káṅgá ba wá. 'Yì bi kára ndaá zíyí wá ní, ídí sómú dùú ledre éyí bi áyí méngí a zía óto Ngére Yésu zía ídíne kí rokinyi ní. ³³ 'Yì bi kí kára zíne ní, sómú ledre ené ndaá dùú gí ro óto Lomo zía ídíne kí rokinyi wá. Ambá sómú ledre ené ni ídí ené ro me'bené gí zía ili óto me'bené nées zía ídíne kí rokinyi. ³⁴ Misómú ledre ené ni ídí ené gbre gbre. Kára máa wo bi o'do 'bi ené ndaá ní, sómú ledre ené ndaá 'bi ené kenée wá. Sómú ledre ené ni dùú ro Ngére Yésu. Togú 'di'bi o'do yá, sómú ledre ené ni ídí gbre gbre. Ni ndísi óto mimbé'dené ro éyí ga bi 'bi sága ba gí ro zí ledre ené émené komo o'do 'bi ené. ³⁵ Máúku ledre ga gére nées zíse gí ro kuru'buse ndaá bi ya máódóngéří sée ní wá, máili misómú ledre esé ídí ídí bilámáne dùú kǐé'do zí Ngére Yésu.

³⁶ Togú o'do owo kára gí ro ófú a, sǐndí kadra ni nda go fú lá ndéré ofúní aka royé fú lá wá yá, mimbé'de o'do máa nées ni nda go fú 'dága gí ro kára máa nées yá, ídí mu geré 'dí'bi kára máa nées, nées ndaá lúyú ledre wá. ³⁷ 'Yì bi oyólo'bó sómú ledre ené gí ro ófú kára go, ya nées ni útúásá ndísi bǎngá ní, ni bilámáne nées ndaá lúyú ledre zí 'yì máa nées wá. ³⁸ 'Yì bi ofú kára go ní, méngí go bilámáne. 'Yì máa wo bi ya nées ili ené ófú kára wá, nées ili ndísi bǎngá ní, méngí go bilámáne kǐngaya.

³⁹ Kára bi ofúní wo go ní, ni ídí dùú me'be o'do bi kǐé'do nées. Togú o'do 'bi ené máa nées uyu go yá, kára umbu nées ni nda fú 'dí'bi ngíti o'do. Mikánda o'do ma'dáa ídí ídí 'yì bi ṅunṅu ledre Ngére Yésu go

ní. ⁴⁰ Simi ledre ga gére nées mbá, togú kóo lá máa yá, 'yì bi ni kí dokulú ní ndaá lolú kóo lúru bi kpá fú gí ro zíye ófú royé kí ngíti 'yì wá. Másómú 'Dówú Lomo ukui'bí ledre nées taramá ne gí ro zíma úku a.

8

'Dána lomo e

¹ Togú gí ro ledre éyí bi ndísiní 'dána lomo ga bi yemení yée kí sǐlǐ 'yì ní yá, owozé ledre gí roa kése kpá mbá bú. Ówo ledre ni kpá tí bilámá éyí, mongú a óto 'bú lafú 'yì e ni ne éyí bi ndísi óto 'yì e zíye ídíye kǐé'do kí lafúye ní. ² 'Yì bi ya, nées owoofu ledre go ní, ranga yì ené ranga owo aka ené ledre wá. ³ 'Yì bi oto 'bú Lomo go doné ní, zí Lomo ówo wo káa do mbigí 'yì ené.

⁴ Togú gí ro ánu éyí bi 'danání lomo ga gére kǐe ní yá, owozé bú moko ndaá 'bi ené simi lomo e wá, Lomo ni yì ené ni dùú kǐé'do. ⁵ Togú tú'dù ngíti géyí 'yì e ndísiní sómú a kídí lomo e niyí tú'dù, ngére niyí 'bi eyé kpá tú'dù yá, ngíti géyí niyí komo ere ngíti géyí niyí do sogo káṅgá. ⁶ Owozé bú kídí, mbigí Lomo ni dùú kǐé'do Lomo bi ni 'Buzé ní. Ni kpá ne Lomo bi otoogu éyí e, zíze ídíze 'yì ené ní. Gí zí kǐyí nées, zíze ṅunṅu ledre ené. Ngére ezé ni kpá dùú kǐé'do Kírésito Yésu. Lomo i'bí éyí ga bi méngí yée do sogo káṅgá ba go za mbá do sǐlǐ Yésu ma'dáa. Trĩdri bi za fí azé kǐe ní ni kpá gí zí Yésu ma'dáa.

⁷ Ngíti géyí 'yì e owoní eyé ledre nées wá. Somúní 'bi eyé kídí togú yée anuní éyí bi 'danání lomo ga bi yemení yée kí sǐlǐ 'yì ní yá, yée luyúní ledre go. ⁸ Éyí miánu 'di'biogu 'yì gbóo kí Lomo wá, togú anuzé wá yá, ndaá 'bi ené lúyú ledre wá, togú anuzé yá, oto ené kpá zée kí Lomo kǐé'do wá.

⁹ Sée ga bi ndísisé úku ledre kídí áse 'yì ówo ledre e ní, ndásé méngí ledre e sisikala zí sómú ledre 'bi 'yì

máa yée ga bi owoní aka ledre wá ní ndìsì sínyíne gí zí se wá. ¹⁰ Yìi bi yá nées ɲuɲu ledre Kírésìto go ndìsì úku ledre yá moko ndaá simi 'dáná éyí zí lomo ga gère nées wá, nda simi ngíti sílí, zí ngíti ezeyí 'yì 'bì Kírésìto ndéré ndíki yìi do bi 'dáná éyí zí lomo e kpá kí ánu éyí ga bi ndìsìní 'dáná yée ore ní, ezeyí nées ni sómù a kídí togú kenée yá, ma'díi ni bo simi ledre nées. Nées ni ba kpá ndá'ba ndìsì méngì a kenée. ¹¹ Yìi bi ndìsì méngì kéyí kenée ní, áyí go 'yì bi zí lafúyì ga bi 'yì 'bì Kírésìto, bi Kírésìto uyú gí royé ní ótoómo kí lódú kací Kírésìto gí zíyì. ¹² Yìi bi ndìsì méngì kéyí kenée, zí sómù ledre 'bì ngíti géyì 'yì e ndìsì sínyíne gí zíyì ní, áyí go 'yì lúyú ledre ro Kírésìto Yésu. ¹³ Togú éyì bi mándìsì ánu a ní ayí óto sómù ledre 'bì ngíti 'yì zía lúyú ledre yá, bilámá a máídí ótoómo a 'dá'ba káa bi sómù ledre 'bì ezemá nées ni sínyí zía lúyú ledre ke.

9

Máa Páwulo, mááyí 'yìmikása 'bì Ngére Yésu

¹ Owù 'bì Babá e, kídí mándá kí ro domá wá? Mándá 'yìmikása wá? Málúró kóo Ngére Yésu cú kí komomá wá? Ngúɲgusé ledre Yésu nées, ndaá bi má'dódo ledre ené zise máa ní wá? ² Abú ngíti géyì 'yì e owoní kenée wá, sée 'yì ga bi 'bì Koríndo ní, ɲuɲgusé ledre Ngére Yésu nées ndaá gí zí ngíti 'yì kpí wá, má'dódo ledre ené tí máa zise. Ore, ni go miówoné kídí ma'díi, mááyí 'yìmikása 'bì Ngére Yésu.

³ Nées go kúrúma zí 'yì ga bi iliní ndìsì ítí kangú roko'bu moko bi do sílíma ní. ⁴ Simi sómù ledre esé ní, zée ga bi ndìsìzé méngì moko 'bì Ngére Yésu ní, ndaá miútúásáne zise í'bí éyì miánu zize kací kúrú moko nées wá? ⁵ Ndaá miútúásáne zize 'dí'bi me'bezé e kpa kize gí zía

ɲuɲguní kpá ledre 'bì Lomo go ní wá? Káa zí bi kóo ngíti géyì 'yìmikása e kí lúndu Ngére Yésu nda kpá kí Pétero mengíní ní wá? ⁶ Ala ílisé kóo tí lá dujú zée kí Baranába idízé sáká rozé kí rozé 'yì e ndaní sáká zée wá? ⁷ Lílí ledre bi mándìsì úku a ba ni káa zí 'yì bi ni asikíri 'bì akúma ní, ndaá bi akúma ni ndìsì í'bí késí zía ne ní wá? Kpá kenée 'yì bi ndìsì 'bá'ba yáká ní, ndaá bi ni ndíki éyì miánu zine cìkì gí yáká gí ore ní wá? Sara aka nda 'yì bi ndìsì lúró bi kací ítí e ní, ndaá bi ni ndìsì éwé kpá tí akpa iní umba ítí ga gère nées ní wá?

⁸ Ledre bi máúku nées ndaá lá kí sómù ledre 'bì 'yìma'dí wá, ndaá bi ni miékéne simi Lorù bi Músa eké ní ní wá? ⁹ Lorù bi Músa eké ní ni kídí, “Ndá ótoómo 'yì moko eyí zía ndìsìné méngì moko yáká kí 'bú wá.” Sómùsé Lomo uku ledre nées kenée dujú gí ro 'yì ga bi ndìsìní méngì moko yáká ní? ¹⁰ Odro nées ndaá lá dujú gí ro 'yì ga bi ndìsìní méngì moko yáká ní wá, ódro nées ni kpá gí rozé zée ga bi ndìsìzé gámá kí 'dódo ledre 'bì Yésu zí 'yì e ní. Ndaá 'bì ené bi togú otoní 'yì o'do éyì yáká ní, ni ánu éyì gí simi yáká nées ní ní wá? Kpá kenée togú ndìsì ócò kére ní, ndaá 'bì ené bi ni 'dí'bi tákpásílí ne ní wá? ¹¹ Zée 'dodozé ledre 'bì Lomo go zise káa zí 'dijízé kufú ní. Azé ze mizefí 'yì ga bi 'dodozé ledre 'bì Lomo zise ní. Bi nées ní, utúasázé ndíki tákpásílí gí zise kací moko bi mengizé ní wá? ¹² Togú ngíti géyì 'yì e ndikiní sáká éyì bú gí zise ní, ndaá 'bì ené bi ásé í'bí sáká éyì zize rómo do 'bì eyé kée ní wá? Ilizé ezé óto ledre 'bì sáká zée zise kí ledrené owóowó wá, káa bi ni 'dútù misi'di 'bì ngbóro moko 'bì Kírésìto dongarásé ke.

¹³ Ówosé bi kídí 'yì ga bi ndìsìní méngì moko simi 'Díçì 'bì Lomo ní ndìsìní ndíki sáká éyì zíye cìkì gí

9:9 9:9 Gbre lorù 25:4 * 9:9 9:9 Lorù bi Músa eké ní, uku kídí togú óto ítí go méngì moko zíyì yá, idí ánu cìkì kére bi ore ní.

ore ní wá? Yéé ga bi ndiṣiní 'bi eyé 'dáná éyí sí mbayi 'bi Lomo ní ndiṣiní sáká royé akpa kí éyí ga bi ndiṣiní 'dáná Lomo kíe ní wá? ¹⁴ Ni kpá kenée gí rozé, zéé ga bi Ngére Yésu kasa zéé ndéré kí 'dódo ledre ené zí 'yí e ní, uku kídí azé ndíki sáká éyí cìkì gí simi moko bi ndiṣizé méngì a née.

¹⁵ Abú ma'díi née ni tí bo kenée yá, máuku amá té bu kídí idíní ndiṣi sáká máa ní wá. Máéké amá ledre ba zise gí ro zise í'bí éyí sáká máa kíe wá. Togú máuyu gí zí 'bú ngbùrù kí méngì moko 'bi Lomo yá, méngì éyí wá gí zí wo bi mááyí ótoómo moko 'bi Lomo gí zí 'bú ní. ¹⁶ Máíli amá ndiṣi mbófo romá gí zía bi mándiṣi 'dódo bilámá ledre 'bi Ngére Yésu ní wá gí zía née moko bi i'bí zíma méngì a ní. Ni ídí zíma mongú lerí togú máotoómo moko 'bi Ngére ní. ¹⁷ Idí mándiṣi méngì née moko bi máyéme ledre gí roa máa ní yá, ni kóo ídí bilámáne zí 'yí e sáká máa. Bi Lomo i'bí moko máa née ne ní, mááyí méngì a káa zí bi ili ní. ¹⁸ Káa zí bi kenée ní, máútúásá ndíki sáká éyí simi moko bi mándiṣi méngì a née mbá wá? Mongú sáká éyí bi mándiṣi ndíki a ní ni rokinyi bi Yésu ndiṣi í'bí a zíma ní. Yésu ndiṣi í'bí rokinyi née simimá gí zía mándiṣi 'dódo bilámá ledre ené zise lá gbékpìe. Née sí ledre bi máíli amá sáká éyí gí zise gí zía wá ní gí zía rokinyi bi mááyí kíe gí zí Yésu ní romo do éyí e go mbá.

¹⁹ 'Yí bi kíe'do káa ya mááyí sí sílíá ní ndaá. Máoto yí amá romá máa ídíma owúkúlú 'bi 'yíma'dí e gí zía máíli 'yí e idíní úwú ledre 'bi Ngére Yésu. ²⁰ Simi bi mándiṣi 'dódo ledre 'bi Ngére Yésu zí Yúda e ní, mándiṣi méngì kpá té toso ledre ga bi ndiṣiní méngì yéé ní. Zíma ndiṣimá kpá té méngì kéyí kací lorù eyé 'bi Isiréle e bi Músa eké ní abú lorù eyé ma'dáa ndaá 'bi ené lolù kí ledrené zíma owóowó wá. Máíli tí lá óto yéé zíye ídíye kí rokinyi gí ro úwú 'dódo

ledre 'bi Ngére Yésu. ²¹ Kpá kenée togú mándiṣi 'dódo ledre 'bi Kírésito zí kufú ngíti géyí 'yí e kpí yá, zíma ótoómo Lorù bi Músa eké ní kenée, zíma ndiṣimá méngì ledre e té káa zí wo bi kufú ngíti géyí 'yí ga gére née ndiṣiní méngì a ní. Máméngì ledre ga gére née kenée ndaá 'bi ené bi ya kídí máoyó sogomá go zí Lorù 'bi Lomo ní wá, máíli tí lá zí 'yí ga gére née ídíye kí rokinyi gí ro úwú 'dódo ledre 'bi Kírésito Yésu. ²² Togú mááyí nda mbú dongará 'yí ga bi owoní aka ledre wá ní yá, zíma ídíma zíye kpá káa zí 'yí bi owo ledre wá ní. Máíli tí lá gí ro zíye úwú ledre 'bi Ngére Yésu. Mándiṣi olù dongará 'yí e zíma ndiṣimá méngì té ledre ga bi ndiṣiní méngì a ní gí ro zíye úwú ledre 'bi Ngére Yésu gí do bi zíye ómoyé. ²³ Mándiṣi méngì ledre ga gére née kenée gí ro 'yí e mbá idíní úwú bilámá ledre 'bi Ngére Yésu gí taramá gí do bi zí Lomo í'bí úndru zise kéye ndro.

²⁴ Owú 'bi Babá e, ówosé bú bilámáne kídí togú 'yí e ndiṣiní ngásá midogelígélí yá, gí dongará tǔ'dú 'yí ga gére ní, kémbí 'yí ni ngásá rómo doyé duú ne. Bi kenée ní, ídísé ìnyí mbá ngásá gí ro zí Ngére Yésu í'bí tákpásílí zise.

²⁵ Ma'díi, 'yí ga bi ndiṣiní ngásá midogelígélí ní, yemení royé gí roa miyéme kíngaya, zíye ndiṣi ngásáye kí roko'buná gí zía mbá ní, kpá káa zí 'yí bi i'bí roné simi midogelígélí zía ngásáne za kí roko'buné gí ro zíne ngásá óguútù roné ne ní. ²⁷ Máí'bí romá kí sómú ledre amá za kí roko'buná mbá ndiṣi 'dódo duú ledre 'bi Ngére Yésu zí 'yí e gí ro zía í'bí tákpásílí bi trìdrì bi za fí ní zíma.

10

Isiréle e olúoguní gí simi Ízibiti

¹ Owú 'bi Babá e, ndásé sómúlígi ledre bi kóo Lomo mengi zí bulúnduzé ga kóna Isiréle e simi bi kóo oto roko'buné zía ídíne doyé gí zí pho'du kadra gí simi Ízibiti zíye 'dógu Bikesí Mikavu sága ní wá. ² 'Dógu bi bi kóo 'doguní nées ní kóo zíye káa zí i'bíní babatíza zíye simi mongú iní nées ní ní gí zía lanyání kóo go ro ledre ga bi Músa ndísi úku a zíye ní. ³ Ndísiní kóo ánu tí fú lá dujú toso éyí miánu bi Lomo ndísi kóo í'bíogú a zíye ne ní. ⁴ Zíye kpá ndísi éwé iní bi Lomo ndísi í'bíogú a zíye ne ní. Iní máa nées ndísi ógu gí simi roko'bú bi kóo ndísi ndéré ndro kéye bi ni Kírésito ní. ⁵ Simi ledre ga gére nées mbá, tú'dú ngíti géyí mengíní eyé ledre ga bi Lomo ndísi úku a zíye ní wá. Gí zí kéyí nées zí Lomo otoómo yée zíye ndísi úyuyé, zí kángáye ídíne kací misi'di faa.

⁶ Ledre nées idí idí zíze káa do 'dódo ledre káa bi azé ndísi méngi bisinyí ledre káa zí bulúnduzé ga kóna nées ke. ⁷ Ngíti géyí lanyání yí eyé fú lá ro ledre 'bi 'dáná éyí zí lomo ga bi yemení kí sílí 'yí ní. Ndásé idí káa zí ye wá. Ni miékéne kídí, "'Yí ga gére nées ndísiní fú lá óngoónzó bangá sí mbayi, do ndá'bayé kpá akpa ndísi ánu esí máa ga gére ní. Zíye ídíye kí rokinyi do ndísiyé éwé le'yí kóyó káe kí ndísi lé'bé ke'bi." ⁸ Ngíti géyí ndísiní kóo kpá méngi bicayi ledre kí só'do royé kí 'yí ga bi ofúní royé kéye wá ní. Gí zí kéyí nées, zí mimbé'de Lomo ésíne royé zía úfu tú'dú ngíti géyí simi ndulú kíé'do álifú cí kẹrí a doa ota (23,000). ⁹ Ndazé kála ledre Kírésito káa zí 'bi lafúze ga bi kóna nées wá káa bi mimbé'de Lomo ni ésí rozé zía úfu zée káa zí bi kóo kasaogu tú'dú kámá e úfu lafúze ga bi kóna nées ní ní ke. ¹⁰ 'Yí ga bi Lomo gelé yée go zíye ndísi úku ledre ené

zíse ní, ndásé kála ledre gí tarayé wá. Isiréle ga gére nées ngíti géyí ndísiní kóo kála ledre gí tara manda eyé e kenée, zí Lomo kóo kása ngíti géyí maláyika ené e ógu úfu 'yí kála ledre ga gére nées mbá 'dá'ba.

¹¹ Ledre nées méngi kóo roné káa do 'dódo ledre zíze. Ekéotoní kóo ledre máa nées simi miéké kúrú Lomo kenée gí ro zée 'yí ga bi 'bi Ngére Yésu ní, zíze lúrútóko ledre gí roa gí zía sındí kadra 'bi ndá'baogu Yésu ma'dáa ni go gbóo.

¹² Sée ga bi ówosé rosé go kídí ngúngusé ledre 'bi Kírésito go ní, ídíse tóro ngbúo káa bi áse lúyú ledre ke. ¹³ Ídíse ówo a kídí 'do'dó ga bi oguní rosé ní mbá gí ro zíse lúyú ledre ní, oguutuní kóo royé go zí ngíti géyí lafúse 'dá'dá. Abú kenée ndotó, Lomo otoómo ené 'do'dó nées zía rómo roko'busé wá, ni í'bí roko'bú 'bi útusimi zíse gí do bi zíse olúógusé gí simi 'do'dó máa nées.

¹⁴ Káa zí bi goó kenée ní owú 'bi Babá e, ídíse otoómo oto úndru lomo ga bi yemení yée kí sílí 'yí ní 'dá'ba. ¹⁵ Sée ga bi áse 'yí ówo ledre e ní, ówosé bú kídí ledre bi máúku ba ni ma'díi. ¹⁶ Sáma Kírésito bi ndísiyé éwé a kí í'bílúgu mbófo éyí zí Lomo gí roa ní, 'dodo kídí azé kí Kírésito go kíé'do. Kpá kenée gí ro ambata bi ndísiyé 'deweífi a dongaraze kí ánu a ní 'dodo kídí anuzé nées kuru'bú Kírésito. ¹⁷ Zée ga bi ndísiyé ánu ambata bi kíé'do nées abú azé tú'dú ndotó, azé go dujú 'yí kíé'do.

¹⁸ Ledre nées ni kpá kenée gí ro Isiréle ga bi kóna ndísiní ánu éyí ga bi kóo ndísiní 'dáná mbayi 'bi Lomo káe ní. Nées 'dodo kídí niyí kí Lomo go éyí kíé'do. ¹⁹ Máúku zíse ma'díi, togú 'yí ánu éyí ga bi ndísiní 'dáná lomo ga bi yemení yée kí sílí 'yí ní, togú anuní wá, moko ndaá simi lomo ga gére nées wá. ²⁰ Éyí bi 'danání lomo ga gére

kíe ní, ndìşìní 'dáná a nées zí bicayi lomo e, menginí eyé moko kí 'Buzé Lomo wá. Máli ndásé ídí k'íe'do kí bicayi lomo e wá. ²¹ Utúasá ené zise ndìşìsé éwé sáma Ngére Yésu kpá kí ánu kuru'bu a, zise nda mbú ndá'basé kpá ndìşì kí 'dáná éyí zí bicayi lomo e wá. ²² Ílisé óto mimbé'de Ngére Yésu zía ésine rosé? Togú mimbé'de a esí go rosé ní, roko'busé ni bo zise rómo komo a k'íe?

'Yi 'bi Kírésito niyi kí ro doye

²³ Abú ngíti géyí 'yi e ukuní ledre kídí ledre e emení kací komoyé mbá miéme gi ro méngi yée yá, íi, utúasání eyé mbá sáká yée wá. Ngíti géyí miméngi ledre e niyi bo ndìşìní síníyíonzó sómú ledre 'bi 'yi e. ²⁴ Ndásé ndìşì sómú dùú ledresé gi ro bilámá ledre wá, ídísé kpá sómú ledre lafúse e.

²⁵ Togú ógundíkisé esí go 'bi miúgú a yá, ídísé lá geré úgú a ánu a ndásé ndú'yú a bi kídí, 'danání bicayi lomo e kí esí máa nées wá ya ní wá. ²⁶ Gi zía miéké kúrú Lomo uku kídí, "Do sogo káŋgá ba kí éyí ga bi siminé ní za mbá Ngére Lomo otoogu yée ne."

²⁷ Togú 'yi bi ngunu ledre Ngére Yésu wá, ndolo sée go gi ro éyí miánu yá, ídísé geré ánu a miánu ndásé ndú'yú a kídí esí ba 'danání lomo e k'íe wá ya ní wá, éyí miánu síníyíonzó ené 'yi do komo Lomo wá.

²⁸ 'Búo togú ngíti 'yi uku go kídí, "Ndásé ánu esí nées wá 'danání lomo ga bi yemení kí s'ílí 'yi go k'íe yá," zise ótoómo a kí ánu a. Togú kálasé ledre bi 'yi nées uku nées yá, ótosé 'yi máa nées go zí sómú ledre ené lúyúne zía ánu esí bi 'danání bicayi lomo e go k'íe ní gi zise. ²⁹ 'Yi nées ni úku ledre kídí, togú kenée yá, nées utúasá ótoómo bilámá ledre ené gi zí sómú ledre 'bi ngíti 'yi wá. Gi zí k'eyi nées ní, ndá ánu éyí bi 'danání wo zí bicayi lomo e wá káa bi sómú

ledre 'bi 'yi ni síníyí gi z'iyi ke. ³⁰ Togú éyí bi gáa máli go ánu a, má'bí mbófo éyí go zí Lomo gi roa ní, éyí bi ngíti 'yi ídí úçúómo máa kí ánu a ní 'di?

³¹ Miméngi ledre esé e za mbá togú éyí miéwé togú mbú éyí miánu yá, idíní ídí bilámáye gi do bi zí 'yi e í'bí mbófo éyí zí Lomo gi royé.

³² Ndásé méngi ledre bi zí bi ndìşì síníyíne ro lafúse gi zía misíníyí ní wá. Togú 'yi bi ngunu ledre Ngére Yésu go, togú mbú Yúda e, Gírígí e, togú mbú ngíti 'yi bi 'bi Lomo ní, bi ndáa síníyí roa gi zí miméngi ledre esé wá. ³³ Máa Páwulo, mongú ledre amá ni kací kadra mbá ndìşì óto 'yi e z'íye ídíye kí rokinyi. Máoto amá ledremá owóowó gi zí ledre 'yi e wá, mándìşì óto ledre 'yi e owóowó. Gi ro z'íye ngunu ledre Ngére Yésu z'íye ndíki tridri bi za fí ní gi zí Lomo.

11

¹ Ídísé méngi lódú kací miméngi ledre amá e gi zía mándìşì méngilódú ledre ga bi 'bi Kírésito Yésu ní.

Yata lorú zí 'yi ga bi 'bi Kírésito ní

² Mbófo éyí zise gi zía ledremá ligi sée wá, ledre ga bi kóo má'dódo yée zise ní, ndìşìsé go kpá fú méngi yée káa zí bi kóo má'dódo yée zise ní.

³ Ídísé ówo a kídí, Ngére Yésu ni dùú ne kí mongú roko'buné do ya'dá e, zí ya'dá e nda ídí 'bi eyé kí roko'buyé do me'beyé e. 'Buzé Lomo ni nda 'bi ené ne kí roko'buné do Kírésito. ⁴ Gi zí k'eyi nées, togú o'do ini ini zí Lomo, togú ndìşì mbú úku kúrú Lomo yá, ndáa ódó'dutú doné wá. Togú odó 'dutú doné yá, 'yi e niyi fála wo gi zí ledre máa nées. ⁵ Gi ro kára e, togú kára iniyine ini ini zí Lomo, togú mbú úku kúrú Lomo togú odó doné wá, 'yi e niyi fála wo nda káa zí éyí bi kára máa

née luyú kóo ledre do ólo doa miólo gí zí luyú ledre ma'dáa ní. ⁶ Togú kára ili ódó 'dùtù doné wá, idí geré ólo doné ma'dáa drá 'dá'ba. Gí zí kényi née ní, kará e ndaní otoómo doyé fúo wá, idíní ndísi ódó'dùtù doyé miódó'dùtù.

⁷ Gí ro o'do, ndaá miútúásáne zía ódó'dùtù doné wá, gí zía Lomo yeme o'do kí roko'bu ledre e zíne káa zíne Lomo ní, gí ro zí 'yì e ndísiyé mbófo née. Kará e idíní ndísi ódó doyé miódó gí ro zí 'yì e ndísi mbófo ya'dá 'bì eyé e gí zí bilámá miméngì ledre eyé. ⁸ Lomo yemeogu ené mizefì o'do bì kpá mizefì bulúnduzé ní gí simì kára wá, yemeogu mizefì kára bì kpá mizefì tetéze ní gí simì o'do máa née. ⁹ Lomo yemeogu ené o'do zí kára wá, yemeogu kára zía ndísi sáká o'do ma'dáa. ¹⁰ Káa zí bì goó kenée ní, utúasá miútúasá zí kára ndísi ódó doné miódó gí ro zí 'yìma'dí e do sogo kángá kpá kí maláyika e komo ere ówo a mbá kídí kára née ndísi go óto úndru o'do 'bì ené.

¹¹ Lomo yeme o'do zía kpá yéme kára gí ro zíye ndísiyé kí sáká lafúye gí zía niyí duú 'yì kíé'do simì Ngére Yésu. ¹² Nì tí kenée, Lomo yemeogu kára gí simì cóngó kó'dù o'do, nda gí 'dá'ba zí kára ndíkiógu o'do. Lomo yeme ledre ga gére née kenée gí zía nì ne 'yì yéme éyì e.

¹³ Sómúsé aka ledre née kí rosé. Nì miútúásáne zí kára ndísiné ini ini zí Lomo do komo 'yì e odó'dùtù doné wá ní, nì mbí? ¹⁴ Nì gí ro o'do kpá kenée. Togú o'do otoomo doné ú'busínyì roné gbukú yeme wá, 'yì e niyí ndísi kúgú wo mikúgú. ¹⁵ Zí kará e ní, kára máa wo bì bì doa ala miála ní, lámá nì nda idí roa za kíngaya. Zí 'yì e ndísiyé mbófo wo kídí, "Lámá ofu ro kára née go." Bì doa née oto nda doa go zía ídine káa zí éyì bì ndísi ódó'dùtù a fú lá miódó'dùtù ní. ¹⁶ Togú ngíti 'yì kpí nì kí ledre tarané gí ro ledre ódó do'yì zí kará e yá, zée bì kése, 'yì ga

bì 'bì Kírésìto ní, loru nì zíze kídí, kará e idíní ndísi ódó doyé miódó do bì ga bì niyí ndísi doyé ini ini zí Lomo ní.

Sómú ledre 'bì 'yì ga bì 'bì Kírésìto ní idí idí kíé'do

¹⁷ Mizefì ledre amá, mándá kí rokinyi gí zíse wá, gí zía kí'dí bì yókosé rosé go do bì kíé'do ini ini zí Lomo ní, bilámá ledre ndaá dongaráse wá. ¹⁸ Mándísi úwú a kídí kí'dí bì yókosé rosé go do bì kíé'do ní, sómú ledre esé ndaá kíé'do wá, ífisé rosé mbá miífi. Másómú ledre née ndaá ranga wá nì ma'díi. ¹⁹ f, mbigí miífi simì 'yì e nì bo wo bì nì 'dódo a kídí ba goó mbigí 'yì 'bì Kírésìto kí mimbé'dené kíé'do ní, wo ba mimbé'de a nì 'bì ené gbre gbre. ²⁰ Mándá kí rokinyi gí zíse wá. Gí zía kí'dí bì yókosé rosé go do bì kíé'do ánu éyì miánu 'bì sómúndíki ledre miúyu Ngére Yésu ní, miméngì ledre esé ndaá bilámáne wá. ²¹ Kí'dí bì 'dì'bioguní éyì miánu go ní, ngíti géyì 'yì e songóní eyé lafúye wá, tonóní geré ánu éyì zí lafúye ga bì gí 'dá'ba ní idíáká 'bì eyé 'bú. Yé ga bì tonóní éwé le'yì kóró go ní, niyí 'bì eyé go mikóyóye. ²² 'Be 'bì esé ndaá gí ro zíse ndísisé kí ánu éyì e kí éwé éyì e simì a wá? Ílisé tí lá óto ìrì 'yì ga bì 'bì Kírésìto ní zía ndísi ázáne, zí komokenyí ndísi ndá'bané do 'yì ga bì éyì miánu nda zíye wá ní. Ma'díi, née ndaá ledre bì mááyí mbófo sée gí roa ní wá.

²³ Ledre sómúndíki ledre miúyu Ngére Yésu kóo máúku zíse ní, máúwú kóo za cú gí tara a. Simì bì kóo i'bíní ngbángá a zí ezeokóga ní, zía kóo ìnyiné 'dí'bi ambata, ²⁴ simì bì i'bí mbófo éyì zí Lomo gí roa ní, zía 'déweífi simì a zía úku ledre kídí, "Ba kuru'bumá bì máí'bí gí rosé ní. Ídísé ndísi ánu a kí sómúndíki ledremá." ²⁵ Kpá kenée gí do kací éyì miánu, zía 'dí'bi kó'do bì kí éyì miéwé siminé ní, zía úku

ledre kídí, “Bi simi kó'do ba sámamá bi 'di'biogu mikánda yéme ledre dongaráse kí Lomo ní. Ídísé éwé a zíse ndísisé kí sómúndíki ledremá.”
²⁶ Simi bi ásé ndísi ánu ambata née kpá kí éwé sáma née ní ní, ndísisé née go 'dódotátá ledre gi ro miúyu Ngére Yésu ndéréoguné gi simi sındi kadra bi karanée ni ndá'baogu simi a ní.

²⁷ Togú 'yi lurú éyi miánu 'bi sómúndíki ledre miúyu Ngére Yésu lá káa zí owú ledre cúku'dée, zía ndísiné ánu a yeme roné gi roa miyéme wá, 'yi née luyú ledre go cú ro Ngére Yésu. ²⁸ Togú ílisé go ánu éyi miánu 'bi sómúndíki ledre miúyu Ngére Yésu yá, ídísé órú rosé bilámáne kpó kpó kí, áse nda fú 'dí'bi éyi miánu ánu a kí éwé sáma. ²⁹ 'Yi bi ndísi ánu éyi miánu née kí éwé sáma née lá káa zí gbékpí éyi ní, Lomo ni 'dó'do wo bisinyíne. ³⁰ Née sí ledre bi ndiyá ndísi méngi ngíti géyi 'yi e gi dongaráse, zí ngíti géyi ndísi kí ó'bóye bisinyíne, gi zí kéyi née tú'dú ngíti géyi uyuní go. ³¹ Togú ndísizé órú rozé bilámáne zíze ndísizé ánu éyi miánu 'bi sómúndíki ledre miúyu 'bi Ngére Yésu yá, éyi bi bi ni síní ro Lomo zía 'decí ngbanga rozé gi zía bisinyíne ní ndaá. ³² Togú Ngére Yésu í'bí 'do'dó rozé yá, ndaá bisinyí ledre wá. Ndísi née énzí komozé gi ro zíze óto komozé dú roné, záne yómo zée simi bi karanée, née ni 'decí ngbanga 'yi ga bi ngununi ledrené wá ní.

³³ Togú yókosé rosé go do bi éyi miánu 'bi sómúndíki ledre miúyu Ngére Yésu yá, ídísé sǒngó lafúse kí, zíse nda ánu éyi ma'dáa ndro. ³⁴ Togú lúrúse miyóko rosé née 'bú ndísi méngi sée kíngaya yá, bilámá a kídí bi ásé go ínyí gi 'be ní, ídísé ánu owú éyi kí. Gi ro kídí bi ásé nda ánu éyi miánu 'bi sómúndíki ledre miúyu Ngére Yésu ní, zíse ánu a ndoo do bilámá misí'di, bisinyí ledre utúasá ídí

simi a wá.

Togú ngíti géyi yata ledre e niyi bo yá, mááyí úku yée zíse simi bi máogu go zíse simi Koríndo íri ní.

12

Roko'bu 'Dówú Lomo

¹ Owú 'bi Babá e, máili ídísé ówoyéme ledre gi ro ledre ga bi 'Dówú Lomo ndísi méngi yée zíse ní bilámáne. ² Simi bi kóo ngára ngungusé aka ledre Ngére Yésu wá ní, ndísisé kóo óto úndru lomo ga bi yemení yée kí sílì 'yi ní. ³ Gi zí kéyi née máuku zíse, 'yi bi ngára 'Dówú Lomo ndaá simi a wá ní, ndísi ukusinyi ledre gi do bi Yésu ne. 'Yi bi kí 'Dówú Lomo siminé ní, ndísi úku ledre fúo kídí, “Yésu ni Ngére.”

⁴ 'Yima'dí e za mbá niyi kí moko eyé e mbá mingúngúcuá. 'Dówú Lomo bi kídí do ní ífibayi moko née zíye ne. ⁵ Abú 'yi ga bi 'bi Kírésito ndísiní méngi toso moko e mingúngúcuá yá, ménginí née mbá moko 'bi Ngére Yésu bi kídí do ní. ⁶ Tú'dú moko ga bi za mbá ndísizé méngi yée mingúngúcuá née, Lomo bi kídí do ní ndísi í'bí roko'bu zíze ndísizé méngi moko ga gére née kíe ne.

⁷ 'Dówú Lomo ndísi í'bí roko'bu zí 'yi e gi ro zíye ndísiyé sáká lafúye kíe. ⁸ I'bí roko'bu zí ngíti géyi 'yi e gi ro zíye ówoyéme kúrú Lomo bi ekéní ní kíe bilámáne. Zía í'bí zí ngíti géyi 'yi e roko'bu 'bi úkuogu ini ledre gi simi miéké kúrú Lomo zí lafúye. Éyi ga gére née oguní mbá gi zí 'Dówú Lomo. ⁹ I'bí zí ngíti géyi 'yi e roko'bu 'bi ngungu ledre 'bi Lomo kíngaya, zía í'bí zí ngíti géyi 'yi e roko'bu 'bi ini ini zí Lomo geré zí ndiyá úkúne gi ro 'yi 'dá'ba. ¹⁰ I'bí zí ngíti géyi 'yi e 'bi ené roko'bu 'bi méngi mingburoko ledre ga bi 'yi e utúasání méngi yée kí gbékpí roko'buyé wá ní kíe, 'bi ngíti géyi 'bi ené úkutátá ledre bi Lomo ukui'bí ní. 'Bi ngíti géyi 'yi e 'bi ené roko'bu 'bi ífiyéme simi ledre e wo bi gi zí

'Dówú Lomo kí wo bì gí zí bìcayi lomo e ní. Zíá í'bí zí ngíti géyì 'yì e 'bì ené roko'bu 'bì ndìsì ódro simi ríkí tú'dù tara e. 'Bì ngíti géyì 'bì ené roko'bu 'bì ówo ini ledre gí simi ngíti géyì tara e do ndìsiyé úku 'dódo a zí lafúye. ¹¹ Bìkérí 'Dówú Lomo bì kǐé'do ní ndìsì ífíbáyì tú'dù moko ga bì mǐngúngúcuá nées zí 'yì e ne kací ìli ledre ené.

Kurubu 'yima'dí ni kǐé'do bi tókoga tú'dù

¹² Ledre gí ro 'yima'dí e ni cé kenée. Abú bì tókò 'yima'dí niyí tú'dù yá, kurubu 'yima'dí ni dùú kǐé'do. Nì kpá kenée gí rozé azé tú'dù, tokozé rozé mbá ro Kírésìto Yésu bì kǐé'do ní. ¹³ Togú azé gí simi kúfú Yúda e, togú mbú gí simi Gírìgì e, togú mbú owúkúlú e, togú azé lá gbékpí 'yì e yá, i'bíní babatíza zíze mbá simi roko'bu 'bì 'Dówú Lomo bì kǐé'do ní. Zí 'Dówú Lomo ma'dáa ndìsiné simizé kí í'bí roko'bu ledre e zíze.

¹⁴ Lúrútókosé aka ledre nées lá gí ro 'yima'dí. 'Yima'dí ni kurubu 'yì kǐé'do bi tókoga niyí 'bì eyé nda tú'dù. ¹⁵ Togú sǐndí uku ledre kídí, ngárá nées ndaá sǐlì wá ní, nées ndaá 'bì ené ngúru 'yì gí ro 'yima'dí wá. Abú kenée yá, sǐndí ni kpá fú ngúru 'yì gí ro 'yima'dí. ¹⁶ Kpá kenée togú mbílì uku ledre kídí, ngárá nées ndaá komo wá ní, nées ndaá 'bì ené ngúru 'yì gí ro 'yima'dí wá, Abú kenée yá, mbílì ni kpá fú ngúru 'yì gí ro 'yima'dí. ¹⁷ Sara togú kurubu 'yima'dí ni kóo lá dùú komo ní, ni nda ndìsì úwú ledre kǐ 'di? Togú kurubu 'yima'dí ni kóo lá dùú mbílì ní, ni nda kóo ndìsì ótulúru ndonyo 'yì kǐ 'di? ¹⁸ 'Yì ga bì rozé ní za mbá, Lomo oto yée kí sǐ ne gí ro zíye ídíye kpá mbá kí moko eyé e. ¹⁹ Togú kurubu 'yima'dí ni lá dùú 'yì bì kǐé'do ní, 'yì máa nées ni nda kóo ndìsì méngì moko lára a káa be 'di? ²⁰ Abú 'yì niyí ro 'yima'dí tú'dù ndìsiní méngì moko e mbá

mǐngúngúcuá yá, kurubu 'yima'dí ni dùú kǐé'do.

²¹ Komo utúasá go úku ledre zí sǐlì kídí, "Sǐlì máìli 'yì wá?" Do utúasá go úku ledre zí sǐndí kídí, "Sǐndí máìli 'yì wá." ²² Ngíti géyì 'yì niyí bo rozé, lurúze yée káa zí 'yì bì ngárá moko ndaá simiyé wá ní. Togú 'yì ga gére nées ndaní kóo wá, káa bì utúasázé méngì yéme moko wá. ²³ Tú'dù 'yì e niyí bo rozé, niyí kí ledreyé owóowó. Ngíti géyì niyí bo, niyí 'bì eyé 'bì dokuwu. Gí zí kǐyì nées, zíze ndìsìzè 'sì bongó rozé káa bì azé ndìsì gámá kí dokuwu ke. ²⁴ Ngíti géyì 'yì niyí bo rozé utúasázé ótoeci yée míoóeci wá, 'yì ga bì rozé nées za mbá, Lomo yeme yée kí sǐ ne, abú lurúze ngíti géyì káa zí moko ndaá simiyé wá yá, niyí mbá kí ledreyé mbá owóowó. ²⁵ Gí zí kǐyì nées, wo bì romo do ezené do ndìsì 'yì ífi simiyé gí zíá mǐfi ní ndaá. ²⁶ Káa zí bì 'yì ga bì rozé niyí mbá kǐé'do ní, togú ngúrúyè ni go ówo yá, zí 'yì ga bì rozé nées ówoyè kpá za mbá. Togú 'yì owo ro ngúrúyè wá, zí rozé ídíne kpá za mbá bikìdrìne.

²⁷ Sée 'yì ga bì 'bì Kírésìto ní, ídísé ówo a kídí, abú ásé tú'dù yá, ásé mbá mítókosé ro Yésu bì kǐé'do ní. ²⁸ Nées sǐ ledre bì Lomo ifibayi moko e zíze gí zíá mbá mǐngúngúcuá ní. Mǐzefì a, zée ga bì gelé zée káa do 'yimíkása ga bì 'bì Ngére Yésu ní. Gbre, 'yì e 'bì eyé nda nébì e. Ota, 'bì eyé yée ga bì 'yì 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yì e ní. Zí ngíti géyì ídí 'bì eyé 'yì méngì mǐngburoko ledre ga bì kí roko'buyé ní. Zí ngíti géyì ídí 'bì eyé 'yì ini ini do 'yì ndíyá e, zí ndíyá ndìsì úkúne gí ro 'yì. Ngíti géyì 'yì e niyí 'bì eyé 'yì sáká lafúye. Ngíti géyì 'bì eyé 'yì ótoyéme mǐsì'di moko zí lafúye. Ngíti géyì 'bì eyé 'yì ódro simi ríkí tara e káa zí bì 'Dówú Lomo i'bí roko'bu a zíye ní. ²⁹ 'Yì e ndaní eyé mbá 'yimíkása 'bì

Kírésìto wá, ndaní kpá mbá nébì e wá, ndaní kpá mbá 'yì 'dódo ledre 'bì Lomo zì 'yì e wá, ndaní kpá mbá kí roko'bù 'bì méngì m̀ngburoko ledre zíye wá. ³⁰ Ndaní kpá mbá 'yì ini ini do 'yì ndiyá e zì ndiyá ndìsì ùkùne wá. Ndaní kpá mbá 'yì ódro simì r̀kì tara e wá, ndaní kpá mbá 'yì úkuógu ini ledre e g̀ simì ngítì géyì tara e wá. ³¹ Ídísé óto komosé g̀ ro bilámá m̀méngì ledre bi 'Dówù Lomo i'bí wo zise g̀ ro zise ndìsì sáká lafúse 'yì ga bi 'bì Kírésìto kíe ní.

Ba go éyì bi kí ledrené owóowó máílì úku a zise ní.

13

Óto 'bù lafú'yì e

¹ Togù mááyì 'yì úku r̀kì tara ga bi do sogo kángá ba, zíma kpá úku tara ga bi maláyika e ndìsìní úku a dujú ye ní, togù 'bù 'yì e ndaá domá wá, éyì ga bi mándìsì méngì yéé née mbá, moko ndaá simiyé wá. ² Kpá kenée togù mááyì nébì 'yì úkutátá ledre 'bì Lomo zì 'yì e, togù mááyì kpá 'yì bi n̄ngungu ledre 'bì Lomo go kíngaya, máówoyéme ledre g̀ ro m̀ngburoko ledre ga bi 'bì Lomo ní mbá bú bilámáne bi utúasá bú óto máa zíma méngì m̀ngburoko ledre kíe ní, togù 'bù 'yì e ndaá domá wá, ɽanga, moko ndaá simì tú'dù ledre amá ga gére née za mbá wá. ³ Simì ledre ga gére née mbá, togù má'dí'bi éyì ga bi zíma 'be ní mbá í'bí yéé zì 'yì lerì e, zíma kpá ótoómo romá za cù zì ezeokó Kírésìto úfu máa g̀ zía bi máyá mááyì go 'yì 'bì Kírésìto ní, togù 'bù 'yì e ndaá domá wá, ɽanga, ledre amá ga gére née mbá moko ndaá 'bì ené simiyé wá.

⁴ 'Yì óto 'bù 'yì e ni 'yì simikùtù, ni 'yì méngì bilámá ledre zíye. 'Yì óto 'bù 'yì e ndaá kpá 'yì mongù m̀mbé'de g̀ ro éyì 'bì 'yì e wá, ndaá kpá 'yì ílì wá. ⁵ Óto 'bù 'yì e ndaá 'bì ené ndìsì méngì bisinyí ledre zíye wá. 'Yì óto 'bù 'yì e oto ené roné zì

'yì e fú lá 'dá'dá wá, nda kpá 'yì 'bì simì kèsì wá, nda kpá 'yì óto ledre siminé wá. ⁶ 'Yì bi ni kí 'bù 'yì e doné ní, togù bisinyí ledre méngì go zì ngítì 'yì yá, bi ndìsì sínýí roa misinyí. Ndìsì ídí kí rokinyi simì bi bilámá ledre méngì go zì lafúga ní. ⁷ Óto 'bù 'yì e ni ótoómo bisinyí ledre bi 'yì méngì ní zía, 'yì óto 'bù 'yì e, 'bù ledre 'bì 'yì e nzulú ené doa wá ndìsì lúru ledre eyé zíne mbá ma'dí, kací kadra mbá m̀mbé'dea ni fú lá kí rokinyi g̀ ro zì bilámá ledre ndìsì méngì roné zíye. Zì 'bù 'yì bi méngì bisinyí ledre née kpá fú ídíne zía simì ledre e mbá.

⁸ Óto 'bù 'yì e ni éyì bi ngára ùkù wá ní. Abú áyì ba nébì, abú áyì 'yì owo r̀kì tara e, zíyì ídíyì 'yì úkuógu ini ledre g̀ simì r̀kì tara e, zíyì ídíyì kí mongù ówo ledre g̀ ro ledre 'bì Lomo, éyì ga gére née mbá ndìsìní ùkù eyé miùkù zì óto 'bù 'yì e ídíákáne dujú ne. ⁹ Zée 'yìma'dí e, utúasázé ówoyéme ledre 'bì Lomo lá kí roko'buzé wá, g̀ zía tú'dù ngítì géyì ledre e niyí aka bo zì Lomo lurúze aka yéé wá. ¹⁰ Simì bi karanée Lomo otoyeme ledre ga bi ili yéé ní go mbá ní, azé lúru ngítì géyì ledre ga bi lurúze aka yéé wá ní mbá kí komozé. ¹¹ Simì bi kóo mááyì aka owù ní, miódromá kí misómù ledre amá kí m̀méngì ledre amá e mbá niyí kóo 'bì owù e. Nda té simì bi mángbóróogu go mongù ya'dá 'yì ní, zíma nda ndìsímá méngì dujú ledre ga bi 'bì m̀ngburoko 'yì e ní. ¹² Cakaba ní, azé aka simì ledre 'bì Lomo káa zì m̀nzéré owù e ní, g̀ zía owoyemezé aka za mbì mbì wá. 'Búo simì bi karanée oguzé go za cù 'be 'bì Lomo íri ní, zíze nda ówoyéme mbigí ledre 'bì Lomo zaá bilámáne kpá káa zì bi wo Lomo ma'dáa owoyeme zée kí m̀méngì ledre ezé e ní. Káa zì bi mááyì aka ba ní, máówoyéme aka ledre 'bì Lomo za kíngaya wá, mááyì ówoyéme a simì bi karanée máogu go 'be 'bì ené íri ní.

¹³ Ledre e niyí bo ota, ngúngu ledre 'bi Lomo, óto komo 'yi gi ro ledre ga bi Lomo yemeomo yée gi rozé ní, nda óto 'bú lafú'yi e. Gi dongará ledre ga bi ota née mbá, óto 'bú 'yi e okpó romo do lafúne e mbá gi zía Lomo ni dosí a ne.

14

Tákpásìlì 'bi ódro simi ngíti géyi tara e

¹ Mongú ledre esé, idísé ndìsì óto 'bú 'yi e za kíngaya, zise óto mimbé'desé ro ledre ga bi 'Dówú Lomo ni ndìsì 'dódo yée zise ní. Mongú a, 'dódo ledre bi Lomo ukui'bí ne ní zí 'yi e. ² Gi zía togú 'yi ndìsì ódro simi ngíti tara bi ngára tú'dú 'yi e owoní wá ní yá, ledre bi 'yi née ndìsì úku a ní, Lomo uwú dujú ne gi zía née yi ené miótoéçi ledre bi 'Dówú Lomo ndìsì úkuí'bí a ne ní. ³ Togú 'yi 'dodo ledre bi Lomo ukui'bí ne ní zí lafúne yá, ledre née ni geré sáká lafúga ga gére née zíye idíye kí roko'bú royé zíye ndìsìyè bilámáne.

⁴ 'Yi bi ndìsì úku ledre 'bi Lomo lá dujú simi tara máa bi lafúga owoní wá ní, uku ledre née yi ené dujú zíne ngúcuné. Togú uku ledre 'bi Lomo zí 'yi e simi tara bi 'yi e owoní mbá bú ní, ni idí mongú sáká éyí zí tú'dú lafúga. Gi zía niyí úwúyème ledre 'bi Lomo zíye ngúngu ledre Ngére Yésu. ⁵ Ni kóo idí bilámáne togú ásé ba kóo mbá kí roko'bú 'bi ówo ngíti géyi tara e zise. Mongú a, 'yi idí idí kí roko'bú 'bi 'dódo ledre bi Lomo ukui'bí ne ní zí lafúne gi ro zí lafúga máa ga gére née ngúngu ledre Yésu.

⁶ Owú 'bi Babá e, togú máogu 'dódo ledre bi Lomo ukui'bí ní zise simi ngíti tara bi ngára ówosé wá ní, É'e útúásásé ówo ini ledre gi simi a wá. 'Búó togú má'dódo ledre 'bi Lomo zise, simi tara bi ówosé bú ní, ásé fú ówoyème ini ledre gi simi a. ⁷ Togú simi ke'bi, micéyè kí kídrí kí alabirí, 'di'bioguní bilámá gboruyé wá ní ambí ni lé'bé ke'bi ne? 'Yi

lé'bé ke'bi ndaá. ⁸ Kpá kenée togú dibìlì owúyeme roné gi ro mara wá ní, 'yi e niyí yóko royé lará a káa be 'di? ⁹ Gi rosé kpá kenée, togú ódrosé zí 'yi e simi tara bi ngára owoní wá ní, niyí úwúyème a lará a káa be 'di? Uwúyemení eyé ini ledre gi simi a wá.

¹⁰ Tú'dú ríkí tara e niyí bo do sogo kángá ndìsìni mbá úkuógu ini ledre e. ¹¹ Togú 'yi ódro zíma simi tara bi ngára máowo ini ledre gi simi a wá ní, 'yi née ndazé kéne gi simi kufú kíe'do wá. ¹² Ndìsìsé sómú ledre kídí 'Dówú Lomo idí í'bí roko'bú zise gi ro méngi moko kíe. Káa zí bi goó kenée ní, idísé ini ini zí Lomo idí í'bí 'Dówúne zise gi ro zise ndìsìsé sáká lafúse e gi ro zí moko 'bi Kírésìto ngbóróne dongarásé.

¹³ Kpá kenée, togú 'Dówú Lomo 'dodo ledre zíyi ndìsìyí úku a simi ngíti tara yá, idí ndú'yú Lomo idí í'bí roko'bú zíyi, gi ro zíyi úkuógu ini ledre gi simi ngíti tara máa née zí lafúyí e ówoyème a bilámáne. ¹⁴ Togú máini ini zí Lomo simi tara bi ngára máowo ini ledre gi simi a wá ní, lomo romá ndìsì ini ini née lá dujú ne cíyí a ndaá yana mimbé'demá wá. ¹⁵ Gi zí kéyi née ní, ngíti géyi yá ledre ga bi mándìsì úku yée simi ini zí Lomo ní, 'Dówú Lomo owoyeme dujú ne, ngíti yá zíma ówoyème a. Ngíti géyi yá, zíma ndìsìmá kófó iri Lomo máowo ini ledre gi simi a wá, ngíti géyi yá zíma ówo ini ledre gi simi a. ¹⁶ Togú ndìsì í'bí mbófo éyí zí Lomo simi tara bi kpí ní, sara 'yi máa wo bi dongarásé ore ngára owo tara máa née wá ní, ni ngúngu a kídí, "Idí kenée" ní lará káa be 'di? ¹⁷ Ambí owo ne, ngíti géyi yá, ledre ga bi áyí ndìsì úku yée née yi eyé mbá bilámá ledre. Nda lá togú 'yi e uwúní ini ledre máa née wá, éyí bi ni sáká yée gi simi a ní ndaá 'bi ené e wá.

¹⁸ Máí'bí mbófo éyí zí Lomo gi zía mándìsì ódro simi ríkí tú'dú tara e rómo dosé kíe mbá. ¹⁹ Togú nda

dongará tú'dú 'yì e yá, mándìṣì ódro zíye simi tara bi owoní bú ní. Abú máúku lá owú ledre cúku'dée, zíye ówo ini ledre gi simi a yá eme romo do wo bi mááyí úku tú'dú ledre simi tara bi kpí owoní ini ledre gi simi a wá ní.

²⁰ Misómú ledre esé simi ledre 'bi Lomo ndaá ídí káa zí 'bi minzéré owú e wá, ídísé ídí tí m̀ingburoko 'yì e. Togú nda simi méngì bisinyí ledre yá, ídísé ási ndásé méngì bisinyí ledre wá. ²¹ Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí,

“Máa Ngére Lomo, abú mákása 'yì lónḡó e

ndéré úku ledre amá simi tara bi kpí ní,

zíma kpá ódromá zí 'yì ga gére née yá,

iliní eyé uwú wá.”

²² Togú Lomo ódro zí 'yì ga bi nḡunḡuní ledre ené wá ní simi tara bi ngárá owoní wá ní yá, ili née zí 'yì máa ga gére née óḡuyé zine. Togú nda zí 'yì ga bi nḡunḡuní ledre ené go ní, ndìṣì ódro zíye kí tara bi owoní bú ní gi ro zíye ídíye fú kí roko'bu royé. ²³ Togú yókosé rosé kí tú'dú 'yì e do bi kíé'do ini ini zí Lomo, zise ndìṣìsé ódrosé dujú simi tara bi ngíti géyì 'yì e owoní wá ní yá, 'yì ga bi dongarásé ore nḡunḡuní aka ledre 'bi Lomo wá ní niyí úku ledre kídí simi dosé sinyí go misínyí gi zía bi owoní ini ledre bi ndìṣìsé úku a née wá ní. ²⁴ Togú 'yì bi nḡunḡu aka ledre 'bi Lomo wa ní ogú olú dongarásé do bi ini zí Lomo, ndìṣìsé ódro simi tara bi 'yì née owoyeme ledre gi simia bú ní, 'yì née ni geré óyóló'bó sómú ledre ené, zía úku ledre kídí ábuwá ledre ga bi née ndìṣì méngì yée ní emení ngú zía nḡunḡu ledre 'bi Lomo.

²⁵ Kpá kenée, togú 'yì lúyú ledre ni dongarásé, ndìṣìsé úku ledre 'bi Lomo simi tara bi owo bú ní, ngiri ni útú simi a zía úkuóḡu lúyú ledre ga bi kóo miótoécíné do mimbé'dea

ní. Nda gi ore, zía tónóne mbófo Lomo. Zía úku ledre kídí, “Lomo ni dongarásé ona.”

Ledre gi ro ini zí Lomo

²⁶ Owú 'bi Babá e, togú yókosé rosé go do bi kíé'do ini ini zí Lomo, zí ngíti 'yì gi dongarásé ídine kí ke'bi mbófo Lomo yá, née bilámá ledre. Togú ngíti 'yì ni 'bi ené kí lorú gi ro lorú lafúne kíe yá, ni bilámáne. Togú ngíti 'yì ni kí ledre bi Lomo ukui'bí zía ní, ili úkutátá a zí lafúne e yá, ni bilámáne. Togú ngíti 'yì ni kí roko'bu 'bi ódro simi ngíti tara yá, ni bilámáne. Togú ngíti a ni 'bi ené kí roko'bu 'bi úkuóḡu ini ledre gi simi ngíti tara yá, ni bilámáne. Ídísé méngì éyì ga gére née mbá kenée do bilámá misi'diné gi ro zía óto ledre 'bi Kírésito zía ídine kí roko'buné simisé. ²⁷ Togú 'yì e niyí bo, iliní gi ro ódro simi ngíti géyì tara e yá, ndaní ídí tú'dú wá. Idíní ídí lá 'yì e gbre kí ota zíye ndìṣì ódroyé kékíé'do gi ro zí ngíti géyì 'yì e ndìṣiyé úkuóḡu ini ledre gi simi ledre ga bi niyí ndìṣì úku yée née zí lafúye. ²⁸ Togú ngíti 'yì bi zía úkuóḡu ini ledre gi simi ngíti géyì tara ga gére née ndaní wá yá, 'yì ga bi iliní ódro simi ngíti géyì tara e née ndaní ódro fúó fúó wá. Idíní ódro lá cìkì gi do mimbé'deyé Lomo ni úwú a.

²⁹ Togú yókosé rosé go do bi ini ini zí Lomo yá, lá dujú 'yì e gbre kí ota idíní úkutátá ledre bi Lomo ukui'bí zíye ní ye, ngíti géyì 'yì e idíní ndìṣì 'bi eyé lá lúru bi simi ledre ga bi lafúye ndìṣiní úkutátá a née togú ukuní née tí ledre bi Lomo ukui'bí zíye ne ní yá. ³⁰ Togú Lomo ukui'bí ledre zí ngíti 'yì, ni go úkutátá a, zí Lomo kpá úku'bí ledre zí ngíti 'yì gi ro úkutátá a yá, 'yì máa wo bi gáa ndìṣì úkutátá ledre 'dá'dá née, idí ótoómo bi zí ezené née kpá ódroné. ³¹ Ndásé ñnyì ndro simi s̀indí kadra kíé'do

úku kúrú Lomo wá. Ídísé ndísi úku kúrú Lomo kékíé'do. Gí do bí zíse ówoyéme ledre 'bí Lomo zíse ídise kí roko'busé. ³² 'Yì ga bí ndísiní úkutátá ledre bí Lomo ukui'bí ní 'Dówú Lomo ndísi í'bí sındí kadra gí roa ne zíye. ³³ Gí zía Lomo ní yì ené 'yì 'bí bikídrí, ndísi ótoyéme ledre ené e mbá miótoyéme.

Simi bí 'yì ga bí 'bí Kírésito yokoní royé go gí do bí e mbá ndísi ini ini zí Lomo ní, ³⁴ kará e ndaní ídí káa do manda e ndísi 'dódo ledre 'bí Kírésito zí 'yì e wá. Idíní ídí sí lorú 'bí ya'dá 'bí eyé e káa zí bí ní miékéne simi lorú bí Músa eké ní. ³⁵ Togú ngíti géyì ledre e niyí bo iliní gí ro ówoyéme a yá, idíní ndú'yú ya'dá 'bí eyé 'be. Gí zía ní miékéne kará e ndaní ódro do bí yóko ro'yì do bí 'bí ini zí Lomo wá.

³⁶ Sée 'yì 'bí Koríndo, óworómosé esé ledre 'bí Lomo gí do ngíti géyì 'yì e wá. Ndásé esé kpá se mizefí 'yì ga bí ledre 'bí Lomo oguutu roné zíye ní wá. ³⁷ 'Yì bí owo roné bú kídí nées ní 'yì úkutátá ledre 'bí Lomo zí 'yì e ní, ídí kpá ówo a kídí ledre bí máéké zíse ba ní lorú gí zí Ngére Yésu. ³⁸ Ledre bí máéké zíse ba 'yì bí lurú kí ledrené owóowó wá ní, ndásé kpá lúru wo kí ledrené zíse owóowó wá.

³⁹ Mongú ledre esé ídí ídí úku kúrú Lomo zí 'yì e. Togú ngíti 'yì ilí kpá úkutátá kúrú Lomo simi ngíti tara yá, ndásé úcuómo wo wá. ⁴⁰ Ídísé ndísi méngí yéme ledre e mbá miméngí yéme do bilámá misí'diné.

15

Miúru Yésu gí simi umbu

¹ Owú 'bí Babá e, máili úku ándá ledre zíse gí ro bilámá ledre kóo má'dódo zíse gí ro Kírésito Yésu, zíse ngúngu a kí mimbé'desé kíé'do ní. ² Bilámá ledre nées ní óto sée zíse ndíki trıdrı bí za fí ní. Togú karanée zíse zángá trıdrı yá, kídí

ngúngusé esé kóo ledre máa nées kí mimbé'desé kíé'do wá.

³ Máéké zíse ba ledre bí 'Buzé Lomo 'dodoyeme ní, ní ledre bí kí ledrené owóowó ní, kídí Kírésito uyu kóo simi lúyú ledre ezé, káa zí bí ní miékéne simi miéké kúrú Lomo ní, ⁴ do kóo óto wo. Nda simi sílì ota zía úrúne, Ledre nées méngí kóo roné tí cé káa zí bí miéké kúrú Lomo uku ní. ⁵ Zía kóo 'dódo roné zí Pétero kpá kí ngíti géyì lafúga bí kóo niyí kéye sokó doa gbre (12) ní. ⁶ Zía kóo kpá 'dódo roné zí tú'dú ngíti géyì 'yì e rómoní cí ìnyì (500) go. Abú ngíti géyì uyuní kóo go yá, tú'dú ngíti géyì niyí aka bo kí komoyé. ⁷ Zía kóo kpá 'dódo roné zí Yakóbo, nda gí do kací a nées, zí 'yìmikása ené e za mbá.

⁸ Odú a nda dıú zía ógu 'dódo roné zıma 'duo kakara káa zı owú bí utúogu miútuógu sındı kadra ené 'bí árá utúasá ené wá ní.

⁹ Mááyí gí dongará 'yìmikása ga bí gbála 'dá'ba ní. Miútuásá kóo gbawá ídíma káa do 'yìmikása 'bí Yésu gí zía mándısi kóo méngı 'yì ga bí 'bí Yésu ma'dáa ní bisinyıne kpá kí úfu ngíti géyì. ¹⁰ Simi ledre ga gére nées mbá, Lomo oyó sogoné zıma wá. Gı zı káyı nées, zıma ídíma káa zı bí mááyı ba. İdrı mimbé'dené romá zıa í'bí moko ené zıma ndısimá méngı a. Abú máméngı moko ené nées za kí roko'bıma mbá rómo ngíti géyı 'yì e kıe yá, yı ené gı zı roko'bı bí Lomo í'bí zıma ní. ¹¹ Ídısé ówo a kídı ledre 'bí Ngére Yésu ní yı ené dıú kıé'do, togú má'dódo máa zıse, togú ngíti géyı 'yì e 'dodonı ye, nées dıú ledre bí kıé'do ngúngusé ní.

Miúru 'yì e gí simi umbu

¹² Togú máa kí ngíti géyì lafúma e, 'dodozé kóo ledre go zíse kídí Lomo uru kóo Kírésito gí simi umbu ní, sara méngí káa be 'dí zı ngíti géyı 'yì e gı dongarase ndısi ítı kangú kídı togú 'yì uyu go yá utúasá úru gı simi umbu wá ní? ¹³ Máúku zıse

togú úrú gí simi umbu ndaá yá, káa bi sí ledre bi zí Kírésito úrúne gí simi umbu ní ndaá. ¹⁴ Togú Kírésito nda kóo úrú gí simi umbu wá, ledre ga bi kóo ndişizé 'dódo yée zise ní moko ndaá simiyé mbá wá, moko ndaá kpá simi ngúngu ledre esé wá. ¹⁵ Azé kóo ídí go 'yì ɽanga e ro Lomo gí zía ukuzé kídí uru kóo Kírésito gí simi umbu. Ábuwá uru ené wo wá, 'yì e urúní eyé kpá gí simi umbu wá.

¹⁶ Idí yaá 'yì e urúní gí simi umbu wá, káa bi Kírésito urú ené kpá wá. ¹⁷ Idí Kírésito ndaá kóo úrú gí simi umbu wá, ngúngu ledre esé nées moko ndaá ba simi a wá, káa bi ásé aka ba fú lá 'yì lúyú ledre e. ¹⁸ Káa bi lafúze 'yì 'bi Kírésito ga kóna ngunúní ledre a uyuní go ní, moko ndaá lolu ba simiyé wá, uyuní go fí. ¹⁹ Idí Kírésito nda kóo ídí kí roko'bu 'bi úrú gí simi umbu wá, zée ga bi azé aka trıdri ba ní, éyì bi zize óto komozé gí roa káa do trıdri bi za fí ní ndaá. Odu a azé kóo ídí kacı komo 'yì e éyì bi moko ndaá simi a wá ní.

²⁰ Bilámá a Kírésito ni go ne mizefı 'yì bi urúutu roné ne gí simi umbu gí zı lafúze ga bi uyuní kóo go 'dá'dá ní. ²¹ Kóo 'desı ní, mizefı 'yımá'dı bi Ádama ní 'di'biogu lúyú ledre ne zı 'yımá'dı e ndışı úyuyé. Kpá kenée Yésu bi Lomo kasaogu káa do 'yımá'dı ní urúutu roné ne gí simi umbu karaba zı 'yımá'dı e ndışı úrúye gí simi umbu. ²² Máúku zise ma'dıı, 'yımá'dı e za mbá niyí úyu miúyu gí zía Ádama 'di'biogu umbu doyé ne. Yée ga bi ngunúnı ledre Kírésito go ní, togú uyunı go yá, niyí úrú. ²³ Gı zía bi Kírésito ni ne mizefı 'yì bi urúutu roné gı simi umbu ní, zée ga bi 'yì ené e ní, togú şındı kadra 'bi úrú ogu go yá, azé úrú mbá. ²⁴ Simi bi Yésu romo komo roko'bu 'bi bicayi lomo e gı do sogo kánga ba go ní, zía nda ótoómo bi zı 'Buné Lomo ídıne ne Ngére za

fı. Née go miúku do sogo kánga kí bisinyı ledre ga bi siminé ní za mbá.

²⁵ Cakaba ní, Yésu ma'dáa ni aka fú ne Ngére do sogo kánga ba gı simi şındı kadra bi zía rómo komo ezeokóne zıye ídıye mbá sí şındıa ní. ²⁶ Odu ezeokó Yésu bi Yésu ni rómo komo a ní duú umbu. ²⁷ Ni miékéne simi miéké kúru Lomo kídı, "Lomo oto éyı e goó za mbá sí şındıa." Ndaá bi kídı Yésu ni kpá ídı Ngére do Lomo ní wá, gı zía Lomo oto wo ne zía ídıne káa do Ngére do éyı e mbá. ²⁸ Gı do kacı a bi Yésu ni kóo go Ngére do éyı e za mbá ní, zía nda ótoómo bi zı 'Buné Lomo nda ídıne ne Ngére doné kí éyı e za fı. Gı zía wo Lomo, i'bí roko'bu ne zı Yésu zı Yésu ídıne káa do Ngére.

²⁹ Togú bi Lomo uru 'yì e gı simi umbu wá ní, sara 'yì ga bi i'binı babatıza zıye do bi kacı şumuyé ga bi uyunı ní, niyı nda mengi goó 'di? Sara togú Lomo uru ené 'yì e wá ní, éyı bi 'yì e ndışını ngúngu ledre babatıza do i'bí a zıye gı roa ní 'di? ³⁰ Aka nda zée, idı ndaá gı zía bi ya kídı 'yì e niyı úrú gı simi umbu ní wá ní, káa bi i'bizé ezé rozé ndışı 'dó'dóze gbékpıe wá? ³¹ Máı'bí romá zı umbu zıma ndışı 'dó'dóma gı ro Kírésito Yésu bi ni Ngére ezé nées ndaá gbékpıe wá, gı zía ma'dıı ni simi ledre ené. Zıma kpá ídıma kí mongú rokinyi gı zía ngunúsé ledre ené go. ³² Máotoómo romá zı ngıti géyı 'yì ga bi 'bi Éfeso yée ga bi ngunúnı aka ledre 'bi Lomo wá ní ndışı 'dó'do máa kıngaya nées gbékpıne wá, gı zía máowo go bilámáne kídı úrú gı simi umbu ni bo. Idı ndaá kóo kenée wá,

"Idızé lá ndışı ánu éyı e kí éwé éyı e, şındı kadra ogu go yá, zıze úyuzé."

³³ Ndásé ótoómo rosé zı 'yì e lóndo sée wá. "'Yı bi sómu ledre ené ndaá bilámáne wá ní, ndışı şinyıonzó ezené bi kí bilámá sómu ledre

siminé ní.” ³⁴ Ídísé ótoómo ledre cayi 'bi 'yi ga gére née 'dá'ba. Zíse ídíse tí fú bilámáse. Zíse kpá ótoómo méngi bisinyí ledre 'dá'ba. Ngíti géyi 'yi e niyi fú lá bo gi dongaráse owoní aka eyé ledre 'bi Lomo fú lá wá. Dosé owó gi zí ledre née wá gi zí 'di?

Umbu e niyi úrú kí mikánda sanáye royé

³⁵ Ngíti 'yi ni ndúndu'yú kídí, “Togú 'yi uyu go miúyu ní ni nda úrú 'bi ené gi simi umbu lará a káa be 'di? Ni olúogú kí toso sanáne máa wo bi káa be 'di?” ³⁶ Née kenée bicayi sómú ledre bi káa be 'di. Bi ndísisé 'diyí kufú ní, ndísi útú zía olúoguné nyé kí kuru sókóne roné, mbé uyu kí? ³⁷ Éyi ga bi ndísisé 'diyí yé ní, togú mbómú togú 'diya, ndaá 'bi ené bi kídí 'di'bisé kuru'bu éyi née 'diyí a ní wá, tí lá duú kufú a. ³⁸ Lomo ndísi nda í'bi mikánda saná zíye ne kací miyéme ledre ené. ³⁹ Éyi tridri ga bi za mbá ní, Lomo i'bi saná zíye kpá za mbá mingúngúcu. 'Yima'dí togú bangá togú solú togú kenzé éyi ga gére née za mbá, toso sanáye ni mbá mingúngúcu. ⁴⁰ Éyi ga bi komo ere ní niyi 'bi eyé kpá bo tosoyé kí lámáye ni mbá mingúngúcu gi ro éyi máa yé ga bi do sogo kángá ona ní. ⁴¹ Misúwu kadra ni kpí gi zí éfé, zí kele e ídiye kpá kpí. Ngíti géyi ndísiní ndící kí roko'búyé rómo do lafúye.

⁴² Ledre ni gi ro miúru 'yi e gi simi umbu kpá kenée. Saná 'yi bi niyi óto wo kíe simi gu ní, ni wo bi ndísi úyu miúyu ní. Wo bi ni úrú kíe ní, ni nda 'bi ené toso saná bi ngára uyu lolu wá ní. ⁴³ Togú 'yima'dí uyu go yá zí saná a née ényené, roko'bu a ndaá lolu wá do óto a simi kángá. Simi bi Lomo ni nda úru wo gi simi umbu ní, saná a enye lolu wá, zía nda ídíne kí roko'buné. ⁴⁴ Sanáze bi azé kíe ba ní, ni 'bi do sogo kángá.

Mikánda a bi Lomo ni í'bi a simi bi ni úru zée ní, ni nda ídí simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo za fí.

⁴⁵ Miéké kúru Lomo uku kídí, “Zí mizefi 'yima'dí bi Lomo otoogu wo Ádama ní, ídíne tridri.” Zí gbre 'yi ídí 'bi ené nda Yésu, 'yi í'bi tridri bi za fí ní zí 'yi e simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo ní. ⁴⁶ Lomo otoutu aka koo sanáze bi 'bi do sogo kángá ní. Nda gi do kací a née, zía ótoogu sanáze bi kí roko'bu 'bi 'Dówú Lomo ní. ⁴⁷ Lomo yeme mizefi 'yima'dí gi simi kángá, zía nda kásaogu gbre 'yima'dí bi ni Yésu ní 'bi ené gi komo ere. ⁴⁸ 'Yi 'bi do sogo kángá niyi 'bi eyé 'yi ga bi 'bi Ádama ní gi zía ni 'yi 'bi do sogo kángá. 'Yi 'bi komo ere niyi 'bi eyé 'yi ga bi 'bi Yésu ní gi zía ni yi ené 'yi 'bi komo ere. ⁴⁹ Cakaba ní, azé aka káa zí mizefi 'yi bi 'bi do sogo kángá bi Ádama ní. Nda karanée zize ídíze káa zí Yésu bi ogu gi komo ere ní.

⁵⁰ Owú 'bi Babá e, sanáze bi 'bi do sogo kángá ba, utúasazé ndéré ndísi kíe komo ere 'be 'bi Lomo wá, gi zía ndísi úyu miúyu, zía ndísi énye ené kpá miénye. ⁵¹ Máuku zise ma'dí, ndaá 'bi ené bi kídí Yésu ni nda'baogu simi bi zée 'yi ené uyuonzóze rozé go mbá ní wá. Ni nda'baogu ndíki ngíti géyi 'yi e gi dongaráze aka tí kí komoyé. Zía nda oyóló'bó sanáze mbá kpí mikándané, yé ga bi uyuní go kí yé ga bi uyuní aka wá ní. ⁵² Ledre máa née ni liyi 'yi e miyi simi bi niyi ímí dibili gi ro úru 'yi ga bi koo uyuní go ní, zíye olúoguyé kí mikánda sanáye royé née go saná máa bi enye lolu wá ní, zize ídíze kéye nda mbá tridrizé za fí. ⁵³ Rozé máa wo bi ndísi úyu miúyu, zía ndísi ényené kpá miénye ní, Lomo ni oyóló'bó a simi ngíti tosoné kpí ndaá lolu wo bi ni kpá fú úyu miúyu ní wá.

⁵⁴ Simi bi Lomo i'bi mikánda saná go zize mbá ní, zí ledre ma'dáa

ídíne tí káa zí bi ni miékéne simi miéké kúrú Lomo ní kídí, “Umbu, éyí ndaá lolu wá, roko'buyí ukú go.”⁵⁵ “Umbu, roko'buyí bi dozé káa zí ngére ní ndaá lolu wá, ukú go. Útúásá lolu ndìsì í'bí éyí miówo do mimbé'dezé wá.”⁵⁶ Lúyú ledre ndìsì 'dí'biógu umbu. Gí zía lúyú ledre ndìsì óto lorú 'bi Lomo káa do roko'bu zíne.⁵⁷ Mbófo éyí zí Lomo kásaógu Ngére ezé Kírésito Yésu ógu úyuné 'dí'bióyó umbu bi kóo azé úyu a ze gí zí lúyú ledre ezé e ní gí komozé.

⁵⁸ Owú 'bi Babá e, káa zí bi goó kenée ní, ídísé tóro simi moko 'bi Lomo ngbúó. Ndásé ótoómo rosé zí ngíti géyí ledre e 'dí'bióyó sée wá. Gí zía kúrú moko 'bi Ngére Yésu bi ndìsìsè méngì a nées nderé ené gbékpìne wá.

16

Yoko kesi gi ro kasa a simi Yerusaléma

¹ Owú 'bi Babá e, togú gí ro yoko komo kesi sáká lafúze 'yí ga bi 'bi Kírésito ní kie yá, ídísé méngì ledre bi kóo máúku zí yée ga bi simi kángá bi Galatíya ní. ² Simi sílì gí do kací Sílì 'bi 'Dówúro mbá, ídísé ndìsì 'dí'bióto ngíti géyí kesi e kpí kí ìrì lafúze ga gére ní, gí do bi zíma ógumá ndíki a nziyiné gí ro zíma kása a sáká yée kie. Gí zí wo bi áse méngì a gbagbagba simi bi mááyí go zise íri ní. ³ Ídísé kpá lúróomo ngíti géyí 'yí e gí do ngára 'yí ga bi áse kéye íri miméngì ledre eyé ni za mbá bilámáne ní gí ro togú máógu go zise íri yá, zíma éké wáraga í'bí a kí kesi bi yókosé ní do sílìye gí ro zíye ndéré sáká lafúze ga bi simi Yerusaléma íri ní kie. ⁴ Togú málúru utúasá miútúasá zíma ndéréma yá, zize ndéréze kéye.

Miyéme ledre 'bi Páwulo

⁵ Ni kóo ídí tí bilámáne zíma ndéréma geré zise íri, tí lá máili aka ndéré lúru ngíti géyí lafúze 'yí ga bi 'bi Kírésito simi kángá bi Makedoníya ní kí, mááyí nda fú ógu zise íri. ⁶ Togú máógu go zise íri yá, azé aka lú'bu kése zaá milú'bu kí. Gí zía kí limì ba máili ndìsì bi. Togú nda go kí ndumu yá, mááyí nda fú ìnyí ndéré do ngíti géyí bi e. Ili kpá zise sáká máa gí ro gámá ga bi mándìsì kí gámá yée kací moko e ní. ⁷ Ndaá bilámáne zíma ógumá zise íri lá 'dá'dága wá. Togú Ngére Yésu ngunu go zíma ógumá zise íri yá, azé aka lú'bu kése zaá milú'bu kí. ⁸ Mááyí aka ídí fú simi Éfeso yáa gí simi sındì kadra bi 'bi Pénítakote ní.* ⁹ Máili aka fú ndìsì simi gara bi Éfeso yáa gí zía Lomo ili aka zíma ndìsimá 'dódo ledre ené zí 'yí ga bi yáa ní abú tų'dų ngíti géyí iliní kenée wá.

¹⁰ Togú Timatíyo ogú go zise íri yá, ndásé lúru wo lá kí komosé wá, ídísé 'dí'bi wo simi sümü kí sílìse sokó gí zía ni 'yí bi ndìsì méngì moko 'bi Ngére Yésu kí mimbé'dené mbá kje'do kpá káa zí bi mándìsì méngì a ní. ¹¹ Ndásé lúrucáyí wo wá. Ídísé sáká wo gí ro zía gámáne kací moko 'bi Ngére Yésu kí rokinyi do mimbé'dené kpá gí ro zía ndá'baóguné zíma yáa 'diya. Mándìsì yáa óto komomá kací a kpá kí ngíti géyí 'yí ga bi 'bi Kírésito ní.

¹² Máúku ledre go zí Apólo eze 'yí mokoze o'buó'bu idíní ndéré kí ngíti géyí 'yí 'bi Kírésito lúru sée íri. Másómú utúasá aka kací komoa wá, togú ndiki bilámá sındì kadra go yá, ni ógu lúru sée íri.

Odu ledre zise

¹³ Ídísé 'dí'bi sílìse ro ledre Kírésito sokó gí do bi zise ídise kí

15:54 15:54 Isáya 25:8 **15:55** 15:55 Uzíya 13:14 * **16:8** 16:8 Sındì kadra 'bi Pénítakote: Née sílì sokó doa ìnyí doa keri gí do kací Umbuokpó. Yúda e ndìsiní ógu simi sílì née simi Yerusaléma í'bí mizefi éyí eyé ga bi gí yáká ní zí Lomo. Née kpá sílì bi kóo 'Dówú Lomo ogú do 'yí ga bi ngununí ledre ené ní. Ólo Lévi 23:15-21, Moko 'bi 'yimikása e 2:1-4.

roko'busé do ndịsị tórosé ngbúó.

¹⁴ Ídísé ndịsị óto 'bú lafúse e simi ledre e za mbá.

¹⁵ Káa zí b́i ówosé Sitifáno ḱi 'yì 'b́i 'be 'b́i ené e mbá bú bilámáne niyí ye mizefì 'yì ga b́i kóo simi káṅgá b́i Ákaya ṅuṅṅuní ledre 'b́i Ngére Yésu źiye ndịsìyé sáká 'yì ga b́i 'b́i Yésu ní, ¹⁶ máúku źise, ídísé 'd́i' b́i lorù ǵi tara sitifáno kpá ḱi ngíti géyì 'yì ga b́i niyí íri ṅuṅṅuní ledre 'b́i Ngére Yésu go ní. ¹⁷ Simi b́i kóo Sitifáno ma'dáa, ḱi Forotonáto nda ḱi Akayíka oguní źima yáa ní, abú ndásé yáa wá, mááyí geré ḱi mongù rokinyi ǵi źiye źima ndịsímá mbófo yéé ḱingaya ǵi ro sáká éyì b́i oguní ḱie źima ǵi źise girí ní. ¹⁸ I'b́iní rokinyi go źima ḱingaya kpá káa źi b́i ndịsìní í' b́i rokinyi źise íri ní. Idízé ndịsị mbófo yéé ḱingaya ǵi źia ndịsìní go méngì moko 'b́i Kírésìto cù ḱi simiyé.

Odu ledre ǵi źi Páwulo

¹⁹ 'Yì ga b́i 'b́i Kírésìto ǵi simi ngíti géyì gara ga b́i simi káṅgá b́i Ásiya yáa ní, i'b́iní mandá źise ḱingaya. Akúwíla ḱi me'bené Purisíla nda kpá ḱi 'yì ga b́i ndịsìní yóko royé 'be 'b́i Akúwíla íni ini źi Ngére Yésu ní, i'b́iní kpá mandá źise ḱingaya. ²⁰ Lafúze 'yì ga b́i 'b́i Kírésìto yáa ní, i'b́iní mandá źise íri ḱingaya. Ídísé ndịsị ídì ḱi rokinyi dongaráse kací kadra za cé.

²¹ Maa Páwulo, máí' b́i kása kpá mandá źise íri.

²² 'Yì ga b́i niyí óyó sogoyé źi Lomo ní, Lomo ma'dáa idí í' b́i 'do' dó royé. Ngére Yésu ndá'baógu mu 'diya.

²³ Ngére Yésu idí ndịsị lúru b́i kacise ǵi do b́i źise ndịsìsé bilámáse.

²⁴ Kací kadra mbá áse simi yana mimbé'demá sée 'yì ga b́i 'b́i Kírésìto Yésu ní.

**Gbre wáraga bi Páwulo
eké zí 'yì ga bi simi
Koríndo
ní
Ledre gi ro gbre búku
bi Koríndo ní**

Páwulo eké ledre ba ne zí 'yì ga bi 'bi Kírésìto simi Koríndo ngúru mongú gara simi káṅgá 'bi 'yì ga bi Girìsì e ní. Eké ledre nées zíye simi bi ni do m̀sì'di m̀ndéréne íri ní. Oto kóo dosì ledre 'bi Lomo go zíye íri, gi zí ḱyì nées ili ndéré íri í'bí yata bilámá sómú ledre zíye. Nées s̀ì ledre bi eké ledre ba kása zíye íri gi roa ní. Abú ni tí ḱì ledre ga gére nées kenée yá, bisinyí ledre ni fú lá yì ené bo dongaráye íri. Páwulo ili 'yì ga bi 'bi Kírésìto nées idíní yéme dongaráye 'dá'dá zíne ḱì ógúné íri.

Ngítì géyì ukuní 'bi eyé kídí Páwulo ndaá 'bi ené m̀bigí 'yìmikása 'bi Kírésìto wá ndìsì sínì késì 'bi kanísa. Simi ledre bi eké ba, uku m̀bigí ledre gi roné ḱì ledre bilámá ledre 'bi Yésu bi Lomo í'bí zíne bi nées ndìsì úku a zí 'yì e ní. Simi kápita 9-10 'dodo ledre zí 'yì e gi ro káa zí bi niyí ndìsì sáká 'yì ga bi 'bi Lomo kpá ḱì Kanísa ga bi do ngítì géyì bi e ḱì késì ga bi zíye nées.

¹ Sée 'yì ga bi 'bi Kírésìto simi gara bi Koríndo ḱì lafúse ga bi simi káṅgá bi Ákaya ní.

Máa Páwulo bi Lomo gelé máa káa do 'yìmikása 'bi Kírésìto Yésu ní, máéké wáraga ba máa zíse. Lúnduzé Timatíyo simi Lomo, bi azé kéye yáa ní, í'bizé mandá kéne zíse íri ḱingaya.

² Buzé Lomo ḱì Ngére ezé Kírésìto Yésu, idíní í'bí úndru zíse gi do bi zíse ndìsìsè bilámáne.

Páwulo í'bí mbófo éyì zí Lomo

³ Mbófo éyì zí Lomo bi 'Bu Ngére ezé Kírésìto Yésu ní. Ni ne 'yì bi

ndìsì sáká zée do r̀k̀jì tú'dú m̀sì'di e za mbá ní. ⁴ Lurúomo zée lá ḱì komoné wá, simi bi azé go simi ledre ní, ndìsì sáká zée ḱì í'bí roko'bu zíse gi do bi zíse útúásáze ndìsì sáká lafúse e simi ledre e káa zí bi ndìsì sáká zée ní. ⁵ Ni kenée ma'díi, káa zí bi kóo Kírésìto 'do'dó gi rozé ní, zée ga bi azé go 'yì ené e ní, azé 'dó'dó kpá kenée. Káa zí bi kóo Lomo ndìsì í'bí roko'bu zía simi bi ndìsì 'dó'dó ní, Lomo ni kpá í'bí roko'bu zíse kenée. ⁶ Simi bi azé go ndìsì 'dó'dó ní, zíse ndìsì ndíki roko'bu ḱì komokenzì gi zí Lomo gi ro sáká sée ḱìe gi ro zíse ndíki tr̀dri. Saká zée simi 'do'dó ga bi ndìsìní ndíki zée ní gi do bi zíse ówo a kídí ndìsì í'bí roko'bu zíse ne gi do bi zíse sáká sée. Simi bi ásé ndìsì útusimisé cé káa zí bi ndìsìzè útusimisé ní. ⁷ Owozé go bilámáne kídí gi zía bi ndìsìsè go útusimisé simi 'do'dó kpá cé káa zíse ní, Lomo ni í'bí roko'bu zíse káa zí bi í'bí zíse ní.

⁸ Owú 'bi Babá e, útúasá miútúasá zíse úku ledre 'do'dó bi kóo 'dodozé simi Ásiya ní zíse. Nées ndaá kóo 'do'dó wá, yì ené umbu, olúoguzé gi simi gu. ⁹ Lomo rozé ndaá lolu kóo wá, gi zía owozé nda kóo tí go kídí azé yì ezé go umbu. Gi zí ḱyì nées, zíse nda kóo ótoómo rozé mbá dujú zí Lomo gi zía roko'bu 'bi úru 'yì e gi simi umbu ni dujú zía. ¹⁰ Ma'díi, zía kóo yómo zée gi tara umbu nées. Owoyemezé go bilámáne kídí ni ndìsì sáká zée fú kenée simi ledre e za mbá. ¹¹ Ídísé íni íni zí Lomo gi rozé. Simi bi ni ndìsì sáká zée ní, ni óto tú'dú 'yì e zíye ídíye ḱì rokinyi do ndìsìyé mbófo Lomo gi zíse.

Páwulo oyólo'bo ledre kóo yeme ní

¹² Dukuwu ndaá ro dozé wá. Ndìsìzè ndìsì ḱì dozé 'dága gi zía ndìsì bi ndìsìzè ndìsì a ḱì 'yì e kpá kése ní ni do m̀sì'di bi Lomo ili ní. ¹³ Togú mákása ledre go zíse yá, ndìsìsè ówoyéme a 'diya gi zía sómú ledre amá ndaá 'bi ené gbre gbre

wá. ¹⁴ Abú ówoyémese aka ledre ga bi ukuzé yée zise ba wá, simi bi karanée Ngére Yésu ni ndá'baógu ní, ásé ídí kí rokinyi kíze kpá káa zí bi azé kí rokinyi gí zise ní.

¹⁵ Máówo go bilámáne kídí ásé kí rokinyi. Ni bilámáne zíma ógu andá romá zise íri gí ro zise ídíse kí úndru za kíngaya. ¹⁶ Mizefi sómú ledre amá ni kídí, mááyí ìnyì gí simi káṅgá bi Ásiya ní ndéréma simi Mekedoníya. Mááyí 'dècì bi kpurú gí zise gí ore kí lúru sée. Kpá kenée simi mindá'baógumá, mááyí ógu kpá kpurú gí 'dí zise gí ore gí ro zise sáká máa gí ro zíma ndéréma simi Yúdaya káṅgá 'bi Yúda e. ¹⁷ Ndásé lúru máa káa zí 'yì bi togú yeme ledre go yá, zía ndìsìné óyóló'bó a gbù gbù gbù ní wá.

¹⁸ Mándá 'yì óyóló'bó ledre wá, éyì bi máúku go ní, ni méngì roné tí káa zí bi máúku ní. Máúku nées ledre bi Lomo owo bú ní. ¹⁹ Kírésìto Yésu Owú 'bi Lomo bi zée kí Timatiyo e kí Siliváno e ndìsìzé úku ledre a zise ba ní, ni 'yì bi togú uku ledre go yá zía tí méngì a ní. ²⁰ Ledre ga bi za mbá Lomo yeme yée gí ro yómo 'yìma'dí ní, Yésu ogú méngì yée go mbá. Gí zí kèyì nées, zize ndìsìzé í'bì mbófo éyì zí Lomo. Zize ṅúṅgu a kídí "Ídí kenée." ²¹ Wo, Lomo ma'dáa geléogú zée ne zía í'bì roko'bù nées zize kése gí do bi zize ṅúṅgu ledre Kírésìto kíngaya zize ndìsì tórozé ngbúo simi moko ené bi í'bì zize ní. ²² 'Dá'dá kasa 'dówúne simizé káa do mizefi sáká éyì zize gí ro zize ndìsìzé méngì duú ledre ené gí do bi zí 'yì e ówo a mbá kídí azé go mbigí 'yì ené e.

²³ Lomo owo sì ledre bi máogú gí zía zise íri 'diya wá ní bú. Togú máogú kóo 'diya yá, mááyí kóo ódro zise o'buó'bu. ²⁴ Otozé ezé rozé zise zize ídíse kí ledrezé owóowó wá. Ilizé zize ndìsì méngì moko 'bi Kírésìto kése ndro gí zía bi ṅúṅgusé ledre ené go ní gí do bi zise ídíse kí rokinyi.

2

¹ Gí zí kèyì nées, máoyóló'bó sómú ledre amá go kí ndéréma zise íri káa bi mááyí úku ledre bi ni óto unḡú do mimbé'desé ní zise ke. ² Togú máoto unḡú do mimbé'desé kí ódro bi o'buó'bu zí bi sínýine rosé ní, ásé nda óto máa zí bi émené romá ní lará a káa be 'di? Ótosé esé lolu máa zí bi émené romá wá. ³ Máódro 'dìyì romá simi ledre bi máéké ba kenée gí zía simi bi mááyí ógu íri ní, ásé óto máa se zí bi émené romá. Rokinyi bi ásé ídí kée ní, ni óto máa ne zíma ídíma kí rokinyi. ⁴ Simi bi kóo mááyí éké ledre nées zise ní, rokinyi ndaá kóo romá wá, bi sínýí kóo romá misínýí zía oto máa zíma ndìsímá gí zía gboó simi iní komomá. Máéké kóo ledre nées zise kenée gí zía 'búse ofu domá go.

Ótoómo ledre zí 'yì lúyú ledre e

⁵ Togú ngúrusé luyú ledre yá, abú bi ni tí sínýí romá gí zía yá ní, bi ni sínýí rosé mbá rómo domá. ⁶ 'Do'dó bi í'bísé zía gí zí ledre bi luyú wo nées ní utúasá go kée kpìñì. ⁷ Bi ba ní, sìnḡì kadra ogú go gí ro zise ótoómo ledre zía, zise 'dí'bilúgu wo simi sümü dongarásé káa bi ni nda lúru roné káa zí kèmbì moko ndaá lolu siminé wá ní ke. ⁸ Ídíse fú lá 'dódo a zía kídí ni ngúrusé bi 'bú a ni fú bo dosé ní. ⁹ Máéké kóo ledre zise 'dá'dá gí ro ówo a togú ásé tí óto úndrumá simi ledre ga bi mándìsì úku yée zise ní yá. ¹⁰ Togú ótoómosé ledre go zí 'yì yá, mááyí kpá ótoómo ledre zía. Togú máotoómo ledre go zí 'yì yá, Kírésìto Yésu owo tí go kídí ma'díi máotoómo ledre go zí 'yì nées gí zía ótoómosé kpá ledre go zía. ¹¹ Ni miútúasáne zise ndìsìsé ótoómo ledre zí 'yì bi luyú ledre go ní káa bi Satána ni ndíki bifúo zía ólúne dongarásé, gí zía owozé miméngì ledre ené bú.

¹² Simi bi máínyì ndéré simi gara bi Tóra gí ro úku ledre 'bi Kírésìto zí 'yì ga bi íri ní, mááyí ógu íri ní, Ngére Yésu olú go do mimbé'de

tú'dú 'yì e niyí go nziyiyé ndìsì sǒngó bilámá ledre bi máógu kíe ní. ¹³ Gí zía bi ngará máógu ndíki lúnduzé Tító simi Lomo ore wá ní, má'dú'du nda kóo zíye ore lá ca, zíma 'dícíómo kacíma zíye, yóo zíma ndéréókpóma simi Meke-doníya.

¹⁴ Mbófo éyí zí Lomo zía óto Kírésìto káa do mongú manda zía ndìsì útúne zíze 'dá'dá simi ledre e za mbá kí mongú roko'buné káa zí mongú manda 'bi asikíri e ní. Zí Lomo ma'dáa ndìsìné sáká zée zíze ndìsìzé úku bilámá ledre bi gí do bi Yésu ní zí 'yì e. Bilámá ledre nées inyi kóo zí 'yì e rómo do bikinyi ledre e mbá. ¹⁵ Azé zí Lomo kí ledrezé owóowó káa zí bilámá sù'bù mindonyo ní. Kpá zí 'yì ga bi ñgununí ledre Kírésìto go ní, kí yée ga bi ñgununí wá ní. ¹⁶ 'Yì ga bi ñgununí ledre Yésu wá ní, ndìsìní éré gí zí ndonyozé ñgírì gí zía ndonyozé nées ni zíye káa zí ndonyo umbu ní gí zía niyí úyu kpá kenée. Ambí ni útúasá méngì moko 'bi Lomo ní ne? Nda zí yée ga bi ñgununí ledre Yésu go ní ndonyozé ni zíye ndonyo trídri gí zía niyí ídí 'bi eyé trídri. ¹⁷ Ndazé ezé káa zí tú'dú ngíti géyì 'yì ga bi iliní ndìsì úku kúrú Lomo gí do bi do í'bí éyì zíye ní wá. Ndìsìzé úku zí 'yì e mbigí ledre 'bi Lomo gí zía uzu zée, go utúasázé go komoa 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní gí ro moko ené.

3

Mikánda miyéme ledre 'bi Lomo

¹ Ndìsìsé lúru a íri káa zí éyì bi ndìsìzé mbófo rozé ní? Ílisé kóo idíní éké do sílize wáraga káa zí bi ndìsìní éké a do sílí ngíti géyì 'yì e ní ógu 'dódo a zise kídí azé 'yì ga bi 'bi moko 'bi Lomo ní, togú kenée wá ní, ílisé kóo éké wáraga ma'dáa zíze se? Í'i, ndaá 'bi ené kenée wá. ² Ásé se zíze káa zí miéké wáraga ní. Gí zía 'dódosé kací moko bi

ndìsìzé méngì a dongarásé ní go zí 'yì e ówo a mbá kídí azé 'yì 'bi moko 'bi Lomo. ³ Ásé go káa zí mbigí wáraga bi Kírésìto eké ne ní, gí zía 'dódosé bilámá moko bi méngìzé zí Lomo ní go simi miméngì ledre esé e. Ledre ga bi gí do bisé ní ekéní eyé miéké wá, 'Dówú Lomo méngì yì ené ne.

⁴ Ukuzé ledre ga gére nées kenée gí zía owozé go ma'díi kídí Lomo i'bí roko'bù go zíze ndìsìzé méngì moko ené kíe sí sílí Kírésìto. ⁵ Utúasázé úku ledre bi kídí ndìsìzé méngì ledre ga gére nées kí roko'bù ezé 'bi 'yìma'dí e ní wá. Lomo i'bí roko'bù ledre ga bi méngìzé nées zíze ne. ⁶ Geléogu zée ne gí ro zíze ndìsìzé úku bilámá ledre bi yeme mikándané ní. Ndaá 'bi ené lorù bi kóo Músa eké ní wá. Gí zía 'Dówú Lomo ndìsì í'bí trídri ne zí 'yì e, ndaá 'bi ené lorù wá.

Lorù í'bí ené trídri zí 'yì e wá

⁷ Lorù bi kóo Músa eké ní uku kídí togú 'yì ñgunu ledre 'bi Lomo wá yá, ni úyu. Lorù nées ni kóo miékéótoné ro tutú. Abú kenée ndotó, lorù máa nées oto kóo simi komo Músa ndìsì rírine miríri Isiréle e utúasání ndìsì lúru a wa. Abú kenée ndotó, roko'bù máa nées ni úkú ené miúkú. ⁸ Mikánda yéme ledre bi Lomo yeme zía kásaógu 'Dówúne gí ro í'bí trídri bi za fí ní romo do lorù bi ekéní miéké ní. ⁹ Togú 'yì e niyí kí rokinyi lá gbóo gí ro lorù bi ngará i'bí ené trídri zí 'yì e wá ní, sara niyí nda ídí kí rokinyi gí ro mikánda ledre bi ni í'bí trídri zíye ní cú káa be 'di? ¹⁰ Mikánda lorù bi Lomo i'biogu ba, romo do lorù bi kóo Músa eké ní. ¹¹ Togú 'yì e niyí kóo kí rokinyi gí ro lorù bi ndìsì úkú miúkú ní, sara niyí nda ídí kí rokinyi gí ro lorù bi ngará úkú 'bi ené kú wá cú káa be 'di?

¹² Káa zí bi Lomo gelé zée ne zíze ndìsìzé 'dódo mikánda miyéme ledre ené ba zí 'yì e ní, azé óto

komozé ndìsì méngì moko nées ngìrì ndaá rozé wá. ¹³ Ndazé ezé káá zì Mùsa bì kóo onzó'dùtù komoné kí mbílí bongó gì zì Isiréle e kí lúró roko'bù 'bì Lomo bì ni ókpó gì roné ní wá. ¹⁴ Bì ba ní, 'dùtuní yì eyé simi doyé go, abú 'dodoní ba nda tí mbigí lorù ga bì Mùsa ekéní ní zíye yá, utúasání eyé úwú a wá. 'Búó togú nḡḡuní ledre Kírésìto go, zì simi doyé líkpíne. ¹⁵ Gì zì kéyì nées ní, abú oloní ba nda tí lorù ga bì kóo Mùsa eké yée ní zíye yá, mimbé'deyé utúasá ené lolù nḡḡḡu a wá gì zía simi doyé ní yì ené fú lá mì'dùtuné. ¹⁶ 'Búó togú 'yì nḡḡḡu ledre 'bì Lomo go, Ngére Lomo ni fú ótoómo ledre zía. ¹⁷ Ngére Lomo kí 'Dówú Lomo ni kíe'do. 'Yì bì nḡḡḡu ledre 'bì Lomo go ní, 'Dówú Lomo ni go simi a gì zía owo yì ené Lomo go, ni go simi rokinyi. ¹⁸ Gì zía bì ngára komozé ndaá mì'dùtuné wá ní, 'yì e ndìsì ní lúrúto kó bilámá miméngì ledre 'bì Ngére bì ndìsì ngbóro tátá roné simizé ní gì zì roko'bù 'bì 'Dówú Lomo bì simizé ní.

4

Úku ledre 'bì Lomo

¹ Yì ené gì zì 'búze bì do Lomo ní, zía géle zée gì ro zíze ndìsìzè 'dódo mikánda yéme ledre ené zì 'yì e. Gì zì kéyì nées ní, rozé uyu ené kí méngì moko ma'dáa wá. ² Ledre ga bì ndìsìzè méngì yée ní za mbá, kémbì ledre bì ni 'dí'bióḡu dokuwu zì 'yì ní ndaá. Ukuingbízé ezé ledre zì 'yì e simi bì azé ndìsì 'dódo ledre 'bì Lomo zíye ní wá. Ledre ezé e niyí za mbá miózoyé zì kadra 'yì bì ni úkuóto ledre rozé ní ndaá. ³ Bilámá ledre ga bì ndìsìzè 'dódo yée ní togú ngíti géyì 'yì e owoyemení ini ledre gì simi a wá, nées yì ené yée ga bì asiní miási kí úwú a ní. ⁴ Gì zía Satána bì oto roné ngére 'bì do sogo kángá ba 'dùtù yì ené simi doyé go ní. Utúasání eyé 'dí'bi bilámá ledre

'bì Kírésìto bì ni káa zì Lomo bì ndìsìzè 'dódo ledre ené zíye káa zì bimiónḡó zíye ndìsìyè méngì ledre e kací a ní wá. ⁵ Ledre ga bì ndìsìzè 'dódo yée ní, ndaní eyé ledre e ga bì gì rozé ní wá, ndìsìzè 'dódo bilámá ledre bì 'bì Kírésìto Yésu Ngére ezé ní. Kasa zée kí bilámá ledre nées ne zíse. ⁶ Lomo uku kóo ledre kídí, "Bimiónḡó idí óḡó simi mìtulurù." Karaba ní bilámá ledre 'bì Lomo bì Kírésìto ogù káe ní, oto zée go zíze ndìsìzè lúró roko'bù 'bì Lomo gì zía azé go simi bimiónḡó.

⁷ Abú azé 'yìma'dí e roko'bùzè ndaá, azé káa zì phéré ní yá, Lomo i'bì moko ené bì kí ledrené owóowó ní go do sílize. Gì zì kéyì nées, zì 'yì e ówo a mbá kídí ma'díi, Lomo ndìsì i'bì roko'bù zíze ne, zíze ndìsìzè méngì moko ma'dáa káe utúasázé ótoómo a wá. ⁸ Abú 'yì e ndìsì ní 'dó'do zée kací kadra mbá yá, cóḡó rozé utúasá úkú wá. Abú simi ngíti géyì sìnḡí kadra owo'di'bizé éyì bì azé méngì a ní wá yá, oyózé sogozé zì Lomo wá. ⁹ Togú azé go simi 'do'dó yá, Lomo ndìsì kpá fú sáká zée. Abú simi ngíti géyì sìnḡí kadra azé go gbóo gì ro do úfu zée yá, Lomo ndìsì kpá fú sáká zée. ¹⁰ Kací kadra mbá ndìsìzè gámá kí umbu komozé gì zì 'yì e káa zì 'bì Yésu kóna ní. Togú uyuzé yá ni úru zée zì 'yì e lúrúto kó roko'bù a rozé.

¹¹ Ni ma'díi, kací kadra mbá 'yì e niyí fú lá nzíyiyé gì ro úfu zée gì zía bì ndìsìzè úku bilámá ledre ené ní. Nda gì ore, zì 'yì e ówo a mbá kídí Yésu ni kí roko'bù gì ro yómo rozé bì ndìsì úyu miúyu ba. ¹² Ndìsìzè gámá kí umbu komozé kací kadra mbá gì zía bì ilizé gì ro zíse ndíki trìdrì bì za fí ní.

¹³ Ni miékéne simi miéké kúró Lomo kídí, "Mándìsì 'dódo ledre 'bì Lomo gì zía máḡḡḡu go." Gì zía bì zée kése nḡḡḡuzé go mbá ledre bì kíe'do nées ní ní, zíze ndìsìzè go 'dódo a zì 'yì e. ¹⁴ Gì zía owozé go

kídí Lomo uru kóo Ngére Yésu go gi simi umbu, ni úru zée kpá kenée. ¹⁵ Ledre ga gére née mbá, niyí gi do bi zíse ídíse mbí, simi bi 'yí e niyí ówoyéme a gi zíse kídí ábuwá Lomo ni bilámáne ní, zíye ndísiyé mbófo wo kpá kí óto úndrua.

¹⁶ Née sí ledre bi utúasázé ótoómo ledre née gi zía wá ní. Abú roko'buzé ili ba za úkú miúkú yá, zí 'Dówú Lomo ndísiné í'bí roko'bu zíze. ¹⁷ 'Do'dó ga gére née ndísiní yéme zée gi ro zíze ndíki trídri bi za fí ní. ¹⁸ Gi zí kényí née ní, otozé ezé komozé ro éyí ga bi ndísiyé go lúru yée née wá, ndísiyé óto komozé gi ro éyí ga bi ngára lurúzá aka yée wá ní.

5

Azé ndísi simi mikánda 'be

¹ Kuru'bu rozé ba trídriyé ndísi ndísi simi a do sogo kánga ona. Togú kuru'bu rozé bi trídri ndísi ndísi simi a ba uyu go yá, Lomo ni 'dí'bióto trídriyé simi mikánda 'be bi yemeomo gi rozé komo ere ní, zíze ndísiyé íri za fí. ² Abú 'do'dózá kí ndísi ndándada gi zí éyí miówo rozé do sogo kánga ona ndotó, azé kí mongú óto komo gi ro 'dówuro bi Lomo yemeomo go zíze komo ere íri ní, ³ gi zía utúasázé ndísi íri kí sanáze bi 'bi do sogo kánga ba wá. Azé ídí íri kí mikánda sanáze bi 'Dówú Lomo yemene ní. ⁴ Kuru'bu rozé 'bi sága ba ndísi ówo miówo zíze ndísiyé ini ini gi zí éyí miówo. Abú kenée ndotó, ilizé ezé zí trídriyé olúoguné gi simi a wá. Éyí bi ilizé ní, mikánda trídri bi 'bi Lomo ní idí ogu ndísi simizé óyóló'bó zée mikándané. ⁵ Lomo yeme ledre née ne zíze bilámáne kenée. Kasa 'Dówúne gi ro zíze ówo a kídí ledre ga bi née yeme yée gi rozé ní, née ni méngi yée mbá.

⁶ Gi zí kényí née, zíze ówoyéme a bilámáne kídí togú azé aka kí kuru'bu rozé 'bi do sogo kánga ba yá, ndazé aka mbigí 'yí ga bi 'bi

Ngére Yésu ní wá. ⁷ Ndísiyé ndísi ba gi zía nguṅguzé go kenée abú ledre ma'dáa mengi aka roné wá ndotó. ⁸ Idízé ídí kí rokinyi gi zía bi azé ótoómo do sogo kánga ba zíze ndéré ndísiyé kí Ngére Yésu do bi kije'do ní. ⁹ Togú azé go kéne do bi kije'do, togú ndazé kéne do bi kije'do wá, ili zíze óto wo zía ídine kí rokinyi. ¹⁰ Gi zía azé karanée tóro mbá kó'dú Kírésito zía 'decí ngbangazé mbá mikékeri kací miméngi ledre ezé e do sogo kánga ona.

Miyéme ledre dongará 'yí e kí Lomo

¹¹ Gi zía bi nguṅguzé ledre Ngére Yésu go, zíze ndísiyé óto úndrua kí ndísi 'dí'biógu 'yí e zía ní, Lomo owo bú kídí ndísiyé úku ma'dii ledre e. Sée ówosé kpá bú kenée. ¹² Ndísiyé ezé née mbófo rozé zíze wá, ilizé gi ro zíze ídíse kí ledre tarasé. Gi do bi zíze utúasáse úkulúgu ledre zí 'yí ga bi ndísiní mbófo royé abú ménginí eyé ma'dii ledre zí Lomo wá ní. ¹³ Togú lúrusé zée kací komosé káa zí rifuzé mirifu ní yá, yí ené gi ro zí 'yí e ndísi í'bí mbófo éyí zí Lomo. Togú rifuzé wá, ilizé sáká sée gi ro zíze ówoyéme Lomo. ¹⁴ 'Búze bi Kírésito oto ní, oto zée née zíze ndísiyé méngi ledre ga gére née kenée gi zía ni duú ne bikéri 'yí bi uyu yómo tú'dú 'yí ga bi kóo uyuní simi lúyú ledre ní. ¹⁵ Uyu káa bi yée ga bi ni yómo yée ní, niyí ndísi ngúcuyé ke. Ili gi ro zíye ídiye káa do 'yí ené e zíye ndísi ndísiyé kéye. Gi zía uyu zía úrúne gi royé.

¹⁶ Bi ba ní, 'decizé ezé lolu ngbanga 'yíma'dí e kací ledre ga bi ndísiní méngi a ní kí sómú ledre ezé 'bi 'yíma'dí e wá. Abú bi ndísiyé kóo 'dá'dá 'decí ngbanga Kírésito kenée yá, bi ba ní, owoyemezé wo go 'decizé ezé lolu ngbanga a kenée wá. ¹⁷ 'Yí bi nguṅgu ledre Kírésito go ní, ni go mikánda 'yí simi miméngi ledre ené e. Ledre ga bi kóo ndísi méngi yée 'dá'dá bisinyíye ní otoomo yée go mbá,

ndiṣi nda go méngi ledre ga bi bilámáye ní. ¹⁸ Lomo oyólo'bó zée ne zí miméngi ledre ezé e ídiye bilámáye née. Kasaogu Kírésiṭo ógu yéme ledre dongaráze kéne Lomo. Zía kása zée kí bilámá ledre ndiṣi úku a zí 'yi e idíní yéme dongaráye kí Lomo gi ro zí mindisiyé idíne bilámáne. ¹⁹ Gi zía bi Lomo kí Kírésiṭo niyi kíe'do ní, zía kása Yésu ógu yéme ledre dongaráne Lomo kí 'yima'dí e. Gi zía ili ené lolu fú lá lúru 'yima'dí e káa do 'yi lúyú ledre e wá, idíní ndá'baógu zíne. ²⁰ Azé ba 'yimikása ga bi 'bi Kírésiṭo ní. Ndiṣizé úku ba ledre ga bi gi taraa ní. Éyi bi Lomo ili gi zise ní idíse úwú ledre ma'dáa zise ndá'baógusé zíne. ²¹ Abú Yésu ma'dáa ndaá 'bi ené 'yi lúyú ledre wá, zí Lomo kásaógu wo ógu 'dí'bi lúyú ledre 'bi 'yima'dí e roné. Zía úyuné káa zí 'yi lúyú ledre ní gi ro zí 'yima'dí e útúásáye kací komoné káa do mbigí 'yi ené e.

6

¹ Káa zí bi azé go kíe'do kí Yésu simi miméngi ledre ezé e ní, bilámá ledre bi kóo Lomo mengi zize zí Yésu úyuné gi rozé ní, ñgunúzá rozé zise ndásé otoómo a zía ndéréne gbékpíne wá. ² Gi zía bi Lomo uku simi miéké kúruke kídí,

“Togú inisé ini zíma gi ro sáká éyi, zíma lúru a kídí née go bilámá sındi kadra gi ro zíma sáká sée yá, mááyí sáká sée.

Togú sındi kadra 'bi yómo 'yi e utúasá go yá, mááyí kása 'yi yómo 'yi e zía óguné yómo sée.”

Máúku zise, ba goó sındi kadra 'bi sáká éyi gi zí Lomo kí sındi kadra 'bi yómo 'yi e.

'Do'dó ga bi ndikiní Páwulo ní

³ Ndiṣizé oto komozé ro moko bi ndiṣizé méngi a ní kíngaya gi do bi zía ndéréne do bilámá misi'diné káa bi ngíti géyi 'yi e niyi lúruńdiki

lúyú ledre rozé zíye ásiyé kí ñgunu ledre 'bi Lomo ke. ⁴ Simi ríkí tú'dú 'do'dó ga bi ndikizé née za mbá, ndiṣizé tí fú lá útusimizé zíye gi ro zía 'dódo zée kídí azé mbigí 'yi 'bi moko ga bi 'bi Lomo ní. ⁵ Simi ngíti géyi sındi kadra ndiṣiní ócó zée, 'dí'bi zée ónzó zée simi sígini, ndiṣi kí gbúrógbóye dozé kí simikesi, do ndiṣiyé kí í'bi mingburoko moko e zize. Simi ngíti géyi ndulu 'bí 'di'bi komozé wá, zize ndiṣi kí 'dú'duzé kpá 'bú. ⁶ Ledre ga bi mengizé yée ní za mbá 'dodoní go kídí, azé go mbigí 'yi ga bi 'bi Lomo ní gi zía lúyú ledre ndaá simi miméngi ledre ezé e wá, owozé éyi ga bi Lomo ili zize ndiṣizé méngi yée ní go bú, zize kí útusimizé simi ledre e kpá kí méngi bilámá ledre zí yée ga bi ndiṣiní méngi zée bisinyíne ní kí mbigí oto 'bú 'yi e dozé nda kpá kí 'Dówú Lomo bi simizé ní. ⁷ Ndiṣizé úku mbigí ledre 'bi Lomo zí 'yi e, zí Lomo ndiṣiné í'bi roko'bu moko ma'dáa zize ne. Gi zía bi utúasáze go komo Lomo ní, zize ndiṣizé duú méngi éyi ga bi Lomo ili yée ní. Simi 'do'dó ezé mbá, ledre ga bi ndiṣizé úku yée kí éyi ga bi ndiṣizé méngi yée ní, niyi mbá miútúásáye. ⁸ Ndiṣizé 'dódo duú mbigí ledre 'bi Lomo zí 'yi e. Togú ngíti géyi otoní úndruzé bú togú otoní wá, togú ngíti géyi mbofoní zée bú née ndaá 'bi ledre ezé wá, kací kadra mbá ndiṣizé úku duú mbigí ledre. Simi ma'dii ga gére née mbá, ngíti géyi 'yi e ya azé fú lá 'yi ranga e. ⁹ Abú owoní bú kídí azé 'yimikása ga bi 'bi Lomo ní yá, fi, ngíti géyi 'yi e iliní eyé kenée wá. Zíye ndiṣiyé ócó zée í'bi zize 'duo umbu, abú kenée ndoto uyuzé ezé gi zí ócó née wá. ¹⁰ Abú mimbé'dezé ndiṣi 'déci mi'déci gi zí ledre ga gére née yá, azé kpá fú lá kí rokinyi. Abú éyi ga bi 'bi sága ba ndaní zize wá, ndiṣizé kpá fú oto ledre 'bi Lomo zía ngbórone mingbóro simiyé. Éyi

ga bi Lomo otoogu yée sága ba niyi mbá 'bi ezé.

¹¹ Séé lúnduzé e simi Lomo 'yi ga bi 'bi Korındo ní, ukuzé kóo ledre go fúo zıse kídı otozé 'búse go dozé kینگaya. ¹² Ma'dıı, 'búse ni yi ené fú bo dozé. Yi ené séé, ilisé yi esé 'dı'bióyó 'búze gi dosé se. ¹³ Mándııı ódro zıse ba káa zı 'yi odro zı owú 'bi ené ní, idıse óto 'búze.

'Yi ga bi nguᅇgunı ledre 'bi Yésu wá ní

¹⁴ 'Yi ga bi nguᅇgunı ledre 'bi Yésu go ní, ndııı kotrunı eyé royé kı yée ga bi nguᅇgunı ledre a wá ní wá. 'Yi ga bi ndıııı méngı bılamá ledre ní ndııı kotrunı eyé royé kı 'yi méngı bısinıı ledre e wá. Kpá káa zı bi bimıongó ndikinı eyé kı mutuluru wá ní. ¹⁵ Kpá kenée, togú Kırésıto ndııı kotrunı royé kı Satána wá ní, sara zée 'yi ga bi 'bi Yésu ní azé nda ndııı kótru 'bi ezé rozé kı 'yi ga bi nguᅇgunı ledre Yésu wá ní lará a káa be 'di? Kenée ogú wá. ¹⁶ Séé 'yi ga bi nguᅇgusé ledre 'bi Yésu go ní, áse go káa zı 'Dııı 'bi Lomo ní gi ro zıa ndıııne simıse. Gi zı keyı née ní, ndaá miıtúásáne zıse ndá'basé ndııı óto úndru lomo ga bi yemenı yée kı sılıı 'yi ní wá. Lomo uku kenée kídı, "Mááyı ndııı dongará 'yi amá e, zıma ndııı gámama dongaraye gi zıa mááyı Lomo eyé niyi 'bi eyé nda 'yi amá e." ¹⁷ Zı Ngére kpá lóru 'yi ené ga gére née kídı,

"Yi ga bi nguᅇgunı ledre amá wá ní,
ndásé ndııı kótru rosé keye wá.
Ndásé ndııı méngı lódı ledre eyé wá,
gi ro zıse útúásase kacı komamá."

¹⁸ Zı Lomo úku ledre kídı,
"Mááyı idı 'Búse, zıse idıse owú
'bi amá e,

Mááyı Ngére Lomo, bi kı roko'bu ledre e zıma ní, máúku ledre ga gére née máa."

7

¹ Owú 'bi Babá e simi Lomo, káa zı bi 'Búze uku ledre go zıze kenée ní, idıze í'bí rozé za mbá zıa zıze ndııızé duıı méngı ledre ga bi niyi óto wo zıa idıne kıze kı rokinyi ní.

Páwulo ni go kı rokinyi gi ro Tıto

² Mángıngı romá zıse, idıse óto 'búze. Luyúze ezé ledre rosé mbá wá, mengıze ezé gbawá ledre máa wo bi zı bi sínııne ro ngúrusé ní wá. Londoze gbawá nguru 'yi gi dongarase gi ro eyı ené. ³ Máúku amá ledre née kı sómı ledre bi kídı áse bısinıı 'yi e ní wá. Máúku ledre née kenée gi zıa 'búse ni domá kینگaya káa zı bi kóo máúku zıse 'dá'dá ní. Togú mbú umbu yá, azé úyu kése, togú mbú idı trıdri yá, azé idı trıdri kpá kése. ⁴ Máowo bú kídı áse ndııı méngı fú lá ledre ga bi Lomo ili yée ní. Gi zı keyı née zı bi ndııı émené romá gi zıse. Mıméngı ledre esé esı roko'bu go simıma. Simi 'dó'dó ga bi mándııı 'dó'dó yée née za mbá, mááyı fú lá kı rokinyi gi zıse.

⁵ Simi bi ogúze simi kangá bi Makedonıya, sıli ilı rozé wá, 'di'bızé mımbé'dezé mbá do sılıze gi zı rıkıı 'do'dó ga bi 'do'donı zée kıe ní. ⁶ Lomo ndııı lengbe í'bí rokinyi zı 'yi ga bi útúasanı ndıki a wá ní. Mındá'baogı Tıto gi zıse girı i'bí mongı rokinyi go zıze. ⁷ Ma'dıı, mındá'baogı a oto zée go zıze idıze kı mongı rokinyi. Mongı a, ni wo bi ndıııse kóo sáká wo irı ní. Uku zıze kídı áse irı kı mongı sómı ledre gi romá. Ledre ga gére née mbá oto máa go zıma idıma kı mongı rokinyi.

⁸ Máowo bú kídı wáraga kóo máéké ní, oto unıgo go ca ro mımbé'desé. Abú kenée ndotó,

mándá kí mongú sómú ledre wá, gi zía máówo bú ni zise káa do sáká éyí. ⁹ Káa zí bi mááyí úku ledre ba ní, azé go kí rokinyi. Ndaá gi zía bi ya odrozé kóo go zise zía ówoné rosé ní wá, yí ené gi zía ówosé kóo go kí rosé kídí lúyúsé kóo ledre go. Gi zí keyí nées, zise nda go óyóló'bó sómú ledre esé gi zía Lomo ili kenée. Ídísé ówo a kídí otozé ezé unḡú ro mimbé'desé wá. ¹⁰ Togú bi sinyí ro 'yí gi zía bi luyú gi do misi'di 'bi Lomo ní, zía óyóló'bó sómú ledre ené do ndá'baóḡuné do misi'di 'bi Lomo yá, Lomo ni í'bí tridri bi za fí ní zía, zía ídine kí rokinyi. Togú do sogo káḡá ba oto yí zí bi sinyíne royí, zíyí ídíyí kí lerí gi zía yá, ni 'dí'bióḡu yí zí umbu.

¹¹ Lúrúsé aka bilámá mimbé'de Lomo rosé. Simi bi lúyúsé ledre, zise óyóló'bó mimbé'desé do ndá'baóḡusé zía ní, zía 'dí'bilúgu sée zine simi sümü. Gi zí keyí nées ni cakaba go miówóné kídí áse go mbigí 'yí ga bi 'bi Lomo ní, gi zía luyú ledre ndaá lolu rosé wá. ¹² Máéké amá ledre nées gi ro óto 'yí bi luyú ledre nées do bisinyí misi'di, togú gi ro úku yéme ledre gi ro 'yí máa wo bi mengíní bisinyí ledre zía ní wá. Máéké gi ro zise ówo a kídí méḡí yemesé ledre go gi rozé. ¹³ Ledre nées oto zée go zise ídize kí rokinyi.

Ndaá kpá lá dujú zée wá, kpá Títo. Gi zía Simi bi kóo kasazé wo zise íri ní, zise 'dí'bi wo simi sümü kí 'búne, zía ndísiné bilámáne somú ledre wá. ¹⁴ Máúku ledresé zía máyá áse bilámá 'yí e. Simi bi oḡu zise íri ní, zía lúru ledre ga bi máúku yée zía gi rosé ní za cú kí komoné. Ótosé máa go zíma ídíma kí rokinyi. ¹⁵ Ledresé ni go zía owóowó gi zí bilámá ledre bi méḡísé zía, zise 'dí'bi wo kí 'búne simi sümü ní. ¹⁶ Mááyí kí mongú rokinyi gi zise, ledresé ni zíma owóowó.

8

'Yí 'bi Mekedoníya e sakání lafúye

¹ Owú 'bi Babá e, ilizé úku 'dódo a zise kídí Lomo mengí bilámá ledre go simi 'yí ga bi 'bi Kírésito simi káḡá bi Mekedoníya ní. ² 'Yí 'bi Mekedoníya ga gére nées abú tú'dú 'do'dó ndísi ndíki yée, zíye kpá ídíye 'yí lerí e yá, yokoní sílíye za kí sómú ledre eyé mbá sáká lafúye 'yí ga bi 'bi Kírésito ní. ³ Sílíye bi yokoní ní, rorómó go, gi zía i'bíní za kí mimbé'deyé mbá. ⁴ Bi ba ní, niyí ba ndísi ḡḡḡú royé zise, idize ḡḡḡu a gi do bi zíye yóko sílíye sáká lafúye 'yí ga bi 'bi Kírésito simi Yerusaléma ní kée. ⁵ Éyí bi mengíní ní, ni nda yí ené go kpí gi zí ledre bi ndísisé sómú a gi royé ní. I'biḡḡuní aka yí eyé royé mbá zí Ngére Yésu kí, zíye nda ndá'baóḡuyé ndísi lódú kacize káa zí bi Lomo ndísi úku'bí a zíye ní. ⁶ Káa zí bi kóo ówosé bú Títo lunduzé simi Lomo ndísi kóo 'dókó sée ne kí sómú ledre 'bi yóko sílí ní, azé go kpá kásalúgu wo zise íri gi ro zía kpá fú 'dókó sée kí sómú ledre gi ro zise yóko sílíse rómo gi do wo bi kóo 'dá'dá ní. ⁷ Áse go ndísi méḡí tú'dú bilámá ledre e. Ledre 'bi Kírésito bi ḡḡḡusé ní i'bí roko'bu 'bi 'dódo ledre go zise, áse go kí mḡḡburoko ówo ledre e, kpá nzíyisé gi ro sáká 'yí e gi zía ótosé 'búze go. Bi ba ní, ídísé nda mu ndísi sáká 'yí e rómoné mirómo.

⁸ Máúku amá bi kídí ídísé mu yóko sílíse ní wá, máúku 'dódo lá ledre ga bi lafúse 'yí 'bi Kírésito ndísiní méḡí a ní zise, togú ndísisé go kpá méḡí a kenée kí mimbé'desé kíe'do yá. ⁹ Lúrútoкосé aka ledre bi Kírésito Yésu Ngére ezé ní. Inyí za cú gi komo ere óḡuné do sogo káḡá ona káa zí 'yíma'dí ní, ídine káa do 'yí lerí gi do bi zise ídise kí éyí zise bi ni tridri bi fí ní.

¹⁰ Kíbi kóna áse se mizefí 'yí ga bi i'bíní royé ndísi yóko sílíye gi ro sáká lafúse ga bi 'yí 'bi Kírésito niyí 'yí lerí e ní. ¹¹ Káa zí bi kóo

tónosé go yóko sīlīse ní, ídísé kpá fú mu méngi a kenée gi do bi zía útúásáne kpīni kací mimbé'desé bi kóna née. Ídísé í'bí a kpīni kací roko'bu éyí bi do sīlīse ní. ¹² Éyí bi ni kí ledrené owóowó ní ndaá 'bi ené bi ya í'bí go cù kīe 'dī ya ní wá, yí ené bilámá mimbé'deyí bi ndīsi í'bí a kīe ní, ndīsi óto Lomo ne ídīne kí rokinyi.

¹³ Máili amá gága sée miǵága gi ro í'bí éyí zí 'yí e, zise ídíakase simi 'do'dó wá. Yí ené dujú sáká éyí bi kí 'búne ní gi ro zise ídísé mbá kí éyí e zise. ¹⁴ Bi ba ní, éyí ni bo zise ídísé mu í'bí a zí lafúse. Simi ngíti sīndí kadra niyí óyóló'bó royé í'bí a zise. Miméngi kéyí bi kenée ní ni ótosé e mbá zise ídísé kí éyí e zise. ¹⁵ Káa zí bi ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Yí ga bi 'do'dú yokoní éyí miánu go kíngaya ní, bandáomoní eyé ngíti a gi royé wá. Yé ga bi 'do'dú yokoní 'bi eyé lá ca ní, idíakání eyé lá kí wo bi zíye ca née wá."

Kasaluguní Tīto simi Korīndo

¹⁶ Mbófo éyí zí Lomo zía óto 'búse do Tīto kpá káa zí bi óto 'búse domá ní. ¹⁷ Simi bi ukuzé ledre zía gi ro zía ndá'ba ándá roné zise íri ní, ni kóo kí rokinyi gi zía ili kpá fú gi ro ndīsi sáká sée kí sómú ledre. ¹⁸ Kasazé yé gi yáa kí ngíti lúnduzé simi Lomo, ni 'yí bi 'yí 'bi Kírésito owoní wo mbá bú gi zí bilámá ledre 'bi Lomo bi ndīsi úku a ní. ¹⁹ Lafúze e 'yí 'bi Kírésito geléní wo ye gi ro zía 'dīyíóto zée kí éyí ga bi yókosé yé zise ndéréze saká lafúze ga bi simi Yerusaléma ní kīe ní. Née miméngi ledre bi ni óto 'yí e zíye ndīsiyé í'bí mbófo éyí zí Ngére Lomo gi roa ní. 'Dodo kírí née kídí azé nzíyizé gi ro ndīsi sáká lafúze e ga bi ilíní sáká éyí ní. ²⁰ Ni miútúásáne zise ndéréze kí lúnduzé bi gélésé wo ní, káa bi ngíti géyí 'yí e niyí sómúlúyú ledre kídí kēsí bi yókosé ní, sinyizé go kīe. ²¹ Máúku

ledre née kenée, gi zía máili Ngére Lomo kí 'yíma'dí e mbá idíní ówo a kídí ndīsiyé go méngi moko ené do bilámá misi'diné.

²² Káa do yata ledre, esizé ngíti lúnduzé simi Lomo go zí Tīto e kí ezené bi máúku ledre a née, niyí ndéré gi yáa zise íri ní. Owoyemezé ledre gi roa go bilámáne do tú'dú misi'di e, moko ené zí Ngére Yésu ni bilámáne. Ni kí rokinyi gi ro zíye ndéréye kí lafúne ga gére née zise íri. ²³ Togú 'yí niyí ndú'yú sée gi ro Tīto yá, née kú ngúru eze 'yí mokomá bi ndīsiyé méngi moko kéne gi ro sáká sée ní. Gi ro ngíti géyí ya'dá ga bi gbre née, 'yí 'bi Kírésito ga bi yáa ní kasaní yé ye gi ro zíye ndīsi méngi moko zise íri. Kací moko eyé ndīsi óto tú'dú 'yí e zíye ndīsiyé í'bí mbófo éyí zí Yésu. ²⁴ Ídísé óto 'búye, zise 'dī'bi yé simi sümü gi do bi zí 'yí ga bi kasaní yé ní, ówo a kídí ledre ga bi ndīsiyé mbófo sée kīe ní, niyí ma'dí.

9

Yóko sīlī zí 'yí 'bi Kírésito ga bi simi Yerusaléma

¹ Máili amá fú lá ndīsi éké ándá ledre gi ro yóko sīlī bi yémesé ledre gi ro ndīsi í'bí a gi ro zía sáká 'yí 'bi Kírésito ga bi simi Yerusaléma ní wá. ² Máówo bú kídí í'bísé rosé go zise ndīsi sáká lafúse. Née sī ledre bi mándīsi mbófo sée zí 'yí 'bi Kírésito ga bi simi káṅgá bi Meke-doníya ní, kídí sée 'yí 'bi Korīndo simi káṅgá bi Ákaya ní yémesé kóo rosé go 'desí kībi kóna gi ro yóko sīlīse sáká lafúse kīe. Ledre bi méngisé née, oto tú'dú ngíti géyí 'yí ga bi 'bi Kírésito ní go ndīsi yóko sīlīye gi ro sáká lafúye kīe. ³ Gi zí kéyí née, mááyí gi yáa go kása Tīto kí lafúne ga gére née gi do bi zíye sáká sée kí moko 'bi yóko sīlī gi ro zise ídísé kí nzíyi éyí do sīlīse. Gi zía togú oguzé íri ndásé nzíyisé wá, niyí

sómù ledre kídí mbágá tú'dù ledre ga bi mándìsì úku yée gí do bisé ní niyí yí eyé mbá ɾanga. ⁴ Máúku kenée gí zía togú oguzé gí yáa kí ngúru 'yí gí dongará 'yí 'bi Kírésìto ga bi simi Mekedoníya ní togú nzíyí éyí ndaá yá, mááyí idí kí mongú komokenyí, zí 'bi esé nda rómoné cú gí do 'bi amá. ⁵ Née sị ledre bi mákása Tító kí lafúne ga gére née idíní ndéré 'dá'dá íri gí ro sáká sée kí moko 'bi yóko sílí née. Gí ro zise í'bí a káa zí bi yémesé ní, ndaá káa zí gaganí sée gí roa miágaga ní wá.

⁶ Ásé lúru lílì ledre née gí ro ledre 'bi yóko sílì. Togú 'yí i'bí éyí cúku'dée, Lomo ni í'bí úndru zía kpá cúku'dée, togú 'yí i'bí éyí mongúne, Lomo ni í'bí úndru zía kpá mongúne. ⁷ 'Yí idí í'bí éyí kací mimbé'dené bi ili ní, ndaá sómù siminé káa zí éyí bi gaganí wo roa miágaga ní wá. Lomo ndìsì lengbe óto 'bú 'yí ga bi iliní ndìsì í'bí éyí kí mimbé'dené kíé'do ní. ⁸ Togú ndìsì go í'bí éyí zí 'yí e kí mimbé'deyí kíé'do kenée yá, Lomo ni í'bí úndru zíyí, zíyí idíyí kí ríkí tú'dù éyí e, zíyí ndìsìyí sáká ngíti géyí 'yí e kíé. ⁹ Káa zí bi miéké kúru Lomo uku ní kídí, "Yí ga bi ndìsìní sáká 'yí lerí e ní,

Lomo ni ndìsì méngì bilámá ledre zíye za fí."

¹⁰ Lomo bi ni 'yí í'bí kúfú kí éyí miánu zí 'yí e ní, ni í'bí úndru zise gí ro zí éyí e úwúye zise miúwú gí do bi zise ndìsìsé sáká 'yí e kíé. ¹¹ Lomo ni í'bí úndru zise, zise idíse kí éyí e do sílìse ndìsì sáká 'yí e kíé. Zíye ndìsìyé í'bí mbófo éyí zí Lomo simi bi togú i'bízé sáká éyí bi gí zise ní go zíye ní.

¹² Idíse ówo a kídí, yóko sílì bi ndìsìsé yóko a sáká 'yí 'bi Kírésìto ga bi simi Yerusaléma kíé ní, ni óto yée zíye ndìsìyé í'bí mbófo éyí zí Lomo kíngaya. ¹³ Yóko sílìse née ni óto 'yí 'bi Kírésìto ga bi simi Yerusaléma ní, zíye ndìsìyé mbófo

Lomo kídí ma'díi, ngúngusé bilámá ledre 'bi Ngére Yésu go. ¹⁴ Bi ba ní, niyí ba ndìsì ini ini gí rosé kí mimbé'deyé kíé'do gí do bi zíye kóo idíye kése do bi kíé'do. Gí zía bi owoní sáká éyí 'bi Lomo go gí zise ní. ¹⁵ Mbófo éyí zí Lomo zía kásaógu owú 'bi ené káa do mongú sáká éyí ené zíze.

10

Páwulo uku yeme ledre gí ro moko 'bi Kírésìto

¹ Ba máa Páwulo, indíse aka mbílìse zíma, zise úwú ledre bi máli úku a zise ndoo kpá kí bikídrí mimbé'demá káa zí bi Kírésìto ndìsì méngì a ní. Abú ngíti géyí 'yí e gí dongarase ukucayiní ledre kídí mándìsì ódro o'buó'bu zise lá dujú simi miéké ledre togú nda goó do komosé yá, máódro kenée wá. ² Ngíti géyí 'yí e gí dongarase ndìsìní úku ledre kídí ndazé ezé mbigí 'yí ga bi 'bi Lomo ní wá. Mángúngú romá zise, idíse úcuómo yée. Gí zía simi bi togú máógu go zíye íri ní, mááyí esì sílìma komoyé o'buó'bu. ³ Máówo bú azé 'yíma'dí e do sogo kángá, ndìsìzé méngì 'bi ezé yí ezé ledre ga bi Lomo ili yée ní, ndaá káa zí miméngì ledre 'bi 'yí ga bi owoní Lomo wá ní wá. ⁴ Éyí ga bi ndìsìzé íçì okó kíé ní mbá oguní gí zí Lomo, ndaní eyé komokenzì 'bi okó ga bi 'bi do sogo kángá ba wá. Yí ené roko'bu 'bi Lomo bi zíze ní ndìsìne rómo cóngó ro Satána. ⁵ Ndìsìzé 'deweóyó cóngó ro 'bi Satána bi ndìsì úcuómo 'yí e kí ngúngu ledre 'bi Lomo, zíze kpá ndìsìzé 'deweóyó cóngó ro bicayí ledre ga bi ndìsìní úku yée ní. Zíze ndìsìzé 'dódo ledre 'bi Kírésìto zíye kí roko'bu 'bi Lomo bi zíze née gí do bi zíye ngúngu a. ⁶ Sée ga bi 'bi Koríndo ní, ilízé idíse ñnyí mbá ngúngu ledre 'bi Kírésìto. Togú méngìsé go tí kenée yá, azé ñnyí kése mbá esì sílìze o'buó'bu

komo 'yì ga bì iliní ngúngu ledre Kírésìto wá ní.

⁷ Sómù ledre nées ogù simisé kenée yì ené gí zía bì ótosé komosé lá òyù ro ledre ga bì ndìshìní mēngì royé do sogo kàngá ona ní. Ídísé ówo a bilámáne kídí ndazé ezé káa zí ngítì géyì 'yì ga bì ndìshìní ímí dībìlì kí ledreyé kídí yée niyí 'yì ga bì 'bì Kírésìto ní wá. Azé yì ezé ze mbigí 'yì ga bì 'bì Kírésìto ma'dáa ní. ⁸ Togù lúrúsé káa zí éyì bì mándìshì ìlì kí úku ledre roko'bù bì Ngére i'bí zíze nées yá, nì bilámáne. I'bí roko'bù nées gí ro zíze 'dódo ledre kí zíse, ndaá gí ro ónzóoto sée kíe bì wá. Nées sì ledre bì dokuwu mēngì máa gí zía wá ní. ⁹ Bì goó kenée ní, ndásé sómù a bì kídí mándìshì éshì ngìrì simisé kí wáraga ga bì mándìshì éké yée zíse ní wá. ¹⁰ Máúku ledre nées kenée, gí zía ngítì géyì 'yì e gí dongaráse ukuní ledre kídí, “Togù Páwulo eké kasa ledre miékékása yá, ledre ga bì uku kasa yée ní niyí kí roko'búyè. Togù nda do komosé yá, ledre ga bì zía úku a zíse kí roko'buné kenée ní ndaá.” ¹¹ 'Yì ga gére nées ndìshìní úku nées gbékpì ledre. Ledre bì máúku o'bùó'bù simì wáraga ní, nì ídì kpá ledre bì mááyì úku a simì bì máógu go zíse íri ní.

¹² Otozé ezé ledrezé zía ídine owóowó káa zí bì ngítì géyì 'yì e ndìshìní mēngì a ní wá, ndìshìní yì eyé nées lá óto royé kí royé kídí ledreyé nì owóowó, rìfuní yì eyé nées mīrīfo. ¹³ Ndìshìzé úku òyù ledre moko bì Lomo i'bí zíze ndìshìzé mēngì a gí ro ndéréógumá kíe gí zíse íri ní. ¹⁴ Sì ledre bì zíze ndìshìzé mbófo rozé gí roa ní ndaá. Owozé bú azé ze mizefì 'yì ga bì ogùtuní royé kí bilámá ledre 'bì Kírésìto zíse ní. ¹⁵ Ilizé ezé kpá mbófo rozé gí ro éyì ga bì ngítì géyì 'yì e mēngìní ye, káa zí éyì bì mēngìzé ze ní wá. Mongù óto komozé nì gí ro zí ledre 'bì Lomo ngbórone simisé zía óto moko ga bì ndìshìzé mēngì yée nées

àngané do bì e mbá. ¹⁶ Gí do bì zíze útúásáze ndéréze kí bilámá sanda 'bì Kírésìto kpá zí ngítì géyì 'yì ga bì simì ngítì géyì gara e kídì bì ngítì géyì 'yì e oguní aka íri wá ní. Ilizé ezé mbófo rozé kí moko bì ngítì géyì 'yì e mēngìní go simì ngítì géyì gara ní wá. ¹⁷ Miéké kúrú Lomo uku kídí, “Togù 'yì ili mbófo roné yá, idí mbófo roné gí ro éyì ga bì Ngére Lomo ndìshì mēngì yée ní.” ¹⁸ 'Yì ndaá sómù a bì yaá ledre ga bì nées ndìshì mēngì yée ní utúasání go miútúásá ní wá. Ngére Lomo ndìshì ówoyème mimēngì ledre 'bì 'yì bì utúasá go miútúásá ní òyù ne.

11

Páwulo ukucayi ledre gí ro 'yì ranga e

¹ Owù 'bì Babá e, togù nì zíse káa zí éyì bì mándìshì mbófo romá ní yá, ónzósé aka mimbé'desé zíma ndoo simì ledre rifu máa nées. ² Kací kadra mbá ledresé nì zíma owóowó kpá káa zí bì ledresé nì zí Lomo owóowó ní. Máili ídísé ídì òyù 'yì ga bì 'bì Kírésìto ní zíse ndìshìsé mēngì òyù ledre ené. ³ Mándìshì sómù simimá gí rosé kídí karanée ngítì géyì 'yì e niyí lóndo sée káa zí bì kóo Satána londo Áwa ní, zíse óyó sogosé zí Kírésìto. ⁴ Ótosé komosé kíe'do wá gí zí 'dì? Simì bì kóo 'dodozé ledre 'bì Ngére Yésù zíse ní, zíse kóo ngúngu a zí 'Dówù Lomo kóo go óguné simisé. Bì ba ní ótoómosé bilámá ledre 'bì Lomo bì kóo nées go kenée, ndìshìsé nda yì esé go úwú 'dódo ledre bì kpì ngárá ndaá 'bì Yésù kí 'Dówù Lomo siminé wá ní. ⁵ Abú 'yì ranga ga gére nées ukuní ledre kídí yée niyí mbigí 'yìmikása ga bì 'bì Yésù ní yá nées ranga, utúasání rómo domá kí ledre wá. ⁶ Abú 'yì ranga ga gére nées ndìshìní 'dódo ledre káa éyì bì owo romoní ledre domá ní yá, wo bì ma'díi ní, máówo rómo doyé kí ledre. Ówo yemesé go bilámáne

simi ledre ga bi mándìsì 'dódo yé zise ní.

⁷ Ndaá 'bi ené kóo lúyú ledre zíma ndìsímá 'bó'bù romá kí óto úndrusé simi bi mándìsì 'dódo bilámá ledre 'bi Lomo zise lá gbékpìne má'dí'bi éyì gì zise wá ní wá. ⁸ Má'dí'bi gága amá éyì gì zì 'yì e méngì moko 'bi Kírésìto kíe dongarásé wá. 'Yì e i'bínì yì eyé éyì e ye kí mimbé'deyé kíe'do. ⁹ Simi bi kóo mááyí dongarásé íri ní, abú lerì ngíti géyì éyì e méngìní kóo máa ndotó, máombo amá kóo éyì e gì zise wá. Ngíti géyì 'yì ga bi 'bi Kírésìto ogunì gì simi Mekedoníya ní, i'bínì sáká éyì go zíma. Gì zì kéyì néesé, tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, máílì ídì káa do éyì miówó dosé gì ro sáká éyì wá. ¹⁰ Máúku zise ma'dí káa zì bi mááyí 'yìmikása 'bi Kírésìto ní, ledre bi kóo mándìsì mbófo romá kíe máyá ndásé í'bi éyì sáká máa kíe wá ní, mááyí fú lá ndìsì mbófo a simi Ákaya ona 'yì bi ni úçuómo máa ní ndaá. ¹¹ Ndaá 'bi ené gì zía bi ya 'búse ndaá domá wá ní wá. Lomo owo bú kídì 'búse ni domá kíngaya. ¹² Mááyí ndìsì méngì moko amá tí fú káa zì bi lengbe ní. Káa bi 'yì ɾanga ga gére néesé niyí ndìsì mbófo royé kídì moko eyé ni kpá káa zì 'bi ezé ní ke. ¹³ 'Yì ga gére néesé ndaní eyé mbigì 'yìmikása ga bi 'bi Kírésìto ní wá, moko eyé ndaá kpá miútúásáne wá. Ndìsìní lá lóndo sée kí úku ledre kídì yé niyí 'yìmikása 'bi Kírésìto. ¹⁴ Miméngì ledre eyé néesé utúasá ówó kací komomá wá, gì zía Satána utúasá kpá bú lóndo roné zì 'yì e, ndìsì lóndo 'yì e kídì néesé ni maláyika 'bi Lomo. ¹⁵ Gì zì kenéesé néesé, 'yì ɾanga ga gére néesé utúasání yì eyé bú kí roko'bu bi gì zì Satána ní ógu ndìsì 'dódo ledre zì 'yì e káa zì 'yìmikása ga bi 'bi Kírésìto ní. Karanéé Lomo ni 'dó'do yéé ásáne kpìní kí miméngì ledre ga gére néesé.

Páwulo 'do'dó gì ro ledre 'bi

Kírésìto

¹⁶ Mááyí kpá úku ándá zise, 'yì ndaá sómù a bi ya mándìsì mbófo romá néesé mááyí 'yì ɾifu ní wá. Togú ni káa zì mándìsì mbófo romá ní yá, índisè aka mbílìse zíma zise úwú ledre ga bi mándìsì úku yé ní mbìmbì. ¹⁷ Mámbofo amá romá néesé kí sómù ledre bi kídì Ngére ili ne ní wá, máílì máa zíma ídíma káa zì 'yì ɾifu ní. ¹⁸ Káa zì bi ngíti géyì 'yì e ndìsìní mbófo royé gì ro éyì ga bi méngìní yéé ye ní. Mááyí kpá ndìsì mbófo romá gì ro moko 'bi Kírésìto bi mándìsì méngì a ní. ¹⁹ Káa zì bi lúrúsé kídì ásé 'yì ówo ledre e ní, ídísé mu ndìsì ndìsì kótrù rosé fú kí 'yì ɾanga ga gére néesé ówo misínyìye. ²⁰ Ówosé ledre wá gì zì 'dì? 'Yì ga bi ndìsìní óto sée káa do owúkùlù eyé e, zíye ndìsìyè lóndo sée kí 'dì'bi éyì esé e ní, do ndìsìyè kí óngbo komosé kpá drú ní. Éyì bi méngì sée zise ndá'ba ndìsì ndìsì kótrù rosé kéye ní 'dì? ²¹ Mángúngu go kídì máúku kóo ledre e go zise káa zì 'yì bi owo ledre wá ní káa zì bi ngíti géyì 'yì e somúnì ní.

Abú 'yì ɾanga ga gére néesé ndìsìní mbófo royé gì ro ledre ga bi ndìsìní méngì yéé néesé yá, mááyí mbófo romá kpá kenéesé abú ni zise káa zì ledre ɾifu ní. ²² Togú ukunì kídì yéé niyí gì simi kífú bi Ébere ní yá, mááyí kpá gì simiyé, togú ya gì simi kífú Isirele e yá, mááyí kpá gì simiyé, togú ukunì ya yé niyí gì simi bulúndu Abarayáma yá, mááyí kpá bulúndu Abarayáma. ²³ Togú ukunì ledre zise kídì yéé niyí 'yì 'bi moko 'bi Kírésìto yá, mááyí úku ledre zise káa zì 'yì bi doa sinyí misínyì ní, mándìsì méngì moko 'bi Kírésìto rómo doyé mbá, do óto ándá máa miótoándá simi sígìní, do ndìsìyè ócò máa kíngaya do í'bi zíma 'duo umbu zíma ndìsì ólúógumá gì zíye 'duo gì gu.

²⁴ Kí'dí ìnyì simi ngíti géyì síndì kádra, Yúda ga gére néesé ndìsìní ócò

máa kí sí'dí cíkérí a doa sokó doa ìnyí doa eso (39).²⁵ Mìngburoko 'yì 'bì Róma ocóní máa kí ngbángbá kí'dí ota (3), zì ngítì géyì 'yì e óngbo máa kí tutú e kí'di kéré. Sìmi ngítì sìnđi kadra zì kuṙúngba 'déwené kíma kí'dí ota (3), zì bi áráne domá ndre kí ndìsì éle do iní.²⁶ 'Do'dó ga bi mándíki yéè sìmi gámá ga bi kací moko 'bì Kírésìto ní, ngítì géyì niyí ngbuṙu e ndìsìní kí úcu'dútú mìsì'di e, ngítì géyì yá 'yì ugu e ndìsìní kí tóro 'dútú mìsì'di e, ngítì géyì yá 'yì amá e kí 'yì lóngó e ndìsìyé 'dó'do máa. Ngítì géyì yá zíma ndíki 'do'dó gí zì 'yì ga bi sìmi gara ní. Zíma kí 'dó'dóma sìmi yana súwú gí zì ndéré ga bi gbála ní, ngítì géyì yá, gí zì m̀ngburoko síli ga bi ndìsì kízì kuṙúngba do iní ní, ngítì géyì yá gí zì 'yì ga bi ndìsìní óto royé kídí yéè niyí 'yì ga bi 'bì Kírésìto ní.²⁷ Mándìsì m̀ngí moko kí roko'bù má mbá gí ro zíma sáká romá. Ngítì géyì yá 'bì 'di'bi komomá kí ndulú wá. Ngítì géyì yá zíma ndìsímá kadra teké éyì miánu kí iní oguní taramá wá. Ngítì géyì zíma ndìsì 'dó'dóma gí zì drú gí zì lerí bongó.²⁸ Sìmi ledre ga gére nées mbá, mongú a mándìsì sómú ledre 'do'dó ga bi ndìsì ndíki 'yì ga bi 'bì Kírésìto ní.²⁹ Kací kadra mbá mándìsì sómú ledre gí ro yéè ga bi roko'bù 'bì Lomo ndaá aka simiyé wá ní gí ro zíma sáká yéè, zì m̀mbé'demá ndìsì ésiné miésì gí ro yéè ga bi londoní yéè go gí ro zíyè lúyú ledre ní.

³⁰ Togú mándìsì mbófo romá, ni miútúásáne zíma ndìsì mbófo romá gí ro éyì ga bi mándìsì m̀ngí yéè zíse ndìsìsé lúru máa káa zì mááyí 'yì rifu ní.³¹ Máúku zíse ba ma'dí ledre. Lomo bi 'Bù Ngére Yésu, bi ni miútúásáne zì 'yì e ndìsìyé mbófo wo ní owo bú kídí m̀ránga amá ranga wá, mándìsì úku m̀bigí ledre.³² Sìmi bi kóo mááyí sìmi gara bi Damásika ní, gávana bi kóo ndìsì m̀ngí moko sí sílì mongú ngére bi

Aréta ní oto kóo asikiri ené e tara mbotu gara máa nées gí do bi zíyè 'di'bi máa.³³ Gí zì kèyì nées ní, zíma ékì ndìsímá sìmi mongú gbété zì ngítì géyì 'yì e ésiógu máa kíe kí ká'dá sága gí do bifúó bi ro gara bi o'bóní ro gara máa nées ní ní. Nées mìsì'di bi máómo doa ní.

12

Lomo 'dodo ere zì Páwulo

¹ Ni miútúásáne zíma ndìsì mbófo romá, abú máútúásá amá ndíki éyì gí sìmi a wá ndotó. Ledre ga bi Ngére Yésu 'dodo yéè zíma ndìsì lúru yéè ní, mááyí fú lá ndìsì úku ledreyé.² Máówo bú bilámáne kídí Lomo 'di'bi kóo ngúru 'yì 'bì Kírésìto go gí komo ere 'desì. Kací ledre máa nées m̀ngí simibi go sokó doa eso (14). Éyì bi máówo'dí'bi wá ní, togú Lomo 'di'bi kóo nées kuṙu'bù a nyé, togú lá lomo roa yá máówo wá. Lomo owo yì ené ne.³ Ma'díi éyì bi máówo'dí'bi ní, Lomo 'di'bi kóo wo go. Togú kuṙu'bù a nyé, togú lá lomo roa yá, Lomo owo ne.⁴ Lomo 'di'bi kóo wo go gí komo ere sìmi 'be 'bì rokinyi bi ndìsìní ndólo a paradisa ní. Zíma úwú tú'dú ledre e íri wo bi 'yìma'dí utúásá líkpí a ne zíse wá ní.⁵ Togú gí ro ledre mbófo ro 'yì káa zì o'do nées yá, nées kóo go éyì bi mááyí mbófo romá gí roa ní, tí lá máli m̀ngí ledre máa wo nées wá. Mááyí ndìsì gbúrógbó d̀yú kí ledre máa wo bi kídí mááyí 'yì lúyú ledre ní.⁶ Abú mááyí kóo mbófo romá yá, ndaá 'bì ené rifu wá, gí zía máúku yì amá nées ma'díi ledre. Tí lá máli amá mbófo romá wá. Máli 'yì e idíní óto komoyé d̀yú ro ledre bi mándìsì m̀ngí a kpá kí úku a zíyè ní.

⁷ Gí zía bi mándìsì mbófo ledre ga bi Lomo 'dodo yéè zíma ní, zì Lomo ótoómo mìsì'di zì Satána óguné ndìsì í'bì 'do'dó romá.

⁸ Máini ini go zì Ngére Yésu kí'dí ota, idí 'di'bióyó 'do'dó nées gí romá 'dá'ba.⁹ Zì Kírésìto úkulúgu

ledre zíma kídí, “Ndá sómú ledre wá, mááyí sáká yì, roko'búmá ni bo kíngaya gí ro sáká 'yì ga bi roko'buyé ndaá ní kíe.” Káa zí bi goó kenée ní, mááyí ndìsì mbófo romá kíngaya gí zía máówo go kídí Kírésìto ni ndìsì í'bí roko'bu zíma. ¹⁰ Née éyì bi mááyí gí zía kí rokinyi ní. Abú roko'bu ndaá romá wá, abú ukucayiní máa, abú 'do'dó ndiki máa ba káa zí 'díya, abú kpá umbu, mááyí ngúnngu éyì ga gére née mbá gí zía mááyí 'yì 'bi Kírésìto. Abú ni káa zí roko'búmá ndaá yá, roko'búmá ni bo.

Sómú ledre 'bi Páwulo gí ro 'yì ga bi 'bi Koríndo ní

¹¹ Ni zíma komokenyí zíma ndìsímá ódromá gí romá káa zí 'yì rifu ní, ndaá káa do ledre wá, ótosé máa sée zíma ndìsì ódromá kenée. Ásé kóo ídí se 'yì ndìsì úku yéme ledre gí romá. Abú mááyí kenée yá, ndaá 'bi ené bi yaá 'yì ranga ga gére née romoní domá ní wá, márómo doyé simi miméngì ledre e. ¹² Simi bi kóo mááyí dongarase íri ní, mándìsì kóo méngì mbá éyì ga bi kí roko'buyé 'dodoní kídí ma'díi, mááyí 'yimikása 'bi Kírésìto mándìsì útusimimá miùtu. ¹³ Togú lúrúsé kóo káa zí éyì bi 'búse ndaá domá wá gí zía bi mándú'yú sée gí ro zise sáká máa wá káa zí bi mándìsì ndú'yú ngíti géyì 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní wá ní, ídísé otoómo ledre zíma.

¹⁴ Ba ní sındí kadra ogú go gí ro ota ngásáogumá lúru sée íri. Máútúásá ídí káa do éyì miówo dosé gí ro zise sáká máa wá. Mongú ledre amá ni gí ro sáká sée gí do bi zí ledre 'bi Kírésìto ngbóróne simisé. Gí zía mááyí 'busé simi Lomo. Ówosé bú bilámáne kídí minzéré owú e sakání eyé 'yì ndiki yée ye wá, 'yì ndiki yée ndìsiní sáká yée ye gí ro zíye ngbóróye. ¹⁵ Gí zí kényì née ní, mááyí í'bí éyì ga bi zíma ní za mbá ndìsì sáká sée kíe zíma kpá í'bí cú

kuřu'búmá zí ríkí 'do'dó e gí ro sáká sée. Sara togú máméngì éyì e go gí rosé kenée ní, útúásásé gbawá oto 'búma cúku'dée? ¹⁶ Ma'díi, tú'dú ngíti géyì 'yì e gí dongarase owoní bú kídí simi bi kóo mááyí zise íri ní, mándá 'bi amá kóo éyì miówo dosé zise ndìsì sáká máa wá. Abú kenée ndotó, ngíti géyì 'yì e ndìsiní kóo fú uku ledre kídí mándìsì kóo 'dí'bi éyì e gí zise simi ugu roné. ¹⁷ Abú gba 'yì ga bi kóo mákása yée zise íri ní, 'di'biní kóo eyé éyì e gí zise ógu kíe zíma wá. ¹⁸ Mákása kóo Títo e kí ngíti 'yì lódú kací Yésu zise íri. Miméngì ledre ezé kí ya'dá ga gére née ni yì ené kóo mbá kíe'do, bikéří 'yì bi gí dongaraye 'di'bi kóo éyì e go gí zise ní ndaá.

¹⁹ Ledre bi mááyí úku a ba, ndásé sómú a bi kídí ndìsízé née íti kangúze gí zía bi ngíti géyì 'yì e ukuní kídí 'di'bizé kóo éyì e go gí zise ní wá. Ukuzé zise mbigí ledre do komo Lomo gí zía azé mbigí 'yì ga bi 'bi Kírésìto Yésu ní. Ilizé sáká sée gí do bi zise ídise mbigí 'yì ené e. ²⁰ Mándìsì yáa sómú simimá gí rosé gí ro ledre ga kóna mándìsì 'dódo yée zise ní. Simi bi mááyí ógu zise íri ní, máógundíki amá lolu gú sée do misi'di 'bi Kírésìto káa zí kóo má'dódo zise ní wá. Ngíti géyì 'yì e gí dongarase niyí nda yì eyé ba íri go ndìsì ófú dongaraye kí lafúye, kí oto 'bú éyì 'bi lafúye doyé, kí ledre 'bi rará dongaraye, zíye ndìsì kí ífi dongaraye kí lafúye 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní, kí ranga oto ranga ro lafúye, kí lùlìkpì dongaraye, kí ndìsì oto royé kídí yée oworomoní ledre gí do lafúye, nda kpá kí úkuoto ledre ga bi zía ífi dongaraye ní. ²¹ Mándìsì kpá sómú ledre kídí, simi bi mááyí ógu zise íri ní, mááyí ídí kí mongú dokuwu kó'dú Lomo. Gí zía tú'dú ngíti géyì 'yì ga bi kóo luyúní ledre ní, oyólo'bóní eyé aka sómú ledre eyé zíye ndá'baóguyé zí Lomo fú lá wá. Niyí aka yì eyé fú

lá ndịsị méngị ledre 'bì dukuwu 'bì ndịsị méngị 'berị.

13

Páwulo mada 'yị 'bì Kírésìto ga bi simi Koríndo ní

¹ Ídísé ówo a kídí ba go ota miógumá gị ro lúru sée íri. “Ledre ga bì za mbá áse ótoyéme yée don-garà 'yị kí ezené ní idí idí do komo 'yị e gbre togú mbú ota.” ² Máésì kóo sílìma go komosé simi gbre miógumá bì kóo íri ní. Mááyí ba go kpá èsì ándá sílìma komosé abú mándá aka íri wá. Simi bì mááyí ógụ íri ní, mááyí í'bí 'do'dó ro 'yị ga bì kóo luyúní ledre go ní. ³ Idí idí miówoné zise kídí, Kírésìto ndịsị úku ledre ga gére nées ne kpurú gị simimá zise. Ndaá 'bì ené bì kídí roko'bụ ndaá zía méngị ledre kée wá ní wá. Roko'bụa romo do ledre e mbá. ⁴ Abú ufuní kóo Yésu káa zí 'yị bì roko'bụa ndaá ní yá, Lomo ili ne kenée. Zí Lomo kóo go úru wo kí roko'buné. Zée 'yị ené e azé kpá cé káa zía ní, Lomo nì í'bí roko'bụ zize káa zí bì kóo í'bí roko'buné zía ní gị ro zize ndịsìzé sáká sée kée.

⁵ Ídísé lúru miméngị ledre esé e bilámáne, togú niyí bilámáye yá kídí ngúngusé ledre 'bì Kírésìto Yésu go, áse kéne go éyí kíé'do. ⁶ Másómú ówoyemesé go bilámáne kídí azé mbigí 'yị 'bì moko ga bì 'bì Kírésìto ní. ⁷ Ndịsìzé ini ini zí Lomo idí ndịsì sáká sée gị do bì zise ndịsìsé méngị mbá ledre ga bì niyí miútúásáye ní. Ukuzé ezé ledre nées kenée gị zía bì yaá azé bilámá 'yị e ní wá. Ilizé gị ro zise ndịsìsé méngị ledre ga bì niyí bilámáye ní, abú ngíti géyí 'yị e gị dongarásé lurúní zée káa zí moko ndaá simizé wá ndotó. ⁸ Ilizé yí ezé ndịsì méngị duú mbigí ledre ga bì Kírésìto ili yée ní, káa bì azé ndịsì méngị ledre bì ngará ndaní eyé ma'díi ledre e wá ní ke. ⁹ Azé kí rokinyi abú 'yị e lurúní zée káa zí roko'bụ ndaá zize wá,

owozé go bilámáne kídí ngúngusé ledre 'bì Kírésìto bì 'dodozé zise ní go. Azé ndịsì ini ini gị rosé gị ro zise útúásáse kací komo a káa do mbigí 'yị ené e. ¹⁰ Née sị ledre bì máéké ledre ba káa zise énzì komosé kée ní. Simi bì mááyí ógụ zise íri ní, mááyí ógundíki sée fú ndịsì méngị ledre ga bì utúasání miútúásá ní. Gị zía roko'bụ bì Ngére Yésu í'bí zíma ní, ndaá gị ro zíma ndịsì 'dó'do sée kée wá, nì gị ro sáká sée.

Odu mandá gị zí Páwulo

¹¹ Owú 'bì Babá e, ba go odu kúrúma zise. Ídísé ndịsì bilámáne. Zise óto komosé ro ledre ga bì máúku yée zise ní, gị ro zí ndịsì esé kí lafúse ídine bilámáne. Mááyí ini ini gị rosé zí Lomo idí óto 'bú lafúse dosé gị do bì zise ndịsìsé bilámáse.

¹² Ídísé ndịsì í'bí mandá dongarásé kí lafúse kí 'búne. ¹³ 'Yị 'bì Kírésìto ga bì azé kéye yáa ní, í'bí mandá zise íri kíngaya.

¹⁴ Sáká éyí 'bì Ngére ezé Kírésìto Yésu, kí óto 'bú 'yị e bì 'bì Lomo ní, kí kéyí lámá 'bì 'Dówú Lomo idí idí kize cakaba za fí.

**Wáraga bi Páwulo eké
zí 'yì ga bi simi
Galatíya
ní
Ledre gi ro búkú bi
Galatíya ní**

Kápita 1-2, Galatíya ni káṅgá bi ndiṣiní karaba ndólo a Táki ní. Simi Moko 'bi 'Yimikása e kápita 13-14, Páwulo e kí Baranába ukuní kóo bilámá ledre 'bi Kírésito simi ngíti géyì gara bi 'bi Galatíya ní. Zí tǔ'dú 'yì e kóo ṅuṅgu ledre 'bi Kírésito. Simi sɪndí kadra máa bi kóo nées ní, zí ngíti géyì 'yì e kpí kóo óguyé 'dódo ngíti ledre kpí kídí 'yì 'bi Kírésito idíní óto úndru lorù kí ondú 'bi Yúda e. Ndaá lá dujú ledre máa wo nées wá, ya'dá e mbá, idíní útú nḡburu. Nées ní zí Páwulo úku ándá ledre zí 'yì ga bi 'bi Kírésito nées kídí Lomo yomo 'yì e go mbá, ndaá 'bi ené 'yì ga bi ndiṣiní lódú lorù 'bi ondú eyé e ní wá. Simi Moko 'bi 'Yimikása e 15, uku ledre zíye kídí nées go ledre bi 'yimikása ga bi 'bi Kírésito simi Yerusaléma odóní go kenée ní.

Simi kápita 3-4, Páwulo otoyeme do bilámá misi'diné kídí utúasázé ezé óto Lomo zía ídine kí rokinyi kí ledre ga bi ndiṣizé mēngì yée ní wá. Zía kpá úku ledre kídí azé ídì mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní gí zí ledre ené bi ṅuṅguzé go ní cé káa zí Abarayáma bi mizefi bulúndu Yúda e ní. Zía kpá úku ngíti ledre simi kápita ga bi 5-6 ní kídí 'Dówú Lomo idí ndiṣi ótoyeme zée gí ro zíze ndiṣizé úwú ledre 'bi Lomo kí ndiṣi óto 'bú 'yì e.

¹ Máa Páwulo, mááyí 'yimikása 'bi 'Buzé Lomo kpá 'bi Kírésito Yésu

* **1:3** 1:3 Kírésito Yésu: Ini ledre gi simia kídí, 'yì bi Lomo gelé wo káa do Ngére ní. Yésu, ledre gi simi iri nées kídí, ómo, 'yì yómo 'yì e. † **1:3** 1:3 Ngére: Ndólo bi Ngére ní, ni zí Lomo kpá zí Yésu gi zía niyí gbengará mbá Lomo kpá Ngére e.

'yì yómo 'yì e. Roko'bu bi zíma ní Kírésito Yésu kí 'Buzé Lomo bi uru Yésu ma'dáa gí simi umbu ní i'bíní ye ndaá 'bi ené 'yima'dí e wá.

² Máéké ledre ba máa zíse, sée ga bi ṅuṅgusé ledre Kírésito Yésu áse do bi e mīngūngūcua simi káṅgá bi Galatíya ní. Lafúze ga bi ṅuṅguní kpá ledre Kírésito Yésu go azé kéye yáa ní, i'bízé mandá kéye zíse íri kíngaya.

³ 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu* Ngére† ezé idíní ndiṣi sáká sée, gí ro zíse ndiṣisé bilámáse. ⁴ Ídísé ówo a bilámáne kídí 'Buzé Lomo yeme ledre nées ne gí rozé. Zí Yésu úyuné gí ro lúyú ledre ezé gí ro zí Lomo yómo zée gí zí bisinyí ledre ga bi 'bi do sogo káṅgá ba. ⁵ Gí zí bilámá ledre nées ní, idízé ndiṣi mbófo Lomo kací kadra za mbá. Idí kenée.

Mbigí 'dódo ledre ni dujú 'bi Kírésito

⁶ Owú 'bi Babá e, éyí bi mēngì sée ní 'di? Lomo yeme ledre go zíse, gí zía bi oto 'búse go kíngaya zíse ṅuṅgu ledre owú 'bi ené Kírésito Yésu ní, mēngì káa be 'di, zíse óyó sogosé 'diya zí Lomo. Zíse ṅuṅgu ledre bi ngára ndaá bilámá 'dódo ledre wá ní. ⁷ Máówo go kídí ngíti géyì 'yì 'bi Kírésito oguní go zíse íri ndiṣi síní dosé kí 'dódo ledre kpí gí ro bilámá ledre bi 'bi Kírésito ní. ⁸ Mááyí kpá úku ándá a zíse, togú ngúruzé, togú mbú ngúru maláyika ogu ne 'dódo bilámá ledre kpí gí ro ledre 'bi Kírésito bi 'dodozé zíse ní yá, 'yì máa nées Lomo idí 'dēcì ngbanga roa bisinyíne. ⁹ Mááyí úku ándá a kídí togú 'yì ogu kí ngíti 'dódo ledre kpí gí zí wo bi 'dodozé zíse ní yá, 'yì máa nées Lomo idí 'dēcì ngbanga roa bisinyíne.

¹⁰ Máíli amá 'dódo ledre lá gí ro zíse ídise kí rokinyi wá. Lomo idí ídì

ne kí rokinyi gí zí 'dódo ledre amá. Idí máli gí ro zí 'yí e mbófo máa gí ro zíma ídíma kí rokinyi yá, káa bí mándá ba 'yí moko 'bí Kírésito wá.

Lomo gelé Páwulo

11 Owú 'bí Babá e, ídíse ówo a kídí bilámá ledre ga bí mándíşí 'dódo yée zise ba ní, ogú ené gí zí 'yíma'dí e wá. 12 Hí, ní kenée 'yíma'dí i'bí ené ne, togú mbú 'yíma'dí 'dodo ne zíma ní wá. Kírésito Yésu i'bí ne zíma simi bí kóo 'dodo roné zíma ní.

13 Úwúsé kóo go simi bí kóo Ngére Yésu 'dodo aka kóo roné zíma wá ní, mándíşí kóo méngí ðuú ledre ga bí kací ondú ezé bí mǎngburoko 'yí ezé 'bí Yúda e 'dodoní yée zise ní. Gí zí kéyí nées ní, zíma kóo ndíşimá méngí 'yí ga bí ñgununí ledre Yésu ní bisinyíne, kí ónzó ngíti géyí simi sígini zíma ídíma kpá nzíyímá gí ro úfu ngíti géyí. 14 Má'dí'bí kóo şilíma sokó ro ondú bí Lomo i'bí zise Yúda e ní rómo do 'bí eze şindíma e mbá. Máoto kóo sómú ledre amá mbá ðuú 'dódo ledre bí kóo bulúnduzé e Yúda e 'dodoní yée zise ní.

15 Simi ledre ga gére nées mbá, ábuwá Lomo oto 'búma go kíngaya, yeme yí ené kóo ledre go gí ro zíma ídíma 'yí méngí moko ené 'dá'dá ndikioguní aka kóo máa do sogo kángá ba wá. Simi bí Lomo ili 16 'dodo Owú 'bí ené Yésu zíma gí do bí zíma ndíşimá 'dódo bilámá ledre 'bí Owú 'bí ené máa nées zí kúfú 'yí ga bí ndaní Yúda e wá ní, mándéré amá kóo zí ngíti géyí 'yí e gí ro zíye í'bí komokenzì 'bí moko máa nées zíma wá. 17 Máinyí amá kóo kpá geré ndéré simi Yerusaléma ndéré 'dí'bí komokenzì moko máa nées gí zí ngíti géyí 'yímikása ga bí niyí kóo kú simi Yerusaléma íri 'dá'dá gí zíma ní wá. Mándéré yí amá kóo geré simi kángá bí 'bí Árabí e ní. Nda gírí, zíma ndá'balúgu romá simi Damásika.

18 Nda gí do kací simibi ota, zíma ñnyímá ndéréma lúru Pétero simi Yerusaléma, máméngí kóo zía íri şilí sokó doa ñnyí. 19 Ngíti 'yímikása bí kóo mándíki wo zí Pétero íri ní ní Yakóbo, bí lúndu Ngére Yésu ní. 20 Máúku zise ba ma'díi ledre do komo Lomo ndaá řanga wá.

21 Nda gí simi Yerusaléma gí ore zíma ñnyímá ndéréma simi kángá 'bí 'yí ga bí Súrriya kí yée ga bí Silísiya e ní. 22 Simi şindí kadra máa bí kóo nées ní, 'yí 'bí Kírésito ga bí niyí simi Yúdaya ní, owoní aka eyé kóo máa wá. 23 Ndíşini tí lá úwú ledre kídí, "O'do bí kóo ní okó ro 'yí ga bí 'bí Yésu gí zía bí ñgununí ledrea ní, oyólo'bó sómú ledre ené go, ñgunu ledre Yésu go, ndíşí nda go cú ne 'dódo bilámá ledre 'bí Yésu zí 'yí e." 24 Zíye mbófo Lomo kí mongú rokinyi gí zía mángúngu ledre Yésu go.

2

'Yímikása e ñgununí ledre 'bí Páwulo

1 Gí do kací simibi sokó doa eso (14), zíma kpá ndéré ándá romá simi Yerusaléma. Nderézé kí Baranába, mándóloutú Títo kpa do kacíma. 2 Mándéré ándá romá íri nées gbékpíe wá. Lomo yeme ne kídí máidí ndéré ótoyéme bilámá ledre ené bí mándíşí 'dódo a zí kúfú 'yí ga bí ndaní Yúda e wá ní zí 'yí ga bí kí ledreyé owóowó, zí 'yí ga bí 'bí Kírésito íri ní, gí zí moko ga bí kóo máméngí yée kí yée bí mááyí ndíşí méngí yée ba kí ndéréye gbékpíe. Ndíşizé kóo céré ze kí manda máa ga gére nées simi bí mándíşí ótoyéme ledre nées zíye ní.

3 Abú Títo ndaá Yúda wá, utú ngburu kací ondú ezé 'bí Yúda e wá, nda gí zía bí ñgunu ledre Kírésito go ní, simi bí azé simi Yerusaléma íri ní, zí manda ga gére nées kpá fú ówo wo káa do mbigí 'yí 'bí Kírésito. 4 Nderézé simi Yerusaléma gí zía

ngíti géyì 'yì ɾanga e ya yée niyí kpá 'dódo ledre 'bi Yésu. Iliní tí lá sínýíónzó moko 'bi Kírésìto bi do sílize ní gì ro zíze ídíze miódóze káa do owúkúlú 'bi lúyú ledre. ⁵ Abú niyí kí ledre eyé ga gére née kenée yá, indizé ezé mbílize zíye wá, gì zía ilizé zí bilámá ledre 'bi Lomo bi ndisizé 'dódo a ní ndíki bi do mimbé'desé kíngaya.

⁶ Abú manda ga bi 'bi 'yì 'bi Kírésìto ga gére née niyí kací komo tú'dú 'yì e mingburokoyé yá, née ndaá 'bi ené mongú ledre zíma wá. Gì zía zée 'yìma'dí e ledrezé ni kací komo Lomo mbá owóowó. Ndaní kí yata ledre ésì a simi ledre ga bi mándisì 'dódo yée ní wá. ⁷ Manda ga gére née owoní bú bilámáne kídí Lomo kasa máa ne 'dódo bilámá ledre ené zí kúfú 'yì ga bi ndaní Yúda e wá ní. Kpá káa zí bi kasa Pétero kí ledre máa née ndéré 'dódo a zí Yúda e ní. ⁸ Lomo bi kasa Pétero 'yìmikása nderé 'dódo ledre ené zí Yúda e ní, ni kpá ne bikéřì Lomo bi kasa máa káa do 'yìmikása ndéré 'dódo ledre ené zí 'yì ga bi ndaní Yúda e wá ní.

⁹ Zí Pétero e kí Yakóbo e kpá kí Yiwáni e bi niyí kí ledreyé owóowó zí 'yì 'bi Kírésìto ga bi simi Yerusaléma ní ídíye kí mongú rokinyi kíze kí Baranába gì zía Lomo ifi bayi moko ené go zíze kéye. Zíze ndisì 'bi ezé 'dódo ledre zí kúfú 'yì ga bi ndaní Yúda e wá ní. Zí Pétero e kí Yakóbo e kí Yiwáni ndisì 'bi eyé 'dódo ledre zí Yúda e. ¹⁰ Odú owú ledre bi ukuní zíze ní ni idizé sáká lafúze ga bi 'yì 'bi Kírésìto ngára éyì ndaá zíye wá ní. Née kóo ledre bi mándisì gámá kícé simi domá kací kadra mbá ní.

Páwulo mada Pétero simi Ánatiyoko

¹¹ Simi bi kóo Pétero ogundiki máa simi Ánatiyoko ní, zíma kóo máda wo zaá o'buó'bu gì zía ndisì nda go méngì ledre ga bi utúasání wá ní. ¹² Simi bi kóo Yúda ga bi

ngunúní ledre 'bi Kírésìto oguní aka gì zí Yakóbo gì simi Yerusaléma wá ní, Pétero ndisíní aka kóo tí ánu kótrú éyì kí kúfú 'yì ga bi ngunúní ledre 'bi Kírésìto utúní ngburu wá ní. Nda gì 'dá'ba, simi bi ngíti géyì Yúda ga bi niyí kí Yakóbo e simi Yerusaléma oguní ní, zí Pétero ásiné kí ánu kótrú éyì kí 'yì ga bi ngunúní ledre 'bi Kírésìto utúní ngburu wá ní káa bi Yúda e ga gére née niyí sínýi ìríné ke. ¹³ Ngíti géyì Yúda ga bi ngunúní ledre Kírésìto go, simi bi lurúní Pétero kí méngì kéyì kenée ní, zíye kpá ásiyé kí ánu kótrú éyì kí 'yì ga bi ngunúní ledre 'bi Kírésìto utúní ngburu wá ní. Zí Baranába kpá 'dí'bi ledre 'bi Pétero née, zí miméngì ledre eyé ndisì ídíne kpì gì zí ledre ga bi ngunuguzé gì ro ndisì méngì yée ní.

¹⁴ Simi bi málúru miméngì ledre 'bi 'yì 'bi Kírésìto ga gére née utúasá ené lolu kací bilámá ledre 'bi Kírésìto ní wá gì zí miméngì ledre 'bi Pétero ní, zíma ìnyimá máda Pétero do komoyé o'buó'bu kídí, "Pétero, née kenée lará ledre 'di? Abú áyì Yúda yá, méngì lolu ondú bi 'bi Yúda e wá ní, sara ìli nda gága 'yì máa yée ga bi kúfúye ndaní Yúda e wá ní, idíní ndisì méngì ledre máa wo bi ondú 'bi Yúda e iliní gì ro 'di?"

¹⁵ Simi bi 'buzé e ndikiní zée ní, 'dodoní zíze tí za mbá lorú ga bi Lomo i'bí zíze Yúda e ní. 'Yì máa yée ga bi ndikiní yée simi ngíti kúfú ndaní Yúda e wá ní, ndisizé kóo lúru yée káa do 'yì lúyú ledre e gì zía bi mengíní eyé ledre kací lorú bi Lomo i'bí zíze wá ní. ¹⁶ Nda gì 'dá'ba zíze óguzé ówoyéme a kídí, í'í, 'yìma'dí utúasá ené ídí mbigí 'yì 'bi Lomo gì zía bi ndisì méngì ledre e dujú kací lorú bi Lomo i'bí zíze ní wá, yì ené dujú togú 'yì ngunugu ledre Kírésìto Yésu go. Née sì ledre bi ngunuguzé ledre Yésu gì zía ní, gì do bi zíze ídíze mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní.

17 Gi zía bi otoomozé lorù ezé 'bi Yúda e kenée zíze nḡuḡu ledre Kírésìto ní, zí ngíti géyì 'yì ezé e lúru zée káa do 'yì lúyú ledre e. Ma'díi, nḡuḡu ledre 'bi Kírésìto, oto zée go káa do 'yì lúyú ledre e? Ranga, éyì ndaá kenée wá. 18 Mááyí ídí 'yì lúyú ledre togú máótoómo mbigí 'dódo ledre bi 'bi Lomo ní go, zíma ndá'bamá kpá té méngì ledre kací ondú 'bi lorù ezé 'bi Yúda e bi kóo máótoómo go ní.

19 Simi bi kóo máḡuḡu aka ledre 'bi Kírésìto wá ní, lorù ezé 'bi Yúda e ni kóo dujú ne kí ledrené zíma owóowó. Gi zí kéyì née zíma ówo a máyá mándá mbigí 'yì 'bi Lomo wá. Bi ba ní, ledre 'bi lorù ezé ndaá 'bi ené lolù lá dujú ne zíma owóowó wá, mándìsì nda méngì yì amá go dujú éyì ga bi Lomo ili yée ní. 20 Miméngì ledre ga bi kóo mándìsì méngì yée 'dá'dá ngára ndaní bilámáye wá ní, miúyu Kírésìto Yésu do mḡḡuḡu kágá ufuoyó yée go mbá gi zía máḡuḡu go kídí ni Owù 'bi Lomo, mááyí nda go mbigí 'yì ené. Mándìsì nda go méngì dujú ledre ené gi zía oto 'búma go zía úyuné gi romá. 21 Sómùsé kídí bilámá ledre bi Lomo méngì zíze zía yómo zée née gi zía bi ndìsìzé méngì ledre kací ondú 'bi lorù ezé 'bi Yúda e ní? Í'i, ndaá 'bi ené gi zí ledre née wá. Yì ené gi zía bi 'búze ni doa kíngaya ní. Máási amá gi ro bilámá ledre bi méngì zíma née wá. Idí yaá lorù ni yómozé e ne yá, káa bi umbu bi kóo Kírésìto uyu wo ní moko ndaá simi a wá.

3

Lorù bi Lomo i'bí ní yomo ené 'yì wá

1 Áko, sée 'yì ga bi 'bi Galatíya ní, méngìsé kéyì káa zí éyì bi ówosé ledre wá ní gi zí 'dì? Ambí londo sée ne? Tí bi kóo 'dodozé ledre gi ro

Kírésìto Yésu go zíze fúó kídí ufuní wo do mḡḡuḡu kágá gi rosé ní.

2 Úkusé aka zíma, sómù ledre esé ni kídí Lomo i'bí kóo 'Dówùne simisé gi zía bi ndìsìsé méngì kéyì kací lorù bi Lomo i'bí zíze Yúda e ní? Í'i, yì ené gi zía bi nḡuḡusé ledre Kírésìto bi 'dodozé zíze ní. 3 Rífusé mḡrífú, zíze óyó sogosé zí 'Dówù Lomo bi ndìsìsé go lódù a ní, zíze ndìsì lódù kací lorù kídí gi do bi zíze ómosé? 4 Kúrú ga bi rosé gi zí ngíti géyì 'yì e gi zía bi nḡuḡusé ledre 'bi Kírésìto ní, ílisé zía ídíákáne lá goo rosé gbékpíne? 5 Lomo i'bí 'Dówùne simisé zíze ndìsìsé méngì mḡḡuḡu ledre e káe née gi zía bi ndìsìsé méngì kéyì kací lorù bi 'bi Yúda e ní? Í'i, yì ené gi zía bi nḡuḡusé ledre Kírésìto bi 'dodozé zíze ní.

6 Ídísé óto ledre ba simi dosé, "Abarayáma útúásá kací komo Lomo káa do mbigí 'yì yì ené gi zía bi nḡuḡu ledre 'bi Lomo ní." 7 Ídísé ówo a bilámáne kídí 'yì ga bi za mbá nḡuḡuní ledre 'bi Lomo go ní, niyí go owù ga bi 'bi Abarayáma ní simi Lomo. 8 Ni kóo go miékéne 'desì simi miéké kúrú Lomo kídí, 'yì ga bi niyí zí Lomo kí ledreyé owóowó káa do mbigí 'yì ené e ní, dujú yée ga bi nḡuḡuní ledre 'bi Lomo go ní. Káa zí bi kóo Lomo ma'dáa uku zí Abarayáma ní kídí, "Mááyí i'bí úndru zí ríkí kífú 'yìma'dí e do sogo káḡá mbá kpurú gi simiyí." 9 'Yì ga bi za mbá nḡuḡuní ledre 'bi Lomo go ní, Lomo ni i'bí úndru zíye káa zí bi kóo i'bí úndru zí Abarayáma ní.

10 'Yì máa yée ga bi i'biní 'bi eyé royé dujú ndìsì méngì ledre kací lorù bi Lomo i'bí zí Yúda e gi do bi zíye útúásáye kací komo Lomo ní, utúásání eyé méngì lorù ga gére née mbá wá. Gi zí kéyì née, Lomo ni i'bí 'do'dó royé. Káa zí bi ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "'Yì bi méngì ledre kací lorù ga

bi miékéye simi miéké kúrú Lomo nées mbá wá ní, Lomo ni 'dó'do wo bisinyíne ní." ¹¹ Owoyemezé go bilámáne kídí, 'yíma'dí utúasá ídí mbigí 'yí 'bí Lomo kí méngí kéyí kací lorú bi kóo i'bí zí Yúda e ní wá, gí zía "Mbigí 'yí amá e niyí ndíki trídri bi za fí ní gí zía nḡunḡuní ledre amá go ní." ¹² 'Dí'bi lorú bi Lomo i'bí zí Yúda e kí ledre ené owóowó ndaá 'bí ené mbigí misi'di 'bí nḡunḡu ledre 'bí Lomo wá. Yí ené nḡunḡu ledre 'bí Lomo ni óto 'yí ne kí ledrené owóowó. "'Yí bi ili zíne útúasáne kací komo Lomo káa do mbigí 'yí ené gí zía bi nées ndísi lódú kací lorú ní yá, idí ndísi méngí ledre ga bi lorú ili yée ní kí mimbé'dené mbá." ¹³ Umbu bi kóo azé úyu a gí zí Lomo gí zía bi utúasázé lúru bi kací lorú bi Lomo i'bí ní bilámáne wá ní, Kírésito 'dí'bióyó gí komozé go, uyu nda kóo go ne do bi kacíze. Ni miékéne kídí, "Mimbé'dekesí 'bí Lomo ni nda ídí go ro 'yí bi niyí úfu wo do mingbúngbu kágá ní." ¹⁴ Simi bi Yésu uyu do bi kacíze 'yíma'dí e ní, zí úndru bi kóo Lomo i'bí zí Abarayáma ní báyiné ndéréóguné gí zí kúfú 'yíma'dí e do sogo káḡá za mbá gí zía bi nḡunḡuzé ledre Kírésito Yésu ní. Zí 'Dówú Lomo bi Lomo uku ledrea ní óḡu ndísiné simizé.

Miyéme ledre 'bí Lomo

¹⁵ Owú 'bí Babá e, máuku aka zise kací miméngí ledre 'bí 'yíma'dí e, sómúsé togú 'bumiowú yeme ledre go zí owú 'bí ené, zí 'bumiowú máa nées go úyuné ní, ngíti 'yí gí 'dí sogo ni óḡu 'dí'bióyó ledre nées togú 'dí'bi ngíti ledre ési a simi a? 'í, éyí utúasá méngí roné kenée wá. Ni gí ro ledre bi Lomo yeme ní kenée. ¹⁶ Kpá kenée, Lomo yeme ledre go i'bí úndru zí Abarayáma kí ngúru owú gí dongará bulúnduga owú ga bi gí simi kúfú Abarayáma

ma'dáa ní. "Ngúru owú" bi Lomo uku ledre a nées ni "Kírésito." Ndaá 'bí ené Yúda e wá. ¹⁷ Ba éyí bi máili zise ówoyéme a gí simi ledre bi kóo Lomo yemeomo zí Abarayáma ní. Do kací a méngí kóo simibi míya eso, cíkérí a doa sokó (430), zí Lomo kóo i'bí lorú zí Músa. Bi kenée ní, lorú bi kóo Músa ekéomo nées, roko'bu a ndaá zía 'dí'bióyó miyéme ledre bi Lomo yeme zí Abarayáma ní wá. ¹⁸ Ndásé sómú lúyú ledre kídí, Lomo ni i'bí úndru bi ni trídri ní zise gí zía bi ndísisé 'dí'bi sílise ro lorú nda ní wá. Yí ené gí zía Lomo ma'dáa yemeomo yí ené ledre máa nées ne kú kenée. Nées sí ledre bi zía úku a zí Abarayáma gí roa ní. 'Yí bi ni 'dí'bióyó miyéme ledre 'bí Lomo nées ní ní ndaá.

¹⁹ Sara togú Lomo yeme kóo ledre go kenée ní, i'biogú nda kóo lorú zí Músa éké a gí ro 'dí? Lomo kasa kóo maláyika ené óḡu úku'bí lorú nées zí Músa éké a gí do bi zí lorú ma'dáa ndísiné 'dókó zée gí zía zée 'yíma'dí e ndísisé lúyú kací kadra za mbá. Lorú máa nées ni ndísi 'dókó zée gí ro zise ówo ma'dí ledre gí simi síndi kadra bi bulúndu Abarayáma Kírésito ni óḡu dongaráze, zía nda ndísiné 'dódo ma'dí ledre e zise ní. ²⁰ Lomo kasa ené kóo ngíti 'yí do bi kacíne idí ndéré úku ledre zí Abarayáma kídí nées yeme ledre go zía ní wá. Lomo inyí yí ené cú ne úku ledre kídí, "Abarayáma, máyéme ledre go zíyí."

²¹ Ndásé sómú lúyú ledre kídí, lorú bi Lomo i'bí zí Músa éké a ní ni nda go ne do bi kací miyéme bi ledre bi kóo Lomo yeme zí Abarayáma gí ro i'bí úndru zí kúfú 'yíma'dí e za mbá ní wá. 'í, ndaá kenée wá. Lorú nées ndaá kpá gí ro zía óto zée zise útúasáze kací komo Lomo gí ro trídri bi za fí ní wá. ²² Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Zée

3:11 3:11 Abúkúku 2:4 **3:12** 3:12 Lévi 18:5 éyí e 12:7, Dosí éyí e 13:15, Dosí éyí e 24:7

3:13 3:13 Gbre lorú 21:23 **3:16** 3:16 Dosí

'yìma'dí e za mbá, azé milákazé simi ká'dá 'bi milúyú ledre e." Nda gí zí ledre née ní, zía yéme ledre kídí, née ni yómo zée gí simi umbu 'bi lúyú ledre 'búó togú nṅunṅuzé ledre Kírésìto Yésu go.

²³ Simi bi kóo nṅunṅuzé aka ledre Kírésìto wá ní, azé kóo mbá milákazé simi ká'dá 'bi milúyú ledre e. Loru ni kóo fú lá ndìsì kú'du sílìne rozé kídí ndazé méngì lúyú ledre e wá. Omozé karaba ba gí zía bi Kírésìto ogu go, nṅunṅuzé ledre ené nda go ní. ²⁴ Loru ndìsì 'bi ené kóo 'dódo zíze lá dujú misi'di. Nda té simi bi Kírésìto ogu, zíze nṅunṅu ledre ené ní, karaba utúasázé go kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e. ²⁵ Mbófo éyì gí zía Kírésìto ogu go líkpíoyó zée gí simi ká'dá 'bi milúyú ledre e. Loru ku'du lolu sílìne rozé fú lá kídí azé 'yì lúyú ledre e wá, gí zía nṅunṅuzé ledre 'bi Kírésìto go.

Mbigí owú ga bi 'bi Lomo ní

²⁶ Lúrúsé aka, gí zía bi nṅunṅusé ledre Kírésìto Yésu go ní, útúasásé kací komo Lomo go káa do owú 'bi ené e. ²⁷ Gí zía bi kóo nṅunṅusé ledre Kírésìto ma'dáa ní, née sí ledre bi do í'bí babatíza zíse gí zía ní. Gí ro do ówo a mbá kídí ásé go mbigí 'yì ené e, ndìsìsé go méngì dujú ledre ga bi 'bi ené e ní. ²⁸ Nda gí ore, azé do komo Lomo go dujú owú 'bi ené e. Ngíti éyì ndaá lolu íri, yaá wo ba ni 'bi ené gí simi ngíti kúfú kpí, togú wo ba ni 'bi ené Yúda, ba 'bi ené gbékpí kára, togú wo ba 'bi ené ya'dá 'yì, togú 'yì bi kí ro doné togú mbú owúkúlú ní wá. Éyì ndaá lolu íri kenée wá gí zía nṅunṅusé ledre Kírésìto Yésu go, ásé go dujú éyì kíe'do simi Lomo. ²⁹ Gí zía bi nṅunṅusé ledre 'bi Kírésìto go ní, ásé nda go kpá bulúndu Abarayáma simi Lomo. Ásé ómo gí simi umbu mbá káa zí bi kóo yeme go kenée zí Abarayáma ní.

4

¹ Gí ro zíse ówoyéme ledre née bilámáne, mááyí aka úku lílì ledre zíse gí ro owú 'bi 'be. Togú 'bu a uyuomo wo ni aka lá cúku'dée, abú éyì ga bi 'bi 'bu a ní niyí tí 'bi ené yá, gí zía bi ni aka cúku'dée ní, ni aka yì ené káa zí owúkúlú ní. ² Owú née ngíti 'yì ni aka ndìsì lúru bi kací a ne, gí simi sɪndì kadra bi 'bu a yéme zí owú née útúasáne 'dí'bi 'be ní, zía nda 'dí'bi 'be.

³ Do sogo káṅgá ba odóngerì zée kenée, káa zí 'yì bi 'di'bigaganí wo m'dí'bigága ní gí ro zíse ndìsìsé méngì dujú ledre ga bi ili yée ní.

⁴ Simi bi sɪndì kadra bi kóo Lomo oto utúasá nda go ní, zí Lomo kásaogú mbigí owú 'bi ené do ndíkiogú wo káa do 'yìma'dí dongará Yúda e bi kóo Lomo i'bí loru zíye ní. ⁵ 'Bu a Lomo kasaogú wo lálaogú zée gí sí sílì loru 'bi Yúda e gí ro zíse ídize mbigí 'yì ené e. ⁶ Gí zí keyì née ní, sée mbá, ídísé ówo a kídí ásé go mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní ma'díi, gí zía kasa 'Dówúne go ógu ndìsìné simi mimbé'dezé 'dódo Lomo zíse gí ro zíse ówo wo káa do 'Buzé. ⁷ Gí zí miyéme ledre 'bi Lomo gí rozé, ndásé lolu owúkúlú e wá, ásé go owú 'bi ené e, bilámá ledre ga bi ndìsì méngì yée zí 'yì e ní, ni kpá méngì yée zíse.

Ídísé kpá fú ídì mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní

⁸ Simi bi kóo ngára ówoyémésé aka ledre gí ro mbigí Lomo wá ní, ndìsìsé aka kóo íni ini zí lomo ga bi ngára ndaní mbigí Lomo wá ní. ⁹ Bi ba ní, ówoyémésé Lomo go káa do mbigí 'Buzé, ásé zía go kí ledresé owóowó káa do mbigí owú 'bi ené e gí zía 'di'bi sée go zíne. Sara ílisé óyó sogosé zía, zíse ndá'basé méngì bicayi ledre 'bi lomo ga bi ngára ndaní mbigí Lomo wá ní gí zí 'di? ¹⁰ Ngíti géyì 'yì e ukuní zíma kídí ndá'basé yì esé go drú ndìsì méngì ondú ga bi, óto úndru míkánda éfé

kí ngíti géyì sîlì ga bì simì 'dú'du 'bì éfé ní ndá kpá kí ngíti géyì m̀ngburoko ayím̀bi ga bì kací ondú 'bì Yúda e ní. ¹¹ Éyì bì méngìsè nées oto máa go zíma ídíma kí mongú sóm̀sím̀ g̀ zí ledre bì méngìsè nées. Ngìrì m̀ngì máa g̀ zía, máílì zí mongú 'dódo ledre bì kóo má'dódo zise íri ní ndéréne gbékpìe wá.

¹² Owù 'bì Babá e, máng̀ng̀ romá zise, ídíse ótoómo ledre 'bì ndìsì óto úndru ondú bì 'bì Yúda e ní 'dá'ba, zise ídíse káa zí máa ní g̀ zía mándá 'bì amá miódóngèrì má kí ondú 'bì Yúda ga gére nées wá, mááyì nda go káa zí bì kóo ásé 'dá'dá ní. Bisinyí ledre ndaá dongaráze kése wá. ¹³ Ówosé bú bilámáne simì bì kóo máógu 'dódo bilámá ledre 'bì Kírèsìto zise íri ní, simì sanáma ndaá kóo bilámáne wá. ¹⁴ Abú miídíma bì kóo kí ndíyá dongaráse íri nées ní kóo zise mongú úzu éyì yá, zise kpá fú 'dí'bi máa simì sùmu kí s̀lìse sokó. Zise ídíse kí rokinyì g̀ romá káa zí maláyika, togú kenée wá, nda káa zí éyì bì mááyì go za cù Kírèsìto Yésu ní. ¹⁵ Máówo kóo bú bilámáne kídì simì s̀ndì kadra bì kóo nées, togú ya ídíse kóo útú ku pho'du g̀ romá, ásé kóo tí geré m̀ngì a kenée. Bì nda ba ní, éyì ndaá 'bì ené lolu kenée wá, bilámá ledre nées lelì nda g̀ zí 'dí? ¹⁶ Óyósé nda máa karaba go káa do ezeokóse ba g̀ zía bì mándìsì 'dódo m̀bigì ledre zise ní?

¹⁷ 'Yì 'dódo ledre ga gére nées oguní ndìsì úku bilámá ledre ga gére nées zise za mbá gbékpìe, iliní tí lá lóndo sée. 'Dódo ledre eyé ga gére nées ndaní eyé ma'dí 'dódo ledre e wá. Iliní tí lá g̀ do bì zise ótoómo 'dódo ledre amá, zise lánýase ro 'dódo ledre eyé. ¹⁸ Utúasá miútúasá zí m̀mbé'desé ídíne 'dága g̀ ro m̀ngì bilámá ledre e, abú simì s̀ndì kadra bì ndazé kése do bì kèrì a wá ní. ¹⁹ Owù 'bì amáa e simì Lomo, máí'bí

ándá kpá romá go zí 'do'dó g̀ ro 'dódo ándá ledre 'bì Lomo zise 'búo togú málúru kídì 'dí'bisé Kírèsìto go ngìrì do m̀mbé'desé. ²⁰ Má'dí'bi m̀mbé'demá yáa do s̀lìma g̀ rosé. Ní kóo ídí bilámáne togú azé kése ba do bì kè'do, káa bì máútúasá úku ledre zise o'buó'bu káa zí ba wá.

'Yì ga bì iliní fú lá ídí s̀lì lorù ní

²¹ Sée ga bì 'dí'bisé lorù bì Músa ekéomoní zí Yúda e ndá do s̀lìse ní, ówosé ini ledre g̀ simì a bú, uku yaá 'dí? ²² Miéké kúru Lomo uku kídì, Abarayáma ndiki kóo owù e gbre. Ngúru a mbágáa ní kára 'be. Ngúru a mbágáa ní 'bì ené g̀ 'dí sogo owúkúlú. ²³ Owù máa wo bì mbágáa ní 'bì ené g̀ 'dí sogo ní, ndikiní 'bì eyé wo kí sóm̀ ledre bì g̀ zí 'yìma'dí ní. Wo bì mbágáa ní kára 'be ní, ndikiní 'bì eyé wo g̀ zía Lomo yemene kenée.

²⁴ Kará ga bì gbre nées, Agára kí Sára, ledre ga bì g̀ royé ní 'dodoní misì'di ga bì gbre niyí miyéme ledre 'bì Lomo g̀ ro 'yì ené e ní. Miyéme ledre bì kóo Lomo i'bí zí Músa do Landa bì kí ìrìnè Sináya ní, owù ga bì 'bì Agára niyí 'bì eyé mbá káa zí 'yì ga bì niyí s̀lì lorù ní, g̀ zía mbágáye ní owúkúlú. ²⁵ Ledre g̀ ro Agára 'dodo ledre g̀ ro Landa bì kí ìrìnè Sináya ní. Landa nées ní simì kángá bì ndoloní Arábiya ní, ní cé káa zí Yerusaléma bì do sogo kángá ona ní. G̀ zía 'yì ga bì 'bì Yerusaléma ní, lorù ní ne kí roko'buné doyé. ²⁶ Sára bì ní 'bì ené kára 'be ní, ní 'bì ené go káa zí mikánda Yerusaléma bì ní ógu g̀ komo ere ní. Zée ga bì ng̀nguzé ledre Kírèsìto go ní, azé go mbá owù 'bì ené e ndazé lolu s̀lì lorù káa zí owúkúlú e wá. ²⁷ Ledre ba ní kpá miékéne simì miéké kúru Lomo kídì, "Bì eme royì mu yì kára mikoto, Ídí mu yéyèyì 'dága kí rokinyì abú ndiki eyì owù kú wá.

Áyí ndíki tú'dú owú e
rómo kára bi tonó ndíki owú e
go gi zíyí 'dá'dá ní."

²⁸ Bi ba ní owú 'bi babá e, azé go owú ga bi 'bi Lomo ní gi zía Lomo ma'dáa yeme kóo ledre née go kú kenée 'desí kpá káa zí bi kóo yeme ledre gi ro Isáka zí Sára ndíki wo zí Abarayáma ní. ²⁹ Simi bi kóo owú 'bi Abarayáma ga bi gbre née niyí aka nzéré, zí wo bi kóo mbágáa ni gi 'dí sogo owúkúlú ní, i'bí 'do'dó ro owú máa wo bi ndikiní wo kací miyéme ledre 'bi Lomo simi roko'bú 'bi 'Dówú Lomo bi mbágáa ni kára 'be ní. Ni karaba zíze kpá kenée, 'yí ga bi gi 'dí sogo ní ndişiní 'dó'do zée 'yí ga bi 'bi Kírésito ní mi'dódo. ³⁰ Owú 'bi Abarayáma ga bi gbre née, miéké kúrú Lomo uku 'bi ené gi royé yaá 'di? Miéké kúrú Lomo uku kídí, "Ídí ógóóyó kára owúkúlú née kí owú 'bi ené née gi 'be gi ona 'dá'ba. Máli zí owú gi simi kára owúkúlú née karanée ífi simi éyí sílíyí kí wotíma Isáka wá." ³¹ Gi zí kényí née ní owú 'bi babá e, máúku zíze kídí ndazé ezé owú ga bi mbágáze ni owúkúlú ní wá. Azé yí ezé gi simi kára bi ni mbigí kára 'be ní.

5

Idíze lánýá duú ro ledre 'bi Kírésito

¹ Máúku zíze owú 'bi babá e, Kírésito uyu gi ro 'dí'bióyó zée gi sí roko'bú 'bi lorú. Káa zí bi goó kenée ní, idíze lánýá duú ro ledre 'bi Yésu káa bi azé fú ídí sí lorú ke.

² Máúku zíze ma'díi, togú ótosé komosé fú lá gi ro ledre 'bi útú ngburu gi do bi zíze útúásásé kací komo Lomo káa do mbigí 'yí ené e yá, umbu bi kóo Kírésito uyu do mingbúngbu kágá gi rosé ní, moko ndaá simi a zíze wá. ³ Mááyí kpá úku ándá a zíze, togú 'yí ya née ili

útú ngburu té kí kací lorú yá, idí ndísi méngi ledre ga bi lorú uku yée ní za cé. ⁴ Sée ga bi ílisé ndísi méngi ledre duú kací lorú gi do bi zíze útúásásé kací komo Lomo káa do mbigí 'yí ené e ní, ídísé ówo a bilámáne kídí óyósé sogosé go zí Kírésito, tridri bi Lomo yemeomo gi rosé ní, ndaá lolu 'bi esé wá. ⁵ Gi zía 'bi ezé ní, 'Dówú Lomo 'dodo yeme go zíze bilámáne kídí togú sindí kadra utúásá go yá, azé útúásá ídí mbigí 'yí ga bi 'bi Lomo ní gi zía ngunzézé ledre Kírésito go. ⁶ Yí 'yí bi ngunzú ledre Kírésito Yésu go ní, togú útú go ngburu togú útú wá, née ndaá 'bi ené mongú ledre zí Lomo wá. Éyí bi ni kí ledrené owóowó ní, yí ené ledre 'bi Kírésito bi ngunzúsé, zía óto sée zíze ndísisé óto 'bú lafúse ní.*

⁷ Málúru, 'dí'bisé kóo ledre 'bi Kírésito bi 'dodoní zíze ní go kíngaya ndísi lódú a, sara ambí lóndo nda sée ne, zíze óyó sogosé zí mbigí 'dódo ledre ní? ⁸ Sómú ledre bi 'bi óyó sogo 'yí zí mbigí 'dódo ledre ní, ogú ené gi zí Lomo wá. Gi zía Lomo ma'dáa ndolo sée née gi ro zíze ngunzú ledre Kírésito. ⁹ Bisinyí 'dódo ledre ni káa zí kidri ní. Ni óto ngáká esí kíé'do zía ényené. Zí ngáká esí bi kíé'do née nda óto tú'dú lafúne e zíye ényeyé mbá. ¹⁰ Gi zía ngunzúsé ledre Ngére Yésu go, máówo bú kídí ledre bi mááyí úku a ba áse úwú a. 'Yí bi ndísi síní dosé née, karanée 'dá'dá íri Lomo ni 'dəcí ngbanga roa bisinyíne.

¹¹ Owú 'bi Babá e, idí mándísi ba kóo fú 'dódo ledre gi ro útú ngburu yá, káa bi 'yí e 'do'doní máa ba wá. Ledre bi kóo má'dódo zí 'yí e ní, ni duú wo bi kídí Yésu uyu kóo do mingbúngbu kágá gi ro 'yíma'dí e, 'yí e idíní ngunzú ledrea gi ro zíze ómoyé ní. Née éyí bi oto Yúda e zí mimbé'deyé ésíne ní. ¹² Áko, 'yí

4:30 4:30 Dosí éyí e 21:10 * **5:6** 5:6 Ónzó wo ngburu: Lomo i'bí lorú zí Abarayáma kídí togú Yúda e ndikiní mikánda owú go, owúo'do yá, idí méngi 'dící sílì ìnyì doa ota do ónzó wo ngburu gi ro zía ídine mbigí 'yí 'bi Lomo.

ga bi ndịsini sınıyi dosé kídí, útú ngburu emesá, útú ngburu emesá ní, ndaá kóo ídí zıye dıú útú ngburu née wá, 'be kóo zı Lomo í'díoyó yée gı simi bongó mií'díoyó 'dá'ba gı do bi zıye ídíákáye lá wọróye kenée.

¹³ Owú 'bi Babá e, Lomo 'di'bioyó sée gı simi kuřú lorú 'bi Yúda ga gére née go, ásé nda go kı ro dosé. Ndásé lolú 'dí'bi bilámá ledre bi Lomo mengı zıse née ndısi méngı bisinyı ledre káe gı zı 'bú ledre bi dosé ní wá. Bilámá a, ídísé óto 'bú lafúse e zıse ndısisé ınyı kasa zıye. ¹⁴ Lorú bi Músa ekéomo zıze ní mongú ledre gı simi a ni wo bi uku kídí, "Ídí óto 'bú lafúyı e káa zı bi óto 'búyı kı royı ní." ¹⁵ Togú ndısisé kpá fú kı méngı okó dengbıse yá, bilámá ledre utúasá ené lolú ídine dongarásé wá, zı moko 'bi Kırésıto úyuné gı dongarásé.

'Dówú Lomo idı sáká sée ne

¹⁶ Máuku zıse, ídísé í'bí rosé ndısi méngı dıú ledre ga bi 'Dówú Lomo ni ndısi 'dódo yée zıse ní. 'Bú ledre 'bi do sogo kángá ba ndaá lóndo sée zıse lúyú ledre wá. ¹⁷ 'Dówú Lomo nderení eyé do misi'di kıé'do kı 'bú méngı bisinyı ledre wá. 'Dówú Lomo bi simisé kpá kı 'bú méngı bisinyı ledre bi simisé ní, éyı ga bi gbre née ndısinı óró royé simisé. Gı zı káyı née ní, útúásásé ndısi méngı bilámá ledre bi ılisé ndısi méngı a ní wá. ¹⁸ Togú ndısisé méngı dıú ledre ga bi 'Dówú Lomo ni ndısi 'dódo yée zıse ní yá, moko esé ndaá lolú kı lorú bi kóo Músa eké ní wá.

¹⁹ Ga ba bisinyı ledre ga bi kı 'búne dozé ili zıze ndısi méngı yée ní, só'do ro'yı kı 'yı bi ófúsé rosé kéne wá ní, ledre ga bi ndısinı 'dí'biógu dokuwu, ledre bi 'yı e ndısinı 'dí'biógu royé do sılıye ní, ²⁰ óto úndru lomo ga bi yemenı yée kı sılı 'yı ní, ledre 'bi lóndú, kı méngı okó, bisinyı mimbé'de, mimbé'dekesı, sómú ledre bi 'yı oto

lá gı roné ní, ²¹ óto 'bú éyı 'bi lafú 'yı e, kóyó, nda kpá kı ngıti géyı bisinyı ledre ga bi niyı bo ní. Mááyı kpá úku ánda a zıse, 'yı ga bi ndısinı méngı toso ledre káa zı ga gére ní, bi ndaá gı royé dongará 'yı ga bi Kırésıto ni ídí Ngére doyé karanée ní wá.

²² Miméngı ledre 'bi 'yı ga bi kı 'Dówú Lomo simiyé ní ni káa, Niyı 'yı óto 'bú lafúye, niyı 'yı ga bi kı rokinyı 'bi Lomo do mimbé'deyé ní, niyı 'yı mimbé'de kıdrı, niyı 'yı ga bi sómú ledre eyé ni bilámáne ní. Niyı 'yı útusimi, 'yı í'bí sılı zı lafúye e, kpá 'yı ndısi méngı cóngó ledre e.

²³ Kpá 'yı ódro ndoo zı lafúye e, niyı 'yı ódó mimbé'deyé simi ledre e. 'Yı bi méngı ici sı do bilámá ledre ga gére née go mbá kenée ní, utúasá lúyú ledre zı Lomo 'déci ngbanga roa bisinyıne ní wá.

²⁴ 'Yı bi nguŋgu ledre Kırésıto Yésu go ní, ufu oyó 'bú bisinyı ledre ga bi 'bi sága ba gı doné go za mbá.

²⁵ Káa zı bi 'Dówú Lomo ni nda go simizé ní, idızé nda ndısi méngı dıú ledre ga bi 'Dówú Lomo ma'dáa ili zıze ndısi méngı yée ní. ²⁶ Ndazé ndısi mbófo rozé, zıze óto rozé rómo do lafúze e wá. Ndazé kpá ndısi óto mimbé'dezé bisinyıne ro lafúze wá.

6

Sáká lafú 'yı e simi ledre

¹ Owú 'bi Babá e, káa zı bi ásé 'bi esé go kı 'Dówú Lomo simisé ní, togú lúrúsé ngıti 'yı ni go lúyú ledre yá, ídísé ódro zıa ndoo gı ro zıse ótolúgu wo do misi'di 'bi Lomo. Simi bi ásé go kı ledre máa née kenée ní, ídísé kpá 'bá'bá rosé bilámáne káa bi ásé lúyú ledre ke.

² Ídísé ndısi sáká lafúse ga bi kı miówóowó ledre doyé ní misáká. Togú ndısisé go méngı káyı kenée, kídí ndısisé née go méngı ledre ga bi Kırésıto ili yée ní.

³ Togú 'yì ya née ni kí ledrené owóowó, tí bi ledrea ndaá 'bi ené owóowó wá ní, ndìsì née lóndo roné kí roné. ⁴ 'Yì idí lúru 'bi ené miméngì ledre ené e, togú niyí bilámáye yá, zía nda ídine kí rokinyi. Tí lá ndaá óto áse roné kí 'yì wá. ⁵ Idí kpá ndìsì méngì 'bi ené moko bi Lomo i'bí zía ní.

⁶ Togú 'yì ndìsì sáká yì do misi'di máa wo bi 'bi 'dódo ledre 'bi Lomo zíyì ní yá, idí nda 'bi eyì sáká wo kí eyì máa wo bi ni bo do sílìyì ní.

⁷ Ndásé lóndo rosé wá, gi zía 'yì utúasá ené méngì fóló ro Lomo wá. Lomo ndìsì í'bí tákpásílì zí 'yì té kací miméngì ledre ené. Lúrúsé aka lá, 'yì ó'do yáká ndìsì 'dí'bi té eyì bi o'do wo ní ndá'ba kíe 'be. ⁸ Togú 'yì ndìsì méngì bisinyí ledre gi zí 'bú bisinyí ledre ga bi doa ní yá, tákpásílì ené ni idí umbu bi ni úyu a ní. 'Yì máa wo bi ndìsì méngì dujú ledre ga bi 'Dówú Lomo ndìsì úku'í'bí yé zía ne ní yá, Lomo ni í'bí tridri bi za fí ní zía káa do tákpásílì. ⁹ Ndásé 'dó'dó kí méngì bilámá ledre zí 'yì e wá, gi ro karanée kadra bi Yésu ni ndá'baogu simi a ní, zí Lomo í'bí tákpásílì ezé tridri bi za fí ní. ¹⁰ Togú ledre ni goó bo ili sáká eyì gi zise yá, ídísé sáká a. Ídísé ndìsì méngì bilámá ledre e kenée zí 'yì e za mbá. Kíngaya zí lafúse ga bi ngununí ledre Kírésito go ní.

Odu kúrúma zise

¹¹ Ledre ba máéké máa zise, ídísé lúru lá kací sílìma ga bi máéké mingburokoné née.

¹² 'Yì ga bi ndìsiní gága sée kídí ni miútúásáne ídísé útú ngburu ní, gaganí sée née gbékpìe wá, iliní gi ro zí Yúda e ídíye kí rokinyi kíye gi zía iliní eyé do 'dó'do yé gi ro ledre Kírésito bi uyu do mingbungbu kágá ní wá. ¹³ Máúku ledre née kenée gi zía yé ga bi ndìsiní úku ledre kídí ídísé méngì ledre e kací lorú 'bi ondu ní, kuru'buyé, menginí eyé kpá wá. Iliní tí lá ídísé útú

ngburu gi ro zíye ndìsiyé mbófo royé kídí ngunusé ledre eyé go.

¹⁴ Togú lá máa Páwulo ba yá, máli amá mbófo romá gi ro eyì ga bi mándìsì méngì yé ní wá. Eyì bi mámbófo 'bi amá Lomo gi roa ní dujú Kírésito Yésu Ngére ezé bi ufuní wo do mingbungbu kágá gi ro yómo 'yima'dí e ní. Gi zí keyì née, 'bú do sogo kangá ba ndaá domá wá, kpá káa zí bi 'búma ndaá doa wá ní.

¹⁵ Utú ngburu, togú útú ngburu wá, ndaá 'bi ené kí ledrené owóowó wá. Mongú eyì bi kí ledrené owóowó ní yì ené togú Lomo oyólo'bó 'yì go mikándané gi zía ngunu ledre Yésu go ní.

¹⁶ 'Yì ga bi ngununí ledre ba go ní, Lomo idí kíye gi ro zíye ndìsiyé bilámáye bisinyí ledre nda ndíki yé wá gi zía niyì go mbigí 'yì ené e.

¹⁷ Máúku zise tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, 'yì ndaá lolu fú lá ndìsì 'dó'do máa gi zí ledre ga bi mándìsì 'dódo yé ní wá. Ambá mbiṛi ga bi romá ba 'dodoní go kídí mááyí mbigí 'yì 'bi Ngére Yésu.

¹⁸ Owú 'bi Babá e, Kírésito Yésu Ngére ezé idí méngì bilámá ledre zise gi do bi zise ndìsísé bilámáse. Idí kenée.

**Wáraga bi Páwulo eké
zí 'yì ga bi simi
Éfeso
ní
Ledre gi ro búkú bi
Éfeso ní**

Éfeso ni kóo ngúru mongú gara simi bi káṅgá bi karaba ndìṣìní ndólo a Táki ní mi'dí gólú. Simi Moko 'bi 'Yimikása e kápita 19 Páwulo ndìṣì kóo íri simibi ota ndìṣì 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yì e íri. Zí 'yì ga bi simi gara ore kí yée ga bi simi ngíti géyì bi ga bi gbóo gbóo ore mbá ṅṅṅu ledre 'bi Kírésìto. Nda gi do kací a nées simi bi otoní Páwulo simi sígìní simi Róma ní, zía eké ledre ba zíye kídí Lomo yeme ne gi ro zíye ṅṅṅu ledre ené gi ro zíye ówo a kídí Kírésìto ni ne Ngére do éyì ga bi do sogo káṅgá ba kí yée ga bi komo ere ní za mbá.

Simi kápita 1-3 Páwulo uku yeme kídí Lomo yeme ledre ne gi ro zí Kírésìto ógú úyuné simi lúyú ledre eyé gi ro zíye ómoyé simi miúrúye ndro kí Yésu simi bi ni úrú gi simi umbu ní. Nda simi kápita 4-6 uku ledre zí 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní idíní ndìṣì bilámáne tí káa zí 'yì ga bi ṅṅṅuní ledre kírésìto ndìṣìní ndìṣì ní.

¹ Maa Páwulo bi Lomo gelé maa káa do 'yimikása 'bi Kírésìto Yésu ní.

Máéké ledre ba maa zise 'yì ga bi 'bi Lomo bi ṅṅṅusé ledre 'bi Kírésìto áse simi gara bi Éfeso ní.

² 'Buzé Lomo kí Kírésìto Yésu Ngére ezé, idíní ówo ledre kíse, zíye méngì bilámá ledre zise gi do bi zise ndìṣìsé bilámáse.

Úndru bi gi komo ere ní

³ Idízé í'bí mbófo éyì zí Lomo bi 'Bú Kírésìto Yésu Ngére ezé ní, gi zía í'bí úndru bi gi komo ere ní go mbá

zíze, gi zía azé 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní. ⁴ Wo Lomo, uku kóo go 'desì zí Kírésìto idí gelé zée zíne, zíze idíze drá do komoné lúyú ledre ndaá rozé wá, gi zía bi oto 'búze go ní. Yeme kóo ledre nées go 'desì simi bi kóo otoogu aka do sogo káṅgá ba wá ní. ⁵ Ledre bi kóo yeme gi ro zíze idíze káa do owú 'bi enée kpurú gi simi umbu bi Kírésìto Yésu uyu gi rozé ní, oyólo'bó ené e wá, ni kóo kí mongú rokinyi gi roa.

⁶ Idízé í'bí mbófo zí Lomo gi zí bilámá ledre bi méngì wo zíze, gi zía ṅṅṅuzé ledre owú 'bi ené bi 'búa ofu doa go ní go. ⁷ Kírésìto í'bí roné úyuné gi rozé gi ro zí Lomo líkpí zée gi do ká'dá 'bi lúyú ledre gi zía ootomo ledre go zíze, gi zí bilámá mimbé'dea bi rozé ní. ⁸ Lomo méngì ledre nées kenée gi ro zíze ówo a kídí nées otoofu 'búze go, nées ni kpá 'yì í'bí ówo ledre gi ro ledre e mbá zíze. ⁹ Miyéme ledre 'bi Lomo bi ni miótoécíné gi zíze ní, 'dodo go zíze. Lomo ma'dáa ni kí rokinyi zía kása ógú Yésu méngì ledre bi kóo otoeci wo nées. ¹⁰ Ba miyéme ledre ma'dáa. Togú síndì kadra utúasá go kací komo Lomo yá, zí Kírésìto idíne Ngére do éyì e mbá, yée ga bi komo ere kí yée ga bi do sogo káṅgá ní.

¹¹ Lomo gelé kóo zée Yúda e go 'desì káa do 'yì ené e gi zía azé go kíe'do kí Kírésìto. Éyì bi Lomo yeme go ní, ni tí méngì a. ¹² Gi zí keyì nées, ni miútúásáne zí 'yì e í'bí mbófo éyì zí Lomo, gi zía ṅṅṅu utuzé ledre Kírésìto ze gi zí ngíti géyì 'yì e mbá. ¹³ Bi ba ní, sée ga bi ngára ndásé Yúda e wá ní, úwúsé ma'díi ledre go kí mbílise, kídí Lomo yomo sée go. Gi zía bi ṅṅṅusé bilámá ledre 'bi Kírésìto go ní, zí Lomo kása 'Dówúne ógú ndìṣìné simisé káa zí bi uku ní, gi ro do ówo a kídí áse go 'yì ené e za fí. ¹⁴ 'Dówú Lomo bi kasa simizé ní, 'dodo go kídí bilámá ledre ga bi yeme yée ní ni méngì yée zíze za mbá. Gi zí keyì nées, idízé

ndịsị kófó irĩa kpá kí óto úndru a.

Páwulo iní iní zí Lomo

¹⁵ Máúwú go kídí nḡnḡgusé ledre Ngére Yésu go, ndịsịsé kpá go óto 'bú lafúse 'yị ga bi 'bi Kírésìto ní. ¹⁶ Gị zí kényi nées, kací kadra mbá zíma ndịsímá í'bí mbófo éyị zí Lomo gị rosé simi bi mááyí go ndịsị iní iní zía ní. ¹⁷ Mándịsị iní iní zí 'Buzé Lomo bi kí roko'buné, bi kpá 'Bú Kírésìto Yésu Ngére ezé ní, idí í'bí komokenzi bi gị komo ere ní zise gị ro zise ówoyéme ledre ené kíe. ¹⁸ Mándịsị kpá iní iní zía, idí líkpí mbotu mimbé'desé gị ro zise ówo a kídí rokinyi bi yemeomo gị rosé kí ngiti géyị lafúse ní, ni kí ledrené owóowó. Ídísé ówo a kídí í'bí mongú úndru go zise 'yị ené e. ¹⁹ Ídísé kpá ówo a kídí Lomo í'bí mongú roko'bú go zise ga bi nḡnḡguzé ledre Kírésìto go ní. ²⁰ Nées roko'bú bi kóo uru Kírésìto kíe, zía 'dí'bióto wo zíye ndịsiyé kéne do bi bi kí ledrené owóowó bi komo ere ní. ²¹ Lomo í'bí roko'bú go zí Kírésìto ídine Ngére do 'yị ga bi kí roko'bú zíye kpá kí ngiti géyị éyị ga bi komo ere kí roko'bú zíye ní mbá. Ni Ngére do éyị tridri e do sogo kángá za mbá, yée ga bi niyí go bo kpá kí yée ga bi niyí idí karanée ní. ²² Ma'dii, Kírésìto ni go Ngére do éyị e za mbá. Ni kpá Ngére do 'yị ga bi nḡnḡguní ledre ené go ní. ²³ 'Yị ga bi nḡnḡguní ledre Kírésìto go ní, niyí go kuru'bú Kírésìto ma'dáa. Zía ndịsíné kéye ndro komo ere kpá do sogo kángá ndịsị í'bí roko'bú zíye gị ro ledre e za mbá.

2

Lomo í'bí tridri go zize

¹ Ásé kóo go mbá umbusé gị zí lúyú ledre esé zí Lomo. ² Ndịsịsé yí esé kóo méngi mbá ledre 'bi 'yị 'bi do sogo kángá e, zise ndịsịsé óto úndru Satána bi ni ngére 'bi bicayi lomo e bi kí roko'buné do 'yị ga bi nḡnḡguní ledre 'bi Lomo wá ní.

³ Azé kóo kpá kenée, ndịsizé kóo méngi mbá ledre ga bi rozé kí somú ledre ezé iliní yée ní. Otozé kóo mimbé'de Lomo go esíne rozé. Ayí kóo go í'bí 'do'dó rozé káa zí 'bi 'yị ga bi kóo nḡnḡguní ledre ené wá ní. ⁴ Nda lá gị zía bi 'búze ni doa kóngaya ní, zía ndịsíné ówo ledre kize. ⁵ Abú uyuzé kóo go gị zí lúyú ledre ezé yá, bi nda ba ní, gị zía bi azé go 'yị ga bi 'bi Kírésìto ní, Lomo í'bí tridri go zize simi bi kóo uru Kírésìto gị simi umbu ní. Yomo zée gị zí bilámá mimbé'dea bi rozé ní. ⁶ Gị zía bi uru kotru zée gị simi umbu ndro kí Kírésìto ní, í'bí bi ndịsị go zize cigi Kírésìto Yésu komo ere 'dága. ⁷ Lomo oto ledre née zía méngi roné kenée, gị ro 'dódo a kídí née idri mimbé'dené go rozé. Owo ledre kize kenée née, gị zía bi Kírésìto Yésu uyu gị rozé ní. ⁸ Máúku zise, Lomo yomo ené sée née gị zí bilámá miméngi ledre esé wá, yí ené tákpásílí gị zía kí bilámá mimbé'dea bi rosé gị zía bi nḡnḡgusé ledre ené ní. ⁹ Ómo bi omozé gị simi umbu née ndaá 'bi ené gị zí bilámá miméngi ledre ezé wá, gị zí kényi nées ní, sị ledre bi zí 'yị mbófo roné ní ndaá. ¹⁰ Zée 'yị ga bi 'bi Kírésìto Yésu ní, Lomo otú zée zía í'bí moko ené ga bi ili zize méngi yée ní mbá zize. Yemeomo kóo ledre máa ga gére née go kú 'desị.

Kírésìto kotru zée go

¹¹ Sée ga bi ngára ndásé Yúda e wá ní, ledre mindịsịsé ga bi kóo 'dá'dá ní ndaá ligi sée wá. Yúda e ndịsíní kóo lúru cáyi sée ga bi útúsé nḡburu káa zí 'bi eyé wá ní. Ídísé ówo a kídí útú nḡburu utúasá ené í'bí tridri zí 'yị wá. ¹² Ga kóo 'desị ní, ówosé aka esé kóo ledre 'bi Kírésìto wá. Lomo gelé ené aka kóo sée zía óto sée dongará 'yị ené e Isiréle e kpá wá. Ówosé aka esé ledre bi kóo Lomo yeme kí 'yị ené e ní wá. Éyị bi zise óto komosé gị ro a ní ndaá gị zía

ówosé aka esé Lomo wá. ¹³ Bi nda ba ní, Lomo 'di'biogu sée go truú roné gi zía bi Kírésito Yésu uyu kóo gi ro yómo sée ní.

¹⁴ Karaba ní, Yúda e kí 'yi ga bi ndaní Yúda e wá ní ndaní lolu mingúngúcuwa wá, niyí nda go duú 'yi e kié'do, gi zía Kírésito yeme ledre bi kóo dongaráye ní go gi ro zí mimbé'de kési bi kóo dongaráye ní úkúne. ¹⁵ Kírésito uyu gi ro zí lorú 'bi ondú 'bi Yúda e bi kóo Músa eké ní úkúne 'dá'ba, gi ro zí Yúda e kí 'yi ga bi ndaní Yúda e wá ní ídiye kié'do zí mindísiyé ídine bilámáne.

¹⁶ Umbu bi Kírésito uyu wo do mingbúngbu kágá ní 'di'bioyó sógó ro bi kóo do ngára Yúda e kí 'yi ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní go, gi zía niyí go 'yi e kié'do kó'dú Lomo. 'Di'biogu kpá bikidrí go dongaráze 'yima'dí e kí Lomo. ¹⁷ Kírésito ogu úku bilámá ledre 'bi bikidrí zí Yúda ga bi kóo owoní ledre 'bi Lomo go ní kpá zise 'yi ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní bi ówosé aka ledre 'bi Lomo wá ní. ¹⁸ Gi zí umbu bi Kírésito uyu ní, 'Dówú Lomo oto zée go zize ídize duú 'yi e kié'do kó'dú 'Buzé Lomo.

¹⁹ Sée 'yi ga bi ngára ndásé Yúda e wá ní, ndásé lolu fú lá 'yi lóngó e wá, áse go kié'do kí 'yi ga bi ngunúní ledre 'bi Lomo go ní, áse go mbigí 'yi 'bi Lomo. ²⁰ Áse káa zí 'dici bi 'yimikása e kí nébi e o'bóní ye ní, Kírésito Yésu ni nda 'bi ené káa zí cóngó tutú bi o'bóní 'dici máa néesé doa ní. ²¹ Kírésito ma'dáa i'bi roko'bu ne zí 'dici máa néesé ídine ríngí mbigí 'Dici 'bi Lomo. ²² Sée 'yi ga bi ngára ndásé Yúda e wá ní, áse go ndro kí Yúda ga bi ngunúní ledre 'bi Kírésito go ní, gi zía Kírésito yeme sée go gi ro zí 'Dówú Lomo ndísiné simisé.

3

Moko bi Lomo i'bi zí Páwulo méngi a ní

¹ Máa Páwulo, mááyí simi sígini ba gi zía bi mándisi úku bilámá

ledre 'bi Kírésito Yésu zise ga bi ndásé Yúda e wá ní.

² Úwúsé kóo go bilámáne kídí Lomo i'bi moko néesé ne do sílima gi ro zíma ndísimá úku bilámá ledre bi yeme gi rosé ní zise ga bi ngára ndásé Yúda e wá ní, gi zía oto 'búze go kíngaya. ³ Káa zí bi máúku 'dá'dá ní, Lomo 'dodo ledre bi kóo ni miótoécine 'desí ní go zíma. ⁴ Simi bi áse ólo ledre bi máéké zise ba ní, áse ówo a kídí, máówoyeme ledre bi ni miótoécine gi ro Kírésito ní go. ⁵ Ledre bi kóo Lomo otoeci néesé 'dodo aka ené kóo zí 'yi e wá, gi simi sindí kadra máa 'bi ezé ba ní, zí 'Dówú Lomo úku 'dodo a zí 'yimikása ené e kí nébi e. ⁶ Ba ledre bi kóo Lomo otoeci ní. Úndru 'bi Lomo ni go zí 'yi e mbá, zí Yúda e kpá kí 'yi ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní. Bilámá ledre bi gi ro Kírésito Yésu ní, ogu go zí Yúda e kí 'yi ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní mbá.

⁷ Lomo i'bi moko néesé zíma gi zí bilámá mimbé'dea bi romá ní. Zía i'bi roko'bu zíma ndísimá úku bilámá ledre ené kie zí 'yi e.

⁸ Mándá 'bi amá kí ledremá owóowó káa zí 'bi ngiti géyi 'yi ga bi 'bi Lomo kí ledreyé owóowó ní wá. Abú kenée ndotó, zía ówo ledre kíma, zía kása máa ndéré úku bilámá ledre ené zí 'yi ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní kídí, togú ngunúní ledre

Kírésito go yá, niyí ídí kí úndru bi ukú wá ní. ⁹ Lomo bi 'yi ótoogu éyi e mbá ní, kasa máa ne ndéré úku 'dodo miyeme ledre bi kóo néesé otoeci gi zí 'yi e ní, gi ro zíye ówo a.

¹⁰ Lomo mengi ledre néesé kenée, gi ro zí maláyika e kí bicayi lomo e ówo a kídí Lomo ni mongú 'yi ówo ledre kíngaya, gi zía 'yi ené e niyí go éyi kié'do. ¹¹ Lomo yeme kóo ledre néesé go kenée kú 'desí. Zí Kírésito Yésu bi ni Ngére ezé ní ógu úyuné gi

ro zí ledre néesé méngi roné. ¹² Gi zía bi ngunuguzé ledre Kírésito go ní, azé kéne go ndro kié'do, utúasázé go ógu kó'dú Lomo kí rokinyi, ngiri

ndaá lolu rozé wá. ¹³ Bi ndaá sínýi rosé gi zía bi ndisíní 'dó'do máa yáa ba gi zía bi mándisí úku bilámá ledre 'bì Lomo zise ní wá. 'Do'dó nées ni 'dí'biogú zise bilámá ledre.

Páwulo ini ini gi ro 'yi ga bi 'bi Kírésito ní

¹⁴ Gi zí kényi nées, zíma ndisímá ini ini zí 'Buzé Lomo, ¹⁵ gi zía i'bí tridri ne zí éyí ga bi komo ere kí yée ga bi do sogo kángá ona ní. ¹⁶ Lomo ni kí tú'dú éyí e zíne gi ro sáká zée kíe. Máini ini zía, 'Dówú idí i'bí roko'bu zise, gi ro zise idise kí roko'busé kíngaya. ¹⁷ Kací kadra mbá, Kírésito idí idí simi yana mimbé'desé gi zía ngungusé ledre ené go. Idisé óto 'bú lafúse kíngaya gi ro zise idise kí roko'busé. ¹⁸ Sée 'yi ga bi 'bi Kírésito ní kí lafúse e za mbá, Lomo idí sáká sée zise ówo a kídí ma'díi Kírésito oto 'búse go kíngaya. ¹⁹ Idisé ówo a kídí Kírésito oto 'búse go za kíngaya abú bi ni miórúné gi ro do ówoónzó a. Máini ini zía, idí ndisí simisé, gi ro zí miméngi ledre esé idíye káa zí 'bi ené ní.

²⁰ Lomo ni kí roko'buné kíngaya gi ro méngi ledre e kíe zise rómo do éyí ga bi zée kí ówo ledre ezé azé ndú'yú wo gi royé ní. Ni nzíyiné gi ro méngi ledre e zise kí roko'buné máa nées. ²¹ Kírésito Yésu kí 'yi ené e mbá, idíní ndisí i'bí mbófo éyí zía odu a ndaá idí wá. Idí kenée.

4

Idisé idí kíe'do simi Kírésito

¹ Máa Páwulo, mááyí simi siginí ba gi zía bi mándisí úku bilámá ledre 'bì Ngére Yésu ní. Máúku zise mindisísé kí miméngi ledre esé e mbá idíní idí tí 'bi 'yi ga bi Lomo gelé yée go káa do mbigí 'yi ené e ní. ² Kací kadra mbá, idisé 'búó'bu rosé m'buó'bu, idisé idí ndoo. Idisé idí 'yi útusimi zí lafúse gi zía 'búye ni dosé. ³ Zise ódó rosé kí lafúse káa do éyí kíe'do. 'Dówú Lomo idí

kótru sée gi ro zí mimbé'desé idíne kíe'do gi do bi zí mindisísé idíne simi bikidri. ⁴ Azé go éyí kíe'do, 'Dówú Lomo bi simizé ní ni kpá duú kíe'do. Lomo ndolo zée duú gi ro bilámá éyí kíe'do bi ndisizé óto komozé gi roa ní. ⁵ Ngére ezé ni duú kíe'do bi ni Kírésito ní, zise ngungu duú ledrea, do bábátizí zée kpá duú kí babatiza bi kíe'do ní. ⁶ Lomo ni duú kíe'do kpá 'Bu 'yi e za mbá. Ni ne do 'yi e kpá za mbá, ndisí sáká zée ne zise ndisí tórozé ngbúo gi zía ndisí ndisí simizé.

⁷ Kírésito kací miyéme ledre ené zise, i'bí úndru ledre e zise go mbá mingungúcuá. ⁸ Nées si ledre bi ni miékéne gi zía simi miéké kúrú Lomo kídí,

"Simi bi kóo inyí ndá'bané komo ere ní,

'dodo aka kóo kí kídí nées romo komo ezeokóne e go.

Zía nda ífi báyi úndru zí 'yi ené e."

⁹ Ledre bi yaá, "Inyí ndá'bané komo ere ní," ledre gi simi a kídí ogú aka kóo nde do sogo kángá ona kí. ¹⁰ Kírésito kóo ogú nde do sogo kángá ní, nda'balugu roné 'dága komo ere. Roko'buá ni do éyí ga bi komo ere kí do sogo kángá ní mbá.

¹¹ I'bí bayi moko e ne zise. Oto ngíti géyi 'yi e káa do 'yimikása ené e. Zía óto ngíti géyi káa do nébi e. Zía óto ngíti géyi káa do 'yi ndéré kí úku bilámá ledre ené zí 'yi e. Ngíti géyi 'bi eyé pásita e. Zía óto ngíti géyi káa 'yi 'dodo ledre e.

¹² Kírésito ifi bayi moko zí 'yi ga gére nées kenée gi ro zíye sáká 'yi ga bi ngunguní ledre ené go ní zíye idíye kí roko'buyé gi ro zíye ndisíyé méngi moko ené do tóroyé ngbúo simi ngungu ledre eyé. ¹³ Ledre nées ni idí fú kenée 'búo togú zée 'yi ga bi 'bi Kírésito ní mbá, azé go kíe'do simi ledre ené bi ngunguzé ní, zise ówoyéme wo káa do mbigí Owú 'bi Lomo zí ledre ené ndisí ngbóro tátá

roné simizé yá, azé útúásá ídíze káa zía ní.

¹⁴ Nda gi ore, 'yì ɾanga e utúasání lolu lóndo zée káa zí mìnzeré owú ga bì ɳgunɳuní 'bì eyé tí lá ledre máa wo bì ukuní go zíye ní wá.

¹⁵ Ambá ledre ezé ídí ídí 'dódo ma'díi ledre 'bì Lomo zí 'yì e, zíze ndíszé kí óto 'búye. Gi ro zíze ndísi útúásáze kací kadra mbá, tí káa do mbigí 'yì ga bì 'bì Kírésito bì nì mandá ezé ní. ¹⁶ Gi zía tokozé rozé go mbá roa, nì nda 'bì ené zíze go káa zí do ní. Ndísi í'bì roko'bù ne zíze, zíze ìnyízé mbá ndísi méngì moko ené kíe do bilámá misi'diné.

Míméngì ledre esé ídí nda mu ídí míkándané

¹⁷ Kí roko'bù bì Ngére Yésu i'bì zíma ní, máúku zíze ndásé lolu fú lá ndísi lúyú ledre káa zí 'yì ga bì owoní aka ledre 'bì Lomo wá ní wá, gi zía sómù ledre eyé toro yeme aka roné wá. ¹⁸ Owoní eyé dongará bilámá ledre kí bisinyí ledre wá, míkanda ledre bì Lomo i'biogú zíye ba owoní aka eyé e wá. Iliní eyé kpá do 'dódo míkanda ledre zíye wá. ¹⁹ Otoní nda yì eyé somù ledre eyé go mbá ndísi méngì òdù ledre ga bì royé ili ní.

²⁰ Ledre 'bì Kírésito bì 'dodoní zíze ní ndaá 'bì ené ledre máa wo née wá. ²¹ Úwúsé kóo ledre Yésu go, 'dodoní zíze tí ma'díi bì gi do bì a ní ²² 'Dodoní kóo zíze kídí ledre ga bì kóo ndíszé méngì yée simi bì kóo ɳgúnɳusé aka ledre Kírésito wá ní, ídíse ótoómo yée mbá 'dá'ba gi zía, niyí lóndo sée zíye 'dí'biogú zíze umbu. ²³ Misómù ledre esé kí míméngì ledre esé ídí nda mu ídí mbá míkándané. ²⁴ Káa zí bì áse nda go míkanda 'yì e ní, ledre ga bì za mbá áse ndísi méngì yée ní, idíní ídí kpá za mbá míkandayé gi ro zíze ídíse mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní lúyú ledre ndaá lolu rosé wá.

²⁵ Ndazé lolu ídí fú 'yì ɾanga e wá, idíze ndísi úku òdù ma'díi ledre zí

lafúze 'yì ga bì 'bì Kírésito ní gi zía azé go òdù 'yì e kíe'do. ²⁶ "Simikesì eyì ndaá óto yì zíyì lúyú ledre wá." Ndá ndísiútú kadra kí simikesì do mimbé'deyì wá. ²⁷ Ndá ótoómo misi'di zí ngére 'bì bicayi lomo e wá. ²⁸ Yì bì áyí 'yì ugu ní, ídí ótoómo kí ugu ugu, zíyì ndá'bayì méngì moko gi ro zí eyì idíne zíyì, zíyì ndísiyì sáká 'yì lerì e.

²⁹ Ídíse ótoómo tara sinyí 'dá'ba, ódro ga bì gi tarasé ní idíní ídí mbá bilámáye gi ro zíye ndísiyè sáká 'yì e. ³⁰ Bi nda ndísi sinyí ro 'Dówù Lomo gi zí míméngì ledre esé wá, gi zía 'Dówù Lomo bì simiyì née 'dodo go kídí karanée kadra 'dècì ngbanga, Lomo nì yómo sée. ³¹ Ídíse ótoómo rará, kí bisinyí mimbé'de, kí ndísi gbúrógbó do lafú'yì e, kí 'dewe ledre zí lafú'yì e, kí mimbé'de kèsì ro lafú'yì e, kí lìkpì, kí sógó lafúse mbá 'dá'ba. ³² Ídíse ídí 'yì sáká lafúse e, 'yì méngì bilámá ledre zí 'yì e, zíse kí ótoómo ledre zí yée ga bì méngì ní sée bisinyíne ní, zíse ndíszé ótoómo ledre zí 'yì e káa zí bì Lomo otoómo ledre zíse ní, gi zía bì ɳgúnɳusé ledre Kírésito ní.

5

¹ Káa zí bì áse go owú ga bì 'bì Lomo ní, ídíse 'dí'bi míméngì ledre ga bì 'bì Lomo ní. ² Zíse ndíszé óto 'bú lafúse e káa zí bì Kírésito oto 'búze zía í'bì roné zí umbu do úyuné káa do 'dáná eyì gi ro zí Lomo idíne kí rokinyi zía ótoómo lúyú ledre ezé e ní.

³ Káa zí bì goó kenée ní, ídíse ótoómo ledre 'bì só'do ro'yì kí 'yì ga bì ófúsé rosé kéye wá ní 'dá'ba. Ídíse kpá ótoómo míméngì ledre ga bì ngára ndaní bilámáye wá ní, kpá kí mongú mimbé'de mbá 'dá'ba, gi zía áse go mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní. ⁴ Gba toso ódro ga bì ndísi 'dí'biogú dokuwu ní, kí lìkpì ledre cayi ga bì ngára utúasá sáká 'yì e wá

ní, ídísé ótoómo yée za mbá 'dá'ba. Ni miútúásáne zise ndìsìsè mbófo Lomo. ⁵ 'Yì mongú mimbé'de ndìsì óto mimbé'dené mbá ro éyì ga ili yée ní. Ówo yémesé bú bilámáne kídí 'yì ga bì ndìsìní méngì toso ledre káa zì ga gére ní, utúasání ndìsì kótrù royé kí Kírèsìto kpá kí Lomo do bi kíé'do wá. Gì zía 'yì mongú mimbé'de ni yì ené káa zì 'yì bì óto úndru bicayi lomo ní. ⁶ 'Yì ga bì ndìsìní méngì bisinyí ledre káa zì ga gére nées, ndaní lóndo sée zise 'dí'bi ledre eyé ga gére nées wá. Mimbé'de Lomo ndìsì ésì ro 'yì ga bì káa zì ga gére nées miésì. ⁷ 'Yì káa zì ga gére nées, ndásé óto ezegámá kéye wá.

⁸ Ga kóo 'desì ní, ndìsìsè kóo méngì ledre e simi mìtùlurù káa zì 'yì ga bì owoní ledre 'bì Ngére Yésù wá ní. Bì nda ba ní, ásé go mikándasé káa zì 'yì ga bì ndìsìní ndìsì simi bimióngó ní. Gì zía ngúngusé ledre ené go. Miméngì ledre esé idí idí káa do bimióngó zì 'yì e. ⁹ Bilámá miméngì ledre esé ni 'dódo ma'díi ledre bì zì 'yì e méngì a ní. ¹⁰ Ídísé ndìsì méngì dùú éyì ga bì Ngére Yésù ili yée ní. ¹¹ Ndásé ndìsì méngì ledre káa zì 'bì 'yì ga bì ndìsìní ndìsì simi mìtùlurù ní wá. Ídísé úku a fúó kídí ga gére nées bisinyí miméngì ledre e. ¹² Abú ni komokenyí do ndìsì úkuógù ledre 'bì 'yì ga bì owoní Lomo wá ndìsìní méngì yée simi mìtùlurù ní. ¹³ Simi bì uku lokoní yée go ní, zì 'yì e ówo a mbá kídí nées lúyú ledre. ¹⁴ Ma'díi ledre 'bì Lomo ni káa zì bimióngó ní. Ndìsì 'dódo ógù lúyú ledre sága, káa zì bì ukuní simi ke'bì simi miéké kúrú Lomo ní kídí,
 "Sée ga bì simi 'bí ní, úrusé mu,
 ìnyìógusé mu gì simi umbu,
 gì ro zì Kírèsìto í'bì bimióngó
 mimbé'desé."

¹⁵ Miméngì ledre esé idí idí 'bì 'yì ga bì owoní ledre bú ní, ndásé idí káa zì 'yì ga bì owoní ledre wá ní wá. ¹⁶ Togú bifúó ni go bo gì

ro méngì bilámá ledre yá, ídísé mu méngì a gì zía ambá 'yì e ndìsìní nda go méngì bisinyí ledre. ¹⁷ Ídísé idí 'yì komokenzì e, zise ówo éyì bì Ngére Yésù ili zise méngì a ní, zise méngì wo. ¹⁸ Ndá éwé le'yì wá, káa bì roko'bua ni ála'dùtù doyì. 'Dówù Lomo idí ála'dùtù doyì ne gì ro zíyì ndìsì méngì bilámá ledre. ¹⁹ Togú ndíkísé go kí lafúse yá, ódro ga bì niyí ndìsì ólúógù gì tarasé ní idíní idí bikinyiyé, ke'bì ga bì Dawídi ekéní yée ní, kpá kí ngiti géyì ke'bì ga bì 'bì mbófo Lomo ní, nda kí yée ga bì 'Dówù Lomo ukui'bì yée do mimbé'desé ní ídísé úku yée zì Ngére Yésù. ²⁰ Kací kadra mbá, ídísé ndìsì í'bì mbofo éyì zì 'Buzé Lomo gì ro ledre e mbá kí ìrì Ngére ezé Kírèsìto Yésù.

Kará e kí Ya'dá 'bì eyé e

²¹ Ídísé óto ledre lafúse owóowó rómo gì dosé gì zía bì ndìsìsè óto úndru Kírèsìto ní.

²² Kára idí óto ledre o'do 'bì ené owóowó káa zì bì ndìsì óto ledre Ngére Yésù owóowó ní. ²³ Gì zía lorù 'bì ledre e mbá ndìsì ólúógù gì zì o'do 'bì ené, káa zì bì lorù ndìsì ólúógù zize gì zì Kírèsìto bì yomo zée ní. ²⁴ Káa zì goó bì kenée ní, kará e idíní óto ledre ya'dá 'bì eyé e zíye owóowó káa zì bì 'yì ga bì 'bì Kírèsìto otoní ledre Kírèsìto zíye owóowó ní.

²⁵ Ya'dá e, ídísé óto 'bù me'besé e dosé kíngaya káa zì bì Kírèsìto oto 'búze, zée ga bì ngúnguzé ledre ené go ní. Zía í'bì roné úyuné gì rozé, ²⁶ gì ro zize idízé mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní, lúyú ledre ndaá lolù rozé wá gì zía bì ngúnguzé ledre Kírèsìto go, zía go lúguráyi zée drá káa zì 'yì bì ndugú mindúgú ní. ²⁷ Kírèsìto méngì ledre nées kenée gì ro zíne 'dí'biógù zée zíne káa do mbigí 'yì ené e, ngiti owù lúyú ledre ndaá rozé wá. ²⁸ Kpá kenée, ya'dá e idíní óto 'bù me'beyé e káa zì bì ndìsìní óto 'búye kí royé ní. 'Yì bì ndìsì

óto 'bú me'bené ní, ndịsị nées go óto 'búne kí roné. ²⁹ 'Yi bì sogó roné bú ní ndaá. Ndịsị ánu éyí, zía ndịsịné kí lúru bì kací kuru'buné káa zí bì Kírésìto ndịsị lúru bì kacíze ní, ³⁰ gí zía azé go kuru'bua. ³¹ Née sị ledre bì ni gí zía miékéne simi miéké kúru Lomo ní kídí, "O'do ni ótoómo 'buné kí mbágáne zía ófú kára zíye óto 'be 'bì eyé gí zía niyí goó éyí kíé'do." ³² Née lili ledre bì o'bu mió'bu ní, née lili ledre gí ro Kírésìto kí 'yi ené e. ³³ Káa zí bì goó kenée ní, o'do idí óto 'bú me'bené káa zí bì óto 'búne kí roné ní. Kára idí óto úndru o'do 'bì ené.

6

Owú e kí 'yi ndiki yée

¹ Owú e, ídísé úwú kúru 'yi ndiki sée. Née ledre bì ili zí owú ga bì ngununí ledre Ngére Yésu go zíye ndịsịyé méngi a ní. ² Ba mizefi lorú bì Lomo uku ledre a kídí née í'bí úndru zí 'yi e gí roa ní. Uku kídí, "Ídì óto úndru 'buyí kí mbágáyí, ³ gí ro zí mindịsịyí ídine bilámáne, zíyí lú'buyí milú'bú do sogo kángá ba." ⁴ Sée 'bumiowú e kí mbamiowú e, ndásé ndịsị méngi owú 'bì esé e bisinyíne zí mimbé'deyé ndịsị ésíne wá. Ídísé 'dódo bilámá ledre zíye gí ro zíye ngunu ledre Ngére Yésu.

Owúkúlú e kí mingburoko 'yi eyé e

⁵ Owúkúlú e, ídísé úwú kúru mingburoko 'yi esé e, zise ndịsịsé óto úndruyé kí mimbé'desé kíé'do káa zí ótosé née úndru Kírésìto ní. ⁶ Ndásé ndịsị méngi moko kí roko'buné lá gí zí komoyé gí ro zíye ídiye kí rokinyi wá. Ídísé méngi moko kí mimbé'desé mbá gí zía ndịsịsé méngi moko née zí Kírésìto, née éyí bì Lomo iline kenée ní. ⁷ Ídì méngi moko eyí kí 'bú ne kpa kí rokinyi gí zía méngi moko née zí Ngére Yésu nda 'bì ené duú zí 'yima'dí wá. ⁸ Ídísé ówo a kídí

Ngére Yésu ndịsị í'bí tákpásílí zí 'yi bì ndịsị méngi moko kí 'búne ní. Togú 'yi née ni owúkúlú togú ni 'yi bì kí ro doné ní.

⁹ Kpá kenée, sée mingburoko 'yi e ídísé méngi owúkúlú esé e bilámáne, ndásé esí ngiri simiyé wá, gí zía ásé kéye mbá owúkúlú 'bì Mongú 'yi esé bì ni komo ere ní. 'Yima'dí e niyí zía kí ledreyé mbá owóowó.

Okó kí Satána

¹⁰ Odu ledre, káa zí bì ásé 'yi ga bì 'bì Kírésìto Ngére ezé ní, idí í'bí roko'bu zise gí ro zise ndịsị tórosé ngbúó. ¹¹ Bilámá ledre ga bì Lomo i'bí yée zise ní, ídísé únzu yée káa do éyí sílì ya'dá e gí ro zise ícì okó káe ro mani ga bì 'bì ngére 'bì bicayi lomo e ní. ¹² Okó bì ndịsịzé ícì a née nda kí lafúze 'yima'dí e wá. Ndịsịzé ícì okó kí Satána kí 'yi ené e ga bì i'bí roko'bu zíye, zíye ídiye do bì e za mbá do sogo kángá ní. ¹³ Káa zí bì goó kenée ní, ídísé 'dí'bi sílìse ro éyí sílìse e bì Lomo i'bí ní ngbúó gí ro ícì okó kí Satána kí mani ené e, gí ro zise tórosé ngbúó káa bì ni lóndo sée ke.

¹⁴ Kací kadra mbá, ídísé tóro ngbúó simi mbigí ledre 'bì Lomo gí ro zise ídise nziyisé káa bì Satána ni lóndo sée ke. Káa zí bì Lomo lugurayi sée go ásé go mbigí 'yi ené e ní, ídísé lánýá ro ledre née káa bì Satána ni úkuóto ledre rosé. ¹⁵ Bilámá ledre bì Lomo yeme dongaráne kí 'yima'dí e ní, ídísé ndéré kí úku a zí 'yi e, gí ro zise ídise mbá nziyisé ícì okó kí Satána. ¹⁶ Kací kadra mbá, ídísé lánýá ro ledre 'bì Kírésìto bì ngunusé ní zía bándá sée. Togú méngisé go kenée, abú Satána uzu sée ba cú káa zí 'díya yá, útúásásé lúyú ledre wá. ¹⁷ Kpá kenée, ídísé ówo a kídí, Kírésìto yomo sée go ni bándá sómú ledre esé. Ídísé lánýá ro úku kúru Lomo bì ni kí roko'bu 'bì 'Dówú a siminé ní, ni rómo komo Satána. ¹⁸ Simi

ledre ga gére née mbá, ídísé ndịsị ini ini zị Lomo gị ro éyị ga bi ílisé yée ní, káa zị bi 'Dówụ Lomo ni 'dódo yée zise ní. Ídísé ndịsị kị komosé rosé zise kpá fú ndịsị ini ini gị ro lafúse 'yị ga bi 'bi Kírésịto ní.

¹⁹ Zise kpá ini ini gị romá, Lomo idí í'bí bilámá ódro taramá gị ro úku bilámá ledre 'bi Kírésịto zị 'yị e kị roko'bụmá mbá. ²⁰ Née ledre bi onzóní máa gị roa simi sịgini ní. Lomo i'bí moko née ne zima ndịsịmá méngị a. Bi kenée ní, ídísé ini ini gị romá, zima ndịsịmá méngị moko née kị roko'bụmá mbá.

Odu ledre gị zị Páwulo

²¹ Takíka lúndumá simi Lomo, bi 'yị méngị moko 'bi Ngére Yésu kị mimbé'dené kịé'do ní, togụ ogụ go zise íri yá, ni úku yéme ledre gị rozé kị ledre ga bi mándịsị méngị yée yáa ní zise íri. ²² Née sị ledre bi mákása wo zise íri gị roa ní gị ro ówoyéme ledre gị do bizé gị ro zise ídise kị rokinyi.

²³ 'Buzé Lomo kị Ngére ezé Kírésịto Yésu, idíní lúru bi kacise gị do bi zise ndịsịsé bilámáse kị óto 'bú lafúse, zise tórosé ngbúó simi ledre 'bi Kírésịto bi ngúngusé ní. ²⁴ 'Yị ga bi za mbá ndịsịnị óto 'bú Kírésịto Yésu Ngére ezé ní, Lomo idí lúru bi kacíye.

**Wáraga bi Páwulo eké
zì 'yì ga bi simi
Phílípoyì
ní
Ledre gi ro búkú bi
Phílipo ní**

Gara bi Phílípoyì ní ni simi Meke-doníya bi ni mongú gara 'bi kàngá bi Gírìsì mí'dí do ngelì ní. Simi Moko 'bi 'Yimikása e kápita 16 Páwulo uku kóo ledre 'bi Lomo zì 'yì e íri zía kpá óto dosì kanísa zì 'yì e íri. Nda gi do kací túbù simibi, do kóo ónzó Páwulo simi sígìni, zì 'yì 'bi Kírésìto ga bi simi Phílipo íri ní kása késì sáká wo kíe. Gi zì kèyì née zì Páwulo éké ledre ba kása zíye mbófo yée kíe.

Zía kpá úku ledre zíye simi ledre bi eké ba kídí née Páwulo, née eré ené ngírì umbu wá. Née uku ba wo zíye idíní tóro ngbúó simi ledre 'bi Lomo bi ngunḡuní ní simi bi ngíti géyì 'yì e niyí karanée go ndìsì méngì láráye ní. Páwulo ili 'yì 'bi Kírésìto ga gére née idíní ndìsì 'búó'bù royé mí'búó'bù káa zì 'bi Kírésìto ní. Zía úku andá ledre zíye kídí ledre 'bi Kírésìto bi ngunḡuní zíye ídíye go éyì kíe'do kí kírésìto ní ni tákpásílì 'bi Lomo zíye. Gi zì kèyì née ndaní lódú kací 'yì 'dódo ledre ga bi yì eyé 'yì ranga e ndìsìni úku ledre kídí 'yì e idíní lódú kací toso míméngì ledre 'bi Lomo bi kací ondú 'bi Yúda e ní wá.

¹ Sée 'yì ga bi simi gara bi Phílípoyì, ngunḡusé ledre 'bi Kírésìto Yésu Ngére ezé ní, máa Páwulo kí Timatíyo ezemá 'yì moko 'bi Kírésìto Yésu.

Máéké ledre ba máa zíse kí manda esé ga bi íri ní, nda kpá kí 'yì ga bi do kacíye ní.

² 'Buzé Lomo kí Kírésìto Yésu Ngére ezé idíní ówo ledre kíse, zíye méngì bilámá ledre zíse.

Páwulo i'bí mbófo éyì zì Lomo

³ Mándìsì sómù ledresé kací kadra mbá, zíma ndìsímá kí mbófo Lomo gi rosé. ⁴ Ndaá kpá lá dujú wo née wá, mándìsì ini ini zì Lomo kí rokinyi do mimbé'demá gi rosé, ⁵ gi zía í'bisé rosé go kíngaya ndìsì sáká máa gi ro zì bilámá ledre 'bi Kírésìto bi mándìsì méngì a ní ngbóro tátá roné fú 'dá'dá. Tónósé kóo sáká máa go kú geré gi simi mizefì ógù kóo máogù zíse simi Phílípoyì íri ní. ⁶ Gi zì kèyì née, máowo go kídí bilámá ledre bi Lomo oto do mimbé'desé ásé go ndìsì méngì ledre e kíe kenée née, utúasá idí lá gbékpíne wá. Wo Lomo ni ndìsì í'bí roko'bù zíse, gi ro zíse ndìsìsè méngì bilámá ledre ga gére née kíe fú kenée ndéréoguné gi simi síndì kadra bi karanée Kírésìto Yésu ni ndá'baogù simi a ní.

⁷ Utúasá miútúasá zíma kpá óto 'búse gi zía bi ótosé 'búma go gbála ní. Ótoómosé máa simi bi mááyì ndìsì úkulúgu ledre kací ndu'yú 'bi 'yì e kídí ledre 'bi Kírésìto ni ma'díi, kpá simi bi onzóní máa simi sígìni gi ro moko 'bi Kírésìto ní óyósé sogosé zíma wá. Ndìsìsè kpá fú tóro ngbúó sogomá kí sáká máa do túbù mishi'di e. ⁸ Gi zì kèyì née ní, Lomo owo go bilámáne kídí máoto 'búse go kí mimbé'demá kíe'do káa zì bi Kírésìto Yésu oto 'búze ní.

⁹ Ba sí ledre bi mándìsì ini ini zía, idí sáká sée zíse ndìsìsè óto 'búse kí lafúse e gi ro zì cíyì ledre ené idíne simisé ngírì, zíse ówoyème ledre ené nda za kíngaya gi zía ní, ¹⁰ gi ro zíse ówo mbigì ledre 'bi Lomo bilámáne kpá gi ro zíse ídísé 'yì ga bi lúyú ledre ndaá royé wá, ndéréoguné gi simi síndì kadra bi karanée Kírésìto Yésu ni ndá'baogù simi a ní. ¹¹ Togú ndìsìsè tí go ndìsì méngì ledre ga bi utúasání

miútúásá ní do komo Lomo kí 'yìma'dí e simi roko'bu 'bi Kírésìto Yésu ndéré kíe fú kenée 'dá'dá yá, ni óto 'yì e zíye ndìsìyé í'bí mbófo éyì zì Lomo kíngaya.

Moko 'bi Kírésìto idí ngbóro

¹² Owú 'bi Babá e, máili zíse ówo a kídí miónzó máa bi simi sígìni ní, líkpí mìsi'di go zì bilámá ledre 'bi Kírésìto ngbóro tátá roné 'dá'dá.

¹³ Ndaá 'bi ené miótoécì ledre wá, asikíri ga bi yáa kpá kí ngíti géyì mingburoko 'yì e owoní go mbá kídí onzóní máa simi sígìni ba gì zía bi mándìsì méngì moko 'bi Kírésìto ní.

¹⁴ Gì zía bi onzóní máa simi sígìni ní, zì Lomo í'bí roko'bu zì tú'dú ngíti géyì 'yì ga bi 'bi Ngére Yésu ní, zíye ndìsìyé úku bilámá ledre ené zì 'yì e nda za kí roko'buyé, gì zía ngìrì ndaá lolu royé wá.

¹⁵ Ngíti géyì 'yì e ndìsiní 'bi eyé méngì moko 'bi Kírésìto ma'dáa kí bisinyí mimbé'deyé gì zía iliní gì ro zì 'yì e ndìsìyé mbófoyé, ngíti géyì méngìní 'bi eyé kí bilámá mimbé'deyé.

¹⁶ Yé ga bi ukuní 'bi eyé ledre ma'dáa kí bilámá mimbé'deyé kí 'búne ní, gì zía owoní go kídí onzóní máa simi sígìni gì zía bi mándìsì úku yéme bilámá ledre gì ro Kírésìto ní.

¹⁷ Yé ga bi ndìsiní úku ledre 'bi Kírésìto kí bisinyí mimbé'deyé née, gì zía bi iliní 'bi eyé zíma ídíma kí lerì do mimbé'demá simi sígìni yáa ní.

¹⁸ Yé ga bi ukuní 'bi eyé kí bisinyí mimbé'deyé, kí yé ga bi ukuní 'bi eyé kí bilámá mimbé'deyé ní, ledre ga gére née ata ené komo wá, mááyí kí rokinyi gì zía moko 'bi Kírésìto ni mindéréne 'dá'dá.

Gì zì ledre ga gére née mááyí kpá fú ídí kí rokinyi, ¹⁹ gì zía máówo bú kídí ini bi ndìsìsè ini a zì Lomo gì romá ní, Lomo ni úwú a, karanée niyí 'dí'biógù máa gì simi sígìni simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo bi Kírésìto Yésu kasa ní. ²⁰ Ba ledre bi mándìsì óto komomá gì roa ní,

dokuwu méngì máa wá. Máili í'bí romá ndìsì méngì moko 'bi Kírésìto za kí sómú ledre amá mbá. Togú ídí trìdrì, togú mbú umbu yá, mááyí nziyimá gì roa. ²¹ Mongú sómú ledre amá cakaba duú ndìsì méngì moko 'bi Kírésìto. Togú ufuní mbú máa gì zía bi mándìsì méngì moko zía ní yá, méngì éyì wá, kasaluguní née máa 'diya zì Kírésìto ma'dáa.

²² Togú umbu 'di'bi aka máa wá, ni kpá bilámáne zíma aka 'dódo yata ledre 'bi Kírésìto zía ndìsiné sáká sée. Máówo wá wo be 'di ni miútúásáne. ²³ Ledre e niyí bo gbre mbá gì romá. Mongú a ni wo bi utúasá miútúasá zíma úyumá gì ro zíma ndá'bamá zì Kírésìto Yésu ní.

²⁴ Nda lá gì rosé gì ro zíma 'dódo yata ledre 'bi Kírésìto zíse, utúasá miútúasá zíma aka ídíma fú kí komomá. ²⁵ Gì zì keyì née máówo bú bilámáne kídí, Lomo ni yómo máa gì simi 'do'dó bi mááyí simi a ba máúyu wá, gì ro zíma 'dódo ledre ené zíse gì do bi zíse ngúngu a za kí mimbé'desé mbá, zíse ndìsì ídíse kí rokinyi.

²⁶ Togú luguoguní máa gì simi sígìni go, simi bi mááyí ógù zíse íri ní, ásé ídí mbá kí mongú rokinyi kí ndìsì í'bí mbófo éyì zì Kírésìto Yésu gì romá.

²⁷ Abú ledre e niyí kí méngì máa yá, mindìsìsè idí idí fú 'bi 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní, gì ro zì 'yì e ndìsìyé óto úndru bilámá ledre ené bi ndìsìsè 'dódo a née. Togú máógù go lúrúsé e togú máógù wá, mááyí kpá fú úwú a kídí mindìsìsè ni kíé'do tí 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní, gì ro zì moko ené ngbóro.

²⁸ Togú 'yì ga bi niyí okó ro Kírésìto ní ayíní ndìsì úkucáyi sée yá, ndásé éré ngìrì gì zíye wá, gì ro zì 'yì e ówo a kídí Lomo yomo sée ne, ni 'dó'do yé gì rosé. ²⁹ Bilámá ledre bi Lomo yeme zíse ní ndaá 'bi ené lá duú gì ro ngúngu ledre Kírésìto Yésu wá, kpá gì ro zíse 'dó'dóse mi'dó'dó gì ro ledre ené.

³⁰ Togú 'dó'dósé yá, má'dó'dó kóo

kpá kenée, ndéréóguné gị karaba ní mááyí aka kpá fú 'dó'dó gị ro moko 'bì Kírésìto.

2

Ídísé 'bó'bù rosé káa zí 'bì Yésu ní

¹ Owù 'bì Babá e, káa zí bì ásé go kǐé'do kǐ Kírésìto gị zǐ kǐyì nées zǐa óto 'búse zǐa ndǐshíné sáká sée simi ledre e ní, kpá káa zǐ bì ásé go kǐé'do kǐ 'Dówù Lomo, ndǐshì go í'bí roko'bu zǐse zǐ lerǐ lafúse ndǐshíné méngǐ sée kǐngaya ní. ² Káa zǐ bì goó kenée ní, máílì ídísé ndǐshì kǐ mǐmbé'desé mbá kǐé'do kǐ 'bù lafúse dosé. Togù máúwù go kǐdí ásé go ndǐshì méngǐ ledre ga gére nées kenée yá, mááyí ídí kǐse kǐ rokinyi kǐngaya. ³ Ndásé óto rosé káa zǐ éyì bì rómosé go do 'yì e mbá ní wá. Ídísé 'bó'bù rosé mǐ'búó'bù. Ledre lafúse ídí ídí zǐse owóowó rómo do ledresé. ⁴ Ndásé ndǐshì sómù lá dujú ledresé wá, ídísé kpá ndǐshì sómù ledre lafúse zǐse ndǐshísé sáká yée.

⁵ Mísómù ledre esé ídí ídí mbá bilámáne kpá cé káa zǐ 'bì Kírésìto Yésu ní.

⁶ Tí bì Yésu ma'dáa ni ma'díi Lomo ní,
tí lá ili ené óto roné zǐ 'yì e owóowó káa zǐ Lomo wá.

⁷ Otoomo roné zǐa óguné do sogo kángá
káa do 'yìma'dí ídine
káa zǐ owúkùlù ní.

⁸ 'Búó'bù roné mǐ'búó'bù zǐ Lomo,
zǐa ótoómo roné zǐ umbu,
do phéphé wo do mǐngbúngbu
kágá káa zǐ 'yì lúyú ledre ní.

⁹ Gị zǐa bì uwù kúrú Lomo ní,
zǐ Lomo óto ledrea owóowó
rómo do 'bì 'yìma'dí e kǐ
maláyika e komo ere mbá.

Gị zǐ kǐyì nées zǐa ídine kǐ
úndruné kǐngaya rómo do
éyì e za mbá.

¹⁰ Káa zǐ bì ledre ni goó gị ro Yésu
kenée ní, 'yìma'dí e,
yée ga bì niyí aka trǐdrǐ kǐ yée ga
bì uyuní go ní, kǐ maláyika e

komo ere kpá mbá, niyí ñnyì
mbá óto úndru Yésu,

¹¹ niyí ñnyì kpá mbá ndǐshì úku ledre
kǐ tarayé kǐdí ma'díi Kírésìto
Yésu ni Ngére.

Gị zǐ kǐyì nées ní, zǐ ñri
'Buzé Lomo ídine mǐkófóne
kǐngaya.

*Míméngǐ ledre esé ídí 'dí'biógu
'yì e zǐ Yésu*

¹² Owù bì Babá e, máówo bú
bilámáne kǐdí 'dí'bisé kóo sǐlǐse go
ro ledre 'bì Lomo kǐngaya simi bì
kóo mááyí dongarásé ñri ní. Abú
cakaba mándá dongarásé ñri wá,
ídísé nda méngǐ ledre 'bì Lomo
kǐngaya rómoné mǐrómo kǐ óto
úndrua. Ni óto 'Buzé Lomo zǐa
ídine kǐ rokinyi karanée zǐa í'bí
trǐdrǐ bì za fí ní zǐse. ¹³ Káa zǐ bì
Lomo iline ídísé ndǐshì méngǐ éyì ga
bì ili yée ní, ni í'bí roko'bu zǐse gị
royé.

¹⁴ Ndásé ndǐshì méngǐ moko 'bì
Lomo kǐ mǐngúngúrú ledre e don-
garásé kpá kǐ ndǐshì ítí kangú wá,
¹⁵ ídísé ndǐshì méngǐ bilámá ledre gị
zǐ 'yì ga bì asiní gị ro ledre 'bì Lomo
ásé dongaráye ñri nées, kǐ lúrúndíki
lúyú ledre rosé gị zǐa ásé zǐye go
bimiónǵó, ¹⁶ gị zǐa lánýásé go ro
'dódo ledre bì ndǐshì í'bí trǐdrǐ zǐ 'yì e
ní. Ídísé ndǐshì méngǐ ledre e kenée,
gị ro zǐma ídíma kǐ mongù rokinyi
simi bì karanée Kírésìto Yésu ni
ndá'baógu ní, káa bì kúrú moko
bì mándǐshì méngǐ a dongarásé ní
ni ndéré lá gbékpǐne ke. ¹⁷ Togù
ngúngusé ledre Kírésìto go yá, kǐdí
í'bisé nées go rosé káa do 'dáná éyì
zǐ Lomo. Abú ufuní máa ndotó, nées
mbá yata 'do'dó bì ndǐshísé ndíki a
gị ro ledre Kírésìto ní. Ni óto máa
zǐma ídíma kǐ rokinyi gị zǐa máúyu
nées gị ro moko 'bì Kírésìto ma'dáa.
¹⁸ Bì ndáá kpá sínýí rosé wá, idízé
ídí kése mbá kǐ rokinyi.

Ledre gị ro Timatíyo

¹⁹ Togù Ngére Yésu ngúngu zǐma
yá, mááyí kása Timatíyo zǐse ñri

do sǐlǐ ga ba gǐ ro zǐa ndá'baóguné úku yéme ledre ga bi gǐ do bisé íri ní zǐma gǐ ro zǐ mímbe'demá ìdríne. ²⁰ Nì yáa kí ledresé kíngaya. Ngíti 'yì bǐ máówo yáa káa zǐa ní ndaá. ²¹ Lúrúsé aka, tǔ'dú 'yì e somúní eyé ledre lafúye 'yì ga bǐ 'bǐ Kírésito Yésu ní wá, ndìsìní somú yì eyé ledreyé kíngaya. ²² Tǐ lá nǐ go miówoné Timatíyo nǐ go bilámá 'yì 'bǐ Yésu. Ndìsì sáká máa yáa ne kí moko 'bǐ úku bilámá ledre 'bǐ Kírésito káa zǐ owú bǐ ndìsì sáká 'buné kí moko ní. ²³ Másómú niyí 'dècǐ ngbangamá do sǐlǐ ga ba. Ledre bǐ niyí úku a gǐ do bimá ní mááyí kása Timatíyo kíe zǐse íri gǐ ro zǐse ówo a. ²⁴ Máówo go bilámáne kí roko'bu 'bǐ Ngére Yésu, mááyí ógu lúru sée.

Páwulo mbofo Epáfaradíta

²⁵ Másómú nǐ miútúásáne zǐma aka nda mbú kásalúgu lúndumá simi Lomo Epáfaradíta zǐse íri. Nǐ bilámá 'yì moko káa zǐ asikíri bǐ kóo kásasé wo gǐ ro zǐa óguné sáká máa ní, saká máa go do bilámá misi'di. ²⁶ Ili ndéré lúru sée gǐ zǐa 'búse ndìsì go méngì wo kíngaya. Zǐa ídine kpá kí mongú sómú ledre gǐ do kací mongú ndiyá kóo méngì wo zǐse úwú ledre a kíe ní. ²⁷ Ma'díi, ndiyá née méngì kóo wo go kíngaya Lomo saká kóo wo lá ne. Lomo saká ené née kóo lá dujú wo wá, saká née kóo kpá máa gǐ zǐa lerǐ nǐ kóo méngì máa gǐ do kací a kíngaya. ²⁸ Utúasá miútúásá zǐa aka kpá ndá'bané gǐ zǐse íri gǐ ro zǐse lúru wo zǐse ídise kpá kí rokinyi káa zǐ máa ní. ²⁹ Ídísé 'dí'bi wo simi sumú zǐse óto úndru a gǐ zǐa ndìsì méngì moko 'bǐ Ngére Yésu, zǐse ndìsísé kpá óto úndru ngíti géyì 'yì ga bǐ káa zǐa née ní. ³⁰ Ma'díi, Epáfaradíta i'bí kóo roné go zǐ umbu gǐ ro moko 'bǐ Kírésito káa zǐ bǐ kóo ogú gǐ ro ndìsì sáká máa ní gǐ zǐa ndásé yáa wá.

3

Owo Kírésito nǐ bilámá ledre

¹ Owú 'bǐ Babá e, máútúásá 'dó'dó kí úku ándá ledre ga ba zǐse wá, máíli zǐse ídise kí rokinyi gǐ zǐa ásé go 'yì ga bǐ 'bǐ Ngére Yésu ní. Ledre bǐ mááyí úku a ba nǐ sáká sée.

² Komosé idí idí rosé gǐ zǐ 'yì ga bǐ ndìsìní lóndo 'yì e kí úku ledre kídí 'búó togú 'yì utú ngburu kí nǐ fú útúasá káa do 'yì 'bǐ Kírésito ní.

³ Azé yì ezé go ze mbigí 'yì ga bǐ 'bǐ Kírésito ní, togú utúze go ngburu togú utúze wá. 'Dówú Lomo i'bí roko'bu ne zǐse ndìsízé óto úndru Ngére Yésu kíe. Mbofozé ezé rozé gǐ zǐ éyì ga bǐ ndìsízé méngì yéé ní wá.

⁴ Idí kóo míméngì ledre kací ondú 'bǐ Yúda e i'bí trǐdrǐ zǐ 'yì e bo yá, káa bǐ ledrea nǐ kóo idí zǐma owóowó rómo 'bǐ ngíti géyì 'yì e mbá. ⁵ Mááyí ba mbigí Èbere 'yì 'bǐ Isiréle gǐ simi kúfú Benzemúna. Simi bǐ kóo arání máa ní, zǐma méngimá sǐlǐ ìnyì doa ota do ónzó máa ngburu káa zǐ bǐ kóo Músa eké káa do lorú ní. Ledre lorú née nǐ kóo zǐma owóowó gǐ zǐa bǐ mááyí Farusáyo ní.

⁶ Gǐ zǐ keyì née, zǐma kóo í'bí romá ndìsì 'dó'do 'yì ga bǐ 'bǐ Ngére Yésu ní kíngaya, gǐ ro do ówo a kídí má'dí'bi sǐlǐma go ro lorú née kíngaya. Gǐ zǐ keyì née lafúma e utúasání kóo lúru ndíki lúyú ledre romá wá.

⁷ Gǐ zǐa bǐ máówo nda ma'díi ledre 'bǐ Kírésito Yésu go ní, ledre ga bǐ kóo 'bǐ ondú ní, moko ndaá 'bǐ ené lolu simiyé zǐma wá. ⁸ Bǐ ba ní, ledre ga bǐ kóo mándìsì sómú yéé kí méngì yéé ní mbá, ma'díi moko ndaá 'bǐ ené kóo simiyé wá, máuçúoyó yéé gǐ do sǐlǐma go mbá gǐ ro zǐma 'dí'bi Ngére Yésu kí sǐlǐma sokó (10). Odu ma'díi ledre nǐ dujú ówo Kírésito bǐ nǐ Ngére amá ní.

⁹ Née éyì bǐ oto máa zǐma útúasáma kací komo Lomo gǐ zǐa káa do mbigí 'yì ené ní. Ndaá 'bǐ ené gǐ zǐa bǐ má'dí'bi ledre lorú kíngaya ní wá, yì ené gǐ zǐa bǐ mángúngu ledre

Kírésìto ní. ¹⁰ Máìli ówoyéme wo bilámáne. Lomo i'bí kóo roko'bu zía úrúne gí simi umbu. Idí kpá í'bí roko'bu máa nées zíma gí ro tóromá ngbúó simi 'do'dó gí zí umbu ógundíki máa kpá káa zí 'bi Yésu ma'dáa ní, ¹¹ gí ro togú máúyu go yá, zíma kpá úrúma káa zí bi kóo Yésu ma'dáa urú ní.

Í'bí ro'yì kíngaya zí Yésu

¹² Ndaá 'bi ené bi ya máméngi ledre ga gére nées go mbá ní wá. Mándìsì méngi moko kí roko'bumá mbá gí ro zía ídíne káa zí bi Kírésìto Yésu ili zíma méngi a ní. ¹³ Owú 'bi Babá e, ma'díi máméngi ógu aka amá moko ma'dáa gí do oduné wá, éyí bi máówo ní, máótoómo ledre ga bi kóo mándìsì méngi yée ní go mbá 'dá'ba, máóto nda komomá go lá dujú ro ledre bi do'dónomá ní. ¹⁴ Máí'bí romá méngi moko 'bi Kírésìto Yésu kí roko'bumá mbá gí ro tákpásílí bi komo ere gí zí Lomo kí Kírésìto ní zíma ndíki a.

¹⁵ Zée ga bi kése komozé enzi go simi moko 'bi Kírésìto ní, sómú ledre káa zí ga gére nées idí idí simi dozé. Togú misómú ledre 'bi ngíti 'yì ní kpí yá, Lomo ni 'dódo ma'díi zía. ¹⁶ Zíze lánýáze ro ledre 'bi Kírésìto kíngaya rómoné mirómo.

¹⁷ Owú 'bi Babá e, ili ídíse ìnyì mbá í'bí rosé méngi moko ma'dáa káa zí bi mándìsì méngi a ní. Zíse kpá ndìsìsè méngi lódú kací yée ga bi kóo 'dodozé ledre ma'dáa zíye 'dá'dá ní. ¹⁸ Máúku kóo ledre ba go zíse 'dá'dá. Mángúngú romá zíse kí iní komomá, ídíse 'bá'bá rosé gí zí 'yì lóndo 'yì e. Otoní royé go káa do okó ro Kírésìto bi uyu do mingbúngbu kágá ní. ¹⁹ 'Yì ga gére nées Lomo ni karanée 'dó'do yée bisinyíne. Ledre ga bi royé ili ní, ni yì ené zíye go lomo eyé. Ledre ga bi 'bi dokuwu ní, bi ndìsì éme ené royé gí zía miéme. Mongú sómú ledre eyé ni yì ené gí ro éyì ga bi 'bi do sogo kángá ba. ²⁰ Azé 'bi ezé yì ezé

'yì ga bi 'bi komo ere ní. Ndìsìzé yì ezé ba sòngó mindá'baógu 'Yì yómo zée, bi ni Kírésìto Yésu Ngére ezé ní. ²¹ Ni ndá'baógu kí mongú roko'buné bi ni idí do éyì e mbá ní, zía óyóló'bó kuru'buze káa zí ne ní, uyuzé lolu wá.

4

Ídíse kpá fú 'dí'bi sîlìse ngbúó ro ledre 'bi Lomo

¹ Owú 'bi Babá e simi Lomo, ledresé ndìsì ówo romá gí zía máoto 'búse go kíngaya. Ngére Yésu idí í'bí roko'bu zíse gí ro zíse tórosé ngbúó simi moko ené. Máówo go kidí karanée Yésu ni mbófo máa gí rosé. Mááyí kí rokinyi gí zíse.

² Kará ga gére nées, Ewudíya kí Sitíke idíní nda mu ndìsì kí mimbé'deyé kíé'do gí zía niyí go 'yì ga bi 'bi Ngére Yésu ní. ³ Yìjì lúndumá simi Lomo, idí sáká kará ga gére nées, i'biní kóo royé go ndìsì sáká máa simi moko 'bi Kírésìto. Idí sáká yée idíní ndìsì bilámáye kí mimbé'deyé kíé'do. Kará ga gére nées ndro kí Kelémeniti kpá kí ngíti géyì 'yì e, niyí ye 'yì ga bi ndìsìní sáká máa kíngaya simi moko 'bi úku bilámá ledre 'bi Ngére Yésu zí 'yì e ní. Ga gére nées go 'yì ga bi ìriyè ní go miékéne simi búku 'bi trìdrì ní.

⁴ Gí zía bi áse go 'yì ga bi 'bi Ngére Yésu ní, kací kadra mbá ídíse idí kí rokinyi. Mááyí kpá úku ándá a, ídíse idí kí rokinyi. ⁵ Kací kadra mbá ídíse idí kí bikìdrì mimbé'de zí 'yì e za mbá. Gí zía sîndì kadra ni go gbóo gí ro zí Ngére Yésu ndá'baóguné. ⁶ Mimbé'desé nda ndìsì idí kpukpukpu gí ro éyì ga bi 'bi sága ba wá. Éyì ga bi ìlìsè yée ní, ídíse úku ledreyé zí Lomo, ni í'bí yée zíse. Zíse í'bí mbófo éyì zía gí ro éyì ga bi méngi yée go zíse ní. ⁷ Togú méngìsè kéyì go kenée yá, Lomo ni 'dí'bióyó mimbé'de bi kpukpukpu gí ro éyì ní gí simìsè 'dá'ba, zía í'bí

mongú simikutu zise gi zía áse go 'yi ga bi 'bi Kírésito Yésu ní.

⁸ Owú 'bi Babá e simi Lomo, ngíti yata ledre ni ba máili kpá úku a zise. Ídísé óto mimbé'desé dujú gi ro ledre 'bi Lomo, gi ro ledre bi ni óto 'yi e zíye óto úndrusé gi zía ní, gi ro ledre bi utúasá miútúásá ní, gi ro bilámá miméngi ledre, gi ro ledre bi 'yi e iliní ní, gi ro ledre bi utúasá kací komo 'yi e mbá miútúásá ní, gi ro ledre bi ni bilámáne ní, nda kí ledre bi niyí mbófo sée gi zía mimbófo ní. ⁹ Ówosé ledre ga bi kóo má'dódo yée zise ní go, úwúsé kpá yée ga bi kóo máúku yée zise ní go, nda kí yée ga bi lúrúsé máa cú kí komosé kí méngi yée ní, ídísé ndísi méngi yée kpá kenée. Lomo 'yi í'bí bikidri zí 'yi e ni sáká sée.

Páwulo mbofo 'yi 'bi Phílípoyi e

¹⁰ Mbófo éyi zí Ngére Yésu gi ro ngíti sáká éyi bi méngi ándásé zíma ní. Tónósé kóo ici rosé gi ro sáká ándá máa go 'desí, tí lá misi'di ndaá kóo zise wá ne. ¹¹ Máúku amá ledre née gi zía bi mááyí do lerí ní wá, máówo yi amá kací ídí kí rokinyi kí owú éyi bú. ¹² Togú tú'dú éyi niyí bo zíma, togú mbú cúku'dée yá, máówo yi amá kací ídí kí rokinyi kíe bú. ¹³ Ngére Yésu ndísi í'bí roko'bu zíma ne simi ledre e za mbá.

¹⁴ Abú kenée ndotó, mámbófo sée go gi zía í'bísé rosé sáká máa simi sindí kadra 'bi lerí. ¹⁵ Sée 'yi ga bi 'bi Phílípoyi, simi bi kóo ngungusé aka ledre 'bi Kírésito mikándané ní, sákásé kóo máa dujú se simi bi kóo máinyi gi simi kangá esé Meke-doníya ní. ¹⁶ Ndaá kpá lá dujú wo née wá, kpá simi bi kóo mááyí simi gara bi Tasaloníka ní, sáká ándásé kóo máa go misáká ándá simi bi mááyí do lerí ní. ¹⁷ Máúku amá née gi zía bi máili gága sée gi ro sáká éyi ní wá, yi ené Lomo idí méngi bilámá ledre zise gi zí sáká éyi bi ndísisé méngi a zíma ní. ¹⁸ Éyi ga bi kásasé sáká máa kíe do sílú lúnduzé

simi Lomo Epáfaradíta ní, mándíki yée go mbá, utúasání go miútúásá. Lomo ni kí mongú rokinyi gi royé gi zía niyí káa zí bilámá 'dáná éyi ní. ¹⁹ 'Buzé Lomo bi ni mिंगi éyi e mbá, ni í'bí éyi ga bi za mbá ilisé yée ní zise gi zía áse go 'yi ga bi 'bi Owú 'bi ené Kírésito Yésu ní. ²⁰ Idízé ndísi kófó iri 'Buzé Lomo kací kadra za mbá. Idí kenée.

Mandá gi zí Páwulo e kí lafúne

²¹ Mandá zise iri za mbá. 'Yi ga bi 'bi Kírésito Yésu azé kéye yáa ní, i'bíní mandá zise iri kpá za mbá. ²² 'Yi ga bi 'bi Kírésito simi Róma yáa ní mbá, kíngaya yée ga bi ndísiní méngi moko 'be 'bi Káyísara ngére 'bi Róma ní, i'bíní mandá zise iri kíngaya. ²³ Kírésito Yésu Ngére ezé idí méngi bilámá ledre zise gi do bi zise ndísisé bilámáse. Idí kenée.

**Wáraga bi Páwulo eké
zí 'yi ga bi simi
Kolósayi
ní
Ledre gi ro búkú bi
Kolósayi ní**

Kolósayi ni gara mi'dí gólú simi kángá bi karaba ndisini ndólo a Táki ní. 'Yimikása Páwulo nderéogú aka ené íri wá, ni kí mongú sómú ledre gi zía uwú go kídí 'yi ranga e niyí dongará 'yi 'bi Kírésito ga bi íri ní. Ukuní ledre zí 'yi ga bi 'bi Kírésito íri ní kídí idíní lódú kací ondú 'bi Yúda e bi káa zí útú ngburu, óto úndru maláyika e ní gi ro zí Lomo idíne kí rokinyi. Née ní zí Páwulo úku ándá ledre zíye simi ledre bi eké ba kídí umbu bi Kírésito uyu ní omoní ba gi zía, ni cakaba komo ere 'dága Ngére do maláyika e kí lomo e kpá za kí éyí ga bi do sogo kángá ní mbá. Zía kpá úku ledre zíye kídí gi do kací Kírésito ngíti éyí bi niyí óto úndrua ní ndaá. Idíní óto òdú úndru Kírésito. Miméngi ledre eyé idí idí miméngi ledre 'bi 'yi ga bi Lomo gelé yé go káa do 'yi ené e ní.

¹ Maa Páwulo bi Lomo gelé maa káa do 'yimikása zí Kírésito Yésu ní, azé kí lúnduzé simi Lomo Timatíyo.

² Ekézé ledre ba zise ga bi ngúnúsé ledre 'bi Kírésito go, zise idíse go mbigí 'yi ené e simi Kolósayi ní.

'Buzé Lomo idí lúru bi kacise gi do bi zise ndisise bilámase.

Páwulo í'bí mbófo éyí zí Lomo

³ Kací kadra e mbá ndisizé, í'bí mbófo éyí zí Lomo bi 'Bú Ngére ezé Kírésito Yésu ní gi rosé simi bi azé go ndisí ini ini zía ní. ⁴ Gi zía uwúze go kídí ngúnúsé ledre Kírésito Yésu go kóngaya, zise ndisise go

óto 'bú lafúse e ga bi 'yi ené e ní dosé kóngaya. ⁵ Ndísise méngi ledre née kenée, gi zía ndísise go óto komosé gi ro rokinyi bi Lomo ndisí bándáoto a zise komo ere ní. Ówo yemesé ledre a simi bi kóo úwúsé bilámá ledre ené ní. ⁶ Bilámá ledre née ni go fú lá aŋga do sogo kángá. Tú'dú 'yi e niyí go ndisí óyóló'bó sómú ledre eyé gi zía, cé káa zí bi kóo méngi roné zise simi bi kóo úwúsé ma'dí ledre zise ówoyéme a kídí Lomo yomo sée gi zí bilámá mimbé'dea bi rosé ní. ⁷ Úwúútúsé kóo bilámá sanda née gi tara Epáfura, ngúru ezezé. Ni bilámá 'yi moko 'bi Kírésito, ndisí sáká sée ne ngára ndazé íri wá ní. ⁸ Uku ledresé ne zise kídí ndisise go óto 'bú lafúse simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo.

⁹ Simi bi uwúze ledre née kenée ní, zise ndisizé ini ini zí Lomo gi rosé kací kadra mbá. Idí 'dódo éyí bi ili idíse méngi a ní zise gi ro zise idíse kí komokenzi 'bi 'Dówú Lomo. ¹⁰ Ndísizé ini ini zí Ngére ezé Kírésito gi ro zí miméngi ledre esé óto wo zía ówo a kídí ndisise go óto úndruné zía idíne kí rokinyi kí ledre esé e mbá. Zía ndisine í'bí mikánda ówo ledre 'bi Lomo zise kací kadra mbá, zise ndisise méngi òdú bilámá ledre e. ¹¹ Ndísizé kpá ini ini, idí í'bí roko'bu zise kóngaya gi ro togú mindisise ndaá bilámáne wá yá, zise ndisise útúsímisé gi ro zise idíse kpá fú kí rokinyi. ¹² Idíse mbófo 'Buzé Lomo gi zía oto sée go zise idíse mbigí 'yi ené e gi ro ndisise simi bilámá bi bi bandá oto go gi ro 'yi ené ga bi niyí go simi bimióngó ené ní. ¹³ Lomo yomo zée go gi zí Satána kí idíne ngére dozé. Zía nda óto Owú 'bi ené bi 'búa ni doa kóngaya ní, káa do Ngére ezé. ¹⁴ Ngére Yésu ma'dáa ugú gozé ne gi simi umbu 'bi lúyú ledre, zí Lomo ótoómo ledre zise gi zía.

Kírésito romo do eyi e mbá

¹⁵ Míméngi ledre 'bi Kírésito ndiši 'dódo míméngi ledre 'bi Lomo bi lurúze wo kí komozé wá ní. Romo do éyi ga bi Lomo otoogu yée ní za mbá, zía kpá ídíne kí roko'buné doyé. ¹⁶ Simi bi Lomo otoogu do sogo kángá ba kí ere kí éyi ga bi siminé ní mbá, yée ga bi lurúze bú kí yée ga bi lurúze wá ní, otooguní kóo yée kí Owú 'bi ené Kírésito Yésu. Zíye kpá otoogu mingburoko ngére e kí tú'dú ngíti géyi mingburoko 'yi e, kí roko'bú ga bi zíye ní mbá, zía óto Kírésito káa do Ngére doyé. ¹⁷ 'Dá'dá gi zí éyi ga gére nées mbá, Kírésito ni yi ené goó bo. Ndiši bándá éyi ga gére nées ne zíye ndiši ídiye. ¹⁸ Ni káa zí do ní zí 'yi ga bi ngununi ledre ené go ní. Ni ne mizefi 'yi bi urúutu roné gi simi umbu ní. Gi zí keyi nées zía ídíne kí ledrené owóowó rómo do 'yima'dí e kí éyi e mbá. ¹⁹ Lomo ni kí rokinyi gi zía Owú 'bi ené nées ni cé káa zí ne ní simi ledre e za mbá. ²⁰ Yeme ledre ba gi ro zí Kírésito i'bí roné úyuné do mingbungbu kágá gi ro zíne ídíne kí rokinyi, zíne 'dí'bilúgu éyi ga bi komo ere kí yée ga bi do sogo kángá ní mbá simi sumu.

²¹ Bisinyi míméngi ledre esé kí misómú ledre esé oto kóo sée go zise ídise ezeokó Lomo. ²² Cakaba ní Lomo 'di'bilugu sée go simi sumu gi zí umbu bi Owú 'bi ené Kírésito uyu wo gi rosé ní. Mengi ledre nées kenée gi ro simi bi karanée kadra ngbanga áse ógu tóro kó'dúne ní, áse go drá lúyú ledre bi do 'deci ngbanga rosé gi zía ní ndaá lolu wá. ²³ Gi zí keyi nées, ídise lánýá ngbúo ro ledre 'bi Kírésito bi ngungusé ní. Ndásé óyóló'bó sómú ledre esé kpí kpá kí óto komosé bi ótosé gi ro bilámá sanda bi kóo oguní kée zise ní wá. Bilámá sanda nées ukuní go zí tú'dú 'yi e do sogo kángá za mbá. Maa Páwulo Lomo gelé maa gi ro ndiši úku ledre bilámá sanda maa nées zí 'yi e.

Kírésito ni gi ro 'yi e mbá

²⁴ Mááyí kí rokinyi simi bi mááyí ndiši 'dó'dó gi rosé ní. Rokinyi maa nées ni gi zía 'do'dó bi mándiši 'dó'dó a ba, máméngi í'dí ba ledre bi kóo Kírésito yemeoto ya máídí 'dó'dó gi rosé 'yi ené e ní. ²⁵ Lomo i'bí moko nées zíma gi ro ndišimá gámama kí úku bilámá sanda nées mbá zise 'yi ga bi ndásé Yúda e wá ní. Mándiši méngi nées moko bi Lomo ili zíma méngi a zí 'yi ené e ní. ²⁶ Bilámá sanda nées ni kóo miótoéciné gi zí 'yi e kí tú'dú simibi e. Karaba ní Lomo 'dodo ogu nda go gburara zí 'yi ené ga bi ngununi ledrené go ní. ²⁷ Lomo ili zí 'yi ené e mbá ówoyeme mongú ledre bi nées méngi zise ga bi ngára ndásé Yúda e wá ní bilámáne. Ledre maa nées, ni Kírésito ndiši go ndiši simisé kací kadra mbá zise kpá go ówo a bilámáne kídí, karanée Lomo i'bí úndru zise.

²⁸ Kací kadra mbá komokenzi bi Lomo i'bí zise ní, ndišizé 'dódo ledre gi ro Kírésito kée zí 'yi e mbá, gi ro zí 'yi maa yée bi ngununi ledre 'bi Kírésito go ní, zíye ídiye kí roko'bú royé ndiši ngbóroye nda 'dá'dá za kíngaya. ²⁹ Nées sí ledre bi mándiši méngi moko nées kí roko'bú ga bi mbá Lomo i'bí zíma ní.

2

¹ Ídise ówo a kídí mái'bí romá go mbá ndiši méngi moko gi rosé kí ngíti géyi 'yi ga bi ngununi ledre 'bi Kírésito niyi simi Lawudikiya nda kpá kí ngíti géyi ga bi ngára owoní aka maa wá ní. ² Mándiši méngi ledre nées kenée gi ro zise ídise kí roko'bú rosé, zise ndišisé óto 'bú lafúse kí rokinyi, zise ídise éyi kídí do simi ledre e mbá gi ro zise ówoyeme Kírésito bi kóo Lomo otoeci ledre a ní do bilámá misi'diné. ³ Owó ledre kí komokenzi niyi za mbá do sílí Kírésito. ⁴ Mándiši úku a kenée nées káa bi áse ótoómo rosé zí 'yi e sínyi simi

dosé kí bikinyi ódro bi utúasá sáka sée wá ní ke. ⁵ Abú ndazé kése do bi kíé'do wá, másómùlìgì ledresé wá. Mááyí kí mongú rokinyi romá kací kadra mbá kí úwú ledre bilámá ndìsì esé kpá kí ngúngu ledre esé bi ni kí roko'buné kíngaya óyósé sogosé zì Kírésìto wá ní.

Kírésìto 'dodo mìkànda mìméngrì ledre go zize

⁶ Káa zì bi ngúngusé ledre Kírésìto Yésu go káa do Ngére esé ní, ídísé nda mu lánýá ro moko 'bi Kírésìto, ⁷ zise esì cýise ngírì kí ndìsì ó'bó yéme ndìsì esé simi Kírésìto gí ro zì ngúngu ledre esé ídine ngbúó káa zì bi kóo 'dodoní wo zise ní. Mímbe'desé idí 'dúcu kí rokinyi simi bi ásé ndìsì í'bílúgu mbófo éyì zia ní.

⁸ Ídísé mu bándá rosé bilámáne kíngaya káa bi bicayi 'yì 'dódo ledre ga bi sága ona ba niyí sínýi simi dosé kí 'dó'do ledre bi ndìsì ógu gí zì komokenzì 'bi 'yìma'dí e ní. 'Dódo ledre eyé ndìsì ógu gí zì roko'bù 'bi do sogo kángá ba, ndaá gí zì Kírésìto wá.

⁹ Kírésìto ogu do sogo kángá ona 'dódo mìméngrì ledre 'bi Lomo zì 'yì e. Úndru kí roko'bù 'bi Lomo ni mbá roa. ¹⁰ Gí zì kényì néesé ní, ngítì éyì bi lerí a ni ídì rosé ní ndaá, gí zia 'dú'du esé ni go nyé káa zì 'bi Kírésìto ní. Ni ne Ngére do ngére e kí roko'bù bi do sogo kángá ona ní mbá. ¹¹ Gí zia bi ásé go kíé'do kí Kírésìto ní, néesé kóo go miútúse ngburu. Ndaá 'bi ené útú ngburu bi 'yìma'dí mengrì ne ní wá. Ni útú ngburu bi Kírésìto ongooyó lúyú ledre ezé úcuoyó a 'dá'ba, zize ídize karaba kí ro dozé, gí zì roko'bù 'bi lúyú ledre bi simi rozé ní. ¹² Kadra bi kóo babatizínì sée ní, ásé kóo go miótosé gu kí Kírésìto, zì Lomo úru sée gí simi umbu, gí zia ngúngusé ledre roko'bù 'bi Lomo bi uru Kírésìto kíe gí simi umbu ní go.

¹³ Gí zia kóo 'desì ní, ásé kóo miúyusé simi Lomo gí zì lúyú ledre esé e kpá gí zia bi ngúngusé kóo ledre 'bi Lomo zise ídise káa do mbigí 'yì ené wá ní. Zia 'dí'biógu sée go gí ro zise ídise tridrisé ndro kí Kírésìto. Cakaba ní Lomo otoomo ledre go zize gí simi lúyú ledre ezé e za mbá. ¹⁴ Mengì ledre néesé kenée gí zia lùlùoyó bisinyì mìméngrì ledre ezé ga kóna eké otoní wo do sogozé ní go mbá 'dá'ba. Zia 'dí'bi a mbá ndéré kíe phéphé a do mिंगbúngu kágá. ¹⁵ Simi bi phephénì Yésu ni aka cikì do mिंगbúngu kágá ní, zia 'dí'bióyó roko'bù gí zì ezeokóne kpá kí bicayi lomo ga bi ndìsìní óto úndru Satána ma'dáa ní mbá. Zì Lomo 'dódo a zì 'yì e ówo a mbá kídí ma'dí, Kírésìto romo komo Satána go.

¹⁶ Bi kenée ní, ndásé óto komosé ro ledre 'bi 'yì e bi yaá Lomo ni í'bí 'do'dó zise gí ro toso éyì ga bi ndìsìsè ánu yée kí éwé yée bi lorù 'bi Yúda e ili zise ánu yée kí éwé yée wá ní wá. Kpá kenée, ndásé óto komosé ro ledre 'bi 'yì ga bi ya ídísé ndìsì lódú ondú 'bi mिंगburoko sílì ga bi kí ledreyé owóowó, Sílì 'bi 'Dówúro nda kí mìkànda éfé wá. ¹⁷ Ledre ga gére néesé mbá niyì yì eyé lá lílì ledre bi gú karanée ni ógu ní. Mbigí ledre ni yì ené dùú Kírésìto Yésu.

¹⁸ Ndásé óto komosé ro ledre 'bi 'yì ga bi yaá, Lomo utúasá í'bí úndru zise wá, gí zia 'bó'búsé esé rosé do komo Lomo kpá kí ótosé úndru maláyika káa zì yée wá ní wá. 'Yì ga gére néesé ndìsìní ìlì kí ledre ga bi yaá Lomo ukui'bíne zíye simi 'duru ní, ledre máa néesé ogu ené gí zì Lomo wá, yì ené sómù ledre eyé 'bi 'yìma'dí e. ¹⁹ Bi kenée ní, 'dodoní eyé mbigí 'dódo ledre 'bi Kírésìto bi ni manda 'dá'dá ezé ní wá, gí zia 'dódo ledre eyé ni yì ené kí sómù ledre 'bi 'yìma'dí e. Kírésìto bi ni manda 'bi 'yì ga bi ngungunì ledre ené ní ndìsì í'bí roko'bù ne zì 'yì ené e gí ro zíye kótrù royé ndìsì tátá

kí ledre ené 'dá'dá kí roko'bu 'bi Lomo.

²⁰ Káa zí bi kóo kurú rosé bi 'bi lúyú ledre uyu go ndro kí Kírésito bi uyu ní, roko'bu 'bi sága ba ndaá lolu dosé wá. Éyí bi ndìsìsé méngì rosé káa zí ásé aka fú lá sí sílì lorù ga 'bi sága ba káa zí, ²¹ “Ndásé óto sílìse ro ngíti géyì éyì e wá, Ndásé ánu ngíti géyì éyì e wá.” ²² Lorù ga gére nées za mbá oguní gí simi sómù ledre 'bi 'yìma'dí gí ro éyì ga bi niyí úkú eyé miúkú ní. ²³ Ngíti géyì 'yì e somúní ya lorù ga gére nées niyí bilámáye gí ro zí 'yì e ndìsiyé lódú a, gí zía oto yée go ndìsì méngì mingburoko ledre ga bi ni 'dódo a kídí yée ndìsiní nées go ma'díi óto úndru Lomo ní. Lorù ga gére nées otoní 'yì e go zíye ndìsì 'bó'bù royé kpá kí ásiyé gí ro éyì ga bi royé ndìsì íli yée ní. Tí lá roko'bu 'bi lorù ga gére nées utúasá ené sáká 'yì e gí zí roko'bu 'bi éyì ga bi royé ndìsì íli yée ní wá.

3

¹ Lomo uru kótru kóo sée go ndro kí Kírésito, ídísé nda mu óto komosé dujú ro cóngó ledre ga bi komo ere kídí bi Kírésito ma'dáa ni mindìsiné do sílì 'buné 'bi anú káa do Ngére ní. ² Káa zí bi goó kenée ní, ídísé nda mu óto komosé dujú ro ledre ga bi komo ere, ndaá éyì ga bi do sogo kángá ona ní wá. ³ Cakaba ní, trìdrìsé ni go do sílì Kírésito bi niyí mindìsiyé kí Lomo komo ere ní. ⁴ Kírésito Yésu ni nées 'yì bi i'bí trìdrì zíse ní. Simi bi karanée ni ndá'baógu ní, azé ídì kéye mbá 'yì ga bi niyí go miútúásáye do komo Lomo ngará lúyú ledre ndaá royé wá ní.

⁵ Káa zí bi goó kenée ní, 'bú bisinyí ledre ga bi 'bi do sogo kángá ba, ledre 'bi só'do ro'yì kí 'yì bi ófúsé rosé kéne wá ní, mongú mimbé'de bi ni óto mimbé'de 'yì dujú ro éyì ga bi 'yì ili yée ní kí ledre ga bi emení ngú ní mbá, ídísé úfuóyó 'búye gí dosé za mbá 'dá'ba. Miméngì ledre

ga gére nées ni káa zí 'yì ndìsì óto úndru lomo ga bi yemení yée kí sílì 'yì ní. ⁶ Nées miméngì ledre ga bi mimbé'de Lomo ndìsì ésì gí zía ro 'yì e miésì ní. ⁷ Simi bi kóo ngúngusé aka ledre Yésu wá ní, ndìsìsé kóo méngì mbá ledre ga gére ní. ⁸ Ga ba kpá ngíti géyì ledre ga bi ili zíse ótoómo yée 'dá'ba ní. Mimbé'dekesì, óto bisinyí mimbé'de ro lafú'yì e, bisinyí ódro ga bi ndìsì 'dí'biógu dokuwu ní kí á'bá ledre, ídísé ótoómo ledre ga gére nées za mbá 'dá'ba, ⁹ gba ɾanga, káa zí bi ásé go mikánda 'yì e ní, ídísé ótoómo ɾanga kpá 'dá'ba. ¹⁰ Lomo oyólo'bó sómù ledre esé go, ásé go mikánda 'yì ené e, miméngì ledre esé ni go cé káa zí 'bi ené ní, gí zía ásé go ówoyéme wo kíngaya. ¹¹ Azé dujú kífú 'yìma'dí e kíé'do. Éyì nda íri kídí ba 'bi ené Yúda, wo ba 'bi Gírìgì, togú wo bi utú go ngburu togú utú wá, togú áyí 'yì bi kí tú'dú éyì e zíyì togú éyì ndaní zíyì wá, togú áyí owúkúlú togú ndá owúkúlú wá. Simi ledre ga gére nées mbá, Kírésito ni dujú ne kí ledrené owóowó. Ndìsì ndìsì simizé mikékeríja mbá.

¹² Káa zí bi Lomo oto 'bú sée go zía géle sée káa do mbigí 'yì ené e ní, ídísé ídì 'yì lúru lerí lafúse, 'yì méngì bilámá ledre zí 'yì e, 'yì sáká 'yì e kací kadra e mbá. Zíse ídísé 'yì lúru bi simi ledre e kere kí ásé fú íti. Zíse ídísé ndoo kpá 'yì 'bó'bù ro simi ledre e. ¹³ Ídísé ídì 'yì ótoómo ledre zí 'yì e, káa zí bi kóo Ngére Yésu ootomo ledre zíse ní. ¹⁴ Simi ledre ga gére nées mbá, ídísé óto 'bú lafúse gí zía nées éyì bi ndìsì ódókótru 'yì e zíye ídíye kíé'do ní.

¹⁵ Gí zía bi Lomo gelé sée go káa do mbigí 'yì ené e ní, Kírésito i'bí roko'bu go zíse gí ro zí mindìsìsé ídíne kíé'do kí lafúse. Bi kenée ní, zíse ndìsìsé kí mimbé'desé kíé'do simi ledre e mbá kpá kí ndìsì i'bí mbófo éyì zí Lomo. ¹⁶ Kací kadra

mbá cíyí ledre 'bì Kírésìto idí idí simísé ngírì gí ro zíse útúásásé ndìsì 'dódo ledre ené kpá kí í'bí lorù kíe zí lafúse. Zíse ndìsìsé úku ke'bì mbófo Lomo kéye kací kadra mbá. ¹⁷ Éyí ga bì ásé méngì yéé ní mbá, togú miódrosé togú miméngì ledre esé e, idísé méngì a za mbá kí ìrì Ngére Yésu. Káa zí bì ndìsìsé í'bí mbófo éyí zí 'Buzé Lomo gí zía ní.

Lorù zí 'yì ga bì 'bì Kírésìto ní

¹⁸ Sée ga bì me'be ya'dá e ní, idísé úwú kúrú ya'dá 'bì esé e gí do bì zíse útúásásé káa do mbigí 'yì ga bì 'bì Ngére Yésu ní.

¹⁹ Sée ya'dá 'bì kará e, idísé óto 'bú me'besé e kíngaya, ndásé ndìsì éshì lerì royé wá.

²⁰ Sée owù e idísé idí 'yì úwú kúrú 'yì ndíki sée gí ro zí Ngére Yésu idíne kí rokinyi kíse.

²¹ Sée 'bumiowù e kí mbámiowù e, ndásé ndìsì lorù owù 'bì esé e kí bisinyí mimbé'desé wá káa bì sómú ledre eyé nì sínyí ke.

²² Sée owúkúlú e, idísé ndìsì méngì moko zí mingburoko 'yì esé e kí mimbé'desé kíé'do káa zí éyí bì méngìsé moko néesé zí Ngére Yésu ní. Ndásé méngì a kenée 'búo togú komo mingburoko 'yì esé e nì rosé gí ro zíye ídíye kí rokinyi ní wá. ²³ Simi moko esé e mbá, idísé ndìsì méngì a kí mimbé'desé kíé'do gí zía ndìsìsé méngì moko néesé zí Ngére Yésu, ndaá 'bì ené zí 'yìma'dí wá. ²⁴ Ndìsìsé méngì moko néesé zí Kírésìto Yésu Ngére. Ma'díi, nì í'bí tákpásìlì zíse kací bilámá moko bì méngìsé wo néesé. ²⁵ Tí lá idísé ówo a kídí, togú 'yì luyú ledre go yá, Lomo nì 'dècì ngbanga roa útúásáne kpìnì kí bisinyí ledre bì méngì wo ní.

4

¹ Sée mingburoko 'yì ga bì owúkúlú e ndìsìní méngì moko zíse ní, idísé í'bí zíye tí éyí bì nì útúásá sáká yéé ní, gí zía 'bì esé mongú 'yì nì kpá bo dosé komo ere.

Ídísé ndìsì ini ini zí Lomo kíngaya

² Idísé ndìsì ini ini zí Lomo kí mimbé'desé mbá, zíse ndìsìsé kí 'bá'ba rosé gí zí bisinyí ledre, zíse ndìsìsé í'bí mbófo éyí zí Lomo.

³ Idísé kpá ini ini zí Lomo gí rozé, idí likpí misi'di zíze gí do bì zíze úku bilámá ledre 'bì Kírésìto zí 'yì ga bì ngárá owoní aka wá ní. Née sù ledre bì onzóní máa gí zía simi sígìnì ní. ⁴ Idísé ini ini, Lomo idí í'bí roko'bu zíma úku bilámá ledre 'bì Kírésìto kíe zí 'yì e do bilámá misi'diné. ⁵ Kací kadra mbá idísé idí 'yì komokenzì e dongará 'yì ga bì owoní aka ledre 'bì Kírésìto wá ní. Idísé ndìsì úku 'dódo ledre 'bì Kírésìto zíye kací kadra mbá. ⁶ Simi bì ásé ndìsì 'dódo ledre zíye ní, idísé ódro do bilámá misi'diné gí do bì zíse idíse nzíyísé gí ro úkulúgu ledre kací ndu'yú ga bì togú niyí ndú'yú sée kíe ní.

Odu ledre zíse

⁷ Mákása Takíka gí yáa go zíse íri. Ledre ga bì gí do bimá ní, ásé úwú yéme yéé gí taraa. Nì bilámá ezemá bì ndìsìzé méngì moko 'bì Ngére Yésu kéne ní. 'Búa nì domá kíngaya. ⁸ Mákása wo gí ro zía úku mbigí ledre bì gí do bizé yáa ní zíse gí ro zí mimbé'desé ìdrìne. ⁹ Takíka ma'dáa niyí gí yáa go do misi'di kí Onésimo bì kpá ngúru bilámá 'yì 'bì moko 'bì Kírésìto nì kpá kí 'búne domá kíngaya ní. Niyí úku mbigí ledre ga bì gí do bizé yáa ní zíse íri.

¹⁰ Ezemá bì azé kéne simi sígìnì yáa, Arisitáka kí Mária kó máúku ledre a zíse yaá nì owù 'bì sùmu Baranába ní í'bínì mandá zíse íri. Togú Mária ma'dáa ogù go zíse íri yá, idísé 'dí'bi wo simi sùmu bilámáne. ¹¹ Yásuwa bì ndìsìní kpá ndólo wo Yúsìto ní í'bí kpá mandá zíse íri. Ya'dá ga bì ota néesé, Arisitáka, Mária nda kí Yúsìto, ga gére néesé Yúda ga bì yáa í'bínì mimbé'deyé go zí Ngére Yésu ní.

Ndịsị́nì sáká máa yáa ye kí moko 'bì Ngére Yésu bì mándịsị́ méngị a ní.

¹² Epáfura bì nì kpá ngúru 'yì 'bì Kolósayi, lúndusé simì Lomo, i'bí kpá mandá zise íri. Nì kpá ngúru bilámá 'yì moko 'bì Kírésìto Yésu. Kací kadra mbá ndịsị́ ìnì ìnì zì Lomo gị rosé, Lomo idí í'bí roko'bu zise gị ro zise tórosé ngbúó simì moko ené 'bì Lomo bì ásé simì a ní. ¹³ Máúku zise ma'díi, Epáfura i'bí roné go ndịsị́ méngị moko gị rosé Kolósayi ní kíngaya. Zía kpá í'bí roné gị ro lafúse ga bì simì Lawudikíya ní kpá kí yéé ga bì simì Yerapolísi ní.

¹⁴ Ezelámáze Lúka, bì dokotóro ní kí Démasi i'biní kpá mandá zise kíngaya.

¹⁵ Mandá zì 'yì 'bì Kírésìto ga bì simì Lawudikíya ní, okpó mbá zì Nífa kí 'yì ga bì 'bì Kírésìto ndịsị́nì yóko royé ndịsị́ ìnì ìnì zì Lomo zía 'be íri ní.

¹⁶ Togú ólosé ledre ba go yá, ídísé kpá kása a zì lafúse ga bì simì Lawudikíya ní. Wo bì kóo mákása zíye íri ní, idíní kása zise gị ro zise kpá ólo a.

¹⁷ Ídísé úku ledre zì Arakípo idí méngị moko bì Ngére i'bí do sịlía ní bilámáne ndéréógụné kíe gị do oduné.

¹⁸ Máa Páwulo, máéké ledre ba máa kí sịlìma zise. Mandá zise íri kíngaya. Ndásé sómùlìgị ledremá simì sịgịnì yáa wá. Lomo idí méngị bilámá ledre zise. Idí kenée.

**Mizefi wáraga bi
Páwulo
eké zí 'yi ga bi simi
Tasalonjika
ní
Ledre gi ro mizefi
bùku bi Tasalonjika ní**

Simi Moko 'bi 'yimikása e kápita ené 17, 'yimikása Páwulo tonó kóo kanísa simi Tasalonjika, bi ni ne mongú gara 'bi Makedoniya simi kángá bi Girísi ní. Páwulo inyi kóo ndá'ba giri 'diya gi zía ngíti géyi Yúda e iliní kóo gi ro útú doa méngi wo bisinyíne. Nda gi 'dá'ba zí Timatiyo bi ndísi sáká Páwulo ní óguné úku ledre zía kídí 'yi ga bi 'bi Kírésito simi Tasalonjika ní niyí yi eyé kpá fú mitóroyé ngbúo simi ledre 'bi Lomo bi ngunúní ní abú ngíti géyi 'yi e ndísiní kí méngi yéé bisinyíne ndotó. Née ní zí Páwulo éké ledre ba zíye gi ro í'bí roko'bu zíye kpá kí úkulúgu ledre kací ndu'yú eyé zía.

Simi ledre bi Páwulo eké ní, i'bí mbófo éyí zí Lomo kpá zí 'yi ga bi 'bi Kírésito simi Tasalonjika ní gi ro ledre 'bi Lomo bi ngunúní, kpá kí ledre 'bi óto 'bú lafúye bi ndísiní óto a ní. Zía kpá úku ledre gi ro ndísi bi kóo née ndísi dongaráye íri tí ndísi 'bi 'yi bi ngunungu ledre Kírésito go ní. Zía kpá úku ledre zíye gi ro ledre ga bi niyí méngi royé zí 'yi ga bi 'bi Kírésito gi do kací umbu kpá wo bi ni méngi roné zíye simi bi Kírésito ni ndá'baógu do sogo kángá ní. Odu a zía í'bí lorú zíye káa zí bi niyí ndísi ndísi tí káa zí 'yi ga bi 'bi Kírésito ní gi simi sındi kadra bi ni útúásá ní.

*Mizefi wáraga bi Páwulo eké zí 'yi ga bi 'bi Kírésito simi Tasa-
lonjika ní*

1 Séé 'yi ga bi 'bi Tasalonjika bi ngunungusé ledre 'bi 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére 'yi yómo 'yi e go ní, mandá zise.

Azé, máa Páwulo, Siliváno nda kí Timatiyo.

Lomo idí lúru bi kacise gi do bi zise ndísisé bilámase.

Mbófo éyí zí Lomo gi ro 'yi ené ga bi simi Tasalonjika ní

2 Kídí bi azé go ini ini zí 'Buzé Lomo ní, ndísisé sómúndíki ledresé, zise ndísisé mbófo wo gi zía bi ówosé wo bú bilámáne, zise ngunungu ledre ené, zise ndísisé méngi moko zía ní. ³ Kací kadra mbá ndísisé mbófo bilámá moko bi méngisé gi zía bi ngunungusé ledre 'bi Kírésito go zise ndísi tórosé ngbúo kpá kí mióto komosé gi ro mindá'baógu Kírésito Yésu Ngére ezé ní zí 'buzé Lomo.

4 Owú 'bi Babá e, ndísisé kpá mbófo ándá Lomo gi zía bi owozé bú kídí oto 'búse go, zía géléógu séé káa do 'yi ené e ní. ⁵ Owozé ledre née gi zía, 'Dówú Lomo ndísi sáká zée ne, zise ndísisé ódro ódro bi kí roko'buné simi bi azé ndísi úku bilámá ledre 'bi Lomo zise ní. Zí 'Dówú Lomo kpá sáká séé kíngaya, zise ówo a kídí ledre bi ukuzé zise ní, ni ma'dú ledre. Ówosé mindísisé bi kóo dongarase íri gi ro sáká séé ní bú. ⁶ Nda simi bi 'yi e tonóní 'dó'do séé kíngaya gi zía bi ndísisé úwú ledre ga bi ndísisé úku yéé zise ní, zise útusimisé kíngaya do tórosé ngbúo, cé káa zí bi kóo lúrusé zée, útuzé simizé kíngaya, zise tórozé kpá ngbúo káa zí Ngére ezé Yésu ní. Abú 'dó'dósé kíngaya yá, 'Dówú Lomo ndísi kpá fú sáká séé, zise ndísi ídise kí rokinyi. ⁷ Nda simi bi 'yi 'bi Makedoniya e kí 'yi 'bi Ákaya ga bi ngunúní ledre 'bi Ngére Yésu go, lurúní 'dú'du esé kí miméngi ledre esé e niyí nda yi eyé go kpí bilámáye ní, zíye iniyé mbá ndísi méngi lódú kací bilámá ledre ga bi ndísisé méngi yéé ní. ⁸ Bi ndísisé

úku ledre gi ro Ngére Yésu ndaa lá dujú zíye wá, gi zía bi phanda ledre máa née aŋga go kací bi e za mbá ní. Ndaá lolu miútúásáne zíze úku ledre gi ro ledre 'bi Lomo bi ngunḡusé ní wá. ⁹ 'Yi máa ga gére née mbá, itíní phanda ledre go kídí méngi yémesé ledre go gi rozé. Kpá kí ledre bi ótoómosé ledre 'bi bicayi lomo ga bi 'bi sága ba, zise go óyóló'bó mimbé'desé ndiḡi mbófo lá dujú Lomo bi ni Ma'díi kpá Triḡri ní kí méngi moko zía. ¹⁰ Zise ndiḡisí kí óto komosé gi ro mindá'baogú Yésu Owú 'bi Lomo gi komo ere, wo bi kóo 'Buzé Lomo uru wo gi simi umbu ní, ni yómo zée gi tara mongú nduwú bi ni gú ogú ní.

2

Mindḡi Páwulo bi kóo simi Tasa- *lonjika ní*

¹ Owú 'bi Babá e, ngíti géyi 'yi e ukuní kídí, oguzé kóo zise íri lá gbékpíe. Éyi ndaa kenée wá. ² Ówosé bú kídí, 'yi ga bi ngára nḡunḡuní ledre 'bi Lomo wá ní, 'do'doní kóo zée simi Phílípoyi kí úku zée. Ndaa née ní, simi kadra bi kóo oguzé zise íri ní, ndiḡiní kóo kpá kála ledre 'bi Lomo bi ndiḡisizé úku a zise ní. Abú kenée ndotó, Lomo i'bí kóo roko'bu ené go zise gi ro úku bilámá ledre ené kíe zise. ³ Ukuzé ezé kóo ledre née zise gi ro zise í'bí kési zise wá, ndaa kpá gi ro zí 'yi e mbófo zée wá. Ingbízé ezé kóo rozé zise kí lónodo sée gi ro zí bi émené rosé wá. ⁴ Londoze ezé kóo kpá komosé gi zía bi azé 'yi mimbé'de e ní wá. Ukuzé kóo zise mbigí bilámá ledre 'bi Lomo kaa zí 'yi ga bi Lomo ma'dáa uzu yée go, zíye útúásáye kací komoa, zía nḡunḡu a zíye gi ro zíye úku ledre ené ní. ⁵ Ilizé óto Lomo, wo bi owo ledre gi simizé bú ní, zía ídine kí rokinyi, ndaa gi ro zí 'yi e ídiye kí rokinyi ye wá, ndaa kpá sée kí ngíti géyi 'yi e wá.

⁶ Ndiḡisizé ezé kóo íri gi ro zise kí ngíti géyi 'yi e mbófo zée wá.

Kaa zí 'yimikása ga bi 'bi Kírésiito ní, áse kóo 'dó'dó mi'dó'dó kí lúru bi kacíze, ⁷ tí lá ndiḡisizé kóo lúru bi kacíze kaa zí mbámiowú ndiḡi lúru bi kací owú 'bi ené e ní. ⁸ Ukuzé kóo bilámá ledre 'bi Lomo zise, gi zía otozé 'búse go kíngaya, zise kpá méngi ledre bi ni miútúásáne gi rosé ní. ⁹ Simi bi kóo azé ndiḡi úku bilámá ledre 'bi Lomo zise ní, ndiḡisizé ezé kóo gbékpíe lá lúru bi zise gi ro éyi miánu wá, ndiḡisizé kóo méngi moko ezé cú ze kí sílize kací kadra za mbá, kaa bi kúrú 'bi lúru bi kacíze ni kóo méngi sée ke.

¹⁰ Ledre bi máuku ba ní, ranga ndaa simi a wá ówosé bú, Lomo owo kpá bú. Milúyú ledre ndaa simi ndiḡi ezé bi kóo kése íri ní wá. ¹¹ Mengízé kóo ledresé kí úku ledre zise, kí lóru sée kaa zí 'bumiowú méngi ledre owú 'bi ené e ní, ¹² gi ro zí miméngi ledre esé í'bí rokinyi zí Lomo, gi zía ndolo sée gi ro zise ówo née kaa do Ngére esé kpá kí mbófo née.

¹³ Ndiḡisizé í'bí mbófo éyi zí Lomo kací kadra za mbá, gi zía kadra bi kóo úwúsé ledre bi ukuzé zise ní, úwúsé kaa zí kúrú Lomo ní. Sómúsé kóo go kídí, née ndaa ledre bi gi zí 'yima'dí ní wá, ówosé kóo go téké kídí, née ledre bi gi zí Lomo ní. Ni óto sée, zise ídise kí roko'bu rosé gi zía ílisé ledre ma'dáa go. ¹⁴ Utusé simisé go bilámáne simi bi kóo 'yi esé e ndiḡiní 'dó'do sée ní, cé kaa zí 'yi 'bi Kírésiito Yésu ga kóna simi kánḡá 'bi Yudáya utuní simiyé simi bi kóo 'yi eyé e 'do'doní yée ní. ¹⁵ 'Yi 'bi Yúda ga gére ní, ngíti géyi ufuní kóo Ngére Yésu ye. 'Dá'dá gi zía née ní, ndiḡiní kóo go úfu nébi e 'desí. Ogóoyóní kóo zée kpá ye gi simi gara esé. Kací kadra za mbá, ndiḡiní fú lá méngi éyi bi mimbé'de Lomo ndiḡi ési gi zía miési ní. Owozé go kídí otoní royé go ndiḡi 'dó'do 'yi e za mbá, ¹⁶ gi zía bi iliní ucuómo zée kí

úku ledre 'bi Lomo zí kúfú ngíti géyì 'yì e gi ro zíye ómoyé ní. 'Yì 'bi Yúda ga gére ní, lúyú ledre eyé rorómó go. Lomo ni karanée í'bí ndúwu royé kíngaya.

Páwulo oto 'bú 'yì ga bi 'bi Lomo simi Tasalonjika ní

¹⁷ Owú 'bi Babá e, yemezé ezé kóo rozé miyéme gi ro ndéréómo sée wá, gaganí kóo zée miágaga. Abú kenée ndotó, azé fú lá ndìsì sómú ledresé. Ndìsìzé sómú ledre kíngaya gi ro óguzé lúru sée. ¹⁸ Mengìzé keyì za kí roko'buze mbá. Mongú a, máa Páwulo, máyéme romá kí'dí tú'dú gi ro ógumá zise íri, utúasá mbá wá. Satána sinyi misì'di ledre ga gére née mbá misinyi. ¹⁹ Ilizé ógu ndìsì lúru sée kenée, gi zía áse se 'yì ga bi niyí óto zée, zize ídize kí rokinyi, kadra bi Ngére ezé Yésu ni ndá'baógu simi a ní. ²⁰ Azé ídí kí mongú rokinyi gi zise kadra máa née.

3

¹ Gi zía bi 'búse ofu dozé go ní, zize ndìsìzé sómú ledresé kíngaya. Zía útúásáne kací komozé kídí abú ndìsìzé simi Átani kí ngúcuzé yá mengì éyì wá. ² Zize kása lúnduzé Timatíyo, eze 'yì mokoze bi Lomo ndolo wo, zize ndìsìzé úku bilámá ledre gi ro Kírésito Yésu 'Yì yómo 'yì e ndro kéye ní. Ukuzé kóo ledre zía kídí, idí sáká sée simi sómú ledre kpá kí lóru sée kíngaya gi ro zí cíyí ledre 'bi Lomo ídine simisé kíngaya. ³ Káa bi ngúru 'yì gi dongarase ni ótoómo ledre 'bi Lomo gi zí úzu éyì bi áse simi a née. Ówosé bú kídí, zée 'yì ga bi 'bi Ngére Yésu ní, gi zía bi ndìsìzé fú lódú kací a ní, ezeokóga niyí ndìsì úzu zée. ⁴ Simi bi kóo azé íri ní, enzizé kóo komosé go kí ledre 'dá'dá kídí, ídise tóro ngbúó, niyí karanée 'dó'do zée. Ówosé go bilámáne, mengì zize go tí káa zí bi kóo ukuzé zise ní. ⁵ Née sí ledre bi kasazé Timatíyo zise íri gi

roa ní, gi zía ilizé úwúyéme ledresé, togú ngúngu ledre esé zí Lomo ni fú bo yá. Ndìsìzé sómú'ló'bó ledre gi rosé kídí ambí owo ne Satána londo yì ené sée ba go, ucuomo sée go kí ngúngu ledre 'bi Lomo, zí moko bi kóo mengìzé dongarase íri ní ndéréne lá gbékpìe.

Ledre bi Timatíyo líkpì gi rosé ní oto zée kí mongú rokinyi

⁶ Mbófo éyì gi ro mindá'baógu Timatíyo gi zise girí. Ledre bi uku zize gi rosé ní, síli ilí rozé gi zía miílí kídí, née lurúndiki ené bisinyí ledre gi zise íri wá. Ledre 'bi Yésu bi ngúngusé kí óto 'búse bi dengbise kpá gi zí ngíti géyì 'yì e ní, ni yì ené do biné kídí, ndìsìsé kpá fú sómú ledrezé káa zí mbigí ezelámase ní. Ílisé gi ro ówo zée kpá káa zí bi ilizé gi ro ówo sée ní. ⁷ Owú 'bi Babá e, abú azé ndíki tú'dú ríkí úzu ledre e gi zí ngíti géyì 'yì e ndotó, simi bi uwúze ledre ga gére ní, oto mimbé'dezé go ídríne. ⁸ Abú azé simi tú'dú úzu éyì e kpá kí 'do'dó ndotó yá, azé kí mongú rokinyi kíngaya, gi zía bi ngúngu ledre esé oto sée go fú ndìsì lódú kací Ngére Yésu ma'dáa ndéré kíe 'dá'dá ní. ⁹ Éyì bi méngisé née ní, oto zée go zize ídize kí mongú rokinyi, owozé wá azé í'bí mbófo éyì zí Lomo ba lará a káa be 'di kací bilámá ledre bi méngisé zize née? ¹⁰ Kací kadra za mbá, ndìsìzé kí íni ini zí Lomo kíngaya gi rosé, gi do bi zize óguzé zise íri sáká sée kí énzì komosé, gi ro zise ndìsìsé lódú kací Yésu kí roko'busé nda za kíngaya rómo do wo bi ndìsìsé méngì a née ní.

¹¹ Ndìsìzé íni ini kídí, 'Buzé Lomo kí Ngére ezé Yésu idíní líkpì misì'di zize gi ro óguzé zise íri. ¹² Ngére ezé idí sáká sée, zise óto 'búse dengbise kí 'bú ngíti géyì 'yì e kíngaya kpá káa zí bi otozé 'búse ní. ¹³ Idí sáká sée zise óto 'bú lafúse e kenée gi ro zí míméngì ledre esé e ídiye

bilámáye káa bi ásé ídí kí lúyú ledre rosé do komo Lomo bi 'Buzé ní kadra bi Ngére ezé Yésu ni ndá'baógu kí maláyika ené e simi a ní ke.

4

Bilámá ndịsi bi zí Lomo ídine kí rokinyi gi roa ní

¹ Owú 'bi Babá e, káa zí bi kóo enzizé komosé kí 'dódo ledre gi ro bilámá ndịsi kí bilámá miméngi ledre bi ni óto Lomo zía ídine kí rokinyi gi zise ní, owozé go, ásé go tí ndịsi méngi a kenée. Azé kpá fú úku ándá a, ídísé ndịsi méngi bilámá ledre ga gére née fú kenée zía rómoné mirómo. Ukuzé ledre née zise kenée do bi kací Ngére Yésu. ² Ówosé mbá bú, i'bí lorú ledre ga gére née zize ne, bi zize kóo ndịsizé 'dódo ledre ené káe zise íri ní.

³ Lomo ili ídísé ólúógu gi simi lúyú ledre 'dá'ba, gi ro zise útúásásé kací komoné káa do mbigí 'yi ené e. Sée ga bi ófúsé rosé go ní, ndásé méngi 'berí wá. Sée ga bi ngára ófúsé aka rosé wá ní, ídísé ófú'dóro rosé kí, ásé nda fú ówo rosé káa do kára kí o'do. ⁴ Ídísé óto dokuwu ófú ro'yi, zía ídine bilámáne do komo Lomo kpá kí 'yíma'dí e. ⁵ 'Yi ga bi ngára iliní ledre 'bi Lomo wá, zíye 'dí'bi lá dụú ledre 'bi só'do royé ní, sée, ndásé méngi ledre eyé née wá. ⁶ Simi ledre káa zí ga gére ní, 'yi ndaá méngisínyi ledre zí ezené lá gi zí 'bú ledre gi doné wá. Gi zía Ngére Yésu ni gú í'bí ndúwu ro'yi e gi zí lúyú ledre káa zí ga gére ní. Ukuzé kóo ledre ga gére née zise go 'dá'dá, kpá kí úcuómo sée gi ro lúyú ledre káa zí ga gére ní, ⁷ Lomo ndolo ené kóo zée gi ro zize ídize 'yi lúyú ledre e wá, ili zize ídize mbigí 'yi ené e do komoné. ⁸ Togú 'yi asi go kí úwú ledre ba ní, asi ené née kí úwú ledre 'bi 'yíma'dí wá, asi yi ené née kí úwú ledre 'bi Lomo bi kasa zía simi roko'bu 'bi 'Dówúne ní.

⁹ Togú gi ro bilámá ndịsi kí óto 'búse dengbise kpá kí ngíti géyi 'yi e yá, utúasázé éké ledre gi roa zise wá, gi zía Lomo 'dodo ledre gi roa go zise. ¹⁰ Méngisé go tí kenée, ótosé 'bú 'yi ga bi 'bi Kírésito simi Mekedoníya íri ní go mbá. Ili, ídísé fú ndịsi méngi a kenée zía rómoné mirómo.

¹¹ Ídí ídí simi dosé kídí, miméngi ledre esé ni bilámáne. Ndásé ési tarasé simi ledre 'bi 'yi e wá. Ídísé méngi moko kóngaya káa zí bi kóo 'dodozé zise ní. ¹² Ídísé méngi a kenée gi do bi zí 'yi ga bi ngára iliní ledre 'bi Lomo wá ní óto dokuwusé, kpá káa bi ásé ndịsi óto komosé dụú go ro sáká éyi gi zí 'yi e ke.

Ledre gi ro mindá'baógu Ngére Yésu

¹³ Owú 'bi Babá e, ilizé zise ówo ledre gi ro 'yi ga bi kóo 'bi Lomo, uyuní go 'dá'dá ní, káa bi ásé ndịsi íni yée káa zí 'yi ga bi somúní 'bi eyé kídí, Lomo uru 'yi e gi simi umbu wá ní ke. ¹⁴ Owozé go kídí, 'yi ga bi kóo 'bi Yésu uyuní 'dá'dá ní, Lomo ni úru yée gi simi umbu mbá, cé káa zí bi kóo uru Yésu ma'dáa ní. ¹⁵ Ndásé sómú a bi yaá kadra bi Ngére ezé Yésu ni ndá'baógu simi a ní, 'yi ené ga kóo uyuní 'dá'dá ní, niyí ídí 'bi eyé fí simi gu, nda lá zée ga bi azé tridri ní, azé inyí dụú ze ndéré ndíkí káe wá. Éyi ndaá kenée wá. Uku'dodozé ba ledre bi uku ne ní. Ledre ma'dáa ni ídí káa. ¹⁶ Ngére Yésu ni ndá'baógu gi komo ere, zía ótrú lorú kí mongú kúrúne 'dága, zí ngére maláyika e úku ledre zí ngíti maláyika gi do bi zía ímí dibi'li 'bi Lomo gi ro zí 'yi ga bi kóo 'bi Kírésito uyuní ní úruye mbá. ¹⁷ Gi ro zí lafúne e 'dó'dúyóko zée 'yi ga bi 'bi Yésu azé aka tridri ní ndro kí lafúze ga bi Yésu ni úru yée ní, zize inyizé kéye mbá ndéré ndíkí kí Ngére Yésu ma'dáa simi síli 'dága. Zize nda ídize kéye kpá kí Ngére Yésu do bi kíé'do za fí. ¹⁸ Idizé ndịsi

úku ledre káa zí wo ba zí lafúze e gi ro 'dí'bióyó mongú sómú ledre kée gi dozé 'dá'ba, káa bi azé ndịsị ídí kí mongú lerí gi ro 'yị ezé ga bi uyuní go ní ke.

5

¹ Owú 'bi Babá e, ndazé kí ngíti ledre kpí tarazé úku zise gi ro kadra mindá'baógu Ngére Yésu wá, ² gi zía ówoyemesé go bilámáne kídí, mindá'baógu a ni liyí 'yị e mbá miilyí. ³ Kadra mindá'baógu Ngére Yésu, 'yị ga bi ngununí ledre ené wá ní owoní eyé e wá. Niyí ndịsị úku ledre eyé kídí, éyí ndaá, yé niyí yí eyé bilámáye. Bisinyí ledre ni ógu zíye 'diya káa ní, utúasání ómo gi zía wá, cé káa zí mbámiowú bi simia tonó ówo gi ro árá ní, utúasá ụcúómo a wá.

⁴ Bi gi rosé ní, sée ga bi ngunusé ledre Yésu go ní, liyí ené sée miilyí wá. ⁵ Zée kése, gi zía ngunuzé ledre Yésu go, azé yí ezé go 'yị ga bi 'bi bimióngó ní. Ndazé ezé 'yị ga bi 'bi mituluru ní wá, bi kenée ní, ndazé ídí káa zí 'yị ga bi ngununí ledre Yésu wá ní wá. ⁶ Gi zía, owoní eyé ledre gi ro ledre 'bi Lomo wá, niyí yí eyé cé káa zí 'yị ga bi niyí mi'dú'duyé, ngíti géyí mikóyóye, owo'di'biní eyé ledre ga bi niyí ndịsị méngi royé ní wá. ⁷ Abú kenée ndotó, azé yí ezé káa zí 'yị ga bi niyí dilá kí kadra simi bimióngó ní, owozé ledre ga bi gi ro ledre 'bi Yésu ní bú. Idízé óto komozé ro ledre ené kpá kí 'bá'bá rozé gi zí Satána. ⁸ Ledre 'bi Ngére Yésu bi ngunuzé kí óto 'bú 'yị e kpá kí óto komozé kací 'Yi yómo zée ma'dáa ní, idí tátá fú 'dá'dá. Togú mengizé go fú kenée yá, azé útúasá 'bá'bá rozé gi zí Satána, zize idize nziyize gi ro mindá'baógu Yésu. ⁹ Lomo ili go kídí zée 'yị ga bi 'bi Kírésito Yésu ní, azé ídí kí tridri bi za fí ní, gi zía Ngére Yésu 'yị yómo 'yị e uyu kóo go gi rozé. Nduwú bi za fí ní, ogu rozé wá. ¹⁰ Togú azé fú tridri, zize

ndịsizé fú kí óto komozé kací Yésu ma'dáa, gi kadra bi ni ndá'baógu simi a ní yá, azé ídí kéne do bi kéri a. Togú uyuutuzé rozé mbú ze 'dá'dá, bisinyí ledre ndaá, azé kpá fú ídí kéne do bi kéri a. ¹¹ Bi kenée ní, idísé ndịsị énzí komosé dengbise kí lafúze e kí sáká rosé tí káa zí wo bi ndịsísé méngi a née, gi ro zí Lomo ídine kí rokinyi kíse.

Odu loru gi zí Páwulo gi ro bilámá ndịsị

¹² Owú 'bi Babá e, dodóze rozé rosé, idísé óto undru 'yị ga bi Ngére ezé Yésu oto yée go zise káa do manda 'dá'dá e, bi ndịsini lóru sée kí méngi moko kingaya dongarase ní. ¹³ Idísé óto 'búye, zise ndịsísé kéye bilámáne gi zí moko bi ndịsini méngi a dongarase iri ní. Ndásé ndịsị kí ofú dongarase kéye wá. ¹⁴ Idísé lóru 'yị ngidri e idini méngi moko, zise kpá lóru 'yị máa yée ga bi kí ngiri royé, roko'búyé ayí go ndá'ba 'dá'ba kí lódú kací Yésu ní. Zise sáká yée ga bi ngára utúasani sáká royé wá ní, zise óto mimbé'desé bilámáne kí 'yị e za mbá. ¹⁵ Ndásé méngilúgu bisinyí ledre zí 'yị ga bi méngini bisinyí ledre go zise ní wá. Idísé ndịsị méngi yéme ledre zise dengbise kpá gi zí 'yị e za mbá.

¹⁶ Idísé ídí kí rokinyi kací kadra za mbá. ¹⁷ Zise ndịsísé kí ini ini zí Lomo kpá kací kadra za mbá. ¹⁸ Abú ledre e méngini sée ndotó, idísé íbí mbófo éyí zí Lomo, gi zía, née ledre bi Lomo ma'dáa ili, zée 'yị ga bi 'bi Kírésito Yésu zize ndịsizé méngi a ní.

¹⁹ Ndásé ukucayi ledre gi ro kúru Lomo bi ndịsini ukutatá a zise ní wá, ²⁰ káa bi áse úfu moko 'bi 'Dówú Lomo ke. ²¹ Idísé ndịsị lúru ledre e mbá miilúru bilámáne kpó kpó kpó. Wo bi ni gi zí 'Dówú Lomo ní, áse ówo a, zise 'dí'bi duú wo, ²² zise ótoómo bisinyí a 'dá'ba.

²³ Lomo 'Yì í'bí bikìdrì zì 'yì e, idí óyóló'bó sée ne káa do mbigí 'yì ené e. Zíá lúrú bi kacíse bilámáne, kí mimbé'desé, kí misómù ledre esé kpá kí miméngì ledre esé e za mbá, káa bi ásé ídí kí mílúyú ledre rosé simi kadra bi Kírésìto Yésu Ngére 'Yì yómo 'yì e ni ndá'baógu simi a ní ke. ²⁴ Káa zì bi Lomo ndoloogu sée go káa do 'yì ené e ní, ni tí méngì ledre máa ga gére née zíse ma'díi.

Odu mandá gì zì Páwulo e

²⁵ Owù 'bi Babá e, idísé ini ini zì Lomo kpá gì rozé. ²⁶ I'bízé mandá zíse 'yì ga bi 'bi Lomo ní za mbá kíngaya. ²⁷ Máúku ba wo zíse do komo Ngére Yésu kídí, idíní ólo ledre ba zì 'yì ga bi 'bi Lomo bi niyí íri ní za mbá.

²⁸ Kírésìto Yésu Ngére ezé idí kíse.

**Gbre wáraga bi Páwulo
eké zí 'yì ga bi simi
Tasalonika
ní
Ledre gi ro gbre búku
bi Tasalonika ní**

Páwulo eké gbre Tasalonika ba gi do kací bi eké mizefi Tasalonika go ní gi do kací éfé e ca zí 'yì ga bi 'bi Kírésito simi Tasalonika ní. Uku zíye simi ledre bi eké ba kídí idíní tóro kpá fú ngbúó simi ledre 'bi Lomo bi ngununí ní abú ngíti géyì 'yì e niyí kí ndìsì méngì yé bisinyíne ndotó. Ngíti géyì 'yì e ndìsì kóo úku ledre zí 'yì ga bi Kírésito nées kídí Kírésito ogu yì ené go, ngíti géyì ya ni ógu ca cakaba, ndaní lolu ndìsì méngì 'dó'dó royé kí moko wá. Páwulo ya 'yì ga bi 'bi Kírésito nées ndaní úwú ledre 'bi 'yì ranga ga gére nées wá. Zía ótoyéme a zíye kídí 'yì ga bi 'bi Kírésito ní ndaní idí 'yì ngidri e wá, gi zía 'dá'dá zí Kírésito ndá'baóguné, sındí kadra ni idí zí mingburoko bisinyí ledre e ndìsì méngì tátá royé 'dá'dá do sogo, nées ní zí manda 'yì méngì bisinyí ledre útúne 'dá'dá zí tú'dú 'yì ga bi oyóní sogoyé go zí Lomo ní ícì okó ro Lomo.

*Gbre wáraga bi Páwulo eké
zí 'yì ga bi 'bi Kírésito simi Tasa-
lonika ní*

¹ Sée 'yì ga bi 'bi Tasalonika bi ílisé ledre 'bi 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére 'Yì yómo 'yì e ní, i'bízé mandá zise.

Azé, máa Páwulo kí Siliváno kpá kí Timatíyo e.

² 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére 'Yì yómo 'yì e, idíní lúru bi kacise gi do bi zise ndìsì bilámáse.

*Páwulo i'bí mbófo éyì zí Lomo gi
ro 'yì ga bi 'bi Ngére Yésu ní*

³ Owú 'bi Babá e, utúasá miútúasá zize í'bí mbófo éyì zí Lomo gi rosé za mbá, gi zía bi ásé kpá fú ndìsì lódú kací Ngére Yésu kíngaya ndéré káe 'dá'dá kpá kí óto 'búse bi dengbise kíngaya ní. ⁴ Gi zí kényi nées ní, zize ndìsì kpá fú mbófo ledresé zí ngíti géyì 'yì ga bi 'bi Lomo ní, gi zía, ásé kpá fú mítórosé ngbúó simi mingburoko úzu éyì e, kí mingburoko 'do'dó ga bi gi zí 'yì e ní.

⁵ Ndìsì ní méngì láráse nées gi zía bi ásé 'yì ga bi 'bi Lomo ní, abú kenée ndotó, cíyí ledre 'bi Lomo ni yì ené kpá fú simisé kíngaya. Simi ledre máa ga gére nées mbá, owozé go kídí Lomo ni karanée 'dècì ngbanga esé bilámáne kídí, útúasásé go zíye ndìsì kése 'be 'bi ené. ⁶ Ídísé ówo a kídí, 'yì ga bi ndìsì 'dó'do sée nées, Lomo ni karanée kpá 'dó'do yé bisinyíne kíngaya. ⁷ Gi do kací 'do'dó esé nées, Lomo ni nda í'bí mongú 'dówúro zize kése. Kadra bi 'yì e za mbá niyí lúru Ngére Yésu kí ndá'baógú gi komo ere girí kí maláyika ené ga bi cóngó royé ofu go ní, kí mongú pho'du. ⁸ Ni í'bí ndúwu ro 'yì ga bi ngununí ledre Lomo wá ní. Gi zía, asíní go kí úwú bilámá ledre 'bi Ngére Yésu. ⁹ Bisinyí 'yì ga gére nées, Ngére Yésu utúasá ené lolu méngì bilámá ledre bi kí roko'buné ní zíye wá. Ni ógóoyó yé gi do komoné 'dá'ba, do í'bí ndúwu royé, nduwú bi ngára odu a ndaá ní. ¹⁰ Ledre máa nées, ni méngì roné simi bi Yésu ma'dáa ni ndá'baógú gi ro zí 'yì ené e mbófo wo kíngaya ní. Ásé kpá idí dongaráye gi zía bi ngúnusé ledre 'bi Lomo bi ukuzé kóo zise ní go.

¹¹ Káa zí bi owozé bú kenée ní, ndìsìzè ini ini zí Lomo gi rosé kací kadra mbá kídí, idí óto sée, zise útúasásé káa do mbigí 'yì ené e, káa zí bi geléogú sée go nées ní. Idí í'bí

roko'bu zise gi ro zise mengionzo bilamá ledre kie zia, gi zia ngunguse ledre ené go. ¹² Simi kadra bi ni mengi ledre máa ga gére ní, 'yi e niyi mbófo iri Kírésito Yésu Ngére gi zí mimengi ledre esé. Nda née ní, Kírésito Yésu ni úku ledre kídí, mengi yemesé ledre go bilámáne. Ledre née ni ídí kenée, gi zia 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére 'yi yómo 'yi e iliní gi ro sáká sée.

2

Ídí ídí nziyiyi gi ro mindá'baogu Yésu

¹ Owú 'bi Babá e, somúze ni miútúásáne zize úku ándá ledre gi ro mindá'baogu Kírésito Yésu Ngére 'yi yómo 'yi e kpá kí ledre mindíkize kéne zise. ² Sómú ledre esé nda ídí sikala gi ro mindá'baogu ené wá. Togú ngíti 'yi uku kóo ledre go ya, Ngére nda'baogu go yá, ndásé ngungu a wá. Togú ngíti 'yi uku kóo ledre go kenée káa zí nébi ní yá, ndásé kpá ngungu a wá. Togú kasaoguní kóo wáraga go zise kí ledre káa zí née lóndo sée kie kídí, kasaoguzé ze yá, ndásé kpá ngungu a wá. ³ 'Yi e ndaní lóndo sée kí ledre káa zí née wá. Gi zia, ngíti géyi ledre e niyi aka mengiutu royé kí, Yésu ma'dáa ni nda fú ndá'baogu. Mizefi a, 'yi e niyi aka ási gi ro mbigí Lomo kóngaya kí, zí ngíti mongú bisinyí 'yi lóndo 'yi e olúoguné, zia ndisiné úku sinyi ledre gi ro lomo ga bi 'yi e ndisíní ini ini zíye ní 'duo gbála. ⁴ Ni óto roné káa do Lomo, do lomo máa ga gére née. Zia ógu ndisiné dongará 'yi ga bi 'bi Lomo ní, simi 'Díci 'bi Lomo ndisi úku ledre kídí, née ni mbigí Lomo, ábuwá yi ené ranga. Nda gi do kací a née ní, zí Yésu óguné íbí ndúwu roa, nduwú bi ngára odu a ndaá ní.

⁵ Máuku kóo ledre ga gére née go zise fúo simi bi kóo azé kése íri ní kídí, ⁶ ngíti éyi ni bo bi ndisi aka 'dí'bingeri bisinyí 'yi máa née

kí ógu ní, ówosé éyi máa née bú. Ledre máa née mengi roné kenée gi zí bisinyí 'yi née aka kí óguné, 'búo togú kadra a utúasá go gi ro do 'dó'do bisinyí 'yi máa née. ⁷ Roko'bu 'bi mengi okó ro mbigí Lomo ni go kí okó roa miótoéciné, ngíti 'yi ni bo ndisi 'dí'bingeri roko'bu máa née ne, ni ndisi mengi a kenée 'búo togú oyó roné go 'dá'ba. ⁸ Née ní, zí bisinyí 'yi máa née nda óguné. Nda gi 'dá'ba simi bi Ngére Yésu ni ógu 'bi ené kí mongú roko'buné ní, zia lúwúonzó bisinyí 'yi máa née za fi umbu.

⁹ Bisinyí 'yi née ni ógu kí roko'bu 'bi Satána, ¹⁰ zia ndisiné mengi mingburoko ledre ranga e kí bisinyí mimengi ledre e gi ro lóndo 'yi ga bi ngára iliní ngungu ma'díi ledre gi ro ómoyé wá ní milóndo. ¹¹ Gi zia bi asiní kí ngungu ledre 'bi mbigí Lomo go ní, Lomo ootomo yée go gi ro zíye mengi ledre cayi bi iliní ndisi mengi a ní, gi ro zí bi émené royé. ¹² Gi zí kéyi née ní, Lomo ni gú kpá íbí ndúwu royé, nduwú bi ngára odu a ndaá ní.

Ídise tóro ngbúo simi ledre 'bi Kírésito

¹³ Owú 'bi Babá e, utúasá miútúasá ma'díi, zize ndisizé íbí mbófo éyi zí Ngére Yésu gi rosé, gi zia oto 'búse go kóngaya, zia géleogu sée kpurú gi simi roko'bu 'bi 'Dówu Lomo káa do mbigí 'yi ené e, gi zia ngunguse ledre ené go. ¹⁴ Gelé sée, gi zia simi bi kóo oguzé kí bilamá ledre ené 'dódo a zise íri ní, zise kóo ngungu a. Gi zí kéyi née, zise útúasásé kací komoa, do ídise káa do mbigí 'yi ga bi 'bi Kírésito Yésu Ngére ezé ní za fi. ¹⁵ Bi goó kenée ní, owú 'bi Babá e, ledre ga bi kóo 'dodozé yée zise kí yée ga bi ekézé yée miéké ní, ídise 'dí'bi silise royé ngbúo, gi ro zise ídise kí roko'busé simi ledre e za mbá.

¹⁶ Kírésito Yésu Ngére ezé kí 'Buzé Lomo yemení ledre née kenée gi ro zise ídize kí rokinyi kpá kí óto

komo gi ro tridri bi za fi ni. Lomo mengi ledre nee kenee gi zi bilama mimbe'dea rozé kpá ká 'búze bi oto ní. ¹⁷ Idini ndisi 'di'bióyó ngiri gi simise 'da'ba, zíye í'bi roko'bu zise gi ro zi mimengi ledre ese e ki miódrosé e idiye mbá bilamáye.

3

Pawulo í'bi lorú zí 'yi ga bi 'bi Lomo ní

¹ Owú 'bi Babá e, azé kpá fú ki yata ledre gi ro úku a zise. Idise ndisi ini ini zí 'Buzé Lomo gi rozé kídí, ledre 'bi Ngére Yésu idi ngbóro ndéréne fú 'da'dá, 'yi e idini ówo a káa do mongú ledre zíye ngungu a káa zí bi ówoyemesé go bú ní. ² Idise kpá ini ini zí Lomo gi ro zía yómo zée gi zí bisinyi 'yi ga bi ngára ngunguni aka ledre 'bi Lomo ma'dáa wá ní. ³ Ma'dii, Ngére Yésu ni 'yi mengi bilamá ledre zí 'yi e, ni í'bi roko'bu zise, ni kpá 'ba'ba sée gi zí bisinyi ledre e. ⁴ Azé go ki mongú rokinyi gi zí Ngére Yésu, gi zía áse go tí ndisi mengi keyi káa zí bi koo ukuzé zise ní. Owozé go yaá, ledre ga bi ukuzé yee zise ní, áse ndisi mengi yee fú kenee ndéré kie 'da'dá. ⁵ Ngére Yésu idi sáká sée, gi ro zise ówo oto 'búse bi Lomo oto ní, zise kpá ówo a kídí, Kírésito bi ni 'yi yómo 'yi e ní, ni ndisi sáká sée gi ro zise ndisisé lódú kacine nda za kingaya.

Lorú gi ro moko

⁶ Owú 'bi Babá e, loruzé sée ba do bi kaci Kírésito Yésu Ngére 'yi yómo 'yi e. Idise igi rosé gi ro 'yi ngidri bi dongarase iri ni 'da'ba, wo bi ngára ili 'bi ené mengi moko kingaya wá, káa zí bi koo 'dodozé zise ní. ⁷ Ówosé bú kídí, utúasá miútúasá zise mengi moko za kingaya káa zí bi koo mengizé dongarase iri ní. Ndazé ezé koo 'yi ngidri e wá. ⁸ Otozé ezé koo komozé lá ro 'yi e gi ro eyi miánu wá. Mengizé koo

moko ezé cú ze ki silize ki bisuwu trii kadra teké, káa bi kuru 'bi luru bi kacize ni koo mengi sée ke. ⁹ Eme mieme gi ro zise í'bi eyi miánu zí 'yi 'dodo ledre e zise. Abú kenee ndotó, simi bi koo oguzé 'dodo ledre zise iri ní, ilizé ezé koo ledre máa nee wá. Mengizé koo moko ezé cú ze ki silize gi ro eyi miánu zise, gi ro zía idine káa do 'dodo ledre zise, zise ndisisé mengi moko kpá kenee. ¹⁰ I'bizé koo lorú zise gi ro 'yi ngidri e simi bi koo azé kése iri ni kídí, togú 'yi ili mengi moko wá, ndani í'bi eyi miánu zía wá.

¹¹ Ukuzé ledre nee kenee, gi zía uwuzé go kídí, ngiti géyi 'yi e niyi bo dongarase iri, niyi 'yi ngidri e, ilini eyé mengi moko wá. Ambá ledre eyé lá ndisi esi tarayé simi ledre 'bi lafúye e. ¹² Ukuzé ledre ba zise ki roko'bu 'bi Kírésito Yésu Ngére ezé, idise loru 'yi ga gére nee, ndani ndisi gbekpie wá, idini ndisi mengi moko ki silize gi ro eyi miánu zíye. ¹³ Owú 'bi Babá e, ndásé 'dó'dó ki mengi bilamá ledre wá.

¹⁴ Yi bi asi go ki ére ngiri ledre bi ekézé simi waraga ba ni ní, idise luruómo wo ki komosé gi ro zí komoa ényine. ¹⁵ Ndásé sógó wo wá, idise esi silize komoa tí káa zí 'yi esi siline komo lunduné ní, gi ro zía ndá'baoguné mengi ledre bi utúasá miútúasá ní.

Odu mandá gi zí Pawulo e

¹⁶ Ngére Yésu 'yi í'bi bikidri zí 'yi e, idi idi kise, abú tú'dú bisinyi ledre e niyi ndisi mengi sée ndotó, Lomo idi idri mimbe'desé, zise idise ki bikidri kaci kadra za mbá.

¹⁷ Máa, Pawulo, mái'bi mandá zise, máéké ledre ba máa ki silima, gi ro zise ówo a kídí, ledre ma'dáa ba ni tí gi zima ma'dii, gi zía mandisi eké ledre amá e kú kenee.

¹⁸ Kírésito Yésu Ngére ezé idi mengi bilamá ledre zise.

**Mizefi wáraga bi
Páwulo eké zí
Timatíyo
ní
Ledre gi ro mizefi
búku bi Timatíyo ní**

Timatíyo ni kóo owúphirangá bi ngunṅu ledre Kírésito do owúne ní. Gamání kóo go kí 'yimikása Páwulo kí tú'dú simibi e. Ndịsị sáká Páwulo simi moko 'bi úku bilámá ledre gi ro Kírésito Yésu zí 'yì e. Gi do kacị ledre ga gére née, zí Páwulo kása wo ídine káa do manda 'bi kanịsa simi gara bi Éfeso ní.

Páwulo eké ledre ba kása a zí Timatíyo í'bí lorụ kée zía gi ro bilámá misi'di 'bi ini zí Lomo simi kanịsa ga bi iri ní kpá kí lorụ zía gi ro 'yì ga bi ndịsini 'dódo ledre ɾanga zí 'yì ga bi 'bi Kírésito ní. Páwulo uku ledre kpá gi ro toso 'yì ga bi niyí útúásá do géle yée káa do manda e simi kanịsa. 'Yì bi ni go manda ní ni ndịsị kí ngíti géyì 'yì ga bi káa zí owúphirangá e, ngoko 'yì e nda kí kará umbu e lárá e káa be 'di.

Mizefi wáraga bi Páwulo eké zí Timatíyo ní

¹ Timatíyo, máa Páwulo bi 'Buzé Lomo 'yì yómo 'yì e gelé máa zíma ídima káa do 'yimikása zí Kírésito Yésu bi ndịsizé óto komozé kacị a ní.

² Máéké ledre ba máa zíyì, gi zía áyì zíma go mbigí owú 'bi amá simi Lomo.

'Buzé Lomo ma'dáa kí Ngére ezé Kírésito Yésu idíní ówo ledre kíyì, zíye méngi bilámá ledre zíyì gi do bi zíyì ndịsìyì bilámáne.

Páwulo í'bí lorụ zí Timatíyo

³ Ledre kóo máúku zíyì simi bi kóo mááyì ìnyì ndéré simi Meke-doníya ní, ni aka fú do biné. Ídí aka ndịsị fú simi Éfeso iri, gi ro úçúómo 'yì ɾanga ga bi iri née káa

bi niyí ndịsị sínyì do 'yì ga bi 'bi Kírésito ní kí bisinyí 'dódo ledre e ke. ⁴ Ídí ési sílìyì komo 'yì ɾanga ga gére née, idíní ótoómo kí líkpì kurú ledre ga bi kóo 'bi bulúnduyé e bi utúásá sáká 'yì e wá, ndịsị 'dí'biógu kangú dongará 'yì e ní 'dá'ba. Gi zía ledre káa zí ga gére née sakání eyé 'yì e gi ro zíye ndịsìyè bilámáye méngi moko 'bi Lomo wá. ⁵ Máúku ledre née kenée gi zía, mállì 'yì ga bi 'bi Kírésito bi ndịsị 'dódo ledre zíye iri ní, idíní méngi yéme ledre dongaraye kí lafúye kí mimbé' deyé mbá kíé'do bilámáne, gi ro zíye ídíye mbigí 'yì ga bi 'bi Kírésito ní. ⁶ Ídí ówo a yá 'yì ɾanga ga gére née luyúnì gi do bilámá misi'di bi 'bi Lomo ní go, mongú ledre eyé nda yì ené go lá ndịsị íti kangú bi ngára moko ndaá simi a wá ní. ⁷ Iliní gi ro zíye ídíye 'yì 'dódo lorụ 'bi Lomo zí 'yì e, abú kenée ndotó, owoní eyé ledre ga bi ndịsini úku yée kí roko'buyé née wá.

⁸ Owozé bú bilámáne kídì, lorụ 'bi 'Buzé Lomo bi kóo Músa eké ní, ni bilámáne gi ro zía sáká 'yì e, bilámá a tí lá ili do ndịsị méngi ledre kacị a bilámáne. ⁹ Lorụ ma'dáa ndaá 'bi ené gi ro 'yì ga bi niyí 'yì méngi bilámá ledre e ní wá. Yì ené gi ro 'dècì ngbanga 'yì ga bi ndịsini méngi bisinyí ledre e, káa zí 'yì úfu 'yì e, kí 'yì máa yée ga bi ufuní 'yì ndiki yée ní. Kpá kí ngíti géyì 'yì máa yée ga bi ¹⁰ ndịsini só'do royé kí ngíti géyì kará e. Nda kpá kí kará ga bi ndịsini méngi 'berì ní. Kpá kí ngíti géyì ya'dá ga bi oyólo'bónì lafúye ya'dá e káa do kára e óto yée sogoyé ní. Nda kpá kí yée ga bi ndịsini só'do minzéré owúkará ga bi utúásání aka gi ro ya'dá e wá ní. Nda kpá kí 'yì máa yée ga bi ndịsini úgu 'yì e kí úgúóyó yée ní. Kí 'yì ga bi ndịsini lólóbú simi ɾanga ní. Nda kí ngíti géyì bicayi ledre ga bi niyí bo ní. ¹¹ Née bilámá ledre bi 'Buzé Lomo bi kí mongú roko'buné

ili zíma ndìsímá 'dódo a zí 'yì e ní.

Páwulo i'bí mbófo éyì zí Ngére Yésu

¹² Mbófo éyì zí Kírésìto Yésu Ngére ezé, gí zía, lurú máa máútúásá miútúásá kací komoa, zía í'bí moko ené née zíma ndìsímá méngì a. Zíma kpá mbófo ándá wo, gí ro roko'bu bì i'bí zíma, zíma ndìsímá méngì moko máa née kíe ní. ¹³ Wo, Yésu owo bú kídí, ledre ga kóo mándìsì méngì yée faa, kí úku sínyi ledre gí do biné, kpá kí 'dó'do 'yì ené e kíngaya ní, yì ené gí zía bì kóo mángúngu aka kóo ledre ené wá ní. Gí zí kényì née ní, zía ìdrì mímbe'dené romá, zía ótoómo ledre zíma. ¹⁴ Bì ba ní, máówoyéme go kídí, Ngére Yésu oto 'búma go kíngaya, nì kí rokinyi gí romá. Saká máa go gí ro zíma ngúngu ledre ené nda za kíngaya, kpá gí ro zíma ídíma 'yì óto 'bú 'yì e za mbá. Née éyì bì nì ndìsì méngì roné simi bì togú azé go 'yì ga bì 'bí Kírésìto Yésu ma'dáa ní.

¹⁵ Ba zaá mbigí ledre, 'yì e idíní ngúngu a zíye lánýaye roa kídí, “Ogú bì kóo Kírésìto Yésu ogú ní, ndaá gbékpìe wá. Ogú gí ro yómo 'yì lúyú ledre e.” Máa Páwulo, lúyú ledre amá romo kóo rómó go. ¹⁶ Simi ledre ga gére née mbá, 'Buzé Lomo oyó sogoné zíma wá. Oyólo'bó máa go káa do 'yì méngì moko zí Kírésìto Yésu, zíma ídíma káa do mongú 'dódo ledre zí 'yì e kídí, Lomo nì 'yì ótoómo ledre zí 'yì lúyú ledre e, gí ro zíye ngúngu ledre Ngére Yésu, zíye ómoyé za fí. ¹⁷ 'Yì e idíní ndìsì í'bí mbófo éyì zí 'Buzé Lomo ma'dáa kací kadra za mbá odú a ndaá ídí wá, gí zía nì Lomo bì nì trídri kpá Ngére bì ngára roko'bu ené odú a ndaá, 'yì e utúasání lurú wo kí komoyé wá ní.

Páwulo enzi komo Timatíyo

¹⁸ Timatíyo owú 'bí amáa, ledre ga bì kóo 'Buzé Lomo ukui'bí tara ngíti géyì 'yì ené e 'desì zíye ndìsìyè

úku yée gí royì ní, ndaní lígì yìi wá. Idíní ídí zíyì éyì sílìyì 'bí okó, zíyì ndìsìyì méngì okó kí 'yì ranga ga gére née kíe. ¹⁹ Ledre Ngére Yésu bì ngúngu ní, idí ngbóro simiyì ndéréne fú 'dá'dá. Ndá ídí káa zí 'yì ga bì otoomoní cóngó 'dódo ledre kóo 'dodoní zíye ní go, nìyì nda yì eyé go ndìsì méngì bicayi ledre e ní wá. ²⁰ Lurú aka, Amána e kí Alakizánde nìyì go gí dongará 'yì ga bì otoomoní kací Lomo go, lodúní nda yì eyé go 'dódo ledre máa wo bì 'bí Satána ní. Gí zí kényì née ní, má'dí'bióyó yée gí simi moko go, máótoómo nda yée go zí Satána ma'dáa gí ro zíye ówo a kídí, togú 'yì ndìsì úku sínyi ledre gí do bì Lomo yá, emengú, 'yì máa née luyú go bisinyíne.

2

Lorú gí ro ini zí Lomo

¹ Timatíyo owú 'bí amáa, utúasá miútúásá zíyì ndìsìyì ini ini zí Lomo, idí í'bí éyì zí 'yì e za mbá, idí ndìsì lurú bì kacíye. Zíyì ndìsìyì kí í'bí mbófo éyì zí Lomo ma'dáa gí ro éyì ga bì méngì yée go zí 'yì e ní. ² Ídí ini ini gí ro ngére e kí 'yì ga bì sí sílìye ní za mbá, gí ro zí mindìsìzé ídíne bilámáne, zíze ndìsìzé méngì dujú ledre ga bì 'Buzé Lomo ili yée ní dongará 'yì e. ³ Togú ndìsì go kí méngì kényì gí ro lafúze e kenée yá, 'Buzé Lomo 'Yì yómo zée nì ídí kí rokinyi. ⁴ Gí zía ili 'yì e za mbá, idíní ówo ma'dí ledre, zíye ngúngu ledre Yésu gí ro zíye ómoyé. ⁵ Ledre née méngì roné kenée, gí zía wo mbigí Lomo nì dujú ne Lomo bì nì 'Bú 'yìma'dí e za mbá ní. Gí zí lúyú ledre 'bí 'yìma'dí e, zíye kóo ídíye go gí ro 'Buzé Lomo ma'dáa gbála. Née ní, zí Kírésìto Yésu óguné yéme dongará 'yì e kí Lomo, zía kótrulúgu 'yì e cigí 'Buzé gí ro zí ndìsì eyé ídíne bilámáne, gí zía nì dujú ne 'yì bì utúasá go kótrulúgu 'yì e ro Lomo ní. ⁶ Í'bí roné do úyuné do bì kací

'yì lúyú ledre e, gî ro zî Lomo yómo yée, gî zía Lomo ma'dáa yeme kóo ledre née go kú kenée 'desî gî ro zîne yómo 'yîma'dí e. ⁷ Née sî ledre bi Lomo ma'dáa gelé máa zíma ídíma gî roa 'yîmikása zî Ngére Yésu kí ndîsî 'dódo ledre ené zî kúfú 'yì e za mbá ní.

⁸ Bi kenée ní, togú yókosé rosé go do bi 'bì ini ini zî Lomo yá, ngíti géyì 'yì e dongaráse ndaní ótoécì bisinyí ledre do mimbé'deyé, togú mbú simikesî ro lafúye, togú mbú ófú kí lafúye wá.

⁹ Gî ro kará e kpá kenée. Kará ga bi niyí go 'yì lódú kací Yésu ní, miméngì ledre eyé idí útúásá kací komo 'yì e mbá miútúásá. Ndaní ésì lará bongó bi lá ngúrúnyu, togú mbú wo bi odó 'yì ngbì'dáká do lúru bi gî simi a ví, zíye kpá ndîsî ésì lará éyì mbílí e ro mbíliye wá. ¹⁰ Kará e káa zî ga gére née, lámá eyé yì ené méngì bilámá ledre e zî 'yì e, gî ro zíye útúásáye kací komo 'yì e.

¹¹ Kará e idíní idí 'yì 'búó'bú royé zíye ídíye ndoo simi bi ya'dá 'bì eyé e niyí ndîsî ódro zíye ní.

¹² Kará e ndaní idí do ya'dá e kpá kí ndîsî 'dódo ledre zî ya'dá e wá. Simi bi togú ásé go do bi ini zî Lomo ní, kará e idíní ndîsî 'bì eyé tí, lá úwú nziyi ledre. ¹³ Máúku ledre née kenée gî zía, simi bi kóo Lomo otoogu 'yîma'dí e ní, otoogu kóo fî Ádama, zía nda ótoógu Áwa gî 'dá'ba. ¹⁴ Nda simi bi kámá ogu ní, 'yì bi kóo kámá londo wo zía lúyú ledre ní, ndaá 'bì ené kóo Ádama wá, yì ené kóo Áwa. ¹⁵ Simi ledre ga gére née mbá, gî zía bi kará e niyí ye 'yì ndíkiógu 'yîma'dí e do sogo káṅgá ní, simi bi niyí go kí simiyé ayíní go gî ro árá ní, zî Lomo ndîsíné sáká yée. Togú mindîsî eyé ni bilámáne. Niyí kí 'bú Lomo doyé zíye kpá kí óto 'bú 'yîma'dí e mbá ní.

3

Ledre gî ro manda e simi kanîsa

¹ Timatíyo, idí ówo a bilámáne kídí máúku zíyì ba mbigí ledre. 'Yì bi i'bì roné go gî ro zîne ídíne manda simi kanîsa ní, 'yì née gelé go cóngó moko gî dongará moko e za mbá.

² Manda máa née, ledre ga bi gî roa ní niyí idí káa, ndaá 'yì méngì bisinyí ledre wá. Ni duú o'do 'bì kára kíé'do. Ni 'yì 'búó'bú roné simi ledre e za mbá. Ni 'yì ótoyéme ledre e. 'Yì 'dí'bi ṅgu e simi sümü, kpá 'yì bi utúásá go 'dódo ledre zî 'yì e bilámáne ní. ³ Ndaá 'yì éwé le'yì ndîsî kóyó káe kpá kí méngì kéyì káe faa wá. Idí idí ndoo, zî miméngì ledre ené ídíne zî 'yì e kpá za mbá bilámáne, ndaá idí 'yì mongú mimbé'de gî ro késì wá.

⁴ Simi ledre ga gére née mbá, idí idí 'yì 'dódo ledre zî 'yì 'be 'bì ené e, zî owú 'bì ené e ídíye kí bilámá ówo ledre do ndîsíyé óto úndrua kpá kí óto úndru 'yì e mbá. ⁵ Gî zía togú 'yì utúásá 'dódo ledre zî 'yì 'bì 'be 'bì ené e zíye ídíye bilámáye wá, 'yì máa née utúásá ené kpá 'dódo ledre zî tû'dú 'yì ga bi 'bì Kírésito ní zíye ídíye bilámáye wá. ⁶ Manda idí idí 'yì bi ṅṅungu ledre Kírésito go 'desî ní, káa bi ni ndîsî ìlì, zía lúyú ledre, zî Lomo 'decì ngbanga roa káa zî bi 'decì ngbanga ngére 'bì bicayi lomo e ní ke. ⁷ Manda ma'dáa idí ndîsî méngì zaá mbigí moko bi 'bì Lomo ní dongará 'yì e káa bi 'yì ga bi ṅṅunguní aka ledre Ngére Yésu wá ní, niyí ndîsî úkucáyi wo, zî ngére 'bì bicayi lomo e ólúne simi a zî mimbé'dea ésíne zía méngì bisinyí ledre.

⁸ Kpá kenée gî ro manda máa wo bi ndoloní wo díkono, ngará utúásá aka méngì moko ṅúcuné wá, ni aka sî sîlì mingburoko manda e kí sáká yée ní. Idí idí 'yì bi ni kí úndruné, miódro ené kí miméngì ledre ené ni mbá bilámáne ní. Ndaá kpá idí 'yì bi ndîsî éwé le'yì kí ndîsî kóyó káe wá, ndaá kpá 'yì bi kí mongú mimbé'dené gî ro késì ní wá.

⁹ Cíyí ledre 'bi Lomo idí idí simi a kíngaya, gi ro zía idíne kí bilámá sómú ledre simi miméngi ledre ené e za mbá. ¹⁰ 'Yi máa wo bi káa zí nées, idíní ówoyéme ledre gi roa zaá bilámáne togú utúasá go kací komo 'yi e yá, do nda í'bí moko nées zía.

¹¹ 'Yi káa zí nées, ledre ni kpá gi ro me'bea káa, me'bea idí idí kára bi miméngi ledre ené ni bilámáne, ndaá 'yi líkpí wá ní. Idí idí 'yi bi ndisi 'búó'bú roné mi'búó'bú, zía idíne ndoo simi ledre e za mbá ní. Ndaá kpá idí 'yi éwé le'yi ndisi kóyo kíe wá.

¹² Manda 'bi kanisa ndaá idí 'yi bi ni kí kará e zíne tú'dú ní wá. Idí idí dúú o'do 'bi kára kíe'do, zía óto komoné dúú ro kára máa nées. Idí idí 'yi bi ndisi í'bí lorú zí owú 'bi ené e, zí 'be 'bi ené idíne bilámáne ní. ¹³ Dikono bi mengi moko ené e za mbá do bilámá misi'diné ní, 'yi e niyí inyí za mbá óto úndrua, gi zía 'di'bi go bilámá misi'di. Gi ore, ni idí kí roko'bú zía ndisiné 'dódo ledre 'bi Kírésito Yésu zí 'yi e.

¹⁴ Timatíyo, abú máoto sómú ledre yáa go kíngaya gi ro ngásáógumá lúru sée iri ndotó yá, ni miútúásáne zíma éké ledre ba kása a zise 'dá'dá. ¹⁵ Gi zía máowo wá ke, togú ngiti géyi ledre e niyí úcuómo máa, máogu aka iri 'diya wá yá, gi ro zí ledre bi simi wáraga ba sáká sée. Gi do bi zise ndisise méngi tí fú miméngi ledre 'bi 'yi ga bi niyí go 'yi ndisi lódú kací Ngéere ezé Yésu ní. Gi zía 'yi lódú kací Yésu niyí ye 'yi ga bi ndisiní tóro ngbúo sogo bilámá 'dódo ledre bi 'bi Ngéere Yésu ma'dáa ní. Gi ro zí 'dódo ledre máa nées idíne fú kí roko'buné ndéréne 'dá'dá kíngaya.

¹⁶ Lúrusé aka mongú ledre bi 'Buzé Lomo mengi ní. Kasaogu Ngéere Yésu bi 'yi yómo zée ní sága yáa simi roko'bú 'bi 'Dówú Lomo, zí maláyika e lúru wo cú kí komoyé. Do ndisi 'yi 'dódo ledre a zí kúfú 'yi e do sogo kánga za mbá, zí tú'dú

'yi e ngungu ledrea, gi do kací a nées zía ndá'balúgu roné komo ere.

4

'Yi ga bi ootooní ma'dú 'dódo ledre 'bi Lomo ní

¹ Timatíyo, 'Dówú Lomo uku'dodo ledre go zize fúo kídí, ngiti géyi 'yi e gi dongará 'yi ga bi kóo ngunguní ledre Ngéere Yésu go ní, niyí karanée ótoómo kí lódú kací ledre ga bi kóo 'dodoní zíye ní kenée. Zíye nda ndisi lódú yi eyé kací 'dódo ledre ga bi ndisiní ogu gi zí 'yi ga bi ngunguní yi eyé ledre ga bi 'bi bicayi lomo e ní. ² 'Yi ranga e niyí ye 'yi ga bi ndisiní 'dódo ledre ranga nées zí 'yi e ní. Ndisini méngi ledre ga gére nées kenée, gi zía sómú ledre eyé ni yi ené go umbuné. Somuní 'bi eyé ya yée mengini nées go cóngó ledre, ábuwá sómú ledre eyé uyu yi ené go. ³ 'Yi ranga ga gére nées, simi 'dódo ledre eyé, ndisiní úku ledre kídí, ndaá bilámáne zí 'yi e ndisiyé ofú royé wá, ndaá kpá bilámáne zí 'yi e ndisiyé ánu esi wá. Ukuní ledre nées kenée, gi zía owoní eyé bi kídí, Lomo oto éyi ga gére nées zí mbigí 'yi ené e ndisiyé ánu yée simi bi 'yi ené maáge niyí go ini ini zíne ní wá. ⁴ Éyi ga bi za mbá Lomo ootogu yée ní, kembí bisinyí a ndaá dongaraye wá. 'Yi e idíní ndisi ánu yée kí rokinyi kí í'bí mbófo éyi zí Lomo bi i'biogu éyi máa ga gére nées zíye ní. ⁵ Gi zía, éyi bi ilizé ánu a ní, abú ni gáa 'diya, togú ndu'yúze Lomo go gi roa kí mimbé'dezé kíe'do yá, azé ánu éyi nées bilámáne bisinyí ledre mengi zée wá, gi zía Lomo ni go kí rokinyi gi roa.

Mbigí 'yi 'bi moko 'bi Kírésito

⁶ Timatíyo, ledre ga bi má'dódo yée zíyi ba, idí kpá fú ndisi 'dódotátá yée zí lúnduzé e kí lémezé e, yée ga bi ngunguní ledre Kírésito Yésu go kpá káa zí ze ní. Zíyi kpá fú óto mimbé'deyí kíngaya ro mbigí 'dódo ledre bi ni 'bi 'yi ga bi

'bi Yésu ní, gí ro zíyí útúásá ídíyí káa do mbigí 'yí kasa 'bi Yésu ma'dáa. ⁷ Gbékpí ledre 'bi 'yí ga gére née, bi ndisíní líkpí yée, ngará moko ndaá simiyé wá ní, ídí 'dí'bióyó royí gí simiyé 'dá'ba, zíyí ndísiyí lódú duú kací 'dódo ledre bi 'bi 'yí ga bi 'bi Kírésito ní. ⁸ Togú 'yí ndísi méngí duú ledre máa yée ga bi ili yí ené ne gí ro zíne ídíne kí roko'buné yá ní, roko'bu 'yí née ni ndísi úkú ené miúkú. Togú 'yí ndísi méngí ledre máa yée ga bi bi ndísi éme ro Lomo gí zíye miéme ní yá, 'yí née, rokinyi ené ukú wá, abú uyu yá, ni kpá fú ídí kí rokinyi.

⁹ Ba zaá mbigí ledre ídí ngúngu a zíyí lánáyí roa. ¹⁰ Moko ga bi ndisizé méngí yée kí bisuwu komozé trij ba, ndaá gbékpíne wá, otozé komozé gí ro Lomo 'Yí yómo 'yí e, ilizé gí ro zíze ídíze tridrizé za fí, gí zía Lomo ma'dáa yemeomo go gí rozé kenée. Ni ne 'yí bi ni yómo 'yí ené e, kíngaya yée ga bi ngunúní ledre ené go ní.

¹¹ Ídí 'dódo ledre née kenée zí 'yí e. Idíní ndísi méngí ledre ga bi ndísi úku yée zíye ní kíngaya. ¹² Kuru'buyí, miódroyí zí 'yí e, kí miméngí ledre eyí e mbá, 'bú 'yí e bi ndísi óto a doyí, kí ledre 'bi Ngére Yésu bi ngúngu kíngaya, gí zí kényí née, 'yí e utúasání lúrúndíki lúyú ledre royé wá. Ledre ga bi gí royí ní za mbá, ídí ídí káa do 'dódo ledre zí 'yí e. ¹³ Káa zí bi sındí kadra utúasá aka zíma ógumá íri wá ní. Ledre ga bi ndísi méngí yée íri ní za mbá, ólo kúrú Lomo zí 'yí e, kí 'dódo ledre 'bi Lomo zíye, nda kpá kí ngíti géyí bilámá 'dódo ledre ga bi niyí bo ní, idíní kpá fú ndéré 'dá'dá ndá ótoómo yée wá. ¹⁴ Komokenzì bi kóo 'Dówú Lomo i'bí zíyí, zí 'yí e kóo lúrúndíki a gí royí 'dá'dá zí sındí kadra 'bi moko kóo óguné, zí mĩngburoko manda e óto sılıye doyí kí í'bí úndru moko zíyí ní, ndá ótoómo a wá.

¹⁵ Káa zí bi kadra moko ma'dáa ogú nda go ní, ídí mu méngí a kí komokenzì máa née kíngaya gí ro zí 'yí e mbá lúrú bilámá kací moko eyí. ¹⁶ Simi ledre máa ga gére née mbá, ídí ndísi bilámá ndísi dongará 'yí e kí ledre ga bi áyí ndísi 'dódo yée zí 'yí e ní. Ledre ga bi za mbá máuku yée zíyí ní, ndá ótoómo sılıyí gí royé wá. Lomo ni karanée yómo kuru'buyí kpá kí tú'dú 'yí e kpurú gí simi moko bi áyí ndísi méngí a née.

5

Yata lorú zí Timatíyo gí ro 'yí e mbá

¹ Togú áyí go ódro zí 'yí e, ya'dá máa yée ga bi niyí go mĩngburokoyé, eze sındí 'buyí ní, owúphirangá e ídí ódro zíye do bilámá misi'diné káa zí ódro zí 'buyí bi ndiki yí ní. Mĩnzéré owú ya'dá e, ídí ódro zíye kpá kenée do bilámá misi'diné ndoo, káa zí ódro zí mbigí lúnduyí e ní. ² Kará ga bi niyí mĩngburokoyé, eze sındí mbágáyí ní, ídí ódro zíye kpá ndoo do bilámá misi'diné káa zí ódro zí mbágáyí bi ndiki yí ní. Gí ro mĩnzéré owúkará e kpá kenée, ídí ódro zíye kpá ndoo do bilámá misi'diné káa zí ódro zí mbigí lémíyí e ní. Ídí ndísi méngí ledre ga gére née za mbá kenée kí mĩmbé'deyí kíe'do bilámáne.

Ledre gí ro kará umbu e

³ Kará umbu máa yée ga bi 'yí ndaá gí royé geré wá ní, ídíse lúrú bi kacíye. ⁴ Togú kára umbu máa wo bi owú 'bi ené e niyí bo, togú mbú owú 'bi owú 'bi ené e yá, idíní nda lúrú bi kací 'yí eyé máa née ye. Gí ro zí Lomo ídíne kíye kí rokinyi, gí zía ngunúní ledre 'bi Lomo go. Ndísiní née go méngí ledre bi Lomo ma'dáa ili ní. ⁵ Ngíti ledre ni kpá káa, kára umbu máa wo bi owo roné bú kídí 'yí ndaá roné wá ní, oto ené lolú sómú ledre ené gí ro ngíti géyí ledre e wá. Mongú ledre

ené yí ené go dujú ini ini zí Lomo, gí ro zí Lomo ndìsìné sáká nées dujú ne. ⁶ Kára umbu máa wo bì oto mimbé'dené lá dujú gí ro rokinyi ní, 'Dówú Lomo ndaá 'bì ené lolu simi a wá. Bì ndìsì éme ro kùrù'bù a nées ngbékpíe, ni yí ené go umbuné, abú ni aka tí trídri ndìsì gámá. ⁷ Ídí kpá 'dódo ledre nées kenée zí 'yì 'bì Kírésìto ga bì íri ní mbá, káa bì niyí lúyú ledre ke. ⁸ Gí zía, togú 'yì lurú bì kací 'yì ené e wá, kíngaya 'yì ga bì sí sìnđine ní, 'yì nées oyó sogoné go zí mbigí ledre bì ndìsìní 'dódo a zí 'yì ga bì 'bì Kírésìto ní. Lúyú ledre 'bì 'yì máa nées romo go gí do 'bì 'yì ga bì ngára ngunúní ledre Yésu káa do Ngére eyé wá ní.

⁹ Kára umbu máa wo bì ásé éké ìrĩa dongará lafúga kará umbu e gí ro sáká éyì ní, idí idí wo máa bì simibi ené romo cì ota go ní, ásé fú ndìsì sáká wo. Idí idí kára máa wo bì 'dì'bi o'do dujú kíe'do, zía kóo ndìsìné óto komoné dujú ro o'do máa nées ní ní. ¹⁰ Ni kára bì miméngì ledre ené ni bilámáne, ngboróogu owú e go do bilámá misi'di, ni 'yì bì ngu e oguní bú zía 'be, ni 'yì bì ndìsì méngì ledre e ndoo bilámáne zí lafúne ga bì 'yì 'bì Kírésìto ní. Ni kpá 'yì bì togú lafúga niyí go kí 'do'dó yá, zía ndìsìné sáká yée, zí mongú ledre ené ídine kací kadra mbá méngì bilámá ledre e ní.

¹¹ Togú kára umbu máa wo ni aka simi owúkára roné, utúasá bú kpá 'dí'bi ngíto o'do ní, ndá óto ìrĩa dongará lafúga kará umbu e wá. Gí zía, simi bì 'bú 'dí'bi ngíto o'do ni méngì wo ní, ni geré óyó sogoné zí Kírésìto zía ndéréne 'dí'bi o'do ené. ¹² Mongú mójú éyì bì kóo mójú ní, zía ndéréne lá gbékpíe, moko ndaá simi a wá, nées nda go bisinyí ledre do komo 'Buzé Lomo. ¹³ Ni nda óto komoné lá ro gbékpí ledre 'bì gámá ríj gí simi 'be simi ngíto a. Ndaá kpá lá dujú wo nées wá, do ndìsìné kí lílìkpí kíngaya kí úku ledre ga bì

ngára ndaá miútúásáne zía úku yée wá ní. ¹⁴ Gí zí kényi nées ní, togú kára umbu ni aka owúkára yá, utúasá miútúasá zía 'dí'bi ngíto o'do. Gí ro zía óto 'be zía ndìsìné kí lúru bì kací 'be 'bì ené káa bì 'yì ga bì ngára ngunúní ledre 'bì Lomo wá ní, niyí ndìsì úku zée 'yì ga bì 'bì Kírésìto ní ke. ¹⁵ Mengì roné go kenée zí ngíto géyì kará umbu ga bì niyí owúkará e ní. Otoomoní ledre 'bì Lomo go, niyí nda yí eyé go ndìsì lódú kací Satána.

¹⁶ 'Yì máa wo bì sümüga, kará umbu e, niyí zía 'be ní, ndaá ótoómo kará umbu ga gére nées gí ro zí 'yì ga bì 'bì kanísa ní ndìsìyé lúru bì kacíye ye wá. Idí geré í'bì roné ndìsì lúru bì kacíye ne. Gí ro zí 'yì ga bì 'bì kanísa ní nda ndìsì 'bì eyé lúru bì dujú kací kará umbu máa yée ga bì ngára 'yì ndaní gí royé wá ní.

¹⁷ 'Yì ga bì 'bì Kírésìto ní, idíní ìnyì mbá óto úndru 'yì bì Lomo gelé wo go káa do manda, ni go ndìsì 'dódo ledre 'bì Lomo zíye kíngaya ní. ¹⁸ Gí zía, ni miékéne simi miéké kúru Lomo kídí, "Ndá ótoómo 'yì moko eyí zía ndìsìné méngì moko yáká kí 'bú wá." "Ni miútúásáne zí 'yì 'bì moko ndíki éyì kací moko bì méngì wo ní." ¹⁹ Togú 'yì e oguní go kó'dújì kí ledre ro ngíto manda gí dongará manda ga bì 'bì kanísa ní yá, ndá ìnyì geré gbagbagba 'dəcì ngbanga ro manda máa nées wá. 'Búo togú 'yì e gbre, ota, ukuní go kídí, ì, manda nées luyú ledre tí go, yée lurúní go cú kí komoyé, áyí nda fú 'dəcì ngbanga roa. ²⁰ Manda ga bì luyúní ledre tí go ní, idí úkulóko a doyé fúo kídí, luyúní ledre go, gí ro zí lafúga lúrútooko a gí royé, zíye éré ngírì káa bì niyí ndìsì lúyú ledre ke.

²¹ Timatíyo, máuku zíyì do komo Lomo kí Kírésìto Yésu kpá za kí maláyika e mbá, idí ndìsì méngì zaá mbigí moko bì Lomo ili ní. 'Yì bì luyú ledre go ní, idí tí úku a doa

kídí, luyú ledre go. Wo bi ngará luyú ené ledre wá ní, ídí tí úku a fúó kídí í'í, wóyí luyú ené ledre wá.

Yata lorú zí Timatíyo

²² Ndá lúrú 'yí lá gbagbagba geré zíyí óto sǐlǐ doa, í'bí úndru moko zía, gí ro zía ídíne manda simi kanísa wá, káa bi áyí ídí simi luyú ledre 'bi 'yí máa nées ke. Ídí 'bá'ba royí gí zí luyú ledre mi'bá'ba.

²³ Káa zí bi simi sanáyí ndaá bilámáne wá, simiyí ndísi lengbe fú lá kí 'dó'do yí ní, ndá ndísi éwé fú lá duú gbékpí iní simi a wá, ídí 'dí'bi owú le'yí kóró cúku'dée káa do kágá zíyí éwé a, gí ro zía yéme simiyí máa nées.

²⁴ Ngíti géyí 'yí e niyí bo, ledre ga bi luyúni yée ní, ni geré miówoné, do 'dəcí ngbanga a kpá 'diya. Luyú ledre 'bi ngíti géyí 'yí e ni 'bi ené miló'boné, ndísi 'dódo roné ndoo gí 'dá'ba ngíti géyí 'yí e niyí nda fú ówo a. ²⁵ Ni kpá kenée gí ro miméngí ledre. Togú 'yí méngí bilámá ledre, ledre bi 'yí nées méngí ní lo'bo wá. Abú gí dosí a ndaá miówoné wá, gí 'dá'ba, 'yí e niyí kpá fú ówoyéme a kídí ledre ba ni bilámáne, togú ni bisinyíne yá, do kpá ówo a kídí ledre ba ni bisinyíne.

6

¹ Owúkúlú ga bi nṅunṅuní ledre Ngére Yésu go, ndísiní méngí moko zí mṅmburoko 'yí eyé e ní, idíní óto úndru mṅmburoko 'yí eyé máa ga gére nées kíngaya. Gí zí 'yí ga bi ngará nṅunṅuní ledre 'bi Lomo wá ní kí ndísi úku sínyi ledre gí do bi Lomo kpá kí ledre ené ga bi azé ndísi 'dódo yée zí 'yí e ní ke. ² Owúkúlú máa yée ga bi mṅmburoko 'yí eyé e niyí kpá 'yí ga bi nṅunṅuní ledre 'bi Ngére Yésu go ní, yée owúkúlú maáge ndaní lúrúcáyí mṅmburoko 'yí eyé ga gére nées wá. Idíní ndísi óto úndru mṅmburoko 'yí eyé ga gére nées gí ro zí ndísi eyé ídíne bilámáne káa do lúndu. Gí zía,

niyí kí mṅmburoko 'yí eyé maáge go mbá 'yí ga bi 'bi Kírésito ní. Ídí 'dódo ledre nées kenées zí 'yí e.

Yata lorú gí ro 'yí ga bi ndísiní 'dódo ledre ranga zí 'yí e ní

³ Togú ngíti 'yí ogú kí ngíti 'dódo ledre kpí gí ro ledre ga bi má'dódo yée zíyí ba ní, 'yí nées uku nées kídí, ledre ga bi 'bi Kírésito Yésu Ngére ezé bi ndísi zé 'dódo yée zí 'yí e ní, niyí yí eyé mbá ranga, ndaní eyé ma'díi 'dódo ledre e wá.

⁴ 'Yí káa zí ga gére nées, odu ledre eyé yí ené go lá duú ílǐ, ngíti éyí bi owoní bú gí do kací ílǐ nées ndaá 'bi ené e wá. Niyí yí eyé go káa zí 'yí ga bi simi doyé sinyí go misinyí ní. Nées sí ledre bi ilíní ledre 'bi kangú kí ófú gí zía kí ngíti géyí 'yí e kíngaya gí ro ini ledre bi gí simi ledre ga bi simi miékéne kúru Lomo ní. Kangú káa zí ga gére ní, ndísiní lengbe 'dí'biogú bisinyí ledre ga bi káa zí simikesí kí bisinyí ódro dongará 'yí e, zí 'yí e ndísiyé kí ífi ngaráye kí lafúye. ⁵ 'Yí kangú ga gére nées simi doyé sinyí gí zí luyú ledre go misinyí. Odu mongú ledre eyé nda yí ené go lá kangú kí 'yí e. Ndísiní gága ledre ga gére nées kenées gí ro zíye ídíye 'yí ga bi 'bi Kírésito ní, gí zía somúní 'bi eyé kídí, togú 'yí ni go 'yí lódú kací Kírésito yá, misi'di ndíki tú'dú éyí e likpiní go zía. Abuwá ledre ma'dáa ndaá 'bi ené kenées wá.

Misi'di 'bi ndíki bilámá ledre gí zí 'Buzé Lomo

⁶ Misi'di 'bi ndíki bilámá ledre gí zí Lomo ndaá 'bi ené té bi yaá 'yí idí idí kí tú'dú éyí e zíne ní wá, yí ené 'yí idí nṅunṅu ledre 'bi 'Buzé Lomo ma'dáa, wo, 'yí ma'dáa, zía ídíne kí rokinyi kí éyí bi ni bo zía ní. ⁷ Gí zía simi bi mbágáze e ndikiní zée ní, ndikioguní eyé kóo zée kí éyí e do sǐlǐze wá. Kpá kenées, simi bi karanées azé úyu ní, 'di'bizé éyí gí do sogo kánga gí ona kpa ndéré kée 'be 'bi Lomo komo ere wá. Azé

ndéré kpá kí gbékpí sǐlize káa zǐ bí kóo oguzé ní. ⁸ Togú éyí miánu kí bongó e gí ro zǐze ésí yéé rozé niyí goó bo yá, ledre ezé e emení go mbá. ⁹ 'Yí máa yéé ga bí kí mongú mimbé'de simiyé, mongú ledre eyé yí ené lá gí ro zǐye ídíye kí tú'dú éyí e zǐye ní, mongú mimbé'deyé née oto yí ené yéé go zǐye ndǐsiyé méngí lúyú ledre. Bí olúóguyé gí simi lúyú ledre ma'dáa ndaá 'bí ené lolu wá, lúyú ledre máa née odóngerí yí ené yéé go ndá káa zǐ éyí bí utúní sǐ abára ní. Odu a, niyí úyu go té miúyu omoní wá. ¹⁰ Togú 'yí sǐkpí mimbé'dené 'dága gí ro zǐne ídine kí tú'dú késí zǐne yá, 'yí née ni ndǐsí lúyú tú'dú ledre e, gí zǐa mimbé'dea ni yí ené go duú gí ro tú'dú késí. Méngí roné go zǐ ngítí géyí 'yí e kenée, gí zǐa bí otoní mimbé'deyé mongúne gí ro tú'dú késí ní, ootomoní ledre 'bí Lomo go, ndǐsiní nda yí eyé go lódú misi'di ga bí yéé niyí ndíki tú'dú késí doyé ní.

Yata lorú zǐ 'yí 'bí Kírésito ga bí kí tú'dú éyí e zǐye ní

¹¹ Timatíyo, káa zǐ bí Lomo gelé yí go zǐa óto yí káa do 'yí 'dódo mbigí ledre ené zǐ 'yí e ní, ídí 'dí'bióyó sómú ledre eyí gí ro méngí bisinyí ledre 'dá'ba. Ídí ndǐsí méngí duú éyí ga bí bí ni ndǐsí éme ro Lomo gí zǐye miéme ní. Zǐ 'bú Ngére Yésu ídine doyí za kíngaya kací kadra za mbá. Zǐyí kpá kí óto 'bú 'yí e doyí. Zǐ mongú ledre eyí ídine óto komoyí gí ro ledre bí kó'dúyí ní. Zǐyí ídíyí kí 'yí e mbá ndoo do bilámá misi'di. ¹² Ídí ngúngu ledre Ngére Yésu kíngaya gí ro zǐyí ówo kací útusimiyí simi ledre e, gí ro karanée zǐyí ndíki trǐdri bí za fí ní gí zǐ Lomo. Gí zǐa Lomo ma'dáa ndolo ené yí gbékpíe wá, ndolo yí gí ro zǐ miméngí ledre éyí ídine bilámáne gí ro zǐyí tóroyí kí roko'buyí dongará 'yí e úku ledre zǐye fúó, gí ro zǐye tí ówo a kídí, ngúngu ledre Ngére Yésu go ma'díi.

¹³ Timatíyo, máúku zǐyí do komo 'Buzé Lomo bí otoogu éyí trǐdri e za mbá ne ní, kpá do komo Kírésito Yésu bí kóo utu siminé zǐa úku mbigí ledre fúó zǐ Pánato Piláto, ngére bí kóo 'bí Yúda e ní. ¹⁴ Ledre ga bí máúku yéé zǐyí née, ídí ndǐsí méngí yéé tí kenée za cé, gí simi sǐndí kadra bí karanée Kírésito Yésu Ngére ezé ni ndá'baogu simi a ní, káa bí 'yí e niyí lúrúndíki kémbí lúyú ledre royí ke. ¹⁵ 'Buzé Lomo bí 'yí e ndǐsiní kófó írǐa, bí ni kpá ne mongú Ngére do sogo kángá ba za mbá ní, ni ne wo bí karanée ni 'dódoogu Yésu ne simi sǐndí kadra bí utúasá go miútúasá ní kídí, née go mongú Ngére ezé. ¹⁶ Wo Lomo, ni duú ne Lomo bí ni trǐdriné za fí ní. Bí bí ndǐsí ndǐsí doa ní, ndǐsí rǐrí mǐrǐrí ganya, ganya, ganya káa zǐ súlú kadra ní, 'yíma'dí utúasá lúru a kí komoné wá. Gí zǐ kéyí née ní, 'yí e ídíní ndǐsí kófó írǐ Lomo ma'dáa kací kadra za mbá odu a ndaá ídí wá. Ídí kenée.

Misi'di bí 'yí 'bí Kírésito niyí ndǐsí kǐe ní

¹⁷ 'Yí ga bí kí tú'dú éyí e zǐye ní, ídí lóru yéé, ndaní óto komoyé lá duú ro tú'dú éyí ga bí zǐye née, zǐye ndǐsiyé ìllye kǐe wá. Idíní óto komoyé duú ro Lomo bí ndǐsí í'bí éyí e zǐ 'yíma'dí e za mbá ne, zǐ bí ndǐsí émené royé gí zǐa ní. ¹⁸ Ídí lóru 'yí ga bí kí tú'dú éyí e zǐye née, idíní ndǐsí méngí duú bilámá ledre kí tú'dú éyí ga bí zǐye née. Bilámá miméngí ledre eyé, ídí éye rómo do tú'dú éyí ga bí zǐye ní. Idíní ídí 'yí sáká lafúye kí éyí ga bí Lomo í'bí zǐye ní. ¹⁹ Togú ndǐsiní go méngí kéyí kenée zǐ 'yí e yá, ndǐsiní née go yémeómo bilámá ledre zǐye komo ere. Karanée, Lomo ni méngilúgu bilámá ledre zǐye kací bilámá ledre ga bí ndǐsiní méngí yéé zǐ 'yí e née.

Odu lorú zǐ Timatíyo

²⁰ Timatíyo, ledre bí Lomo í'bí do sǐllyíe née, ídí 'dí'bí sǐllyíe roa ngbúo.

Ndá ólù símì ngítì géyì bícayì ledre e wá, káa bí nìyí 'dí'bióyó yì gí ro Lomo 'dá'ba ke. Ídí ígí royì 'dá'ba gí ro bícayì kangú ga bí moko ndaá símiyé wá, 'yì kangú ndìşiní ndólo a ya née komokenzì, ábuwá yì ené bířifu ledre ní. ²¹ Ngítì géyì 'yì ga bí kóna otoní komoyé ro ledre řifu ga gére ní, karaba ní luyúní gí do bílámá mısı'di 'bí Lomo go. Ndá ídí káa zí ye wá.

Lomo idí kíyì.

**Gbre wáraga bi Páwulo
eké zí
Timatíyo
ní
Ledre gi ro gbre búku
bi Timatíyo ní**

Páwulo eké ledre ba gi simi sígini. Sómù ledre ené ni kóo kídí niyí go úfu nées 'diya. Gi zí kényi nées ili kóo zí Timatíyo óguné zíne 'diya 'dá'dá zíye kí úfu nées. Gi zía bi kóo Timatíyo ndísi sáká Páwulo kíngaya kí moko ní, zía ídine zí Páwulo káa zí owú 'bi ené ní, zí 'bú Timatíyo ídine doa kíngaya.

Páwulo eké ledre ba gi zía bi sinyí roa misínyí gi ro 'yi ga bi 'bi Kírésito bi niyí ndísi 'dódo yée bisinyíne ní. Gi zí kényi nées zía úku ledre zí Timatíyo idí tóro ngbúo simi ledre 'bi Kírésito bi ngúngu ní, ndísi úku ledre 'bi Lomo zí 'yi e ngiri ndaá roa wá abú simi síndí kadra 'bi 'do'dó, idí kpá ndísi úkucáyi ledre 'bi 'yi 'dódo ledre ba gi 'yi ranga e ní.

¹ Timatíyo, máa Páwulo bi 'Buzé Lomo gelé máa, zíma ídíma káa do 'yimikása zí Kírésito Yésu bi ndísi zé óto komozé kací a gi ro tridri bi za fí ní.

² Máéké ledre ba máa zíyi, gi zía, áyi zíma go mbigí owú 'bi amá simi Lomo.

'Buzé Lomo ma'dáa kí Kírésito Yésu Ngére ezé, idíní ndísi lúru bi kacíyi gi do bi zíyi ndísiyi bilámáne.

Páwulo I'bi mbófo éyi zí Lomo gi ro Timatíyo

³ Timatíyo owú 'bi amáa, ledreyi ligi máa wá. Kací kadra za mbá, kí'dí bi mááyí go ini ini zí 'Buzé Lomo ní, mándísi óto yi kó'dú a. Gi zía, ni ne mbigí Lomo, bulúndu bulúnduzé e ndísiní kóo ini ini zía kí mimbé'deyé kí'do. Kpá káa zí bi ndísi zé karaba ini ini zía kí

mimbé'dezé kí'do ní. ⁴ Máóyó sogomá zíyi wá, mááyí ógu lúru yi. Máówo bú, simi bi kóo ifizé simizé kényi ní, ni kóo zíyi mongú lerí, nées sí ledre bi kóo léfe ini komoyi gi zía kíngaya ní. ⁵ Máówo bú bilámáne kídí, ngúngu ledre Yésu go káa do Ngére eyi cú kí mimbé'deyi káa zí bi kóo teteyi Lóyisi kí mbágáyi Yúnisi ngunguní ledre a ní. ⁶ Moko 'bi Lomo bi do síliyi nées ndaá úyu wá, idí ngbóro tátá roné fú 'dá'dá káa zí bi kóo máí'bí úndru moko máa nées go zíyi ní. ⁷ Idí ndísi méngi moko nées fú kenée ndéré kíe 'dá'dá, gi zía, 'Buzé Lomo i'bi 'dówúne go zíze gi ro zía ndísiné óto zée zíze ídíze kí roko'buzé, do ndísi tórozé ngbúo simi úzu éyi, zíze ndísi zé óto 'bú lafúze e, kpá gi ro zíze ndísi zé méngi mbá bilámá ledre e.

⁸ Káa zí bi 'Dówú Lomo ni bo kíze, ni ndísi sáká zée ní, ngiri ndaá méngi yi kí 'dódo ledre 'bi Ngére Yésu zí 'yi e wá. Dokuwu ndaá kpá méngi yi kí 'dódo ledre ené zí 'yi e gi zía bi kóo otoní máa simi sígini gi ro bilámá ledre ené ní wá. Kací kadra mbá, idí idí nzíyiyi. Togú 'do'dó ogú royí gi zía bi ngúngu ledre Ngére Yésu ní yá, idí ótoómo royí zíyi 'dó'dóyi. Máotoómo kóo romá kpá kenée zíma ndísimá 'dó'dóma gi ro ledre ené. ⁹ Gi zía, wo Lomo, yomo ené kóo zée kényi kpá kí tú'dú ngiti géyi 'yi e, zíze ídíze káa do mbigí 'yi ené e ba ndaá gi zía bi azé bilámá 'yi e, miméngi ledre ezé e niyí mbá bilámáye ní wá. Yeme kóo ledre nées gi rozé go kú 'desi kpurú gi simi Kírésito Yésu 'dá'dá zía kóo kí ótoógu ere e kí kángá, gi zía, ni yi ené kú Lomo 'yi méngi bilámá ledre zí 'yi e. ¹⁰ Bi ba ní, owoyemezé nda bilámá ledre bi kóo simi bi Kírésito Yésu 'Yi yómo 'yi e bi úyu do mingbúngbu kágá gi rozé ní go. Miúrua bi kóo gi simi umbu ní, 'dodo zíze kídí, wo Yésu, roko'bua romo do umbu go. Zée 'yi ga bi

'bi Yésu ma'dáa ní, togú uyuzé yá, Yésu ma'dáa ni úru zée, gi zía, urúutu kóo roné go ne gi simi umbu ma'dáa, roko'bu a romo do 'bi umbu go. ¹¹ Maa Páwulo, 'Buzé Lomo gelé maa kaa do 'yimikása ené, 'yi 'dódo ledre ené kpá 'yi ndisi úku bilamá ledre ené zí 'yi e za mbá. ¹² Née sí ledre bi otoní maa gi zía simi sígini do ndisi kí 'dó'do maa ní. Abú kenée ndotó, dokuwu mengi ené maa gi zí ledre ga gére née wá, gi zía, máowo bú, mángúngu yi amá ledre mbigí Lomo. Wo Lomo ma'dáa ni ndisi yómo maa gi simi 'do'dó ga gére née gi simi odu sindí kadra bi karanée Ngére Yésu ni ndá'baogu simi a ní.

¹³ Owú 'bi amaa, ledre ga bi koo má'dódo yée zíyi ní, ndaní lígi yi wá. Ídí ndisi 'dódo dujú ledre ga gére née zí 'yi e, simi bi áyi go ndisi méngi ledre maa ga gére ní, ledre Kírésito Yésu bi ngúngu ní, cíyi a idí ngbóro simiyi mongúne, zíyi idíyi kpá 'yi óto 'bú 'yi e za mbá. ¹⁴ Máowo bú, 'Dówu Lomo ni ndisi sáká yi, zíyi ndisiyi méngi moko 'bi Lomo do bilamá misi'diné.

¹⁵ Máuku ledre née kenée gi zía, éyi bi 'yi 'bi Ásiya mengini ní, oto maa, mánda kí rokinyi gi roa wá. Lúru aka, Fugélo e kí Amogéno kí ngiti géyi lafúye e, oyóni sogoyé go zí ledre 'bi Lomo bi má'dódo zíye ní. Ndisi ni nda yi eyé go lódú ngiti géyi misi'di eyé e kpí.

¹⁶ Abú mengini kenée ndotó, Onésiforu ootomo maa wá. Tí bi owo bú otoní maa simi sígini ba gi zía bi mángúngu ledre Yésu ní. Simi ledre ga gére née mbá, Onésiforu ootomo maa wá. Ndisi kpá fú ngasáogu kí lúru maa, zí mimbé'demá gi ndisi idrine, zí síli ndisi ilíne romá. Mámbofo wo go kóngaya simi ledre bi mengi yée zíma née. Ngére Yésu idí méngi bilamá ledre zía kí 'yi 'bi 'be 'bi ené mbá. ¹⁷ Simi bi ogú simi Róma ní, zí mimbé'dea idíne 'dága kóngaya gi ro zíne lúru maa. Zía tónone

ndú'yúsó'do ledre gi romá, tí bi zía óguné gi zíma do bi bi otoní maa doa ní.

¹⁸ Bilamá ledre ga bi koo Onésiforu ndisi méngi yée zíma simi Éfeso née, ndaní miló'boyé wá, ówo koo bú bilámáne. Gi zí keyi née ní, zíma ndisimá oto wo kí 'yi 'bi 'be 'bi ené e do sílì Lomo. 'Buzé Lomo kí Ngére Yésu, idíni ndisi lúru bi kací a gi ro zía ndisíne bilámáne.

2

Páwulo énzì komo Timatíyo

¹ Áko Timatíyo owú 'bi amaa, kaa zí bi Lomo mengi bilamá ledre go zíyi kpurú gi simi Owú 'bi ené Kírésito Yésu ní, idí idí kí roko'buyi, zíyi ndisi tóroyi ngbúo simi ledre e kací kadra za mbá. ² Ledre ga bi koo lúrutoko gi zíma, mándisi 'dódo yée zí tú'dú 'yi e ní, idí 'dì'bi ledre maa ga gére née, zíyi 'dódotátá yée zí 'yi ga bi lúru yée utúasáni go gi ro 'dódotátá ledre e ní, zíye ndisiyé 'dódotátá yée zí ngiti géyi 'yi e. ³ Ídí ódo mimbé'deyi simi ledre e kaa zíze ní, zíyi tóroyi ngbúo kaa zí asikiri 'bi Kírésito Yésu ní. ⁴ Bi áyi go asikiri 'bi Ngére Yésu ní, ndá lolu ndisi méngi míméngi ledre 'bi gbékpí 'yi e wá. Ídí ndisi méngi dujú ledre maa yée ga bi Yésu ni idí kí rokinyi gi royé ní. ⁵ Togú kenée wá, idí idí kaa zí 'yi bi ndisi ni ngásá midogelígeli ní. Lúru, togú 'yi niyi go ngásá midogelígeli kí lafúne e ní, oto ené sómú ledre ené gbre gbre wá. Ni óto komoné dujú ro ngásá bi kó'dúne ní, 'búo togú ngasáonzóni ngásá maa née go.

⁶ Ngiti sómú ledre ni kpá kaa, idí idí kaa zí 'yi bi ni 'yi ó'do éyi kóngaya ní. 'Yi bi ni 'yi ó'do éyi kóngaya ní, ni yi ené lengbe fú lá kí rokinyi. ⁷ Ledre ga bi máuku yée zíyi née, idí sómú simiyé kpó kpó kpó. Ngére Yésu ni í'bí komokenzi zíyi kpurú gi simi ledre kaa zí ga gére née.

⁸ Ídí óto komoyí ro Kírésìto Yésu bi ni gi simi kúfú ngére Dawídí bi kóo 'Buzé Lomo uru wo gi simi umbu ní. Née bilámá ledre bi mándìsì 'dódo a zí 'yì e ní. ⁹ Gi zía bi mándìsì 'dódo bilámá ledre née zí 'yì e ní, 'yì máa yée ga bi ngará iliní bilámá ledre máa née wá ní, zíye ndìsiyé 'dó'do máa kpá kí ónzó máa simi s̀gìni káa zí éyì bi mándìsì méngì bisinyí ledre ní. ¹⁰ Abú kenée ndotó, máí'bí romá go zíma 'dó'dóma gi ro 'yì e za mbá, gi do bi zíye ngũngu ledre 'bi Kírésìto Yésu, zíye ídíye mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní za fí.

¹¹ Ma'díi,
togú ootomozé bisinyí ledre ga bi kóo ndìsìzé méngì yée ní mbá 'dá'ba yá,

Yésu ni yómo zée, zía óto zée, zíze ídíze trìdrìzé za fí káa zíne ní.

¹² Ndaá kpá lá dùú wo née wá, togú utuzé simizé simi 'do'dó ga bi niyí kí ndìsì méngì zée ní gi simi s̀ndì kadra bi Yésu ma'dáa ni ndá'baógu simi a ní yá,

azé ídí dongará 'yì ga bi Yésu ma'dáa ni ídí Ngére doyé ní.

Togú ootomozé wo gi zí 'do'dó bi ndìsìzé ndíki a gi ro ledre ené ní yá,

simi bi karanée ni ndá'baógu káa do Ngére do 'yìma'dí e do sogo káṅgá ona ní, ni ótoómo zée kpá kenée, zía úku ledre kídí, née owo ené zée wá.

¹³ Togú owozé wo káa do Ngére ezé, zíze ndìsìzé lódú kací a yá, oyólo'bó ené ledre ené wá, ledre ga bi uku yée ní, ni méngì yée mbá.

'Yì 'bi moko bi Lomo ni kí rokinyi ḱe ní

¹⁴ Káa zí bi kenée ní, ledre ga bi máúku yée zíyì née, ídí ndìsì úku yée zí 'yì ga bi s̀í s̀lìyì íri ní mbá, ndanì ndìsì méngì kangú simi ledre

'bi Lomo wá. Kangú káa zí bi ngíti géyì 'yì ga gére ndìsìní méngì yée née, sakání eyé 'yì e wá. Bi ndìsì sínýí ro 'yì ga bi ndìsìní úwú yée ní misínýí. ¹⁵ Máúku zíyì, dokuwu moko 'bi Lomo ndaá méngì yìi wá. Ídí í'bí royì ndìsì méngì moko ené kí ndìsì 'dódo bilámá ledre ené zí 'yì e. ¹⁶ 'Yì ga bi ambá ledre eyé lá kangú kí úkucáyi ledre gi do bi ledre 'bi Lomo ní, ndá í'bí royì zíse ndìsìsé ítí kangú kéye wá. Gi zía 'yì tara sínýí káa zí ga gére née, ndìsìní lengbe 'dí'bióyó 'yì e gi do misi'dí 'bi Lomo 'dá'ba. ¹⁷ Bisinyí ódro ga bi káa zí bi Amána e kí Phíléta ndìsìní ódro yée emení ngú, ndìsìní 'dí'bióyó ledre 'bi Lomo gi do mimbé'de 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní 'dá'ba, zí miméngì ledre eyé nda ndìsì ídíne bisinyíne. ¹⁸ 'Yì ga gére née ukuní eyé ma'díi ledre wá, ambá ledre eyé yì ené lá dùú ranga. Lúru aka lá ledre bi ukuní kídí, 'yì e ndanì lolu óto komoyé gi ro ledre úru gi simi umbu wá, 'yì ga kóo uyuní ní, Ngére Yésu uru yì ené yée go. Ngíti éyì ndaá lolu íri ya úru gi simi umbu wá. Ledre eyé ga gére née ndìsì nda go sínýi sómú ledre 'bi 'yì e kí lódú kací Yésu. ¹⁹ Timatíyo, ídí ówo a bilámáne kídí, ledre 'bi Lomo ndaá owú éyì cúku'dée zí 'yì e ndìsiyé ndéndeke ḱe wá. Ni éyì bi Lomo yeme ne kí ledrené owóowó zí 'yì e za mbá ní, "Lomo ma'dáa owo mbigí 'yì ené ga bi ngũnguní ledre ené go ní mbá bú." Kpá kenée, "'Yì bi ngũngu ledre Ngére Yésu go ma'díi ní, ídí nda ndìsì méngì dùú éyì ga bi Yésu ma'dáa ili yée ní."

²⁰ Ngíti ledre ni kpá káa, 'yì bi ni do mongú moko kpá kí mongú 'be zíne ní, éyì 'bi éyì miánu ga bi zía 'be ní, niyí kací r̀k̀k̀ s̀í doyé mbá mingúngúcua. Ngíti géyì 'bi eyé gi simi dábu, ngíti géyì gi simi ḱes̀i bi ndìsìní r̀r̀r̀ m̀r̀r̀r̀ ní. Zí ngíti géyì ídí 'bi eyé gi simi káṅgá kpá kí yée ga bi cecení gi simi

kágá ní. Éyí ga gére née ndìşiní méngì moko kíye kací şindí kadra eyé e mingúngúcu. Ngítì géyì gì ro mingburoko şılı e, zí ngítì géyì ídí 'bì eyé gì ro gbékpí şılı e. ²¹ Ledre née ni kpá kenée gì ro 'yì ga bì i'bíní royé go ndìşì lódú kací Ngére Yésu ní. Togú 'yì ootomo kí méngì bisinyí ledre, zía ndìşiné méngì duú ledre ga bì utúasání miútúásá ní yá, Lomo ni í'bí moko bì kí ledrené owóowó ní zía, gì zía 'yì ma'dáa née i'bí roné go ndìşì lódú kací Ngére ené Yésu. Gì zí keyì née ní, 'yì máa née ni go kpá nziyiné gì ro ndìşì méngì ledre ga bì utúasání miútúásá ní.

²² Timatíyo owú 'bì amáa, máuku zíyì fúó, lafúyì ga bì ambá ledre eyé lá duú bicayi ódro kí bicayi miméngì ledre e ní, ídí ígí royì gì royé 'dá'ba. Ídí ndìşì méngì duú ledre ga bì utúasání miútúásá ní. Zíyì óto komoyì ro ledre 'bì Lomo kíngaya. Ídísé ndìşì bilámáse kí mimbé'desé kíé'do kí 'yì ga bì i'bíní royé go ndìşì lódú kací Ngére Yésu ní.

²³ Ndaá kpá lá duú ledre máa yée ga gére née wá, ndá í'bí royì zise ndìşisé méngì kangú kí 'yì ga gére née wá, gì zía, kangú ndìşì lengbe 'dí'biógú ófú kí okó dongará 'yì e.

²⁴ Ídí óto ledre ba simi doyì. Togú 'yì ni go 'yì kasa 'bì Ngére Yésu yá, 'yì máa née ndaá lolu 'yì ófú kí 'yì e wá. Ni nda go 'yì bì mimbé'dea ni go bilámáne ro 'yì e za mbá, ambá ledre ené nda go 'bì 'dódo bilámá ledre bì 'bì Lomo ní zí 'yì e. ²⁵ 'Yì ga gére née, bì ndìşiní úkucáyi ledre gì do bi ledre 'bì Lomo ní, ídí 'dódo ledre zíye kpá kí ini ini gì royé. Lomo idí óyóló'bó mimbé'deyé gì ro zíye ówo duú mbigì ledre ené.

²⁶ Zíye óyóló'bó sómú ledre eyé zíye ídiye nda 'yì lódú kací Yésu. Gì ro zíye olúóguyé gì sí şılı ngére 'bì bicayi lomo e, gì zía ndìşiní nda kóo go méngì ledre ga bì Satána ili yée ní.

3

Tú'dú 'yì e niyí karanée óyó so-goyé zí Lomo

¹ Timatíyo, ídí óto ledre ba simi doyì bilámáne, kadra mindá'baógu Yésu ni ídí bisinyíne zí tú'dú ngítì géyì 'yì e. ² Gì zía ndìşiní yì eyé méngì duú éyì bì bi ndìşì éme royé gì zía ní, do ndìşiyé óto komoyé kpá duú ro kesi eyé ga bì ndìşiní yóko yée ní, zíye ndìşiyé kí ilíye káa zí éyì bì romoní do 'yì e go za mbá ní. Ndaá kpá lá duú ledre máa yée ga gére née wá, zíye ndìşiyé kí óto 'yì e káa do simi şindiye, zíye 'dútu mbíliye ngbúrú kí úwú lorú ga bì 'yì ndíki yée ndìşiní úku a zíye ní. Ndaní kpá 'yì í'bí mbófo éyì zí 'yì e wá, zíye ndìşì óto royé 'duo káa zí éyì bì romoní do 'yì e go ví, gì zí keyì née, ledre 'bì Lomo ndaá zíye owóowó wá. ³ 'Bú 'yì e ndaá doyé wá. Ndaní 'yì ótoómo ledre zí 'yì e wá. Ambá ledre eyé lá likpí, zíye ndìşiyé méngì ledre e 'duo faa káa zí éyì bì simi doyé sinyí go misínyí ní, sókú ni royé 'duo sága, iliní bilámá ledre wá. ⁴ Ndaá kpá lá duú ledre máa yée ga gére née wá, niyí kpá 'yì í'bí ngbángá 'yì e zí bisinyí 'yì e. Ndìşiní méngì ledre e 'duo faa sómúní eyé sogo a kí wá, zíye ndìşì síkpí fúndúye 'dága simi ledre e za mbá, sómúní do Lomo wá, mongú ledre eyé duú rokinyi eyé bì iliní ní. ⁵ Owú 'bì amáa, máuku zíyì, ídí ígí royì gì ro 'yì e káa zí ga gére née 'dá'ba. Londoní royé kídí, yée niyí 'yì lódú kací Yésu, í'i, née gbékpí ledre, miméngì ledre eyé ni yì ené fú lá bisinyíne, gì zía Lomo ndaá 'bì ené kíye wá.

⁶ Ngítì géyì ndìşiní ndéré 'be 'bì 'yì e kí sinyi do kará ga bì kí sómú ledre eyé cúku'dée ní, gì ro zí kará máa ga gére née ndìşiyé méngì ledre ga bì yée iliní ní. ⁷ Kará ga gére née iliní tí gì ro zíye ówo ledre gì simi 'dódo ledre bì gì simi miéké kúrú Lomo ní, iciní royé má,

utúasání ndíki a wá. ⁸ 'Yì ɾanga ga gére née ndìsìní tóro'dùtù misì'di ledre 'bì Lomo gí zí 'yì e cé káa zí bì kóo simì sìnđí kadra 'bì Músa, Yóna e kí Yombere otoní royé okó ro Lomo zíye ndìsiyé úkucáyì Músa ní. 'Yì ɾanga ga gére née simì doyé sinyì gí zí lúyú ledre go misínyì gí zía, ledre 'bì Lomo ndaá do mímbe'deyé wá. ⁹ Niyí méngì ledre ga gére née kenée má, kacíye utúasá akpa kíe wá, gí zía 'yì e niyí lúrúcáyì yée mbá mílúrúcáyì, cé káa zí bì kóo 'yì e lurúcayiní Yóna e kí Yombere simì sìnđí kadra máa bì kóo 'bì Músa ní.

Yata lorù gí zí Páwulo zí Timatíyo

¹⁰ Owù 'bì amáa, káa zí bì 'dí'bi ledre ga bì kóo mì'dódo yée zíyì ní go, zíyì 'dí'bi míméngì ledre amá e kpá go mbá, zíyì ndìsiyì go méngì kényì cé káa zíma. Misi'di bì mándìsì lódú kací Yésu kíe, kí mìtómá ga bì ngbúo simì úzu éyì e, kí 'bú 'yì e bì mándìsì óto a, nda kí útusimì ga bì mándìsì útù yée mbá ní, ídí ndìsì méngì ledre máa ga gére née kpá té kenée ndéré kíe 'dá'dá za fí. ¹¹ Lúru aka lá ledre ga bì kóo méngì royé zíma, 'yì e sogóní máa, do ndìsiyé 'dó'do máa kí toso 'do'dó e mǐngúngúcuá ní. Nda kpá kí wo bì méngì máa kíe simì Anatiyoko kí Ikoniyomo kpá kí Lísitra ní. Simì ledre ga gére née mbá, Ngére Yésu ootomo máa wá. Ndìsì kóo kpá fú sáká máa gí simì ledre ga gére née za mbá. ¹² Máuku zíyì ma'díi, 'yì ga bì nḡḡḡnì Kírésito Yésu go káa do Ngére eyé, i'bíní royé go ndìsì lódú kací a ní, ezeokó Yésu niyí ndìsì 'dó'do 'yì 'bì Yésu ga gére née, gí zía bì nḡḡḡnì ledre Yésu ma'dáa go ní. ¹³ Bisinyí 'yì ɾanga ga gére née, niyí yóko royé kí ngíti géyì lafúye do ídíye tú'dú, zíye ndìsiyé sinyi do tú'dú 'yì e káa bì niyí ídí 'yì ndìsì lódú kací Yésu ke.

¹⁴ Gí zí kényì née ní, ledre 'bì Ngére idí ngbóro simiyì ndéréne fú 'dá'dá. Ledre ga bì kóo 'dodoní yée zíyì ní,

ídí lánýá royé kíngaya. ¹⁵ Káa zí bì kóo tonóní 'dódo ledre 'bì Lomo go zíyì kú gí do owúyì, zíyì ówoyéme miéké kúru Lomo go bilámáne, bì karaba ndìsì go í'bí komokenzì zíyì, zíyì ndìsiyì lódú kací Kírésito Yésu kíe gí ro zíyì ídíyì trídriyì za fí ní. ¹⁶ Ledre máa ga gére née, 'Dówù Lomo 'dodo kóo yée ne do ékéomo yée gí ro zíye ídíye bilámá misì'di 'bì 'dódo ma'díi ledre zí 'yì e. Kpá gí ro do ndìsì úcuómo 'yì e kíe káa bì niyí ndìsì lúyú ledre ke. Ndaá kpá lá ñù wo née wá, ni kpá gí ro togú 'yì luyú ledre go yá, do 'dózoyéme wo kíe. Kpá gí ro 'dódoyéme misì'di 'bì bilámá ndìsì kíe zí 'yì e. ¹⁷ Née misì'di bì 'Buzé Lomo yeme gí ro do ndìsì yéme zée 'yì kasa ga bì 'bì Ngére Yésu ní kíe, gí ro zíze ndìsìzè méngì ñù ledre ga bì utúasání miútúasá ní.

4

Yata lorù zí Timatíyo

¹ Timatíyo, ba ledre bì o'bu mió'bu ní. Ídí óto a simì doyi, ndaá lígì yì wá. Mínda'baógu Yésu ndaá owù ledre wá. Yésu ni ndá'baógu 'dècì ngbanga 'yì e za mbá. Yée ga bì niyí aka trídri kí yée ga bì uyuní go ní. Gí zí kényì née, zíma énzì komoyì 'desì do bì kací 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu ma'dáa. ² Ídí í'bí royì kíngaya ndìsì 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yì e. Zíyì kí énzì komoyé. Idíní ndìsì méngì ñù ledre ga bì bì ni ndìsì éme ro Lomo gí zíye miéme ní. Ndaní lúyú ledre wá. Ídí ndìsì 'dódo ledre née kenée zí 'yì e kí mímbe'deyì kíe'do. ³ Gí zía sìnđí kadra ni ógu, 'yì e niyí ési'dùtù mbíliye ngbúrú kí úwú ledre 'bì Lomo. Zíye óto komoyé yì eyé ñù ndìsì úwú ledre ga bì ngára ndanì 'bì Lomo wá ní kíngaya. Gí zía née ledre ga bì iliní yì eyé yée ní. ⁴ Niyí ási gí ro cóngó 'dódo ledre bì 'bì Lomo ní kenée, do nda óto komoyé ro gbékpí bicayi 'dódo ledre ga bì

ngará ndaní 'bi Lomo wá ní. ⁵ Kací kadra za mbá, ídí ndísi tóro ngbúó, mimbé'deyí idí idí dụú ro moko 'bi Lomo bi do sílìyí ní, gí ro zíyí ndísiyí 'dí'biógu 'yì e zí Ngére Yésu.

⁶ Máúku ledre ga gére née zíyí kenée, gí zía kacíma akpa do sogo kángá go, mááyí nda go káa zí kadra tagá ní, mááyí go gbóo gí ro ndá'balúgu romá zí 'Buzé Lomo komo ere. ⁷ Moko bi kó'dúma ní, máméngjónzó go. Máódó mimbé'demá zíma méngi a za kí simimá mbá, gí do oduné tí káa zí bi Lomo, mǐngi moko ma'dáa ili ní. ⁸ Gí zí kényí née ní, Lomo ma'dáa yemeomo bilámá bi go zíma 'be 'bi ené komo ere, gí zía miútúásá go kací komoa káa do mbigí 'yì ené. Ngére Yésu ni 'dí'bióto máa née do bilámá bi máa née. Ndaá kpá lá dụú máa ngúcumá wá, azé ídí kí 'yì ga bi ngununí ledre Yésu go, otoní royé go ndísi lódú kací a gí simi sǐndí kadra bi karanée Yésu ma'dáa ni ndá'baógu simi a ní.

Páwulo ndolo Timatíyo

⁹ Timatíyo, méngi aka kényí zíyí ngásáoguyí zíma yáa 'diya. ¹⁰ Éyí bi Démasi e kí Kiriséne e kí Títo e ménginí ní, ndaá bilámáne wá. Bayiomoní moko bi Lomo i'bí zíye ní go. Démasi nderé go simi Tasalónika, Kiriséne nderé 'bi ené go simi Galatíya, Títo nderé 'bi eyí simi Dalamatíya. 'Yì ga gére née mbá, 'bú ledre 'bi sága ba 'di'bioyó yée go. ¹¹ Idíakázé nda yáa go lá dụú gbre kí Lúka. Togú áyí girí go ógu yá, ndá óyó sogoyí zí Máríko wá, 'dí'biútú wo girí kpa, gí ro zía óguné ndísi sáká máa, ¹² gí zía máíli aka kása Takíka simi Éfeso. ¹³ Simi bi togú áyí girí go ìnyí ní, mongú bongó drú amá kóo máótoómo lígí simi Tóra 'be 'bi Karapó ní, 'dí'biútú girí kpa zíma. Kpá kí miéké kúrú Lomo ga bi kóo máótoómo yée íri ní, 'dí'biútú yée girí kpá kpa zíma.

¹⁴ Éyí bi Alakizánde 'yì 'boro méngi zíma ní, sinyí romá go gbála. Máútúásá méngilúgu bisinyí ledre zía kací ledre bi méngi zíma née wá. Odu a, Ngére Yésu idí lúru bi zía simi ledre máa née dụú ne. ¹⁵ Komoyí idí idí royí gí zí Alakizánde ma'dáa. Oto roné go okó rozé, ndísi go úkucáyi ledre gí do bi ledre 'bi Lomo bi ndísizé 'dódo a zí 'yì e ní kíngaya.

¹⁶ Simi mizefí 'dí'bi bi kóo 'di'biní máa ógu kíma kó'dú 'yì 'dəcí ngbanga e gí zía bi mándísi 'dódo ledre 'bi Ngére Yésu zí 'yì e ní, bikérí 'yì bi kóo i'bí roné útúne do kacíma ndéré úku yéme ledre gí romá ní ndaá. Abú ménginí kóo bisinyí ledre zíma kenée ndotó, Lomo ndaá méngilúgu bisinyí ledre zíye kací a wá. ¹⁷ Simi ledre máa bi kóo née mbá, Ngére Yésu ootomo ené kóo máa wá. Ni kóo fú kíma, ndísi kí i'bí roko'bú zíma, zíma ndísimá úku bilámá ledre ené kíe zí ríkí kúfú 'yì e za mbá. Née sí ledre bi kóo yomo máa gí roa gí zí kemí ga gére ní. ¹⁸ Máówo bú, Ngére Yésu ni ndísi sáká máa gí zí bisinyí ledre fú kenée gí zíma ndéréma ndísimá sí sǐndí komo ere, gí zía, ni ne Ngére amá. 'Yì e idíní ndísi mbófo wo kací kadra za mbá, kenée za fí. Idí kenée.

Mandá kí úndru gí zí Páwulo zí 'yì e

¹⁹ Mandá zí Akúwíla e kí me'bené, Purisíla e kí Onésiforú kí 'yì 'bi 'be 'bi eyé e za mbá. ²⁰ Simi bi kóo mányí ógumá simi Róma ní, Erésito idíaká kóo cǐkí simi Koríndo, zíma nda kóo ótoómo Tarafímo simi Meléto gí zía ni kí ndiyá. ²¹ Odu ledre, ndá lú'bú wá, idí méngi kényí, zíyí óguyí 'dá'dá zí iní kí ndá'baóguné. 'Yì ga bi 'bi Ngére Yésu azé kéye yáa ní, Yubúla e kí Pódene e kí Líno e kí Kúlída e, i'biní mandá zíyí kíngaya.

²² Ngére Yésu idí idí kíyí, zía i'bí úndru zíse za mbá.

Wáraga bi Páwulo eké
zí
Tító
ní
Ledre gi ro búkú bi
Tító ní

Tító ni Girīgi, ɱuɱgu kóo ledre Kírésito go zía ndísiné sáká Páwulo kíngaya do tú'dú ngíti géyí misi'di e simi bi Páwulo ni ndísi gámá kí úku bilámá ledre 'bi Kírésito Yésu zí 'yí e ní. Gi do kací a nées zí Páwulo kása wo simi kángá bi Kuréto ní káa do manda 'bi Kanísa íri.

Páwulo eké simi wáraga ba kídí Tító idí géle 'yí ga bi miméngi ledre eyé ni bilámáne ní gi ro zíye ídíye káa do manda 'bi Kanísa e. Zía kpá í'bí yata lorú zí Tító káa zí bi ni ndísi 'dódo ledre zí 'yí e kací ówo ledre eyé e mĩngúngúcuá ní. Mĩngburoko ya'dá e, kará e, owúphĩrangá e nda kpá kí owúkúlú e. Odú a zía úku ledre zí Tító idí 'dódo ledre zí 'yí ga bi 'bi Kírésito ní, idíní ndísi mbá kí mĩmbé'deyé kíé'do gi do bi zíye ídíye éyí kíé'do.

Wáraga bi Páwulo eké zí Tító ní

¹ Tító owú 'bi amá simi Lomo, máa Páwulo bi 'yí 'bi moko 'bi Lomo kpá 'yimikása 'bi Kírésito Yésu ní. 'Buzé Lomo kí Yésu kasaní máa go ndéré kí 'dódoyéme yata ledre gi ro Yésu, zí 'yí ga bi Lomo geléogu yée go káa do mbigí 'yí ené e ní. Gi ro zíye ɱuɱgu ledre Yésu káa do Ngére eyé nda za kíngaya, zíye ndísiyé dũú méngi ledre ga bi bi ni ndísi éme ro Lomo gi zíye miéme ní. ² Bilámá 'dódo ledre bi gi ro Yésu nées, ni óto 'yí e zíye ndísiyé óto komoyé kídí, ma'díi karanée Lomo ni í'bí tridri bi za fí ní zíye, gi zía Lomo ma'dáa uku kóo go fúó kídí, 'yí ené e niyí karanée idí kí tridri bi za fí ní. ³ 'Buzé Lomo bi 'Yí yómo 'yí e

mbá ní, 'dodoogu ledre nées go simi bilámá sındí kadra, zía géle máa ya máidí ndísi 'dódo ledre máa nées kenée zí 'yí e mbá.

⁴ Máéké ledre ba rí zíyí Tító, áyí zíma go káa zí owú bi gi simimá ní, gi zía ɱuɱgu ledre 'bi Lomo go kpá káa zíma ní.

Gi zí keyí nées ní, zíma ndísimá ini ini zí 'Buzé Lomo kpá kí Kírésito Yésu 'Yí yómo zée, idíní méngi bilámá ledre zíyí, zíye í'bí úndru zíyí, gi ro zíyí ndísiyí bilámáne.

Páwulo í'bí moko zí Tító simi kuréto

⁵ Moko bi kóo 'bi ótoyéme moko 'bi Lomo simi Keréto, bi kóo idíaká gi zíma ngára sındí kadra ndaá kóo zíma méngionzó a wá ní, ni bilámáne idí ótoyéme yée tí káa zí bi kóo máúku zíyí ní. Idí géleogu ngíti géyí 'yí e gi simi gara ga bi niyí simiyé ní, zíyí óto yée káa do manda 'dá'dá zí lafúye. ⁶ 'Yí bi áyí géle wo káa do manda 'dá'dá ní, miméngi ledre ené idí idí bilámáne do komo 'yí e za mbá. Idí idí dũú o'do 'bi kára kíé'do. Ndísi ené kí me'bené idí idí bilámáne do komo 'yí e. Owú 'bi ené e idíní kpá idí owú ga bi ɱuɱguní ledre Ngére Yésu go bilámáne ní, káa bi 'yí e niyí ndísi úku síníyí iri Lomo gi zí bisinyí miméngi ledre eyé ke. ⁷ Gi zía togú 'yí ni go manda 'dá'dá moko 'bi Lomo yá, ndaá idí 'yí lúyú ledre wá. Ndaá kpá idí 'yí bi ili 'yí e idíní ndísi méngi dũú ledre ené ní wá. Ndaá idí 'yí mbĩrĩ wá. Ndaá kpá idí 'yí éwé le'yí kí ndísi kóyó kíe kpá kí ndísi méngi okó wá. Ndaá idí 'yí mongú mĩmbé'de gi ro késí wá. ⁸ Ndaá kpá idí 'yí bi 'yí e ndísiní ére 'be 'bi ené miéré gi zí bisinyí miméngi ledre ní wá. Idí idí 'yí bi 'bú miméngi bilámá ledre ni doa kíngaya zí 'yí e za mbá ní. Zía idíne 'yí bi ndísi 'bá'ba roné gi zí bisinyí ledre mĩ'ba'ba ní, miméngi ledre ené e idíní idí mbá bilámáye, ndaá idí 'yí lúyú ledre wá. ⁹ Idí idí 'yí bi ɱuɱgu ledre Yésu go

kíngaya tí káa zí bí 'dodoní zía ní, gí ro zía útúásáne ndísi 'dódoyéme ledre a do bilámá misi'diné zí 'yí ga bí ndísiní kála a mikála ní gí ro zíye ówoyéme a, zíye nḡnḡngu a.

Páwulo i'bí roko'bụ zí Tító

¹⁰ Tító, máúku ledre nées zíyí kenée, gí zía tú'dú ngíti géyí 'yí e asiní kí úwú mbigí 'dódo ledre bí gí ro Ngére Yésu 'yí yómo zée ní go, ambá ledre eyé nda yí ené go lá gbékpí ódro kí ndísi ɾaranga zí 'yí e. 'Yí ga bí máúku ledreyé zíyí nées, ndaá ngíti géyí 'yí e sikala wá, kpá tí akpa Yúda ga kóna ukuní ledre ya yée nḡnḡguní ledre Yésu go káa do ngére 'yí yómo yée ní, oyóní sogoyé zí Yésu nées akpa ye. ¹¹ Nda ótoómo 'yí ɾanga ga gére nées zíye ndísiyé 'dódo ledre zí 'yí ga bí nḡnḡguní ledre Yésu go ní wá. Bisinyí mi'dódo ledre káa zí ga gére nées, ni óto 'yí e zíye ótoómo kí lódú kací Yésu. 'Yí ɾanga ga gére nées, 'dodoní eyé nées mbigí ledre wá. Ndísiní lá gámásó'do misi'di gí ro zí 'yí e ndísiyé í'bí késí zíye.

¹² Tító, 'yí 'bí Kuréto ga gére nées ngúru mongú 'yí gí dongaraye, ni nébí simi Kuréto íri uku kóo ledreyé go 'desí kídí, 'yí ga bí 'bí Kuréto ní, mongú ledre eyé yí ené ɾanga. Niyí 'yí ga bí mimbé'deyé emengú, yí eyé káa zí bangá sinyí e ní. Niyí kpá 'yí ngidri e, iliní eyé méngí moko wá. Ambá ledre eyé yí ené lá dujú anu. ¹³ Máówo go kídí, ledre bí mongú 'yí nées uku gí royé 'yí ga bí 'bí Kuréto ní, ni ma'díi. Gí zí kényí nées ní, ídí ésí sílíyí komoyé, idíní ótoómo ledre cayi ga gére nées mbá 'dá'ba, zíye nḡnḡngu dujú mbigí ledre bí 'bí Yésu ní. ¹⁴ Ndaní óto sómú ledre eyé ndísi úwú ledre gí tara Yúda ga gére nées wá, gí zía oyóní sogoyé go zí mbigí 'dódo ledre bí 'bí Yésu ní. ¹⁵ 'Yí ga bí ngára ndaní 'yí lúyú ledre e wá ní, bisinyí ledre kí bisinyí éyí ndaá 'bí ené lolu zíye wá. 'Yí máa yée ga bí nḡnḡguní ledre Yésu káa do Ngére

eyé wá ní, menginí eyé éyí ga bí bí ndísi éme ro Lomo gí zíye miéme ní kú wá. Simi doyé ni yí ené lá ɾij káa, owoní eyé dongará bilámá ledre kí bisinyí a wá, gí zía miméngí ledre eyé ni yí ené go bisinyíne. ¹⁶ 'Yí ɾanga máa ga gére nées ndísiní úku ledre ya yée niyí go mbigí 'yí ga bí 'bí Lomo ní, í'í, miméngí ledre eyé ni yí ené kpí gí zí ledre ga bí ukuní yée ní. Niyí nda yí eyé 'yí sógó 'yí e kíngaya. Eréní eyé ngiri lorú 'bí Lomo kpá wá. Gí zí kényí nées ní, utúasání eyé méngí bilámá ledre wá.

2

Bilámá 'dódo ledre emene zí 'yí ga bí 'bí Kírésito ní

¹ Tító máúku zíyí, káa zí bí ówoyéme 'bí eyí ledre gí ro Ngére Yésu go bú ní, ídí ndísi 'dódo zí 'yí e dujú ledre bí utúasá miútúasá bí 'bí Ngére Yésu ma'dáa ní. ² Ídí úku ledre zí mingburoko ya'dá e, idíní ndísi 'dí'bióyó royé gí simi bicayi ledre e za mbá 'dá'ba. Zíye ndísiyé méngí dujú ledre ga bí utúasání miútúasá ní. Kpá kí 'búó'bú royé mi'búó'bú, gí ro zíye ídíye 'yí óto 'bú 'yí e za mbá. Do ídíye kpá 'yí útusimiyé kíngaya simi ledre e za mbá.

³ Gí ro mingburoko kará e kpá kenée, ídí úku ledre zíye idíní ndísi méngí dujú miméngí ledre máa yée ga bí niyí miútúasáye, tí toso miméngí ledre 'bí kará máa yée ga bí nḡnḡguní ledre Ngére Yésu go ní. Ndaní ídí 'yí tara sinyí zí lafúye, zíye ídíye 'yí ndísi éwé le'yí kíngaya wá. Idíní ídí 'yí 'dódo bilámá ledre e zí lafúye, gí ro zí lafúye maáge ídíye kpá 'yí méngí bilámá ledre e. ⁴ Mingburoko kará e idíní 'dódo bilámá ledre zí owúkará e, gí ro zí owúkará maáge ndísiyé óto 'bú ya'dá 'bí eyé e, do ndísiyé kí lúru bí kací owú 'bí eyé e bilámáne. ⁵ Zíye ndísiyé kí 'búó'bú royé mi'búó'bú simi ledre e za mbá, do ídíye mbigí

'yì ga bì 'bì Lomo ní. Zíye ídíye kará 'yì úwú kúrú ya'dá 'bì eyé e gi ro zí 'yì e lúrútooko bilámá ndìsì gi zíye. Kenée, utúasání óto 'yì e zíye ndìsìyé úku sínyi ledre gi do bi 'Buzé Lomo wá.

⁶ Ídí 'dódo ledre zí owú ya'dá e kpá kenée. Míndìsìyé kí míméngì ledre eyé e za mbá, ídí ídí bilámáne. ⁷ Kuru'buyì ídí ídí zíye mongú sáká éyì. Zíye lúrútooko bilámá míméngì ledre gi royì, gi ro zíye ndìsìyé méngì lódú a. ⁸ Simi bì áyì ndìsì 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yì e ní, ídí 'dódo zaá mbigì ledre, káa bì 'yì e niyí lúru'dófu bi gi doyì zíye ndìsìyé úkucáyì ledre gi do biyì ke.

⁹ Ídí kpá 'dódo ledre zí owúkúlú e. Idíní ndìsì méngì kéyì duú kacì kúrú mĩngburoko 'yì eyé e, gi ro zí mĩngburoko 'yì eyé maáge ídíye kí rokinyi gi zíye. Ndaní ndìsì kí tarakafa zí mĩngburoko 'yì eyé e wá. ¹⁰ Ndaní kpá ndìsì kí 'dí'biúgu éyì e kacì mĩngburoko 'yì eyé maáge wá. Idíní ídí bilámá 'yì e zí mĩngburoko 'yì eyé e ówo a mbá, gi ro zí 'yì e óto úndru ledre ga bì ndìsì 'dódo yé e gi ro 'Buzé Lomo bì 'Yì yómo zé e ní.

¹¹ Gì zía Lomo ma'dáa mengì bilámá ledre go zí 'yì e za mbá, zía kásaogu bikérì Owú 'bì ené óguné yómo 'yì e za mbá. ¹² Bilámá ledre bì Lomo mengì née ofu go. Ili zíze ótoómo ledre máa yé e ga bì 'yì ga iliní ledre 'bì Lomo wá ndìsíní méngì yé e ní za mbá 'dá'ba, zíze ndìsìzè méngì duú ledre ga bì utúasání miútúásá ní, gi ro zíze ídíze mbigì 'yì ga bì 'bì Lomo ma'dáa. ¹³ Ndìsìzè go óto komozé gi ro sɪndì kadra 'bì bilámá ledre bì ni ógu méngì roné zíze, bì ni mindá'baógu Lomo ezé bì kí mongú roko'buné, kí Kírésito Yésu 'Yì yómo zé e. ¹⁴ Yésu ma'dáa i'bì kóo roné do úyuné née nda gbékpì wá, gi ro yómo zé e gi simi umbu bì kóo azé úyu a ze gi zí lúyú ledre ezé e ní.

Yomo zé e gi ro zíze ídíze duú mbigì 'yì ené e, 'yì méngì bilámá ledre e.

¹⁵ Tító, ga gére née za mbá ledre ga bì máili ídí 'dódo yé e zí 'yì e ní. Ídí 'dódo yé e do bilámá misi'diné gi ro zí 'yì e lúru roko'bù moko ma'dáa gi royì káa bì niyí lúru'dófu bi gi doyì ke.

3

Bilámá míméngì ledre emene

¹ Tító, ídí úku ledre zí 'yì ga bì 'bì Kírésito íri ní, idíní óto úndru 'yì ga bì simi akúma, niyí kí roko'bù 'bì lúru bi kacì kángá do sɪllye ní. Idíní ndìsì kéye bilámáne kí mimbé'deyé kíe'do. 'Yì ga bì 'bì Kírésito ní, idíní fú lá ndìsì méngì bilámá ledre e kacì kadra za mbá. ² Ndaní ndìsì kí úku sínyi ledre zí 'yì e wá. Idíní ndìsì méngì zí 'yì e za mbá bilámá ledre e, zíye ndìsìyé 'búo'bù royé zí 'yì e kpá mbá mi'búo'bù, zí míméngì ledre eyé e ídíye bilámáne do komo 'yì e za mbá.

³ Kóo 'desì, simi bì kóo ngára ngunuzé aka ledre Yésu káa do ngére ezé wá ní, ndazé ezé kóo 'yì komokenzì e wá, ndìsìzè kóo kála ledre 'bì Lomo mikála, zíze ndìsìzè kpá méngì ledre ga bì Lomo ndáa kí rokinyi gi royé wá ní. Mongú ledre ezé yì ené kóo lá duú méngì bisinyí ledre e kí ndìsì óto bisinyí mimbé'dezé ro lafúze e. Gì zí bisinyí ledre ga bì ndìsìzè méngì yé e ní, zí 'yì e ndìsìyé sógó zé e misógó. Simi bì lurúzé kenée ní, zíze kpá ndìsìzè sógó yé e. ⁴ Abú kenée ndotó, simi ledre ga gére née mbá, zí 'búze kpá fú ídine do 'Buzé Lomo 'Yì yómo 'yì e kíngaya zía méngì bilámá ledre zíze, zía yómo zé e. ⁵ Yomo zé e née, ndáa 'bì ené gi zía bì ya kídì mengìzè bilámá ledre ní wá, yì ené gi zí bilámá mimbé'dea bì rozé ní, zía lúguoyó lúyú ledre ezé simi roko'bù 'bì 'Dówúne, gi ro zíze ídíze duú zíne, mbigì 'yì ené e. ⁶ Lomo kasaogu 'Dówúne zía

ndìsìné sìmizé gí zí bilámá ledre bi Kírésìto Yésu 'Yì yómo zée mengì zíze, zía úyuné gí rozé ní, ⁷ gí ro zíze ídíze owú ga bi 'bi Lomo ní, zíze ídíze do bi kíé'do kí 'Buzé Lomo ma'dáa simi trìdrì bi za fí ndìsìzé óto komozé gí roa ní. ⁸ Tító, ga gére née za mbá mbigí ledre e, idíní ídí zíyì kí ledreyé owóowó. Simi bi áyí go ndìsì 'dódo ledre zí 'yì ga bi ngununí ledre 'bi Lomo go ní, ledre ga bi za mbá máúku yée zíyì ní, ídí kpá fú ndìsì úkutátá yée zí 'yì e gí ro zíye óto sómú ledre eyé mbá ndìsì méngì bilámá ledre e. Bilámá ledre ga gére née ni óto yée zíye ídíye mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní.

⁹ Tù'dù ngíti géyì 'yì e niyí bo ambá ódro eyé yì ené duú 'bi kangú gí ro ledre ga bi 'bi ndíkiógú 'yì e do sogo kángá ona, zíye ndìsìyé kí ófúye gí ro lorú bi kóo Lomo i'bíogú zí Músa éké a ní. Máúku zíyì Tító, ndá ólú dongará bicayi 'yì ga gére née zise ndìsìsé méngì bicayi kangú kéye wá, gí zía ledre ga bi ndìsìní úku yée née ndaní eyé ledre ga bi niyí sáká 'yì e ní wá. ¹⁰ 'Yì ga bi ndìsì 'dódo ledre zíye íri née, togú ngíti 'yì gí dongaráye ili 'dí'biógú ledre 'bi ifi dongará 'yì e yá, ídí ésí sílìyì komoa, ndaá méngì kéyì kenée wá. Togú uwú wá, ídí kpá ésí ándá sílìyì komoa. Gí do kací a née togú uwú kpá fú wá, ídí 'dí'bióyó sómú ledre eyì gí roa zíyì ndìsì eyì. ¹¹ Ídí ówo a kídí, togú 'yì ni go kenée ukuní ledre zía má, ni yì ené go 'yì bi sómú ledre ené sinyí go misínyí ní. 'Yì e niyí ówo wo mbá kídí, 'yì née ndaá cóngó 'yì wá, miméngì ledre ené eme ené e ngú.

Odu lorú zí Tító

¹² Ba ngíti ledre zíyì Tító, máíli ídí aka ngásáogú zíma yáa 'diya. 'Dá'dá zíyì kí ìnyìyì girí, mááyí aka kása ngúru 'yì gí dongará Aratéma e kí Takíka, zía ndéré ndìsìné méngì moko do bi kacíyì íri, gí ro zíyì

óguyì. Ndá lú'bú wá, simi bi ngúru 'yì gí dongará 'yì ga gére née ogú go íri ní, ídí geré ìnyì ógú, áyí ógú ndiki máa simi gara Nìkopólì yáa. Ídí ógú 'dá'dá gí zí yana ndumu. Gí zía, kí ndumu ba máíli ndìsì bi simi Nìkopólì ore mágámá wá. ¹³ Káa zí bi ówo bú togú 'yì ili ndéré do ngíti bi, ili tí sáká éyì ní, ni bilámáne ídí sáká mongú 'yì, Zená e kí Apólo kí éyì ga bi iliní yée ní, gí zí 'do'dó kí ndíki yée do misi'di ke. ¹⁴ Ídí úku ledre zí 'yì ezé ga bi 'bi Kírésìto simi Kuréto íri ní, ndaní 'dó'dó kí méngì bilámá ledre wá. Idíní ndìsì méngì bilámá ledre kací kadra za mbá, zí 'yì ga bi iliní sáká éyì ní.

¹⁵ 'Yì ga bi yáa ní, i'bíní mandá zise íri za mbá. Máí'bí kpá mandá zise kí 'yì ga bi íri ní mbá.

Lomo ídí ídí kise kéye za mbá.

Wáraga bi Páwulo eké zǐ Felemúna ní Ledre gi ro búkú bi Felemúna ní

'Yimikása Páwulo eké ledre ba zǐ Felemúna ngúru 'yǐ 'bi Kírésito bi kí tú'dú éyǐ e zǐne ní. Ngúru 'yǐ 'bi moko 'bi Felemúna ma'dáa ǐrǐa Onésimo ngasáoyó kóo roné gi do bi moko. Nda gi do kacǐ a nées zǐa ngúngu ledre Kírésito, zǐa ndǐsiné sáká Páwulo kǐngaya simi bi otoní Páwulo simi sígǐnǐ ní. Née ní, zǐ Páwulo eké ledre ba kása Onésimo kǐe zǐ Felemúna, ndú'yú Felemúna idí ótoómo ledre zǐ Onésimo abú lorú 'bi Róma uku kídí owúkúlú bi ngasá go gi do bi moko ní mongú 'yǐ ené idí úfu wo 'dá'ba. Páwulo ya Felemúna idí 'dí'bi Onésimo simi sumú tí káa zǐ 'yǐ bi 'di'bi mbigí lúnduné ní.

Wáraga bi Páwulo eké zǐ Felemúna ní

¹ Ako Felemúna lúndu 'bi ené e, máa Páwulo bi otoní máa simi sígǐnǐ gi zǐa bi mándǐsǐ 'dódo ledre 'bi Kírésito Yésu zǐ 'yǐ e ní.

Máéké ledre ba máa zǐyǐ Felemúna, azé kí lúnduzé Timatíyo bi ni kpá eze 'yǐ mokoze ní. ² Ledre bi ekézé ba ndaá kpá lá dujú zǐyǐ ngúcuyǐ wá, kpá zǐ Afíya bi ni zǐze káa zǐ mbigí lémizé ní, kpá zǐ Arakípo bi ndǐsǐzé méngǐ moko 'bi Ngére Yésu ndró kéye ní.

³ 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére ezé idíní lúru bi kacǐse gi do bi zǐse ndǐsǐsé bilámáse.

Páwulo i'bí mbófo éyǐ zǐ Lomo gi ro Felemúna

⁴ Felemúna, kacǐ kadra za mbá, ǐrǐyǐ 'decǐ gi taramá wá. Kídí bi mááyí go ǐni ǐni zǐ 'Buzé Lomo ní, mándǐsǐ fú lá óto yǐi kó'dú a, idí

ndǐsǐ lúru bi kacǐyǐ. ⁵ Ndaá gbékpǐe wá, gi zǐa, máúwú ledre bilámá ledre ga bi ndǐsǐ méngǐ yée zǐ 'yǐ e ní go mbá. Tú'dú 'yǐ e ndǐsiní go úku ledreyǐ zǐma kídí, ngúngu ledre Ngére Yésu go cú kí simiyǐ, zǐ 'bú 'yǐ e kpá idíne doyǐ kǐngaya. ⁶ Mándǐsǐ ǐni ǐni zǐ Lomo, idí sáká yǐi, gi ro zǐyǐ ndǐsǐyǐ méngǐ bilámá ledre zǐ 'yǐ e nda za kǐngaya rómoné mirómo, gi do bi zǐye ndǐsǐyé mbófo Kírésito. ⁷ 'Bú 'yǐ e bi óto doyǐ kǐngaya née, oto máa go zǐma idíma kí mongú rokinyi. Gi zǐa óto 'yǐ ga bi 'bi Kírésito ní go zǐye ngúngu ledrea nda za kǐngaya.

Páwulo ngúngu roné gi ro Onésimo

⁸ Gi zǐ kǐyǐ née ní, zǐma ngúngu romá zǐyǐ kí roko'bú bi Kírésito i'bí zǐma ní, idí méngǐtátá bilámá ledre née kenée ndéré kǐe 'dá'dá kǐngaya.

⁹ Káa zǐ bi mááyí 'yimikása 'bi Yésu ní, mááyí kóo úku ledre née zǐyǐ kenée za kí roko'bú bi 'bi moko ní, ǐ'i, utúasá zǐma i'bí lorú zǐyǐ kenée wá, gi zǐa máówo bú, óto 'bú lafúyǐ e, 'yǐ ga bi 'bi Kírésito ní go doyǐ, mááyí lá ndú'yú yǐi gi ro zǐyǐ méngǐ ledre ma'dáa.

¹⁰ Mángúngu romá zǐyǐ, gi ro Onésimo. Simi bi mááyí simi sígǐnǐ yáa ní, mándǐsǐ 'dódo ledre gi ro Ngére Yésu zǐa. Bi ba ní, ngúngu ledre Yésu go káa do Ngére ené. Gi zǐ kǐyǐ née ní, ni zǐma go owú 'bi amá simi moko 'bi Ngére Yésu.

¹¹ Togú miméngǐ ledre 'bi Onésimo ndaá kóo zǐyǐ bilámáne wá, káa zǐ bi ngúngu nda ledre 'bi Lomo go ní, idí nda kpá ówo a kídí, ni nda idí go 'yǐ méngǐ yéme ledre zǐze kǐyǐ gbengará.

¹² Abú 'búa ni domá kǐngaya ndaá kóo miútúásáne zǐa ndéréoyó roné gi cigíma wá yá, málúru kenée, máyá ǐ'i, utúasá miútúásá zǐma kása wo zǐyǐ ǐri.

¹³ Ni kóo idí bilámáne zǐ Onésimo ndǐsiné zǐma yáa kí sáká máa do

bi kacíyì káa zí bi mááyí aka fú simi sígìni gí zí bilámá ledre 'bi Ngére Yésu bi mándísi 'dódo a zí 'yì e ní. ¹⁴ f'i, máli méngì kéyì kenée wá, káa bi ni nda ídí káa zí éyì bi mágága yì mígága gí ro méngì bilámá ledre zíma ní ke, 'búo togú ledre bi ngúngu go yì ní. ¹⁵ Ambí owone, ngiti géyì yá, Lomo yeme kóo ne kenée kídí, Onésimo idí aka kóo ìnyì gí cigíyì cúku'dée, simi bi ni ndá'baógu ní, zise ndísisé kéne bilámáne za fí. ¹⁶ Tónóne cakaba ndéréne 'dá'dá, ndá lolu lúru Onésimo ma'dáa zíyì fú káa do owúkúlú wá, idí nda ídí zíyì cé káa zí lúnduyì owú 'bi 'buyì ní, gí zía ngúngu ledre Ngére Yésu go.

¹⁷ Felemúna, káa zí bi 'dí'bi máa simi sümü káa do bilámá eze 'yì mokoyì ní, mándú'yú yì, idí mu 'dí'bilúgu Onésimo zíyì simi sümü káa do bilámá eze 'yì mokoyì. ¹⁸ Togú Onésimo ma'dáa méngì kóo bisinyí ledre zíyì, togú 'di'bi kóo mbú késì gí zíyì, i'bilugu wá yá, idí úku ledre a zíma gí ro zíma í'bilúgu a zíyì. ¹⁹ Máúku zíyì ma'díi, togú éyì ni bo Onésimo 'di'bi gí zíyì i'bilugu wá, idí úku a zíma mááyí í'bilúgu a zíyì. Kpá káa zí bilámá ledre kóo máméngì, zíma 'dódo ledre 'bi Ngére Yésu zíyì ní, éyì bi méngìlúgu zíma kací a ní ndaá.

²⁰ Lúndu 'bi ené e, káa zí bi azé kíyì 'yì lódú kací Kírésito Yésu Ngére ezé ní, idí mu 'dí'bilúgu Onésimo zíyì, gí ro zíma ídíma kí rokinyi. ²¹ Abú mándú'yú yì mindú'yú wá, máówo bú kídí, áyì tí méngì ledre née zíma kenée.

²² Ídí óto komoyì kacíma, mááyí yáa kí misómú ledre togú Lomo likpí misi'di zíma, zíye 'dí'biógu máa gí simi sígìni yá, mááyí ógu zíyì íri.

Mandá gí zí tú'dú 'yì e zí Felemúna

²³ Epáfura ezemá bi azé kéne simi sígìni yáa gí zía bi ndísi kpá 'dódo ledre 'bi Kírésito Yésu zí

'yì e ní, i'bí mandá zise íri za mbá kíngaya. ²⁴ Mária e kí Arisitáka e kí Démasi e kí Lúka e bi ndísiní sáká máa kí moko 'bi Kírésito yáa ní, i'biní kpá mandá zise íri za mbá.

²⁵ Kírésito Yésu Ngére ezé idí í'bí úndru zise íri za mbá, gí ro zise ndísisé bilámáne.

Wáraga zí 'yì ga bi Ébere ní Ledre gí ro búkú bi Ébere ní

'Yì bi eké búkú bi Ébere ba 'yì ówo a ndaá. Tí lá ni miówoné bilámáne ngíti manda 'bi 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní, simi sìnḍí kadra máa nées ni kí roko'bu zíne simi kanísa eké ledre nées ne zí 'yì ga bi simi kanísa ní. Nées sìnḍí kadra bi kóo Páwulo ndìṣì eké ledre e kí kása yée simi kanísa e ní. 'Yì nées eké búkú ba zí ngíti géyì Yúda ga bi nḡunḡuní ledre Kírésìto go, ngíti géyì 'yì e niyí go ndìṣì lónḍo yée gí ro zíye ótoómo ledre Yésu bi nḡunḡuní ní.

Búkú ba uku ledre kíngaya zí 'yì ga bi nḡunḡuní ledre Yésu go ní kídí Yésu ni 'yì bi kí ledrené owóowó zí 'yì ga bi nḡunḡuní ledre ené go ní. Uku kpá kídí Yésu ni Owú 'bi Lomo, roko'bu ené romo do roko'bu maláyika ga bi Yúda e ndìṣìní nḡunḡu ledreyé ní. Roko'bu Yésu romo do roko'bu nébì ga kóo 'desì ní, romo kpá do roko'bu Músa bi i'biógú lorú ga bi 'bi Lomo zí Yúda e ní. Uku kpá kídí ledre Yésu owóowó do 'yì 'dáná éyì ga bi 'bi Yúda e ní mbá gí zía luyú ené ledre kú wá, zía í'bí roné káa do mbigí éyì 'dáná gí ro luyú ledre 'bi 'yìma'dí e za mbá kí'dí kéré za fí.

Búkú ba uku oḍu ledre kídí mḡngburoko bulúndu Yúda ga kóo 'desì bi ledre gí royé ni miékéne simi kuṛú lorú 'bi Lomo ní, ótoní kóo Lomo zía ídine kí rokinyi gí zía bi nḡunḡuní ledre ené ní. Kídí 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní idíní kpá fú ndìṣì nḡunḡu ledre 'bi Lomo ndaní ótoómo lígì ledre ga bi Yésu mengì

yée ní kí yée ga bi ndìṣì 'dódo a ní wá.

Owú 'bi Lomo ogú ódro zíze

¹ Simi sìnḍí kadra ga kóo 'desì ní, 'Buzé Lomo ndìṣì kóo úkuí'bí ledre ené zí 'yì kasa ené ga bi nébì e ní, zíye ndìṣìyé úkutátá a zí bulúnduzé e do ríkì tù'dú mḡsi'di e mḡngúngúcuá. ² Bi nda simi sìnḍí kadra máa 'bi ezé ba ní, kasaogú nda go za cù mbigí Owú 'bi ené 'dódoyéme nées zíze. Otooguní kóo ere kí do sogo káḡá kí éyì e za mbá kéne. Gí zí kéyì nées, zía i'bí roko'bu ledre e za mbá zí Owú 'bi ené máa nées. ³ Owú máa nées ni za nyé káa zí 'Buné Lomo ní. 'Dodo mongú roko'bu 'Buné go kí míméngì ledre ené e za mbá. Éyì e za mbá niyí sù roko'bu ené. Simi bi uyu, zía 'dí'bióyó luyú ledre ezé 'bi 'yìma'dí e ní, zí 'Bú a 'dí'bilúgu wo komo ere zíye ndìṣìyé kéne do bi kíé'do gí zía mḡngionzó moko ené go. ⁴ Owú máa nées ni go kí ledrené owóowó rómo do 'bi maláyika e, gí zía Lomo i'bí roko'bu ledre e go za mbá zía. Gí zí kéyì nées zí ìrìṣà ówú rómoné gí do 'bi maláyika e za mbá.

Owú 'bi Lomo romo do maláyika e

⁵ Maláyika be 'di Lomo uku ledre go zía kídí,

“Áyí Owú 'bi amá,

karaba mááyí go 'Buyí”?

Togú mbú maláyika máa wo be 'di bi uku ledre zía kídí,

“Mááyí 'Buyí,

áyí Owú 'bi amá”?

⁶ Simi bi kóo Lomo kasaogú owú 'bi ené nées do sogo káḡá ní, zí Lomo ma'dáa kóo úku ledre kídí,

“Máíli maláyika e mbá idíní óto úndru owú 'bi amá nées káa zí bi ndìṣìní óto úndrumá ní.”

⁷ Zí Lomo kpá úku ngíti ledre kídí,

- “Mááyí kí roko'bu zíma óyóló'bó maláyika e kíe, zíye ndìsì ílíye káa zí síli ílí ne ní.
Togú kenée wá, zíma óyóló'bó yée, zíye ndìsì ndícíye káa zí pho'du ndící ne ní.”
- 8 Zíá kpá úku ledre zí Owú 'bì ené née kídí,
“Áyí Lomo, áyí ídí Ngére za fí.
Úndru 'bì roko'bu bì máí'bí zíyí née, áyí ndìsì méngì kíe tí fú ledre ga bì miútúásáye ní.
- 9 Gí zíá bì íli bisinyí ledre wá, íli ndìsì méngì duú ledre ga bì ndìsìní óto máa zíma ídíma kí rokinyi ní,
máa 'Buyí bì Lomo ní, máoto yíí go zí ledreyí ídíne owóowó rómo do 'bì 'yí e mbá gí ro zíyí ídíyí kí rokinyi.”
- 10 Lomo uku kóo ledre gí ro Owú 'bì ené sími miéké kúrú Lomo kídí,
“Éyí ga bì za mbá ba, Ngére, ótoógu yée yíí.
Ere kí do sogo káṅgá niyí kací síllyí.
- 11 Sínđí kadra ni ógu zí éyí ga gére née úkúye mbá,
gí zíá niyí káa zí bongó e ní, zíyí ídíákáyí duú yíí gí zíá áyí yí eyí tridri za fí.
- 12 Ma'díí, éyí ga gére née niyí lélí káa zí nzenze bongó ga bì ucuoyóní yée 'dá'ba ní,
áyí ídíáká duú yíí gí zíá áyí yí eyí tridriyí za fí.”
- 13 Lomo uku ledre zí maláyika be 'dì kídí,
“Ndìsì do síllyí 'bì anú ona, gí sími sínđí kadra bì Mááyí óto ezeokóyí e mbá sí sínđiyí káa zí owú gbá'dá bì ndìsì óto sínđiyí doa ní.”
- 14 Maláyika niyí 'bì eyé 'yí kasa 'bì Lomo. Lomo ndìsì káa yée zíye ndéréye kí sáká 'yí ga bì ṅṅṅuní Kírésito go niyí go nzíyiyé gí ro tridri bì za fí ní.

2

Lomo yeme ledre goó gí rozé

- 1 Owú 'bì Babá e, káa zí bì Lomo yeme ledre go gí rozé kenée ní, idízé 'dí'bi síllye sokó ro ledre 'bì Lomo bì 'dodoní zíze ní gí ro zí cíyí a ídíne simizé ṅgírí káa bì azé lúyú ledre ke. 2 Gí zíá lorú bì kóo Lomo kasa maláyika ené e ógu 'dodo a, zí bulúnduzé ga bì kóo 'desí ní, ni lorú bì kí ledrené owóowó ní, Lomo íli ené do ndítí 'dofu 'yí doa wá. 'Yí ga bì kóo ndítí'dofuní do lorú née ní, Lomo 'do'do kóo yée go. 3 Máúku zíse, ledre bì Ngére Yésu ogu 'dódo a gí ro tridri ní, owó romo do lorú bì kóo maláyika e 'dodoní zí Músa éké a ní. 'Yí ga bì kóo uwúní Ngére Yésu kí 'dódo ledre née gí zíze 'dá'dá ní, owoní kóo go kídí ni ma'díí zíye 'dódotátá a zíze. Sómúsé togú ṅṅṅuzé ledre née zíze 'dí'bi síllye ro a sokó wá ní, azé ómo? 4 Idízé ówo a kídí mṅṅburoko ledre ga bì Lomo mengí yée kí roko'buyé, nda kpá kí 'Dówú Lomo bì kasa zíá ndìsìné kí sáká 'yí e ní 'dodo go kídí ledre ga bì 'dodoní yée gí ro Yésu ní, niyí za mbá ma'díí ledre e.

Yésu oyólo'bó roné káa do 'yíma'dí

- 5 Máúku zíse, sími bì karanée Lomo ni óyóló'bó do sogo káṅgá ba, zí ledre ga bì sími a ídíye mbá mikándayé ní, maláyika e utúasání eyé ídíye 'yí ga bì niyí lúru bì kací a ye ní wá. 6 Ní miékéne sími miéké kúrú Lomo kídí,
“Áko Lomo, 'yíma'dí 'be kpá éyí kí ledrené owóowó zíyí ndìsìyí sómú ledre a kí mimbé'deyí mbá kí ndìsì lúru bì kací a ní?”
- 7 Ótoómo kóo wo zíá ídíne sí roko'bu 'bì maláyika e kí owú sínđí kadra cúku'dée.

Nda gi 'dá'ba zíyí í'bí roko'bu zía, zía nda ídíne kí ledrené owóowó,
 8 do óto éyí e goó za mbá sí sɪndía."

Mioto a bi Ngére do éyí e mbá, ni go kenée ma'díi, abú lurúze aka ledre máa néese kí méngi roné kenée wá ndotó. 9 Owozé bú kídí Lomo oto kóo Yésu zía ídíne káa zí éyí bi maláyika e niyí kí roko'bu doa kí owú sɪndí kadra cúku'dée ndotó. Simi bi uyu zía úrúne gi simi umbu ní, zí Lomo í'bí roko'bu ledre e za mbá zía. Gi zí bilámá mimbé'de Lomo bi ro 'yíma'dí e za mbá ní, zía yéme ledre kídí Yésu idi úyu ne do bi kacíye.

10 Gi zía bi Lomo otoogu éyí e za mbá ne ní, zía yéme ledre zí Yésu úyuné gi ro 'yíma'dí e za mbá gi do bi zíye ndá'baoguyé zí Lomo. Gi zí kéyí néese zía ídíne zí Lomo kí ledrené owóowó. 11 'Yí ga bi za mbá Yésu uyu gi royé ní, niyí go mbigí 'yí ga bi 'bi Lomo ní, ndaní lolu 'yí lúyú ledre e wá. Néese sí ledre bi dokuwu mengi Yésu ma'dáa kí ndísi ndólo yée lúnduné e kí léminé e gi zía wá ní. 12 Zía úku ledre kídí,

"Babá, mááyí ndísi kófó iriyí don-gará lúndumá kí léminá ga gère ní.

Zíma kpá ndísimá kí mbófo yí dongará tú'dú 'yí e."

13 Ni kpá miékéne do ngíti bi simi miéké kúrú Lomo, Yésu uku ledre kídí,

"Mááyí óto mimbé'demá dujú ro Lomo."

Zía kpá úku ngíti ledre kídí,

"Zée kí lúndumá e kí léminá ga bi í'bí yée zíma ba, azé go do komoyí."

14 Káa zí bi owú ga bi 'bi Lomo néese niyí 'yíma'dí e ní, zí Yésu óguné

do sogo kángá ídíne káa do 'yíma'dí káa zí yée ní. Mengi kenée gi ro togú néese uyu go yá, zíne rómo komo ngére 'bi bicayi lomo e bi ni kí roko'buné do umbu ní. 15 Mengi kenée gi ro zí owú ga bi 'bi Lomo ní ówo a mbá kídí néese rómo komo umbu go káa bi niyí ndísi éré ngiri umbu ke.

16 Owoyemezé go bilámáne kídí Yésu ogú ené kóo gi ro sáká maláyika e wá, ogú yí ené gi ro sáká zée 'yíma'dí ga bi bulúndu Abarayáma ní. 17 Gi zí kéyí néese ní, utúasá miútúasá zí Yésu ídíne cé káa zí lúnduné e kí léminé e ní, gi zía i'bí roné go mbá kí mimbé'dené kíé'do ídíne ne mongú 'yí 'dáná éyí* ezé do komo Lomo gi ro zí Lomo 'dí'bióyó lúyú ledre ezé e gi zía. 18 Abú Satána uzu kóo wo zía 'dó'dóne yá, rómo kóo komo Satána ma'dáa go. Ni cakaba go ndísi sáká 'yí ga bi ngunúní ledre ené go ní simi bi Satána ni go ndísi úzu yée ní.

3

Ledre Yésu owó romo do ledre Músa

1 Owú 'bi Babá e, káa zí bi Lomo ndolo sée go ndásé lolu, 'yí lúyú ledre e wá, azé kése go kíé'do simi Lomo ní, idíze óto komozé kése kíngaya ro Yésu bi 'yímikása kpá mongú 'yí 'dáná éyí e ní. 2 Kací kadra mbá, Yésu ndísi méngi dujú éyí ga bi Lomo kasaogu wo gi royé ní kí mimbé'dené mbá kíé'do, cé káa zí bi kóo Músa ndísi méngi moko 'bi Lomo kpá kí mimbé'dené mbá kíé'do ní. 3 Abú kenée ndotó, Lomo oto Yésu go zí ledrea ídíne owóowó rómo do ledre Músa. Liji ledre néese ni káa zí, togú 'yí ubú bilámá 'díci ené yá, 'yí e niyí mbófo wo rómo do

2:8 2:8 Ke'bi 'bi Dawídi e 8:4-6 2:12 2:12 Ke'bi 'bi Dawídi e 22:22 2:13 2:13 Isáya 8:17

2:13 2:13 Isáya 8:18 * 2:17 2:17 Mongú 'yí 'dáná éyí: Mongú 'yí 'dáná éyí romo do manda 'bi 'yí 'dáná éyí e zí Lomo. Ndísi lengbe ólú dujú ne simi 'díci bi Mongú Bi 'bi Lomo simi 'Díci 'bi Lomo ní gi ro 'dáná éyí zí Lomo kí'ndi kéri simi simibi kíé'do. Ndísi 'dí'bi sáma bangá bi ongoonzóni gi ro 'dáná a zí Lomo ní ólú kée 'díci íri gi ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e.

'dìcì bì ùbù nées. ⁴ 'Dìcì e za mbá 'yìma'dí e ndìsìní ùbù yée ye, tí lá Lomo otoogu éyí e za mbá ne.

⁵ Músa ndìsì kóo méngì moko bì Lomo í'bí zía gí ro 'yì ené ga bì 'bì Lomo ní kí mimbé'dené kíé'do. Zía kóo kpá ndìsìné úku 'dódo ledre zì 'yì máa ga gére nées kídí, karanée Lomo nì méngì bilámá ledre zíye.

⁶ Yésu ndaá 'bì ené lá 'yì méngì moko zì Lomo wá, nì 'bì ené za cù mbigí Owú 'bì Lomo kpá Ngére 'bì 'yì ga bì 'bì Lomo ní. Togú otozé komozé kpá fú ngbúó roa, bilámá ledre bì ndìsìzé óto komozé gí roa ní, nì karanée méngì yée zíze.

⁷ Née sù ledre bì 'Dówù Lomo uku ledre gí zía kídí,

“Tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, togú Lomo odro go zise yá,

⁸ ndásé esì 'dùtù mbílise 'du'dorù

káa zì bì kóo bulúndusé e oyóní sogoyé zì Lomo,

simì sìnđì kadra bì kóo 'bì úzu éyí simì súwú ní wá.

⁹ Bulúndusé e uzuní máa simì súwú íri

kí simìbí cì gbre abú owoní tí ledre ga bì mándìsì méngì yée ní bú.

¹⁰ Née sù ledre bì kóo zì mimbé'demá ésíne royé,

zíma kóo úku ledre zíye máyá, 'Ndìsìní 'dùtù mbílíye kí úwú ledre ga bì mándìsì úku yée zíye ní.'

¹¹ Gí zì mimbé'demá bì esì royé ní, zíma kóo móócù éyí máyá,

'Bilámá bì bì kóo máyémeómo gí ro zíye ógu 'dówúroyé doa ní, utúasání lolù ógu doa wá.' ”

¹² Máúku zise owú 'bì Babá e, komosé idí idí rosé káa bì Satána nì lóndo ngítí 'yì gí dongarase zía ótoómo ledre 'bì Lomo zía ndá'bané lúyú ledre. ¹³ Mé bì káa zì bì sìnđì kadra nì aka bo ba ní, idísé ndìsì sáká lafúse e kí bilámá sómù ledre káa bì niyí ótoómo ledre 'bì Lomo

zíye ndá'bayé lúyú ledre ke. ¹⁴ Káa zì bì ngunguzé ledre Kírésito Yésu go, azé kéye go kíé'do ní, idízé tóro kpá fú ngbúó kenée gí simì sìnđì kadra bì karanée Yésu ma'dáa nì í'bì tridri bì za fí zíze simia ní. ¹⁵ Miéké kúrú Lomo uku kídí,

“Tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, togú Lomo odro go zise yá,

ndásé esì 'dùtù mbílise 'du'dorù káa zì bì kóo bulúndusé e oyóní sogoyé zì Lomo ní wá.”

¹⁶ 'Yì ga bì kóo Lomo odro zíye, zíye 'dùtù mbílíye 'du'dorù, do óyó sogoyé zía ní 'be kóo náambi e? Kpá tí akpa bulúnduzé ga bì kóo Músa

olúogu kíye gí simì Ízibiti ní. ¹⁷ Sara 'yì ga bì kóo mimbé'de Lomo esì royé kí simìbí cì gbre ní nda yée wá?

Née kpá tí yée ga bì kóo oyóní sogoyé zì Lomo zíye úyuyé cìkì simì súwú íri ní. ¹⁸ Sara yée ga bì

Lomo lolóbù gí royé kídí nées utúasá 'dí'biógù yée do bilámá bì bì nées yemeomo gí ro zíye ógu 'dówúroyé

doa ní wá ní 'be náambi e? Kpá tí fú bulúnduzé ga bì kóo oyóní sogoyé zía ní. ¹⁹ Owoyemezé go kídí oguní

eyé kóo 'be 'bì Lomo wá, gí zía bì ngunguní eyé kóo ledre ené e wá ní.

4

Bilámá 'dówúro nì wo bì gí zì Lomo ní

¹ Bilámá ledre bì Lomo yemeomo gí rozé kídí karanée, nées nì í'bì 'dówúro zíze ní, nì aka fú lá bo do biné. Idízé tóro ngbúó káa bì

ngúru 'yì gí dongaraze nì lúyú ledre, karanée zía zángá 'dówúro máa nées ke. ² Bilámá ledre 'bì Lomo bì ukuní

zíze karaba ní ní, nì kpá wo bì kóo ukuní zì bulúnduzé ga bì kóna ní. Iliní eyé kóo ngungu ledre ma'dáa

wá gí zía moko ndaá 'bì ené kóo simì a zíye wá. ³ Nì zíze karaba go bilámáne gí zía ngunguzé bilámá

ledre máa nées go. Úku kóo ledre

zí bulúnduzé ga bi kóo nṅunṅuní bilámá ledre máa née wá ní.

“Gì zía bi kóo mimbé'demá esì royé ní, zíma kóo mójú éyí máyá, 'Bilámá bi bi kóo máyémeómo gí ro zíye ógù 'dówúroyé doa ní, utúasání lolù ógù doa wá.' ”

Abú kenée ndotó, moko ené ụkú kóo go kú simi sṅndí kadra 'bi ótoógù do sogo kángá. ⁴ Nì miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, “Lomo 'dowú kóo roné gí simi moko bi kóo ndisì méngì a ní, simi sṅlì ìnyì doa gbre (7).” ⁵ Nì kpá miékéne simi ngítì bi simi miéké kúrú Lomo kídí, “Bilámá bi bi kóo máyémeómo gí ro zíye ógù 'dówúroyé doa ní, utúasání lolù ógù doa wá.”

⁶ Nì kpá fú miyémené kídí 'dówúro née ngítì géyì 'yì e niyí karanée ndíki a ye. Yée ga bi kóo ukuní bilámá ledre née zíye ngára ilínì nṅunṅu a wá ní, Lomo utúasá í'bí 'dówúro née zíye wá. ⁷ Nda gí 'dá'ba gí do kací tǔ'dú simibi zí Lomo úku ledre zí Dawídi káa zí bi kóo odro zí bulúnduzé ga kóo 'desì ní kídí,

“Karaba ndéréne 'dá'dá, togú Lomo odro go zíse yá, ndásé esì 'dútù mbílise 'du'dorú kí úwú a wá.”

⁸ Idí kóo Yósuwa í'bí 'dówúro bi kóo Lomo uku ledre a née bo zí owú 'bi Isiréle ga kóo nderé kíye do bi bi kóo Lomo uku ledre a ní, káa bi Lomo uku andá ené lolù ledre ngítì sṅndí kadra 'bi 'dówúro wá.*

⁹ Ledre née 'dodo kídí, ngítì bilámá 'dówúro ni bo Lomo ni í'bí a zí 'yì ga bi nṅunṅuní ledre ené go ní. ¹⁰ 'Yì máa yée ga bi Lomo ni í'bí 'dówúro née zíye ní, kúrú moko méngì lolù yée wá, cé káa zí bi kóo Lomo 'dowú roné simi bi kóo mengionzó moko 'bi ótoógù éyì e ní. ¹¹ Káa zí bi goó kenée ní, idízé tóro ngbúó gí ro zí

Lomo í'bí 'dówúro née zíze káa bi azé zángá a káa zí bi kóo bulúnduzé ga kóna zangání ní.

¹² Owú 'bi Babá e, ledre 'bi Lomo ni kí roko'buné, zía ídine kpá afaáfa káa zí bikafu maku ní. Idí óngolóko simisé gberé zía ólú ndisṅiné simi mimbé'desé, zía ówoónzó ledre ga bi íri kí sómù ledre esé e kpá mbá gí ro zí Lomo 'dəcìyéme ngbanga gí roa káa zí bi owoyeme ní. ¹³ Lomo owoofu ledre go, éyì bi kíé'do káa azé útúásá ótoécì a yaá owo wá ní ndaá. Ledre e niyí zí Lomo mbá do nyará bi. Née 'yì bi karanée azé tóro kó'dù a kadra 'dəcì ngbanga ní.

Ndazé ótoómo kací Yésu wá

¹⁴ Káa zí bi nṅunṅuzé ledre Yésu Owú 'bi Lomo go, ni ne Mongú 'yì 'dáná éyì e, nda'balugu roné go zí 'Buzé Lomo komo ere ní, idízé tí fú 'dí'bi sṅlize roa ngbúó ndazé ótoómo kací a wá. ¹⁵ Mongú 'yì 'dáná éyì ezé née owoyeme ledre gí do bizé dǔú ne. Tí bi ngára ndaá 'yì lúyú ledre wá ní, zía ótoómo roné 'dó'dóne káa zí 'yì lúyú ledre ní simi lúyú ledre ezé e. ¹⁶ Ndazé éré ngìrì wá, idízé ódó mimbé'dezé zíze ndéré ndisṅizé sṅ sṅndí Lomo gí ro zía ídri mimbé'dené rozé, gí do bi zía sáká zée karanée kí éyì ga bi ilizé yée ní.

5

Lomo yemeomo Yésu káa do mbígì 'yì 'dáná éyì

¹ Mongú 'yì 'dáná éyì, Lomo ndisì géle wo ne gí tara mbotù 'bi Isiréle e gí ro zía ndisṅiné ini ini zíne gí ro lúyú ledre 'bi 'yì ené e kpá gí ro 'bi ené lúyú ledre. Zía kpá ndisṅiné kí í'bí tákpásìlì kpá kí 'dáná éyì zí Lomo gí ro lúyú eyé e mbá. ² Gí zía bi ni kpá 'yìma'dí kí sómù ledre 'bi 'yìma'dí e siminé ní, togú ili go 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yì ga

4:3 4:3 Ke'bi 'bi Dawídi e 95:11 4:4 4:4 Dosì éyì e 2:2 4:5 4:5 Ke'bi 'bi Dawídi e 95:11

4:7 4:7 Ke'bi 'bi Dawídi e 95:7-8 * 4:8 4:8 Yósuwa: Yósuwa nderéokpó nda ne kí Isiréle e gí do kací umbu Músa simi kángá bi kóo Lomo uku ledre a ní. Nda gí kací tǔ'dú simibi gí do kací umbu Yósuwa zí Dawídi nda ídine mongú ngére 'bi Isiréle e.

bì luyúní go ní yá, zía ndịsị ónzó mímbé'dené miónzó ndoo. ³ Gị zị keyị nées ní, zía ndịsịné 'dáná éyị zị Lomo, idí ótoómo lúyú ledre ené kpá kí lúyú ledre 'bì 'yị e 'dá'ba.

⁴ 'Yìma'dí utúasá óto roné kí roné káa do 'yị 'dáná éyị wá, Lomo ndịsị gélé 'yị e gị ro moko káa zị wo nées ne cé káa zị bì kóo gelé ngúru mongú 'yị kí iríné Aróna káa do 'yị 'dáná éyị ní.* ⁵ Ledre nì gị ro Kírésìto kpá kenée, gelé ené roné kí roné gị ro ídine káa do mongú 'yị 'dáná éyị wá, Lomo gelé wo ne. Káa zị bì ukuní simi miéké kúrú Lomo kídí,

“Áyí Owú 'bì amá,
karaba mááyí go 'Buyí.”

⁶ Nì kpá miékéne do ngíti bì simi miéké kúrú Lomo, Lomo uku kídí,

“Áyí ídì 'yị 'dáná éyị za fí,
káa zì Malekesédeke kóna ní.”

⁷ Simi bì kóo Yésu nì aka do sogo kángá ona ní, ndịsị kóo inì inì zì Lomo za cù kí inì komoné gị zía owo bú kídí Lomo nì dụné 'yị 'dí'bióyó umbu gị komo 'yị. Gị zía bì kóo otoo mo roné za mbá zì Lomo ní, zì Lomo úwú inì ené. ⁸ Abú Yésu nì ba za cù Owú 'bì Lomo ní, ndịsị úwú kúrú Lomo zía ndịsịné útusiminé kóngaya simi 'do'dó ga bì ndịsị kí ndíki wo ní. ⁹ Gị zì keyị nées zía utúasáne kací komo Lomo káa do mbígí 'yị 'dáná éyị, kpá 'yị í'bì tridri bì za fí ní zì 'yị ga bì ndịsịné óto úndrua ní. ¹⁰ Nées sí ledre bì Lomo í'bì roko'bu zía, zía ídine mongú 'yị 'dáná éyị kí ndịsị ótoyéme ledre gị ro 'yìma'dí e káa zì bì kóo Malekesédeke ndịsị méngì a ní.

Idízé í'bì rozé gị ro ledre 'bì Lomo

¹¹ Owú 'bì Babá e, tú'dú ledre e niyí bo gị ro zize 'dódo yée zise, utúasání ólú simi dosé wá gị zía bì nyikiri dosé nì yì ené ndoo ní.

¹² Káa bì ásé ídì ba kóo goó se

'yị 'dódo ledre 'bì Yésu zì ngíti géyị 'yị e. Simi ledre ga gére nées mbá, ílisé idíní kpá fú ndịsị 'dódo ledre minzénzéré ledre 'bì Lomo zise mi'dódo. Ásé aka yì esé fú lá káa zì owú ga bì soyé utu aka gị ro zíye ánu ndukú káe wá ní, ílisé aka yì esé fú lá umba gị ro úlú a. ¹³ Ídísé ówo a kídí owú owo ené dongará bilámá ledre kí bisinyí a wá, owo yì ené dụné umba ené bì ndịsị úlú a ní. ¹⁴ Míngburoko 'yị e ndịsịné ánu ndukú ye gị zía owoní dongará bilámá ledre kí bisinyí a go bú simi ledre ga bì ndịsịné sómú yée kpó kpó ní.

6

¹ Káa zì bì goó kenée ní, odụ ledre esé ndaá ídì lá dụné mizefi ledre 'bì Kírésìto kóo 'dodoní zise ní, ledre 'bì ótoómo lúyú ledre do ngúngu ledre 'bì Lomo ní wá. Ídísé ówo rómo ledre nda gị do yée ga gére nées 'dá'dá. Cíyí ledre 'bì Lomo idí ngbóro simisé rómo wo nées kóngaya gị ro zise ídise kí roko'busé. ² Ledre máa yée ga bì kóo 'dodoní yée zise gị ro babatiza kí ledre 'bì óto sílì do'yì, kí ledre 'bì úru 'yị e nda kpá kí ledre ngbanga bì karanée Lomo nì 'decì a simi odụ síndì kadra ní, ndásé tóro tí fú lá dụné do yée ga gére nées wá. ³ Cíyí ledre 'bì Lomo idí ngbóro simisé rómo yée ga gére nées káe gị zía nées ledre bì Lomo ma'dáa ili gị zize ní.

⁴ Togú 'yị bì kóo 'dodoní ledre 'bì Lomo go zía, zía ngúngu a go, zì 'Dówú Lomo ógụ ndịsịné go simi a, ⁵ uwú yeme kóo kúrú Lomo go bilámáne, owoyeme kpá go kídí karanée, nées nì ídì kí roko'bu ledre e zine. ⁶ Zía ndá'bané óyó sogoné zì ledre ga gére nées yá, Lomo utúasá ídì kí rokinyi gị ro 'dí'bilúgu wo wá gị zía nì nda yì ené go káa zì

* **5:4** 5:4 Aróna: Aróna e kí Músa niyí do lúndu. Niyí gị simi kífú 'yị ga ndịsịné ndólo yée Lévi ní. Zì Lomo gélé Aróna zía ídine káa do mizefi 'yị 'dáná éyị zine. **5:5** 5:5 Ke'bì 'bì Dawídi e 2:7 **5:6** 5:6 Ke'bì 'bì Dawídi e 110:4

éyí bí 'di'biní Owú 'bí Lomo kpá úfu ándá wo mikándané ní.

⁷ Togú 'yì o'do yáká zì iní é'dìné do kúfú ené bilámáne, zía 'dí'bi éyì miánu kíngaya yá, néesé úndru 'bí Lomo. ⁸ Yáká bí ngára éyì miánu ndaá simi a wá, tó'dó ụ'bu 'dutu wo lá ne yeré ní, úndru 'bí Lomo ndaá simi a wá, niyí óngbóoyó a mbá 'dá'ba.

⁹ Owú 'bí Babá e, abú ukuzé ledre káa zì ga gère néesé zise yá, owozé yì ezé bú kídí trìdrì bí za fí ní Lomo ní í'bí a zise. ¹⁰ Lomo ní 'yì méngì yeme ledre zì 'yì e. Bilámá ledre ga bí za mbá méngìsè yée zía, zise í'bí rosé kí 'búne ndìsì sáká 'yì ené e ní, ledreyé lìgì wo wá. Nì karanée 'dècì ngbanga esé bilámáne. ¹¹ Ídísé kpá fú ndìsì óto 'bú lafúse e kenée gì simi odu sìnđì kadra bí karanée Yésu ní í'bí trìdrì bí za fí zise simi a ní. ¹² Ngìdrì ndaá méngì sée wá. Ídísé ídì káa zì lafúse ga bí kóo ngunúnì ledre Yésu gì zise 'dá'dá, niyí ba ndìsì útusimiyé do tóroyé kpá fú ngbúó gì simi sìnđì kadra bí karanée zì Lomo í'bí trìdrì bí za fí zise simi a ní.

Éyì bí Lomo uku go ní, ni méngì roné

¹³ Lomo uku kóo ledre zì bulúnduzé Abarayáma, nda lá gì zía bí ngíti Lomo bí romo do Lomo ma'dáa ndaá ní, zía lóbú roné kí roné kídí, ¹⁴ "Máa Lomo, ledre bí máúku go ní, mááyì méngì a. Mááyì í'bí úndru zíyì, zì bulúnduyì e étriyé do ídiye tú'dú tú'dú tú'dú." ¹⁵ Simi bí kóo Abarayáma uwú ledre néesé kenée ní, sìkpì ené kóo mimbé'dené 'dága wá, onzó kóo mimbé'dené ndoo, gì zì Lomo kóo í'bí éyì bí mocú ledre a ní zía.

¹⁶ 'Yìma'dí e ndìsìnì lólóbú kí ìrì mìngburoko 'yì eyé e gì ro do ówo a

kídí ledre bí yée ukuní ba ní ma'díi.

¹⁷ Nì kpá kenée gì ro Lomo. Togú uku ledre go, ilì zì 'yì ené ga bí néesé uku ledre zíye néesé ówo a kídí ledre bí néesé uku ní ní ma'díi, zía lólóbú. ¹⁸ Togú Lomo uku ledre go yá oyólo'bó ené e wá zía lólóbú gì ro zíne ódóngèrì ledre bí néesé uku go ní zía ídine kenée. Néesé sì ledre bí kacì kadra mbá ndìsìzè óto komozé gì ro ledre bí uku go ní. ¹⁹ Mióto komozé bí otozé ro Lomo ní í'bí roko'bu go zise gì ro zise ólúókpóze do mongú bí 'bí Lomo kpurú gì tara mbotu bí odó'dutunì kí mongú mbílì bongó ní.* ²⁰ Yésu nderéutu roné gì zise go fì ne ìrì kpurú gì tara mbotu máa néesé káa do mongú 'yì 'dáná éyì e za fí cé káa zì Malekesédeke ní.

7

Malekesédeke 'yì 'dáná éyì

¹ Malekesédeke ní kóo ngère 'bí ngíti gara ndolonì Salímu, ní kpá 'yì 'dáná éyì zì mbígì Lomo. Simi bí kóo Abarayáma nda'baogu gì simi okó bí kóo romo komo ezeokó néesé simi a ní, zì Malekesédeke ndéréne zía úku ledre zì Abarayáma kídí, "Lomo bí roko'bu ofu go ní, bí otoogu ere kí do sogo kángá ní idí idí kíyì." ² Nda gì ore zì Abarayáma 'dí'bí tákpásìlì kìé'do gì simi sokó 'bí éyì ga bí ngakaní yée gì simi okó ní í'bí yée zì Malekesédeke. Ìrì bí Malekesédeke ní, ini ledre gì simi a kídí, "Mbígì 'yì 'bí Lomo." Kpá kí ledre bí kídí ngère 'bí Salímu ní, ini ledre gì simi a kídí, "Ngère 'bí bikìdrì."* ³ Ìrì 'bu kí ìrì mbágáa kpá kí bulúnduga ndanì miékéye simi miéké kúrú Lomo wá. Gbawá ledre gì ro miára a kí miúyu a 'yì ówo a ndaá. Nì yì ené cé káa zì Owú 'bí Lomo ní, 'yì 'dáná éyì 'bí Lomo za fí odu a ndaá.

6:14 6:14 Dosì éyì e 22:17 * **6:19** 6:19 Mongú 'yì 'dáná éyì: Mongú 'yì 'dáná éyì e ndìsì ólú simi 'Dìcì 'bí Lomo máa néesé ìrì kpurú gì ku mbotu bí odó'dutunì kí mongú mbílì bongó ní gì ro 'dáná éyì zì Lomo bí kí roko'buné ní kí'dì kèrì simi simibi kìé'do gì zía Lomo ma'dáa ndìsì ndìsì ore. Ólo Léví 16:2. **7:1** 7:1 Dosì éyì e 14:14-20 * **7:2** 7:2 Zì Abarayáma í'bí tákpásìlì gì simi éyì ga bí ogu kèe gì simi okó ní zì Malekesédeke. Í'bí kìé'do gì simi sokó.

⁴ Lúrúsé aka ledre Malekesédeke kí ówó zí Abarayáma. Zía ìnyìné za cù ne 'dí'bi tákpásìlì í'bí a zí Malekesédeke gí ro óto úndru Lomo kíe. ⁵ Gí zí kényí nées, ni miékéne simi lorù bí Mùsa eké ní kídí 'yì 'dáná éyì ga bí gí simi bulúndu Lévi ní, idíní ndìsì 'dó'dù tákpásìlì gí zí 'yì e za mbá abú kpá yée ga bí niyí kéye do lúndu gí simi bulúnduyé Abarayáma ní. ⁶ Abú Malekesédeke ndaá gí simi bulúndu Lévi wá, zía 'dí'bi tákpásìlì gí zí Abarayáma zía kpá úku ledre, Lomo idí í'bí úndru zí Abarayáma tí bí Lomo í'bí úndru go zí Abarayáma ma'dáa ní. ⁷ Ni miówoné kídí, 'yì í'bí úndru romo do 'yì bí 'di'bi úndru ní.

⁸ Abú 'yì 'dáná éyì ga bí gí simi bulúndu Lévi ndìsìní nées 'dí'bi tákpásìlì yá, niyí úyu miúyu gí zía niyí 'yìma'dí e. Tí lá Malekesédeke ni 'bí ené yì ené trìdrìné za fí.† ⁹ Abú bulúndu Lévi ndìsìní kóo 'dó'dù tákpásìlì ga gére nées ye yá, nées kpá fú tákpásìlì bí kóo Lévi í'bí zí Abarayáma í'bí a zí Malekesédeke ní. ¹⁰ Ukuní ledre nées kenée gí zía simi bí Abarayáma ni í'bí tákpásìlì zí Malekesédeke ní, ndikiní aka kóo Lévi wá.

'Dáná éyì 'bí 'yìma'dí e 'di'bioyó ené lúyú ledre wá

¹¹ Abú lorù bí kóo Mùsa eké ní uku kídí 'yì 'dáná éyì idíní ídì dujú gí simi kufú Lévi yá, 'dáná éyì eyé 'di'bioyó ené lúyú ledre gí ro 'yì e wá. Nées sì ledre bí kasaoguní mikánda 'yì 'dáná éyì káa zí Malekesédeke ndaá kufú Lévi kí Aróna gí zía wá ní. ¹² Ni lengbe kenée togú mikánda 'yì 'dáná éyì ni go ógù wo bí ngará ndaá gí simi bulúndu Lévi wá ní, niyí aka óyóló'bó lorù bí 'bí Mùsa ní kí. ¹³ Máuku ledre nées gí ro Ngére Yésu, ndaá 'bí ené gí tara mbotù 'bí 'yì 'dáná éyì sì mбайi 'bí Lomo gí do

sogo kángá ba wá, 'bí ené miméngì moko ené ni kpì. ¹⁴ Ngére ezé Yésu bí ukuní ledre a nées ndaá 'bí ené gí tara mbotù máa bí 'bí Lévi ní wá, ni 'bí ené yì ené gí tara mbotù bí 'bí Zúda ní. Simi ledre ga bí za mbá Mùsa eké yée ní, ìfì ené ìrì kufú bí Zúda ní káa do 'yì 'dáná éyì wá.

¹⁵ Ma'díi, ni miútúásáne gí ro zí mikánda yéme ledre idíne togú ngíti mikánda 'yì 'dáná éyì káa zí Malekesédeke ni goó bo ní. ¹⁶ Miógù a bí zía idíne 'yì 'dáná éyì nées ní, ndaá 'bí ené gí zía bí yaá tara mbotù ené ni kú 'bí 'yì 'dáná éyì káa zí tara mbotù 'bí Lévi ní wá. Yì ené gí zía ni 'bí ené yì ené trìdrìné za fí uyu ené e wá ní. ¹⁷ Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo gí ro Yésu kídí,

“Áyí idí 'yì 'dáná éyì za fí,

káa zí Malekesédeke kóna ní.”

¹⁸ Miyéme ledre kóo yemení 'dá'dá gí ro do ndìsì géle 'yì 'dáná éyì e kíe ní oyólo'bóní go gí zía utúasá ené óto 'yì zía idíne mbigí 'yì 'bí Lomo wá. ¹⁹ Miméngì ledre ga bí kací lorù bí Mùsa eké ní, oto ené 'yì zía idíne mbigí 'yì 'bí Lomo wá, éyì bí ni nda goó bo ní, mikánda yéme ledre 'di'bi nda bí goó ne. Nées nda go miyéme ledre máa bí ni 'dí'biógù zée gbóo kí Lomo ní.

Yésu ni 'yì 'dáná éyì bí ni trìdrìné za fí ní

²⁰ Miógù Yésu bí káa do 'yì 'dáná éyì ní ndaá 'bí ené káa zí 'bí ngíti géyì 'yì 'dáná éyì e ní wá. Lomo lobú 'bí ené gí roa za cù lóbú gí ro zía idíne káa do 'yì 'dáná éyì. ²¹ Zí Lomo úku ledre gí ro Yésu kídí,

“Ledre 'bí Ngére Lomo bí mááyí úku a ba, máoyóló'bó wá,

‘Áyí idí 'yì 'dáná éyì za fí.’ ”

²² Káa zí bí Lomo lobú kóo lóbú gí ro zí Yésu idíne káa do 'yì 'dáná éyì ní,

† 7:8 7:8 Isiréle e ndìsìní ìfì simi éyì eyé ga bí gí yáká ní sokó, zíye í'bí kémbì bí gí simia zí bulúndu Lévi e káa zí bí kóo Abarayáma í'bí tákpásìlì zí Malekesédeke ní. 7:17 7:17 Ke'bí 'bí Dawídi e 110:4 7:21 7:21 Ke'bí 'bí Dawídi e 110:4

bì ba ní Yésu yeme mikánda ledre go kí roko'buné kíngaya.

²³ 'Yì 'dáná éyí ga kóna ní niyí lengbe tǔ'dú gí zía niyí 'yìma'dí e ndìshìní úyu miúyu, togú ngíti a uyu go yá, geré zí eze a 'dí'bi bì kací a.

²⁴ Gí ro Yésu ní ndaá 'bì ené kenée wá, nì 'bì ené yí ené 'yì 'dáná éyí za fí gí zía uyu ené 'bì ené e wá. ²⁵ Káa zí bì goó kenée ní, togú ndìshìzè kací kadra mbá ini ini zí Lomo kí irì Yésu yá, Lomo nì yómo zée gí zía Yésu ma'dáa ndìshì kpá fú ódro zí Lomo gí rozé kídí Lomo idí yómo zée.

²⁶ Idízé ówo a kídí Yésu nì ne mongú 'yì 'dáná éyí bì azé óto komozé roa ní, gí zía kémbí lúyú ledre ndaá roa wá. 'Yì e za mbá ndìshìní óto úndru a romo do 'bì maláyika e komo ere mbá. ²⁷ Ndaá 'bì ené káa zí ngíti géyì mǐngburoko 'yì 'dáná éyí e zía ndìshìné 'dáná éyí kací kadra mbá ní wá. 'Yì ga bì ndìshìní 'dáná éyí kací kadra mbá ní ndìshìní 'dáná éyí nées kpá gí ro 'bì eyé lúyú ledre kpá gí ro 'bì 'yìma'dí e. Yésu 'daná 'bì ené éyí duú kí'dí kéré simi bì i'bí roné do úyuné do mǐngbúngbu kágá ní. ²⁸ 'Yì máa yée ga bì niyí mǐngburoko 'yì 'dáná éyí e kací lorù bì Músa eké ní, niyí nées lá gbékpí 'yìma'dí e roko'bu ndaá royé wá. Simi bì Lomo i'biógù nda mikánda lorù ní, zía 'dí'bi mbigí Owú 'bì ené Yésu bì utúásá miútúásá kací komoa ní zía ídine káa do 'yì 'dáná éyí za fí.

8

Mikánda yéme ledre

¹ Simi tǔ'dú ledre ga bì 'dodozè yée zise ní za mbá, ídísé ówo a kídí wo bì nì kí roko'buné ní, nì kídí Yésu nì mongú 'yì 'dáná éyí, niyí cakaba mindìshìyé kí Lomo do bì kǐé'do komo ere. ² Nì ndìshì 'dáná éyí simi mbigí 'Dìcì 'bì Lomo bì komo ere ní. Mbigí 'Dìcì nées Ngére ubú ne, ndaá 'bì ené 'yìma'dí wá.

³ Káa zí bì mongú 'yì 'dáná éyí ndìshì í'bí tákpásìlì e kpá kí 'dáná

éyí e ní, Yésu bì nì kpá mongú 'yì 'dáná éyí ní, nì kpá í'bí 'bì ené éyí zía kpá 'dáná éyí. ⁴ Idí Yésu ma'dáa nì kóo ba do sogo kángá ona yá, káa bì sǐ ledre bì zía kpá ídine 'yì 'dáná éyí gí roa ní ndaá, gí zía 'yì 'dáná éyí e niyí yí eyé goó bo ndìshìní 'dáná éyí kací lorù bì 'bì Músa ní. ⁵ Moko 'bì 'dáná éyí bì ndìshìní méngí a simi 'Dìcì 'bì Lomo do sogo kángá ona ní, nì lá duú lǐlǐ moko 'bì 'dáná éyí bì komo ere ní. Nées sǐ ledre bì simi bì kóo Músa nì ndìshì ubú kútú gí ro ndìshì ini ini zí Lomo simi a, zí Lomo kóo esí sǐlǐne komo a kídí, “Ídì méngí moko ga gére nées tí za cé káa zí bì kóo máúku ledreyé zíyí do landa bì Sináyí ní.” ⁶ Moko 'bì 'dáná éyí bì Lomo i'bí zí Yésu méngí a ní, romo do 'bì ngíti géyí 'yì 'dáná éyí e go mbá. Kpá káa zí mikánda ledre bì Lomo yeme gí rozé ní, nì kí ledrené owóowó rómo do kurú a bì kóo 'dá'dá ní mbá. Gí zía Yésu toro 'dá'dá ne.

⁷ Idí mǐzefí yéme ledre kóo 'dá'dá ní méngí kóo moko bo bilámáne, káa bì Lomo yeme ené kóo ngíti mikánda ledre wá. ⁸ Lomo owo bú bilámáne kídí ledre kóo nées yeme ní, 'yìma'dí e nderení eyé kací a wá, gí zí kényí nées ní, zía úku ledre kídí, “Sǐndì kadra nì ógù,

zíma yéme mikánda miyéme ledre
kí kúfú Isiréle
kpá kí bulúndu Zúda e.

⁹ Mikánda ledre bì mááyí yéme a ní nì kpí gí zí wo bì kóo máyéme gí ro bulúndusé e simi bì máútú zíye 'dá'dá zíma 'dí'biógù yée gí simi Ízibiti ní.

Gí zía ledre bì máyéme gí royé ní ndaá 'bì ené zíye kí ledrené owóowó wá.

Gí zía bì méngí ní ledre kenée ní, zíma óyó sogomá zíye.

¹⁰ Ba nda go mikánda miyéme ledre bì mááyí yéme a kí 'yì 'bì Isiréle e

- gì kací a ba.
 Mááyí 'dódo lorù amá e zíye
 ówoyéme a,
 zí cíyí a ólúne ngírì simi
 mimbé'deyé.
 Nda née zíma ídíma Lomo bì zíye
 ndìsiyé óto úndru a,
 gí zía niyí go 'yì amá e.
 11 Nda gí ore, 'yì bì ni ídíáká yaá
 owoyeme máa káa do Ngére
 eyé wá,
 ili kpá fú do 'dódo ledre amá
 zíne ní ndaá.
 Niyí go za mbá 'yì ga bì owoyemení
 máa go ní,
 mingburoko 'yì e kí minzéré
 owù e mbá.
 12 Gí zía bì owoyemení máa go ní,
 ledre ga bì kóo luyúní yée
 'dá'dá ní mbá máotoómo yée
 go mbá,
 mááyí lùlúoyó yée gí royé za
 mbá 'dá'ba."
 13 Ledre máa wo bì Lomo yeme
 ba ní, ni mikánda yéme ledre. Gí
 zía ledre máa wo bì kóo yeme 'dá'dá
 née ni yì eyé go kuṛúne, moko ndaá
 lolu simi a wá ni úkú ené miúkú.

9

Lorù gí ro mizefì yéme ledre

1 Ídíse ówo a kídí, mizefì ledre kóo
 Lomo yeme zí bulúndusé ga kóna
 ní, í'bí kóo lorù káa do mìsi'di 'bì
 ndìsi óto úndruné zíye, zía kpá úku
 ledre idíní úbù kútú káa do 'dìcì
 zíne gí ro do ndìsi ini ini simi a
 zíne. 2 Simi bì ubúní kútú née ní ní,
 zíye ífi simi a gbre kí mbílí bongó.
 Mizefì simi a bì mi'dí tara mbotu ní,
 zíye 'dí'bióto éyì bì ndìsiní únduóto
 pho'du doa ní, kí tarabíza kpá kí am-
 bata bì yemení kí irì Lomo ní mbá
 simi a ore. Ndìsiní ndólo simi 'dìcì
 máa née kídí, Bi 'bì Lomo. 3 Nda
 sogo mbílí bongó bì ingí'dutuní zaá
 yana íri ní, ndoloní 'bì eyé simi
 'dìcì máa wo née kídí, Mongú Bi

'bì Lomo. 4 Éyì ga bì 'di'biotoní
 yée simi bì máa wo née íri ní, niyí
 'bì eyé mbá kpí. Niyí mbayi bì
 o'bóní gí simi dábu gí ro ndìsi óngbó
 abúrengú kí bilámá ndonyoné doa
 gí ro zí cika a ndìsi ndéréne zí Lomo
 ní, nda kí sondúyù bì kuṛurúní simi a
 kí roa mbá kí dábu, née sondúyù
 'bì yéme ledre. Do 'dí'bióto owù
 pheṛé bì o'bóní gí simi dábu kí éyì
 miánu bì kóo Lomo ndìsi úcuógu a
 gí komo ere ndoloní mána* ní, kí
 ngbángbá 'bì Aróna bì mbílía ndìsi
 ú'bù miú'bù gí zí roko'bù 'bì Lomo
 ní, nda kpá kí misisilekpe tutú bì
 ekéní lorù 'bì miyéme ledre 'bì
 Lomo bì sokó ní roa. 5 Do yéme lílì
 éyì e gbre káa zí lílì maláyika e ní,
 zíye yáya fúndúye mbá miyáya do
 sondúyù kí'dí bì ndìsiní óyù sámá bì
 gí ro zí Lomo 'dí'bióyó lúyú ledre 'bì
 'yìma'dí e ní. Utúasázé úku yéme
 ledre gí ro ledre máa née wá.

6 Simi bì 'yì 'dáná éyì e yeme-
 onzóní éyì ga gére née go mbá kenée
 ní, zíye nda ndìsi ólúye simi mizefì
 simi kútú née ndìsi ini ini zí Lomo
 kací kadra mbá. 7 Simi odu simi
 'Dìcì 'bì Lomo máa bì 'bì ené Mongú
 Bi 'bì Lomo ní, mongú 'yì 'dáná éyì e
 ndìsi lengbe ólú simi a íri duṛú ne
 simi simibi kíe'do kpá kí'dí kéri.†
 Togú olú go íri yá, ndìsi lengbe ini
 ini zí Lomo kí óyù sama bangá bì
 gáa ongoonzóní ní gí ro zí Lomo
 lùlúoyó lúyú ledre ené, kpá kí lúyú
 ledre bì 'yì e luyúní ngára owoní wá
 ní. 8 'Dówù Lomo ndìsi 'dódo ledre
 máa ga ba zíze ne, kídí 'yì ndaá ólú
 do Mongú Bi 'bì Lomo née wá, káa
 zí bì 'yì e ndìsiní aka lódú ba fú
 misi'di bì kóo lorù 'bì Músa 'dodo
 ndìsiní ini ini kíe zí Lomo simi kútú
 ní. 9 Lílì ledre née 'dodo karaba
 zíze kídí, bangá ga bì kóo ndìsiní
 óngoonzó yée 'dáná éyì kíe zí Lomo
 ní, utúasá ené óto 'yì zía ídine mbigí

8:12 8:12 Yeremáya 31:31-34 * 9:4 9:4 Mána: Née éyì miánu bì kóo Lomo ndìsi úcuógu a zí
 Isiréle e gí komo ere simi bì niyí simi súwú kí simibi cì gbre ní. Ólo Ólúógu 16:1-36. † 9:7 9:7
 Ólo ledre gí ro ledre bì mengì roné simi ba simi Lévi 16.

'yì 'bì Lomo wá. ¹⁰ Lorù ga gére née ni yì eyé lá gí ro zí 'yìma'dí e ánu éyí kpá kí éwé éyí e nda kpá kí ledre 'bì lúgu éyí e. Ambá yéme ledre née ni duú gí ro kuṛu'bu 'yìma'dí, 'búó togú sìnḍí kadra ogu go zí Lomo óyóló'bó ledre ga gére née ne.

Ledre sáma Yésu owó romo do 'bì bangá

¹¹ Bì ba ní Yésu ogu nda go cú ne. Ni goó ne mongú 'yì 'dáná éyí zíze simi 'Dìcì 'bì Lomo komo ere. Moko ené ndaá kí bi máa yé ga bi 'yìma'dí yemení ye kí ìrì Lomo do sogo káṅgá ona ní wá.

¹² I'bí mbigí kuṛu'buné bì romo do bangá e ní do úyuné káa do mongú 'yì 'dáná éyí. Zía ólúne simi Mongú Bì 'bì Lomo kí mbigí sámané. Gí zí keyí née, zí Lomo geré lùlúoyó lúyú ledre ezé 'bì 'yìma'dí e za fí.

¹³ Sáma bangá kí mbuku bangá ga bi ongbóní yé zí 'yì 'dáná éyí ndìsì óyú yé ní, ndìsì ní lúgu lá duú gbékpí ro 'yìma'dí. ¹⁴ Sáma Kírésìto utúasá duú ne lúguráyi 'yì e gí simi lúyú ledre gí zía 'Dówú Lomo i'bí roko'bu ne zí Yésu ma'dáa zía í'bí roné zí umbu do úyuné káa do mongú 'dáná éyí zí Lomo. Gí ro zí sáma née lúguráyi sómú ledre ezé káa bi azé ndìsì sómú ledre ga bi ni 'dí'biogu zíze umbu ní, gí do bi zíze ndìsìzé méngì moko zí Lomo bì trìdrì ní.

¹⁵ Gí zía bì i'bí roné zí umbu ní, zía ndìsì ódroné do bi kací 'yìma'dí e zí Lomo gí zía 'dì'biogu mikánda miyéme ledre 'bì Lomo go zí 'yìma'dí e gí ro zíye ndíki trìdrì bì za fí ní. Sí ledre bì uyu gí roa ní, ni gí ro úgú go 'yì e gí simi lúyú ledre bì kóo luyúní simi kuṛú miyéme ledre kóna ní.

¹⁶ Káa zí ledre bì gí ro odu kúrú 'yì ní. Togú 'yì ukuomo ledre zía úyuné yá, 'yì ga bi 'yì née ukuomo ledre née zíye ní, idíní méngì a tí kenée gí zía née ledre bì 'yì née ili ní.

¹⁷ Togú 'yì ni aka kí komoné yá, ledre bì ni úku a ní owó ené e wá, ledre

née ni ówó komo 'yì e zíye méngì a nda gí do kací umbua. ¹⁸ Née sí ledre bì simi mizefi miyéme ledre bì dongará Lomo kí 'yìma'dí e gí ro zía ídine kí roko'buné yá, ili zí sáma ndé'yíne gí zía té kí ní. ¹⁹ Simi bì Músa 'dodo asá lorù 'bì Lomo go zí 'yì 'bì Isiréle ní, zía 'dí'bì mbílí tìyí kí mimoli kálá bangá zía ési yé simi sáma owú ìtì kí ina gáa ongoonzóní ní, óyú yé ro búku 'bì lorù 'bì Lomo nda kpá kí 'yìma'dí e. ²⁰ Simi bì ni ndìsì óyú sáma ma'dáa ní, “Zía úku ledre kídí, sáma ba 'dodo go kídí ledre bì Lomo yeme wo dongaráne kíse 'yìma'dí e ní ni ma'díi.” ²¹ Zía kpá óyú sáma née ro kútú kpá kí éyí ga bi ore ndìsì ní ini ini kíe zí Lomo ní mbá. ²² Ni kenée gí zía lorù 'bì Lomo uku kídí éyí e mbá niyí útúasá kací komo Lomo 'búó togú sáma nde'yì go gí royé. Kpá kenée née Lomo ni ótoómo lúyú ledre 'bì 'yìma'dí e 'búó togú sáma nde'yì go gí royé.

²³ 'Dáná éyí ga bi za mbá 'yì 'dáná éyí e ndìsì ní 'dáná yé kí bangá do sogo káṅgá ona gí ro óto 'yì e ídíye mbigí 'yì ga bi 'bì Lomo ní, ndaní née mbigí a wá, née lìlì a. Mbigí 'dáná éyí ni wo bi kí éyí bì gí komo ere ní. ²⁴ Kírésìto 'daná 'bì ené éyí do bi máa wo bi 'yìma'dí e yemení ye kí sílìye kídí née bi 'bì Lomo ní wá. Bi máa wo bi 'yìma'dí yemení ye ní, née lá lìlì 'Dìcì 'bì Lomo bì komo ere ní. Ndìsì 'bì ené yì ené geré simi mbigí 'Dìcì bì 'bì Lomo ní kí Lomo do bi kíe' do komo ere ìrì za fí. ²⁵ Nderé ené 'bì ené do Mongú Bì 'bì Lomo kí'dí tú'dú gí ro úyuné káa do 'dáná éyí gí rozé káa zí bì Mongú 'yì 'dáná éyí e bì do sogo káṅgá ndìsì ní ndéré ándá royé mindéré ándá kací simibi e mbá do Mongú Bì 'bì Lomo ní kí sáma bangá e ndìsì óyú yé wá. ²⁶ Idí née kóo mbigí ledre bì Lomo yeme ne kídí 'dáná éyí idí méngì roné kí'dí tú'dú ní yá,

káa bi Yésu ni úyu ándá roné miúyu ándá tónóne kú gi simi kadra bi kóo Lomo yeme do sogo kángá ba ní ní. f'i, ogu do sogo kángá lá dujú kí'dí kéré do úyuné gi ro 'dí'bióyó lúyú ledre ezé za fí. ²⁷ Gi zía Lomo yeme go kenée kídí 'yíma'dí e idíní úyu dujú kí'dí kéré nda gi do kací mizefí umbu nées zíne nda 'dəcí ngbangayé. ²⁸ Cé káa zí bi kóo Kírésito uyu dujú kí'dí kéré gi ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e gi ro karanée zíne kpá ndá'baógu ándá roné do sogo kángá. Mindá'baógu a nées ndaá lolu kpá gi ro 'dí'bióyó lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e wá, nda gi ro í'bí tridri bi za fí ní zí 'yí máa yée ga bi ndisíní óto komoyé gi ro mindá'baógu a ní.

10

Yésu ni mbigí 'yí 'dáná éyí

¹ Tú'dú ledre ga bi za mbá Músa eké yée káa do lorú ní, ndaní eyé mbigí ledre ma'dáa wá, nées za mbá lílì bilámá ledre bi miúyu Yésu káa do mbigí 'dáná éyí 'dí'biógu ní. Abú 'yí 'dáná éyí e ndisíní 'dáná ándá éyí mi'dáná ándá kací simibi e mbá yá, kurú misi'di bi ndisíní 'dí'bi a ndéré kie ini ini zí Lomo ní, oto ené Lomo zía ídine kí rokinyi zía 'dí'bióyó lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e wá. ² Idí kóo kurú misi'di bi 'bi ini ini zí Lomo ní oto kóo Lomo bo zía ídine kí rokinyi zía ótoómo lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e, káa bi 'yí 'dáná éyí e ootomoní kí 'dáná éyí go gi zía 'yí ga bi 'yí 'dáná éyí e ndisíní 'dáná éyí kpá gi royé ní ndaní lolu ba fú lá kí ngiri 'bi lúyú ledre royé wá. ³ Ngiri ndisi méngi yée gi zía 'dáná éyí ga bi 'yí 'dáná éyí ndisíní 'dáná a kací kadra kí simibi e mbá nées ní ndisi óto 'yí e zíye ndisiyé éré ngiri kídí togú 'danání éyí zí Lomo gi royé wá yá, lúyú ledre ukú gi royé wá. ⁴ 'Dáná éyí bi 'yí 'dáná éyí e ndisíní 'dáná a kí sáma ítí e kí ina e

ní, Lomo 'di'bioyó ené lúyú ledre gi ro 'yíma'dí e gi zía wá.

⁵ Simi bi Kírésito Yésu ogu ní, zía kóo úku ledre zí Lomo kídí,

“Lomo ili eyí zíma óngoonzó bangá zíyí káa do éyí 'dáná wá, nées sí ledre bi óto máa káa do 'yíma'dí ní.

⁶ Ndá 'bi eyí kí rokinyi gi ro do ndisi óngoonzó bangá e kpá kí ngiti géyí éyí e óngbó yée káa do 'dáná éyí zíyí gi ro lúyú ledre wá.

⁷ Nées sí ledre bi máuku ledre gi zía máyá mááyí ba ní ní, gi zía ekéní kóo ledre go kenée gi romá simi miéké kúrúyí.

‘Máogu go méngi éyí bi ili ní.’ ”

⁸ Zí Yésu kpá úku ngiti ledre kídí, “‘Dáná éyí bi ndisíní 'dáná yée zíyí kí bangá, togú mbú mikánda éyí gi yáká, togú mbú bangá bi óngoonzóní do óngbó a zíyí sí mbayi ní, ndá 'bi eyí kí rokinyi gi ro éyí ga gére nées mbá wá.” Abú Músa eké kóo go simi lorú kenée ní. ⁹ Wo Yésu, zía kpá úku ngiti ledre kídí, “Lomo máogu go do sogo kángá méngi éyí bi ili ní.” Nées ní, zía inyiné 'dútú tú'dú misi'di ga bi kóo 'bi mizefí miyème ledre ní mbá 'dá'ba zía líkpí misi'di 'bi mbigí 'dáná éyí bi 'bi gbre yème ledre ní.

¹⁰ Ma'díi, nées ledre bi Lomo ili ní. Umbu bi Kírésito Yésu uyu wo kí'dí kéré káa do mbigí 'dáná éyí ní, oto zée go káa mbigí 'yí ga bi 'bi Lomo ní, gi zía lúyú ledre ndaá lolu rozé wá.

¹¹ Kací kadra mbá, 'yí 'dáná éyí e ndisíní tóro 'dáná éyí e zí Lomo kací lorú 'bi 'dáná éyí bi Músa eké ní. Abú ndisíní 'dáná éyí ga gére nées tí kenée yá ní, f'i, oto ené Lomo zía ídine kí rokinyi zía 'dí'bióyó lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e gi royé fú lá wá.

¹² Simi bi Ngére Yésu ogu káa do mbigí 'yí 'dáná éyí ní, i'bí roné do úyuné káa do mbigí 'dáná éyí dujú

kí'dí kéré, geré zí Lomo ídine kí rokinyi zía 'dí'bióyó lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e gi royé za fí. Yésu ma'dáa niyí cakaba mindísiyé kí Lomo do bi kǐé'do za fí. ¹³ Tónóne gi simi sǐndí kadra máa bi kóo nées, ndéréóguné gi karaba ní, ni mindísiné sǐngó sǐndí kadra bi gi ro zíne ídine Ngére do ezeokóne e za mbá ní. ¹⁴ I'bí roné do úyuné káa do mbigí 'dáná éyí kí'di kéré gi ro zí 'yí ga bi ngunúní ledre 'bi Lomo go ní ídíye mbigí 'yí ga bi 'bi Lomo ní za fí.

¹⁵ Ledre nées utúasá go kpini kí ledre bi kóo 'Dówú Lomo uku ní,

¹⁶ “Ba miyéme ledre bi mááyí yéme a kíye gi do kací a ba.

Mááyí 'dódo lorú amá e zíye ówoyéme a, zí cǐyí a ólúne ngírí simi mimbé'deyé.”

¹⁷ Zía kpá úku ándá ledre kídí, “Mááyí lúluoyó lúyú ledre esé e za mbá 'dá'ba, gi zía má'dí'bilúgu sée go zíma káa do mbigí 'yí amá e.”

¹⁸ Káa zí bi Lomo lúluoyó lúyú ledre ezé e go, azé nda go mbigí 'yí ené ní, sǐ ledre bi zíze ndá'bazé kpá fú ndísi óngóonzó bangá ndísi 'dáná éyí kǐe zía ní ndaá lolú wá.

Ndazé óyó sogozé zí Lomo wá

¹⁹ Owú 'bi Babá e, ndazé lolú ónzó komozé mióonzó gi ro ndéréze simi Mongú Bi 'bi Lomo bi komo ere ní wá, gi zí sáma Yésu bi lefe bi gi rozé ní, misi'di ere likpí go zíze fúó. ²⁰ Gi zía bi Yésu i'bí roné káa do mbigí 'dáná éyí do úyuné gi rozé ní, ni zíze go káa zí mbílí bongó bi ingíní 'Díci 'bi Lomo zíze ólúze kpurú gi simi a ndéréóguzé zí Lomo ní.

²¹ Káa zí bi Yésu ni nda goó ne Mongú 'yí 'dáná éyí gi rozé simi 'Díci 'bi Lomo ní, ²² idíze kpá fú ndísi ndéré zí Lomo kí mimbé'dezé kǐé'do kací kadra za mbá. Gi zía umbu bi Yésu uyu wo gi rozé ní, sáma a

lugurayi zée káa zí éyí bi luguní kí iní bi kí komoné drá ní.

²³ Idíze lánýa ro ledre máa nées kí mimbé'dezé kǐé'do gi zía togú Lomo uku ledre go yá, ni tí méngí a ma'díi.

²⁴ Idíze ódó rozé káa do éyí kǐé'do kí lafúze e, zíze ndísiyé óto 'búye kpá kí sáká yée kí bilámá miméngí ledre. ²⁵ Togú go sǐndí kadra 'bi ini zí Lomo yá, ídíse yóko rosé ndro kí lafúze e. Ndásé ídí káa zí ngíti géyí 'yí ga bi iliní yóko royé kí lafúye ndísi ini ini zí Lomo wá ní wá. Ídíse ndísi sáká lafúze e kpá kí lóru rosé dengbíse gi zía sǐndí kadra 'bi mindá'baógú Ngére Yésu ni go gbóo.

²⁶ Káa zí bi ngunúze ledre Yésu go, togú zíze ndá'bazé ndísi lúyú ledre káa zí éyí bi owozé aka fú lá wo wá ní, ngíti 'dáná éyí bi niyí 'dáná a gi rozé gi ro zí lúyú nées úkúne ní ndaá lolú wá. Gi zía Yésu ma'dáa uyu kóo gi rozé dǐú kí'di kéré. ²⁷ Togú úwúsé ledre ba wá, zíze 'dútu mbílíse 'du'dorú do ndá'basé lúyú ledre yá, ídíse ówo a kídí ásé go ezeokó Lomo ndísiyé go dǐú sǐngó umbu 'bi pho'dú bi owoofú go ni úfu ezeokó nées kǐe ní. ²⁸ Ídíse ówo a kídí ledre ba ni ma'díi, lílì a ni káa zí lorú 'bi Lomo bi kóo Músa ekéní kídí, togú 'yí méngí lúyú ledre go, zí ngíti géyí 'yí e, togú gbre kí ota úku ledre go kídí ma'díi 'yí nées luyú tí ledre go kenée yá, niyí tí geré úfu wo 'dá'ba.

²⁹ Togú ledre ni kóo kenée bo gi ro lorú, ídíse ówo a kídí togú 'yí lurúyayi Owú 'bi Lomo, kí umbu bi kóo uyu káa do mikánda miyéme ledre bi gi ro 'yíma'dí e ní yá, kídí 'yí nées ndísi go úkucáyí roko'bu 'bi 'Dówú Lomo bi oto mimbé'de Lomo zía ídríne ro 'yíma'dí e ní. Lomo ni 'dǐci ngbanga 'yí máa nées bisinyíne kíngaya. ³⁰ Ídíse ówo a bilámáne kídí togú Lomo uku ledre kídí, “Mááyí dǐú máa wo bi ni miútúasáne gi ro méngí lúgu bisinyí

ledre zí 'yì ní." Zí úku ándá ledre kídí, "Ngére Lomo ni 'dècì ngbanga 'yì ené e." ³¹ Ídísé ówo a kídí roko'bu 'bì Lomo ofu go. 'Yì bì ni lúru komoa kí ledre ní ndaá, togú 'dècì ngbanga 'yì go yá, ni ídí zí 'yì ma'dáa bisinyíne kíngaya.

³² 'Do'dó ga bì kóo 'dó'dósé yée gí zí lerí, zí ngíti géyì 'yì e kpá 'dó'do sée gí zía bì ngúngusé ledre Ngére Yésu ní, ndaá lígì sée wá. ³³ Simi ngíti géyì sındí kadra, 'yì ga bì ngúnguní ledre Ngére Yésu wá ní, ndìşiní kóo 'dó'do sée kí ényì komosé, kí ócò sée do komo tú'dú 'yì e. Ngíti géyì yá, zise ndìşisè kí sáká lafúse e togú 'yì ga bì ngúnguní ledre 'bì Lomo wá ní niyí go méngì yée bisinyíne ní. ³⁴ Bì ndìşì kóo síní rosé misíní kí lúru lafúse ga bì otoní yée simi sígìni gí zía bì ngúnguní ledre 'bì Ngére Yésu ní. Zise ndìşisè útusimisé kíngaya simi bì 'yì ga bì ndìşiní méngì sée 'yì ga bì 'bì Kírésito bisinyíne zíye ndìşiyé kí ngáka éyì esé e gí zise ní. Útusé simisé née gí zía ówosé yì esé bú kídí Lomo yemeomo bilámá ledre bì ngára ukú wá ní go zise komo ere.

³⁵ Ídísé 'dí'bi sílise ro Lomo kpá fú ngbúó, ndásé óyó sogosé zía wá gí zía ówosé go bú kídí bilámá ledre ni go ndìşì sòngó sée komo ere. ³⁶ Ídísé ndìşì útusimisé kíngaya gí do bì zise ndìşisè méngì moko 'bì Lomo ndéré kíe kpá fú 'dá'dá gí ro zí Lomo í'bí úndru bì yemeomo gí rosé ní zise. ³⁷ Gí zía ekéní ledre gí ro Ngére Yésu simi miéké kúru Lomo kídí,

"Ngítí sílí idíaká go lá cúku'dée gí ro zía ndá'baoguné, lu'bu lolu wá.

³⁸ Tí lá mbigí 'yì amá e niyí ndíki tridri bì za fí ní gí zía ngúnguní ledre amá go ní.

Wo bì ni oyó sogoné zíma ní, maútúásá ídí kí rokinyi kíe wá."

³⁹ Ndazé ezé káa zí 'yì máa yée ga bì oyóní sogoyé go zí Lomo bì Lomo ni úfu yée ní wá. Zée ga bì ngúnguzé ledre 'bì Kírésito go ní, azé ídí dujú ze tridri za fí.

11

Ngúngu ledre 'bì Lomo

¹ Ngúngu ledre ni ówoyéme a kídí ledre bì Lomo uku go ní, abú lurúze aka kí komozé wá, ledre ma'dáa ni tí méngì roné. ² Née sí ledre bì karaba mingburoko 'yì ga bì kóo 'dá'dá ngúnguní ledre 'bì Lomo ní iriyé ni miékéne simi miéké kúru Lomo gí zía ní.

³ Gí zía bì ngúnguzé go kídí Lomo ni bo ní, zise kpá ngúngu a kídí Lomo ma'dáa otoogu ere kí do sogo kánga za mbá ne. Uku lá ledre zí éyì maáge méngì royé tí kenée. Owozé go bilámáne kídí éyì ga bì za mbá ndìşizé lúru yée ba ní, Lomo bì ngára lurúze aka wá ní, otoogu yée ne. ⁴ Gí zía bì kóo Ábele ngúngu ledre 'bì Lomo ní, zía kóo 'dí'bi mizefi yì ené e káa do tákpásílí í'bí a zí Lomo kí mimbé'dené kíe'do. 'Bì ené éyì máa ga gére emeromoní kóo gí do 'bì Káyina. Zí Lomo kóo ídine kí rokinyi gí ro éyì ga gére née gí zía wo Lomo, owo go kídí Ábele ngúngu ledrené go ni go mbigí 'yì ené. Abú karaba Ábele ndaá lolu do sogo kánga ona wá yá, éyì ga bì kóo méngì yée ní, azé aka fú ówotátá ledre gí royé.

⁵ Gí zía bì kóo ndìşì 'bì Enóka kí miméngì ledre ené ni kóo bilámáne do Lomo ní, zí Lomo 'dí'bi wo nyé tridri komo ere káa bì ni úyu kí ke. Lomo méngì ledre née zía kenée, gí zía miméngì ledre ené oto kóo Lomo go kí rokinyi. ⁶ Togú 'yì ngúngu ledre 'bì Lomo kí wá, utúasá oto Lomo zía ídine kí rokinyi wá. Mbigí 'yì 'bì Lomo ni ídí dujú 'yì bì ngúngu go kídí Lomo ni bo ma'dí, zía kpá ngúngu a kídí ma'dí, Lomo ndìşì

lengbe í'bí tákpásílí zí 'yì ga bi niyí mbigí 'yì ené e ní.

⁷ Gí zía bi kóo Nówa nṅunṅu ledre 'bi Lomo ní, zía kóo yéme kurúngba zíye ómoyé simi a kí 'yì 'bi 'be 'bi ené e gí zí mongú iní kóo ucu ní. Omoní nées kóo gí zía uwú ledre bi kóo Lomo uku zía ní. Gí zía bi nṅunṅu kóo ledre 'bi Lomo dūjū ne simi sṅndí kadra máa bi kóo nées ní ní, zí Lomo kóo 'dēcì ngbanga tú'dú 'yì e. Úndru bi Lomo ndìsì í'bí a zí 'yì ga bi ndìsìní óto wo zía ídine kí rokinyi ní, zía kóo í'bí a zí Nówa.

⁸ Gí zía bi kóo Abarayáma nṅunṅu ledre 'bi Lomo ní, zía kóo úwú ledre bi Lomo uku zía kídí idí ndéré ndìsì simi ngíti káṅgá kpí zí káṅgá máa nées nda ídine káa do káṅgá ené ní. Simi bi Abarayáma uwú ledre nées kenée ní, zía tí geré ìnyiné ndéréne. Abú owo kóo bi bi Lomo uku ledre a zía nées wá. ⁹ Simi bi kóo Abarayáma nderéogú simi káṅgá bi kóo Lomo uku ledre a zía ní, ndìsì kóo íri kí sómú ledre bi kídí nées ni ona 'yì miógú, nées ndìsì ndìsì simi kútú. Nda gí do kací tú'dú simibi e, zí wotí Isáka kí owú 'bi ené Yakóbo kóo kpá ndìsì 'bi eyé simi kútú. Ledre bi Lomo uku zí Abarayáma ní, ni kpá kémbí ledre bi kóo uku zí Isáka e kí owú 'bi ené Yakóbo ní. ¹⁰ Simi bi Abarayáma nderéogú simi káṅgá bi Lomo uku ledre a zía ní, zía kóo kpá fú ndìsì óto komoné gí ro 'be máa wo bi Lomo yeme cù ne bi ni idí 'bi ené za fí odu a ndaá ní.

¹¹ Gí zía bi kóo Sára e kí o'do 'bi ené Abarayáma nṅunṅuní ledre 'bi Lomo ní, abú niyí kóo go ngokoyé yá, zí Lomo kóo í'bí owú zíye ndíki a abú Sára ni kóo kára mikoto ndotó. Abarayáma owo bú kídí togú Lomo uku ledre go yá, ledre ma'dáa ni méngì roné. ¹² Tí ma'díi kpurú gí simi owú bi Abarayáma ndikiní wo kí me'bené Sára nda do ngokoyé ní, zí owú máa nées nda ndíkiogú ríki

sí do 'yìma'dí do sogo káṅgá tú'dú tú'dú tú'dú, 'yì óloónzó yée ndaá.

¹³ Mingburoko 'yì ezé ga kóna nṅunṅuní ledre 'bi Lomo ní, abú uyuní kóo go mbá 'dá'dá zíye kí ndíki tridri bi za fí Lomo uku ledre a zíye ní yá, owoní kpá fú bú kídí Lomo ni karanée í'bí tridri nées zíye gí zía yée niyí yì eyé kóo do sogo káṅgá lá 'yì miógú e. ¹⁴ Togú 'yì e káa zí ga gére ukuní ledre ya yée niyí do sogo káṅgá lá 'yì miógú e yá, ndìsìní nées lúru bi gí ro mbigí bi bi yée niyí ndìsì doa za fí odu a ndaá ní. ¹⁵ Togú ukuní nées ledre bi bi kóo oguní gí doa do sogo káṅgá yáa ní yá, éyì bi ni úcuómo yée kí ndá'balúgu royé simi a 'dága íri ní ndaá. ¹⁶ Gí zía yì ené nṅunṅu ledre eyé zí 'bú bi bi komo ere ní ídine doyé. Gí zí kéyì nées zí Lomo ídine kí rokinyi kíye simi bi niyí ndìsì ndólo wo Lomo eyé ní gí zía Lomo ma'dáa yemeomo bi máa nées go zíye.

¹⁷ Gí zía bi kóo Abarayáma nṅunṅu ledre 'bi Lomo ní, abú Lomo uzu kóo wo kídí idí óṅgoónzó Isáka káa do 'dáná éyì zíne yá, asi ené kóo wá ni kóo go nzíyiné gí ro óṅgoónzó Isáka. ¹⁸ Abú Lomo uku kóo ledre gí ro Isáka ma'dáa kenée yá, "Iriyí ni ówú do Isáka e kí owú 'bi ené e." ¹⁹ Simi bi Lomo ya Abarayáma idí óṅgoónzó Isáka káa do 'dáná éyì ní, Abarayáma owo yì ené kóo bú kídí, Lomo ni úrulúgu wo. Tí ma'díi, zí Lomo kóo yómo Isáka.

²⁰ Gí zía bi kóo Isáka nṅunṅu ledre 'bi Lomo ní, zía kóo í'bí úndru zí owú 'bi ené ga bi kóo gbre, Yakóbo e kí Ésawu ní kídí, Lomo idí í'bí úndru zíye karanée zíye ídiye mingburoko 'yì e.

²¹ Gí zía bi Yakóbo nṅunṅu ledre 'bi Lomo ní, simi bi kóo lúru roné nées ngoko go kíngaya nées utúasá lolu méngì tú'dú simibi 'dá'dá wá ní, zía 'dí'biógú owú 'bi owú 'bi ené ga bi gbre ní, wotí Yoséfa zía ìnyìoguné

'dága 'dókó roné ro ngbángbá ené bi do sîlíne ní ini ini zí Lomo kídí Lomo idí í'bí úndru zí owú ga gére née.

²² Gí zía bi kóo Yoséfa nḡunḡu ledre 'bi Lomo, simi bi lurú roné, née ngoko go kíngaya née utúasá lolu méngi tú'dú simibi e 'dá'dá wá ní, zía ìnyiné úku ledre zí lafúne Isiréle e bi kóo niyí kéye mbá simi Ízibiti íri ní kídí, togú karanée niyí go ólúogú gí simi Ízibiti gí ona ndéréye do bi bi Lomo ili idíní ndéré ndísi doa ní yá, ndaní óyó sogoyé zí cóngóne wá, idíní 'dí'biútú a kpa ndéré kía.

²³ Gí zía bi kóo 'bu Músa kí mbágáa nḡunḡuní ledre 'bi Lomo ní, zíye kóo kála bicayi lorú bi ngére 'bi Ízibiti i'bí kídí idíní úfu owú 'bi Isiréle e bi owú ya'dá e ní mikála. Zíye 'dí'bi Músa ndéré ótoécì a, zía ménginé íri éfé ota káa bi niyí úfu a gí zía ni kí lámá roné kíngaya.

²⁴ Gí zía bi Músa nḡunḡu ledre 'bi Lomo ní, simi bi lurú roné ngboróogú nda yí ené go ya'dá 'yí ní, zía ási ené kídí ndaní lolu fú lá ndísi ndólo née wotí nyí ngére 'bi Ízibiti wá. ²⁵ Ili ené óyó sogoné zí 'yí ga bi 'bi Lomo zíne ndísiné 'be 'bi ngére gí ro ídine kí rokinyi simi bi née ni ndísi méngi bisinyí ledre ní wá, née ili ndá'ba zíye gí ro zíye 'dó'dóye ndro kéye. ²⁶ Owo bú kídí Isiréle ga gére née niyí mbigí 'yí ga bi 'bi Lomo ní, yée idíní 'dó'dó ndro kéye gí ro Kírésito bi karanée ni óto yée zíye ídiye kí rokinyi, gí zí wo bi née ni ídí kí rokinyi gí zí éyí ga bi 'bi Ízibiti bi ndísiní i'bí yée zíne bi niyí úkú eyé miúkú ní. ²⁷ Gí zía bi Músa nḡunḡu ledre 'bi Lomo ní, kí ndéréoyó roné gí simi Ízibiti eré ené ngírì wá. Gí zía oto yí ené komoné dujú ro Lomo bi ngará lurú wo kí komoné wá, ndaá ro ngére née wá. ²⁸ Gí zía bi Músa nḡunḡu ledre 'bi Lomo ní, zía úku ledre zí Isiréle e kídí idíní

ndísi sómúndíki Ayímbi Umbuokpó bi kóo oḡgoonzóní kábiríkì e zíye óró sámayé ro kágá mbotu e gí ro togú maláyika ga bi Lomo ni kása yée kí okó do 'yí 'bi Ízibiti e ní oguní go yá, niyí ówo sáma bi ro kágá mbotu 'bi Isiréle e ní, zíye ókpóye geré miókpó ufuní owú e kíri née wá.

²⁹ Gí zía bi Isiréle e nḡunḡuní ledre 'bi Lomo ní, zíye 'dógu Bikesí mikavu káa zí éyí bi nderení yí eyé gí do ngáká bi ní. Simi bi asikiri 'bi Ízibiti oguní kpá gí ro 'dógu lódú kacíye ní, zí iní kúkú'dútú yée yeré, zíye úyuyé mbá.

³⁰ Gí zía bi Isiréle e nḡunḡuní ledre 'bi Lomo ní, ledre bi Lomo uku zíye ní, zíye méngi a. Zíye gámá 'díkí gara bi kí ìriné Zérìko ní gbaá kí sîlí ìnyì doa gbre. Geré, zí gara bi o'bó'dikíní gara máa née kía gbaá ní, zía ndúrúonzó roné ru bi.

³¹ Simi sîndí kadra máa bi kóo née ní, ngíti kára ni kóo bo 'yí gámá kací ya'dá e faa, kí ìriné Rába, gí zía bi nḡunḡu ledre 'bi Lomo ní, zía yómo Isiréle e ga bi lafúye kasaní yée káa do mbeze e simi Zérìko ní. Nda gí zí kényi née, simi bi Isiréle e ufuní 'yí e simi Zérìko ní, zíye kóo ótoómo Rába ufuní eyé wo wá.

³² Owú 'bi Babá e, nḡunḡu ledre 'bi Lomo tonó ené lá geré kíze kése wá. Tú'dú tú'dú tú'dú ngíti géyí 'yí e gí zize 'dá'dá nḡunḡuní kóo ledre 'bi Lomo go, máútúásá óloónzó yée zise wá. Yée ga bi ca gí dongaráye mááyí ólo yée zise ní go káa zí, Gídiyóna, Baráka, Samasóna, Zéfete, Dawídi, Sámele nda kí nébi e. ³³ Gí zía bi 'yí ga gére née nḡunḡuní ledre 'bi Lomo ní, zí Lomo í'bí roko'bu zíye. Zí ngíti géyí ndísi rómo ezeokóye. Zí ngíti géyí ídiye ngére e ndísi 'déciyéme ngbanga zí 'yí e. Ledre ga bi kóo Lomo mocú zí ngíti géyí ní, zía tí méngi a zíye. Yée ga bi kóo bangá sinyí ga bi káa zí kemí ayíní

nánáónzó yée ní, zí Lomo yómo yée, bangá sinyí oto soné royé wá. ³⁴ Ngíti géyì ezeokó yée ayíní kóo 'dí'bi yée ùçụ yée ku pho'dụ gị ro zíye áráónzó royé 'dá'ba. Zí Lomo yómo yée gị simi bisinyí pho'dụ née arání wá. Ngíti géyì roko'bu nda zíye wá, zí Lomo í'bí roko'bu zíye, zíye ndịsìyè rómo komo ezeokóye. ³⁵ Ngíti géyì kará ga bì nḡunḡuní ledre 'bi Lomo ní, zí Lomo kóo úru sụmụyè ga bì uyuní ní gị simi umbu. Yée ga bì 'di'biní yée gị ro 'dó'do yée gị zía bì nḡunḡuní ledre 'bi Lomo ní, zíye tóroyé nḡbúó oyóní sogoyé zí Lomo wá gị zía owoní bú kídí abú ufuní yée yá, Lomo ní úru yée karanée. ³⁶ Odóní ngíti géyì miódó, 'dí'biógụ yée dongará tų'dų 'yì e do ndịsì úkucáyì yée kí ócọ yée bisinyíne. Do 'dí'bi ngíti géyì ndéré ónzó yée simi sịgini. ³⁷ Ongboonzóní 'bi eyé ngíti géyì mióngboónzó kí tutú. Do óḡḡo 'dēcì simi ngíti géyì mióngo'dēcì tų. Do óḡḡoónzó ngíti géyì mióngoónzó kí maku e. Zí ngíti géyì ídíye 'yì lerì e, zíye ndịsì èsì royé dųđ saná ndịsì kée gị zí lerì. Do ndịsì 'dó'do yée do tų'dų misi'di e zíye ndúwúye mindúwú kینگaya. ³⁸ 'Yì ga bì 'bi Lomo née, ngíti 'yì bì zía ídine bilámáne do komo Lomo káa zí yée ní ndaá. 'Yì ga bì iliní ledre 'bi Lomo wá ní gịragá báyiní bilámá 'yì ga gère née go. Zí ngíti géyì ídíye simi súwú faa, zí ngíti géyì ndéré kí ndịsìyè do landa e faa, ngíti géyì olú ndịsìní 'bi eyé simi gu landa e, zí ngíti géyì olú ndịsì 'bi eyé simi gu e simi kángá.

³⁹ 'Yì ga gère née utúasání komo Lomo go kpini gị zía nḡunḡuní ledre 'bi Lomo go za cù kí mimbé'deyé. Bilámá ledre bì Lomo yemeomo gị royé ní, niyí karanée ndiki a. ⁴⁰ 'Yì ga bì nḡunḡuní ledre 'bi Lomo née, Lomo ili idiní karanée ndiki tridri bì za fí ní. Ledre máa née ni méngi

roné simi bì mengionzózé moko bì Lomo i'bí zize méngi a ní go gị ro zize ídíze ndro kí lafúze máa ga gère née.

12

Ndásé óyó sogosé zí Lomo wá

¹ Káa zí bì azé go méngi moko 'bi Lomo dongará tų'dų 'yì ga bì kóo nḡunḡuní ledre ené go 'dá'dá gị zize káa zí ndịsìzé ngásá midogelígèlì ní, idize ótoómo ledre ga bì niyí ùçụómo zée kí méngionzó moko máa née ní ní mbá 'dá'ba, gị ro zize méngiógụ a gị do oduné. ² Bì goó kenée ní, idize óto komozé kینگaya ro Yésu bì ni cìyì nḡunḡu ledre ezé ní. Otoomo kóo roné káa zí éyì bì ledre romo wo go ní zí 'yì ga bì nḡunḡuní ledre 'bi Lomo wá ní úfu née do mingbúḡbu kágá. Méngi kenée, gị zía owo bú kídí gị do kací a née, née ni ídí kí rokinyi. Tí kenée ma'díi, niyí karaba mindisiyè kí Lomo do bì kíe'do. ³ Káa zí bì azé kése karaba go kpá 'yì ga bì 'bi Yésu ní, idize lúru tóko mitóro a bì kóo toro nḡbúó simi 'do'dó bì 'yì ga bì ngára nḡunḡuní ledre 'bi Lomo wá 'do'doní wo kée ní, zize ndịsì tórozé kpá kenée simi bì togú 'do'dó ni ógụ rozé ní káa bì azé óyó sogozé zía ke.

⁴ Máúku zize, káa zí bì 'do'dó ndiki aka sée kí ási gị ro lúyú ledre wá ní, togú ndiki sée go yá ídise tóro nḡbúó, togú umbu yá ídise úyu. ⁵ Ledre bì miéké kúru Lomo uku zize gị ro zía í'bí roko'bu zize ní ligi sée go? Bì uku kídí,

“Owú 'bi amáa e, togú Ngére ni go lóru yì yá, ndá lúru a káa zí owú ledre wá, togú ùçụomo mbú yì káa bì áyì ndịsì lúyú ledre yá, bì ndaá sinyí royé wá.

⁶ Ngére ndịsì lengbe lóru owú 'bi ené e kpá kí 'dó'do yée kینگaya tí káa zí 'bumiowú ndịsì lóru owú

'bi ené e ní gí zía 'búye ni doa."

⁷ Togú ngíti géyì 'do'dó oguní rosé yá, ídísé ówo a kídí Lomo ndìsì nées énzì komosé gí zía ásé owú 'bi ené e. Owú e za mbá, 'buyé e ndìsìní lórú yée mìlórú. ⁸ Owú 'bi Lomo niyí tǔ'dú, togú lorú sée káa zí bi ndìsì lórú ngíti géyì owú 'bi ené e ní wá, kídí ndásé esé nées mbigí owú 'bi ené e wá. ⁹ Káa zí bi ndìsìzè óto úndru 'Buzé máa yée ga bi niyí 'yìma'dí e do sogo kángá ona ndìsìní lórú zée gí ro zíze ídize mbí ní, idízé óto úndru 'Buzé máa wo bi Lomo komo ere ní kpá kenée gí ro zíze ídize kí trìdrì bi za fí ní.

¹⁰ 'Buzé máa yée ga bi niyí 'yìma'dí e do sogo kángá ní, ndìsìní lórú zée kí 'bi eyé sómú ledre 'bi 'yìma'dí e 'diya káa ní zíye úyu eyé. 'Buzé máa wo bi Lomo ni komo ere ní, ndìsì 'bi ené lórú zée za cú kí sómú ledre bi 'bi Lomo ní gí ro zíze ídize mbigí owú 'bi ené e. ¹¹ Simi bi niyí ndìsì lólorú ní, 'yì ndaá kí rokinyi wá gí zía owo yì ené miówo. 'Yì bi loruní wo nées, togú 'di'bi tí lorú máa nées yá, ni ndìsì méngì bilámá ledre zía ídine kí rokinyi gí zí Lomo.

¹² Bi goó kenée ní, ídísé 'dí'bi sǐlǐse ro Yésu ndá gí ro zíze ndìsì tórosé kpá fú ngbúó. ¹³ "Ídísé ndìsì méngì moko 'bi Lomo tí káa zí bi Lomo ma'dáa ili ní." Gí ro zí lafúse máa yée ga bi ngununí aka ledre 'bi Lomo kóngaya wá ní ndìsìyè méngì lódú kacíse, káa bi niyí lúyú gí do misì'di 'bi Lomo ke.

Ídísé ndìsì méngì dujú ledre ga bi Lomo ili yée ní

¹⁴ Ídísé ndìsì ndìsì kí 'yì e mbá kí mimbé'desé kǐé'do. Zíse ndìsìsè méngì dujú éyì ga bi Lomo ili zíse méngì yée ní gí ro zíze ídise mbigí 'yì ené e. Togú 'yì ndaá mbigí 'yì 'bi Lomo wá yá, utúasá lúru Ngére wá.

¹⁵ Ídísé ndìsì kí sáká rosé kí lafúse káa bi ngíti 'yì gí dongarásé ni lúyú gí do misì'di 'bi Lomo ke. Togú ngíti 'yì oyólo'bó roné go ídine bisinyine káa do gúrú mbiya dongarásé yá, ni sinyi simi do ngíti géyì 'yì e zíye ótoómo bilámá ledre bi 'dodoní zíye ní kenée zíye óyó sogoyé zí Yésu.

¹⁶ Ídísé 'bá'bá rosé káa bi ásé lúyú ledre ke. 'Yì bi ngára ófúsé rosé kéne wá ní, ndásé só'do rosé kéne wá. Ndásé ónzóoto ledre 'bi Lomo lá gí ro gbékpì éyì ga bi 'bi sága ba káa zí bi kóo Ésawu menginí wá. Tí bi kóo ni ne ndíká, ni 'dí'bi 'be kací 'buné zí Lomo í'bí úndru zía ní, ónzóoto kóo ledre nées lá gí ro owú éyì miánu bi lá cúku'dée ní. ¹⁷ Nda gí 'dá'ba simi bi ili úndru gí zí 'buné ní, úndru ogú ené lolú zía wá. Ini ini má, 'bua i'bí ené lolú kóo úndru zía wá.

¹⁸ Ndérésé esé 'bi esé zí Lomo té do landa bi Sináyi* kí'dí bi kóo ndìsì ódro zí Isiréle e zí roko'bua ndìsì 'bilé'bené káa zí mbílí pho'du ní wá. Simi sǐndí kakra máa bi kóo nées ní, zí mitúlurú kóo útúne mbujú zí bi ídine mbírì, zí mongú síli ílíné káa zí migombì ní, ¹⁹ togú mbú dǐbǐlǐ owúne. Simi bi Lomo ndìsì ódro ní, zí simi kúrúa ndìsì ówúne kí roko'buné 'dága. Bi tóro Isiréle e ndaá kóo gí ro ndìsì úwú a wá. Zíye úku ledre zí mongú 'yì eyé Músa kídí, Lomo ma'dáa idí lá úku'í'bí ledre taraa zía óguné úku a zíye, yée niyí úwú a. ²⁰ Ukuní ledre nées kenée gí zía ledre bi Lomo uku zíye ní, ngírì a olú go royé. Bi Lomo uku kídí, "Togú 'yì, togú bangá ekí go do landa ba yáa yá, idíní óngboónzó wo kí tutú 'dá'ba ní." ²¹ Zí ngírì ledre nées olúne kpá za cú ro Músa bi ni manda 'bi Isiréle maáge ní. Zía úku ledre kídí, "Ngírì ledre nées olú go kpá za cú romá."

²² Lomo mengì bilámá ledre go zíse owú 'bi Babá e. Likpí misì'di

^{12:13} 12:13 Muruwayi 4:26 * ^{12:18} 12:18 Landa Sináyi: Nées landa bi kóo Lomo i'bíogú lorú zí Músa doa ní. ^{12:20} 12:20 Ólúogú 19:12-13 ^{12:21} 12:21 Gbre lorú 9:19

go zise ógusé kó'dúne simi bilámá gara ené bi Yerusaléma do landa bi Záyono ní. Ógusé go dongará tú'dú maláyika ené ga bi komo ere íri ní gi ro zise ndìsìsè kéye simi rokinyi. ²³ Ásé go ndìsì mbófo Lomo ndro kí ngíti géyì 'yì ené ga bi niyí komo ere íri bi ìriyè ni miékéne simi búkú 'bi trìdri ní. Ógusé go zì Lomo ma'dáa gi zía ni ne 'yì 'dècì ngbanga 'yìma'dí e mbá. Lúyú ledre ndaá lolu rosé wá, útúásásé kací komoa gi zía ásé go ndro kí 'yì ené ga bi niyí go zía íri ní. ²⁴ Ógusé kpá go zì Yésu gi zía ni ne wo bi yeme mikánda ledre go dongarase 'yìma'dí e kí Lomo ní. Zía léfe sámané 'di'bioyó umbu bi kóo azé úyu a ze gi zì lúyú ledre ezé e ní gi komozé 'dá'ba. 'Bi ené ledre bi sámaa mengì ní ni bilámáne gi zì ledre bi kóo sáma Ábele mengì zía ndá'bané do lúndua Káyina bi kóo ufu wo ní.

²⁵ Bi goó kenée ní, ídísé 'dí'bi sílìse ro ledre 'bi Lomo ngbúó. Togú bi Lomo 'do'do kóo Isiréle e gi zía bi kalaní ledre bi kóo kasa Músa úku a zíye mikála ní, sara togú bi uku nda kúrúne cù ne gi komo ere zize kála a ní ni nda 'dó'do zée cù káa be 'dí? Ni rómo mirómo. ²⁶ Simi bi kóo Lomo odro zì Isiréle e do landa Sináyi ní, kí'dì kángá ndìsì kóo méngì roné geré ne gi zì roko'bua. Zía úku ándá ledre kídí, “Simi bi karanée mááyí úku ándá kúrúma gi ro zì ledre e óyóló'bó royé mbá mikándayé ní, do sogo kángá kí ere niyí kízì mbá mikízì gi zì roko'bumá.” ²⁷ Ledre née uku kídí, Lomo ni kízì éyì ga bi otoogu yée ní, zía 'dí'bióyó yée za mbá 'dá'ba. Éyì máa yée ga bi kízì ní wá ní, niyí ídíáká dujú ye 'di'bioyoní yée wá.

²⁸ Káa zì bi azé go ndéréogu simi Kángá 'bi Lomo kí'dí bi ngíti éyì utúasá kízì zée íri wá ní, idíze íni

ini kpá kí í'bi mbófo éyì zì Lomo ma'dáa za kí mimbé'dezé mbá gi zía azé go sì sílìá ni go Ngére ezé za fí. ²⁹ “Lomo bi ndìsìze íni ini zía ba roko'bua ni káa pho'du 'boro bi ndìsì ánuónzó ngánza bi ro kèsì ní.” Ni ánuónzó lúyú ledre e kenée.

13

Ídísé óto 'bú lafúse

¹ Káa zì bi ngunungusé ledre Kírésito go ní, ídísé ndìsì óto 'bú lafúse kací kadra za mbá. ² Togú ngu oguní go zise 'be, ídísé 'dí'bi yée simi sümü. Ambí owone éyì née kenée yì ené maláyika e, Lomo kasa yée ne. Ngíti géyì 'yì e 'di'biní kóo maláyika e go kenée simi sümü owoní eyé bi kídí née maláyika e ní wá. ³ Lafúse ga bi otoní yée simi sígìni gi zía bi ngununguní ledre Ngére Yésu ní, ídísé ndìsì sómúndíki ledreyé kpá kí sáká yée. Ídísé ndìsì 'dó'dó gi royé káa zì ásé kéye mbá simi sígìni ní. Ngíti géyì lafúse ga bi ngíti géyì 'yì e ndìsìní 'dó'do yée kpá gi zía bi ngununguní ledre Kírésito ní, 'do'dó bi royé née idí ndìsì ówoogu gi mimbé'desé zise ídísé kéye ndro simi 'do'dó ma'dáa.

⁴ Sée ga bi ófúsé rosé go ní, ídísé óto úndru ófú ro'yì. Ngíti 'yì ndaá ólúogu 'dí sogo só'do 'yì bi ngará ofúní royé kéne wá ní wá. Lomo ndìsì lengbe 'dècì ngbanga 'yì ga bi ndìsìní só'do royé kí 'yì ga bi ofúní royé kéye wá ní mi'dècì. ⁵ 'Yì ndaá idí kí mongú mimbé'de gi ro kèsì wá. Ídí idí kí rokinyi gi ro wo bi ni go zíyì ní. Gi zía Lomo uku kídí, “Máútúásá amá ótoómo yì zì ledre rómo yì wá.

Máútúásá óyó sogomá zíyì kpá wá.”

⁶ Née sì ledre bi 'yì utúasá bú úku ledre kídí, “Ngére ni ne 'yì sáká máa, gi zì kéyì née,

sí ledre bi zíma éré ngiri éyí bi 'yíma'dí ni méngí a kíma ní ndaá."

⁷ Ledre manda ga bi kóo ngunúní ledre 'bi Lomo gi zise 'dá'dá zíye ndísiyé 'dódotátá a zise ní, ndaá lígí sée wá. Ídísé lúru tóko mindísiyé bi kóna ní, zise ndísisé méngí a kpá kenée. ⁸ Gi zía, Kírésito Yésu oyólo'bó ené roné wá, ni 'bi ené yí ené fú lá mbí kací kadra mbá. Ni ídí kenée za fí.

⁹ Togú ngíti géyí 'yí e oguní go kí ngíti mikánda 'dódo ledre kpí yá, ndásé ngungu a wá. Roko'bu bi ndísiyé méngí moko 'bi Lomo kée ní, Lomo ma'dáa i'bí ne kací bilámá mimbé'dené. Lorú 'bi Músa ndísi úku ledre gi ro ngíti géyí éyí e idíní ánu a, ngíti géyí ndaní ánu a wá. 'Yí ga bi kóo otoní komoyé ro lorú née ní ní, ndikiní eyé kóo éyí gi simi a wá. ¹⁰ Kírésito Yésu ni mbigí Mongú 'yí 'dáná éyí, i'bí za cú kuru'ibuné zí Lomo káa do 'dáná éyí gi rozé. 'Yí 'dáná éyí ga bi ndísiní 'dáná éyí sí mbayi* simi kútú bi do sogo kángá ona ní, utúasání ndíki sáká éyí gi zía wá.

¹¹ Mongú 'yí 'dáná éyí 'bi Yúda e ndísi lengbe 'dí'bi sáma bangá bi ongoonzóní ní, ndéré kée do Mongú Bi 'bi Lomo. Ndísi 'dáná a zí Lomo gi do bi zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e. Umbu bangá máa née do 'dí'bi a ndéré ongbóoyó a do bi bi ngará 'yí ndaní doa wá ní gi zía moko ndaá lolu simi a wá.

¹² 'Di'bioyóní kóo Yésu gi dongará 'yí e kpá kenée káa zí éyí bi moko ndaá simi a wá ní ndéréye úfu wo gi ro zí 'yíma'dí e idíye mbigí 'yí ga bi 'bi Lomo ní kpurú gi simi sámaa bi lefe gi royé ní. ¹³ Idízé lánýá ro Yésu za kingaya. Abú 'yí ga bi ngunúní ledre ené wá ní niyí 'dó'do zée yá méngí éyí wá, idízé útusimizé gi ro zíze idíze simi 'do'dó máa née ndro kí Yésu ma'dáa. ¹⁴ Do sogo kángá ba ndaá 'bi ené 'be 'bi ezé wá. 'Be 'bi

ezé ni yí ené komo ere. Ndísiyé ba óto komozé gi ro zíze ndéréze íri.

¹⁵ Gi zí bilámá ledre bi Yésu méngí zíze ní, idízé ndísi kófó iri Lomo kací kadra mbá ni óto Lomo zía idíne kí rokinyi gi zía ndísiyé née go 'dódo a zí 'yí e kídí azé go mbigí 'yí ga bi 'bi Kírésito ní. ¹⁶ Ídísé ndísi sómú ledre lafúse kí sáká yée kí mimbé'desé kíe'do. Née ngíti éyí bi bi ndísi éme ro Lomo gi zía ní.

¹⁷ 'Yí ga bi niyí manda e ndísiní 'dódo ledre 'bi Lomo zíze ní, idísisé ndísi úwú yée gi zía née moko bi Lomo gelé yée ne zíye ndísiyé méngí a gi rosé ní. Ídísé óto yée zíye ndísiyé méngí moko née kí bikídrí mimbé'deyé gi ro zí Lomo idíne kíse kí rokinyi.

Odu kúru

¹⁸ Ídísé ndísi ini ini zí Lomo gi rozé. Owozé go kídí mimbé'dezé ni go kíe'do zí Lomo, ilizé ndísi méngí duú éyí bi ili ní. ¹⁹ Ídísé kpá ini ini gi romá, idí líkpí misi'di gi ro zíma ógumá zíse íri 'diya.

²⁰ Lomo 'yí méngí bilámá ledre zí 'yí e, ni ne wo bi kóo uru Yésu bi kóo kasaogu wo ógu léfe sámané káa do mikánda yéme ledre bi za fí dongaráne Lomo kí 'yíma'dí e ní. Yésu ni Ngére ezé kpá Mongú 'yí 'bá'bá zée. ²¹ 'Buzé Lomo idí í'bí bilámá éyí e zíse gi do bi zíse ndísisé méngí moko ené bilámáne. Idí kpá í'bí roko'bu zíze gi do bi zíze ndísiyé méngí moko ené bilámáne. Owú 'bi ené Kírésito Yésu bi kóo ogu í'bí roné do úyuné do bi kacíze káa do mikánda yéme ledre dongaráze kí Lomo ní, 'yíma'dí e idíní ndísi mbófo wo za fí. Idí kenée.

²² Owú 'bi Babá e, ledre bi máéké kása zíse ba ní, idísisé í'bí mbílise ndísi úwú a. Idí í'bí roko'bu simisé gi ro ledre e za mbá.

²³ Otoomoní sílì 'yí gi ro lúnduzé Timatiyo gi simi sígini go. Togú ogu go 'diya zíma yáa yá, kí'dí bi mááyí

* **13:10** 13:10 Mbayi: Née bi bi 'yí 'dáná éyí e ndísiní 'dáná éyí doa zí Lomo ní?

go ndéré lúru sée íri ní, mááyí
'dí'biútú wo kpa zíze óguzé kéne
zíze íri.

²⁴ Mandá zíze kí manda esé ga bi
ásé kéye íri ní mbá. Lafúze 'yì ga bi
ngunúní ledre 'bi Kírésìto, ogunúní
gì simì kàngá bi Ítali ní i'bíní kpá
mandá zíze íri kíngaya.

²⁵ Lomo idí lúru bi kacíse gí do bi
zíze ndíşşisé bilámáne.

**Wáraga bi
Yakóbo
eké ní
Ledre gi ro búkú bi
Yakóbo ní**

Yakóbo ngúru lúndu Yésu bi kóo ni nda go manda 'bi kanísa simi Yerusaléma ní eké ledre ba ne. Eké zí 'yì ga bi 'bi Kírésìto ngasá bayiní royé gi simi Yerusaléma gi zí okó do báiyé simi ngíti géyì káṅgá e faa ní.

Yakóbo uku zí 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní kídí miméngì ledre eyé kí mǎndìshiyé idí 'dódo a zí 'yì e kídí ma'díi ṅṅuní ledre 'bi Kírésìto go. Zía í'bí lorù zíye gi ro ledre ga bi káa zí ledre 'bi ílì, lerì, mongú mimbé'de, mimbé'de sinyí gi ro éyì 'bi lafú 'yì e, úzu éyì nda kí ófú. Zía kpá úku ledre gi ro idí 'yì mbigí 'yì 'bi Lomo, 'bó'bù ro 'yì, ini zí Lomo, útusimi 'yì simi ledre e nda kí ledre gi ro komokenzì tí káa zí 'yì bi ni go 'yì lódú kacì Kírésìto ní.

¹ Maa Yakóbo bi 'yì moko 'bi Lomo kí Kírésìto Yésu Ngére ezé ní.

Máéké ledre ba maa zise, sée 'yì ga bi 'bi Ngére Yésu, bi báyisé ndéré kí ndìshì kacì bi e faa ní.

Mandá zise za mbá kíngaya do bi ga bi ásé doyé íri ní.

Útusimi simi ledre

² Lúndumá e simi Lomo, togú úzu éyì kí 'do'dó niyí ndìshì ndiki sée yá, ndásé 'dí'bi a káa do bisinyí ledre wá. ³ Simi úzu éyì ga gére nées mbá, togú komosé ni yì ené kpá fú lá ngbúo ro Lomo kí Ngére Yésu yá, Lomo ni í'bí roko'bù zise ódo mimbé'desé kíngaya. ⁴ Káa zí bi goó kenée ní, utúasá miútúasá, idísé ndìshì útusimisé za kíngaya simi ledre e za mbá gi ro zise idíse kí roko'búsé, zise útúasásé kacì komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e éyì bi lerì a ni méngì sée ní ndaá. ⁵ Togú

'yì gi dongarásé owo'di'bi éyì bi Lomo ili zíne méngì a ní wá yá, idí ini ini zí Lomo, Lomo ni í'bí cóngó sómú ledre zía. Gi zía wo Lomo ndìshì lengbe í'bí bilámá sómú ledre zí 'yì ené e kí mimbé'dené kíé'do.

⁶ Mongú ledre ni wo ba. Togú 'yì ni go ini ini zí Lomo gi ro éyì yá, 'yì maa nées misómú ledre ené ndaá idí gbre gbre wá. 'Yì bi ni kí misómú ledre gbre gbre ní, bi tóro ené ndaá kíé'do wá. Ni yì ené go cé káa zí mikáda mikavu bi ndìshì ílíló'bó roné gi zí mongú síli 'dáa 'dáa 'dáa ní. ⁷ 'Yì bi ni kí misómú ledre gbre gbre kenée ní, Ngére ndaá 'bi ené kí rokinyi gi ro í'bí éyì zía wá. ⁸ Gi zía, misómú ledre 'bi 'yì maa nées ndaá 'bi ené kíé'do wá.

⁹ Máúku zise lúndumá e simi Lomo, abú 'yì ndaá kí ledrené owóowó wá, bi ndaá sinyí roa wá, ni zí Lomo kí ledrené owóowó. ¹⁰ Tí lá 'yì bi kí tú'dú éyì e zíne ní, simi bi Lomo oyólo'bó wo go zía idíne káa do 'yì lerì ní, bi ndaá sinyí roa wá, gi zía ni gágáoyó roné káa zí misúru kágá ní. ¹¹ Gi zía kadra ndìshì ólúogú kí pho'duné do óngbó kágá. Zí misúru ga gágáoyó royé kí lámá ga bi royé nées mbá. 'Yì bi kí tú'dú éyì e zíne ní ni gágáoyó roné kpá kenée simi bi ni ndìshì ngasá kacì moko ené e ní.

¹² Úndru ni idí zí 'yì bi ndìshì ódo mimbé'dené simi úzu ledre ní, gi zía simi bi toro go ngbúo simi úzu ledre ní, Lomo ni í'bí tridri bi za fí bi mocú ledre a ní zí 'yì ga bi otoní 'búa ní.

¹³ Simi bi 'do'dó ndiki ngíti 'yì go gi dongarásé ní, 'yì nées ndaá sómú a bi ya kídí, Lomo uzu nées ne ní wá. Gi zía bisinyí ledre uzu ené Lomo wá, Lomo uzu ené kpá kú 'yì wá. ¹⁴ Bisinyí misómú ledre 'bi 'yì ni yì ené óto 'yì ma'dáa ne zía luyú ledre. Zí luyú ledre nda 'dí'bióyó wo gbála gi ro Lomo.

¹⁵ Gi zía 'bú bisinyí ledre ndìshì óto 'yì, zí 'yì ma'dáa tí luyú ledre. Simi bi 'yì maa nées luyú ledre go ní,

zí lúyú ledre ma'dáa nda 'dí'biógu umbu do 'yi máa née.

¹⁶ Lúndumá e simi Lomo, 'yi ndaá lóndo sée zise lúyú ledre wá. ¹⁷ Bilámá éyí e kí bilámá tákpásílí e za mbá, 'Buzé bi komo ere otoogu bimióngó ne ngára oyólo'bó ené roné káa zí línđí wá ní, otoogu yée ne. ¹⁸ Lomo gelé zée go zize ídíze káa do owú 'bi ené e gi zía bi nḡḡuzé ledre ené bi ma'díi ní go ní. Gi zí kényi née ní, azé zía go mizefí éyí ga bi kí ledreyé owóowó gi dongará éyí ga bi za mbá 'yi e ndiṣiní í'bí yée zí Lomo ma'dáa káa do mizefí éyí gi yáká ní.

Ledre ga bi Lomo ili yée ní

¹⁹ Lúndumá e simi Lomo, ídíse úwú ledre ba bilámáne. 'Yi e idíní ídí 'díya gi ro úwú ledre, togú nda gi ro úkulúgu ledre yá, idíní ídí ndo, mimbé'deyé nda kpá ndiṣi ési 'diya wá, ²⁰ gi zía, togú ílisé gi ro zise ídíse mbigí 'yi ga bi 'bi Lomo ní yá, ndásé ídí 'yi mimbé'dekesi e 'di'diya wá. ²¹ Gi zí kényi née ní, ledre cayi ga bi kóo ndiṣisé méngi yée, kí bisinyí sómú ledre ga bi kóo simisé ní, ídíse ótoómo yée za mbá 'dá'ba. Zise nḡḡu ledre 'bi Lomo kí mimbé'desé kié'do, gi zía wo Lomo oto ledre née kenée gi ro zine yómo sée.

²² Miméngi ledre esé e idíní ídí za mbá kací kúrú Lomo bi ndiṣisé úwú a ní. Ndásé úwú kúrú Lomo lá kí mbílise káa zí ndiṣiní ócó gbékpí gboru éyí ní wá. ²³ Togú méngi kényi kací ledre 'bi Lomo bi ndiṣi úwú a ní wá yá, áyí ídí cé káa zí 'yi bi 'di'bi miráyi lúru komoné simi a, ²⁴ kpálá bi oto miráyi bi zía inyiné ndéréoyó roné ní, geré zí tosoa bi gáa luru ní ligi wo. ²⁵ Togú ndiṣi méngi kényi kací luru 'bi Lomo bi oto yi ziyi ídiyí kí ro doyi ní yá, Lomo ni í'bí undru 'bi tú'dú ledre e ziyi togú úwúomo ledre ené lá kí mbíliyí ligi yi wá ní.

²⁶ Togú yá née ni mbigí 'yi 'bi Lomo, útúásá lolu úku bilámá ledre zí 'yi e wá lóndo royí go, moko ndaá simi éyí ga bi ndiṣi méngi yée ní mbá wá. ²⁷ Mbigí 'yi bi 'bi Lomo ní, ni 'yi máa wo bi ndiṣi méngi ledre ga bi 'Buzé Lomo uku yée ní, káa zí sáká kará umbu e kí owúsala e ní. Nda kpá kí ótoómo méngi bisinyí ledre e za mbá 'dá'ba.

2

'Yi e niyi za mbá kí ledreyé owóowó

¹ Lúndumá e simi Lomo, káa zí bi nḡḡuzé ledre Kírésiito Yésu Ngére ezé bi roko'bua romo do ngiti géyi ngére e do sogo kángá ba go za mbá ní, ndazé méngi bilámá ledre lá kpara zí ngiti géyi 'yi e wá.

² Togú 'yi e gbre oguní do bi kótruro, ngiti a esi roné bilámá bongó kpá kí ngo'di gi simi dábu ro síline, zí ngiti a ídí 'bi ené 'yi lerí kí nzenze bongó roné, ³ togú zise úku ledre zí wo bi kí bilámá bongó roné ní kídí, "Mongú 'yi, bilámá bi ndiṣi ni bi yáa ba," tí lá nda zí 'yi lerí née yá, zise úku ledre zía kídí, "Bi ndiṣi ndaá gi royí yáa wá, ndiṣi 'bi eyí bi ore," ⁴ ndaá 'bi ené bi ndiṣisé née ífi simisé dengbíse zise ndiṣi 'déci ngbanga 'yi e kí bisinyí sómú ledre bi simisé ní wá?

⁵ Lúndumá e simi Lomo, ówosé esé bi kídí Lomo gelé 'yi ga bi 'yi e ndiṣiní lúru yée káa do 'yi lerí e née ne zíye tóroyé ngbúo simi nḡḡu ledre eyé, gi ro zíye óguyé do bi bi wo Lomo uku ledre a gi ro 'yi ga bi kí 'búne doyé ní wá?

⁶ Tí lá ndiṣisé née lúru'dófu bi do 'yi lerí e. Ndaá 'bi ené bi 'yi ga bi kí tú'dú éyí e zíye née ndiṣiní méngi lárásé yée ní wá? Ndaá 'bi ené bi ndiṣiní ndéré kise ye do ngbanga ní wá? ⁷ Ndaá 'bi ené bi ndiṣiní kpá ye úkucáyi ledre gi do bi Ngére esé Yésu ní wá?

⁸ Togú ndìsìsè go mengi ledre kaci loru bi miéké kúru Lomo uku kídí, “Ídí óto 'bú lafúyì e káa zí bi óto 'búyì kí royì ní,” ndìsìsè née go mengi cóngó ledre. ⁹ Togú ndìsìsè lúru'dófu bi gi do 'yì lerì e, lúyúsé née go ledre, Lomo ni 'dècì ngban-gasé gi zía ndítí'dófusé do loru go.

¹⁰ Togú 'yì ndìsì mengi ledre kaci loru ga gére zía lé'bé'dófu gi do wo kíé'do ní yá, 'dèwe née go zaá loru ga gére née mbá. ¹¹ Káa zí bi Lomo uku ledre kídí, “Ndá só'do me'be 'yì wá,” zía kpá úku a kídí, “Ndá úfu 'yì wá.” Simi ledre ga gére née mbá, togú só'dosé rosé kí 'yì bi ófúsé rosé kéne wá ní wá tí lá zíyì úfu 'yì yá, Lomo ni 'dècì ngbanga royì bisinyíne gi zía lé'bé'dófu do loru 'bi Lomo go.

¹² Miódrosé kí miméngi ledre esé e mbá, idí idí káa zí 'bi 'yì ga bi owoní go kídí ngbanga bi niyì 'dècì a royé ní ni óto yée zíye ídiye kí ro doyé. ¹³ Gi zía 'yì bi lerì lafúga mengi wo wá ní, lerì utúasá mengi Lomo kadra 'dècì ngbanga wá. Gba kadra 'dècì ngbanga Lomo lurú lerì 'yì bú.

Ngungu ledre 'bi Lomo kí mengi moko a

¹⁴ Lúndumá e simi Lomo, togú 'yì uku ledre kídí née ngungu ledre 'bi Lomo go mengi moko a wá ní, bilámá a ni ore wo be? Toso ngungu ledre 'bi Lomo máa wo née ní utúasá goó yómo wo? ¹⁵ Lúrúsé aka, togú ezesé gi dongarásé ni do lerì bongó kpá kí 'bú roné kíngaya, ¹⁶ zí ngurusé úku ledre zí 'yì lerì née kídí, “Lomo idí kíyì, idí í'bí éyì miánu kí bongó zíyì.” Togú 'yì née uku lá ledre kí tarané saká 'yì lerì née wá ní, mengi née go ledre bi Lomo iliní ní? ¹⁷ Ni kpá kenée gi rosé. Togú ngíti 'yì ya née ngungu ledre 'bi Lomo go togú mengi ené bilámá ledre zí 'yì e wá, 'yì née

řanga yì ené řanga, ngungu ené aka ledre 'bi Lomo wá.

¹⁸ Togú ngíti 'yì uku ledre kídí, “Áyí 'yì bi ngungu ledre 'bi Lomo go, mááyí 'bi amá 'yì méngi bilámá ledre.”

Mááyí úku ledre zía kídí 'dódo aka ngungu ledre 'bi Lomo bi ndìsiní úku a lá kí tara 'yì ní zíma, gi ro zíma 'dódo ngungu ledre 'bi Lomo amá zíyì kí bilámá ledre bi mándìsì méngi a ní. ¹⁹ Ngungusé go kídí mbigí Lomo ni dujú kíé'do, née bilámá ledre. Ídísé ówo a kídí, bicayi lomo e ngunguní kpá kenée kídí mbigí Lomo ni dujú kíé'do. Zíye ndìsiyè éré ngiri a.

²⁰ Ówosé nziyi ledre née wá gi zí 'di? Mááyí 'dódo a zise ma'dú kídí togú 'yì ngungu lá ledre 'bi Lomo, mengi moko a wá moko ndaá simi ngungu ledre ené née wá.

²¹ Lúrúsé aka éyì bi kóo bulúnduzé Abarayáma mengi zía útúásáne gi zía komo Lomo ní. Mengi ené kóo lá éyì kíé'do wá, i'bí za cú owú 'bi ené Isáka káa do éyì 'dáná zí Lomo. ²² Ngungu ledre 'bi Lomo ené ndìsì kóo ndéré ndro kí miméngi ledre ené. Zí ngungu ledre ené útúásáne kpini kaci ledre bi mengi wo ní. ²³ Ledre née utúasá go kpini kí ledre bi miéké kúru Lomo uku kídí, “Abarayáma ngungu ledre 'bi Lomo, zía útúásáne kaci komo Lomo káa do mbigi 'yì ené,” do ndìsì ndólo wo gi zía ezegámá Lomo ní. ²⁴ Ídísé ówo a kídí 'yì ndìsì útúasá kaci komo Lomo káa do mbigi 'yì ené yì ené kaci miméngi ledre ené bi bilámáne ní ndaá 'bi ené lá gi zía bi ngungu ledre 'bi Lomo ní wá.

²⁵ Lúrúsé aka Rába bi kóo kára 'yì gámá kaci ya'dá e faa ní, utúasá kóo kaci komo Lomo gi zí bilámá miméngi ledre ené bi kóo 'di'bi mbeze 'bi Isiréle e óto yée zíne 'be káa bi niyì úfu yée, do kásalúgu yée gi do ngíti misi'di kpí ní. ²⁶ Káa zí bi

ówosé bú, 'yì bí 'dówù ndáa simi a wá ní ni yì ené goó umbuné. Kpá kenée ngungu ledre 'bi Lomo ni yì ené umbuné togú moko ndáa ní.

3

'Yì idí bándá dondenené

¹ Lúndumá e simi Lomo, ndáa 'bi ené bí ya kídí tǔ'dú se niyí idí mbá 'yì 'dódo ledre zí 'yì ga bí ngunguní ledre 'bi Kírésito go ní wá, gí zía ówosé bú kídí zée ga bí i'bízé rozé 'dódo ledre 'bi Kírésito zí lafúze ní, togú 'dodozé do bilámá misi'diné wá, Lomo ni 'dó'do zée kíngaya rómo 'bi ngíti géyì 'yì e. ² Másómú ówosé bú bilámáne kídí zée 'yìma'dí e do sogo kángá za mbá azé 'yì lúyú ledre e, do misi'di e mingúngúcuá. Togú 'yì bí taraa uku lúyú ledre wá ní, kídí née go cóngó 'yì. Utúasá go ndìsì 'bá'bá roné gí zí bisinyí ledre.

³ Ndìsìzé ódóoto ká'dá ro tara usáni e gí ro óyó komoyé kíe zíye ndéréye kídí bí ilizé ní. ⁴ Ní kpá kenée gí ro mongú kurungba. Abú tí bí ní mongúne kíngaya mongú síli bí roko'buné ndìsì ítrí a ne ndéré kíe yá, 'yì kpúrónyó a ní óyó komo mongú kurungba née lá kí owù ngo-drú cúku'dée bí ndìsìní kpúrónyó a kíe zía ndéréne do bí bí ili ní. ⁵ Ledre née ní kpá kenée gí ro dondene. Dondene ní owù éyì cúku'dée rozé tí lá ndìsì mbófo roné mimbófo. Ní éyì bí kí roko'buné kíngaya cé káa zí so pho'du bí cúku'dée ní, togú utú simi ngáká súwú yá, zía árá mongú bí ndéré kíe mindéré. ⁶ Dondene ndìsì óngbó 'yì káa zí pho'du ní. Ní bisinyí éyì kíngaya gí dongará éyì ga bí rozé ní. Ndìsì síníónzó kuru'bu 'yì nyé, zía ónzó a vuu ku pho'du. Zí dondene ma'dáa nda árá 'bi ené ku pho'du bí ilí wá ní.

⁷ 'Yì e utúasání bú 'dí'bi ríkí sí do bangá e, solú e, kí éyì trídri ga bí ndìsìní ndéré kí do simiyé bí kí ngíti géyì éyì trí ga bí simi iní ní do

úlú yée 'be, ⁸ tí lá 'yì bí ní útúásá 'dí'bingéřì dondene ní ndáa. Ní bisinyíne kíngaya simi ndìsì ené kpá bisinyí súrú éyì bí ndìsì 'dí'biógu umbu ní.

⁹ Ledre ní gí ro dondene ore kpá káa, ndìsìzé kófó irí Ngere Yésu kí 'Buzé Lomo kí dondenezé. Zíze ndìsìzé úku síní ledre gí do bí lafúze kpá kíe, káa zí éyì bí Lomo otoogu yée née simi tosoné wá ní. ¹⁰ Kémbí tarazé bí kǐé'do ba ndìsìzé í'bí mbófo eyí kí úku bisinyí ledre e mbá kíe. Owù 'bi babá e simi Lomo, ndáa miútúásáne zíze ndìsìzé méngí kéyì kenée wá. ¹¹ Bilámá iní miéwé kí bisinyí iní utúasání bú kúkúógu mbá gí simi gu 'dawú kǐé'do? ¹² Owù 'bi babá e simi Lomo, bongó utúasá go ánáógu miáná olíva, togú mbú zí kóró ánáógu miáná bongó? Kpá kenée, bisinyí 'dawú utúasá ené 'dí'biógu bilámá iní miéwé wá.

Komokenzi bí gí zí Lomo ní

¹³ Ambí niyí 'yì ówo ledre kpá 'yì komokenzi dongarase ní ye? 'Yì idí 'dódo a simi bilámá ndìsì ené kí míméngí ledre bí ndoo bí ndìsì ógu gí zí komokenzi ené ní. ¹⁴ Tí lá togú mimbé'desé eme ro lafúze e ngú kpá kí mongú 'bú éyì ndásé ndìsì síkpi fúndúze gí zía 'dága, togú mbú ásisé gí ro ledre bí cóngóne ní wá. ¹⁵ Toso komokenzi máa wo née ní ogu ené gí zí Lomo komo ere wá, ogu yì ené gí zí Satána do sogo kángá ona. ¹⁶ Gí zía togú ndìsìsé óto bisinyí mimbé'desé ro lafúze e, zise idíse 'yì 'bú éyì e yá, ndìsì esé utúasá idí bilámáne wá, komo bisinyí ledre ní ndìsì óngó dosé duú ne.

¹⁷ Tí lá komokenzi máa wo bí ndìsì ógu gí zí Lomo gí komo ere ní mizefí ledre ené, luyú ndáa simi wá, yì ené 'yì méngí bilámá ledre zí 'yì e, mimbé'dea ní zí 'yì e mbá bilámáne, ní 'yì bí ndìsì lúru bí simi ledre e cii kí, zía idíne 'yì úwú ledre e gí zí lafúne ní. Ní kpá 'yì bí lerí 'yì e ndìsì méngí wo míméngí ní, zía idíne 'yì

sáká 'yì lerì e. Ndaá 'yì lóndo 'yì e wá. ¹⁸ 'Yì ga bì ndìşiní óto 'yì e zì mindìşì 'yì e ídìne bìlámáne ní, simì odu şindì kadra niyí ídì mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní.

4

'Bú éyì ndìşì sínì dongará 'yì e

¹ Éyì bì ndìşì 'dí'biógu ófú kí okó dongarásé ní 'dì? Ndaá 'bú éyì bì dosé ní ndìşì 'dí'biógu ledre ga gére née ne wá? ² Ílisé éyì e tí lá útúásásé ndíki yée wá. Zíse ndìşìsé úfu 'yì e kpá kí óto 'bú éyì 'bì lafúse e, tí lá útúásásé esé ndíki éyì bì ílisé ní wá. Ndìşìsé kpá ófú kí ndìşì méngì okó. Ndíkisé wá gí zía ínìsé esé ìni gí roa zì Lomo wá. ³ Togú ìni ìni gí ro éyì zì Lomo má ndíki wá, yì ené gí zía sómù ledre eyì nì yì ené bisinyíne. Íli yì eyì éyì ga gére née lá gí rokinyi eyì.

⁴ Sée 'yì méngì bisinyí ledre e, ówosé esé bì kídì togú ótosé 'bú do sogo kángá ba yá ní ásé go ezeokó Lomo ní wá? 'Yì bì oto roné go káa do ezegámá do sogo kángá ba ní ní, nì goó ezeokó Lomo. ⁵ Sómùsé kídì ledre bì miéké kúrú Lomo uku kídì, Lomo kasa 'dówùne zía ógu ndìşiné simizé ní nì gbékpìne? Yì ené gí ro zíse ídize káa do mbigí 'yì ené e. ⁶ Tí lá Lomo ndìşì sáká zée ne kíngaya. Née sù ledre bì miéké kúrú Lomo uku kídì,

“Lomo ndaá kí rokinyi kí 'yì ga bì ndìşiní óto ledreyé kí royé owóowó ní wá,
tí lá zía ndìşiné sáká 'yì ga bì ndìşiní 'búó'bù royé mi'búó'bù ní.”

⁷ Gí zì keyì née ní, ídìsé í'bì rosé ngúnğu dujú ledre 'bì Lomo. Zíse óyó sogosé zì ngére 'bì bicayi lomo e geré za fí gí ro zía ótoómo kacíse. ⁸ Ídìsé ídì gbóo kí Lomo gí ro zía ídìne gbóo kíse. Sée 'yì lúyú ledre e ídìsé ótoómo kí lúyú ledre. Zíse óyóló'bó mimbé'desé ngúnğu ledre

'bì Lomo kí mimbé'desé kíe'do sée ga bì sómù ledre esé ndaá kíe'do wá ní. ⁹ Ídìsé ídì kí lerì zíse ndìşìsé ìni ìni kí mbúmbúdu. Zíse óyóló'bó kugú esé káa do ìni do óyóló'bó rokinyi esé káa do lerì. ¹⁰ Ídìsé 'búó'bù rosé zì Ngére Yésu gí ro zía óto sée zì ledresé ídìne owóowó.

¹¹ Owú 'bì babá e, ndásé ndìşì lílìkpì wá. 'Yì bì ndìşì lílìkpì ro lúnduné simì Lomo, togú mbú úku sínì ledre roa ní, ndìşì née úku sínì ledre ro lorù kpá kí 'dècì ngbanga a. Togú ndìşì 'dècì ngbanga ro lorù yá, óto royì go kí ledreyì owóowó rómo do lorù, lodú eyì née kacì lorù wá. ¹² Lomo nì dujú ne 'yì í'bì lorù kpá 'yì 'dècì ngbanga. Nì ne kí roko'bù 'bì yómo 'yì, togú úfu 'yì zíne. Sara áyì 'bì eyì náambi zíyì ndìşiyì 'dècì ngbanga ro lafúyì e ní?

Ledre gí óto ro'yì kí ledre 'yì owóowó

¹³ Úwúsé aka ledre bì mááyì úku a ba, ásé náambi zíse úku ledre kídì, “Karaba togú kílón dó azé ndéré simì gara bì 'dáa zíse ndìşizé ìri simibi kíe'do, do ndìşizé méngì moko ìri zíse ídize kí kèsì zíse kíngaya.” ¹⁴ Ndìşìsé úku ledre kenée gí zì 'dì? Ngára ówosé gbawá éyì bì nì méngì roné kílón dó ní. Ówosé káa zì bì ásé ógu ídì trìdrì ní bú? Trìdrìsé nì lá káa zì mùkú bì 'duṭu bì kuu kpá ba ní oṅó yì ené go ní. ¹⁵ Ledre bì kóo ásé útúásá úku a ní nì kídì, “Togú Ngére Lomo ngúnğu zíse yá, azé méngì éyì ba togú mbú wo bì 'dáa.” ¹⁶ Ndìşìsé nda yì esé óto rosé kí ledresé owóowó. Míméngì ledre bì 'bì sùkpì fúndú'yì kenée née nì bisinyíne. ¹⁷ Togú 'yì owo tí bìlámá ledre bì gí ro méngì a ní bú, zía ótoómo a kenée, luyú ledre go.

5

Lorù zì 'yì ga bì kí tú'dù éyì e zíye ní

1 Sée 'yì ga bi kí tǔ'dú éyì e zise ní, úwúsé aka ledre bi mááyí úku a zise ba, ídísé ini ini kí mbúmbúdí gí zí mongú bisinyí 'do'dó bi ni go ógú dosé ba. 2 Tǔ'dú éyì ga bi zise née, enyeonzóní royé go mbá, mimbúrédé e anu sinyiní bongó e kacise kpá go mbá. 3 Ngánza anu sinyi dábu kí miřiriří kėsì esé e kpá go mbá. Ngánza née ni 'dódoyéme ledre gí rosé zía ndišiné óngbó sanáse káa zí pho'du ní. Simi ledre ga gére née mbá áse ba fú lá bándáoto tǔ'dú éyì e kacise simi odu sǐndí kadra ba.

4 Lúrúsé aka, kėsì 'bi 'yì ga bi kóo ménginí moko gí roa zise simi yáká esé e zise ásisé kí í'bí a zíye ní ni go ndiši ini ini kí iřisé. Ini 'bi ngíti géyì 'yì ga bi ndišiní 'dó'dúogú éyì e gí yáká esé e ní owú ndiki mbílí Ngére Lomo bi roko'bua ofu go ní go. 5 Ndišisé do sogo kángá ona ndiši ánu láya éyì e kí mongú rokinyi. Zise ótosé gí zía káa zí kábiriķi bi otoyeme roné go bilámáne ni go nzíyiné gí ro do óngoońzó a ní. 6 Simi ledre ga gére née mbá, zise ndišisé í'bí ngbángá 'yì ga bi ngára ledre eyé ndaá kise wá ní do úfu yée lá gbékpíne abú ndaní ezeokóse e wá.

Útusimi simi 'do'dó

7 Lúndumá e simi Lomo, ídísé útusimisé zise tórosé ngbúó gí simi sǐndí kadra bi Ngére Yésu ni ndá'baogú simi a ní. Lúrúsé aka 'yì ó'do yáká, sǐkpì ené mimbé'desé 'dága wá. Ndišì sǐngó té ndumu ni fú 'dìyì éyì kí sǐndí kadra bi éyì ga gére née niyí aná zíye ngókoyé té kí ni fú tónó ánu a ní. 8 Gí rosé kpá kenée, ídísé útusimisé zise tórosé ngbúó gí zía sǐndí kadra bi Ngére Yésu ni ndá'baogú simi a ní ni go gbóo. 9 Lúndumá e simi Lomo ndásé ndiši sinyi iři lafúse e gí zí bisinyí ledre ga bi ndišiní méngi yée zise ní wá, káa bi Lomo ni 'dēcì ngbangasé. Kadra 'dēcì ngbanga 'yì e ni go gbóo.

10 Lúndumá e simi Lomo, káa do lǐlì ledre 'bi útusimi simi 'do'dó zise, ídísé lúrútoķo ledre née gí ro nébì ga kóna ndišiní 'dódo ledre 'bi Ngére Yésu zí 'yì e ní. 11 Káa zí bi ówosé bú ní, ndišizé mbófo kǐngaya 'yì ga bi ndišiní ódó mimbé'deyé zíye tóroyé ngbúó simi ledre e ní. Úwúsé ledre 'do'dó bi kóo Eyóbo útusiminé simi a ní go. Zise kpá lúrú ledre bi Ngére Lomo méngi zía kací a ní. Ngére Lomo ni 'yì lúrú lerì 'yì kpá 'yì méngi bilámá ledre zí 'yì e.

12 Wo bi mbá ní, ndásé lólóbù wá. Ndásé kpá lóbù iři éyì ga bi komo ere togú mbú kí iři éyì ga bi do sogo kángá ba togú kpá iři ngíti géyì éyì e wá. Ledre esé idí idí duú "fi," togú "fi," káa bi Lomo ni 'dēcì ngbanga rosé.

Ini 'bi 'yì ga bi ngunḡuní ledre 'bi Lomo go ní

13 'Yì ni bo dongarásé bi bisinyí ledre méngi zía ní? Idí ini ini zí Lomo. Sara 'yì ni bo simi rokinyi? Idí úku ke'bi kófó iři Lomo kíe. 14 Togú ngúrusé ni kí ndíyá yá, idí ndólo manda ga bi 'bi kanísa ní zíye óguyé ini ini doa zí Lomo do súsú sù'bù roa kí iři Ngére Yésu. 15 Togú ininí ini gí ro 'yì ndíyá kí mimbé'de 'yì kíe'do yá, ndíyá ni úkú gí roa zí Ngére Yésu yómo wo. Togú 'yì née luyú ledre, Ngére Yésu ni ótoómo ledre zía. 16 Bi goó kenée ní, ídísé úkuogú luyú ledre esé e kó'dú lafúse zí Lomo, zise ini ini zí Lomo gí rosé mikékeríja gí ro zí Lomo yómo sée. Ini 'bi mbigí 'yì 'bi Lomo zí Lomo ni kí roko'buné kǐngaya zí Lomo ndišiné méngi ledre kací a.

17 Lúrúsé aka, Ilíya kóo kpá 'yìma'dí káa zíze ní. Zía Ini ini zí Lomo cú kí mimbé'dené kídí ini ndaá é'dì wá, zí Lomo úwú ini ené, zí ini óroné kí simibi ota kí yanané. 18 Gí do kací ledre máa wo née ní, zí Ilíya ini ini kídí ini idí mu é'dì, zí Lomo kása ini gí komo ere é'dìne

do sogo kángá za mbá, zí fütú éyí e útúoguyé. ¹⁹ Máúku zise lúndumá e simi Lomo, togú ngúrusé luyú gí do misi'di 'bi Lomo go yá, ndásé lúru wo lá milúru kí komosé wá, ídísé sáká wo zise 'dí'bilúgu wo óto wo do misi'di 'bi Lomo. ²⁰ Ídísé ówo a kídí, togú sákásé 'yí luyú ledre, zía ótoómo kí luyú ledre yá, sáká née go wo zía ómoné gí simi umbu. Tú'dú luyú ledre ga bi mengi yée ní, Lomo ni lúlúoyó yée gí roa.

Mizefi wáraga bi Pétero eké ní Ledre gi ro mizefi búku bi Pétero ní

Pétero 'yìmikása eké ledre ba zì 'yì 'bì Kírésìto ga bì simi kàngá bì karaba ndìsiní ndólo a Tákì ní. Eké gi ro í'bì roko'bu kíe zíye gi zía ngíti géyì 'yì e ndìsiní go 'dó'do yée kíngaya gi zía bì ngunḡuní ledre 'bì Kírésìto ní. Uku zíye kídí 'do'doní kóo Kírésìto do sogo kàngá ona kíngaya, gi zì kényì nées 'yì ga bì ngunḡuní ledre Kírésìto go ní, niyì 'dó'dó kpá kenée. Zía ìdrì mimbé'deyé kí ledre bì kídí Lomo ni óyóló'bó 'do'dó eyé nées káa do bilámá ledre zíye simi bì karanée ni 'dí'bióto yée káa do mbigí 'yì ené e zía í'bì undru zíye ní. Odù a zía úku ledre zíye kídí idíní kpá fú idí káa do mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní.

1 Maa Pétero bì 'yìmikása 'bì Kírésìto Yésu ní.

Máéké ledre ba maa zise, sée ga bì Lomo geléogù zée go kése káa do mbigí 'yì ené e ní. Nda gi zì okó zise báyisè faa simi kàngá ga bì Pánato, Galatíya, Kapadósiya, Ásiya, nda kí Beteníya ní. ² Abú kenée ndotó, máúku zise 'Buzé Lomo geléogù yì ené kóo sée kú go 'desì, zì 'Dówù Lomo lá lùlúoyó lúyú ledre esé gi ro zise idíse káa do mbigí 'yì ené 'bì Lomo, kpá 'yì úwú kúrú Kírésìto Yésu gi zì sámaa bì kóo nde'yì lúguoyó lúyú ledre esé e ní.

'Buzé Lomo idí lúru bì kacise kíngaya gi ro zise ndìsìsè kpá fú bilámáse.

Mbófo éyì zì Lomo gi ro Kírésìto Yésu

³ Idízé í'bì mbófo éyì zì Lomo bì 'Bu Kírésìto Yésu Ngéere ezé ní. Kací bilámá mimbé'dea bì rozé ní, í'bì

mikánda trìdrì kí óto komo bì za fí ní go zise kpurú gi simi miúru Kírésìto Yésu gi simi umbu. ⁴ Lomo yemeomo éyì go zise nzíyiné komo ere do bì bì ngára éyì utúasá sínyí zía ényené do úkúne doa wá ní. ⁵ Nda gbékpíe wá, yì ené gi zía ngunḡusé ledre 'bì Lomo go ní. Nì ndìsì lúru bì kacise kí roko'buné mbá gi odù sìnđì kadra. Nda gi ore ni yómo sée káa zì bì yemeomo go nzíyiné gi ro zine méngì a ní. ⁶ Kadra nées ní mimbé'desé ni ìdrì, abú cakaba áse aka tí ndìsì 'do'dó gi zì tù'dù rìkì úzu ledre e ndotó. ⁷ Ledre 'bì Lomo bì ngunḡusé ní ni káa zì dábu bì kí ngánza roné do esì a ku pho'du zì pho'du ánuónzó ngánza nées ní ní. 'Do'dó ga gére nées óguní rosé kenée, gi ro 'dódo a kídí ledre 'bì Lomo bì ngunḡusé ní romo goó gi do dábu bì utúasá go ndìsì sínyí ní. Gi zì kényì nées ní Lomo ni mbófo sée do óto undrusé gi zía áse zía go kí ledresé owóowó simi sìnđì kadra bì Kírésìto Yésu ni ndá'baogù simi a ní. ⁸ Méngìsè bilámá ledre go, zise óto 'búa dosé 'dá'dá zise kí lúru wo cú kí komosé kí, ndaá kpá lá dudu wo nées wá, zise kpá ngunḡu ledre ené tí bì ngára lúrusé aka wo cú kí komosé kí wá ní. Ndìsìsè go kpá drú kófó irja kpá kí mbófo wo kí mongù rokinyi kíngaya. ⁹ Gi zì kényì nées, ni go ndéré í'bì trìdrì bì za fí ní zise gi zía bì ngunḡusé ledre ené go ní.

¹⁰ Nébi e tonóní kóo íci royé gi ro zíye ówoyéme ledre gi ro trìdrì nées go kú 'desì. Nées sù ledre bì kóo ukuoguní ledre sáká éyì bì Lomo yemeomo go zise ní gi roa ní. ¹¹ Iciní kóo royé kíngaya gi ro zíye ówoyéme sìnđì kadra bì ledre maa nées ni méngì roné simi a ní gi zía, 'Dówù Lomo tonó kóo go ódro gi ro ledre 'do'dó bì Kírésìto ni ógù 'dó'dó a kpá kí ledre rokinyi bì ni ógù idí gi do kací 'do'dó nées ní ní zise. ¹² Lomo uku kóo go zì nébi ga gére nées fúo kídí ledre bì 'Dówù Lomo uku zíye nées ni ógù

méngi roné gi do kací umbuyé, nda yi ené zise ndaá lolu zíye wá. Bi ba ní, 'yi ga bi ndişini 'dódo bilámá ledre 'bi Lomo ní, niyi go ndişi 'dódo ledre máa ga gére née zise simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo gi komo ere. Ledre ma'dáa ni kí ledrené owóowó, maláyika e ilini ba kpá cú ye gi ro ówoyéme ledre máa née.

Ndásé ídí 'yi lúyú ledre e wá

¹³ Káa zí bi éyi ni bo kenée ní, ídíse ódó mimbé'desé ndá, zise óto komosé kóngaya gi ro bilámá ledre bi Lomo méngi zise simi bi Kírésito Yésu ni ndá'baogú ní. ¹⁴ Káa zí bi áse go kí mikánda bilámá sómú ledre kpí ní, ndásé lolu ótoómo misi'di zí bisinyi miméngi ledre ga kóna ní ndá'baogúyé simisé wá. ¹⁵ Gi zía Lomo bi gelé sée ndaá 'yi lúyú ledre wá ní, ndásé lolu ídí 'yi lúyú ledre simi ledre ga bi áse kí ndişi méngi yée ní wá. ¹⁶ Gi zía miéké kúrú Lomo uku kídí, "Ndásé lúyú ledre wá gi zía, mánda 'bi amá 'yi lúyú ledre wá."

¹⁷ Káa zí bi ndişisé ndólo Lomo, Babá ní, ifi ené simi 'yi e wá. Ndisi 'decí ngbanga 'bi 'yi e dujú kací miméngi ledre eyé. Káa zí bi go kenée ní, tí mé bi áse aka tridri née ní, ídíse ndişi méngi dujú ledre ga bi niyi óto wo zía ídine kise kí rokinyi ní. ¹⁸ Ówosé bú bilámáne kídí, Lomo ugu ené gosé gi simi bisinyi miméngi ledre bi ówosé kací a gi zí bulúndusé ní kí éyi ga bi ndişini sinyi misinyi káa zí miřiriři kesi togú mbú dábu ní wá. ¹⁹ Ugu gosé kí sama Kírésito bi kí ledre née owóowó bi ni káa zí owú kábiriki bi ngára kémbi lúyú ledre ndaá roa wá ní. ²⁰ Lomo geléomo kóo Kírésito Yésu go kú 'desi 'dá'dá, zía kóo kí ótoogu do sogo kángá ba. Bi ba ní, kasaogu nda Yésu ma'dáa go cú do sogo kángá ona gi rosé. ²¹ Yésu ma'dáa likpi misi'di ne zise ngungu ledre 'bi Lomo bi uru Yésu ma'dáa

gi simi umbu, do óto wo kí ledrené owóowó kóngaya, bi kenée ní ni go miówoné kídí, ótoómosé rosé go mbá zí Lomo.

²² Káa zí bi ngungusé nda bilámá ledre bi 'bi Lomo ní go ní, ndásé lolu 'yi lúyú ledre e kpá wá ní, ndişisé go óto 'bú lafúse e ní, ídíse ndişi óto 'bú lafúse e za kí mimbé'desé mbá.

²³ Gi zía Lomo óto sée go zise ídíse mikándasé. Ndásé lolu káa zí kufú 'yi ga bi niyi ɔngbu miɔngbu ní wá, yi ené nda go kufú 'yi ga bi utúasá ɔngbu wá ní. Gi zía ngungusé bilámá ledre 'bi Lomo bi tridrine za fi ní go kí mimbé'desé kije'do. ²⁴ Née ledre bi miéké kúrú Lomo uku gi zía kídí,

"'Yi ma'di e niyi yi eyé lá káa zí súwú ní, lámá bi ro 'yi máa ga gére née ní, ni yi ené lá káa zí misúru kágá ní.

'Diya káa ní súwú gagá yi ené go, kpá 'diya káa ní misúru kágá reŕeoyó yi ené roné go.

²⁵ Éyi bi ndişi ndişi za fi ní yi ené dujú kúrú Ngére."

Née bilámá ledre ga bi ndişini 'dódo yée zise ní.

2

¹ Bi nda goó kenée ní, ídíse 'di'bióyó ledre ga bi ndişini óto dongará 'yi e zía sinyine kí lafúye ní gi simisé za mbá 'dá'ba. Ndásé lolu ndişi rangaóto ranga ro lafúse, togú mbú lóndo yée gi ro yi eyé e wá. ² Ówosé éyi bi minzéré owú e ndişini méngi a ní bú, ndişini ini ini gi ro umba ini. Áse cakaba zí Lomo káa zí minzéré owú e ní. Ídíse ndişi ini ini zía gi ro ledre ené, ni í'bi roko'bu simisé zise ówo wo nda za kóngaya gi ro zise ídíse kí tridri bi za fi ní. ³ Bi ba ní, ówoyémesé go bilámáne kídí, ma'dii, Ngére Yésu ni yi ené tí bilámá 'yi.

Kírésito Yésu kí migélé 'yi ené e

⁴ Ídísé ógụ zí Kírésìto Yésù. Ní kí roko'buné káa zí cóngó tutú bì 'yì ó'bó 'dìcì e asiní gị roa, tí lá Lomo géléógụ cóngó tutú ené née go zíne kí ledrené owóowó.

⁵ Bì ba ní, ásé nda go ídí zí Lomo kí ledresé owóowó káa zí bilámá tutú gị ro ó'bó éyì kíe ní. Lomo ídí ó'bótátá moko ené kíse, zíse ídísé zía káa zí 'yì 'dáná éyì ené e, zíse ndìsìsè 'dáná éyì e zía simi roko'bu 'bì 'Dówù Lomo kpá kí Kírésìto Yésù gị ro zí Lomo ma'dáa ídine kí rokinyi. ⁶ Ní miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí Lomo uku kóo kídí, "Lúrúsé aka mááyí go óto tutú amá simi mongù gara amá bì Záyono ní, nì mīgéléoguné kpá kí ledrené owóowó káa zí cóngó tutú zí 'yì ó'bó 'dìcì e ní,

'yì ga bì niyí ñgunḡu ledre a ní komokenyí utúasá ídí ro doyé e wá."

⁷ Sée ga bì ñgunḡusé ledre 'yì máa née go ní, ledrea nì zíse owóowó. Tí lá 'yì ga bì ñgunḡuní ledrea wá ní, "Tutú bì 'yì ó'bó 'dìcì e asiní gị roa ní, ogụ nda yì ené go tutú bì kí ledrené owóowó ní,"

⁸ nì kpá "Tutú bì nì óto 'yì e zíye ndìsì 'díkí roa kpá tutú bì 'yì e niyí ndìsì léseútú doa ní."

Ndìsìní 'díkí kí útú gị zía asiní kí úwú kúrú Lomo go. Gị zí kényì née ní 'do'dó nì ndíki yée.

⁹ Ásé go 'yì ga bì Lomo geléogu sée go zíne káa do 'yì 'dáná éyì e zí mongù Ngére eyé, kífú 'yì ga bì Lomo yemeomo yée duý zíne gị ro moko ené gị ro zíye ndìsìyè méngì mĩngburoko ledre ga bì Lomo ndìsì méngì yée ní zí 'yì e. ¹⁰ Ga kóo 'desì ní, Lomo gelé aka ené kóo sée káa do 'yì ené e wá, bì nda ba ní ásé nda go mbigí 'yì ené e, bì kóo ngára ledresé

nda zía zaá owóowó wá ní, bì nda ba ní ledresé nì go zía owóowó kíngaya.

¹¹ Áko owù 'bì babá e, káa zí bì azé kése 'yì ga bì ñgunḡuní ledre 'bì Kírésìto go ní, mǎngũngú romá zíse, káa zí bì ngára do sogo kǎngá ba ndaá 'bì azé za fí ní wá ní, ndásé ótoómo rosé zí 'bú sága ba ùlụ sée wá. Togù ùlụ sée go yá, karanée 'dá'dá íri, trĩdrĩsè nì ídí simi 'do'dó.

¹² Míméngì ledre esé ídí ídí bilámáne dongará 'yì ga bì iliní ledre 'bì Lomo wá ní. Abú niyí rǎranga rosé 'du'dorù yá, bilámá ledre ga bì ndìsìsè méngì yée ní, niyí fú lá ndìsì 'dódoógụ royé. Gị zí ledre née ní, 'yì ga bì kóo ndìsìní rǎranga rosé ní, zíye ndá'baóguyé í'bí mbófo éyì zí Lomo simi bì karanée Yésù nì ndá'baógụ 'dècì ngbanga 'yì e za mbá ní.

Ídísé óto úndru mĩngburoko 'yì esé e

¹³ Gị ro zí moko 'bì Kírésìto ndéréne bilámáne káa zí bì ásé 'yì ené e ní, ídísé kpá ídí bilámáse kí 'yì ga bì Lomo oto yée go mĩngburoko 'yì e simi akúma togù mbú ngére e yá ní. ¹⁴ Nda kpálá duý mĩngburoko 'yì e wá kpá yée ga bì ndìsìní méngì moko sì sǐlĩ mĩngburoko 'yì ga gére née gị ro ndìsì 'dó'do 'yì méngì bisinyí ledre e nda kpá kí yéme ledre zí 'yì máa yée ga bì míméngì ledre eyé nì bilámáne ní. ¹⁵ Bilámá míméngì ledre esé ídí 'dí'bì'dútù tara 'yì ga bì ngára ñgunḡuní ledre 'bì Lomo wá ní. Idíní gámásó'do ledre e má gị ro úkuóto yée rosé.

¹⁶ Ndásé esé sì sǐlĩ ngíti géyì 'yì e wá, ásé yì esé kí ro dosé. Bì kenée ní, ndásé lolù méngì kényì bisinyíne gị zía bì ásé kí ro dosé ní wá. Míméngì ledre esé e ídí ídí bilámáne, tí míméngì ledre 'bì 'yì ga bì 'bì moko Lomo ní. ¹⁷ 'Yì e za mbá idíní ídí zíse kí ledreyé owóowó kpá kí 'yì ga bì gére e ní. Ídísé ndìsì kí

óto 'búse dengbíse tí káa zí 'yì ga bì nḡunḡuní ledre 'bì Lomo go ní.

¹⁸ 'Yì 'bì moko e za mbá, ledre mḡngburoko 'yì eyé e idí idí zíye owóowó. Idíní í'bí royé mbá zí mḡngburoko 'yì eyé máa ga gére née. Tí lá 'yì bì nì mḡngí moko ní, togú míméngí ledre ené nì bilámáne, togú mbú bisinyíne, ledrea idí idí zí 'yì 'bì moko owóowó. ¹⁹ Togú ódósé mímbe'desé ndá simi 'do'dó bì ngíti géyì 'yì e niyí ndíṣì 'dó'do sée kíe ní méngílúgusé bisinyí ledre zíye mbá wá gí ro zí ledre 'bì Lomo ndéréne bilámáne yá, Lomo nì méngí bilámá ledre zíse. ²⁰ Bilámá a ndaní 'dó'do sée gí zí lúyú ledre bì méngíse se ní wá. Togú 'do'doní sée gí zí bilámá ledre bì ndíṣíse méngí a ní yá, Lomo nì méngí bilámá ledre zíse. ²¹ Née sí ledre bì Lomo ndolo sée gí roa ní, gí zía, kuṣu'bu Kírésito 'do'dó kóo gí rosé kpá kenée, áse karaba go 'yì méngílódú kací a kí ledre ga bì kóo ndíṣì mengí yée ní.

²² “Yésu ma'dáa luyú ené ledre kú wá.

'Yì e uwúní kóo gbawá ɾanga gí taraa.”

²³ Simi bì kóo ndíṣíní úku wo ní, ukulugu ené kóo kese zí 'yì ga bì ndíṣíní úku wo ní wá. Simi bì kóo niyí ndíṣì 'dó'do wo ní, méngílugu ené bisinyí ledre zíye kpá wá, ootomo roné lá dujú zí Lomo 'yì 'dəcì yéme nḡbanga zí 'yì e. ²⁴ Yésu ma'dáa oto kóo roné gí ro 'yìma'dí e káa do 'yì lúyú ledre, zía kóo ótoómo roné do kóo úfu wo do mḡngbúgbu kágá. Ugúoyó umbu bì kóo 'yì e niyí úyu a ye gí zí lúyú ledre eyé ní gí komoyé gí ro zíye ídíye trídriyé mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní. ²⁵ Áse kóo káa zí kábiriḡi gá bì luyúní gí do kací mḡngíye go, zíye ídíye nda lá faa ní. Bì ba ní ndá'balúgusé rosé zí mḡngíse 'yì lúyú bì kacíse kotruḡugu sée go tríe sí sílìne.

3

Kará e kí ya'dá 'bì eyé e

¹ Ledre ba nì kpá zíse, sée kará ga bì áse me'be ya'dá e ní, ídíse ndíṣì méngí keyí dujú kací kúru ya'dá 'bì esé e gí ro zíye ídíye kí rokinyi zíye nḡunḡu ledre 'bì Lomo gí zí bilámá míméngí ledre esé bì zíye ní. Ndaá bì ya kídí áse rókpó yée mirókpó ní wá, ² niyí lúyú lá bilámá míméngí ledre esé bì zíye ní, zíye nḡunḡu ledre 'bì Lomo. ³ Ndasé gága lámá migága rosé gí ro zíse émesé wá, kíngaya lará toso únzu do 'yì kí ésióto lará éyì e ro sílì 'yì kí íngióto ngíti géyì ro mbílì 'yì kpá kí ési ngíti géyì bongó ga bì kí lará tosoyé ní. ⁴ Lámá esé idí idí bilámá míméngí ledre esé kí miútusimisé simi ledre, zíse kí ídíse ndoo simi míméngí ledre. ⁵ Kará ga bì kóo 'desì ní, lámá eyé ogú kóo idí kíngaya gí zía simi bì nḡunḡuní ledre 'bì Lomo ní, zíye óto sómú ledre eyé za mbá ro ya'dá 'bì eyé e do ndíṣiyé méngí keyí dujú kací kúru ya'dá 'bì eyé maáge. ⁶ Sára me'be Abarayáma nì kóo kenée ndíṣì úwú kúru Abarayáma kíngaya, zía ndíṣíné méngí dujú ledre bì o'do 'bì ené uku go zía ní. Káa zí bì áyí kára ní, idí ówo a kídí née nì go nyí Sára. Togú ndíṣì méngí yì eyí dujú bilámá ledre yá, nḡiri méngí ené yí wá.

⁷ Sée ya'dá ga bì nḡunḡusé ledre 'bì Lomo go ní, ídíse ndíṣì kí mímbe'desé bilámáne kí misómú ledre esé kíe'do. Ídíse ótoyéme ledre e zíye bilámáne gí zía, roko'buyé ndaá káa zí 'bì esé 'bì ya'dá e wá. Nda kpá lá dujú wo née wá, Lomo nì í'bí trídri zíse keye za mbá cee kíe'do. Ídíse ndíṣì méngí keyí kenée gí ro togú áse go ini ini zí Lomo yá, zía ídíne kí rokinyi gí ro méngí keyí kací a zíse.

'Do'dó gí ro moko 'bì Lomo

8 Míméngì ledre esé kí misómù ledre esé idí idí mbá kí'èdo, zise idíse dùú lúndu e do idíse bilámáse kpá kí ndìsì 'búó'bù rosé mi'búó'bù zì lafúse e. 9 Ndásé méngìlúgu bisinyí ledre zì 'yì e káa do kulú bisinyí ledre bi 'yì e méngìní sée kíe ní wá, kulú ledre esé do bi kací bisinyí a idí idí bilámá ledre, gí zía ledre bi Lomo yeme gí ro méngì a zise káa zì bi ndoloogu sée go zíne ní, ni yì ené bilámá ledre. 10 Káa zì bi miéké kúrú Lomo uku ní,

“Togú ilisé gí ro zì mindìsìsè idíne bilámáne káa zì bi ásé aka trìdrì do sogo kàngá ba ní ní, ndásé ndìsì kí tarasinyí kpá kí ndìsì ráranga wá.

11 Ndásé méngì bisinyí ledre wá, odu míméngì ledre esé idí idí dùú bilámá ledre, zise méngì kéyì za kí roko'busé mbá gí ro zì mindìsìsè kí lafúse idíne bilámáne.

12 Gí zía, Ngére ndìsì yì ené óto komoné dùú ro 'yì ga bi ndìsìní méngì dùú ledre ga bi mimbé'de Lomo ma'dáa ilí ní, zía ndìsìné úwú kpá dùú ini eyé.

'Yì máa yé ga bi ngára ilíní ndìsì méngì bilámá ledre wá ní, Lomo ndaá lengbe kí rokinyi kíye wá, zía ndìsìné 'dí'bióyó sómù ledre ené gí royé 'dá'ba.”

13 Togú míméngì ledre esé ni yì ené bilámáne ní, ambí ni ógu óto sílìne rosé kí bisinyí ledre ní ne?

14 'Yì máa yé ga bi ndìsìní 'dí'biógu 'do'dó rosé gí zía bi ndìsìsè méngì bilámá ledre ní. “Ndásé éré ngìrì gí zì ledre eyé née wá, née gbékpì ledre.” Lomo ni óto sée zì bi émené rosé. 15 Simì mindìsì esé, idíse ótoómo sómù ledre esé za mbá zì Kírésìto káa zì bi ni Ngére esé ní. Zise kpá idíse nzíyisè gí ro úkulúgu ledre zì 'yì ga bi togú ndu'yúní sée kídí ngúngusé ledre Yésu gí ro 'díya ní. 16 Ídísè idí ndoo simì ledre bi ásé

úkulúgu a zì 'yì bi ogu ndú'yú sée ní káa bi ásé úkuógu ngíti géyì ledre ga bi zíye idíye zise káa do lúyú ledre ní ke. Nda simì bi ngára lúyúsé esé ledre mbá wá ní, 'yì ga kóo ndìsìní úku sée kpá kí ráranga rosé gí zía bi ngúngusé ledre Kírésìto go ní, zì dokuwu méngì yéé kíngaya.

17 Ni miútuásáne togú 'do'doní yì gí zía bi méngì bilámá ledre ní, gí zì wo bi niyí 'dó'do yì gí zía bi méngì bisinyí ledre ní. 18 Toso a ni káa zì bi Kírésìto méngì ní, tí bi ngára ndaá 'bi ené 'yì lúyú ledre wá ní, zía úyuné simì lúyú ledre 'bi 'yìma'dí e gí ro likpí misi'di bilámá míméngì ledre dongaráze kí 'Buzé Lomo. Simì bi kóo ayíní úfu wo ní, zía óto roné káa do 'yìma'dí do úfu wo. Nda simì bi Lomo uru wo gí simì umbu ní, zía nda idíne trìdrìné kí roko'bù 'bi 'Dówú Lomo 'yì úfu ándá wo ndaá lolu wá. 19 Simì roko'bù 'bi 'Dówú Lomo, zì Yésu ma'dáa kóo ndéréne 'dódo ledre zì ngíti géyì 'yì ga bi kóo ngúguní ledre 'bi Lomo wá uyuní go 'desì ndìsìní nda lá sòngó ngbanga ní. 20 Née 'yì ga bi kóo ilíní úwú kúrú Lomo wá simì bi kóo Lomo ma'dáa odro zíye simì sìnđí kadra 'bi Nówa geré zì Nówa kóo 'bi ené tónóne yéme kurúngba ní. Gí zì kéyì née ní, odu 'yì ga bi kóo omoní ní kpá lá dùú Nówa ma'dáa kí 'yì 'bi 'be 'bi ené e mbá niyí dùú 'yì e ìnyì doa ota. 21 Née mi'dódo ledre gí ro babatiza bi 'dí'bisé, bi zise ómosé gí zía ba. Ndaá 'bi ené milúguoyó ìndrì gí ro'yì wá, yì ené mbigí ledre bi úkusé zì Lomo gí yana mimbé'desé ní. Ómosé gí zía bi Kírésìto Yésu urú gí simì umbu go ní. 22 Yésu ma'dáa nda'balugu kóo roné go kómo ere, ni go mindìsìné cigí Lomo do sílì 'bi anú, káa do Ngére do maláyika e kpá kí ngíti géyì lomo ga bi kí roko'buyé ní.

4

Miméngi ledre ga bi Lomo ili yée ní

¹ Káa zí bi kóo Yésu otoomo roné zí 'yíma'dí e 'dó'do nées ní, ídísé óto mimbé'desé zíse méngi kéyi kpá kenée, gi zía, 'yi bi i'bí roné go gi ro zí kuru'buné 'dó'done kenée ní, 'yi nées ndaá 'bi ené lolu 'yi lúyú ledre wá. ² Tónóne cakaba ndéréne 'dá'dá, miméngi ledre esé idí idí dujú ledre ga bi Lomo ili yée ní, ndaá ledre ga bi rosé ili yée ní wá. ³ Ndísísé kóo go kí tú'dú simibi e lá dujú ndísi méngi éyi ga bi 'yi ga bi ngára iliní ledre 'bi Lomo wá ndísiní méngi yée ní, máuku zíse ndásé lolu méngi ánda ledre ga bi kóo ndísísé méngi yée 'desí, ledre 'bi só'do ro 'yi kí 'yi bi ófúsé rosé kéne wá ní wá, kí ngíti géyi ledre ga bi 'bi dokuwu, kí éwé le 'yi do bisinyí misi'diné, kpá kí ini ini zí lomo ga bi 'yíma'dí e yemení ye ní, ledre ga gére nées mbá, ndásé lolu méngi ánda yée wá. ⁴ Káa zí bi ngára ndísi kótrusé lolu rosé kí 'yi ga bi niyí aka fú lá méngi bisinyí ledre káa zí ga gére nées wá ní, mimbé'deyé ndísi nda ésí rosé go miésí, zíye ndísiyé úku síní ledre zíse. ⁵ Abú menginí kenée ndotó, Lomo bi 'yi 'déci ngbanga 'yi ga bi niyí tridri kí yée ga bi uyuní go ní, ni karanée 'déci ngbanga 'yi ga bi ndísiní úku tarasinyí zíse nées bisinyíne. ⁶ Nées sí ledre bi Yésu nderé kóo kpá 'dódo bilámá ledre zí 'yi ga bi kóo uyuní go ní. Abú kuru'bu royé uyu go miúyu ndotó, ukuní ledre 'bi Lomo zíye gi ro zí lomo royé ídine káa zí bi Lomo ili ní.

⁷ Ndásé ndísi lígi rosé wá, ídísé ndísi ini ini zí Lomo kóngaya, gi zía, sindí kadra bi zí Yésu óguné 'déci ngbanga bisinyí ledre ga bi do sogo kangá ba simi a ní ni goó gbóo. ⁸ Ídísé óto 'bú lafúse dosé kóngaya, gi zía, 'yi bi 'búa ni doyi ní, abú mengi kóo bisinyí ledre zíyi yá, áyi ótoómo ledre nées gi ro zí ndísi esé kí 'yi máa nées ídine bilámáne.

⁹ Mindísísé 'be 'bi esé, komosé idí idí zí 'yi e fúo. ¹⁰ Lomo i'bí misi'di ledre e zíse go mbá mingúngúcuá, 'yi idí ówo kací méngi kéyi kací misi'di ledre bi Lomo i'bí zía ní do bilámá misi'diné. ¹¹ 'Yi máa wo bi moko ené ni 'bi ené 'bi úku kúru Lomo zí 'yi e ní, idí úku a zía ídine tí mbigí kúru Lomo. 'Yi máa wo bi moko ené ni 'bi ené 'bi sáká 'yi e ní, idí ndísi sáká 'yi e za kí mbigí roko'bu bi Lomo i'bí zía ní. Gi ro zí 'yi e ndísiyé mbófo Lomo kuru'gi simi Kírésito Yésu bi ni kí roko'bu ledre e zíne za mbá ní. Zí mbófo éyi máa nées ndísi ídine kenée za fi odu a ndaá. Idí kenée.

'Dó'dó gi zía bi ngungu ledre Kírésito ní

¹² Bilámá ezelámáma e, 'do'dó ga bi áse ndísi 'dó'dó yée za mbá nées ní, ndásé ónzóló'bó komosé gi zíye káa zí éyi bi niyí ngíti mikánda ledre kpí ndísiní méngi royé ye zíse ní wá. ¹³ Abú 'dó'dosé káa zí bi kóo Kírésito 'do'dó ní yá, áse ógu idí kí rokinyi simi bi karanée Yésu ma'dáa ni ndá'baógu kí mongú roko'buné ní. ¹⁴ Ídísé idí kí rokinyi togú 'yi e ndísiní úku sée gi zía bi ngungusé ledre Kírésito ní yá, roko'bu 'bi 'Dówú Lomo ni ndísi sáká sée. ¹⁵ Togú 'do'dó ogu ro ngíti 'yi gi dongarásé yá, ndaá idí gi zía ya kídí 'yi máa nées ufu 'yi, togú mbú 'yi ugu, togú mbú 'yi bi ndísi ésí tarané simi ledre 'bi 'yi e ní wá. ¹⁶ Togú 'do'doní sée gi zía bi áse 'yi ga bi 'bi Kírésito ní yá, dokuwu ndaá méngi sée gi zí ledre nées wá, ídísé i'bí mbófo éyi zí Lomo gi zía, ndísisé nées go 'dódo Yésu zí 'yi ga bi ngára owoní aka wo wá ní. ¹⁷ Ídísé ówo a kídí kadra 'déci ngbanga ni go gbóo, Lomo ni 'déciútú ngbanga 'yi ené e 'dá'dá. Azé idí ze 'yi ga bi Lomo ni 'déciútú ngbanga eyé 'dá'dá ní. Ngbanga ni 'dí'bi 'yi ga bi ngunguní bilámá ledre ené wá ní bisinyíne. ¹⁸ Ni simi miéké kúru Lomo kídí,

“Togú bi ni miórune zí 'yi ga bi ngununí ledre 'bi Lomo go zíye ndíki tridri 'diya ní, sara 'yi ga bi ngára ngununí ledre 'bi Lomo wá ní 'bi eyé 'do'dó ni nda ídí 'bi ené cù káa be 'di?”

¹⁹ 'Yi máa yée ga bi 'do'dóni gi zía Lomo yeme kú ne zíye kenée ní, idíní otoómo royé za mbá zí Lomo, zíye ndísiyé méngítátá bilámá ledre nda 'dá'dá za kíngaya.

5

Loru zí manda ga bi 'bi kanisa ni

¹ Máa Pétero, málúru kóo komo kadra go 'desí, ba gi yáa kúrúma zise, sée mingburoko 'yi ga bi 'bi kanisa ní. Ídísé ówo a kídí mááyí kpá ngúru manda 'dá'dá 'bi 'yi ga bi 'bi Kírésito ní. Málúru kóo 'do'dó bi ndísiní 'dó'do Yésu kúe ní cù kí komomá. Simi bi karanée Yésu ma'dáa ni ndá'baogú kí mongú roko'buné zí 'yi e lúru a mbá ní, mááyí ídí ngúru 'yi bi ni ídí simi rokinyi máa née ní ní. ² Káa zí Lomo geléogú sée go káa do 'yi lúru bi kací kábiri'kí ené e ní, ídísé lúru bi kacíye za kí roko'buse mbá kí 'búne káa zí bi Lomo ili zise méngi moko máa née ní ní. Ídísé méngi moko máa née kí 'búne gi yana mimbé'desé, ndaá lá gi zía bi ílisé do í'bí éyí zise ní wá. ³ 'Yi ga bi ndísisé lúru bi kacíye ní, ídísé lúru bi kacíye tí fú bilámáne káa zí mingí kábiri'kí bi ndísi lúru bi kací kábiri'kí ené e kí 'búne ní. ⁴ Simi bi Ngére Yésu 'yi 'bá'bá 'yi e ni ógú ní, ni ídí kí rokinyi, zía í'bí mongú bilámá éyí zise, éyí bi ngára utúasá síníyí kú wá ní.

⁵ Sée ga bi ásé aka 'bi esé owúphirangá e ní, ídísé oto komosé ro 'yi ga bi niyí manda 'dá'dá zise ní. Ídísé ndísi méngi ledre e zí 'yi e za mbá kí bilámá mimbé'desé, gi ro zí Lomo ídine kí rokinyi, gi zía,

“Lomo ndaá kí rokinyi kí 'yi ga bi ndísiní oto ledreyé kí royé owóowó ní wá, tí lá zía ndísiné sáká 'yi ga bi ndísiní 'búó'bú royé mi'búó'bú ní.”

⁶ Ídísé 'bó'bú rosé zise ídise zí Lomo ndoo simi roko'bú ené, ni síkpi sée ne kí roko'bú ené zise ídise kí ledresé owóowó. ⁷ Lomo ni bilámá 'yi lúru bi kací 'yi e, ídísé otoómo rosé kí ledre esé e za mbá zía, ni sáká sée gi simiyé.

⁸ Komosé ídí ídí rosé kací kadra za mbá gi zí ngére 'bi bicayi lomo e bi ezeokó 'yi ga bi 'bi Lomo ní. Gi zía kací kadra mbá wo ngére 'bi bicayi lomo e, ndísi gámásó'do misi'di gi ro zine lóndo 'yi ga bi 'bi Lomo ní gi ro zíye lúyú ledre. ⁹ Ndásé otoómo rosé zí Satána ma'dáa lóndo sée wá. Ídísé ndísi ngunú rosé zí Lomo kíngaya. Ídísé ówo a kídí lafúse ga bi do ngíti géyí bi e ní, 'do'dó ndísi ndíki yée kpá kenée, zíye ndísiyé útusimiyé kíngaya.

¹⁰ Mbigí Lomo bi 'yi méngi bilámá ledre zí 'yi e, bi geléogú sée káa do 'yi ené e ní, oto sée go zise ídise kí Kírésito Yésu za fí. Abú 'dó'dósé kenée ndotó, 'do'dó née méngi éyí wá. Lomo ni 'dí'bióyó a, zía oto sée zí ledre ené ídine nda kí roko'buné simisé kíngaya, zise ndísi tórosé ngbúó. ¹¹ Lomo ídí ídí kí roko'buné do sogo kángá za fí. Ídí kenée.

Odu kúrúma zise

¹² Ledre bi máéké ba Siliváno ngúru lúnduzé bi ngunu ledre 'bi Kírésito go ní saká máa kúe ne. Kídí Lomo ni 'yi méngi bilámá ledre zí 'yi e. Ídísé fú ngunu a zise lányáse roa. ¹³ Lafúse 'yi 'bi Kírésito ga bi simi kanisa 'bi Babelóniya yáa ní, kpá kí Máríko bi má'dódo ledre 'bi Lomo zía, zía nda ídine go káa zí mbigí owú 'bi amá ní, i'bíní mandá zise za mbá. ¹⁴ Sée ga bi za mbá ngunusé ledre 'bi Kírésito go ní,

Lomo idí lúru bi kacise zise ndişise
bilámase. Ídise ndişî bilámase kí
lafúse kí mimbé'desé za mbá kîé'do.

Gbre wáraga bi Pétero eké ní Ledre gi ro gbre búku bi Pétero ní

Pétero eké ledre ba zí ngíti géyì 'yì ga bi 'bì Kírésìto ní gi zía ówo go kídí niyí go ógù úfu nées 'díya. Ili úku zí 'yì ga bi 'bì Kírésìto ní idíní kpá fú ndìsì méngì ledre ga bi ni óto Lomo zía idíne kí rokinyi ní. Uku zíye kídí ledre ga bi yée kí ngíti géyì 'yì e yée owoyemení gi zí Kírésìto zíye 'dódo a zíye ní, ndaní ótoómo a wá. Zía énzì komoyé kídí idíní bándá royé gi zía ngíti géyì 'yì ranga olúní go simi kanisa káa bi niyí londo yée ke. 'Yì ranga ga gére nées ndìsiní lóndo 'yì e zíye ndìsiyé méngì bisinyí ledre, kpá káa bi niyí óto komoyé gi ro ledre mindá'baógu Kírésìto karanée ke. Pétero ya zíye ní, ma'díi Kírésìto ni ndá'baógu zí Lomo sínyíonzó kurú do sogo kánga ba zía nda ótoógu mikánda a bi lúyú ledre ndaá lolu simi a wá ní.

Pétero i'bí mandá zí 'yì ga bi 'bì Kírésìto ní

¹ Maa Simúna Pétero, bi owúkúlú kpá 'yimikása 'bì Kírésìto Yésu ní.

Máéké ledre ba máa zise, see ga bi ngúnḡusé bilámá ledre 'bì Ngére Yésu go kpá cé káa zí bi ngúnḡuzé ní. Yésu ma'dáa ni kpá mbigí Lomo bi ndìsìzé ini ini zía ní, kpá 'Yì yómo 'yì e. Oyólo'bó zée ne, bi karaba zise ngúnḡu ledre ené ní. Mengì ledre nées kenée, gi zía bi ni yì ené kú 'yì méngì bilámá ledre zí 'yì e ní.

² Lomo ma'dáa idí méngì bilámá ledre zise. Idí óto mimbé'desé zía idíne teé teké káa zí bi ngúnḡusé ledre ené go, zise go kpá ngúnḡu ledre Ngére Yésu káa do 'yì yómo see ní.

Misi'di bi 'yì 'bì Kírésìto niyí ndìsì doa ní

³ Gi zía bi owoyemezé Lomo go bilámáne ní, éyì ga bi za mbá ilizé yée gi ro zise idíze mbigí 'yì ga bi 'bì Lomo, kpá gi ro zise idíze trìdrìzé za fí ní, i'bí yée go mbá zise. ⁴ Mengì ledre nées kenée, gi ro zise ótoómo méngì bisinyí ledre ga bi 'bì 'yì ga bi iliní ledre 'bì Lomo wá ní 'dá'ba, zise idíse mbigí 'yì ga bi 'bì Lomo ní.

⁵ Káa zí bi ngúnḡusé ledre Yésu go ní, odu ledre ma'dáa nda idí lá duú wo nées wá, idíse kpá í'bí rosé ndìsì méngì bilámá ledre e zí 'yì e mbá.

⁶ Káa zí bi áse go 'yì komokenzì e ówosé nda ledre go bú ní, idíse kpá ndìsì kí 'bá'ba rosé kí útusimisé, gi ro zise ndìsìsé méngì duú ledre ga bi Lomo ni ndìsì idí gi royé kí rokinyi ní. ⁷ Kí'dí bi áse go ndìsì méngì éyì ga bi zí Lomo ndìsì idíne gi royé kí rokinyi ní, idíse kpá ndìsì óto 'bú 'yì e za mbá mióto káa zí bi ótosé 'bú 'yì 'bì 'be 'bì esé e ní.

⁸ Ga gére nées miméngì ledre ga bi máili zise idíse kée ní. Máuku zise ma'díi, togú méngìsé ledre ga gére nées tí fú kenée ndéré kée 'dá'dá, ledre 'bì Kírésìto Yésu Ngére ezé bi ngúnḡusé ní, ni ndíkiógu tú'dú bilámá ledre e. ⁹ 'Yì máa yée ga bi iliní méngì ledre ga bi Lomo ili yée ní wá ní, niyí yì eyé go cé káa zí 'yì ga bi komoyé ndaá ní. Mongú bilámá ledre bi Lomo méngì zíye, bi zía lúguoyó lúyú ledre eyé ní, lìgì yì ené yée go.

¹⁰ Káa zí bi goó kenée ní, owú 'bì Babá e simi Lomo, miméngì ledre esé e idíní nda idí mbá bilámáye kíngaya, gi ro zí 'yì e ówo a mbá kídí, ma'díi, Lomo gelé see go tí ne gi ro zise idíse káa do mbigí 'yì ené e.

¹¹ Gi do kací ledre ga gére nées mbá, kí'dí bi sındí kadra utúasá go ní, Lomo ni 'dí'bi see kí mongú rokinyi zía óto see do bi bi Kírésìto Yésu Ngére ezé 'Yì yómo 'yì e ni idí doa káa do ngére za fí ní, gi ro zise idíse sí sílía trìdrìsé za fí.

Úkuógu ini ledre gi simi miéké kúrú Lomo

¹² Abú ówosé tí ledre ga gére née go kenée, ndìsìsé go tí lánýá ro ledre 'bi Yésu bi ndìsìní 'dódo yée zíse ní yá, ndaá 'bi ené lúyú ledre wá, utúasá miútúásá zíma kpá fú ndìsímá úku ándá yée zíse. ¹³ Tí káa zí bi mááyí aka kí komomá ní, utúasá miútúásá zíma ndìsímá úku ándá ledre ga gére née zíse. ¹⁴ Máúku ledre née kenée, gi zía máówo bú, simibi ndaá lolu domá kpá fú tú'dú 'dá'dá wá, káa zí bi Kírésito Yésu Ngére ezé 'dodo go zíma kenée ní.

¹⁵ Gi zí keyí née ní, zíma ndìsímá 'dódo ledre ga gére née zíse kenée za kí roko'bumá mbá, abú karanée gi do kací umbumá yá, ledre ga gére née, lanyání go simi dosé.

Roko'bu 'bi Kírésito

¹⁶ Simi bi kóo ukuzé ledre zíse kídí, Kírésito Yésu Ngére ezé ni karanée ndá'baógu kí mongú roko'buné ní, ukuzé ezé kóo née lá gbékpí ledre bi uwúzé lá kí mbílize gi tara ngíti 'yi ní wá, ukuzé mbigí ledre, gi zía lurúzé Yésu ma'dáa go cú kí komozé, roko'bua ofu tí go ma'díi. ¹⁷ Owozé ledre née, gi zía simi bi kóo 'Buzé Lomo 'dodo roné zíse do mongú landa ní azé kóo kí Yésu maáge. Zí Lomo ma'dáa kóo ndìsíné óto úndrua, zí Lomo ma'dáa úku ledre kídí, "Ba Owú 'bi amá, 'bua ofu domá go ní, Mááyí kí rokinyi gi zía." ¹⁸ Ndaá bi ené lá dujú bi lurúzé wo kí komozé ní wá, simi bi odro zíse gi komo ere gi ro Yésu ní, zíse kóo úwú kúrú a kpá za cú kí mbílize.

¹⁹ Gi zí ledre ga gére née ní, ledre ga kóo nébi e ukuní gi ro Yésu ma'dáa, do ékéómo yée bi ní, niyí yi eyé zaá mbigí ledre. Ledre ga gére née utúasání go kpini kí ledre ga bi ndìsizé 'dódo yée zíse ba. ²⁰ Simi ledre ga gére née mbá, idísé ówo a bilámáne kídí, ledre ga bi kóo mbá

nébi e ukuní yée do ékéómo yée bi ní, ndaá 'bi ené lá ódro gi tarayé wá, yi ené ledre bi gi zí Lomo ní. ²¹ 'Dówú Lomo ndìsi úkuí'bí ledre ga gére née tarayé ne, zíye ndìsiyé lá úkutátá nzíyi a zí 'yi e.

2

'Yi 'dódo ledre ga bi 'yi ranga e ní

¹ Idísé ówo a bilámáne kídí, nébi 'yi ranga e niyí kóo bo dongará 'yi e 'desi, cé káa zí 'yi 'dódo ledre ga bi 'yi ranga e niyí ógu idí dongarase ní. Niyí lólo ndoo ndìsi 'dódo bisinyi ledre zí 'yi e do ásiyé gi ro Lomo bi otoogu yée ní. Gi zí keyí née ní, ledre née ni 'dí'biógu umbu komoyé.

² Tú'dú 'yi ga bi 'bi Kírésito ní, niyí karanée ndìsi lódú kací 'yi ranga ga gére née, niyí óto lafúye zíye ndìsiyé úku sinyi ledre gi do bi ma'díi ledre 'bi Lomo bi ndìsíní 'dódo a zí 'yi e ní. ³ 'Yi ranga ga gére née, niyí kpá 'yi mimbé'de e. Niyí ndìsi lóndo sée gi ro zíse ndìsìsé í'bi tú'dú éyi e zíye. Ledre bi kóo Lomo uku kídí, née ni 'dó'do yée ní, ledre née ni fú bo. Ma'díi, Lomo ni 'dó'do yée.

⁴ Ówosé go bilámáne kídí, simi bi kóo ngíti géyi maláyika e luyúni ledre ní, Lomo lurúomo ené kóo yée lá kí komoné wá, 'di'bi kóo yée ónzó yée simi bi 'bi 'do'dó. Niyí aka idí fú simi 'do'dó máa née kenée iri gi simi odu sındi kadra 'bi 'déci ngbanga. ⁵ Cé káa zí bi kóo mengi roné simi sındi kadra 'bi Nówa ní. Lomo lurúomo ené kóo 'yi ga bi asini kí úwú ledre ené ní wá. Zía ufuonzó yée kí mongú iní kóo ucu ní. Zía kóo yómo dujú Nówa kí 'yi 'bi 'be 'bi ené e inyi doa gbre, gi zía Nówa ma'dáa ndìsi kóo úku mbigí ledre zí 'yi e.

⁶ Lomo ongbóonzó kóo mingburoko gara ga bi Sodóma kí Gomóra zí mbuluyé idiákáne lá dujú ne gi ro

'dódo a kídí née ledre bi ni méngi roné zí 'yì ga bi niyí ási kí úwú ledre 'bi Lomo ní. ⁷ Zí Lomo yómo lá Lóto e kí 'yì 'bi 'be 'bi ené e, gí zía Lóto ma'dáa ni yì ené mbigí 'yì 'bi Lomo. Zí bi kóo ndìsì sínyíne roa kíngaya kí ndìsì lúru bisinyí miméngi ledre 'bi 'yì e bi ofu nda go ní. ⁸ Lóto ma'dáa ndìsì kóo dongará bisinyí 'yì ga gére ní. Kací kadra mbá, zí bi ndìsì sínyí roa kí lúru bisinyí miméngi ledre 'bi 'yì ga gére ní, zí mbílía kpá ndìsì íwíne miíwí kí úwú bisinyí ódro bi gí tarayé. ⁹ Togú kenée yá Ngére Lomo owo ofu kací yómo 'yì ené e go simi bi ledre ni ndìsì úzu yée ní, zía ndìsìné 'dó'do 'yì máa yée ga bi asiní kí úwú ledre ené ní simi bi niyí ndìsì sòngó sındí kadra ngbanga ní. ¹⁰ Simi ledre ga gére née mbá, Lomo ni karanée 'dó'do 'yì ga bi ndìsìné méngi ledre cayi ga bi kuru'bu royé ili ní, née 'yì ga bi iliní zí Lomo ídine káa do Ngére eyé wá ní.

'Yì ranga ga bi mándìsì úku ledreyé zise née, ngiri méngi ené yée kí méngi bisinyí ledre bi togú iliní go méngi a ní wá. Bi ndìsì éme ené royé miéme kí méngi bisinyí ledre. Iliní gbawá óto úndru maláyika e. ¹¹ Lúrúsé aka, maláyika e, kí mbágá roko'buyé ga gére née mbá, romoní tí do 'yì ranga ga gére née, simi bi ndìsìné úku ledre bisinyí ledre 'bi 'yì ranga ga gére née zí Ngére Yésu ní, ukuní eyé kóo 'yì ranga máa ga gére née miúku kí kese wá. ¹² 'Yì ranga ga gére née ndìsìné úku sínyí ledre gí do bi ledre bi ngára owoyemení wá ní. Niyí yì eyé káa zí bangá rará ga bi ndikiní yée lá gí ro ndìsì 'dí'bi lafúye bangá e kí ndìsì úfu yée ní. Kí rará née mbá ndìsìné kpá úyu.

¹³ Lomo ni karanée 'dó'do 'yì ranga ga gére née bisinyíne, gí zía ndìsìné óto 'yì e zíye ndìsì 'dó'dóye. Ambá ledre eyé lá anu, zíye ndìsìyé kí méngi ledre cayi e 'duo faa do

ndéré kie mindéré. ¹⁴ 'Yì ranga ga gére née, otoní yì eyé komoyé lá duú ro só'do royé kí 'yì ga bi ofuní royé kéye wá ní, ko'dóní eyé kpá kí méngi bisinyí ledre wá. Zíye ndìsìyé óto 'yì máa yée ga bi cíyí ledre 'bi Lomo ndaá aka simiyé wá ní, ndìsìyé lúyú ledre. Owoní kací méngi bisinyí ledre go kíngaya zíye ídíye kpá 'yì mongú mimbé'de e. ¹⁵ Asiní kí méngi bilámá ledre go do útú eyé nda go ndìsì méngi bisinyí ledre cé káa zí ledre ga bi kóo Baláma wotí Bowéra ndìsì méngi yée, 'bi óto 'bú késí kí ndìsì 'dí'bi késí gí zí 'yì e do bisinyí misí'di ní. ¹⁶ Tí lá zí dongí máda Baláma gí ro bisinyí ledre ga bi kóo ndìsì méngi yée ní, simi bi odro zía káa zí 'yìma'dí odrone gí ro zía ótoómo kí méngi bisinyí ledre bi utúasá zí nébi méngi a wá ní.

¹⁷ 'Yì ranga ga gére née niyí yì eyé káa zí gu 'dawú bi iní ndaá simi a wá kpá káa zí mongú iní bi ulú zí síli ímbíókpó a ní. Mongú gu bi kí mituluru siminé mbiri ní ni goó miyémeómoné nzíyiné gí royé. ¹⁸ Ndìsìné úku ledre e kí roko'buyé ledre máa ga gére née yì ené mbá ledre cayi. Zíye ndìsìyé úku ledre gí ro ledre ga bi royé ili ní káa zí cóngó ledre ní ábuwá ndaní eyé cóngó ledre e wá. Ndìsìné née lóndo komo 'yì ga bi otononí aka lúyú ledre lá mikándané ní drú 'dá'ba, gí ro zíye ndá'bayé lúyú ledre. ¹⁹ Ndìsìné úku ledre ídí kí ro do'yì zí 'yì e, ábuwá niyí yì eyé owúkúlú 'bi lúyú ledre, gí zía lúyú ledre ni go mینگیye. ²⁰ Togú olúoguní kóo gí simi méngi bisinyí ledre e 'bi sága ba go gí zía bi ngununi ledre Kírésito Yésu Ngére ezé bi ni 'Yì yómo 'yì e ní, zíye ndá'bayé drú 'dá'ba ndìsì lúyú ledre, 'do'dó bi ni ídí royé simi odu sındí kadra ní ni nda rórómó. ²¹ Ni kóo ídí bilámáne ndaní ówo ledre gí ro ídí káa do mbigí 'yì 'bi Lomo wá gí zí wo bi owoní nda go zíye ndá'bayé óyó sogoyé zí bilámá ledre

ga bi kóo ndiṣiní 'dódo a zíye ní. ²² Ledre ga gére née, utúasání go kí muruwayi ga bi gbre bi kídí, “Iṣi nda'ba ánulúgu si'dí ne.” Kpá kí wo bi kídí, “Mukúrú nda'ba ló'dó roné simi monyó gi do kací ndúgú” ní.

3

Yésu ni ndá'baógu ma'díi

¹ Owú 'bi Babá e, ba goó gbre ledre bi máéké zise ní. Máéké yé gbengará gi ro sáká sée zí sómú ledre esé ídine kpá fú bilámáne. ² Máíli zise ndiṣisé fú sómúndíki kúrú Lomo bi kóo nébi e ukuní yé 'desí ní, kpá kí ledre 'bi Ngére Yésu 'Yi yómo zée bi kóo 'yimikása ené e 'dodoní yé zise ní.

³ Mizefi ledre bi ili zise ówoyéme a ní ni, simi odu sındi kadra 'yi e niyi ógu zíye ndiṣiyé fólo sée kí kúgú sée kací bisinyi ledre eyé ga bi royé ili ní. ⁴ Niyi úku ledre kídí, “Óo, Yésu mocú kóo ledre kídí née ni ndá'baógu ní, ni kí ndá'baógu goó 'dáa? 'Buzé e uyuonzóni royé go mbá simi ledre née, ledre niyi yi eyé fú lá do biyé káa zí ga kóo 'desí ní.”

⁵ Tí lá zíye sómúligi ledre bi kídí Lomo i'bi kóo lá lorú zí ere ídine zía ótoógu do sogo kánga gi simi iní kí iní ní 'du'dorú. ⁶ Kpá akpa kí iní née ní zí Lomo úfuónzó éyi tridri ga bi do sogo kánga ní mbá. ⁷ Née kpá lorú bi Lomo 'di'bingeri ere kí do sogo kánga kée gi ro óngbóoyó a kí pho'du ní. 'Di'bingeri sòngó sındi kadra 'bi 'deci ngbanga gi ro zine úfuónzó 'yi ga bi asini gi ro ledre ené ní.

⁸ Owú 'bi Babá e, ndásé sómúligi ledre ba wá. Sili kije'do ni yi ené zí Ngére Lomo káa zí tú'dú simibi e ní, zí tú'dú simibi e ídiye zía káa zí sili kije'do ní. ⁹ Ngiti géyi 'yi e ndiṣiní 'bi eyé sómú a kídí, Ngére ndiṣi ówó miówó kí méngi ledre ga bi uku yé go ní, née si ledre bi kasalugu Yésu

gi zía 'diya wá ní. I'i, ledre ma'dáa ndaá 'bi ené káa zí bi 'yi ga gére née ndiṣiní sómú a née wá. Oto yi ené mimbé'dené ndoo gi ro 'yima'dí e mbá. I'bi yi ené sındi kadra zí 'yima'dí e óyóló'bó mimbé'deyé gi ro zíye ngungu ledrené.

¹⁰ Kadra mindá'baógu Ngére kémbi 'yi ówo a ndaá. Ni ógu káa zí 'yi ugu ogu ne ní. Kadra miógu a mongu gboru éyi ni ídi kingaya komo ere, geré zí ere ma'dáa léline sií. Zí éyi ga bi ndiṣiní ndiṣi komo ere, kadra, éfé nda kí kele e ní, zí Lomo óngbóoyó yé mbá. Zía 'dódoógu bisinyi ledre ga bi 'bi 'yima'dí e ní za mbá, zía nda 'deci ngbangayé.

¹¹ Ma'díi, káa zí bi née go misi'di bi Lomo ni sinyiónzó éyi e doa ní, ili nda go zise ówo a togú mimengi ledre esé ni ídi káa be 'diya káa bi Lomo ni 'deci ngbangasé. Mimengi ledre esé ídi ídi mbá bilámáne gi ro zí Lomo ídine kí rokinyi kise. ¹² Káa zí bi áse go ndiṣi sòngó Lomo togú ni ógu 'deci ngbanga do sogo kánga ba kí be 'diya ní, ndiṣisé oto sili 'bi ledre máa née gi ro zía méngi roné 'diya. I'i tí mbi káa zí bi ndiṣisé sómú a ní, tí lá ídisé ówo a kídí Lomo ni óngbó ere zí éyi ga bi 'dága íri káraónzó royé za mbá. ¹³ Zée 'yi ga bi nguṅuzé ledre Ngére Yésu go ní, ledre ezé ndaá. Azé 'bi ezé lá ndiṣi óto komozé gi ro mikánda ere kí mikánda do sogo kánga bi Lomo uku ledre a zize, gi ro zize ndiṣizé simi a méngi ledre ené ní.

¹⁴ Owú 'bi Babá e, káa zí bi áse go ndiṣi sòngó ledre ga gére née gi ro zíye méngi royé ní, ídisé méngi kéyi za kí roko'busé mbá gi ro zí mimengi ledre esé ídiye mbá bilámáye kadra bi Yésu ni ndá'baógu simi a ní gi ro zí Lomo ídine kí rokinyi gi zía áse go mbigi 'yi ené e. ¹⁵ Ídi ídi simi dosé kídí, Ngére Yésu lu'bú gi zía mimbé'dea ni gi ro 'yi e, i'bi sındi kadra zí

'yì e g̃i ro z̃iye óyóló'bó sómù ledre eyé g̃i ro z̃iye ɳg̃uɳgu ledrené g̃i do bi z̃ine yómo yée. Ídísé lúrú toso ledre ga gére née tí lá g̃i ro lúnduzé Páwulo bi kí 'búne dozé kése mbá ní. Sími bi kóo eké ledre z̃ise ní, uku z̃ise ledre ga bi kí roko'buyé bi Lomo ukui'bí yée z̃ia ní. Uku kpá té ledre ga bi máúku yée z̃ise ní. ¹⁶ Zaá ledre ga bi eké yée kí yée ga bi uku yée z̃i ng̃iti géyì 'yì ga bi 'bi Kírés̃ito ní, eké z̃ise ba kpá té ledre ga gére née. Ng̃iti géyì ledre ga bi eké yée ní, oruní yì eyé miór̃u ng̃iti géyì 'yì e utúasání eyé ówo ini ledre g̃i simiyé 'diya wá. 'Yì ga bi owoyemení ledre g̃i ro ledre 'bi Ngére Yésu mbí wá ní, z̃iye nd̃is̃iyé óyóló'bó ini ledre ga gére née nda do ng̃iti misi'diné kp̃i, káa z̃i bi oyólo'bóní ng̃iti géyì ledre e sími búk̃u ga bi 'bi miéké kúrú Lomo ní. Ledre bi nd̃is̃iní méng̃i a née ni 'dí'bióg̃u 'do'dó royé.

¹⁷ Káa z̃i bi sée, ówosé 'bi esé ledre ga gére née bú kídí, niyí méng̃i royé tí kenée ní, ídísé tóro ngbúó káa bi gbékp̃i 'yì r̃anga e káa z̃i ga gére née niyí lóndo sée, z̃ise lúyúse g̃i do bilámá misi'di 'bi Lomo bi áse go nd̃is̃i lód̃u a ní ke. ¹⁸ Tí lá sáká éyì kí ówo kací ledre bi nd̃is̃i óg̃u g̃i z̃i Kírés̃ito Yésu Ngére ezé bi 'Yì yómo 'yì e ní idí sáká sée z̃i ledre ené ngbóróne simisé ndéréne 'dá'dá. 'Yì e idíní nd̃is̃i óto úndru a za fí od̃u a ndaá. Idí kenée.

**Mizefi wáraga bi
Yiwáni
eké ní
Ledre gi ro mizefi
búku bi Yiwáni ní**

Yiwáni 'yìmikása eké ledre ba ne zí ngíti géyì 'yì ga bi 'bi Kírésìto bi oto 'búye niyí zía káa zí owú 'bi ené e ní. Uku zíye kídí idíní fú ndìsì méngì ledre ga bi Lomo kí Kírésìto ilíní yée ní. Zía ésì sílíne komoyé gi ro 'yì ranga ga bi niyí go simi kanísa ní, káa bi niyí lóndo yée ke. Uku zíye kídí nées owoyeme ledre gi ro Kírésìto bú, yée ndìsìní go kéne, ni Owú 'bi Lomo, zía ídíné kpá 'yìma'dí. Zía úku ledre zíye kídí togú nṅunṅuní tí fú ledre Kírésìto yá, niyí ídì kí trìdrì bi za fí ní. Zía nda úku odu ledre zíye kídí idíní lánýá ro óto 'bú Lomo bi nṅunṅuní ledrea ní, zíye kpá fú ndìsìyè óto 'bú lafúye.

Ledre gi ro trìdrì bi za fí ní

¹ Maa Yiwáni, mááyí kí rokinyi kí eké ledre ba zise. Ni ledre gi ro 'yì bi ogú kí trìdrì bi za fí ní. 'Yì máa nées ni kóo kú go bo 'desì. Zée 'yì kasa ené e, lurúze wo go cù kí komozé, zize óto sílize kpá za cù ro kuru'buá, zize úwú ledre ga bi ndìsì úku yée ní za cù kí mbílize. ² Ni dujú ne 'yì íbì trìdrì bi za fí ní zí 'yì e. Zée 'yì ené e, ndìsìzé ba úku ma'díi ledre bi gi do bi a ní zise. Gi zía kací kadra za mbá ni kóo kí 'Buzé do bi kíe'do. 'Buzé Lomo 'dodoyeme wo go zise. ³ Ukuzé zise ba ledre bi lurúze go cù kí komozé, zize úwú a kpá za cù kí mbílize ní, gi ro zí mimbé'dezé ídíné kése kíe'do, kí 'bi 'Buzé Lomo kpá kí 'bi owú 'bi ené Kírésìto Yésu. ⁴ Nées sì ledre bi ekézé ledre ba zise gi roa ní, gi ro zize ídize kése ndro mbá kí rokinyi gi ro ledre máa nées.

Ídize lánýá dujú ro ledre 'bi Lomo

⁵ Ledre bi ukuzé zise ba ní, ni ledre bi kóo uwúze gi zí Yésu ma'dáa ní kídí, Lomo ni bimióngó, ledre ené e za mbá, mituluru ndaá simi a wá. ⁶ Togú ukuzé go kídí mimbé'dezé ni kí Lomo go kíe'do, zize nda'bazé ndìsì méngì ledre ga bi 'bi mituluru ní, rangazé ranga go, mengizé ezé nées mbigí ledre bi 'bi Lomo ní wá. ⁷ Tí lá togú ndìsìzé méngì ledre ga bi 'bi bimióngó, gi zía bi Lomo ni yì ené bimióngó ní yá, ma'díi, mimbé'dezé ni ídì kí lafúze kíe'do. Lomo ni lúguráyi zée drá gi simi lúyú ledre ezé e kí sáma owú 'bi ené Yésu.

⁸ Togú itíze kangú kídí, ndazé 'yì lúyú ledre e wá, rangazé ranga go. Mengizé aka ezé mbigí ledre 'bi Lomo wá. ⁹ Idize úkuógu lúyú ledre ezé e za mbá zí Lomo, ni yì ené bilámá 'yì, ledre ga bi uku yée ní, ni méngì yée za mbá zize, zía lúguráyi zée drá gi simi lúyú ledre ezé e. ¹⁰ Togú itíze kangú kídí ndazé ezé 'yì lúyú ledre e wá yá, rangazé ranga go roa, otozé wo go káa do 'yì ranga, nṅunṅuzé aka ezé ledre ené kí mimbé'dezé kíe'do wá.

2

Yésu ni dujú ne 'yì 'dì'bióyó lúyú ledre

¹ Owú 'bi amáa e, máéké ledre ba zise káa bi áse lúyú ledre ke. Togú ngíti 'yì gi dongarase luyú kóo ledre go yá, ndaá ére ngiri wá, idí úku 'dódo a. Kírésìto Yésu ni bo, bi ni dujú ne mbigí 'yì 'bi Lomo ní, ni nṅunṅú roné gi rozé zí 'Buné Lomo. ² Yésu ma'dáa ni ne 'yì bi kóo íbì roné zí umbu do úyuné nda lá dujú gi ro lúyú ledre ezé wá, zaá gi ro lúyú ledre 'bi 'yìma'dí e do sogo kangá za mbá.

³ Éyì bi ni 'dódo a kídí owozé Lomo go ní, 'búo togú ndìsìzé go méngì dujú ledre ga bi ili yée ní. ⁴ Togú 'yì ya nées owo Lomo go, méngì lolu ledre ga bi Lomo ili yée ní wá yá, rařanga go. Uku ené nées

ma'díi wá. ⁵ Togú 'yì ndìsì go úwú ledre 'bì Lomo, 'bú Lomo ni go doa ma'díi. Née ledre bì ni 'dódo a kídí azé go kí Lomo kǐé'do ní. ⁶ Kpá kenée, togú 'yì ya yée niyí go kí Lomo kǐé'do yá, 'yì ma'dáa idí dǔyú ndìsì méngì ledre ga bì kóo Ngére Yésu ndìsì méngì yée ní.

⁷ Sée ga bì mándìsì óto 'búse kíngaya, lorú bì mándìsì í'bí a zise ba, ndaá 'bì ené mikánda lorú wá. Ni lorú bì kóo ndìsìsè úwú a go 'desì ndéréoguné gǐ karaba ní ní. ⁸ Ǫ, ni kpá idí zise káa do mikánda lorú ma'díi. Gǐ zía éyí bì Yésu méngì ní ni go mikándané. Gǐ zǐ kǐyí née ní, miméngì ledre esé ni go kpá mikándané. Cakaba mitulurú bì kóo áse simi a ní okpó go, mbigí bimióngó ndìsì nda óngó goó ne.

⁹ Gǐ zǐ kǐyí née, togú 'yì ya née ni go simi bimióngó 'bì Lomo, ni kpá fú ndìsì sógó lafúne e yá, 'yì née ni aka yǐ ené fú simi mitulurú. ¹⁰ 'Yì bì óto 'bú lafúne go ní, 'yì née ni go simi bimióngó 'bì Lomo. Utúasá lolu ndìsì lúyú ledre wá. ¹¹ 'Yì bì oto 'bú lafúne wá ní, miméngì ledre ené kí gámá ené e niyí aka yǐ eyé fú lá 'bì mitulurú. Owoyeme aka ené mbǐ éyí bì née ni ndìsì méngì a ní wá, gǐ zía mitulurú 'dǔtǔ yǐ ené komoa go.

¹² Owú 'bì amáa e, máéké ledre ba zise gbékpǐe wá
gǐ zía máówo go, Lomo lulúoyó lúyú ledre esé go gǐ zía Yésu uyu umbu bì kóo áse úyu a se gǐ zǐ lúyú ledre esé e ní go.

¹³ Máéké ledre ba kpá zise, sée ga bì komosé enzǐ go ní,
gǐ zía ówoyemesé Ngére Yésu bì kóo ni yǐ ené kú bo gǐ dosǐne ní go.

Kpá zise ga bì áse owúphirangá e rómosé komo Satána go ní.

Nda kpá kǐse ga bì áse aka minzéré owú e ní,
gǐ zía, ówosé Lomo go káa do 'Buzé ma'díi.

¹⁴ Ma'díi, sée mingburoko 'yì e utúasá miútúasá zíma úku ledre ba zise,
gǐ zía, ówoyemesé Ngére Yésu bì kóo ni yǐ ené kú bo gǐ dosǐne ní go.

Máéké kpá zise owúphirangá e,
gǐ zía áse kí roko'buse
cǐyí ledre 'bì Lomo ni go simisé,
rómosé komo Satána go.

¹⁵ Nda óto 'bú do sogo kǎngá togú mbú éyí ga bì simi a ní wá. Togú 'yì oto 'bú do sogo kǎngá togú mbú éyí ga bì simi a ní yá, 'bú 'Buzé Lomo utúasá idí doa wá. ¹⁶ Toso bisinyí miméngì ledre ga bì 'yì e ndìsìní méngì yée gǐ zǐ 'bú ledre ga bì doyé ní, mongú mimbé'de gǐ ro éyí 'bì lafú'yǐ, nda kí sǐkpǐ fúndú'yǐ oguní eyé gǐ zǐ 'Buzé Lomo wá yǐ ené gǐ zǐ do sogo kǎngá. ¹⁷ Do sogo kǎngá kí éyí ga bì siminé bì 'yì e ndìsìní óto 'búa kíngaya ní ni úkú ené miúkú. Tǐ lá 'yì máa wo bì ndìsì méngì ledre ga bì Lomo ili yée ní ni idí trǐdrǐné za fí.

'Yì ga bì ezeokó Yésu ní

¹⁸ Owú 'bì amáa e, odu do sogo kǎngá ba ni go gbóo. Káa zǐ bì úwúsé kídí ezeokó Kírésǐto ni ógu ní, bì ba ní tǔ'dú ezeokóga oguní go. Née ledre bì owozé gǐ zía kídí odu do sogo kǎngá ba ni go gbóo ní. ¹⁹ 'Yì ga gére née olúoguní gǐ dongaraze, tǐ lá ndaní eyé mbigí lafúze e wá. Idí ngunguní kóo ledre Yésu bo, káa bì azé ba tǐ kéye. Miólúoguyé 'dodo go kídí ndaní eyé lafúze wá.

²⁰ Owú 'bì amáa e, áse go kí 'Dówú Lomo simisé gǐ zǐ Kírésǐto Yésu bì ngará lúyú ledre ndaá roa wá ní, bì ba ní ówosé ma'díi go bú. ²¹ Máéké ledre ba zise ndaá 'bì ené gǐ zía bì ya ówosé ma'díi wá ní wá, yǐ ené gǐ zía bì ówosé bú ní. Kpá gǐ zía bì 'yì úku ranga uku ené ma'díi wá ní.

²² Ambí ni 'yì ranga ne? 'Yì ranga ni 'yì bì uku ledre yaá, "Yésu ndaá 'bì ené Kírésǐto wá ní." 'Yì máa née ni ezeokó Kírésǐto. Asi goó gǐ ro

'Buzé Lomo kpá gí ro Owú 'bí ené Yésu bí Ngére ezé ní. ²³ 'Yì bí asi gí ro Yésu go ní, asi go kpá gí ro Lomo bí 'Bù Yésu ní. 'Yì bí nṅunṅu ledre Yésu owú 'bí Lomo go ní, nṅunṅu kpá ledre Lomo go.

²⁴ Nda gí rosé ní, ledre 'bí Lomo bí tonózá kóo 'dódo a zíse kú gí dosíne zíse lúru a káa do ma'díi ledre do tónóse nṅunṅu a ní, idísé lánýá roa fú kenée ndéré kíe 'dá'dá. Togú méngíse go tí kenée, Yésu kí 'Buné Lomo niyí kíse kíé'do. ²⁵ Née sí ledre bí Yésu mocú éyí zíse gí roa kídí azé ídí kí trídrihé bí za fí ní.

²⁶ Máéké ledre ba zíse gí ro 'yì ga bí iliní ndísi lóndo sée ní kí lóndo sée ke. ²⁷ Bí gí rosé ní owú 'bí amáa e, 'Dówú Lomo bí Yésu i'bí zíse ní ídí ídí simisé gí zía ílisé esé lolu ngíti 'yì gí ro zía 'dódo ledre zíse wá. Káa zí bí 'Dówú Lomo ní 'yì úku ma'díi ní, ní go ógú 'dódo ledre e za mbá zíse. Kí'dí bí 'dodo go zíse ní, idísé 'dí'bí ledre née gí ro zíse ídise kí Yésu kíé'do.

Lomo oto 'búze go kíngaya

²⁸ Owú 'bí amáa e, idísé óto komosé fú lá ro Yésu gí ro zíse ídise kéne kíé'do. Togú méngíse tí go kenée, kadra bí karanée ní ndá'baogú simi a ní, azé ídí kí mongú rokinyi dokuwu méngi zée wá.

²⁹ Togú ówosé go kídí Kírésito ní 'yì méngi ma'díi, née ní idísé kpá ówo a kídí 'yì ga bí ndísiní méngi ma'díi ní niyí owú 'bí Lomo.

3

¹ Lúrúsé aka mongú bilámá ledre bí Lomo méngi zíse, zía óto 'búze kíngaya, zía ndísiné ndólo zée kídí, owú 'bí ené e ní. Ma'díi azé tí owú 'bí ené e. Tù'dú ngíti géyì 'yì e owoní eyé kenée wá, gí zía owoní eyé Lomo wá. ² Máéké ledre ba zíse owú 'bí amáa e, azé go owú ga bí 'bí Lomo ní ma'díi. Owozé aka azé éyì ga bí Lomo ní méngi yée zíse ní wá. Éyì bí kíé'do owozé ní, ní togú Yésu

ogú go yá, Lomo ní óyóló'bó zée zíse ídíse káa zía ní. Gí zía azé lúru Yésu ma'dáa za cú kí komozé. ³ Bí goó kenée ní, idízé óto komozé ro ledre máa née, zíse ótoómo lúru ledre e za mbá 'dá'ba zíse ídíse drá káa zí Yésu bí lúru ledre ndaá roa wá ní.

⁴ 'Yì bí ndísi lúru ledre ní, 'dewe lorú 'bí Lomo go, gí zí lúru ledre ní cé káa zí 'dewe lorú 'bí Lomo ní. ⁵ Tí lá idísé ówo a kídí Yésu ogú kóo do sogo kángá gí ro lúlúoyó lúru ledre e ezé 'dá'ba, gí zía ndaá 'bí ené 'yì lúru ledre wá. ⁶ 'Yì bí oto komoné go ro Yésu ní, niyí kéne go kíé'do, ndaá lolu kpá fú ndísi méngi lúru ledre wá. Gí zía, 'yì bí ndísi méngi lúru ledre ní, nṅunṅu aka ené ledre Yésu wá, owo aka kpá wo wá.

⁷ Owú 'bí amáa e, ngíti 'yì ndaá lóndo sée wá. 'Yì bí ndísi méngi ma'díi ledre ní ní 'yì bí lúru ledre ndaá roa wá ní gí zía Kírésito ndaá 'bí ené 'yì lúru ledre wá. ⁸ 'Yì bí ndísi méngi bisinyí ledre ní, ní yì ené 'yì 'bí ngére 'bí bicayi lomo e, gí zía ngére 'bí bicayi lomo e ma'dáa ní yì ené 'yì méngi bisinyí ledre kú gí dosíne. Née sí ledre bí kóo Yésu Owú 'bí Lomo ogú gí roa do sogo kángá ona gí ro sínyiónzó moko 'bí ngére 'bí bicayi lomo e ní.

⁹ 'Yì bí ní go owú 'bí Lomo ní, ndísi ené lolu fú lá lúru ledre wá, gí zía bilámá miméngi ledre 'bí 'bua Lomo ní go simi a. Utúasá ené lolu méngi lúru ledre wá, gí zía ní go mbigí owú 'bí Lomo. ¹⁰ Ba ledre bí ndísi zé ówo dongará owú ga bí 'bí Lomo kí owú ga bí 'bí ngére 'bí bicayi lomo e gí roa ní. 'Yì bí méngi bilámá ledre wá, oto 'bú lafúne kpá wá ní, née ndaá mbigí owú 'bí Lomo wá.

Óto 'bú lafú 'yì e

¹¹ Úwúsé kóo ledre ba go kú gí dosíne kídí, idízé óto 'bú lafúze e dozé. ¹² Ndásé ídí káa zí Káyina wá. Ní yì ené 'yì 'bí Satána ufu kóo lúnduné Ábele. Ufu kóo wo gí ro 'dí? Gí zía miméngi ledre ené

ni yí ené bisinyíne, miméngi ledre 'bi lúndua ni 'bi ené yí ené za mbá bilámáne. ¹³ Owú 'bi Babá e, togú do sogo káṅgá ba ni go sógó sée yá, ndásé sɔkpɔ mimbé'desé 'dága wá.

¹⁴ Owozé go kídí okpózé gi simi umbu go, azé go trɔdrɔ gi zía azé 'yi óto 'bú lafúze. Tí lá 'yi máa wo bi oto 'bú lafúne wá ní, idíaká 'bi ené go sɔ sɔlɔ umbu. ¹⁵ 'Yi bi 'yi sógó lafúne ní, ni 'yi úfu 'yi e. Ówoyémesé go kídí 'yi úfu 'yi e ndiki ené trɔdrɔ bi za fí ní wá.

¹⁶ Ba ledre bi azé lúrútoóko óto 'bú lafú 'yi e gi roa ní. Kírésɔto Yésu í'bi roné úyuné gi rozé. Káa zí bi goó kenée ní, idízé kpá í'bi rozé zí umbu gi ro lafúze. ¹⁷ Togú 'yi ni kí éyí e zíne, zí lúndua ndísíné ánu lerɔ cigí a somú ledre a wá ní, ni úku ledre bi kídí 'bú Lomo ni doné ní lará káa be 'di? ¹⁸ Owú 'bi amáa e, ndazé ndísi ódro lá miódro kí tarazé gbékpíne wá. Idízé óto 'bú lafúze e zíze kí sáká yée gi ro zía 'dódo a kídí otozé 'búye go ma'díi.

¹⁹ Simi bi azé go ndísi óto 'bú lafúze ní, azé ówo a kídí azé go 'yi méngi ma'díi ledre. Ni óto mimbé'dezé zía útúásáne kpɔni útúásá ndósó simi bi azé ógu kó'dú Lomo ní wá. ²⁰ Togú mimbé'dezé ndísi ndósó simi bi azé ógu kó'dú Lomo ní, roko'bu Lomo romo do mimbé'dezé, owo ledre gi ro éyí e mbá bú.

²¹ Owú 'bi amáa e, togú mimbé'dezé ndósó lolu kí ógu kó'dú Lomo wá, ni óto mimbé'dezé zía útúásáne kpɔni ngɔri útúásá méngi zée wá. ²² Éyí ga bi azé íni ini zía gi royé ní, ni méngi yée zíze gi zía ndísizé úwú lorú ené zíze ndísizé méngi éyí ga bi bi ndísi éme roa gi zíye miéme ní. ²³ Ba ledre bi kúrú Lomo uku zíze ní kídí, idízé ngúngu ledre Owú 'bi ené Kírésɔto Yésu kɔngaya. Zíze kpá óto 'bú lafúze dozé káa zí bi Yésu ma'dáa uku zíze ní. ²⁴ Ma'díi togú ndísizé tí úwú

kúrú Lomo, zíze ndísizé lányáze roa kɔngaya, azé ídí kéye éyí kíé'do. Kasa 'Dówúne go zía ídíne simizé. Née éyí bi 'dodo yeme kídí, azé go éyí kíé'do kí Lomo ní.

4

Ledre gi ro nébi 'yi ɔngaya e

¹ Sée ga bi máoto 'búse kɔngaya ní, ndásé ngúngu ledre ga bi za mbá niyí ndísi úku yée zíse kídí 'Dówú Lomo ukui'bí ne ní wá. Ídíse lúru bi simi ledre ga bi ndísiní úku yée née bilámáne kí gi ro zíse ówo dongará togú née ledre bi ogú gi zí Lomo ní yá. Gi zía tú'dú nébi ga bi 'yi ɔngaya e ní bayiní go do sogo káṅgá mbá. ² Ásé ówoyéme ledre bi gi zí 'Dówú Lomo ní gi ro ledre ba. 'Yi bi ni ngúngu a kídí, Yésu ni Kírésɔto bi Lomo kasaogu wo káa do 'yima'dí ní ogú gi zí Lomo ní. ³ Tí lá 'yi bi ngúngu ledre née kenée gi ro Yésu wá ní, 'Dówú Lomo bi simi a ní ogú ené gi zí Lomo wá. 'Dówú bi simi a née ni gi zí ezeokó Kírésɔto,* bi kóo úwúsé ledreyé kídí niyí ógu ní. Bi ba ní, oguní go. Niyí go do sogo káṅgá ona.

⁴ Owú 'bi amáa e, áse yi esé go mbigí 'yi ga bi 'bi Lomo ní. Rómosé komo nébi ga bi 'yi ɔngaya e ní go, gi zía 'Dówú Lomo bi simisé ní, ni kí roko'buné rómo do roko'bu 'dówú bi simi lomo ga bi 'bi do sogo káṅgá ní. ⁵ Nébi 'yi ɔngaya ga gére ní, niyí 'yi ga bi 'bi do sogo káṅgá ní. Ledre ga bi ndísiní úku yée ní, yi eyé ledre ga bi 'bi do sogo káṅgá ní, zí 'yi ga bi 'bi do sogo káṅgá ní ndísiyé úwú ledre máa ga gére née dujú ye. ⁶ Gi rozé, azé yi ezé mbigí 'yi ga bi 'bi Lomo ní. 'Yi ga bi owoní Lomo bú ndísiní úwú ledre ga bi ndísiyé úku yée ní. Yée ga bi owoní Lomo wá ní, uwuní eyé ledre ezé e wá. Bi goó kenée ní, née go éyí bi azé ówo dongará ma'díi ledre bi 'Dówú Lomo

* 4:3 4:3 'Dówú bi gi zí ezeokó Kírésɔto: Ni 'dówú bi Satána kasa wo ógu lóndo 'yi e ní.

ndịsị úku yée ní kí wo bì 'dówù bì simi 'yì ɾanga ga gére ndịsìní úku yée ní.

Óto 'bú lafú 'yì e

⁷ Sée ga bì máoto 'búse kóngaya ní, ídíze ídí 'yì óto 'bú lafúze. Gí zía roko'bù bì ndịsìze óto 'bú lafúze kíe ní ogù gí zí Lomo. Togù ndịsìze kací kadra mbá fú lá kí 'bú lafúze dozé yá, ma'díi azé ídí mbigí owù ga bì 'bì Lomo ní gí zía owoyemezé wo go. ⁸ 'Yì bì oto 'bú lafúne wá ní, owo ené Lomo wá, gí zía Lomo nì yì ené 'yì óto 'bú 'yì e. ⁹ Lomo oto 'búze 'yìma'dí e káa, kasaogu bikéří Owù 'bì ené Yésù ógù úyuné do sogo káńgá ona gí ro zíze ídíze trídřize za fí. ¹⁰ Óto 'bú 'yì e nì káa, ndaá 'bì ené bì yaá otozé 'bú Lomo ze ní wá. Oto yì ené 'búze ne zía kásaógu bikéří Owù 'bì ené bì 'búa ofù doa go ní ógù úyuné gí ro lúyú ledre ezé.

¹¹ Sée ga bì máoto 'búse kóngaya ní, káa zí bì Lomo oto 'búze go kóngaya kenée ní, idíze kpá óto 'bú lafúze.

¹² 'Yì bì kíe'do káa lurú Lomo go kí komoné ní ndaá. Tí lá togù otozé 'bú lafúze go yá, azé kí Lomo go éyì kíe'do. Ma'díi óto 'yì bì 'bì Lomo ní nì go do mimbé'dezé.

¹³ Owozé bì kídí ndịsìze go méngì ledre bì Lomo ili ní zíze ídíze kéye go éyì kíe'do ní, gí zía kasa 'Dówùne ógù ndịsìné simizé. ¹⁴ Lurúze wo go cù kí komozé, zíze ndịsìze úkutátá ledrea zí 'yì e kídí, Lomo bì 'Bù ní kasaogu Owù 'bì ené káa do 'Yì yómo 'yì e do sogo káńgá.

¹⁵ Togù 'yì ngunu ledre Yésù kídí nì Owù 'bì Lomo yá, 'yì née nìyí kí Lomo go éyì kíe'do ndịsì go méngì ledre bì Lomo ili ní. ¹⁶ Owozé go zíze ngunu a ma'díi kídí Lomo oto 'búze go kóngaya.

Lomo nì 'yì oto 'bú 'yì e. 'Yì bì nì 'yì óto 'bú 'yì e ní, ndịsì méngì ledre ga bì Lomo ili yée ní zíye ídíye kí Lomo go éyì kíe'do. ¹⁷ Káa zí bì azé go kí Lomo éyì kíe'do ní, azé ndịsì óto 'bú lafúze káa zí bì

ili ní. Gí ro karanée kadra 'déci ngbanga, ngiri mengi zée wá. Gí zía mindisize do sogo ona nì yì ené kíe'do kí Lomo. ¹⁸ 'Yì óto 'bú 'yì e eré ené ngiri wá. Tí lá mbigí óto 'bú 'yì e ndịsì lágaoyó ngiri gí simi 'yì 'dá'ba, gí zía ngiri nì éyì bì ndịsìní 'déci ngbanga roa ní. 'Yì bì 'yì ngiri ndaá 'bì ené mbigí 'yì óto 'bú 'yì e wá.

¹⁹ Ndịsìze óto 'bú lafúze, gí zía Lomo otoutu 'búze ne. ²⁰ Togù 'yì uku ledre kídí, "Máoto 'bú Lomo go" zía ndịsìné sógó lafúne ní nì 'yì ɾanga. Gí zía 'yì bì oto 'bú 'yì bì lurú wo go cù kí komoné wá ní, útúásá óto 'bú Lomo bì lurú wo kí komoné wá ní wá. ²¹ Ba kúrú Ngére Yésù zíze kídí, "'Yì bì oto 'bú Lomo go ní, idí kpá óto 'bú lafúne kenée."

5

Idíze ngunu ledre Owù 'bì Lomo

¹ 'Yì bì ngunu go kídí Yésù nì Kírésito ní, nì go owù 'bì Lomo. 'Yì bì oto 'bú 'buzé Lomo go ní, oto kpá 'bú owù 'bì Lomo go. ² Ba ledre bì azé ówo a gí roa kídí otozé 'bú owù ga bì 'bì Lomo ní go ní, nì óto 'bú Lomo kí méngì ledre ga bì lorù ené ili yée ní. ³ Óto 'bú Lomo nì úwú lorù ené. Lorù bì Lomo i'bí zíze ní, utúásá rómo zée wá. ⁴ Gí zía 'yì bì nì go owù 'bì Lomo ní, romo komo do sogo káńgá go. Ngunu ledre ezé i'bí roko'bù née ne zíze romo komo do sogo káńgá kíe. ⁵ Ambí nì romo komo do sogo káńgá ba ne? Duù 'yì máa wo bì ngunu go kídí, Yésù nì Owù 'bì Lomo ní.

⁶ Kírésito Yésù ma'dáa nì ne wo bì kóo ogù do bábátizí wo kí iní zí sámaa ndé'yíne gí rozé ní. Ndaá 'bì ené lá babatiza bì kí iní ní wá kpá sámaa bì nde'yí ní. Ledre née méngì roné go káa zí bì 'Dówù Lomo 'dodo ní gí zía 'Dówù Lomo nì yì ené 'yì úku ma'díi. ⁷ Éyì ga bì 'dodo yemení sù ledre e ní nìyí ota. ⁸ Mizefi a, nì 'Dówù Lomo, gbre a, nì

iní, ota a (3) 'bi ené sáma. Éyí ga bi ota (3) nées 'dodoní ledre mbá kǐé'do kídí, Ngére Yésu ni owú 'bi Lomo ma'díi. ⁹ Abú azé tí úwú ledre gí tara 'yíma'dí e yá, ledre bi gí zí Lomo ní romo do ledre 'bi 'yíma'dí e. Gí zía niyí ledre bi gí ro Owú 'bi ené ní. ¹⁰ 'Yí bi nḡḡḡ go kídí Yésu ni owú 'bi Lomo ní, ledre bi Lomo uku ní utúasá do mímé'dea go kpìní. 'Yí bi nḡḡḡ kenée wá ní, oto Lomo go káa do 'yí ranga. Gí zía nḡḡḡ ené ledre bi Lomo uku gí ro Owú 'bi ené ní wá. ¹¹ Lomo uku kpá go kídí nées i'bí trìdrì bi za fí ní go zíze. Trìdrì máa nées ogú gí zí Owú 'bi ené. ¹² 'Yí bi niyí kǐ Owú 'bi Lomo kǐé'do ní, ni ídí kǐ trìdrì bi za fí ní. 'Yí bi ndaní kǐ owú 'bi Lomo kǐé'do wá ní, utúasá ndíkì trìdrì bi za fí ní wá.

Odu kúrú Yiwáni

¹³ Máéké ledre ba zíze gí ro zíze ówoyéme a kídí, sée ga bi nḡḡḡsé ledre Owú 'bi Lomo go ní, ásé go kǐ trìdrì bi za fí ní. ¹⁴ Ngìrì ndaá rozé kǐ ógú kó'dú Lomo wá. Gí zía owozé go kídí éyí ga bi azé ndú'yú wo gí royé ní, ni úwú a zía méngì yée zíze kací ìli ledre ené. ¹⁵ Togú owozé bú kídí Lomo ni uwú ini ezé, idízé kpá ówo a kídí, éyí bi azé ndú'yú wo gí roa ní, ni í'bí a zíze.

¹⁶ Togú 'yí gí dongaráse luyú ledre bi ni 'di'biogú umbu wá ní, ídísé ìni ini gí roa. Lomo ni yómo wo. Máúku nées ledre 'yí ga bi luyú ledre eyé 'dí'biogú umbu wá ní. 'Yí ni bo luyú ledre ené ndìsì 'dí'biogú umbu. Máúku amá ba kídí, ídísé ìni ini zí Lomo gí ro 'yí máa wo nées wá.

¹⁷ Bisinyí míméngì ledre niyí za mbá luyú ledre. Tí lá luyú ledre ni bo wo bi 'di'biogú umbu wá.

¹⁸ Owozé go kídí 'yí bi ni go mbigí owú 'bi Lomo ní, ndìsì ené lolu fú lá luyú ledre wá. Gí zía, Ngére Yésu owú 'bi Lomo ni nda ndìsì lúru bi kací a goó ne. Satána utúasá méngì lará kéyì kǐe wá.

¹⁹ Owozé bú kídí azé owú ga bi 'bi Lomo ní. Do sogo káḡgá za mbá

ni 'bi ené sǐ sǐlǐ roko'bu 'bi Satána. ²⁰ Owozé kpá go kídí Owú 'bi Lomo ogú kóo go, i'bí ówo ledre go zíze gí ro zíze ówo mbigí Lomo. Azé go kǐ Lomo kǐé'do kpurú gí simi Owú 'bi ené Kírésito Yésu. Ni ne mbigí Lomo kpá 'yí í'bí trìdrì bi za fí ní.

²¹ Owú 'bi amáa e, ídísé ígí rosé gí zí lomo ga bi yemení yée kǐ sǐlǐ 'yí ní.

Gbre wáraga bi Yiwáni eké ní Ledre gi ro gbre búku bi Yiwáni ní

Yiwáni 'yìmikása eké ledre ba ne zí 'yì ga bi 'bi Kírésìto simi kanísa bi ndolo kídí "Owúkára ní", ni kóo kpá ne 'yì bi ndìsì lúrú bi kací kanísa ma'dáa née ní. Uku ledre zí 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní idíní úwú lorú 'bi Yésu zíye ndìsìyè kí óto 'bú lafúye. Zía kpá lórú yée idíní ówo dongará bilámá 'dódo ledre bi 'bi Kírésìto ní kí wo bi 'bi 'yì ɾanga e ní.

¹ Nyíma simi Lomo, máa ngúru 'buyí máéké ledre ba máa zíyí kí owú 'bi eyí e, zée kí 'yì ga bi za mbá owoní ledre 'bi Lomo go ní, otozè 'búse go kíngaya, ² gi zía cíyí ledre 'bi Lomo olú go do mímbe'dezé kíngaya, éyí bi ni 'dí'bióyó a ní ndaá.

³ 'Buzé Lomo kí owú 'bi ené Kírésìto Yésu idíní ídrì mímbe'deyé zíye méngì bilámá ledre zíze. Idíní óto zée zíze ídíze simi bikìdrì, zíze ówo mbígí ledre ené zíze kí óto 'bú lafúze.

⁴ Mááyí kí mongú rokinyi kí úwú ledre kídí, ngíti géyí 'yì e gi dongarásè íri ndìsìní go kpá fú méngì ledre ga bi utúasání miútúásá ní kací lorú bi 'Buzé Lomo i'bí zíze ní. ⁵ Cakaba ní Nyíma, máéké amá ba mikánda lorú wá. Née lorú bi kóo uwúze go 'desí kú gi dosíne ní. Mángúngú romá zíze kídí idízé óto 'bú lafúze kí mímbe'dezé kíé' do. ⁶ Éyí bi óto 'bú 'yì ba ní, ni lódú kací lorú bi Lomo i'bí zíze ní. Káa zí bi kóo úwúsé go kú gi dosíne kídí, lorú bi Lomo i'bí zíze ní, ni idízé óto 'bú lafúze.

⁷ Máúku zíze tú'dú 'yì ɾanga e bayíní go do sogo kángá mbá. 'Yì ɾanga ga gére née ngunúní eyé bi kídí ndikiní kóo Kírésìto Yésu káa

do 'yìma'dí ní wá. Ídísé ówo a kídí, 'yì káa zí ga gére ní niyí 'yì ɾanga e kpá ezeokó Kírésìto. ⁸ Gi zí kényí née, máyá komosé idí idí rosé, káa bi ásé zángá éyí bi kóo méngìsé moko gi roa ní, togú kenée wá Lomo utúasá í'bí tákpásílí esé née karanée nyé wá.

⁹ 'Yì ndaá óyóló'bó ledre bi 'dodoní zía gi ro Kírésìto Yésu ní wá. 'Yì bi ndìsì óyóló'bó ledre bi 'dodoní gi ro Kírésìto ní do misi'diné kpí ní, ndaní eyé kíé'do kí Lomo wá. 'Yì máa wo bi ndìsì 'dódo 'bi ené dúú ledre 'bi Kírésìto Yésu ní, niyí kí 'Buzé Lomo kí Owú 'bi ené Kírésìto Yésu go kíé'do. ¹⁰ Bi goó kenée ní, togú 'yì ogú zíse 'be kí 'dódo ledre kpí gi ro 'bi Kírésìto Yésu ní yá, ndásé 'dí'bi wo simi sùmú píří wá.

¹¹ 'Yì bi 'di'bi 'yì káa zí née go simi sùmú ní, niyí ndro kéne go 'yì méngì bisinyí ledre.

¹² Tú'dú ledre niyí taramá gi ro zíma éké kása yée zíse, tí lá máíli amá éké yée mbá miéké wá. Mááyí kí óto komo Lomo idí líkpí misi'di gi ro zíma ógú zíse íri. Zíze ndìsìzé kése bi, zíma líkpí ledre ga bi do mímbe'demá ní gi ro zíze ídíze kése mbá kí rokinyi.

¹³ Owú 'bi lémiyí ga bi yáa simi Lomo ní, i'bíní mandá zíyí íri.

Ota wáraga bi Yiwáni eké ní Ledre gi ro ota búku bi Yiwáni ní

Yiwáni eké ledre ba zí 'yì 'bi Kírésìto kí ìrìné Gáyo. Mbofo wo gi zía Yiwáni kása kóo ngíti géyì 'yìmikása e zí Gáyo, zía 'dí'bi yé bilámáne simi sùmu. Zía úku ledre zí Gáyo idí kpá fú ndìsì lódú kací ledre 'bi 'yì ga bi ngunḡuní ledre 'bi Kírésìto bi ndìsìní mēngì bilámá ledre e ní. Kídí ndaá ndìsì mēngì bisinyí ledre kí óto roné kí ledrené owóowó káa zí bi ngíti géyì 'yì e ndìsìní mēngì a simi kanísa ní wá.

¹ Gáyo bilámá eze lámáma, máa bi manda eyì ní, máéké ledre ba máa zíyì, 'búyì ni domá kíngaya gi zía ngunḡungu ledre 'bi Kírésìto go ní.

² Lomo idí kíyì yì bi máoto 'búyì kíngaya ní. Zí simi sanáyì kí mimēngì ledre eyì ídíye bilámáye kpá káa zí bi lomo royì ni bilámáne simi Lomo ní. ³ Mááyì kí mongú rokinyi kí úwú bilámá ledre bi lúnduzé e simi Lomo oguní úku yé gi ro ledre ga bi ndìsì mēngì yé ìri kídí áyì fú mēngì ledre ga bi Kírésìto ili yé ní. ⁴ Ngíti éyì bi ni óto máa kí mongú rokinyi gi do kací úwú ledresé owú 'bi amáa e kídí, ásé fú ndìsì lódú kací ledre ga bi Kírésìto ili yé ní ndaá.

⁵ Bilámá ezelámáma bi máoto 'búyì kíngaya ní, mbófo éyì zíyì kíngaya gi ro bilámá ledre bi ndìsì mēngì yé zí 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní abú niyì 'yì lóngó e. ⁶ 'Yì ga gére née mbofoní yì go simi 'Dìcì Kótruro zí 'yì ga bi 'bi Kírésìto yáa ní kíngaya. Māngunḡú romá zíyì idí kpá fú ndìsì sáká yé kí sáká éyì bi ni miútúásáne zí 'yì kasa ga bi 'bi

Lomo ní simi bi niyì go ndéréokpó kací moko eyé ní. ⁷ Gi zía gamání eyé née lá gbékpí gámá wá. Ndìsìní gámá née kí 'dódo ledre 'bi Ngére Yésu zí 'yì e. Gi zí kényì née, iliní eyé 'dí'bi sáká éyì gi zí 'yì ga bi ngára ngunḡuní ledre 'bi Ngére Yésu wá ní wá. ⁸ Utúasá miútúásá zize ndìsìzé sáká 'yì 'bi Lomo káa zí ga gére née ze, gi ro zize ídíze ndro kéye simi moko 'bi Ngére Yésu.

⁹ Máéké kóo ledre go kása a zí 'yì ga bi 'bi Kírésìto ìri ní mbá. Tí lá Diyoteréfe* bi ili zíne ídíne ne káa do manda zise ní, utúasá ené ngunḡungu ledre ezé née wá. ¹⁰ Togú máogú go zise ìri yá, ledre ga bi ndìsì mēngì yé ní mbá mááyì úkuogú yé. Bisinyí ledre ga bi ndìsì úku yé rozé ní kpá kí ranga ga bi ndìsì ranga yé ní. Ndaá kpá lá dujú ledre máa wo née wá, ili gbawá 'dí'bi 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní simi sùmu. Zí Diyoteréfe ndìsìné úcuómo 'yì ga bi iliní ndìsì sáká 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní do ndìsìné kpá úcuómo yé kí olú simi 'Dìcì 'bi Lomo.

¹¹ Bilámá ezelámáma, toso ledre káa zí bi Diyoteréfe ndìsì mēngì a née, éyì ndaá lóndo yì zíyì 'dí'bi a pírì wá. Ídí mēngì dujú bilámá ledre. 'Yì bi ndìsì mēngì bilámá ledre ní ni mbigí owú 'bi Lomo. 'Yì máa wo ndìsì mēngì 'bi ené bisinyí ledre ní, owo ené Lomo wá.

¹² Tú'dú 'yì e ndìsìní go úku ledre bilámá mimēngì ledre 'bi Demetírìyo. Bilámá ledre bi ndìsì 'dódo a gi ro Yésu ní 'dodo go kpá kenée. Ndìsìzé úku bilámá ledre gi roa kpá kenée. Ówosé bú bilámáne éyì ga bi mándìsì úku yé ní niyì mbá ma'díi.

¹³ Tú'dú ledre e niyì bo taramá, máili éké kása yé mbá miéké kása wá. ¹⁴ Málú'bú wá, mááyì ogú ìri zize ndìsìzé mindìsì bi zíma líkpí

* **1:9** 1:9 Diyoteréfe: Ni miówoné kídí Diyoteréfe e kí Gáyo ndìsìní kóo ìni ìni zí Lomo simi Kanísa bi kíé'do ní.

ledre máa ga gére née zíyị kpịnị
kpịnị kpịnị kací mimbé'demá.

¹⁵ Lomo idí kíyị. 'Yị ga bi 'bi
Kírésìto yáa ní i'bíní mandá zíyị
kíngaya. Máí'bí kpá mandá go zise
íri kékíé'do mbá.

Wáraga bi Yúda eké ní Ledre gi ro búkú bi Yúda ní

Owú gbúgbú ledre ba Yúda bi ni kpá owú 'bi mbágá Yésu ní ekéne. Eké zí ngíti géyì 'yì ga bi 'bi Kírésìto ngíti géyì 'yì ɾanga e ndìsìní sínyì doyé ní. 'Yì ɾanga ga gére nées iliní ndìsì óyóló'bó bilámá 'dódo ledre 'bi Kírésìto kenée nda yì eyé 'dí'biógú ledre máa wo bi 'yì idíní ndìsì méngì bisinyí ledre ní. Yúda i'biógú tǔ'dú bilámá lǐlǐ ledre e gi simi kurú miéké kúrú Lomo gi ro énzì komo 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní kǐe gi ro zíye tóroyé kpá fú ngbúó simi ledre 'bi Lomo kǐ bilámá ledre 'bi Yésu bi uwúní gi tara 'yìmikása ené e ní.

¹ Maa Yúda lúndu Yakóbo, máa bi 'yì moko 'bi Kírésìto Yésu ní.

Máéké ledre ba máa zise, sée 'yì ga bi 'Buzé Lomo oto 'búse go, zía gélé sée káa do mbigí 'yì ené e, zí Kírésìto Yésu ndìsìné go lúru bi kacise ní.

² 'Buzé Lomo idí óto 'búse, zía méngì bilámá ledre e zise rómoné mirómo gi ro zise ndìsìsé bilámáse.

'Yì ɾanga e

³ Owú 'bi Babá e simi Lomo, mándìsì kóo go yéme romá gi ro éké ledre gi ro trǐdrǐ bi za fí bi gi rozé ní zise. Màyá f'i, utúasá miútúasá zíma éké ledre máa wo ba ngúnú romá kǐe zise gi ro zise tórosé ngbúó simi ngúnú ledre esé bi Lomo i'bí zise mbigí 'yì ené e ní za fí. ⁴ Gi zía 'yì ɾanga ga bi kóo ukuní ledreyé simi miéké kúrú Lomo ní olú uguní royé go dongarase. 'Yì ga gére ní oyóló'bóní bilámá 'dódo ledre bi kóo 'dodozé zise ní go nda yì eyé gi ro bisinyí 'dódo ledre eyé. Zíye kpá

ásiyé gi ro Kírésìto Yésu bi ni Ngére ezé ní.

⁵ Máúku zise, ledre bi kóo méngì roné zí Isiréle e simi bi kóo Ngére Lomo 'di'bioyó yée gi simi Ízibiti ní, ndaá lǐgì sée wá. Gi 'dá'ba, zí mimbé'de Lomo esíne royé do úfu yée ga bi kóo ngunúní ledre ené wá ní mbá 'dá'ba. ⁶ Ówosé kpá ledre bi kóo méngì roné zí ngíti géyì maláyika ga bi kóo toroní do bi eyé kací moko bi i'bí zíye ní wá ní go. Lomo odó yée go kǐ ká'dá késì bi utúasá 'dēcì kú wá ní, do ónzó yée simi mongú gu bi kǐ mituluru siminé ní, ndìsì sǐngó kadra ngbanga. ⁷ Kpá kenée, idísé aka sómúndíkì ledre Sodóma kǐ Gomóra kǐ gara ga bi gbóo gbóo ore ní. 'Yì ga bi simi gara ga gére nées i'biní kóo royé kǐngaya lá gi ro ndìsì só'do royé kǐ 'yì ga bi ofúní royé kéye wá ní, kpá kǐ méngì ledre ga bi utúasá óto Lomo zía idíne kǐ rokinyi wá ní. Gi zí ledre nées ní, zí Lomo óngbóonzó yée kǐ pho'du bi utúasá ìlǐ wá ní gi ro zí 'yì e lúrútóko ledre gi roa.

⁸ 'Yì ga bi máesì sǐlǐma komosé gi royé nées, ndìsìní méngì kǐyì cé káa zí 'yì ga bi ndìsìní ɾaranga kídí Lomo ndìsì ódro zíye simi 'duru bi ufuní royé go kǐ royé ní. Asiní kpá kǐ úwú kúrú mingburoko 'yì eyé e go do ndìsìyé kpá úku maláyika e.

⁹ Gba ngére maláyika e bi kǐ ìrìné Màyikolo ní, simi bi ndìsìní ófú kǐ ngére 'bi bicayi lomo e gi ro ledre umbu Músa ní, uku ené kóo kese wá. Uku lá dujú kídí, "Lomo idí 'dēcì ngbanga eyì ne" ¹⁰ Tí lá 'yì ɾanga ga gére nées ndìsìní úku tara sínyì kǐ úku kese simi ledre bi owoní wá ní. Niyí yì eyé káa zí bangá rará ga bi ndìsì ówo éyì e lá kǐ somoyé somú 'dikíní sogo ledre kǐ wá ní. Nées sǐ kókó umbuyé.

¹¹ Mongú nduwú ni karanée ógu ro 'yì ɾanga ga gére nées. Gi zía 'di'biní go nyé bisinyí mimbé'de bi kóo 'bi Káyina ní. 'Bú késì oto yée

go zíye ndísiyé méngì bisinyí ledre e káa zí 'bì o'do bì kóo kí ìrìné Baláma ní. Oyóní kpá sogoyé go zí Lomo cé káa zí ngítì o'do bì kóo kí ìrìné Kóra ní. Gì zí kèyì nées Lomo ni karanée úfu yée mbá.

¹² 'Yì ɾanga ga gére nées dokuwu ndaá royé wá. Simì bì togú ogunì go dongarásè simì ayímbi ní, sómúnì eyé do lafúye kí'dí bì 'yì niyí go ánu éyì ní wá. Niyí yì eyé káa zí iní bì ulù zí síli ìmbíókpo a e'dì wá ní. Kpá káa zí kágá bì mbílía ndaá, ì'bínì cýyía uyu go utúasá lolù áná wá ní.

¹³ Dokuwu ledre ga bì ndísiní méngì yée ní oto yée go zíye ídíye káa zí iní bì ucu zía únzù cící éyì e doné sù ndéré kée kpá káa zí cící éyì bì síli ndísi ílì a moko ndaá simì a wá ní. Máúku zise, Lomo ni karanée 'dó'do yée zíye úyuónzó royé kí bisinyí ledre eyé ga gére nées mbá 'dá'ba za fí.

¹⁴ Enóka bì kóo bulúndu bulúndu Ádama gbála gí 'dá'ba girí ní, uku'dodo kóo ledre bì Lomo ni méngì a kí 'yì e káa zí 'yì ɾanga ga gére ní go 'desì kídí, "Karanée Ngére Lomo ni ógù, tú'dù maláyika ené e, ¹⁵ gí ro 'dəcì ngbanga 'yì e do í'bí bisinyí 'do'dó ro 'yì ga bì za mbá ndísiní méngì bisinyí ledre e ní. Lomo ni 'dódo 'yì méngì bisinyí ledre ga gére nées gí zí tarasinyí bì ndísiní úku a roa ní."

¹⁶ 'Yì ga gére nées kací kadra mbá, mongú ledre eyé tí lá ndísi á'bá ledre. Zíye ndísiyé méngì ledre ga bì royé ili ní. Do ndísiyé oto royé kí ledreyé owóowó zí 'yì e mbá. Ndísiní úku mbá mingburoko ledre e lóndo 'yì e kée gí ro zí 'yì e ndísiyé méngì ledre ga bì royé iliní zíye.

Komosé idí idí rosé

¹⁷ Owú 'bì Babá e, tí lá ledre ga bì kóo 'yìmikása ga bì 'bì Kírésito Yésu Ngére ezé ukuní zise ní ndanì lígì sée wá. ¹⁸ Ukuní kóo zise kídí, "Simì odù sındí kadra, 'yì ɾanga e kí 'bú ledre bì royé ili doyé ní, niyí ógù

do tónóye úkucáyi ledre gí ro Ngére Yésu." ¹⁹ 'Yì ga gére nées niyí ye 'yì ga bì ndísiní oto 'yì ga bì 'bì Kírésito ní ndísi ífi simiyé. 'Bú ledre bì royé ili ní romo komoyé go, gí zía 'Dówú Lomo ndaá simiyé wá.

²⁰ Máúku zise, ídísé 'dí'bì sílìse sokó (10) ro ledre 'bì Yésu bì ngúngusé ní. Zise ndísisé ini ini zí Lomo káa zí bì 'Dówú Lomo ni 'dódo a ní kí mimbé'desé kíe'do.

²¹ Ídísé lánýá ro ledre 'bì Lomo kíngaya. Zise ndísisé oto komosé gí ro kadra mindá'baógu Kírésito Yésu Ngére ezé gí ro zía í'bí trídri bì za fí ní zise, gí zía mimbé'de a ni yì ené bilámáne ro 'yì e za mbá.

²² 'Yì máa yée ga bì sómù ledre eyé ni goó gbre gbre ní, ídísé sáká yée kí bilámá sómù ledre.

²³ Ídísé 'dí'bilúgu 'yì ga bì luyúnì gí do misì'di 'bì Lomo go ní káa zí 'dí'biogunì éyì gí ku pho'du ní gí ro zíye ómoyé. Ngírì méngì bisinyí ledre idí idí rosé zí mimbé'desé ídine ro lafúse bilámáne. Ídísé sógó gba bongó eyé bì luyú ledre ni go roa gí zí bisinyí miméngì ledre eyé ní.

Ini kí í'bí mbófo éyì zí Lomo

²⁴ 'Buzé Lomo bì roko'bua ofu go ní, idízé ndísi kófó ìrì a. Gí zía ni ne 'yì bì ni yómo sée káa bì ásé luyú gí do misì'di 'bì Yésu, gí ro karanée zise ídise kí rokinyi kí'dí bì ásé ógù kó'dù a luyú ledre ndaá rosé wá ní.

²⁵ Lomo, ndísiyé kófó ìrìyì gí zía áyì mbigí Lomo, bì yómo zée kpurú gí simì Kírésito Yésu bì ni Ngére ezé ní. Otozé úndruyí gí zía áyì duú yì Ngére 'bì 'yìma'dí e do sogo kángá mbá, cóngoro kí roko'bù bì zíyì ní odù a ndaá. Idí kenée.

'Dódoógu Ledre gi ro búkú bi 'Dódoógu ní

Yiwáni 'yìmikása eké ledre ba ne simi kanísa ga bi ìnyì doa gbre bi ndìšìne lúró bi kacíye ní. Simi kápita 2-3, eké ledre e mingúngúcua simi kanísa ga gére ní lóru yé idíní óyóló'bó mimbé'deyé zíye idíye tí fú mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní abú ngíti géyì 'yì e niyí kí ndìšì 'dó'do yé ndotó. Ngíti géyì ledre ga bi eké yé ní niyí ledre ga bi Lomo 'dodo yé zía ní. Lurú roko'bù 'bi Lomo kí zingì ené bi ro 'yì luyú ledre e do sogo káṅgá nda kí roko'bù 'bi Kírésìto simi bi karané ní 'dècì ngbanga 'yì luyú ledre e gi zía bi kalaní ledre ené 'bi Kírésìto ní cú kí komoné. Zí Lomo nda óto mikánda do sogo káṅgá zíye ndìšiyé simi a kí 'yì ga bi ṅuṅṅuní ledre ené ní zía fí odu a ndaá.

Ledre ga bi 'dodoní yé zí Yiwáni ní

¹ Ba ledre ga bi Lomo i'bí yé zí Kírésìto Yésu gi ro zía 'dódo yé zí 'yì kasa ené kídí niyí méngì royé 'diya ní. Kasa maláyika ndéré 'dódo yé zí 'yì kasa ené Yiwáni. ² Eké ga ba tí za mbá ledre ga bi lúró yé za cú kí komoné niyí za mbá ma'díi ledre e 'bi Lomo bi Kírésìto Yésu 'dodo yé zía ní. ³ Úndru ni idí zí 'yì bi ni ólo miúkutátá ledre ba, úndru ni kpá idí zí yé ga bi niyí úwú ledre bi ekéní ba zíye 'dí'bióto a do mimbé'deyé ní, gi zía sɛndí kadra ni go gbóo.

Mandá zí kanísa ga bi ṅuṅṅuní ledre Kírésìto ní

⁴ Maa Yiwáni, máéké ledre ba zise, sée 'yì ga bi 'bi Kírésìto, ásé

simi Kanísa ga bi ìnyì doa gbre simi káṅgá bi Ásiya ní.

Lomo bi ni yì ené kóo kú bo 'desí, ni karaba kpá fú bo, ni idí ené kpá fú bo ní. Idí ówo ledre kise gi do bi zise ndìšìsé bilámáse. 'Dówú Lomo* idí kpá idí kise gi zía kací kadra mbá ni fú lá ndìšì tóro kó'dú kítì ngére 'bi Lomo. ⁵ Kírésìto Yésu bi 'yì ótoyéme ledre e, bi ni ne mizefì 'yì bi urú gi simi umbu ní, ni kpá ne Ngére do ngére e do sogo káṅgá za mbá. Idí kpá idí kise.

Oto 'búze go kíngaya zía í'bí roné zí umbu úyuné gi rozé. ⁶ Oto zé go zise idíze kaa zí ngére e kpá kaa zí 'yì 'dáná éyì e ní ndìšì méngì moko zí 'Buné Lomo. 'Yì e za mbá idíní ndìšì í'bí mbófo éyì zía za fí. Idí kenée.

⁷ Lúrúsé aka, Yésu ni go ndá'baógu simi burungú,
'Yì e za mbá niyí lúró wo,
abú kpá 'yì ga bi kóo ufuní wo ní,
'yì e do sogo káṅgá mbá niyí útú ndìšì ini ini gi zí ngìrì miógu a née.

Ledre ma'dáa ni idí kenée.

⁸ Zí Ngére Lomo úku ledre kídí, "Mááyí dosí éyì e kpá odu éyì e." Nda kpá lá dujú née wá, "Mááyí kpá wo ni bo, ni kóo kú bo, kpá wo bi ni ógu ní. Mááyí Lomo bi roko'bua ofu go ní."

Kírésìto 'dodo roné zí Yiwáni

⁹ Maa Yiwáni, lúndusé, ndìšizé 'dó'dó ndro kése gi zía bi Yésu ni Ngére ezé, i'bí roko'bù 'bi útusimi ne zise gi ro zise ndìšizé útusimizé. Onzóní maa simi sígìni simi cúkú bi Pátomosa ní gi zía mándìšì úku bilámá ledre 'bi Lomo kpá kí ma'díi ledre gi ro Yésu zí 'yì e. ¹⁰ Simi ngíti sɛndí kadra 'bi ini zí Ngére Lomo, simi roko'bù 'bi 'Dówú Lomo, zíma úwú kúrú 'yì kí ódro zíma 'dága gi 'dí sogomá kaa zí dībīlī owúne ní. ¹¹ Zía úku ledre kídí, "Ídí eké ledre ga bi áyí lúró yé ba zíyì kasa

* 1:4 1:4 'Dówú Lomo ga ìnyì doa gbre ní: Ba ngíti misi'di 'bi ódro gi ro 'Dówú Lomo.

yée simi kanísa ga bi ìnyì doa gbre (7), Éfeso, Samuróna, Peragamóna, Tayatíra, Saradìsì, Filadelifíya nda kí Lawudikíya ní.”

¹² Zíma óyó komomá lúró 'yì bi ndìsì ódro ba. Mááyí lúró bi káa ní, zíma lúróndíkí éyì bi ndìsì ní óto lámba doa ní, ìnyì doa gbre yemení yée gí simi dábu. ¹³ Zíma lúróndíkí 'yì káa zí “Owú 'bì 'yìma'dí ní,” mitóroné dongará éyì ga bi ndìsì ní óto lámba doa ìnyì doa gbre nées. Esì roné mongú ngbángbá bongó bi akpaogu gí do sogo sùndíya ní. Zí 'dí'bi bongó bi káa zí yemení gí simi dábu ní ónzó ngílífi a do kó'dúne. ¹⁴ Bì doa ni 'duo bikenyíne káa zí bikenyì burungú ní, togú wá, 'dófi ní, zí kuru'bu komoa ndìsì ndícíne káa zí mbílí pho'du ní. ¹⁵ Zí sùndíga ésíye káa zí késí gí zí pho'du 'boro ní, zí simi kúrua ndìsì ngúndruné kí ódro káa zí mongú vuru ní. ¹⁶ 'Di'bi kele e go ìnyì doa gbre do sílíne 'bì anú, zí mongú bukafu maku ndìsì olúóguné gí kua. Zí simi komoa ndìsì ríriné káa zí bi kadra bi ni kpítère simi do ní.

¹⁷ Simi bi málúró wo ní, zíma ndúrúma bi kó'dú a kenée káa zí éyì bi máyú go miúyu ní. Zí óto sílíne 'bì anú romá, zíma úku ledre kídí, “Ndá éré ngírì wá. Mááyí dosì éyì e kpá odu éyì e.” ¹⁸ Mááyí nda go trídriímá za fí. Ufuní kóo máa, zíma úrúma. Bì ba ní, mááyí nda yì amá go trídriímá za fí. Roko'búmá romo 'bì umbu go, mááyí go ngére do umbu za fí.

¹⁹ Ledre ga bi áyì ndìsì lúró yée nées, yée ga bi niyí méngì royé cakaba, kí yée ga bi niyí méngì royé karanée ní, ídí éké yée za mbá miéké ndaá ótoómo bikérì a wá. ²⁰ Mááyí ba 'dódo ini ledre gí simi kele ga bi ìnyì doa gbre (7) do sílíma 'bì anú ba, kpá kí éyì ga bi ìnyì doa gbre (7) ndìsì ní óto lámba doyé yemení yée gí simi dábu ní zíyì. Kele ga gére, niyí manda e simi kanísa ga

bi ìnyì doa gbre (7) ní. Éyì ga bi ìnyì doa gbre (7) ndìsì ní óto lámba doyé yemení yée gí simi dábu nées niyí 'bì eyé kanísa ga bi ìnyì doa gbre (7) ní.

2

Sanda zí manda 'bì kanísa bi simi Éfeso ní

¹ Zíma úku ledre zíma kídí, “Ídí éké ledre ga ba zí manda 'bì kanísa bi simi Éfeso ní kídí,

“Ba kúró 'yì bi ni kí kele e do sílíne 'bì anú ìnyì doa gbre, zíma ndìsì gámáne dongará éyì ga bi ìnyì doa gbre ndìsì ní óto lámba doyé yemení yée gí simi dábu ní.

² Máówo miméngì ledre eyì e go, moko ga bi méngì yée kíngaya, zíyì ídíyì kí mongú útusimi ní. Íli eyì kpá zise ndìsì kótrú rosé kí 'yì méngì bisinyí ledre e wá. Simi bi úzu 'yì ga bi ndìsì ní úku ledre kídí yée niyí 'yìmikása amá e ní, zíyì ówo a kídí, í'í, ranganí yì eyé ranga ndaní eyé 'yìmikása amá e wá. ³ Máówo bú bilámáne kídí í'bì royì go ndìsì 'dó'dó gí romá. Simi 'do'dó ga bi ndìsì 'dó'dó yée nées mbá, zíyì ndìsìyì útusimiyì kíngaya óyó sogoyì zíma wá.

⁴ “Tí lá ngíti ledre ni bo mándá kí rokinyi gí zíyì gí roa wá, óto lolu 'búma doyì káa zí wo bi kóo 'dá'dá ní wá. ⁵ Ídí ówo lúyú ledre eyì, zíyì óyóló'bó sómú ledre eyì zíyì ndá'baóguyì méngì ledre ga bi kóo ndìsì méngì yée 'dá'dá ní. Togú óyóló'bó sómú ledre eyì wá, mááyí ógu 'dí'bióyó éyì ga bi ndìsì ní óto lámba doyé nées gí zíyì 'dá'ba. ⁶ Ngíti éyì ni bo méngì wo mááyí kí rokinyi gí zíyì gí roa. Nées ledre bi sógó bisinyí miméngì ledre ga bi 'bì 'yì 'bì Nikóla e ní. Maa, másógó bisinyí miméngì ledre eyé nées kpá misógó.

⁷ “Togú mbílíyì ni tí bo yá, ídí úwú ledre bi 'Dówú Lomo uku zí kanísa ní. 'Yì bi ni tóro ngbúo zíma

rómo komo Satána ní, mááyí í'bí misí'di zía ólúne sí kágá 'bí trídri bí simi yáká 'bí Lomo ní."

Sanda zí manda 'bí kanṣa bí simi Samuróna ní

⁸ "Ídí éké ledre ba zí manda 'bí kanṣa bí simi Samuróna ní kídí,

"Ba sanda gí zí wo bí nì mizefi 'yì, bí nì kpá odu 'yì ní, wo bí kóo uyu zía kpá úrúne ní. ⁹ Máówo 'do'dó kí lerí eyí go. Abú kenée ndá 'bí eyí 'yì lerí e wá. Máówo kpá bisinyí ledre 'bí 'yì ga bí ya yée niyí Yúda e ní go, ndaní eyé Yúda e wá. Niyí yì eyé 'yì ga bí 'bí Satána ní. ¹⁰ Ndá éré ngírí gí zí 'do'dó bí nì go ógú royí ní wá. Máúku zíyí ngére 'bí bicayi lomo e nì ónzó ngíti géyí lafúyí e simi sígìní gí ro úzu yí. Áyí ógú 'dó'dó kí sílì sokó (10). Abú ayíní úfu yí za cú miúfu, ídí tóro ngbúó. Odu a mááyí í'bí trídri zíyí káa do tákpásílì.

¹¹ "Togú mbílíyí uwú ledre bú, ídí úwú ledre bí 'Dówú Lomo nì ndísi úku a zí kanṣa ní. 'Yì máa wo bí nì tóro ngbúó simi 'do'dó ní, utúasá 'dó'dó gí zí miówo gbre umbu* lolu wá."

Sanda zí manda 'bí kanṣa bí simi Peragamóna ní

¹² "Ídí éké ledre ba zí manda 'bí kanṣa bí simi Peragamóna ní kídí,

"Ledre ba nì gí zí wo nì kí mongú bikafu maku zíne ní.

¹³ Máówo bí ndísiyí bú, ndísi dongará 'yì ga bí kídí bí Satána oto kítì ngére ené ní. Abú kenée ndotó, óyósé esé sogosé zíma wá, abú gba simi bí kóo 'di'biní ezesé Andipá bí nì ngúru 'yì amá zíye úfu wo za cú do komosé kídí bí Satána nì ore ní.

¹⁴ "Simi ledre ga gére née mbá, ngíti owú lúyú ledre nì bo rosé.

Ngíti géyí 'yì e niyí dongarase íri lanyání go fú ro 'dódo ledre bí kóo Baláma 'dodo zí Baláka† ní kídí, togú Isiréle e anuní éyí bí 'danání lomo ga bí yemení kí sílì 'yì ní, kpá kí ndísi méngí 'berí yá, née ndaá 'bí ené lúyú ledre wá. ¹⁵ Kpá sére kenée, ngíti géyí 'yì e gí dongarase ndísiní go méngí ledre ga bí 'yì 'bí Nikóla ndísiní 'dódo yée ní. ¹⁶ Bilámá a, ídí sé mu óyóló'bó mimbé'desé. Togú ílisé úwú ledre née wá, mááyí ógú méngí okó kíye kí mongú bikafa maku bí nì ndísi ólúógú gí komá ní.

¹⁷ "Togú mbílíse nì tí bo yá, ídí sé úwú ledre bí 'Dówú Lomo uku zí kanṣa ní kídí, 'yì bí nì tóro ngbúó oyó sogoné zíma wá ní, mááyí í'bí miótoéci mána zía. Mááyí kpá ífí mikánda ìrì bí miékéne ro misisilekpe bikenyí owú tutú ní doa. Ngíti 'yì kpí utúasá ówo ìrì née wá dudu 'yì bí máífi ìrì née doa ní."

Sanda zí manda 'bí kanṣa bí simi Tayatíra ní

¹⁸ "Ídí éké ledre ba zí manda 'bí kanṣa bí simi Tayatíra ní kídí,

"Ledre ba nì gí zí Owú 'bí Lomo, bí kuru'bu komoa ndísi ndící káa zí mbílí pho'du, zí nzísindíga ésíye káa zí so pho'du ní. ¹⁹ Máówo miméngí ledre eyí e, 'bú 'yì e bí ndísi óto a, kí ledremá bí ngúnngu, bilámá moko ga bí ndísi méngí yée, nda kí simikutu bí áyí káe ní bú. Máówoyéme kpá go kídí cakaba ní, ndísi go méngí moko rómo yée ga bí kóo 'dá'dá ní mbá.

²⁰ "Abú kenée ndotó, ledre nì kpá fú bo simimá royí. Nì ledre bí ótoómo bisinyí kára née Izibéle,‡ bí oto roné káa do Nébi íri ní. Kí bisinyí 'dó'do ledre ené, londo

* **2:11** 2:11 Gbre umbu: Ídí ólo ledre gí ro gbre umbu simi 'Dódoógú 20:6,14, 21:8. † **2:14** 2:14 Baláma e kí Baláka: Ólo ledre gí ro Baláma e kí Baláka simi Ólo 'yì e 22-24. ‡ **2:20** 2:20 Izibéle: Nì ne kára bí ndísi lóndo Isiréle e zíye ndísiyé íni ini zí lomo ga bí yemení yée kí sílì 'yì ní. Ólo ledre gí roa simi 1 Mingburoko ngére e 16:29-31, 18:4, 19, 2 Mingburoko ngére e 9:22.

tú'dú 'yì 'bì moko amá e go zíye ndìsìyé só'do royé kí 'yì ga bì ofúní royé kéye wá kpá kí ánu éyí ga bì 'danání zí lomo ga bì yemení yéé kí sílí 'yì ní. ²¹ Máí'bí tí sìnḍí kadra go zía gí ro zía óyóló'bó sómú ledre ené gí simi bisinyí miméngí ledre ga gére ní, tí lá ili ené e wá. ²² Mááyí ódóngéří wo kí bisinyí ndíyá zía ídíne m'í'dú'duné do řangba bì gamá wá. Zíma kpá í'bí 'do'dó ro ya'dá ga bì so'doní royé kéne ní, 'búó togú oyólo'bóní sómú ledre eyé go. ²³ Mááyí kpá úfu 'yì ga bì nḡunḡuní ledre ené ní 'dá'ba. Gí ro zí 'yì ga bì nḡunḡuní ledre amá go ní ówo a kídí ma'díi máówo sómú ledre 'bì 'yì kí ledre ga bì do mimbé'dea ní mbá bú. Gí zí kéyí nées mááyí í'bí tákpásílí zí 'yì kací miméngí ledre ené.

²⁴ “Sée ngítí géyí 'yì ga bì 'bì Tayatíra, ásisé gí ro bisinyí 'dódo ledre 'bì kára nées ní ní, ówosé esé éyí bì 'yì 'bì Satána ndìsìní ndólo a miótoécí ledre 'bì Satána ní wá. Gí zí kéyí nées ní, máóto ngítí lorú dosé owóowó lolú wá. ²⁵ Ídísé lánýá ro ledre bì 'dodoní zíse ní gí simi sìnḍí kadra 'bì mindá'baógumá.

²⁶ “'Yì bì nì tóro kíma simi ledre kací kadra mbá gí simi odu sìnḍí kadra ní, mááyí í'bí roko'bù zía. Zía ídíne ngére do sí do 'yìma'dí e mbá.

²⁷ “ 'Nì ídì Ngére do říkí sí do 'yì e kí mongú roko'buné káa zí késí ní.

Zía ndìsìné kánýa yéé káa zí pheré ndoko ne ní.’

Ledre nées nì ídì kenée gí zía bì Babá í'bí roko'bù go zíma ní. ²⁸ Mááyí kpá í'bí bimiónḡó zíye káa zí kérékobì bì ndìsì ólúóḡu ne kí simi bì ní. ²⁹ Togú ásé tí 'yì úwú ledre e, ídísé úwú ledre bì 'Dówú Lomo ndìsì úku a zíse ní.”

3

Sanda zí manda 'bì kanísa bì simi

2:27 2:27 Ke'bì 'bì Dawídi e 2:9

Saradìsì ní

¹ “Ídì éké ledre ga ba zí manda 'bì kanísa bì simi Saradìsì ní kídí,

“Ba sanda gí zí wo bì nì kí 'Dówú 'bì Lomo zíne ìnyì doa gbre (7) kpá kí kele e ìnyì doa gbre (7) ní. Máówo miméngí ledre eyí e go bú. 'Yì e mbá nìyí sómú ledre kídí áyí trídri, ábuwá úyu yì eyí go. ² Káa zí bì goó kenée ní, úrú mu zíyí ó'bù ngítíyí nées gí zía idíaká go lá cúku'dée zíyí úyu ókpó royí za fí. Máówo go kídí éyí bì ndìsì méngí a ní ndaá 'bì ené bilámáne do komo Lomo wá. ³ Ídì sómúndíkí ledre kóo 'dodoní zíyí bì kóo úwú ní. Ídì lánýá roa zíyí óyóló'bó sómú ledre eyí gí simi lúyú ledre. Togú méngí ledre nées kenée wá, mindá'baógumá mááyí llyí yíi mlllyí káa zí bì 'yì ugu ndìsì llyí 'yì e ní.

⁴ “Abú kenée ndotó, sée ngítí géyí 'yì e simi Saradìsì íri bongó esé ndaá 'bì ené kí ìndri roné wá. Gí zí kéyí nées azé ndìsì gámá kése kí bikenyí bongó rozé gí zía útúásásé go miútúásá. ⁵ 'Yì máa wo bì toro go nḡbúó ní, nì kpá ési bikenyí bongó roné. Málúluóyó ìřia gí simi búku 'bì trídri wá. Mááyí úku ledre zí Babá kí maláyika ené e máyá nées 'yì amá. ⁶ Togú úwúsé tí ledre bú, ídísé úwú ledre bì 'Dówú Lomo ndìsì úku a zíse ní.”

Sanda zí manda 'bì kanísa bì simi Filadelífya ní

⁷ “Ídì éké ledre ga ba zí manda 'bì kanísa bì simi Filadelífya ní kídí,

“Ba kúrúma bì mándá 'yì lúyú ledre wá, kpá 'yì méngí cóngó ledre do komo Lomo kpá go Ngére do bì kací Dawídi ní. Simi bì málíkpí mbotu ledre go ní, 'yì 'dútú a ndaá. Simi bì má'dútú mbotu ledre go ní, 'yì líkpí a ndaá.

⁸ Máówo miméngí ledre esé e za mbá bú. Lúrúsé aka málíkpí

mbotu ere go zise 'yi bi ni 'dutu a gi zise ni ndaa. Maowo kpa bu abu owu roko'busé ni cuku'dée ya, oyósé esé sogosé zima wá. Ásé kpa fú mitórosé ngbúo sogomá do bilámá 'dodo ledre bi koo 'dodoní zise gi romá ní. ⁹ 'Yi 'bi Satána ga gére ní ndişiní úku ledre kídí yée niyí Yúda e, yi ené ranga ndaní eyé Yúda e wá. Mááyí oto yée zíye ídíye káa do mbigí simi şindíse gi ro zíye ówo a kídí, 'búse ofu domá go. ¹⁰ Mbófo éyí zise, gi zía ngunğusé ledremá zise go utu simisé kینگaya. Mááyí kpa luru bi kacise kadra uzu éyí bi ni oğú do sogo kağgá uzu 'yi ga bi ngunğuní ledremá wá ní.

¹¹ "Ídíse ówo a bilámáne kídí mááyí go 'duo gbóo gi ro ndá'baogú. Ídíse tóro fú lá ngbúo sogomá káa bi niyí 'dí'bióyó tákpásílí bi ni tridri bi za fi ní gi zise. ¹² 'Yi máa wo bi ni rómo komo Satána ní, mááyí oto wo kí ledrené owóowó simi 'Díçí 'bi Lomo. Utúasání 'dí'bióyó wo gi do bi máa née wá. Mááyí ékéoto iri Lomo amá kí iri mongú gara bi mikánda Yerusaléma bi ni oğú gi komo ere gi zí Lomo ní simi komoa. Mááyí ékéoto mikánda iri amá simi komoa. ¹³ Togú úwúsé tí ledre bú, ídíse úwú ledre bi 'Dówú Lomo ni ndişí úku a zise ní."

Sanda zí manda 'bi kanisa bi simi Lawudikiya ní

¹⁴ "Ídí éké ledre ba zí manda bi simi kanisa 'bi Lawudikiya ní kídí,

"Ba kuru 'yi bi togú uku ledre go ya, zí ledre née ídine tí kenée ní. Ni 'Yi bi ndişí méngi duú ledre bi Lomo ili ní, kpa Ngere do éyí e za mbá ní. ¹⁵ Maowo miméngi ledre eyí e bú. Ndá 'bi eyí bikidri 'yi togú miiri 'yi wá. Máili koo zíyi ídíyi nguruyé. ¹⁶ Gi zía bi ndá 'bi eyí lolu bikidriyi, ndá kpa miiriyi wá ní mááyí sí'diogu yi gi komá 'dá'ba. ¹⁷ Ndisi úku ledre ya éyí ofuní zíyi go, ili lolu ngiti éyí e

wá. Ówo bi kídí kémbi éyí ndaa zíyi wá, ayí mongú 'yi lerí, komoyí ndaa, ndişí gámá kpa ngirá ní wá gi zí 'di? ¹⁸ Ídí 'dí'bi somú ledre gi zíma, ni oto yi zíyi ídíyi mbigí 'yi 'bi Lomo, kémbi luyú ledre ndaa royí wá. Éyí ga bi koo ndişiní 'dí'biogu dokuwu zíyi, kí yée ga bi ndişiní 'dutu komoyí ní, Lomo ni 'dí'bióyó yée mbá 'dá'ba gi zía ayí go mbigí 'yi ené.

¹⁹ "'Yi ga bi máili ofu yée go ní, mándişí loru yée zíma ndişí 'dó'do yée mi'dó'do káa bi niyí luyú ledre. Mé ba, ídíse oyóló'bó somú ledre esé zise otoómo kí luyú ledre. ²⁰ Mááyí goó mitóromá tara mbotu ndişí kóko mbotu ba, 'yi bi uwú domá go zía líkpí mbotu zíma ní, mááyí olú zía 'dici iri zise ánu éyí kéne.

²¹ "'Yi bi ni tóro ngbúo zía rómo komo ezeokóne e ní, azé ndişí kéne do kiti ngere amá, cé káa zí bi marómo komo ezeokóma zise go ndişí ndişizé kí Babá do kiti ngere ené ní. ²² Togú úwúsé tí ledre bú, ídíse úwú ledre bi 'Dówú Lomo ni ndişí úku a zí 'yi ené e ní."

4

'Yi e otoní undru Lomo komo ere

¹ Gi do kací a née zíma lúruńdiki bifúo komo ere káa zí mbotu ní likpini go fúo. Zí kuru 'yi gaa máuwú 'dá'dá ní ówúne zíma giri káa zí dibili ní kídí, "Ogu giri ya zíma 'dodo ngiti éyí bi ni méngi roné ní zíyi." ² 'Diya káa ní, zí roko'bu 'Dówú Lomo sólu máa yeré, zíma lúruńdiki kiti ngere komo ere ngiti 'yi ni mindişiné doa. ³ 'Yi bi ndişí do kiti iri née, simi komoa ndişí riri káa owu tutu bi ndişí riri miriri ní. Zí bi ongone cigi kiti ngere née gbaá do ndişí ndicine káa zí bi ongo gi zí mikoru ní. ⁴ Zí ngiti géyi kiti ngere e cikeri doa eso (24) ídíye cigi wo máa née gbaá. Mingburoko 'yi e niyí do kiti

máa ga gére née kpá cìkérí doa eso (24). Niyí mbá kí bikenyí bongó royé kpá mbá kí tagíya ga bi miříriye gi simi dábu ní ro doyé. ⁵ Gi 'dí zí kítì ngére née girí 'duo mongú bimióngó wée. Zí kúrú 'yì ndìsì ówúne girí káa zí nzagba ndìsì émbé née ní. Zí lámba e ìnyì doa gbre ídíye mindíciye kó'dú kítì ngére née íri. Ga gére née 'Dówú Lomo. ⁶ Zíma kpá lúrúndíki mongú nyára bi wée kó'dú kítì née íri.

Zí éyì trìdrì e eso (4) ídíye gbaá cigí kítì ngére máa née, zí komo ídíne royé mbá. ⁷ Mizefì éyì trìdrì máa ga gére née toso a ni káa zí kemì ní. Gbre, toso a 'bi ené káa zí ya'dá ìtì ní. Ota (3), toso a 'bi ené káa zí 'yìma'dí ní. Eso (4), toso a nda 'bi ené káa zí gú'du ní. ⁸ Éyì trìdrì ga bi eso (4) née, niyí mbá kí fúndúye ìnyì doa kérí (6), ìnyì doa kérí (6) kacíye eso (4) cé. Zíye ídíye kí tú'dú komoyé royé gbaá kpá gba sì fúndúye mbá. Zíye ndìsiyé kófó ìri Lomo kí ndulú kí kadra mbá kídí, “Mbigí Lomo, Mbigí Lomo, Mbigí Lomo, ni Ngére.

Ni Lomo bi kí mongú roko'buné kíngaya ní,

ni kóo kú bo, ni cakaba kpá bo, ni ne wo bi ni ógu ní.”

⁹ Simi bi éyì trìdrì ga gére née niyí ndìsì kófó ìri mbigí Lomo, kí ndìsì óto úndru a zíye ndìsiyé kí mbófo wo bi ni ídí trìdrìné za fí ní, ¹⁰ geré zí mĩngburoko 'yì ga bi cì kérí a doa eso mindísiyé cigí Lomo do kítì ngére ní, ìnyiyé útúye do ngúrú s̄ndíye bi ótú doyé óto úndru wo bi ni trìdrìné za fí ní. Zíye óto tagíya gi ro doyé bi kó'dú kítì ngére do ndìsiyé úku ledre zía kídí,

¹¹ “Áyí Ngére ezé kpá Lomo ezé, utúasá miútúasá

zíze kófó ìriyì,

zíze kpá óto úndruyì gi zía roko'buyì ofu go.

Ótoógu éyì e mbá yì,

gi zí miyéme ledre eyì zíye ídíye kenée,
káa zí bi otoogu yée ní.”

5

'Yì e mbofoní Yésu

¹ Née ní zíma lúrúndíki mikúrókú mbílí wáraga do s̄lì anú 'bi 'yì bi ni mindísiné do kítì ngére ní. Ekéní ledre ro mbílí wáraga máa née gi 'dí kó'dú a kpá gi 'dí sogo a, do kúrúru tara a kí ko'dó e ìnyì doa gbre. ² Zíma lúrúndíki ngiti maláyika bi kí mongú roko'buné ní kí ndìsì ótrú ledre kídí, “Ambí ni útúasá sókoóyó ko'dó ga bi ro wáraga ba ne?” ³ Tí lá 'yì bi togú komo ere, togú do sogo káṅgá ona, togú mbú s̄i káṅgá bi ni útúasá líkpí wáraga née zía ólo ledre bi simi a ní ndaá. ⁴ Gi zía bi 'yì bi zía útúasáne líkpí mbílí wáraga née ólo a ndaá ní, zí lerí mēngi máa zíma ini ini kíngaya. ⁵ Zí ngúru mongú 'yì úku ledre zíma kídí, “Nda ini ini wá, lúru aka wo bi ndìsiní ndólo wo kemì bi gi simi s̄i do Zúda e bi bulúndu ngére Dawídi ní ni útúasá líkpí wáraga née.”

⁶ Née ní, zíma lúrúndíki Owú Kábìřìkì káa zí éyì bi oṅoonzóní go miṅgoónzó ní dongará kítì ngére ga gére née. Zí éyì trìdrì e eso (4) kpá kí mĩngburoko 'yì e ídíye gbaá cigí a. Ni kí ngirí e ìnyì doa gbre (7), kí komo e ìnyì doa gbre (7) niyí 'Dówú Lomo ga bi Lomo ifi bayi yée go do sogo káṅgá mbá ní. ⁷ Zí Owú Kábìřìkì née ndéréne 'dí'bi mikúrókú wáraga bi s̄lì anú 'bi 'yì bi ndìsì do kítì ngére ní. ⁸ Simi bi 'di'bi wáraga née ní ní, zí éyì trìdrì ga bi eso (4) nda kpá kí mĩngburoko 'yì ga bi cì kérí a doa eso (24) ní útú ló'bú komoyé bi kó'dú Owú Kábìřìkì née. Yée kékíé'do mbá niyí kí ku'dú do s̄lìye kpá kí kó'do bi yemení gi simi dábu ní kí abúrengú simiyé. Née ini zí Lomo 'bi mbigí 'yì ga bi 'bi

Lomo ní. ⁹ Zíye úku mikánda ke'bi kídí,

“Útúásá go 'dí'bi wáraga née,
zíyí líkpí taraa,

Gì zía ongoónzóní kóo yí go,
zíyí úgú lúgu 'yíma'dí e zí Lomo
kí sámáyí

kací ríkjí sí do 'yíma'dí e kí tara
eyé e mbá do ídíye mbigí 'yí
ga bí 'bí Lomo ní.

¹⁰ Óto 'yí e go gí ro zíye ídíye 'yí
'dódo ledre 'bí Lomo zí 'yí e
káa zí 'yí 'dáná éyí e ní,
zíye ídíye zí 'yí e do sogo káṅgá
káa zí mĩngburoko ngéere e
ní.”

¹¹ Mááyí ídí kíe ní, zíma úwú
do tú'dú maláyika e, toro'dikíní kítí
ngéere kí éyí trídri e kí mĩngburoko
'yí ga gére née go gbaá. ¹² Zí
maláyika máa ga gére née ndísiyé
úku ke'bi kídí,

“Owú kábíríkí bí kóo ufuní wo ní,
utúasá miútúasá zía ídíne kí
cóngóro, kí tú'dú éyí e, kí
komokenzì nda kí roko'bu
zíne.

Zí 'yí e ndísiyé óto úndrua kí kófó
írĩa.”

¹³ Zíma kpá úwú do éyí trídri ga
bí komo ere ní mbá, kí yé ga bí do
sogo káṅgá ní kí yé ga bí sí káṅgá
ní, kí yé ga bí simi mĩngburoko
iní e ní, nda kí ngíti géyí éyí trídri e
mbá, zíye ndísiyé úku ke'bi kídí,

“Kófó írì kí mongú úndru,
ídí ídí zí Lomo kpá zí Owú kábíríkí
za fí.”

¹⁴ Zí éyí trídri ga bí eso née ìnyiyé
ngúṅgu a yíi kídí, “Ídí kenée.”
Geré zí mĩngburoko 'yí ga gére née
útú ándá royé bí ndísiyé óto úndru
Lomo kí Ngéere Yésu.

6

Mizefi Ko'dó

¹ Mááyí ídí kíe ní, Owú Kábíríkí
líkpí mizefi ko'dó bí odó'dutuní tara
wáraga née kíe ní. Zí ngúru éyí

trídri gí dongará éyí trídri ga bí
eso (4) ní ndóndóló kí kúrúne 'dága
káa zí nzagba embéne ní kídí, “Ógu
mu.” ² Mááyí lúru bí káa ní, bíkenyí
usáni ní mítóroné kó'dúma. O'do bí
ekí ndísi do ní ní kí sama do sílìne
kpá kí tagíya doné. Zí usáni née
ndísi ngásáne kíe zí 'yí e ówo a mbá
gí zía romo komo ezeokóne e go.

³ Simi bí Owú kábíríkí líkpí gbere
ká'dá ní, zíma úwú kúrú gbere éyí
trídri kídí, “Ógu mu.” ⁴ Zí ngíti
bíkesí birará usáni kpá óguné. 'Yí
bí ndísi ngásá káa ní ní kí mongú
maku do sílìne 'di'biogu 'bí ené
mimbé'de kési zía óto 'yí e ndísiyé
úfu royé.

⁵ Simi bí Owú kábíríkí líkpí ota (3)
ko'dó ní, zíma úwú kúrú ota (3) éyí
trídri kídí, “Ógu mu.” Mááyí lúru
bí káa ní, búkulú usáni ní mítóroné
kó'dúma. 'Yí bí ekí do ní kí kákpá
'bí únzú éyí do sílìne. ⁶ Zíma úwú
kúrú gí dongará éyí trídri ga bí eso
(4) née kídí, “Éyí bí niyí únzú a zí
'yí kí owú kákpá née ní ídí kí tú'dú
kési. Áyí ótoómo duú yáká ga bí kí
éyí ga bí simiyé gí ro ndísi lúru yé
káa do sù'bu kí yé ga bí gí ro le'yí
kóró ní.”

⁷ Simi bí Owú Kábíríkí líkpí eso (4)
ká'dá ní, zíma úwú kúrú eso (4) éyí
trídri kídí, “Ógu mu.” ⁸ Mááyí lúru
bí káa ní, usáni bí kí roné káa zí
mbukú ní ní go ógu. 'Yí bí ndísi do
ní írĩa Owú Umbu. Írì ezegámá a
'bí ené Zíumbu. I'bíní roko'bu zíye
do kíe'do gí simi eso (4) * 'bí do
sogo káṅgá zíye ndísiyé úfu 'yí e kí
mĩngburoko maku e, kí mongú 'bú,
kí ndíyá, zí bangá sinyí e ánu ngíti
géyí ye.

⁹ Simi bí líkpí ìnyí (5) ko'dó ní,
mááyí lúru bí sí mbayi bí káa
ní, zíma lúruńdíki lafúze ga bí
ufuní yé gí zía bí ngunúní ledre
'bí Lomo zíye ndísiyé úku ledre a
kíngaya ní. ¹⁰ Zíye úku ledre kí

* **6:8** 6:8 Kíe'do gí simi eso: Togú ifiní kóo simi 'yí e eso do sogo káṅgá née ní niyí úfuónzó ngúru a bí ifiní ní mbá 'dá'ba.

kúrúye 'dága zí Lomo bi roko'buné kíngaya ní kídí, "Ngére ezé Lomo, yìì bí kẹ̀mbì lúyú ledre ndaá royí wá ní. 'Yì ga bi 'do'doní zée zíye úfu zée ba, áyí í'bí 'do'dó royé nda kíbe'di?"
¹¹ Zí Lomo í'bí bikenyí bongó zí 'yì ga bi ufuní yée ní. Zía úku ledre zíye kídí, ndìsìsè aka kí 'búó togú ufu asání 'yì amá ga bi nḡḡḡḡḡḡ ledre amá go niyí lúndu e mbá gí ro zí 'do'dó ma'dáa útúásáne kpìḡḡ.

¹² Simi bi likpíní ìnyì doa kẹ̀rì (6) ká'dá ní, zí kì'dì káḡḡá méḡḡ roné, geré zí kadra ìlìne mbuú, zí komo éfé ésìne káa zí sáma ní. ¹³ Zí kele e ndìsì útúóguyé káa zí miáná kágá ndìsìní útúóguyé gí zí mongú síli ní.
¹⁴ Do kírókúóyó ere káa zí kírókúní sáka ní. Zí landa e kí cúkú e lélìye mbá.

¹⁵ Zí mḡḡburoko ngére e, kí 'yì 'bi 'be 'bi eyé e, kí mḡḡburoko manda 'bi asikíri eyé e, kí 'yì ga bi kí tú'dú éyì e zíye ní, kí 'yì ga bi kí roko'bù ledre e zíye ní, kí owúkúlú e kí gbékpì 'yì e mbá zíye ídíye kí nḡrì royé bisinyíne zíye ndìsìyè kí ló'boyé simi gu landa e ngíti géyì sogo landa e. ¹⁶ Zíye ndìsì ngásáye kí úku ledre kídí, "Áko landa ga ba, ìnyìsè girí ógù útú'dùtù zée wá gí zí 'dì, líkpísè rosé mu zíze ólú ló'bozé simisè gí zí simikesì 'bi Lomo e kí Owú kábìrìkì. ¹⁷ Sìnḡ kadra 'bi simikesì eyé utúasá go zía gí ro úfuónzó zée. Ambí nì yómo zée gí zía née?"

7

Otoní kací sîlì Lomo simi komo 'yì e (144,000)

¹ Gí do kací ledre née ní, zíma lúrúndíki maláyika e eso kí toro do sogo káḡḡá do bi e mḡḡḡḡḡḡ a. 'Dì'bingerìní bisinyí síli bí kí roko'buné ayí ógù ílì do sogo káḡḡá, togú do mikavu e kí kágá e ní go ndá. ² Zíma kpá lúrúndíki ngíti maláyika kí ógù 'dìyì roné gí 'dì gbére, gí ro óto kací sîlì Lomo simi

komo 'yì ga bi 'bi Lomo ní. Zía úku ledre kí kúrúne 'dága zí maláyika ga bi eso i'biní roko'bù zíye gí ro sínyiónzó do sogo káḡḡá kí mikavu ní kídí, ³ "Ndásé aka sínyiónzó do sogo káḡḡá kí mikavu e kí kágá e wá, 'búó togú otozé kací sîlì Lomo go simi komo mbigí 'yì ené e za mbá."
⁴ Zíye úku ledre kídí, otozé kací sîlì Lomo go simi komo 'yì e álifu kìé'do doa cì gbre doa eso (144,000) née sí do Isiréle e.

⁵ Gí tara mbotù 'bi Zúda 'bi ené álifu sokó doa gbre (12,000),

gí tara mbotù 'bi Rúbene 'bi ené, álifu sokó doa gbre (12,000),

gí tara mbotù 'bi Gáda 'bi ené álifu sokó doa gbre (12,000),

⁶ gí tara mbotù 'bi Aséra 'bi ené álifu sokó doa gbre (12,000),

gí tara mbotù 'bi Nafatáli 'bi ené álifu sokó doa gbre (12,000),

gí tara mbotù 'bi Manási 'bi ené álifu sokó doa gbre (12,000),

⁷ gí tara mbotù 'bi Simiyóna 'bi ené álifu sokó doa gbre (12,000),

gí tara mbotù 'bi Lévi 'bi ené álifu sokó doa gbre (12,000),

gí tara mbotù 'bi Isakára 'bi ené álifu sokó doa gbre (12,000),

⁸ gí tara mbotù 'bi Zebulúna 'bi ené álifu sokó doa gbre (12,000),

gí tara mbotù 'bi Yoséfa 'bi ené álifu sokó doa gbre (12,000),

gí tara mbotù 'bi Benzemúna 'bi ené álifu sokó doa gbre (12,000).

Tú'dú rìkì sí do 'yìma'dí e

⁹ Gí do kací ledre née ní, zíma lúrúndíki tú'dú tú'dú 'yì e, 'yì bí nì útúásá óloónzó yée ní ndaá. Tú'dú sí do 'yìma'dí e do sogo káḡḡá, kací kífúye kí tara eyé e mḡḡḡḡḡḡ nìyì kenée mbá mìtóroyé kó'dú Lomo kí Owú kábìrìkì. Esìní royé mbá bikenyí bongó, kpá kí mbílì mbíró do sîlìye. ¹⁰ Zí 'yì ga gére née úku ke'bi kí kúrúye 'dága kídí,

"Lomo ezé bí nì mḡḡsìné

do kìtì ngére ní

nì kí roko'bù zíne

'bi yómo 'yì ené e.

Owú kábiríkí ni kpá kenée.”

11 Zí maláyika e ga bi toro'dikíní kítì Ngére née gbaá ní, kí ngíti géyì m̀ngburoko 'yì ga bi ore, nda kpá kí ngíti géyì m̀ngburoko éyì tr̀drì ga bi eso (4) ní ìnyiyé mbá útúló'bu komoyé bi nd̀sìyé óto úndru Lomo.

12 Zíye úku ledre kídí,

“Idí kenée.

Azé nd̀sì mbófo ỳì kí kófó ìrìỳì,

áyì 'ỳì komokenzì, azé mbófo ỳì kí nd̀sì óto úndruỳì,

áyì kí roko'bu ledre e za mbá zíỳì,

azé nd̀sì óto úndruỳì kenée za fí.

Idí kenée.”

13 Zí ngúru m̀ngburoko 'ỳì ga gére née ndú'yú máa kídí, “Ówo 'ỳì ga bi kí bikenỳì bongó royé née bú? Ogúnì g̀ì 'da?”

14 Zíma úkulúgu ledre zía kídí, “Mongú 'ỳì, ówo yée ỳì.”

Zía úku ledre zíma kídí, “Ga gére née 'ỳì ga bi kóo nduwúní ḱngaya ní. Luguní bongó eyé go drá kí sáma Owú Kábiríkí. 15 G̀ì zí ḱỳì née,

“utúasánì go tóroyé cigí kítì ngére 'bì Lomo

nd̀sìyé óto úndrua simi 'd̀cì

ené kí kadra kpá kí nd̀lù

mbá,

g̀ì zía owoní bú kídí Lomo ma'dáa

nd̀sì sáká yée ne g̀ì simi

ledre e.

16 Éỳì b̀ì 'bú ní meng̀ì lolù yée wá,

kodró meng̀ì yée wá.

Pho'du kadra ongbó lolù yée wá,

gba bisinỳì bimìr̀ì ogù lolù royé kpá wá.

17 Owú kábiríkí bi toro kó'dú kítì ngére ní ni nd̀sì lúru b̀ì kacíye,

zía nd̀sì ndéré kíye do 'dawú 'b̀ì tr̀drì b̀ì za fí ní.

Lomo ni ó'dó iní ini g̀ì komoyé drá.”

8

Ledre g̀ì ro odu ko'dó b̀ì likpínì ní

* 8:7 8:7 Kíé'do g̀ì simi ota 'b̀ì do sogo kángá: Togú ifiní kóo simi do sogo ota, niỳì óngbóónzó ngúru a mbá 'dá'ba.

1 Simi bi Owú kábiríkí likpí ìnyì doa gbre ko'dó ní, zí bi ídine komo ere sí gbóo kí yana s̀ndì kadra.

2 Mááyí ídì ḱe ní, i'bínì d̀b̀l̀ì go zí maláyika ga bi ìnyì doa gbre nd̀s̀nì tóro kó'dú Lomo ní kacíye mbá.

3 Zí ngíti maláyika b̀ì kí saáni b̀ì g̀ì simi dábu do s̀l̀ìne kí abúrengú siminé ní ógu tóroné cigí mbayi 'b̀ì Lomo. Zía óngbó a 'dáná a zí Lomo káa zí b̀ì mbigí 'ỳì 'b̀ì Lomo nd̀s̀nì iní iní zí Lomo ní do mbayi b̀ì g̀ì simi dábu ní kó'dú kítì ngére née. 4 Zí cika abúrengú née kí iní 'b̀ì 'ỳì ga gére née ndérene g̀ì do s̀l̀ì maláyika née zí Lomo 'dága. 5 Née ní zí maláyika née 'd̀ì'b̀ì saáni do ùnzù 'dúcu a kí so pho'du b̀ì g̀ì s̀ì mbayi 'b̀ì Lomo ní,

zía léfe a ruu bi do sogo kángá. G̀ì ore geré zí pho'du née ndíciphùtru roné kí mongú roko'buné zía nd̀sì 'b̀ìlé'bené zí kángá kpá nd̀sì kizíné.

Maláyika imínì d̀b̀l̀ì e

6 Nda g̀ì ore, zí maláyika ga bi gáa ìnyì doa gbre (7) i'bínì d̀b̀l̀ì e ìnyì doa gbre do s̀l̀ìye ní, yéme royé g̀ì ro ímí yée.

7 Zí mizef̀ì maláyika ímí 'b̀ì ené d̀b̀l̀ì. Geré zí m̀ngurógó iní káa zí mongú 'dóf̀ì ní kí ngíti éỳì b̀ìkesì pho'du ní kpá kí sáma útúóguyé g̀ì komo ere do kángá. Zí dogborù do sogo kángá kíé'do g̀ì simi ota* kí kágá e kí súwú e aráye mbá.

8 Zí gbre maláyika ímí 'b̀ì ené, zí mongú so pho'du káa zí landa ní útúóguné bu simi mongú mikavu. Zí komo dogborù mikavu née ésine káa zí sáma ní. 9 Zí tú'dú ngíti géỳì éỳì tr̀drì ga bi simi a ní úyuyé mbá, zí dogborù kurúngba e 'déweyé g̀ì zí roko'bu iní.

10 Zí ota maláyika ímí 'b̀ì ené d̀b̀l̀ì. Zí mongú kele b̀ì nd̀sì ndící 'b̀ì ené káa zí miúndu pho'du ní útúóguné ree buu simi ngburu e kí dokú'du ngburu e. 11 Iri kele née ni

Átá. Gí zí kẹ̀yí nẹ́e, zí dogboṛu iní e átáyẹ miátá, zí tú'dú ngíti géyí 'yì ga bì ewéní ní úyuyé mbá.

¹² Zí eso maláyika ímí 'bì ené dībīlì. Zí dogboṛu kadra kí dogboṛu éfé kí kele e ídíye nda lùlù'du oṅoní lolu bì mbí wá. Zí bì rìrìfì nẹ́e ídíne gbóo kí yana kadra kpá gbóo kí yana ndulù.

¹³ Gí do kací ledre nẹ́e, zíma lúrúndíkí agí komo kadra 'dága, zía ndìsì gbúrógbóne 'dága kídí, "Nduwú, nduwú, nduwú ro 'yì ga bì do sogo kángá ní gí zía maláyika ga bì ota ní niyí go gí ro ímí 'bì eyé dībīlì cakaba."

9

Inyì maláyika ímí 'bì ené dībīlì

¹ Zí inyì (5) maláyika ímí 'bì ené dībīlì. Kpá lá bì ímí ní, geré zíma lúrúndíkí kele bì utúogu do sogo kángá ní. 'Dì'biogu mafutáa 'bì líkpí tara gu bì olù olù* kíngaya ní kpa kíne. ² Simì bì líkpí tara gu nẹ́e ní, zí bukùlù cika olùóguné kùu káa zí cika mì'dutù ní, zía 'dútù komo kadra kí ere yeré. ³ Zí mbíra e olùóguyé gí simì cika nẹ́e sùu óguyé do kángá. Niyí kí roko'bu 'bì é'be 'yì zíye káa zí ágarabu ní. ⁴ Ukuní zíye kídí ndaní é'be súwú e kí éyì ga bì utuní ní kí kágá e wá. Idíní é'be duú 'yì ga bì ngára otoní kací sīlì Lomo simì komoyé wá ní. ⁵ Ukuní zíye kídí ndaní úfu 'yì ga bì niyí é'be yé nẹ́e miúfu wá. Idíní tí lá 'dó'do yé mì'dódo kí éyì miówo bì káa zí 'bì ágarabu ní kí éfé e inyì. ⁶ Simì sīndí kadra nẹ́e gí zí éyì miówo, zí tú'dú 'yì e ndìsìyé ngúnṅú umbu, é'e umbu ogu ené 'dì'bi yé wá, zíye ídíye tí nzíyiyé gí ro úyuyé, umbu ngásá nda yì ené gí zíye mīngásá.

⁷ Mbíra ga gére nẹ́e, tosoyé káa zí usáni ga bì yemeomoní yé go nzíyiyé gí ro okó ní. Niyí mbá kí tagíya ro doyé gí simì dábu.

Simì komoyé nì mbá káa zí simì komo 'yìma'dí ní. ⁸ Zí bì doyé ídíne mbá káa zí bì do kará e ní. Zí soyé ídíne mbá kí mīngburoko ngiríné káa zí so kemì ní. ⁹ Zí do kó'dúye óruné gbigaga káa zí kēsì ní. Zí ngboṛu fúndúye kí inyì 'dága ndìsì ngúndruné káa zí gboṛu tú'dú usáni e kí ndéréye simì okó ní. ¹⁰ Sono mbíra ga gére nẹ́e nì kí wowóne káa zí ágarabu ní. Niyí ndìsì é'be 'yì e kí sonoyé nẹ́e kí éfé inyì (5). ¹¹ Maláyika bì ndìsì lúrú bì kací mongú gu ní, nì ne ngére doyé. Iria simì tara Ébere nì Abadóno, simì Gírìgì 'bì ené Apolóno† ledre gí simia kídí, 'do'dó.

¹² Mizefì 'do'dó ukú aka nẹ́e lá ne. Ngíti géyì 'do'dó e gbre niyí kpá ógu.

¹³ Zí inyì doa kéré (6) maláyika ímí 'bì ené dībīlì. Zíma úwú kúrú 'yì kí ódroné gí sī mbayi kí'dí bì ndìsìní 'dáná éyì zí Lomo sī mbayi 'bì Lomo bì gí simì dábu ní. ¹⁴ Zí 'yì nẹ́e úku ledre zí inyì doa kéré (6) maláyika nẹ́e kídí, "Líkpí maláyika ga bì eso (4) 'dì'bingeríní yé simì ngbuṛu Efaráta ní mu." ¹⁵ Née ní do líkpí maláyika ga bì eso (4) yemeotoní yé nzíyiyé gí ro sīndí kadra, kí éfé nda kí simìbì 'bì ledre nẹ́e ní ní, inyiyé ndéréye úfu tú'dú ngíti géyì 'yìma'dí e do sogo kángá. ¹⁶ Maláyika ga bì eso (4) nẹ́e, niyí kí tú'dú asikíri e do usáni e, oloní yé zíma úwú a romoní cì sokó mīlìyono (200,000,000) go.

¹⁷ Zíma lúrú usáni e kí 'yì ga bì doyé ní, odóní mbá sókó kēsì e do kó'dúye ngíti géyì bīkesīne, ngíti géyì káa zí cika ní, zí ngíti géyì ídí 'bì eyé rerebeyé káa. Usáni ga gére nẹ́e toso doyé nì káa zí do kemì ní. Zí pho'du kí cika nda kí barútu ndìsì olùóguyé gí koyé. ¹⁸ Zí éyì ga bì olùoguní gí ku bangá ga gére nẹ́e úfu tú'dú tú'dú 'yì e. ¹⁹ Bangá ga gére nẹ́e, roko'bu 'bì úfu 'yì e nì simì

* **9:1** 9:1 Gu bì olù olù kíngaya ní: Ba bì bì kí'dí bì bandáotoní Satána doa ní. † **9:11** 9:11 Apolóno: Simì tara Ébere iní ledre simì a kídí sīnyionzó éyì e.

koyé, kpá ro sonoyé. Sonoyé ni kí doné káa zí do kámá ní togú naná 'yì go yá, zí wowó a ídíné kíngaya.

²⁰ 'Yì máa yé ga bi omoní gí simi umbu ga gére née, iliní eyé óyóló'bó mimbé'deyé wá. Otoomoní eyé óto úndru dokéké e, kí lomo ga bi 'yìma'dí yemení yé gí simi mirířírí késí e kí dábu togú mbú yé ga bi gí simi tutú kí kágá, bi ngará lurúní bi wá, uwúní ledre wá, gamání kpá wá ní wá. ²¹ Otoomoní eyé ledre 'bi úfu 'yì e, lóndú, 'berì, kpá kí ledre 'bi ugu ní wá.

10

Maláyika kí Owú Wáraga do sîlîne

¹ Nda née ní, zíma lúrúndíki ngíti maláyika bi kí roko'buné kíngaya ní kí óguné gí komo ere do kángá, burungú solú wo go yeré, zí míkórú ídíné ro doa gbaá. Zí simi komoa ndìsì říříne káa zí sùlú kadra ní, zí kágá sîndí ga ídíyè mbá káa zí ngburu ngírí ga bi kí pho'du royé ní. ² Maláyika máa née ogú kí owú wáraga do sîlîne kí tarané milíkpíne fúó. Zí ogú tóroné óto sîndíne 'bi anú do míkavu, sîndí a 'bi ngelì 'bi ené do kángá. ³ Zí gburógbóne 'dága káa zí kemì gburógbóne ní. Simi bi gburogbó ní, geré zí nza-gba émbéne kí'dí ìnyì doa gbre (7). ⁴ Simi bi nzagba ga bi ìnyì doa gbre (7) née embéní girí ní, geré zíma ìnyímá gí ro éké ledre ga bi ukuní yé née. Zí ngíti 'yì ótrú kása ledre zíma girí kídí, "Ndá aka éké 'dódo ledre ga bi úwú yé née wá, idíní aka ídí miótoécìyè."

⁵ Zí maláyika bi gáa toro do míkavu kí ngíti sîndíne do iní, ngíti a do kángá ní ìnyíne sîkpì sîlîne 'bi anú 'dága. ⁶ Zí lólóbú kí ìřì Lomo bi ni trídřì za fí, bi otoogu ere kí éyì ga bi simíné ní mbá, kpá kí do sogo kángá za kí éyì ga bi simíné ní mbá, míkavu e kí éyì ga bi simiyé ní mbá kídí, "Sîndí kadra ogú go.

⁷ Simi bi sîndí kadra ogú go gí ro zí ìnyì doa gbre (7) maláyika ímí 'bi ené dîbìlì ní, ledre ga bi kóo Lomo yemeomo yé simi roko'bu ené ní geré zíyè mêngì royé tí káa zí kóo ukui'bí zí ngíti géyì 'yì kasa ené ga bi nébì e ní."

⁸ Zí kúrú bi gáa miúwú gí komo ere ní kpá ówú ándá roné zíma kídí, "Ndéré mu zíyì 'dí'bi wáraga bi likpiomoní tara go fúó do sîlì maláyika bi tóro kí kémбі sîndíne do iní kpá do kángá ní."

⁹ Zíma ndéréma úku ledre owú wáraga née zí maláyika née gí ro zía í'bí a zíma. Zía úkulúgu ledre zíma kídí, "'Dí'bi mu, ídí esì a koyì zíyì ánu a. Simi bi áyì ndìsì ánu a ní, ni ídí koyì ngbéngbeté káa zí tezi ní, ni ndéréókpó simiyì nda mindogóne." ¹⁰ Zíma 'dí'bi owú wáraga gí do sîlì maláyika née esì a komá ánu a. Ni komá tí ngbéngbeté káa zí tezi ní, máúlú nda ní, okpó nda simimá mindogóne. ¹¹ Do úku kása ledre zíma kídí, "Ídí kpá fú úku ledre bi ni ógu mêngì roné zí říkì kúfú 'yìma'dí e, kí říkì sî doyé kí tara eyé e mîngúngúcuá kí ngére eyé e ní za mbá."

11

Ledre gí ro 'dìcì 'bi iní zí Lomo

¹ Zí Maláyika í'bíogú kágá 'bi ndárába éyì e zíma. Do úku ledre zíma kídí, "Ndéré mu ndárába simi 'dìcì 'bi Lomo, zíyì kpá ndárába mbayi 'bi Lomo, zíyì kpá ólo 'yì ga bi ndìsìní óto úndru Lomo íri ní mbá. ² Tí lá, ndá ndárába ligá 'dìcì máa née wá gí zía í'bíní go zí 'yì ga bi ndaní Yúda e wá ní. Niyí ndìsì 'dítí simi gara bi lúyú ledre ndáa simi a wá ní kí éfé e cì gbre doa gbre (42). ³ Mááyí í'bí roko'bu zí 'yì amá e gbre niyí esì royé mbá nzenze bongó zíyè ndìsìyè úku bilámá ledre amá zí 'yì e kí sîlì álifú kíé'do míya gbre doa cì ota (1,260)." ⁴ 'Yì ga bi gbre née niyí káa zí kágá bi kí

iriné olíva ní, kpá káa zí lánba bí 'dìcì kací Ngére 'bí do sogo kánḡá ní. ⁵ Togú 'yì ilí méngì bisinyí ledre kí 'yì amá ga gére nées yá, pho'du ní olúógú gí koyé óngbóonzó 'yì máa nées. Nées misì'di bí 'yì bí ní méngì bisinyí ledre kí 'yì amá ga gére nées ní ní úyu doa ní. ⁶ Ya'dá ga gére nées niyí kí roko'bù zíye úku ledre zí iní tóroné kí é'dì simi bí niyí ndìsì úku bilámá ledre amá zí 'yì e ní. Niyí kpá kí roko'bù zíye úku ledre zí iní óyóló'bó roné káa zí sáma ní gí ro zí bisinyí rìkì ndiyá e útúye do 'yì e 'diya káa zí bí iliní ní.

⁷ Simi bí mēngionzóní moko bí mákása yée kíe nées go ní, bangá sinyí bí ní olúógú gí simi mongú gu ní ní útú kí okó doyé do rómo komoyé zía úfu yée. ⁸ Umbuyé ní idí sága do mongú misì'di simi Yerusaléma ore. Nées sì ledre bí ndoloní gara nées gí zía kpá "Sodóma" do ndólo a kpá kídí, "Ízibiti ní."* Nées gara bí kóo phephéonzóní Ngére eyé simi a ní. ⁹ Umbu ga gére nées niyí idí sága kenée kí sílì ota kí yanané gí ro zí rìkì kúfú 'yìma'dí e, kí rìkì sì doyé kí tara eyé e mīngúngúcu ndìsì óguyé lúru cáyi yée. Nées sì ledre bí yaá ndaní óto yée gu gí zía wá ní. ¹⁰ Zí 'yì 'bí do sogo kánḡá e idíye mbá kí rokinyi gí ro umbu ya'dá ga bí gbre nées. Do ndìsiyé méngì ayímbi kí í'bí tákpásílì zí lafúye gí zía ya'dá ga gére nées í'bíní kóo 'do'dó go ro 'yì e do sogo kánḡá kíngaya.

¹¹ Nda gí do kací sílì ota (3) kí yanané, zí Lomo úru yée. Zí tú'dú 'yì ga bí lurúní ya'dá ga gére nées uruní yì eyé gí simi umbu go ní, idíye kí mongú ngirì royé. ¹² Zíye úwú kúru 'yì gí komo ere kí ndólo yée kídí, "Ógusé girí mu yáa." Zíye ñnyiyé tí do komo ezeokóye ga gére

nées ndéréye komo ere 'dága kpurú gí simi burungú.

¹³ Simi sındí kadra nées ní, zí kì'dì kánḡá idíne zí tú'dú ngíti géyì kútú e simi gara ore ndúrúyé mbá. Zí 'yì e úyuyé álfu ñnyì doa gbre (7,000), zí yée ga bí omoní ní ndìsiyé mbófo Lomo bí ní komo ere ní gí zí ngirì.

¹⁴ Gbre 'do'dó ukú aka nées lá ne, otayé (3) ní go kpá ógú cakaba.

Ñnyì doa gbre maláyika imí dībìlì

¹⁵ Zí ñnyì doa gbre (7) maláyika imí 'bí ené dībìlì. Zíma úwú kúru tú'dú 'yì e komo ere kí úku ledre kídí, "Do sogo kánḡá ba ní sì sílì Ngére Lomo, kpá sì sílì Kírésito, Ní goó ne Ngére doa za fí."

¹⁶ Geré zí mingburoko 'yì ga bí cìkérì a doa eso (24) ndìsiní gbaá cigí Lomo ní, ñnyiyé útúye do ngúrú sındíye bí óto úndru Lomo, ¹⁷ kídí, "Mbófo éyì zíyì Ngére Lomo bí roko'buyì ofu go ní,

Áyì cakaba bo, gí zía áyì kóo kú yì eyì bo,

Áyì 'yì mongú roko'bù tónó moko eyì 'bí Ngére go.

¹⁸ 'Yì ga bí kóo mīmíbédéyè ní royì bisinyíne ní, sındí kadra 'bí 'dó'do yée ogú go.

Sındí kadra ogú 'dècì ngbanga 'yì ga bí kóo uyuní go ní,

kpá gí ro í'bí tákpásílì zí 'yì ñnyì kasa eyì ga bí nébì e ní

kpá mbigí 'yì eyì ga bí kóo ndìsiní óto úndru ñnyì ní,

mingburoko yée kí minzéréye,

kpá sındí kadra 'bí úfu yée ga bí kóo ndìsiní úfu lafúye do sogo kánḡá ní."

¹⁹ Nda gí ore, do líkpí mbotú 'dìcì 'bí Lomo komo ere. 'Dìcì íri zíma lúru ndíki sondúu bí kí miyéme ledre 'bí Lomo gí ro 'yì e ní siminé. Zí bimióngó 'bílé'bené, zí mongú gború éyì ówúne káa zí nzagba

* **11:8** 11:8 Sodóma kí Ízibiti: Lomo sinyionzó Sodóma gí zí bisinyí mīmēngì ledre eyé e. Ólo Dosì éyì e 19:1-29. Lomo yomo 'yì ené e Isiréle e gí simi 'do'dó 'bí owúkúlú gí simi Ízibiti. Ólo Ólúógú 12.

embéne ní, zí káńgá ndịsị kịzíné zí 'dófị e ndịsị ẹ̀rẹ̀oógụyé gị komo ere bi.

12

Kára 'yị lára

¹ Mongụ lára ledre mengi komo ere. Kára esi kadra roné, zía óto sindine e gá do éfé, tagiya bi oto doné ní, yemeni gị simi kele e sokó doa gbre (12). ² Ni kí siminé, owụ ni go ówo gị ro árá. Gị zí miówo owụ, zía mbúmbúdu 'dága.

³ Zí ngiti milára kámá bikesine 'dódoógụ roné komo ere. Doa 'dényé inyi doa gbre (7), kí ngirine e sokó (10), zí tagiya e ídiye ro doa ga bi inyi doa gbre (7) née kékíé'do mbá. ⁴ Zía síkpị sononé ndịsị kpírákpi tú'dú kele e káe, zíye ndịsị ẹ̀rẹ̀oógụyé gị komo ere do sogo káńgá. Zí kámá née ndéré tóroné mbí kó'dú kára bi ayí árá née, gị ro togụ árá go yá, zine 'dí'bi owụ née ụlụ a. ⁵ Zí kára née árá owụo'do bi ni ógụ ídine ngere do kufú 'yima'dí e mbá kí mongụ roko'buné káa zí kesi ní. Simi bi ará ní, geré do 'dí'bi wo ndéré káe zí Lomo 'dága óto wo do kiti ngere. ⁶ Zí mbága owụ née ngásá ndịsine simi súwú gbála do bi bi Lomo yemeomo zía ní gị ro do luru bi kaci a kí sili alifu kíé'do miya gbre doa ci ota (1,260) doné. ⁷ Zí okó útune komo ere. Zí Máyikolo inyiné kí tú'dú maláyika ené e íci okó kí lára kámá née kí lafuga ga bi gị do kaci a ní. ⁸ Ti lá zí maláyika e rómo komo kámá née, do ógóoyó wo gị komo ere giri cú 'dá'ba. ⁹ Do ụcugụ lára kámá née bi. Bi koo ndisini ndólo a 'desi ngere 'bi bicayi lomo e togụ mbú Satána ní, bi 'yi londo 'yi e do sogo káńgá mbá ní. Ụcuguní wo do sogo káńgá kí maláyika ené e.

¹⁰ Zí kuru 'yi owune komo ere gbéli kidi,

“Mbófo éyí, Lomo bi kí roko'buné 'yi yómo 'yi e ní 'dodo roko'buné go,
ni go ngere 'bi 'yima'dí e mbá.

Wo bi koo oto roné kaci kadra kí ndulu mbá ndisi úkuoto ledre ro lundu zée kí lemí zée ní, ndaa lolu karaba komo ere wa, ogóoyóni wo go, ni nda goó bi do sogo káńgá.

¹¹ Lafúze ga gere née romoni komo Satána gị zía oyóni sogoyé zí Owú kábiriki kí úku ledre umbu bi uyu gị royé ní wá.

Gị zí keyi née, ngiri umbu mengi ené yée wá.

¹² Sée ga bi ndisise ndisi komo ere ní mbá, idise mu idi kí rokinyi.

Leri zí do sogo káńgá kí mikavu, gị zía Satána ni go zise iri

kí mongú mimbe'dekesi siminé.

Gị zía owo go kidi ngiti sili ené ni nda go lá cuku'dée.”

¹³ Simi bi Satána owoyeme kidi ucuguni née go do sogo káńgá ní, zía ndisine gamasó'do kára bi ndikiogu owúo'do ní. ¹⁴ Zí Ngere Lomo í'bi fundú e gbre zí kára née káa zí 'bi agi ní gị ro zía inyiné káe ndéréne gbála simi súwú, do ndisi luru bi kaci kára née iri kí simibi ota kí yanane gị zí kámá.* ¹⁵ Zí Satána née sí'di 'diyí ini kpuya káa zí ngburu ní ma'dii do bi bi kára née ngasa doa ní, gị ro zí ini née ndéré úfu wo 'dá'ba. ¹⁶ Zí káńgá líkpi roné, zí ini bi Satána si'di née kúkune mbá simi a, zí kára née ómoné. ¹⁷ Zí mimbe'de Satána esi tata roné ro kára née nda 'dá'dá. Zía nda idine go kpa ezeoko ngiti géyi owú ga bi 'bi kára née ní gị zía niyi née go mbá 'yi úwú kuru Lomo zíye ndisiyé mengi ledre ga bi Yesu 'dodo zíye ní. ¹⁸ Zí Satána née ndéré tóroné kó'dú ngburu née ndisi óndó bi.

* **12:14** 12:14 Kámá: Ndisini kpa ndólo a daragóna, iri Satána ngere 'bi bicayi lomo e.

13*Bangá sinyí e gbre*

¹ Zíma lúró lárá bangá sinyí káa zí bangá iní ní kí olúógụ gị simi mikavu.

Doa 'dényé ìnyị doa gbre (7) kí ngíríne sokó (10). Zí tagíya e ídíye do ngíríga ga bì sokó (10) nées mbá. Ekéotoní kese ga bì ndịsị úku Lomo kíe ní ro doa ga bì ìnyị doa gbre (7) nées mbá. ² Bangá sinyí nées, tífí a nì káa zí tífí kéré ní, sókó sịndíga 'bì eyé nda mbá m̀ngbukoyé káa zí 'bì ngítì bangá sinyí bì kí ìrìné bíya ní, zí taraa ídíne káa zí tara kemí ní. Zí lárá kámá nées i'bí roko'bu bì nì kíe káa do ngéne ní zía gị ro zía ndịsíné m̀nggị lárá ledre e kíe. ³ Ngúru do lárá kámá nées nì kí mongú mbiri roné. Zí tara 'yìma'dí e do sogo kàngá ìdríye mbá m̀ndrì kí lúró mbiri nées. Gị zí kèyì nées zí 'yì e do sogo kàngá mbá ngungu ledre bangá sinyí nées. ⁴ 'Yìma'dí e ndịsíní óto úndru lárá kámá nées gị zía bì i'bí roko'bu zí bangá sinyí nées ní ní. Zíye ndịsìyè óto úndru bangá sinyí nées kídí, "Ambi nì káa zía ne? Ambi nì útúásá m̀nggị okó kíe ne?"

⁵ Lomo ootomo aka sịndí kadra ne zí bangá sinyí nées ndịsị úku nées kí bisinyí kese e kpá kí ndịsị 'dódo roko'buné kí éfé e cì gbre doa gbre. ⁶ Nì ndịsị úku Lomo kí úku sinyi ledre gị do bi ere kí 'yì ga bì komo ere ìrì ní mbá. ⁷ Ootomoní aka wo zía ndịsíné ìcì okó ro 'yì ga bì ngunguní ledre Lomo go ní gị ro zía rómo komoyé. Lomo i'bí aka kpá roko'bu go zía gị ro zía aka ídíne káa zí éyì bì nì go ngéne do 'yìma'dí e do sogo kàngá za mbá ní. ⁸ 'Yì ga bì ndịsíní óto úndru bangá sinyí nées niyí ye yée ga bì ìrìyè ndaá miékéne kú gị do sīne simi búkụ 'bì trìdrì bì za fí 'bì Owú kábiríkì bì kóo ufuní wo ní wá.

⁹ 'Yì bì mbílì a uwú ledre bú ní ídí úwú ledre nées.

¹⁰ Togú Lomo ngungu ne kídí idíní 'dí'bi 'yì yá, niyí 'dí'bi wo.

Togú ngungu kídí idíní óngooónzó 'yì mióngooónzó yá, niyí tí óngooónzó wo.

Ledre nées 'dodo kídí 'yì ga bì ngunguní ledre 'bì Lomo go ní idíní ndịsị útụ simiyé zíye ndịsị tóroyé ngbúó.

Milára bangá olúogụ gị simi kàngá

¹¹ Zíma kpá lúrúndíki ngítì milára bangá sinyí kí olúóguné gị simi kàngá. Nì kí ngíríne e gbre káa zí ngírì kábiríkì ní, zía ndịsị ódroné káa zí lárá kámá ní. ¹² Bangá máa wo nées ndịsị m̀nggị moko kí roko'bu 'bì bangá sinyí máa wo bì kí mongú mbiri ro doné ní. Ili ndịsị lóndo 'yì e gị ro zíye ngungu mbá ledre 'bì bangá máa wo bì kí mbiri ro doné nées. ¹³ Bangá máa wo bì olúogụ gị simi gu nées, nì kí roko'bu 'bì m̀nggị lárá ledre zíne, oto pho'dụ zía útúóguné gị komo ere zí tú'dú 'yìma'dí e lúró a mbá cù kí komoyé. ¹⁴ Gị zí roko'bu ledre ga bì ndịsị m̀nggị yée do bì kací mizefì bangá sinyí nées ní, zía lóndo tú'dú 'yìma'dí e do sogo kàngá. Oto 'yì e zíye yéme l̀lì mizefì bangá sinyí bì kí mongú mbiri ro doné ní, zíye ndịsìyè óto úndrua. ¹⁵ I'biní roko'bu zía gị ro zía óto l̀lì mizefì bangá sinyí bì 'yì e yemení ní gị ro zí l̀lìga máa nées ídíye mbá trìdrì do ndịsìyè ódroyé miódro. Gị ro zíye úku ledre gị ro 'yì ga bì otoní úndru l̀lì máa ga géne nées wá ní, idíní úfu yée 'dá'ba.

¹⁶ Zía kpá úku ledre kídí, 'yì e za mbá, yée ga bì kí ledreyé owóowó kí yée ga bì ledreyé owó wá, yée ga bì kí éyì e zíye kí yée ga bì 'yì lerí e ní, gbékpì 'yì e kí owúkúlú e mbá, idíní éké l̀lì mizefì bangá sinyí nées ro kágá s̀lìye 'bì anú togú simi komoyé, ¹⁷ gị ro 'yì bì l̀lì nées togú mbú éyì miólo do bì kací l̀lì nées ndaá miékéne roa wá ní, ndaá

ndéré úgú éyí, togú úgúóyó éyí e wá.

¹⁸ Ekéní lílì mizefì bangá sinyí née kí námba. Miólo a ni míya ìnyì doa kéré kí cì ota doa ìnyì doa kéré doné (666). Ídí sómù sị ledre 'bì miólo ìrì bangá née bilámáne gì ro zíyì ówo ledre gì simì a, gì zía, miólo a née 'dodo ìrì 'yì.

14

Owú kábiríkì kí 'yì ené e

¹ Zíma lúrúndíkì Owú kábiríkì kí tóro do Landa Záyono kí 'yì ené e míya kǐé'do cì gbre doa eso álfu (144,000). 'Yì maáge niyí mbá kí ìrì kpá kí ìrì 'Bua miékéne simì komoyé. ² Zíma úwú kúrú 'yì kí ndìsì ngúndruné komo ere káa zì mongú vuru ní, kpá káa zì nzagba ndìsì émbé ne ní. Gboru éyì bì máúwú ní ni káa zì 'yì ímí káṅgá e ndìsìní tólo kófó ke'bì kí káṅgá ní. ³ Zì tǔ'dù 'yì ga gére née ndìsìyé úku mikánda ke'bì kófó ìrì Lomo kó'dù kítì ngére kpá kó'dù éyì trídri ga bì eso nda kí mǐngburoko 'yì ga bì niyí mǐndìsìyé ore ní. 'Yì bì útúásá ówo ke'bì née ní ndaá duú 'yì ga bì míya kǐé'do cì gbre doa eso álfu (144,000) omoní go do sogo káṅgá ní. ⁴ Née 'yì ga bì otononí royé kí sómù ledre eyé e mbá zíyè ndìsìyé méngì duú ledre ga bì Owú kábiríkì ili yé ní. Gì zía i'bí roné do úyuné gì royé 'dí'bióyó umbu bì kóo ayíní úyu a ye gì zì lúyú ledre eyé ní, niyí nda go zì Lomo kí Owú kábiríkì kí ledreyé owóowó. ⁵ Kémǐ ranga owúogú gì tarayé wá, niyí yì eyé go mbigí 'yì 'bì Lomo.

Maláyika e ota

⁶ Zíma lúrúndíkì ngítì maláyika kí ìnyì kí fúndúne komo ere. Nderé kí ótrú bilámá ledre bì za fí ní zì

kífú 'yìma'dí e kací sị doyé kí tara eyé e mǐngúngúcuá do sogo káṅgá za mbá. ⁷ Ndìsì ótrú a kídí, “Sée 'yìma'dí e za mbá, ídísé óto úndru Lomo zise ndìsìsé kófó ìrì a, gì zía sǐndì kadra ené 'bì 'dècì ngbanga ogú go. Ídísé mu óto úndru Lomo zise ndìsìsé kófó ìrì a gì zía bì otoogú ere kí do sogo káṅgá kí ngbuṛu e kí dokú'du ngbuṛu e mbá ne ní.”

⁸ Zì gbre maláyika ógúné gì do kací ezené née ndìsìné úku ledre kídí, “Mongú gara bì Babelóniya* ba ụkú go, ụkú go. Gì zía tǔ'dù ríkì sị do 'yì e mbá 'dì'biní nda yì eyé go bisinyí mǐmèngì ledre ga bì simì mongú gara máa née ní ní.”

⁹ Zì ota maláyika ógúné ndìsìné úku ledre kídí, “Togú 'yì e ngunṅuní ledre 'bì bangá sinyí née, zíyè ndìsìyé óto úndru a, zì ìrì ídine miékéne simì komoyé togú mbú ro sǐlìye yá, ¹⁰ Lomo ni 'dó'do yéé kí 'do'dó 'bì odu a ndaá ní, zíyè ndúwúye kíngaya, zíyè ndìsìyé náná do soyé gì zì miówo pho'du do komo Owú Kábiríkì kí maláyika e. ¹¹ Cika pho'du bì gì doyé ní ụkú wá ni ídí fú lá gúndru. 'Yì ga bì ngunṅuní ledre 'bì bangá sinyí née, zíyè ndìsìyé óto úndru a, zì ìrì ídine miékéne simì komoyé togú mbú ro sǐlìye ní, 'do'dó eyé ni ídí kí ndulú kí kadra 'dowúní royé wá.”

¹² Káa zì bì goó kenée ní, 'yì ga bì ngunṅuní ledre 'bì Lomo go, niyí go mbigí 'yì ené e ní, kací kadra mbá, idíní ndìsì úwú kúrú Lomo zíyè ndìsì tóroyé ngbúó tí káa do 'yì lódú kací Yésu.

¹³ Zíma úwú kúrú gì komo ere kídí, “Ídí éké ledre ba kídí tónone cakaba ndéréne 'dá'dá 'yì ga bì umbu ni 'dí'bi yéé kí lódú kací Yésu

* **14:8** 14:8 Babelóniya: Gì do kací sǐndì kadra 'bì Nówa, zì 'yì e ó'bó mongú 'dìcì mbíwu 'dága simì Babelóniya, tí lá zì Lomo gírágá báyi yéé gì ro zíyè ndìsì ódro tǔ'dù ríkì tara e. Nda gì do kací tǔ'dù simìbi e, zì mongú ngére 'bì Babelóniya 'dí'bi Isiréle e káa do owúkúlú e simì Babelóniya. Lurúní nda kóo Babelóniya káa zì mongú gara bì ndìsì ícì okó ro Lomo kí 'yì ené e ní. Ólo ledre gì roa simì Dosì éyì e 10 kí Dániyele 1:1-2.

oyóní sogoyé zía mbá wá ní, Lomo ní í'bí úndru zíye."

Zí 'Dówú Lomo úku ledre kídí, "Ni kenée ma'díí, niyí 'dówú royé gí zí kúrú zí bilámá miméngí ledre eyé 'dí'biógũ rokinyi zíye."

Nduwú ro 'yí lúyú ledre e

¹⁴ Nda gí ore, zíma lúrúndíki bikenyí burungú kí 'yí doné "káa zí owú 'bí 'yíma'dí ní." Ni kenée kí tagíya gí simi dábu doné, kí bikafa maku do sílíne. ¹⁵ Zí ngíti maláyika ólúóguné gí 'Díçí 'bí Lomo ótrú ledre zía kídí, "Sìndí kadra ogũ go gí ro zíyí 'déçí ngbanga 'yí e kí maku eyí née káa zí sìndí kadra ogũ ne zí mǐngí yáká tónóne óngó kére gí yáká ní." ¹⁶ Tí ma'díí, zía tónóne óngó kére ga bí 'bí do sogo káṅgá ní mbá 'dá'ba.

¹⁷ Zí ngíti maláyika kpá ólúóguné gí 'Díçí 'bí Lomo komo ere kpá kí 'bí ené bikafa maku do sílíne. ¹⁸ Nda gí ore, zí maláyika máa wo bí ndíşí lúrú bí kací pho'du kí'dí bí ndíşíní 'dáná mbayi 'bí Lomo ní ólúóguné ótrú ledre zí maláyika bí kí bikafa maku do sílíne ní kídí, "Ndéré mu zíyí líkpí miáná kóró ga bí yáká kóró íri née mbá 'dá'ba gí zía sìndí kadra 'bí líkpí yée ogũ go." ¹⁹ Zí maláyika née tí ñnyí ndéréne do sogo káṅgá, zía líkpí miáná kóró ga bí yáká kóró íri née mbá do léfe yée simi tóyí do útru yée gí ro 'dódo mimbé'dekesí 'bí Lomo. ²⁰ Zí maláyika née ñnyiyé kí lafúne e ẓnzũ miáná kóró ga gére née mbá ólúógũ kíye gí simi yana gara 'dí sogo do ndíşiyé útru kánya yée. Zí sámayé ndíşí kúkúne bí kpúya káa zí mongú ngbuṛu bí olú miólú ní.

15

Maláyika bí kí odu nduwú ní

¹ Zíma kpá lúrú ngíti lará ledre komo ere. Maláyika e ñnyí doa gbre kí říkí 'do'dó e ñnyí doa gbre kpá gí ro 'dó'do 'yí e kíe. Togú wo née

mengíní royé go yá, zí mimbé'de Lomo nda ñdríne.

² Málúru éyí kí řírí káa zí do mikavu kí mindící pho'du ní gí gbála. 'Yí ga bí mítóroyé kó'dú mikavu née íri, niyí 'yí ga bí romoní komo bangá sinyí née kí lílía nda kí námba bí ndíşí 'dódo ñri bangá sinyí née ní ní. Niyí kenée kí ku'dú bí Lomo í'bí zíye ní do sílíye. ³ Ndíşíní úku ke'bí ga bí kóo Músa 'yí 'bí moko 'bí Lomo ndíşí kóo úku yée 'desí, kpá kí kófó ñri Owú kábíříkí kídí, "Ngére Lomo, áyí 'yí roko'bu, ndíşí méngí mbá mimburoko ledre e.

Kací kadra mbá, ndíşí méngí ledre ga bí utúasání miútúasá ní, gí zía áyí yí eyí 'yí méngí ma'díí, gí zí kényí née,

áyí Ngére 'bí kífú 'yíma'dí e mbá.

⁴ Ngére Lomo, ambi utúasá ndíşí óto úndruyí,

kí ndíşí kófó ñriyí wá ní ne?

Áyí dujú yí 'yí bí lúyú ledre ndaá roa wá ní.

Zée 'yíma'dí e do sogo káṅgá za mbá,

azé ndíşí kófó ñriyí

gí zía owozé go kídí ndíşí méngí dujú bilámá ledre e."

⁵ Gí do kacía née, zíma kpá lúrúndíki ngíti ledre kpí komo ere. Née kútú bí yemení káa do lílì 'Díçí 'bí Lomo ní, líkpíní mbotu a go fúo.

⁶ Zíma lúrúndíki maláyika e ñnyí doa gbre yemení yée gí ro 'dí'biógũ 'do'dó do 'yíma'dí e do sogo káṅgá kí ólúógũ gí do mbotu bí líkpíní née girí. Esíní royé mbá bikenyí bongó, zíye ódó royé ká'dá bí yemení gí simi dábu ní. ⁷ Zí ngúru éyí trídri ga bí eso ní, 'dí'bí kó'do e ga bí gí simi dábu ñnyí doa gbre (7) mbá kí 'do'dó e simiyé ní í'bí yée zí maláyika ga bí ñnyí doa gbre (7) née. Ga gére née bisinyí ledre ga bí Lomo bí ní trídri za fí ilí 'dó'do 'yíma'dí e kíe ní. ⁸ Zí cika mongú roko'bu 'bí Lomo ídíne 'díçí íri kuṛu.

'Yì utúasá ndéré ólúne íri wá, 'búo togú maláyika ga bi ìnyì doa gbre néesè mēngionzóní moko eyé go.

16

Kó'do 'do'dó e ìnyì doa gbre

¹ Gí do kací ledre néesè ní, zíma úwú kúrú 'yì kí úku ledre gí 'Dìcì 'bì Lomo gírí zí maláyika ga bi ìnyì doa gbre (7) néesè kídí, “Ndérésé mu léfe 'do'dó ga gére néesè do 'yìma'dí e do sogo káṅgá.”

² Zí mizefì maláyika ìnyìné ndéréne léfe 'bì ené 'do'dó do sogo káṅgá. Zí éyì ko'bo e ndìsì óto royé ro 'yì ga bi lílíní lílì bangá sinyí royé zíye ndìsì óto úndrua ní.

³ Zí ngíti a ndéréne léfe 'bì ené simi míkavu. Zí komo iní óyóló'bó roné káa zí sáma umbu 'yì ní, zí éyì trídri ga bi simi iní máa néesè úyuyé mbá.

⁴ Zí otayé (3) ndéré léfe 'bì ené simi nḡburu e kí dokú'du nḡburu e mbá. Zí komo iní ga gére néesè óyóló'bó royé kpá mbá káa zí sáma ní. ⁵ Zí maláyika bi kí roko'bù 'bì do iní ní úku ledre kídí, “Áyì yì eyì kóo kú bo, áyì ídí fú lá bo.

Ndá 'bì eyì 'yì lúyú ledre wá.

Utúasá miútúásá zíyì

káa 'do'dó ro 'yì e káa zí néesè.

⁶ Ufuní kóo tú'dú 'yì eyì ga bi kóo nḡṅṅuní ledre eyì ní kí nébì eyì e.

Méngì go bilámáne, zíyì óyóló'bó iní káa do sáma zíye ndìsìyé éwé a. Néesè ledre bi iliní ní utúasá go kpìṅí kíye.”

⁷ Zíma úwú kúrú 'yì gí sì mbayì 'bì Lomo gírí kídí,

“Ma'díi, Ngére Lomo, roko'buyì ofu go,

mi'décì nḡbanga eyì ní miútúásáne.”

⁸ Zí eso (4) maláyika néesè léfe 'bì ené komo kadra. Zí 'yì e ndìsì áráye gí zía káa zí pho'du ní. ⁹ Zí 'yì e ndìsì áráye gí zí pho'du kadra bisinyíne, iliní eyé nda oyólo'bó

mimbé'deyé zíye nḡṅṅu ledre 'bì Lomo wá, iliní eyé zíye mbófo Lomo wá. Ndìsìní nda yì eyé úku sinyi ledre kí mimbé'de késì zí Lomo bi ní kí roko'bù 'bì úcuómo 'do'dó néesè ní ní.

¹⁰ Zí ìnyì maláyika léfe 'bì ené mbá do kítì ngére 'bì bangá sinyí, zí mituluru útúne simi bi bi ní doa káa do ngére ní mbá. Zí 'yì ené ndìsìyé náná do soyé gí zí éyì miówo. ¹¹ Gí zí bisinyí éyì miówo bi royé gí zí éyì ko'bo ní, zíye ndìsìyé úku bisinyí ledre gí do bi Lomo bi ní Ngére 'bì komo ere ní. Zíye kpá fú ndìsì eyé nda méngì bisinyí ledre e.

¹² Zí ìnyì doa kéré (6) maláyika léfe 'bì ené simi mongú nḡburu bi kí ìríné Efaráta ní, zí mongú nḡburu néesè ndúkúne gí ro yéme misi'di zí ngére ga bi 'dí gbére ní. ¹³ Zíma lúrúndíki bicayi lomo e ota (3) káa zí mbó'dó e ní. Ngíti a olúogú 'bì ené gí ku mongú kámá, ngíti a olúogú 'bì ené gí ku bangá sinyí, zí ngíti a olúogú 'bì ené gí ku nébì bi 'yì ranga ní. ¹⁴ Bicayi lomo ga bi ota néesè niyí kí roko'buyé gí ro méngì ledre ga bi kí roko'buyé ní kée. Ìnyìní ndéré zí ngére 'bì káṅgá e mīngúngúcuá yéme ledre kéye gí ro asikíri e gí ro zíye ídíye nzíyiyé ícì okó simi bi Lomo bi roko'bua ofu go ili go 'dəcì nḡbanga ní.

¹⁵ “Míndá'baógumá, ní lỳyì 'yì e mbá milỳyì. Yée ga bi niyí ndìsì kí komoyé kacíma ní, Lomo ní í'bì úndru zíye. Yée ga bi ndìsìní yì eyé sikala ní, dukuwu ní méngì yée gbála káa zí éyì bi ndìsìní ngírá do nyára bi ní.”

¹⁶ Zíye yóko ngére e mbá do bi bi ndìsìní ndolo a kí tara Ébere e, Aramagédo ní.

¹⁷ Zí ìnyì doa gbre (7) maláyika léfe 'bì ené kuṅ simi síli 'dága. Zí kúrú 'yì ówúne gí 'dìcì 'bì Lomo gírí kídí, “Utúasá go.” ¹⁸ Zí zangba 'bilé'bené, zía ndìsì émbéne, zí bisinyí kí'dì káṅgá ídíne 'dá'dá a ndaá aka kenée kú wá. ¹⁹ Gí zí

kí'dì kángá nées ní, zí mongú gara bí Babelóniya ní ndúru ífi siminé za 'dényé ota. Zí gara 'bí kúfú ngítí géyí 'yí e kpá ndúrúné. Ledre lúyú ledre bí 'yí 'bí Babelóniya lìgì Lomo wá, 'do'do yée bisinyíne gí zí simikesí. ²⁰ Zí m̀ngburoko cùkú e kpá kí m̀ngburoko landa e lélíye za mbá gí zí mongú roko'bù bí 'bí Lomo ní. ²¹ Zí m̀ngburoko 'dófi e káa zí misisilekpe tutú e owóowó kángaya ní ndísiyé útúkanya 'yíma'dí e. Zí 'yí ga bí uyuní aka wá ní ndísiyé úku sinyí ledre zí Lomo gí zí 'do'dó bí i'bíogú doyé ní.

17

Kára kí bangá sinyí

¹ Zí ngúru maláyika ga bí ìnyí doa gbre (7), wo bí lefe bisinyí éyí gí simi kó'do ené ní ógúné úku ledre zíma kídí, “Ógú mu zíma 'dódo 'do'dó bí Lomo ilí 'dó'do kéré kára 'yí gámá kací ya'dá e* bí ndísi ndísi do tú'dú iní e ní zíyí. ² Kára nées ngére ga bí 'bí do sogo kángá ní ndísiní go mbá kée káa do kára. Miméngì ledre ené 'yí e ndísiní nda kóyó gí zía mikóyó.”

³ Simi roko'bù 'bí 'Dówú Lomo, zí maláyika bí gáa nées 'dí'bí máa ndéré kíma gbála simi súwú. Zíma lúru kára nées ekí ndísi go gá do bikesí bangá sinyí.† Bangá sinyí máa nées ní kí doné 'dényé ìnyí doa gbre (7) kpá kí ngíríne e sokó (10). Ekéní kese bí ndísi úku Lomo kée ní go roa yeré. ⁴ Kára nées esí roné bilámá bikesí bongó, do kpá íngí ngítí géyí éyí ga bí yemení gí simi dábu kí tutú ga bí ríriní m̀rírí ní roné. Zía 'dí'bí kó'do bí yemení gí simi dábu ní do sílíné. Kó'do máa nées ní 'bé kí bisinyí ledre ga bí 'bí Satána ní, kpá kí 'bí kára máa nées siminé. ⁵ Miéke ledre ní simi komoa kídí,

BABELÓNİYA Bİ MONGU GARA Nİ,
Nİ MBÁGÁ RİKİ BİSİNYİ MİMÉNGİ
LEDRE E DO SOGO KÁNGÁ.

⁶ Mááyí úku a máyá kára nées ufu tú'dú 'yí ga bí 'yí lódú kací Yésu ní go, koyó nda gí zí sámáyé go mikóyó.

Simi bí málúru wo ní, zí bí sinyíne romá gí zía gbála. ⁷ Zí maláyika nées úku ledre zíma kídí, “Bí sinyí royí gí zí ledre 'bí kára nées kenée gí ro 'dí? Mááyí 'dódo bisinyí miméngì ledre 'bí kára nées, kpá kí 'bí bangá sinyí bí kí doné ìnyí doa gbre kí ngíríne sokó bí kára máa nées ndísi ndísi doa ní zíyí. ⁸ Bangá sinyí nées ní kóo trıdrı, bí ba ní, ndaá lolu wá. Sındı kadra ní go gbóo do úru wo gí simi mongú gu bí kóo 'dütunı wo simi a ní do nda kpá úfu ándá wo zía úyuné bisinyí umbu. 'Yí ga bí ìriyé ndaá miékéne simi búku 'bí trıdrı bí kóo ní goó miyémeómoné 'desı 'dá'dá do sogo kángá ba ndaá aka wá ní, tarayé ní ìdrı mbá m̀ıdrı kí lúru bangá sinyí nées trıdrı.

⁹ “Ídí ówo'dí'bí ini ledre gí simi ledre 'bí bangá sinyí nées. Doa ga bí ìnyí doa gbre (7) nées, 'dodo bí ekíekí ga bí ìnyí doa gbre bí kára nées ndísi doyé ní. ¹⁰ 'Dodo ledre kpá gí ro ngére e ìnyí doa gbre (7). Yée ga bí ìnyí ní uyuní go mbá. ìnyí doa kériye (6) ní aka bo. Ngítíye bí kíe'do ní ogú aka wá. Togú ogú go yá, ní ndísi lá ca, zía úyuné. ¹¹ Bangá sinyí nées ní kóo 'dá'dá ngére, bí ba ní ndaá aka lolu ngére wá. Ní kóo ngúru ngére ga bí ìnyí doa gbre (7) ní. Ní ógú ídine káa zí ìnyí doa ota (8) ngére ní. Zí Lomo nda úfu wo geré 'dá'ba za fí simi bí sındı kadra ogú go ní.

¹² “Ngírı ga bí lúru yée sokó (10) nées, nées m̀ngburoko ngére e sokó tonónı aka moko eyé wá. Niyı karanée tónó moko ndro kí bangá

* **17:1** 17:1 Kéré kára 'yí gámá kací ya'dá e: Ngítí géyí ndísiní kpá ndólo wo mongú gara Babelóniya ngítí géyí kí'dí bí niyí go ódro gí ro mongú gara Babelóniya ní, ndísiní ódro nées gí roa. † **17:3** 17:3 Bikesí bangá sinyí: Bangá sinyí bí kí doné 'dényé ìnyí doa gbre kí ngíríne e sokó ba, ní mizefı bangá sinyí bí olúogú gí simi mikavu ní. Lúru 'Dódoógú 13:1.

sinyí née, tí lá kacíye akpa káe wá. ¹³ Míméngì ledre eyé nì za mbá kǐé'do, zíye ndísiyé í'bí cóngóro kí roko'bụ bì zíye ní zǐ bangá bisinyí née. ¹⁴ Niyí ícǐ okó ro Owú kábírǐkǐ, zǐa rómo komoyé gǐ zǐa nì Ngére 'bì ngére e za mbá. 'Yì lódú kacíga niyí mǐgéléye gǐ zǐa bì i'biní royé ndísi lódú wo ní."

¹⁵ Maláyika née ya zǐma ní, "Mongú iní bì lúru kára née ndísi ndísi doa ní, née rǐkǐ sǐ do 'yǐma'dí e kí tara eyé e mingúngúcu. ¹⁶ Bangá sinyí bì kí ngíríne sokó (10) née nì karanée sógó bisinyí kára née. Niyí karanée 'dódo wo zíye í'díogụ bongó ené gǐ roa do ótoómo wo woróne. Zíye ánu wo, zíye 'dí'bi ngítí a do úcu a bu ku pho'dụ. ¹⁷ Lomo yeme ledre née kenée ne gǐ ro zǐ mingburoko ngére ga gére née óto sómú ledre eyé kǐé'do zíye í'bí roko'bụ bì zíye ní zǐ bangá sinyí née gǐ ro zǐa ídine ngére 'búó togú ledre bì Lomo uku ní mengǐ roné go. ¹⁸ Kára bì lúru wo née, nì go káa zǐ mongú gara bì ngére ené nì kí roko'buné do lafúne ngére e do sogo kángá mbá ní."

18

Miútú gara Babelóniya

¹ Gǐ do kací ledre née ní, zǐma lúru ndíki ngítí maláyika kí ógụ gǐ komo ere. Nì kí mongú roko'buné, zǐ bì óngóne do sogo kángá wé gǐ zǐ roko'bụa née. ² Zǐa ótrú ledre 'dága kídí,

"Utú go, mongú gara Babelóniya utú go.

Nì nda go 'be 'bì rǐkǐ dokéké e mbá,

solú ku'dú e kpá kí ngítí géyǐ bǐcayǐ lomo e niyí ógụ óto 'be 'bì eyé nda simí a ye.

³ Rǐkǐ sǐ do 'yǐma'dí e mbá koyóní go mǐkóyó,

koyóní gǐ zǐ bisinyí míméngì ledre 'bì kára née.

Mingburoko ngére ga bì 'bì do sogo kángá ní 'dí'biní go mbá bisinyí míméngì ledre ené, gǐ zǐ bisinyí 'dódo ledre 'bì kára née, zǐ tú'dú 'yǐ úgúoyó éyǐ e ídíye kí tú'dú éyǐ e zíye kǐngaya."

⁴ Zǐma kpá úwú ngítí kúru gǐ komo ere kídí,

"Sée 'yǐ amá e, ídísé ólúogụ gǐ simí Babelóniya 'dá'ba, káa bì ásé 'dí'bi bisinyí míméngì ledre ené, do 'dó'do kótrụ sée ndro kéye ke.

⁵ Bisinyí míméngì ledre 'bì Babelóniya nì go miówoné gǐ komo ere, Lomo owoyeme lúyú ledre ené e go bilámáne.

⁶ Ídísé méngìlúgu zǐa kpá ledre bì mengǐ zǐse ní, zǐse 'dó'do wo bisinyíne káa zǐ bì 'do'do sée ní. Ídí ndúwú káa zǐ bì nduwu sée ní.

⁷ Ídísé 'dó'do wo zǐa ndísiné ini ini gǐ zǐ éyǐ miówo útúásáne kpǐnǐ kí mongú rokinyi bì kóo nì simí a ní.

Ndísi ìlǐ kǐngaya zǐa ndísiné úku ledre kídí,

'Mááyí yǐ amá káa zǐ me'be mongú ngére ní, mándá 'bì amá 'yǐ lerǐ káa zǐ kára umbu wá, éyǐ bì mááyí ndísi ini ini gǐ roa ní ndaá.'

⁸ Kadra kǐé'do ledre ga ba niyí ógụ zǐa,

umbu, ini kí 'bú niyí ógụ zǐa.

Nì áráonzó roné za mbá,

Ngére Lomo, 'yǐ roko'bụ nì 'dēcǐ ngbanga roa ne.

⁹ "Ngére ga bì 'bì do sogo kángá 'dí'biní bisinyí méngì ledre 'bì Babelóniya zíye ídíye kí rokinyi gǐ roa ní, simí bì niyí lúru cika pho'dụ gǐ doa gúndrụ ní geré zíye útúye ndísi ini wo. ¹⁰ Zǐ mongú ngírǐ útúne simiyé, zíye ngásá tóroyé gbála ndísi ndísi ótrú kása ini kí ledre kídí,

“ ‘Bi káa laká nduwú 'di, áko Babelóniya,
 áyí tí go úkú do komozé ba,
 lá simi owú sındí kadra cúku'dée ba ke.’

11 “Zí 'yì úgúoyó éyí e kpá ndìsiyé ini ini gí zía 'yì úgú éyí eyé e niyí go úyuónzó royé. 12 'Yì bì ni úgú éyí eyé ga bì dábu e, miřiri késí e, tutú ga bì kí lámá royé ní, bongó ga bì kí lámá royé ní, kágá ga bì kí ndonyoyé ní, bilámá éyí ga bì yemení yée gí simi kágá kí so kí'di ní, kpá kí bilámá éyí ga bì yemení yée gí simi késí e kí tutú e ní ndaá. 13 Gba sù'bù mindonyo, kí kágá mindonyo e, kí kágá ukú, le'yí e, sù'bù e, tudu e, kére e, ití e, kábiri kí e, usáni e, arabíya ga bì bangá ndìsiní lála yée ye ní, owúkúlú e, kpá kí 'yì ga bì niyí bo ní 'yì úgú ndaá.

14 “Zí 'yì úgúoyó éyí e ndìsiyé ini ini kí mbúmbúdu wáwá, wáwá, kí úku ledre kídí, 'Sée 'yì 'bì Babelóniya e, née kenée laká lerí 'di. Mbágá éyí ga bì kóo zise ba ndukúní gí zise go mbá, nda'baoguní lolu wá.’

15 “Zí 'yì ga bì ndìsiní úgúoyó éyí ga gére née zíye ndìsi ndíki tú'dú késí e ní ídiye kí ngiri royé. Do ngásá tóroyé gbála ini kása ini gí zí ngiri ledre bì ni ndìsi méngi roné ní. 16 Zíye ndìsiyé mbúmbúdu wáwá wáwá kí úku ledre kídí,

“ ‘Bi káa lerí 'di, Babelóniya mongú gara,
 tú'dú éyí ga bì kóo zíyí kí ledreyé owóowó káa zí ledre dábu e, késí e,
 kí tutú ga bì řiri ní miřiri ní ndaní lolu mbá wá.

17 Káa zí ledre izi ní, tú'dú éyí ga bì kóo simi Babelóniya ba ndukúní go mbá.’

“Zí 'yì lála kurúngba e, kpá kí 'yì máa yée ga bì ndìsiní gámá kí kurúngba maáge ní, kpá kí yée ga bì ndìsiní méngi moko simi ini ní, ñnyiyé ngásá tóroyé gbála ndìsi

lurúkása bì iri. 18 Simi bì lurúní cika pho'dú gí do Babelóniya gúndru káa zí cika řindí ní, zíye ndìsiyé mbúmbúdu kí úku ledre kídí, 'Ngíti mongú gara bì zía rómoné gí do wo bì ni go áráónzó roné ba ndaá.’ 19 Zíye ndìsiyé ini ini kí mbúmbúdu kí léfe kángá kí mbuku simi doyé, kí úku ledre kídí,

“ ‘Bi káa lerí 'di, Babelóniya ukú go. 'Yì ga bì za mbá ndìsiní gámá kací komo ngburu ní, niyí kóo go mbá kí éyí e zíye gí zía.

Káa zí ledre izi ní, éyí ga gére née ukúní go mbá.

20 Sée 'yì 'bì komo ere e, ídísé ídí kí rokinyi.

'Yì ga bì 'bì Lomo ní, 'yimikása e kí nébì e mbá, ídísé ídí kí rokinyi,

Gí zía Lomo 'do'do Babelóniya go gí zí bisinyí ledre ga bì méngi sée kíe ní.’ ”

21 Zí maláyika bì kí mongú roko'buné ní 'dí'bì mongú tutú káa zí 'bì úsu éyí ní, úcu a bu simi mongú ini zía úku ledre kídí,

“Kí mimbé'dekesí,

Lomo ni úcuoyó mongú gara ga bì Babelóniya ní kenée,
 utúasá ndá'baogú ídine lolu káa zí wo bì 'dá'dá ní wá.

22 Do 'yì úku ke'bì e kí ku'dú, kí kángá,

utúasání lolu úwú a iri wá.

'Yì 'bì moko 'bì 'yì úgúoyó éyí e, utúasá lolu ídí iri wá.

Utúasání lolu úwú gboru tutú kí úsu éyí ówú iri wá.

23 Bimióngó utúasá lolu ídí iri wá.

Kúru o'do kí mikánda me'bené utúasá lolu ówú simi gara née iri wá.

'Yì ga bì kóo ndìsiní úgúoyó éyí e ore ní niyí kóo ye kí roko'buyé.

Londoní řikí sị do 'yima'dí e go zíye 'dí'bióyó komoyé gí ro Lomo.

24 'Yì ga bi 'bi Babelóniya ní ndìsìní kóo go úfu nébì e kí 'yì ga bi 'bi Lomo ní kpá kí ngítì géyì do sogo kángá."

19

Mbófo éyì zì Lomo

1 Gì do kací a nées, zíma úwú kúrú tú'dù 'yì e komo ere kí úku ledre kídí,

"Idízé mbófo Lomo.

Gì zía nì kí roko'bu 'bi yómo 'yì e zíne. Roko'bu gí ro ledre e mbá nì zía.

2 Idízé mbófo wo gí zía ndìsì 'dèciyéme ngbanga.

Gì zía nì bilámá ngéere, owoofu kací 'dèci ngbanga go.

'Decì ngbanga mongú gara bi ndìsì sínyíonzó 'yì e ní go.

Idízé mbófo wo gí zía 'do'do mongú gara nées go gí ro 'yì ené ga bi ufuní yée simi a íri ní."

3 Zíye kpá úku ándá ledre kídí,

"Idízé mbófo Lomo

gí zía cika bi gí simi Babelóniya ní ukú wá."

4 Zí mingburoko 'yì ga bi cìkérì a doa eso (24) kpá kí éyì tridri ga bi eso (4) ní mbá útúye do ngúrú sındíye bi óto úndru Lomo do kítì Ngéere ené. Do ìnyiyé mbá ngungu a kídí,

"Ídí kenée, Mbófo éyì zì Lomo."

5 Zí kúrú 'yì ówúne gí kó'dù kítì ngéere girí kídí,

"Ídísé í'bí mbófo éyì zì Lomo,

sée 'yì kasa ené e

ga bi ndìsísé óto úndru a ní, mingburokoyé kí minzéréye mbá."

6 Zíma úwú kúrú kí ngúndru káa zì kúrú tú'dù 'yì e ní, kpá káa zì gboru mongú vuru ní, nda kpá káa zì nzagba embéne ní kídí,

"Mbófo éyì zì Lomo.

Lomo bi kí mongú roko'buné ní nì goó ne Ngéere ezé.

7 Idízé ídí kí mongú rokinyi,

zíze ndìsízé óto úndrua.

Sındí kadra 'bi ófú ro 'bi Owú Kábiríkì nì go ógu.

Me'bea* yeme roné go nziyiné.

8 Í'biní bilámá mikánda bikenyí bongó go

zía ésì a roné."

Bikenyí bongó nées ini ledre gí simi a kídí bilámá miméngì ledre 'bi mbigì 'yì ga bi 'bi Lomo ní.

9 Zí maláyika úku ledre zíma kídí,

"Ídí éké ledre ga gére nées miéké, 'Lomo nì í'bí úndru zì 'yì ga bi oguní simi ayímbi 'bi ófú ro 'bi Owú Kábiríkì ní.'" Zí maláyika nées kpá úku ándá ledre kídí, "Ledre ga bi Lomo uku yée nées niyí mbá ma'díi."

10 Zíma útúma bi óto úndrua. Zía úku ledre zíma kídí, "Ndá óto úndrumá wá, gí zía mándìsì méngì 'bi amá kpá moko zì Lomo, káa zíyì kpá káa zì ngítì géyì lúnduzé e kí lémizé e yée ga bi ndìsìní úku ledre Yésu zì 'yì e ní. Ídí óto úndru Lomo gí zía 'yì bi ndìsì úku ledre gí ro Yésu zì 'yì e ní, nì kí 'Dówú Lomo siminé."

'Yì do bikenyí Usáni

11 Zíma lúru ere likpí roné go fúo, bikenyí usáni, nì go tóro kó'dúma kenée. 'Yì bi ndìsì doa ní ndoloní wo, Bilámá 'yì kpá 'Yì méngì ma'díi. Nì 'yì 'dèci yéme ngbanga kpá 'yì méngì yéme okó. 12 Kuřu'bu komoa ésì 'duo pho'du, zía ésì tagíya e ro doné, zì ìrì ídíne miékéotoné roa.

'Yì ówo'dí'bi ini ledre gí simi ìrì máa nées ndaá, owo yì ené duđ ne. 13 Esì roné bongó bi pha'daní simi sáma ní, ìrja nì, "Kúrú Lomo." 14 Zí tú'dù asikíri ga bi komo ere ní útúye do kací a, esíní royé kpá mbá bilámá bikenyí bongó, do ékíye kpá mbá do bikenyí usáni. 15 Odro bi olúogu gí kua ní nì káa zì bikafu maku bi gí ro úfu říkí sì do 'yìma'dí e kée ní. "Nì ídí Ngéere do říkí sì do 'yìma'dí e kí mongú roko'buné káa zì késì." Zía 'dódo simikesì 'bi Ngéere Lomo

* 19:7 19:7 Me'be Kírésito: Kára bi ona ba toro do bi kací 'yì ga bi ngunguní ledre 'bi Yésu go ní.
19:15 19:15 Ke'bi 'bi Dawídi e 2:9

bi royé gí zí bisinyí miméngí ledre eyé ní zíye. Ni ndìsì 'dítí kánya yé káa zí 'yì 'dítí kanya miáná kóró ní. ¹⁶ Bongó bi esì roné ní, miéké ledre ni roa kídí,

“BA NGÉRE 'BÌ ngére e ZA MBÁ.”

¹⁷ Zíma lúróndíki maláyika kí tóroné do kadra, zía ótrú ledre zí solú ga bi ndìsìni ìnyì simi síli ní kídí, “Ógùsé mu simi mongú ayímbi bi Lomo yeme zíse ní. ¹⁸ Ógùsé mu ánu umbu ngére e kí umbu manda 'bi asikíri e, umbu 'yì ga bi kí roko'bu zíye ní, umbu usáni e kí 'yì ngásá kíye, umbu 'yì e mbá, yé ga bi kí ro doyé, kí owúkúlú e mingburoko 'yì e kí mìnzeréye e mbá.”

¹⁹ Zíma lúróndíki bangá sinyí kí ngítí géyì ngére ga bi 'bi do sogo káṅgá ní kí asikíri eyé e, yokoní royé go, nzíyiyé gí ro útú kí okó do 'yì bi do usáni ní kí asikíri ené e.

²⁰ Do 'dí'bingéřì bangá bisinyí kí nébì bi 'yì ɾanga ní. Née nébì bi ndìsì méngí mingburoko ledre e do bi kací bangá sinyí née gí ro lóndo 'yì ga bi kí lílì bangá sinyí née royé ní zíye óto úndru lílì a. Uçuní yé go gbrenḡará simi mongú pho'du bi ngára ilí kú wá ní. ²¹ Ufuní 'bi eyé ngítí géyì kí mongú maku bi ndìsì ólúógu gí ku 'yì bi do bikenyí usáni ní. Zí solú e óguyé sụ ndìsì ánu umbu e gí bi.

20

Simibi e álifu

¹ Zíma lúróndíki maláyika kí óguné gí komo ere, ni kí mafutáa 'bi mbotu mongú gu kpá kí mongú ká'dá kēsì do sílìne. ² Zía 'dí'bingéřì mongú kámá bi kpá Satána ní do ódó wo kí ká'dá kēsì née ngířì zía ndìsìné káe roné kí simibi e álifu. ³ Do uçú wo simi mongú gu, do 'dútu mbotu gu née kací a ngbùrú káa bi ni fú ndìsì lóndo 'yì e ke. 'Búo togú simibi bi álifu (1,000) ní ukú go, do nda líkpí mbotu kací a kí owú sílì cúku'dée.

⁴ Zíma lúróndíki 'yì ga bi i'bíní roko'bu zíye gí ro 'déci ngbanga ní kí ndìsì do kítì ngére. Zíma kpá lúró 'yì ga bi kóo ufuní yé gí zía bi ndìsìni kóo úku ledre Yésu kpá kí ledre 'bi Lomo ní. 'Yì ga gére née iliní eyé kóo ṅṅungu ledre bangá sinyí née wá. Iliní kóo kpá gbawá do éké ìřì ro sílìye togú mbú simi komoyé. Zíye ídíye trídřì kí Kírēsìto Yésu do bi kíe'do 'dēcìyeme ngbanga kí tú'dú simibi e éyì 'bi álifu kíe'do (1,000). ⁵ Ngítí géyì 'yì e niyí aka ídí 'bi eyé fú simi bi 'búo togú gí do kací simibi álifu kíe'do (1,000) zí Lomo nda úru yé gí simi umbu. Née aka lá mizefì úru 'yì e.

⁶ 'Yì ga bi i'bíní úndru zíye niyí go mbigí ga bi 'bi Lomo ní, niyí yé 'yì ga bi urúní go gí simi mizefì úru gí simi umbu ní. Gbre umbu ndaá lolu kí roko'bu doyé wá, niyí nda yì eyé go 'yì 'dáná éyì 'bi Lomo kpá 'bi Kírēsìto, zíye ídíye kéye ngére e kí simibi e álifu (1,000).

Kírēsìto kí 'yì ené e romoní komo Satána

⁷ Gí do kací simibi álifu (1,000), do líkpí Satána gí simi sígìni, ⁸ zía tónó gámáne kí lóndo 'yì e do bi eyé e do sogo káṅgá, kí káṅgá ga bi ndoloní Gógo kí Magógo ní mbá gí ro zíye ídíye nzíyiyé gí ro méngí okó. Niyí ídí káa zí sayi ní 'yì óloónzó yé ndaá. ⁹ Zíye ázayé do sogo káṅgá mbá ndéré 'díkí táya 'bi 'yì ga bi 'bi Lomo ní kpíkí, née gara bi kí 'búne do Lomo ní. Tí lá zí pho'du óguné gí komo ere óngbóonzó yé za mbá. ¹⁰ Do uçú ngére 'bi bicayi lomo e bi londo 'yì ga gére née ku mongú pho'du bi ngára ilí kú wá ní, kí'dí bi uçuní bangá sinyí kí nébì ga bi 'yì ɾanga e íri ní. Zíye ndìsì ndúwúye íri kí ndulú kí kadra e mbá za fí.

Lomo oto Satána kí tú'dú simibi e simi sígìni

¹¹ Zíma lúróndíki bikenyí usáni kí 'yì bi ekí ndìsì doa ní. Zí káṅgá kí ere ngásáoyó royé gí kó'dú'a 'dá'ba,

bi bi zíye ndéré ndísiyé doa ní ndaá. ¹² Zíma lúrúndíki 'yì ga bi kóo uyuní go ní mingburokoyé kí minzéréye mitóroyé kó'dú kítì ngére nées, likpíní búkú e go fúó, ngíti a 'bì ené búkú 'bì trìdrì. Do ndísi 'dècì ngbanga 'yì ga bi uyuní ní kací miméngì ledre eyé e simi bi kóo niyí aka trìdrì ní káa zì bi ni miékéne simi búkú ma'dáa ní. ¹³ Umbu ga bi kóo niyí simi iní kí yée ga bi otoní yée mióto ní, zíye ólúóguyé mbá do 'dècì ngbangayé kací miméngì ledre eyé e simi bi kóo niyí aka trìdrì ní. ¹⁴ Nda gí ore do 'dí'bi umbu kí roko'bu ené bi do 'yì e ní, do úcú yée simi mongú pho'du bi ìlì kú wá ní. Née go gbre umbu. ¹⁵ 'Yì bi ìrìja ndaá miékéne simi búkú 'bì trìdrì wá ní, niyí úcú wo komo mongú pho'du bi ìlì kú wá ní.

21

Mikánda ere kí mikánda do sogo káṅgá

¹ Zíma lúrúndíki mikánda ere kí mikánda do sogo káṅgá, yée ga bi 'dá'dá ní lelíní go mbá. Mingburoko ngbuṛu e lelíní go mbá. ² Zíma lúrúndíki mbigí gara 'bì Lomo bi Yerusaléma ní kí ógúné gí komo ere bi. Nì kí lámá roné kíngaya káa zì mikánda kára bi yeme roné gí zía o'do 'bì ené ni go ógú kí lafa kací a ní. ³ Zíma úwú kúrú 'yì gí do kítì ngére gírì kídí, "Lomo oto 'be 'bì ené go dongará 'yì ené e, niyí go ndísi kéye gí zía niyí 'yì ené e. Nì ídí Lomo eyé za fí. ⁴ Nì ndísi ó'dóoyó iní komo gí komoyé. Éyì bi kí ìrìné umbu, ini, éyì miówo ní ndaní lolu wá gí zía miyéme ledre ga bi kóo 'dá'dá ní ndaní lolu wá."

⁵ Zì 'yì bi ndísi do kítì ngére ní úku ledre kídí, "Mááyí go méngì éyì e za mbá mikándayé." Zía úku ledre zíma kídí, "Ídí éké ledre ga bi úwú yée nées mbá, gí zía niyí kí ledreyé owóowó kpá ma'díi ledre e."

⁶ Zía kpá úku ngíti ledre kídí, "Utúasá go kenée, mengíní royé go. Mááyí Álafa kpá Ómega, dosì éyì e kí odu éyì e. 'Yì bi kí kodró roné ní mááyí í'bì iní miéwé zía, gí simi 'dawú 'bì trìdrì bi za fí ní zía éwé a gbékpìe.

⁷ "'Yì ga bi niyí tóro ngbúo ní, mááyí í'bì úndru zíye, zíma ídíma Lomo eyé, zíye ídíye owú 'bì amá e.

⁸ "Tí lá 'yì ga bi toroní ngbúo wá kí yée ga bi ṅuṅuní ledremá wá, 'yì óto úndru lomo ga bi yemení yée kí sílì 'yì ní, 'yì úfu 'yì e, 'yì 'berì e, 'yì lónódó e, 'yì mála e, 'yì kágá e, kí 'yì ranga e, niyí úcú yée mbá simi mongú pho'du bi ngára ìlì kú wá ní. Née go gbre umbu."

⁹ Zì ngúru maláyika ga bi ìnyì doa gbre wo bi kí odu kó'do 'do'dó e ìnyì doa gbre ní ógúné úku ledre zíma kídí, "Ógú mu zíma 'dódo mikánda kára bi ilíní ófú a ba zíyì. Née me'be Owú kábìrìkì." ¹⁰ Zía 'dí'bi máa simi roko'bu 'bì 'Dówú Lomo ndéré kíma do mongú ngbángbá landa 'dága, zía 'dódo Mbigí gara bi Yerusaléma ní kí ógú gí zì Lomo gí komo ere bi. ¹¹ Gara máa nées ndísi rìrì gí zì lámá roko'bu 'bì Lomo bi roa ní mìrìrì káa zì mìrìrì owú tutú bi kí ledrené owóowó ní. ¹² Gara bi o'bó'dikíní gbaá ro mongú gara nées miólóne 'dága kí mbotúné sokó doa gbre (12). Zì maláyika e kpá sokó doa gbre (12) ndísiyé do mbotu máa ga gére nées kí óndó bi. Do mbotu ga gére nées do ekéoto ìrì sí do Isiréle ga bi sokó doa gbre (12) ní. ¹³ Mbotu máa ga gére nées, ifíní yée káa, ota (3) 'dí gbére, ota (3) 'dí gólú, ota (3) 'dí do ngelì, ota (3) 'dí do anú. ¹⁴ Otoní dosì gara máa nées do tutú e sokó doa gbre (12). Tutú máa ga gére nées, niyí mbá kí ìrì 'yìmikása ga bi sokó do a gbre 'bì Owú Kábìrìkì ní miékéye royé.

¹⁵ Maláyika bi ndísi ódro zíma nées, ni cú kí ngbángbá bi yemení gí simi dábu ní do sílìne gí ro ndíràbi

mongú gara nées, kí mbotu a nda kí gara bi o'bó'dikíní kée ní. ¹⁶ Miákpa mongú gara nées kí miáya kí mióló gara bi o'bóní roa ní niyí mbá ndro, kilomíta álifu gbre doa miya eso (2,400). ¹⁷ Zía ndírabi miñdĩ gara nées kí mióló a, káa zí 'yíma'dí ndirabi éyí nées ní zía ndíki a kídí miñdĩ a kí mióló a ni mbá mítiri cí ota (60). ¹⁸ Éyí ga bi o'bóní gara nées kée ní, říríní mbá miřírí káa zí éyí bi yemení yée mbá gi simi dábu togú késí bi ndiši řírí miřírí kíngaya ní. ¹⁹ Tutú ga bi o'bóní gara nées doyé ní, farání yée mbá kí tosoyé mingúngúcuwa kpá mbá miříríye kíngaya. Mizefiyé ndoloní zásepa, gbreyé ndoloní safíra, otayé (3) ndoloní kalasedóni, esoyé (4) ndoloní emeraláda, ²⁰ ñnyiyé (5) ndoloní saradoníkí, ñnyí doa kéříye (6) ndoloní karaneliyána, ñnyí doa gbreyé (7) ndoloní kirisolíte, ñnyí doa otayé (8) ndoloní beriyále, ñnyí doa esoyé (9) ndoloní topáza, sokóye (10) ndoloní kirisoparéze, sokó doa kéříye (11) ndoloní zasínita, sokó doa gbreyé (12) ndoloní ametayiséte. ²¹ Mbotu ga bi sokó doa gbre 'bi gara nées o'bóní yée mbá kí lísá. Misi'di ga bi simi Yerusaléma ní mbá o'bóní yée kí dábu, zía ndiši říríne káa zí do mongú iní gi gbála ní.

²² Málúrúndíki 'Dĩcĩ 'bi Lomo ndaá simi gara ore wá, gi zía Ngére Lomo bi roko'bu ofu go ní niyí go ye kí Owú kábíříkí 'Dĩcĩ 'bi Lomo ma'dáa. ²³ Sĩ ledre bi ili kadra togú éfé gi ro zía ídine simi gara ore ní ndaá gi zía roko'bu Lomo kí Owú kábíříkí ndišiní nda óngó bi ore goó ye. ²⁴ Říkí sĩ do 'yíma'dí e niyí ndiši gámá kací bimióngó máa nées, zí tú'dú mingburoko ngére e ndiši óguyé kí tú'dú éyí ga bi zíye ní ore. ²⁵ Kací kadra mbá, mbotu gara bi roa nées ni fú lá fúo gi zía bi bimiúlú bi do 'dútú mbotu gi zía ní ndaá. ²⁶ Říkí sĩ do 'yíma'dí e do sogo kánga

mbá niyí ndiši ndéré kí tú'dú éyí ga bi zíye ní simi mongú gara nées íri. ²⁷ Misi'di ndaá zí bisinyí ledre ólúne simi gara nées íri wá. 'Yí ga bi ndišiní méngi bisinyí ledre e kí 'yí řanga e utúasání olú íri kpá wá. 'Yí ga bi niyí olú simi gara nées íri ní duú yée ga bi řiyé ni go miékéne simi búku řidri 'bi Owú kábíříkí ní.

22

Ngburu bi iní a ndiši í'bí řidri zí 'yí e ní

¹ Zí maláyika nées 'dódo ngburu bi iní a ndiši í'bí řidri zí 'yí e ní zíma. Komo iní máa nées ni 'duo drá ngbeé ngbeé káa. Ndiši kúkuógu gi sĩ kítí ngére 'bi Lomo kí Owú kábíříkí. ² Iní máa nées ndiši kúku kpurú gi yana mongú misi'di bi simi gara ore ní. Zí kágá řidri útuyé dogbořu ngburu nées gi 'dí keří kpá gi 'dí keří. Ndišiní aná kí'dí sokó doa gbre simi simibi kíe'do kací simibi e mbá. Mbília ni kágá ndiyá zí 'yíma'dí e do sogo kánga mbá ³ 'Yí ga bi 'bi gara nées éyí bi kíe'do bi ni síní ro Lomo gi zíye gi ro a ní ndaá. Lomo kí Owú kábíříkí ndišiní nda ndiši goó ye ore zí 'yí 'bi moko ené e ndišiyé óto úndru a. ⁴ Niyí ndiši lúru Lomo za cú kí komoyé, zí řiřa ídine miékéne simi komoyé mikékeřia mbá. ⁵ Mituluru ndaá lolu simi gara nées íri wá. Gi zí kéyí nées, éyí bi zíye ídiye kí somú ledre gi ro ngíti bimióngó kpí gi roa ní ndaá. Ngére Lomo ndiši nda óngó bi zíye goó ne. Zíye nda ídiye káa zí ngére e ní za fí.

⁶ Zí maláyika nées úku ledre zíma kídí, "Ba zaá ma'dí ledre e, Ngére Lomo ndiši kóo úku'bí ledre zí nébi e, úkutátá a, bi nda ba ní, kasa nda go maláyika ené ógu úku ledre ga bi niyí méngi royé 'diya ní."

Yésu ni ndá'baógu cakaba

⁷ Zí Yésu Úku ledre kídí, "Lúrúsé aka, mááyí go ógu cakaba. Lomo ni

í'bí úndru zí 'yì ga bì niyí 'dí'bi ledre bì simì búkù ba kí 'búne ní."

⁸ Maa, Yiwáni, máúwú ledre ga gére née, zíma lúru yée za cú kí komomá. Simì bì máúwú, zíma lúru yée kpá za cú kí komomá ní, zíma útúma bì óto úndru maláyika bì 'dodo ledre ga gére née zíma ní. ⁹ Zía úku ledre zíma kídí, "Ndá óto úndrumá wá. Mándìsì méngì 'bì amá kpá moko káa zíyì, kpá káa zí bì ngíti géyì lúnduyì ga bì nébì e kpá kí ngíti géyì 'yì ga bì 'di'biní ledre bì simì búkù ba kí 'búne ní. Ídí óto òdù úndru Lomo."

¹⁰ Zí maláyika née kpá úku ledre kídí, "Ledre ga bì éké yée née, ídí ólo yée zí 'yì e gí zía sìnđí kadra bì zíye méngì royé simì a ní nì go gbóo.

¹¹ 'Yì méngì bisinyí ledre e idí fú ndìsì méngì bisinyí ledre e, 'yì lará ídí fú ídí 'yì lará, 'yì méngì bilámá ledre e idí fú ndìsì méngì bilámá ledre e, mbigí 'yì 'bì Lomo idí fú ídí 'yì 'bì Lomo."

¹² Zí Yésu kpá úku ngíti ledre kídí, "Mááyí go ógu cakaba. Tákpásìlì nì bo mááyí í'bí a zí 'yì kací miméngì ledre ené." ¹³ Mááyí Álafa kpá Ómega, Mizefì 'yì, kpá Odu 'yì, Dosì éyì kpá Odu éyì.

¹⁴ 'Yì ga bì niyí lúgu bongó eyé* drá ní, Lomo nì í'bí úndru zíye. Niyí ndìsì ánu miáná kágá 'bì trìdrì, zíye ndìsì ólúye simì mongú gara kpurú gí tara mbotu gara. ¹⁵ 'Yì méngì bisinyí ledre e, 'yì lará e, 'yì ga bì ndìsìní só'do royé kí 'yì bì ofúní royé

kéye wá ní, 'yì mála e, 'yì úfu 'yì e, 'yì óto úndru lomo ga bì yemení yée kí sílì 'yì ní, 'yì ranga e kpá kí ngíti géyì 'yì méngì bisinyí ledre e, niyí ídí 'bì eyé sága.

¹⁶ Zía kpá úku ngíti ledre kídí, "Maa Yésu, mákása maláyika amá go gí ro zía ndéréne 'dodo ledre ga gére née zí 'yì amá e za mbá. Maa bulúndu ngére Dawídi, bì kpá kérékobì ní."

¹⁷ Zí 'Dówú Lomo kí mikánda kára úku ledre kídí, "Ógu mu." 'Yì máa wo bì uwú ledre ba go ní idí úku ledre kídí, "Ógu mu." Yì bì kí kodró royí ní ógu mu, 'yì bì ili go ní ogu mu ewé iní 'bì trìdrì bì za fí ní gbékpìne.

Odu ledre gí zí Yiwáni

¹⁸ 'Yì bì uwú ledre bì miékéne simì búkù ba go, zía 'dí'bi gbékpì ledre ési a simì a ní, Lomo nì í'bí yata 'dó'do bì ekéní ledre a simì búkù ba zía. ¹⁹ Kpá kenée, 'yì bì uwú ledre bì miékéne simì búkù ba go, zía 'dí'bióyó ngíti a gí simì a ní, Lomo nì 'dí'bióyó tákpásìlì bì trìdrì bì za fí ukuní ledre a simì búkù ba gí zía 'dá'ba. Do 'dí'bióyó wo gí simì mongú gara bì ukuní ledre a simì búkù ba kpá 'dá'ba.

²⁰ Zí wo bì ndìsì úku ledre née úku ledre kídí, "Mááyí go ógu cakaba." Maa, Yiwáni, zíma úku ledre máyá, "Ídí kenée, Ngére Yésu ógu mu."

²¹ Ngére Yésu idí méngì bilámá ledre zise gí do bì zise ndìsìsé bilámáse. Idí kenée.

* **22:14** 22:14 Luguní bongó eyé e: Utúasání ólú òdù ye simì mongú gara gí zía luguní bongó eyé go kí sáma Yésu bì ootomo lúyú ledre eyé e ní. Sámaa óto bongó eyé zía ídíne drá bikenyìne. Lúru 'Dódoógu 7:14.